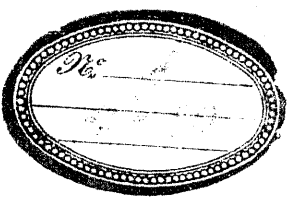

Handwritten text, possibly a signature or name, in the center of the left page.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

Faint handwritten text or numbers at the top of the right page.

Handwritten text or markings in the middle of the right page.

B.B.
THEOLOGIA

CHRISTIANA

DOGMATICO-MORALIS

Del Colegio de AUCTORE *S.^{mo} Pablo*

F. DANIELE CONCINA

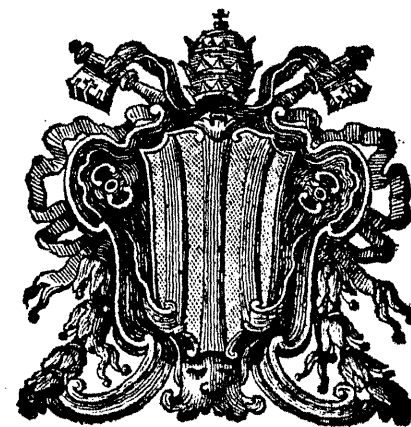
ORDINIS PRÆDICATORUM.

de la Comp.^a de San de Granada.

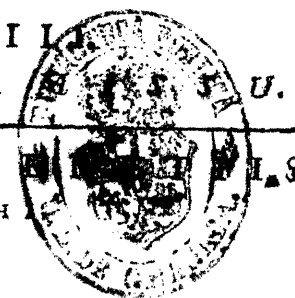
EDITIO NOVISSIMA.

B.B.
TOMUS DECIMUS.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ORDINIS,
ET MATRIMONII, NEC NON DE CENSURIS,
PECCATIS, ET VIRTUTIBUS.

ROMÆ, MDCCLXII
SUPERIORUM PER
PROSTANT VENALES V
APUD SIMONEM OCCH

I N D E X

Librorum, dissertationum, capitum, paragraphorum, & questionum, quæ in hoc Tomo continentur.

LIBER PRIMUS.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS.

DISSERTATIO I.

De sacramento extremæ unktionis.

PRÆLOQUIUM.

pag. 1.

CAPUT I.

Propositiones ab Ecclesia damnata, & laxæ. ibid.

§. I.

Theses proscriptæ ab Alexandro VII. & Innocentio XI. ib.

§. II.

Propositiones laxæ Casuistarum. 2.

CAPUT II.

Extrema unctio est verum sacramentum a Christo Domino institutum. Quænam sit eiusdem materia, & forma? 7.

Quæst. I. Quænam sit istius sacramenti materia? 8.

Quæst. II. Debet ne oleum istud consecratum ab Episcopo esse non modo necessitate præcepti, verum etiam necessitate sacramenti? ibid.

Quæst. III. Quænam sit materia proxima huius sacramenti? 9.

Quæst. IV. Quot infirmi partes sunt ungentæ? ib.

Quæst. V. Quænam sit formæ extremæ unktionis? ib.

Quæst. VI. Forma hæc deprecativa ne, an indicativa esse debet? ib.

CAPUT III.

De ministro sacramenti extremæ unktionis? 10.

Quæst. I. Quis sit extremæ unktionis minister? ib.

Quæst. II. Quot requiruntur Presbyteri ad hoc sacramentum ministrandum? ibid.

Quæst. III. Quisnam sit minister qui licite hoc sacramentum ministrare valet? ib.

Quæst. IV. Utrum Parochus sub mortali

obstringatur hoc sacramentum conferre? ib.

CAPUT IV.

De subiecto extremæ unktionis? 11.

Quæst. I. Quibus ministrandum est extremæ unktionis sacramentum? ib.

Quæst. II. Quibus infirmis conferendum hoc sacramentum est? ib.

Quæst. III. Omnibus ne infirmis periculose decumbentibus administranda est extrema unctio? ib.

Quæst. IV. An istius sacramenti susceptio sit sub præcepto? 12.

Quæst. V. Iterari ne hoc sacramentum potest? 13.

Quæst. VI. Qui ordo servandus in huius sacramenti administratione? ibid.

CAPUT V.

De dispositionibus ad hoc sacramentum requisitis, deque eiusdem effectibus? ibid.

DISSERTATIO II.

De sacramento Ordinis.

CAPUT I.

Ordo est verum nove legis sacramentum. 14.

Quæst. I. Quid sit Ordo sacer, quo consecrantur personæ ecclesiasticæ? 15.

Quæst. II. Sacra Ordinatio est ne verum nove legis sacramentum? ibid.

CAPUT II.

De Ordinis divisione, & cuiusque Ordinis munere. 16.

Quæst. I. An sint plures sacri Ordines? ibid.

Quæst. II. Quot sunt Ordines? ibid.

Quæst. III. Tonsura, Cantoratus, & Episcopatus sunt ne Ordines distincti? ibid.

Quæst. IV. Quid sit Ostiariatus, & quænam eius munia? ibid.

Quæst. V. Quid sit Lecturatus, & quænam eius munia? ib.

Quæst. VI. Quid sit Exorcistatus, & quænam illius officia? ibid.

Quæst. VII. Quid sit Acolythus, eiusque officia? 17.

Quæst. VIII. Quid sit Subdiaconatus, &

que eiusdem munia? ib.
 Quæst. IX. Quid sit Diaconatus, & quam eiusdem officia? ib.
 Quæst. X. Quid erant Diaconisse, quarum Scriptores ecclesiastici meminerunt? ib.
 Quæst. XI. Quid sit Presbyteratus, & quam illius officia? ib.
 Quæst. XII. Quid sit Episcopatus, & quæ illius munera? 18.
 Quæst. XIII. Sunt ne singuli Ordines sacramenta? ib.
 Quæst. XIV. Qui suscipit sacros Ordines in peccato mortali, peccat ne mortaliter? ib.
 Quæst. XV. An exercere Diaconatum, Subdiaconatum, & minores Ordines in peccato mortali sit mortale? ib.
C A P U T III.
 De materia & forma sacramenti Ordinis. 19.
C A P U T IV.
 De ministro sacramenti Ordinis. 20.
 Quæst. I. An solus Episcopus sit huius sacramenti minister? ib.
 Quæst. II. Simplex Sacerdos potest ne institui extraordinarius minister sacre Ordinationis? ibid.
 Quæst. III. Quot ad consecrandum Episcopum requiruntur Episcopi? 21.
 Quæst. IV. A quo Episcopo ordinari Clerici debent? ib.
 Quæst. V. Quis est censendus Episcopus proprius? ib.
 Quæst. VI. Episcopus ordinare ne potest familiarem suum sibi non subditum? ib.
 Quæst. VII. Potest ne Episcopus in aliena diocesi suum subditum ordinare? 22.
 Quæst. VIII. Quis est proprius Episcopus Regularium, a quo debent Ordines suscipere? ibid.
 Quæst. IX. Quis concedere potest litteras dimissoriales? ibid.
 Quæst. X. Proprius Episcopus potest ne denegare Tonsuram, & Ordines iis quos cognoscit dignos? ib.
 Quæst. XI. Quo tempore administrari Ordines licite possunt? ib.
 Quæst. XII. Quenam interstitia servari in horum Ordinum administratione debent? ibid.
 Quæst. XIII. Quis in interstitiis dispensare valet? ibid.
C A P U T V.
 De subiecto Ordinum. ibid.
 Quæst. I. Quenam apti sint ad Ordines suscipiendos? ib.

Quæst. II. Quenam ætas requiritur ad suscipiendos Ordines? ib.
 Quæst. III. Qui ante præscriptum tempus ordinati sunt, possunt ne functiones Ordinum exercere? 23.
 Quæst. IV. Potest ne suscipi superior Ordo, prætermisso inferiore? ib.
 Quæst. V. Qui non confirmatus Ordines suscipit, peccat ne mortaliter? ib.
 Quæst. VI. Quid sit titulus clericalis, & quotuplex? ib.
C A P U T VI.
 De effectibus sacramenti Ordinis. 24.
 Quæst. I. Quot sunt effectus sacramenti Ordinis? ibid.
 Quæst. II. Omnes ne qui Ordinis sacramento insigniuntur, suscipiunt gratiæ plenitudinem? 25.
 Quæst. III. Quid sit gratia sacramentalis, quæ dicitur secundus sacre Ordinationis effectus? ib.
 Quæst. IV. Quid sit character, qui est tertius huius sacramenti effectus? ibid.
C A P U T VII.
 De vocatione imitandorum, & de signis quibus dignosci valeat? 26.
 §. I.
 Notio vocationis ad statum clericalem. ibid.
 §. II.
 De necessitate divine vocationis ad sacros Ordines suscipiendos. 27.
 §. III.
 De signis divine vocationis ad statum religiosum, & sacerdotalem. 30.
 Quæst. unic. Licetum ne Clericis est, dignitates ecclesiasticas, & animarum regimen appetere? 31.
C A P U T VIII.
 De cælibatu statui Clericorum annexo. 33.
C A P U T IX.
 De Tonsura, habitu clericali, & præviis dispositionibus. 35.
 Quæst. I. Peccant ne mortaliter qui habitum clericalem non deserunt, nempe vestem, & tonsuram? ib.
 Quæst. II. Peccant ne Clerici qui habitum clericalem ad formam habitus laicalis accommodant, comasque cincinnatas, & pulvere odorifero aspersas deserunt, Tonsura vix apparente? 36.
 Quæst. III. Quenam sunt dispositiones præviæ ad Tonsuram? 37.
 Quæst. IV. Qui conscius peccati mortalis Tonsuram suscipit, sit ne gravioris delicti reus? ibid.
 Qu. V.

C A P U T II.

De iis quæ pretii rationem habere possunt in simonia. ib.
 Quæst. I. An semper in munere a manu, a lingua, ab obsequio committatur simonia? ib.
 Quæst. II. An inter munera a manu sit numerandum mutuum? 51.
 Quæst. III. Qui titulo consanguinitatis, vel affinitatis beneficia confert, committit ne simoniam? ib.
 Quæst. IV. Simoniam ne perpetrat qui beneficium confert, vel aliud spirituale cum pacto ut Beneficiarius aliquod onus subeat? 52.
 Quæst. V. Committeret ne simoniam qui pecunias daret non collatori beneficii, sed intercessori, mediatori, ministro, famulo, alterive personæ, ut preces funderet apud Episcopum, ut ab eo beneficium obtineret? ibid.
 Quæst. VI. Simoniam ne committit qui alicui magnam pecunie summam in elemosynas impendendam promittit alicui Monasterio, vel pauperibus, ut pro eo beneficium impetret precibus, intercessione ab Episcopo? 53.

C A P U T X.

De electione ministrorum Ecclesia. De eorum scientia, sanctitate, atque de spiritu, & ingenio sacerdotali. ib.
 Quæst. I. An iure divino electio ministrorum Ecclesie pertineat ad Clerum, & plebem? ibid.
 Quæst. II. Quæ, & qualis scientia requiratur in ordinandis? 39.
 Quæst. III. Quæ morum sanctitas requiritur in ordinandis sive Clericis, sive aliis Pastoribus? 40.
 Quæst. IV. Quam grave crimen committat Episcopus qui cito manus imponit? 41.
 Quæst. V. Quid sit spiritus ecclesiasticus, seu ingenium sacerdotale? 42.
 Quæst. VI. Quibus mediis comparatur spiritus ecclesiasticus? 43.

C A P U T XI.

A quibus præsertim rebus abstinere Clerici debent ratione sui status. Laxe P. Claudii La-Croix opiniones reselluntur. 44.
 Quæst. I. Peccant ne mortaliter Presbyteri seculares qui laicis, qui matronis ancillantur? ib.
 Quæst. II. Utrum negotiatio Clericis sit interdicta? ib.
 Quæst. III. An quelibet venatio sit Clericis vetita? 45.
 Quæst. IV. An plures Casuiste in causa sint cur sacri canones non serventur? 46.
 Quæst. V. Vetiti ne sunt Clericis ludi alearum? ib.
 Quæst. VI. Peccant ne mortaliter Clerici qui dimisso aut occultato habitu clericali, lavati in publicum prodeunt? 47.

DISSERTATIO III.

De simonia.

C A P U T I.

Simonie notio, eiusque varie species. 48.
 Quæst. I. Utrum fictus simoniacus veram simoniam committat? 49.
 Quæst. II. An simonia excipiat materiam puritatem? 50.

C A P U T IV.

De rebus spiritualibus quæ simoniæ subiacent. ib.
 Quæst. I. An gratia sanctificans, aliæque res mere spirituales sint materia simoniæ? ibid.
 Quæst. II. An sacramentorum venditio simoniaca sit? 59.
 Quæst. III. Possunt ne sacri ministri pro-

num spiritualium administratione aliquid temporale recipere? ib.
 Quæst. IV. Est ne simonia accipere stipendium pro celebratione Missæ? ib.
 Quæst. V. Committunt ne simoniam qui concionantur vel propter plausum, vel propter lucrum? ib.
 Quæst. VI. Committit ne simoniam qui pro collatione sacrorum Ordinum aliquid recipit? 60.
 Quæst. VII. Licitum ne est dare pecuniam Sacerdoti, ut sacramentum administret in extrema necessitate? ib.
 Quæst. VIII. Licitum ne est pretium recipere pro administratione sacramentalium? ib.
 Quæst. IX. Licitum ne est vendere vasa sacra? ib.
 Quæst. X. Recipi ne aliquid potest absque simonia pro labore administrationis rerum spiritualium? 61.
 Quæst. XI. Utrum pro exercitio, aut omissione virtutum aliquid exigi absque simonia possit? ib.
 Quæst. XII. An sit simonia vendere, aut emere actus iurisdictionis potestatis ecclesiasticæ? 62.
 Quæst. XIII. An pretium pro usu scientiarum accipere, sit simonia? ib.

CAPUT V.

De simonia que committi in ingressu Religionis potest. Salmanticensium, & aliorum Casuistarum luxæ opiniones refelluntur. ib.

CAPUT VI.

De simonia in collatione beneficiorum. 68.
 Quæst. I. Est ne simonia iure divino venita, beneficia quæcumque vendere intuitu temporalis emolumenti? ib.
 Quæst. II. Est ne simonia aliquid offerre Titio, ut intercedat apud collatorem? ib.
 Quæst. III. An vendere habitus, & commendas Ordinum militarium sit simonia? 69.
 Quæst. IV. An pensiones, & prestimoniam emi, aut vendi absque simonia possint? ib.
 Quæst. V. An vendi absque simonia possit ius patronatus? ib.
 Quæst. VI. Est ne simonia dare pecuniam pro beneficio patrono heretico? 70.

CAPUT VII.

De variis modis, conventionibus, & pactis perpetuandæ simoniam. ib.
 Quæst. I. Utrum post acquisitionem ius in re, vel ad rem spirituales, possit vexatio contra illud pecunia auferri absque simonia? ib.

Quæst. II. Est ne simonia pecunia redimere vexationem iniustam circa beneficii possessionem? ib.
 Quæst. III. An redimere pecunia vexationem ante acquisitionem ius in re, sit simonia? 71.
 Quæst. IV. Est ne simonia tradere electoribus pecuniam, ut desistant ab electione indigni, vel ut omisso digno, eligant digniorem? ib.
 Quæst. V. Est ne simonia permutare res spirituales pro aliis spiritualibus? 72.
 Quæst. VI. Permutari ne beneficia valent absque simonia? ib.
 Quæst. VII. Quid nomine beneficiorum intelligitur? ibid.
 Quæst. VIII. Cuius auctoritate licite fieri valent hæc beneficiorum permutationes? ib.
 Quæst. IX. Permutatores beneficiorum possunt ne pascisci simul ante consensum Superioris? ib.
 Quæst. X. Acceptio pecunie pro collatione beneficij est ne contra iustitiam? 73.
 Quæst. XI. Potest ne Episcopi auctoritate beneficium ecclesiasticum cum pensione permutari? ib.
 Quæst. XII. Quando beneficia sunt inæqualia, possunt ne commutari adiecta pecunie, vel alterius rei temporalis compensatione? ib.
 Quæst. XIII. An transactio in componenda lite super beneficio fieri absque simonia possit? 74.
 Quæst. XIV. Quomodo renuntiari absque simonia beneficium possit? 75.
 Quæst. XV. An fieri possit in manibus Episcopi resignatio in favorem Petri, dummodo hæc conditio in toto rigore a resignante non adiciatur? ib.
 Quæst. XVI. Beneficium resignatum cum conditione rigorosa conferendi non aliter, aut alio modo, potest ne Episcopus conferre cui voluerit? 76.
 Quæst. XVII. An renunciatio beneficiorum confidentialis sit simoniaca? ib.
 Quæst. XVIII. Simoniam ne rei sunt qui statutum condunt de processione non faciendâ ad funera mortuorum, nisi certa pecunie summa soluta? 77.
 Quæst. XIX. Simoniacæ ne sunt portiones de tanta pecunia solvenda pro sepultura & exequiis mortuorum? 78.
 Quæst. XX. Simoniam ne rei sunt Canonici qui principaliter choro assistunt, ut accipiant distributiones? ib.

CAPUT VIII.

De penis contra simoniacos, & de restitutione eorum que per simoniam acquisita sunt? ib.
 Quæst. I. Subiacent ne penis contra simoniam conventionalem laici, quando simonia non

non est completa ex utraque parte? ib.
 Quæst. II. Quas penas incurrunt qui rei sunt simonia contracta ob ingressum in Religionem? 79.
 Quæst. III. Quæ penæ impositæ sunt sacros Ordines simoniace recipientibus? ib.
 Quæst. IV. Quas penas incurrunt qui Ordines suscipit sub titulo patrimonii ficti? ib.
 Quæst. V. Quas penas incurrunt conferentes, & obtinentes simoniace beneficia? 80.
 Quæst. VI. An simonia in beneficiorum collatione prius beneficiis antea rite obtentis? ib.
 Quæst. VII. An acquisita per simoniam restitui debeant? ib.

DISSERTATIO IV.

De beneficiis ecclesiasticis.

CAPUT I.

Notio beneficii ecclesiastici. Varia beneficiorum genera, & eorumdem origo. 81.

CAPUT II.

De pensionibus, & coadiutoriis. 83.
 Quæst. I. An solus Romanus Pontifex imponere pensiones valeat super beneficiis? ib.
 Quæst. II. Quæ causæ requiruntur, ut imponi licite pensiones valeant? ib.
 Quæst. III. Quenam sit imponendæ pensionis summa? ibid.
 Quæst. IV. Quam sunt clericalis pensionis capaces? 84.
 Quæst. V. An Beneficiarius teneatur sub culpa pensionem solvere? ib.
 Quæst. VI. Potest ne pensionarius de bonis pensionis clericalis pro libito testari & disponere? ib.
 Quæst. VII. Quenam sunt Pensionarii onerati? ib.
 Quæst. VIII. An in pensionis impetratione manifestari pensiones debeant, & beneficia obtenta? ib.
 Quæst. IX. Quibus modis pensio extinguatur, aut transfertur? 85.
 Quæst. X. Quotuplex sit coadiutoria? ib.

CAPUT III.

De Pastorum residentia. ib.
 Quæst. I. Utrum animarum Pastores iure naturali, divino, & ecclesiastico residere in suis Ecclesiis teneantur? ib.
 Quæst. II. Romanus Pontifex, eiusque Cardinales tenentur ne residere, ut ceteri Pastores? 86.
 Quæst. III. Quæ causæ excusant Episcopum a personali residentia? ib.

Quæst. IV. Possunt ne Episcopi unius anni trimestre coniungere cum trimestri alterius anni? 87.
 Quæst. V. Tenentur ne Parochi, & quilibet animarum curatores iure divino residere? ib.
 Quæst. VI. Quæ causæ excusant Parochos, ceterosque Pastores inferiores a residentia? 88.
 Quæst. VII. Quid dicendum de privilegiis ante Tridentinum concessis aliquibus universitatibus, in quibus Parochi cathedras moderantur? ib.
 Quæst. VIII. Obligati ne sunt Canonici, Prebendati, Mansionarii, Capellani Ecclesie cathedralis ad residentiam? 89.
 Quæst. IX. Electi ad beneficia debent ne Ordines iisdem annexos statim suscipere? ib.

CAPUT IV.

De qualitatibus ad validam, & licitam beneficiorum acquisitionem necessariis. ibid.
 Quæst. I. Quæ etas requiratur in promovendis ad beneficia ecclesiastica? ib.
 Quæst. II. Quæ scientia, & morum probitas requiratur in promovendis ad beneficia? ibid.
 Quæst. III. An licitum sit desiderare beneficia quibus annexa est cura animarum? 90.
 Quæst. IV. Licitum ne est petere vacantem Ecclesiam? ibid.
 Quæst. V. Licitum ne est concurrere ad examen fieri solitum in provisione vacantium Ecclesiarum? 91.
 Quæst. VI. Collatio beneficii facta Presbytero prorsus indocto est ne ipso iure invalida? ib.
 Quæst. VII. Quæ esse debet suscipientis beneficium intentio? 92.
 Quæst. VIII. Qui animo dubio suscipiendi Sacerdotium, recipit beneficium, peccat ne mortaliter? ib.
 Quæst. IX. Peccant ne mortaliter qui beneficia simplicia, sine animo ascendendi ad Ordines, recipiunt? ib.
 Quæst. X. Qui beneficia recipiunt, debent ne esse illius loci in quo beneficia sunt instituta? ib.
 Quæst. XI. Quando fundatores determinaverunt, beneficia esse conferenda consanguineis, debent ne propinquiori conferri? ibid.
 Quæst. XII. Quot modis filii illegitimi fieri habiles possunt ad beneficia ecclesiastica? 93.
 Quæst. XIII. Expositi, quorum ignorantur parentes, habendi ne pro legitimis sunt? ib.
 Quæst. XIV. Qui aliqua censura obstructi reperiantur, sunt ne ad beneficia habiles? ib.

CAPUT V.

Quot modis acquiri beneficia possint. ib.
 Quæst. I. Quid & quotuplex sit ius patronatus, & quibus modis acquiratur? ibid.
 Quæst. II.

Quæst. II. Intra quod temporis intervallum tenentur patroni præsentationem facere? 94.
 Quæst. III. Quid sit institutio, & a quo faciendâ? ibid.
 Quæst. IV. Quid sit electio, & cui competat? ib.

CAPUT VI.

De dignioribus ad beneficia ecclesiastica eligendis. Laxa Filliucii, Tamburini, aliorumque Probabilistarum interpretamenta reiciuntur? ib.
 Quæst. I. An dignior ad beneficia ecclesiastica, omisso digno, eligi debeat? ibid.
 Quæst. II. Si excessus dignioris omitti sit levis, peccat ne mortaliter elector? 96.
 Quæst. III. Tenetur ne elector dare suffragium digniori, quando cognoscit se nihil profuturum? ib.
 Quæst. IV. An resignans beneficium in favorem alterius, debeat digniorem querere? ib.
 Quæst. V. An examinatores obstringantur Episcopo proponere, quis ex candidatis examinatis dignior sit? 97.
 Quæst. VI. Utrum, & cuiam restituere debent iniusti electores ad beneficia ecclesiastica? ib.
 Quæst. VII. Translatio Episcoporum est ne iure naturali & divino, an tantum ecclesiastico prohibita? ib.
 Quæst. VIII. Quid sit confirmatio, & an confirmator debeat electi qualitates explorare? 98.
 Quæst. IX. Licitum ne est ad beneficium eligere consanguineum? ib.

CAPUT VII.

De potestate summi Pontificis, Episcoporum, & Cardinalium beneficia conferendi. 99.
 Quæst. I. An quando unus ex electoribus est impeditus, possit alteri vices suas committere? ib.
 Quæst. II. An Capitulum, Sede vacante, conferre beneficia ecclesiastica que conferre Episcopus solet, possit? ibid.

CAPUT VIII.

De forma provisionis, & resignatione beneficiorum. 100.
 Quæst. I. Quid sit resignatio seu renuntiatio beneficii? ib.
 Quæst. II. Quibus ex causis admittere Ordinarii simplices resignationes valent? ib.
 Quæst. III. Que beneficia resignari valent? 101.
 Quæst. IV. Potest ne Beneficiarius in periculo mortis constitutus renuntiare cum spe regressus, si convalescat? ib.
 Quæst. V. An resignationes in favorem alterius sint licite? ibid.

Quæst. VI. Quandoam licita est beneficiorum permutatio? ibid.
 Quæst. VII. An beneficium amittatur per matrimonii contractum, quod postea sit nullum? ib.

CAPUT IX.

De pluralitate beneficiorum, & pensionum. 102.
 Quæst. I. Utrum pluralitas beneficiorum iure naturali, nedum canonico, sit prohibita? ib.
 Quæst. II. Qui pontificia dispensatione plura possidet beneficia, frui ne iisdem tuta conscientia valet? 103.
 Quæst. III. Utrum Clericus possit duo beneficia compatiblea, quorum quodlibet sufficit sustentationi, obtinere? 104.
 Quæst. IV. Quid de pensionibus non imponendis beneficiis parochialibus dicendum? 105.

LIBER SECUNDUS.

DE MAGNO MATRIMONII SACRAMENTO.

DISSERTATIO I.

PRÆLOQUIUM. ib.

CAPUT I.

De matrimonii nomine, & finitione. 106.

CAPUT II.

In quo sita sit matrimonii essentia. 107.
 Quæst. I. An essentia matrimonii sita sit in copula carnali? ib.
 Quæst. II. An mutuus contrahentium consensus causa efficiens sit matrimonii? 108.
 Quæst. III. Quanam sit causa formalis matrimonii? ibid.

CAPUT III.

De honestate & institutione matrimonii. 109.
 Quæst. I. An matrimonium sit bonum & honestum? ibid.
 Quæst. II. An matrimonium sit naturali divinoque iure institutum? ib.
 Quæst. III. An præceptum impostum sit matrimonii contrahendi? 110.

CAPUT IV.

De institutione matrimonii in sacramentum? ib.
 Quæst. I. Ante adventum Christi matrimonium fuit ne vere & proprie sacramentum? ib.
 Quæst. II. Matrimonium in lege evangelica est ne vere & proprie sacramentum? 111.
 Quæst.

Quæst. III. An quodlibet fidelium matrimonium sit sacramentum? 113.
 Quæst. IV. An matrimonium inter fideles absentes per procuratorem celebratum, sit verum sacramentum. 114.
 Quæst. V. An in lege evangelica matrimonium infidelium inter se sit sacramentum? ib.
 Quæst. VI. An matrimonium fidelis cum infideli sit sacramentum? ib.
 Quæst. VII. Utrum si infideles coniuges convertantur ad fidem, matrimonium in infidelitate contractum evadat sacramentum? ib.
 Quæst. VIII. An matrimonia Catholicorum cum hæreticis sint illicita, & nulla iure naturali & ecclesiastico; vel an fieri licita per dispensationem possint? 115.

CAPUT V.

De materia, forma, & ministro sacramenti matrimonii. ib.
 Quæst. unic. An Sacerdos assistens contrahentibus sit sacramenti matrimonii minister? §. UNICUS.
 Adversa sententiarum rationum momenta expenduntur. 119.

CAPUT VI.

De consensu mutui ad matrimonium necessari conditionibus. 121.
 Quæst. I. An, ut validum sit matrimonium, utriusque coniugis consensus requiratur? ib.
 Quæst. II. Quæ conditiones requiruntur ad consensum, ut validum efficiat matrimonium? ib.
 Quæst. III. An consensus interior nullo exteriori signo expressus sufficiat ad matrimonium? ib.
 Quæst. IV. An consensus in matrimonium necessario exprimendus verbis sit ab iis qui loqui possint, sufficiantque in mutis & surdis nutus, vel alia signa? ib.
 Quæst. V. Utrum consensus interior ad matrimonii valorem debeat esse verus, & sincerus, an sufficiat fictus per verba exteriori serio de presenti expressus? 122.
 Quæst. VI. An qui simulate contrahit matrimonium cum aliqua, peccet mortaliter, & teneatur consentire, eamque ducere? ib.
 Quæst. VII. Sunt ne aliqui casus in quibus simulator non teneatur ducere feminam cum qua fide contraxit? ib.
 Quæst. VIII. Quid dicendum de prole ex matrimonio fide contracto suscepta? 123.
 Quæst. IX. An consensus metu extortus nullum matrimonium efficiat? ibid.
 Quæst. X. Quomodo coniugium ex metu iniusto initum convalescat? 125.

Conc. Theol. Tom. X.

Quæst. XI. An consensus adiecta conditione datus per verba etiam de presenti, satis sit ad matrimonium validum? ibid.
 Quæst. XII. Quæ adiecti conditiones possunt matrimonio? 126.
 Quæst. XIII. Quanam conditiones adversantur substantiæ matrimonii? ibid.
 Quæst. XIV. Conditio honesta, contraria bonis matrimonii, irritat ne matrimonium? 127.
 Quæst. XV. An conditio indifferens, vel impertinens suspendat contractum? ibid.
 Quæst. XVI. Quid, si cum duabus, conditione adiecta honesta, sponsalia contrahas? 128.
 Quæst. XVII. An impedimento dirimente irrevocati contrahentes adiecta conditione, si Papa dispensaverit, coniugium conditionatum efficiant? ibid.
 Quæst. XVIII. Quibus verborum formulis exprimendus consensus matrimonialis sit? ibid.
 Quæst. XIX. Quid de hac formula dicendum: Non duco aliam, nisi te? ib.

CAPUT VII.

De proprietatibus matrimonii, & polygamia successiva, & simultanea. ibid.
 §. I.
 De polygamia simultanea. ib.
 Quæst. I. Fuit ne singulis Patriarchis aliisque antiquis veteris testamenti revelata hæc dispensatio? 130.
 Quæst. II. Hæc dispensatio concessa ne fuit omnibus Iudeis, nedum Patriarchis? ib.
 Quæst. III. Hæc dispensatio comprehendebat ne etiam Gentiles? ibid.
 Quæst. IV. Quæ causa fuit cur Deus Abraham, eiusque posteris uxorum pluralitatem concesserit? ib.
 Quæst. V. Quanam est istius dispensationis epocha? 131.

§. II.

Christus Dominus in novo testamento dispensationem antiquis impertitam habendi plures uxores sustulit. ibid.
 Quæst. unic. An omnes etiam infideles nedum Christiani, Christi lege obstringantur? ib.

§. III.

De polygamia successiva. ib.
 CAPUT VIII.
 De indissolubilitate vinculi conjugalis. 133.

§. I.

Firmum & indissolubile est matrimonium utroque iure, naturali, & divino. ib.

§. II.

De indissolubilitate matrimonii contracti ab infidelibus. Quomodo per unius coniugis conversionem ad fidem matrimonium solvatur. 134.

Quæst. I. Quando ambo coniuges ad fidem convertuntur, solvitur ne eorundem matrimonium? *ibid.*

Quæst. II. Quando maritus infidelis amplectitur fidem Christi, potest ne habitare cum sua uxore infideli? *ib.*

Quæst. III. Quando unus coniugum convertitur ad fidem, altero in infidelitate remanente, quem sequi proles debet? 135.

Quæst. IV. Si coniux infidelis consentiat habitare pacifice cum coniuge fidei, potest ne coniux aliam ducere? *ibid.*

§. III. Utrum matrimonium Iudaorum per libellum repudii fuerit nullum? 136.

§. IV. Utrum matrimonium Christianorum dirimatur per adulterium? 137.

§. V. Catholicum dogma est, matrimonium non dissolvi adulteri causa. 138.

Quæst. unic. An indissolubilitas vinculi conjugalis, etiam adulteri causa, sit dogma fidei? 141.

§. VI. Matrimonium Christianorum ratum, & non consummatum solvitur per solemne Religionis professionem. 143.

Quæst. I. Quomodo se gerere coniux debet qui ante matrimonii consummationem ingredi Religionem deliberat? 145.

Quæst. II. Copula, per vim extorta intra bimestre, admittit ne violato coniugi ius ingrediendi Religionem? *ib.*

Quæst. III. Sponsis iuramento testantibus se matrimonium non consummasse, adhibenda ne fides? *ib.*

Quæst. IV. Qui post solemne professionis votum, & solutionem matrimonii rati obtinet a tali voto dispensationem, potest ne secundas celebrare nuptias? *ibid.*

§. VII. Utrum Pontifex possit dispensare a matrimonii rati vinculo? 146.

Quæst. unic. Quenam causæ assignentur a P. Sanchez pro iusta dispensatione matrimonii rati? 148.

§. VIII. Utrum matrimonium Christianorum ratum & consummatum per ingressum in Religionem solvatur? 151.

Quæst. I. Matrimonium consummatum dirimitur ne per Religionis professionem? *ib.*

Quæst. II. Que requiruntur, ut post consummatum matrimonium unus coniux amplectatur Religionem? *ib.*

Quæst. III. Potest ne maritus, consentiente uxore, post consummatum matrimonium initiari sacris Ordinibus? *ib.*

Quæst. IV. Quid requiritur ut matrimonium consummatum dicatur? *ib.*

C A P U T IX.

De divortio coniugatorum. 152.

Quæst. I. An in utroque coniuge ius divortii adulteri causa par sit? *ib.*

Quæst. II. Quid iuris habeat coniux innocens, & nocens potest factum divortium? *ib.*

Quæst. III. Quibus in casibus licitum est divortium inter christianos coniuges? *ib.*

Quæst. IV. Cur Christus solius fornicationis meminit in causa divortii? *ib.*

Quæst. V. Quot sunt casus in quibus ob fornicationem licitum divortium non est? 153.

Quæst. VI. Quid nomine fornicationis intelligatur. *ib.*

Quæst. VII. Voluntas adulterandi, tactus, oscula, amplexus, pollutio sunt ne divortii causa? *ib.*

Quæst. VIII. An copula naturalis absque seminis effusione intra vas sit sufficiens divortii causa? *ib.*

Quæst. IX. An detur compensatio, si coniugum alter adulteretur, alter sodomiam, aut bestialitatem committat? *ibid.*

Quæst. X. An coniux qui unum adulterium patravit, possit discedere ab altero qui pluries adulteravit? *ibid.*

Quæst. XI. An coniux secretus adulter possit petere divortium a coniuge adultero publico? *ib.*

Quæst. XII. An coniux innocens negare debitum possit coniugi adultero ante sententiam iudicis? *ib.*

Quæst. XIII. An coniux innocens possit propria auctoritate, ante iudicis sententiam, a coniuge adultero discedere? *ib.*

Quæst. XIV. Obstringitur ne coniux divortium cum uxore adultera facere? 154.

Quæst. XV. Uter coniux gravius peccet? *ib.*

D I S S E R T A T I O II.

De sponsalibus.

C A P U T I.

Quid sint sponsalia, & que eorum conditiones. 155.

Quæst. I. Quomodo definiantur sponsalia? *ib.*

Quæst. II. An promissio facta absenti ante eius acceptationem obliget? *ib.*

Quæst. III. Sufficit ne ad valorem sponsalium acceptatio promissionis sine repromissione?

ne alterius partis? *ib.*

Quæst. IV. Qua intentio requiritur in contrahendis sponsalibus? 156.

Quæst. V. Qui facta promissione futuri matrimonii virginem deceptam deflorat, tenetur ne eam ducere, an solum dotem dare? *ib.*

Quæst. VI. Quibus verbis contrahenda sunt sponsalia? 157.

Quæst. VII. Possunt ne celebrari sponsalia solis signis, verbis omissis? *ibid.*

Quæst. VIII. Quando matrimonium contractum nullum est ob aliquem defectum substantialem, valet ne saltem sub ratione sponsalium? *ib.*

Quæst. IX. Qua libertas necessaria est ad sponsalia contrahenda? *ib.*

Quæst. X. Si impedimento ligati contrahant sponsalia conditionata, si Papa dispensaverit, valida ne sunt? 158.

Quæst. XI. Quam sint habiles ad contrahenda sponsalia? 159.

Quæst. XII. An surdus & mutus a naturitate possit valide contrahere sponsalia? *ib.*

Quæst. XIII. Que ætas requiritur ad contrahenda sponsalia, tum matrimonium? *ibid.*

Quæst. XIV. Quam gravis sit obligatio sponsorum ad contrahendum matrimonium? *ib.*

Quæst. XV. Quando tempus præfixitum sponsalibus non est, celebrari ne sponsalia illico debent? *ib.*

Quæst. XVI. Quando unus sponsorum iniuste differt implere sponsalia contracta, potest ne in foro contentioso compelli? 160.

Quæst. XVII. Apponi ne sponsalibus obligatio ad poenam licite potest? *ib.*

Quæst. XVIII. An licita & valida sit poena imposita parti iniuste resilienti a contractu sponsalium? *ib.*

C A P U T II.

De causis dissolvendi sponsalia. 161.

Quæst. I. An mutuo consensu dissolvi sponsalia possint? *ib.*

Quæst. II. Quomodo impuberum sponsalia dissolvi valeant? *ibid.*

Quæst. III. An post sponsalia iuramento firmata possit altera pars licite ingredi Religionem? 162.

Quæst. IV. Solvuntur ne sponsalia per solum Religionis ingressum, an expectanda professio est? *ib.*

Quæst. V. Solvuntur ne sponsalia per Ordinum suspensionem? *ib.*

Quæst. VI. Licitum ne est contractis sponsalibus emittere simplex castitatis votum? eo-

que dissolvuntur sponsalia? *ib.*

Quæst. VII. An sponsalia dirimantur per subsequens matrimonium, vel posteriora sponsalia? 163.

Quæst. VIII. An sponsalia dirimantur aut per temporis dilationem, aut per unius sponsi absentiam, vel domicilii mutationem? 164.

Quæst. IX. Quenam sunt causæ supervenientes que sufficiant ad sponsalia dirimenda? 165.

Quæst. X. Paupertas superveniens est ne causa sufficiens sponsalia dirimendi? *ibid.*

Quæst. XI. Si unus sponsorum notabiliter deterior fiat, altero persistente in statu quo contracta sponsalia sunt, dissolvitur ne contractus? 166.

Quæst. XII. Fornicatio patrata post sponsalia, illa ne dissolvit? *ibid.*

Quæst. XIII. Sponsa post sponsalia vi oppressa reiici ne iure potest? *ib.*

Quæst. XIV. An si uterque post contracta sponsalia fornicetur, hæc dissolvantur? *ib.*

Quæst. XV. Quanam causæ antecedentes dissolvere sponsalia valent? *ibid.*

Quæst. XVI. An fornicatio præcedens ignota, sive sponsi, sive sponsæ, dirimat sponsalia, si postea sciatur? *ibid.*

Quæst. XVII. Causa ignorata que dedit causam contractui, efficit ne sponsalia irrita, an irritanda? 167.

Quæst. XVIII. Qua auctoritate dissolvi sponsalia valent? *ibid.*

Quæst. XIX. Quis sit index legitimus dissolvendi sponsalia? *ib.*

Quæst. XX. Qui iustam, occultamque resiliendi causam habet, que ledere alterius famam potest, licite ne illam detegere coram iudice valet? 168.

Quæst. XXI. Quando iudicis sententia, aut propria auctoritate sponsalia iurata dirimuntur, petenda ne est iuramenti dispensatio? *ib.*

Quæst. XXII. Que causæ certitudo requiratur, ut sponsalia dirimantur? *ib.*

Quæst. XXIII. Necessario ne præire matrimonio sponsalia debent? *ib.*

C A P U T III.

De matrimonio, & sponsalibus invitis parentibus contractis. *ibid.*

Quæst. I. An mortaliter peccent filii insciis, invitisque parentibus matrimonia contrahentes? 169.

Quæst. II. An iure ecclesiastico irrita sint matrimonia insciis, aut invitis parentibus iurata? *ib.*

CAPUT IV.

De matrimonio clandestino, eiusque prohibitione, & irritatione. 170.
 Quæst. I. Quanam sunt cause cur post Tridentinum matrimonium reputari clandestinum debeat? ib.
 Quæst. II. Matrimonium clandestinum ex defectu presentia Parochi, & testium, fuit ne invalidum ante Tridentinum? ib.
 Quæst. III. Quas ob causas Tridentinum irrita declaravit clandestina matrimonia? ib.
 Quæst. IV. An matrimonium clandestinum habeat saltem vim sponsalium? 171.
 Quæst. V. Utrum post Tridentinum ita necessaria sit presentia Parochi, & testium, ut in nullo casu sine illa validum sit matrimonium saltem in conscientia, si fide bona contrahatur? ibid.
 Quæst. VI. Efferet ne validum matrimonium bona fide contractum publice coram multis testibus, Parocho absente? 172.
 Quæst. VII. Quid de matrimoniis dicendum que in Hollandia, Zelandia, Frisia, aliisque federatis Belgii provinciis contrahuntur coram Magistratu, absente Parocho? ibid.
 Quæst. VIII. Peregrini debent ne contrahere matrimonium iuxta leges que vigent in locis ubi perficiendum est? 173.
 Quæst. IX. An validum sit matrimonium Catholicorum, qui in fraudem adeunt loca, ubi Tridentinum non est promulgatum, ut sine Parocho, & testibus contrahant? ibid.
 Quæst. X. An fideles degentes captivi sub infidelium tyrannide, contrahere valide absque Parocho, & testibus possint? ibid.
 Quæst. XI. An Catholici subiecti Principi heretico possint post celebratum matrimonium iuxta Tridentinum se sistere ministro heretico? 174.
 Quæst. XII. Quis sit Parochus prescriptus a Tridentino? ibid.
 Quæst. XIII. Requiritur ne animus perpetuo manendi in parochia, ut dicatur proprius Parochus domicili? ibid.
 Quæst. XIV. Quis dicatur Parochus vagorum? ib.
 Quæst. XV. An Parochum matrimonio assistentem Sacerdotem esse oporteat? 175.
 Quæst. XVI. An Parochus excommunicatus non toleratus assistere matrimonio possit? ibid.
 Quæst. XVII. An Parochus excommunicatus vitandus, vel suspensus possit alteri Sacerdoti vel excommunicato, vel non excommu-

nicato dare licentiam ut matrimonio assistat? 176.
 Quæst. XVIII. An Parochus cum titulo colorato, & errore communi valide assistat matrimonio? ib.
 Quæst. XIX. Quinam præter Parochum assistere matrimonio valent? ib.
 Quæst. XX. An licentia extorta vi, metu gravi, fraude, satis sit ut Sacerdos valide assistat matrimonio? ib.
 Quæst. XXI. Utrum ad valorem matrimonii requirantur duo testes præter Parochum? 177.
 Quæst. XXII. An isti testes omni exceptione maiores esse debeant? ib.
 Quæst. XXIII. Sat ne est ut Parochus, & testes transeunter, & non vocati matrimonio intersint? ib.
 Quæst. XXIV. An si Parochus, & testes vi, dolo, metu vocati fuerint ut assistant, validum esset matrimonium? ibid.
 Quæst. XXV. Peccant ne mortaliter qui dolo, & metu gravi cogunt Parochum, vel testes ut matrimonio assistant? 178.
 Quæst. XXVI. Que præstare Parochus debet in matrimonii celebratione? ib.
 Quæst. XXVII. Peccat ne mortaliter Parochus omittens hæc verba Ego coniungo &c.
 De denuntiationibus, seu proclamationibus, que antecedere matrimonium debent? 179.
 Quæst. I. An denuntiationes futuri matrimonii necessarie sint necessitate sacramenti, aut præcepti? ib.
 Quæst. II. Præceptum denuntiationum obligat ne sub mortali? ib.
 Quæst. III. Quis potest ab eiusmodi proclamationibus dispensare? 180.
 Quæst. IV. Requiritur ne aliqua causa pro licita dispensatione concedenda? ibid.
 Quæst. V. Qui novit aliquod impedimentum inter eos qui contrahere matrimonium debent, tenetur ne illud manifestare? ibid.
 Quæst. VI. An si ipsi contrahentes, vel unus eorum, conscii sint alicuius impedimenti occulti, teneantur illud manifestare, etiamsi infamia inde proficiatur? 181.
 Quæst. VII. Quomodo se gerere Parochus debet cui aliquod impedimentum revelatum est? 181.
 Quæst. VIII. Quid requiritur ut Episcopus possit repellere a matrimonio contrahentes? ibid.
 Quæst. IX. Peccant ne coniuges, si consumment matrimonium ante benedictionem nu-

CAPUT V.

nicato dare licentiam ut matrimonio assistat? 176.
 Quæst. XVIII. An Parochus cum titulo colorato, & errore communi valide assistat matrimonio? ib.
 Quæst. XIX. Quinam præter Parochum assistere matrimonio valent? ib.
 Quæst. XX. An licentia extorta vi, metu gravi, fraude, satis sit ut Sacerdos valide assistat matrimonio? ib.
 Quæst. XXI. Utrum ad valorem matrimonii requirantur duo testes præter Parochum? 177.
 Quæst. XXII. An isti testes omni exceptione maiores esse debeant? ib.
 Quæst. XXIII. Sat ne est ut Parochus, & testes transeunter, & non vocati matrimonio intersint? ib.
 Quæst. XXIV. An si Parochus, & testes vi, dolo, metu vocati fuerint ut assistant, validum esset matrimonium? ibid.
 Quæst. XXV. Peccant ne mortaliter qui dolo, & metu gravi cogunt Parochum, vel testes ut matrimonio assistant? 178.
 Quæst. XXVI. Que præstare Parochus debet in matrimonii celebratione? ib.
 Quæst. XXVII. Peccat ne mortaliter Parochus omittens hæc verba Ego coniungo &c.
 De denuntiationibus, seu proclamationibus, que antecedere matrimonium debent? 179.
 Quæst. I. An denuntiationes futuri matrimonii necessarie sint necessitate sacramenti, aut præcepti? ib.
 Quæst. II. Præceptum denuntiationum obligat ne sub mortali? ib.
 Quæst. III. Quis potest ab eiusmodi proclamationibus dispensare? 180.
 Quæst. IV. Requiritur ne aliqua causa pro licita dispensatione concedenda? ibid.
 Quæst. V. Qui novit aliquod impedimentum inter eos qui contrahere matrimonium debent, tenetur ne illud manifestare? ibid.
 Quæst. VI. An si ipsi contrahentes, vel unus eorum, conscii sint alicuius impedimenti occulti, teneantur illud manifestare, etiamsi infamia inde proficiatur? 181.
 Quæst. VII. Quomodo se gerere Parochus debet cui aliquod impedimentum revelatum est? 181.
 Quæst. VIII. Quid requiritur ut Episcopus possit repellere a matrimonio contrahentes? ibid.
 Quæst. IX. Peccant ne coniuges, si consumment matrimonium ante benedictionem nu-

ptiam? ibid.
 Quæst. X. Quomodo se gerere debent contrahentes, si agnoscens impedimentum, absque scandalo nequeant a matrimonio desistere? 182.
 DISSERTATIO III.
 De impedimentis dirimentibus, & impedientibus, atque de dispensatione ab iisdem.
 CAPUT I.
 De potestate Ecclesie, & Principum secularium in constituendis impedimentis que matrimonium irritent? ib.
 Quæst. I. An Ecclesia potestatem habeat statuendi impedimenta que matrimonium dirimant? ib.
 Quæst. II. An Principes seculares potestate sibi propria potiantur statuendi impedimenta dirimentia matrimonium ut contractum civilem? 183.
 Quæst. III. Penes quos resideat potestas ecclesiastica statuendi impedimenta dirimentia matrimonium? 185.
 Quæst. IV. Impedimentis dirimentibus ab Ecclesia prescriptis subiacent ne infideles? ib.
 CAPUT II.
 De impedimentis dirimentibus sigillatim sumptis.
 §. I.
 De impedimento erroris. 186.
 Quæst. I. An error personæ dirimat iure nature matrimonium? ib.
 Quæst. II. An solus error antecedens matrimonium dirimat? ib.
 Quæst. III. An error sive antecedens, sive concomitans circa qualitates accidentarias personæ matrimonium dirimat? ib.
 §. II.
 De impedimento conditionis. 187.
 Quæst. I. Quid nomine conditionis intelligatur? ib.
 Quæst. II. An error servitutis matrimonium dirimat iure naturali, nedum ecclesiastico, & civili? ib.
 Quæst. III. Qui ignorans ducit servam, si cognita servitute, eam carnaliter cognoscit, validum ne matrimonium est? 188.
 Quæst. IV. Si servitutis error sit crassus, dirimit ne matrimonium? ib.
 Quæst. V. An proles in servitute patrem, aut matrem sequatur? ib.
 Quæst. VI. Qui panis servus est, contrahere ne matrimonium potest? ib.
 Quæst. VII. Servorum matrimonia sunt ne valida? ib.
 §. III.
 De impedimento voti, & ordinis facti. 189.

§. IV.
 De impedimento cognationis. ib.
 Quæst. I. Quid, & quod duplex sit consanguinitas? ibid.
 Quæst. II. Quot sunt regule que a Theologis, & Canonistis assignantur pro graduum consanguinitatis computatione? 190.
 Quæst. III. An diverso modo in iure civili, ac in canonico gradus computentur? ibid.
 Quæst. IV. Quo iure, & in quo gradu sint prohibita, & nulla matrimonia inter ascendentes, & descendentes lineæ rectæ? ib.
 Quæst. V. An in linea transversa iure nature nulla sint matrimonia in primo gradu, ut inter fratres & sorores? 191.
 Quæst. VI. Quid sit impedimentum cognationis spiritualis, & ad quas personas extendatur? ib.
 Quæst. VII. Quid sit, & quas conditiones requirat cognatio legalis, ut inducat impedimentum dirimens? 192.
 §. V.
 De impedimento criminis. 193.
 Quæst. I. Quomodo homicidium cum adultério pariat impedimentum dirimens? ibid.
 Quæst. II. Quomodo homicidium sine adultério inducat impedimentum dirimens? ibid.
 Quæst. III. Quomodo adulterium cum promissione futuri matrimonii sine homicidio pariat impedimentum dirimens? 194.
 Quæst. IV. Adulterium cum matrimonio de presenti contracto inducit ne impedimentum dirimens? ib.
 §. VI.
 De impedimento disparis cultus. ib.
 Quæst. I. Quid significat cultus dispar? ib.
 Quæst. II. An iure naturali, & divino sint irrita matrimonia baptizati cum non baptizato? 195.
 Quæst. III. An matrimonium baptizati cum non baptizato sit iure ecclesiastico irritum? 196.
 Quæst. IV. An summus Pontifex dispensare valeat, ut fidelis nubat infideli? ib.
 Quæst. V. Matrimonia Catholicorum cum hereticis sunt ne lege divina, aut ecclesiastica prohibita? ib.
 §. VII.
 De impedimento violentiæ, seu coactionis, & ligaminis. 197.
 §. VIII.
 De impedimento publicæ honestatis. 198.
 Quæst. I. Inter quos impedimentum publicæ honestatis contrahatur, & ad quem gradum? ib.
 Quæst. II. An ex matrimonio clandestino nul-

lo oritur impedimentum publicae honestatis? ib.

Quaest. III. An hoc impedimentum publicae honestatis sit perpetuum? 199.

Quaest. IV. Ex secundis sponsalibus, aut nuptiis oritur ne impedimentum publicae honestatis? ib.

§. IX.

De impedimento affinitatis. ibid.

Quaest. I. Quid sit affinitas? ib.

Quaest. II. In quo gradu affinitas dirimat matrimonium subsequens? ib.

Quaest. III. Quo iure naturali, an positiva affinitas dirimat matrimonium? ibid.

Quaest. IV. An in primo gradu linea recta affinitas pariat iure naturae impedimentum dirimens? 200.

§. X.

De impedimento impotentiae. ib.

Quaest. I. Quid sit, & quotuplex impotentia impedimentum? ib.

Quaest. II. Quo iure, & quomodo impotentia absoluta & perpetua dirimat matrimonium? ibid.

Quaest. III. An, quando ambo coniuges sunt consensu impotentiae validum contrahere matrimonium possint? ib.

Quaest. IV. Quando impotentia ex parte femina dicenda est perpetua? 201.

Quaest. V. Quid de impotentia respectiva dicendum? ib.

Quaest. VI. Quid de impotentia accidentaliter dicendum est? 202.

Quaest. VII. Quid dicendum de impotentia ex maleficio proveniente? ibid.

Quaest. VIII. Quid agendum quando impotentia perpetua, & certa est, & quando de eadem dubitatur? 203.

§. XI.

De impedimento clandestinitatis, & raptus. ibid.

CAPUT III.

De impedimentis impedientibus. 204.

CAPUT IV.

De potestate dispensandi in recensitis impedimentis. 205.

Quaest. I. Quis facultatem habet dispensandi ab impedimentis dirimentibus? ib.

Quaest. II. An Episcopi urgente necessitate ab aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum dispensare valeant? 206.

Quaest. III. An Episcopi ante matrimonium contractum talem impertiri dispensationem possint? ibid.

Quaest. IV. Requiritur ne quod matrimonium contractum sit bona fide, ut Episcopus dispensare ab impedimento valeat? 207.

Quaest. V. A quibus impedimentis dispensare Episcopus valet extra necessitatis casum? ib.

Quaest. VI. Regulares mendicantes habent ne facultatem dispensandi ab aliquibus impedimentis? ib.

CAPUT V.

De causis pro valida, & licita dispensatione a recensitis impedimentis? 208.

Quaest. I. Peccent ne Superiores dispensantes sine causa, & an sit valida eiusmodi dispensatio? ibid.

Quaest. II. Quenam sint causae iustae dispensandi in impedimentis matrimonii? 209.

Quaest. III. Sunt ne legitima omnes recensitae causae? ib.

Quaest. IV. An cessante causa movente ad dispensationem, haec corruiat? ibid.

Quaest. V. Quid sit dispensatio subreptitia? ib.

Quaest. VI. Qua veritatis occultatio, & falsitatis expositio reddat dispensationem subreptitiam? 210.

Quaest. VII. Quando petitur dispensatio inter consanguineos, vel affines, exprimenda ne est copula incestuosa inter eos habitata? ibid.

Quaest. VIII. An dispensatio sit subreptitia, quando non manifestantur omnia impedimenta? 211.

Quaest. IX. Si quis super eodem impedimento bis dispensationem obtineat, tenetur ne manifestare priorem? ibid.

DISSERTATIO IV.

De obligatione, & peccatis sponforum, & coniugum.

CAPUT I.

De fine sponsalium, obligatione, & peccatis sponforum. 212.

Quaest. I. Quis sit sponsalium finis? ibid.

Quaest. II. Quae sint Parochorum munia in sponsorum instructione? ibid.

CAPUT II.

Plures opiniones casuisticae de peccatis sponforum resolvuntur. 215.

Quaest. I. An sponsi peccent mortaliter delectando se morose de copula futura cogitata ut presenti? ibid.

Quaest. II. Liciti ne sunt tactus, oscula, & amplexus inter sponsos? 216.

MONITUM ad Confessarios. 218.

CAPUT III.

De peccatis coniugum in contrahendo matrimonio. ibid.

CAPUT IV.

De obligatione coniugum in mutua debiti redditione. 219.

Quaest. I. Quanta est coniugum obligatio ad matrimoniale debitum solvendum? ibid.

Q. II.

Quaest. II. Quae causa excusare a debito reddendo valent? ibid.

Quaest. III. Licetum ne est petenti negare debitum, ne filii multiplicentur? 220.

Quaest. IV. An peccet uxor qua experta se proprios filios mortuos parere, negat debitum petenti? 221.

Quaest. V. Coniux occulti adulterii reus peccat ne petendo? ibid.

CAPUT V.

Quando coniux illicito petenti negare debitum valeat. 222.

Quaest. I. Si coniux affinis factus ex fornicatione post matrimonium iniuste petat, potest ne innocens coniux reddere? ibid.

Quaest. II. Quomodo ex impedimento superveniente affinitatis, aut cognationis spiritualis impediuntur coniuges a debiti petitione? ibid.

Quaest. III. An coniux baptizans filium communem, aut alterius extra necessitatem, privetur iure petendi? 223.

Quaest. IV. Si uxor coacta a consanguineo viri incestum perpetret, amittit ne ius petendi? ib.

Quaest. V. Coniux qui cognoscit alterius coniugis consanguineam in primo, aut secundo gradu ex ignorantia, privatur ne iure petendi? ib.

CAPUT VI.

Quid agendum sit coniugibus qui certi sunt, qui dubitant, aut probabiliter iudicant matrimonium esse nullum. Quando Confessarius scit matrimonium esse nullum, & coniuges sunt in bona fide, debet ne silere, an monere? 224.

Quaest. I. Qui certus est matrimonium esse irritum, potest ne debitum reddere coniugi petenti & ignorantia invaliditatem, ut evitet infamiam, aut gravia damna? ibid.

Quaest. II. An Confessarius certo sciens matrimonium esse nullum, teneatur monere coniugem poenitentem, ignorantia invincibili credentem esse validum? ibid.

§. I.

PRIMA REGULA GENERALIS servanda a Confessario contra recensitam doctrinam plurimum recentiorum. Laxa P. Gobat sententia improbat. 226.

§. II.

SECUNDA REGULA GENERALIS silentii observandi a Confessario super matrimonii impedimentis. 228.

§. III.

Quomodo se gerere coniuges debent dubitantes de valore matrimonii contracti? Pro-

habilissimi commenta labefactantur summorum Pontificum, & SS. Doctorum auctoritate. 229.

Quaest. unic. An si coniugum alter prudenter dubitet validum ne sit matrimonium contractum, petere, aut reddere queat? ibid.

CAPUT VII.

De matrimoniis nullis redintegrandis. 231.

Quaest. I. An coniugi adfirmanti sibi defuisse consensum, adhibenda fides sit? ib.

Quaest. II. Qui sicte contraxit, tenetur ne ex iustitia consensum verum apponere? 232.

Quaest. III. Quando matrimonium irritum fuit ob aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut uterque coniux certior fiat? ib.

Quaest. IV. Matrimonium ob impedimentum aliquod occultum dirimens, vel ob defectum consensus &c. irritum, redintegrari ne coram Parocho, & testibus debet? 234.

CAPUT VIII.

De aliis peccatis qua perpetrare coniuges valent in exercitio actus conjugalis contra finem, situm, locum, & bonum prolis. 235.

Quaest. I. Quomodo peccare coniuges contra matrimonii finem valent in actu conjugali? ib.

Quaest. II. Quamam est finis ob quem actus conjugalis est licitus, & meritorius? 236.

Quaest. III. An liberi sint a peccato qui matrimonio utuntur in remedium contra propriam incontinentiam, & contra alia graviora flagitia? ib.

Quaest. IV. Peccant ne coniuges actum matrimonialem exercentes diebus festis, ieiuniorum, & ipso Eucharistiae susceptae die? 237.

Quaest. V. An officium conjugale ratione loci aut publici, aut sacri, sit vitiosum? 238.

Quaest. VI. An tempore fluxus menstrui sit licitum officium conjugale? 239.

Quaest. VII. An sit peccatum ad uxorem gravidam accedere? ib.

Quaest. VIII. An licitus sit congressus inter amentes, & ebrios coniuges? 241.

CAPUT IX.

De peccatis coniugum contra honestum modum exercendi officii conjugalis. Quomodo iisdem liceant delectationes morose, tactus, & aspectus. Laxe, & impudice quorundam recentiorum opiniones praeferantur. 242.

Quaest. I. Quomodo peccare coniuges valent contra modum seu situm exercendi officii matrimonialis? ibid.

Quaest. II. An coniuges peccare mortaliter possint, dum solum modum officii matrimonialis perturbant? ibid.

Quaest. III. Si vir consuescat, dum officium praestat, se retrahere, ut generationem impedi-

diat, peccat ne uxor debitum reddendo? 243.
 Quæst. IV. Qui amplexus, tactus, & oscula licita sint coniugatis? 244.
 Quæst. V. Licetum ne est eicere fetum certis adhibitis remediis, quando absque evidenti matris periculo seruari nequit? 245.

C A P U T X.

Unde communiter procedat, plurima matrimonia gravissimis incommodis & arumnis abundare. Nonnulla monita ad Confessarios, & Parochos. 246.

L I B E R T E R T I U S D E C E N S U R I S.

D I S S E R T A T I O I.

De censuris in communi.

C A P U T I.

Quid, & quotuplex censura sit. 248.
 Quæst. I. Quanam sit censuræ finitio? ib.
 Quæst. II. Quotuplex sit censura? 249.

C A P U T II.

De potestate Ecclesiæ ferendi censuras. ib.
 Quæst. I. Quanam habeant potestatem ferendi iure ordinario censuras? 250.
 Quæst. II. Quibus delegari hæc potestas valeat: & quomodo hæc potestas delegata acquiratur? ibid.

Quæst. III. Quibus dotibus præditus esse debet qui censuras infligit? 251.

C A P U T III.

De forma, & ritu ferendi censuras. ib.
 Quæst. I. Qui ritus seruandus est in censura ferenda? ib.
 Quæst. II. An præcedere censuram monitio debeat? 252.

Quæst. III. Quot monitiones præcedere censuram debent? ibid.
 Quæst. IV. Quæ aliæ conditiones seruandæ sunt in censuris ferendis? ibid.

Quæst. V. An Superiores valeant extra proprium territorium censuras ferre? 253.

C A P U T IV.

De culpa ob quam censura ferri debet, & potest. ibid.
 Quæst. I. Ob quam culpam ferri censura debet? ibid.
 Quæst. II. An pro ferenda censura requiratur culpa & contumacia propria, an sufficiat aliena? 254.

Quæst. III. Sufficit ne culpa venialis, an requiritur mortalis, ut ferri censura possit? ib.
 Quæst. IV. An ob actum internum ferri censura possit? ibid.
 Quæst. V. Utrum censura lata contra executores criminis comprehendat etiam mandantes, & consulentes? 255.

Quæst. VI. Qui consulunt homicidium homi-

ni parato ad illud patrandum, subiacent ne censura, si in lege consulentes nominati sint? ib.

Quæst. VII. An si consulentes, vel mandantes revocent consilium, & mandatum ante executionem sceleris, immunes a censura sint? 256.

Quæst. VIII. Quæ conditiones requiruntur ut quis possit censuris plecti? 258.

Quæst. IX. Quis ne potest propter unum delictum a pluribus iudiciis excommunicari? 259.

C A P U T V.

De causis a censura incurrenda excusantibus. ib.
 Quæst. I. An ignorantia excuset a censura contrahenda? ibid.

Quæst. II. An metus gravis, cadens in virum constantem, excuset a censura? 261.

Quæst. III. Quomodo se gerere debeat qui dubius est, sit ne censura irretitus? ib.
 Quæst. IV. Quomodo se gerere debet innocens qui secundum allegata & probata in tribunali damnatur, & excommunicatur ut nocens? ibid.

C A P U T VI.

De absolutione a censuris. 262.
 Quæst. I. An qui irretitus censura est, teneatur sub mortali, quam primum potuerit, absolutionem perere, & sollicitare? ibid.

Quæst. II. Quotuplex sit absolutio a censuris? 263.

Quæst. III. Quæ forma seruanda sit in absolutione a censura? ibid.

Quæst. IV. Est ne in iure aliqua solemnitas seruanda in absolutione a censuris? ibid.

Quæst. V. Quæ conditiones requirantur in absolvendo a censuris, ut valide, & licite fiat absolutio? 264.

Quæst. VI. An quis absolvi possit ab una, secus ab aliis censuris eiusdem, aut diverse rationis? ibid.

C A P U T VII.

De iis qui possunt a censuris absolvere. De censuris reservatis summo Pontifici, a quibus earum absolvere Episcopi queant. ib.

Quæst. I. Quid requiritur ut quis valeat a censuris absolvere? ib.
 Quæst. II. Qui habet potestatem absolvendi a casibus reservatis, potest ne absolvere a censuris? 265.

Quæst. III. An Parochi, & alii Confessarii ordinarii qui valent absolvere a peccatis mortalibus, possunt absolvere a censuris a iure latis, & non reservatis? ibid.

Quæst. IV. Quis valeat absolvere a censuris latis ab homine? 266.

Qu. V.

Quæst. V. Quanam sunt censura, & casus reservati Pontifici summo, a quibus Episcopi iure ordinario absolvere possunt? ibid.

Quæst. VI. Quam facultatem habeant Prælati regulares absolvendi subditos suos a casibus, & censuris summo Pontifici reservatis? 267.

D I S S E R T A T I O II.

De censuris sigillatim.

C A P U T I.

De excommunicatione maiori, & minori, earumque effectibus. 270.
 Quæst. I. Quid, & quotuplex sit excommunicatio? ib.
 Quæst. II. Quanam sint effectus excommunicationis maioris? ibid.

Quæst. III. Quanam dicantur excommunicati tolerati, & vitandi? 271.
 Quæst. IV. Quanam dicantur nominatim excommunicati, ut vitari debeant? ibid.

Quæst. V. Quanam dicantur publici & notorii percussores Clericorum? ib.
 Quæst. VI. Valide ne excommunicatus sive toleratus, sive vitandus administrat sacramenta? ibid.

Quæst. VII. An excommunicatus toleratus possit & valide, & licite sacramenta administrare? 272.

Quæst. VIII. Quam pœnam incurrat excommunicatus qui illicitè sacramenta administrat? ibid.

Quæst. IX. An excommunicatus suscipere licite aliquando sacramenta valeat? 273.

Quæst. X. Quæ damna excommunicatis inferat tertius excommunicationis effectus? ib.
 Quæst. XI. Peccat ne excommunicatus non audiendo Sacrum in die festo, aut si non confiteatur, & communicet in die Paschatis? 274.

Quæst. XII. Quid de quinto excommunicationis effectu dicendum? ibid.
 Quæst. XIII. Quo usu iurisdictionis ecclesiasticæ privet excommunicatum sextus excommunicationis effectus? ibid.

Quæst. XIV. An electio sit nulla, ad quam excommunicatus vitandus concurrat? 275.
 Quæst. XV. Quam inhabilitatem incurrunt excommunicati vi septimi effectus excommunicationis? 276.

Quæst. XVI. Utrum excommunicatus amittat & fructus, & beneficium? ib.
 Quæst. XVII. Quid est excommunicatio forensis, & civilis? 277.

Quæst. XVIII. Quot sunt casus in quibus non licet fidelibus cum excommunicato communicare? 278.

Quæst. XIX. In quibus casibus licitum est

fidelibus communicare cum excommunicato? ib.
 Quæst. XX. Quid sit excommunicatio minor, & quanam illius effectus? 279.

C A P U T II.

De quibusdam aliis excommunicationibus, & de contentis in Bulla Cœne. ib.

§. I.

De excommunicatione ob percussorem Clerici. ib.
 Quæst. I. Quando incurritur excommunicatio canonis ob Clerici percussorem? ib.

Quæst. II. Quis nomine Clerici, aut Monachi intelligatur? ib.
 Quæst. III. Quanam dicantur manus violentas iniicere in Clericum, ut excommunicationem incurrant? 280.

Quæst. IV. An qui non impedit, cum possit, Clerici percussorem, hanc excommunicationem incurrat? ib.

Quæst. V. An qui ratam habet percussorem Clerici suo nomine factam, incurrat hanc excommunicationem? ib.

Quæst. VI. Quenam actio violenta in Clericum dicatur, vi cuius percussor excommunicationem incurrat? ibid.

Quæst. VII. Quenam causa excusant iniicientes manus violentas in Clericum ab incurrenda excommunicatione? ibid.

Quæst. VIII. Quis possit ab hac excommunicatione absolvere? 281.

§. II.

De excommunicatione ob duellum iniicta. ib.
 Quæst. I. An recensite pœnæ omnes incurrantur ipso facto ante sententiam iudicis? ib.

Quæst. II. Quis ab hac excommunicatione absolvere queat? 282.

§. III.

De excommunicationibus in Bulla Cœne contentis. ib.
 Quæst. I. Quanam dicantur heretici excommunicati in Bulla Cœne? ib.

Quæst. II. Quid de aliis censuris in Bulla Cœne contentis? ib.

C A P U T III.

De suspensione, eiusque effectibus, atque de depositione, & degradatione. 284.

Quæst. I. Quid, & quotuplex sit suspensio? ib.
 Quæst. II. Quodnam peccatum sit suspensionem violare? ibid.

Quæst. III. An suspensus ab officio sit suspensus a beneficio, aut e contrario? 285.

Quæst. IV. Quanam sunt effectus suspensionis ab officio, a iurisdictione, a beneficio? ib.

Quæst. V. Quam ob causam ferri suspensio potest? 286.

Quæst. VI. Quis ferre suspensionem valeat? ib.
 Quæst. VII. Quanam sunt censuræ suspensio-

sonis obnoxii? ibid.
 Quæst. VIII. *An suspensio ferri in communitatem valeat?* ibid.
 Quæst. IX. *An suspensio ferri pro culpa aliena possit?* ibid.
 Quæst. X. *Quomodo suspensio impediri possit?* ib.
 Quæst. XI. *Quis absolvere a suspensione possit?* ib.
 Quæst. XII. *Quid significant depositio, & degradatio?* ib.
C A P U T IV.
De interdicto, & cessatione a divinis. 287.
 Quæst. I. *Quid, & quotuplex sit interdictum?* ib.
 Quæst. II. *Quinam tenentur observare interdictum locale?* ibid.
 Quæst. III. *Quisnam ferre interdictum valet?* 288.
 Quæst. IV. *Quam ob causam ferri interdictum valet?* ib.
 Quæst. V. *Quinam sunt interdicti effectus?* ib.
 Quæst. VI. *Quenam sacramenta prohibentur ministrari tempore interdicti?* ib.
 Quæst. VII. *Quibus prohibetur tempore interdicti ecclesiastica sepultura?* 289.
 Quæst. VIII. *Quodnam peccatum perpetrent, & quas penas incurrant violantes interdictum?* ib.
 Quæst. IX. *Quid intelligitur per interdictum ab ingressu Ecclesie?* ibid.
 Quæst. X. *Quis ab interdicto absolvere potest?* ib.
 Quæst. XI. *Quid sit cessatio a divinis, & quinam illius effectus?* ibid.
C A P U T V.
De irregularitate in communi. 290.
 Quæst. I. *Quid sit irregularitas?* ib.
 Quæst. II. *Quinam sunt irregularitatis effectus?* ib.
 Quæst. III. *Quotuplex sit irregularitas?* ib.
 Quæst. IV. *Quenam excusare possint ab incurrenda irregularitate ex delicto?* 291.
 Quæst. V. *An irregularitas ex delicto tollatur per baptismum, professionem religiosam, & per dispensationem?* ibid.
C A P U T VI.
De irregularitatibus ex delicto. 292.
 Quæst. I. *Quid requiritur ut quis contrahat irregularitatem ex homicidio iniusto, & directe voluntario?* ib.
 Quæst. II. *Qui subito & inopinate in repentina rixa occidit hominem, incurrit ne irregularitatem hanc ex delicto, summo Pontifici reservatam?* ib.
 Quæst. III. *Quis potest ab hac irregularitate homicidii directe voluntarii dispensare?* ibid.
 Quæst. IV. *Quando contrahitur irregularitas ob voluntariam mutilationem membrorum?* 293.
 Quæst. V. *Quando contrahitur irregularitas ex homicidio, & mutilatione casuali?* ib.

Quæst. VI. *Quando contrahitur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione causa defensionis contra iniustum invasorem?* 294.
 Quæst. VII. *Qui verbis, aut facto provocat invasorem, incurrit ne irregularitatem invasus, si occidat?* 295.
 Quæst. VIII. *Qui potest fuga mortem evitare, incurrit ne irregularitatem, si omitendo fugam occidat invasorem?* ibid.
 Quæst. IX. *Ex cuius sacramenti iteratione incurritur irregularitas?* 296.
 Quæst. X. *Quinam ex violatione censurarum irregularitatem contrahant?* ib.
 Quæst. XI. *Quando contrahitur irregularitas ob illegitimam Ordinum susceptionem?* ib.
 Quæst. XII. *An contrahatur irregularitas ex delicto cui annexa infamia est?* ib.
C A P U T VII.
De irregularitatibus ex defectu. 297.
 Quæst. I. *Quanam sunt irregularitates ex defectu animæ?* ibid.
 Quæst. II. *Quinam sunt corporis defectus irregularitatem parientes?* ib.
 Quæst. III. *Quinam sunt irregulares ex defectu natalium?* ibid.
 Quæst. IV. *Quinam dicantur irregulares ex defectu libertatis, etatis, & obligationis?* 298.
 Quæst. V. *Quid sit irregularitas ex defectu sacramenti?* ibid.
 Quæst. VI. *Quomodo contrahatur irregularitas ex defectu lenitatis?* 299.
LIBER QUARTUS
DE PECCATO IN COMMUNI, ET SINGILLATIM: ITEM DE SEPTEM VITIIS CAPITALIBUS, ET DE VIRTUTIBUS.
DISSERTATIO I.
De peccatis generatim.
P RÆLOQUIUM. 301.
C A P U T I.
Vitii, & peccati notiones communes, & peculiare. ib.
 Quæst. I. *Quenam sit peccati finitio?* ib.
 Quæst. II. *Quid, & quotuplex sit peccati macula?* 302.
C A P U T II.
De peccati divisione. ib.
C A P U T III.
De distinctione peccati mortalis a veniali. 303.
 Quæst. I. *Quomodo peccatum mortale possit transire in veniale?* 304.
 Quæst. II. *Quomodo veniale possit fieri mortale?* ib.
 Quæst. III. *Plura peccata venialia constare ne unum peccatum mortale possunt?* 305.
 CA.

C A P U T IV.
De peccato originali. 306.
 Quæst. I. *In quo sita est natura, & essentia peccati originalis?* ib.
 Quæst. II. *Quomodo peccatum originale sit posteris voluntarium?* 307.
C A P U T V.
De peccato commissionis, & omissionis. 308.
 Quæst. I. *Peccatum commissionis consistit ne in aliquo positivo, vel privato?* ib.
 Quæst. II. *In quo situm sit peccatum omissionis?* ib.
 Quæst. III. *Quomodo vitientur actus qui ad omissionem culpabilem concurrunt?* 309.
 Quæst. IV. *Actus qui est causa omissionis culpabilis, habet ne malitiam distinctam ab ipsa omissione?* ib.
 Quæst. V. *Qui ponit culpabiliter causam omissionis, peccat ne, non solum quando ponit causam culpabilem, sed etiam quando contingit omisso, si tunc non sit sui compos?* 310.
MONITUM.
Quam formidanda sint omissionum peccata. 311.
C A P U T VI.
De distinctione specifica, & numerica peccatorum. 312.
 Quæst. I. *Unde petatur distinctio specifica peccatorum?* ib.
 Quæst. II. *An diversitas specifica peccatorum sumatur ex circumstantiis?* 313.
 Quæst. III. *Utrum peccatum gravius ex obiecto superari in malitia possit a peccato inferioris generis ratione circumstantiarum?* ib.
 Quæst. IV. *Unde sumatur distinctio peccatorum numerica?* 314.
 Quæst. V. *An ex morali interruptione peccatorum tam interiorum, quam exteriorum circa idem obiectum sumatur distinctio numerica eorumdem?* ib.
 Quæst. VI. *Quid dicendum de opinione Salmanticensium, Lugo, & aliorum aientium, perseverantem annum integrum in voluntate non restituendi, unum peccatum committere?* 315.
 Quæst. VII. *An peccata numerice multiplicentur ex diversitate obiectorum?* 316.
 Quæst. VIII. *An in eodem actu physico possint esse plures malitia numero distinctæ?* 318.
C A P U T VII.
Nonnulla quæ proxim spectant de morosa delibetatione, de perfecta deliberatione, de discernendis venialibus a mortalibus resolvuntur. ib.
 Quæst. I. *Quid sit cogitatio morosa?* ib.

Quæst. II. *Quid sit perfecta, quid imperfecta deliberatio?* 319.
 Quæst. III. *Quid sit ratio superior, & quid inferior?* ib.
 Quæst. IV. *An peccatum esse possit in ratione inferiori?* ibid.
 Quæst. V. *Quibus signis discerni peccatum mortale a veniali possit?* ib.
 Quæst. VI. *Qui a venialibus abstinere non studet, est ne in gravi periculo labendi in mortalia?* 320.
DISSERTATIO II.
De septem peccatis capitalibus.
P RÆLOQUIUM. 322.
C A P U T I.
Quid sit superbia. Quo in sensu initium omnis peccati in divinis Scripturis nuncupetur. 323.
 Quæst. unic. *Quot sunt superbiae species?* 325.
C A P U T II.
Superbiae remedium humilitas. Eiusdem excellentia, & gradus. 326.
C A P U T III.
Tres superbiae filie: inanis gloria, ambitio, & presumptio. 328.
 §. unicus.
MONITUM AD CONFESSARIOS. 330.
C A P U T IV.
De septem filiis vanae gloriae. 331.
C A P U T V.
De avaritia. 334.
C A P U T VI.
De Luxuria, & gula. Laxæ PP. Viva, Bussembaum, & aliorum opiniones refelluntur. 336.
C A P U T VII.
De ebrietatis peccato. Bussembai, Lessii, La-Croix, & aliorum laxæ opiniones refutantur. 338.
C A P U T VIII.
Malitia iræ, eiusque sex filie exponuntur. 342.
C A P U T IX.
De invidiæ iniquitate, & quæ sint illius filie. Laxissima P. Thomæ Tamburini doctrina refellitur. 345.
C A P U T X.
De acedia, eiusque filiabus. 349.
 DIS-

DISSERTATIO ULTIMA.

De virtutibus.

CAPUT I.

- Quid & quotuplex sit virtus . 352.
 Quæst. I. Quomodo virtus definiatur ? ib.
 Quæst. II. Quotuplex sit virtus ? ib.
 Quæst. III. Quid sit virtus moralis ? 353.

CAPUT II.

- De prudentia, eiusque partibus, officiis, & vitiis oppositis . ib.
 Quæst. I. In quibus reperitur prudentia ? 354.
 Quæst. II. Quenam sunt vitia prudentiæ opposita ? ib.

CAPUT III.

De iustitia, eiusque partibus, & officiis. 355.

CAPUT IV.

De fortitudine, eiusque officiis, & partibus . 357.

CAPUT V.

De temperantia, eiusque partibus, & officiis . 358.

CAPUT VI. & ultimum.

ALLOQUIUM ad Confessarios super beatitudinibus evangelicis . 360.

§. I.

BEATITUDO PRIMA.
 Videns autem Iesus turbas ascendit in montem, & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius: & aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu,

quoniam ipsorum est regnum cælorum. *Matth. v.* 361.

§. II.

BEATITUDO SECUNDA.
 Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram . 362.

§. III.

BEATITUDO TERTIA.
 Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur . 363.

§. IV.

BEATITUDO QUARTA.
 Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur . 364.

§. V.

BEATITUDO QUINTA.
 Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur . 365.

§. VI.

BEATITUDO SEXTA.
 Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt . ib.

§. VII.

BEATITUDO SEPTIMA.
 Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur . 366.

§. Ultimus,

in quo
 Confessarii ad evangelicæ legis studium animantur . ib.

F I N I S.

LIBER PRIMUS

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ
UNCTIONIS, ET ORDINIS.

DISSERTATIO PRIMA.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ
UNCTIONIS.

PRÆLOQUIUM.

Ultimum tibi, lector optime, *Christianæ Theologiæ* volumen trado, tributum in libros quatuor. Primus liber quatuor concluditur dissertationibus. Brevis erit prima de sacramento extremæ unctionis: altera sacramentum Ordinis exponit: in tertia simoniæ flagitium, eiusque fuci, & tegumenta, quibus incrustari non raro solet, detestanda representantur: quarta est de Beneficiis. Liber secundus integer erit de magno matrimonii sacramento, in quatuor sectus dissertationes; tertius erit de censuris; & quartus de vitiis, & virtutibus oppositis. Argumenta tractanda momentosa sunt, & scitu necessaria, præsertim illud de matrimonio, de quo fusior erit sermo. Plurimum Casuistarum laxitatis paradoxa sub examen inducam. Cum enim controversiæ discutiendæ sint de officiis sensuum, carnis affectus vehementer intellectum obnubilat, eoque ad iudicandum impellit quo caræ ipsa inclinat. Quo enim (inquit Ludovicus Granatensis Dom. xvi. post Pentecost.) *vehemens aliquis affectus propendet, eo secum trahit intellectum, qui facile rationes invenit quibus affectui suo morem gerat. Magnus enim errorum magister est affectus corruptus. Ex hoc namque fonte omnes pene mortalium errores oriuntur. Sic frequenter iniquum iudicem vel immodicus amor, vel etiam odium erga litigantes a recto deducit, iniustamque innocentis damnationem iustam esse sibi persuadet.* Ne tamen volumen istud plus iusto excresecat, omnia ad vivum recensare curabo.

CAPUT I.

Propositiones ab Ecclesia damnata, & laxæ, ad ea de quibus in hoc volumine deservitur, revocanda.

§. I.

Theses proscriptæ ab Alexandro VII. & Innocentio XI.

Alexander VII damnavit sequentes.
 22. Non est contra iustitiam Beneficia ecclesiastica non conferre gratis: quia collator conferens illa Beneficia ecclesiastica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

40. Est probabilis opinio que dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, que ex osculo oritur, *Conc. Theol. Tom. X.*

secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

Innocentius XI. proscripsit infrascriptas.

9. Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam precium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immo etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ ma-

gis utiles ipsi iudi merent, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc Digniores non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo positivo; vel secundo, locutione minus propria ponit Digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

50. Copula cum coniugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

§. II.

Propositiones laxæ Casuistarum.

Destinaveram nullas de matrimonio rescribere laxas opiniones, quod sint adeo fœtidæ, & horrendæ, ut legi sine scandalo vix possint. Verum quia hæretici nobis improperant, a Casuistis catholicis multa propudiosa defendi; & præsertim impius Petrus Bail plura eorum quæ docet hoc in genere Thomas Sanchez, exaggerat: idcirco paucas aliquas rescribam, ut calumniantium hæreticorum ora obstruam, intelligantque, minime quorundam Casuistarum laxitatis paradoxa a gravioribus Theologis probari.

I. P. Claudius La-Croix Lib. III. part. II. num. 1000. Gobat num. 10. putat in Germania licitum esse in Monasteriis per famulos vendere vinum; & panem: id enim proprie non esse habere tabernam, aut negotiari, sed sua vendere transeuntibus. Vide infra diff. II. cap. XI. num. 6.

II. P. P. Salmanticenses tract. XIX. cap. I. punct. 4. num. 55. Dicendum igitur est, necessario requiri ad contractum emptio- nis, & venditionis, quod traditio pecunie, vel alterius rei temporalis fiat ex voluntate dandi illam ut pretium, seu commensuran- di illam cum re spirituali, tantique esti- mandi; quod fit per contractum onerosum: hac tamen seclusa prava voluntate, etiamsi temporale datur animo consequendi spiritua- le, non ut pretium onerosum, sed gra- tis, vel ex gratitudinæ, aut benevolentia, etiam cum aliqua antidotali obligationis impositione, nulla simonia committitur sive minus ante collationem rei spiritualis conferatur, sive post ipsam, sive simul cum ipsa. Vide infra diff. III. cap. III. num. 16. & seq.

III. Idem Salmanticenses ibid. num. 50. Si aliquis retinet Beneficium in manu Prælati, vel in favorem alterius, sed ex eo animo, spe, & intentione, ut alter ex

gratitudine, & antidotali obligatione, mu- neribus, donis, & obsequiis respondeat alias sine tali spe non resignaturus; se- neque intendens illum alia obligatione præ- ter antidotalem obligare, nec pacto alic- oneroso, aut conventionem interveniente: quo alium rigoroſe obligare intendat; non erit simonia. Vide loc. sup. cit. num. 22. & seq.

IV. Idem Salmanticenses ibidem, Idem est de eo qui Beneficium in manu Prælati, vel in favorem alterius, resignat ea spe & intentione, ut aliud pinguius ab Episco- po sibi conferatur, aliter non resignaturus; si Superiorem non alia, præter antidota- lem, obligatione alitricum relinquit in- tendat. Idem est in similibus casibus. Valentia §. III. Sotus art. 2. Rodriguez cap. LVIII. Palaus punct. 4. Suar. Ugol. Sanch. Diana, Less. Layman loc. cit. qui etiam addunt, id verum esse, etiamsi dictam spem verbis, vel scripto exprimat Superiori: quia quod optare licet, etiam verbis exprimere licet; & etiam licitum est petere ab alio, quod ex naturali obligatione tenetur. Vide loc. & num. cit.

V. Idem Salmanticenses ibidem cap. II. punct. 7. num. 49. Hinc etiam honestatur, quod Monasteria nobilium Monialium pinguiorem dotem, & maiorem summam pro ingressu sustentatione exigant: quia quo sunt Monasteria celebriora, maiores sumptus habent, & sic maior summa, ut dos, pro ingressura assignatur. Vide infra loc. cit. cap. V. num. 13.

VI. Idem Salmanticenses ibid. num. 50. Ceterum, si præter dotem sustentationis amplius reciperent, aut peterent Monia- les, vel quia ingressura est minus nobi- lis, vel deformis, vel alia infamia; vix excusari posse a simonia, inquit Sanchez Lib. II. cap. III. dub. 22. num. 7. quod verum iudicamus, nisi forte (N. B.) inde Monasterio aliquod detrimentum eveniat vel in honore, vel in aliis rebus tem- poralibus: quia hoc compensari per incremen- tum dotis licite potest; sicut in matrimo- nio supra diximus compensari aequalitatem nobilitatis, vel alterius rei inter coniuges, per assignatæ dotis auctarium. Vide ibid. num. 14.

VII. Idem Salmanticenses ibid. Hinc liberatur a simonia quod apud nostras Mo- niales frequenter contingit; nimirum quo, ut recipiatur vigesima prima, quæ apud

nos

nos dicitur la veinte y una, maior dos exigitur; ut duo sorores vel tres recipian- tur in eodem Monasterio, ad huc maior summa requiritur, nisi aliis superexcel- lentibus qualitatibus sint ornata: ut viduas admittant, exigitur etiam ut dos augetur. Etenim in priori casu intendi- tur reddere ingressum difficilem, quia cum ex SS. Virgine M. N. sancta Theresia ha- beant Moniales nostræ vel solum sint vi- ginti &c. In aliis duobus casi- bus eadem ratione maior dos exigitur, ut difficilius sit talis ingressus, &c. Vide ibid. num. 15.

VIII. Idem Salmanticenses ibidem num. 15. Si Monasterium etiam ditissimum a recipiendis exigat ex pacto pecuniam pro sustentatione, nec ex iure divino, nec ex positivo simoniam committet. Vide infra loc. cit. num. 18. & seq.

IX. P. Nicolaus Mazzotta tract. III. disp. V. cap. III. pag. 235. Si autem des ali- quid intercessori sive mediato, sive im- mediato, non quidem pro intercessione, sed pro labore, lucro cessante, damno e- mergente, dispendio temporis &c. in eun- do & redeundo; non est simonia, quia ista sunt quid temporale omnino extrinse- cum. Croix n. 91. & alii communiter. Vide infra diff. III. cap. I. num. 3.

X. P. P. Salmanticenses tract. XIX. cap. IV. punct. 2. num. 22. Emens Beneficiu- bat enim gratis accipere quod dato pretio accipit, & tantum peccat contra religio- nem, cuius transgressio non obligat ad re- stituendum, Nec etiam Beneficium con- ferens peccat contra iustitiam, aut ex iu- re divino invalidam facit collationem. Vide infra diff. III. cap. VIII. n. 9. & seq.

XI. P. Thomas Tamburinus Lib. VII. cap. IV. §. 4. num. 5. Affero secundo, omnia Beneficia, sive maiora, ut Carui- nalatus, & Episcopatus, sive minora, u- Canonatus, & Capellania, sive curam animarum habentia, ut Abbacia, & Pa- rochia, sive non habentia, ut prædictus Canonatus, & Capellania, & cetera Beneficia quæ simplicia nominantur, ab- strahendo ab his quæ dantur in concursu (de quibus mox num. 14.) asserto, in- quam, satis etiam evitandum mortale, si conferantur dignis, & idoneis, etiam prætermittantur digniores, vel dignissimi. Vide infra diff. IV. cap. VI. num. 4.

XII. P. Filiucius tract. XII. in Append.

cap. IV. num. 18. Dico quinto, senten- tiam quæ censet, satis esse dignos elige- re ad Beneficia quæ non dantur in con- cursu, esse probabilem ex Tridentino sess. VII. cap. III. de ref. dicente: Conferan- tur dignis: & universali estimatione in creatione Beneficiariorum, & Cardinalium, Episcoporum, Abbatum &c. qui si inter dignos habeantur, laudatur elector, & electio: non laudaretur autem commu- niter, si mala esset, & peccatum mortale. Vide ibid. num. 5.

XIII. P. Tamburinus loc. cit. n. 8. Cum immediate antea Concilium videatur esse contentum de dignis, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundo lo- cutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos vel tandem tertio loquitur, quando fit concursus. Vide ibid. num. 7.

XIV. P. Thomas Sanchez Lib. II. dis- xv. num. 5. Probabile est valere dispen- sationem Pontificis in Matrimonio rato absque iusta causa concessam. . . . Et ratio est, quia est probabile indissolubilita- tem talis matrimonii esse de iure huma- no. Vide Lib. II. diff. I. cap. VIII. §. 7. num. 12.

XV. Salmanticenses tract. IX. cap. I. punct. 6. num. 83. Spontalia faciunt licita oscula, & amplexus inter sponsos. Vide Lib. II. diff. II. cap. VIII. §. 7. n. 12.

XVI. P. Thomas Sanchez Lib. III. disp. XVIII. num. 29. Limitant aliqui hanc sententiam, nisi adirent ea loca in frau- dem decreti Tridentini, ut ibi possent li- bere absque Parocho, & testibus matri- monio copulari: tunc enim aiunt esse invalidum Ceterum displicet mihi hæc limitatio, & credo, licet adirent eo sine ut possent libere absque Parocho, & testibus contrahere, esse ratum matrimo- nium. Primo. Nam qui utitur iure suo, non potest dici fraudem committere, ut ea ratione effectus impediatur. Vide cit. Lib. & diff. cap. 14. num. 16.

XVII. Idem Sanchez loc. cit. disp. xxx- VIII. num. 7. Tertia Conclusio. Culpa venialis est ea verba (Ego iungo vos &c.) omittere Probatur: quia materia non est gravis, cum ea verba non sint forma sacramenti, nec pertineant ad sole- mnitatem magni momenti, nec includant mysterium magnæ significationis. Præte-

A 2

rea

rea quia quamvis Tridentinum utatur verbis præceptivis, at sub illo præcepto non continetur tantum ut Parochus ea verba proferat; sed alia magni momenti, nempe ut præmittantur denuntiationes, & ut matrimonium celebretur coram Parocho, & testibus, ut habeat librum &c. Vide *loc. cit. diff. II. cap. IV. num. 44.*

XVIII. P. Viva *quæst. IV. art. 4. num. 6.* Benedictio nuptiarum non videtur esse res gravis, nec VALDE CONGRUENS PROGRESSUI MATRIMONII. Etenim benedictio nuptialis non est sacramentum, sed quoddam sacramentale, nec tanti momenti, quanti sacramentalia quæ baptismo præmittuntur. Quamvis autem non vacet culpa veniali illam simpliciter omittere sine ulla causa contra usum & consuetudinem Ecclesiæ; nihilominus probabile est nullam esse culpam ex iusta causa, videlicet ratione temporis feriat in Adventu, aut Quadragesima consummare matrimonium ante benedictionem Ecclesiæ, cum videatur esse consilium, non præceptum illam præmittere. Vide *cit. loc. cap. v. num. 14.*

XIX. PP. Salmanticenses *tract. IX. cap. XIV. punct. 3. num. 41.* Ex quo inferunt fere omnes Doctores nostræ sententiæ, & inferri ex illa testantur Sanchez *Lib. VIII. disput. XXV. a num. 12.* & Palus loco proxime citato, quod si talis dispensatio remittatur Episcopo, ille, antequam expediat eam, interroget contrahentes, an copula inter eos incestuosa sit habita: possunt ipsi negare, etiamsi præstito iuramento interroget: quia talis interrogatio est superflua, & iuridice in tali re non interrogat; & sic non tenentur iuxta illam respondere, sed asserere non fuisse inter eos copulam, & ne veritati contraveniant, in mente retinere possunt, ne tibi dicamus. Immo etiamsi in rescripto Pontificis veniat illa clausula: *Nisi copula inter eos fuerit habita*: quia intelligitur de publica, non de secreta. Vide *Lib. II. diff. III. cap. v. num. 19.*

XX. P. Patritius Sporer *Part. IV. cap. II. sec. I. n. 123.* Aliud est consensus & complacentia in copulam cogitatum ut præsentem, & delectationem actualem veneream ex tali copula cogitata actu in appetitu sensitivo, & partibus venereis consequentem; quod & sponsi de futuro, & viduis de præterito mortaliter illicitum, & solis coniugibus licitum est, aliud

est consensus & complacentia in copulam cogitatum ut futuram, & delectationem veneream ex tali copula futura aliquando consecuturam; quod sponsis illicitum non est. Cum enim ex ipsis sponsalibus contractis, velut iure inchoato, talis copula, & delectatio sit aliquando futura, non debent de ea contristari, vel eam aversari, sed licite in eam consentire, complacere, vel gaudere de ea possunt; cum nihil aliud sit quam gaudere de spe boni futuri, quæ spes præfens, & licita est. Ita cum plurimis Sanchez, Diana &c. Vide *infra Lib. II. diff. IV. cap. II. num. 4. & 5.*

XXI. P. Thomas Sanchez *Lib. I. disp. II. n. 5.* Secundum communem sententiam liciti sunt amplexus, & oscula inter sponsos de futuro, eo quod sponsalia sunt initium quoddam matrimonii; ac proinde concedunt ius utendi voluptate præambula matrimoniali. Ergo per sponsalia acquiritur ius in corpus; alias nullus illius usus concederetur; & consequenter violans hoc ius per fornicationem, reus erit ultra fornicationem iniustitiæ admittitæ, necessario aperiendæ in confessione. Et hæc sententia est valde probabilis. Vide *loc. cit. n. 6. & 7.*

XXII. PP. Salmanticenses *tr. IX. c. xv. punct. 6. n. 91.* Utrum inter sponsos de futuro sint licita oscula, amplexus, tactus, verba amatoria &c. extra pollutionis periculum? Respondetur, quod si tales actus ad captandam voluptatem fiant, erunt peccata venialia. Si ob signum amoris, nullam erit peccatum, dummodo sponsalia inter eos sint absoluta; non vero si conditionata fuerint. Ratio est, quia sicut sponsalia sunt inchoatio quædam matrimonii, sic etiam liciti sunt in illo statu actus qui quodammodo sunt copulæ inchoatio & initium. Sanchez *Lib. IX. disp. XLVI. Averia, Diana . . . Bonacina, Azor.* Vide *loc. cit. n. 8. & 9.*

XXIII. P. Thomas Tamburinus *Lib. VII. cap. III. n. 61. pag. 193.* Sponsi de futuro valde probabiliter sine peccato licent quædam amoris signa, qualia sunt oscula, tactus, aspectusque pudici, ac locutiones amatoriæ etiam præter delectationem in illis residentem, sed sine periculo pollutionis, vel consensus in illam, vel in copulam; at nullo modo impudici: ita Thomas Sanchez. . . . Utam excusationem invenio in sponsos eas actiones publicas exercentes cum pollutionis periculo præ-

viso,

viso, sed non intento, & sine periculo consensus in illam. Nam si in occasione esset, UT INURBANUS haberetur, si ab illis abstineret, posset eas usurpare: quia iam ad est rationabilis excusatio: Vide *loc. cit. n. 10. & seqq.*

XXIV. P. Gregorius Gobat *tract. x. nu. 671.* Certum est apud omnes DD. oscula, tactus, amplexus non impudicos licite fieri inter sponsos, quando fiunt secundum consuetudinem patriæ in signum benevolentia ad conciliandum & fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium. Ita loquitur Perez. Et quidem sunt ob finem prædictum liciti hi actus, licet adsit periculum pollutionis, modo non sit periculum consensus in veneream delectationem. Vide *ibid. n. 14.*

XXV. P. Thomas Sanchez *Lib. IX. disp. XLVI. num. 48.* Oscula, & amplexus, alii que tactus non impudici excusantur a culpa mortali inter sponsos de futuro ratione contractus sponsalium inter ipsos initi. Ratio est, quoniam sicut matrimonium ipsum honestat copulam; ita sponsalia, quæ quoddam matrimonii initium sunt, honestare debent huiusmodi tactus, qui inchoatio quædam sunt copulæ: præsertim quia sic magis fovetur amor in ordine ad matrimonium. . . . Num. 49. Atque hæc conclusio vera est, quamvis sponsi intendant eam delectationem sensitivam quæ ex ipsis amplexibus, & osculis oritur. Quia sponsalia, quæ matrimonii initium sunt, excusant a mortali hanc delectationem, quæ copulæ inchoatio est; & in omnino solutis esset culpa mortalis. Vide *ibid. n. 15.*

XXVI. P. Gobat *tr. x. n. 672.* Sanchez *loc. cit. n. 49.* utitur quidem nomine delectationis sensitivæ, sed per hanc certo intelligit veneream, ut patet ex *num. 5. . . .* Fateor tamen, non raro fieri ut Confessarius cogatur in praxi supponere sententiam Sanchezii, nisi velit tales sponsos dimittere sine absoluteione, utpote quibus ægre persuadetur aut illos amplexus, oscula &c. esse mortalia; aut ut agnoscentes esse mortalia, forment propositum se emendandi. Vide *ibid. n. 16.*

XXVII. Salmanticenses *tr. IX. cap. xv. punct. 4. n. 41.* Quod verum esse asserit Sanchez cum Aversa, & Navar. etiam ante contractum matrimonium, si videat ignorantia invincibili velle ad illud accedere, credatque quod eius admonitioni non ac-

Conc. Theol. Tom. X.

quiescet, sed læsa conscientia contracturam quæ bona fide contraheret, vel magna difficultate, & scandalo a tali matrimonio recessuram. Prudenter igitur Confessarius tunc fileat; immo tacere tenetur, inquit Sanchez *n. 7. etiamsi ignorantia sit iuris divini*, propter eandem rationem. Vide *infra Lib. diff. IV. cap. VI. n. 6.*

XXVIII. P. Claudius La-Croix cum Gobat ultra pergit *Lib. VI. part. III. §. 3. nu. 541.* Quamvis prævideatur quod monitio sit profututa, si tamen coniuncta sit cum gravissimo incommodo alterius, v. g. prolium, Confessarius non tenetur monere, sed potest permittere eos in bona fide. Gobat *a n. 57. iterumque n. III. & Sporer.* Vide *cit. loc. n. 7.*

XXIX. P. Georgius Gobat *tr. VII. n. 315.* Quid faciet Confessarius, si videat penitentem ex invincibili ignorantia obnoxium v. g. mollitiei, cuius gravitatem edoctus ob habitum pravum vix abstinere? His verbis proposita fuit illa quæstio, applicataque huic peculiari vitio, cum posset pluribus. Respondi autem ex scriptis illo *cit. cap. XXXVII. n. 61.* si probe consideratis circumstantiis illius penitentis, omnino iudicetur nihil plane futuram monitionem, sed cognito a se committi grave scelus, nihilo rarius patratum illud quam fecit ignarus turpitudinis tantæ, coram Deo DISSIMULANDAM ESSE MANIFESTATIONEM VERITATIS. Vide *infra Lib. II. diff. IV. cap. VI. §. I. n. 4.*

XXX. Idem Gobat *ibidem num. 317.* Et vero non semel didici, esse qui inculcabiliter ignorarent mortalem malitiam huius flagitii. Igitur practice loquendo, non tam quaerendum est de illo qui plane numquam peccatum illud omitteret ob cognitam turpitudinem, quam de illo solo qui vix omitteret, seu vix abstinerebit, ut loquuntur illæ litteræ, idest qui quandoque, etsi rarissime, abstinerebit, sicut, pro dolor! gemunt Confessarii se nactos complures huius scelerissimi simul & foetidissimi furfuris. De hoc quoque censeo intelligendam sententiam D. Augustini. Moraliter enim non tam prodest, quam obest ILLA MONITIO, quæ tantum impediret sex, octo, decem peccata formaliter mortalia, causaret autem ducenta, trecenta itidem mortalia. Vide *loc. cit. n. 6.*

XXXI. P. Claudius La-Croix *Lib. IV. part. III. n. 292.* Qui probabiliter putat

A 3

311-

matrimonium esse validum, licite peti debet: tum quia est possessio pro illo, tum etiam quia aliquis potest hinc uti & alibi, sicuti sementiam probat. . . . *Additque Averfa, etiamsi opinio pro invaliditate esset PROBABILIOR. & hoc est conforme dictis Lib. I. a n. 266. de usu licito opinionis probabilis.* Vide Lib. II. dist. VI. cap. VI. §. 3. n. 7.

XXXII. P. Dominicus Viva de sacram. matrim. qu. VII. art. 3. n. 9. pag. mibi 133. Denique, si alter habeat opinionem probabilem de nullitate matrimonii, & simul habeat opinionem probabilem de eius valore, licite potest petere, & reddere; cum possit amplecti alterutram opinionem probabilem quam mavult, etiamsi una sit probabilior quam altera. Vide inf. Lib. II. dist. IV. cap. VI. §. 3. n. 11.

XXXIII. P. Claudius La-Croix Lib. VI. part. III. n. 301. Si matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de valore, & potest inquisitionem nil resciri, nec dubium deponi possit; prima sententia, quam tenet S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoninus, P. Soto, Ledesma, Val. Vafq. Azor. Rebell. Pont. Hurt. Turrecr. Arr. Averf. & alii 17. cum Schild. dicit, posse quidem reddere debitum, sed non petere, quia id videtur esse decifum cap. Inquisit. de sent. excom. . . . *Secunda sententia*, quam D. Sot. Veracru. Vist. Lopez, Suar. Con. Laym. Bon. Reg. Less. Lorc. Bress. Lug. Bos. Bardi, Sanch. Dian. Dicastil. Terrill. Carden. dicit, posse etiam petere debitum. . . . *Atque hoc secunda sententia videtur, saltem spectata ratione, esse probabilior.* Vide loc. cit. n. 12.

XXXIV. P. Dominicus Viva qu. VII. art. 1. n. 3. Queritur secundo, quo tempore sit illicitus actus conjugalis? Respondet, non esse illicitum diebus festis, aut ieiunij, nec die communionis, nec quo tempore uxor est gravida, aut prolem lactat, aut menstruum patitur, nec ante benedictiones nuptiales; quamvis consilium sit iis temporibus abstinere. Vide loc. cit. cap. VIII. n. 20.

XXXV. P. Patritius Sporer Part. II. cap. II. sec. 3. §. 3. n. 490. pag. 356. Etiam enim uxoris actum solere copulam abrumperet, & semen effundere, non tamen peccat nec petendo, nec valendo, cum modo ipsa non consentiat, nec coartetur: quia non sequitur ex actione uxoris,

sed precise ex malitia viri. Vide infra loc. cit. cap. IX. n. 7.

XXXVI. P. Antoninus Diana part. III. sel. 37. Quidam inchoabat copulam cum uxore, postea ob morbi periculum de eius consensu se retraheret; verum ex hoc aliquando sequebatur pollutio. Quæsitum a me fuit, an talis actus esset licitus? Respondi affirmative. Vide ibidem n. 8.

XXXVII. P. Sporer loc. supra cit. Insuper cessante omni periculo pollutionis in utroque conjugate, coniuges mutuo consensu inchoatam copulam abrumperentes, ne proles generetur, sive ob inopiam, sive ob aliam causam, non peccare mortaliter, docent Doctores satis communiter. Vide ibid. n. 9.

XXXVIII. Idem P. Sporer ibidem. Qui (DD.) id etiam ab omni culpa excusant, quando iusta causa subest; v. g. ob paupertatem, ne multiplicetur proles ex una parte; ex altera vero parte ad sedandam aliquam concupiscentiam, & incontinentiam vitandam. Vide loc. cit. n. 10.

XXXIX. P. Thomas Sanchez Lib. IX. disp. XVIII. n. 5. Quod si vir in superficie tantum valis præpoterit uxoris fricaret sua verenda, vel in os eius intromitteret cessante omni pollutionis periculo, non crederem esse mortale. Vide ibid. n. 16.

XL. PP. Salmanticenses tract. X. cap. VIII. punct. 4. n. 52. Sed nos cum hac distinctione ad difficultatem respondemus, & propositionem damnatam, prout ad nos attinet, explicamus. Quod si fuga nec periculosa sit, nec ignominiosa aggressio, irregularitatem incurret aggressorem occidendo, si fugiendo posset suum damnum evitare: quia in hoc fas non est. ut inquit Pontifex. Si vero sit ignominiosa illi, ut si vir nobilis, aut miles esset, quibus indecorum est fugam capere; potest resistere invalori, & fas est illum occidere non excedendo moderamen suæ inculpatae tutelæ. Vide Lib. III. de cens. dist. II. de irregul. cap. VI. n. 15.

XLI. Idem Salmanticenses ibid. n. 54. Scimus autem Dianam . . . Fillicium tract. XX. cap. 5. n. 133. asserere quod si Clerico, aut Religioso in aliquo esset fuga ignominiosa, posset se defendere, nec incurreret irregularitatem, si invalori occidat. Et addit Leander tract. II. disp. III. qu. 38. quod Clerici, aut Religiosi regulariter & absolute nullo modo tenentur

tu-

fugere, ut evitent conatum iniuste invadentis; ideoque si occidant defendendo se, non fieri irregulares: quia regulariter loquendo fuga in ipsis inveniri non potest, quæ aut indecora non sit, aut damnosa, aut periculosa. Scimus etiam Fillicium n. 135. sensisse, quod etiam ille qui causam suam culpa invalori dedit, si non prævidit damnum futurum, posset invalori resistere, absque eo quod incurreret irregularitatem, eum occidendo, tamen fugiendo se liberare posset. Scimus etiam, Fagundes, & ex illo Leander tr. II. disp. XII. q. xxxvi. dixisse nobiles, aut milites, qui etiam absque nota fugere possent, posse licite invadenti resistere: quia ex se fuga nobilibus, aut militibus semper ignominiosa est, & per accidens est quod in tali casu non sequatur: & addit idem Leander pluribus citatis qu. xxxviii. quod etiam homines ignobiles, aut mechanici, qui fugam sine periculo possent capere, licite invalori resistunt, nec fiunt irregulares occidendo: quia omni generi personarum fugere est infamia, quam omnes vitare tenentur. Vide loc. cit. n. 16.

Hæc ex Salmanticensibus rescribere volui, ut semper luculentius appareat, quam sit putida, & inaudita impostura illa quam nonnulli fabulatores apud imperitum vulgus diffeminant, me truncatas, & minus sincere transcribere laxas quorundam Casuistarum opiniones. Numquid dicturi sunt, Salmanticenses minus sincere, aut fraudulenter narrare præfata laxitatis paradoxa, quæ tamen omnia nec ipsi probent? Sed ex ipsis rescribere illa volui, ut ora obtruerem illorum qui omnia casuistica commenta propugnare gloriæ sibi vertunt. Porro si citati Doctores moderni cum aliis non paucis defendere non sunt veriti, & ignobiles, & mechanicos, & Religiosos ipsos, qui vel consilia evangelica profitentur, non debere fugam arripere, ut evitent homicidia: quia omni generi personarum fugere est infamia, quam omnes vitare tenentur: sed posse resistendo occidere homines: si, inquam, hæc antievangelica laxitatis commenta evulgare ausi sunt; & tam evidenter contradicere Evangelio clamant Luc. VI. Et qui te percutit in maxillam, probat & alteram: quisque colligat, qua maiori libertate & facilitate laxaverint, attemperaverint, perturbaverint alias leges quæ non sunt adeo luculentæ, & manifestæ.

XLII. P. Herman Busenbaum Lib. II. cap. III. dub. 5. apud P. Claudium La-Croix numer. 293. pag. XLIII. Hinc probabile est

quod docet Nav. Tol. &c. & non repugnat Laymanus, secluso scandalo, & alii, veniale tantum esse usque ad vomitum se cibo & potu IMPLERE: idque etiam si quis VOMAT, UT ITERATO POSSIT BIBERE. Vide Lib. IV. de pecc. dist. II. c. VI. n. 6. & seq.

XLIII. P. Claudius La-Croix Lib. V. n. 313. Ad morbum gravem etiam non letalem curandum, aut cavendum licitam esse inebriationem, docent multi cum Gobat a num. 15. si aliter curari, aut caveri nequit. Vide loc. cit. cap. VII. n. 8. & seq.

XLIV. P. Busenbaum Lib. V. cap. III. art. 2. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licet non nihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur; nondum plena est ebrietas: ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, si DELIBERATE sit commissum. V. Layman loc. cit. Vide loc. c. n. 22. & seq.

XLV. P. Thomas Tamburinus Lib. V. in Decal. cap. I. §. 3. n. 37. Quando doleo de bono alterius, ut est diminutivum meæ excellentiæ, non doleo de bono alterius absolute, sed formaliter de malo meo, seu de diminutione meæ excellentiæ, quæ mihi mala est. . . . sicut enim ligaverem de malo alterius, v. g. de morte patris, ut causante immediate bonum meum, puta hereditatis successionem, non esse peccatum iuxta omnes, supra vidimus: sic contra, si doleam de bono alterius, ut causante immediate malum meum, culpa non erit. Vide infra loc. cit. cap. IX. n. 7. & seq.

XLVI. Idem P. Tamburinus ibidem n. 40. Et S. quidem Thomas, ceterique Doctores citati lit. H. quando tamquam certum supponunt invidiam esse tristitiam qua quis dolet de bono alterius, ut est diminutivum propriæ excellentiæ, SUNT INTELLIGENDI descripsisse invidiam ab effectu. Vide infra loc. cit. n. 8. & seqq.

C A P U T II.

Extrema unctio est verum sacramentum a Christo Domino institutum. Quænam sit eiusdem materia, & forma.

I. **G**Raci hoc sacramentum sanctum oleum, postremam unctionem: Latini sacramentum excrementum, notionem sacri olei, sacra-

ram unctionem, & communius unctionem extremam appellare solent. Lutherus *Lib. de captiv. Babyl.* a sacramentorum censu extremam unctionem rejicit. Calvinus *Lib. IV. instit. cap. XIX.* hoc sacramentum *histrionicam hypocrisis* more suo appellat. His hæresiar- chis consentiunt Protestantes omnes, præsertim Kemnitius, Melancthon, ceterique. Fatentur hanc sacramentum Apostolorum tempore adhibitam fuisse, immo etiam post tempora apostolica; at cessasse cum dono linguarum, & nunquam fuisse verum sacramentum effutunt.

II. Ex divinis Scripturis extremam unctionem esse verum sacramentum evincitur. Nam in catholica Jacobi epistola hæc *cap. v.* habentur. *Infirmum quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.* Omnia his verbis continentur quæ ad verum sacramenti rationem requiruntur. Habetur res sacra sensibus subiecta, ut est olei unctio, quæ materiam, & Presbyterorum oratio, quæ formam constituunt. Habetur etiam institutio dominica necessaria consecratione: Apostolus enim ad universas Ecclesias, ubique terrarum dispersas, scribit id quod a Christo Domino promulgandum acceperat. Denique in præfatis verbis effectus huius sacramenti exponitur, nempe delictorum, si quæ sunt, expiatio, & ægroti animi alleviatio, & instauratio ad resistendum demonis tentationibus, & corporis sanitas, si æternæ saluti expediens fuerit. Concilium Tridentinum doctrinam catholicam confirmavit, labefactato Novatorum errore *sess. XXIV. can. 1.* his verbis. *Si quis dixerit extremam unctionem non esse vere & proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum; sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit.*

III. Christus Dominus igitur hoc sacramentum instituit, non, ut blaterant Novatores, Jacobus, qui tantum illud promulgavit. Carriunt ceci homines, epistolam Jacobi fuisse perperam intrusam in canonem Scripturarum; cum ipsa divinitus inspirata non sit, nec talis ab initio habita. Sed illorum commentum SS. Patrum, & universæ Ecclesie cum Græcæ, tum Latine traditio improbat, ut innumeris Theologi catholici demonstrarunt. Disputatur etiam a nonnullis Theologis catholicis, an non modo S. Jacobi, verum etiam S. Marci Evangelistæ auctori-

tate evincatur sanctum oleum esse verum novæ legis sacramentum? Nam etiam Marci VI. dicitur: *Ungebant oleo multos ægros, & sanabant.* Concilium Tridentinum *sess. XIV. cap. 1.* definit extremam infirmorum unctionem esse verum sacramentum apud Marcum quidem insinuatam, per Iacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatam, ac promulgatam. Porro quamvis aliqui Theologi catholici, præsertim Dominicus Soto, & Card. Bellarminus in testimonio Marci non videant veram sacramenti institutionem, neque id veraverit Tridentina Synodus, cum ibi remissionis peccatorum mentio non fiat; omnes tamen adfirmant, verbis Jacobi verum sacramentum designari, ut Tridentinum declaravit. Unius Caietani auctoritatem obtrudunt Novatores; sed de more infelicitate. Nam Caietanus ipse extremam unctionem ut sacramentum propugnat; quamvis S. Jacobi verba falso in sensu sit interpretatus: cuius aberrationem acriter Ambrosius Catharinus profligavit in *annotacionibus in Commentaria Caietani*, nihil moratus, quod Dominicanus Caietanus fuerit. Et revera qui falsas opiniones defendendas suscipiunt, quia a consodalibus eiusdem instituti traditis, non pro Ecclesia Dei, non ad maiorem Dei gloriam, sed pro domo sua, & pro imaginaria gloria infelicitate belligerant. Alia plura quæ opponere Protestantes solent, missa facio, cum sint a præclarissimis Theologis penitus labefactata.

IV. Quæst. I. *Quenam sit istius sacramenti materia?* Resp. Duplex istius sacramenti materia: remota, & proxima. Remota, de qua in præsentia, est oleum ex bacis olivarum expressum: quia istud proprie, & iuxta communem sensum absolute oleum nuncupatur. Et hoc docent Catholici omnes auctoritate S. Jacobi dicentis, *Ungetes eum oleo, nixi.*

V. Quæst. II. *Debet ne oleum istud consecrari ab Episcopo esse non modo necessitate præcepti, verum etiam necessitate sacramenti?* Resp. Omnes Catholici adfirmant, necessarium esse huiusce olei peculiarem benedictionem necessitate præcepti, seu ex Ecclesie institutione; at disertant in utramque partem circa necessitatem sacramenti. Negantem sententiam defendunt Natalis Alexander *cap. 1. art. 2. Le-Drum Lib. VII. quæst. 11. cap. 1.* Iuvenin *quæst. 111. cap. 1.* & hæc sententia, teste Ludovico Habert *qu. IV. cap. 11.* in Academia Parisiensi communis evasit. Idem Habert, & Turnely utramque sententiam approbant. Mihi probabilior est sen-

tentia quæ propugnat olei consecrationem necessariam esse necessitate sacramenti, quia eam esse S. Thomæ certum est. Inquit enim Angelicus in *Supplem. quæst. XXIX. art. 5.* *Dicendum, quod quidam dicunt, quod oleum simplex est materia huius sacramenti; & in ipsa sanctificatione olei, quæ fit per Episcopum, perficitur sacramentum. Sed hoc patet esse falsum ex his quæ de Eucharistia dicta sunt. . . ubi ostensum est, quod solum illud sacramentum consistit in consecratione materia.*

Et ideo dicendum est, quod hoc sacramentum consistit in ipsa unctione, sicut baptismus in ipsa ablutione: & materia huius sacramenti est oleum sanctificatum. Potest autem triplex ratio assignari, quare exigitur materia sanctificatio in hoc sacramento, & in quibusdam aliis. Prima est, quia omnis efficacia sacramentorum a Christo descendit: & ideo sacramenta illa quibus ipse est usus, habent efficaciam ex ipso usu suo; sicut tactu suæ carnis vim regenerativam contulit aquis. Sed hoc sacramento non est usus, nec aliqua corporali unctione: & ideo in omnibus unctionibus requiritur sanctificatio materia. Secunda causa est propter plenitudinem gratiæ, quæ confertur, non solum ut tollat culpam, sed etiam reliquias culpe, & infirmitatem corporis. Tertia est ex hoc quod effectus eius corporalis, scilicet sanatio corporalis, non causatur ex materia naturali proprietate: & ideo oportet quod hæc efficacia sibi per sanctificationem detur.

VI. Rursus S. Thomas III. *Part. q. LXXII. art. 3.* querit, *utrum sit de necessitate huius sacramenti (confirmationis) quod christina fuerit prius per Episcopum consecratur?* De necessitate sacramenti, non præcepti, hic loquitur. Porro sic concludit. *Et ideo tam christina, quam OLEUM SANCTUM INFIRMORUM prius benedicuntur quam adhibeantur ad usum sacramenti.* Et tempore S. Thomæ communis erat sententia hæc: & Concilia omnia, & Patres asserunt, materiam huius sacramenti esse oleum consecratum.

VII. Disputant Theologi, num auctoritate apostolica valeat simplex Sacerdos oleum istud consecrare? Adfirmans sententia mihi est probabilior. Communis enim sententia docet, ipsum christina ex apostolice Sedis indulto a simplici Presbytero consecrari posse. Ergo potiori iure consecrari hoc oleum valet ex eiusdem sanctæ Sedis privilegio: quod raro tamen conceditur, non nisi urgente necessitate. Sapientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. feliciter regnans in suo opere *de Synodo Lib. VII. cap. XVI.* animadvertit,

in Ecclesia Orientali a mille & amplius annis ipsos Presbyteros oleum istud benedicere: quem morem nunquam improbavit Ecclesia Latina, sed ratum habuit.

VIII. Quæst. III. *Quenam sit materia proxima huius sacramenti?* Resp. Usus materiæ remotæ est materia proxima istius sacramenti. Si enim usus aquæ, & christinatis, nempe ablutio, sunt materia proxima baptismatis, & confirmationis: ergo unctio, quæ est consecrati olei usus, dicitur, & est materia proxima huius sacramenti.

IX. Quæst. IV. *Quot infirmi partes sunt unguenda?* Resp. Diversa circa corporis partes inungendas disciplina in variis Ecclesiis obtinuit; ut ex pluribus Ritualibus a Martene, Launoio, Menardo adductis patet. Eugenius IV. in decreto pro Armenorum instructione septem unctiones fieri præcipit, nempe in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Et cuilibet unctioni applicanda forma est. Similia docet Catechismus Tridentinus *Part. III. cap. VI. §. 10.* In feminis iure mittitur unctio renum propter honestatem, verecundiam, & pudorem; præsertim quod talis unctio necessaria non sit.

X. Disputant Theologi, an unctiones quinque sensuum sint essentielles? Alii adfirmant, alii negant. Illud certum est, omnes saltem quinque corporis partes, nempe oculos, nares, os, aures, & manus ex præcepto Ecclesie inungendas esse. Non est necesse ut ambo oculi, vel ambæ manus ungantur; sed fat est unum sensum ungere. Si sensus unguendus, puta oculus, vel manus, desit, pars illi propinquior ungetur. Urgente mortis articulo, si timeatur ægrotum discellurum e vita, antequam omnes quinque sensus ungantur, Parochi unicum sensum (inquit BENEDICTUS XIV. loc. cit. cap. XVIII. numer. 5.) inungant, formam universalem pronuntians. Quinimmo in prædicto eventu consultius est ut caput, a quo omnium sensuum nervi descendunt, sub eadem forma universali inungatur. Unusquisque in hoc ministrando sacramento firmiter adhareat suæ Ecclesie Rituali.

XI. Quæst. V. *Quenam sit forma extreme unctionis?* Resp. Est oratio quam Sacerdos fundit, dum ægrotum inungit: idque habetur in epistola Jacobi: *Orent super eum, ungetes eum oleo in nomine Domini.* Sacramenti huius for-

formam Christus non determinavit in specie infirma, ut aiunt, hoc est certis verbis præscripta. Quare variae sunt orationum formulae in Ecclesia Latina, & Græca, quæ eundem referunt sensum, rataque habentur.

XII. Quæst. VI. *Forma hæc deprecative, an indicativa esse debet?* Respondeo. Deprecativam esse sufficientem, & convenientem, de fide est: quia sic definit Concilium Tridentinum *sess. xiv. can. iii.* ubi hæc habentur. *Si quis dixerit, extreme unctionis ritum, & usum quem observat S. Romana Ecclesia, repugnare sententia B. Iacobi Apostoli, ideoque eum immutandum, posseque a Christianis absque peccato contemni; anathema sit.* In ritu autem Romanæ Ecclesiæ forma est deprecativa, nempe: *Per istam sanctam unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus &c.* Hanc sententiam docet Sanctus Thomas in *Supplement. quæst. xxix. art. 8.* cui subscribunt communiter Thomistæ. Quam sententiam definiit, ut vidimus, Tridentinum citato canone. Verum non ita eadem definiit, ut declaraverit indicativam fore irritam. Plures enim Theologi probabiliter defendunt, etiam indicativam validam esse. Verum, ut ut sit de hac disputatione, illud est certum, solam deprecativam in praxi adhibendam esse, quam nemo absque gravi flagitio negligere potest. Quæ adducuntur in favorem indicativæ formæ, resolvit S. Thomas *loc. cit.*

CAPUT III.

De ministro sacramenti extreme unctionis.

I. Quæst. I. *Quis sit extreme unctionis minister?* Resp. Novatores contendunt, seniores ætate, vel magistratus, aut primates communitatis esse ministros sacre unctionis quam commendat S. Iacobus. Quem errorem damnavit Tridentina Synodus *sess. xiv. can. xv.* his verbis. *Si quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos B. Iacobus adducendos esse ad infirmum unguendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopis ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate; ob idque proprium extreme unctionis ministrum non esse solum Sacerdotem; anathema sit.* De fide igitur est solos Presbyteros esse huiusmodi sacramenti ministros: & hoc perspicue ex S. Iacobo patet. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ.* Nominæ autem Presbyterorum intelligunt Sacerdotes.

II. Quæst. II. *Quot requiruntur Presbyteri*

ad hoc sacramentum ministrandum? Resp. Septem adhibentur in Ecclesia Græca. Plures quoque in Ecclesia Latina olim conveniebant ad unguendum infirmum. Verum nunc unus sufficit. **BENEDICTUS XIV.** in sua constitutione, *Et si pastoralis*, de Ritibus Græcorum §. 5. nu. 3. inquit: *Nec refert, utrum eadem extrema unctio per unum, vel per plures Presbyteros fiat, ubi huiusmodi viget consuetudo, dummodo credant, & assentiant illud sacramentum, servata debita materia & forma, ab uno Presbytero valide & licite conferri.* Quando tamen plures Sacerdotes inungunt infirmum, singuli formam pronuntiare debent. Si enim unus ungeret, alter formam pronuntiaret, non fieret sacramentum, ut docet Sylvius in *Suppl. quæst. xxxii. art. 2.* quia, cum unctio sit materia proxima huius sacramenti, ab eodem qui inungit, determinari debet. In extrema necessitate, quando statim infirmus decessurus timeretur, posse plures Sacerdotes unctiones præstare, & unum unam, alterum alteram corporis partem ungere, & formam pronuntiare, docent non pauci iuniores, quos citat, & sequitur P. Viva *quæst. vi. art. 2. num. 1.*

III. Quæst. III. *Quisnam sit minister, qui licite hoc sacramentum administrare valeat?* Resp. Parochus est minister ordinarius huius sacramenti. Ceteri Sacerdotes, qui absque Parochi licentia aut expressa, aut tacita ministrarent hoc sacramentum, graviter peccarent, & Religiosi Mendicantes excommunicationem Clementinæ de privilegiis incurerent. Necessitate tamen urgente, ut si infirmus iam iam decessurus esset, & Parochus abisset, sufficit licentia interpretativa, qua præsumitur Parochi consensus; ut declaravit S. Carolus in Concilio Mediolanensi V. Porro si is (Parochus) impeditus, aut alius in mora est, mortisque periculum instat, hoc (sacramentum) Sacerdos alius ministrat. Clementina enim est in bonum ordinata, ad impediendos nempe abusus, non in destructionem. Quare si Parochus malitia noller sacramentum ministrare, quilibet Sacerdos sive secularis, sive regularis, etiam renuente Parocho, posset sacramentum conferre; dummodo Parochus noller, & abisset fraus omnis. Simplex Sacerdos sub mortali non tenetur hoc sacramentum administrare, nisi infirmus valde indigeret; ut quando sine alio sacramento decedere cogeretur: tum enim etiam simplex Sacerdos ministrare renuens graviter contra caritatem peccaret.

IV. Quæst. IV. *Utrum Parochus sub mor-*

tali obstringatur hoc sacramentum conferre? Resp. Communis sententia affirmat. Siquidem Pastori ex officio, & iustitia incumbit pascere oves suas. Peccat autem, tum si hoc sacramentum denegeret, tum si plus iusto differat cum gravi periculo infirmi. Deficiente Parocho, tenetur Episcopus. Disputant iuniores, num, grassante peste, teneatur Parochus cum periculo vitæ hoc sacramentum administrare, cum non sit sacramentum necessitatis. Affirmat Nugnus cum aliis: ceteri communiter negant. Sed distinguendum est. Si infirmus alia sacramenta penitentiae, & Eucharistiæ non suscepisset, teneatur Parochus etiam cum vitæ discrimine sacramentum istud administrare. Si præfata sacramenta essent administrata, tum non audeat peccati mortalis damnare Parochum, si tempore pestis omitteret administrare hoc sacramentum, quando instaret vitæ periculum, ut sanum se conservaret ad alia omnino necessaria sacramenta administranda. Sacramenta enim confessionis, & communionis cum periculo vitæ administrare Parochus obstringitur: quidquid in oppositum dicat Thomas Hurtado cum aliis Casuistis. Pastor enim ex iustitia est consecratus gregis sui curationi. Ergo non potest ob timorem mortis pestis tempore absolute omittere horum sacramentorum administrationem. Qui mortem timent, Pastoris officium non suscipiant. Quid, si tempore pestis ægroti sanctum oleum peterent? An sine gravissimo peccato & scandalo denegare illud Parochi possent? Tum itaque solum excusarem Parochum, quando nempe, ut posset populo periclitanti succurrere aliis magis necessariis confessionis & communionis sacramentis, evitaret mortis periculum in ministrando oleo sancto. Adde: si ægroti illud petant, nullo prorsus modo, etiam si vitæ periculum instaret, denegare illud posse. Divinæ ergo providentiæ se committant Pastores Dei, illudque S. Augustini *tr. cxxii.* in Ioannem præ oculis habeant: *Christi amor in eo qui pascit oves eius, in tam magnum debet spirituales crescere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus.*

CAPUT IV.

De subiecto extreme unctionis.

I. Quæst. I. *Quibus ministrandum est extreme unctionis sacramentum?* Resp. Disciplina apud Græcos obtinet administrandi cuilibet fidei poenitenti, sive

fano, sive infirmo, sacramentum istud; ut ex Euchologis eorundem colligitur. Apud Latinos solis decumbentibus conferitur; ut ex Eugenio IV. decreto pro Armenis, Concilio Tridentino, & omnibus Ritualibus constat. Disputant Theologi, num unctio a Græcis, sanis adhibita, habeatur pro sacramento vero. Goarius contendit, illam fieri tamquam meram cæremoniam sacram, seu sacramentalem quamdam benedictionem, qua Sacerdotes sublevare infirmos inunctos intendunt ab aliqua levi infirmitate, vel a graviiori præservare: quod olim etiam in Ecclesia Latina factitatum animadvertit **BENEDICTUS XIV.** *loc. cit. cap. xx. num. 4.* E contrario Arcudius defendit, Græcos sanos, vegetosque inungere animo verum conficiendi sacramentum. Ut ut de hoc sit, praxim quæ obtinet apud Græcos, numquam improbat Ecclesia Latina.

II. Ritus tamen Ecclesiæ Latinæ prorsus consonat tum divinis Scripturis: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros:* inquit S. Iacobus: tum traditioni perpetuæ, cuius initium designari nequit. Quare tamen S. Iacobus sanos non excludat expresse, & formaliter; traditio tamen non intercisa temporum serie semper textum S. Apostoli infirmis, sanis exclusis, addixit. Disciplina ergo Latinæ Ecclesiæ præterenda omnino est disciplinæ Ecclesiæ Græcæ.

III. Quæst. II. *Quibus infirmis conferendum hoc sacramentum est?* Resp. Lutherus de captiv. *Babylonica*, & Calvinus *Lib. IV. Instit. cap. xix.* debacchantur in Catholicos, quod *semimortua cadavera*, inquit Calvinus, *sua pinguedine inficiant, cum iam iam anima in primoribus labris laborat, vel, ut ipsi loquuntur, in extremis. Si presentem habent medicinam in suo sacramento, qua vel morborum acerbiteriam leniant, vel saltem aliquod animæ solatium afferant, crudeles sunt qui nunquam in tempore medentur.* Similia erudit Lutherus.

IV. Sed eiusmodi impudentissimas calumnias ipsa manifesta praxis catholicæ Ecclesiæ penitus labefactat. Decumbentibus utique conferri hoc sacramentum præcipit Ecclesia, at simul iubet ne ultima expectetur periodus. Eugenius IV. in laudato decreto. *Hoc sacramentum nisi infirmo de cuius morte timetur, dari non debet.* Concilium Tridentinum *sess. xiv. cap. iii.* inquit, *Declaratur etiam, esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero presentibus qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur.* Verum simul

simul Concilia omnia improbant abusum illum protrahendi istius sacramenti administrationem ad ultimam luctæ periodum, quando æger destitutus pene sensibus est. Extrema cavenda sunt. Sacramentum istud institutum est ad roborandos infirmos in ultimo agone: idcirco, non cuilibet infirmo, de cuius vitæ periculo peritorum iudicio non timetur, conferendum est; at neque in gravi infirmitate, quæ iuxta peritos ultimum exitum minatur, ita differendum est, ut tum administraretur cum semimortuus infirmus apparet, minusque aptus ad se pro tanto sacramento suscipiendo præparandum.

V. Quæst. III. *Omnibus ne infirmis periculose decumbentibus administranda est extrema unctio?* Resp. Sententia negans vera est. Nam illis qui in ipsa flagitii actione sensibus destituuntur, exhibendum non est: si tamen poenitendi spatium habuerint, antequam rationis usum amitterent, sacra unctio non est deneganda; etiam si nullum poenitentiae signum dederint. Quamvis enim illis absolutio impertiri non debeat iuxta probabiliorē sententiam, tamen hoc sacramentum administrandum est, ut communiter utriusque sententiae Theologi docent. Denegandum quoque est sacramentum istud pueris, antequam rationis lumen illis affulgeat, & fatuis a natiuitate qui nulla habuere lucida intervalla.

VI. Similiter sacramentum istud nec navigantibus, nec belligerantibus cum vitæ periculo, nec ultimo supplicio afficiendis, nec mulieribus parturientibus administratur, quamvis dolorum vi sint in periculo vitæ. Senibus vero morti propinquis, sicut & periclitantibus ob morsum rabidum, administrandum est; dummodo absit periculum irreverentiæ adversus sacramentum, ut præclare docet S. Thomas in Suppl. q. xxxii. artic. 3. *Dicendum, quod ad effectus huius sacramenti percipiendum plurimum valet devotio suscipientis, & personale meritum conferentium, & generale totius Ecclesiæ. Quod patet ex hoc quod per modum deprecationis forma huius sacramenti profertur. Et ideo illis qui non possunt recognoscere, & cum devotione suscipere hoc sacramentum, dari non debet, & præcipue furiosis, & amentibus; qui possent irreverentiam sacramento per aliquam immunditiam facere: nisi haberent lucida intervalla, in quibus sacramentum cognoscerent; & sic eis conferri in statu illo posset.* Ex qua doctrina collige, quam sit detestabilis abusus illorum qui ad illam ultimam periodum protrahunt sacramentum istud, in qua debita

devotione se infirmus ad illud suscipiendum præparare nequit.

VII. Quæst. IV. *An istius sacramenti susceptio sit sub præcepto?* Resp. Negantem sententiam defendunt Suarez *disp. xlv. sect. 1.* Henriquez *Lib. III. cap. 10.* Caballutius *Theor. Lib. III. cap. xv.* & Probabilistæ communiter. P. Viva *quæst. vi. art. 3. num. 4.* hanc opinionem communem vocat. Hæc sententia mihi falsa est. Nam principio S. Iacobus inquit: *Inducat Presbyteros.* Hæc verba non consilium, sed præceptum indicant. Secundo omnia quæ ad sacramentum hoc, vel ministros pertinent, sunt in præcepto. Ex præcepto, & quidem gravissimo, obstringuntur Parochi hoc sacramentum administrare graviter ægrotantibus; & ægroti immunes a præcepto illud suscipiendi sunt? Qua ratione graviter peccaret Parochus, omittens administrationem huius sacramenti, & contra caritatem, & contra iustitiam; si tantum ex consilio, secus ex præcepto, suscipi a fidelibus deberet? Sacramentum Christus instituit: & nullum est præceptum illud suscipiendi tempore ullo? Concilium Tridentinum *sess. xiv. cap. III.* improbat eos qui dixerint *hanc unctionem vel signum esse humanum, vel ritum a Patribus acceptum, nec MANDATUM Dei, nec promissionem gratiæ &c.* Clarius ne sacra Synodus exprimere divinum mandatum poterat? De mandato igitur divino non est ambigendum. Bonus Merbesius Theologus gravissimus *diff. v. quæst. ix.* refert sequentem propositionem a sacra Facultate Parisiensi an. 1634. censura inultam.

Omnes Theologi dicunt, confirmationem non præcipi, nisi cum commode haberi potest, vel, at alii dicunt, quando commodissime, quando sine ullo, vel minimo profus incommodo.

Censura.

Ista proposito est scandalosa, in maximum sacramenti confirmationis contemptum, maligno animo proposita, & in errorem potest deducere.

VIII. Par est utriusque sacramenti & confirmationis, & extremæ unctionis ratio. Ergo æque proscribi meretur opinio negans præceptum suscipiendæ unctionis extremæ, ac opinio negans præceptum suscipiendæ confirmationis. Quid? Ecclesia catholica sacramenta habet otiosa, indifferentia, in cassum indituta? Utique non adeit præceptum expressum & peculiare ab Ecclesia latum: iubens hanc sacramenti susceptionem; sed consuetudo perpetua, constans, & universalis fidelium susci-

susciendi hoc sacramentum vim legis obtinet. Quorsum tot Ecclesiæ studia in asserendo adversus Novatores hoc sacramento, si nulla urgeret necessitas, nullumque præceptum eiusdem usus? An Ecclesia non vult a fidelibus observari divinum mandatum? Mandatum autem divinum tum ex S. Iacobo, tum ex Tridentino perspicue patet. Hanc sententiam, defendunt Merbesius, Gonnet, Turnely, Antoine, Ludovicus Habert, & alii graviores Theologi.

IX. Quæst. V. *Iterari ne hoc sacramentum potest?* Resp. Negarunt plures saculo XII. sed Synodus Tridentina *sess. xiv. cap. III.* iterari hoc sacramentum posse declarat his verbis. *Si infirmi post susceptam hanc unctionem convalescerint, iterum huius sacramenti subsilio invari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint.* Nec in re aperta, & de qua dissidium nullum inter Catholicos nunc est, diutius immorandum. Si infirmitas longa fuerit, & post instauratas aliquo modo vires relabatur ægrotus in mortalem infirmitatem, iuxta prudens Parochi, seu Superioris consilium iterari poterit, ut docet S. Thomas in *Suppl. quæst. xxxiii. art. 2.* his verbis: *Dicendum, quod hoc sacramentum non respicit tantum infirmitatem, sed etiam infirmitatis statum: quia non debet dari nisi infirmis qui secundum humanam estimationem videntur morti appropinquare. Quædam autem infirmitates non sunt diuturnæ. Unde si in eis datur hoc sacramentum, tunc quando homo ad statum illum pervenit, quod sit in periculo mortis, non recedit a statu illo nisi infirmitate curata; & ita non debet iterum inungi. Sed si recidivum patiat, erit alia infirmitas, & poterit fieri alia inunctio. Quædam vero sunt ægrotudines diuturnæ, ut hectica, hydropisis, & huiusmodi: & in talibus non debet fieri unctio, nisi quando videntur perducere ad periculum mortis: & si homo illum articulum evadat, eodem infirmitate durante, & iterum ad similem statum per illam ægrotudinem reducat, iterum potest inungi: quia iam quasi est alius infirmitatis status, quamvis non sit alia infirmitas simpliciter.*

X. Quæst. VI. *Qui ordo servandus in huius sacramenti administratione est?* Resp. Extrema unctio consummatio & perfectio poenitentiae appellari communiter solet: ideo post omnia sacramenta administratur. Alicubi disciplina obtinuit ante viaticum inungendi ægrotos. Quæ disciplina, inquit Natalis ab Alexandro, etiam nunc obtinet apud Cistercienses. Nihilominus, ubi mos iste non

obtinuit, servanda omnino est disciplina universalis Ecclesiæ, approbata a Tridentino, eiusque Catechismo.

CAPUT V.

De dispositionibus ad hoc sacramentum requisitis, deque eiusdem effectibus.

I. **D**ispositiones quæ præcedere hoc sacramentum debent, aliæ sunt remotæ, aliæ proximæ. Remotæ sunt .1. ut unguendus sit baptizatus. 2. ut periculose decumbat. 3. ut sit adultus rationis usu præditus. 4. ut nulla excommunicatione sit innotatus. Proximæ dispositiones sunt .1. ut nemo sibi peccati mortalis conscius audeat hoc sacramentum suscipere, quin prius confitetur, & confessus, cum possit, absolutus sit. 2. Ad hoc sacramentum cum fructu suscipiendum opus est ut cum magna fiducia & fide quisque accedat. 3. Sancto oleo liniendi suam intentionem, suasque preces coniungere cum intentione & precibus quibus utitur Ecclesia, debent; & dum unguuntur, inquit Merbesius, Sacerdotem Christi Domini personam representantem, ut instar Samaritani evangelici sua ipsorum corpora consecrato oleo perfundentem, & ipsius divinæ unctionis plenitudine uberius perfundentem venerabundi suscipiant.

II. Tres numerantur istius sacramenti effectus, quos describit *sess. xiv. cap. II.* Concilium Tridentinum. *Huius sacramenti res est gratia Spiritus sancti: cuius unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divinæ misericordie fiduciam excitando: qui infirmus sublevatus, & morbi incommoda, & labores levius fert, & tentationibus demonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedit, consequitur.* Primo igitur effectus est gratia sanctificans omnibus sacramentis communis. Huic vero gratiæ adnexa sunt auxilia adversus ultimos furentis demonis impetus: & hic proprie est primus effectus. 2. est peccati reliquias abstergere. 3. infirmum alleviat, erigit, & sanitatem, si expedit, restituit.

III. Peccati reliquias abstergere hoc sacramentum dicitur, quatenus infirmitates, & defectus, ex peccato originali, & actuali contractos, puta propensionem ad malum, torporem ab bonum operandum, incertorem, & gravedinem animam deprimentem expellit.

IV. Disputant Theologi, utrum hoc sacra-

cra-

cramentum per se, an verò per accidens peccata dimittat? Alii per se & primario; alii tantum per accidens defendunt, peccata hoc sacramentum expellere. Dissidium istud, ad praxim, & ad bonum spirituale animæ quod attinet, nullius momenti est. Sententia adfirmans primario, & per se hoc sacramentum peccata remittere, nititur verbis Iacobi: *Si in peccatis fuerit, remittuntur ei.* Item ex Tridentino: *Cuius unctio delicta, si qua sint adhuc expianda, abstergit.* Verum hæc & alia, quæ adduci testimonia solent, solum evincunt peccata dimitti, at primario & per se id præstare non declarant. S. Thomas in Suppl. *quest. xxx. art. 1.* inquit: *Hoc sacramentum non datur contra defectus quibus spiritualis vita tollitur, scilicet contra peccatum originale, vel mortale; sed contra alios defectus, quibus homo spiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vite gratia, vel gloriæ; & hic defectus nihil aliud est quam quadam debilitas, & ineptitudo, quæ in nobis relinquatur ex peccato actuali, vel originali: & contra hanc debilitatem homo roboratur per hoc Sacramentum. Sed quia hoc robur gratia facit, quæ secum non compatitur peccatum, ideo ex consequenti, si invenit peccatum aliquod vel mortale, vel veniale, quoad culpam tollit ipsam; dummodo non ponatur obex ex parte recipientis.*

V. Verum, missis scholasticis questionibus, excitanda est Pastorum vigilantia & studium, quò frequentius sacramenti huius dignitatem, necessitatem, & saluberrimos effectus populo explicent. Non pauci reperiuntur qui aut raro hunc gratiarum thesaurum referant plebi suæ. Ea socordia, ne dicam cæcitate, aliqui laborant, ut vereantur tristitia, & mortis sententiam ominari suis parochianis, si istius sancti olei beneficia, & ingentia commoda exponant. Reformidant ne animis concidant, & moerori atque tristitiæ se dedant, mortemque ad latus adstare con-

cipiant, si extremæ unctionis prerogativas, donorum copiam, & invictam fortitudinem, qua Christi milites illam suscipientes in ultimo agone roborantur, patefaciant; si illos doceant, qua ratione, & devotione se ad tantum percipiendum remedium disponere debeant. Hinc est quod populi ad solam istius olei sancti vocem, veluti ad acerbum, atque fatalem nuntium, trementes perhorrescunt. Videbis multos Christianos frequentes ad confessionalia, ut Sacerdotibus peccata manitent, ad altaria, ut Eucharistiam accipiant: se ad sacramentorum frequentiam singulari devotione affectos declarant; & tristantur, si raro eis facultas communicandi impertiatur. Quot vero sunt ex decumbentibus qui hilari & inflammato animo divinum extremæ unctionis remedium exoptent, efflagitent, implorent? Paucissimi. Egrotorum religiosiores pietioresque habentur qui se indifferentes, qui ad arbitrium Parochi, & superioris se se accommodant, & animo patienti ferunt divinam sibi applicari curationem. Unde hæc indolentia? Unde tantus erga alia sacramenta, dum sani erant, apprensus fervor, & tanta erga illud ad ultimam victoriam opportunum sacramentum indifferentia? Non sane aliunde, nisi ex Parochorum negligentia atque socordia. Si enim illi plebem intruerent, si uberrimos istius sacramenti fructus, si necessitatem se se armandi contra truculentissimum hostem, qui in illa extrema lucta totas suas exerit vires, insidiasque, frequenter inculcarent: fideles ipsi peterent se muniri atque roborari istius divinae unctionis efficacissimo remedio, atque invicta armatura ad resistendum immani bestia. Vigilantiores itaque Parochi sint, & ferventiores in accendenda populorum devotione erga hoc sacramentum: dedoceant illos præiudicia, & spectra illa perniciosissima, quibus mortem sibi inferri imaginantur, dum hoc sibi applicari caeleste remedium sentiunt.

DISSERTATIO II.

DE

SACRAMENTO ORDINIS.

CAPUT I.

Ordo est verum novæ legis sacramentum.

I. Principio ordinis acceptiones variæ declaranda. Plura Latini hac Ordinis

voce explicant, ut partium dispositionem: varios hominum status, senatorium, plebeum, ecclesiasticum, ordines appellant. Similiter diversi Monachorum, Monialium, Claustralium Cœtus & Instituta Ordines nuncu-

nuncupantur. Ordo, de quo in præsentia, est ritus facer quo personæ ecclesiasticæ consecrantur. Hic Ordo non est status, ut est sacerdotalis, sed est actio transiens, quæ in ipsa consecratione personæ sita est, unde status sacerdotalis permanens consequitur.

II. Quæst. I. Quid sit Ordo sacer, quo consecrantur personæ ecclesiasticæ? Resp. Communiter definitur, quod sit sacramentum novæ legis, quo potestas spiritualis traditur ad sacrosanctum Christi corpus consecrandum, & ad alia ministeria ecclesiastica rite, & ex officio obeunda. Sacramentum vices generis tenet. Potestas spiritualis &c. differentiam exprimit, qua Ordo a ceteris sacramentis distinguitur. Hæc autem potestas duplex est. Prima corpus Christi reale, seu sacrificium spectat; vocaturque potestas Ordinis. Altera respicit corpus Christi mysticum dirigendum, imbuendumque, seu fideles; & appellatur potestas iurisdictionis, qua confertur ius docendi, & dirigendi fideles ad regnum æternum.

III. Quæst. II. Sacra Ordinatio est ne verum novæ legis sacramentum? Resp. Pernegant Novatores, Lutherus Lib. de Captivitate Babylonica, Calvinus Lib. IV. Instit. cap. XIX. Kemnitius in II. Part. Exam. Concil. Trident. & ceteri omnes. Contra Catholici omnes de fide esse docent, hanc sacram Ordinationem vere & proprie esse sacramentum: idque omni argumentorum genere evincunt. Nam ad sacramentum, ut vel ipsi Lutherani, & Calvinistæ fatentur, tria sunt necessaria: 1. symbolum externum, seu ritus sensibilis: 2. promissio gratiæ: 3. institutio divina. Hæc tria in sacra Ordinatione habentur. Ergo est verum sacramentum.

IV. Symbolum, seu externus ritus in manuum impositione, & oratione sensibili apparet, ut Act. VI. habetur. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Rursus in Ordinatione Pauli, & Barnabæ ibidem cap. XIII. dicitur: Tunc ieiunantes, & orantes, imponebantque eis manus, dimiserunt illos. Nec est quod Lutherani, Calvinique opponant, impositionem manuum esse ritum quemdam externum, quem Apostoli frequentissime usurpabant vel in ipsa morborum curatione: Super agros manus imponent, & bene habebunt: Marc. XVI. Quoniam concedimus vos, non quamlibet manuum impositionem ab Apostolis, & Christo adhibitam, esse ritum sacramentalem; sed illam dicimus ma-

num impositionem esse verum sacramentum quæ in ministris ordinandis usurpata fuit, quæque ab ipsa oratione distincta est, ut habetur I. ad Timoth. V. Nemini cito manus imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Hæc manuum impositio accipi pro oratione, & communi cæremonia nequit. Numquid alienis peccatis communicat qui orat pro alio, licet indigno?

V. Patrum traditione catholicum dogma confirmatur. S. Ambrosius Lib. de dignit. Sacerd. cap. V. inquit: Homo imponit manum, Deus largitur gratiam: Sacerdos imponit supplicem dexteram; Deus benedicit potenti dextera. Innocentius I. contra hæreticos potestatem sibi usurpantes ordinandi ministros epif. XVIII. hæc scribit. Nec dare eius (Spiritus sancti) plenitudinem possunt, qui maxime in ordinationibus operatur, quam, per impietatis suæ perfidiam potius quam per fidem, dixerim, perdidit. S. August. Lib. II. contra epif. Parmen. cap. XIII. sic Donatistas urget. Explicent, quomodo sacramentum baptizati non possit amitti: si enim utrumque sacramentum est, QUOD NEMO DURITAT, cur istud non amittitur, & illud amittitur? Neutri sacramento iniuria facienda est. Quid ad hæc Lutherani, & Calviniani? S. Leo epif. II. cap. I. ubi præscribit modum suscipiendi sacram Ordinationem a ieiunis, declarat ex apostolica traditione hanc proficisci: ut intelligamus, inquit, quanta & dantium, & accipientium devotione curandum sit ne tante benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum.

VI. Tandem Concilium Trident. sess. XXIII. cap. III. definit. Cum Scriptura testimonio, apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram Ordinationem, quæ verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri; dubitare nemo debet, Ordinem esse vere & proprie unum ex septem sanctæ Ecclesiæ sacramentis. Et can. III. Novatorum errorem profligat. Si quis dixerit, Ordinem, seu sacram Ordinationem non esse vere & proprie sacramentum a Christo Domino institutum, vel esse signum quoddam humanum, excogitatum a vicis rerum ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei, & sacramentorum; anathema sit.

CAPUT II.

De Ordinis divisione, & cuiusque Ordinis munere.

I. Quæst. I. An sint plures sacri Ordines? Respond. Concilium Tridentinum, sess. III. cap. XXI. hæc habet.

Cum autem divina res sit tam sancti Sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius, & maiori cum veneratione exerceri possit, ut in Ecclesia ordinatissima dispositione plures, & diversi essent ministrorum ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent. Deinde can. III. hæc subdit: Si quis dixerit præter Sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios Ordines, & maiores, & minores, per quos, veluti per gradus quosdam, in Sacerdotium tendatur; anathema sit. De fide itaque est plures esse sacros Ordines.

II. Quæst. II. Quot sunt Ordines? Resp. Septem numerantur, videlicet Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus. Tres priores vocantur maiores & sacri; alii quatuor minores. Hunc numerum recenset Synodus Tridentina sess. XXII. cap. II. Quem septenarium numerum ita probavit sacra Synodus, ut non damnaverit disciplinam Græcorum, qui quatuor tantum Ordines retinent.

III. Quæst. III. Tonsura, Cantoratus, & Episcopatus sunt ne Ordines distincti? Resp. Communis est Theologorum sententia, neque Tonsuram clericalem, neque Cantoratum esse Ordines. Tonsuræ nulla competit actio circa corpus Christi sive reale, sive mysticum; sed quædam dumtaxat preparatio est ad Ordines. Cantoratus quoque est merum officium. Celebris vero est controversia inter Theologos, utrum Episcopatus sit sacramentum a Presbyteratu distinctum. Negat S. Thomas: cuius sententiam pleno lumine collocavit P. BERNARDUS DE RUBEIS, sacre eruditionis, solidioris criticæ, profundioris saniorisque doctrinæ fama universæ Reipublicæ Litterariæ clarissimus, qui inter cetera præclara opera quæ publici iuris fecit, omnia S. Thomæ opera, quæ nunc Venætiis eduntur, perdoctis Admonitionibus prævis illustrat. Postquam Admonitione prævia in Tom. XII. §. 5. duo doceri a S. Thoma animadvertit. Primum, Episcopatum esse Ordinem, si pro eminentiore quodam officio accipiatur, a simplici Presbyteratu distinctum, ipsamque divina institutione permaneat, atque indelebilem: idque perspicuis Angelici Doctoris testimoniis evincit. Secundo fa-

tetur, S. Thomam negare Episcopatum esse Ordinem illum qui dicitur sacramentum, & characterem imprimere a simplici Sacerdotio distinctum. Hanc esse genuinam S. Thomæ sententiam luculentissimis Aquinatis testimoniis demonstrat. Actum agerem, si huic controversiæ, a doctissimo viro penitus exhaustæ, atque uberrima eruditionis & doctrinæ copia exornatæ, quidquam adicerem. Id dumtaxat assero, sententiam S. Thomæ mihi esse probabiliorē.

IV. Quæst. IV. Quid sit Ostiariatus, & quamnam eius munia? Resp. Est ordo, quo Clericus præficitur sacre Ecclesiæ suppellectili curandæ, Deique domui custodiendæ. Quatuor Ostiarii Clerici munia recenset Catechismus Part. II. de sac. Ord. I. Ostiarius Ecclesiæ ianuas referare dignis, & indignis claudere debet, puta infidelibus, & excommunicatis. 2. Curare debet ne laici propius ad altare accedant. 3. Illius est pulsare campanam fidelem populum convocare ad divina officia. 4. Servare vasa sacra, & universam Ecclesiæ suppellectilem. Quintum munus addidit Concilium Mediolan. I. tit. de Ostiario, nempe invigilare sedulo ut omnes reverenter in Ecclesia se gerant. Munus istud hac præsertim ætate nostra apprime necessarium est, cum dissolutiones in templis invalescant. Impudentissimæ femine luxum theatralē ad Ecclesias deferunt, mendicantium murmura devotionem fidelium inturbant, canes profanant, & plura alia scandalum ingerunt.

V. Quæst. V. Quid sit Lectoratus, & quamnam eius munia? Resp. Lectoratus Ordo est quo confertur potestas legendi in Ecclesia Scripturam divinam, & SS. Patrum doctrinam. Quinque sunt eiusdem munia. 1. Publice legere utriusque testamenti Scripturam sanctam. 2. Erudire catechumenos, & rudes baptizatos, fidei articulos explicando. 3. Olim Lectoris munus erat eam divinæ Scripturæ partem legere quam Episcopus interpretaturus erat. 4. Divinas decantare laudes, & psallentibus præesse. 5. Pificis temporibus Lectoris erat novos benedicere fructus.

VI. Quæst. VI. Quid sit Exorcistatus, & quamnam illius officia? Resp. Est Ordo quo potestas imperitur expellendi demones a corporibus sive catechumenorum, sive baptizatorum. Et hoc est Exorcistarum unicum munus, quod ipsis Concilia Laodicænum, & Carthaginense IV. ac Pontificale Romanum tribuit, videlicet demones adiurare.

VII.

VII. Quæst. VII. Quid sit Acolythatus, eiusque officia? Resp. Est Ordo quo potestas traditur inferiendi Subdiacono, & Diacono in Missæ sacrificio. Acolythus quippe iuxta vim græcæ vocis est quasi famulus & pedissequus. Tria sunt illius munia. 1. Parrare vinum cum aqua in urceolis Subdiacono ab ipso exhibendis. 2. Deferre lumina cum Evangelium solemniter a Diacono cantatur. 3. Luminaria Ecclesiæ accendere, & asservare; idèque vulgato nomine Cereferarii nuncupantur. Antiquitus Acolythi Episcoporum epistolas deferabant, & eulogias ad absentes portabant.

VIII. Quæst. VIII. Quid sit Subdiaconatus, & quæ eiusdem munia? Resp. Est sacer Ordo quo potestas traditur ministrandi Diacono, & Sacerdoti in sacrificio Missæ. Subdiaconos Hypodiatonos Græci appellant. Disputant Theologi, sit ne Ordo iste sacramentum. Illi qui sacramenti dignitatem abdicant a quatuor minoribus Ordinibus, negant Subdiaconatum esse sacramentum. Concilium Trident. sess. XXII. cap. II. inquit: Subdiaconatus ad maiores Ordines a Patribus, & sacris Conc. refertur. Contendunt recentiores plures usque ad sæculum XII. præter propter inter minores Ordines locatum fuisse, indeque evedtum ad sacros superiores Ordines, quando a Romana Ecclesia ad alias Occidentis Ecclesias promanavit lex ut Subdiaconi castitatem solemniter voto profiterentur. Verum de hac controversia nihil ad nos. Subdiaconi munia quinque in Ponticali Romano recensentur. 1. Calicem & patenam in usum sacrificii Diacono offert Subdiaconus. 2. Sacerdoti sacrificanti aquam fundit ad digitorum extrema abluenda. 3. Oblationes a populo suscipit. 4. Legit Epistolam, in quem finem librum accipit ab Episcopo. 5. Pallas altaris, corporalia, & purificatoria abluunt.

IX. Quæst. IX. Quid sit Diaconatus, & quamnam eiusdem officia? Resp. Est sacer Ordo, quo traditur spiritualis potestas inferiendi proxime Sacerdoti sacrificanti. Tria illi officia Pontificale Romanum adscribit, ministrare ad altare, baptizare, & prædicare. 1. igitur Diaconi Episcopo, vel Presbytero sacra agenti præsto adsunt: materiam sacrificii panem & vinum exhibent, calicem consecrandum cum ipso offerunt. Evangelium solemniter ex altiori loco legunt. Indignos a dignis separant hac terribili voce: Recedant peccatores sanctis: quæ vox, inquit Chryostomus, Conc. Theol. Tom. X.

quamdam iudicii extremi imaginem præfert. Præfunt adstantium precibus: monent, quando flectenda genua, quando levanda. Iuxta veterem Ecclesiæ ritum calicem sanguinis Domini adstantibus dispensabant. 2. Diaconus ex officio baptizat, non quidem solemniter, nisi ut extraordinarius minister. 3. Diaconi sunt verbi Dei ministri vi suæ Ordinationis, si prædicatio fiat per modum catecheseos, & absque illo apparatu qui illis competit qui ex cathedra ad populum concionantur. Evangelistæ Diaconi sunt, inquit Auctor Lib. eccl. Dogmatum inter opera S. Augustini. Et S. Ambrosius in cap. IV. epist. ad Ephes. Quamvis non sint Sacerdotes, evangelizare tamen possunt sine cathedra.

X. Quæst. X. Quid erant Diaconissæ, quarum Scriptores ecclesiastici meminerunt? Resp. Diaconissarum duplex species. Aliæ erant uxores, quas Diaconi ante inaugurationem suam duxerant: hac ratione uxor Episcopi dicebatur Episcopa, Presbyteri Presbyteria, Diaconi Diaconissa, Subdiaconi Subdiaconissa. Concilium Turon. II. can. XX. inquit: Si inventus fuerit Presbyter cum sua Presbyteria, aut Diaconus cum sua Diaconissa, annum integrum excommunicatus habeatur. Ambo apud Latinos perpetuam continentiam profiteri astringebantur. Aliæ Diaconissæ mulieres erant, sive viduæ, sive virgines, Deo dicatæ ad aliquod Ecclesiæ ministerium. Diaconissarum consuetudo ab ipsis Apostolis in Ecclesia universali sive Græca, sive Latina obtinuit; quarum meminit Apostolus ad Rom. XVI. Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ quæ est in Cenchris. Diaconissæ erant ostiarie mulierum, quæ tum a viris in templis separatæ erant. 2. Mulieres baptizandas exuebant, & induebant. 3. Mulieres rusticanas imbuebant. Diaconissarum status sacer Ordo non erat. Sensim sine sensu Diaconissæ obtulerunt.

XI. Quæst. XI. Quid sit Presbyteratus, & quamnam illius officia? Resp. Græce Presbyter idem est ac latine senior. In Republica Magistratus & Præfæcti Seniores vocari solent. Presbyteratus autem sacer Ordo est, quo datur potestas consecrandi corpus Christi, & remittendi peccata. Quinque in Ponticali Romano eiusdem officia numerantur: offerre, benedicere, præesse, prædicare, baptizare. 1. Primum officium est offerre: sacerdotium quippe & sacrificium indivulsa sunt. Omnis enim Pontifex (inquit Paulus Heb. VIII.) ad offerendum mi-

B

nera,

nera, & hostias constituitur. 2. Presbyteri est benedicere personas, & quæ ad earum usum attinent. 3. Presbyteri sub manu Episcopi præstunt populo. 4. Iisdem prædicationis munus incumbit. Nam Presbyteri præstunt populis: eos ergo pascant oportet. Porro non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Parochi qui in pascendo grege hoc divino alimento focordes sunt, graviter in proprium ministerium peccant. 5. Presbyterorum est baptizare iure illis ordinario.

XII. Quest. XII. Quid sit Episcopatus, & quæ illius munera? Resp. Episcopi nomen latine superintendens, seu speculator est. Vult Pompeius, inquit Cicero Lib. VII. epist. ad Atticum, me esse quem tota hæc Campania, & maritima ora habeat Episcopum, ad quem delectus, & rerum summa referatur. S. Ioannes Chrysostomus, & alii permulti docent, tempore Apostolorum Episcopi nomen fuisse commune Sacerdotibus primi & secundi ordinis. Usus tamen obtinuit ut soli maiores Sacerdotes Episcopi appellarentur; & Antistites, qui ante alios Clericos stant, iisque præsentent; & Pontifices, qui præ aliis multa peragere valent. Episcopatus autem est Ordo supremus, quo datur Presbytero potestas conferendi sacramenta confirmationis, & Ordinis, regendique Ecclesiam ipsi commissam, nempe Clerum, & plebem. Dicitur Ordo, quia, ut ex S. Thoma indicavi, est apex & fastigium Sacerdotii. Ordo iste confertur Presbytero: quia nequit esse Episcopus, nisi prius fuerit Presbyter. Potestas conferendi sacramenta confirmationis, & Ordinis competit soli Episcopo: in quo duplex relucet potestas, ordinis, & iurisdictionis, quæ tum complementum accipit, cum Ecclesiæ regendæ præficatur.

XIII. Quest. XIII. Sunt ne singuli Ordines sacramenta? Resp. De fide est Presbyteratum esse sacramentum, ut definit Tridentinum sess. xxii. can. 1. his verbis. Si quis dixerit non esse in novotestamento Sacerdotium visibile & externum: vel non esse potestatem aliquam consecrandi, & offerendi verum corpus, & sanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi . . . anatema sit. Diaconatum quoque esse sacramentum, adfirmant omnes: nam Diaconatum conferat per manuum impositionem, quæ est signum sensibile: quod signum divinitus institutum est, eique gratia annexa, quam significant illa verba: Accipe Spiritum

sanctum ad robur. Nihil ergo ipsi deest ad veram sacramenti rationem.

XIV. Subdiaconatum, & minores Ordines permulti hodie Theologi, ut iam dixi, pernegant esse sacramenta; nec spernenda argumenta opponunt. Verum meam nunc non interest talem dispicere controversiam. Quamvis autem singuli Ordines tum maiores & sacri, tum minores essent sacramenta; unum tamen est sacramentum Ordinis: quia omnes ordinantur ad unum Sacerdotium, quo consecratur corpus, & sanguis Christi.

XV. Quest. XIV. Qui suscipit sacros Ordines in peccato mortali, peccat ne mortaliter? Resp. Adfirmant vel ipsi Probabilistæ omnes, qui defendunt, etiam minores Ordines esse sacramentum. Porro suscipere sacramentum in peccato mortali gravis profanatio est sacramenti. Verum etiam si minores Ordines non essent sacramentum, non ideo immunis a gravi malitia esset qui illos conscientia mortifero scelere inquinata susciperet.

XVI. Quest. XV. An exercere Diaconatum, Subdiaconatum, & minores Ordines in peccato mortali sit mortale? Resp. P. Viva quest. vii. art. 1. numer. 8. refert Suarez, Vasquez, Conink, & alios plures, negantes, Diaconum, & Subdiaconum peccare mortaliter, mortali culpa inquinatos exercentes proprium officium. Hæc sententia mihi falsa est, & ita sentiunt graviores Theologi, Caietanus, Toletus, & alii plures, a quibus recensendis abstinco, quoniam ratio manifesta est. Nam isti ministerium sacramentale exercent. Ergo graviter peccant, dum conscientia fordida illud profanant. Maior difficultas est de exercitio minorum Ordinum. Communiter Probabilistæ negant, exercitium horum Ordinum in peccato mortali gravi malitia infici. Ecur non? Quia, inquit, Ordines isti remote distant a Sacerdotio. Quid inde? Sunt tamen iuxta istos sacramenta. Cur autem exercere sacramentale officium solemniter in Ecclesia non est gravis profanatio eiusdem sacramentalis Ordinis? A nemine vidi solidam productam rationem quæ id evincat quod isti contendunt. Verum de hoc intra sermo recurret, dum de dispositionibus ad Ordines suscipiendos sermo erit.

CAPUT III.

De materia & forma sacramenti Ordinis.

I. IN celebri Armenorum decreto Eugenius IV. de materia & forma sacrarum Ordinationum hæc decernit. Sextum sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud per cuius traditionem confertur Ordo. Sicut Presbyteratus traditur per calicem cum vino, & patena cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri Evangeliorum traditionem. Subdiaconatus per calicem vacui cum patena vacua superposita traditionem. Forma Sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & mortuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: & sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur. Hac auctoritate nixi plurimi Theologi defendunt, materiam essentiali sacramenti Ordinis in porrectione instrumentorum sitam esse: & in oratione quæ in horum instrumentorum porrectione recitatur, formam.

II. Verum magnum facessit negotium in hac controversia, quod Ecclesia Græca sola manuum impositione, & oratione conferat sacras Ordinationes, nullis instrumentis adhibitis, nisi post Ordinationem completam. Quid quod neque Ecclesia Latina longo sæculorum intervallo in sacris Ordinationibus perficiendis prætata adhibuit instrumenta? Unde hoc? Variata ne est in Ecclesia Latina sacramentorum materia essentialis? Hæc gravissima difficultas in diversa placita Theologos divisit.

III. Alii defendunt, impositionem manuum semper fuisse materiam essentiali, & orationem annexam, formam; instrumentorum vero porrectionem cum verbis eidem adiectis esse materiam & formam accessoriam, & accidentalem, seu integram, ad maiorem effectus sacramentalis expressionem & declarationem: de qua tantum locutum esse Eugenium IV. in laudato decreto contendunt. Addunt vero, ut veterem ritum cum novo concilient, in impositione manus, qua antiqui utebantur, implicite ac virtute contentam fuisse instrumentorum porrectionem; quia manus est organum organorum. Alii Theologi nec aliam materiam sacrarum Ordinationum, nisi instrumentorum porrectionem, nec aliam formam, præter orationem huic porrectioni adiunctam

agnoscunt. Horum aliqui dicunt, hæc instrumenta semper adhibita fuisse implicite, & virtute inclusa in impositione manus. Alii denique contendunt tam impositionem manuum, quam instrumentorum porrectionem esse materiam essentiali.

IV. Inter sententias istas oppositas, ea mihi est probabilior quæ docet manuum impositionem esse materiam essentiali, & orationem eidem adiunctam esse formam. Quandoquidem semper, ut patet ex Scripturis divinis supra adductis, impositio manuum obtinuit in Ecclesia. Neque adversus hæreticos evincere sacram Ordinationem esse verum novæ legis sacramentum possumus, nisi adducendo ritum externum impositionis manuum. Hi soli sunt textus quibus demonstramus Ordinem esse verum novæ legis sacramentum. Quod non sint alii textus in Scripturis sanctis præter istos de manuum impositione, qui habentur & Act. vi. Hos statuerunt &c. & cap. xiii. Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus &c. & I. ad Timoth. v. Noli negligere gratiam, quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterii: res evidens est.

V. Accedit perpetuus usus universalis Ecclesiæ in ordinandis sacris ministris per manuum impositionem, & orationem. Præter institutum meum agerem, si omnia cuiuscumque sæculi & Conciliorum, & Patrum testimonia referre vellem, quæ hunc usum evincunt. Id præstitere innumeri Theologi: idcirco ab iis referendis supersedeo.

VI. Instrumentorum porrectio cum verbis eidem adiunctis adhibetur, & prorsus adhibenda est, ut pars integralis, non essentialis sacramenti Ordinis. Et primum, quod hæc porrectio instrumentorum omnino adhibenda sit, nemo inficiatur. Ea enim Ecclesia Latina a septingentis & amplius annis utitur. Prima huius usus apud Latinos origo obscura est, & vix designari valet, ut communiter eruditi Theologi fatentur. Quod autem hæc instrumentorum porrectio non sit materia essentialis, sed adventitia & integralis ad plenioris traditæ potestatis declarationem, patet. Siquidem ea materia non est huic sacramento essentialis quam nec Scripturæ sanctæ assignant, nec ipsa Ecclesia Latina per decem priora sæcula adhibuit, & quæ etiamnum Ecclesia Græca cavet; cuius tamen Ordinationes ratas habet Ecclesia Latina.

VII. Sententia quæ sustinet Christum Dominum non determinasse aliorum sacramentorum materiam, & formam, sed id

Ecclesie arbitrio reliquisse, expedita est, cuius supra neminimus. Verum & Scripturæ sanctæ, & usus perpetuus Ecclesie universalis manuum impositionem assignant ut materiam huius sacramenti.

VIII. Ceterum ea omnia in praxi admissim servanda sunt quæ Ecclesie ritus præscribit: quoniam Ecclesiam dirigi a Spiritu sancto in fidelium regimine, & in sacramentis definiendis perficiendisque certum est.

IX. Quæ hæctenus dicta sunt, comprehendunt potissimum Ordines sacros, quos vocant hierarchicos, nempe Diaconatum, Presbyteratum, & Episcopatum: quorum materiam essentiali adiuncta sunt instrumenta, puta Diaconatui liber Evangeliorum, Presbyteratui unctio, & porrectio calicis & patenæ cum sacris symbolis consecrandis. Aliorum vero Ordinum, Subdiaconatus, & quatuor minorum, materia & forma sunt instrumenta cum precibus quas recitat Episcopus illa tradendo. Porro qui defendunt hæc esse sacramentum, dicunt in ipsa porrectione instrumentorum, manuum impositionem intelligi. Sic materia Ostiarii est traditio clavium & tintinnabuli; forma: *Sic agite, quasi rationem reddituri* &c. Materia Lectoratus est libri sacræ Scripturæ traditio; forma *Accipite, & estote verbi Dei relatores*. Exorcistatus materia est traditio libri exorcismorum, seu Pontificalis; forma: *Accipite, & commendate memorie* &c. Acolythatus materia est traditio candelabri cum cereo extincto; forma vero: *Accipe cerosferarium cum cereo* &c. Traduntur etiam urceoli vacui ab Episcopo Acolythi sub hac verborum prolone: *Accipite Urceolum* &c. Partialis materia Subdiaconatus est traditio calicis vacui, & patenæ superpositæ; forma: *Videte, cuiusmodi ministerium vobis traditur* &c. Materia Diaconatus est impositio manuum cum traditione codicis Evangeliorum. Materia Presbyteratus est impositio manuum cum traditione calicis & patenæ, adiectis sacris symbolis consecrandis. Ut dictum est, in omnibus hierarchicis, nempe Diaconatu, Presbyteratu, & Episcopatu, impositio manus expressa est, & semper in Ecclesia usurpata; in ceteris Ordinibus plus & minus interveit manuum impositio saltem implicite, ut autem qui itas Ordines esse verum sacramentum defendunt.

X. Disputant Theologi, utrum necesse sit tangere unguis materię partes, puta calicem, patenam &c. & an sit contactus debeat esse physicus, vel sufficiat moralis. Quo

ad primam quæstionis partem plures contendunt fat esse tangere aliquam materię partem, ut solum calicem, aut patenam &c. Quo ad secundam communior & vera sententia docet, tangendum esse physice & immediate tum calicem, tum patenam &c. Et hæc sententia, utpote tutior, amplectenda est. Quare ad vitandas in hac controversia omnes anxietates, & dissidia, ea omnia, sicuti modo dixi, exacte in praxi servanda sunt quæ Ecclesie ritus servanda præscribit.

C A P U T I V.

De ministro sacramenti Ordinis.

I. Quæst. I. *An solus Episcopus sit huius sacramenti minister?* Resp. de fide est, solum Episcopum esse huius sacramenti ministrum, ut definit Concilium Tridentinum *sess. xxiii. can. vii.* adversus Novatores. *Si quis dixerit, Episcopos . . . non habere potestatem confirmandi, & ordinandi; vel eam quam habent, esse illis cum Presbyteris communem . . . anathema sit.* Hoc definit Concilium, quia conitat ex divina Scriptura, quæ solis Apostolis ius ordinandi tribuit, ut habetur *Act. vi. & xiii. & II. ad Timoth. c. i. & I. ad eundem c. iii.* Episcopi autem sunt Apostolorum successores. Accedit conitans & universalis ab Apostolis ad hæc usque tempora Ecclesie traditio.

II. Quæst. II. *Simplex Sacerdos potest ne institui extraordinarius minister sacræ Ordinationis?* Resp. Inferiores Ordines posse privilegio conferri a simplici Sacerdote, patet ex facto. Nam pluribus Abbatibus concessa est facultas administrandi Tonsuram, & minores Ordines. Ceterum Ordines maiores, Diaconatum Presbyteratum, Episcopatum, neque privilegio posse conferri a simplici Sacerdote, docent omnes. Quoniam ex Scriptura, & traditione habemus, solos Episcopos esse horum Ordinum ministros; neque hæctenus concessa simplici Presbytero sunt conferendi sacros Ordines facultas. Nec est quod opponas, in Concilio Nicæno I. indultum fuisse Presbyteris a Mœtione consecratis, ut Ecclesie ministros consecrarent: quoniam distinguenda est præordinatio a consecratione. iuxta morem illorum temporum Clerici probabant fideles in Sacerdotium consecrandos, & probatos ad Episcopos mittebant, ut consecrarentur. Clerici

ergo

ergo solum suffragium dabant de dignitate, & probatione consecrandorum ab Episcopo. III. Dices. Innocentium VIII. an. 1489. concessisse Abbati Cisterciensi facultatem conferendi Diaconatum, & Subdiaconatum Monachis sui Ordinis. Bullam hanc se vidisse testatur Vasquez *disp. cclxiii. in III. Part. S. Thoma in Collegio Complutensi, & Navarrus Lib. V. consil. xlii.* afferit, Cistercienses Abbates ante Concilium Tridentinum semper fuisse hoc privilegio usos. Sylvius in *Suppl. quæst. xxxviii. art. i.* Hallierus *sec. v. cap. 2.* contendunt hoc privilegium suppositivum ac fictivum esse. Victoria in *Summa num. 235.* scribit, se Bullam vidisse, sed nihil in ea de Diaconatu reperiri. Utrumque res se habeat, verum ne an fictum sit privilegium istud, sacra Congregatio Concilii Tridentini anno 1592. declaravit, eam fuisse Innocentii VIII. mentem dumtaxat, ut Abbates Cistercienses cuilibet Episcopo catholico facultatem dare possent ordinandi Monachos sibi subditos.

IV. Quæst. III. *Quot ad consecrandum Episcopum requiruntur Episcopi?* Resp. Necessitate præcepti requiruntur tres, aut duo, ut constat ex Ecclesie praxi. Disputatur a Theologis, utrum id requiratur non modo necessitate præcepti, sed etiam necessitate sacramenti; ita ut nullum sit sacramentum, nisi duo saltem Episcopi adsint. Adfirmant Caietanus, Bellarminus, & alii. Plures alii negant, defendentes validam esse Ordinationem Episcopi ab uno Episcopo factam, quamvis illicitam. Quoniam, inquiunt, modus disiunctivus, quo utuntur veteres canones, a duobus aut tribus Episcopis, maiorem præfert dignitatem, non necessitatem. Ex communi tamen & universali traditione semper Episcopi ordinati fuere a tribus vel duobus Episcopis: & plures canones irritam declarant Ordinationem aliter factam. Et hoc pro praxi satis est.

V. Quæst. IV. *A quo Episcopo ordinari Clerici debent?* Resp. A proprio: omnes enim Episcopi valide ordinare valent, sed licite solus proprius, ut Concilium Tridentinum *sess. xxxiii. cap. viii.* statuit. *Unusquisque a proprio Episcopo ordinatur . . . Si secus fiat, Ordinans a collatione Ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.*

VI. Quæst. V. *Quis est censendus Episcopus proprius?* Resp. Episcopus proprius est vel originis, vel beneficii, vel domicili, ut

Conc. Theol. Tom. X.

Bonifacius VIII. declaravit c. *Cum nullus*, inquiens: *Superior intelligitur in hoc casu Episcopus de cuius diocesi is est qui ad Ordines promoveri desiderat, oriundus; seu in cuius diocesi beneficium obtinet; seu habeat domicilium in eadem.* Episcopus originis est in cuius diocesi quis baptizatus est. Episcopus beneficii ille dicitur in cuius diocesi aliquis beneficium possidet, sive pingue sit, sive tenue, sive residentiam habeat, sive non. Sat tamen non est ut sit nominatus & institutus; sed possideat illud oportet. Cavenda vero fraus est. Si enim Episcopus extrahat aliquem ex aliena diocesi, eique beneficium conferat animo sibi eundem addicendi: vel ipse Clericus, ut proprii Episcopi examen declinet, beneficium in aliena diocesi procuret, tam Ordinans, quam Ordinatus incurrunnt penas a iure latas. Plura hac de re emanarunt decreta & Congregationis Concilii Tridentini, & summorum Pontificum. Celebre est decretum Innocentii XII. datum Romæ an. 1694. cuius initium est, *Speculatores Domus Israel* &c. quod hic transcribere omitto brevilitatis gratia.

VII. Episcopus domicili is est in cuius diocesi quis sedem fixit animo ibidem commorandi in perpetuum. Distinguunt Auctores domicilium ad matrimonium alicubi contrahendum, & alia sacramenta recipienda, a domicilio ad Ordines suscipiendos. Ad matrimonium contrahendum sat est ut quis per annum bona fide negotiorum causa commoretur in aliqua parochia, ut contrahere ibidem coram illo Parocho matrimonium possit, licet postea sit discessurus. Ad clericalem vero Tonfuram, sacrosque Ordines suscipiendos ne decennium quidem sufficit, nisi animus adsit perpetuo commorandi, ut ex citato Innoc. XII. decr. colligitur. Ratio est quia quisque addicitur per Ordinationem Ecclesie illius loci in quo ordinatur. Canones autem severe vetant ne Clericus absque Episcopi consensu a quo inauguratus est, in alteram transeat diocesim.

VIII. Quæst. VI. *Episcopus ordinare ne potest familiarem suum sibi non subditum?* Resp. Potest, dummodo per triennium apud eundem commoratus sit, eique beneficium conferat, ut Tridentinum declaravit *sess. xxii. cap. x.* inquiens: *Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacumque fraude cessante, statim ipsa illi conferat.* Fraus contingeret, si Episcopus intentione eximendi Ordinationem

B) a di-

a disciplina proprii Episcopi, ipsi beneficium conferret: quo in casu ambo in penas a canonibus latas inciderent.

IX. Quæst. VII. *Potest ne Episcopus in aliena diocesi suum subditum ordinare?* Resp. Negant omnes, quia Ordinatio est officium pontificale. Sed Concilium Tridentinum sess. VI. cap. v. de refor. expresse prohibet Pontificalia exerceri in aliena diocesi absque Ordinarii loci manifesta licentia. Ergo &c.

X. Quæst. VIII. *Quis est proprius Episcopus Regularium, a quo debent Ordines suscipere?* Resp. Is est in cuius diocesi commorantur, ut plura Concilia statuerunt. Privilegium S. Pii V. revocavit Gregorius XV. Videndum circa hoc, decretum ultimum BENEDICTI XIV. an. 1746. cuius initium est; *Impositi nobis licet* &c. Hoc decretum dabimus in Tom. I. Appar. 1.

XI. Quæst. IX. *Quis concedere potest litteras dimissoriales?* Resp. 1. Episcopus proprius. 2. Eius Vicarius generalis, si tamen expressam facultatem acceperit. 3. Capitulum cathedralis Ecclesie, sede vacante, elapso anno ab Episcopi morte; ut declaravit Concilium Tridentinum sess. VII. cap. x. Has litteras dimissoriales concedere Episcopus non debet nisi iis quos sub examine invenerit idoneos, ut declarat Tridentinum loc. cit. c. III. Hæ litteræ non expirant morte concedentis, quia Sedes non moritur, ut habetur c. *Si gratiose*.

XII. Quæst. X. *Proprius Episcopus potest ne donare Tonsuram, & Ordines iis quos cognovit dignos?* Resp. Manifestum est Episcopum non posse repellere vel laicum a Tonsura, vel Clericum ab Ordinibus, qui dotibus tum corporis, tum animi præditus est, simulque sit Ecclesie utilis. Abuteretur enim tum potestate, sibi in ædificationem, non in destructionem concessa. Licet enim Ordinatio gratia sit; illius tamen dominus non est Episcopus, sed dispensator, & œconomus, qui non ex affectu, sed ad nutum Domini, ut prudens & fidelis minister, quem regere Ecclesiam suam constituit, dispensare illam debet. Sed raro in retinendo, frequenter & frequentissime in dispensando hanc gratiam peccari potest.

XIII. Quæst. XI. *Quo tempore administrari Ordines licite possunt?* Resp. Ordines maiores conferri possunt sabbatis quatuor temporum, sabbato ante Dominicam Passionis, & sabbato sancto. Consecratio Episcopi quolibet die dominico. Ordines minores privatim quolibet festo, publice fer. VI. ante sab-

batum quo conferri possunt Ordines maiores, aut eodem sabbato. Prima Tonsura quolibet die. Hæc sunt tempora consuetæ. Ex privilegio aliis quoque diebus conferri sacri Ordines possunt.

XIV. Quæst. XII. *Quenam interstitia servari in horum Ordinum administratione debent?* Resp. Ex Tridentino sess. XXIII. cap. x. prohibetur Ordinatio in Subdiaconatum, antequam elapsus sit annus a suscepto ultimo minore Ordine; vel in Diaconatum, priusquam elapsus sit annus a suscepto Subdiaconatu: vel in Sacerdotium antequam elapsus sit annus a suscepto Diaconatus Ordine. Hoc tempore se se in suscepto Ordine exercere Clerici debent, atque Ordinis & suscepti & suscipiendi dignitatem meditari. In Ordinibus minoribus conferendis nulla sunt interstitia, sed eodem die administrari cum prima Tonsura possunt. Caveat tamen Episcopus ne nimis liberalis dispensator sit. Sed de hoc infra.

XV. Quæst. XIII. *Quis in interstitiis dispensare valet?* Resp. Episcopus ex Concilio Trid. loc. cit. c. xi. dispensare cum suis subditis potest ex iusta & rationabili causa. Quenam hæc rationabilis causa? Ad dispensandum super interstitiis pro suscipiendo Subdiaconatu, vel Diaconatu Tridentinum requirit vel necessitatem, vel utilitatem Ecclesie. Verum in presenti, cum Ecclesia pluribus Clericis abundet, raro hæc utilitas adest. Prudentia tamen Episcopi iudicium huius vel necessitatis, vel utilitatis remittitur. Ad dispensandum vero pro Presbyteratu Tridentinum requirit & necessitatem, & utilitatem simul. Sed hæc omnia a prudentia Episcopi pendunt. Capitulum Ecclesie cathedralis, sede vacante, posse super interstitiis dispensare, contendunt plures.

CAPUT V.

De subiecto Ordinum.

I. Quæst. I. *Quinam apti sint ad Ordines suscipiendos?* Resp. Conveniunt penes omnes, solum sexum masculinum, exclusis feminis, esse Ordinis capacitatem. Infantes, amentes, non baptizati ordinari nequeunt.

II. Quæst. II. *Quenam ætas requiritur ad suscipiendos Ordines?* Resp. Pro minoribus Ordinibus nulla ætas designatur a Tridentino; sed solum sess. XXIII. cap. xi. de refor. statuitur: *Minores Ordines iis qui saltem Latinam linguam intelligant* conse-

ran-

rantur. De maioribus vero cap. XII. hæc præscribuntur. *Nullus in posterum ad Subdiaconatum Ordinem ante vigesimum secundum, a Diaconatum ante vigesimum tertium, ad Presbyteratum ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveatur* *Regulares quoque nec in minori ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, privilegiis quibuscumque quoad hoc exclusis*. Ex consuetudine prævalente fat est ut anni præscripti sint incepti.

III. Quæst. III. *Qui ante præscriptum tempus ordinati sunt, possunt ne functiones Ordinum exercere?* Resp. Ex Bulla Pii II. si mala fide fuerint ordinati, neque superveniente ætate exercere susceptos Ordines valent. Et si ministerium Ordinum obierint, irregularitatem continuo incurrunt. Qui vero bona fide ordinantur, existimantes se ætatem legitimam habere, absque peccato Ordinem suscipiunt, atque adeo suspensionem non incurrunt, ut communiter Auctores docent.

IV. Quæst. IV. *Potest ne suscipi superior Ordo, prætermisso inferiore?* Resp. Negant omnes, licite hoc fieri posse: valida tamen esset ordinatio, excepto Episcopatu. Qui per saltum ordinatus esset, ipso facto suspensus maneret ab executione superioris Ordinis per saltum suscepti, secus ab executione ordinis inferioris rite sibi collati. Si ministraret in Ordine per saltum suscepto, sit irregularis, a qua irregularitate non potest nisi a summo Pontifice dispensari. Episcopus ex legitima causa potest sic ordinatum per saltum absolvere a suspensione, & Ordinem prætermittum conferre, dummodo tamen in Ordine per saltum suscepto non ministraverit: quia tunc esset irregularis, a solo Pontifice summo absolvendus. Concilium Tridentinum tamen sess. XXIV. cap. vi. de refor. concedit ut Episcopi absolvere ab irregularitate occulta valeant. Quod ordinatio in Episcopatum, prætermisso Presbyteratu, sit invalida, patet ex iis quæ dicta sunt. Quoniam Episcopatus præcise sumptus non includit potestatem conficiendi Eucharistiam: immo iuxta sententiam S. Thomæ, mihi probabilior, Episcopatus non est sacramentum distinctum a Presbyteratu. Quare, ut quis consecrari Episcopus possit, prius debet esse Presbyter.

V. Quæst. V. *Qui non confirmatus Ordines suscipit, peccat ne mortaliter?* Resp. Synodus Tridentina sess. XXIII. cap. iv. de refor. hæc statuit. *Prima Tonsura non iniungitur qui sacramentum confirmationis non susceperint*.

Quapropter peccare mortaliter illum qui scienter, prætermisso hoc sacramento, susciperet Tonsuram, & Ordines, docent Tolerus, Nugnus, Castropalaus, Aversa, Bonacina, quos citat P. Claudius La-Croix num. 2223. ubi refert etiam Busenbaum, & 12. alios præter citatos ab eodem Busenbaum, qui docent esse tantum peccatum veniale. Et hæc sententia, inquit P. La-Croix, est probabilior. *Eccur? Quia ubi agitur de mortali contrahendo, non est asserenda obligatio, nisi certius constet*. Hoc est axioma probabilisticum, plurimum malorum fons. Quando agitur de mortali contrahendo, debet certius constare. Et nisi hoc certius constet, opinio Busenbaum, & quorundam aliorum Casuistarum eiusdem subfellii evadit probabilior, quia favorabilior humanæ libertati. Lectoribus meis recordor saluberrimam S. Thomæ regulam. *Omnis questio in qua de peccato mortali agitur, periculose determinatur, nisi veritas expresse habeatur*: quodlib. ix. Periculose determinatur tam adfirmando, quam negando esse mortale. Quid ergo agendum? *Declina a malo, & fac bonum*. Susceptio Tonsuræ, & aliorum Ordinum prætermittitur confirmationis sacramento, malum est iuxta omnes. Ergo abstinendum. Graviore Theologi, & etiam benigniores, docent malum istud esse mortale. Graviissima sacramentorum materia crimen istud formidandum repræsentat. Balances casuisticæ ponderandi gradus malitiæ nobis desunt; sed habemus regulam hanc nobiscertissimam: *In dubiis tutior pars eligenda*, pulsas *Reflexistarum* chimericis commentis.

VI. Quæst. VI. *Quid sit titulus clericalis & quotuplex?* Resp. Titulus generatim accipitur pro iure ad quidquam legitime possidendum; hic vero sumitur pro Beneficii possessione. Clericalis titulus triplex, ecclesiasticus, patrimonialis, monasticus.

VII. Titulus clericalis ecclesiasticus est ius fruendi Ecclesie bonis. Ius istud nunc acquiritur per Beneficium pacifice possessum, aut per pensionem clericalem. Primis Ecclesie sæculis Clerici non ordinabantur, nisi uni Ecclesie addicti; ipsaque ordinatio titulus erat quo ius Clerico ordinato tribuebatur accipiendi alimenta ex bonis Ecclesie.

VIII. Titulus patrimonialis est ius percipiendi fructus ex aliis quam Ecclesie bonis, quæ vel gratuita donatione, aut hereditaria successione Ordinato obveniunt.

IX. Solo titulo ecclesiastico, excluso patrimoniali, usque ad sæculum x. ordinati fuerunt

runt Clerici uni determinatæ Ecclesiæ additi, & mancipati. Et hoc titulo ab Ecclesia alimenta accipiebant. Quapropter ad aliam transire Ecclesiam illis permissum non erat. Plura sunt Concilia quæ hunc transiunt vetant. Concilium Arelatense I. an. 314. can. XXI. *Presbyteri, & Diaconi, si relictis locis suis, in quibus ordinati sunt, ad alium se locum transferre voluerint, deponantur.*

X. S. Leo, qui per Legatos præfuit Concilio Calcedonenfi, *epist. lxxxvi.* hæc scribit. *Illam quoque partem ecclesiasticæ discipline, qua olim a sanctis Patribus, & a nobis sepe decretum est ut nec in Presbyteratus gradu, nec in Diaconatus Ordine, nec in subsequenti Ordine Clericorum ab Ecclesia ad Ecclesiam cuique transire sit liberum, ut integram revoces, admonemus. Et unusquisque non ambitione illectus, non cupiditate seductus, non persuasione hominum depravatus, ibi ordinatus est, perseveret; ita ut si quis sua quærens, non quæ Iesu Christi, ad plebem, & Ecclesiam suam redire neglexerit, & ab honoris privilegio, & a communionis vinculo habeatur extraneus.*

XI. Sæculo XII. vicissitudinem passa Ecclesiæ disciplina est. Nam Alexander III. in Concilio Lateranensi III. cap. v. statuit ut Episcopus qui sine titulo ecclesiastico in Diaconum, vel Presbyterum ordinaverit, alimenta eidem subministret, nisi forte talis qui ordinatur, extiterit, qui de sua, vel paterna hereditate subsidium vite possit habere. Hæc verba Alexandri III. sæculo XIII. sub Gregorio IX. inserta fuere corpori iuris canonici. Et hic mos obtinuit usque ad Concilium Tridentinum, in quo, ut narrat Cardinalis Pallavicinus *Lib. VII. cap. ix.* acerrime disputatum est adversus titulum patrimoniale. Plures siquidem contendebant, nullum grassantibus malis, quibus laborabat Clerus, afferri remedium posse, nisi, de medio sublatis vagis ordinationibus, instauraretur prisca Ecclesiæ disciplina. Clamabant, Sacerdotes vinculo proventus, & tituli ecclesiastici solutos, similes equis esse freno destitutis. Bonis quippe paternis contenti, contempta Ecclesia, obedientiam solemnem ritu promissam violant, otio discurrunt, ludis, venationibus, & ceteris mundi oblectamentis, non secus ac laici, indulgent. Ambitionis æstu succensi dignitates Ecclesiæ anhelant, & scandala sæculo ingerunt. Opponebant alii, proventus, & redditus Ecclesiæ minime sufficere ad alendos Ecclesiæ ministros, ac propterea tolerandos patrimoniales titulos.

XII. Sacra Synodus, divino lumine perfusa, ut utriusque generis malis occurreret, regulam condidit splendidissimam saluberrimamque: quæ si servaretur, mirum in modum floreret ecclesiastica disciplina. Primum statuit ut Episcopus neminem etiam titulo patrimonii ordinet, nisi quem Ecclesiæ utilem, vel necessarium iudicaverit. Patrimonium vero (inquit) vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possunt, nisi illi quos Episcopus iudicaverit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum, eo quoque prius perspecto, patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliæque esse quæ eis ad vitam sustentandam satis sint. Ut vero Tridentini Patres occurrerent malis quæ exaggerata fuere adversus Clericos nulli Ecclesiæ additos, vetuit Synodus *sess. xxiii. cap. xvi. de reform.* ne quis deinceps ordinetur quin sit alicui Ecclesiæ addictus. *Can.* inquit, *nullus debeat ordinari qui iudicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, sancta Synodus, vestigiis sexti canonis Concilii Chalcedonensis inherendo statuit ut nullus in posterum ordinetur qui illi Ecclesiæ, aut pio loco pro cuius necessitate, aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum, inconsulto Episcopo, deseruerit, ei sacræ exercitium interdicitur.* En disciplinam ecclesiasticam ad suam prisecam restitutam splendorem. Hæc servantur, & reformatio Cleri sponte sua confurgit. Variæ sunt pœnæ in diversis dicecesibus contra illos qui fictitio titulo aut patrimonii, aut Beneficii ordinantur, quas non vacat recensere.

XIII. Tertius titulus est monasticus, vi cuius ordinantur Regulares suis Monasteriis addicti, qui titulus paupertatis vocatur. Hi enim de bonis Ecclesiæ, seu domus in qua professi sunt, sustentantur.

C A P U T VI.

De effectibus sacramenti Ordinis.

I. **Q**uest. I. *Quot sunt effectus sacramenti Ordinis?* Resp. Tres communiter assignantur effectus: 1. gratia sanctificans, 2. gratia sacramentalis, 3. character. Quod sacramentum Ordinis gratiam sanctificantem producat, evincit S. Thomas in *Suppl. quest. xxxv. art. 1.* hac ratione. *Dicendum, quod Dei perfecta sunt opera, ut dicitur Deuter. xxxii. Et ideo cuiusque datus potentia aliqua divinitus, dan-*

tur etiam ea per qua executio illius potentia possit congrue fieri. Et hoc etiam in naturalibus patet: quia animalibus dantur membra, quibus potentie anime possunt exire in actus suos, nisi sit defectus ex parte materia. Sicut autem gratia gratum faciens est necessaria ad hoc quod homo digne sacramenta recipiat; ita etiam ad hoc quod homo digne sacramenta dispense. Et ideo sicut in baptismo, per quem fit homo susceptivus aliorum sacramentorum, datur gratia gratum faciens; ita in sacramento Ordinis, per quod homo ordinatur ad aliorum sacramentorum dispensationem.

II. Non modo per sacramentum Ordinis gratia sanctificans, verum etiam excellens gratia producitur, subdit S. Thomas ibidem ad 3. inquit: *Ad idoneam executionem Ordinis non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens; ut sicut illi, qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita & superiores sint merito sanctitatis. Et ideo præcogitur gratia, que sufficiat ad hoc quod digne commenerentur in plebe Christi; sed confertur in ipsa susceptione Ordinis amplius gratiæ munus, per quod ad maiora reddantur idonei.*

III. Gratia itaque sacramenti Ordinis non modo bonum hominem efficit; sed bonum sanctiorem reddit. S. Gregorius in *cap. x. Lib. I. Reg.* (si tamen ille huius operis est Auctor) ait: *Saul in Principem unxit Sannaël, Deus autem ei cor aliud immutavit: quia sacrorum Ordinum sacramenta ab Ecclesiæ doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotenti Deo interiori roboramur. Virtus vero sacramenti gratia est Spiritus septiformis: quam certè gratiam qui accipiunt, quasi alio accepto corde immutantur: quia quos gratia sua sanctus Spiritus roborat, esse eos facit protinus quod non erant. Quamvis igitur gratia sanctificans sit omnium sacramentorum communis effectus, tamen sacramenti Ordinis effectus est gratiæ excellentioris plenitudo.*

IV. **Q**uest. II. *Omnes ne qui Ordinis sacramento insigniuntur, suscipiunt gratiæ plenitudinem?* Resp. Confertur iuxta suscipientium dispositionem iis qui vocati a Domino sunt ad tantum munus. Sacramenta enim novæ legis, tamen natura sua gratiam producant, pro dispositione tamen suscipientium plus vel minus gratiæ conferunt. Initiandum quisque conscientiam suam exploret, ut colligat quam gratiæ plenitudinem sperare a Deo valeat: videat, si revera vocatus, dotibusque necessariis præditus sit.

V. **Q**uest. III. *Quid sit gratia sacramentalis, que dicitur secundus sacre Ordinationis effectus?* Resp. *Est ius fundatum in gratia sanctificante, a sacramento Ordinis producta, ad accipienda auxilia actualia supernaturalia, que mentem illustrant, & cor accendunt, ut initiati digne & sancte exercere proprium ministerium valeant.* Huius gratiæ sacramentalis vi inflammatur initiati animus ad Scripturarum intelligentiam, ad spiritum Ecclesiæ assequendum, ut ea adimpleat quæ de sunt Christi passioni. Gratia huius plenitudo animum erigit ad peccatorum conversionem procurandam, mentem illuminat ad exponendam populis legem sanctam. Gratia hæc in initiati labiis diffunditur, ut indurata hominum corda emolliat, ut obtenebratas illuminet mentes, ut populum ædificet, suisque virtutum exemplis ad virtutum semitam calcandam incitet.

VI. Finis propter quem institutum hoc sacramentum est, evincit, eiusmodi dona esse illius effectus. Omnia quippe sacramenta novæ legis gratiam conferunt fini ad quem sunt instituta, comparando quam maxime consentaneam. Diximus, unctionem extremam auxilia impertiri ad mortis dolores sustinendos, ad hostium insultus repellendos, tentationesque superandas. Sacramentum matrimonii vim præbet ad libidinem comprimendam, ad liberos sancte educandos, quia in hunc finem institutum est. Ergo cum sacris Ordinibus insigniti duces electi sint, ut populum christianum dirigant in via Domini, ut eum legem sanctam doceant, eumque adversus tenebrarum harum potestates illuminent, atque contra hostes arment, animentque, gratiam confert opportunam qua obire tam excelsa ministeria queant.

VII. **Q**uest. IV. *Quid sit character, qui est tertius huius sacramenti effectus?* Resp. *Est signum Christi in anima indelebiliter impressum, quo sacris Ordinibus initiati feceruntur a ceteris non ordinatis, & efficiuntur idonei ad functiones ecclesiasticas.*

VIII. Plures alii effectus solent recenseri, sed non sunt dicendi sacramentales; ut sunt obligatio servandæ castitatis vi voti annexi, recitandi horas canonicas, privilegium canonicis & fori, & alia, quæ non sunt, ut dixi, sacramenti effectus, sed obligationes, & privilegia, quæ statum clericalem consequuntur. Verum de obligationibus Clericorum mox dicam.

CAPUT VII.

De vocatione initiandorum, & de signis quibus dignosci valeat.

I. QUÆ dicturus hoc in capite sum, attentiores postulant lectorem, quod propius illius æternam salutem spectent. Splendidissima est sacerdotalis dignitas; sed S. Bernardus ep. xvii. ad Ardutionem inquit: *Si altiore, quam meliorem esse delectat, non premium, sed præcipitium expectamus.* Quoniam vero plura in titulo proposui discutienda & scitu utilia, & utilitate gravissima, ideo in varios illa tribuam paragraphos. Casuistæ, qui præ ceteris sunt in Confessariorum manibus, ut LaCroix, Viva, Tamburinus, Bonacina vix verba faciunt de hoc argumento, quod unum gravissimum est inter omnia quæ de sacramento Ordinis tractantur. Illud vero pro dignitate tractant Bonus Merbesius, Antonius Godeau, Ludovicus Habert, & plures alii graviores Theologi, qui morum Theologiam non constant ex contrariis opinionibus casuisticis, quique toti non sunt in disputando, vitiligando, utrum hoc sit mortale, an veniale; sed in id potissimum incumbunt, ut a vitis homines revocent, & ad christianas virtutes inflamment, doceantque recte vivere, non sophistice disputare. Ad rem igitur.

§. I.

Norio vocationis ad statum clericalem.

I. Duplici modo vocationem ad statum aliquem Theologi considerant: 1. in decretis divinis, 2. in effectibus & executione, ut sapienter de more S. Thomas I. Part. quæst. xxii. art. 1. ad 2. his verbis: *Dicendum, quod ad curam duo pertinent; scilicet ratio ordinis, quæ dicitur providentia, & dispositio; & executio ordinis, quæ dicitur gubernatio: quorum primum est æternum, secundum temporale.* Divina providentia dupliciter spectatur. 1. in mente divina, quatenus Deus ab æterno rebus singulis in tempore producendis fines præstituit, rationesque ordinat & media quibus unaquæque suum assequi finem valeat. 2. in tempore, in quo Deus secundum consilium voluntatis suæ ab æterno conceptum operatur. Samuel missus est ad domum Itai, ut ex eius filiis unum ungeret. Reiecit natu maiorem, & ceteros, unxitque Davidem, quem Deus ab æterno elegerat. Similiter evenit in vocatione ministrorum Ecclesiæ, quos elegit Deus in Chri-

sto ante mundi constitutionem, ut sint sancti & immaculati per gratiam ab æterno illius præparatam, & suo tempore conferendam, qua sacra obire ministeria valeant.

II. Vocatio autem, de qua nunc loquimur, describi potest, quod sit *actus providentia supernaturalis, quo Deus hos præ illis eligit, præparatque dotibus consentaneis ad sacra officia obeunda.* Dicitur actus providentiæ supernaturalis, quia iuxta nostrum concipiendi modum duplex distinguitur providentia: alia naturalis, quæ omnia etiam vilissima & minima ordinis huius naturalis dirigit in proprium finem; altera supernaturalis, quæ Deus homines ratione præditos erigit dirigitque, sicut sagittam ad scopum, inquit Angelicus, in finem supernaturalem, quem comparare propriis viribus non valent. Status autem sacerdotalis supernaturalis est, cui nemo propria industria & labore idoneus est: idcirco necessaria est supernaturalis providentia, quæ dirigat, quæque congrua & efficacia auxilia præbeat, tanto fini indispicendo opportuna. Hæc vocatio, quæ Deus alios præ aliis eligit ad hunc statum clericalem, distinguitur a vocatione ad vitam æternam: quoniam ad hanc omnes, ad statum sacerdotalem paucos ex hominibus Deus vocat. *Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?* inquit Paulus I. Cor. xii.

III. Tandem Deus vocatos ad hunc statum præparat dotibus congruis ad sacra ministeria digne sancteque exercenda, ut S. Thomas I. Part. quæst. xxii. art. 3. docet, inquit: *Deus immediate omnibus providet, qui in suo intellectu habet rationem omnium etiam minimorum: & quascumque causas aliquibus effectibus præfecit, dedit eis virtutem ad illos effectus producendos.* Unde oportet quod ordinem illorum effectuum in sua ratione præhabuerit. Quos itaque ab æterno Deus elegit ad statum clericalem, eosdem in tempore dotibus ornat tam augusto muneri congruis.

IV. Effectus istius vocationis alii naturalis, alii supernaturalis ordinis sunt: alii ipsum vocatum, alii illos quibus præesse vocatus debet, spectant. Et principio corpus cuiusque in ipso materno utero ita format, ut ad destinatum officium aptum sit. Corporis deformitas, animi hebetudo, & sæva indoles impedimenta sunt, & signa, hunc vel illum non esse ad statum clericalem vocatum. Dona supernaturalia sunt auxilia & dona perpetuæ continentia, ceteraque gratiæ, sine quibus non-

pondus sublimis dignitatis sustineri haud posset. Si Sacerdos destinetur populo regendo, tamquam ad hoc munus vocatus, tum dona supernaturalia docibiles reddunt subditos, ut Pastorum voces audiant; quemadmodum Christus Dominus testatur Ioan. x. inquit: *Oves illum sequuntur, quia sciunt vocem eius; alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum.* Animadvertendum tamen, illis dumtaxat subditis hanc docilitatis gratiam reipsa concedi qui oves Christi sunt, secus hædis. Ipsi Prophetæ, Apostoli, immo ipse Christus inobedientes & rebelles experti sunt: quia hædi erant ovibus permixti. Quare Christus Ioan. x. ait: *Oves meam vocem meam audiunt.* Deinde ibidem subdit: *Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis.* Rursus cap. viii. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

§. II.

De necessitate divina vocationis ad sacros Ordines suscipiendos.

I. Necessitas huius divinæ vocationis ex Scripturis sanctis manifeste eruitur. In veteri testamento ex duodecim tribubus Leviticam Deus elegit, unde ministros assumeret ad sui tabernaculi cultum. Insuper peculiari electione destinavit personam Aaronis, quam constituit super cultum Sacerdotii, adiecta comminatione, quod externus qui ad ministrandum accesserit, morietur: Num. iii.

II. In nova lege Christus Dominus, præordinatus Sacerdos secundum ordinem Melchisech, ut Psalm. cix. habetur, non a semetipso, sed missus a Patre est, ut nobis esset Pontifex (inquit Paulus Hebr. ix.) sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior calis factus. Quamobrem S. Ioannes cap. vii. inquit: *Clamabat in templo docens: Ame ipso non veni, sed est verus qui misit me.* Porro ille missus a Patre vocavit ad idem Sacerdotium Apostolos. *Vocavit ad se quos voluit ipse,* inquit Marcus cap. iii. & S. Lucas cap. x. subdit: *Designavit Dominus & alios septuaginta duos, & misit.* Et Apostoli, cum substituere deberent qui locum Iudæ impleret, implorarunt a Deo sibi vocationis & electionis signa manifestari: *Offende quem elegeris ex his duobus:* Act. i. Illos vero qui usurpare hunc Ordinem audent, quin sint vocati, fures & latrones declarat Christus, cap. x. Ioan. dicens: *Amen, amen dico vobis, qui non intrat*

per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Rapiunt ergo suranturque Sacerdotium quotquot non a Deo vocati, sed humanis rationibus ad illud ascendunt; non per ostium, sed aliunde. Quodnam ostium istud? Respondet Christus ipse loc. cit. inquit: *Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium. . . . Per me si quis introierit, salvabitur.* Qui ergo Christo non vocante hunc Ordinem excelsum, sanctumque ingrediuntur, tamquam fures & latrones puniuntur. Rursus Christus Ioan. cap. xv. Apostolos alloquens ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. . . . ut fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Rursus Luc. cap. x. *Rogate dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Tandem S. Paulus Hebr. cap. v. inquit: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.* Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: *Filius meus es tu.*

III. Ex his testimoniis tremenda proficiuntur confectaria. Non sat est scientia, & sanctitate refulgere, ut quisquam Sacerdos, aut ovium Pastor evadat. Moyses Rector populi mansuetudine, scientia, & prudentia clarissimus fuit; tamen ad summum Pontificatum non fuit evehctus. Ioseph Barfabas vir erat iustus, & timens Deum; & ob præclara merita Apostolatu dignus erat: nec propterea Deus illum elegit. Quæ ergo tremenda mala illis imminet qui & scientia, & morum integritate destituti, immo & ignorantia tenebris circumfusi, & flagitiorum sordibus polluti, hanc præstantissimam dignitatem usurpare sibi non reformidant?

IV. Quæ hæctenus dicta sunt ex Scripturis divinis, confirmari Sacerdotum, & Episcoporum qui morum sanctitate floruerunt, exemplis possunt. Quo enim erant sanctiores, eo magis ordinationi suæ in animarum Pastores aut resistebant, aut non nisi expresse vocati annuebant. Non narrabo S. Monachum Ammonium digitos, S. Marcum Evangelistam pollicem sibi amputasse, alios fugam ad desertam & speluncas arripuisse; alios mortem a Deo impetrasse, ne Episcopi fierent. Quid non egit S. Ambrosius, ut Episcopatum declinaret? De S. Cornelio Papa hæc scribit epist. lri. S. Cyprianus Episcopatum ipsum nec postulavit, nec voluit; sed quietus, & modestus, & quales esse consueverunt qui ad hunc locum drivitibus eliguntur, pro pudore virginialis conscientia, & pro humilitate ingenuitate sibi, & custodia verecundia, non, ut quidam,

dam, vim fecit ut Episcopus fieret, sed ipse vim passus est ut Episcopatum coactus acciperet. S. Augustinus. *Epist. ad Valerium Episcopum, qui Presbyterum invitum Augustinum ipsum ordinare voluit, hæc scribit inter alia plurima. Ante omnia peto ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius, & latius, & hominibus acceptabilius Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi officio, si perfunctorie, atque adulatorie res agatur; sed nihil apud Deum & tristius, & miserius, & damnabilius. Item nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore, difficilius, laboriosius, Episcopi, Presbyteri, aut Diaconi officio; sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur quo noster Imperator iubet. Quis autem sit modus, nec a pueritia mea, nec ab adolescentia mea didici: & eo tempore quo discere coeperam, vis mihi facta est merito peccatorum meorum. Nam quid aliud existimem nescio, ut secundus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noveram. Sed arbitror Dominum meum propterea me sic emendare voluisse, quod multorum peccata nautarum, antequam expertus essem quid illic agitur, quasi & melior reprehendere audebam. Meditare Augustinum inquam: Vis mihi facta est merito peccatorum meorum.*

V. S. Bernardus de vita & moribus Clericorum, seu Auctor huius tractatus cap. v. ait: *Videte vocationem vestram, ait vocatus Apostolus. Consideremus, & nos an vocati venerimus. . . . Quid istud temeritatis, immo quid insanie est? Ubi timor Dei, ubi mortis memoria, ubi gehennæ metus, & terribilis expectatio illa iudicii? Sponsa nec cubiculum, nec cellam ingredi, nisi Rege introducente præsunt. Tu irreverenter irruis nec vocatus, nec introductus? Trahe me post te, ait illa: in odorem unguentorum tuorum curremus. Nunc autem trahit sua quemque voluptas, & odorem turpis lucri sectantes, quos sum estimant pietatem: quorum certa est damnatio.* Rursus tractatu de conversione ad Clericos cap. XIX. clamat: *Tollitis, non accipitis claves, de quibus Dominus queritur per Prophetam: Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & ego non vocavi eos. Unde tantus prælacionis ardor, unde ambitionis impudentia tanta, unde vesania tantæ presumptionis humane? Audet ne aliquis vestrum terreni cuiuslibet Reguli, non præcipiente, aut etiam prohibente eo, occupare ministeria, præcipere beneficia, negotia dispensare? Nec tu Deum putes, que in magna domo sua a vasibus aptis in interitum sustinet, approbare.*

VI. Vel ipsos sensus percussit ratio quam prodit S. Bernardus. Nemo vel unius minimi Reguli audet, eo non iubente, aut repugnante, principatus negotia, & beneficia tractare, dispensare, dirigere. An reperitur operarius adeo infansus, ut, patrefamilias non vocante, aut reluctante, illius vineam ingredi, & in eadem ferere, eradicare, & plantare aulit? An non infansus haberetur qui boni publici promovendi obtentu, Reipublicæ procuracionem usurpare, officia distribuere, & civibus iura decernere non dubitaret? Quanto ergo infaniores, quanto impudentiores habendi illi sunt in regno spirituali Christi Iesu, qui supremam sibi usurpare auctoritatem & imperium, Deo ipso non vocante, audent? Quis complecti oratione valet malorum iliadem, quæ hanc divini ordinis perturbationem consequuntur? Imaginem aliquam, licet valde imperfectam, nobis adumbrabit ordinis naturalis perturbatione. Unde procellarum & tempestatum fluctus, absorbentes naves, insulas, & provincias? Unde fulgura & tonitrua? Unde horribiles terræmotus, unde tot infortunia, tot casus adversi, tot molimina frustrata, tanta humani sanguinis effusio, tot bella truculentissima, tanta hominum carnificina? Unde? Nisi ex ordinis a Deo præscripti interruptione. Quid quod ipsi Ethnici hæc agnoverunt veritatem? eamque rationum momentis, & vividis similitudinibus exornat Cicero Lib. I. Offic. unde plurima huc transcribenda forent. Pauca ex cap. XXXVIII. indicabo. *Id enim, inquit, maxime quemque decet quod est cuiusque suum maxime. Suum igitur quisque nescat ingenium, acremque se & vitiorum, & hominum suorum iudicem præbeat, ne scenici plus quam nos videantur habere prudentiæ. Illi enim non optimas, sed sibi accommodatissimas fabulas eligunt. Qui voce freti sunt, Epigonos, Medeamque; qui gestu, Menalippam, vel Clytemnestram: semper Rutilius, quem ego memini, Antiopam, non sepe Æsopus Atacem. Ergo histrio hoc videbit in scena quod non videbit sapiens in vita? Quid dicere: Tullius, si viveret, & christiænæ religioni lumine perfusus spectaret hos & illos ambire altissimam æterni Sacerdotii dignitatem, quam vel referre in scena multi histriones non auderent?*

VII. Vocatio divina est veluti fons & radix gratiarum & donorum quæ statui sustinendo vires id neas conferunt. Sublata vocatione, defunt præsidia necessaria; & ea polita, omnia succedunt prospere, ut S. Thomas in *Supplem. quest. xxxv. art. 1. docet. Dei*

perfecta sunt opera: & ideo cuicumque datur potentia aliqua divinitus, dantur etiam ea per quæ executio illius potentia possit congrue fieri. Ergo, sublato vocationis fundamento, universum corrumpit sacerdotale ædificium. Quamobrem Apostolus II. Corinth. III. inquit: *Sufficiencia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti.* Et ut multa in pauca contraham, nullum opus gratum Deo esse potest, tametsi natura sua præferat bonitatem, nisi ad eius nutum & voluntatem fiat. Qui, Deo non vocante, suscipiunt sacros Ordines, eorumque ministeria agunt, licet hæc bona & laudabilia sint, Deo placere nequeunt. Num quid famuli opera domino grata forent quæ illo repugnante fierent? Præcipit dominus ut famulus vineam excolat, ut mercaturam exerceat, ut domum custodiat. Hic autem depingit, & quidem excellenter, volumina eruditissima scribit, ædificia contruit. Numquid opera ista, quantumvis perfecta, domino placerent, & ab eo em mercedem acciperent? Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat: inquit Paulus I. ad Tim. III. in quem locum hæc S. Thomas lect. I. scribit. *Ex hoc sumpservat aliqui occasionem ambitionis Episcopatus, & prælacionis; sed non recte intelligunt quod hic dicitur. Apostolus enim hic voluit ostender. quid pertinet ad Episcopatum. . . . Episcopus ergo dicitur quasi superintendens. Duo ergo sunt consideranda in Episcopo, scilicet gradus superior, & actio plebi utilis. Aliqui præcipiunt forte oculos ad quæ circumstant eum, scilicet quod qui præest honoratur, & quod habet potestatem. Et qui propter ista desiderat Episcopatum, nescit quid sit Episcopus, & quid desideret qui Episcopatum desiderat. . . . Sed numquid licet ipsum desiderare? Augustinus dicit, quod non. . . . Cuius ratio est, quod nullus debet appetere aliquid supra vires suas, non sibi proportionatum, alias esset STULTUS. Ille ergo bene Episcopatum desiderare posset cuius facultas Episcopatus esset proportionata. Ad hoc autem nullus est idoneus: quia Prælatus secundum gradum, & convenientiam debet omnes alios excedere in conversatione, & contemplatione, ita ut in respectu sui alii sint grex. Et hanc idoneitatem de se presumere est maxima superbia. Aut ergo appetit circumstantia, & tunc nescit quid appetat, quia non est hic Episcopatus; vel ipsum opus, & hoc est superbia. Revera Episcopatus bonum, & quidem præstantissimum opus est. At qui illud Deo non vocante suscipit, bonum male, immo pei-*

*me suscipit: & duo crimina committit. Alterum est omissionis: quia cum Deo non vocante Clericus efficitur, negligit alium statum ad quem electus erat, ut in eodem Deo inserviret, eaque ageret quæ ad optimum christiænæ Reipublicæ ordinem conferrent; & omnia omittit, unde perturbatio ordinis insurgit. Alterum est commissionis, & quidem continuam, quoad vitam ducit in hac mundi scena: quia aliena officia, Deo repugnante, exercet, sacrificia offert, verbum Dei prædicat, parochiam excolit; at omnia contra Dei voluntatem. Porro Christus Mat. b. xv. testatur: *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur: & Ioan. cap. xv. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.* Rursus Matth. VII. *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos. Descedite a me, qui operamini iniquitatem.* Quis hæc Christi IESU oracula serio medians, totis artibus non contremiscit? Quis non videt, quam formidanda sit deliberatio eligendi hunc præ alio statum, non impetrata Dei misericordia, & vocationis gratia.*

VIII. Quid ergo, inquit, agent tot Sacerdotes, tot Pastores, qui iudiciis valde probabilibus deprehendunt se non esse ad hæc ministeria vocatos? Seminabunt ergo isti in agro alieno, ex quo metere nequeunt? In vanum isti currunt, cum non sint a Deo missi? Numquid deserere hunc statum debent, ut alium suscipiant? Absit. Postquam status susceptus est, iuges preces fundendæ Deo sunt, ut gratiæ dona necessaria ad munera illius status obeunda impetrentur. Arcanum vocationis nos latet, Deoque soli patet. Vocatus Saul fuit, vocatus Iudas, & ambo improbatu fuere. Aliorum vocationis initia mala fuere; sed profectio bona, & exitus sanctus. Catholicorum pauci electi, multi reprobi. Nemo tamen desperare de sua salute, nemo se iudicare reprobum debet. Sed omnes satagere debent ut certam sanctamque efficiant vocationem suam. Nemo deserere proprium statum licite potest, a quo recedere sine peccato nequit.

IX. Neque insitas, doctrinam datam plurimos avertere a statu religioso. Quoniam repono: unam id verum esse, quia plurimi intrant non per ostium, sed aliunde, seu ianes, ut inquit Christus, & latrones, qui ordinem divinæ providentiæ pervertunt, Dei

Dei maiestatem & dignitatem lædunt, dum eiusdem implere regni sedes, ipso repugnante, non reformidant. *Satius enim est* (inquit Concilium Lateranense IV.) *maxime in ordinatione Sacerdotum paucos bonos quam multos malos habere.* Et S. Thomas in IV. dist. xxiv. art. 3. *quæstionum. 4. ad 1. inquit: Deus ita nunquam deserit Ecclesiam suam, quin inveniantur idonei ministri sufficienter ad necessitatem plebis. . . . Et si non possent tot ministri inveniri, quot modo sunt, melius esset habere paucos ministros bonos quam multos malos.* Docet ibidem Angelicus, mortaliter eum peccare qui eiusmodi non vocatos ordinat. Recogitent ergo illi qui, ut replent Monasteria, & Conventus, & Collegia, necessitatis furore propagandæ sobolis, & implendi sedes, indiscriminatim omnes accedentes admittunt. Propagatio hæc spiritualis & divina est. A Deo ergo proficiscatur, non ab humana industria, oportet. Tu qui præes, indignos repelle; & Deus dignos tibi abundanter mittet. Illius, non tui est hierarchiæ ecclesiasticæ ministros deligere. Tuum est explorare, num revera a Deo missi sint qui ad te veniunt vestem religiosam suscepturi. At unde dignoscam, sint nec ne a Deo missi? Mox dicam.

§. III.

De signis divinæ vocationis ad statum religiosum, & sacerdotalem.

I. **D**ifficile admodum est internoscere divinam ad aliquem statum vocationem. Plura tamen signa occurrunt tum corporis, tum animi, alia ambigua & dubia, alia valde probabilia & quasi certa, unde colligere possunt quorum interest, sint nec ne candidati ad statum religiosum, ad regimen animarum vocati. Pauca hic delibabo.

II. Illi non sunt ad sacros Ordines vocati quos corporis animique defectus ineptos reddunt ad sacra ministeria obeunda, præsertim si defectus isti auferri nequeant. Corporis defectus omnibus patent, ut irregularitates, de quibus infra, & alia impedimenta.

III. Defectus animi alii sunt veluti a natura insiti, vocanturque naturæ vitia, ut animus ferox, indoles fœva & ferina, vel mollis, fluxa, & ad omnem ventum instabilis, ingenium retusum, plumbeum, stupidumque, scientiis necessariis acquirendis omnino ineptum. Alii sunt morales, & voluntarii, ut iracundia, superbia, & cetera vitia, ad quæ alii præ aliis vel ex prava in-

dole, aut vitiosa assuefactione propensiores sunt. Qui naturæ vitis laborant, ad sacros Ordines ad munia sacra non sunt vocati. An Sacerdos ferocis indolis alliciet gregem, & non potius in fugamaget? An Pastores plumbei, retusique ingenii effundent in populos divina eloquia, si illi ipsi eadem ignorant? Si mollis, tenerioris, atque fluxæ indolis sint, carent evangelica fortitudine, & constantia pectoris sacexdotalis, qua repellere lupos audaces, reprimere superbos, & in ordinem redigere dissolutos, atque murum pro domo Dei se opponere valeant. Hein collige, quam alte decipiantur illi qui similes Sacerdotes ad animarum regimen evehunt. Feroces, agrestes, & feri communiter merito repelluntur ab omnibus. Contra ad omnem auram versatiles, teneriores, flexibiles facillime promoventur: quia isti sinunt vadere mundum sicuti vadit. Ad istorum latera, inquit, ministros idoneos designabimus, & istorum subsidio sapienter gregem dirigent. O homines miserissimi in visis suis! Ministri ergo erunt Pastores, & Pastores statum figuram sustinebunt? Ministri carent gratia vocationis, carent cælestium donorum copia: quia isti, non Deo vocante, sed humano artificio lenocinante, intrusi sunt. Illusio est perniciosissima velle: Pastoris ineptitudinem, ministrorum peritia compensare. Qui ergo idonei non sunt ad docendum, ad corripiendum, ad increpandum, & quidem cum imperio, fortitudine, ubi opus fuerit, inepti iudicari debent ad regimen animarum, & tam electi, quam electores in periculo damnationis gravissimo versantur. *Noli* (inquit Deus Eccles. vii.) *querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperè iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & scandalum ponas in equitate tua.* Nec est quod obrudas morum integritatem, vitæ sanctimoniam, animi candorem: quia dotes istæ signa divinæ vocationis esse ad sacerdotium queunt, secus ad animarum regimen.

IV. Defectus morales animi, quia voluntarii, corrigi possunt: propterea diverso modo de istis, ac de incurabilibus naturæ vitis iudicandum est. Nam si adsit acre ingenium, optima indoles, animi fortitudo, ceteræque naturæ dotes, morales defectus, nempe voluntaria crimina, dubiam efficere vocationem duntaxat valent. Quam dubitationem resolver director prudens præscribendo poenitentiam, & pietatis exercitia. Purgare a vitiorum sordibus inquinatum animum studeat: & ex fructibus dignoscet, num planta excolita sit.

sit in vinea Domini constituenda. Non est attendendum, ad quid depravati iuvenis propensio inclinet; sed ad id quod gratiæ, & poenitentia vi sanatus animus præstare prudenter valeat.

V. Divinæ vocationis signa in iuvene ad sacros Ordines, statumque religiosum capessendum hæc assignari communiter solent. I. Si adolescens a sæculi oblectamentis avulsus sit, & a mundi amicis seiunctus, & abstractus. 2. Si non ad vitam privatam secum traducendam (quod a superbis, & melancholicis, inquit doctissimus Merbesius *diff. vi. de sac. Ord. §. 19.* factitari solet) sed ad ferventius in Dei obsequium, proximique salutem incumbendum, succensum se sentiat. 3. Si orationis studio afficiatur, ut eiusdem opere explorare divinam possit voluntatem. Oratio enim est cum Deo commercium, animumque eidem coniungit, & dona necessaria obtinet. Si hanc sustuleris, nihil impetrare, nihil obtinere poteris. 4. Ardens desiderium adipiscendi Ordines sacros, Verum hoc signum plerumque falsum est, & a cupiditate, non a caritate proficiscens. Plures enim appetunt statum clericalem, quia a parentibus ad id incitantur, quia inde sperant aut exonerare familiam, aut proventus & subsidia sibi comparare. Alii rei familiaris angustia pressi, & laborare, fodere, ocare, piscari, & alia laboriosa exercitia fastidientes, statum clericalem considerant veluti artem & professionem, qua victum & vestitum absque labore & sudore comparare sibi facillime valeant. Clerici (inquit S. Hieronymus epist. ad Nepotianum) *possident opes sub Christo paupere, quas sub locuplete, & fallace diabolo non habuerant; ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos.* Alii ambiunt dignitates, primas cathedras, & salutationes in foro. Omnia igitur recensita signa ambigua sunt, & sola prudentia directoris potest distinguere, & pro circumstantiarum diversitate deprehendere, quando vera, & quando fucata sunt.

VI. Quæst. unic. *Licetum ne Clericis est dignitates ecclesiasticas, & animarum regimen appetere?* Resp. Hac difficultatem resolvit S. Thomas 2. 2. quæst. clxxxv. art. 1. ubi hæc habet. *Dicendum, quod in Episcopatu tria possunt considerari. Quorum unum est principale, & finale, scilicet episcopalis operatio, per quam utilitati proximorum intenditur, secundum illud Ioan. ult. Palce oves meas. Aliud autem est habitudo gradus: quia Episcopus super alios constituitur, secundum titud-*

Matth. xxv. Fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Tertium autem est quod consequenter se habet ad ista; scilicet reverentia, & honor, & sufficientia temporalium, secundum illud 1. ad Timoth. v. Qui bene præfunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur. Appetere ergo Episcopatum ratione huiusmodi circumstantiarum bonorum manifestum est quod est illicitum, & pertinet ad cupiditatem, vel ambitionem: Unde contra Phariseos Dominus dicit Matth. xxiii. Amant primos recubitus in iocenis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

Quantum autem ad secundum, scilicet ad celsitudinem gradus, appetere Episcopatum est presumptuosum. Unde Dominus arguit discipulos Matth. xx. primatum querentes, dicens: Scitis quia Principes Gentium dominantur eorum. Ubi Chrysostomus dicit, quod per hoc offendit, quod Gentile est primatus cupere: & sic Gentium comparatione eorum animam aestuantem convertit.

Sed appetere proximis prodesse est secundum se laudabile, & virtuosum. Verum quia, prout est episcopalis actus, habet annexam gradus celsitudinem, presumptuosum videtur, quod aliquis præesse appetat ad hoc quod subditis proficit, nisi manifesta necessitate imminente; sicut Greg. dicit in Pastor quod tunc laudabile erat Episcopatum querere, quando per hunc querquam dubium non erat ad supplicia graviora pervenire. Unde non de facili inveniebatur qui hoc onus assumeret: præsertim cum aliquis caritatis zelo divinitus ad hoc incitatur, sicut Greg. dicit in Pastor. quod Isaias prodesse proximis cupiens, laudabiliter officium predicationis appetiit.

Potest tamen absque presumptione quilibet appetere talia opera facere, si eum contingeret in tali officio esse, vel etiam esse dignum ad talia opera exequenda; ita quod opus bonum cadat sub desiderio, non autem primatus dignitatis. Unde Chrysost. dicit super Matth. Opus quidem desiderare bonum, bonum est: primatum autem honoris concupiscere vanitas est. Primatus enim fugientem se desiderat, desiderantem se horret.

VII. Ex hac angelica doctrina colligitur, licitum esse appetere prodesse hominibus, ad multa hypotheti quod quis esset ad id præstandum idoneus. Tria S. Thomas distinguit in dignitatibus ecclesiasticis. 1. est officium quod Dei eorum, & proximi utilitatem ipeccat. 2. est celsitudo gradus, vi cuius Pastor dominatur in suoditos. 3. obsequium,

quum, reverentia, & reditus temporales debiti Pastoribus. Officium episcopale, parochiale, seu regimen animarum secundum respectum licet appetere voluntate hypothetica seu conditionata, ut sic loquar; nempe, si eligendus idoneus sit, & necessitas, vel utilitas Ecclesie id postulet. *Potest* (inquit Angelicus) *absque presumptione quilibet appetere talia opera facere, si eum contingeret in tali officio esse, vel etiam esse dignum ad talia opera exequenda; ita quod opus bonum cadat sub desiderio, non autem primatus dignitatis.* Desiderium itaque, ut sit licitum, spectare opus, laborem, & salutem proximorum debet, nullo modo dignitatem, honores, emolumenta. Verum in praxi mentitur iniquitas sibi, & facillime sub furo & larva laborandi & operandi in utilitatem Ecclesie latitat cupiditas, serpit ambitio, & ceterae appetitiones pravae zeli pallium induunt: ideo ab eiusmodi desideriis abstinendum. Facile intellectus tria praefata distinguit; at caeca voluntas omnia comprehendit, & quod fortius percillit sensus, & carnis appetitiones, vehementius quoque appetit, videlicet dominatum, emolumenta, salutationes, obsequia &c. Innumera sunt Patrum testimonia contra anhelantes dignitates ecclesiasticas. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Opus* (inquit Hieron. ep. lxxxiii.) *non dignitatem; laborem, non delicias; per quod humilitas decrescat, non intumescat fastigio.* Si plurima PP. testimonia cupis adversus eos qui Pastoris gradum, & animarum regimen anhelant, qui industria & arte humana utuntur, ut votorum suorum compotes efficiantur, lege Natalem ab Alexandro, Bonum Merbelium, Ludovicum Habert: quia in Casuistis modernis communiter vix unum SS. PP. testimonium offendes.

VIII. Nemo ergo se dignum reputet ad tantum onus sustinendum; sed viros doctos & pios consulat. Deus mittit Saulum ad Ananiam: *Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur, quid te oporteat facere.* Act. ix. Omnes Patres clamant, hanc sarcinam suscipiendam non esse, nisi caritatis necessitate, & ex illorum qui praesunt, imperio. *Quam sarcinam* (inquit August. Lib. XIX. de civ. Dei c. xix.) *si nullus imponit, percipiende, atque intuenae vacandum est veritati. Si autem imponitur, suscipienda est propter caritatis necessitatem.* S. Gregorius I. *Part. Past. cap. vi.* ait: *Virtutibus poliens coactus ad regimen veniat.* S. Ilidorus Lib. III. *Sent. c. xxxiv.* inquit: *Ad dispensationem ecclesiasticam*

Ordinis, si ex Dei voluntate pervenerit, nolens quidem, sed humilis gubernandam suscipiat. Quique igitur cui sua aeterna salus cordi est, inconsultis viris doctis & probis, tantam non suscipiat sarcinam. Plures possunt, nisi sint obsecrati, deprehendere in propria ignorantia, & defectu scientiae ac fortitudinis, aliique tum corporis, tum animi vitii suam ineptitudinem ad tantum gradum. Qui vero scientia, zelo, pectoris robore, aliisque dotibus coruscant, non ideo se dignos reputent, excepto aliquo extraordinario casu: quia iuxta communem providentiae ordinem vocatio Dei ad hos gradus non innotescit, nisi hominum ministerio.

IX. Episcopi autem est explorare, num ordinandus sit a Deo vocatus, ut Tridentinum *sess. xxiii. cap. vi.* ait. Nullus debet ordinari qui iudicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis. Verum fieri potest ut Ecclesiae ministris indigeant, atque adeo iudicare Episcopi possint utiles, aut necessarios esse ordinandos. At non ideo sequitur ut isti vocati, praedictique sint necessariis dotibus. Et Episcopi frequenter pluribus distenti negotiis ordinandorum vocationi explorandae vacare nequeunt. Consulant ergo candidati sive ad Ordines, sive ad pastorale officium suscipiendum viros doctos, & vere probos, qui non erubescant Evangelium Christi, quibus secretiora conscientiae arcana patefaciant, ut iudicium audiant suae vocationis.

X. Nonnulli aestu ambitionis perciti, & superbia tumidi blaterant, hac aetate facere omnes, neminemque promoveri, nisi officia, procuraciones, & consueta humana media praemittantur. Distinguo. Nemo eorum qui tacent, qui non quaerunt, qui non supplicant, promovetur ab homine, concedo; a Deo, nego. Cedo: vis promoveri, & deligi ad dignitatem ab homine, repugnante Deo; vel a Deo, sublata humana industria & artificio? A Deo, inquis. Quid ergo garris iacere illos qui hominum industria non utuntur ad indispensandas dignitates? An ignorat Deus doctos, & aptitudinem tuam? An si te iudicaverit idoneum, non disponet sua infallibili providentia ut praeficiaris Ecclesiae moderandae? Sedulam tu impende operam scientiis addiscendis, scripturis sanctis meditandis, conscientiae tuae excolendae, & Deo te committito, ut ad eum te deligat gradum & dignitatem quam humeris tuis parem solus ille cognoscit. Non te abripiat torrens multitudine, quae oppositam insubit viam, & humanis artificibus, & muliercularum etiam

leno-

lenociniis viam sibi aperiunt ad ecclesiasticas dignitates; sed a Deo solo, & ab iis qui Dei loco te regunt, expecta destinationem tuam. Quod si feceris, & tibi, & aliis utilis eris.

CAPUT VIII.

De calibatu statui Clericorum annexo.

I. Legem perpetuae continentiae contrariam iuri naturali, & divino esse blaterarunt Wiclephus, Lutherus, Calvinus, & alii Novatores, quorum Patriarcha fuit Iovinianus a S. Hieronymo profligatus. Catholici omnes defendunt, legem perpetuae continentiae nec naturali, nec divino iuri adversari. Ait enim Apostolus I. Cor. vii. *Volo enim vos omnes esse sicut me ipsum... Dico autem nuptis, & viduis; bonum est illis, si permanerent sicut & ego... De virginibus autem praecipuum Domini non habeo; consilium autem do, tamquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis.* Numquid Apostolus contra ius aut naturale, aut divinum consilium dedit? Verba divina, *Crescite & multiplicamini*, Gen. i. genus humanum universe spectant, vimque praecipi habent, quando sine coniugio genus humanum deficeret; ut mundi initio contigit, & statim post diluvium. Si lex perpetuae continentiae pugnaret cum iure aut naturali, aut divino, peccasset B. Virgo, S. Ioannes Baptista, immo & ipse Christus D. Ecclesia autem neminem lege continentiae altringit, sed Clericos qui libere statum clericalem profitentur, libereque votum emittunt, cogit in proposito permanere. An herus iure respue-re illos ministros non valet a sua familia qui renunt vitam caelibem? Quidni & Ecclesia a sacro ministerio uxoratos reicere potest? Nec est quod opponant, Apostolos habuisse uxores, quas secum conducebant, ut I. ad Cor. cap. ix. testatur Paulus: *Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicuti & ceteri Apostoli?* Tertullianus *Lib. de Monogam. cap. viii.* S. Hieronymus *Lib. adv. Iovin.* & communiter Patres, mulierum nomine intelligunt mulieres religiosas, quae, quemadmodum Christum, ita & Apostolos sequebantur. Apostoli enim post vocationem suam, si qui habuerunt uxores, eas dimiserunt; ut colligitur ex cap. xix. *Matth.* Communis tamen Patrum sententia est, omnes Apostolos fuisse calibes, uno Petro excepto. Et quamvis dicat S. Clemen-Alexandrinus, S. Paulum ante vocationem

Conc. Theol. Tom. X.

nuptias celebrasse; quod alii Patres negant; tamen ipse asserit post vocationem uxori non adhæsisse. Sed verius est illam numquam habuisse. Adolefcens enim erat, quando Stephanus lapidatus est, & anno sequenti vocatus a Christo fuit. Idem Apostolus dum I. Cor. vii. ait: *Propter fornicationem... unusquisque suam uxorem habeat: coniugatos alloquitur, ut S. Hieronymus interpretatur; vel si de inuuptis sermonem habet, nuptias non praecipit, sed permittit; ut Chrysostomus in I. ad Timoth. cum ceteris Patribus explicat.* II. Caelibatus non est iure divino, sed ecclesiastico, statui clericali annexus, ut communiter Theologi docent. Prima pars patet, quia nullibi in Scripturis sanctis, aut in Traditione tale praecipuum divinum occurrit. Ius vero ecclesiasticum, praecipiens caelibatum Clericis, ab ipsis Apostolis exordium accepisse testantur Paulinae epistolae. I. ad Tim. iii. *Oportet... Episcopum sine crimine esse... sanctum, continentem.* Qui autem continens est, sine uxore vivit. Nam qui (subdit Apostolus I. Cor. vii.) *non se continent, nubant.* Rursum II. ad Tim. ii. *Labora, sicut bonus miles Christi Iesu: nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit.* Qui ergo Christo se addixit, & quidem solemni ritu, illi soli placere totus studet. Contra subdit Paulus I. Cor. vii. *Qui cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divinus est.* Hanc disciplinam Ecclesia tum Graeca usque ad viii. saeculum, tum Latina ad hanc usque aetatem servavit.

III. Origenes, qui ii. & iii. saeculo vixit in Num. hom. xxiii. haec habet. *Certum est quia impeditur sacrificium indefinens iis qui conjugalibus necessitatibus serviunt: unde videtur mihi quod illius solius est offerre sacrificium qui indefinens & perpetua se devovit castitati.* Eusebius Lib. I. *Demonstr. evangelicae cap. ix.* *Veruntamen eos qui sacra- crati sunt, atque in Dei ministerio cultuque occupati, continere deinceps seipos a commercio uxoris decet.* Similia habent Concilium An-cyranum, Epiphanius, Chrysostomus, & alii. Nam S. Hieronymus diu apud Graecos degens adversus Vigilantium, quem Dormitantium, & uteros feminarum anhelantem appellat, scribit: *Quid facient Orientis Ecclesia? Quid Aegypti, & Sedis Apostolicae, quae aut virgines Clericos accipiunt; aut continentes; aut, si uxores habuerint, mariti esse desinunt?*

IV. Ecclesiae Latinae testimonia luculenta sunt. Concilium Eliberitanum an. 305. cap. xxxiii.

C

xxxiii.

XXIII. Placuit in totum præcipere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis abstinere se a coniugiis, & non generare filios. Clarius Concilium Carthaginense II. an. 390. c. III. Omnibus placet ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramenta contrahunt, pudicitia custodes etiam ab uxoribus abstineant, ut quod Apostoli docuerunt, & observavit antiquitas, nos quoque custodiamus. Hoc solum Conciliare testimonium perspicue apostolico-ecclesiasticam traditionem manifestat. Evidenter ergo falluntur qui a Siricio summo Pontifice hanc disciplinam arcessunt. Nam hic Pontifex epist. ad Himerium Tarraconensem antiquas sanctiones allegat, minime novam condidit. Quarum sanctionum Sacerdotes omnes indissolubili lege astringuntur, ut a die Ordinationis nostræ, sobrietati; & pudicitia & corda nostra mancipemus, & corpora.

V. S. Leo epist. lxxxiv. ad Anastasium Theffalonicensem hæc scribit. Nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, ut & qui habent, sint tamquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares, & innupti. Superfluum est innumera posteriora Concilia allegare, in quibus legem perpetuæ continentia a statu clericali indivulsam fuisse narratur. Nec est quod obtrudant Novatores plura exempla Sacerdotum qui uxores ante Ordinationem ductas, non dissentientibus Conciliis, retinuerunt, & filios susceperunt. Illas enim retinuerunt ut sorores. Si vero filios procreaverunt, legis violatores, ut Lutherani, & Calvinistæ, fuerunt.

VI. Lex continentia circa Subdiaconos varia fuit. Concilia Eliberitanum, Carthaginense, S. Leo calibes manere Subdiaconos statuunt. S. Gregorius legem, qua Antecessor suus Pelagius II. Subdiaconos Siciliae ab uxoribus seunxerat, antierioram iudicavit, eamque Lib. I. epist. xxiv. delinivit hoc pacto, ut nullus in posterum ad Subdiaconarum promoveretur, nisi perpetuam profiteri continentiam vellet; sed uxoris Subdiaconis indulgit uxorum usum, & liberorum procreationem. Concilium Romanum sub Gregorio II. & aliud sub Zacharia Subdiaconos continentia lege non obstringunt. Tandem sæculo XI. post Urbani II. in Concilio Claramontano decretum, Ecclesia Latinæ Subdiaconos ad perpetuam continentiam obligavit.

VII. Post hæc tempora matrimonia Subdiaconorum invalida semper fuerunt; ut habetur ex Concilio Lateranensi I. can. XXI. Pres-

byteris, Diaconibus, Subdiaconibus & Monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdiximus, contractaque matrimonia ab huiusmodi personis disiungi. Hoc decretum confirmarunt Eugenius III. Alexander III. in Concilio Lateranensi III. Et tandem Concilium Tridentinum sess. xxiv. can. ix. hæc sancivit adversus Novatores. Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos . . . posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica . . . anathema sit.

VIII. Quam salubris, & consentanea lex continentia sit sacris ministris, ex eorumdem officiis, quæ præstare tenentur, colligitur. Illorum quippe est. 1. offerre sacrificia, & altari inservire. 2. orationi & contemplationi Scripturarum vacare. 3. fideles edificare, docere, & ad virtutum exercitia inflammare. 4. pauperum, atque viduarum curam gerere. Porro quis non videt, his functionibus matrimonium obesse? Matrimonii opera, quamquam licita sint, quamdam tamen & corporis pollutionem, & mentis inquinacionem inducunt, quæ puritati ministrantis ad altare officium. Achimelech propositionis panes comedendos Davidi, eiusque militibus dare noluit, nisi certior prius factus fuit, illos ab uxoribus aliquamdiu abstinuisse. Et Sacerdotes veteris testamenti per vices ministrabant, ut ministrantes ab uxore & domo abesse possent; quemadmodum Lib. I. Paralip. cap. xxiv. colligitur. Hinc Innocentius I. epist. III. infert. Quanto magis hi Sacerdotes, & Levitæ (novi fœderis) pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debent, quibus vel Sacerdotium, vel ministerium sine successione est; nec præterit dies qua vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent? Qui vinculo coniugali obstricti sunt, quæ sunt mundi cogitant, quomodo uxoribus placeant, liberos alant; negotiis sæculi distinentur, & stabiliendæ familiæ augendæque continuam navant operam. Hi ne tranquillum animum, purgatum cor, serenam mentem possident, prout Dei ministros decet? Si Paulus I. Cor. VII. fideles coniugatos hortatur, ut ex consensu mutuo se separent ad orationi vacandum, quanto magis Sacerdotes Dei, qui orandi, & sacrificandi iugiter officium est? Porro qui sine uxore est (inquit Paulus I. Cor. VII.) sollicitus est quæ minime sunt.

IX. Blaterant Novatores, legem illam malam esse quæ ruinæ occasio pluribus est. Lex autem calibatus in causa est cur pluri-

mi Sacerdotes sacrilegos concubitus foveant, & fornicationibus polluantur. Plures putidas fabellas, ut illa de sex millibus infantium suffocatorum, ex fornicatoribus Clericis ortorum; tempore sancti Gregorii, narrant. Sed partim commenta mera sunt, partim ex iniquitate hominum parta. Nulla lex tam sancta, quæ hominum malitia depravari nequeat. Lex calibatus non est occasio per se, ut dicitur, sed per accidens, ruinæ spiritualis plurium Sacerdotum. Si confiterer Lutherianorum, & Calvinitarum sophisma, non debuisset Deus præceptum primis parentibus imponere, nec ullam legem condere. Adeo futilia, & inepta sunt quæ obtrudunt Novatores, ut pudere illos deberet eiusmodi fabulas contra universalem Ecclesiæ legem obicere.

CAPUT IX.

De Tonsura, habitu clericali, & præviis dispositionibus.

I. DICTUM supra est, Tonsuram non esse Ordinem, sed esse ceremoniam ab Ecclesia institutam, qua laicus baptizatus, & confirmatus in Clerum adscribitur. Instituta ab Ecclesia Latina est, quam Ecclesia Græca non observat; & tribus primis sæculis nullum eiuſdem vestigium apparet. Christianus solum baptizatus, & confirmatus, secus neophytus nondum confirmatione munitus, aptus est ut Tonsura initiatur sacro ritu, quo ex laicorum statu in Clerum adscribitur. Sciendum tamen, non omnes Tonsura insignitos gaudere honoribus, & privilegiis Cleri, ut Concilium Tridentinum sess. xxii. cap. vi. de reſor. decernit. Is etiam fori privilegio non gaudeat, nisi Beneficium ecclesiasticum habeat, & Tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat, vel in seminario clericorum, aut in aliqua scola, vel in Universitate de licentia Episcopi, quasi in via a maioribus Ordinibus suscipiendos vestetur. Causa cur hanc sacram Tonsuræ ceremoniam Ecclesia instituit, est Sacerdotii sanctitas. Quemadmodum enim ad professionem monasticam idoneus non reputatur qui per annum regularis disciplinae tyrocinium non præmiserit; sic Ecclesia sapienter ordinavit ut adscribendus in Clerum, 1. abiciat vestem laicalem. 2. caput tondeat. 3. vestem Clericorum propriam induat. 4. sanctioris vite disciplinam profiteatur.

II. Habitus clericalis duplex. Alius communis ad usum quotidianum, qui est nigri-

coloris & talaris. Alius solemnis, qui superpelliceus nuncupatur, & priori vesti superponitur, ab ipso Episcopo dicente: *Induat te Dominus in novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis.* Clericus igitur exuens laicales vestes, & capillos præcicens, sæcularem hominem se exuisse testatur. Dum vero superpelliceum induit, novum hominem, seu novam sanctiorem vitam proficitur. Præclare Ivo Carnotensis Clericum docet methodum qua hanc sanctiorem vitam assequi valeat, exemplo ipsius superpellicei, qui ex lino fusco, & obscuro repetitis percussionibus, & ablationibus evadit candidissimus. *Hyssus* (inquit Ivo de vestib. sacerdot.) *est genus lini candidissimi, & ad summum can. lorum multa vexatione, & abluitione perductum: signifi. at autem perfectam carnis mundiciam . . . Hanc mundiciam caro sacerdotalis ex se non habet, sicut neclinum ex se est candidum; sed, sicut dictum est, multis castigationibus, & abluitionibus redditur candidum, ut aptum fiat indumentis sancti.* Forma est sacerdotalis munditia, ut secundum Apostolum Sacerdotes carnem suam castigent, & in servitum redigant, & præcunte gratia habeant per induitum quod non potuerunt habere per naturam. *Hæc vestis . . . talaris appellatur, quia a collo usque ad talos extenditur.* Plura hic dicenda elient in commendationem habitus clericalis, sed brevitas causa omitto.

III. Quæst. I. Peccant ne mortaliter qui habitum clericalem non deferunt, nempe vestem, & tonsuram? Resp. P. Claudius La-Croix Lib. IV. num. 1371. & seq. refert opinionem P. Gobat, ailerentis non esse mortalem, si non sit periculum causandi vilipendium, & contemptum. Et hanc opinionem more suo iudicio leioris permittit. Subdit hanc laxam opinionem. „ Nemo enim arguet Parochum „ mortaliter, in cuius capite per sex, vel „ octo hebdomadas non apparet vestigium co- „ ronæ, nisi constitutiones synodales id man- „ darent. „ Parochus ergo qui per integrum „ & alium mensem transgreditur constitutiones „ synodales, nemo arguet peccati mortalis? „ En unam ex causis cur Sacerdotes nec ton- „ suram, nec vestem talaris deferunt. Epi- „ scopi, Concilia præcipiant & tonsuram, & „ habitum clericalem deferre. Erumpunt in „ medium Casuistæ nonnulli, & edicta Episco- „ porum, ac Conciliorum eludunt suis diti- „ tunculis. Audi aliam opinionem, quam sub- „ iungit idem La-Croix ibi n. 1375. „ Si Cle- „ ricus in sacris constitutus alar longam co-

„mam, Abb. Diaz, & alii dicunt esse mortale, sed communius, & probabilius negant Caiet. Sayr. Garz. alique cum Quarti, si absit contemptus, & scandalum: quia quamvis fiat comminatio excommunicationis, communis tamen est sententia, secundum dicta l. r. n. 611. quod comminatio gravis non semper indicat grave præceptum; si poena sit ferendæ sententiæ. Sub poena excommunicationis vetant Episcopi, vetant Synodi, ne comas longas Clerici deferant: & hæc gravissima excommunicationis comminatio non semper indicat grave præceptum? Et quia non semper hoc grave præceptum indicat, ideo in hoc casu non indicat; & sic dicitur in altero casu &c. An eiusmodi distinctiunculae, & opinationes manifeste deducant & Synodorum, & Episcoporum saluberrimas sanctiones, ceteri iudicent. Rogandi essent eiusmodi Casuistæ; quo iure Synodorum decreta ad proprias cogitatiunculas detorqueant.

IV. Missis itaque horum Casuistarum commentis, ad propositum quæsitum respondeo, Theologos graviores communiter defendere, Clericum peccare mortaliter qui tonsuram, & habitum clericalem non desert. Hæc doctrina centies in Conciliis definita, & confirmata est. Quid quod ipsi Casuistæ etiam benigniores hanc sententiam defendunt? ut animadvertit doctissimus Bonus Merbelius *diff. vi. quæst. xv.* inquit: *Ac reipsa quidem ipsi Casuistæ, quibus plerique nihil in sacris litteris evolvendis, nihil in sanctis Patribus, & Conciliis lectitandis versati, plus æquo confisi, omnem in omnibus habent fidem . . . in eam concessere partem, ut tonsuram, & habitum clericalem neglectum, & omissionem inter peccata mortalia recensent; & insuper homines talis omissionis conscios excommunicationis anathemate percussos, vel percellendos asserent.* Allegat Fumum, Sorum, Azorium, Caietanum. Verum, ad Caietanum quod attinet, fallitur Merbelius: nam Caietanus laxam doctrinam docet in Sum. verb. *Clericor. peccata*. Quamvis enim Caietanus sub initium dicat, *Clericorum peccata ex transgressione iuris positivi sunt tot, ut vix numerari queant*; tamen postea hæc peccata ad veniales culpas restringit. Idecirco illius opinionem, non secus ac illam Gobat, La-Croix, & aliorum, improbo. Ut enim toties ad ravim usque dixi, non minus domestico, quam extraneorum laxitatis paradoxæ refellere in animo est.

V. Quæst. II. Peccant ne Clerici qui habi-

tum clericalem ad formam habitus laicalis accommodant, comasque cincinnatas, & pulvere odorifero asperfas deferunt, tonsura vix apparente? Resp. Quid adversus torrentem moris humani hincam? Numquid contra communem, & prævalentem corruptelam vocem exaltabo? At numquid Christi Evangelium erubescam? Numquid Conciliorum, & S. Matris Ecclesiæ doctrinam absconditam tenebo? Absit. Ediffere ergo. Status clericalis inter omnes alios ordines sanctissimus resurgit, cuius Patriarcha, non homines, ut Claustrarium, sed ipse Christus est. Habitus Sacerdotum, sive Clerici secularis sit, sive claustralis, hostiliter oppositus est luxui, fastui, & vanitati mundanæ. Quid, si Claustrales vestem monachalem ad formam vulgo la moda accommodant? Quid, si cincinnati, si cyprio pulvere asperfas comas deferrent? An non se deridendos, sibilandosque propinarent? Dubio procul. Quidni & Sacerdotes seculares, quorum status propinquius ad populum sanctificandum institutus est? Clamant Sacerdotes seculares, se a Deo ad plebem regendam, excolendamque institutos esse; mendicantes vero Fratres, omnesque Claustrales cooperatores dumtaxat esse. Veritas hæc est luculenta. Maiorem ergo modestiam, sanctioresque præferant Sacerdotes seculares mores oportet. Quid ad hæc? Habitus clericalis Religiosus a Synodio *Lib. II. epist. xxiv.* vocatur. Habitus sancti nominis a Salviano *Lib. III.* Sacra vestis a Balsamone in *can. lxi.* Apostolorum. Habitus Religionis a Conitanto in vita S. Germani. Porro, ut vestis clericalis sanctitatem percipiant, ministri Dei meditentur tremenda verba quibus Pontifex Clericum contumacem degradat. *Auctoritate Dei omnipotentis tibi auferimus habitum clericalem, & nudimus religionis ornatum, ac deponimus, degradamus, spoliavimus . . . & veluti clericalis possessionis insignium religimus te ad servitutem, & ignominiam habitus secularis . . . Te veluti ingratum filium a sorte Domini, ad quam vocatus fueras, abicimus, & coronam tui capitis, regale quidem signum Sacerdotii, de tuo capite amovemus.* Quid ad hæc Clerici, inquit Ludovicus Habert *de Tons. Cler. §. 4.* qui cæco, rapidoque furore percussa in seipsos sæviunt, ut propriis manibus vestem clericalem sibi detrahant, & ad ignominiam secularis habitus sponte se redigant? Monachus qui habitum deserit, ut Apostata puniatur. Concilium Tridentinum in Clericos qui qualiacumque Beneficia ecclesiastica obtinent,

ment, hæc *sess. xiv. cap. vi.* statuit. *Si postquam ab Episcopo suo etiam per edictum publicum moniti fuerint, honestum habitum clericalem illorum ordini, & dignitati congruentem, & iuxta Episcopi ordinationem, & mandatum non detulerint; per suspensionem ab Ordinibus, ac officio, & Beneficio, ac fructibus, & redditibus & proventibus ipsorum Beneficiorum; nec non si semel correpti de novo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, & Beneficiorum huiusmodi coacerari possint, & debeant, secundum constitutionem Clementis VIII. in Concilio Viennensi editam.* An poenæ adeo graves peccatum gravissimum non detorant?

VI. Quid porro refert quod sacram vestem, & clericalem tonsuram sive materialiter sive formaliter (ut sic loquar, quia significans locutio est) dimittas? Materialiter dimittis, dum reipsa habitum sacrum exuis. Formaliter habitum clericalem exuis, cum illum, retento colore, ad vanam formam (vulgo ad modam) laicalium vestium vanitati accommodas. Tonsuram formaliter reitais, cum illam infra cincinnati comam abscondis. Illam deturpas & maculas, cum profano odorifero pulvere aspergis. Resipisce, o miser, & squammis cricitatis positus, criminis tui gravitatem ineditare, dum in regale illud Sacerdotii signum, quod solemniter suscepisti, debaccharis, sævis, furis, dum ad vanam profanamque insanientis mundi formam illud detorques. Disputandum esset, quinam gravius peccent: an qui materialiter missa clericali, laicam vestem induunt: an qui, retenta materialiter veste clericali, illam formaliter profanant, eamque ad elegantiam, luxum, & vanitatem secularem transfigurant? Memento Deum non irrideri. Indumentum clericale sive colore, sive vestium forma, sive capillorum tonsione, modestiam, humilitatem, sanctitatem, mundani fastus, vanitatis, & pomparum mundi contempionem præferre omnino, & reipsa debet. Quid ergo adeo insanis & furis, ut audeas sacra modestiæ, humilitatis, & sanctitatis insignia cum vanis mundi pompis permiscere, atque coniungere? Claudum quorundam opiniunculis aures, & S. Matris Ecclesiæ tot Conciliorum organo resonantes voces audi. Clamat quippe Tridentinum Concilium, eiusmodi vanos Clericos uno pede viam Clericatus, altero pede viam carnis, & concupiscentiæ ambulare. *Tanta autem hodie* (inquit *sess. xiv. cap. vi. de reform.*) *aliquorum inolevit temeritas, religionisque contemptus, ut propriam dignitatem & honorem clericalem parvi pendentes, vestes etiam dese-*
Conc. Theol. Tom. X.

rant publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus.

VII. Quid vero de illis Confessariis dicendum qui eiusmodi pulitulos, barbatulos, comatos, crispatos, & cincinnatos Clericos, fastum, venerem, & fatanicam pompam usquequaque crepantes, absolvunt, & ad altare sacrificaturos mittunt? *Qua conscientia* (clamat Ludovicus Habert *loc. cit.*) *& religione Confessarii iis absolutionis beneficium impendunt, extrema supplicia cum eiusmodi larvatis Clericis experturi? Utrique habitus non facit Monachum, ut inquit Tridentinum loc. cit. idcirco præter habitum necessaria est morum sanctitas: obsecratio tamen magna est hoc axiomate abuti ad habitum clericalem profanandum. Sensus axiomatis est, satis non esse deferre humilem, modestum, & sanctum habitum clericalem, sed insuper vitæ sanctimoniam necessariam esse, ut mox dicam.*

VIII. Quæst. III. *Quanam sunt dispositiones præviae ad Tonsuram?* Resp. Concilium Tridentinum *sess. xxiii. cap. iv.* decernit, neminem Tonsura initiandum esse qui fidei rudimenta, legere, & scribere nesciat, & de quo probabiles coniecturæ non occurrant eum esse in regale Domini vocatum. Etatis tempus canones non definiunt; Episcopi tamen communiter designant annum quartum decimum.

IX. Quæst. IV. *Qui conscius peccati mortalis Tonsuram suscipit, fit ne gravioris delicti reus?* Resp. Tonsura, ut dixi, non est sacramentum, sed sacramentale. Susceptio autem sacramentalis in peccato non videtur inferre grave peccatum. Nihilominus hunc aliquo modo peccaturum qui in peccato hoc sacramentale susciperet, ob peculiarem illius significationem, & finem, certum est. Quid? In fortem Domini eligitur qui a Domino averfus est? Ipse communis sensus deformitatem quamdam deprehendit. Sanctiorem vitæ disciplinam sincero animo aggreditur qui culpa mortali inquinatus est? Disputari dumtaxat potest, sit ne mortalis, an venialis culpa hæc. Natalis Alexander *artic. v. reg. 21.* Hallerus *de Ord. Part. I. sec. iv. §. 1.* defendunt peccatum esse mortale. Ethices benignæ patroni stant pro veniali. Quanam sit sententia verior, me latet: idcirco nihil deliberare audeo: quia æque per excessum, ac per defectum peccari potest. Sat nobis est scire esse peccatum, ut omnes Tonsura initiandos moneamus ut suam conscientiam prius mudent.

CAPUT X.

X. Quæst. V. Clericus potest ne tuta conscientia beneficium quodcumque accipere, vel retinere, si animum habeat deserendi, aliqua occurrente causa, statum clericalem? Resp. Una est, inquit Ludovicus Habert loc. cit.

Theologorum vox, peccare mortaliter eum qui cum animo resumendi statum laicalem acceperat, aut retinet quodlibet beneficium: quia Ecclesiam circumvenit, & sacros reditus furatur, cum in fortem Domini vocatus absolute non sit. Aliqui Casuista affirmant peccatum esse mortale, si beneficio sit animarum cura annexa; secus, si beneficium simplex sit. Verum mihi probabilior est sententia Theologorum, & quidem gravium, qui defendunt peccare mortaliter omnes eos qui aut acceptant aut retinent quodcumque beneficium cum animo redeundi ad seculum. Circumveniunt enim Ecclesiam in materia gravi animo deliberato. Neque dicas eos habere animum deliberatum permanenti in statu clericali, si familia habuerit successione, si alter frater prole donatus fuerit; solumque in contraria hypothese statum clericalem dimissuros. Quoniam voluntas hæc conditionata dolosa est, & uno pede in divinis, altero in carnalibus ambulat. Aut dimittendum beneficium, aut absolute firmandum animus in statu clericali. Hanc sententiam defendunt præter Habert loc. cit. Dominicus Soto Lib. X. de iust. quæst. v. art. 5. Cardinalis Toletus Libr. V. cap. v. & Lib. IV. cap. XVIII. Sylvius in 2. 2. quæst. LXIII. quæstion. 2. Sambovius Tom. II. cap. 1. invictisque rationum momentis confirmant.

XI. Quæst. VI. An ad validam Ordinationem necessarius sit consensus ordinandi? Resp. Adfirmant omnes. Hoc enim docet Innocentius III. cap. Maiores extra de baptismo, ubi hæc habentur. *Ille qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti.* Quod non minus de Ordinatione quam de baptismo verum habet. Qui tamen non absolute contradicit, sed tantum conditionali coactione ordinatur; puta, cum aliquis conscientius propriæ infirmitatis, nollet absolute ordinari; sed, cogente Episcopo, aut plebe, ordinatur: hunc valide ordinatum esse, docent iuris canonici interpretes: quia, omnibus spectatis, non reluctatur.

De electione ministrorum Ecclesie: de eorum scientia, sanctitate, atque de spiritu, & ingenio sacerdotali.

I. Necessariam esse ministrorum Ecclesie electionem, omnes Catholici adfirmant contra Wiclefium, & Hus: idque perpetua traditione, ab ipsis Apostolis promanante, constat. Disputatur, a quibus eligendi ministri, & Pastores Ecclesie sint. Ante sæculum duodecimum communiter in Episcoporum præsertim electione Clerici, & populi suffragia expectabantur. Ubique tamen hæc disciplina non obtinebat. A sæculo XII. nova electionis forma præscripta est in Concilio Lateranensi an. 1215. tit. de elect. cap. Quia propter, ubi hæc habentur. *Quia propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis; statuimus ut, cum electio fuerit celebranda, presentibus omnibus qui debent, & volunt, & possunt commode interesse, assumantur tres de Collegio fide digni, qui secreta, & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant. . . vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesie viduatae provideant de Pastore: aliter electio facta non valeat, nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem, absque vitio celebrata.* Hoc decreto soli Clericorum Collegio Ecclesie cathedralis eligendi Episcopi facultas coarctatur. Anno 1448. pro natione Germanica conventio inita fuit Nicolaum V. inter & Fridericum III. Imperatorem, qua Capitulis Ecclesiarum cathedralium electiones Episcoporum adscriptæ fuere; reservata summo Pontifici electorum confirmatione, aliisque adiectis conditionibus. Concordata Leonis X. an. 1516. inita Bononiæ cum Francisco I. Francorum Rege confirmata fuere in Concilio Lateranensi V. vi quorum ius nominandi Regi tribuitur, & summo Pontifici Bullas & provisiones concedendi, atque repudiandi electos destitutos dotibus necessariis, reservata facultas est.

II. Quæst. I. An iure divino electio ministrorum Ecclesie pertineat ad Clerum, & plebem? Resp. Adfirmant Lutherus, & Calvinus, eorumque sectarii: quorum errore damnavit Concilium Tridentinum sess. XXIII. an. VII. Nec unicum ex verbo divino adducere testimonium possunt, unde inferant ad plebem divino iure attinere electionem mini-

strorum. Heinc est quod disciplina pro temporum diversitate varia fuit.

III. Quæst. II. Quæ, & qualis scientia requiratur in ordinandis? Resp. Divina Scriptura a sacerdote ignaros reicit, ut *Os. vi. habetur. Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Et *Matth. cap. XXIII. illiteratos Sacerdotes increpatos legimus: Va vobis duces cæci.* Et ius canonicum cap. *Illiteratos hæc habet: Illiteratos, aut aliqua corporis parte vitiatos, vel imminutos nullus presumat ad Clericatus ordinem promovere: quia litteris carens, iuris non potest esse aptus officii: & vitiosum nihil Deo profusus offerri legalia præcepta sanxerunt.*

IV. De necessitate scientiæ in ordinandis nemo ambigit. Explicandum nunc clarius est, qualem addicere scientiam debeant. Scientiam quam Propheta, & Evangeliste inculcant, est scientia legis divinæ in Scripturis sanctis explicata. *Peccatum non cognovi* (inquit Apollolus Rom. VII.) *nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces.* Legi ergo evangelicæ addiscendæ sedulam navare operam Clerici debent. Quandoquidem II. ad Timoth. III. subdit Paulus: *Omnis Scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudendum in iustitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Ad suæ divinæ legis in Scripturis sanctis traditæ normam iudicaturus est Deus universum genus humanum. Quamobrem non modo Scripturæ sanctæ, sed omnia Concilia studium Scripturarum inculcant, & SS. Patrum, qui eadem divinas Scripturas interpretantur. Concilium Nicænum II. can. LI. inquit: *Notæ hierarchie substantia sunt eloquia divinitus tradita. Divinarum Scripturarum vera scientia.* Rursus dicit I. cap. *Cum ignorantia, hæc habentur: Sciant ergo Sacerdotes, Scripturas sanctas, & canones.* Non te Deus ob Casuistarum, sed ob Scripturarum neglectum redarguet, neque secundum Dianæ, Tamburini, La-Croixii, Bonacinæ opiniones, sed secundum legis suæ præscriptum iudicabit. Labet huc transcribere præclari Theologi Ludovici Habert de sacrament. Ordin. Part. II. c. VIII. verba.

V. „ Apage ergo modernos illos Theologos morales, qui in libris a se vulgatis doctrinam morum stabiliunt ratiunculis, & argumentis verisimilibus, ne dicam sophisticis, vixque sacrarum Scripturarum me-

„ minere, nisi ut earum sensum ad præcon-

„ ceptas opiniones deflectant; eoque pro-

„ grediuntur, ut suspectos in fide pronuntient

„ qui sicut fidei dogmata, ita morales con-

„ clusiones afferunt repetendas ex Scripturis

„ sacris, canonibus Ecclesie, & sanctorum

„ Patrum scriptis. Operæ pretium foret,

„ ut viri hierarchici collectas apud se habe-

„ rent propositiones ex huiusmodi libris ma-

„ gno numero excerptas, & censorie notatas

„ tum a summis Pontificibus, tum ab E-

„ piscopis per varia loca, ac præsertim Gal-

„ licanis an. 1655. & 1700. tum ab insigni-

„ bus Academicis.

VI. Numquam satis inculcari potest necessitas tum incumbendi in Scripturas, Patres, sacrosque canones, tum aut abstinendi a plurium Casuistarum lectione, aut legendi illos cum magna cautione. Præter divinam legem investigandæ sunt & meditando humanae leges tum ecclesiasticæ, tum civiles. Si necessaria, inquit, est Scripturarum, Patrum, & canonum, non Casuistarum scientia; cur Episcopi super casibus discussis Casuistis, non super divinis Scripturis examinant ordinandos? Alibi, nempe Tom. I. Apparatus hanc dispicio difficultatem. Episcopi examinare ordinandos solent super Concilio Tridentino, eiusque Catechismo; quorum doctrina tota est ex Scripturis sanctis, ex Patribus, ex traditione hausta. Si plura cupis de scientia ordinandorum, lege notif. XVI. sapientissimi Pontificis BENEDICTI XIV. editam Bononiæ an. 1735.

VII. Unum adicere lubet. Si in ordinandis, si in Parochis, si in Confessariis requiritur Scripturarum, canonum, & Patrum studium, quid de Episcopis dicendum erit? Si hi Scripturas sanctas, & Patrum, atque canonum doctrinam ignorant, quomodo examinare super his ordinandos, quomodo prædicare, & plebem docere valent? Deligent, inquit, doctum Vicarium, eruditos Examinatores, sapientes Auditores, qui suas vias impleant. Ita ne vero? In militia civili electus ne umquam fuit dux exercitus, qui belli artem ignoraret, quive aliorum ministerio exercitum dirigeret? & in spirituali militia aptus dux, & dignus populi Doctor ille deligetur qui itius sacræ militiæ leges, & canones ignoret? Quomodo poterit apprehendere num Vicarius, vel Auditor, vel Examinatores repta secundum Scripturam sanctam ordinandos, Confessarios, Parochos examinent, si ipse Scripturas sanctas non calleat? Eo in Episcopis altior, & fulgentior

tior requiritur scientia, quo eminentior est illorum gradus.

VIII. Quæst. III. *Quæ morum sanctitas requiritur in ordinandis sive Clericis, sive aliis Pastoribus?* Resp. Quod ad suscipiendos sacros Ordines, seu sacramentum Ordinis necessaria sit conscientia mundities ab omni leali culpa, nemo est qui ignoret. In præfens autem non de hac, sed de illa morum integritate, qua exornati absolute esse debent ordinandi, & præficiendi populis regendis, inquiritur. Apostolus Paulus ad Titum cap. 1. scribens designat quos in Presbyteros, & Episcopos deligere oporteat. *Reliqui te Creta, ut ea quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego disposui tibi, si quis sine crimine est. . . . Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem.* Non dixit Apostolus, inquit S. Augustinus Lib. I. contra duas epist. Pelagii, Pastores ordinandos debere sine peccato esse: quia nullus ordinari posset minuter, si dixisset Apostolus: *Nullum peccatum habentes, ubi ait, Nullum crimen habentes; multi quippe baptizati sunt sine crimine, sine peccato autem in hac vita neminem dixerim.* Ut itaque sensum Apostoli teneas, animadvertas oportet, neminem sine peccato esse, sine crimine vero plures. Ut autem quis sine crimine dicatur, non fat est ut ante Ordinationem suam conscientiam purget ab omni peccato; sed oportet ut vitam duxerit irreprehensibilem aut a suscepto baptisate, aut a poenitentia diuturna peracta; ut a scandalis, & a moribus pravis abstinerit; ut non dederit argumenta indolis sævæ, violentæ, avaræ &c. ut exponit continuo ibi Apostolus: *Oportet ergo Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem.* Ante Ordinationem ab his criminibus immunis sit oportet in conspectu omnium. Distingue ergo peccata, quæ effectus sunt humanæ imbecillitatis, a criminibus, quæ malitia, prava indoles, & vitiosi habitus pariunt. Ab his non semper, ab illis vitam immaculatam duxisse oportet ordinandos, docet Apostolus: rationemque subiicit I. ad Timoth. cap. III. inquit. *Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.* Si enim ordinandus vitam duxisset in ludis, cum mulierculis, matronulis, comædis, scurris,

elionibus; his criminibus onustus omnino ad tantum munus ineptissimus esset. Quæ crimina non unica confessione ante Ordinationem præmissa, sed plurium annorum intervallo severa poenitentia, & publica morum integritate eluantur oportet, ut populus bonum testimonium, seu debitam eiusdem probitatis existimationem habere valeat. Persequitur Apostolus ad Titum: *Ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.* Hoc S. Pauli documento summopere ætate nostra opus est. Olim sana doctrina fidei, nunc sana morum doctrina graves sustinet persecutiones. Quare si duces, si superintendentes, nempe Episcopi, sanam Scripturarum doctrinam non callent; quomodo increpare, & redarguere contradicentes, quomodo ministrorum Vicarii, Auditoris, Examinatorum opiniones non sanas a sanis distinguere, quomodo deprehendere poterunt? Si probus, & morum integritate exornatus candidatus in Scripturis sanctis, in Patribus, in disciplina Ecclesiæ ita versatus non sit, ut sanam Ecclesiæ doctrinam propugnare, & laxones, palponesque, aut immanes æquo austeriores redarguere queat, ad Episcopatum, ad Parochiam moderandum vocatus a Deo non est. Solus defectus scientiæ necessariæ ad defensionem doctrinæ sanæ certum luculentumque communiter indicium est, candidatum non esse in Rectorem animarum a Deo vocatum.

IX. Persequitur Apostolus ad Timotheum cap. III. *Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes: habentes mysterium fidei in conscientia pura.* Et hi autem probentur primum, & sic ministrent nullum crimen habentes. Probatio autem non unius hebdomadæ spiritualibus exercitiis, sed diuturno tempore fiat oportet. Quandoquidem Apostolus monet, non esse eligendum neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium indicat diaboli. Neophytus est recens conversus, in virtute novitius & rudis. Heinc Ecclesia semper neophytos, seu recens baptizatos a sacris Ordinibus rejicit; ut ex pluribus Conciliis constat.

X. Innumera sunt Patrum testimonia, quæ ordinandos in Episcopatum, & in Pastores animarum morum sanctitate exornatos postulant. Pauca delibabo. S. Hieronymus in cap. 1. epist. ad Titum hæc scribit. *Primum itaque sine crimine debet esse Episcopus, quem puta alio verbo ad Timotheum irreprehensibilem nominatum: non quod eo tantum tempore quo*

ori-

ordinandus est, sine ullo sit crimine, & præteritas maculas nova conversatione diluerit; sed quod ex eo tempore quo in Christum renatus est, nulla peccati conscientia remordeatur. Quomodo enim potest Præses Ecclesiæ auferre malum de medio eius, qui in delicto simili corruit? aut qua libertate corripere peccantem potest, cum tacitus sibi ipse respondeat, eadem admisisse quæ corripit?

XI. S. Bernardus, rogatus a Brunone in Episcopum Coloniensem electo, num hanc probaret electionem, propterea quod hæcenus mores suos ad normam evangelicam non informasset, epist. VIII. sic respondet. *Horreo, fateor (sic enim tibi, ut mihi loqui debeo quod sentio:) horreo, inquam, considerans, unde, quo voceris; præsertim cum nullum intercurrerit poenitentia tempus, per quod utcumque huiusmodi periculosissimus transitus fiat. Et quidem rectus ordo requirit ut prius propriam, deinde alienas curare studeas conscientias. Primus quippe peccatis gradus est, de quo scriptum est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Ad hoc autem ad miserandum proximo recto iam tramite caritas ordinata procedit: quippe quem ad sui quisque mensuram amare præcipitur. Quod si in hunc modum quo te hæcenus amasti, & tibi committendos amaturus es: malo ego quidem tibi non committi quam sic diligi: si autem te prius diligere didicisset, & me forsitan scires amare. Sed quid, si suam Deus acceleret tibi gratiam, & multiplicet misericordiam, & sit ad restituendam innocentiam efficacior, velox quam diuturna clementia? . . . Hoc salutis compendium sanctus ille latro consecutus est. Sed aliud est celerem adipisci veniam peccatorum, aliud & de ipsis sceleribus per infulas provehi dignitatem. . . . Videte tamen Mattheum de zelonio ad Apostolatus cultum assumptum. Sed hoc me rursus conturbat, quod non prius audierit cum ceteris Coapostolis suis: Ite in orbem universum, prædicare Evangelium omni creaturæ: quam egerit poenitentiam, multo labore sequendo Dominum quocumque iret, permanens cum eo in tentationibus suis. Ut ceteros mittam Patres, lege S. Thomam in Supplem. qu. xxxvi. art. 1. ubi exponit, quanta morum probitate ornati esse debeant ordinandi, & illorum hallucinationem improbat qui facile semignorantes, & minuprobatos admittunt ad habitum aut clericalem, aut monasticum, propterea quod timeant defuturos Ecclesiæ ministros. Numquam enim, inquit Angelicus, ira deserit Deus Ecclesiam suam, quin sufficientes & idonei*

ministri inveniantur: concluditurque, melius esse habere paucos ministros bonos quam multos malos.

XII. Quæst. IV. *Quam grave crimen committat Episcopus qui cito manus imponit?* Resp. Unum ex præcipuis monitis, quod cap. v. I. ad Tim. Episcopis inculcat Apostolus, istud est. *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* S. Thomas in hunc locum lect. III. hæc scribit. *Sicut non debet cito punire, ita nec cito promovere, id est ordinare de facili ad sacros ordines. . . . Et quare? Quia si ordinate promoveas, & ex hoc contingat peccatum eis, vel in plebe, hoc tibi imputabitur. Vel communicat alienis, quia non corripit, cum potest.* Scaturiginem tot malorum quæ Ecclesiam deturpant, ex facili manuum impositione Patres repetunt. Si promoverentur iuvenes sanie taboque libidinum diffluentes, mirandum ne esset, si castitatem, quam profitentur, horrendis sacrilegiis contaminarent, & scandala enormia pararent? *Non miramur, fratres, (inquit S. Bernardus Lib. de convers. ad Cler. cap. XIX.) quicumque presentem Ecclesiæ statum miseremur, non miramur de radice colubri regulum orientem: non miramur, si vendemiat vineam Domini, qui institutam a Domino prætergreditur viam.* S. Ioannes Chrysostomus hom. XVI. in I. ad Timoth. hæc habet. *Quid est illud cito? Non ex prima probatione, nec secunda, nec tertia; sed ubi consideratio diuturna præcessit, exactissimaque discussio, tunc imposito manus: neque enim ea res periculo caret: eorum quæ ille peccaverit, tu quoque poeniam dabis, qui initium dedisti etiam precedentium delictorum.* Felicissima Ecclesiæ disciplina esset, si quod sacra Synodus Tridentina præcipit de ordinandis dumtaxat iis qui sunt aut reipsa utiles, aut necessarii Ecclesiis quibus addicti esse debent, executioni adamussum demandaretur. Excusari sæpe Episcopi possunt, quia cordium secreta non penetrant. At sæpe etiam deprehendere valent, nec utiles, nec necessarios esse illorum plurimos quos ad sacros ordines promovent. Confessarii nullo modo excusari possunt qui Ordinum candidatis, libidinum foetorem olentibus, & inveterata vulnera petefacientibus, absolutionem impendunt, ut ad tantum sacramentum accedant. Quomodo ira Dei (inquit Ludovicus Habert Part. III. cap. III.) esugient Confessarii, quibus Ordinum candidati pridie, vel ipso die ordinationis conscientias occultis criminibus contaminatas exponunt, usque nihilominus viam ad Ord-

na-

nationem per absolutionem sternunt, quam eo constanter denegare deberent, quo illi instantius opponunt incommoda temporalia, puta infamiam, summam pauperiam, parentum exprobrationes, beneficii obtenti periculum, nisi in praesentiarum, ordinentur, cum vel inde se magis indignos prodant Ordine, & consequenter absolutione.

XIII. Sed quodnam temporis intervallum requiritur ad idoneam eorum probationem qui in occulta carnis crimina prolapsi sunt, antequam ad Ordines sacros promoveantur? Regula praestituti generalis nequit. Nam alii lapsi sunt ante Ordinationem, dum erant laici; alii post aliquem susceptum Ordinem: alii ex fragilitate; alii prava indole, & inveterata consuetudine. Qui peculiaris contritionis signa exhibent, & carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigere strenue curant, breviori probatione dignosci, sint nec ne idonei, poterunt. Illi vero qui ex longa assuetudine & propensione ad venerem frequenter relapsi sunt, si professi iam castitatem fuerint, diuturna, atque severa penitentia probandi sunt; si vero Subdiaconatu initiati, non sint, ad coniugium, illos remittat Confessarius, ut S. Bernardus *Lib. de conv. ad Clericos cap. xx.* suadet. *Utinam magis turrim. inchoaturi, se debent ad perficiendum. Utinam qui continere non valent, perfectionem temerarie profiteri, aut coelibatus dare nomina vererentur. Sumptuosa siquidem turris est, & verbum grande, quod non omnes capere possunt. Esset autem sine dubio melius nubere quam uri, & salvari in humili gradu fidelis populi quam in Clerici sublimitate & deterius vivere, & districtius iudicari. Multi enim, non quidem omnes, sed tamen multi . . . libertatem in qua vocati sunt, in occasionem carnis dedisse videntur, abstinentes remedio nuptiali, & in omni deinceps flagitium effluentes. Parcite, obsecro fratres, parcite animabus vestris: parcite sanguini qui effusus est. Horrendum cavete periculum, ignem qui paratus est, declinate. Caveant ergo Confessarii ne dignos reputent ut ad superiores Ordines, aut ad regimen animarum promoveantur poenitentes frequenter violati aut baptismi, aut Ordinis reos, tametsi ab aliquot mensibus libidines frenaverint, nisi praeterea expurgatum a terrenis affectibus animum, atque fervore caritatis aestuantem probaverint. Caveant ordinantes, ne in templo Dei idolum collocent, inquit Fabert, quod nec bonum, nec malum faciat. Quoniam Ordo sacramentum est non*

tam ad suscipientis, ut sacramentum poenitentiae, & cetera, quam ad aliorum salutem institutus. Communiter tum Patres, tum graves Theologi docent, ex Religiosis longe plures damnari ob peccata omissionis quam ob crimina commissionis. Ordo assimilatur talenti, quae *Matth. xxv.* servis dominus distribuit, cum usuris exigendis. Servi inutiles in tenebras exteriores eieci sunt, non ob defraudata talenta, quae integra custodierunt, sed quod congruum lucrum non retulerint.

XIV. Quæst. V. *Quid sit spiritus ecclesiasticus, seu ingenium sacerdotale?* Resp. Est ardens studium promovendi gloriam Dei, & proximi salutem. Cuiuscumque artis spiritus seu ingenium situm est in flagranti studio assequendi finem in quem ars ipsa tendit. Ingenium artis militaris est præclara edere facinora, & summa animi contentione omnia eo collineare ut victoriam assequatur. Ingenium & spiritus artis negotiatoriae est magnos quaestus facere, & vehemens desiderium, ut talis taberna frequentetur. Quinam finis status sacerdotalis? Est, ut Dei nomen sanctificetur, ut eius notitiam, fidem, & legem Sacerdos promoveat, unde proximi salus pender. Ad quid enim summus Sacerdos Christus missus fuit, nisi ut manifestaret nomen. Patris sui hominibus, & sanctificaret eos in veritate? Huc ille vota, studia, & conatus suos omnes contulit. Hoc idem discipulis suis mandavit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hac cum dixisset, insusflavit, & dixit eis: Accipite spiritum sanctum &c.* *Ioan. xx.* Distinguendus est exterior apparatus habitus clericalis a spiritu interiori qui vivificat statum istum. Cur imago, quantumvis omnia lineamenta exhibeat humanæ naturæ, non est homo? Quia deest spiritus hominis. Modestia, mansuetudo, vestitus forma, & cetera: status clericalis insignia picturam exprimentur eiusdem status. Si spiritus proprie deest, Sacerdos æquivocus est; quemadmodum homo pictus non est homo. *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei.* Porro character sacerdotalis non tam propriam quam aliorum salutem spectat. Ingenium & spiritus simplicis Christiani sibi studet, sibi invigilat, seipsum sanctificat. Contra Sacerdos, quamvis externam Christiani formam, & caeremonias observet, licet intersit divinis officiis, & alia munia obeat; si promovere Dei gloriam, & proximi salutem negligat, spiritu sacerdotali caret.

XV. Distinguas tamen oportet Sacerdotes vitæ contemplativæ addictos, qui Deum glo-

rificant ab humano commercio seiuncti, continuis sacrificiis, proque salute proximorum ferventes iugisque preces Deo fundunt, a Sacerdotibus qui vitæ activæ dant operam, atque in fidelium mores formandos divini verbi prædicatione, & sacramentorum administratione incumbere astringuntur. Igitur cum finis ad quem ordo clericalis institutus est, sit gloria Dei, & populorum salus; consequitur necessario illius spiritum & ingenium situm esse in flagranti studio sequendi ea omnia quæ ad hunc finem comparandum ducunt. Ex hoc ardenti studio, veluti ex uberrimo fonte, ea omnia promanant quæ sunt status sacerdotalis propria. Sacerdotes qui hoc spiritu aguntur, ardenti studio flagrant ut domus Dei ministeria sancte administrantur: quia inde fidelium pietas, & devotio accenduntur. Non labori, non industria, non rei familiari parcunt, ut plebem gregemque universum sibi commissum a vitiis absterreant, a lupis, ovium vestibus, seu falsarum doctrinarum fucis testis, præservent, & ad virtutis, & christianæ legis observantiam inducant, provocent, inflamment. Spiritus & anima hominis christiani est amor Dei & proximi, quatenus ipse Christianus animam suam hoc celesti amore sanctificat excolitque. Ultra progreditur spiritus sacerdotalis: quoniam istius amoris flammam ex suo instituto & caractere in fidelium cordibus accendit. Cum Christus Petrum caput Ecclesiæ instituit, hunc amorem postulavit. *Diligis me plus his? . . . Etiam Domine; tu scis quia amo te. Quid inde? Pasce agnos meos.* *Ioan. xxi.* Quamobrem S. Paulus continenter clamabat *II. Cor. v. Caritas Christi urget nos, ut qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est: & rursus cap. xii. Non quero vestra, sed vos: non enim debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis. Ego autem libentissime impendam, & superimpendam ipse pro animabus vestris.* Spiritus insitus matribus acerbissimos dolores iultinet, ut pariant; molestias, rædia, fastidia, sollicitudines, laboresque incredibiles strenue perfert, ut editos partus nutriet, educet, perficiant. Considera amorem gallinæ erga pullos, & cuiuscumque matris erga filios. An Spiritus sanctus vehementiorem amorem, & spiritum non intusflavit Sacerdotibus, ad fidelium curam & salutem destinatis? Ergo illi qui segnes sunt in Dei cultu, & gloria amplificanda, qui sustinere labores, fastidia, probra, malecæta, persecutiones refugiunt in curanda pro-

ximorum salute, spiritu sacerdotali vacui sunt. XVI. Quæst. VI. *Quibus mediis comparatur spiritus ecclesiasticus?* Resp. Assignari quatuor solent. I. Præcedere Dei vocatio debet, tamquam primum fundamentum, ut docet Paulus *I. Cor. vii. Unusquisque primum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic.* II. Abdicatio spiritus huius sæculi, idest voluptatum, concupiscentiæ, & cupiditatis. Spiritus ecclesiasticus nullo modo vivere aut cum concupiscentia carnis, illecebrarum, & oblectamentorum huius mundi; aut cum concupiscentia oculorum, spectantium comædias theatrales, scenas, ludosque; aut cum concupiscentia divitiarum, honorum, & dignitatum potest. Hæc omnes radices, præcidentæ, &, quoad fieri potest, evellendæ sunt, ut spiritus ecclesiasticus in anima vivat. III. Est iugis atque perseverans oratio, ut docet Evangelista Lucas cap. xi. *Pater vester de celo dabit spiritum bonum petentibus se.* Et Regius Propheta David *Psal. cxviii.* inquit: *Os meum aperuit, & attraxi spiritum.* Ut hunc spiritum assequerentur discipuli, erant perseverantes in oratione, & ardentibus votis illum efflagitabant. S. Augustinus in præfatum Psalmum scribit: *Aperuit os petendo, quaerendo, pulsando; & sitiens hausit spiritum bonum, unde faceret quod per seipsum facere non poterat.* IV. Adiuventum comparandi spiritum ecclesiasticum est consuetudo familiaris cum Clericis doctrina sana, pietate solida, morumque probitate florentibus. Hæc consuetudo, si animo sincero proficiendi in ecclesiastica disciplina, & excolendo sacerdotali ingenio fiat, uberrima pariet commoda. At cavendum ab hypocrisis est. Siquidem non desunt qui ambiunt, & omni astutia fovent familiarem consuetudinem cum Sacerdotibus doctrinæ & probitatis fama clarissimis, ut sua vitia obumbrent, ut auram popularem capent, ut viam sibi aperiant ad obtinenda horum patrocinio officia, & ministeria. At isti damnationem inde sibi arcescunt, unde alii spiritualia emolumenta sibi comparant. Verum, ut hos scopulos declines, consuetudo familiaris tua continua sit cum sanctissimis Clericis, & Episcopis, Petro, Paulo, Evangelistis, Patribus, Conciliisque. Hi enim spiritu Dei pleni te spiritum & disciplinam ecclesiasticam docebunt. Sedulo sacros codices, Patrum, & Concilii Tridentini volumina revolve, & serio meditare; & absque inductionis periculo spiritum sacerdotalem nauis.

CAPUT XI.

A quibus præsertim rebus abstinere Clerici debent ratione sui status. Laxæ P. Claudii La-Croix opiniones reselluntur.

I. Pura de vita & honestate Clericorum dicenda forent; sed paucis ea perstringam a quibus abstinere præcipue debent. Hæc omnia perstringit Concilium Mediolanense I. cap. xxvi. ubi hæc habentur, *Qui Deo militat, implicare se negotiis secularibus prohibetur. Idcirco edicimus, ne Clericus facris initiatus, aut ecclesiastico beneficio præditus coram iudice seculari advocati aut procuratoris nomine causas agat, nisi ab aliis in iudicium vocatus, suam, vel Ecclesiam suæ, propinquorum etiam, si necesse erit, & miserabilium personarum causas, ab Episcopo facultate prius scripto concessa, tractetur.*

1. Ne in profanis negotiis officium tabellionatus exerceat.

2. Ne artem medendi faciat.

3. Ne in negotiationibus & mercaturis se interpretem & medium interponat.

4. Artes vero honestas concedimus, ut aliquid manibus suis lucratur, quo sibi qua ad victum necessaria sunt, comparare possit.

5. Ne aliena prædia lucris causa conducat.

6. Ne aliorum tutelam aut curam suscipiat.

7. Ne pro aliis fideiubeat.

8. Ne alicuius Principis, aut alterius negotiorum procurator sit, sine facultate ab Episcopo prius per litteras impetrata, singulis annis renovanda. Neve parum memor ordinis, ac dignitatis suæ sit in famularu laicorum etiam Principum, eorumque quibusvis aliis obsequiis, nisi cui ex causa, & ad officium sacerdotali munere non dignum Episcopus huius rei potestatem scripto ante fecerit.

9. Neve præcursor, aut affecta feminarum, aut eis discumbentibus assistat, aut ancilletur.

Ut ab his ultimis verbis incipiam, paucas quæstiunculas resolvam.

II. Quæst. I. Peccant ne mortaliter Presbyteri seculares qui laicis, qui matronis ancillantur? Resp. Ut frequentissime dixi, mihi trutinæ casuisticæ non sunt ad ponderandam plurium criminum malitiam. Proposita quæstio varios admittit casus potest, in quibus aut necessitas, aut urgens convenientia vel a tanta, vel ab omni culpa excuset. Ceterum corruptela hodierna, qua Presbyteri laicis familiis inserviunt, & sub prætextu educandi liberos negotiis familiarum se immiscunt, dominabus inserviunt, manus Deo consecratas porrigunt, quibus mulierculas, quas

matronas vocant, sustentent ambulantes, cum eis ludunt, iocantur: hæc, inquam, corruptela sacrilega & monstrosa est. Presbyteri isti dignitatem sacerdotalem deturpant, vilipendunt proprium characterem, profanant proprium gradum, & indignissimos Dei ministros se se produnt. Episcopi peccatorem sacerdotalem deberent eos ab altari arcere, & a celebratione suspendere, & proculcatis humanis respectibus tam horrenda scandala a populo Dei auferre.

III. Quanta cautione Sacerdotes, & Confessari declinare mulierum familiaritatem debeant, in præcedenti Tomo latius exposui. Christum Dominum, Sacerdotum exemplar, semel solum cum muliere Samaritana collocutum legimus. Discipuli autem admirati sunt quod eam mulierem affaretur; cum numquam antea mulierem aliquam solam alloquentem vidissent. Hoc exemplo docere divinus Magister discipulos suos voluit, quanta cura & sollicitudine fugere mulierum familiaritatem debeant.

IV. Quæst. II. Utrum negotiatio Clericis sit interdicta? Resp. Negotiationem verentalem Clericis esse interdictam, omnes fatentur. Nemo (inquit Apostolus II. ad Timoth. II.) militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit. Casuistica plures excogitarunt opiniones, quas omnes more suo colligit P. Claudius La-Croix Lib. III. part. II. num. 997. & seq. Et primo asserit, Clericum posse emere aliquid, ut consumat; & si postea pretium illius crevit, vendere potest; sperans se vilius empturum: est enim actus œconomica prudentia. Sub istius œconomicae prudentiæ pallio reipsum Clerici negotiantur. Prudentia hæc œconomica & mundana filii huius sæculi, seu laicis hominibus consentanea est, fecus Sacerdotibus Deo militantibus.

V. Addit P. La-Croix ibi num. 999. ex *Mauviquez, Delbene, & aliis*, teste Gobat, posse Presbyteros emere uvas, & vinum vendere; dummodo ipsimet, vel eorum familiares vinum expriment. Advertit tamen, id negare *Molmam, Castropalaum, Lugo*, si fiat per famulos conductos. Similiter narrat, *Molmam, & Castropalaum* docere, illicitum Clericis fesse emere lanam, ut conficiant pannos vendendos; imo illicitum hoc esse volunt, etiam si panni conficiantur per servos conductos ex lana propriorum animalium. Tamen, subdit Croix, dubitat *Lugo* de hoc. Iure dicunt, hæc & similia commenta non inveniri in Patribus, & Conciliis.

VI.

VI. Pergit La-Croix ibidem num. 1000. texere censum opinionum Casuistarum. *Gobat n. 10.* putat in Germania licitum esse in Monasteriis per famulos vendere vinum, & panem: id enim proprie non esse habere tabernam, aut negotiari, sed sua vendere transeuntibus. Hanc corruptelam ipse propriis oculis vidi, ebriosque spectavi invenes inde discedentes. Illuc enim turmatim accurrunt, quia vinum est melius atque robustius. Vendere panem & vinum non est habere tabernam, sed sua vendere transeuntibus, & ingredientibus Collegia, & Monasteria? Si tamen hoc vinum, & panem laici vendant transeuntibus, & ingredientibus, habent tabernam, nonne?

VII. *Mol. Laym. Castrop. num. 4.* dicunt illicitum esse Clerico (persequitur La-Croix) emere iumenta, ut ea pro pretio elocet: quia videtur esse quadam negotiatio: sed dubitat *Lugo num. 34.* quia emere potest domum, ut elocet.

VIII. Hæc methodo tota fere contexta est Theologia casuistica P. La-Croix, quem *P. Franciscus Antonius Zaccaria* Casuistarum celeberrimum vocat: & mihi est potius opinionum contrariarum collector, qui lectoribus libertatem eligendi quam sibi placuerit opinionem, passim relinquit. Hanc ego methodum, ut Pirrhonismi casuistici speciem reolentem, reiiciendam existimo, salvo meliori iudicio. Sed, ut evidentius confirmem hanc criticen in opera P. La-Croixii, rescribo quæ ibidem num. 1002. & seq. infarcit.

Quamvis *Molin. Rebel.* & alii cum *Castrop.* dicant Clericum peccare mortaliter, si per unicum actum negotietur in materia gravi; tamen putant aliqui probabilem esse sententiam *Caiet. Salas, Delbene*. . . & aliorum qui id negant. Et quoad negotiationem in materia non gravi consentiunt omnes communiter cum *Busemb. supra.* Item plures apud *Lugo n. 24.* qui assentiunt, si negotiatio non sit in maxima summa.

IX. Ecce distinctiunculam, media qua omnes Clerici negotiari valent, quin peccent mortaliter. Distingue negotiationem maximam a negotiatione magna, & ordinaria. Clerici negotiationem maximam exercere nequeunt, magnam aut ordinariam possunt. Sed persequamur opinionum collectionem.

X. Persequitur P. La-Croix ibi num. 1005. Si Clericus negotietur per alium: v. g. si pecuniam exponat, alius autem industriam: multi apud *Lugo num. 36.* dicunt, esse illicitum. *Mied. Arm. Mol. Rebel.* ali-

que communiter cum *Laym. n. 40.* cum *Castrop. num. 7.* dicunt non esse saltem mortale; veniale tamen esse docent *Mald.* & *Mol.* quibus consentit *Bebel*, si per se ipsum rationes dati & accepti exigat. *Turr.* dicit per se loquendo, & ratione prohibitionis ne quidem esse veniale, & consentit *Lugo*, addens tamen posse esse veniale, aut etiam mortale, si Clericus se simul parum aut nimium tali negotiationi implicet. *Less.* n. 6. merito dicit id indecorum esse, nec faciendum absque iusta causa.

XI. Hæc est methodus quam in universa sua Theologia servat Doctor iste. Et hæc est ratio cur collectio harum opinionum adeo libenter ematur, & facile distrahatur. Nulla enim Moralis commodior hominibus, quibus variæ & contrariæ opiniones, veluti varia fercula pro cuiusque palati diversitate, exhibentur. Dicit ne *P. Zaccaria*, sincere a me non describi collectionem P. La-Croixii? Rogo lectores omnes ut legant Auctorem istum; & manibus tangent veram esse meam in eundem criticen.

XII. Conferant hunc opiniandi modum cum doctrina Scripturarum, Patrum, & Conciliorum, quam supra hæcenus tradidi: & iudicent, an non verum sit quod alias dixi, & repetendum sæpius est, documenta Scripturarum, Conciliorum, Patrum, & Canonum inflammare ad spiritum sacerdotalem; e contrario hæc pugnantium opinionum prælia non accendere, sed frigefacere potius, & veluti extinguere spiritum illum quo Sacerdotes toti incumbere in gloriam Dei, & proximorum salutem procurandam debent. Quid? Negotiari Sacerdotes non per se, sed per alios valent? Et hoc non est tot sacrorum canonum legem circumvenire? Exponant Sacerdotes pecuniam, alii industriam; & *Turrianus* dicit, per se loquendo nullam, ne quidem venialem, intervenire culpam, & consentit *Lugo.* Contra *Stus societatis* in laicis est mercatura, fecus in Sacerdotibus. Hoc negotiationis genus non est illis prohibitum, ut cum *Laym. Castrop.* aliisque communiter docent; quamvis multi apud *Lugo* oppositum adfirmant. Ab his opinionum præliis cavete vobis, o Confessarii, o Sacerdotes Christi, & firmiter adhaerescite Scripturis divinis, SS. Patribus, & Conciliis, quæ Dei Sacerdotibus omne mercimonium severe prohibent.

XIII. Quæst. III. An qualibet venatio sit Clericis vetita? Resp. Canone Episcopum extr. de Clerico venatore hæc præscribuntur. Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum, canes,

aut accipitres, aut huiusmodi ad venandum habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluntate sepius detentus fuit, si Episcopus est, tribus mensibus a communione; si Presbyter, duobus; si Diaconus, ab omni officio suspendatur. Et alter canon sub eodem titulo hæc continet. Omnibus servis Dei venationes, & silvaticas vagationes cum canibus, & accipitribus, & falconibus interdiximus. S. Hieronymus. in Psal. xc. Esau venator erat, quoniam peccator erat. Et penitus non invenimus in Scripturis sanctis sanctum aliquem venatorem, piscatores invenimus sanctos. Concilium Aquileiense anno 1596. celebratum tit. ix. Dicit canon: Esau venator erat, quia peccator erat. Quam vero sit modestia clericali indignum, qui paulo ante Breviarium tractabat, & sacra lectionis studio intendebat, eum publice accipitrem, deferre, & sua in eo studia profiteri; quique cum Angelis in Ecclesia gratiarum actiones, & laudes Deo persolvebat, eum inter canum latratus, & multitudinem versari, & incomptis obstrepere vocibus; sacri canones declarant, omnes vero facile intelligunt. Quod ut longe a Clericorum vita & honestate removeamus, omnibus Clericis, cuiuscumque conditionis, & gradus sint, venatorium studium interdiximus, ac in eos gravius per illorum Ordinarios procedendum statuimus.

XIV. Plurimos alios canones transmitto, cum res natura sua prodat indecentiam cum statu clericali. Venationes autem Clericis illicitæ, sunt clamoræ, nempe cum canibus, avibus, & armis, puta sclopis, peractæ. Quietæ quæ fiunt sine canibus, avibus, & sclopis, seu armis, sed solis retibus, aut laqueis, licitæ sunt; ut colligitur ex Concilio Tridentino sess. xxiv. cap. xii.

XV. P. Claudius La-Croix Lib. IV. num. 1374. inquit, Prohibitiones illæ nunc ita mitigatæ sunt, ut si recreationis causa fiat sine magno clamore, vel contemptu, non facile peccetur mortaliter. Nav. Mol. Turr. Lugo, Illf. Addunt Suar. Sa, Castrop. etiam a veniali excusari, si venatio sit rara, & moderata, & ad reficiendas vires. Num. 1736. Dicast. num. 309. putat venationem etiam cum apparatu, & clamoræ non prohiberi Clericis, nisi fiat frequenter, & addit cum Caser. Nav. Silv. Bann. Molin. Turr. Dian. . . . licet fiat frequenter, non audere se damnare mortalis, si ex recreatione fiat: & si mortale sit cum Rebell. Less. id esse ratione scandali.

XVI. Concilia condunt canones, refo-

mare collapsam, aut conservare vigentem disciplinam student. Casuistæ plures canones vanis suis commentis emolliunt, temperant, & temporis diuturnitate aut obsolescere, aut non obligare sub mortali, immo sæpè neque sub veniali, docent. Venationes cum clamore vetitæ Clericis sunt: P. La-Croix adicit verbulum cum magno clamore, & sic canones evanescent. Quia quisque arbitrio suo metitur clamoris magnitudinem, & omnes dicunt clamorem non esse magnum. Similiter omnes dicunt mercaturam non esse maximam, sed vel parvam, vel mediocrem.

XVII. Quæst. IV. An plures Casuistæ in causa sint cur sacri canones non servantur? Resp. Recensita commenta, & alia plurima, quæ in hoc opere refutavi, me coegerunt proponere sapientibus descriptum quæstionem. Resolutionem dare ipse nolo. Quid resolvendum sit, colligant ipsi cordati prudentesque lectores. Profecto si omnes Casuistæ unanimi consensu, missis vanis distinctiunculis, sacrorum canonum de vita & honestate Clericorum observantiam promoverent, & inculcarent gravi oratione, divinis Scripturis adiectis, disciplina ecclesiastica, & monastica resoreret. At quomodo resoreret potest, si Clerici legentes Casuistas non paucos, vident ad eorum pravam consuetudinem deflexos, & mitigatos canones? Rem sapientum iudicio submitto. Omnes clamant: Si Confessarii concordēs essent in administrando poenitentia sacramento, ingens profectus in populo Dei videretur. At quomodo concordēs esse Confessarii possunt, si discordēs, & dissonantes sunt magistri quos legunt?

XVIII. Quæst. V. Vetiti ne sunt Clericis ludi alearum? Resp. Non modo antiqui, verum etiam moderni canones vetant Clericis ludos aleatorios, nempe omnes ludos fortunæ, seu fortis. Missis pluribus antiquis Conciliis, Lateranensē IV. sub Innocentio III. can. xxvi. inquit: Clerici ad aleas, & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint. Glossa plura adicit, & citat Novellam cxxiii. c. x. ubi hæc habentur. Interdicimus autem sanctissimis Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, & Subdiaconis, Lectoribus, & omnibus aliis ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes, aut inspectores fieri, aut ad quodlibet spectaculorum spectandi gratia venire. Concilium Tridentinum sess. xxii. cap. i. de reform. inter plura quæ de vita & honestate Clericorum præscribit, hæc inculcat. Statuit sancta Synodus ut quæ alias a summis Pontificibus, & a sacris Conciliis de Clerico-

rum.

rum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda, ac simul de luxu, comestationibus, choreis, ALEIS, LUSIBUS, ac quibuscumque criminibus, necnon secularibus negotiis fugiendis copiose, ac salubriter sancita fuerunt, eadem imposterum iisdem poenis, vel maioribus, arbitrio Ordinarii imponendis, observentur; nec appellatio, executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat.

XIX. P. Claudius La-Croix Lib. IV. n. 1378. refert Salas, Mol. Rebel. Azor. Castrop. interpretantes prohiberi consuetudinem ludendi, minime vero una aut altera vice. Immo (subdit) consuetudinem ludendi, si non fiat ob lucrum, sed recreationis causa, excusant a mortali Sa, Valent. quamvis contrarium teneant Salas, & Castrop. putatque Salas prohibitionem horum lusu non extendi ad Religiosos laicos, quia textus tantum habet de Clericis; sed communis opinio cum Nav. Suar. Valent. Castrop. & aliis tenet oppositum.

XX. En mitigatos & temperatos canones, & apertam viam Clericis ludis aleatoris indulgendi. Legunt isti La-Croixium, alioque citatos Auctores. Incipiunt istorum auctoritate fulti una aut altera vice ludere. Ex repetitis vicibus fit consuetudo, & tunc patrocinantibus Sa, & Valent. dicunt, se ludere, non ob lucrum, sed recreationis causa. Tandem cum Salas tenent, hanc consuetudinem ludendi non extendi ad Religiosos laicos. Auctores citati sunt classici, ideoque efficiunt sententiam probabilem. Sed tu lector, missis eiusmodi commentis, in Conciliorum, & maxime Tridentini, doctrinam animum serio intendito, & a ludis omnino abstine: immo caveas ne una aut altera vice ludas: quia si inceperis, sensum sine sensu consuetudine te irretitum invenies. Labet in sanæ doctrinæ confirmationem adducere Concilii Mediolanensis I. part. ii. tit. de Clericis verba. Clericalis Ordinis hominibus omne genus saltationis, & ludi, præsertim vero aleæ, & tesserarum, ac talorum interdiximus. Prohibemus etiam globos, qui malleis ligneis impelluntur: item follis ludum, id est pile maioris. Nec solum ludere vetamus, sed eos ludorum spectatores esse nolumus, aut quemquam ludentem in edibus suis permittere. Si autem valetudinis causa parva pile, aut alio non indecero eiusmodi exercitationis genere uti contigerit; nec publice id faciant, nec pecuniâ intercedat. . . . in ludo, nec quidquam quod facile pecunia aestimari possit. Plurima alia

Concilia provincialia post Tridentinum celebrata similia docent. Sed eo malorum modus opinandi ætate nostra recidit, ut Clerici, missis Conciliis, adeant aliquem Casuistam, ut ibi commenta inveniant quibus conscientia morsus obtundant. Sed sciant, sanctos Episcopos in Conciliis congregatos, Dei lumine perfusos fuisse, & Clericorum, ac Christianorum esse magistros: minime Casuistas illos qui ab horum Conciliorum sana doctrina recedunt.

XXI. Quæst. VI. Peccant ne mortaliter Clerici qui dimisso, aut occultato habitu clericali, larvati in publicum prodeunt? Resp. Adfirmant communiter omnes vel ipsi benigniores Probabilistæ, uno excepto Marco Vidal, cuius opus proscriptum est. Vix aliquem Theologum alicuius auctoritatis reperies qui Clericos tempore bacchanaliorum larvatos incedentes excuset a peccato mortali. Audi unum Dianam, qui Tom. VII. tract. v. ref. 6. quærit: An clerici, incedentes per civitatem in diebus bacchanalibus personati, peccent mortaliter? Puto non esse recedendum a communi sententia Doctorum, nempe in tali casu Clericos seculares, & regulares peccatum mortale committere. Fusius hanc quæstionem dispexi in Disciplina Apostolico-monastica append. iii. Eam iterum confirmo in Diss. de ludis theatralibus, quam publici iuris iam feci. Interim sciant, Clericis nullam occurrere opinionem vel leviter probabilem quæ eos eximat a peccato mortali, si personati per civitatem discurrant. Gravius peccant, si personati interessent theatris, tomœdiis, choreis. Abstineri quoque Clerici debent a crapula, & ebrietate, potiori iure quam ceteri Christiani. Plura dicenda adhuc essent de vita & honestate Clericorum; sed brevitas servandæ necessitas non sinit. Huic itaque dissertationi finem impono verbis piissimi Cardinalis Bellarmini Lib. II. de genitu columba cap. v. concludentis. Ex facilitate manus imponendi factum est ut hoc tempore sit prope infinita turba Clericorum, quorum plurimi non aspirant ad sacros Ordines, ut sit Dominus pars eorum, sed vel ut subtrahant se a foro seculari, vel ut subsidium quærant vite temporalis, vel ut ad honores ecclesiasticos aliquando conscendant. Difficiles sunt Episcopi in manibus imponendis, si vitia patrimonialia renunciant, non ordinant nisi quot sunt Ecclesie aut utiles, aut necessarii: & continuo reformata est disciplina clericalis.

DISSERTATIO III.

DE

SIMONIA.

CAPUT I.

Simoniam notio, eiusque variae species.

I. Simonia a Simone mago, de quo Act. VIII. habetur sermo, suam denominationem accepit. Quamvis enim plures in veteri testamento hoc sacrilego vitio polluti fuerint; ut Esau, qui vendidit primogenituram, cui erat sacerdotale ministerium annexum; Giezi, qui a Nahamano, precibus Elisei lepra mundato, mercedem obtinuit; & Balaam, qui sancta vendere Regi Balac studuit: tamen in lege evangelica Simon magus primus omnium tantum scelus patravit.

II. Communis simoniam finitio ex S. Thoma 2. 2. quæst. 6. art. 1. hæc est: *Studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum.* Prima particula *studiosa voluntas* significat deliberatam voluntatis actionem. Altera, *emendi vel vendendi*, præfert, inquit S. Thomas *loc. cit. ad 1.* omne contractum onerosum, & non gratuitum, quo res spiritualis aliquo pretio temporali, seu aliqua re pretio æstimabili emitur, aut venditur, locatur, permutatur, transigitur &c. Ultimæ particulae, *aliquid spirituale, vel spirituali annexum*, significant aliquid a Deo auctore supernaturali proficiens, aut ad Deum salutis æternæ auctorem directum. Hoc autem spirituale triplex est, pergit S. Thomas *ibidem art. 2. & 3.* Aliud in se, ut gratia, iurisdicatio, virtutes infusæ, dona Spiritus Sancti, gratiæ gratis datæ, operatio miraculorum, interpretatio sermonum &c. Aliud est spirituale efficiens, quatenus, licet in se sit quid corporeum, efficit tamen supernaturale, seu spirituale, ut omnia sacramenta, quæ sunt gratiæ, & aliorum donorum quæ illam consequuntur, causa. Tertium est spirituale effectum, seu productum a causa spirituali, ut sanitas per gratiam miraculorum producta, dispensationes in votis, iuramentis, absolutio a centuriis, & alii actus iurisdictionis spiritualis, preces fundere, cantare in choro, mortuos sepelire &c. *Vel spirituali annexum*: quod duplici modo evenit: aut quia antecedenter

coniungitur cum spirituali, ut sunt beneficia ecclesiastica, quæ supponunt Ordinem clericalem, obligationem ad officium divinum, quæ in titulo spirituali fundatur; aut quia rem spiritualem comitatur, vel consequitur, vel ad rem spiritualem ordinatur, ut sunt vestes sacræ, vasa sacræ, templa, reliquiæ Sanctorum, ius patronatus præsentandi ad beneficia. Hæc omnia significant aut rem sacram, seu spiritualem, vel aliquid *rei spirituali annexum.*

III. Simonia duplex. Alia iuris naturalis, & divini; alia iuris ecclesiastici. Prima natura sua mala est; altera mala, quia prohibita. Simonia iure naturali & divino prohibita est, dum quæ ex se spiritualia sunt, aut spiritualibus annexa, ut gratiæ, sacramenta, iurisdicatio ecclesiastica, dona, virtutes &c. venduntur, aut emuntur. Simonia iuris ecclesiastici est permutatio, vel resignatio beneficiorum. Quamvis enim beneficia spiritualia ex se sint; tamen, cum non venduntur, aut permutantur pro re temporali, non intervenit simonia iure divino prohibita; ut si fiat permutatio beneficium pro beneficio, seu rei spiritualis pro spirituali. Est tamen simonia ecclesiastici iuris: quia Ecclesia iustus de causis talem permutationem ut simoniam prohibuit, nisi consulta Sede Apostolica fiat: ut habetur cap. *Quæsitum*, & cap. *Olim*, de rerum permut. Simonia quoque iuris ecclesiastici est emptio, vel venditio quorundam officiorum temporalium Ecclesiæ, ut Sacristæ, Procuratoris, Economi &c.

IV. Disputant Theologi, qua ratione possit dari simonia solo iure ecclesiastico? Durandus, Victoria, Rodriguez negant, dari simoniam solo iure ecclesiastico. Quoniam, inquit, Ecclesia efficere nequit ut id quod natura sua sacrum & spirituale non est, fiat tale. Communis tamen sententia Canonistarum, & Theologorum defendit, præfatam simoniam, iure ecclesiastico vetitam, esse proprie & vere simoniam. Utique Ecclesia nequit efficere ut res in se non sacra, fiat in se sacra, nisi benedictio accedat. Verum potest Ecclesia statuere sua lege ut res aliqua sit intra aliquam virtutem religionis, ordinemque habeat ad rem sacram. Qua lege, aut præ-

ceptoposito, violari lex nequit, nisi simul dignitas rei sacræ violetur. Nam hoc ipso quod ex religionis motivo res aliqua prohibetur, ad materiam religionis eiusmodi res pertinet. Ergo qui prohibitionem transgreditur, vendendo, aut emendo rem ad religionem attinentem, simoniam proprie & vere talem perpetrat. Heinc dum Ecclesia prohibet extrahi furem e loco sacro, facit ut violenta extractio sit sacrilegium, & templi profanatio. Adversæ itaque sententiæ argumentatio seipsa corrumpit. Quoniam licet officia Ecclesiæ, & alia quæ indicavi, non fiant intrinsecus de non sacris sacra, sunt tamen extrinsecus sacra, quatenus subsunt præcepto iuxta religionis motivo.

V. Dividitur ulterius simonia in *mentalem, conventionalem, realem, & confidentialem.* *Mentalis* est quæ intra mentem sistit, omni pacto, & conventionem exteriore sublata. Hæc simonia dupliciter contingere potest. 1. Quando quis nudo interno proposito deliberat simoniam committere. 2. Quando exterius aliquod munus ab obsequio, a manu, a lingua quis offert prava intentione accipiendi aliquid spirituale medio illo munere, tamquam pretio, quin tamen extrinsecus nec explicite, nec implicite indicet, se munera ista præstare tamquam pretium rei spiritualis. *Conventionalis*, quæ mentalem supponit, & ex illa oritur, est expressa, vel tacita conventio dandi temporale pro spirituali, aut contra; sed ex neutra parte executioni mandatur, aut tantum ex una. *Realis* utramque consequitur; & executioni demandatur aut in partem, aut in totum quod, animo conceptum, & exterius conventum erat. *Confidentialis* est, cum quis beneficium procurat, eligendo, præsentando, resignando, aut alia via, cum confidentia, seu pacto expresso, vel tacito, ut is cui procuratur, resignet vel procuranti, vel alteri, aut ut pensionem, vel fructus ex eo reddat.

VI. Disputant Auctores, num, ut simonia conventionalis transeat in realem, requiratur utriusque rei & spiritualis, & temporalis traditio; an sufficiat traditio rei spiritualis, licet pretium non tradatur, sed differatur, & forte etiam nunquam sit tradendum? Layman, Diana, Lopez, & alii contendunt, ad simoniam realem requiri ut ex utraque parte contractus impleatur.

VII. Sententia mihi vera defendit, simoniam realem committi traditione rei spiritualis, licet pactum pretium differatur. Nam alii contractus perficiuntur sola traditione rei

venalis, quamvis pretium non numeretur. Hanc sententiam defendunt Caietanus *opuscul. de sim. quæst. 11.* Soto *Lib. IX. de iust. qu. VIII. artic. 1.* Toletus *Lib. V. cap. xcviij.* Aravius *disput. XVI. part. 11. artic. 2.* Salmanticensis *tractat. XIX. cap. 1. punct. 2. num. 18.* & alii.

VIII. Quæst. I. *Utrum factus simoniacus veram simoniam committat?* Resp. Fictus simoniacus est qui pretium promittit pro beneficio, animo non se obligandi, neque tradendi illud. Hunc gravissime peccare adfirmant omnes: tum quod opus externum simoniacum efficeret, & gravissimum mendacium perpetraret; tum quod in alterius simoniam concurreret, & influeret, pœnisque in foro exteriori contra simoniacos latis noxius esset. Ceterum simoniam formalem & veram hunc non incurrere, docent Salmanticensis *loc. cit. numer. 19.* & citant *Lessium, Caietanum, Reginaldum, Villalobosium, Laymanum, Escobarium, Moyam, Ledesnam, Valentiam.* Huic sententiæ subscribit etiam P. Billuart *diff. 11. artic. 3.* Quoniam, inquit, hæc non est simonia mentalis, cum desit animus. Ergo neque conventionalis, aut realis, cum hæc duæ supponant mentalem. Adduntque simoniam non occurrere, etiam si factus promissor iuramento, aut instrumeto velle se obligare ostendat: quia omnia facta, & non ex animo facta, nulla sunt. Heinc concludunt, posse hunc factum simoniacum retinere beneficium obtentum a legitimo collatore.

IX. Hæc sententia mihi non probatur. Distinguenda sunt ea quæ a voluntate & intentione humana suam recipiunt determinationem, ut sunt sacramenta, ab iis quæ suam determinatam naturam habent. Cum enim, v. g. ablutio indifferens sit ad naturalem, & sacramentalem ablationem, ut ad sacram determinetur, necessaria est baptizantis intentio. Alia vero quæ suam determinatam speciem habent, ab intentione interna operantis non pendent. Externa & realis conventio tradendi pretium pro beneficio, seu re spirituali, & realis traditio rei spiritualis, ita simoniam constituunt, ut non pendeant ab interiore contrahentis voluntate. Exterior promissio dandi pretium, iuramento firmata, est voluntas externa efficax, quæ collidit & deprimit contrariam interiorem voluntatem. Duæ in hoc promissore sunt voluntates: altera, quæ foras erumpit & promittit, & promissionem iuramento, vel instrumeto confirmat; altera interior, quæ excludit obliga-

tionem. Exterior prævalet, dominatur, & superat interiorem. Ergo hæc voluntas promittere est efficax, effectumque exteriorem parit. Ergo in hoc confitū deprimat interiorem voluntatem non se obligandi.

X. Accedit quod sententia quam oppugno, aperit viam latissimam obtinendi, & retinendi beneficia his fictis simoniis, reiecta simonia reali, utpote incommoda. Quisque promittere collatori pretium cum animo se non obligandi, neque illud tradendi. Obtenet beneficium hac ficta promissione. Obtenit beneficium retinere potest, & simul pecuniam, seu pretium promissum, iuxta adversarios. Hæc est simonia eo sceleratior, quo commodior.

XI. Oppugnatur alio ex capite præfata opinio. Si promissor fictus exhiberet adulterinam, fictamque pecuniam, non ne veram simoniam patret? Ais. Et tamen reale pretium non intervenit. Falsum, repones. Adulterina enim pecunia semper aliquid temporalis pretii continet, quod fat est ut sit simonia vera & realis. Recte & bene. Sed etiam externa promissio quid reale est, & onus temporale, vi cuius in foro exteriori plecti, ut simoniacus, fictus promissor potest. Ergo aliquid pretii exhibet fictus promissor, vi cuius obtinet beneficium. Respondent Salmanticensis, non esse veram simoniam, quia deficit vera intentio commutandi. Sed responsio inutilis est, ut patet ex dictis. Scelera quæ natura sua talia sunt, non exuunt, nec accipiunt malitiam ab intentione peccantium. Communiter simonia conventionalis, & realis supponit simoniam mentalem; sicuti communiter adulterium, fornicatio, & cetera vitia supponunt animum adulterum, fornicatorem, furem &c. Ceteram si versutus peccator intentionem contrariam concipiat, non propterea vitia suam iniquitatem amittunt. Utique simonia est studiosa voluntas &c. voluntas, inquam, commutandi, conveniendi, promittendi, non tamen semper se obligandi, & dandi pretium. Reponunt veram fore simoniam, si collator acciperet fictam promissionem pro pretio; at illam non accipit: ideo non est vera simonia. Hæc responsio non est præcedenti melior, immo futillior apparet. Utique collator beneficii non accipit promissionem ut fictam, sed fictam promissionem accipit, putans esse veram, sicut accipit aureos adulterinos existimans esse genuinos. Quibus omnibus serio expensis, sententia Salmanticensium, & aliorum plurimum quos citant, mihi videtur falsa, & a

praxi omnino ableganda. Potiori iure simoniam committunt qui temporale pro spirituali spondent: quoniam non solum datio, sed etiam promissio prohibita est.

XII. Quæst. II. An simonia excipiat materia parvitatem? Resp. Simoniam esse gravissimum scelus fatentur omnes contra ius naturale, & divinum, & Ecclesiæ perniciosissimum: quia truculenta bestia est, ambitione, & avaritia parva, omniaque perturbat, & profanat. Communis sententia est, simoniam ob materia parvitatem non esse a peccato mortali immunem: quandoquidem vel parvitas materiae se tenet ex parte pretii; & tunc gravius dignitas rei sacræ contemnitur, cum, ut Esau, propter lenticulam vendatur, aut ematur res spiritualis: aut se tenet ex parte rei spiritualis; & hæc, quantumvis in se parva sit, dum venalis sit, gravem patitur iniuriam.

C A P U T II.

De iis quæ pretii rationem habere possunt in simonia.

I. Notum est tria habere pretii rationem in simonia, munus ab obsequio, a manu, a lingua. Munus ab obsequio est subiectio oblata, quæ multis modis præstari potest illi a quo speratur res spiritualis; ut eidem inservire, assistere, eum comitari, instruere, docere, eiusdem causam promovere. Munus a manu est pecunia, & quidquid nomine pecuniæ venit sive tradita, sive promissa. Munus a lingua est favor, laus, elogia, preces, supplicationes, adulationes, intercessiones, & alia eiusmodi. Licet munus præferat quid gratuitum & liberale; hic tamen locum pretii debiti tenet.

II. Quæst. I. An semper in munere a manu, a lingua, ab obsequio committatur simonia? Resp. Generalis & præcisa regula designari nequit. Certum est quod si hæc tria munera, aut unum eorum offeratur tamquam pretium, seu hac intentione obtinendi, vel conferendi beneficium spirituale, committi simoniam. De munere a lingua hæc docet S. Thomas 2. 2. quæst. c. art. 3. ad 3. Munus a lingua dicitur vel ipsa laus pertinet ad favorem humanum, qui sub pretio cadit, vel etiam preces, ex quibus acquiritur favor humanus, vel contrarium evitatur. Et ideo si aliquis principaliter ad hoc intendit, simoniam committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere qui preces pro indigno porrectas exaudivit. Unde ipsum factum est simoniacum. Si autem preces

pro digno porrigantur, ipsum factum non est simoniacum: quia subest debita causa, ex qua illi pro quo preces porriguntur, spirituale aliquid conferatur. Tamen potest esse simonia in intentione, si non intendatur ad dignitatem personæ, sed ad favorem humanum. Si vero aliquis pro se rogat ut obtineat curam animarum, ex ipsa presumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno. Licite tamen potest aliquis, si sit indigens, pro se beneficium ecclesiasticum petere sine cura animarum. Et quia hæc tria munera, & quodlibet horum quandoque pretii, quandoque muneris gratuiti habere rationem possunt; ideo spectandæ sunt circumstantiæ, & dantis, accipientisque intentiones. Pecuniæ traditio, vel promissio rarissime muneris gratuiti rationem habet. Si Episcopus beneficium conferat ministris ob servitia præstata, vel præstanda abque salario, communiter simoniam committit, etiam si nullum interveniat pactum. Quoniam factum loquitur, & locum pacti obtinet. Congrua stipendia præbeant ministris suis Episcopi, ut a simoniæ labe immunes sint. Prætextus quos allegare Episcopi solent, videlicet ministros in curia retinere, ut illorum indolem, mores, & aptitudinem explorent, sunt simoniæ velamina: quoniam si hic est eorum finis, stipendium ergo præbeat, ut libere possint absque beneficio dimittere, si deprehenderit eos ineptos. Verum quando iisdem annuum salarium non confertur, omnes apparent docti, morati, & apti, licet trunci sint, & dissoluti, vel hypocritæ. Simoniam committit Episcopus, si promittat alicui beneficium, ut coram Principe, Rege, Iudice illum laudet; aut beneficium dare nolit, nisi aliqui magnates, vel etiam matronæ intercedant, supplicentque, ut hac via sibi devinciat magnates, Principes, matronas, a quibus Episcopus aliquid sperat.

III. Communiter Auctores dicunt, quod munera a lingua, & ab obsequio, si sint gratuita, non inferant collationem beneficii esse simoniacam: quod verum habet. A perquam raro gratuita, & mera animi ingenii testimonia sunt. Sæpissime mentitur iniquitas sibi, & homines seipsos frequenter decipiunt; iactantque se exhibere gratuita munera illo ipso tempore quo reipsa pretia offerunt, ut emant. Communiter obsequia, laudes, præconia, supplices preces sunt luculenta indignitatis & ineptitudinis candidatorum ad beneficia argumenta. Qui digni sunt, his muneribus neque gratuitis, neque

debitis indigent. Immo quo digniores sunt, eo ab his donis & linguæ, & obsequii abstinent. Facillime distinguant Theologi principaliter, & minus principaliter offerre. Quæ distinctio vera absolute est; at in praxi hæc confinia distinctionis minus principaliter, secundario, principaliter, primario, latent; & versutus animus se se transformat, larvamque mutat. Quare tam candidati, quam collatores beneficiorum prorsus ab eiusmodi muneribus abstineant, & quam longissime abstinent. Altius infixæ animo sit S. Thomæ doctrina. Si aliquis pro se rogat ut obtineat curam animarum, ex ipsa presumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno. Quod autem ipse candidatus pro se roget, vel rogare faciat, perinde est.

IV. Quæst. II. An inter munera a manu sit numerandum mutuum? Resp. Quis confert beneficium sub conditione pecuniæ mutuandæ, ut nempe quis mutuum det pecuniam sub pacto obtinendi beneficium. Adfirmant omnes, simoniam committi, si alterutri parti obligatio mutuandi, aut conferendi beneficii ratione mutuandi imponatur, cum talis obligatio sit pretio æstimabilis. Similiter si mutuum ex pacto vel conventionem tradatur ob finem assequendæ rei spiritualis, simonia proculdubio est. Plures Casuistæ contendunt, non esse simoniam conferre beneficium sub conditione mutuandi tradendi, vel e contrario; sicuti, inquirunt, non est usura mutuum dare sub pacto ut alter remuneret. Sic docent Diana, Sanchez, & alii. Sed hæc sunt casuistica commenta. Quin isti & mutui gratuiti legem violant, & simoniam perpetrant.

V. Quæst. III. Qui titulo consanguinitatis vel affinitatis beneficia confert, committit ne simoniam? Resp. Hunc gravissime peccare, & quidem contra iustitiam, si consanguineum præferat digniori, docet communis & vera sententia. Ceterum simoniam non committit, quia nullum pretium intervenit; ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. c. art. 5. ad 2. Quod si aliquis aliquid spirituale alicui conferat gratis propter consanguinitatem, vel quamcumque carnalem affectionem, est quidem illicita, & carnalis collatio; non tamen simoniaca: quia nihil ibi accipitur. Unde hoc non pertinet ad contractum emptionis, & venditionis, in quo fundatur simonia. Si tamen aliquis det beneficium ecclesiasticum alicui hoc pacto vel intentione, ut exinde suis consanguineis provideat, est manifesta simonia.

VI. Simoniam perpetrat Episcopus, si conveniat de pensione sibi, aut alteri solven-

da, ut conferat beneficium, si alias pensionem non fuisset impositurus. Simonia quoque rei sunt candidati, qui in Romana Curia pensionem solvendam, aut aliquid aliud pretio æstimabile spondent aulicis, aut aliis quibuslibet, ut auxilium, favoremve præbeant ad beneficium obtinendum.

VII. Si parentes filiis munera promittant, ut sacramenta frequentent: si Christianus infidelem donis alliciat ad baptismum suscipiendum; si Catholicus nuptias futuras promittat mulieri hæreticæ, si catholicam fidem suscepit; si quis puellæ promittat dotem, dummodo Religionem ingressa fuerit: in his casibus nulla committitur simonia, cum eiusmodi dona nullam imponant obligationem, & omnia sint in bonum spirituale eiusdem promissarii. Nulla tamen obligatio promissarii imponenda est. Nihil quoque exigendum est in commodum donatoris.

VIII. Quæst. IV. *Simoniam ne perpetrat qui beneficium confert, vel aliud spirituale cum pacto ut beneficiarius aliquod onus subeat?* Resp. Si onus sit beneficio annexum, nulla est simonia. Quare si beneficio sit annexum onus docendi, legendi, cantandi, nulla est simonia conferre beneficia eiusmodi cum debito implendi præfata onera. Immo potest Episcopus onera in utilitatem Ecclesiæ, puta cantandi, docendi, promovendi Ecclesiæ negotia, adicere beneficio, & cum pacto eadem implendi conferre: tunc enim nulla est conventio inter dantem, & accipientem. Disputatur solum, num ipsi recipienti beneficium, onus personale, nullo modo beneficio annexum, imponi absque simonia possit. Adfirmat Sanchez cum aliis, si onus quod imponitur, sit spirituale. At communis, & vera sententia negat. Quamquam enim in ipsis rebus spiritualibus licita commutatio sit; ut si tu tot Missas hoc mense applices iuxta mentem Sempronii, cum pacto, & onere, ut totidem ille pro te applicet altero mense; tamen in beneficiis omnis conventio & pactio facta cum illo qui beneficium accipit, prohibita est; quamvis sit de re spirituali absque licentia Romani Pontificis. Quare simonia est renunciare, vel commutare beneficia, quibuscumque conditionibus, pactio- nibus, modisque adiectis. Quoniam Ecclesia hæc omnia prohibet. Hinc simonia est renun- tiare beneficium in favorem alicuius, ut ille vicissim renuntiet in favorem alterius. Et ne otio abutar in pluribus recensendis casibus, omnes pactiones in beneficiis conferendis, permutandis, renunciandisve Ecclesia se vere prohibet.

IX. Conveniunt duo inter se ut unus resignet beneficium in favorem alterius hac conditione ut consentiat pensioni imponendæ de Papæ licentia: & ut facilius impetrent a Papa imponendæ pensionis facultatem, augent beneficii redditus, seu exprimunt maiorem quam reipsa sit beneficii valorem. Isti simoniae rei sunt; & facultas impetrata est subreptitia. Similiter simoniae rei sunt qui permutant, aut renuntiant beneficium cum pensione ex licentia Papæ, sed adiecta conditione, ut renuntiatarius solvat Bullas pensionis. Simoniam quoque committeret qui conferret beneficium curatum cum onere, ut beneficium quod habet, libere resignet: quia apponeret conditionem in collatione beneficii, quæ de iure non est, ut docent Salmanticenses *loc. cit. n. 48.*

X. Quæst. V. *Committeret ne simoniam, qui pecunias daret non collatori beneficii, sed intercessori, mediatori, ministro, famulo, alterive persone, ut preces funderet apud Episcopum, ut ab eo beneficium obtineret?* Resp. Pallio laboris, lucri amissi in negotiatione, recompensationis damni tegi sæpe solent eiusmodi simoniacæ pactioes. Ab eiusmodi donationibus omnino abstinendum est. Quod enim traditur eiusmodi ministris, & intercessoribus, plurimum superat eorum industriam. Quod enim pinguis est beneficium, eo opulentiora esse solent dona: quod argumento est, non laboris, sed intercessionis & favoris ratione exhiberi. Lessius, Sanchez, Castropalaus, & alii Probabilitæ facile admittunt eiusmodi distinctionem pecuniæ traditæ non ob preces & intercessionem (quo in casu omnes adfirmant esse simoniam) sed ob laborem, industriam, incommodum &c. Verum in praxi vix admittenda est eiusmodi distinctio, quoties ante obtentum beneficium pecunia datur, aut dona promittuntur. Datur pecunia, inquis, famulo, ministro, alterive ad habendum illum benevolum, ut facilius pateat ad Episcopum aditus &c. Hæc omnia sunt simoniae velamina, & tegumenta.

XI. Salmanticensis *loc. cit. num. 51.* cum aliis docent, non esse simoniam, si pecuniæ tradantur mediatori, non ut intercedat apud collatorem, sed ut præcise merita repræsentet Prælato; ipsi tamen fatentur, hoc esse periculofum, & omnino cavendum. Subdunt tamen, nullam esse simoniam, si mediator præcise exercent munus advocati, exponendo candidati merita. Munera autem accipere pro exercitio advocati nullo modo simoniacum est. Addunt, finem proximum in tali

mu-

munerum largitione esse acquisitionem bonæ opinionis apud collatorem beneficii. Ut autem sit simonia, oportet ut finis immediatus dationis pecuniæ sit acquisitio alicuius rei spiritualis. Et laudant pro hac opinione *Suarez, Dianam, Palaum, & alios.* Technæ istæ sunt, quibus, ut mihi videtur, simoniae obtegatur & ornatur simulacrum. Si vocatus a Domino candidatus sit ad beneficium, fundere Deo preces debet, ut lumine cælesti Prælati mentem perfundat, quo digniorem eligat. Istorum ratiocinia mihi humana prudentia parta, non ex divinis Scripturis haulta videntur. Consule quæ dixi de vocatione Clericorum, & spiritu sacerdotali; & illinc colliges nimis humana esse recensita argumenta.

XII. Quæst. VI. *Simoniam ne committit qui alicui magnam pecuniam summam in elemosynam impendendam promittit alicui Monasterio, vel pauperibus, ut pro eo beneficium impetret precibus, intercessione ab Episcopo?* Resp. Negant Salmanticensis *num. 54.* cum Diana, & aliis: quia tunc non datur pecunia ut pretium, sed gratis, & in elemosynam: quæ titulus est excusans largitionem munerum a simonia. Hæc sententia mihi falsa est. Nam iste revera pecuniam tradit, ut hac via obtineat beneficium. Quod autem hæc pecunia in pia sit tribuenda opera, extraneum profus est, & per accidens. Cur hæc pecunia traditur intercessori, & mediatori? Ut beneficium impetret. Cur ergo simonia non est? Quia pecunia impendenda est in elemosynam, tradenda est Monasterio. Hæc ratio mihi ridicularia videtur, & purum velamen ad simoniam fucandam. Quid enim refert, in quem usum sit expendenda pecunia, quando reipsa datur pro beneficio assequendo?

CAPUT III.

Quomodo simonia committatur, dum res temporalis traditur vel tamquam pretium, vel tamquam motivum, vel tamquam gratuita compensatio. Laxa nonnullorum Casuistarum opiniones refelluntur.

I. **Q**uemadmodum vix usura aliqua in mundo reperiretur, si consisterent plurium Moralistarum opiniones; sic nullam amplius patrantur Clerici simoniam, si veræ forent distinctiones innumerae quas excogitarunt Casuistæ plurimi. In pecunia, seu re temporali distinguunt rationes pretii, motivi principalis, secundarii, proximi, directe intenti; ut tandem aliqua ex his

Conc. Theol. Tom. X.

viis pecunia absque simoniae labe perveniat in manus aut collatoris, aut intercessoris beneficii conferendi, aut collati. E contrario divina Scripturæ, Patres, & Concilia absolute, omnique distinctione sublata, prohibent quidquam pro re spirituali tradere. Christus Dominus inquit: *Gratis accepistis, gratis date: Matt. x. & S. Petrus Act. viii.* subdit: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.* Canon apostolicus xxx. hæc continet: *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, deiciatur.* Concilium Tolosanum *can. 1.* hæc statuit: *Si quis Episcoporum accepta QUOCUMQUE MODO pecunia ordinaverit Episcopum, Abbatem, Presbyterum, Diaconum, aut quemcumque alium qui numeratur inter Clericos, ipse gradus sui subiaceat periculo; & qui sic ordinatur, nullum habeat fructum ex huiusmodi mercimonio; sed sit alienus eius dignitatis, & ordinis quem per pecunias acquisivit.*

II. Rursus *1. qu. 1. can. Sanctorum Patrum* hæc habentur a Calisto Papa præscripta: *Exempla sequentes, & officii nostri debita innovantes, ordinari quemquam per pecuniam in Ecclesia Dei, vel promoveri auctoritate Sedis apostolica malis omnibus prohibemus.* Ibidem quoque ex decreto Concilii Toletani iuri canonico inserto hæc præscribuntur: *Si quis pro percipienda Sacerdotii dignitate quolibet præmium detectus fuerit obtulisse, ex eodem tempore anathematis se noverit opprobrio condemnatum.*

III. Innocentius III. in epist. ad Archiepiscopum Cantuariensem. *In tantum peccatis exigentibus corda quorundam simoniaca pravitas depravavit, ut in exterminium canonice sanctionis, & in elusionem quodammodo divini iudicii lucris turpibus imbianes, ac dicentes in corde suo, Non est Deus, simoniam sub honesto nomine pallient, quasi mutato nomine, culpa transferatur in poenam. Verum nec Deus, secundum Apostolum, iridetur, nec tales Simonis sectatores, etsi temporalem in presenti forsan eludant, in futuro poenam effugient sempiternam, cum nec honestas nominis malitiam palliabit, nec vox poterit abolere reatum.*

IV. Sed, missis innumeris tum Conciliorum, tum Patrum testimoniis, sufficiat transcribere quæ Concilium Tridentinum *sess. xxiv. cap. xviii. de reform.* ubi de electione Pastorum, seu Parochorum prolixus habetur sermo, inter plura decernit. *Caveant*

D 3

que

que ne quidquam prorsus occasione huius examinis, nec ANTE, NEC POST ACCIPIANT: alicuius simonia vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant; a qua absolventur, nisi DIMISSIS BENEFICIIS, quae quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles reddantur. Quid desiderari luculentius potest?

V. Ex his omnibus, & plurimis aliis, quae brevitatis gratia omitto, evidentissime patet, Scripturas divinas, Patres, & Concilia eo conspirare, ut nihil pro dispensatione spiritualium thesaurorum Ecclesiae, sive ante, sive post accipiatur, vel ab ipsis examinatorebus, nedum a collatoribus Episcopis, Prelatis, aliisque dispensatoribus. Quid? Nihil neque ante, neque post tribui examinatorebus potest; & aliquid sive ante, sive post tradi ipsis collatoribus beneficiorum licitum erit? Hoc esset delirium, nedum vanum commentum. Sublata est ergo omnis de simonia controversia. Nam neque Scripturae, neque Patres, neque Concilia distinguunt in pecunia, seu re temporali rationes pensionis, vel gratuita retributionis. Sed absolute clamant: *Gratis acceptis, gratis date.* Detestantur dona Dei pecunia possideri. Universe proscribunt quidquam dari tum ante, tum post. Cedo: si Conciliorum decreta ingenuo animo servarentur iuxta pervium, & nativum quem praeferunt sensum, non ne simoniae in sumum occiderent? Verum sicut alia divina, & ecclesiastica mandata, ita quoque praepcepta adversus simoniam a non paucis recentioribus Theologis implicata, obscurata, & in falsa detorta sensa concipiuntur. litorum systema, & commenta rescribam.

VI. P. Gregorius Valentia inter primos citari solet, qui mandata contra simoniam laxavit. Hunc Auctorem propriis oculis legi, & reipsa Tom. III. disput. vi. q. xvi. punct. 3. consuetis distinctiunculis legem eludit, inquit: „Potest quis conferre spirituale propter temporale principaliter, tamquam propter finem; ita ut temporale apud eum non sit finis ipsius rei spiritualis, quasi temporale plus ab eo quam spirituale aestimetur; sed tantummodo voluntatis, sive applicationis animi ad actum conferendi spirituale: & hoc non est simonia.

VII. Romana Sedes, inaudiens simoniae scelus quorundam iuniorum distinctiunculis & opiatunculis foveri, & lacius gratulari, trequentes propositiones damnavit. Alexander

VII. hanc num. 22. proscripsit. *Non est contra iustitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis: quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.*

VIII. Ven. INNOCENTIUS XI. duas sequentes 45. & 46. diris devovit. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.*

46. *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immo etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur quam res spiritualis.*

IX. De his propositionibus hanc tulit censuram Clerus Gallicanus anno 1700. *Haec propositiones temerariae sunt, scandalosae, perniciosae, erroneae, haeresim simoniacam, a sacra Scriptura, canonibus, & pontificiis constitutionibus reprobatae, mutato tantum nomine, per fallacem mentis sive intentionis directionem inducunt.*

X. Tantum vero abest S. Thomam his damnatis thesibus aliquo modo favere, ut non nemo debetare visus est; quin luculentissimis verbis easdem in antecessum praefocavit. Nam in IV. Sen. dist. xxv. quest. III. art. 3. haec scribit: *Quicumque pro aliquo temporali commodo dicit aliquid spirituale, vel annexum, simoniam committit.* Ubi hic distinctio P. Valentiae, Tanneri, & aliorum, utrum detur vel tamquam rei spiritualis pretium, vel per modum motivi applicantis, seu intellectus animi ad conferendam rem spirituales? Rursus 2. 2. quest. c. art. 2. ad 5. paucis verbis definit, simoniam esse *per pecuniam parare sibi viam ad rem spiritualem obtinendam.* Alia nunc praetereo testimonia. S. Thomas rem temporalem, quam dispensatoribus rerum spiritualium exhibent simoniaci, pretium vocat, quia reipsa locum pretii obinet; quamvis mentalium praecisionum, & intentionum fucus praecoloretur.

XI. P. Carolus Billuart dis. II. art. 3. scribit, hanc quaest. nempe alea periculose plenam esse, quam utrimque syrtis obsident, syrtis nempe distinctiuncularum, sub quibus simonia cubat. Sub Sole Aquinate mediam se tenere viam ait, quin declinet aut ad dexteram nimii rigoris, vel ad sinistram laxi-

laxitatis. Omnes se ab his recedere extremis ostentant. At plurimi ad laxitatis, syrtim declinant, quia a sacris canonibus, & Patribus recedunt. P. Billuart in hac causa a Sole Aquinate declinat, ideo in extremum laxitatis impingit, & consuetis distinctiunculis eiusdem S. Thomae doctrinam, quam sibi illustrare blanditur, reipsa ad laxa iuniorum placita detorqueere studet, ut mox patefaciam. Cur alea, & syrtibus plena est controversia haec? An Scripturae divinae, an canones, an Patrum testimonia apertissima non sunt? Casuisticae quorundam recentiorum distinctiones, subtilia commenta, pretii, motivi, obligationis antidotalis, compensationis gratuita, motivi intermedii, sunt syrtes & scopuli, quibus sublatis, omnia plana sunt & luculenta.

XII. Quest. I. *Qui dat rem temporalem tamquam motivum proxime obtinendi spirituale, & contra, committit ne simoniam?* Resp. Adfirmant communiter etiam Probabilista: quia tunc, inquit, pecunia, seu res spirituales rationem pretii habet; cum spirituale respiciat tamquam obiectum immediatum. Nihil enim inter rem spirituales & temporalem intercedit. Ergo res temporalis proxime tendit in rem spirituales obtinendam. Nec necesse est ut qui rem temporalem confert, aut contra, intentionem habeat expressam solvendi per modum pretii, sed fat est quod reipsa tradat pecuniam pro obtinenda re spirituali. Reponebant Auctores damnatae doctrinae, pecuniam dari ad flectendum animum collatoris rei spiritualis. Peregregie. Qui emit mercem, non solvit pecuniam pro merce, sed ut applicet animum venditoris ad mercem tradendam. Haec est argumentatio P. Valentiae, Tanneri, & aliorum: quae quam sit robusta, & theologica gravitate digna, nemo non videt.

XIII. Quest. II. *Qui dat pecuniam tamquam motivum non immediate obtinendi rem spirituales, sed tamquam motivum medium honestum, ex quo expectetur res spirituales, committit ne simoniam?* Resp. Negat P. Billuart loc. cit. & citat Caietanum, Navarum, Sotum, Bonacinam, Lessium, Suarez, Caballutium, & alios plures: eamque consentaneam asserit principiis S. Thomae, & omnium scholarum. Quoniam, inquit, dum intervenit aliud motivum verum & honestum praeter spirituale, propter quod datur temporale, unde expectatur spirituale, tunc pecunia seu res temporalis nec explicita, nec implicita habet rationem pretii. Sed ad si-

moniam contrahendam oportet ut traditio rei temporalis rationem pretii habeat aut formaliter, aut virtualiter, aut explicita. Primam propositionem evincere conatur paritate elemosynae, quae traditur pro Missae celebratione, & Canonici perguntis ad chorum propter distributiones.

XIV. Hanc opinionem reiicio ut falsam, laxam, & doctrinae Scripturarum, Conciliorum, & S. Thomae prorsus adversam. Et miror P. Billuart hanc laxam opinionem Angelici Doctoris principiis consentaneam asserere. Et ut paucis rem conficiam, quare a P. Billuart: candidatus ad Ordines, vel ad beneficium parochiale accipiendum offert pecuniam examinatorebus, Episcopo, collatori: quodnam est motivum illud medium, verum, & honestum, a quo expectatur beneficium, aut sacramentum Ordinis, & propter quod pecunia offertur? Edisserat nobis hoc medium motivum. Nullibi illud prodit P. Billuart. Nimis vero inconsidate obrudit elemosynam pro celebratione Missae collatam, cum vel ipsi Casuistarum vulgo notum sit, hanc tradi in sustentationem Sacerdotis. Haec sustentatio vera & realis motivum est stipendii collati pro celebratione Missae; sicut & distributionum, quae sustentant Canonicum frequentantem chorum. Quare haec opinio P. Billuart verbis meris, nullo modo re, discrepat a praecedenti, quam ille ipse improbat ut laxam & in recentis propositionibus proscripsit contentam.

XV. Clarius rem explico adductis verbis ipsius P. Billuart. „Simoniam ex sua ratione, ne formali essentialiter requirit ut temporale detur pro spirituali tamquam pretium vel formaliter, vel virtualiter.“ Hanc eandem doctrinam tradunt Salmanticenses tract. XIX. cap. I. punct. 4. num. 55. „Dicendum igitur est, necessario requiri ad contractum emptionis, & venditionis quod traditio pecuniae, vel alterius rei temporalis fiat ex voluntate dandi illam ut pretium, seu commensurandi illam cum re spirituali, tantique aestimandi; quod fit per contractum onerosum: hac tamen seclusa prava voluntate, & etiamsi temporale detur animo consequendi spirituale, non ut pretium onerosum, sed gratis, vel ex gratitudine, aut benevolentia, etiam cum aliqua antidotalis obligationis impositione, nulla simonia committitur, sive munus ante collationem rei spiritualis conferatur, sive post ipsam, sive simul cum ipsa.“

XVI. Hac doctrina P. Billuart, Salmanticensium, & aliorum Causistarum admittit, exulat ab orbe christiano simonia omnis. Quod Auctores citati a P. Billuart, ut Bonacina, Lessius, & alii, docuerint eiusmodi opinionem, excusatione digni sunt, cum scripserint ante Alexandrum VII. & Innocentium XI. At valde mirum est, Salmantenses, & Billuart potuisse hanc opinionem propugnare, cum nec verbis fere differat a propositione damnata ab Innocentio XI. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale &c.* Damnata ergo est propositio in terminis tum P. Billuart, tum Salmantensium, nempe essentialiter requiri ad simoniam ut res temporalis oblata habeat rationem pretii. Immo doctrina Salmantensium laxior omnino est propositione damnata. Nam Salmantenses requirunt ut traditio rei temporalis procedat a prava voluntate dandi illam ut pretium, seu commensurandi illam cum re spirituali, tantique aestimandi. Qui sic traderet pecuniam, non modo simoniacus, sed hæreticus esset, ut sapienter advertit Seraphicus Doctor S. Bonaventura in IV. dicitur. xxv. qu. iv. artic. 1. inquit: *Ille qui emit, ac vendit spiritualia, aut credit ea pro pretio posse aestimari, & valori rei terrene æquari, & pro pecunia possideri: & hæc est hæresis manifesta. Aut ille qui vendit, & emit, non credit quod gratia Dei per pecuniam comparetur; sed tamen ardens avaritia nititur aliqui assequi, vel impetrare per pecuniam; quod ad humanam spectat dispensationem: & sic non est peccatum fidei, sed morum: quia talis peccato non nocet, & male facit; & sic simoniacus est avarus, & in pessima specie avaritiæ; nec est proprie hæreticus.*

XVII. Vix umquam Catholicorum aliquis simoniam committit ad normam quam Salmantenses prescribunt. Quis est qui rem temporalem commensurari cum re spirituali, tantique aestimare audeat? Hæreticus, nedum simoniacus is esset, ut dixi. Quis sibi præstituit illud medium motivum quod cum aliis Casuistis commentus est P. Billuart inter rem spirituales & temporales? Distinctione igitur tradendi rem temporalem non ut pretium, sed tamquam motivum, incitamentum, vel antidotalis gratitudinis titulo, vel tamquam gratuitam compensationem, sunt vanissima commenta, falsa velamina, technæ ineptissimæ ad fucandum simoniæ cri-

men. Scripturæ divinæ, Patres, Concilia prohibent, nulla adiecta distinctione, quidquam temporale accipere, vel tradere pro re spirituali. Circumveniunt ergo nimis patenter divinas, humanasque leges contra simoniam præfata distinctionum effugia. Divinæ leges, & sacri canones non prohibent aliquid dare, vel recipere pro re spirituali sub hoc aut illo titulo, vel motivo; sed absolute vetant ne quidquam tradatur, vel accipiatur. Vanissimæ leges essent, si pro omnibus beneficiis, sacramentis, aliisque divinis thesauris dispensandis pecunia recipi, & dari posset, non ut pretium, sed ut motivum, ut antidotalis, vel gratuita compensatio. Acceptio pecuniæ est illa quæ procribitur. Quod enim hoc aut illo titulo accipiatur, perinde est, ad avaritiam, & simoniam quod attinet. Neque confundenda est doctrina contra simoniam cum sustentatione ministrorum ab ipso Evangelio, & Ecclesiæ auctoritate probata, ut mox explicabo. Doctrina igitur Salmantensium, P. Billuart, & aliorum Casuistarum continetur, ut mea præsertim opinio, in prop. 45. damnata ab Innocentio XI. Cedo: an Balaam reponere non potuisset, se a Rege Moabitæ accepisse munus, non ut pretium, sed ut motivum: & Giezi se accepisse a Naaman munus ut gratuitam compensationem, sicut ut miraculi pretium? An non vel ipse Simon magus asserere potuisset, se pecuniam Apollolis obtulisse, non ut pretium, sed tamquam incitamentum ad incitandos illorum animos, ut potestatem sibi imperirent dandi Spiritum sanctum per manuum impositionem?

XVIII. Quæst. II. An licitum sit temporale tradere pro spirituali ex mera gratitudine, benevolentia, & amicitia? Resp. Hanc quæstionem proponit P. Billuart loc. cit. nr. 3. & sententiam adfirmantem ut probabilior rem amplectitur: pluresque canones adducit, ut hanc opinionem evincat. Hæc sententia, si absolute spectetur, non probabilior modo, sed certa & evidens est. Numquid divinæ Scripturæ, aut sacri canones prohibent virtutum gratitudinis, amicitie, & benevolentie officia? Verum quia in praxi sub hoc gratitudinis & amicitie pallio simonia cubat, ideo sacri canones absolute prohibent quamlibet temporalem rei traditionem pro spirituali. Homines natura sua, & re ipsa communiter ingrati sunt, nihilque gratitudine in mundo rarius. Gratitudinis officium obligationis testimonium est. Et quia insita su-

per-

perbia impedit ne homines se aliis subiectos & devinctos fateantur; ideo grati communiter esse refugium. Solum in collatione & acceptione beneficiorum, sacrorum ordinum, aliarumve rerum spiritualium gratitudinis officia obtruduntur. Casuistæ plures hac in materia communiter omnes gratos, benevolos, sincerosque amicos præsumunt, ut eos a simoniæ labe purgent. Verum cum in praxi paucissimi ex vero & sincero amicitie titulo donent; offerantque pecuniam, ideo sacri canones, sicut divinæ leges; absolute pecuniæ traditionem in recensita materia severe prohibent.

XIX. Præterea in recipiendis beneficiis, quibus animarum cura annexa est, quinam est titulus gratitudinis? Episcopus confert beneficium curatum, onus tremendissimum, & angelicis humeris formidandum, quod æternæ perditionis annexum periculum habet in altera, & in hac vita perpetuos labores, vigilias, sollicitudines, incommoda, fastidia, angores continuos. Et pro tanto onere sibi impositio grati esse debent Beneficiati? Quodnam, amabo, gratitudinis genus istud? Gratitudo præsupponit aliquod commodum, & utilitatem collatam ab eo cui gratitudinis testimonium exhibendum est. Beneficia, parochiæ, animarum regimina a pluribus suscipiuntur, quatenus præferunt dignitatis fulgorem, salutationes in foro, obsequia, & imperia, & prout emolumenta temporalia, & pingues aut parvos redditus præbent. Sub hoc aspectu Casuistæ citati spectant beneficia ecclesiastica: idcirco simoniaca munera gratitudinis pallio obtegere posse sibi blandiuntur. Ne multa: gratitudinis, benevolentie, & amicitie officia, munera, donationes exercent & laici, & Clerici, sed in civilibus negotiis, non in rerum sacrarum collatione, & acceptione. Sicuti beneficia, & sacra quæcumque non amicitie & benevolentie titulo dispensari debent, sed virtutis merito; ita nihil humani ob eiusmodi beneficia rependi collatoribus debet.

XX. Quæst. IV. Utrum liceat dare temporale sub spe obtinendi a donatario spirituale, & contra, titulo amicitie, & gratitudinis? Resp. Adfirmat loc. cit. P. Billuart, dummodo sincere & non fictè expectetur ut donum spontaneum ex mera gratitudine, amicitia, & liberalitate, & titulo muneris temporalis debitum. Quoniam, inquit, hoc est dare temporale ut motivum quidem obtinendi spirituale; sed mediante alio motivo honesto, scilicet gratitudine, & amicitia. En-

tandem motivum illud medium honestum, vi cuius P. Billuart cum ceteris Casuistis a se citatis a simoniæ labe purgat pecuniarum munera pro collatione spiritualium tradita. Hoc admisso titulo, nulla in mundo simonia est. An Giezi, Balaam, & ipse Simon magus hoc titulo sua honestate munera non potuissent? Involucra hæc sunt, sub quibus latitat simoniæ crimen. An, ut minus, gravissimum periculum non est sub hac amicitie & gratitudinis larva serpere simoniæ flagitium? An re ipsa in praxi non serpit? Cur ergo non clamatur contra eiusmodi munera? Ut quid officium sinceræ & non fictæ gratitudinis adducitur, quæ in praxi vix unquam reperitur, & ficta atque simulata communiter grassatur? Hæc ne instruendi lectores in practica morum disciplina vera methodus? Ad id quod in praxi communiter accidit, attendere magister morum debet, non ad conditiones mente confectas, & a praxi abstractas, quasque homines fingere pro arbitrio valent. An cachinnis sibilisque deridendos se non propinarent & donatores, & donatarii eiusmodi, si in foro exteriori has pecuniarum traditiones & acceptiones titulo amicitie & gratitudinis excusare a simonia contenderent? Cur hoc? Quia forum externum iudicat, & præsumit secundum ea quæ communiter contingunt. Vel ipsis simoniacis inscrutabilia sunt propria cordium secreta, & facillime sibi illudunt, gratuita esse propria munera, cum sint re ipsa vilissima pretia & mercimonia. Cavere ergo lector ab eiusmodi vanis distinctionibus debet: & in divinas Scripturas, in sacros canones animam intendere, qui absolute, sublata omni circuitione, præfata munera vetant.

XXI. Hinc sequitur, laxa & falsa esse consuetaria sequentia. Salmantenses tract. ix. cap. 1. punct. 4. num. 56. „ Si aliquis „ resignet beneficium in manibus Prælati, „ vel in favorem alterius, sed cum eo animo, spe, & intentione, ut alter ex gratitudine, & antidotali obligatione, muneribus, donis, & obsequiis respondeat, „ alias sine tali spe non resignaturus; sed „ neque intendens illum alia obligatione præter antidotalem obligare, nec pacto alio „ oneroso, aut conventionem interveniente, „ quo alium rigoroſe obligare intendat; non „ erit simonia. „ Si intervenient pactioes & conventiones, atque rigoroſa obligatio, est simonia putida, & manifestissima. Simonia descripta ficta, & larvata est, contenta in prop. 45. Qua via excusari a simonia, ut mi-

ut minus mentali, valet præfata spes, & intentio? Non resignaret beneficium sine hac spe consequendi munera, & donationes: & nulla erit simonia? Addunt iidem Salmanticenses *ibidem*: Idem est de eo qui beneficium in manu Prælati, vel in favorem alterius resignat ea spe & intentione, ut aliud pinguius ab Episcopo sibi conferatur, aliter non resignaturus, si Superiorem non alia, præter antidoralem, obligatione astrictum relinquere intendat. Idem est in similibus casibus. Valentia §. 3. . . . Sotus art. 3. Rodriquez cap. LVIII. Palas punct. 4. Suar. Ugol. Sanch. Diana, Less. Layman loc. cit. qui etiam addunt, id verum esse, etiamsi dictam spem verbis, vel scripto exprimat Superiori: quia quod optare licet, etiam verbis exprimere licet, & etiam licitum est petere ab alio, quod ex naturali obligatione tenetur. Hæc opinio adeo laxa est, & in prop. adeo evidenter contenta, ut nulla egeat confutatione. Sufficiat referre id quod cap. Tua nos de simonia præscribitur. *Si tamen is qui talem donationem fecit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona spiritualia valeat adipisci; & Clerici qui eum in favorem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri: sine dubio tam iste, quam ille apud districtum iudicem culpabiles iudicantur.* Ut vides, canones animum spectant assequendi spirituale per temporalia munera: & hoc fat est ad simoniæ crimen contrahendum. Aliæ intentiones, quas comminiscuntur iuniores, dandi tamquam motivum, aut gratuitam compensationem, aut per modum obligationis antidoralis, latebræ sunt, & syrtes simoniæ: quæ si a christiana Theologia reicerentur, controversia hæc non esset, ut ait P. Billuart, alea, & syrtibus plena.

XXII. Fatentur Salmanticenses loc. cit. num. 58. in foro exteriori eiusmodi munera reputari simoniaca ex tribus coniecturis, nempe dantis & accipientis, quantitatis & qualitatis, & temporis quo dantur. Verum, ut ab omnibus tris, & effugis te liberes, illud memento: *Gratis accepistis, gratis date.* Cetera sunt hominum inventa, & prælia opinionum. Innumeræ sunt occasiones exercendæ liberalitatis, & gratitudinis: & rarissime homines grati esse solent. Ergo, dum in solâ rerum spiritualium acceptione, vel collatione hæc grati & liberalis animi officia exercentur, sunt meræ chimæricæ gratitudinis, & liberalitatis figmenta. Quando nullum

est simoniæ, aut alterius criminis periculum, homines nec grati, nec liberales communiter sunt: & tum veræ gratitudinis & liberalitatis argumenta perhibent, cum grave simoniæ periculum imminet, cum sacri canonis, & ipsæ Scripturæ sanctæ quidquam dari prohibent? Credat Iudæus apella, non ego.

XXIII. Quæst. V. *An simoniam committat qui in pactum deducit antidoralem obligationem?* Resp. Quis dicit: Confero tibi hoc beneficium liberaliter & gratis, dummodo gratis & liberaliter talia munera mihi præbeas, aut contra. Negant eiusmodi conventiones esse simoniacas Diana, Vidat; & in eam propendere sententiam Sanchez, asserunt Salmanticenses num. 63. Pro sententia affirmante referunt iidem Salmanticenses Suarez, Covaruviam, Layman, Bonacinam, Filliucium. Idem Salmanticenses hanc vocant gravissimam quæstionem, quæ mihi videtur ineptissima: quam vel referre pigeret, nisi scilicet Casuista eam in utramque partem dissertarent. Plures ibidem modos distinguunt Salmanticenses, quibus exerceri absque simonia possint præfata pactiones. Dicunt enim num. 66. non committere simoniam illum qui ex obligatione antidoralis aliquid temporale peteret pro collatione beneficii, seu qui peteret gratitudinis & liberalitatis argumenta exhibenda: quia, inquit, ex natura rei homines grati esse debent. Quare qui petit gratitudinis munera, & verbis simplicibus id exprimit, non imponit novum onus; sed postulat quod alias debetur. Quæ ibi Auctores isti docent, sunt mera simoniæ tegumenta, adeo manifesta, ut nec confutatione egeant. Ipsi constituunt tamquam principium certum, ad simoniam requiri ut res temporalis tradatur per modum pretii, unde postea consecraria eliciunt eidem principio conformia. Verum & hæc consecraria continentur in dicta propos. 45. proscripta, ut ego quidem arbitror.

C A P U T I V.

De rebus spiritualibus quæ simoniæ subiacent.

I. Quæst. I. *An gratia sanctificans, alique res mere spirituales sint materia simonia?* Resp. Evidens est, res spirituales in se & in abstracto acceptas vendi proprie non posse, cum sub sensibus secundum suam essentiam non cadunt; at vendi in concreto, ut aiunt, & ratione alterius cui insunt, queunt, & simonia patrari: puta, si quis venderet Sacerdotem ratione consecra-

sacrationis, Christianum, quia gratia sanctificante ornatum. Similiter posset quis vendere sacram Eucharistiam, & simoniam committeret. Qui plures rem temporalem venderet propter rem sacram eidem annexam, ut si maiori pretio venderet calicem, quia consecratum, aut ablutorem baptismalem, vel absolutionem sacramentalem, aut imaginem, quia miraculosam, simoniæ crimen patrarer. Iudam inauditum commisisse sacrilegium aiunt, secus simoniam: quia nullo modo cogitavit de vendenda Divinitate Christi Domini.

II. Quæst. II. *An sacramentorum venditio simoniaca sit?* Resp. Simoniam committi, adfirmant omnes, dum pro sacramentorum administratione aliquid temporale exigitur, ut definitum est cap. Cum Ecclesia de simonia. Quoniam sacramenta, & potestas eadem administrandi sunt intrinsecus spiritualia, & ad spirituales salutem ordinata ex Christi institutione, suntque causæ effectuum supernaturalium gratiæ, virtutum, donorum &c. Matrimonium spectatur & ut sacramentum, pro cuius administratione nihil absque simonia exigi potest, & ut contractus, & sic multis pactioibus subest, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. c. art. 2. ad 6.

III. Quæst. III. *Possunt sacri ministri pro rerum spiritualium administratione aliquid temporale recipere?* Resp. Sacris ministris rerum spiritualium deberi emolumenta temporalia naturali, divino, humanoque iure, omnes fatentur. Titulus vi cuiushæc illis temporalia debeantur, exponendus est. Nam iure commutationis aut compensationis sacrorum operum ministris nihil deberi, constat ex damnatis propositionibus. Debentur illis temporalia subsidia solo sustentationis titulo, ut ex Matth. cap. x. colligitur. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris &c.* Subdit tamen: *Dignus enim est operarius cibo suo.* Rursus S. Paulus I. Cor. ix. *Numquid non habemus potestatem manducandi & bibendi?* . . . Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Solis autem emolumentis ad victum & vestitum necessariis contenti sint oportet sacri ministri. Quoniam, inquit S. Bernardus epist. 11. ad Fulconem, *quidquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retinetur, rapina, & sacrilegium est.* Temporalia subsidia debentur sacris ministris, ut liberi & expediti temporalium negotiorum sollicitudine rebus sacris, & regendo gregi sedulam navare operam valeant.

IV. Quæst. IV. *Est ne simonia accipere stipendium pro celebratione Missæ?* Resp. De stipendio Missæ plura diximus Tom. VIII. idcirco nunc paucis rem conficio. Respondet ergo S. Thomas 2. 2. quæst. c. art. 2. ad 2. his verbis: *Sacerdos non accipit stipendium quasi pretium consecrationis Eucharistiæ, aut Missæ decantandæ, hoc enim est simoniacum; sed quasi stipendium suæ sustentationis.* Addit *ibidem* ad 3. quod poenæ pecuniariæ, quæ imponi excommunicatis solent, non exigantur quasi pretium absolutionis, sed ad puniendum crimen, ob quod fuit excommunicatio lata, præscribantur.

V. Quæst. V. *Committunt ne simoniam qui concionantur vel propter plausum, vel propter lucrum?* Resp. Quando quis concionatur propter alterutrum ex his finibus, dubio procul peccatum perpetrat simoniæ: nam prædicationem verbi divini, quæ spiritualis est, propter temporalia, qualia sunt humani plausus, laudes, fama, & lucrum, vendit. Nec suffragatur distinctiuncula pretii & motivi. Quid, si Concionatores propter utrumque motivum & plausus, & quæstus, Dei verbum prædicarent? Duplex peccatum perpetrarent. Debentur tamen Prædicatoribus temporalia propter sustentationem, ut Angelicus 2. 2. qu. c. art. 3. ad 2. docet. *Dicendum, quod temporalia predicantibus debentur ad sustentationem predicantium, non autem ad emendationem predicationis verbum* *Necessitatis est accipere, unde vivitur; caritatis est præbere: non tamen venale est Evangelium, ut pro his prædicetur.* Iterum in IV. dist. xxv. quæst. 11. ad 5. hæc habet. *Stipendia debentur predicantibus ad sustentationem victus, ne cogantur relinquere verbum Dei, & circa procuranda sibi necessaria occupari; non autem debentur eis quasi pretium predicationis.*

VI. Plura referenda essent Patrum testimonium contra quæstum, & inanem plausum Concionatorum. Ven. Innocentius XI. ann. 1680. admonitionem edidit contra novum prædicandi usum, a primævo Apostolorum instituto profus alienum. Narrat Pontifex maximus, se diversas a pluribus christiani Orbis provinciis querelas accepisse ad verius Concionatores, qui verbum Dei sanum & salutare multiplici lute inficiunt, atque fatua quadam eloquentia adulterant. Numquam a promulgato Evangelio tanta Concionatorum multitudo, & nunquam tanta messis penuria, numquam tanta morum perveritas. Clamat Pontifex sanctissimus, grande esse piaculum, verbum Dei aut per-

currilitatem in scenam traducere, aut per paradoxa vana, & quæstiones inutiles, aut per inaniam verborum illecebras, & fucata eloquentiæ lenocinia profanare. Quælibet ætas suam passâ est adulterandi verbi Dei corruptelam. Ætate nostra, quæ est eruditior ceteris, delicatioribus calamistris verbum Dei incrustatur. Methodus catechistica, qua semper sancti & apostolici viri usi sunt, in quadragesimalibus concionibus penitus obsolevit. Plures simulacra vitiorum insectantur: & quid, & ubi sint vitia, & quæ sint virtutes, quæ evangelica perfectio, ad quam aspirare Christiani, quamam sit via arcta, quam calcare fideles debeant; pauci sunt qui explicent; & utinam plures aut propter quæstum, aut propter plausum, aut propter utrumque, verbum Dei non adulterarent. Verum de hoc plura alibi dicta sunt.

VII. Quæst. VI. *Committit ne simoniam qui pro collatione sacrorum Ordinum aliquid recipit?* Resp. Concilium Tridentinum *sess. XXI. cap. I. de reform.* hæc statuit: *Nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam clericalis Tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa etiam sponte oblatum, Episcopi, & alii collatores, aut eorum ministri quovis prætextu accipiant.* Omnes Patres, & Concilia vehementer clamabant contra simoniam in sacris ordinibus serpentem; nunc frequentius contra simoniacas beneficiorum collationes invehantur. Longa seculorum ferie per ipsam Ordinationem Clerici ecclesiasticas dignitates assequabantur, quibus coniuncta emolumenta temporalia erant: idcirco in ipsis Ordinationibus simonia frequentius occurrebat. Posterioribus sæculis titulus ecclesiasticus, seu beneficium, cui ius percipiendi fructus annexum est, separatus paulatim fuit: quamobrem rarior in Ordinationibus simonia contingit. Spiritualia enim sæpe homines ambiunt propter redditus iisdem annexos.

VIII. Quæst. VII. *Licetum ne est dare pecuniam Sacerdoti, ut sacramentum administret in extrema necessitate?* Resp. S. Thomas 2. 2. quæst. c. artic. 2. ad 1. hoc præbet responsum. *Dicendum, quod in casu necessitatis quilibet potest baptizare. Et quia nullo modo est peccandum, pro eodem est habendum, si Sacerdos absque pretio baptizare non velit, ac si non esset qui baptizaret. Unde ille qui gerit curam pueri, in tali casu licite potest eum baptizare, vel a quocumque alio facere baptizari. Posset tamen licite aquam a Sacer-*

dote emere, quod est purum elementum temporale. Si autem esset adultus qui baptismum desiderat, & immineret mortis periculum, nec Sacerdos eum vellet sine pretio baptizare, deberet, si posset, per alium baptizari. Quod si non posset ad alium habere recursum, nullo modo deberet pretium pro baptismo dare, sed potius absque baptismo decedere: suppleretur enim ei ex baptismo flaminis quod ei ex sacramento desisset. Salmanticensis usu novæ distinctiunculæ pretii, & motivi docent hunc adultum ad redimendam vexationem suam, & ad tollendum impedimentum avaritiæ ministri iniqui, nolentis administrare sacramentum gratis, & ad inflectendam illius voluntatem, posse tradere pecuniam: quia tunc non dat ut pretium, nec emit sacramentum; sed intendit tollere pravam ministri voluntatem, quæ est quid temporale. Omnes fideles ius habent ad sacramenta. Ergo quoties iniuste privantur, redimere hanc vexationem licite possunt. Pro hac sententia citant *Vallentiam, Lessium, Villalobosum, Laymanum, Ledesnam, Lezanam, Sanchezium, & alios.*

IX. Verum Auctores citati cum scripserint ante damnatas theses, nullius sunt in hac materia auctoritatis. Iam vidimus supra, doctrinam Valentis, quam ceteri exscribere, contineri in damnatis thesibus. Miror magnopere P. Carolum Billuart *diff. II. art. 5. consecr. 2.* hanc laxam adoptare opinionem. Nec dubitat asserere, hallucinari eos qui putant S. Thomam docere oppositum. Sed, pace Cl. viri, ipse evidenter fallitur, fallitque. Quibus verbis luculentius exprimere mentem suam Angelicus poterat? Figmentum removendi impedimentum avaritiæ est nimis ridicularium. An latuit Angelicum hoc commentum? An illud in *IV. diff. v. qu. II. art. 2.* non reiecit? Inepre opponitur ius redimendæ vexationis post obtentum beneficium, de quo infra.

X. Quæst. VIII. *Licetum ne est pretium recipere pro administratione sacramentalium?* Resp. Sacramentalia omnia sunt spiritualia, & a potestate spirituali procedunt: quare simonia est aliquid pro ipsis, sive pro eorumdem exercitio, & administratione offerre, & recipere.

XI. Quæst. IX. *Licetum ne est vendere vasa sacra?* Resp. S. Thomas in *IV. diff. XXV. quæst. III. art. 2. quæstionc. 3. ad 1.* respondet. *Dicendum, quod vasa sacra nullo modo ratione consecrationis vendenda sunt, ut scilicet pro consecratione eorum aliquid plus*

exigatur; tamen in necessitate Ecclesia possunt vendi ex parte eius quod in eis est non spirituale, scilicet materia auri. & tunc, si venduntur ecclesiastica persone, possunt integra vendi; si autem venduntur aliis non ad usum Ecclesiæ, debent prius frangi præmissa oratione, ne sancta ab aliis tractentur quam a ministris Ecclesiæ. Quæ tribui solent pro cantu Missæ, pro officio funebri, pro processione, pro crucis gestatione, aut pueris Missæ servientibus, & pauperibus, ut precibus suffragia impetrent, a labe simoniæ immunita iuxta laudabilem consuetudinem sunt. Dantur enim eiusmodi gratuita dona in ministrorum sustentationem.

XII. Quæst. X. *Recipi ne aliquid potest absque simonia pro labore administrationis rerum spiritualium?* Resp. Acuti iuniores concedentes nihil recipi absque simonia posse pro administratione sacramentorum, & rerum spiritualium, investigant, nam aliquid offerri, & accipi possit pro labore eiusdem administrationis, puta pro labore celebrandæ Missæ, prædicandi Evangelium, administrandæ poenitentis, consecrandæ Ecclesiæ, visitandæ &c. Duplicem distinguunt laborem, intrinsecum unum, alterum extrinsecum, sine quo honeste & licite exerceri præfata omnia possunt.

XIII. Adfirmant omnes pro labore intrinsecum, sine quo sacræ functiones exerceri nequeunt, nihil absque simoniæ labe recipi posse: quoniam talis labor ita est cum rebus spiritualibus coniunctus, ut nullo modo præstari absque eo possint. Pro labore vero omnino extrinsecum, puta pro solemniori Missæ cantu, pro longo itinere ad conferendum baptismum, & pro his similibus laboribus aliquid iure exigere concedunt; quod verum habet, dummodo species turpis mercimonii vitetur. Quod Salmanticensis docet *tr. XIX. cap. II. punct. 3. num. 18.* aliquid, ut pretium, exigere posse pro concione exquisita, & multum elaborata, falsum existimo. Nam labor iste intrinsecus est. Sacra enim concio elaborari debet, ut moveat animos auditorum. Labor extraordinarius, quem adhibere aliqui solent, corrumpit, non perficit concionem sacram. Stipendium quod communiter præbetur pro Ecclesiæ consecratione, pro visitatione, pro administratione rerum spiritualium, est in sustentationem ministrorum iuxta Ecclesiæ consuetudinem, & sacrorum canonum dispositionem. Similiter Episcopatibus, Parochiis, Canonicatibus, Cœnobiis, & ceteris ministeriis eccle-

siasticis, annexi sunt ingentes proventus in ministrorum solam sustentationem. Quod enim superest præter victum & vestitum, pauperibus erogandum est, ut fuse *Tom. II.* ostensum fuit.

XIV. P. Nicolaus Mazzotta *tract. III. disp. v. quæst. unic. de simonia* recenset multos qui sentiunt aliquid recipi absque simonia posse pro obligatione exercendæ spiritualia, quod hæc obligatio distincta sit a functione sacra: refert simul Suarez, & Palaum oppositum sentientes. P. Mazzotta sequitur methodum Croix, proponendi opiniones contrarias lectorum arbitrio. Opus istud supra omnes Moralistas effert P. Franciscus Antonius Zaccaria in sua *histor. litter. pag. 49.* Si ea libertate qua in omnes Scriptores Italos suam criticen exercet Historicus iste, ut mihi licet, opus præfatum non supra, sed infra ferme omnia opera casuistica in universam morum Theologiam his ultimis temporibus typis edita iacet. Est enim mera opinio contrariarum collectio, & fere P. LaCroixii purum putumque compendium, ut alio in loco evincam. Ad questionem propositam respondeo, ministros iure accipere, & repetere posse quæ necessaria sunt propriæ sustentationi. Sententia autem Suarez, & Palai vera est, & altera falsa.

XV. Quid, si ministri divites essent, nec indigerent sustentatione? Etiam tum iure ipsis congrua debentur stipendia. Divitiæ, aut paupertas personæ extranea omnino sunt ministerio. *Nemo* (inquit S. Paulus) *militat suis stipendiis.* Ministris, ut iam supra ostentum est, iure naturali, divino, & ecclesiastico necessaria alimenta debentur, nulla adiecta distinctione de eorum aut opulentia, aut paupertate. Advertendum tamen, Parochos, Curatos, ceterosque ministros qui ex officio tenentur sacramenta ministrare populis, cadavera sepelire, funeralia celebrare, & alia istiusmodi, & aliunde ex Ecclesiæ redditibus habent congruam sustentationem, peccare, si hæc committant, quia nova eis stipendia non porrigantur. Quid de illis dicendum qui pauperum cadavera vix sepelire volunt, licet redditibus abundant, nisi stipendia conferantur; & de his paciscuntur, non secus ac de merce venali? Quod scandalum non leve est populo christiano.

XVI. Quæst. XI. *Utrum pro exercitio, aut omissione virtutum aliquid exigere absque simonia possit?* Resp. Virtutum actus alii sunt potestatis Ordinis, ut absolvere, canere Evangelium; alii iurisdictionis, ut excommu-

nicare, dispensare &c. alii ceterarum virtutum, ut preces fundere, ieiunare, eleemosynas distribuere. De his ultimis sermo nunc est. Si hæc virtutes ordinentur in finem supernaturalem, simonia est quidquam pro eorumdem exercitio exigere. Si vero ad finem tantum corporalem dirigantur, ut dirigi omnia opera misericordiae corporalis possunt, tunc pro temporali commoditate aliquid exigi, nulla est simonia; ut docet S. Thomas 2. 2. q. 6. art. 3. ad 2.

XVII. Pro omissionibus quæ diriguntur a potestate iurisdictionis spiritualis, ut pro non absolvendo indigno, pro non dispensando absque motivo, aliquid exigere simonia est; sæcus pro omissionibus virtutum quæ a sola liberi arbitrii facultate moderantur, ut non ingredi Religionem, non dare eleemosynam, non orare &c.

XVIII. Quæst. XII. An sit simonia vendere, aut emere actus iurisdictionis potestatis ecclesiasticæ? Resp. Distinguunt communiter Auctores iurisdictionis potestatem quæ spectat forum conscientiae, ut absolvere a peccatis; & potestatem ad forum externum atinentem, ut dispensare in votis, in legibus, visitare, condemnare &c. Pro his omnibus quidquam accipere simonia est: quia eiusmodi actus spirituales sunt. Quare qui audit confessionem, aut non absolvit, aut leviorē imponit poenitentiam propter pecuniam, simoniacus est. Similiter simonia est quidquam exigere pro licentia audiendi confessiones, absolvendi a censuris, pro concessione indulgentiarum, pro facultate dispensandi in votis, iuramentis, pro assistentia Parochi ad matrimonium contrahendum, pro electione, collatione, confirmatione beneficiorum, pro visitationibus, correctionibus, & pro quocumque actu ecclesiastici iudicii.

XIX. Opponi solet, quod Romana Curia pro dispensationibus in impedimentis matrimonii concedendis pecuniam exigit, & quo propinquiores sunt gradus, eo maior pecuniae summa exigitur, & ad maiorem numerandam divites quam pauperes atringuntur. Communis responsio est, hanc pecuniae exactorem esse poenam, eo graviolem, quo ditiores sunt dispensandi. Ceterum numquam in gradibus propinrioribus dispensatio conceditur, nisi ob aliquam urgentissimam causam mali gravissimi declinandi, aut boni promovendi. Et quia facile ementiri, & effingi hæc mala ab humana altitia possunt: idcirco Romana Sedes hanc poenam pecuniarum, quam difficillime, nisi vera necessitas urgeat, ho-

mines subeunt, imponit, ut fraudes & mendacia impediatur, atque ostendat se nolentem concedere quod necessitate tantum coacta impertitur.

XX. Quæst. XIII. An pretium pro usu scientiarum accipere sit simonia? Et. Scientiæ quæcumque secundum se vendi nequeunt, cum in intellectu resideant; ac communicari medio organo corporeo aliis valent. Usus seu communicationem scientiarum naturalium omnium posse impertiri aliis pacto pretio, convenit penes omnes. Ad sacram Theologiam quod attinet, si accipiatur pro cognitione divinitus infusa, mysteriorum fidei, & divinarum Scripturarum, eam vendere & pretium pro eadem accipere simonia est, ut patet ex iis quæ dicta de Concionatoribus verbum Dei adulterantibus sunt. Salmanticenses loc. cit. n. 41. putant valde probabilem sententiam contrariam, quam defendit P. Suarez Lib. IV. c. VIII. Reginaldus Lib. XXIII. n. 112. Azorius III. Part. Lib. XII. c. xviii. q. vi. Mihi autem talis opinio probabilis non est. Propterea simonia est quidquam accipere pro ipsa Theologia acquisita, qua docetur doctrina christiana, prædicatur Evangelium, & intruuntur fideles in æternæ salutis negotio. Dicit enim Christus Dominus Matth. x. Euntes, prædicate, docentes &c. Gratis accepistis, gratis date. Qui autem docent Theologiam, vel sacram Scripturam in scholis ad auditores erudiendos pactis stipendiis, simoniam non committunt, ut communiter Auctores docent: quia licet talis doctrina ex principiis supernaturalibus proficiatur; tamen sola industria, & labore humano traditur, neque ad iustificandos auditores dirigitur. Contra si quis ab eiusmodi magistris & doctoribus pro spiritali animæ negotio extricando consilium peteret, simonia esset quidquam recipere pro eiusmodi consiliis.

C A P U T V.

De simonia quæ committi in ingressu Religionis potest. Salmanticensium, & aliorum Casuistarum laxæ opiniones refelluntur.

I. Hæc diebus perdoctus. Eques D. Franciscus Vargas Macciucca dissertationem edidit contra simoniam grassantem in ingressu puellarum in Monasteria, & in earumdem professione. Uberrima eruditionis & doctrinæ copia profligat simoniacas corruptelas, quas serpere in dies videmus, dum eiusmodi puellæ vestem religiosam induunt, & professionem monasticam emittunt. Ca-

luisse non pauci videntes abusum gravissimum aufert vix posse; more consueto inflectere ipsum naturale divinumque ius, nedum sacros canones ad sacrilegum pravalemque abusum, atque consuetis distinctiunculis & commentis simoniae crimen fucare conatur. Viam prorsus oppositam omni seculo semper institerunt sacra Concilia, sanctique Doctores. Quo magis serpere in Monialium Monasteriis simoniae scelus conspexere, eo altius vocis sonitum exaltarunt, & severiores canones edidit; quorum paucos ex plurimis transcribam.

II. Et principio duo præmitto tamquam certa. Primum, Monasteria sive virorum, sive mulierum victum & vestitum pro solo novitiatus, seu probationis anno exigere iure posse; ut Concilium Tridentinum sess. xxv. cap. xvi. statuit. Sed neque ante professionem, excepto victu, & vestitu Novitii, vel Novitiæ illius temporis quo in probatione est, QUOCUMQUE PRÆTEXTU Monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur. Alterum, iure naturali, divino, & ecclesiastico vetitum esse, aliquid tamquam pretium accipere, vel tradere, sive pro habitus sacri susceptione, sive pro monastica professione. Hæc duo certa sunt penes omnes. Verum non pauci Casuistæ, qui pecuniam considerant ut pretium, & ut motivum principale, aut secundarium, & titulo paupertatis ac sustentationis traditam, omnem simoniae labem de medio tollunt. Sacri vero canones adeo sunt luculentissimi, ut omnes præfatas distinctiunculas & excogitata commenta profligent.

III. Missis antiquorum Conciliorum canonibus, quos larga manu exhibent Thomassinus, Lupus, & permulti alii, transcribo quæ statuit Concilium œcumenicum Lateranense IV. sub Innocentio III. celebratum an. 1215. can. lxiv. ubi hæc habentur. Quoniam simoniaca labes usque adeo plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, PAUPERTATIS PRÆTEXTU volentes huiusmodi vitium palliare: id de cetero fiat penitus prohibemus, statuentes ut quacumque de cetero talem commiserint pravitatem, tam recipiens, quam recepta, sive sit subdita, sive prolata, sine spe restitutionis de suo Monasterio expellatur, in locum anterioris regule ad agendam perpetuam poenitentiam detrahenda. De his autem quæ ante hoc synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remota de Monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis eiusdem Ordinis collocentur. Quoi-

si forte propter nimiam multitudinem, alibi nequiverint commode collocari, ne damnabiliter in saculo evagentur, recipiantur in eisdem Monasteriis dispensatæ de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, & alios Regulares decernimus observandum. Verum ne per simplicitatem, vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus ut diocesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas dioceses publicari.

IV. Quid clarius, quid luculentius desiderari potest? Concilium istud œcumenicum est, in quo quadringenti & duodecim Episcopi interfuerunt, & doctissimus atque sanctissimus Pontifex Innocentius III. eidem præfedit. Similia præscripta antea fuerant in œcumenico Concilio Nicæno II. an. 787.

V. S. Thomas, qui post Concilium Lateranense scripsit, 2. 2. quæst. c. artic. 3. ad 4. hæc docet. Dicendum, quod pro ingressu Monasterii non licet aliquid exigere, vel accipere quasi pretium; licet tamen, si Monasterium sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressum Monasterii exhibere, sed accipere aliquid pro victu personæ quæ in Monasterio fuerit recipienda, si ad hoc non sufficiant Monasterii opes: similiter etiam licitum est, si propter devotionem quam aliquis ad Monasterium ostendit, largas eleemosynas faciendo, facilius in Monasterio recipiatur; sicut etiam licitum est aliquem e converso provocare ad devotionem Monasterii per temporalia beneficia, ut ex hoc inclinetur ad Monasterii ingressum: licet non sit licitum ex pacto aliquid dare, vel recipere pro ingressu Monasterii, ut habetur 1. q. 11. cap. Quam pio.

VI. P. Carolus Billuart loc. cit. confect. 1v. hanc S. Thomæ doctrinam, quam etiam tradit in IV. dist. xxv. q. 111. artic. 2. quæstionc. 2. ad 7. contendit intelligendam esse non de sustentatione præcise, sed de sustentatione inferente gravamen Monasterio. At interpretatio hæc arbitraria est. Doctrina S. Thomæ clara & perspicua est, atque vera: nempe, admissa hypothesi, quod Monasterium sit ita tenue, quod revera alere nequeat professuros in eadem Religione, tunc titulo veræ & realis paupertatis aliquid potest accipere pro sustentatione, seculo omni pacto & conventionem, sive expressam, sive tacitam & implicitam, per modum eleemosynæ. Doctrina ergo S. Thomæ hypothetica est. Concilium Lateranense absolute quidquam recipi vetavit, quia sub fictæ paupertatis colore recipi res temporales communiter in Mona-

steris præsertim Monialium solitum erat. Et quoniam re ipsa sub hac paupertatis & sustentationis larva exigere Moniales pergebant pro ingressu in Monasteria. plura munera: idcirco post SS. Thomam, Bonaventuram, Raymundum, qui omnes eandem, ad hoc quod attineret, docuere doctrinam, Urbanus V. sæculo XIV. clarius & expressius c. Periculoso de statu Reg. in sexto suo sermone plurima vetat, & præcipue quoscumque pastus, seu prandia, seu cœnas, pecunias, solarialia, aut res alias, etiam (N. B.) ad usum ecclesiasticum, seu quemvis pium usum alium deputata, vel deputanda directe, vel indirecte petere, vel exigere quomodocumque præsumant.

VII. Heine Dionysius Rikel, Carthusianus communiter dictus, Lib. I. de sim. artic. 14. & Lib. II. art. 10. hæc docet. „Urbanus V. ram evidenter, immo clarissime, omnifarie, & rigore prohibuit omnem huiusmodi exactiorem directe, indirecteve factam, sive sub ratione pretii, sive sub colore indigentiae, & sustentaculi vitæ, ut constitutio illa nullam prorsus recipiat inflexionem, retorquentiam, epikizationem, seu, interpretationem ad oppositum; quemadmodum iam luce clarius ex verbis ipsius est demonstratum. Quam etiam Urbani constitutionem confirmavit successor eius Gregorius absque exceptione & interpretatione. Ideo dato quod Thomas, Utricus, Raymundus, Ioannes, & qui ante Urbanum V. fuerunt, intenderint dicere, quod aliquid per modum sustentaculi vitæ exigi possit a persona recipienda, seu recepta, & quod hoc non sit simoniacum ex sua natura; attamen omnia illorum scripta, & dicta cessant, atque solvuntur per hoc quod Dominus Apostolicus, post eos determinavit, & iussit oppositum: per cuius definitionem, & prohibitionem omnis talis exactio, quæ per verba Doctorum iam prædictorum a quibusdam licita probatur, ac reputatur, absolute prohibetur, immo simoniaca censetur.

VIII. Tandem Concilium Tridentinum, ut omnia effugia præcluderet, statuit ne plures in Monasteriis reciperentur quam qui vel quæ ex eorumdem redditibus ali commode possent, sess. xxv. cap. III. his verbis. In prædictis autem Monasteriis, vel domibus tantum virorum, quam mulierum bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus, is tantum numerus (N. B.) constituitur, ac in posterum conservetur, qui ex redditibus propriis Mona-

steriorum, vel ex consuetis elemosynis commode possit sustentari. Hæc quæ recensui, luculenta sunt, nullumque excipiunt interpretamentum. Sed verum habet quod Dionysius Carthusianus Lib. I. de sim. artic. 17. scribit. „Inordinata affectio, motusque passionum, præsertim cupiditas, corrumpunt rectæ rationis iudicium, & faciunt iudicari perverse. Idcirco avarus non impletur pecunia; & multa putamus nobis necessaria esse quæ necessaria nobis non sunt. Religiosi ergo, si sub colore aliquid volunt a recipiendis, aut receptis personis exigere, in primis considerent, quod, ut ait Dominus Altissiodorensis in sua Summa, parcitas, seu tenuitas victus, atque vestitus voto paupertatis indispensabiliter est annexa... Insuper contingit quod falso prætentatur insufficientia ex eo quod proventus Monasterii passim impendantur contra fundatorum, ac Ecclesiæ intentionem, in usus a natura bonorum Monasterii plane diversos: quo ex capite valde temerarie, paupertatis, sive insufficientiæ titulo, persuadent sibi licere pecuniam ab ingressuris petere, qui ex bonis Monasterii magnifica construunt adificia, divitias atque pompam sæculi, magis quam religiosam simplicitatem atque paupertatem exhibentia, aut ex illis mensas sumptuosiores, quæ magis mundi delicias quam Christi penitentiam redolent, vel etiam superbam colligunt supellectilem &c.“

IX. Ratio autem cur simonia sit, iure omni verita, quidquam exigere ob ingressum, vel professionem monasticam, est, quod status religiosus sit quod spirituale, cui annexum est ius & obligatio ritu solemniter firmata interveniendi Deo: idque farentur omnes Theologi. Porro huic itatui religioso coniunctum quoque est ius ad sustentationem, non secus ac præbenda annexa est officio ecclesiastico. Porro simonia est, omni iure vetita, quidquam exigere pro iure ad fructus beneficii. Continuo ac Religiosus est membrum talis Monasterii, ius habet ad alimenta, & Monasterium ex iustitia ea illi porrigere obstringitur. Omnes fatentur simoniam esse contra ius naturale & divinum, quidquam petere; vel pacifici ob ingressum iurum, & professionem. Ergo, admisso gratuito ingressu, & professione, necessario consequitur debitum suppeditandi victum & vestitum. Petito itaque pecuniæ pro sustentatione est simonia omni iure vetita.

X. Hæc omnia perspicua, & evidentiæ sunt.

sunt. At erumpunt in medium consueta & inveterata simulacra paupertatis, penuriæ, inopia, necessitatis, sustentationis, numquam a tot Conciliorum & Pontificum telis satis confossa, sed quæ ex ipsis vulneribus robustiora in dies evadunt. Quod si exterminare tot Concilia, tot apertissimi canones hanc perniciosissimam corrupelam haud valuerunt, numquid mea languidissima scriptiuncula eam profligabit?

XI. Ut paucis rem conficiam, tria omnino requiruntur ut titulo sustentationis aliquid accipi iure valeat ab ingredientibus claustra. I. Ut Monasterium revera impar sit ad alendam puellam ingressuram, & vera penuria laboret, ratione cuius nequeat victum & vestitum subministrare: qua hypothesi admissa, Monasterium paratum sit oportet gratis acceptare puellam, vel inveniem; sed ob veram penuriam nequeat illam, aut illum recipere, quia præbere alimenta non valet. II. Illud tantum recipiatur quod ad alendam puellam requiritur, in supplementum eorum quæ præstare Monasterium nequit; nihil vero quod aliis Monialibus infervire debeat. III. Collata dote titulo sustentationis, nullo modo exigi potest census vitalitatis, seu personalis pro commodis eiusdem puellæ, seu invenis qui profiteri debet. Si enim iuxta omnes etiam benigniores Casuistas recipi nihil valet nisi titulo sustentationis, data semel dote pro sustentatione, nullus superest titulus pro censu vitalitatis.

XII. Nonnulla laxa consecraria Casuistarum iam convellenda sunt. Salmanticenses tract. XIX. cap. II. punct. 7. numer. 47. Hinc etiam honestatur quod Monasteria nobilium Monialium pinguiorem dotem, & maiorem summam pro ingressæ sustentatione exigant: quia quo sunt Monasteria celebriora, maiores sumptus habent, & sic maior summa ut dos pro ingressura assignatur. Theologia hæc, non ad evangelicæ paupertatis, non ad Tridentini, & omnium sæculorum canonum, sed ad grassantis corrupelæ normam & amulsum exacta est. Quid? Non una est paupertas, non una professio, non unum Evangelium est pauperum & nobilium Monialium? In quo celebriora sunt hæc Monasteria præ aliis? Quia maiorem fastum & pompam præferunt, quia ingentiores sumptus faciunt. Hæc ne celebriora efficiunt Monasteria, quæ Christi paupertatem, humilitatem, & modestiam profitentur?

XIII. Non minus laxum est aliud conc. Theol. Tom. X.

sectarium quod subiiciunt iidem Salmanticenses ibid. numer. 50. „Ceterum si præter dotem sustentationis amplius recipere, aut peterent Moniales, vel quia ingressura est minus nobilis, vel deformis, vel alia nota infamia, vix excusari posse a simonia, inquit Sanchez Lib. II. cap. III. dub. XXII. nu. 7. quod verum iudicamus, nisi forte (N. B.) inde Monasterio aliquod detrimentum eveniat vel in honore, vel in aliis rebus temporalibus: quia hoc compensari per incrementum dotis licite potest; sicut in matrimonio supra diximus compensari æquali ratem nobilitatis, vel alterius rei inter coniuges per assignatam dotem aucturiam. „Nisi hæc sint laxitatis paradoxa, & vilissima mercimonia, quænam erunt? Ingressus ergo & professio monastica considerari valent ut contractus civilis, quemadmodum matrimonium? Defectus nobilitatis, deformitas vultus compensari absque simonia valent, quando inde evenit detrimentum Monasterio vel in honore, vel in rebus temporalibus? Etiam ne in acceptione puellarum ad Religionem occurrunt tituli lucri cessantis, & damni emergentis? Quod puella profellura sit minus pulchra, & venusta, quod sit gibbosa, aut vultu pallida, nigra, deformis, magnum inde detrimentum capit Monasterium; nonne etiam si pulcherrima anima sit? Si dixerò hanc esse turpem nundinationem, excedam ne veritatis, & mitissimæ locutionis confinia?

XIV. Pergunt iidem Salmanticenses ibid. Hinc liberatur a simonia quod apud nostras Moniales frequenter contingit, nimirum quod, ut recipiatur vigesima prima, quæ apud nos dicitur la veint y una, maior dos exigitur; ut duo sorores vel tres recipiantur in eodem Monasterio, adhuc maior summa requiritur, nisi aliis superexcellens tibus qualitatibus sint ornata; ut viduas admittant, exigitur etiam ut dos augeatur. Etenim in priori casu intendim redere ingressum difficilem: quia cum ex sanctissima Virgine M. N. sancta Theresia habeant Moniales nostræ ut solum sint viginti &c. . . . In aliis duobus casibus eadem ratione maior dos exigitur, ut difficilius sit talis ingressus &c.“

XV. Quoniam mentio sit incomparabilis heroinæ seraphicæ Mauris S. Theresiæ, femineæ sexus luculentissimi portenti, lubet eiusdem documenta vere divina in medium atterre, quæ in hist. fundat. cap. XXVI. de fundatione Monasterii Caravagnæ habentur.

Ne timeatis (inquit seraphica Virgo) ne quidquam vobis deesse possit, neque eas umquam reiiciatis quæ Monasterium vestrum ingredi volunt, modo vobis aliunde constet, verum eorum esse desiderium, easque recte dispositas esse. Licet enim magnas non habeant facultates, quibus vos in angustiis vestris iuvare possint, sufficit ut ad Religionem veniant, ut Deo liberius, & attentius serviant. Nec pensare debetis, utrum temporalibus bonis abundant, modo sint virtutibus ornate: quia alium modum inveniet Dominus, ut vestra succurrat inopia, & multo maiora præstabit quam inde sperare potuissetis.

Huius rei magnum habeo experimentum: novit Dominus quod, quantum meminisse possum, nullam umquam propter solam paupertatis causam recusavi, modo in reliquis mihi satisfaceret. Moniales quæ solius Dei amore receptæ sunt, quarum nostris magnum profecto esse numerum, testimonium hac in re ferre possunt: & affirmare ausim, me minori semper animi alacritate divites recepisse quam pauperes, & quæ solo Dei intuitu admittebantur. Quin potius receptio divitum numquam sine aliquo timore fuit; pauperum autem admisso spiritali gaudio plena; ita ut etiam præ gaudio aliquoties lacrymas funderem, dum vera animi libertate, & alacritate fruerer. Ecce coram Deo quia non mentior. Si autem dum emenda, ædificandaque erant domus, hæc agendi ratio ex Dei misericordia ita feliciter nobis successit; quare non eandem servaremus nunc, cum domus nostræ competenter fundata, & ædificate sunt? Mihi credite, filioli (N. B.) sæpe perdimus, dum lucrari putamus. Quando illa quæ se se offerunt, facultates habebunt, si nullas alias obligationes habeant, cum suas opes aliis tradere necesse sit, qui fortassis nullo modo indigent, per me licet ut eas vobis per modum elemosynæ concedant: quia si aliter in talibus circumstantiis agerent, non satis vos amare videntur.

XVI. Hæc est omnium Sanctorum, omnium Conciliorum doctrina. Conferantur ea quæ docent Salmanticenses, cum iis quæ hic tradit documenta vere evangelica sanctissima Virgo Theresia. Mihi videntur non minus quam cælum a terra distare. Dum plurimorum Casuistarum frequentissimas opiniones offendo, quæ mihi laxitatis paradoxa videntur, sæpe me reprehendens exclamo: Numquid tu solus sapias? Numquid tu solus evangelicam doctrinam intelligis? Et his angustiis exagitatus & pressus, quasi me a Ca-

suistarum auctoritate veluti a contrario vento abripi sentio. Verum dum animum in Evangelium, in Conciliorum, in Sanctorum doctrinam converto, istorum præsidio sane validiore & firmiore suffultus vires instauro, & plures nonnullorum Casuistarum opiniones, cum divinis Scripturis, & Sanctorum documentis pugnantes, fortius pro modulo meo refellere studeo.

XVII. Quæst. I. An a divitibus Monasteriis aliquid pro ingressu puellarum vel juvenum titulo sustentationis recipi possit absque simonia? Resp. Salmanticenses loc. cit. num. 52. respondent. Duplex datur sententia, utraque probabilis. Ipsi vero sententiam adfirmantem amplectuntur, inquentes numer. 53. Si Monasterium etiam ditissimum a recipiendis exigat ex pacto pecuniam pro sustentatione, nec ex iure divino, nec ex positivo simoniam committet. Quoniam, inquit, titulus sustentationis idem est in divite ac in paupere Monasterio. In paupere acceptio pecuniæ ex pacto non est simoniaca iure divino vetita: ergo neque in divite Monasterio. Quod non sit simonia prohibita iure humano, evincunt sic. Concilium Tridentinum permittit tempore novitiatu exigere pecunias pro victu & vestitu. Sed eadem ratio est pro aliis temporibus. Et tandem nullus datur textus expresse hoc prohibens. Hæc sunt tria sophismata, supra quam dici potest, vana, quibus hanc munire opinionem student, pro qua citant Aravium, Torrem, Candidum, Sylvestrum, Sorum, Palaum Avarrum, Bonaciam, Sanchezium, & alios. An hi omnes revera tam laxam opinionem doceant, penes Salmanticenses sit. Ad Dominicum Sorum quod attinet, hæc Lib. IX. quæst. VI. artic. 2. in fin. docet. Quocirca Monasteria ditissima, quæ pauperes recipere absque pretio renuunt, eodemque ingenti, profecto citra scandalum facere id non possunt; tunc maxime quando videntur pecuniam recipere, non pro sustentatione, sed aliis de causis, nempe quia puella non est tam bono sanguine nata, aut alia notata infamia, aut deformitate. Hæc enim pretio in Conventu æstimare, vix a simonia macula elui potest.

XVIII. Recensita Salmanticensium & aliorum opinatio laxa, falsa, & scandali plena est. Ipsi fatentur numer. 54. avaritiæ scandalum, & simoniæ præsumptionem præferre talem pecuniæ receptionem; addunt tamen laxitatem laxitati, nempe consuetudine ubique recepta purgari vel ab ipsa simonia præsum-

sumptione, & avaritiæ nota has pecuniarum exactiones. Iniuria summa pro hac opinione citant S. Thomam. Ratiunculæ quas obtrudunt, sunt apertissima sophismata. Quid? Titulus sustentationis idem est in ditissimo Monasterio ac in paupere? Manducare, bibere, vestire dubio procul idem est in paupere ac in opulentissimo Monasterio physice. Accipere rem alienam in extrema necessitate, & in plena abundantia physice idem est; & tamen in posteriori casu furtum est, secus in priori. In Monasterio ditissimo deest paupertas seu inopia: ergo deest titulus accipiendi. Ergo simonia est naturali & divino iure vetita quidquam accipere. Concilium Tridentinum permittit pro anno novitiatu expensas victus exigere, quia omnes possent fingere susceptionem habitus, & per annum Monasterii expensis lætenter vivere. Novitii non sunt Monasterii membra. Idcirco expresse non prohibet Tridentinum pro tempore alio quidquam recipi. Est apertissima falsitas quod nullus textus prohibeat hanc pecuniarum receptionem, ut patet ex paucis quos adduxi. Sed piget refellere argutationes, & vitiligationes sane vanissimas.

XIX. MONITUM ad Confessarios. Sæpe mecum serio cogitavi, unde in Monialibus avaritiæ, & simoniæ labes proficiatur. Iste Casuistis non student: morum doctrinam a suis Confessariis epotant. Ergo Monialium falsæ, & obstinatæ persuasiones a Confessariis cum primis proficiuntur. Si enim Confessarii uno ore intrepide sacramentorum administrationem Monialibus divitibus, & ditissimis, accipientibus pecuniarum summam ab ingredientibus puellis, denegarent, istæ destitutæ casuisticis distinctiunculis cervices submitterent, & tandem resipiscerent. Sed reponunt Confessarii, Monasteria ditissima suas habere consuetudines inveteratas, quas qui evellere audent, continuo repellerentur. Peregregie. Hæc unica silentii ratio? Timor amittendi Confessionarii os obstruit? Quid quod vel ipsis Confessariis solvi a puellis pecuniæ debent? Obtrudunt Confessarii Casuistarum auctoritatem, & Episcoporum tolerantiam. Episcopi viderint, inquit Confessarii: & Episcopi reclamant, Viderint Confessarii. Et infra hæc septa simoniæ & avaritiæ scandala grassantur, & animarum strages inducitur. Quo ditiora sunt Monasteria, eo copiosiores redditus accipiunt Confessarii. Si Moniales votum paupertatis servarent, exactamque communitatem; cre-

bra munera, & munuscula non acciperent Confessarii: idcirco apostolicæ communitatis observantia non suadet, & contra horrendum simoniæ crimen non inelamatur. Quid, si hic recensere vellem omnes expensas quas facere miseri parentes puellæ Novitiæ, in Musica, in apparatu Ecclesiæ, in prandiis, in muneribus tradendis singulis Monialibus, & vel ipsis Confessariis, in dote, in censu vitalitio, coguntur? Ea sane summa conficitur qua fundi emi possent sufficientes ad alendam per totam vitam puellam ditissima & celebriora Monasteria ingredientem. Quid, si absurda quæ heinc necessario consequuntur, sermone complecti vellem? Innumeræ sunt puellæ pauperes optimæ indolis, & morum integritate ornata, quæ Monasteria sanctitatis splendore illustrarent; at reiiciuntur, quia dote, quia censu vitalitio carent. Recipiuntur sæpe divites nullo indolis, & morum instituto examine. Habeant, aut careant vocatione, & spiritu religionis, dummodo non careant dote, & censu acceptari solent. Inde fit ut Monasteria quo ditiora sunt, non propterea Dei spiritu, & observantia regulari magis abundant. Quare si vera sunt Christi oracula, uti sunt verissima: Quam difficile est divites intrare in regnum calorum! Facilius est camelum per foramen acus transire quam &c. profecto in Religiosis maxime, & in primis qui solemnii voto divitiis renuntiant, locum habent. Horum omnium absurdorum, corruptelarum, & scandalorum proximiores causæ extrinsecæ vereor ne sint Confessarii, qui os clausum tenent ad exterminandas corruptelas.

XX. Pæstigia dæmonis, & avaritiæ seductiones decipiant eos qui effutiunt remedium impossibile esse. Qui sunt hi qui talia obtrudunt? Illi ipsi qui clementiam Dei, qui suavitatem iugi Christi exaggerant, qui gratiam divinam præsto adesse omnibus, qui præcepta divina observatu faciliora prædicant. Tum solum de divinis auxiliis, & cælesti præsidio diffidunt, cum scelerum amputandæ radices sunt. Legem ferant Episcopi, qua congrui redditus a Monasteriis tradendi Confessariis pro sufficienti sustentatione designentur, severissimis adiectis poenis, ne præter hos redditus vel crustulum quidem in manus tradatur, aut accipiatur: eligant Confessarios in disciplina monastica versatos, spiritu evangelicæ paupertatis, & morum integritate ornatos: & continuo reformata erunt Monasteria. Edicta, legesque, & cetera omnia effectum carent, nisi Confessarii eo spiritu &

pectore evangelico præditi sint qui, universo mundo contempto, executioni legum Mōniales subiciant. Soli Confessarii evangelicam paupertatem alius inculcando, & a sacramentis arcendo, refectarias exterminare corruptelas valent. At reponunt Episcopi: Ubi nam sunt Confessarii isti? Respondet Angelicus Doctor, immo Scripturæ divinæ, nunquam Deum ita deferere Ecclesiam suam, quin de optimis ministris illi provideat. Plura scriberem, nisi ad alia properare deberem.

CAPUT VI.

De simonia in collatione beneficiorum.

I. IN beneficiorum collatione potissimum serpit simoniae crimen: & ideo Auctores non pauci innumeras excogitarunt distinctiunculas, seu larvas, simoniae vultui affigendas. Ea qua potero brevitate graviora puncta excutiam.

II. Quæst. I. Est ne simonia, iure divino vetita, beneficia quæcumque conferre intuitu temporalis emolumenti? Resp. Duo in beneficiis includuntur iura. Aliud spirituale, seu ius administrandi spiritualia, & dicitur *Officium*: aliud est ius percipiendi temporalia, & dicitur *Præbenda*, seu *Beneficium*. Iuxta omnes simonia est, omni iure vetita, a qua nec Papa dispensare valet, venditio beneficii, prout ius dicit administrandi spiritualia. Disputant Auctores, num sit simonia, iure divino prohibita, captare, vel conferre beneficia intuitu solius temporalis emolumenti? Negant Lessius, Ugolinus, & probabile asserit Bonacina. Sed hac opinione reiecta ut falsa, S. Thomas 2. 2. qu. c. art. 4. adfirmantem sententiam defendit. Advertit autem, alia esse annexa spiritualibus antecedenter; ut patet in calice consecrato, in quo primum omnium præcedit temporale, nempe aurum, vel argentum, cui postea succedit consecratio: alia consequenter, quatenus emolumentum temporale consequitur ad spirituale. De his autem hæc docet. *Huiusmodi nullo modo possunt esse sine spiritualibus; & propter hoc nullo modo vendere licet: quia eis venditis, intelliguntur etiam spiritualia venditioni subici.* Idque iure quoque canonico declaratum est cap. *Si quis* &c. 1. qu. 111. his verbis. *Qui horum alterum vendit sine quo alterum non provenit, nihil invenditum relinquit.* Ratio evidens est: quia ius ad temporales redditus ita annexum est cum iure ad officia spiritualia, ut separari nullo modo valeat. Distinguenti itaque sunt fructus beneficii, quos locare, ven-

dere, permutare Beneficiarius valet, a iure percipiendi hos fructus. Hoc autem ius beneficiale inseparabile est a iure prioris administrandi spiritualia: idcirco qui unum vendit, & alterum vendat necessum est. Et, hac sola distinctione posita, evanescunt adversariorum officia.

III. Quæst. II. Est ne simonia aliquid offerre Titio, ut intercedat apud collatorem? Resp. P. Claudius La-Croix Lib. II. n. 90. adfirmat, quod probabilius sit esse simoniam, contra Dianam, dum pecuniam præbes Titio, ut is intercedat apud Sempronium, ut postea Sempronius intercedat apud collatorem: quia pretium saltem mediate datur pro beneficio. Verum continuo subdit, non esse simoniam, si des pro labore. Cuius laxam opinionem transcribit de more P. Nicolaus Mazzotta tract. III. disp. v. cap. III. pag. 245. „ Si autem des aliquid intercessori „ live mediato, sive immediato, non quidem „ pro intercessione, sed pro labore, lucro „ cessante, damno emergente, *dispendio temporis* &c. in eundo & redeundo, non est „ simonia: quia ista sunt quid temporale „ omnino extrinsecum. *Croix* n. 91. & alii „ communiter. “ *Revera Croix* totidem verbis hanc laxam opinionem docet cum *Diana*, *Castropalao*, *Raynaudo*, & aliis. Istius opinionis laxitas evidens est. Tradere pecuniam pro intercessione apud collatorem beneficii, simoniam esse fatentur; tradere vero pecuniam pro tempore impendendo in loquendo, in intercedendo, pro lucro cessante, & damno emergente, in eundo, & in redeundo non est simonia? Cur? Quia hæc sunt quid temporale omnino extrinsecum. Ita ne vero? Fieri ergo potest intercessio sine aliquo temporis dispendio, sine accessu, & recessu a collatore? Si quis intercedere debet, loquatur oportet. Mutus ne intercessor? Per nutus, & signa intercedet? At & ista, ut fiant, temporis intervallum, accessum, & recessum postulant. Tam ridicularia paradoxa refellere cogor? Quis tam stultus qui non dicat, pecuniam se tradere non pro intercessione, sed pro tempore quod intumere intercessor debet in loquendo, in eundo, & redeundo? Lepida hæc & venusta mihi videntur commenta, nec dubito quin talia apparere aliis debeant. Diana has distinctiones invenit: easdem transcripsit alii Casuista: easdem compilavit *Croix*, & ex *Croix* Mazzotta: & postea concludit: *Ita communiter Doctores.* Verum Doctores Ecclesie, & sacri canone; oppositum apertissime docent. *Qui beneficium* (in-

quit

quit S. Carolus in Concil. Mediol. I.) *ecclesiasticum vacans multis & ambitiosis precibus per se, vel per alios petierit, eo facto ita redditur indignus, ut per biennium in eum neque illud, neque aliud beneficium conferri possit.* S. Bernardus Lib. IV. de *confid. cap.* iv. inquit: *Alius pro alio, alius forte & pro se rogat. Pro quo rogaris, sit suspectus: qui ipse rogat pro se, iam iudicatus est: nec interest, per se, an per alium qui roget.* Quæ zeli tela non iaculasset Bernardus, si audisset absque simoniae crimine offerri pecuniam posse non pro intercessione, sed pro tempore in intercessione oranda consumendo, pro lucro cessante, & damno emergente ex iactura temporis infumpti in loquendo, in eundo, & redeundo?

IV. Quæst. III. An vendere habitus, & commendas ordinum militarium sit simonia? Resp. Venditionem habituum ordinum militarium qui dantur Religiosis choro, & divino officio deputatis, esse simoniam, non secus ac venditionem alterius habitus religiosi, fatentur omnes. Similiter venditio commendarum spiritualium simonia penes omnes est. De commendis vero, & habitibus militiae Equitum militarium non esse simoniam, si emanant, aut vendantur, docent Salmanticenses num. 65. ubi plures citant. Quia habitus, & commendæ istæ dantur principaliter propter honorem, & temporale emolumentum, quamquam tradantur personis religiosi. Titulus enim omnino sæcularis est, inquit. Peccare tamen mortaliter contra iustitiam asserunt illos qui hæc vendunt: quia agunt & contra finem, intentionemque fundatorum, & contra bonum publicum Religionis militaris. Debent enim hæc conferri illis qui in christianæ Reipublicæ defensionem prælati sunt. Quare emptores, & venditores talium commendarum, & habituum infesti sunt bono publico Religionis, & christianæ Reipublicæ, iuraque divina, & humana pervertunt.

V. Quæst. IV. An pensiones, & præstimoniam emi, aut vendi absque simonia possint? Resp. Alia est pensio erecta in titulum beneficii, ut præstimoniam, seu beneficia simplicia, quæ vere & proprie sunt beneficia: & de his pensionibus disputatio nulla; cum certum sit simoniacos esse illarum emptores & venditores. Alias pensiones vocant clericalem, laicalem, & mixtam. Laicalis indiscriminatim conferri potest & laicis, & Clericis, quia Ordinem non supponit, neque ad aliquid spirituale ordinatur. Clericalis in ac-

Conc. Theol. Tom. X.

cipiente supponit Ordinem, & ad functiones spirituales ordinatur. Mixta est quæ in accipiente Ordinem supponit: at datur titulo prorsus temporali, & ad functionem omnino temporalem. Hanc esse quadruplicem aiunt, quæ non datur quidem in beneficii titulum, sed pro beneficio. 1. Datur Clerico pauperi in alimentum. 2. Parocho seni impotenti. 3. Resignanti beneficium pacifice possessum. 4. Uni litigantium circa beneficia ob bonum pacis. Vendere pensiones clericales iure naturali, divino, & humano simonia est, ut omnes fatentur. Vendere tres alias pensiones, quæ non dantur in titulum beneficii, sed pro beneficio, communis sententia docet non esse simoniam iure naturali, & divino prohibitam; cum nihil spirituale contineant, nec propter bonum spirituale traduntur, licet dentur Clerico; qui si relinqueret statum clericalem, pensionem amitteret; immo sunt qui contendunt, neque iure ecclesiastico esse vetitam, ut simoniacam, eiusmodi venditionem. Verum ex Bulla S. Pii V. quæ incipit, *Ex proximo*, omnes recentis pensiones annexæ sunt titulo spirituali, omnesque Clerici pensionarii astringuntur recitare officium parvum B. V. ideo nec vendi, nec redimi absque simonia valent. P. Lessius apud Salmanticenses asserit n. 129. Bullam S. Pii V. nullibi videri esse receptam: sed Lessius fallitur, fallitque. Testantur enim Salmanticenses num. 74. ex Raphaela a Torre, in Hispania esse receptam. Et communis sententia docet, eiusmodi pensiones vendi, aut redimi absque simonia non posse.

VI. Quæst. V. An vendi absque simonia possit ius patronatus? Resp. Sermo nunc est non de civili, sed de canonico, seu ecclesiastico iure patronatus. Tribus modis iuris dispositione acquiritur ius patronatus, ut commune habet axioma: *Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus*: ex privilegio quoque Papa, aut ex multiplicatis presentationibus, quæ excedant hominum memoriam. Ius patronatus ecclesiasticus dicitur, non quia Clericus possidet: is enim laicum ius patronatum possidere etiam valet: sed ecclesiasticus nuncupatur, vel quia habetur ratione dignitatis ecclesiasticæ, vel quia ille cui competit, ex bonis ecclesiasticis fundavit, ædificavit, aut dotavit Ecclesiam. Laicus est quem quis habet, quia de bonis sæcularibus fundavit, dotavit, aut ædificavit Ecclesiam, vel beneficium. Ius patronatus laicus, si donatione, aut alio titulo immigret in Ecclesiam, Ca-

E 3

pitu-

pitulum, vel Monasterium, vel annectatur alicui dignitati, aut beneficio ecclesiastico, ut habetur §. *de iure patronatus* in VI. Ius patronatus laicus intra quatuor, ecclesiasticus intra sex menses presentare tenetur.

VII. Queritur ergo, num ius patronatus presentandi ad aliqua beneficia ecclesiastica possit absque simonia vendi? Convenit penes omnes simoniacam esse talem venditionem iure ecclesiastico; ut patet ex cap. *de iure patronatus*, & cap. *Præterea*. Disputant vero Auctores in utramque partem, sit ne simoniacam talis venditio etiam iure divino? Adfirmant plures, quia tale ius est spirituale, ab ecclesiastica potestate institutum, & ad finem spirituale ordinatum. Et hæc opinio videtur probabilior.

VIII. Si ius patronatus annexum sit fundo, vendi potest ratione rei cui hæret; dummodo fundus pluri non vendatur ratione iuris patronatus. Si ius patronatus hæreat non rei, sed personæ, tum nullo modo, neque hereditario iure, neque donatione, neque venditione transire ad alios valet.

IX. Quæst. VI. *Est ne simonia dare pecuniam pro beneficio patrono hæretico?* Resp. Adfirmans sententia vera est. Verum, si hæreticus sit publice denunciatus, sicut excommunicatus, amittit ius patronatum. In hæreticis tamen toleratis manere ius patronatum defendunt plures. P. Claudius La-Croix *Lib. III. part. I. num. 135.* probabile iudicat non esse simoniam dare hæretico patrono pecuniam, ut non eligat hæreticum, vel Catholicum indignum; etiam si contingat tibi tradenti pecuniam beneficium conferri. Verum absque scandalo hoc fieri non posse existimo. Neque pretextus vexationis redimendæ locum in hoc casu habere potest, quando tibi confertur beneficium, cum ius acquisitum ad illud non habeas. Et quamvis impediri pecunia possit ne indignus eligatur; tamen hæc vexationis redemptio cum hæreticis peracta scandalo carere vix potest.

CAPUT VII.

De variis modis, conventionibus, & pactis perpetrandi simoniam.

I. Quæst. I. *Utrum post acquisitum ius iure, vel ad rem spirituales, possit vexatio contra illud pecunia auferri absque simonia?* Resp. Ius acquisitum iure commutate debitum est, & alio nomine vocatur *ius in re*. Qui electus est ad benefi-

cium, habetque collationem a legitimo Superiore, licet nondum possessionem obtinuerit, habet ius acquisitum in re. S. Thomas 2. 2. *quæst. c. art. 2. ad 5.* docet: *Postquam ius alicui acquisitum est, licet per pecuniam iniusta impedimenta removere.* Quoniam qui in hac hypothese vexationem redimit, pecuniam non tradit, neque tradere potest pro re spirituali, quam iam habet, sed pro iniuria quam iniuste patitur, repellenda. Doctrinæ S. Thomæ omnes subscribunt. Advertendum tamen, ad licitam vexationis redemptionem requiri ut ius sit certum, & ut vexatio sit iniusta. Si enim dubium sit ius, aut iusta vexatio, tunc redemptio vexationis simoniaca est. Titius obtinuit beneficium: Sempronius competitor eidem litem intentat iustam, eo quod electio, aut presentatio, aut institutio Titii in controversiam vocatur. Si Titius pecunia curaret ut Sempronius desisteret ab intentata lite, simoniam committeret: quia ius dubium ad beneficium pecunia certum & firmum efficere studeret. Quod verum habet, etiam si dubites, num lis futura sit nec ne iusta. Quamobrem, ut redemptio vexationis pecunia procurata a simonia macula libera sit, necessum est ut ius acquisitum nulli sit dubitationi obnoxium, sed firmum, & inconcussum.

II. Ex quibus colligitur, te non posse pecuniam absque simonia redimere vexationem, si Prælati tibi beneficium ob perpetratum delictum auferat: quia tunc ius acquisitum in discrimen ab habente potestatem vocatur. Similiter quando duo litigant super presentatione, electione, institutione ad aliquod beneficium, neutri licet transigere, & offerre uni parti aut pretium, aut pensionem. Uterque quippe simoniam committeret, & qui ius suum, accepta pecunia, vel pensione, renuntiaret, & qui traderet pecuniam, aut pensionem. Simoniacus similiter esset qui electus ad beneficium opulentum, offerret competitori beneficium tenue; vel eum eligeret in suum Vicarium, vel quodcumque spirituale traderet, ut liber esset a vexatione: quia emeret rem temporalem, nempe immunitatem a vexatione, re spirituali.

III. Quæst. II. *Est ne simonia pecunia redimere vexationem iniustam circa beneficii possessionem?* Resp. Adfirmant plures, sed vera sententia, quæ est S. Thomæ, negat hanc committi simoniam. Quandoquidem qui ius ad possessionem certum & inconcussam habet, & iniuste detradi curatur a possessione vel obtenta, vel obtinenda, nihil spi-

spirituale tum acquirit, dum hanc iniustam vexationem pecunia redimit. Nec est quod opponas possessionem esse spirituales: quoniam possessio spiritualis est ratione tituli seu iuris ad illam. Quando ius istud certum & inconcussum est, nihil spirituale acquisendum superest. Et tunc possessio in solo facto consistit: hoc autem est omnino temporale. Pretium ergo hoc in casu non pro re spirituali, sed temporalis datur. Tunc esset redemptio iniustæ vexationis simoniaca, quando lis esset contra ius ad possessionem. Distingendum ergo est ius a facto, sic omnis difficultas evanescit.

IV. Quæst. III. *An redimere pecunia vexationem ante acquisitum ius in re sit simonia?* Resp. Adfirmat S. Thomas 2. 2. *qu. c. art. 2. ad 5.* his verbis. *Dicendum, quod antequam alicui acquiratur ius in Episcopatu, vel quacumque dignitate, vel præbenda per electionem, vel provisionem, seu collationem, simoniacum esset adversantium obstacula pecunia redimere: sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spirituales obtinendam.* His paucis verbis Angelici Doctoris plurimi casus resolvuntur in hac materia. Omnes enim qui per pecuniam parant sibi viam ad rem spirituales obtinendam, simoniaci sunt. Qui igitur electus a maiori parte electorum ad beneficium ciset, aliis contradicentibus, si pecunia redimeret hanc contradictionem, simoniam pararet: quia pecunia ad beneficium sibi viam pararet.

V. Distinguunt communiter Auctores vexationem contra ius acquirendum ad beneficium intentatam ab eo qui obesse valet, sed non prodesse, seu iuvare; & vexationem intentatam ab eo qui obesse, & prodesse potest. Exemplum primæ vexationis est. Titius homo privatus accusat Sempronium de falso crimine, de ineptitudine ad beneficium assidue; vel electores donis corrumpit, ut alteri competitori beneficium conferant. Vexatio hæc ab eo manat qui obesse, seu impedire potest, & iuvare nequit. Exemplum secundæ vexationis est. Erector, præsentator, aut quilibet qui in conferendo beneficium partem aliquam habet, iniuste te vexat, ne acquiras beneficium, duplici modo: vel ut privata persona te calumniando, vel electores seducendo; & tunc vexatio est, sicuti prior, ab eo qui obesse potest, sed non prodesse: vel te vexat ut elector, præsentator &c. nolens te ex odio, avaritia, aliove iniquo animo eligere, presentare &c. Quando igitur vexatio intentatur ab eo qui obesse,

& prodesse valet eligendo, confirmando &c. tunc pecunia redimere talem vexationem simonia manifesta est: quia tunc pecunia aperitur via ad beneficium obtinendum. E contrario, quando vexatio provenit ab illis qui obesse, sed nullo modo prodesse queunt, tunc nulla est simonia per pecuniam remove in iusta obstacula calumniarum, accusationum &c. quia isti privati nullam partem in conferendo beneficio habent. Ergo pecunia ista non parat viam ad beneficia; sed dumtaxat removet exteriora obstacula iniusta. Neque hæc impedimentorum ablatio aliquo modo influit in beneficii collationem, seu nullo modo movet collatores ad beneficium conferendum. Brevi, pecunia hæc non datur pro re spirituali, quia vexator nullo modo eam conferre potest: nec datur ut opem aliquo modo conferat, sed ne impediat. Ergo pecunia traditur ob solam rem temporalem.

VI. Simoniam committeret qui videns suam competitorum corruptis electores, & ipse pretextu redimendæ vexationis electores munibus sibi conciliare studeret: quia tunc ex regula tradita a S. Thoma viam sibi pecunia pararet ad beneficium spirituale.

VII. Quæst. IV. *Est ne simonia tradere electoribus pecuniam, ut desistant ab electione indigni, vel ut, omisso digno, eligant digniorem?* Resp. Primum omnium cavendum est ne aliquid humani occurrat in metienda candidatorum dignitate & merito. Frequentissime ille est dignior qui rationibus suis accommodatior. Quem prævidens consiliis tuis propitium & propensum fore, illum continuo ceteris præfers: quia quod volumus, sanctum est. Absolute loquendo licitum est, & a simoniae labe immune pecunia remove electores ab electione indigni: quoniam, ut omnes fatentur, Ecclesia iure potitur ne indignus eligatur ad beneficia. Ergo eodem iure impedire etiam pecunia, si opus fuerit, quis potest indignorum electionem. Communiter quoque Auctores, quos citant, & sequuntur Salmanticenses III. *num. 15.* adfirmant, tradi posse pecuniam, ut eligatur dignus aut dignior in communi, nulla designata persona. Verum hoc in praxi vix posse absque simonia contingere existimo ob latentes animi affectus, & varia hominum iudicia, quibus hominum dignitas & aptitudo effingi solet.

VIII. Disputant vero, num licitum sit tradere pecuniam, ut eligatur hæc persona privata in particulari, quia dignior re-

putatur. Communis, veraque sententia defendit, simoniam committere qui traderet pecuniam, ut eligeretur Petrus, quando solus ipse esset dignus vel dignior in concursu plurium. Addunt vero Salmanticenses *nu. 17.* simoniam non committi, si in concursu plurium duo, vel tres, vel solus Petrus sit dignior; & offeratur pecunia, non ut hic Petrus eligatur, sed ut in communi eligatur dignior, quamvis Petrus sit solus dignior: quia, inquit, in hoc secundo casu pecunie elargitio terminatur ad dignum *specificative*, non ad ipsam Petri personam. Verum hæc sunt mere speculationes, quæ ad praxim redigi vix valent absque scandalo, & simonia.

IX. Quæst. V. *Est ne simonia permutare res spirituales pro aliis spiritualibus?* Resp. Communis sententia negat, exceptis beneficiis. Quare licitum est te hac hebdomada celebrare quatuor Missas, ut totidem alio tempore pro te Petrus celebret; tot preces fundere eo pacto ut alter preces alias recitet; te hanc reliquam tradere ea conventionem, ut alia tibi tradatur &c. Si tamen rei spirituali, puta reliquæ, admixtum esset aliquod temporale, tunc simonia committeretur, si pro pretiosiore materia fieret permutatio. Similiter si in rebus spiritualibus permutandis excessus in una pre altera sit, gratis remittendus est, aut alia rei spirituali compensandus. Hæc obvia sunt & manifesta.

X. Quæst. VI. *Permutari ne beneficia valeant absque simonia?* Resp. Convenit penes omnes, iure ecclesiastico nullas permutationes beneficiorum fieri absque simonia posse, nisi accedat Superioris auctoritas, & dispensatio. Plura sunt Ecclesie iura quæ omnem permutationem vetant, ut constat ex cap. I. *Cum olim* de permutat. rerum, cap. *Præterea* 2. de transact. Quæ prohibitiones eo spectant, ut simoniae scelus impediatur. Beneficiorum tituli spirituales sunt: & hac ratione spirituale pro spirituali permutari absque simonia posset. Verum quia titulis beneficiorum annexi sunt redditus temporales, qui avaritiam & cupiditatem hominum magnopere accendunt: idcirco Ecclesia prohibuit ne absque auctoritate Superioris permutationes istiusmodi fiant.

XI. Quæst. VII. *Quid venias beneficiorum intelligitur?* Resp. Omnia spiritualia, quæ consequenter annexa habent temporalia emolumenta, nonius beneficiorum veniunt; tamen propriam beneficiorum rationem non

habeant. Quare non licet, ut communiter vel benigniores Casuistæ docent, permutare beneficium pro Vicaria, aut Capellania amovibili. Neque licita est actio, quibus sunt beneficiorum provisiones, permutatio; ut si Petrus elector dicat Paulo itidem electori: Tu elige hunc, & ego eligam ad tui nutum alium: vel tu elige me, & ego eligam te: ego tibi cedam meam presentationem, ut tu aliam presentationem mihi cedas ad beneficium. Ne multa: æque prohibentur actio, ac beneficiorum permutationes. Hinc peccarent, & simoniam committerent Regulares, si unus illorum alteri diceret: Ego te eligam in Priorem, ut tu me eligas in Provinciale.

XII. Quæst. VIII. *Cuius auctoritate licite fieri valent hæc beneficiorum permutationes?* Resp. Communiter Auctores docent, sufficere auctoritatem illius Superioris qui beneficia conferunt. Quare Episcopus nequit concedere facultatem permutandi beneficia quæ conferuntur a summo Pontifice. Si beneficia sint in diversis diocesis, utriusque Episcopi consensus requiritur, vel patronorum qui iure predicti sunt nominandi, & presentandi. Consuetudo quoque legitime præscripta potest validam reddere auctoritatem concedendi eiusmodi permutationes. Ut tamen licita sit permutatio, uterque Beneficiarius habere debet ius certum inconcussum acquisitum in re, seu in beneficiis permutandis. Hinc duo qui expectant beneficia a summo Pontifice, nequeunt auctoritate Episcopi permutationes facere. Et quando duo litigant de aliquo beneficio, non queunt solius Episcopi auctoritate ius permutare, nisi uterque ius acquisitum possideat in beneficio quod permutari debet. Similiter qui dimittere beneficium intra certum tempus tenetur, nequit auctoritate Episcopi illud permutare: quia si permutaret, non dimitteret.

XIII. Quæst. IX. *Permutatores beneficiorum possunt ne pacisci simul ante consensum Superioris?* Resp. Eo ipso quod eiusmodi permutationes fieri legitima auctoritate valent, consequitur ut Beneficiarij valeant convenire, pacisci, & honestas condiciones proponere, probandas, aut rescindendas a legitimo Superiore. Immo moraliter loquendo, fieri alia via nequeunt permutationes istæ. Et postquam Superior pacta, & conventiones licitas probavit, nequeunt permutatores ab eisdem recedere. Semper tamen exprimere permutatores debent conditionem, si Superiori placuerit, si Superior has nostras conventiones

pro-

probaverit. Summo enim candore & sinceritate procedere in his permutationibus debent Beneficiarij; immo ab eisdem abstinere debent, nisi gravis urgeat causa. Semper enim permutationes istiusmodi quamdam speciem negotiationis præferunt; quam manifesta & honesta causa, coniuncta cum Superioris consilio & auctoritate, amovere potest. Quando permutationes istæ ex aliquo defectu, etiam innoxie, nullæ sunt, nequit Beneficiarius qui permutationis causa renuntiavit, ad suum redire beneficium propria auctoritate; sed denuo conferri a Superiore debet: quandoquidem vi talis renuntiationis perdidit titulum & possessionem sui beneficii, quod resignavit.

XIV. Quæst. X. *Acceptio pecunie pro collatione beneficii est ne contra iustitiam?* Resp. Negantem opinionem defenderunt olim Auctores nonnulli, quam damnavit Alexander VII. in hac proposit. 22. *Non est contra iustitiam beneficia non conferre gratis: quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod conferre non tenebatur.* Quænam evidentior iniustitia quam pretium accipere pro re quæ pretio non subiacet? Conferens beneficium de suo nihil dat; immo nihil absolute dat quod pretio æstimari possit. Ergo manifestam committit iniustitiam, dum pretium accipit. P. Croix refert *n. 122.* Caltrapalaum, Laym. Bonac. Lugo; & alios, docentes non committi iniustitiam, quando venditor rei spiritualis patitur incommodum aliquod, vel amittit aliquod emolumentum. Sed hæc mentales imaginationes sunt, & arbitraria commenta, ad faciendam simoniam excogitata: quibus admittis, nulla est simonia; cum nullæ res spirituales conferri absque aliquo incommodo valeant.

XV. Quæst. XI. *Potest ne Episcopi auctoritate beneficium ecclesiasticum cum pensione permutari?* Resp. Pensio alia est, ut indicavi supra, erecta in titulum beneficii simplicis; alia est laicalis, quæ non requirit in pensionario Ordinem, nec ordinatur ad aliquod ministerium spirituale; alia clericalis, quæ vocatur ecclesiastica; alia mixta, quæ licet requirat in subiecto Ordinem, datur tamen ad finem temporalem. Igitur si pacto sit temporalis, neque Pontificis summi auctoritate permutari cum beneficio potest. Quia in hoc casu beneficium ecclesiasticum, quod est omnino spirituale, permutaretur cum re temporali; quod in divino adversatur. Salmanticenses

n. 30. dicunt posse summum Pontificem aliis viis quam per commutationem hoc præstare: nimirum, inquit, si tamquam supremus dispensator utatur translatione personarum a beneficio in pensionem, & a pensione in beneficium. Verum hæc, & alia quæ ibi addunt, mihi videntur subtilia commenta, disputandi gratia excogitata. Ceterum Pontifices summi, qui tot canones gravissimos edidere adversus eiusmodi permutationes, alieni prorsus sunt a permutandis beneficiis cum rebus temporalibus quacumque excogitabili via. Quando pensio spiritualis est, tum auctoritate non Episcopi, sed Pontificis summi permutari potest. Si Episcopi nequeunt facultatem impertiri permutandi pensionem pro pensione, multo minus valent concedere facultatem permutandi beneficium cum pensione.

XVI. Quæst. XII. *Quando beneficia sunt inæqualia, possunt ne commutari, adiecta pecunia, vel alterius rei temporalis compensatione?* Resp. Tædet vel proponere similes quæstiones a pluribus Casuistis excogitatas, ob nimiam simoniae luem. Quemadmodum multitudo morborum cogit medicos ad reperienda remedia; sic vitiorum turbæ compulerunt Theologos ad nova commenta invenienda. Quando beneficia sunt inæqualia in gradu, in dignitate, in iurisdictione, fatentur omnes simoniam committere qui talem maiorem dignitatem compensare temporali audeat: quia evidens tunc esset venditio rei spiritualis pro re temporali. Disputant vero, quando excessus est in fructibus beneficiorum, num talis excessus compensari pecunia, vel re temporali valeat, accedente Superioris auctoritate. Pro affirmante sententia referunt Salmanticenses Caietanum, Lessium, Sylvestrum, Azorium, & alios. Hæc opinio manifeste falsa est, quam ipsi Salmanticenses, & communiter Auctores reiiciunt. Fructus enim sunt necessario annexi titulo beneficii; neque vendi ius ad percipiendos fructus beneficii potest, quin vendatur titulus ipse. Nec in re aperta diutius immorandum est. Salmanticenses *n. 35.* docent, solum summum Pontificem posse de plenitudine potestatis adinvenire modum quo fieri absque simoniae labe valeat hæc permutatio per pecuniam; fatentur tamen hoc esse periculosum. Addo ego, & scandalum plenum esse vel excogitare talia commenta. Pontifices summi sunt supremi custodes iuris divini, non dissipatores: nec ipsi excogitant subtiles modos faciendi eiusmodi permutationes, quæ præter simoniae modo

la-

latentem, modo patentem pestem, scandalum ingerunt maximum, & turpissimam praferunt nundinationem. Si quando ob aliquam gravissimam causam, quae profecto non ita frequenter contingit, aliqua permutatio fieri debet, consulatur legitimus Superior. Omnia eidem sincere & candide exponantur. Nulla pactio, nulla conditio, nullum motivum illi occultetur; sed omnia manifestentur.

XVII. Quaest. XIII. *An transactio in componenda lite super beneficio fieri absque simonia possit?* Resp. Transactio communiter describitur, quod sit pactio non gratuita de re dubia, & lite incerta, ad litem dirimendam. Convenit penes omnes transactionem esse simoniacam, dum aut retinetur, aut remittitur ius spirituale pro temporali. In materia beneficiaria transactio, absque auctoritate Superioris facta, etiam si res spiritualis pro spirituali transigatur, simoniacae est; cum id iure positivo prohibitum sit. Neque Episcopus ipse potest litem componere super beneficio transigendo, quod altera pars beneficium resignet, altera pensionem temporalem recipiat: quia permutaretur res spiritualis pro temporali: atque adeo simonia esset, iure naturali, & divino prohibita. Haec plana & obvia sunt.

XVIII. Verum Salmanticenses n. 44. cum Layman, Suarez, Bonacina, aliisque hoc honestari pluribus titulis posse docent. Primus titulus, inquit, est bonum pacis. Propter bonum pacis ergo permutari pro temporali spirituale poterit? At bonum pacis, reponunt, includit temporale commodum, & utilitatem. Deinde aequitatis ratio postulat ut is qui iuri suo ad beneficium cedit, habeat alimenta unde vivat. Et tandem expensae factae in liti prosecutione, labores, tædia, & plura alia, quae omnia sunt pretio aestimabilia, ob quae Episcopus transactionem facere potest. Cedo: nonne his transactionibus, hisque titulis, & modis componuntur lites quae in dies super agrorum possessione, super mercium contractibus fervent? Merces ergo ecclesiastica beneficia sunt? In hunc ne finem instituta beneficia ecclesiastica fuerunt, ut litigantium aviditati inserviant? Si unus litigantium unde vivat non habet, ideo ne ex beneficio, quod cedit alteri, captare alimenta iure valet? Non propria, inquit, sed Episcopi, seu Superioris auctoritate. An numquid beneficiorum naturam mutare Episcopus valet? Quid ergo agendum, quando ius ad beneficium inter duos litigantes

dubium est? Expendenda merita sunt litigantium, & auctoritate Superioris digniori, & magis de Ecclesia merito, & ad Ecclesiae inserviendum aptiori conferendum est, omni transactione sublata, & commentitiis titulis, ad fucandam simoniam excogitatis, penitus reiectis. Nova haec sunt, inquit, & contra Doctores modernos, atque praxim ipsam. Antiquorum, repono ego, doctrina haec est, & sacrorum canonum. Alexander III. cap. Super eo ext. de transactionibus haec decernit. Super eo quod quaesivisti, utrum ab ecclesiastico beneficio, in litigium deducto, possit fieri transactio, tale damus responsum: quod transigit super re sacra, & litigiosa non potest. Etenim res sacra ut possideantur aliquo dato, vel retento, sive promisso, speciem credimus habere simoniae. Hoc idem confirmatur altero eiusdem Pontificis responso cap. Constitutus in nostra praesentia G. Clericus sua nobis assertionem monstravit, quod cum inter ipsum & A. Clericum super capella de Stratis controversia emerisset: tandem per transactionem sopita fuit. Et licet hinc inde fide praestita firmata fuisset; eam tamen praefatus A. servare recusavit. Quia igitur huiusmodi transactiones speciem continent simoniae mandamus, quatenus revocata transactione in irritum, causam audiatis. Similiter Celestinus III. eodem Decretalium titulo de quadam lite, transactione extincta, pronuntiavit: Cum illa transactio iniquitatem simoniacam continuisse putetur &c.

XIX. Plura Salmanticenses loc. cit. & seqq. cum aliis recentioribus docent quae mihi non probantur. Et ne singula refellam, ac brevitati studeam, Episcopi nequeunt ipsi beneficio de quo lis est, pensionem imponere, neque litigantes conciliare inter se, ut alter beneficium, alter pensionem habeat. Ex iure canonico tunc solum eiusmodi pensiones tolerantur, & a simoniae laebe sunt immunes, cum non ex partium conventionem, sed iudicum sententia pro bono pacis, & utilitatis Ecclesiae, non litigantium, constituantur, non super beneficio, sed super persona beneficiaria: qua defuncta, eiusdem successor ad pensionis solutionem minime tenetur. Neque hoc quoscumque iudices, sed arbitros dumtaxat, in quos compromissum est, decernere posse, ius canonicum statuit. Et tunc secundum ius illi adjudicare arbitri isti debent beneficium absque imminutione quae habere ad illud ius probabilius cognoverint.

XX.

XX. Porro, ut magis appareat, quam falsa, ut ego quidem arbitror, sint quae cum aliis Casuistis docent loc. cit. Salmanticenses, advertendum est, quod Sedes Apostolica dictam pensionem, quam imponere beneficiario arbitri solent ad litem dirimendam pro pace & utilitate Ecclesiae, simpliciter non probat: quoniam cap. Nisi essent ext. de praebendis inquit Innocentius III. Valde suspecta est propter exempli perniciem: sed tolerat. Ratio videtur evidens. Nam vel ius, quod alter colligantium cedit, est certum: & tunc praetalis iuris omnino spiritualis cessioe quidquam exigere simonia manifesta est. Aut ius illud nullum est: & tum aliquid exigere, non modo simonia, sed & furtum apertum est. Aut ius dubium est: & tunc similiter fur est & simoniacus qui tale ius dubium nundinatur. Non me latent subtiles distinctionumculae plurium recentiorum; sed arbitrariae mihi videntur. Quando ergo controversiae super iure ad beneficium oriuntur, qui consulere conscientiae suae volunt, missis plurium & Canonistarum, & Casuistarum vanis interpretamentis, curret litigantes, ut lis dirimatur, prout de iure. Et quamquam arbitri pro bono & pace Ecclesiae uni colligantium pensionem adiudicent, eamque ob eiusdem Ecclesiae bonum Sedes Apostolica toleret; non propterea pensionarius tutus in conscientia est: Alius animus haereat, beneficia ecclesiastica non esse nundinationis materiam: auresque christianas offendit, quod ministri Dei velint super iure ad beneficia, non secus ac super iure ad agros, ad merces, mutuis pactationibus transigere, variis excogitatis commentitiis titulis.

XXI. Quaest. XIV. *Quomodo renuntiare absque simonia beneficium possit?* Resp. Renuntiatio est voluntaria abdicatio, qua quis beneficium quod pacifice possidet, in Praelati sui manibus dimittit. Si beneficium sit litigiosum, non requiritur auctoritas Praelati acceptantis; sed quisque ius controversum renuntiare absolute valet. Quatuor modis fieri resignatio valet. 1. Quisque renuntiare absolute in manibus Episcopi sui potest, nulla adiecta conditione. 2. In favorem talis personae. 3. In favorem determinatae personae, & sibi pensione reservata. 4. Absque designatione personae, & cum reservatione pensionis. Renuntiatio secundo modo fieri nequit absque facultate summi Pontificis: qui talem renuntiationem probare potest, cum nulli iurivino adversetur; & eam similiter reitua re valet: & tum refutare illam debet,

cum persona designata idonea non iudicatur.

XXII. Quaest. XV. *An fieri possit in manibus Episcopi resignatio in favorem Petri, dummodo haec conditio in toto rigore a resignante non adiiciatur?* Resp. Adfirmant Salmanticenses num. 55. quando resignatio fiat sub conditione, non proprie tali suspendente resignationem, sed solum declarante Praelato modum concupitum a resignante, & servandum in provisione beneficii post absolute factam renuntiationem. Immo si in ipsa renuntiatione misceantur aliqua verba quae hunc animum perhibeant; dummodo non sint talia quae rigorosam conditionem inducant, ut sunt illa usitata, non aliter, nec alio modo; adhuc valere resignationem aiunt.

XXIII. Vix aliqua lex prodiit, quin aliqui vitiligare super eadem voluerint. S. Pius V. in suo motu proprio 58. cuius initium est, Quanta Ecclesia Dei, prohibet Episcopis, electoribus, praesentatoribus &c. ne conferant beneficia resignata nec illis qui verbo aut nutu fuerint a resignatoribus indicati, nec consanguineis, affinibus, familiaribusve resignatoris. Respondent Salmanticenses nu. 56. cum P. Sanchez dub. 33. num. 19. hanc S. Pii V. constitutionem non esse in Hispania receptam, nec eam servari; sed esse ab ea supplicatam saltem quoad illud de non conferendis beneficiis sic vacantibus, affinibus, consanguineis, aut familiaribus Episcopi, vel resignantis. Audisti? Supplicatum ergo est, ut hereditate possideamus sanctuarium Dei? Supplicatum est ut Episcopi dispensare beneficia resignata consanguineis, affinibus, familiaribusve suis, aut resignantium possint? Optima & pulcherrima supplicatio, quam tot sacra Concilia diris devoverere. Quid? Ad carnem & sanguinem respicere sive Episcopi, sive ipsi Pontifices summi licite valent in beneficiis ecclesiasticis dispensandis? At quodnam documentum istius supplicationis producit? Nullum. Immo religiosissima, & praclarissima Hispanorum, quorum summa & acutissima ingenia summopere ego suspicio, natio in obsequio erga S. Romanam Sedem nulli secunda, & inter omnes praestantissima, argumentum perhibet solidum confectae & imaginariae istius supplicationis. Suspiciari licet in observantiam legis unicum esse istius non acceptationis fundamentum. Saepe enim Capitula plures arguantur: Lex non servatur: ergo non est acceptata. Verum lex lata a S. Pio V. & sacri canones prohibentes ne in beneficiis dispensandis ratio habeatur affinitatis, consanguinitatis, familiaritatis adeo; ommi

imni iuri naturali, & divino consentanei sunt, ut vim obligandi amittere nequeant live ex supplicatione, live ex consuetudine contraria, quæ corruptela dici debet. Quid quod resignatores non sunt a Deo destinati, ut cognoscant, quinam sunt ad beneficia ecclesiastica idonei Sacerdotes? Eiusmodi resignatores, qui designare non reformidant in renuntiatis beneficiis successores, proiectæ sint conscientiæ oportet; cum sponte tantum onus subeant reddendi rationem Deo profucellore, quem suggerunt Episcopis. Illi ne vocationis, aptitudinis, scientiæ, probitatis dona cognoscunt? Illi ne a Deo ad hoc destinati? Heus tu bone vir! Talia opponis? Quis resignantium eiusmodi cogitat? Suggestunt amicos, familiares, affines, consanguineos, ut cum sanguinis successione Dei sanctuaria transeant ad heredes. Huc recidunt omnia. Et ego, ne ultra provehar, dico, hanc Salmanticensium, & aliorum Casuistarum opinionem esse falsam, quæ incruentæ simoniæ dumtaxat inservit.

XXIV. Quæst. XVI. Beneficium resignatum cum conditione rigorosa conferendi non aliter, aut alio modo, potest ne Episcopus conferre cui voluerit? Resp. Salmanticenses n. 57. hanc vocant gravissimam difficultatem propter auctoritatem Theologorum: quorum alii affirmant, posse Episcopum acceptare resignationem, reiecta conditione, live scienter, live ignoranter adiecta conditio sit; alii negant. Principio, si resignator scienter adiciat conditionem rigorosam, Episcopus optime se geret, si beneficium acceptaverit, reiecta conditione rigorosa temere adiecta; & quem iudicaverit in Domino digniorem, promoverit. Si ignoranter a resignatore opposita conditio sit, tum monere illum Episcopus debet. Quod si monitus resignator insisterit pro conferendo beneficio in favorem Petri, familiaris, affinis, consanguinei &c. in pœnam temeritatis acceptabit resignationem, reiecta conditione. Sæpe resignationes istæ sunt turpes nundinationes: quamobrem iustas pœnas darent resignatores, si Episcopi zelo Dei lucens resignationem absolutam acceptarent, reiecta conditione. Quod opponunt Salmanticenses, iniustus fore Episcopos, vanum est. Utique unum sine altero acceptari non potest in contractibus humanis; secus in re beneficiaria:

XXV. Simoniæ sunt renuntiationes reciproæ, quibus tu renuntias in favorem amici Petri, ut is tibi nuntiet. Item simoniæ sunt renuntiationes, quas vocant triangulares; ut,

dum tu renuntias tuum beneficium Petro, Petrus renuntiet Paulo, & tandem Paulus suum tibi resignet. Quod addunt, posse fieri eiusmodi resignationes coram Ordinario sub duplici permutatione, commentum, & simoniæ larva est. Quando resignatio absoluta est cum solo onere pensionis spiritualis perpetuæ, disputant recentiores, num in manibus Episcopi fieri possit. Alii affirmant, negant alii: & utramque opinionem probabilem vocant Salmanticenses n. 59. At solam sententiam negantem iudico probabilem, & veram. Siquidem S. Pius V. sua constitutione, cuius initium est, *Intolerabilis*, ademit Episcopis, & Prælatibus inferioribus potestatem imponendi eiusmodi pensiones: quæ facultas est summo Pontifici reservata. Simoniaci sunt qui a resignatoriis exigunt aut fideiussorem secularem, aut hypothecam, aut anticipatam solutionem: eiusmodi enim pacta manifeste simoniaca sunt.

XXVI. Quæst. XVII. An renuntiatio beneficiorum confidentialis sit simoniaca? Resp. Resignatio confidentialis beneficii illa dicitur quæ fit in manibus legitimi Superioris cum fiducia, quod ille in cuius gratiam renuntiat beneficium, sibi vel alteri resignabit idem beneficium, vel aliud, vel pensionem, aut quid aliquid solvet. Perinde est, si patronus præsentat Clericum ad beneficium cum fiducia, quod aut sibi, aut suis idem beneficium resignabit, vel aliquid sit donaturus. Resignatio fiduciaria cum pacto expresso, aut tacito, dubio procul simoniaca est, iure naturali, divino, & humano verita, ut omnes fatentur. Resignatio fiduciaria, qua resignans absque ullo pacto, vel civili obligatione cedit beneficium, sed cum spe, quod resignatarius titulo gratitudinis opportuno tempore idem beneficium vel sibi, vel amico consanguineo, vel cui volueris, resignabit, aut partem fructuum solvet; quamvis absolute & speculative possit absque simonia esse, tamen in praxi ut plurimum, ne dicam semper, simoniaca est. Pius IV. constitutionem edidit quæ incipit, *Romanum Pontificem*, & S. Pius V. alteram edidit, quæ incipit, *Intolerabilis*, contra has fiduciaras resignationes, quas nullas, & irritas declararunt. Præfatæ constitutiones respiciunt personas resignantes, resignatarias, electores, collatores, præsentatores beneficiorum istorum hoc modo vacantium. In his constitutionibus præcipue prohibentur resignationes fiduciaræ per *accessum*, *regressum*, vel *ingressum*. Dicitur *Accessus*, cum Prælati confert ius Petro im-

pe-

redito ob ætatem, aliamve causam, ut quando aptus fuerit, ingrediatur beneficium, quod interim confert Paulo cum fiducia, quod tali tempore dimittet. *Regressus* nuncupatur, quando Petrus suum beneficium cedit alteri, iure retento regrediendi ad illud, casu quo resignatarius aut non solverit pensionem, aut ad maiorem dignitatem ascenderit, aut mortuus fuerit. *Ingressus* dicitur, si Petrus, antequam possideat beneficium collatum resignet alteri, servato sibi iure illud ingrediendi, si moriatur. Hæc sunt pactiones conditionales quæ potissimum in laudatis constitutionibus prohibentur.

XXVII. Disputant Doctores, num præfatæ constitutiones non solum improbent resignationes fiduciaras cum pacto & conventionione onerosa, sed etiam illas quæ fiunt cum spe ex sola gratitudine, vel amicitia. Adfirmat prima sententia, quam defendunt Suarez *Tom. V. de censuris diss. xxii. sect. vi. n. 15.* Castropalaus *diss. iii. punct. 19.* Bonacina *punct. 16. §. i. num. 5.* & alii. Negantem defendunt Salmanticenses *num. 67.* & citant Lessium, Lopez, Azorium, Torres, Aravium, & alios. Non vacat expendere utriusque opinionis ratiocinia, quæ pro praxi parum aut nihil deserviunt. Homines, ut alias animadverti, communiter grati non sunt, ut omnibus notum est. Ergo communiter hæc fiducia obtinendi aliquid titulo solius gratitudinis, vel amicitie chimerica plerumque est. Quare eiusmodi resignationes fiduciaræ in praxi simoniæ sunt: idcirco absolute has prohibere Pontifices summi. Sperare exercitium virtutis gratitudinis, & amicitie absolute laudabile est, nec prohibitioni subiacer. Quando autem hæc sincera spes reipsa detur, pendet ex confessione resignantium, neque a nobis definiiri potest. Omnes fatentur, eiusmodi renuntiationes cum spe esse periculi plenas, & ut minus simoniæ mentalis labe plerumque asperfas. Si quis tamen reciperet beneficium ab eo qui cum intentione, & fiduciaria conditione verbis expressa resignaret, & nec verbo, nec nutu, nec facto annueret prævæ voluntati resignantis, sed animum omnino a simonia alienum gereret, eaque dumtaxat intentione beneficium acciperet, ne resignator cum alio simoniacam conventionem executioni mandaret, simoniæ fiduciaræ reus non esset, inquit Natalis ab Alexandro *lib. ii. reg. 18.* Ego tamen hanc resignatariam a culpa non excusarem, quia cooperaretur pravitati resignantis. Nec excusatur ob hoc quoque impe-

dire intendat contractum simoniacum cum altero. Siquidem prius sibi quisque a propria cooperatione in alterius peccatum cavere quam impedire alienam debet.

XVIII. Dissident quoque Casuistæ, num citatæ pontificiæ Bullæ prohibeant non solum resignationem fiduciarum beneficiorum, sed etiam resignationem fiduciarum in pensionibus, & permutationibus beneficiorum. In præfatæ Bullæ mentio fit, inquit plures, dumtaxat resignationis & cessionis alicuius beneficii sub fiducia illud recuperandi: ideo pœnæ ibidem latæ contra reos simoniæ fiduciaræ non videntur extendi contra simoniam confidentialem quæ committi in pensionibus, vel permutationibus potest. Verum disputatio isthæc nullius momenti est, & sententia adfirmans prædictas constitutiones comprehendere omnem simoniam fiduciarum, probabilior est.

XXIX. Rei simoniæ fiduciaræ præter pœnas latas contra simoniacos subiacent pœnis peculiaribus latis in dictis constitutionibus Pii IV. & S. Pii V. Cardinales, Episcopi, & Prælati rei fiduciaræ simoniæ arcentur in his Bullis ab ingressu Ecclesiæ; quam si ingrediantur, fiunt irregulares. Inferiores hæc simonia inquinati, sunt ipso facto excommunicati excommunicatione summo Pontifici reservata. Tandem resignatio beneficii nulla est: & qui hoc modo beneficium accepit, tenetur illud resignare. Tribus his pœnis ante iudicis sententiam subiacent qui sunt simonia fiduciarum maculati. Privantur quoque beneficiis quæ rite ante paratum huiusmodi simoniæ flagitium possidebant, & fiunt ad illa inepti. Hanc vero pœnam non incurri, nisi post iudicis sententiam, communiter Auctores docent.

XXX. Quæst. XVIII. Simoniæ rei sunt qui statutum condunt de processione non faciendâ ad funera mortuorum, nisi certa pecuniæ summa soluta? Resp. Sententiam adfirmantem S. Thomas 2. 2. quæst. c. art. 3. ad 2. docet his verbis. *Aligua temporalia dantur Deum laudantibus in celebratione ecclesiastici officii sive pro vivis, sive pro mortuis, non quasi pretium, sed quasi sustentationis stipendium. Et eo etiam tenore pro processibus faciendis in aliquo funere aliqua elemosynæ recipiuntur. Si autem huiusmodi pacto interveniente fiant, aut etiam cum intentione emptionis, vel venditionis, simoniacum esset. Unde illicita esset ordinatio, si in aliqua Ecclesia statueretur, quod non feret processio in funere alicuius, nisi solveret certam pecuniæ*

4211-

quantitatem: quia per tale statutum praecluderetur via gratis officium pietatis aliquibus impendendi. Magis autem licita esset ordinatio, si statueretur, quod omnibus certam eleemosynam dantibus talis honos exhiberetur: quia per hoc non praecluderetur via aliis exhibendi. Et praeterea prima ordinatio habet speciem exactio- nis; secunda autem habet speciem gratuitae recompensationis. Utique ministris debentur alimenta pro illorum sustentatione; at nullo modo licet res spirituales nundinari.

XXXI. Quaest. XIX. *Simoniaca ne sunt pactiones de tanta pecunia solvenda pro sepultura, & exequiis mortuorum?* Resp. Plura sunt Conciliorum decreta contra estuantem Clericorum avaritiam vel in ipsa mortuorum sepultura. Omissis plurimis transcribo quae Concilium generale Lateranense sub Alexandro III. can. VII. decernit. *Cum in Ecclesia corpore omnia debeant ex caritate tractari, & quod gratis receptum est, gratis impendi: horribile nimis est quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere; ita ut pro Episcopis, vel Abbatibus, seu quibuscumque personis ecclesiasticis ponendis in sede, seu introducendis Presbyteris in Ecclesiam; nec non pro sepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis, aliquid exigatur, & ille qui indiget, non possit ista percipere, nisi manum implere curaverit largitoris. Putant plures ex hoc ipso sibi, quia legem moris de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non satis, quia cupiditate cecati sunt, attendentes, quod tanto graviora sunt crimina, quanto diutius animam infelicem tenuerint alligatam. Ne igitur hoc de cetero fiat, vel pro personis ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiam nubentibus benedicendis, seu etiam aliis sacramentis aliquid exigatur, districtius inhibemus. Si quis autem contra hoc venire praesumpserit, portionem cum Giezi se noverit habiturum, cuius factum turpis muneris exactio imitatur.* Similia praescribit Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi IV. can. IX. Legatur Tridentinum sess. XXI. de reform. cap. I. & sess. XIV. cap. I. de reform. Verum quantumvis luculenti sint sacri canones, & Ecclesiae Pastores vocis sonitum exalant; non propterea immanis plurium avaritia aures intentas praebere sinit. Excusant, armantque se avari homines consuetudinis, seu inveteratae corruptelae clypeo. Clamant, hoc esse suos redditus, quibus sustentantur. Heinc nullum sibi scrupulum mo-

vent pacisci, nundinari super cadaverum sepulturis, exequiis, & comitatu, seu processione. Edicta condunt de non comitandis cadaveribus ad talem Ecclesiam, de non pulsandis toties campanis, nisi tanta pecunia summa solvatur. Quae omnia putissimam simoniam, & turpissimam avaritiam produnt, & scandalum gravissimum ingerunt.

XXXII. Quaest. II. *Simonia ne rei sunt Canonici qui principaliter choro assistunt ut accipiant distributiones?* Resp. S. Thom. quodlib. VIII. art. II. paucis verbis hanc dirimit quaestionem. *Clericus qui vadit ad Ecclesiam principaliter propter distributiones, quas recipit tamquam finem operis, committit simoniam.* Facile plures dicunt, se non principaliter, sed secundoario pergere ad chorum propter distributiones. Sed serio conscientiam suam expendant, num revera ad chorum eant propter divinum cultum. Unde colligere hoc possunt? Ex pluribus signis, ex devotionis fervore, modestia, & attentione qua celebrant divinas laudes: ex omissione frequentandi chorum, quando aut nullae, aut tenues sunt distributiones.

C A P U T VIII.

De poenis contra simoniacos, & de restitutione eorum quae per simoniam acquisita sunt.

I. **S**imoniam mentalis nulli poenae subiacet. Ut cum S. Thoma 2. 2. q. c. art. 6. ad 6. docent omnes. Mentalis tunc est, quando sinit in mente, nec erumpit foras per pactum & conventionem quae exterius sit simoniaca. Quare si ipsum factum exterius sufficienter non manifestet intentionem pravam, aut non sit connexum cum tali prava intentione, sed indifferens ad alias intentiones, simonia remanet talis.

II. Quaest. I. *Subiacent ne poenis contra simoniam conventionalem latis, quando simonia non est completa ex utraque parte?* Resp. Resignavit Petrus sub promissione centum aureorum Paulo beneficium: is non solvit promissam pecuniam. Ibi incurrunt ne poenas contra simoniacos? Negant Sanchez, Lessius, Valentia, Aravius, & alii: quia, inquit, usquedum non solvitur pecunia non est simonia realis completa. Quare Paulus resignatarius, donec promissam summam reddat, valide beneficium retinet. Haec opinio falsa & laxa est. Paulus hac opinione imbutus numquam pecuniam solvet, ut retinere beneficium valide queat. Dicendum ergo, ad incurrendas poenas contra simoniacos latis sat esse

esse rem spiritualem tradi cum promissione pecuniae tradendae. Simonia enim realis est, quoties beneficium resignatur cum pacto pecuniae tradendae. Altercantur invicem recentiores, num ob simoniam iuris tantum ecclesiastici poenae incurrantur contra simoniacos. Negantem sententiam ut probabilem defendunt Salmanticenses tr. XIX. cap. IV. punct. I. n. II. & affirmantem satis probabilem declarant. Piger similes quaestiunculas, solo arbitrio vitiligandi super quacumque lege excogitatas, recensere. Lex non distinguit simoniacos iuris ecclesiastici, & divini; sed contra omnes simoniacos poenas constituit. Immo cum simonia ecclesiastici iuris facilius fucetur, ut ab hac Clericos Ecclesia absterreat, poenis gravissimis illos obstringit. Accedit quod frequenter simoniae iuris ecclesiastici immixta sit simonia iuris divini: nec semper facile est haec confinia definire. Quamobrem Ecclesia omnes simoniacos indiscriminatim poenis subiicit, ut ex extrav. 2. de simonia evidenter constat: ibi enim aperte decernitur, poenas incurrere illos qui quomodolibet dando, vel acceptando &c. Tres sunt casus in quibus incurruntur poenae contra simoniacos latae, quos nunc explicio.

III. Quaest. II. *Quas poenas incurrunt qui rei sunt simoniae contractae ob ingressum in Religionem?* Resp. Hi sunt ipso facto excommunicati excommunicatione reservata Papae; ut constat ex cap. I. extrav. de simonia. Contendunt plures, non incurri hanc poenam ob simoniam perpetratam in habitu receptione, sed tantum in professione: quia in sola professione perficitur & consummatur actio ingressus. Sed haec distinctio arbitraria est, nulloque modo eruitur excitata lege. In eadem extravaganti suspenditur quoque Capitulum, seu Conventus qui actu capitulari aliquid daret, aut reciperet pro ingressu. Si quis ad professionem simoniace receptus est, licet valida sit professio, tamen & recipiens, & receptus e Monasterio eiiciendus est, & arctiori disciplinae, perpetuaeque poenitentiae subiiciendus, ut habetur cap. de Regular. de simonia, post iudicis sententiam. Et quando simonia est notoria, simoniaci fiunt irregulares irregularitate orta ex infamia.

IV. Quaest. III. *Quae poena imposita sunt sacros Ordines simoniace recipientibus?* Resp. Qui per simoniam aliquem ordinat, aut ad conferendum Ordinem mediator est, anathemate innodatus est: & Ordinator a

omnium Pontificalium executione suspensus remanet, & ab Ecclesiae ingressu, & omnium fructuum perceptione interdicitur, si suspensionem violaverit in pontificali munere. Ordinati vero obnoxii sunt excommunicationi reservatae Pontifici, & ab Ordinum omnium, etiam eorum qui legitime suscepti fuerunt, executione suspensi remanent.

V. Qui facti inscius, alterius ope simoniace ordinatus est, ab executione Ordinis suspensus ne remanet? Negant Sanch. Lessius, Villalobosius, & alii. Sed haec opinio falsa est. Oppositum S. Thomas 2. 2. q. c. art. 6. ad 3. docet. *Si vero nec volente, nec sciente per alios alicuius promotio simoniace procuratur, caret Ordinis executione.* Et rationem in articulo corpore perhibet. *Quia, inquit, nullus potest licite retinere id quod contra voluntatem Domini acquisivit. Dominus autem, cuius Ecclesiarum Praelati sunt dispensatores, & ministri, ordinavit ut spiritualia gratis darentur.* Ab his autem poenis solus Pontifex summus dispensare valet; ut subdit ibidem ad 7. Angelicus.

VI. Quaest. IV. *Quas poenas incurrunt qui Ordines suscipiunt sub titulo patrimonii ficti?* Resp. Innocentius III. cap. Per tuas nobis de simon. decernit istos nec ad superiores Ordines, Diaconatum, & Presbyteratum provehendos esse, nec in suscepto Subdiaconatus Ordine posse ministrare. Has poenas innovavit Tridentinum sess. XXI. de reform. cap. I. inquit: *Comperit est complures plerisque in locis ad sacros Ordines admitti, qui variis artibus, ac fallaciis confingunt, se beneficium ecclesiasticum, aut etiam idoneas facultates obtinere. Statuit S. Synodus ne quis ita ad sacros Ordines promoveatur, antiquorum canonum poenas super his innovando.* S. Pius V. in Bulla VII. Romanus Pontifex, hoc Tridentinum decretum innovans, post plura inquit: *Statuentes & decernentes, promotiones huiusmodi contra ipsius decreti Concilii Tridentini formam factas, executione praedictorum Ordinum omnino carere, nullasque prorsus & irritas existere; sicque promotas personas in altaris ministerio ministrare non posse: quin immo ministrantes privilegiis, exemptionibus, immunitatibus, & aliis Clericis concessis omnino privari, & irregularitates, aliasque in dicto decreto contentas poenas eo ipso incurrere: a quibus nisi a Romano Pontifice, vel in mortis articulo, minime absolvi possint.* Et tamen quot in dies per ficta patrimonialia ordinantur? Patrimonia extorquent cum promissione nihil umquam repetendi. Quoniam

niam facti Presbyteri divitum villicos, domus prefectos, & dispensatores agent, ac matronis inservient.

VII. Quæst. V. *Quas poenas incurrunt conferentes, & obtinentes simoniace beneficia?* Resp. Conferens, aut procurans simoniace alteri beneficium, vel officium ecclesiasticum, per electionem, postulationem, confirmationem, nominationem, sive publice, sive secreto, ipso facto excommunicationi subiacet Pontifici summo reservatæ: cui poenæ obnoxius quoque est recipiens beneficium, & omnes parentes, amici, intercessores, qui procurant ut beneficium per simoniam conferatur, quemadmodum habetur in extrav. *Cum detestabile* de simonia. Insuper irritantur omnes provisiones, & collationes eiusmodi factæ. Quare simoniaci consequentes beneficium non faciunt fructus suos, sed ante iudicis sententiam restituere eos debent, & beneficium receptum dimittere, etiamsi simonia infcio Beneficiario commissa a parentibus, aliisve amicis fuerit; ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. c. art. 6. ad 3. *Si vero eo nesciente, nec volente, per alios alicuius promotio simoniace procuratur, caret quidem ordinis executione, & tenetur resignare beneficium quod est consecutus cum fructibus extantibus: non autem tenetur restituere fructus consumptos, quia bona fide possedit: nisi forte inimicus eius fraudulenter pecuniam daret pro alicuius promotione, vel nisi ipse expresse contradixerit: tunc enim non tenetur ad renuntiandum, nisi forte postmodum pacto confenserit, solvendo quod fuit promissum.* Contendunt tamen plures, eum qui inscianter beneficium simoniace recepit, & triennali possessione bona fide illud tenuit, non posse eodem privari: quam triennalem possessionem non suffragari ei qui mala fide possedit, docent omnes.

VIII. Quæst. VI. *An simonia in beneficiorum collatione privet beneficiis antea rite obtentis?* Resp. Negant communiter Auctores, ante iudicis sententiam simoniacum privari beneficiis quæ iure possidebat ante beneficium per simoniam acquisitum: quia in nulla lege, inquit, id expressum habetur. Potest tamen iudex etiam illa adimere simoniaco pro criminis gravitate. Excipitur tamen simonia fiduciaria, quæ vi constitutionis S. Pii V. non modo beneficii, tati simonia comparati, verum etiam omnium antecedentium privationem inducit: quemadmodum simonia perpetrata cum examinatoribus, quæ ex Tridentino, ut vidimus

supra, privat omnibus beneficiis antea rite obtentis, nedum beneficio simoniace comparato. Tandem qui beneficia per simoniam assequuntur, inhabiles remanent ipso facto ad alia beneficia obtinenda ante iudicis sententiam; ut S. Pius V. expresse declaravit in sua constitutione, cuius initium est, *Cum primum*, in qua hæc habentur. *Qui dignitates ecclesiasticas simoniace adquisiverit, illis sit ipso iure privatus, & in futurum inhabilis ad eas, & quascumque alias obtinendas. Qui beneficium, aut officium ecclesiasticum simoniace adeptus fuerit, perpetuo sit inhabilis ad ea, & quascumque alia beneficia obtinenda.* Reponunt Salmanticensis num. 21. constitutionem S. Pii V. non esse *usu receptam*. Non negant acceptationem, sed usum executionis. Porro si legis inobservantia legem abrogaret, actum de omnibus legibus esset. Quare opinio Salmanticensium, Sanchez, Lessii, Castro-palai, & aliorum, quos citant Salmanticensis, falsa est.

IX. Quæst. VII. *An acquisita per simoniam restitui debeant?* Resp. Ex iis quæ dicta sunt, omnia beneficia simoniace obtenta, & eorumdem fructus restituendos esse consistat. Salmanticensis tract. XIX. cap. IV. punct. 3. n. 22. „ Emens beneficium non „ facit iniustitiam, sed patitur: debebat enim „ gratis accipere quod dato pretio accipit: & „ tantum peccat contra religionem, cuius „ transgressio non obligat ad restituendum. „ Nec etiam beneficium conferens peccat contra iustitiam, aut ex iure divino invalidam facit collationem. „ Hæc doctrina damnata est ab Alexandro VII. in prop. 22. *Non est contra iustitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis* &c. Ecce non peccat contra iustitiam emptor? Quia gratis accipere beneficium debebat. Ita ne vero? Næ egregia ratio? Qui animo paratus est ad emendum beneficium, indignissimus est. Ergo nec gratis, nec accepto pretio obtinere illud iure valet. Cur non peccat contra iustitiam collator? Quia Dominus est dumtaxat, invitus quantum ad modum. Futilis est argutatio isthæc quæ se ipsa corrumpit. Christus Dominus absolute præcipit gratuitam, & vetat venalem collationem. Iure itaque & divino, & ecclesiastico beneficiarius tenetur dimittere beneficium, fructusque; & collator pecuniam restituere. Opinionem quam Salmanticensis defendunt, adoprunt ex Sanchez, Villalobosio, Laymano, Lopez, aliisque, quos citant. Sed non considerant, Aucto-

Auctores istos ante Alexandrum VII. scripsisse. Et hoc absurdum frequentissime occurrit in Casuistis modernis, qui non raro illos ipsos anteriores Casuistas citant qui damnatas theses docuerunt.

X. Ex hac proscripita doctrina alia laxa consecraria inferunt ibidem Salmanticensis num. 26. & seq. Siquidem num. 26. evidentiùs repetunt doctrinam ab Alexandro VII. proscripam, aientes: *Simoniaca autem acceptio non est contra iustitiam, sed contra religionem.* Unde inferunt in sola simonia reali, commissa in receptione Ordinis, beneficii, & Religionis, restitutionem faciendam esse ante iudicis sententiam ex solo iure ecclesiastico; in aliarum vero rerum spiritualium venditione pretium acceptum non esse restituendum: quia, inquit, nec lex divina, nec ecclesiastica præcipit ut restituatur pretium ob simoniam acceptum, præterquam in tribus enarratis casibus. Quæ consecraria falsa sunt, non secus ac principium unde derivantur. Hæc omnia profligat 2. 2. quæst. xxxvii. art. 7. S. Thomas. *Alio modo est aliquid illicite acquisitum, quia ille quidem qui acquisivit, retinere non potest: nec tamen debetur ei a quo acquisivit, quia scilicet contra iustitiam accepit, & alter contra iustitiam dedit: sicut contingit in simonia, in qua datus, & accipiens CONTRA IUSTITIAM LEGIS DIVINÆ agit. Unde non debet restitutio fieri ei qui dedit, sed debet in elemosinas erogari.*

XI. S. Thomas recentiorum Casuistarum opinioniones ante Alexandrum VII. improbat. Ex hac angelica doctrina colligitur, pecuniam simoniace acceptam ob venditionem

rerum spiritualium quæ non continentur in tribus enarratis casibus, distribuendam esse inter pauperes.

XII. Franciscus Sylvius cum aliis contendit, pecuniam restituendam esse tradenti illam, quando res spiritualis nondum est res ipsa consignata: quod colligere credit ex cap. *Dilectus* extrav. de simonia. Sed fallitur: ibi enim præcipitur restituendam esse pecuniam ei qui dedit, quia ignoranter, & inculpate dedit.

XIII. Pecuniam vero acceptam in simoniaca collatione beneficii ecclesiastici restituendam esse Ecclesiæ, S. Thomas 2. 2. q. c. art. 6. ad 4. docet. *Dicendum, quod pecunia, vel possessio, vel fructus simoniace accepta debent restitui Ecclesiæ, in cuius iniuriam data fuerunt, non obstante quod Prælatus, vel aliquis de collegio illius Ecclesiæ fuit in culpa: quia eorum peccatum non debet aliis nocere: ita tamen quod, quantum fieri potest, ipsi qui peccaverunt, inde commodum non consequantur. Si vero Prælatus, & totum collegium sunt in culpa, tunc debet cura auctoritate Superioris vel pauperibus, vel alteri Ecclesiæ erogari.*

XIV. Quod obrudi solet, datorem pretii non amittere dominium illius, atque adeo eidem restituendum esse, nullius momenti est: quia in poenam turpis flagitii simoniacus emptor tali pretio meretur privari. Cap. *Veniens* extrav. de simonia statutum fuit, pecuniam datam pro ingressu Religionis restituendam esse Monacho: quia inculpate, & bona fide dederat prætextu consuetudinis quam iactabant acceptatores.

DISSERTATIO IV.

DE

BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

CAPUT I.

Notio beneficii ecclesiastici. Varia beneficiorum genera, & eorum origo.

I. IN hac dissertatione ea tantum de beneficiis explicabo quæ ad conscientiarum regimen attinent, missis omnibus iis quæ forum, & eruditionem spectant. Conc. Theol. Tom. X.

Communis beneficii ecclesiastici definitio hæc est: *Ius perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum.* Dicitur *ius*, quia Beneficiario ex iustitia debentur proventus, tamquam laboris merces. Additur *perpetuum*, quia morte Beneficiarii non extinguitur, sed vacat beneficium, ad differentiam pensionis, quæ obitu pensionarii deficit. Aliæ par-

particulæ, *percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ*, significant, quod bona, unde tales fructus percipiuntur, debeant esse Ecclesiæ; quia initio fideles bona sua Ecclesiæ tradebant in sustentationem ministrorum. Additur *propter aliquod officium spirituale*, nempe administrandi sacramenta, celebrandi sacrum, canendi in choro, concionandi &c. Tandem ultima particula *auctoritate* &c. declarat, beneficium debere esse auctoritate Episcopi, aut summi Pontificis institutum. Hinc hæc sex conditiones ad beneficium ecclesiasticum requirunt Auctores. 1. quod sit Episcopi auctoritate fundatum. 2. quod rei spirituali sit annexum. 3. quod sola persona ecclesiastica conferre illud possit. 4. debet esse perpetuum. 5. collator nequit sibi illud conferre.

II. Plura sunt beneficiorum genera. Maiora sunt Papatus, Episcopatus, Abbatia. Minora sunt plura alia. Præterea aliud est beneficium *regulare*, aliud *seculare*. Illud solis Religiosis profectis, ut Abbatia, Prioratus, & aliæque Paræciæ; istud solis Clericis, monasticis votis solutis, conferri debet. Nisi beneficium probetur esse regulare, præsumitur esse *seculare*. Si beneficium vacavit obitu secularis, *seculare*; si obitu Regularis, regulare censendum est. *Secularis* non est aptus ad beneficium regulare; & Regularis non est iuxta probabiliorem opinionem capax beneficii secularis curati. Convenit tamen penes Auctores, Regulares iure communi idoneos esse ut eligantur ad dignitatem episcopalem.

III. Dividitur præterea beneficium in *duplex*, & *simplex*. Illud habet iurisdictionem in Clerum, populumque, & administrationem rerum ecclesiasticarum. Eiusmodi sunt Papatus, Cardinalatus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, Episcopatus. Beneficia quoque quæ appellantur Dignitates, ut Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia secularis, Plebanatus, & omnia beneficia curata, seu quibus animarum regimen annexum est, iurisdictionem, habent. Istud nullam habent iurisdictionem, administrationem, vel præminentiam; sed solum annexum eidem debitum est fundendi preces, inserviendi altari, & alia ministeria ecclesiastica exercendi; ut sunt Canonatus, Capellania &c. Præstimonia, quæ sunt beneficia instituta ex proventibus Ecclesiæ, conferenda iuvenibus studiorum causa, continentur habent onus solvendi definitas preces.

IV. Insuper beneficium aliud est *electivum*, aliud *collativum*; aliud *mixtum*. *Electivum* est quod a pluribus confertur per electionem a

Superiore confirmandam. *Collativum* libera & absoluta Superioris voluntate confertur. *Mixtum* est quod patrono designante Episcopus instituit, & confert.

V. Beneficia, in lata significatione accepta, omni tempore fuerunt in Ecclesia, quæ semper habuit Episcopos, Presbyteros, Diaconos, qui populum fidelem gubernarunt. Modus tantum beneficiorum diversus fuit. Nam primis Ecclesiæ sæculis nullum erat ius aliquod perpetuum fruendi aliqua Ecclesiæ bonorum parte; sed omnia Ecclesiæ bona communia erant, ut *Abt. iv.* habetur. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Hæc communitas inter laicos parum, inter Clericos per plura sæcula sub Episcoporum regimine perseveravit; ut alibi fusius explicatum est. Si plura cupis, lege Thomassinum *de Disciplina ecclesiastica Part. I. Lib. IV. cap. xv.*

VI. Illud Clericorum animis altius hæreat, hanc bonorum Ecclesiæ partitionem, circiter sæculum v. investam, non mutasse naturam. Semper fuerunt, semperque erunt patrimonium pauperum. Quidquid Beneficarii sibi, præter congruam sustentationem, assument, furtum est, ac rapina, ut *Patres omnes, & Concilia* clamant: idque fuso calamo demonstravi *Tom. II. in Decal. diff. VI. cap. XIII.*

VII. Patrimonium, cuius titulo Clerici Ordines suscipiunt, beneficii rationem non habet. Dignitates, & alia officia, licet iurisdictione annexa eisdem sit, proprie & in rigore beneficia non sunt, ut Generalatus, Provincialatus, Prioratus, Guardianatus &c. Quia iure perpetuo percipiendi fructus carent. Et idem dicendum de Vicario generali Episcopi. Vicarii tamen perpetui Parochorum, secus temporales, sunt Beneficarii. Præstimonia quoque beneficia ecclesiastica ab omnibus habentur.

VIII. Capellania, quæ laici auctoritate instituta sunt, beneficii ratione carent: quæ vero Episcopi auctoritate erectæ, & institutæ sunt, propriam beneficii rationem habent. Si quis prævia Episcopi facultate, instituat Capellaniam, decernatque ut quoties vacaverit, eligatur Capellanus qui celebret tot Missas qualibet hebdomada, non potest eligi Capellanus qui non sit Sacerdos, aut saltem missa annum promovendus ad sacerdotium. Quare tamquam falsam, & laxam relicto opinionem illorum qui defendunt, eligi posse quem-

quemlibet habentem 14. annos. Quoniam is potest per Sacerdotem celebrare Missas. *Qui autem per alium facit, per seipsum facere censetur.* Inepte producit hoc axioma. Uti que ex causa rationabili qui Missas celebrare nequit, per alium celebrare potest. Ceterum quando fundator perspicue præscribit ut *Capellanus* eligatur, Sacerdotem eligendum decernit. Numquid iuvenis 14. annorum Capellanus est? An iuxta obvium & naturalem sensum Capellani eligendi ad Missas celebrandas nomine non intelligitur Sacerdos? Videtur ingenium plurimum Casuistarum ad laxandam legem defectentium? Verba testatoris sunt in suo naturali sensu accipienda, & implenda. Salmanticenses *punct. 3. n. 29.* vane obrudunt quamdam S. Congregationis decisionem, ex qua solum inferitur, posse Capellanum in casu Parmensi per alios celebrare Missas Capellaniam, de qua lis erat.

IX. Laxior, & penitus falsa est altera plurimum Casuistarum opinio, quæ negat, eligendum necessario esse debere Sacerdotem, si Capellania fundator dicat verbis affirmantibus, *Præsentetur, eligatur Sacerdos.* Si vero diceret verbis negantibus, *Non eligatur, nisi qui sit Sacerdos,* hoc in casu, inquit, deberet eligi Sacerdos. Hæc sunt arbitraria paradoxa, ad eludendas pias testatorum mentes inventa. Fundator ordinat ut eligatur Presbyter: & tu eligere laicum, Clericum, Subdiaconum iure vales? Ineptire ipse, si otio in hac laxa, & cum sensu communi pugnante, opinione resellenda abuterer. Quando fundator Capellaniam decernit ut eligatur Sacerdos, nec successor fundatoris, nec Episcopus valent, necessitate evidenti sublata, eligere in Capellanum non Sacerdotem. Lege Tridentinum *sess. xxv. de ref. cap. v.* Capellanus electus tenetur horas canonicas recitare; & in Ecclesia, & non alibi, in qua erecta Capellania est, Missas celebrare, excepta aliqua rationabili causa.

C A P U T II.

De pensionibus, & coadiutoriis.

I. **P**ensionis notio hæc est: *Ius percipiendi fructus aliquos ex alieno beneficio alicui concessum, sive ad tempus.* Alia est *laicalis*, ut dictum supra est, quæ confertur laico ob aliquod beneficium temporale Ecclesiæ collatum; sicut sunt illæ quæ conferuntur Regibus Ecclesiam defendentibus. Alia *clericalis*, in titulo spirituali fundata, & ad finem spirituale ordinata, quæque Ordinem in ac-

cipiente supponit; qualis est quæ confertur coaditori Episcopi, vel Parochi senis, aut infirmi. Aliam pensionem vocant *mixtam*, quæ datur aut Clerico pauperi, aut Parochi seni & impotenti in alimentum, non in aliquem finem spirituale. Pensio ecclesiastica non est proprie beneficium; cum, ut alias dictum est, expiret obitu pensionarii.

II. **Q**uest. I. *An solus Romanus Pontifex imponere pensiones valeat super beneficiis?* Resp. Communis & vera sententia docet, nullum Prælatum Papa inferiorem posse pensiones imponere super beneficiis, sive resignationis, sive permutationis causa. Possunt tamen Episcopi ob iustam causam Beneficariis ipsis pensiones imponere: quia tunc non onerant beneficia, sed personas. Et eiusmodi pensiones desinunt obitu pensionarii.

III. **Q**uest. II. *Quæ causæ requiruntur, ut imponi licite pensiones valeant?* Resp. Tres in iure assignantur. 1. est, ut resignator habeat, dimisso beneficio, alimenta, unde vivat. 2. est æqualitatis ratio in beneficiorum permutatione, ut quando beneficium locupletius cum tenui permutatur. 3. est finiendæ litis occasio.

IV. **Q**uest. III. *Quenam sit imponendæ pensionis summa?* Resp. Pensio moderata sit oportet, habita ad beneficium cui imponitur ratione; ita ut semper Beneficario remaneat ea fructuum pars quæ illius congruæ sustentationi sufficiens sit. Quare numquam censendum est, Pontificem velle gravare beneficium contra regulam præfinitam a Trid. *sess. xxiv. de ref. c. xlii.* ubi hæc habentur, *Ad hæc imposterum omnes hæc cathedrales Ecclesiæ, quarum redditus summam ducatorum mille, & parochiales, quæ summam ducatorum centum, secundum verum annum valorem non excedunt, nullis pensionibus, aut reservationibus fructuum graventur.* Hinc in pensionum litteris apponi solent: *Dummodo maneat centum pro Rectore, & mille pro Episcopo.* Quæ clausula intelligenda est, non solum respectu temporis quo pensio imponitur, sed etiam habita temporis futuri ratione; ita ut si temporis decursu imminuantur beneficii redditus, ut non remaneant *centum pro rectore, nec mille pro Episcopo*, id est non remaneant redditus congrui pro honesta sustentatione, a pensionis solutione liberi sunt pensionarii; quidquid in contrarium aliqui nulla ratione nixi contentant. Iure quique naturali, & divino debentur Beneficario alimenta. Et Pontifices summi sunt iusti dispensatores, non absolute domini Ecclesiæ bonorum; ut sapienter S.

Th. 2. 2. qu. c. art. 1. ad 7. docet. *Papa potest incurere vitium simoniae, sicut & qui libet alius homo . . . Quamvis enim res Ecclesiae sint eius ut principalis dispensatoris; non tamen sunt eius ut domini & possessoris.* Remanere ergo debent pro Beneficiario, deductis omnibus expensis pro Ecclesia, pro cultu divino &c. tot reditus, quot honestae eius sustentationi necessarii sunt. Ad validam pensionis impositionem communiter loquendo, necessarius est Beneficiarii consensus, nisi constet Pontificem agere de plenitudine potestatis velle: quod praesumendum non est. Leo X. regula Cancellariae 43. statuit non esse pensionem imponendam absque Beneficiarii consensu.

V. Quæst. IV. *Quinam sint clericalis pensionis capaces?* Resp. Pensionem laicalem possit cuiuslibet laico, etiam feminae concedi a summo Pontifice, si publicum Ecclesiae bonum id postulet, Auctores docent. Pensio autem clericalis dumtaxat illis conferri potest qui prima saltem Tonsura initiati sunt, ut ex constitutione xxx. Sixti V. constat, qua praecipitur, ut pensionarii isti Tonsuram, & habitum clericalem, idest vestem talarem, deferant: alioquin sint ipso facto pensionibus destituti. Aetas necessaria ad pensionem accipiendam est annus 14. ut communiter Auctores docent, & ex stilo Curiae patet. Excommunicati, & irregulares nullius pensionis sunt capaces, sive praesimoniae, sive beneficii simplicis, sive clericalis, ut communiter Theologi, & Canonistae defendunt; sive etiam laicalis, sive mixtae, ut probabilius mihi videtur: quidquid in oppositum alii asserant. Illegitimi sunt quoque pensionis incapaces. Si tamen dispensationem obtinuerint ad beneficia, probabilius videtur eos habiles esse ad pensionem; licet istius inhabilitatis in pensionis concessione nulla sit mentio facta. Regulares sunt ad pensiones inepti, nisi accedat Pontificis summi dispensatio.

VI. Quæst. V. *An Beneficiarius teneatur sub culpa pensionem solvere?* Resp. Adfirmans sententia communis est. Nam in litteris pensionis sub poena excommunicationis iubetur solutio. Penam tamen excommunicationis non incurrit Beneficiarius, nisi coram iudice declaret, se nolle pensionem solvere. Disputatur, num Beneficiarius teneatur solvere antecessoris tempore pensiones non solutas. Alii absolute negant, quia successor in beneficio nullos fructus percepit tempore antecessoris correspondentes: ergo si commodum non percepit, nec pati onus debet.

Adfirmant alii, quod pensio sit onus impositum beneficio, quod semper beneficium afficit, quocumque pervenerit. Alii distinguunt. Si pensionarius diligentiam adhibuit, ut pensio sibi solveretur ab antecessore, & effectum obtinere non potuit; tum successorem ad solutionem obstringi asserunt: contra liberum a solutione aiunt successorem, si pensionarius debitam adhibere neglexit industriam vel contra antecessorem, vel contra eiusdem heredes. Et sane si antecessoris heredes ex bonis defuncti solvendo sunt, tum ad nihil teneri successorem in beneficio, mihi probabilius est: actionem enim directe contra eosdem habet pensionarius.

VII. Quæst. VI. *Potest ne pensionarius de bonis pensionis clericalis pro libito testari & disponere?* Resp. Adfirmant plures mollioris Ethices patroni, Vasquez, Castropalaus, & alii. Verum sententia hæc falsa est. Quemadmodum enim Beneficiarius, ita & pensionarius superflua in pios usus distribuere obstringitur, ut fufius probatum est Tom. II. *dissert. vi.*

VIII. Quæst. VII. *Quanam sunt pensionarii onera?* Resp. Primum onus est recitatio officii parvi B. Virginis, ut statuit S. Pius V. cuius Bulla habetur in Tom. II. *Bullarii Cherub. pag. 160.* in qua hæc habentur. *Quicumque pensiones, fructus, aut alias res ecclesiasticas ut Clericus percipit, eum modo praedicto ad dicendum Officium parvum B. Mariae Virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerum ipsarum amissioni obnoxium.* Secundum pensionarii debitum est solvere decimam papalem, & subsidium ad reparandam Ecclesiam, & ad alia onera, nisi Pontifex summus pensionem ab omni hoc onere liberet. Hæc praescripta sunt iure: Ceterum absolute, & spectata lege naturali, qui pensionibus gaudent, inservire pro modulo suo Ecclesiae tenentur: quia iuxta Apostolum ad Thessal. cap. III. *si quis non vult operari, nec manducet.* Quid? Devorabunt pensionarii Ecclesiae reditus, otio distulentes, quin ullum Ecclesiae servitium praestent? Hoc ne vel ipse communis sensus permittit? Qui ergo aut simplicia beneficia, aut pensiones possident, debent iuxta proprium statum & talenta Ecclesiae famulatum praestare.

IX. Quæst. VIII. *An in pensionis impetratione manifestari pensiones debeant, & beneficia obtenta?* Resp. Plures adfirmant, absolute manifestandas esse & pensiones, & beneficia consecuta, excepta pensione resignationis causa obtenta. Alii dicunt, in impetratione no-

novæ pensionis mentionem faciendam esse de aliis obtentis pensionibus, secus de beneficiis obtentis. Verum huiusmodi difficultatis resolutio ex stilo Curiae, & regulis Cancellariae pendet.

X. Quæst. IX. *Quibus modis pensio extinguatur, aut transfertur?* Resp. Extinguitur 1. obitu pensionarii. 2. si Clericus similitudine adscribatur, monitusque eam non relinquat. 3. professione pensionarii in aliqua Religione emissa. 4. si Clericus matrimonium contrahat. 5. promotione pensionarii ad Episcopatum. 6. si pensionarius habitum, & Tonsuram clericalem monitus deferat. 7. si pensionarius ipse in totum, aut in partem pensionem remittat; nisi tamen titulo pensionis sit ordinatus, quo in casu nequit absque Episcopi auctoritate pensionem dimittere.

XI. *Transfertur autem pensio, cum ex una in aliam personam mutatur ius exigendi fructus ex beneficio. Solis Cardinalibus, vel paucis aliis privilegium concedi solet transferendi pensiones: quæ facultas non praesumitur, nisi perspicuis verbis exprimat. Disputant Auctores, utrum in hac translatione, antiqua pensione extincta, nova instituat. Adfirmans opinio mihi probabilior est: quia cum pensio ius sit personale, non vacat, ut beneficium. Ergo quando transfertur, novum ius instituitur. Sed hæc nullius momenti disputatio est. De hac tamen translatione moneri Beneficiarius debet. Pecunia acceptio pro pensionis translatione simoniaca est.*

XII. Quæst. X. *Quotuplex sit coadiutoria?* Resp. Duplex. Una temporalis, & revocabilis; altera perpetua, & irrevocabilis. Prima assignatur Parocho senii, non valenti suum officium peragere, cui datur coadiutor, qui illius vices suppleat, assignato ex fructibus beneficii iusto stipendio. Coadiutoriam perpetuam cum iure succedendi in beneficium a Tridentino *sess. xxv. cap. VII. de refor.* concedi prohibetur his verbis. *In coadiutoris quoque cum futura successione idem posthac observetur, ut nemini in quibuscumque beneficiis permittantur.* Solum summum Pontificem posse interdum, causa cognita, & urgente necessitate, concedere coadiutoriam cum futura successione, Concilium ibidem declarat. Coadiutoria non est proprie beneficium.

XIII. *Coadiutores cum futura successione, iubente principali inservire praebendæ, & Canonicatui, tenentur, etiam si in litteris coadiutoriae hoc debitum non exprimat. Siquidem coadiutor cum futura successione gaudet honoribus, praeminentiis, & prerogativis quibus fruitur principalis Canonicus.* *Conc. Theol. Tom. X.*

Ergo eo ipso quod coadiutoriam acceptat, suscipit onus inserviendi praebendæ, quoties principalis hæc petit. Coadiutor tempore infirmitatis, & legitimi impedimenti lucratur ea omnia quæ lucraretur, si coadiutore caret. Si principalis sit excommunicatus, potest coadiutor inservire & lucrari, quia non principalis nomine, sed proprio inservit. Coadiutores ultimam occupant sedem inter Canonicos. Coadiutor, & principalis dividere possunt menses, seu tempus assignatum recreationis causa Canonicis; dummodo ambo plus temporis non absint a choro quam assignatum a Concilio Tridentino est *sess. xxiv. cap. XII.*

XIV. *Quando expediuntur litteræ coadiutoriae, si principalis obiit, successio nulla est: quia coadiutori conceditur ius ad beneficium vacaturum: ergo, si beneficium ante concessionem vacaverit, concessio nulla est. Coadiutor, & principalis possunt ambo Ecclesiae servitio, & omnibus functionibus interesse. Coadiutoria non potest simul cum alio beneficio residentiam exigente componi; ut evidens est. Coadiutor tenetur habitum & tonsuram clericalem deferre. Vi tamen huius muneris non obstringitur ad divinum officium recitandum; cum ad id teneatur principalis. Quamobrem nihil de fructibus, aut distributionibus percipere valet, nisi aliter partes convenerint; sicuti non tenetur coadiutor in ingressu Fabricæ solvere quod solvunt Canonici: quia qui commodum non sentit, neque pati onus debet.*

CAPUT III.

De Pastorum residentia.

I. Quæst. I. *Utrum animarum Pastores iure naturali, divino, & ecclesiastico residere in suis Ecclesiis teneantur?* Resp. Adfirmant communiter Theologi omnes: & hæc sententia vera, & ineluctabilis est. Diu hæc controversia agitata in Concilio Tridentino fuit, & strenue pro ea pugnavit celeberrimus Petrus Soto. Ambrosius Catharinus, liberioris ingenii homo, in *opusculo de residentia* hanc iuris tantum ecclesiastici esse contendit. P. Vasquez *de beneficiis art. 2.* fatetur, eam esse de iure naturali; sed in Scripturis sanctis non haberi expressum textum qui ius divinum declaret. Verum Theologi communiter hos textus & quidem luculentos asserunt.

II. *Auctoritate itaque divinarum Scripturarum hæc communis sententia in primis confirmatur. Et primum Eccl. VII. Pecora tibi*

tibi sunt? Attende illis, & si sunt utilia, perseverent apud te. Rursus Proverb. xxvii. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. Christus autem hanc doctrinam luculentius inculcat Ioan. cap. x. ubi pastoris officium explicat, inquit: Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam ducit pro ovibus suis. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oves propriae, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit; & lupus rapit, & dispergit oves. Et iterum cap. xx. Pasce oves meas. Et S. Petrus Epist. I. cap. v. ait: Seniores ergo qui in vobis sunt obsecro, consenior, & testis Christi passionum, qui & eius qua in futuro revelanda est, gloriae communicator: pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non coacte, sed spontanea secundum Deum; neque turpis lucri gratia; sed voluntarie: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cum apparuerit Princeps pastorum, percipietis immanescibilem gloriae coronam.

III. Haec divina testimonia sunt adeo luculenta, ut nulla egeant interpretatione. Si pascere gregem Dei verbum praedicando, docendo, sacramenta administrando; si defendere gregem a lupis Pastores debent: numquid praestare munera ista absque personali praesentia valent? Numquid cognoscere oves, illarumque ingenium, mores, agritudines; numquid solari viduas, providere pauperibus distantes possunt? Si Pastor abest, quomodo audire illius vocem oves possunt? Quare Concilium Tridentinum iure sess. xxiii. cap. i. de reform. iuris divini hanc residentiam declaravit. Cum precepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini predicatione, sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cetera munia pastoralia incumbere: quae omnia nequaquam ab iis praestari & impleri possunt qui gregi suo non invigilant; nec assistunt, sed mercenariorum more deserunt: sacrosancta Synodus eos admonet & hortatur ut divinorum preceptorum memores, factique forma gregis in iudicio, & veritate pascant, & regant. Et quamvis de Episcopis expresse hic Concilium loquatur, eadem tamen est omnium Pastorum ratio, ut sub capitis finem Concilium ipsum declarat. Pastores sunt lux populi, sal terrae, doctores, medici, iudices. quae officia praestari absque personali praesentia prorsus nequeunt.

IV. Absentes sex continuis mensibus a propria dioecesi privationem quartae partis fructuum ipso facto incurrunt: & aliam quartam partem amittunt, si eandem absentiam aliis sex mensibus continuaverint; ut ibidem Tridentinum statuit. Hanc sententiam contra Catharinum triumphali calamo, inquit Natalis Alexander tractarunt Bartholomaeus Coranza Archiepiscopus Toletanus, Dominicus Soto, Franciscus Turrianus S. I. Cardinalis Bellarminus, & ante istos omnes Cardinalis Caietanus 2. 2. ad quaest. clxxxv. quibus communiter, ut dixi, accedunt Theologi alii.

V. Quaest. II. Romanus Pontifex, eiusque Cardinales tenentur ne residere ut ceteri Pastores? Resp. Iuri naturali & divino non minus Pontifices, & Cardinales quam ceteri Pastores, subiecti sunt. Pontifex Romae, & cum eodem Cardinales residere tenentur: neque inde abesse valent, nisi gravis adfit causa, quae excuset a residentia. Disputant Canonistae, & Theologi, num Cardinales instituti Episcopi possint Romae residere, & a suis Episcopatibus abesse? Adfirmant Canonistae Abbas, Gonzalez, Barbosa, & alii plures: quia, inquit, qui residet in capite, residet in membris. Sed haec opinio falsa est, & adductum axioma arbitrarium. Si ceteri Pastores nequeunt gregem pascere, & munera pastoralia absentes obire, qua ratione praestare id Cardinales possunt? Ex quo creati Pastores talis dioecesis sunt, continuo iure naturali & divino, non secus ac ceteri Pastores, residere in dioecesi debent. Et hoc expresse Tridentinum Concilium sess. xxiii. cap. i. declaravit his verbis. Declarat sancta Synodus, omnes patriarchalibus, primatialibus, metropolitanis, ac cathedralibus Ecclesiis quibuscumque, quocumque nomine, & titulo praefectos, etiam si sacrae Romanae Ecclesiae Cardinales sint, obligari ad personaliter residendum, ubi iniuncto sibi officio deserviunt teneantur; neque abesse posse, nisi ex causis, & modis infra scriptis. Et Urbanus VIII. sub gravissimis poenis in Bulla, cuius initium est, Sancta Synodus, praecipit ut Cardinales Episcopi e Curia Romana discedant, & ad residendum in propriis dioecelibus se conferant. Eo autem in loco dioecesis residere Episcopi debent in quo extat Cathedralis. Si duae sunt Cathedrales, in earum alterutra residere possunt.

VI. Quaest. III. Quae causa excusant Episcopos a personali residentia? Resp. Concilium Trid. eadem sess. xxiii. cap. i. ubi debitum residendi denuntiat, exponit quoque causas ob quas possunt a residentia, Pastores abesse,

his

his verbis. Cum christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiae, vel Republicae utilitas aliquos nonnumquam abesse possint, & exigant; decernit eadem sacrosancta Synodus, has legitimae absentiae causas a beatissimo Pontifice, Metropolitanano . . . in scriptis esse approbandas, nisi cum absentia incidit propter aliquod munus, & Republicae officium Episcopatus adiunctum: cuius quoniam causae sunt notoriae, & interdum repentinae, nec eas quidem significari Metropolitanano necesse erit. Interea meminerint discessuri, ita ovibus suis providendum, ut, quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant.

VII. Abesse ab Ecclesia propria Pastores valent, si absque eiusdem notabili detrimento caritas Christi postulare ut aliis Ecclesiis periclitantibus succurrerent, ut Magnatum discordias componerent, quoties illorum industria ad id necessaria reputaretur. Urgens necessitas defendendae propriae vitae excusat a residentia, quando propriae Ecclesiae non imminet ex absentia detrimentum. Celebre est S. Athanasii exemplum, ex cuius absentia Ecclesia Alexandrina maius percipiebat subsidium quam cepisset ex alterius Episcopi praesentia. Quoties e contrario absentia Pastoris Ecclesiae graviter obesset, tum pro ovibus danda vita foret; ut ex Evangelio constat, & S. Thomas 2. 2. quaest. clxxxv. art. 5. declarat his verbis. Dicendum, quod in qualibet obligatione praecipue attendi debet obligationis finis. Obligant autem se Episcopi ad exequendum pastorale officium propter subditorum salutem. Et ideo ubi subditorum salus exigit personae Pastoris praesentiam, non debet Pastor personaliter suam gregem deserere neque propter aliquod commodum temporale, neque etiam propter aliquod personale periculum imminens; cum bonus Pastor animam suam ponere teneatur pro ovibus suis.

Si vero subditorum saluti possit sufficienter in absentia Pastoris per alium provideri, tunc licet Pastori vel propter aliquod commodum Ecclesiae, vel propter personae periculum corporaliter gregem deserere. Unde August. dicit in epist. ad Honoratum . . . Fugiant de civitate in civitatem servi Christi, quando eorum quisquam specialiter a persecutoribus quaeritur, ut ab aliis qui non ita quaeruntur, non deseratur Ecclesia. Cum autem omnium est commune periculum, hi qui aliis indigent, non deserantur ab his quibus indigent. Si enim perniciosum est proetam in tranquillitate navem deserere, quanto magis in fluctibus? ut dicit Ni-

colaus Papa I. & habetur VII. quaest. I. cap. Sciscitaris.

VIII. Verba Tridentini, evidentis Ecclesiae aut Republicae utilitatis, a pluribus facillime amplificantur plus aequo: quia commodum & utilitatem Pastoris cum utilitate Ecclesiae confundunt. Quid, si Pastores Ecclesias opulenti redditibus praeditas venarentur, & assequerentur; deinde in Principum Regumque aulis vitam degerent? Quid, si ad diceceses mitterent edicta severioribus morum regulis & effatis contexta, ut & populo futurum facerent, & propriae nequitiae hypocritis velum praeenderent? Si necessaria est illorum praesentia, & industria, nullo iure in Principum aulis degere ipsi valent, & aliis Ecclesias moderandas tradere. Quid famulari Deo & mammonae, Christo & mundo contendunt?

IX. Quaest. IV. Possunt ne Episcopi in us anni trimestre constringere cum trimestri alterius anni? Resp. Concilium Trid. loc. cit. a residentia trium mensium intervallo levandi animi causa Episcopos absolvit. Casuistae illi qui liniendis divinis humanisque legibus student, in controversiam vocant, num Episcopi huius anni trimestre copulare cum alterius anni trimestri queant, & sex continuis mensibus a residentia abesse? Adfirmant Diana, & Pellizarius, quibus subscribunt Salmanticenses punct. 5. num. 108. quia Tridentinum id non prohibet; & quia continuatio trimestris unius anni cum alterius anni trimestri non excedit materiae parvitatem. Haec opinio falsa & laxa est, legemque circumvenit. Ex ea consequitur, posse Episcopos sibi viginti, triginta vitae annos praestituere, & omnium annorum trimestria copulare. Tridentinum non prohibet hanc continuationem: quia Tridentinum omnia commenta casuistica praevidere nec potuit, nec debuit. Sex mensium intervallum non excedit materiae parvitatem? Otio ne in his labefactandis figmentis mihi erit abutendum? Sex mensium absentia gravissimum detrimentum dioecesi natura sua affert.

X. Quaest. V. Tenentur ne Parochi, & quilibet animarum curatores iure divino residere? Resp. Parochi, & omnes animarum curati Rectores iure naturali, & divino residere astringuntur, ut ex Tridentino constat. Sunt enim Pastores: ergo adesse gregi debent. Nec beneficii tenuitas a residentia excusat. Residere autem intra propriae parochiae confinia Parochus debet. Si sint duae parochiae unitae, in principali; si sint aequales, in qua

maluerit, residere poterit. In eo loco figenda est residentia, quando libertas adest, in quo Pastor commodius assistere gregi valeat. Communiter domus parochiales sunt determinatae, & prope Ecclesiam constitutae, in quibus residendum Parochis est; nisi ipsi propriam domum habeant aequae commodam. Nihilominus communiter in domo parochiali residere debent: quia parochiani saepe ob peculiari ratione petere domum in qua sunt Parochi domestici, refugiant. Solus esse cum suis ministris Parochus debet, ut omnibus accessus pateat, nullusque sit aut praetextus, aut causa ad eum non accedendi. Grave peccatum committunt Pastores, si notabili tempore a cura absint; & fructus amittunt pro temporis rata, ut Tridentinum *cit. sess. xxiii. cap. i.* declarat. *Eadem omnino, etiam quoad culpam, amissionem fructuum, & poenas, de Curatis inferioribus, & aliis quibuscumque qui beneficium aliquod ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, sacrosancta Synodus declarat, & decernit; ita tamen ut quandocumque eos, causa prius per Episcopum cognita, & probata, abesse contigerit, Vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquunt. Descendendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam, ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant.*

XI. Disputant Theologi, & Casuista, quantum temporis abesse a Parochia absque gravi culpa queant Pastores. Barbosa *tract. de Paroch. num. 44.* aliquot horas assignat. Unius diei absentiam nec laudat, nec vituperat. Trium aut quatuor dierum absentiam a culpa mortali non excusat. Possesivus octo dies, Reginaldus, Sanchez, & alii Parocho concedunt tres hebdomadas. Haec opinio falsa, & laxa est. Licet enim facile non sit haec temporis intervalla definire; tamen quatuor, aut sex dierum intervallum, absque rationabili causa, gravem constituere, iuxta prudentium consilium, materiam videtur. Nec substitutio Vicarii excusat: quia Pastor vigilare, pascere, custodire seipso, non alterius ope, gregem suum debet. Ut duobus mensibus, quos concedit Tridentinum, abesse Pastores animarum licite valeant, licentiam in scriptis habeant oportet, nec maius tempus concedi potest, nisi gravis urgeat causa.

XII. Quaest. VI. *Quenam causa excusant Parochos, ceterosque Pastores inferiores a residentia?* Resp. Sunt illae ipsae quae excusant Episcopum, christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesia, vel

Reipublica utilitas. Semper tamen ab Episcopo causa istae cognoscenda, & probanda sunt. Si causa sint fictae, licet probatae ab Episcopo, praeter gravissimum crimen, fructus amittuntur. Si necessitas sit urgens & evidens, & periculum sit in mora, excusatur in foro interno Pastor absens. Semper tamen consulere Episcopum, cum facultas adsit, Parochi, & Curati debent.

XIII. Neque Cardinales, neque Episcopi occupare in proprio servitio Parochos, & quoscumque Pastores licite valent: quidquid in oppositum aliqui doceant cum Navarro. Immo neque studiorum causa Parochi abesse valent. Quia aut sunt idonei, & non egent incumbere extra parochiam in studia litterarum: aut sunt rudes, & destituti necessaria scientia, & dimittere beneficia debent, nisi propria industria, & studio proficere residentes valeant. Docentes tamen sacram Scripturam publice in universitate, non in scholis privatis; & scholares serio ipsis scholis operam navantes iuxta Trident. *sess. v. cap. i. de reform.* non privantur fructuum perceptione. Ut vero fruatur hoc privilegio, debent litteras sacras docere eisdemque studere. Utrum hoc privilegium non solum Beneficiarios, puta Canonicos, sed etiam Parochos curam animarum habentes comprehendat, disputant Theologi. Adfirmant, Probabilissimo nixi Castropalaus, Salmanticenses, & alii. Sed hanc sententiam improbabilem censeo, & Tridentino adversam. Parochi enim idonei esse debent ad regendas oves suas, & per concurrendum iudicati fuerunt tales. Cur ergo studii causa excusantur a residentia, cui iure naturali, & divino obnoxii sunt?

XIV. Quaest. VII. *Quid dicendum de privilegiis ante Tridentinum concessis aliquibus Universitatibus, in quibus Parochi cathedras moderantur?* Resp. Eugenius IV. an. 1431. Universitati Salmantinae privilegium, cuius initium est, *Qui creditum* &c. impertit, vi cuius Licentiati, Baccalarei, Magistri, docentes per octo menses in praefata Universitate, fructus beneficiorum percipiunt. Vigere post Tridentinum dictum privilegium, Salmanticenses *num. 135.* cum pluribus aliis contendunt: quia, inquit, praxis semper obtinuit ut in dicta Universitate Parochi, & praebendati docentes fructus beneficiorum percipiant. Derogata, & nulla esse eiusmodi privilegia, conflat ex verbis Tridentini *sess. xxiii. cap. i.* ubi haec habentur. *Nec executionem hanc quolibet privilegio, licentia . . . statuto, etiam iuramento, vel quacumque au-*

toritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quae potius corruptela censenda est . . . vel vigore Eugeniana constitutionis suspendi posse. Quid expectari luculentius potest? Respondunt Salmanticenses cum aliis, Concilium loqui de alia constitutione Eugeniana, non de concessa Universitati Salmantinae. Sed haec responsio omnino arbitraria est. Et ne sim in re perspicua longus, nonne ipsi Salmanticenses propugnant, residentiam Pastorum esse iuris naturalis, divinique? An praxis continuata, consuetudines, privilegia praescribere contra ius divinum possunt? Ergo si de Pastoribus curam animarum habentibus sermo sit, nullum est privilegium Eugenianum, nullae sunt constitutiones ceterae, & consuetudines oppositae; quae corruptelae potius dicendae sunt.

XV. Quaest. VIII. *Obligati ne sunt Canonici, Praebendati, Mansionarii, Capellani Ecclesiae cathedralis ad residentiam?* Resp. Concilium Tridentinum *sess. xxiv. cap. xii. de ref.* haec statuit. *Præterea obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut Collegiatis dignitates, canonicatus, praebendas, aut portiones, non liceat vigore cuiusque statuti . . . consuetudinis . . . ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse &c.* Si plura cupis, lege Tom. II. in Decal. *diff. ii. cap. xi.* ubi ea omnia invenies quae ad hanc, ceterasque quaestiones quae disputari hic solent, dirimendas pertinent.

XVI. Quaest. IX. *Electi ad beneficia debent ne Ordines istos annexos statim suscipere?* Resp. Concilium Tridentinum *sess. xxxiii. cap. ii. de reform.* haec decernit. *Ecclesiis cathedralibus, seu superioribus quocumque nomine, ac titulo praefecti, etiamsi S. Romanae Ecclesiae Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur. Si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso iure sint privati.* Nec ad has poenas incurrendas iudicis sententia requiritur; sed ipso facto contrahuntur; cum non tam poenae, quam conditiones sint, quae praecedere Episcopatum debent. Electi vero ab Episcopo curatum, nisi intra annum promoveantur ad sacerdotium, privantur beneficio, quando ipsi in causa sunt cur non ordinentur. Annus autem intra quem ordinandus electus est, computari a die suscepti regiminis, & captae possessionis pacificae debet; ut communiter Auctores docent. Similiter qui in Cathedralibus assequuntur canonicatus, praebendas, portiones, & quolibet

alia beneficia, quibus annexi Ordines sunt, intra annum suscipere eosdem debent, ut determinavit Tridentinum *sess. xxii. cap. iv. de reform.*

CAPUT IV.

De qualitatibus ad validam & licitam acquisitionem necessariis.

I. Quaest. I. *Quae aetas requiratur in promovendis ad beneficia ecclesiastica?* Resp. De eligendo ad Papatum nihil canones sacri decernunt. Ad Episcopatum eligi nemo potest ante annum trigessimum completum. In Gallis, inquit Gennetus, vi privilegii Concilii Lateranensis sub Leone X. facti est annus 27. in promovendis ad Episcopatum. Aetas vero in eligendis ad dignitates, & canonicatus Ecclesiae cathedralis definita est in Conc. Trid. *sess. xxiv. c. xii. de ref.* & est annus 25. si dignitatibus annexa sit animarum cura: pro aliis vero dignitatibus sufficit annus 22. completus. Ad praebendam poenitentiarum requiritur annus 40. ex eodem Tridentino. Si dignitas sit subdiaconalis, 22. si diaconalis, 23. si presbyteralis, 25. annus exigitur. Ut quis eligatur in Parochum 25. annum agat oportet. Pro aliis beneficiis simplicibus sufficit aetas 14. annorum: tum enim initiari prima tonsura quis potest. Nec requiritur ut annus sit completus, sed sufficit incepsus. Haec aetas numerari non a baptismo, sed a nativitate solet.

II. Quaest. II. *Quae scientia, & morum probitas requiratur in promovendis ad beneficia?* Resp. Plura dixi tum superiori Tomo de scientia Confessarii, tum de sacramento Ordinis, quae repeti hic non debent, sed *cit. loc.* legenda sunt. Tridentinum *sess. xxii. cap. ii. de reform.* de eo qui ad cathedrales Ecclesias assumendus sit, haec habet. *Scientia vero praeter haec eiusmodi polleat, ut muneris sibi intingendi necessitati possit satisfacere. Ideoque antea in Universitate studiorum Magister, sive Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel iure canonico merito sit promotus, aut publico Academiae testimonio idoneus ad alios docendas ostendatur. Quod si Regularis fuerit, a Superioribus suae Religionis similem fidem habeat.* S. Paulus I. ad Tim. *iii. de Episcopo inquit: Oportet esse doctorem: & rursus ad Tit. i. subdit: Amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere.*

III. Morum probitatem necessariam in Epi-

Episcopo, & quolibet Pastore animarum explicat ibidem ad *Tim. cap. III. S. Paulus*, inquiens: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sed suae domus bene propositum, non neophytum. . . & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.* Plura locis cit. dicta sunt tum de moribus, tum de scientia Scripturarum, Canonum, & Patrum, quin illa repetere debeam.

IV. Quæst. III. *An licitum sit desiderare beneficia quibus annexa est cura animarum?* Resp. Etiam contra eiusmodi appetitiones plura dicta sunt superiori *diff. de sac. Ordinis*. Pauca nunc adiciam Sanctorum dicta. *S. Thomas quodlib. II. artic. II.* hæc scribit. *Qui appetit prelationem, aut est superbus, aut iniustus. Iniustitia enim est quod aliquis velit sibi plus de honore accipere, aut de potestate, aut de aliis bonis, nisi sit maioribus dignus. . . Quod autem aliquis estimet se esse magis dignum prelatione, omnibus illis super quos prelationem accipit, superbia & presumptionis est. Unde patet quod quicumque prelationem appetit, aut est iniustus, aut superbus. Et ideo nullus suo appetitu debet ad prelationem pervenire, sed solum Dei iudicio, secundum illud Apostoli ad Hebr. v. *Nemo sibi assumit honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.* Vide quæ habet 2. 2. qu. c. artic. 3. ad 5. item in *IV. diff. xxv. q. III. art. 3. ad 4.**

V. Quæst. IV. *Licitum ne est petere vacantem Ecclesiam?* Respondeo. *S. Raymundus in Summa Lib. I. tit. I. §. 7.* hæc scribit. *Ego distinguo, salvo meliori iudicio, quod non potest pro se petere Ecclesiam, vel dignitatem, vel aliud beneficium habens curam animarum annexam. Et in hoc sentio cum Hugone. Beneficium vero simplex, si indiget, & sentit se dignum, potest petere absque metu peccati, & simonie.*

VI. *S. Antoninus Part. II. tit. I. cap. v. §. 4.* hæc habet. *Si porrigat preces pro se, pro obtinenda dignitate, vel beneficio, seu Ecclesia habente curam animarum; tales preces inducunt simoniam secundum Hugonem, Raymundum, & Thomam. . . etiam quantumcumque esset dignus: quia eo ipso quod se ingerit, presumptuosus, & ambitiosus videtur, & per consequens indignus. Et ratio est secundum Thomam in quodlibetis, quia nullus exercere potest curam animarum extra gratiam,*

seu cum peccato mortali digne: quia faciendo ea quæ pertinent ad curam, peccabit mortaliter. Sed nemo scire potest, si est extra peccatum mortale: & sic est presumptuosus & simoniacus. Unde & nullus debet sibi adsumere honorem, sed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.

VII. Quæ docent *SS. Raymundus, Thomas, Antoninus*, hausta sunt ex antiquis Patribus. *S. Ioannes Chrysostomus hom. III. in Act. Apost.* hæc habet. *Cogita quid acciderit Simoni. Quid enim refert, si non das pecuniam, sed pecunie loco adularis, subornas, multaque machinaris? Pecunia tua sit tecum in perditionem, ad illum dictum est: & his dicitur: Ambitio tua sit tecum in perditionem, quoniam putasti ambitu humano parari domum Dei.* Rursus *hom. xxxiv. Hebræos* ad subdit: *Miror, si potest salvari aliquis Rectorum. Post tantam enim comminationem, quam negligentia videmus illatam, video aliquos etiam concurrere, & precipitare seipsos in tantam molem, ac difficultatem regiminis.*

VIII. *Sanctus Gregorius Magnus Lib. VII. epist. III. ad Episcopos Lugdunensem, Arelatensem, & Viennensem.* *Sicut autem qui invitatus renuit, quasi refugit, sacris est altaribus admoventis; sic qui ultra ambit, vel importune se ingerit, procul dubio est repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat?* Plurima sunt aliorum Patrum testimonia, quæ, ne sim longus, prætereo.

IX. Illud moraliter certum est, eos non esse a Deo vocatos qui se ingerunt, qui litteras commendatitias, & Magnatum intercessionem sibi procurant. Ea nunc consuetudo obtinet, inquit, ut si soli beneficia assequantur qui petunt, qui precantur, & humana utuntur industria. Contra, qui silent, qui in publicum non prodeunt, neglecti & derelicti in angulo remanent. Deus autem consueta media, & honestam procuratorem non prohibet: nec miracula expectari ab illo debent. Hæc sunt consueta præstigia, & hallucinationes hominum, qui ambitione, vel avaritia obcæcati, quæ sibi adlubescunt, honestare nituntur. In iis quæ laborem, & applicationem postulant, otio diffuunt; in iis e contrario quæ ab hominum sollicitudine nullo modo pendent, solliciti, industrii, & anxii sunt. Vocatio, & electio ad animarum regimen soli Deo competit. Omnem industriam humanam ab hoc negotio Scripturæ divinæ excludunt: & homines

va-

vani, & ambitiosi in primis huc studia & sollicitudines suas conferunt. Industriam, laborem, sedulamque navandam operam Deus imperat sacris litteris investigandis, ecclesiasticæ disciplinæ eruditioni perdiscendæ ab iis præsertim qui ad Episcopatum, ad animas dirigendas vocati sunt. Et laborem istum, industriam istam, operam hanc, sollicitudinem hanc candidati beneficiorum communiter negligunt, & fere execrantur. Et quo torpidiores in veris mediis ab beneficiis comparanda necessariis fuerunt, eo sunt vigilantiores & industriores in venandis Magnatum, & matronarum officiis, & intercessionibus apud Episcopum collatorem. Verum si Episcopi primas quas accipiunt litteras commendatitias in aula coram omnibus flammis addicerent, si primos commendatos reproarent, nemo in posterum his commendationibus stipatus accederet. Quare Episcopi illi qui has litteras admittunt, & sæpe expectant, gaudentque his officiis sollicitari, ut inde ipsi emolumentum capiant; ut sibi nempe hac via commendatores, & commendatrices devinciant, obligent ad suas politicas rationes promovendas: Episcopi, inquam, isti omnium malorum heinc manantium sunt causæ principes. Episcopi soli hanc venificam partem, quæ crudelissime in Ecclesiam sævit, tollere de medio, & Ecclesiis optimos præficere Pastores valent.

X. Quæst. V. *Licitum ne est concurrere ad examen fieri solitum in provisione vacantium Ecclesiarum?* Resp. Ecclesia in Concilio Tridentino *sess. xxiv. cap. xviii. de ref.* examen faciendum præscribit. Si concursus illicitus foret, Ecclesia pro examina concurrentium edicta non publicaret. Ex alia parte concursus ad examen videtur reipsa beneficii petitio. Quid ergo dicendum? Concilium Tridentinum *loc. cit.* inquit: *Per edictum etiam publicum vocentur qui volunt examinari: quibus verbis perspicue declarari videtur, licitum esse, se huic examini offerre: alioquin frustraretur Ecclesia sine suo, qui eo pertinet, ut explorare & dignoscere hoc examine, qui sint idonei Pastores Ecclesiis præficiendi, valeat. Quare improbare non audeo illos qui huic examini se siliunt; dummodo tamen consilio docti, & periti Confessarii, & alterius prudentis viri Dei tanto se discrimini committant; dummodo plenissima indifferentia, & abique omni appetitione beneficii assequendi accedant. Pugnancia suadeo, inquis, cum ipse concursus sit revera quadam beneficii petitio. Falleris. Concursus ad examen est tui ipsius*

oblatio, ut Episcopus, qui vices Dei gerit, habilitatem tuam exploret, teque aut eligat, aut reiiciat. Præcisiones sunt istæ, reponis, quæ in praxi difficillime separantur. Recte & bene. Idcirco res alex plena est respectu tui concursus iste. Ecclesia iure sancteque ad examen invitat, ut optimos ex bonis seligere Pastores valeat. Et tu, si, ut Ecclesiæ voci aures aperias, & huic Ecclesiæ consuetudini pareas, te siliis prævio prudentum consilio examini, actio tua esse bona & sancta potest: si beneficii appetitio latitat, & ambitio tecta serpit, vitio infici concursus tuus potest. Licita est necessaria tui defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ, numquam tamen tibi licet intendere in vasis occisionem; tamen hæc tuam consequatur defensionem. Difficile in praxi hæc duo seiunguntur; & tamen ea permiscere vetitum est. Sic in præsentia. Perdifficile est separare desiderium regendi animas a voluntate subeundi examinis; nihilominus, ut concursus tuus licitus sit, hæc duo separata sint necessum est. Siquidem omnes divinæ Scripturæ, omnes Patres appetitionem Episcopatus, & cuiuscumque beneficii cui annexa est animarum cura, improbant. Contra Ecclesia concursum ad examen probat. Ergo concursus ad examen separari a desiderio & appetitione beneficii potest; atque adeo licite te examini siliere vales, quin beneficium, si vis, appetas. Id solum verum habet, difficile in praxi ob humanam & infirmitatem, & malitiam hæc duo seiungi. Quamobrem, antequam huic te discrimini committas, perpendere serio debes vocationem tuam, talenta, spiritus fortitudinem, morum, & naturæ indolem; & hæc omnia prudentis, probi, doctique viri iudicio subicere, & etiam considerare num aliquod vocationis ad tantum munus signum Deus dederit. Nam *Isaias*, postquam labia sua calculo seraphico purgata expertus est, ad vocem Dei vocantis ad prædicandum se obtulit. *Et audiit vocem Domini dicentis: Quem mittebam? & quis ibit? Et dixi: Ecce ego, mitte me: cap. vi.*

XI. Quæst. VI. *Collatio beneficii facta Presbytero prorsus indocto est ne ipso iure invalida?* Resp. Si homini prorsus illitterato, qui nec latinam linguam calleat, neque sancta Evangelia exponere sciat, facta collatio est, invalidam communiter Auctores asserunt. Neque Pontifex summus dispensare iure valet, ut homini illitterato beneficium conferatur. Varia sunt Auctorum placita in huiusce litteraturæ notione tradenda. Verum,

rum, ut paucis rem expediam, illi sunt reputandi illiterati qui scientia sufficienti carent ad munera pastoralia obeunda: qui divinas Scripturas, qui legis evangelicæ sensum, & spiritum ignorant: qui discernere inter doctrinam veram & sanam, & doctrinam fallacem ac cavillatoriam, inter doctrinam quæ sit evangelicæ legi conformis, & doctrinam quæ ab evangelica simplicitate, & sanctorum Patrum sapientia recedat, nesciunt. Verum de hoc fusius dictum est in tractatibus de poenitentia, tum de Ordinis sacramentis.

XII. Quæst. VII. *Qua esse debet suscipientis beneficium intentio?* Resp. Intendere debet Deo cultum præstare, & in vinea Domini adlaborare, & suam, gregis, que salutem operari. Nonnumquam intentiones vitiosæ sunt, superba dominandi, & refulgendi appetitio, cupiditas percipiendi redditus, & desiderium voluptuosæ vivendi.

XIII. Quæst. VIII. *Qui animo dubio suscipiendi Sacerdotium recipit beneficium, peccat ne mortaliter?* Resp. Sententia affirmans mihi vera est. Quare qui beneficium vel accipiunt, vel retinent cum animo dubio & conditionali suscipiendi Sacerdotium, si frater habuerit successorem, si illa hereditas non obvenit &c. peccant mortaliter, & fructus perceptos restituere tenentur. Quia isti fraudulenter fructus percipiunt, & beneficia reipsa ideo accipiunt, ut propriæ cupiditatis, avaritiæ, & ambitionis instrumenta sint. Isti omni prorsus Dei vocatione carent. Distinctio Salmanticensium numer. 187. de animo dubio, & conditionato, mera speculatio est. Si intra annum mutet voluntatem, revera deliberet suscipere Sacerdotium, & reipsa suscipiat sub finem anni, tenetur ne tum perceptos fructus restituere? Negant Salmanticenses numer. 190. cum Sanchez, Lessio, Navarro, & aliis; sed affirmant Soto Lib. X. quæst. v. artic. 6. Toletus Lib. V. cap. v. Huic affirmanti sententiæ subscribo: quia actus posterior antecedentem nullum, validum non efficit. Injustam ergo perceptionem fructuum priorem voluntas bona adveniens iustam non reddit.

XIV. Quid, si dum candidatus recipit beneficium curatum, animo suscipiendi Sacerdotium revera præditus sit, sed postea voluntatem mutet, & Sacerdotio reipsa non initiatur? Negant Salmanticenses nu. 193. cum pluribus aliis, tunc restituendos fructus esse; sed opinio affirmans, quam defendunt Soto, Toletus, Vasquez, Barbosa, & alii

gravissimi Auctores, mihi probabilior est. Quoniam fructus ecclesiastici iure percipiuntur beneficio curato nequeunt, nisi ob munia sacerdotalia aut præterita, aut futura. Sed qui post elapsos sex aut decem menses refugit Sacerdotium, nullo modo officia præstitit sacerdotalia. Ergo nullo modo retinere fructus potest.

XV. Quæst. IX. *Peccant ne mortaliter qui beneficia simplicia sine animo ascendendi ad Ordines recipiunt?* Resp. Sanchez, Castropalaus cum aliis negant peccare mortaliter eos qui accipiunt beneficia simplicia quibus Ordo sacer non est annexus, animo eadem retinendi, usquedum occasio opportuna advenit nubendi, aut studia persolvendi &c. sed vera sententia adfirmat. Quid enim absurdius quam aliquem accipere Canonicatum, vel aliud quodcumque beneficium ecclesiasticum divino obsequio destinatum, ut inde percipiat fructus, animo simul ducendi ditiores uxorem, aut in statu laicali vivendi? Hæc enim intentio ordinem naturalem divinumque pervertit. Si vero hæc beneficia annexos sacros Ordines habeant, tum evidentius graviusque mortaliter peccant, nec sunt absolvendi, donec aut animum mutent, aut beneficia dimittant.

XVI. Quæst. X. *Qui beneficia recipiunt, debent ne esse illius loci in quo beneficia sunt instituta?* Resp. In pluribus regnis, & provinciis leges sunt quæ beneficia extraneis conferri vetant. Quæ leges, utpote iustæ servandæ absolute sunt, nisi aliqua circumstantia obsit: habent enim plura convenientiæ, & honestatis momenta. Debent ergo esse suscipientes naturales illius loci in quo beneficia conferuntur. Illi autem dicuntur naturales loci quorum pater in eo domicilium habet. Plura disputant Auctores super eiusmodi legibus, quæ ad forum externum pertinent.

XVII. Quæst. XI. *Quando fundatores determinarunt beneficia esse conferenda consanguineis, debent ne propinquiori conferri?* Resp. Cum fundatores sint absoluti domini fundorum in quibus beneficium instituitur, iure imponere valent ut de tali familia eligantur Beneficiarii, sive beneficia simplicia sint, sive curata; dummodo eligendi digni reperiantur. Quando ergo fundatores statuunt ut eligendi sint consanguinei, propinquior præferri ceteris debet. Spurii & illegitimi exclusi sunt, nisi a Papa, vel a Principe legitimated fuerint. Præferendi tamen sunt naturales & legitimi spurii & illegitimi, etiam si

etiam si legitimated fuerint, etiam si illegitimi fuerint in proximiori gradu, & eo magis si sint in æquali. Disputant vero Canonistæ, & Theologi, num gradus propinquitatis a iure civili, an canonico, repeti debeat. Alii a iure canonico, alii a civili arcessendam volunt. Sed probabilior opinio est quæ in hac materia gradus desumendos esse docet a iure civili. Si tamen in designatis familiis nullus dignus reperiretur ad beneficium curatum, tum Episcopus, neglectis familiis designatis, aliunde dignos seligere debet, quos præficiat Ecclesiis regendis.

XVIII. Quæst. XII. *Quot modis filii illegitimi fieri habiles possunt ad beneficia ecclesiastica?* Resp. Quatuor assignantur modi. 1. per subsequens matrimonium, respectu tamen filiorum naturalium, qui nati ex parentibus sunt qui tempore illicitæ conceptionis contrahere valide matrimonium poterant. 2. per pontificiam legitimationem. 3. per Pontificis summi dispensationem. 4. per professionem religiosam.

XIX. Quæst. XIII. *Expositi, quorum ignorantur parentes, habendi ne pro legitimis sunt?* Resp. Ius canonicum pluribus in locis præscribit ut ad beneficia promovendi sint legitimi, nempe qui ex legitimo matrimonio nati sunt. Expositos autem communior sententia habet ut legitimos: quia plures ex istis legitimi sunt, & ob parentum inopiam protecti. Ergo communiter præsumendi sunt legitimi omnes: quia, dum veritas non constat, interpretatio in hac similique materia in meliorem fieri partem debet.

XX. Quæst. XIV. *Qui aliqua censura obstructi reperiuntur, sunt ne ad beneficia habiles?* Resp. Communis sententia docet, ligatos excommunicatione maiori, interdicto, suspensione, aut irregularitate inhabiles esse ad beneficia. Diffidium vero est inter Theologos, utrum collatio beneficii in hoc casu, non modo sit illicita, verum etiam invalida. Invalidam esse mihi probabilius videtur.

XXI. Neophyti quoque, seu recentè ad fidem conversi, inhabiles sunt ad beneficia; ut habetur ex I. ad Timoth. III. *Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli.* Post biennium tamen ex Pontificis, vel etiam Episcopi dispensatione poterunt, si probatæ vitæ fuerint, ad Ordines, & beneficia promoveri. Clerici quoque coningati sunt beneficii incapaces, quia sunt veri laici; licet privilegio canonis, & fori fruantur. Filii Presbyterorum excludi omnino debent a beneficiis in illa Ecclesia in

qua pater beneficium habuit; ut determinat Tridentinum sess. xxv. cap. xv. de reform.

CAPUT V.

Quot modis acquiri beneficia possint?

I. Tribus modis acquiri beneficia solent. 1. patroni præsentatione, & institutione consequente: 2. electione, & confirmatione: 3. collatione libera.

II. Quæst. I. *Quid, & quod duplex sit ius patronatus, & quibus modis acquiratur?* Resp. Ius patronatus describitur potestas nominandi, seu præsentandi aliquem instituendum ad beneficium ecclesiasticum vacans. Tribus modis acquiritur sive laicale, sive ecclesiasticum. 1. fundacione, quando quis fundum concedit ad Ecclesiam ædificandam. 2. constructione, quando quis propriis sumptibus Ecclesiam constituit. 3. donatione, quando quis Ecclesiam dotat, ei, & ministris sufficientes redditus tribuendo. Parum autem refert, licet Auctores diffideant, quod Ecclesia sive ante, sive post constructionem dotetur. Ad ius patronatum ecclesiasticum quocumque titulo acquirendum auctoritas Episcopi necessaria est. Ius patronatus tamen non acquiritur, nisi ædificator Ecclesiam dotet: quoniam absque redditibus beneficium non consistit. Heinc si fundator redditus Ecclesiæ non donet; ius patronatum non acquirat. Ut autem quis ius patronatus titulum possideat, certa habere eiusdem documenta debet, ut Concilium Tridentinum sess. xxv. cap. ix. determinavit his verbis: *Ut debita in omnibus ratio observetur, titulus ius patronatus sit ex fundacione, vel donatione qui ex authentico documento, & aliis iure requisitis ostendatur, sive etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum qui hominum memoriam excedat, aliasve secundum iuris dispositionem.* Lege plura ibi. Transferatur ius patronatus iure hereditario, donatione, & cum re vendita. Ius enim seipso venditioni non subiacet. Ius patronatus quatuor commoda acquirat, his verbis us contenta.

Patrono debetur honor, onus, emolumentum: Præsentat, præsit, defendat, alatur egenus. Patronus habet honorem, & facultatem præsentandi Clericum ad beneficium vacans, occupandi primum locum in choro, & in functionibus ecclesiasticis. Onus ei incumbit præteritendi Ecclesiam, eiusque iura: & tandem, si ad egestatem redactus fuerit, Ecclesia, si possit, illi præbere alimenta tenetur.

III. Quæst. II. *Intra quod temporis intervallum tenentur patroni præsentationem facere?* Resp. Patronis ecclesiasticis ius canonicum concedit sex menses, sæcularibus quatuor, mixtis ex sæcularibus & ecclesiasticis sex. Hoc semestre, vel quadrimestre computatur a die notitiæ certæ habitæ a patrono. Si lis sit inter patronos, & Episcopum super iure præsentandi, tempus non currit, ut communiter Auctores docent: similiter si lis sit inter præsentatos, tempus gradum sistit. Quando vero lis est inter ipsos patronos, & tempus elapsum est, collatio beneficii devolvitur ad Episcopum, quæ tamen prorogare per aliud semestre valet.

IV. Præsentandi autem conditiones habere debent quæ Clericum aptum reddunt ad beneficium, & impedimentis carere quæ supra explicata sunt. Nemo præsentare seipsum potest: si tamen plures patroni sint, unus præsentare alium potest, sicut electores unum ex electoribus seligere valent. Pater præsentare filium dignum potest. Patroni autem sive laici, sive ecclesiastici præsentare digniorem tenentur; quidquid in oppositum aliqui dicant.

V. Quæst. III. *Quid sit institutio, & a quo facienda?* Resp. Institutio est concessio Ecclesie, seu beneficii, auctoritate Episcopi, vel Ordinarii facta, non curvis Clerico, sed unice ei qui a patrono est nominatus, seu præsentatus. Clericus præsentatus intra terminum iuris exhibere præsentationis documentum personaliter tenetur; ut Tridentinum *sess. xxiv. cap. xviii. de refor. determinat.* Episcopus autem solus debet iure communi instituere in beneficio eum quem Patronus ex Clericis examinatis digniorem nominaverit. Ex delegatione tamen Vicarius generalis Episcopi potest, inquit communiter Auctores, instituere præfatum nominatum. Quando a pluribus patronis plures Clerici nominantur, dignior præferri debet. Iusta occurrente causa, summus Pontifex potest absque patroni consensu beneficia conferre. Semper tamen, gravi sublata causa, servari debet quod Tridentinum *sess. xxv. cap. ix. præscribit*, nempe: *Patronatum iura tollere, piæque fidelium voluntates in eorum institutione violare, æquum non est.*

VI. Quæst. IV. *Quid sit electio, & cui competat?* Respondeo. Est alicuius hominis ad Ecclesiam, suo vacantem Pastore, canonicè facta vocatio, Superioris auctoritate firmanda. Si electio non requirat confirmationem, collatio dicitur, non electio. Beneficia electi-

va sunt Patriarchatus, Primatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Archimandritæ, Conobiarchiæ, Abbatia, Prioratus &c. Circa illos quibus facultas eligendi competit, varia fuit & est disciplina. Olim ad Clerum, & populum electio atinebat. Nunc Romani Pontifices eligunt Prælatos Ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopatum, Episcopatum. In Germania tamen viget consuetudo antiqua eligendi ex Canonicorum Collegio Episcopum, a Pontifice summo confirmandum. Plures Reges ex consuetudine, vel ex concessione Romani Pontificis ius habent nominandi omnes Episcopos pro Ecclesiis cathedralibus suorum regnorum. Venetiis peculiaris viget disciplina. Summi Pontifices in universa Ecclesia, & Episcopi in sua diocesi ad beneficia ecclesiastica eligere valent. Hac tamen universali potestate non utuntur Pontifices summi.

C A P U T VI.

De dignioribus ad beneficia ecclesiastica eligendis. Laxa Filiucii, Tamburini, aliorumque Probabilistarum interpretamenta reiciuntur.

I. Quæst. I. *An dignior ad beneficia ecclesiastica, omisso digno, eligi debeat?* Resp. Dignior ille dicitur qui utilior ministerio est. Hæc maior dignitas, non ex una, aut altera dote, puta doctrina profundiore, sanctitate sublimiore, sed ex omnibus eligendi dotibus serio perpensis, exurgit. Concilium Tridentinum *sess. xxiv. cap. i. de reform.*, docet Electores, alienis peccatis communicantes, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesie magis utiles ipsi iudicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint. Episcopi, electoresque omnes integrum huiusce Concilii caput semper ante electionem legere serioque meditari debent.

II. S. Thomas 2. 2. *quæst. lxxiii. art. 2.* hæc habet. *Considerare oportet, quod dignitas alicuius persone potest attendi dupliciter. Uno modo simpliciter, & secundum se: & sic maioris dignitatis est ille qui magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. Alio modo per comparisonem ad bonum commune. Contingit enim quandoque quod ille qui est minus sanctus, & minus sciens, potest magis conferre ad bonum commune propter potentiam, vel industriam sæcularem, vel propter aliquid huiusmodi. Et quia dispensationes spiritualium prin-*

principalibus ordinantur ad utilitatem communem, secundum illud I. Cor. xii. Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem: ideo quandoque absque acceptione personarum in dispensatione spiritualium illi qui sunt simpliciter minus boni, melioribus præferuntur, sicut etiam & Deus gratias gratis datas quandoque concedit minus bonis.

III. Ad quæsitum ergo respondeo cum communi & vera Theologorum sententia, definita in Concilio Tridentino, & confirmata ab Innocentio XI. peccare mortaliter electores qui ad beneficia sive curata, sive simplicia non eligunt digniores. Verba Tridentini adeo perspicua sunt, ut nulla eludi interpretatione queant.

IV. P. Thomas Tamburinus *Lib. VIII. cap. 4. §. 4. n. 5.* „Affero secundo, omnia beneficia, sive maiora, ut Cardinalatus, & Episcopatus, sive minora, ut Canonicatus, & Capellania, sive curam animarum habentia, ut Abbatia, & Parochia, sive non habentia, ut prædictus Canonicatus, & Capellania, & cetera beneficia quæ simplicia nominantur, abstrahendo ab his quæ dantur in concursu (de quibus mox n. 14.) affero, inquam, satis esse ad evitandum mortale, si conferantur dignis, & idoneis, esto præmittantur digniores, vel dignissimi.“

V. P. Filiucius *tract. xli. in Append. cap. iv. nu. 181.* Dico quinto, sententiam quæ censet, satis esse dignos eligere ad beneficia quæ non dantur in concursu, esse probabilem ex Tridentino *sess. vii. capit. iii. de reform.* dicente: *Conferantur dignis: & universali æstimatione in creatione Beneficiariorum, & Cardinalium, Episcoporum, Abbatum &c. qui si inter dignos habeantur, laudatur elector, & electio. Non laudaretur autem communiter, si mala esset, & peccatum mortale.* VI. Hæc rescripti, ut magis exploratum habeas genium quorundam Probabilistarum, qui, si luculentissima Tridentini verba non dubitant eludere, quid acturi sint, cum canones non sunt adeo perspicui, tibi iudicandum relinquo.

VII. Sed iterum audi Tamburinum *ibi n. 8.* „Cum immediate antea Concilium videatur esse contentum de dignis, vel primo videtur, per hoc digniores non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo, vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos... vel tan-

dem tertio loquitur, quando fit concursus.“ VIII. Hæc sunt laxitatis paradoxa quæ lectorum oculis subiicere operæ pretium existimamus, ut ex his manifestis commentis intelligant inclinationem non paucorum præcentiorum ad laxandas leges tum divinas, tum humanas, si audent evidentissima Tridentini verba cavillari.

IX. Ven. Innocentius XI. hanc P. Tamburini opinionem damnavit in prop. 47. quæ eiusmodi est. *Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesie magis utiles ipsi iudicaverint, ad Ecclesiam promovent; Concilium vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo: vel secundo locutione minus propria digniores, ut excludat indignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.*

X. Hanc damnatam thesim totidem verbis docet P. Tamburinus: quem ut aliquo modo excuset P. Viva in *mut. in hanc thesim num. 1.* advertit, Tamburinum vocare oppositam probabiliorum. Papæ! Hoc unum deerat ut sententiam in Tridentino evidentem traditam nec tamquam probabiliorum recognosceret.

XI. Missis, ne sim in re perspicua & evidenti longus, innumeris Patrum, & Conciliorum testimoniis, rationum momentis confirmatur communis sententia. Beneficia instituta sunt in utilitatem Ecclesie, & præmia etiam eorum qui vineam Domini suis litterarum sudoribus, morumque sanctitate excolunt: præmia autem dignioribus debentur, præsertim ut ceteri alliciantur ad laborandum in Ecclesia. Ergo duplici iure obstricti electores sunt ad beneficia omnia sive curata, sive simplicia digniores præferre dignis. Pontifices, Episcopi, & ceteri electores non domini, sed dispensatores sunt bonorum Ecclesie. Ergo dignioribus conferre illa debent, non modo quia potiore iure ad hæc bona præditi sunt qui maiori splendent dignitate; sed in primis quod maior hæc dignitas utilior est Ecclesie. In hanc vero Ecclesie utilitatem; decorem, & incrementum spectare potissimum Episcopi tenentur. Quæ rationes non modo beneficia curata, sed etiam simplicia dignioribus esse conferenda evincunt. Digniores enim promovent Ecclesia incrementum, morum integritate, elemosynis, aliisque piis operibus fideles excitant ad virtutum officia. Accedit quod hoc difficillimo negotio qui hodie digniores tibi apparent, temporis decursu minus digni,

gni, & non raro indigni evadunt. Si omiffis dignioribus, beneficia conferantur dignis, brevi tempore Ecclesia indignis redundabit ministris; qui suis pravis vitiorum exemplis Ecclesie splendorem obfcurarent, populis scandalo essent, & apud hæreticos Ecclesiam infamarent. Enormius utique inhumanisque scelus est ab beneficia curata, prætermiffis dignioribus, eligere dignos: quia heinc propinquius animarum excidium, & ruina manant. At hoc non tollit quin grave peccatum fit hunc ordinem pervertere etiam in beneficiorum simplicium distributione: quoniam & in hoc grave Ecclesie inferitur detrimentum, & iustitia distribuens violatur.

XII. P. Carolus Billuart *diff. ix. artic. 2.* cum Lessio, Caballutio, aliisque docet, non excedere venialem culpam, si in beneficiis simplicibus minoris momenti, quando non conferuntur per concursum, digni præferantur dignioribus. Quæ opinio nullo modo mihi probatur, quia viam aperit laxitati. Facile homines sibi persuadent beneficia esse minoris momenti. Præterea cur minoris momenti vocant beneficia simplicia, puta Canonatus, Capellanus &c. Forsitan quia tenues habent redditus? Non credo hoc præbituros responsum. Cur ergo? An Canonici non debent chororum frequentare, Capellani Missam celebrare, Evangelium legere &c.? Hæc ne officia minoris momenti? Quare ut falsam reiicio præfatam opinionem. Quamvis enim Tridentinum expresse non distinguat beneficium curatum a simplici; tamen absolute loquitur: & rationum momenta evincunt in omnibus beneficiis digniores esse præferendos.

XIII. Quæst. II. *Si excessus dignioris omiffi sit levit, peccat ne mortaliter elector?* Resp. Negant Castropalaus, Aragon, Sanchez, Fagundez, Soto, quos citant, & sequuntur Salmanticenses num. 326. Quæ opinio absolute spectata vera apparet, quia quando excessus est levis, leve solum detrimentum inferitur Ecclesie. Et quando materia levis est, culpa mortifera esse nequit. Addit Sanchez, veram esse hanc opinionem, etiam si excessus in meritis sit notabilis, quando excessus in beneficio sit exiguus: quia etiam tum exiguum detrimentum inferitur digniori; latque ideo ex levitate materiae leve erit peccatum. Si tamen, inquit, sit excessus in redditibus, & honore, sub mortali conferri beneficium digniori debet.

XIV. Principio hæc opinio quantum ad hanc postremam partem mihi nullo modo pro-

batur: quia quando excessus in meritis eligendi notabilis est, Ecclesia privatur notabili modo, quod perciperet ex ministro magnope digniore. Quare licet ob exiguitatem reddituum leve dignior subiret damnum; tamen Ecclesia ob notabilem meritorem ministri excessum grave pateretur detrimentum dum illo privaretur. In hac materia in primis splendor, utilitas, honor Ecclesie spectanda sunt; secundario autem maior aut minor reddituum opulentia. Deinde præfata opinio etiam quantum ad primam partem periculi plena est. Quoniam cum major dignitas eligendorum confinia præfinita non habeat; & in formanda huius maioris dignitatis persuasione sæpe homines fallantur, & raro digni, nedum digniores, occurrant: idcirco non audeo liberare a periculo gravis culpæ eum qui prætermitteret quem revera iudicat digniorem: quia non versamur in materia v. g. furti, cuius quantitas certo nobis constet; sed in negotio gravissimo, & obscurissimo, cuius conlectaria nos latent, & cuius limites præcisi fugiunt notitiam nostram. Propterea in negotio adeo momentoso quelibet a securiori via declinatio gravis periculi plena est.

XV. Quæst. III. *Tenetur ne elector dare suffragium digniori, quando cognoscit se nihil profuturum?* Resp. Si ferendo suffragium digno evitare indigni electionem valet, tum potest prætermiffio digniore eligere dignum. Quia utilis Ecclesie est dignus quam indignus. Electores autem bonum publicum Ecclesie cum primis intendere debent. Quando non timetur electio indigni, cui numquam dandum suffragium est, & prævidetur certa electio digni, omiffio digniore, in electione alicuius Prælati sine concursu, dicunt plures licitum esse ferre suffragium pro digno, quia valde bono Ecclesie conducit ut electio fiat cum pace & concordia; & quod electus nullam lamentationis causam habeat contra eum qui suffragium negavit. Quando electio fit per concursum, tunc semper digniori ferendum suffragium aiunt.

XVI. Quæst. IV. *An resignans beneficium in favorem alterius, debeat digniorem quærere?* Negant Castropalaus, Azorius, Lessius, Sanchez, quos citant, & sequuntur Salmanticenses num. 331. si tamen resignatarius sit æque dignus ac resignator. Adfirmant Soto, Navarrus, Vasquez *de benef. cap. II. §. 4.* Et hanc sententiam iudico probabilioram. Quia resignator tenetur procurare maius bonum Ecclesie. Et quamquam non sit beneficii collator, est tamen illicitæ collationis caus-

caussa, si, omiffio digniore, dignum præferat.

XVII. Quæst. V. *An examinatores obstringantur Episcopo proponere, quis ex candidatis examinatis dignior sit?* Resp. Quamvis aliqui negent, probabilior tamen sententia adfirmat. Examinatores enim ideo instituti sunt, ut illorum ope maior aut minor concurrentium ad beneficium habitas deprehendatur. Nonne consultores tenentur manifestare id quod magis expedit consulenti? Episcopus sub mortali astringitur investigare maiorem concurrentium dignitatem. Porro, ut hunc assequatur Episcopus finem, examinatorum industriam, tamquam medio huic comparando fini opportuno, utitur. Ergo examinatores sub gravi culpa manifestare maiorem concurrentium habitatem obstringuntur.

XVIII. Quæst. VI. *Utrum, & cumam restituere debeant iniusti electores ad beneficia ecclesiastica?* Resp. Restituere tenentur saltem Ecclesie, vel communitati. Damnum enim grave inferunt Ecclesie, & Reipublicæ, dum bona communia in præmia meritorem destinata, ut alliciantur subditi ad laborandum in bonum commune Ecclesie, & Reipublicæ, ut subeant incommoda in addiscendis scientiis, & artibus, quibus apti efficiantur ad hunc finem comparandum, male distribuunt. Læso itaque Ecclesie, & Reipublicæ, dum non pro meritis præmia distribuuntur, est manifesta: quæ necessario reparationem postulat. Quo ad eum vero qui iniuste prætermittitur, revocanda est in memoriam doctrina quam tradit D. Thomas 2. 2. *quæst. lxxi. art. 2. ad 4.* ubi sic habet. *Aliquis potest impedire aliquem ne habeat præbendam, multipliciter. Uno modo iuste; puta si intendens honorem Dei, vel utilitatem Ecclesie, procuret quod detur alicui persona digniori: & tunc nullo modo tenetur ad restitutionem, vel ad aliquam recompensationem faciendam. Alio modo iniuste; puta si intendat eius nocumentum, quem impedit propter odium, vel vindictam, aut aliquid huiusmodi: & tunc si impedit ne præbenda detur digno, consulens quod non detur, antequam sit firmatum quod ei detur, tenetur quidem ad aliquam compensationem, pensatis conditionibus personarum, & negotii secundum arbitrium sapientis; non tamen tenetur ad æquale: quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impediri: si vero iam firmatum sit quod alicui detur præbenda, & aliquis propter indebitam causam procuret quod revocetur, idem est ac si iam habitam ei auferret: & ideo tenetur a-*

Conc. Theol. Tom X.

restitutionem æqualis, tamen secundum suam facultatem.

XIX. Quæst. VII. *Translatio Episcoporum est ne iure naturali, & divino, an tantum ecclesiastico prohibita?* Resp. P. Suarez Tom. III. *de Relig. Lib. I. cap. xvi.* cum aliis defendit, veritam esse solo iure ecclesiastico. P. Dominicus Soto *Lib. X. quæst. II. art. 4. concl. 1.* Dionysius Carthusianus *de regim. Episcop. Caietanus 2. 2. quæst. clxxxiv. art. 6.* Thomas Hurtadus *tract. XII. res. mor. cap. 1. num. 604.* Bannez 2. 2. *quæst. lxxiii. art. 2. dub. 8.* Salmanticenses *tract. xxviii. cap. 1. punct. 8. nu. 384.* defendunt hanc translationem esse iure naturali, & divino prohibitam. Evincunt auctoritate Innocentii II. in capit. *Inter corporalia de translatione Episcoporum*, ubi hæc decernit. *Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quam carnale, dubitari non debet quin omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantum iudicio reservaverit dissolvendum, qui dissolutionem etiam carnalis coniugii, quod est inter virum & feminam, suo tantum iudicio reservavit, præcipiens ut quod Deus coniunxit, homo non separet. Non enim humana, sed potius divina potestate coniugium spirituale dissolvitur, cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium Iesu Christi) Episcopus ab Ecclesia removetur. Et ideo vria hæc, quæ præmissimus, non tam constitutione canonica, quam institutione divina soli sunt Romano Pontifici reservata. Coniugium istud spirituale non in omnibus carnali matrimonio assimilatur: cum istud nulla valeat auctoritate humana dissolvi, illud vero & cessione; & pontificia dispensatione dirimi queat, gravi & manifesta urgente causa, sine qua dispensatio nulla est. Episcopi enim sunt in statu perfectionis. Hic autem status perpetuitatem prodit. Heinc quando Episcopi Ecclesie alicui desponsantur, votum emittunt, quo ovium suæ diocesis curæ devinciuntur. Votum autem absolute, & natura sua perpetuum est. Ergo Episcopi iure naturali curæ suæ diocesis astricti sunt. Quare S. Thomas 2. 2. *quæst. clxxxix. art. 7.* docet, Parochos, aliosque Beneficiarios, quia non sunt in statu perfectionis, posse ex licentia Episcopi beneficia deferere, secus Episcopos, inquis: *Obligari autem voto perpetuo, & solemniter ad vacandum divinis obsequiis competit proprie Episcopis, & Religiosis: Presbyteri autem curari, & Archidiaconi non obligantur voto perpetuo, & solemniter ad curam animarum re-**

G.

in m-

vinendum, sicut ad hoc obligantur Episcopi. Unde Episcopi Presulatum non possunt deserere quacumque occasione absque auctoritate Romani Pontificis. Archidiaconi autem, & Presbyteri curati possunt libere abrenuntiare Episcopo curam eis commissam absque licentia speciali Pape, qui solus potest in votis perpetuis dispensare.

XX. Ex quibus colligitur, hanc Episcopatum transmutationem fieri minime posse, nisi urgentissima & evidentissima causa occurrente, quæ cedit in commodum & utilitatem non Episcopi, sed Ecclesiæ. Contingere potest ut talis Episcopus, doctrina, zelo, spiritu fortitudinis præditus, sit necessarius ad reformandos mores alterius diocesis, ad reprimendos hæreticos, ad domandos perveraces. Quando hæc Ecclesiæ utilitas manifesta sit, tunc Pontifex summus potest dispensare ut Episcopus ad talem diocesim immigraret. Numquam vero licita & valida est dispensatio data in commodum personale Episcopi, qui sponsam, cui semel perpetuo voto devinctus est, derelinquere velit, ut aliam sponsam ditioem, amoeniorem, pulchrioremque ducat. Quid ergo de illis translationibus quæ fiunt, ut diocesis obtineatur propinquior patriæ, amicis, parentibus, cæli blandioris, patrimonii pinguioris, quæ omnia solum Episcopi commodum spectant? Omnes dispensationes pro eiusmodi translationibus obtentæ subreptitiæ, & obreptitiæ ex allata doctrina apparent. Quoniam dispensationes in votis perpetuis nullæ sunt, quoties vera causa deest: quia votum perpetuum iure naturali divinoque indissolubile est, vera causa sublata. Quæ dispensatio latiori significam talis nuncupatur. Nec est quod opponas, quæ naturalis & divini iuris sunt, non esse dispensationi etiam pontificiæ obnoxia. Quoniam distingui ea debent quæ absolute iure naturali divinoque verita, aut præscripta sunt, ab illis quæ fundantur in actibus humanis liberis, quibus positæ, confurgit ius naturale & divinum. Hæc, non illa, subsunt dispensationi latius acceptæ, seu verius interpretationi. Pontifex enim summus, ut Dei vices gerens, interpret est legum: & ideo in iure naturali & divino quod pro fundamento præsupponit actus humanos, interpretari valet interdum, non obligare, ut latius Tom. III. de votorum dispensatione dictum est.

XXI. Quæst. X. Quid sit confirmatio, & an confirmator debeat electi qualitates explorare? Resp. Confirmatio est actio quæ ple-

num ius tribuit electo seu præsentato in dignitatem ad quam electus est. Siquidem ante confirmationem nullam exercere administrationem electus valet. Continuo vero post confirmationem beneficii potest exequi ea quæ iurisdictionis sunt, secus ea quæ ad Ordinem & consecrationem pertinent, nisi sit ordinatus & consecratus.

XXII. Confirmator autem dubio procul explorare electi qualitates debet, ut perspicue statuitur cap. Nihil est, de electione: neque hoc in controversiam vocatur. Disputatur solum, num si dignus, prætermisso digniore, electus fuerit, confirmandus a Superiore sit. Concilium Tridentinum sess. VII. cap. VII. de reform. hæc statuit: *Præsentati, seu electi, vel nominati a quibusvis ecclesiasticis personis, etiam Sedis Apostolicæ Nunciis, ad quævis ecclesiastica beneficia non instituantur, nec conferantur, nec admittantur, etiam prætextu cuiusvis privilegii, seu consuetudinis, etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi fuerint prius ab Ordinariis locorum examinati, & idonei reperti.* Nomine autem idonei dignior congrue intelligitur.

XXIII. Quæst. XI. Licetum ne est ad beneficium eligere consanguineum? Resp. Qui confert beneficium alicui propter consanguinitatem, peccat mortaliter, ut S. Thomas in IV. dist. xxv. quæst. III. art. 3. ad 7. docet. *Qui dat ratione consanguinitatis præbendam alicui principaliter, peccat graviter.* Sub hac voce principaliter multæ cubant amoris proprii subtilitates. Tum datur principaliter propter consanguinitatem, quando consanguinitas plus movet quam personæ eligendæ materia. Si vero non carnis & sanguinis ratio, sed dignitas personæ, quæ aliis concurrentibus præstat, hoc suadeat; tum eligi consanguineus valet; dummodo scandali & murmurationis occasio absit, ut perspicue S. Thomas 2. 2. quæst. lxxiii. art. 2. ad 1. docet. *Quando consanguinei Prælati ecclesiastici sunt æque digni ut alii, & sic licite potest absque personarum acceptione consanguineos suos præferre; quia saltem in hoc præeminent, quod de ipsis magis considerare potest, ut unanimiter secum negotia Ecclesiæ tractent. Eset tamen hoc propter scandalum dimittendum, si ex hoc aliqui exemplum sumerent, etiam præter dignitatem bona Ecclesiæ consanguineis dandi.*

XXIX. Difficile in praxi est ne secretissimæ carnis & sanguinis illusiones animum electoris obscurent, ne multorum murmura, & scandala oriantur. Quare nisi consanguinei dignitas, & merita manifesta sint, & extra

con-

controversiam, cavere Episcopus, & elector quilibet tenetur a promovendis consanguineis. Habere Episcopi præ oculis debent quod in tract. de collat. benef. cap. III. narrat Guillelmus Parisiensis inquit: *Pulchre Episcopum habentem pyrum onustam fructibus, & volentem Archidiaconatum conferre Robinulo nepotulo suo, quidam delusit. Cum interrogaret Episcopus, cui pyrum illam committeret custodiendam, & responsum esset a quodam, ut illam memorato Robinulo committeret, Episcopus respondit: Absit, quia pyra illa omnia devoraret: dixit Episcopo: Domine, qualiter committitis Robinulo tot millia animarum custodienda, cui tam pauca pyra committere non audetis? Caveant Episcopi, & electores omnes ne similes sibi improprandi occasionem præbeant.*

CAPUT VII.

De potestate summi Pontificis, Episcoporum, & Cardinalium beneficia conferendi.

I. Summus Pontifex, utpote universæ Ecclesiæ caput, potestatem habet omnia cuiusque qualitates beneficia conferendi. Archiepiscopi, & Episcopi in suis diocesisibus ex iure communi dispensant beneficia. Si tamen Pontifex summus præveniat Ordinarium in collatione, valida collatio est, utpote a Superiore potestatem habente facta.

II. Concilium ecumenicum conferre beneficia valet. Similiter Cardinales, etiam non Episcopi, Ecclesiarum, quarum habent titulos, sive ex iure, sive ex consuetudine, beneficia dispensant, sive Canonicatus, sive Dignitates, sive curata, sive simplicia. Cardinales Legati a latere conferre queunt beneficia in provincia suæ legationis, etiam si sint iurispatronatus ecclesiastici. Canonistæ extendunt illorum potestatem etiam ad beneficia devoluta ad Sedem Apostolicam, & ad ea quæ vacant mensibus Ordinario concessis, nisi Ordinarius indultum habeat a summo Pontifice.

III. Ecclesiæ Cathedralis Capitulum simul & Episcopus potestatem habent dispensandi Canonicatus, & præbendas. In diversis tamen Ecclesiis variæ obtinent consuetudines. Nam alicubi Capitula habent simultaneam collationem cum Episcopo. In aliquibus beneficia, & dignitates Episcopi soli conferunt; & Capitulum sine Episcopo præbendas distribuit. Quando collatio est communis, & Capitulum ac Episcopus non conveniunt, si Capitulum conferat uni, & Episcopus alteri neutra collatio valeat, & ius conferendi devolvitur

ad Pontificem, nisi intra semestrem partes concordent. Ad has porro vitandas discordias olim frequenter partes convenere, ut provisiones Canonicatum, præbendarum, aliorumque beneficiorum fierent per turnum, seu per menses, aut hebdomadas. Et cuiusque Ecclesiæ consuetudini ad hærendum est. Electio Canonici Pœnitentiarii ad Episcopum attinet, ut in Concilio Tridentino sess. xxiv. cap. VIII. de reform. statutum est, nisi aliquod peculiare privilegium adsit. Ad Episcopum quoque pertinet electio personæ ad interpretandam sacram Scripturam, & collatio præbendæ ad Capitulum; quamquam pluribus in locis varia obtineat consuetudo.

IV. Quæst. I. An, quando unus ex electoribus est impeditus, possit alteri vices suas committere? Resp. Episcopus eligere potest per suum vicarium, ut fatentur omnes iuxta motum proprium Leonis X. Vicarius tamen peculiarem, & specialem habere licentiam debet. Hæc quoque facultas communiter conceditur cuilibet Canonico electori. Personæ tamen substitutæ præstare iuramentum de eligendo digniore debent, ut præfatus Pontifex præscribit. Si hoc iuramentum omittatur, nullam esse electionem, per multi docent. Electio autem iuxta communem sententiam debet esse per suffragia secreta. Disputant vero Canonistæ, num si unus Canonice ostendat alteri suffragii schedulam, electio sit nulla? Si fraudulenter id ageret ad irritandam electionem absque illius voto validam, electio valida consisteret; quia patrocinari nemini fraus debet. Quando vero manifestatio, subblata fraude, sit ex errore, aut ignorantia, nullam tunc volunt electionem. Alii contendunt nullum tantum esse illud suffragium, ita ut si electus unico tantum suffragio alios vincat, nulla sit eius electio; validam vero electionem, si absque illo suffragio consistat. Alii probabilius censent ostensionem talis suffragii non impedire electionem, nisi ostentio talis suffragii causa sit ut concludatur electio; quo in casu cassari deberet.

V. Quæst. II. An Capitulum, sede vacante, conferre beneficia ecclesiastica que conferre Episcopus solet, possit? Resp. Communis sententia negat: quia omnia beneficia sede vacante, ex reg. 2. Cancel. reservantur Pontifici summo. Potest tamen Capitulum ex communi consuetudine edicta exponere, ad concursum vocare, & digniorem eligere: collatio tamen beneficii ad Pontificem attinet, qui vel electo a Capitulo, vel cui maluerit, conferre valet. Capitulum quoque potest Ecclesiæ pa-

rochiali vacanti præficere Vicarium, qui onera Ecclesiæ sustineat, assignata eidem congrua fructuum portione; ut habetur ex Tridentino *sess. xxiv. cap. xviii.* Potest quoque Capitulum excipere resignationes liberas, quemadmodum Episcopi, secus causa permutationis: & commendare Ecclesias, donec provisæ de Rectore fuerint. Plura alia de Capitulo, de Vicario & generali, & foraneo, de beneficiis reservatis summo Pontifici, de regulis Cancellariæ, quas instituerunt Ioannes XXII. Nicolaus V. Paulus V. Gregorius XV. Urbanus VIII. & alii Pontifices, fuse disputant Canonistæ. Verum hæc omnia, tamquam ab instituto aliena, prætere.

CAPUT VIII.

De forma provisionis, & de resignatione Beneficiorum.

I. Episcopus, habita vacantis Ecclesiæ notitia, eidem præficere continuo Vicarium debet cum portione fructuum suo arbitrio designanda. Potest Episcopus, aut qui iuspatronatum habet, intra tempus ab ipso Episcopo præscribendum, per edictum publicum iubere ut vocentur Clerici ad examen sustinendum pro beneficio vacante conferendo. Potest etiam Episcopus, vel qui iuspatronatum habet, nominare idoneos Clericos ad examen. Et hæc forma, quæ primo loco a Tridentino *sess. xxiv. cap. xviii. de refor.* ponitur, tutor pro candidatis videtur. Sic enim nemo propria voluntate tanto certamine committeret, sed solum illi examen sustinerent qui essent ab Episcopo nominati, & vocati: atque adeo liberi forent a periculo desiderandi regimen animarum, a quo non facile absunt qui, audita publici edicti voce, sponte accedunt ad examen habiles, & inhabiles, digni, & indigni. Porro Episcopus (inquit Concilium) *intra decem dies, vel aliud tempus ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputandis examinandis nominet.* Vocatio per edictum, elapso decem dierum spatio, expirat. Poterit tamen Episcopus per alios decem dies, & non ultra eam prorogare. Si in examine nullus repertus fuerit idoneus, Episcopus absque concursu idoneum Clericum ad examen vocare potest, eique beneficium conferre.

II. Disputant in utramque partem Auctores, num aliquod stipendium examinandis statuendum pro examinis labore sit. Adir-

mant aliqui etiam post Tridentinum: quia, inquiunt, Tridentinum vetat ne quidquam offeratur occasione examinis, ut approbatio obtineatur; secus ut labor compensetur. Sed opinio hæc falsa est, & Tridentino adversa: neque opposita consuetudo, quæ obruditur, honestare tale stipendium valet.

III. In collatione beneficiorum simplicium non requiritur neque edictum, neque vocatio per concursum; sed fat est ut collator eligat quem cognoverit digniorem.

IV. Quæst. I. *Quid sit resignatio, seu renuntiatio beneficii?* Resp. Vacare beneficium potest vel per obitum Beneficiarii, vel per resignationem, quæ est *voluntaria beneficii dimissio coram Ordinario legitimo facta.* Duplex est: expressa, quæ expressis verbis ius beneficii deponitur; & tacita, quæ iuris dispositione inducitur per executionem actus contrarii retentioni beneficii, ut per matrimonium, artem militarem, professionem religiosam. Expressa alia est simplex, & pura, dum beneficium deponitur absolute, nulla conditione adiecta; alia conditionalis, dum sit in favorem talis personæ, vel cum reservatione alicuius pensionis quotannis solvendæ.

V. Quæst. II. *Quibus ex causis admittere Ordinarii simplices resignationes valet?* Resp. Episcopi solas resignationes simplices admittere possunt, & nullo modo conditionatas, quas solus Pontifex acceptare valet. Plures assignantur causæ resignationis in constitutione edita a S. Pio V. anno 1568. suntque sequentes. 1. Si Beneficiarius sit senex septuagenarius. 2. si sit valetudinarius. 3. si est corpore impeditus, paralyticus, apoplecticus, lunaticus, leprosus &c. 4. si sit claudus, mutus, surdus. 5. si sit homicida, simoniacus, sodomiticus, concubinarium, blasphemus. 6. si sit censuris ecclesiasticis irretitus. 7. si nequeat, aut non debeat beneficium administrare, ut dæmoniacus, relegatus, illitteratus, irregularis, aut scandalosus. 8. si plura beneficia obtinuerit incompatibilia. 9. si aliud beneficium cum primo incompatible assumpserit. 10. si Religionem ingressus est. 11. si matrimonium est proxime contracturus. 12. quando ob inimicitias capitales non audeat beneficium administrare. Aliquæ tamen ex his causis inducunt resignationem non liberam, sed necessariam.

VI. Tres in his renuntiationibus servandæ sunt conditiones, in præfata constitutione designatæ. 1. Si beneficiarius sit in sacris constitutus, debet, unde decenter vivat, habere. 2. Ne beneficia resignata quo-

cura-

tumque modo, aut circuntione conferantur consanguineis, affinibus, aut familiaribus dimittentium. 3. Ne successores in beneficiis nati, verbo, signove aliquo designentur a resignatoribus, neve promissio, aut conventio aliqua intercedat inter resignantes & collatores vel præfatos.

VII. Quæst. III. *Quæ beneficia resignari valet?* Resp. Si beneficium sit curatum, in Curia non admittitur renuntiatio, nisi per tres annos ei resignator inservierit. His elapsis, omnia beneficia resignari possunt, & ab Ordinariis resignationes admitti. Si beneficia sint iuspatronatus, accedere consensus patroni debet. Beneficium, quo ob delictum quis privandus est, is resignare sponte valet. Ordinarius vero qui admittere resignationem potest, est tantum ille qui conferendi & adimendi beneficium facultatem habet. Vicarius Episcopi absque speciali mandato nequit resignationes admittere. Ordinarius nequit acceptare resignationes cum regressu, & ingressu. Si resignator in infirmitate renuntiet, debet supprvivere 20. dies post acceptatam renuntiationem, alioquin beneficium censetur vacare per obitum.

VIII. Quæst. IV. *Potest ne Beneficiarius in periculo mortis constitutus renuntiare cum spe regressus, si convalescat?* Resp. Regressus ad beneficium est omnino prohibitus a Tridentino *sess. xxv. c. vii. de refor.* & a S. Pio V. in Bulla quæ incipit, *Romani Pontificis.* Tridentinum inquit: *Nemini in postero accessus, aut regressus, etiam de consensu, ad beneficium ecclesiasticum cuiuscumque qualitatis concedatur.* Resignans manet in administratione beneficii, donec resignatarius possessionem ceperit.

IX. Quæst. V. *An resignationes in favorem alterius sint licite?* Resp. In superiori *diff. de simonia* ostensum est, resignationes in favorem alterius esse simoniacas. Istarum resignationum in favorem alterius usus sensim sine sensu invecus est circa finem sæculi xv. contra omnes antiquos canones; ut habetur in can. *Petisti vii.* quæst. 1. ubi Zacharias Papa ad Bonifacium Moguntinum inquit: *De eo autem quod tibi successorem constituere dixisti, ut, te vivente, in tuo loco eligatur Episcopus, hoc nulla ratione concedi patimur: quia contra omnem ecclesiasticam regulam, vel instituta Patrum esse monstratur.* Quis completi digna oratione potest absurda, & gravissima detrimenta quæ ex hac hereditaria successione Ecclesia patitur? Dispensationes, quibus honestari eiusmodi suc-

cessiones consueverunt, frequenter obreptitiæ & subreptitiæ sunt. Nulli melius quam resignatores dignoscere valet, successores non esse Ecclesiæ utiliores. Pontifices summi tolerant sæpe eiusmodi resignationes; & dispensationes impertiuntur ex suppositione, quod vera sint exposita. Ceterum eiusmodi resignationes, cum non cedant in maiorem & Dei gloriam, & Ecclesiæ utilitatem, coram Deo licitæ nullo modo sunt, quamvis dispensationum velo ornate.

X. Quæst. VI. *Quando licita est beneficiorum permutatio?* Resp. Permutatio beneficii est *mutua, & reciproca beneficiorum resignatio, quæ ad invicem inter permutantes fit.* Permutatio affinis est resignationi in favorem alterius: & solum differt, quod in permutatione resignatio est mutua. Si quis solum habens ius ad rem, permutaret cum alio habente idem ius, aut in re, simoniaca esset permutatio, ut dictum alias est. Sola maior Ecclesiæ utilitas licitam efficere permutationem valet. Plures adduci aliæ causæ solent, ut loci intemperies, unde Beneficiario graves obveniunt infirmitates, iniuritiæ graves, damna spiritualia, vel temporalia gravia, ratione beneficii imminencia. Unam ex his causis sufficere ad honestandam permutationem, docent Salmanticenses *tr. xix. art. 3. punct. 2. n. 37.* Verum hæc regula generalis definiri nequit. Semper enim ad licitam permutationem maior requiritur Ecclesiæ utilitas, quæ ex pluribus circumstantiis resultat. Accedere insuper debet auctoritas legitimi Superioris, nempe aut Papæ, aut Ordinarii, qui ius habet conferendi, instituendi, & amovendi Beneficiarium a tali beneficio. Debet insuper permutatio esse libera, & absque ulla pensione, in qua solus Pontifex dispensare potest.

XI. Quæst. VII. *An beneficium amittatur per matrimonii contractum, quod postea sit nullum?* Resp. Beneficium amitti per matrimonium legitime contractum, etiam non consummatum, docent omnes. Disputant vero in partes plures de matrimonio nullo. Alii dicunt ipso facto Clericum contrahentem matrimonium, etiam si nullum sit, beneficium amittere. Alii docent, beneficium in hoc casu vacare, si contrahens non est conscius nullitatis; secus, si nullitatis conscius sit. Alii e contrario contendunt, Beneficiatum contrahentem matrimonium cum consanguinea, aut affini in gradu prohibito bona fide, & cum debita solemnitate non amittere beneficium, nec per sententiam iudicis

cis posse privari; si vero mala fide contrahat, ipso facto amittere beneficium. Tandem alii defendunt, numquam beneficium amitti per matrimonium nullum ante iudicis sententiam. Disputatio hæc tanti non est, ut mea longiore discussione egeat. Mihi probabilis est, quemlibet Beneficiatum ipso facto quod matrimonium contrahat, amittere beneficium. Nam si revera intendit contrahere matrimonium, re ipsa beneficium respuit. Si fide contrahit, eo ipso meretur privari. Quare, missis argutationibus, qui matrimonium contrahit sive validum, sive ex aliquo impedimento nullum, sive scienter, sive ignoranter, sive bona, sive mala fide, beneficio privandus est.

C A P U T I X.

De pluralitate beneficiorum, & pensionum.

I. Nemo, ut mea præfert opinio, luculentius propositam controversiam tractavit Doctore Angelico. Antequam tamen illius doctrinam in medium proferam, lubet Tridentini sanctiones rescribere. Hæc autem sess. xxiv. c. xvii. de refor. Concilium præscribit. Illi vero qui in præsentibus pluribus parochiales Ecclesias, aut unam cathedrali, obtinent, cogantur omnino, quibuscumque dispensationibus, ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum parochiali, vel sola cathedrali retenta, alias parochiales infra spatium sex mensium dimittere: alioquin tam parochiales, quam beneficia omnia que obtinent, ipso iure vacare debeant; nec ipsi antea illa obtinentes, tuta conscientia fructus post dictum tempus retineant. Concilium sex menses concessit ad resignanda beneficia incompatibilia, ante Concilii celebrationem obtemperata. In præsentibus qui obtinent beneficium incompatible, intra duos menses renuntiare tenentur pure & simpliciter priori in manibus Pontificis; quo tempore elapso, sine tali renuntiatione omnia beneficia vacarent. Qui vero ab Episcopo beneficium incompatible cum alio assequuntur, statim, antequam secundi possessionem capiant, renuntiare priori debent: alioquin utrumque vacaret ipso iure.

II. Insuper Tridentinum cit. sess. xxiv. c. xvii. hæc alia initio præmittit. Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum, sancte sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbe cupiditatis affectu seipso, non

Deum decipientes, ea que bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt: sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsentis decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiam si Cardinalatus honore fulgeant mandat observari, statuit ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam eius cui conferitur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia... pertineant &c.

III. Nemo itaque etiam si Cardinalis dignitate fulgeat, habere plura beneficia potest, ne quidem simplicia, si unum congrue sustentationi sufficiat. Si autem curata sint, etiam si unum non sufficiat, non propterea possidere plura licet. Hæc clara & luculenta sunt.

IV. Quæst. I. Utrum pluralitas beneficiorum iure naturali, nedum canonico, sit prohibita? Resp. Actionum humanarum alia sunt iure naturali ita absolute vetita, ut in nulla circumstantia liceant, ut mendacium, adulterium, periurium &c. Alia sunt quidem iure naturali vetita, sed non in omni circumstantia; ut homicidium, quod auctoritate publica factum licitum est. Tactus mammillarum, pudendorum absolute vetiti sunt; curandæ tamen infirmitatis causa licent; quidquid fabulentur rabulæ nonnulli. In hoc secundo actionum genere collocat S. Thomas actionem habendi plures præbendas. Sic quippe quodlib. ix. art. 5. scribit. Sunt vero quedam actiones que absolute considerata deformitatem, vel inordinationem quamdam important; que tamen aliquibus circumstantiis advenientibus bonæ efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere, in se deformitatem quamdam importat; sed si addatur occidere malefactorem propter iustitiam, vel percutere delinquentem causa discipline, non erit peccatum, sed virtuosum. In numero harum actionum videtur esse habere plures præbendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat; tamen aliæ circumstantiæ possunt supervenire ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuentur: ut puta, si sit necessitas in pluribus Ecclesiis eius obsequio, vel possit plus servire Ecclesie, vel tantundem absens quam alius præsens, & si quis alia sunt huiusmodi. Et tunc istis condi-

tio-

tionibus supervenientibus cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nulla dispensatione interveniente, si consideretur tantum ius naturale: quia dispensatio ad ius naturale non pertinet, sed solum ad positivum.

V. Paucis perstringitur hæc S. Thomæ doctrina. Pluralitas beneficiorum, secundum se accepta, iure naturali vetita est; vestita autem circumstantiis utilitatis, & necessitatis Ecclesie, licita evadit. Hanc pluralitatem iura antiqua prohibuerunt. Si hæc iura antiqua essent per consuetudinem contrariam abrogata, etiam sine dispensatione, positus præfatis circumstantiis, licitum esset habere plures præbendas. Sublatis vero his circumstantiis, nulla honestari dispensatione valet pluralitas præbendarum. Cur? Quia, sublatis dictis circumstantiis, pluralitas præbendarum iure naturali vetita est. Nulla autem dispensatio liberat a iuris naturalis vinculo potest. Sic concludit S. Thomas in fine citati articuli. Si autem antiqua iura sunt per consuetudinem abrogata, tum prædictis circumstantiis supervenientibus, etiam sine dispensatione licitum est plures præbendas habere, sine quibus circumstantiis licitum non est, quantumcumque dispensatio interveniat: eo quod dispensatio humana non aufert ligamen iuris naturalis, sed solum ligamen iuris positivi, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest.

VI. Pluralitas igitur præbendarum iuri naturali absolute adversatur. Præbendæ enim institutæ sunt, tamquam ministrorum stipendia, ut Ecclesie pluribus abundant ministris, qui Dei cultum promoveant, qui populi salutem curent. Dum unus pluribus fruitur præbendis, Ecclesia numero, & obsequio ministrorum destituitur. Neque enim unus absolute & communiter pluribus deservire Ecclesiis valet. Diminuitur ergo divinus cultus, dum unus loco plurium instituitur. Unus enim habens plures præbendas nequit offerre tot sacrificia, tot horas canonicas recitare, tot sacramenta ministrare, ac ministrant, & recitant plures ministri: nequit ea gregi subsidia spiritualia porrigere quæ plures præbent. Fundatorum voluntates defraudantur, qui præbendas instituerunt, non ut hunc illumve ministrum ditarent saginarentque; sed ut Dei cultum promoverent, ut populi christiani moribus formandis Pastores adessent. Pluralitas autem beneficiorum ordines istos omnes pervertit: unum reddit opulentum, dum alius esurit; fovet ambitionem & factum; succendit avaritiam, cupiditatem, lu-

xum, crapulam, & luxuriam; extremamque Ecclesie cladem inducit.

VII. Si autem tales occurrerent circumstantiæ in quibus idonei ministri deficerent, & unus scientia, dexteritate, morumque sanctitate ita emereret, ut plus absens quam alius præsens promovere Dei cultum, & Ecclesie utilitatem posset; quod rarissime in tanta ætatis nostræ ministrorum abundantia evenit; tunc coram Deo licitum esset habere plures præbendas: quia in his circumstantiis hæc pluralitas non contraria, sed quantum maxime consentanea esset naturæ. Iure tamen privatus iudex esse harum circumstantiarum potest; sed solus Pontifex summus, tamquam universalis Ecclesie Provisor, & Dei Vicarius, interpretari iure valet has hic & nunc circumstantias locum habere. Pontifex ergo summus, dum alicui plures habere præbendas concedit, non dispensat a naturalis iuris vinculo; sed declarat ius ipsum naturale his in circumstantiis non obligare: dispensat vero in iure positivo, omnino hanc pluralitatem vetante.

VIII. Obiicies. Consuetudo obtinet penes vel ipsos Ecclesiasticos bene moratos & doctos habendi plura beneficia. Respondeo, hanc solum pluralitatem beneficiorum, si desint recentitæ circumstantiæ, gravi argumento esse, possessorem plurium beneficiorum vera esse pietate, & morum integritate destitutum. Nulla contra ius naturale prævalere consuetudo potest. Consuetudo quæ obtruditur, manifesta corruptela est.

IX. Opponunt, Concilium Tridentinum non esse ubique receptum, præsertim quantum ad disciplinam. Respondeo, ius naturale declarat a Tridentino ubique gentium prævalere. Gennetus Tom. II. tr. v. c. vi. solemnem Gallorum Tridentini acceptationem rescribit.

X. Quæst. II. Qui Pontificia dispensatione plura possidet, beneficia frui ne isdem tuta conscientia valet? Responso patet ex dictis. Si addit Ecclesie maior utilitas, maior cultus Dei, maior animarum salus, accedente declaratione, seu dispensatione pontificia, securus in conscientia est Beneficiarius, dummodo omnia quæ suæ honestæ sustentationi superfluent, pauperibus utriusque Ecclesie dispenset; dummodo nihil in ditandis nepotibus, & consanguineis, nihil in crapula, in conviviis, in luxu, & factu fovendis, & avaritia, atque ambitione alenda impendat; dummodo labor, studium, curæ, vigiliæ illius prævaleant plurium ministrorum curis,

& laboribus. Quoniam vero perraro hæc occurrunt, immo rarissime, & vitia quæ recensui, & abusus reddituum, & neglectus divini cultus, & animarum ruinæ frequentissime ob oculos se ingerunt: idcirco raro, immo rarissime possessores plurium pinguium beneficiorum securi in conscientia sunt; sed in gravissimo æternæ perditionis periculo versantur, nulla consuetudine, nulla dispensatione suffragante.

XI. Obiicies. Episcopi habentes plura beneficia, & opulentos redditus, potentes fiunt ad reprimendos hæreticos, & in ordinem redigendos, ad propugnanda Ecclesiæ catholicæ iura. Milites alunt, & maiestatem præferunt, quæ terrorem incurrit. Respondeo, Apostolos, omnesque Iesu Christi servos, non armorum strepitu, non militum catervis, non fastu pompatico, sed paupertate, modestia, humilitate, ieiuniis, sobrietate, precibus, hæreticorum, & paganorum pervaciam domasse, & animas lucratos fuisse. Quæ opponuntur, commenta sunt ambitionis, pravæque cupiditatis versuta præstigia. Aut cælo ergo, aut pluralitati, quando unum sufficit beneficium, renuntient necessum est. Obvia & trita sunt S. Bernardi *Lib. III. ad Eugen. cap. IV. verba. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Luculenta hæc sunt, & extra controversiam posita. Exulant ne propterea dissipationes velo dispensationis tectæ?

XII. Quæst. III. *Utrum Clericus possit duo beneficia compatibilia, quorum quodlibet sufficiat sustentationi, obtinere?* Resp. Beneficia incompatibilia ea dicuntur quæ vel residentiam diversam postulant, vel quæ in eadem Ecclesia idem ministerium, & officium habent: hæc enim mutuo se excludunt, & uno obtento, aliud vacat; ut colligitur ex *cap. Litteras de concess. præbend. Sermo ergo est de beneficiis simplicibus, quorum unum sufficiat ad congruam sustentationem. Alii adfirmant, alii negant. Sed vera sententia docet, nullo modo quemquam posse duo beneficia retinere: quorum unum sufficiat ad congruam sustentationem, sed, uno obtento, aliud continuo vacare; ut statuit Tridentinum *sess. VII. cap. IV. & sess. XXIV. cap. XVII.**

XIII. Disputant vero Theologi, & Canonistæ, quodnam sit beneficium illud quod congruæ honestæque sustentationi sufficiat,

Salmanticenses *tr. XXVIII. cap. I. punct. 16. §. 5. n. 670.* varia Auctorum placita referunt. Alii dicunt, illud beneficium congruæ sustentationi sufficere quo Beneficiarius potest alere seipsum, parentes, sorores, nepotes, filios spurios, hospites, peregrinos suscipere, & episcopalia, aut parochialia onera sustinere. Addunt habendam esse rationem nobilitatis, scientiæ, & dignitatis. Si hæc omnia vera forent, rarum esset beneficium tot abundans redditibus qui dictis oneribus explendis sufficeret. Filliucius *tr. XII. c. VII. apud ipsos Salmanticenses, cum Azorio, & aliis docet, fat esse beneficium reddere fructus sufficientes, si Beneficiarius sit infimæ sortis, ad sustentandum ipsum Beneficiarium, coquum, unum famulum, unum equum, & ad conducendam domum habitationi necessariam. Si Beneficiarius sit Licentiarus, vel Doctor, tunc beneficium debet reddere fructus qui satis sint ad alendos duos famulos, coquum, & equum. Si Beneficiarius sit nobilis, tum potest habere tres aut quatuor famulos, duos equos, currum, coquum, & conductorem domesticum. Si sit Episcopus, poterit ex redditibus Ecclesiæ, demptis sibi ad victum necessariis, duodecim, aut quatuordecim famulos sustentare. Si sit Cardinalis, ei concedit singulis mensibus mille aureos; quorum centum impendat in mensa, centum in famulis minoribus, trecentos in maioribus, centum in supellectili, centum in vestitu pro se, & camerariis, centum in vestiendis parafrenariis, centum in stabuli impensis, & centum pro elargiendis elemosynis. Si Cardinales sint Principes, aut nepotes Pontificum, tum eis impertitur congrua sustentatione propria, & familiarium mille aureos in hebdomadâ singulas. Si sint infra Principes, & supra Cardinales alios, ratione nobilitatis, aut antiquitatis, vel gradus, v. g. Vicecancellarii, Camerarii, Vicarii Pontificis, istis permittit quingentos aureos in singulas hebdomadas. Hæc tradunt huiusmodi Doctores, inquit Salmanticenses.*

XIV. Verum sancti Ecclesiæ Doctores clamant, hæc esse, non paupertatis apostolicæ, & ecclesiasticæ modestiæ, sed luxus, pompæ, & fastus nimii argumenta. Arbitraria commenta hæc sunt: nec assignari præcisa regula potest. Beneficarii omnes altius animo insculptum habere debent, redditus ecclesiasticos sacras esse piorum fidelium oblationes Christo consecratas, pauperum patrimonia. Recogitare serio debent, se esse christianæ militiæ duces, & im-

pera-

peratores sub Christo paupere pro domo Dei belligerantes. A Christo, ab Apostolis, & sanctissimis Episcopis, & Cardinalibus, quorum vita & mores in Ecclesia resurgent, normam domesticæ regiminis, & sobrietatis repetere debent. Mutata utique est exterior vivendi disciplina; sed talis esse semper debet, quæ non pugnet cum Ecclesiæ spiritu, qui semper idem fuit, & esse debet, ut cælum obtineatur. Sint Beneficarii Licentiarum, Baccalaurei, Doctores: sint nobilissimæ, sint Principes, Episcopi & Cardinales. At, mundi nobilitate, & principatu contemptis, Christo pauperi sese consecrarunt, Christi milites, immo Christianæ militiæ præfecti, centuriones, prætores, & duces sunt, qui præire Christianis, eosque, & semetipsos Christo supremo Imperatori conformes efficere pro humana imbecillitate debent. Si hæc secum serio reputaverint, scient profecto ita temperare propriam sustentationis, & domesticæ œconomæ confinia, ut pro infelici temporum, & ætatis conditione & dignitatem gradus, & apostolicæ vitæ formam componere una valeant. Recensitæ a nonnullis Casuistis regulæ ad mundanæ potius ambitionis & fastus, quam ad evangelicæ moderatioris amulsum exarata videntur. Definiri, & præscribi norma præcisa nequit; sed quisque ex indicatis principiis sibi præstituerit eam expensarum formam poterit quæ dignitatem sacram & apostolicam deceat, & pauperum, viduarum, ac orphanorum egestati levandæ non officiat.

XX. Quæst. IV. *Quid de pensionibus non imponendis beneficiis parochialibus dicendum?* Resp. Supra *cap. II. de pensionibus sermo fuit. Pauca hic addenda sunt. Pensionum origo vetusta. Istarum vestigium habetur in Concilio Chalcedonensi, in quo concessæ fuerunt pensiones Basiano & Stephano, de Ephesino Episcopatu contendentibus. Pensionum usum probavit quoque S. Gregorius Ma-*

gnus, qui Agathonis Episcopo Liberitano deposito alimenta ex redditibus Ecclesiæ subministrari statuit; ut colligitur ex *Lib. II. epist. III.* Illis Clericis dumtaxat primum concessæ pensiones fuere qui post egregiam Ecclesiæ præstitam operam, extrema præmebantur inopia, & sua beneficia propter aut senectutem, aut infirmitatem deserere cogebantur. Hæc est origo, hæc iustissima concedendæ pensionis causæ. Abusus postea, quemadmodum contingere solet, invaluit ut Clerici etiam illi obtineant pensiones qui nullum servitium Ecclesiæ præstant. Quæ sane collationes, & fundatorum, & Pontificum ipsorum intentioni contrariæ sunt. Pontifices enim, ut alias sæpe dictum est, dispensatores, non domini sunt Ecclesiæ reddituum. Quoties ergo Clerici qui non Ecclesiæ, sed mundo, sed Magnatibus inserviunt, in eorum oculis otio dissunt, aut in terrenis procuracionibus occupantur, sistorum favore, & patrociniis pensiones ementitis titulis assequuntur; subreptitiæ, & obreptitiæ sunt dispensationes istæ, & iniuste pauperum, viduarum, & Beneficiorum patrimonia devorant Clerici eiusmodi. Pontificiæ dispensationes, quia subreptitiæ, nihil prorsus iisdem suffragantur, ut Patres omnes, & præsertim Bernardus clamat.

XVI. Ad propositum quæsitum directè respondeo. Innocentii XII. iussu anno 1692. vetitum ne parochialia beneficia pensionibus graventur, ut Parochi subvenire pauperum, & Ecclesiæ necessitatibus valeant: quod decretum a Dataria emanatum refert Gennetus *tract. I. de benef. cap. XII. quæst. V.* Plura alia tum de pensionum abusu, tum de beneficiis dicenda forent. Verum, si controversiæ quæ de regulis Cancellariæ, de beneficiorum extinctione, divisione, unione agitari solent, discutere vellem, integrum volumen non sufficeret. Ceterum pauca quæ peritrix, satis sunt pro communi conscientiarum regimine.

LIBER SECUNDUS

DE MAGNO MATRIMONII SACRAMENTO.

DISSERTATIO PRIMA.

P R Æ L O Q U I U M.

Hæcenus de evangelicæ legis sacramentis quæ nos ad spiritualem, æternamque vitam regenerant, aut regenitos alunt, nutriunt, roborantque. In præsentiarum autem de eo sacramento instituendus nobis sermo est quo sanctificantur Christiani qui ad pro-

ad propagandam generis humani societatem destinati sunt. Tanta enim est in novo fœdere gratiarum copia, a Christo Servatore divino nobis collata, ut voluerit vel ipsam sobolem a parentibus sacramenti vinculo iunctis generari. Quemadmodum namque sacris Ordinibus initiatos Christus Dominus voluit parentes spirituales, qui vitam nostram spiritualem pariunt, alunt, & lasam sanant; sic ineffabili sua providentia disposuit ut carnalis successio parentis peculiari, magnoque sacramento copulati atque sanctificati essent, quo felicius procreare, instituere, & regere possent sobolem, quæ cælestis regni sedes impletura est. Tractatum hunc implicatissimum Lib. I. cap. xxv. de adulter. coniugiis ad Pollentium S. Augustinus appellat. *Questionem, inquit, de coniugiis obscurissimam, & implicatissimam esse non nescio. Nec audeo profiteri, omnes sinus eius vel in hoc opere, vel alio me adhuc explicasse, vel iam posse, si urgeat, explicare.* Obscurare ex una parte matrimonium errorum caligine hæretici, eiusdem sanctitatem & pudicitiam fœdere ex altera, opinionum laxitate nonnulli Moralitæ pertentant. Adversus utriusque generis adversarios pugnandum nobis est. Ad maiestatem, dignitatemque sacramenti euectum a Christo Domino matrimonium contra plurium hæreticorum deliria evincemus: eiusdem pudica, sobria, & intaminata officia a quorundam Casuistarum minus castis commentis pro modo nostro vindicabimus.

CAPUT I.

De matrimonii nomine, & finitione.

I. **C**onjunctionem maris cum femina matrimonium potius quam patrimonium antiqui appellarunt, quod matris sit parere, nutrire, educare, & instituire teneram sobolem, atque rem familiarem custodire. Maritus in foro, in officina, in provincia, in Republica agendi patrimonii causa negotiatur, laborat, disputat. Uxor in bona mariti industria parta & collecta, conservanda, amplificanda, & custodienda tota incumbit.

II. *Nuptia* quoque matrimonium dicitur nubendo: quia olim velamine, quod flammæ nuncupabatur, puellæ maritis in coniugium tradendæ capita sua veluti quadam nube tegebant: tum ut oculi, pudoris sedes, velati, & absconditi modestiam pudoremque manifestarent; tum ut venustatem & elegantiam, quæ esse libidinis incitamentum solet, occultarent. Heinc Abimelech Rex Geraræ, cum restituit Saram raptam, non ut coniugem, sed ut germanam Abraham fororem, eidem Saræ Genes. cap. xx. dixit: *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo: hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt, & quocumque perrexeris: mementoque te deprehensam.* Quæ verba hunc produnt sensum. Viro tuo mille siclos donavi, ut tuo, ancillarumque tuarum capitibus tegendis velamina compareris, ne vultuum venustate aliis, quemadmodum mihi, libidinis occasio sitis. De hoc velamine mentio quoque habetur Genes. cap. xxiv. ubi Rebecca, conspecto Isaac, tollens cito pallium suum, operuit se.

Hoc velamen, quo operta erat Lia, causa deceptionis fuit Iacob, qui eam pro Rachele suscepit. Mos iste penes ipsos Romanos obtinebat, ut puellæ nuptæ velamine obvolutæ in maritorum domos deducerentur.

III. *Conubium* insuper dicitur vel eodem verbo *nubo*, quod idem est ac *velo*: quia mulieres obducere semper, & tegere debent ea omnia quæ modestiam & pudorem lædere valent. *Coniugium* etiam nuncupatur a communi iugo, cui ambo mulier, & vir subiiciuntur.

IV. Heinc collige, quam sit vel ipsorum Ethnicorum pudori, & modestiæ adversa hodierna nubentium, & nuptarum consuetudo, seu verius corruptela prodeundi in publicum nudato vultu, & pectore, ac si ad nundinandam, prostituendamque pudicitiam in medium irrumperent. Huc malorum res christiana devenere, ut mulieres nostræ procaces, impudentesque vel in paganarum feminarum conspectu appareant. Huccine recidit votum illud solenne renuntiandi mundi pompis, ut impensiori studio, & impetu luxum impudicum, & pompas immodestas prosequantur? Unde tam monstruosa corruptela, nisi ex negligentia quorundam Parochorum, & Confessariorum, qui altius inculcare puellis nubendis, feminisque nuptis sacros istos pudoris & modestiæ canones, intra quos vel ipsæ ethnica mulieres continentur, prætermittunt?

V. Matrimonii finitio hæc est: *Coniunctio maritalis viri, & femine inter legitimas personas individuum vitæ consuetudinem retinens.* Appellatur *coniunctio maritalis*, qua matrimonium distinguitur ab aliis coniunctionibus, quales sunt filiales, aut fraternæ. Dicitur *vir* & *femina* ad excludendam plurali-

ritatem, seu polygamiæ. Additur *inter legitimas*, idest habiles, *personas*. Ultimæ particulæ significant perpetuam societatem, quam dissolvere sola mors potest.

VI. Matrimonium sub triplici aspectu considerari valet. 1. ut contractus naturalis; 2. ut contractus civilis; 3. ut sacramentum novæ legis. Contractus naturalis dicitur, quatenus est in officium naturæ ad propagationem, atque conservationem humanæ societatis. Hunc contractum naturalem perficiunt civiles leges, quæ sicut pacem & concordiam humani generis fovent, & custodiunt, ita potiori iure mutuam corporum traditionem inter virum & feminam præfinitis ritibus & terminis circumscribunt & moderantur. Prima enim societas matrimonialis est, ex qua oritur domestica: & ex hac assurgunt populorum & civium coniunctiones & fœdera. Quare cum societas inter virum & feminam sit prima, & aliarum societatum fundamentum, hæc præcipue optimis legibus munenda est.

VII. Matrimonium, ut sacramentum novæ legis est, describi hoc pacto solet. *Coniunctio maritalis viri & femine inter legitimas personas, individuum vitæ consuetudinem retinens, divinitus instituta in signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, habens promissionem gratiæ ad uniuersos simul coniugum animos, & prolem pie ac sancte educandam in fide christiana.* Quæ descriptio ita perspicua est, ut nulla egeat explicatione.

VIII. Tandem matrimonium triplex est. Legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum dicitur quod iure gentium, & ad legum civilium normam contrahitur; quale est matrimonium etiam infidelium. Ratum est illud quod non modo iuxta leges naturales & civiles, sed etiam secundum Ecclesiæ decreta perficitur: dicitur enim ratum, quia ab Ecclesia approbatur. Consummatum appellatur, quando media carnali copula ambo coniuges commiscantur.

CAPUT II.

In quo sita sit matrimonii essentia.

I. **E**X pluribus coalescit matrimonium. 1. in eo occurrit consensus mutuus. 2. externa promissio. 3. reciproca corporum traditio. 4. vinculum perpetuum inde resultans. 5. obligatio debiti reddendi mutua. 6. ius, quod uterque in alterum habet. 7. carnalis copula, qua consummatur matrimonium ipsum.

II. Quæst. I. *An essentia matrimonii sita in copula carnali sit?* Resp. Iulianus Pelagianus affirmantem opinionem sustinuit, teste S. Augustino Lib. V. cap. xvi. contra eundem. *Nihil aliud dicit esse nuptias quam corporum commixtionem.* Quam opinionem propugnasse Wicleffum narrat Thomas Waldensis Tom. II. de sacram. cap. cxxx. Communis Catholicorum sententia negat in carnali copula sitam esse matrimonii essentiam. Evincunt. Inter Adamum & Evam verum fuit matrimonium ante mutuam commixtionem. Iuncti enim fœdere matrimoniali in paradiso fuere; & solum, postquam exularunt e paradiso, Adamus Evam cognovit, ut habetur Genes. cap. ii. Rursus verum fuit matrimonium S. Patriarchæ Ioseph cum B. Virgine, omni prorsus carnali copula exclusa; ut ex Scripturis sanctis constat. Dicitur enim Matth. i. *Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph: & ad Iosephum ibidem intimatur: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: & Lucæ cap. ii. asseritur: Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.*

III. Confirmatur hæc veritas SS. Patrum auctoritate. S. Augustinus Lib. I. de nupt. & conc. cap. xi. scribit: *Neque enim fallaciter ab Angelo dictum est ad Ioseph: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Coniux vocatur ex prima fide desponsationis, quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus: nec perierat, nec mendax manserat coniugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat carnis ulla commixtio.* Plurima alia similia habet Augustinus Lib. de sanct. virg. cap. iv. & Lib. de bon. coniug. cap. i.

IV. S. Ambrosius Lib. de inst. virg. cap. vi. adversus eos qui commixtos sacros sponfos Iosephum, & Mariam volebant, hæc scribit: *Nec illud moveat quod ait, quia Ioseph accepit coniugem suam: cum enim initiatur coniugium, tunc coniugis nomen asciscitur. Non autem defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio conjugalis. Denique cum iungitur puella, coniugium est, non cum virili admixtione cognoscitur.* S. Ioannes Chrysostomus hom. xxxii. in Matth. inquit: *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas.* Alia Patrum testimonia prætereo. S. Th. in Suppl. quæst. xlv. art. i. ad i. ait: *Matrimonium est vinculum quo ligantur formaliter, non effective: & ideo non oportet quod sit aliud a coniunctione.*

V. Heinc patet quam impudenter Calvinus more suo calumniatur, dum Lib. IV. Inst. cap. xix. §. 36. blaterat: *Quam absurdum*

surdum est arcere a sacramento Sacerdotes! Si arcere a sacramento negent, sed a coitus tantum libidine, non ita mihi elabuntur. Nam & coitum ipsum partem esse sacramenti tradunt. . . . In sacramento conferri gratiam Spiritus sancti affirmant: coitum tradunt esse sacramentum: in coitu negant unquam Spiritum sanctum adesse. His putidissimis mendaciis excantare miseram plebem Novatores solent.

VI. Quæst. II. *An mutui contrahentium consensus causa efficiens sit matrimonii?* Resp. Afirmat S. Thomas in *Suppl. qu. xlv. art. 1.* cui subscribunt communiter Theologi: & ex Scriptura sancta hoc evidens est. Nam *Gen. cap. xxiv.* dicitur: *Vocemus puellam, & queramus ipsius voluntatem: cumque vocata venisset, sciscitanti sunt: Vis ire cum homine isto? Quæ ait, Vadam.* Eugenius IV. in decreto pro instructione Armenorum inquit: *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutui consensus per verba de presenti expressus.* Vox illa regulariter non afficit mutuum consensum, quasi iste consensus ut plurimum requiratur, non semper; sed spectat ultimas particulas, *per verba de presenti expressus:* quia re ipsa communiter verbis consensus exprimitur; contingere tamen potest ut nutibus vel signis prodatur. Ratio quoque evidens est. In quolibet namque contractu bona unius non transeunt in alterius potestatem, nisi domini voluntate accedente, aut lege suprema imperante. Nulla autem lex cogere ad matrimonium contrahendum valet. Ergo necessarius est consensus reciprocus. Hic autem reciprocus consensus aut verbis, aut signis presentibus declarari; & perhiberi potest; ut per se patet. Consensus iste de presenti, non de futura coniunctione sit oportet: quia matrimonium differt a sponsalibus, de quibus infra.

VII. Quæst. III. *Quænam sit causa formalis matrimonii?* Resp. Theologi matrimonium spectant in fieri, seu in causa efficiente, de qua modo locuti sumus, & in facto esse. Sub hac posteriori consideratione dicunt illius causam formalem esse illum nexum perpetuum, resultantem ex interno mutuo consensu exterius expresso; seu in hoc perpetuo vinculo sitam esse matrimonii, ut officium naturæ est, essentiam. Causa quippe effectrix rei essentiam non constituit; & consensus explicatus transiens est ac momentaneus; matrimonium autem firmum ac stabile est. Ergo eius essentia sita est in dicto perpetuo animorum vinculo. Vide S. Thomam in *Suppl.*

quæst. xlv. art. 1. Hæc omnia confirmat Catechismus Concilii Tridentini *Part. II. cap. VIII. §. 4.* his verbis: *Ex his igitur patet matrimonii naturam & rationem in vinculo illo consistere. Nam quod alia clarissimorum virorum definitiones hoc videntur consensui tribuere, ut cum dicunt coniugium esse consensum maris & femine; hoc ita accipiendum est, consensum ipsum matrimonii causam esse effectricem; quod Patres in Concilio Florentino docuerunt.* Hæc, quæ de matrimonio, ut officium naturæ est, dicta sunt, accommodari matrimonio, ut sacramentum est, possunt. Advertendum tamen, matrimonium non esse sacramentum permanens, ut est Eucharistia, sed esse, quemadmodum baptisma, sacramentum transiens: unde resultat nexus ex reciproco consensu, & verbis ministri coniuges unientis, ut S. Thomas in *Suppl. quæst. xlii. art. 3. ad 2. docet. Sicut aqua baptismi cum forma verborum non operatur immediate ad gratiam, sed ad characterem; ita actus exteriores, & verba exprimentia consensum directe faciunt nexum quemdam, qui est sacramentum matrimonii. Et huiusmodi nexus ex virtute divinæ institutionis dispositivè operatur ad gratiam.*

VIII. Oppones 1. S. Paulus *cap. v. ad Ephes.* inquit: *Erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est. E go autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Ergo usus matrimonii ad eius essentiam attinet. Resp. Nego consequentiam. Nullius contractus usus eiusdem ingreditur essentiam. Præfata Apostoli verba non aliud produnt quam mutuum dominii translationem in utriusque coniugis corpus. In qua reciproca translatione dominii fundatur ius ad copulam.

IX. Oppones 2. Matrimonium Christianorum significat unionem Christi cum Ecclesia. Sed hæc unio non significatur nisi per coniunctionem carnis. Ergo copula carnalis ad essentiam attinet matrimonii. Resp. Secunda propositio falsa est. Duplex unio Christi cum Ecclesia. Altera physica, quæ est unio hypostatica Verbi cum natura humana. Altera est per caritatem, & gratiæ influxum: & hanc prodit coniuga lis animorum unio, seu reciproci amoris, & mutux benevolentix societas perpetua. Nec est quod insistas, heinc consequi, fratrem & sororem, item impotentes contrahere matrimonium posse, si hoc in mutua animorum coniunctione situm est. Quandoquidem matrimonium ius ad copulam præbet, quod ius vel fratri in sororem, vel impotenti repugnat. Absque hoc

hoc mutuo iure vir & mulier inire matrimonium nequeunt; quamquam usui ipsius iuris mutuo renuntiare coniuges valeant. Obrudi etiam solent duo testimonia: alterum Augustini relatum a Gratiano *xxvii. quæst. cap. xvi.* alterum Leonis relatum *cap. xvii.* Sed ambo perperam refert Gratianus. Primum enim non habetur in Augustino, qui perspicue nostram communem sententiam docet. Alterum S. Leonis adulteratum est.

CAPUT III.

De honestate & institutione matrimonii

I. Quæst. I. *An matrimonium sit bonum & honestum?* Resp. Encratitæ, Marcionitæ, Manichæi, Priscillianistæ honestum bonumque esse matrimonium pernegarunt. Manichæi non Deo vero, sed tenebrarum Principi matrimonii institutionem tribuebant. Pelagiani e contrario, peccatum originale inficiantes, ita exaltabant nuptias, ut concupiscentiam ipsam, sine qua earum officium non impletur, bonam affirmaverint. Iovinianus nuptias virginitati in merito & sanctitate præferebat, ut *Lib. III. de peccat. mer. & remis. cap. vii.* narrat S. Augustinus, inquit: *Ante paucos annos Romæ quidam extitit Iovinianus, qui sanctimonialibus, etiam etate iam provectioribus, nuptias persuasisse dicitur.* Hunc Patriarcham secuti sunt Lutherus, & Calvinus. Quin Lutherus, Iovinianus impudentior, virgines Deo dicatas in apostasiam pertraxit.

II. De fide est, matrimonium honestum, bonum, licitumque esse; ut ex manifestis Scripturæ testimoniis patet. S. Paulus *I. Cor. vii.* inquit: *Qui matrimonio iungit virginem quam, bene facit.* Rursus Hebræorum *xiii. Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus.* Hanc catholicam veritatem S. Thomas in *Suppl. quæst. xli. art. 3.* confirmat, & Manichæorum insaniam refutat. Nam finis matrimonii, qualis est conservatio & propagatio humani generis, honestus & bonus est. Ergo matrimonium, quod est ad hunc finem necessarium, bonum & sanctum est. Quis mirari fatis potest dementiam Manichæorum, Marcionitarum, & aliorum matrimonium damnantium? Nam quo alio medio consistere genus humanum posset? Semetipso ergo damnant Manichæi necessum est, dum matrimonium damnant.

III. Oppones. S. Paulus *I. Cor. vii.* matrimonium concedit *secundum indulgentiam,* non *secundum imperium.* Rursus *Rom. viii.* inquit: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.* Resp. Apostolus ex indulgentia matrimonium concedit propter incontinentiam exercitum; ut S. Augustinus *Lib. de bono coniugali cap. x.* interpretatur, inquit: *Non nuptias, sed illum concubitum secundum veniam concedit qui fit per incontinentiam, non sola causa procreandi, sed aliquando nulla causa procreandi; quem nuptiæ non fieri cogunt, sed ignoscere impetrant.* Quod secundo obrudunt, coniuges pudere exercitii matrimonialis, nullius momenti est. Pudet quippe illos concupiscentiæ, quæ actum matrimoniale comitatur, quæque est peccati poena, non peccatum. In statu innocentix illos minime pudisset matrimonium, non fœcus ac manducare, publice exercere. Homines non peccati modo, verum etiam naturalium defectuum pudet.

IV. Quæst. II. *An matrimonium sit naturale, divinoque iure institutum?* Resp. A naturæ lege suam arcessere originem matrimonium, evincit S. Thomas in *Suppl. quæst. xli. art. 1.* quia natura sana & integra fertur seipsa in generationem proles, nutritionem, & conservationem. Hæc autem obtineri absque indissolubili vinculo coniugum nullo modo possunt, ut *loc. cit.* ostendit S. Thomas, inquit: *Alio modo dicitur naturale ad quod natura inclinatur, sed mediante libero arbitrio completur: sicut actus virtutum, vel virtutes dicuntur naturales: & hoc modo matrimonium est naturale: quia ratio naturalis ad ipsum inclinatur dupliciter. Primo quantum ad principalem eius finem, qui est bonum proles. Non enim intendit natura solum generationem proles, sed traductionem, & promotionem usque ad perfectum statum hominis, in quantum homo est, qui est virtutis status. Unde secundum Phil. . . . tria a parentibus habemus, scilicet esse, nutrimentum, & disciplinam. Filius autem a patre educari, & instrui non posset, nisi determinatos, & certos parentes haberet: quod non esset, nisi esset aliqua obligatio viri ad mulierem determinatam, que matrimonium facit. Secundo quantum ad secundarium finem matrimonii, qui est mutuum obsequium sibi a coniugibus in rebus domesticis impensum. Sicut enim naturalis ratio dicitur ut homines simul cohabitent: quia unus non sufficit sibi in omnibus quæ ad ipsam vitam pertinent, ratione cuius dicitur homo naturaliter politicus: ita etiam eorum quibus indiget ad humanam vitam, quædam opera sunt competentia viris, quædam mulieribus.*

ribus. Unde natura monet ut sit quaedam associatio viri ad mulierem, in qua est matrimonium. Et has duas causas ponit Philof. in VII. Ethic.

V. Hanc naturæ legem de matrimonio contrahendo, tum in veteri, tum in novo fœdere Deus confirmavit. Adamo creato, Deus Genes. II. dixit: Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. . . . Crescite, multiplicamini, & replete terram.

VI. Oppones. S. Ioannes Chryostomus homil. XVIII. in Gen. S. Augustinus Lib. I. de Genesi contra Manichæos cap. XIX. & Damascenus Lib. II. de fide orthod. cap. xxx. negant, Adamum innocentem, & Evam matrimonium iniisse, vel inituros, si in gratia perseverassent; multiplicandumque fuisse docent humanum genus alio nobis incognito modo. Resp. Hanc opinionem propugnarunt Patres isti. Sed S. Augustinus Lib. I. Retract. cap. x. & seq. & iterum Lib. XIV. de civit. Dei cap. XXI. & seq. eam retractavit, communemque doctrinam amplexus est. In istis. Animalia diversi sexus coniunguntur, & propagantur absque matrimonio. Respondet S. Thomas loc. cit. ad I. inquit: Sicut natura generis, quamvis sit una in omnibus animalibus, non tamen eodem modo est in omnibus; ita non inclinatur eodem modo in omnibus, sed secundum quod unicuique competit. Ad matrimonium vero inclinatur natura hominis ex parte differentie, quantum ad rationem secundam assignatam. . . . Quedam animalia sunt quorum filii nati statim possunt sufficere sibi victum querere, vel ad quorum sustentationem mater sufficit: & in his non est aliqua ratio ad feminam determinatio. In illis autem quorum filii indigent utriusque sustentatione, sed ad parvum tempus, invenitur aliqua determinatio quantum ad illud tempus; sicut in avibus quibusdam patet. Sed in homine, quia indiget filius cura parentum usque ad magnum tempus, est maxima determinatio masculi ad feminam. Omnia hæc perspicua sunt & comperta.

VII. Quæst. III. An præceptum impositum sit matrimonii contrahendi? Resp. Hanc quæstionem mira perspicuitate S. Thomas in Suppl. quæst. XI. art. 2. resolvit, inquit: Dicendum, quod natura inclinatur ad aliquid dupliciter. Uno modo sicut ad id quod est necessarium ad perfectionem unius: & talis inclinatio quemlibet obligat: quia naturales perfectiones omnibus sunt communes. Alio modo inclinatur ad aliquid quod est necessarium ad

perfectionem multitudinis: & cum multa sint huiusmodi, quorum unum impedit aliud, ex tali inclinatione non obligatur quilibet homo per modum præcepti: alias quilibet homo obligaretur ad agriculturam, & adificatoriam, & ad huiusmodi officia, que sunt necessaria communitati humana: sed inclinationi naturæ satisficit, cum per diversos diversa de prædictis complentur. Cum ergo ad perfectionem humanæ multitudinis sit necessarium aliquos contemplative vite inservire, que maxime per matrimonium impeditur, inclinatio naturæ ad matrimonium non obligat per modum præcepti, etiam secundum Philosophos. Unde Theophrastus probat, quod sapienti non expedit nubere.

VIII. Hoc itaque præceptum multitudinem, non singulos homines obstringit. Sub initium humani generis singulos obligabat: quia tunc, nisi singuli matrimonium iniissent, non fuisset satis communitati provisum ob hominum paucitatem. Similiter post diluvium singulos obstringebat. Multiplicato humano genere, sicut quilibet liber ab agricultura, a mercatura manet, ita a matrimonio contrahendo. Nec est quod cum Vigilantio reponas: Si singuli liberi sunt a præcepto matrimonii contrahendi, interibit humanum genus. Nam rara est virtus, nec a pluribus appetitur, inquit Hieronymus contra eundem Vigilantium. Et Salvator noster Matth. ait. cælibatum esse singulare donum Dei. Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

CAPUT IV.

De institutione matrimonii in sacramentum.

I. Disputant Theologi de institutione matrimonii in sacramentum ante, & post Christi adventum. Alphonsus a Castro Lib. XI. adver. hæres. verb. Nuptiæ, Petrus Soto de matrimonio lect. II. Ambrosius Catharinus opusc. de matrim. sustinent, matrimonium in lege naturæ, & scripta fuisse verum sacramentum. Maldonatus de matrimonio ad 4. argumentum ait, hanc esse opinionem omnium antiquorum Auctorum. Launojus Lib. de regia potestate in matrim. part. I. art. 2. cap. II. eandem defendit opinionem, quia primario suo instituto faventem.

II. Quæst. I. Ante adventum Christi matrimonium fuit ne vere & proprie sacramentum? Resp. In duplici significato sacramenti nomen usurpatur. 1. In sensu latiore & improprio, quatenus cuiuslibet rei sacræ signum sacramentum lato modo dicitur. 2. In sensu stricto

& pro-

& proprio, quatenus signum præcticum, & efficax gratiæ sanctificantis, vere & proprie sacramentum est.

III. Communis Theologorum sententia negat, matrimonium ante adventum Christi fuisse verum sacramentum; concedit vero in latiori quodam significato. Et ut ab hac secunda parte initium capiam, matrimonium in ipso innocentiae statu institutum signum fuit coniunctionis Christi cum Ecclesia; ut ex Gen. cap. II. colligitur. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. . . . Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una. In quæ verba hæc Tertullianus Lib. de anima cap. XI. inquit: Adam statim prophetavit magnum illud sacramentum in Christum, & Ecclesiam, dicens: Hoc nunc os ex ossibus meis. S. Hieronymus in cap. v. ad Ephes. scribit: Primus homo, & primus vates Adam hic de Christo, & de Ecclesia prophetavit. S. Augustinus Lib. IX. de Gen. ad litteram cap. XIX. hæc habet. Evigilans Adamus ex extrâ, tamquam prophetia plenus, cum ad se adductam castam mulierem suam videret, eructavit continuo, quod magnum sacramentum commendat Apostolus: Hoc nunc os ex ossibus meis. Quæ omnia id tantum evincunt, matrimonium in statu innocentiae, in lege naturæ, & scripta fuisse in latiore quodam significato sacramentum; ut Catechismus Concilii Tridentini II. Part. cap. VIII. §. 18. clare explicat. Sed quia matrimonii sacramentum illis matrimonii præstet quæ ante, vel post legem iniri solebant, ex eo licet cognoscere, quod etsi gentes matrimonio divini aliquid inesse arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a nature lege alienos esse, itemque stupra, adulteria, & alia libidinis genera vitanda esse iudicabant; tamen eorum connubia nullam prorsus sacramenti vim habuerunt.

Apud Iudæos vero religiosius omnino nuptiarum leges servari consueverant: neque dubitandum, quin eorum matrimonia maiori sanctitate prædita essent. Cum enim promissionem accepissent, fore aliquando ut omnes gentes in semine Abrahæ benedicerentur, magna apud eos pietatis officium merito esse videbatur filios procreare: & electi populi sobolem, ex qua Christus Dominus Salvator noster, quoad humanam naturam attinet, ortum habiturus esset, propagare: sed illæ coniunctiones vera sacramenti ratione caruerunt. Vera sacramenti ratione caruerunt; aliqua tamen sacramenti significatione prædita fuere.

IV. Quæst. II. Matrimonium in lege evangelica est ne vere & proprie sacramentum? Resp. Negant Ioannes Hus, Lutherus, & Calvinus, qui Lib. IV. Inst. cap. XIX. §. 34. sequentia evomit. Matrimonium, quod ut a Deo institutum fatentur omnes, ita pro sacramento datum nemo usque ad Gregorii tempora viderat. Et cui umquam sobrio in mentem venisset? Ordinatio Dei bona est & sancta: & agricultura, architectura, futrina, textrina, ordinationes sunt Dei legitime, nec tamen sacramenta sunt. . . . Quis ferat istos Sophistas tam inscite garrientes? Item §. 35. Verba tamen obtrudunt, quibus sacramenti nomen matrimonio attribui dicunt. . . . Mysterium dixerat Paulus: quam dictionem quum relinqueret interpretes, latinis auribus non infrequentem, vel arcanum vertere; sacramentum ponere maluit, non tamen alio sensu quam grace a Paulo mysterium dictum erat. Eant nunc, & linguarum peritiam clamose insectentur, quarum ignorantia in re facili, & curvis obvia tamdiu fœdissime hallucinati sunt. Tandem concludit §. 37. Ac ne simpliciter Ecclesiam luderent, quam longam errorum, mendaciorum, fraudum, nequitiarum seriem unum errori attexerunt; ut dicas, nihil aliud quam abominationum latebram quævisse, dum e matrimonio sacramentum fecerunt. Ubi enim id semel obtinere, conjugialium causarum cognitionem ad se traxerunt: quippe res spiritualis erat, profanis iudicibus non atrectanda. Tum leges sanxerunt, quibus tyrannidem suam firmarunt, sed partim in Deum manifeste impias, partim in homines nequissimas. . . . At ex eorum cœno aliquando emergendum est, in quo iam diutius hæsit oratio quam animus ferebat. Aliquantulum tamen mihi profecisse videor, quod leonis pellem istis asinis quadam ex parte detraxi.

V. Hæc, licet paullulum proluxa, rescribere libuit, ut palam fiat semper Calvinum adversus Ecclesiam catholicam, unde perdüllis apostata descivit, eodem cacodæmone exagitatum furere, debacchari, insanire. Afinos appellat omnes Ecclesiæ Patres, qui a S. Gregorio, ipso fatente, ad sua usque tempora matrimonium ut sacramentum fassii sunt. Non aliunde melius quam ex eius scribendi ratione revinci Calvini infania potest. Sed, missis blateronis Calvinii mortalium omnium impudentissimi dicteis, catholica veritas demonstranda est, atque confirmanda.

VI. De fide est, matrimonium esse verum novæ legis sacramentum. S. Paulus Ephesior. v. inquit: Propter hoc relinquet homo patrem

& ma-

et matrem suam, et adhaerebit uxori suae; et erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, et in Ecclesia. Matrimonium igitur est sacrum unionis Christi cum Ecclesia symbolum. Quod obtrudit Calvinus, a S. Paulo mysterium appellari matrimonium, ut significet non coniunctionem Adae cum Eva, sed unionem Christi cum Ecclesia, quod magnum utique mysterium est, merum est illius delirium. Siquidem non negamus, immo fatemur, matrimonium repraesentare unionem Christi cum Ecclesia; at simul addimus praeter istam obiectivam repraesentationem, aliam matrimonio inesse practicam, quae significat, unaque producit gratiam animorum conciliatricem. Tria enim ad veri sacramenti rationem requiruntur: 1. ut sit sensibile rei sacrae signum; 2. ut sit a Christo institutum; 3. ut gratiam sanctificantem producat. Porro tria haec matrimonio insunt. Est enim rei sacrae signum sensibile: coniunctio enim conjugalis, vi cuius relinquere patrem & matrem vir debet, ut uxori adhaereat suae, sanequid sensibile est. Quod autem sit rei sacrae signum, testatur Apostolus: *Sacramentum hoc (grace mysterium hoc): pro eodem enim mysterium & sacramentum usurpatur, quidquid fabuletur Calvinus) magnum est; nexus scilicet conjugalis. Pronomen hoc, quo Apostolus utitur, demonstrat rem de qua agitur. Agit autem Apostolus de Christianorum matrimonio. Hoc ergo magnum mysterium seu sacramentum est, non praecise ut est nexus viri & mulieris, sed quatenus significat unionem Filii Dei cum Ecclesia. Hinc patet quamridendus sit Erasmus, effutiens unionem viri & mulieris nullum praefere mysterium, cum similis nexus cernatur in bestiis. Numquid de nexu bestiarum Apostolus loquitur, inquit: *Ego autem dico in Christo, et Ecclesia?* Ea igitur omnia insunt matrimonio quae ad veri sacramenti rationem requiruntur.*

VII. Verum ut evidentiis pateat impudentia Novatorum, & praesertim Calvini, negantis ante S. Gregorium pro sacramento habitum matrimonium esse, traditionis apostolicae monumenta promamus in medium.

VIII. S. Ignatius, apostolicae aetatis Scriptor, epist. ad Polycarpum inquit: *Decet ut sponsi, et sponsae de sententia Episcopi coniugium faciant, quoniam nuptiae sint secundum Dominum, et non secundum cupiditatem.*

IX. Tertullianus, qui secundo & tertio saeculo floruit, Lib. II. ad uxorem inquit: *Unde sufficimus ad enarrandam felicitatem e-*

ius matrimonii quod Ecclesia conciliat; et confirmat oblatio, et obsequat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet? Secundo itaque Ecclesiae saeculo matrimonium, quemadmodum nunc, celebrabatur coram Sacerdote inter Missarum solemnias, & sacerdotali benedictione obsequabatur. Porro Tertullianus non novam, sed vetustam narrat disciplinam ab Apostolis ortam.

X. Concilium Carthaginense IV. an. 398. celebratum, cui adfuit S. Augustinus, haec statuit can. XIII. *Sponsus, et sponsa, cum benedicendi sunt a Sacerdote, a parentibus suis, vel paranymphis offeruntur: qui cum benedictionem acceperint, pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant prima scilicet nocte.*

XI. S. Ambrosius, qui saeculo IV. floruit, epist. XIX. ad Vigilium inquit: *Cum ipsum coniugium velamine sacerdotali, et benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest coniugium dici, ubi non est fidei concordia?*

XII. Siricius Papa, Ambrosio suppar, epist. ad Himerium cap. IV. haec scribit. *Illam benedictionem quam nupturae Sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.*

XIII. S. Ioannes Chrysostomus hom. lvi. in Genesim asserit: *Sacramentum sunt nuptiae, et imago dilectionis Christi, quam erga Ecclesiam declaravit.*

XIV. Innocentius I. qui saeculo V. vixit, epist. IX. ad Probum ait: *Statuimus, fide catholica suffragante, illud esse coniugium quod primitus erat divina gratia fundatum.*

XV. S. Augustinus eodem V. saeculo Lib. de bono coniugali cap. XIV. haec habet. *Bonum nuptiarum per omnes gentes, atque omnes homines in causa generandi est, et in fide castitatis; quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti; per quam nefas est, etiam repudio discedentem alteri nubere. Rursus Lib. de fide et bon. oper. cap. VII. subdit: In civitate Domini, in monte sancto ius, hoc est in Ecclesia, nuptiarum non solum vinculum, sed etiam sacramentum commendatur.*

XVI. S. Cyrillus Alexandrinus, Augustino aequalis, epist. ad Nestorium haec docet. *Hac ipsa de causa, quod nostrae quoque substantiae ortum sua benedictione cumlaret, simul cum sanctis Apostolis ad nuptias in Cana Galilaeae vocatum, huc se contulisse, suaque benedictione easdem dispensatione cohonestasse dicimus. Et commentar. in Ioannem Lib. II. inquit: Ipse invitatus venit (ad nuptias)*

ut

et generationis humanae principium sanctificaret, quod ad carnem mirum attinet.

XVII. Haec constant & universalis Ecclesiae traditio ante S. Gregorium, fabulatorem & impostorem Calvinum evincit, qui ab hoc Pontifice euectum ad sacramenti dignitatem matrimonium blaterat. Non est quod testimonia Patrum posterioris temporis referam, cum illa nec ipsi Novatores revocare in controversiam audeant: adeo sunt luculenta.

XVIII. Opponunt 1. Novatores. Sacramenta novae legis id quod significant, efficiunt. Matrimonium significat unionem Christi cum Ecclesia, quam non producit. Ergo non est sacramentum. Resp. Matrimonium speculative significat unionem Christi cum Ecclesia, sicut baptismus sepulturam, & resurrectionem Christi: idcirco haec non producuntur. At matrimonium ita repraesentat Christi unionem cum Ecclesia, ut simul praetice significet producatque gratiam, qua coniuges, reciproco dilectionis foedere copulati, sint vera praefatae unionis imago, mutuoque amore se prosequantur; quemadmodum Christus dilexit Ecclesiam, & Ecclesia Christum.

XIX. Obiiciunt 2. Usus coniugii pars est sacramenti: ergo gratiam confert. Absurdum autem est, inquit Calvinus, coitum gratiam producere. Resp. Negatur coitum esse sacramenti partem; sed est illius officium. Sacramentum gratiam efficit, qua officium istud intra pudoris, modestiae, & castimoniae christianae limites exerceatur. Insistunt. Tria distinguunt Theologi in quolibet sacramento, nempe sacramentum tantum, rem sacramenti, & rem atque sacramentum simul. Tria haec non reperiuntur in matrimonio. Respondetur, actus contrahentium esse sacramentum tantum. Gratia est res sacramenti. Vinculum, seu nexus perpetuus, ex mutuo consensu resultans, est sacramentum, & res simul.

XX. Obiiciunt 3. Unum sacramentum non pugnat cum alio sacramento. Sed matrimonium pugnat cum sacramento Ordinis. Ergo non est sacramentum. Respond. Negatur, matrimonium pugnare cum sacramento Ordinis; sed status uxorati pugnat cum statu sacerdotali. Qui Ordines sacros suscipiunt, inhabiles se reddunt ad matrimonium contrahendum. Accedit quod uxoratus, consentiente coniuge, possit Ordines sacros suscipere, persistente vinculo coniugali.

XXI. Obiiciunt 4. Quodlibet sacramentum constat materia, & forma; ac eiusdem minister designatus est. Haec autem designati

Conc. Theol. Tom. X.

in matrimonio nequeunt. Respond. Haec omnia, licet modo diverso, Theologi assignant. Nam materia sunt actus contrahentium, forma verba prolata a Sacerdote, & minister Sacerdos ipse: quamquam alii velint ipsos contrahentes esse ministros, de quo infra.

XXII. Obiiciunt 5. Magister sententiarum, Durandus, Iacobus de Vitriaco, & alii catholici Theologi negant matrimonium esse sacramentum. Resp. Etiam si verum esset quod Novatores obtrudunt, non propterea quidquam detrimenti accederet Catholicorum dogmati; quod non privatorum quorumdam iudicio, sed divinis Scripturis, SS. Patrum, & communi Conciliorum traditione nititur. Ceterum vel citati, quos opponunt, Theologi matrimonium esse sacramentum adfirmant; quamvis in explicanda hac veritate a communi doctrina recedant, & in aliquos lapsi sint errores.

XXIII. Obiiciunt 6. Nequit ex Scripturis demonstrari, quandam Christus hoc sacramentum instituerit. Ergo arbitrium est. Resp. Quid, si antecedens etiam concederetur? Numquid certo ostendere Novatores possunt, quandam Christus baptismum instituerit? Negabunt ne propterea baptismum? Verum ex communi SS. Patrum doctrina colligitur, Christum ad sacramenti dignitatem matrimonium extulisse, cum sua praesentia in Cana nuptias honestavit, eisque benedixit.

XXIV. Quaest. III. An quodlibet fidelium matrimonium sit sacramentum? Resp. Omnes fideles obstringuntur ita celebrare matrimonium, ut sit verum sacramentum: & hoc praestant, dum matrimonium contrahunt iuxta ritus ab Ecclesia praescriptos. Ceterum si Ecclesiae ritus negligant, matrimonium quidem contrahent validum, ratum, perpetuum, & indissolubile foedus inducens; secus ut sacramentum. Oppositam sententiam defendit P. Thomas Sanchez Lib. de matrim. disput. x. n. 6. & plures alii. Quia, inquit, in potestate hominis haud est, rationem sacramenti separare a matrimonio, quod ex Christi institutione sacramentum est. Quae ratio infirma omnino est. Utique in potestate hominis minime est efficere ut matrimonium, iuxta Ecclesiae leges rite celebratum, non sit sacramentum. At in potestate hominis est matrimonium celebrare, neglectis Ecclesiae, & institutionis divinae ritibus, qui necessario servari debent, ut matrimonium sit sacramentum. Potest igitur etiam inter Christianos separari in matrimonio ratio contractus naturalis, & civilis a ratione sacramenti.

P

Chri-

Christiani tamen sub gravi culpa ita celebrare matrimonium tenentur, ut sit simul sacramentum.

XXV. Quæst. IV. *An matrimonium inter fideles absentes per procuratorem celebratum sit verum sacramentum?* Resp. Mos obtinet inter Christianos matrimonium celebrandi per procuratorem. Iure canonico sequentes conditiones præscribuntur servandæ a procuratoribus 1. ut procurator speciale mandatum habeat ad matrimonium contrahendum. 2. ut procurator seipso hoc impleat officium. 3. ut facultas data procuratori non sit tempore quo contrahit alterius nomine, revocata. 4. ut facultas data sit determinata cum certa persona. 5. ut procurator non excedat mandati limites. 6. ut procurator contrahat matrimonium iuxta leges a Synodo Tridentina præscriptas.

XXVI. Super proposita quæstione duplex occurrit sententia. Prima adfirmat esse verum sacramentum, quam defendunt Dominicus Soto, Isambertus, Cardinalis Gotti, Turnely, & alii plures. Negantem sententiam defendunt Caietanus Tom. I. *Opusc. Franciscus Victoria qu. ccliv. Canus Lib. VIII. cap. v. Sylvius in quæst. xlv. Suppl. artic. i. Vanroy cap. ultim. quæst. III. Catharinus Lib. V. cap. III.* Hæc secunda sententia mihi est probabilior. Nullum quippe sacramentum inter absentes celebratur. Nec minus præsentibus contrahentes requirunt hæc verba, *Ego vos coniungo*, quam præsentem poenitentem postulent hæc alia, *Ego te absolvo*. Atqui opinio quæ olim defendebat, hæc ultima verba proferri posse in poenitentem absentem, damnata a Clemente VIII. est. Respondet Turnely, non esse contra naturam sacramenti poenitentiae, ut inter absentem ministrum & poenitentem perficiatur: adeoque valerit absolutio absenti data, nisi obitaret Ecclesiae prohibitio, quæ potest inhabiles declarare & Sacerdotes ad absolvendum, & poenitentes ad recipiendam absolutionem, nisi sint præsentibus. Hactenus Turnely *de matrim. quæst. I. artic. 2. pag. 43.* Hæc responsio nimis est arbitraria. Hoc quippe pacto ratiocinabantur plures Theologi ante Clementem VIII. qui illorum proscripsit opinionem. Cur damnavit Ecclesia usum absolutionis datæ absenti? Quia voluit declarare inhabiles poenitentibus absentes ad absolutionem. Sed cur ita voluit An ex arbitrio Ecclesia suas definitiones pronuntiat? Proscripsit talem opinionem, quia iudicavit hæc verba, *Ego te absolvo*, postulare poenitentem præsentem; quemad-

modum illorum reipsa obvius & naturalis sensus hanc præsentiam supponit. Validum itaque est in ratione contractus naturalis & civilis matrimonium initum inter absentes per procuratorem; ut omnes fatentur. At verum sacramentum non esse, mihi est probabilius. Heinc est quod principales contrahentes consensum per procuratores datum renovant coram Parocho, qui super eos profert hæc verba: *Ego coniungo vos in matrimonium.*

XXVII. Disputant similiter Theologi, utrum, si mandans post traditam facultatem procuratori indementiam incideret, validum esset coniugium. Adfirmant P. Thomas Sanchez *Lib. II. de matrim. disput. XI. num. 12.* Negat Pontius *Lib. II. de matrim. cap. xv. numer. 14.* Hæc secunda opinio mihi probabilior videtur; sed tanti non est, ut eam discutiam.

XXVIII. Quæst. V. *An in lege evangelica matrimonium infidelium inter se sit sacramentum?* Resp. Matrimonium infidelium inter se validum quidem est ut contractus naturalis; at sacramentum non est, ut docet S. Thom. *Suppl. q. Iiv. artic. 2. ad 1. cui Theologi communiter subscribunt.* Qui enim baptismo carent, nullius sunt sacramenti capaces.

XXIX. Quæst. VI. *An matrimonium fidelis cum infideli sit sacramentum?* Resp. Iam a multis sæculis cultus disparitas impedimentum dirimens est. Disputatur dumtaxat in hypothesi alicuius dispensationis ab Ecclesia datæ. Catharinus, & Dominicus Soto existimant matrimonium fidelis cum infideli sacramentum esse; saltem ex parte conjugis fidelis. Mihi probabilior est opinio negaus. Quoniam, ut matrimonium sit validum in ratione contractus, requirit utriusque conjugis mutuam consensum. Ergo, ut sit sacramentum, similiter utriusque postulat intentionem & consensum. Matrimonium enim unum est sacramentum, non duo. Neque sacramentum dimidiatum est, sed integrum. Ergo quando in uno deficit intentio suscipiendi sacramentum, intentio alterius minime sufficit. Sicut enim matrimonium est unicum mutuum vinculum, unus contractus, ita unum est sacramentum.

XXX. Quæst. VI. *Utrum si infideles conjuges convertantur ad fidem, matrimonium in infidelitate contractum evadat sacramentum?* Resp. Adfirmant plures; sed negantem opinionem probabilior existimo: quia posterior intentio non potest efficere ut contractus initus, qui non fuit sacramentum, postea tale evadat.

XXXI.

XXXI. Prioribus quinque sæculis toleravit Ecclesia, ut legitima matrimonia fidelium cum infidelibus, & catechumenis, quando nullum aderat subversionis periculum. Hoc pluribus exemplis patet. Nam mater Timothei fidelis erat, ut colligitur II. ad Timoth. I. pater vero gentilis, ut narrat Lucas Act. xvi. Cecilia virgo Romana Valeriano infideli sponso nupsit. S. Monica S. Augustini mater maritum duxit infidelem. Clotildis christiana in matrimonium ducta est a Clodoveo Francorum Rege ethnico. Plura alia suppetunt exempla.

XXXII. Absolute tamen & generatim prohibuit Ecclesia matrimonia fidelium cum infidelibus ob subversionis periculum. *Nolite* (inquit Paulus II. Cor. vi) *jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiae cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras?* Quæ verba de matrimonio non contrahendo interpretantur Cyprianus, Chryostomus, Hieronymus, Theodoretus, & alii. Plura Concilia, ut Eliberitanum, Laodicenum, & alia, has nuptias prohibuerunt.

XXXIII. Quæst. VIII. *An matrimonia Catholicorum cum hereticis sint illicita, & nulla iure naturali, & ecclesiastico, vel an fieri licita per dispensationem possint?* Resp. Theologi omnes fatentur illicita esse eiusmodi conubia: sunt enim pluribus Ecclesiae canonibus prohibita. Nullum vero ius, sive naturale, sive divinum, sive ecclesiasticum, illa irrita declarat. Disparitas religionis non est impedimentum iure naturali dirimens. Nam Esau in naturali lege duxit mulieres idololatras, quæ uxores in Scriptura sancta vocantur. Ius divinum prohibet, at non irritat hæc matrimonia; ut communiter Theologi docent. Ius autem ecclesiasticum nullum irrita & invalida hæc matrimonia declarat; dummodo iuxta Ecclesiae leges, quas observare hæretici tenentur, celebrata fuerint. An postea hæc matrimonia ita illicita sint, ut in nullo casu fieri per dispensationem Superioris licita possint, dissentant in utramque partem Theologi. Hanc controversiam mea non interest discutere, neque certam sententiam, cui adhaream, video.

CAPUT V.

De materia, forma, & ministro sacramenti matrimonii.

I. Sapientissimus Melchior Cano *Lib. VIII. de loc. theolog. cap. v. de materia & forma sacramenti matrimonii sermonem ha-*

bens, inquit: *Nam & cum querunt, an matrimonium conferat gratiam, id quod eo loco maxime finiendum erat, non definiunt tamen, sed in his referunt quæ in hominum opinione sunt posita. In materia item & forma huius sacramenti statuenda adeo sunt inconstantes, & varii, adeo incerti, & ambigui, ut ineptus futurus sit qui in tanta illorum varietate ac discrepantia rem aliquam certam, constantem, exploratam conetur efficere.*

II. Plusquam septem Theologorum opiniones recensere possem in designanda materia & forma matrimonii: sed, his missis, sententiam seligo quam docet S. Thomas in *Suppl. q. xlii. art. 1. ad 2.* Est autem eiusmodi. *Materia sacramenti matrimonii, sunt actus contrahentium. Hæc sunt verba S. Thomæ. Sacramentum matrimonii perficitur per actum ipsius qui sacramento illo utitur, sicut poenitentia. Et ideo sicut poenitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subiectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio.*

III. Quænam vero sit istius sacramenti forma, non adeo mihi compertum est. In illis enim verbis reponenda forma huius sacramenti videtur quæ actus contrahentium determinant, ut sacramentum fiat, eiusque effectum primum expriment. Talia autem esse videntur verba Sacerdotis, contrahentes coniungentis in matrimonium. Quæ sane sententia menti Concilii Tridentini *sess. xxiv. cap. 1. de ref.* accedere videtur. Oppositum tamen propugnant plures gravesque Theologi, nempe ipsa verba contrahentium formam esse huiusmodi sacramenti. Verum decisio huius controversiæ ex iis pendet quæ mox in sequentis controversiæ discussione dicenda sunt.

IV. Quæst. unic. *An Sacerdos assistens contrahentibus sit sacramenti matrimonii minister?* Resp. Dux sunt hac de controversia sententiæ, & utraque suos gravissimos patronos habet etiam in schola Thomistica. Cardinalis Gotti *q. 11. de matr. dub. 5.* ait, communio-rem esse inter nostrates opinionem quæ defendit, non Sacerdotem, sed contrahentes ipsos sacramenti matrimonii ministrum esse. Ex Thomistis tamen citat solum Gonet.

V. F. contrario vero Sacerdotem esse huiusmodi sacramenti ministrum, propugnant præter Guilielmum Parisiensem Melchior Cano *Lib. VIII. cap. v. Cardinalis Toletus Lib. VII. de Sacerd. instruct. cap. vi. Petrus Ledesma de matr. quæst. xlii. art. 1. dub. 4. Petrus de Marca tract. de matr. Maldonatus q. de matr. Altius in IV. dist. xxvi. §. 10. Franciscus*

ciscus Sylvius in *suppl.* III. *Part. qu.* xlii. *art. 1.* & in 2. 2. *qu. c. art. 2. ad 6.* Natalis ab Alexandro de *matr. art. 5.* Turnely *qu. 11. art. 2.* Le Druin *Libr. X. de sacram. q. 11.* Gibertus *consult. canonic. de matrim. Tom. I. concl. 55.* Hermenier *Tom. III. cap. v. Du-Hamel de matr. cap. vi.* Florentius de Cocq. *sec. VII. Iuvenin. diff. XII. q. 111.* Vanroy *q. 11. Piette q. XIII.* Heinc iure infertur, quod in 1. *Part. qu. 1. art. 8.* scribit P. Dominicus Bannez, nempe *sententiam communem modo a multis improbari non solum post celebrationem Concilii Tridentini, sed etiam antea: & CANI sententiam multos alios sequi absque ulla temeritate. Quod enim uno tempore occultatur, postea per diligentiam, & studium advenientium multoties innotescit. Paucis ego utriusque sententiæ fundamenta attingam. Nihil enim pro alterutra parte definitum ab Ecclesia est; sed utraque opinio sua fruitur probabilitate. Sententia tamen quæ Sacerdotem huius sacramenti ministrum asserit, mihi est probabilior.*

VI. Principio sententia, quæ istius sacramenti, sicut & aliorum omnium, Sacerdotem ministrum esse defendit, erui videtur ex Tridentino *sess. xxiv. cap. 1. de ref.* ubi hæc habentur. *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesie procedatur, ubi Parochus, viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: vel aliis utatur verbis iuxta receptum uniuscuiusque provincie ritum. Satis perspicue colligi heinc videtur, Sacerdotem esse huius sacramenti ministrum, & verba quæ profert, esse formam. Concilium enim verba usurpanda præscribit, vel alia iuxta cuiusque Ecclesie ritum. Ibidem subdit hæc benedictionem a proprio Parocho faciendam esse. Item si quis Parochus, vel alius Sacerdos alterius parochie sponso sine illorum Parochi licentia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso iure suspensus maneat. Plura alia Concilia provincialia, ut Colonienfè, Cameracenfè, Remenfè, Turonenfè, quæ refert Sylvius, prætereo.*

VII. His accedunt Ritualia plurima. Rituale Romanum vetus, an. 1494. a P. Alberto Castellano O. P. collectum, hæc habet. *Contrahentibus respondentibus se nec affines, nec consanguineos &c. Sacerdos pronuntiet verba, quæ sunt forma huius sacramenti. Alterum Romanum, Pauli V. iussu editum, hæc verba Ego vos coniungo &c. profertur a Parocho istius sacramenti ministro præscribit,*

P. Martene de antiquis Ecclesie ritibus *Tom. II. pag. 11. Lib. 1. cap. ix.* plura alia Ritualia in hanc rem asfert. Unum laudare sufficiat, nempe Mediolanense, in quo S. Carolus Borromæus *Act. Part. IV.* hæc inseri curavit, nempe *quinque dumtaxat esse sacramenta, quæ Parochus ex officio administrare potest, baptismum, Eucharistiam, penitentiam, matrimonium, & extremam unctionem.*

VIII. Oppositæ sententiæ patroni reponunt, verba ista, *Ego eos coniungo &c.* ad solemnitatem, secus ad formam pertinere; alioquin Tridentinum non permitteret pro varia Ecclesiarum disciplina variari. Forma enim sacramenti constans & firma sit oportet. Sacerdos vero ab aliquibus minister huius sacramenti appellatur, quia præsentia sua, tamquam testis, dat firmitatem contractui, qui aliter irritus esset.

IX. Quam sit responsio hæc infirma, nemo non videt. Constans utique & firma esse forma sacramenti debet quantum ad sensum & significationem, secus semper quantum ad verba, modumque loquendi. Præscribit Concilium adhibenda hæc verba esse, *Ego vos coniungo &c.* vel alia similia; quæ idem significant. Nonne forma baptismi, & confirmationis Latinos inter & Græcos nonnihil discrepat; tamen eadem sit quantum ad sensum & essentialem verborum significationem? Quod addunt, hæc verba, *Ego vos coniungo &c.* hunc præferre sensum, *declaro vos coniunctos*, est arbitrarium commentum, quod Novatoribus Lutheranis, & Calvinianis ansam porrigit simili modo interpretandi hæc verba, *Ego te absolvo*, non aliud significare, nisi *ego declaro te a Deo absolutum.* Quid? Sacerdos, ut merus testis, præfata verba profert? Alii ergo testes dicere similiter poterunt? *Ego*, vel *nos coniungimus vos &c.* Absurdum hoc est. Ergo absurdum quoque est asserere, Sacerdotem esse istius sacramenti testem, & non ministrum.

X. Insistunt, Sacerdotem ministrum esse huius Sacramenti, quatenus ritus & ceremonias administrat. Verum habet, Parochum esse ministrum huiusce sacramenti, quatenus ritus, nempe formam, & cetera quæ Ritualia præscribunt, administrat. Quid? Duo ne ministrorum genera, nempe laicorum, & Sacerdotum sacramentum istud perficient?

XI. Luculentius confirmatur sententia hæc. Lutherani, & Calvinistæ negant matrimonium esse sacramentum. Scripturarum testimonia, quibus nos evincimus sacramentum esse

esse matrimonium, acutis cavillationibus eludere student. Cedo: quibus nos rationum momentis illorum explodimus commenta? Non sane aliis, ut ex iis quæ supra dicta sunt, constat, nisi apostolica, & universali traditione Patrum, qui una voce sacras vocant nuptias, quia sacra Sacerdotis benedictione consecrantur. Legantur testimonia supra relata. Heinc in iure canonico xxx. q. v. cap. *Nullus*, hæc habentur. *Nullus fidelis, cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat; sed benedictione accepta a Sacerdote publice nubat in Domino.*

XII. Respondent oppositæ sententiæ patroni, sacram Sacerdotis benedictionem, quam veteres omnes adstruunt, necessariam utique esse Ecclesie mandato, tamquam ceremoniam accidentalem ad maiorem nuptiarum solemnitatem; secus ad sacramenti necessitatem, divino præcepto impositam. Responsionem hanc, ut falsam, & Novatoribus magno favore faventem, doctè, solideque Melchior Canus refellit. Et principio, unde nos ex traditione argumenta hauriemus, ut contra Novatores evincamus sacramentum esse matrimonium, si recensita responsio consistat? Profecto si benedictio sacerdotalis, qua consecrari nuptias Patres asserunt, ut ad sacramenti dignitatem evectum a Christo matrimonium evincant, sit mera accidentalis ceremoniam, desunt nobis præsidia omnia ex traditione accessita, quibus contra Novatores, denegantes matrimonio sacramenti dignitatem, pugnemus. Sublata quippe universalis Ecclesie traditione, quæ est legitimus sacramentorum Scripturarum, quibus matrimonium magnum sacramentum enuntiat, interpres, inermes reperimur in certamine, & causa cadimus in Novatorum conspectu. Concilium Carthaginensè IV. ut vidimus, coniuges monet ut in reverentiam benedictionis sacerdotalis virginitatem intaminatam prima nocte saltem custodiant. Plus ne accidentali benedictioni quam ipsimet sacramento tribuendum est? Si benedictio non accessisset, sacramentum nihilominus esset, inquit adversa sententiæ patroni. Tum autem non esset cur coniuges se continerent: nonne? Quis id asserere absque offendiculo potest?

XIII. Præterea, ut Canus sapienter differat, sacramenta proprie dicta sunt sacre religionis ceremoniæ: sacrorum enim usus ad religionem, qua Deum colimus, pertinet. Quocirca sacramentum opus est religionis. Porro non quodlibet rei sacre signum est sacramentum, sed illud dumtaxat quod sacrum

Cont. Theol. Tom. X.

est. Et idcirco sacramenta, divini cultus ac religionis sacra quædam opera sunt. Cum igitur matrimonium solis viri, & femine verbis civiliter & profane contrahitur, licet rei sacre signaculum sit, non est tamen opus religionis sacrum, atque adeo sacramentum proprie dictum. Alioquin si rebus sacris sit est significationem affigere, ut sacramenta dicantur, serpens æneus, atque manna proprie sacramenta nuncupanda sunt, concludit Cano. Quod cum sit absurdum, consequitur connubia sine sacro ministro, & absque sacra religionis cæremonia, non esse christianæ religionis sacramenta.

XIV. Accedit Concilium Florentinum, enumeratis septem novæ legis sacramentis, ita definire. *Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministris conferentis sacramentum.* Si horum unum desit, sacramentum non perficitur. Quis sacramenti matrimonii minister ordinarius, sine quo sacramentum nullum est? ipsi coniuges? Homines laici ordinarii sacramentorum ministri? Mulier, necessitate urgente, baptizat, at minister ordinarius illa non est, sed Sacerdos. Soli Sacerdotes consecrati sacramento Ordinis sunt legitimi mysteriorum Christi dispensatores, ut *1. Corinth. iv.* inquit S. Paulus. *Sic nos existimat homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Quo ergo iure adimi iisdem hæc potestas valet administrandi sacramenti matrimonii, quod magnum mysterium ab eodem Paulo nuncupatur, ut illa mulieri, cui ne quidem loqui permittitur in Ecclesia, tribuatur? Unde, quæso, adversarii colligunt laicos esse sacramenti matrimonii ministros? Ex quo Scripturarum testimonio, ex quo Concilio, ex qua Patrum traditione eruunt diversam esse sacramenti matrimonii, ac ceterorum omnium rationem? Nullum profecto sacre antiquitatis documentum asserere in medium valent. Porro cum omnium aliorum sacramentorum minister Sacerdos sit, ut ab hac regula eximant matrimonii sacramentum, testimonia vel ex Scriptura, vel ex Conciliis, vel ex traditione asserere, & quidem perspicua & luculenta, debent. Nec satis est ut rem insolitam, & ceterorum omnium sacramentorum regulis certis adversam, qualis est, quod laici sint ordinarii sacrorum mysteriorum ministri, evincant, unam aut alteram coniecturam, humano ratiocinio ex aliquo testimonio amiguo deductam, in medium asserere; sed requiritur clara & manifesta exceptio; præcipue

que quod in iis versetur quæ a voluntate institutoris pendat.

XV. Quemadmodum in penitentia optime distinguimus virtutem, & sacramentum; ita in matrimonio contractum humanum a sacramento fecernimus. Penitentia virtutis minister non est Sacerdos, sed solus penitens eiusdem præstat officia; penitentia vero sacramenti solus Sacerdos minister est. Similiter matrimonii, ut est humanus contractus, ipsi coniuges causa sunt effectrix, contra matrimonii ut sacramenti causa perficiens Sacerdos est. Hæc omnia exacte sibi constant, unaque optime consistunt. Contra in opposito systemate vix formari potest aliqua perspicua idea ministerii a coniugibus in hoc sacramento præstandi. Sacramentorum enim quæ in sola actione sita sunt, minister a suscipiente distinguitur. Nemo enim seipsum confirmare, baptizare, absolvere valet. Coniuges autem sacramentum matrimonii suscipiunt. Qui ergo fieri potest ut coniuges sint istius sacramenti minister? nam quilibet contrahens sibi, aut unus alteri sacramentum administrat. Non primum, quia nemo, ut dictum est, sibi administrare sacramentum, in actione situm, potest. Illud ergo est reliquum, ut vel ambo coniuges unum ministrum consentiant; vel unus alteri vicissim sacramentum administrat. Si secundum, duo efficiunt sacramentum: neque enim sacramentum ita dividuum est, ut unus minister partem unam, & alius minister partem alteram perficiat. Primum autem repugnare communi sensui videtur. Nam licet conferre tertio simul in eodem instanti duo ministri queant sacramentum; tamen percipi posse nullo modo videtur, quæ ratione valeant duo coniuges unum efficere ministrum, qui sibi metipsis sacramentum administrat. Ex alia parte neuter sine altero potest sacramentum perficere. Et tum quaeritur, an prius vir mulieri, an mulier viro sacramentum conferat.

XVI. Tandem sacramentum a sacra proficisci forma debet. Quamvis enim cuiusque sacramenti materia naturalis sit, forma tamen, a qua sacramentum denominatur, sacra sit necessum est, ut sacrum opus perficiat. Numquid a forma naturali & civili sacer prodibit effectus? Porro contrahentium verba, *Ego te accipiam in meam* &c. nullo modo sacra sunt. Materia ergo sacramenti esse possunt; forma esse non possunt. Quod præfata verba naturalia sunt, & non sacra, inde patet, quod omni nationi, etiam fide christiana destituta, communia sint, & ab omni populo

indiscriminatim usurpentur. Rursus verba que sacramentorum formas constituunt, spiritualement effectum significant; immo vel maxime in forma sacramenti significatio elucet. Hæc autem verba, *Ego te accipio in meam*, nullius spiritualis effectus signa sunt. Accedit quod dum verba alicuius sacramenti forma sunt, si loco illorum aut nutus, aut scriptum, aut signum substituuntur, inanis profusus eorum actio est. Numquid baptisma per nutus, aut signa administrari valide potest? At si contrahentes loco verborum, nutus, vel scripturas substituunt, aequè conficiunt matrimonium, ac si verbis utantur.

XVII. Hinc merito ratiocinatur Melchior Cano. Verba igitur contrahentium materia sacramenti sunt, forma non sunt. Iam illa falsa & commentitia esse quis non videt quæ iuniores Theologi confixere, ut civilem hunc, humanumque contractum Christi & Ecclesie sacramentum esse tuerentur: quæ quidem pleraque infidelibus valde nugatoria sunt; fidelibus autem parum solida. Hic tibi dicit, contrahentes ipsos esse materiam sacramenti: hic non ipsos, sed consensum; alius, gestus & nutus qui a viro feminaque exceptis verbis adhibentur; alius prioris loquentis verba materiam esse affirmat, posterioris formam. Quæ utinam graviter, vere, & probabiliter dicerentur; ne iure ab hæreticis rideremur. Quorsum autem attinet in re gravissima tenuiter, ne dicam ridicule, philosophari? Quorsum in re ad fidem, & religionem necessaria, tanta varietas & inconstantia? Non enim, ut Hieronymus ait, potest unquam verum asseri quod diversum est. Et rursus, *Verum*, inquit, *non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur*. Quid quod nos materiam, & formam sacramenti quaerimus, hoc est res quasdam religione sacras; hi vero de forma materiaque contractus profani, naturalisque respondent? Nam si apud Ethnicos de pacti illius conventionisque materia & forma controversia esset, non aliter profecto illi ac nostri Theologi loquerentur. Ita Lutherus more suo Theologos satis iocose ludit, quod religionis nostræ sacramentum ex his vel integrum & perfectum constituisent quæ penitus omnia in matrimoniis paganorum reperirentur. Ac certe materiam, & formam civilis, naturalisque contractus, quibus in omni semper lege omnes usi sunt, quæque perpetuo fidelibus, & infidelibus fuere communes; easdem omnino esse materiam, & formam, quibus integra & perfecta nostræ religionis constituuntur

tur sacramenta, non Luthero dicam, sed vix cuiquam persuaderi poterit, nisi ei apud quem tantum opinio præiudicata potest, ut etiam sine ratione valeat. Hactenus sapientissimus Cano totidem verbis, quæ usurpare mihi libuit, quod sint ad controversiæ difficultatem exponendam quammaxime opportuna.

XVIII. Tandem hæc sententia tutior sane est. Nemo enim in controversiam vocat, matrimonium, benedictione sacerdotali accedente, esse sacramentum. Contra, hæc benedictione sublata, gravissimi Theologi aperte inficiantur matrimonium tale esse sacramentum. Hæc autem Theologorum opinio probabilis est. An negabunt adversarii hanc opinionem esse probabilem, quam tot doctissimi Theologi propugnant? Si quisquam minus peritus hoc auderet, illi oppono auctoritatem sapientissimi Pontificis BENEDICTI XIV. qui *Lib. VIII. de Synod. cap. xxviii. n. 3.* hæc scribit. *Verum quamquam hucusque explicata Melchioris Cani sententia, tot Doctorum suffragiis communita, sit VALDE PROBABILIS, ac cuique liberum absque erroris nota eam amplecti &c.* Non probabilis modo, verum etiam valde probabilis est sententia nostra, teste Pontifice maximo. Est etiam tutior in comparatione oppositæ. Illa enim tutior sententia est de qua Theologorum nemo unus ambigit. Porro omnes ad unum fatentur, coniugium, ecclesiastico ritu benedictum a Sacerdote, esse verum sacramentum. Contra gravissimi Theologi perneant sine hac benedictione esse sacramentum. Ergo tutior illa, hæc minus tuta. Atqui ex decreto Innocentii XI. ex duabus opinionibus probabilibus, quæ in utramque partem a Theologis disputantur, tutiorem amplecti debemus, quando de sacramentis agitur. Ergo amplectenda nostra, reicienda altera est.

§. U N I C U S.

Adversa sententia rationum momenta expenduntur.

I. Obiiciunt i. In decreto pro Armenorum instructione Eugenius IV. hæc docet. *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de presenti*. Porro causa efficiens matrimonii, & minister idem sunt. Resp. Iam supra dictum est, causam effectricem matrimonii, ut est naturæ officium, & ut contractus humanus, & civilis, esse mutuum contrahentium consensum: quia inde oritur nexus, & vinculum perpetuum, ut Catechismus Concilii Tridentini

Part. II. cap. VIII. §. 6. interpretatur. *Cum dicunt conjugium esse consensum maris & feminae, hoc ita accipiendum est, consensum ipsum matrimonii causam effectricem esse: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio, & nexus oriri non potest nisi ex consensu, & pactione.* Insistunt, Eugenium loqui de septem Ecclesie sacramentis, quorum numerum matrimonium ingreditur. Verum habet. Sacramentum esse matrimonium, asserit Eugenius; at de materia, & forma huius sacramenti nihil profusus definit; sed potius determinatum omnium sacramentorum ministrum conferentem sacramenta, a suscipientibus distinctum designat. Et hoc magis inde constat quod Pontifex loquens de aliis sacramentis illorum materiam assignat. *Primum omnium sacramentorum (inquit) est baptisimus. . . huius sacramenti materia &c.* De matrimonio vero loquens, sacramenti non meminit; sed tantum absolute ait: *Causa efficiens matrimonii; minime vero inquit: Causa efficiens huius sacramenti.* Nihil igitur ex hoc decreto eruere adversarii valent quod illorum faveat opinioni; cum certum sit, duo in matrimonio distinguenda esse, nempe rationem contractus, & rationem sacramenti. Sacramentum matrimonium esse Eugenius asserit; causam vero effectricem contractus matrimonii dicit esse consensum contrahentium. Quænam vero sit causa perficiens sacramentum expresse non definit. Porro, cum absolute dicat, sacramentorum ministrum esse *Sacerdotem*, ut ab hac universali omnium aliorum sacramentorum regula matrimonium exciperet, necessaria foret perspicua & manifesta declaratio. Perperam igitur una æquivoca vocula firmare adversarii opinionem in re gravissima contendunt.

II. Obiiciunt 2. Concilium Tridentinum *sess. xxiv. cap. i. de reform.* declarat, matrimonia clandestina rata & vera matrimonia fuisse, donec Ecclesia eadem irrita fecit; quamvis ea semper detestata fuerit sic clandestine contracta. Resp. Levior præcedenti est oppositio hæc. Rata, & valida semper fuisse matrimonia clandestina in ratione contractus, verum habet; in ratione sacramenti, falsum est. Laudatum Concilii decretum vinculum perpetuum, & foedus matrimonii indissolubile, non sacramenti dignitatem spectat; ut Cardinalis Pallavicinus *Lib. XXIII. cap. ix. n. 9.* testatur, inquit: *Numquid declaravit Concilium, clandestina matrimonia fuisse sacramenta, adeo ut graves Theologi id negent.*

III. Insistunt. Concilium *cit. sess. xxiv. can. 1.* hoc dogma statuit. *Si quis dixerit matrimonium non esse vere & proprie unum ex septem legis evangelicæ sacramentis a Christo Domino institutum . . . anathema sit.* Deinde *can. xii.* inquit: *Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos, anathema sit.* Resp. Omnes Catholici consentunt, ut fidei dogma, matrimonium esse sacramentum. Propterea ne matrimonium clandestinum sacramentum est? *Can. xii.* damnat eos qui negant causas matrimoniales attinere ad iudices ecclesiasticos: quia Christiani omnes tenentur matrimonium inire, ut sacramentum a Christo institutum. Porro ad iudices ecclesiasticos pertinet iudicare, contractæ ne nuptiæ sint iuxta leges Ecclesiæ. Istorum officium est in eos fideles animadvertere qui matrimonium clandestine, & neglectis Ecclesiæ ritibus, ineunt tamquam humanum contractum, & non tamquam sacramentum a Christo institutum. Violant enim tunc leges tum divinas tum ecclesiasticas. Ergo iudicium ad Ecclesiam attinet.

IV. Obiiciunt 3. Absurdum videtur, matrimonia clandestina non fuisse ante Trident. sacramenta, & tot fideles caruisse huius sacramenti effectu. Resp. Absurdum quod obtruditur, totum in malitia contrahentium regitur. Nonne etiam adversarii fatentur, Christianos matrimonia contrahentes contemptis Ecclesiæ ritibus, peccare mortaliter? Maius ergo absurdum in sententia adversariorum apparet. Non enim caruerunt dumtaxat effectu sacramenti, qui ante Trident. clandestine matrimonia iniebant, sed sacrilegium quoque perpetrabant, admissa sententia, quod eiusmodi matrimonia fuerint sacramenta. Peccato siquidem mortali, neglecti Ecclesiæ ritus, polluti illa celebrabant. In nostra autem sententia uno se inquinabant scelere: quia matrimonia illa foedera perpetua & indissolubilia erant, sacramenta non erant.

V. Obiiciunt 4. Benedictiones & verba Parochorum non ad essentiam, sed ad ceremonias accidentales attinent matrimonii. Quoniam Tridentinum non asserit matrimonium sine tali benedictione nullum esse; sicut nullum pronuntiat, si Parochi præsentia desit. Resp. Sunt aliquæ benedictiones utique accidentales; sed hoc non impedit quominus essentialis illa sit qua Parochus contrahentes coniungit. Tridentinum, ut supra dictum est, nihil super hac controversia expresse definivit. Insistunt. Secundæ nuptiæ benedictione carent, ut ex *can. vii. Conci-*

lii Neocæsariensis colligitur. Resp. Secundæ nuptiæ carent quadam benedictione accidentali, quæ in ipsa Missa a Sacerdote pronuntiat; at non carent benedictione essentiali, qua Sacerdos, ut Dei & Ecclesiæ minister contrahentes coniungit.

VI. Obiiciunt 5. auctoritatem S. Thomæ & Theologorum multitudinem. Resp. Pro utraque sententia afferuntur Angelici Doctoris testimonia. Prioris sententiæ patroni producunt hæc, quæ *Lib. IV. cont. Gent. c. lxxviii.* Angelicus scribit. *Matrimonium, inquit, in quantum ordinatur ad bonum Ecclesiæ, oportet quod subiacet regimini ecclesiastico. Ea autem quæ populo per ministros Ecclesiæ dispensantur, sacramenta dicuntur. Matrimonium igitur, secundum quod consistit in coniunctione maris & femine intendentium prolem ad cultum Dei generare, & educare, est Ecclesiæ sacramentum: unde & quadam benedictione nubentibus per Ministros Ecclesiæ adhibetur: & sicut in aliis sacramentis per ea quæ exterius aguntur, spirituale aliquod figuratur; sic & in hoc sacramento per coniunctionem maris & femine coniunctio Christi & Ecclesiæ figuratur.* Rursus in *IV. dist. 1. artic. 3. ad 5. licet, inquit Cano;* communes opiniones sequeretur, tamen veritate coactus docet matrimonium, sicut & poenitentiam, esse sacramentum, *secundum quod utrumque est sacramentum, in dispensatione ministrorum Ecclesiæ consistens, utrumque habet aliqua verba.* Hæc testimonia videntur satis perspicua. Nihilominus contrariæ opinionis patroni alia opponunt, quæ videntur adductis contraria, quæ habet in *Suppl. qu. xlv. art. 5. ad 2.* Quare negari nequit quin ambigua sit super hac controversia S. Thomæ mens. Propterea Sylvius in *2. 2. qu. c. art. 2. ad 6.* docet, S. Doctorem, si suam Summam absolvisset, declaraturum fuisse, nihilstrum sacramenti matrimonii esse Sacerdotem: præsertim, inquit, quod *III. Part. quæst. lxxxiii. art. 3. ad 3.* expresse dicat: *Dispensatio sacramentorum pertinet ad ministros Ecclesiæ.* Et in *Suppl. qu. viii. art. 1. Solus ille est minister sacramentorum, in quibus gratia datur, qui habet ministerium super corpus Christi verum, quod solius Sacerdotis est.* Item *qu. xxxi. art. 1.* Nullius sacramenti dispensatio laicis ex officio competit. Denuo *qu. lix. art. 2. ad 1.* *Matrimonium, secundum quod est sacramentum consistens in dispensatione ministrorum Ecclesiæ, non competere infidelibus.* Ad multitudinem Scholasticorum, contrariæ opinioni patrocinantium, quod at-

ti-

tinuit, respondetur, hunc magnum numerum probabilem quidem reddere oppositam opinionem, secus certam. Idcirco disputare licite in utramque partem quisque valet, eam que sibi eligere quam probabiliorē iudicat.

VII. Illud ex iis quæ dicta sunt, inferri iure posse existimo, nempe sententiam quæ defendit, Sacerdotem esse matrimonii ministrum, facilius Novatorum commenta explodere, & minoribus absurdis obnoxiam esse. Præterea sententia hæc omnino conformis est universæ Ecclesiæ catholice praxi; idque propugnat quod re ipsa observatur, observatumque semper Ecclesia voluit. Neque ex hoc dissidio aliquid emolumenti capere Novatores possunt. Nam omnes Catholici conveniunt, matrimonium iuxta ritum & leges Ecclesiæ celebratum sacramentum esse. Sit postea nec ne sacramentum, absque sacris ritibus celebratum, disputatio scholæ est. Quare prudenter concludit Melchior Cano. *Sed sive nostra opinio sit vera, sive falsa, nihil moror. Si Lutherani de hoc matrimonio- rum genere disceptare voluerint, intelligant se in scholæ disceptationes incurrisse; nec oportere Catholicum ad eorum argumenta respondere.* Sin vero argumententur, matrimonium cum sacris ceremoniis, cum sacra materia, cum sacra forma, a sacro ministro administratum, quemadmodum in Ecclesia Romana semper usque ab Apostolis administratum est: si hoc, inquam, argumententur, Sacramentum Ecclesiæ non esse, tunc Catholicus respondeat, animose defendat, secure contra pugnet.

CAPUT VI.

De consensu mutui ad matrimonium necessarii conditionibus.

I. Quæst. I. An, ut validum sit matrimonium, utriusque coniugis consensus requiratur? Resp. Adfirmant omnes.

Dictum enim supra est, consensum mutuum utriusque coniugis causam effectricem esse matrimonii: Matrimonium autem firmum vinculum esse nequit perpetui amoris, animorumque coniunctionis, nisi utraque pars suum consensum præbeat. Quoniam sine mutuo consensu, non transfertur proprii corporis dominium. Bona quippe propria in alterius transire potestatem nequeunt, nisi vel lege cogente, vel ipsius domini consensu. Nulla autem lex est quæ cogat ut quis proprii corporis dominium in alterius potestatem transferat. Ergo solo mutuo consensu eorum qui

contrahunt, transferri dominium istud, valet.

II. Disputant Scholastici, possit ne Deus sua absoluta potestate supplere contrahentium consensum, & efficere ut verum sit matrimonium, non accedente coniugum consensu. Adfirmant plures cum Estio in *IV. dist. xxvii. §. 3.* Quia Deus supremo suo dominio conferre uni potest dominium in alterius corpus, atque adeo eiusdem supplere consensum. Negant alii. Verum quæstio ista inter otiosas collocanda est. Numquam enim Deus hac usus potestate est, & definire infinitæ potestatis divinæ consuetudine fugit humanæ mentis aciem.

III. Quæst. II. Quæ conditiones requirantur ad consensum, ut validum efficiat matrimonium? Resp. Consensus debet esse internus, sincerus & non fictus, liber & non coactus, ab errore immunis, & publicus, atque signo exteriori manifestatus.

IV. Quæst. III. An consensus interior nullo exteriori signo expressus sufficiat ad matrimonium? Resp. Negant omnes; & ratio est manifesta: tum quia consensus iste materia est sacramenti, quæ necessario sensibilis sit oportet: tum quia consensus unius coniugis acceptari ab alio debet. Acceptari autem non potest, nisi per exteriora signa manifestetur. Neque enim homines, quemadmodum Angeli, communicare sibi conceptus suos valent sola animi directione, sed solum per externa aliqua signa, siue verba sint, siue quodlibet aliud symbolum.

V. Quæst. IV. An consensus in matrimonium necessario exprimendus verbis sit ab iis qui loqui possunt, sufficiantque in mutis & surdis nutus, vel alia signa? Resp. Concilium Florentinum in decreto &c. hæc statuit. *Causa efficiens matrimonii regulariter est mutuus consensus, per verba de presenti expressus.* Particula illa regulariter verba, non consensum afficit: consensus enim non modo regulariter, sed semper necessarius est; non item verba, quæ suppleri per aliqua externa signa possunt, ut in mutis, surdisque, quando isti matrimonium ineunt; quemadmodum Innocentius III. cap. *Tux fraternitatis* statuit, inquit: *Surdos, & mutos posse contrahere matrimonium sine verbis. Quod enim verbis non possunt, signis declarare valent.* Et hoc expresse Catechismus Concilii Tridentini *Part. II. cap. viii. §. 10.* declarat. *Verborum loco tum nutus, & signa, quæ intimum consensum aperte indicent, satis ad matrimonium esse possunt: tum etiam ipsa taciturnitas, cum puella*

puella propter verecundiam non respondet, sed pro ea parentes loquuntur.

VI. P. Claudius La-Croix fallitur, & fallit Lib. VI. qu. III. num. 231. inquit, Canum putasse, matrimonia solis nutibus contracta non esse sacramenta. Canus enim docet, matrimonia contracta solis nutibus non esse sacramenta in hypothese, quod coniuges essent ministri huius sacramenti: quia Ecclesia sacramentorum ministros nutus & furdos non habet. Ceterum Canus non negat matrimonium nutibus contractum esse sacramentum, quando celebratur iuxta Ecclesiarum ritum, Sacerdote benedicente, & coniungente sponfos præbentes materiam sensibilem sive per verba, sive per nutus.

VII. Disputant Casuista, an valentes loqui peccent mortaliter, si, neglectis verbis, solis nutibus matrimonium celebrent. P. La-Croix loc. cit. refert ex una parte Ledesnam, Rodriquez, Sylvestrum, Averfam, requirerentes verba sub mortali: ex altera Sanchez, Filliucium, docentes venialiter tantum peccare qui verba omittunt nutibus substitutis: sed Pontius, inquit, Castropalaus, Henriz, Tamburinus, Sporer, Krin, quibus accedit Leander disp. VI. quæst. XXII. dicunt per se nullam esse culpam, neglectis verbis exprimere alio signo consensum internum, dummodo absit periculum scandali, & dubii de existentia consensus. Has omnes opiniones Lectorum arbitrio P. La-Croix more suo relinquit. Bilances casuisticae ponderandi malitiam mortalem, vel venialem sæpe mihi defunt. Certe solum aio, peccare regulariter illos qui loqui cum possint, verbis omissis, nutus, vel alia signa adhibent. Excipere casum puellæ verecundæ, aut aliud legitimum impedimentum.

VIII. Quæst. V. Utrum consensus interior ad matrimonii valorem debeat esse verus & sincerus, an sufficiat fictus per verba exterius serio de presenti expressus? Resp. Plures hac de quæstione circumferuntur opiniones. Mihi probabilius est, consensum interiore fictum simulatumque, licet verbis de presenti serio expressum, non efficere matrimonium validum. Hanc doctrinam aperte tradit Innocentius III. cap. Taa nos de sponsal. his verbis. Sine consensu nequeunt cetera fœdus perficere coniugale. Hanc sententiam perspicue docet S. Thomas in Suppl. quæst. XLV. art. 4. ubi in argumento quod vocant prolusorium, hæc habet. Intentio requiritur in omnibus sacramentis. Sed ille qui corde non consentit, non habet intentionem matrimonii

contrahendi. Ergo non fit matrimonium. Deinde in articulo corpore hoc pacto ratiocinatur. Sicut se habet ablutio exterior ad baptismum; ita se habet expressio verborum ad hoc sacramentum. Unde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere sacramentum, sed ludum & dolum facere, non esset baptizatus; ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit. Decretoria hæc sunt, nec commentatione nostra egent. Plura obtrudi solent in oppositum, quæ resoluta manent ex iis quæ dicta sunt Tom. VIII. de intentione necessaria in perficiendis sacramentis, quæ ibidem videre tu poteris, ne ego actum agam.

IX. Quæst. VI. An qui simulate contrahit matrimonium cum aliqua, peccet mortaliter, & teneatur consentire, eamque ducere? Resp. Qui simulate contrahit, peccavit mortaliter, contra veritatem quidem ratione mendacii, contra iustitiam vero, quod alterum contrahentem fraude & dolo decepit.

Ad secundam partem quod attinet, alleganti se fide contraxisse, fidem adhibendam non esse, Innocentius III. cap. Per tuas de probat. docet, inquit, nimis indignum esse iuxta legitimas sanctiones, ut quod quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Quæ absurda, quæ familiarum, Reipublicæ, & Ecclesiæ perturbationes non consequerentur, si adfirmanti, se animo simulate contraxisse, fides adhiberetur? Non modo audiri absolute non debet talis simulator, sed severis poenis puniri a Superiore debet ob fraudem, qua & contrahentem, & Ecclesiam decepit.

XI. Quare absolute loquendo, qui simulate contrahit, sub gravi peccato obstringitur vere & sincere consentire, & feminam cum qua fide contrahit, ex animo ducere: tum ut resarciat iniuriam illatam Ecclesiæ, & parti; tum ut scandala, & damna quæ inde suboriri possent, impediatur. Eiusmodi simulatores absolvendi nullo modo sunt, nisi prius verum consensum sive interius, sive exterius, prout prudenter Sacerdos iudicaverit, præstent.

XII. Quæst. VII. Sunt ne aliqui casus in quibus simulator non teneatur ducere feminam cum qua fide contrahit? Resp. Sequentes casus assignant plures Theologi. I. Si simulator alteram duxerit sincero animo: quo in casu, inquit, priori feminæ illata damna compensare simulator deberet. Verum communiter hæc opinio reiicitur. Ecclesia enim semper hunc compellit manere cum prima; ut

ut colligitur ex cap. Licet de sponsal. & docet loc. cit. ad 3. S. Thomas. In tali casu Ecclesia compellit ad standum cum prima uxore: quia secundum ea iudicat quæ foris apparent: nec decipitur in iustitia, sive iniure, quamvis decipiatur in facto. Si tamen revera consensus fuit coram Deo fictus cum prima uxore, & verus sincerusque cum secunda, tunc, addit Angelicus ibi, ille debet potius excommunicationem sustinere quam ad primam uxorem accedat: vel debet in alias regiones remotius fugere. Quoniam secunda in hoc casu esset vera uxor, quamvis Ecclesia secundum ea quæ extrinsecus apparent, iudicet in favorem primæ: quia præsumit adfuisse verum consensum. Quando tamen certa & indubitata argumenta occurrerent, defuisse re ipsa cum priore consensum; tum iudex ecclesiasticus post reparatum damnatum illatum parti læsæ, & peractam poenitentiam ob mendacii & fraudis iniquitatem absolvere posset reum, & nullum declarare prius matrimonium.

XIII. 2. Si sit maxima inter eos disparitas, & evidentia ficti consensus signa appareant, tunc præsumi potest, mulierem voluisse decipi, & non fuisse vere deceptam. 3. Casus, si mulier quæ decepta apparet, se virginem simulaverit, cum re ipsa non esset: tunc enim fictio ex utraque parte extaret. 4. Si capitales inimicitia, scandala, diffidia, cædes, aliaque id genus mala ex tali matrimonio oritura timeantur. In his casibus, inquit, iudex ecclesiasticus poterit iuxta circumstantiarum varietatem talia matrimonia ficta rescindere, compensatione pecuniaria adiecta.

XIV. Quæst. VIII. Quid dicendum de prole ex matrimonio fide contracto suscepta? Resp. Legitimam prolem ex tali matrimonio susceptam reputandam esse, antequam fictio probetur, docent communiter Auctores cum S. Thoma in IV. dist. XLV. quæst. I. artic. 3. ad 2. ubi hæc habet. Ignorantia excusat illicitum coitum a peccato, nisi sit affectata. Unde illi qui conveniunt bona fide in facie Ecclesiæ, quamvis sit impedimentum, dum tamen ignorant, non peccant, nec filii sunt illegitimi. Fictiones istæ, ut iam dixi, communiter improbandæ sunt, & reiiciendæ. Uni coniugi, affirmanti se non consensisse in matrimonium, fidem alter coniux adhibere non debet, nec alterum inire coniugium potest. Sicut Ecclesia non præbet fidem asserenti, & non probanti fictionem, ita neque privatus coniux credere eidem debet, ut in Suppl. q. XLV. art. 4. ad 2. S. Thomas docet,

inquit: Si desit consensus mentalis ex parte unius, ex neutra parte est matrimonium: quia matrimonium consistit in mutua coniunctione. Tamen probabiliter potest credi dolus non esse, nisi signa evidentia doli appareant: quia de quolibet præsumendum est bonum, nisi probetur contrarium. Unde ille excusatur parte doli non est, a peccato excusatur per ignorantiam. Quando iudicis sententia rescissum prius matrimonium fuerit, tum iniri secundum poterit.

XV. Quid, si unus coniux certus sit, prius matrimonium, iudicis sententia dissolutum, esse validum in foro interiori? Tum iste nequit secundum coniugium inire. Qui dubitat, sit ne matrimonium suum validum, debet doctiores viros consulere, & illorum iudicio dubium deponere. Quod si dubium probabile fuerit, & deponi prudenter nequeat, tunc reddere, minime tamen petere potest debitum: ut docet S. Thomas in Suppl. q. IV. art. 9. ad 3. Ratio primi est, quia dubitatio unius non sufficit ad privandum alterum sua legitima possessione. Secundum vero patet: quia cum dubium deponi prudenter nequeat, periculum fornicationis adest, quod quisque vitare tenetur.

XVI. Quæst. IX. An consensus metu extortus nullum matrimonium efficiat? Resp. Principio distinguenda a metu coactio est. Hæc a principio extrinsecus operante manat, quæ in internos voluntatis actus agere minime valet. Ideo communiter Theologi docent, voluntatem intrinsecus cogi non posse. Quando enim vult, proculdubio voluntarie vult.

XVII. Multiplicem metum Theologi distinguunt. Alius metus gravis est, qui concipitur de aliquo malo imminente vel in se gravi, ut est mors, exilium, carcer, mutilatio, vel gravi ex apprehensione timentis. Iuveni, vel mulieri potest esse grave malum quod leve est viro. Timor levis est de malo & in se, & respectu timentis personæ levi. Prior dicitur cadens in virum constantem, secus posterior.

XVIII. Præterea alius metus est a naturali interna causa ortus, qui vel ob vitam servandam, vel ob poenam æternam, similemve fugiendam ad agendum impellit. Alius est metus qui a causa exterius agente proficiscitur: & hic duplex est. Aut enim causa exterius agens est dumtaxat metus occasio, ut est tempestas maris respectu mercatoris, qui, ut vitam a saviente tempestate servet, merces proicit, vel votum edit: ubi tempestas non est causa, sed occasio talis projectio-

nis, & voti: neque enim tempestas huc tendit, ut mercatorem cogat ad merces proficiendas, votumve emittendum. Aut causa exterior est causa effectrix eiusmodi metus vim quam homini directe infert, ut cum latro, pugione districto iugulum petens, mortem comminatur, nisi pecunia sibi tribuatur. Hæc vis exterior vera est metus causa, unde actio manat.

XIX. Insuper alius est metus iustus a iudice, vel legitimo superiore ex iusta causa inflictus: ut cum iudex Titium sub matrimonii fide virginis corruptorem ad carcerem damnat, aliave gravi poena plectit, ut violatam virginem ducat in matrimonium. Alius est metus iniustus, qui iniuste absque legitima causa incutitur. Tandem est metus reverentialis, qui dicitur existimatio futuri mali quod sibi quisque metuit ab illis sub quorum extat potestate, & quos revereri tenetur; ut sunt filii respectu parentum, subditi respectu superiorum. His præmissis, ad questionem propositam respondetur.

XX. Dicendum 1. est, matrimonium ex metu gravi iniuste incusso celebratum, nullum & irritum esse: & fatentur omnes, declaratumque est ab Alex. III. cap. Cum locum de sponsalibus, his verbis. *Cum locum habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est ut ubi assensus cuiusdam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de illo queritur, plena debet securitate gaudere, cuius est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere quod odit.* Rationem assignat Doctor Angelicus in *Supp. qu. XLVI. art. 3.* his verbis. *Vinculum matrimonii est perpetuum. Unde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractus tollit, quia potest repeti restitutio in integrum. Et ideo hæc coactio metus, que cadit in constantem virum, tollit matrimonium, & non alia.* Vide plura alia ibi. Ratio hæc matrimonia irritandi evidens est. Quia matrimonium perpetuum animorum foedus includit. Consensus autem gravi metu extortus nec plene liber est, nec benevolam animorum societatem inducit, sed potius dissidia parit: idcirco iure Ecclesia eiusmodi matrimonia irrita declaravit.

XXI. Disputant Theologi, sint ne hæc matrimonia nulla iure natura, an tantum iure ecclesiastico. Communior & probabilior sententia est, nulla esse iure dumtaxat ecclesiastico, iuri tamen naturali quammaxime

consentaneo. Quoniam metus natura sua non tollit voluntarium simpliciter, sed tantum secundum quid, ut *Tom. VI.* dictum est.

XXII. Dicendum est 2. matrimonium ex gravi metu iuste incusso, sive ex causa naturali interna, sive externa, validum esse, ut communiter docent omnes. Si causa interna sit, res manifesta est. Qui enim vel mortis metu, vel sanitatis amore matrimonium contrahit, liber eligit hoc bonum, ut malum effugiat. Qui ergo coniugium init, ut ab aliquo malo se se liberet, quoties malum istud directum in hunc finem non est, ut consensum extorqueat, vinculo coniugali obstringitur; quemadmodum qui furente tempestate votum edit, voto obstringitur, quia libere vovet. Et eiusmodi causæ sunt porius occasionales quam veræ causæ actionis: quia non sunt in talem finem directæ. Si causa exterior metum iuste incutiat, ut matrimonium contrahatur, tunc sibi imputare debet contrahens, qui suo crimine impulit iudicem ad infligendam poenam, qua compulsus uxorem ducit puellam quam post datam matrimonii ineundi fidem desloravit. Hoc enim iustitiæ ordo postulat, ut damnum illatum reparetur. Validum quoque est matrimonium illius qui, ut evadat supplicium capitale, vel aliud malum, etiam iniuste illatum, non tamen eum in finem ut matrimonium contrahatur, talem feminam ducit uxorem.

XXIII. Dicendum est 3. matrimonium ex metu levi contractum validum esse: quia metus levis facile repellitur, nec libertatem aufert. Similiter matrimonium ob metum reverentialem initum validum est; dummodo ex parte parentum desint comminationes, iræ graves, quæ morosam ac difficilem cum iisdem cohabitationem efficerent. Quia tum metus evaderet gravis, & iniustus. Tunc enim metus iniuste incussus dicitur, quando qui illum incutiunt, peccant contra iustitiam, & bonos mores. Peccant autem parentes, & quidem graviter, quoties vi cogunt filios ad certa matrimonia ineunda.

XXIV. Ex his quæ hæcenus dicta sunt, valida habentur sequentia matrimonia. 1. Qui concubinati mortis, aut inferni, aut naufragii metu percussus ducit, validum contrahit matrimonium. 2. Qui ad mortem iuste damnatus, si ab aliquo postulatur ad nuptias, ut mortem declinet, validas nuptias contrahit. 3. Rarum est matrimonium illius qui iudice mortem, aut carcerem comminante ducit illam quam desloravit. 4. Si iuvenis inventus in stupro a parentibus cum propria fi-

lia,

lia, timens sibi mortem inferendam, sponte offerret se ducturum in coniugem filiam, validum esset coniugium. 5. Si parentes minarentur, se hunc stupratorem adducturos ad iudicem, nisi ducat filiam, quam invitam violavit: & is metu hoc concussus eam sponte ducat, ratum est matrimonium: quia iuste parentes talem stupratorem ad iudicem deferre valent. Contra si ipsi mortem, aut grave malum inferre tentarent, tunc matrimonium ex tali metu contractum nullum esset: quia talis metus iniuste esset incussus. Licet enim parentes iure stupratorem invitæ filie deferre ad iudicem valeant; ipsi tamen minari, vel inferre mortem, sive aliud grave malum nequeunt. Similiter nullum esset matrimonium, si filia libere consensisset in stuprum, eamque ex gravi metu sibi incusso duceret: quia metus iniuste esset intentatus. Tunc enim parentes ius tantum habent accusandi penes iudicem stupratorem, & adigendi ut damnum illatum resarciat; secus infligendi timorem ad extorquendum consensum in matrimonium, nisi sub fide matrimonii ineundi eam revera violasset.

XXV. Quid de hoc matrimonio dicendum? Sempronius, passus a Titio iniuriam per furtum, aliudve crimen, minatur illum accusare apud iudicem, nisi talem puellam ducat in uxorem. Matrimonium irritum foret: quia quamquam Sempronius iure potitur accusandi Titium apud iudicem ad damnum sibi illatum reparandum; nullum tamen ius habet comminandi accusationem, ut illum compellat ad matrimonium contrahendum. Et quamvis hoc timore percussus Titius contraheret matrimonium, illudque iuramento confirmaret; nihilominus invalidum esset. Quia iuramentum non efficit validum quod ab Ecclesia irritum declaratum est. Qui iniusto metu compulsus contraxit, reddere debitum non tenetur.

XXVI. Quest. X. Quomodo coniugium ex metu iniusto initum convalescat? Resp. Si qui coactus contraxit, libere postea consentiat, validum evadit matrimonium, dummodo in altera parte, que libere consenserat, persistat consensus non retractatus; ut S. Thomas in *IV. dist. XXIX. quest. 1. artic. 3. quest. univ. 2. ad 2.* docet. *Ex consensu libero illius qui prius coactus est, non fit matrimonium, nisi in quantum consensus procedens in altero adhuc manet in suo vigore: unde si dissentiret, non fieret matrimonium.* Ratio patet: Matrimonium enim ex utriusque coniugis consensu mutuo pendet. Quare licet matrimonium nul-

lum fuit ex defectu consensus illius qui coactus contraxit; nullum est, si consensus ab altera parte præstitus non perseveret; licet coactus libere postea consentiat. Quoniam utriusque coniugis consensus moraliter saltem simultaneus, & reciprocus sit oportet. Ex utraque igitur parte renovari consensus debet, si in altera parte non persistat, ut matrimonium convalescat. Si matrimonium primo contractum fuit cum Parocho & testibus, nemine reclamante, nullaque timoris incussi mentione facta, sat matrimonium convalescit per solum privatum etiam occultum consensum, mutuaque maritalem cohabitationem. Contra, si coram Parocho & testibus vis illata fuisset, aut metus incussus tunc innotuisset, matrimonium rursus coram Ecclesiæ facie celebrari deberet; ut S. Pius V. & Congregatio Concilii declararunt.

XXVII. Qui directe, vel indirecte timorem gravem iniuste incutiunt, ut aliquem cogant ad matrimonium ineundum, sunt ipso facto excommunicati a Concilio Tridentino *sess. xxiv. cap. ix. de reform. matr.*

XXVIII. Quest. XI. An consensus, adiecta conditione, datus per verba etiam de præfati, satis sit ad matrimonium validum? Resp. Negant communiter omnes. Quare si quis dicat: Accipio te in uxorem, si pater meus consenserit, matrimonium nullum est: quia conditio adiecta consensum præsentem suspendit. Matrimonium autem non fit nisi per consensum præsentem expressum, & absolutum. Quare dum apposita conditio impletur, necessarius est consensus novus. Quid, si ante conditionem impletam commisceantur? Ad hunc casum responderet Innocentius III. cap. *Per tuas* de conditionibus appositis, his verbis. *Cum liquide constet, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsequuta, pro matrimonio est presumendum: quia videntur a conditione apposita recessisse. Nam etsi probatum sit, quod postquam pater & patruus contradixere sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali coniunctione cognoverit, non est tamen aliquo modo probatum, quod antequam ipse cognovisset eandem, pater eius & patruus contradicere curavissent.* Pontifex summus hunc contractum: Accipio te in meam, si pater & patruus consenserit, de quo consultus fuerat, non vocat matrimonium, sed sponsalia. Deinde, ut controversiam dirimat, iuris præsumptionem allegat, nempe præfatum consensum revocasse adiectam conditionem. Si quidem eo ipso quod copula carnali cognoverit sponsam, iure præsumitur conditionem

revocasse. Similem decisionem dedit Congregatio Concilii Tridentini coram Clemente VIII. ad hunc casum, qui idem est. *Titius cum Berta coram Parocho & testibus contraxit matrimonium per verba de presenti, sed hac tamen conditione, si id salvo meo honore fieri potest, & si fratribus meis placuerit. Deinde non expectato conditionis eventu copulam habuit cum Berta affectu maritali; & copula scitur a multis. Queritur, an per hoc sit iam firmatum matrimonium de presenti, nec oporteat expectare conditionis eventum. Et ratio dubitandi est, quoniam contractus ille coram Parocho, & testibus, cum fuerit per appositam conditionem suspensus, non potuit habere vim matrimonii de presenti, sed sponsalium de futuro; & copula cum affectu maritali subsequuta, quamvis ostendat recessum fuisse a conditione, tamen non sufficit ad matrimonii veritatem, nisi de presenti contrahatur coram Parocho, & testibus. Cui casui hoc præbet Sacra Congregatio responsum. Sacra Congregatio Concilii censuit, in casu proposito valere matrimonium; nec requiri ut de novo coram Parocho, & testibus contrahatur.*

XXIX. Quæst. XII. *Quæ adiectæ conditiones possunt matrimonio?* Resp. Quæ nunc dicenda sunt, sponsalia potius quam matrimonium spectant. Matrimonium quippe sub conditione contrahi præsertim post Tridentinum nequit. Conditiones quæ apponi valent, diversi sunt generis. Aliæ sunt generales, quilibet contractui intrinsicè insitæ, ut sunt istæ: Ducam te, si Deo placuerit, si vixerimus &c. Aliæ sunt peculiæ & intrinsicæ, sine quibus consistere matrimonium nequit; puta si quis dicat: Accipiam te in coniugem, si ab alio matrimonio sis libera, si non sis mea consanguinea. Aliæ sunt quæ extrinsecus necessario futuræ sunt; ut si dicas: Ducam te, sis Sol cras oriatur. Aliæ prorsus impossibiles; ut si dicas: Contraham tecum, si cælum digito tetigeris. Aliæ sunt possibiles & contingentes; & hæc rursus dividuntur in honestas, turpes, & indifferentes. Turpes aliæ sunt contra substantiam matrimonii; aliæ extra eiusdem substantiam. Aliæ tandem sunt de futuro, vel de præterito, vel de presenti.

XXX. Conditiones generales, vel necessarie nullo modo suspendunt matrimonium. Conditiones quæ aut ex rei natura, aut ex Ecclesiæ auctoritate insunt matrimonio, quod sine eisdem consistere nequit, non efficiunt sponsalia conditionata, neque suspensa: v. g. si dicas: Accipiam te, nisi sis consanguinea,

vel matrimonio iuncta, vel si coram Parocho consensum dederis. Conditiones eiusmodi intrinsicè insunt ipsi contractui, ac perinde est sive taceantur, sive exprimantur: cum natura veræ conditionis, cuius est effectum suspendere, careant. Similiter conditiones necessario futuræ contractum nullo modo suspendunt, quando conditio diem certum habet, ut crastinus Solis ortus. Si vero contrahens diceret: Contraham tecum, si cras Sol celo sereno sit oriturus: contractus esset conditionatus: quia conditio adiecta contingens est. Similiter si contrahens Solis ortum præfigeret, tamquam terminum in quocumque nuptiæ essent, non tamquam conditionem, effectus suspenderetur. Quando conditio, alioquin necessaria, contingens evadit, quia diem certum præfixitum non habet, effectum suspendit, ut si dicas: Ducam te in coniugem, si Titius moriatur.

XXXI. Conditiones impossibiles, & turpes, quæ matrimonii substantiam non inficiunt, pro non adiectis habentur: & matrimonium ratum consistit, ut Gregorius IX. cap. *Si conditiones*, declaravit his verbis: *Si conditiones contra substantiam coniugii inferantur; puta si alter dicat alteri: Contraham tecum, si generationem prolis evites, vel do nec inveniam aliam honore, vel facultatibus ditorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, caret effectu; licet aliæ conditiones appositæ in matrimonio, si turpes, aut impossibiles fuerint, debeant propter eius favorem pro non adiectis haberi.* Conditiones istæ turpes, quia sunt contra bonos mores, & ad scelera viam aperiunt, reiiciuntur, & pro non adiectis habentur: quia Ecclesia matrimonio, quoad fieri potest, favere vult. Si vero conditiones istæ sint vel de præterito, vel de presenti; ut, si dicas: Tecum contraham, si hominem occidisti, si sis inimica Sempronii: communiter Theologi docent, tam has conditiones, tamen si turpes, reiiciendas non esse, atque probato conditionis eventu, contractum consistere, quod conditiones istæ non inducant peccatum, sed illud supponant.

XXXII. Quæst. XIII. *Quenam conditiones adversantur substantiæ matrimonii?* Resp. Quæ bona matrimonii, videlicet prolem, fidem, & sacramentum, impetunt. Sunt autem eiusmodi vel similes: Accipio te in meam, si nullos mihi genueris filios, si generationem devitaveris, si sterilitatis venenum sumptis, si adulterandam te prostitueris:

contraham tecum, usquedum venustiore, nobiliores, ditioresve invenero. Istæ & similes conditiones inficiunt ipsam matrimonii substantiam, nullumque efficiunt.

XXXIII. Si matrimonio, aut sponsalibus apponantur conditiones de presenti, aut de præterito, posita conditione, consistunt sponsalia & matrimonium; sublata conditione, nulla sunt sponsalia, & matrimonium: ut si dicas: Accipio te in meam, si sis virgo, si sis primogenita, si consentiant tui parentes. Et hoc verum habet, dummodo conditiones turpes non sint, aut bonis matrimonii non adversentur, eoque animo apponantur, ut efficiant contractum conditionatum. Quare etiam si copula carnalis succedat, quando conditio est de presenti, vel de præterito, matrimonium irritum est: ut si dicas: Accipio te in uxorem, si sis virgo, legitima, nobilis &c. Deinde, matrimonio consummato, comperit eam pro tempore quo initus contractus est, virginem non fuisse, nec legitimam, nec nobilem. Hoc quippe in casu matrimonium initio nullum fuit, & copula consequente convalescere nequit. Si conditio fuisset de futuro; tunc suspendisset actum usque ad conditionis eventum. Quare si medio tempore copula carnalis affectu maritali accessisset, tunc Ecclesia præsumit contrahentes a conditione recessisse, & consensum conditionatum transiisse in absolutum, atque adeo matrimonium ratum esse; ut ex Innocentio III. supra dictum est. Verum quando conditio est de presenti, aut præterito, actus suspensus non hæret: sed, conditione extante, absolutus & validus; conditione sublata, nullus omnino est; ut Innocentius IV. Hostiensis, & Canonistæ plures docent, quibus accedit Fagnanus in caput *Si conditiones*.

XXXIV. Si quis dicat: Accipio te in meam, si patri meo placuerit; sciebatque patrem esse mortuum; conditio pro non adiecta habetur: si vero ignorabat patris mortem, nullum est matrimonium, nisi novus consensus accedat. Si pater vivit, taceatque, si ex circumstantiis colligatur tacere, quia illi placet contractus, matrimonium valet: contra si iudicetur tacere, quia displicet, nullus contractus est. Si dubitetur, cur taceat, abstinendum a contractu, donec se declaret. Si consentiat, & postea dissentiat, validum erit matrimonium, dummodo sponsi perseverent in voluntate contrahendi usque ad assensum patris. Prudentia tamen opus est. Nam iuxta prudentum intelligentiam conditio præfata postulat ut pater plene ac-

quiescat. Quare si intra breve temporis intervallum consentiret & dissentiret, tunc contractus nullus esset. Hoc tamen ex circumstantiis iudicandum est.

XXXV. Quæst. XIV. *Conditio honesta, contraria bonis matrimonii, irritat ne matrimonium?* Resp. Si conditio turpis sit, omnes adfirmant. Si conditio sit honesta, disputant in utramque partem. Quando sponsi contrahunt sub conditione perpetuæ castitatis, tunc non solum copula carnalis aufertur, sed etiam ius ad copulam, & potestas mutua in propria corpora. Uterque obligatur ad non petendum, neque reddendum debitum. Hoc autem iure sublato, matrimonium nullum est. Nam licet sociari cum matrimonio possit intentio non petendi debitum, & non cognoscendi coniugem; si tamen hoc deducatur in pactum, substantia matrimonii, cui necessario inest ius ad copulam, destruitur. Sanctissimi sponsi B. Virgo, & Ioseph absolute contraxerunt, & mutuam corporum potestatem transulerunt, nullo adiecto pacto sibi reciproce numquam reddendi debitum; quamvis animum habuerint ab omni carnali copula abstinendi, ut S. Thomas III. Part. quæst. XIX. art. 2. docet. *Uterque consensit in copulam conjugalem, non autem expresse in copulam carnalem, nisi sub conditione, si Deo placuerit. Et rursus in IV. dist. xxx. quæst. II. art. 1. quæstionum. 2. ad 2. subdit: Beata Virgo antequam contraheret cum Ioseph, fuit certissima divinitus quod Ioseph in simili proposito erat, & ideo non se commisit periculo nubens: nec tamen propter hoc aliquid veritati deperit: quia illud propositum non fuit conditionaliter in consensu appositum: talis enim conditio, cum sit contra matrimonii bonum, scilicet prolem procreandam, matrimonium tollet.* Aliqui contendunt validum esse hoc matrimonium, tali conditione abstinendi a copula affectum: quia adhuc ius remotum ad copulam manet. Sed hæc opinio mihi non probatur.

XXXVI. Quæst. XV. *An conditio indifferens, vel impertinens suspendat contractum?* Resp. Adfirmant plures recentiores: iuxta quod si dicas: Accipio te, si pluat, si saltes: suspenditur contractus, donec pluat, saltes &c. quia omnis conditio a iure non improbata apponi matrimonio potest. Conditio autem indifferens, aut impertinens nullo iure improbatur. Ergo tales conditiones suspendunt matrimonium. Verum quamvis opinio hæc admitti possit; tamen culpa non vacarent qui his nugis & ineptiis magnum hoc

hoc sacramentum immiscerent : & vix dif-
cuti absque culpa tam ineptæ quæstiones valent.

XXXVII. Quæst. XVI. *Quid, si cum duabus conditione adiecta honesta sponsalia contrahas ?* Resp. Ille contractus valet cuius conditio prius impletur. Si conditiones eodem momento implerentur, neuter contractus validus esset. Verum & hæc opinio inter otiosas collocanda videtur.

XXXVIII. Quæst. XVII. *An impedimento dirimente irretiti contrahentes, adiecta conditione, si Papa dispensaverit, coniugium conditionatum efficiant ?* Resp. Recentiores plures respondent. Si impedimentum tale sit a quo Papa dispensare non solet absque gravissima causa, quæ desit in contrahentibus, contractus nullus est. Si autem dispensare a tali impedimento Pontifex soleat, tum validum matrimonium conditionatum asserunt, dummodo coram Parocho, & testibus initum fuerit; ita ut adveniente dispensatione, non sit necessarius novus consensus. Addunt eiusmodi contrahentes monendos a Parocho esse, contractum suspensum hæere, usquedum impleatur conditio, & consequenter ne domi cohabitent, sed separati vivant. Si conditio sit de præsentis, vel de præterito, monere eos Parochus debet, illos Ecclesiam non habiturum ut coniuges, nisi conditio apposita extet. Verum probabilius mihi videtur, eiusmodi matrimonia conditionata numquam admittenda a Parocho esse, sed prorsus suspendenda, donec impleta conditiones fuerint; & non nisi matrimonia absoluta, & omni conditione, sive de præterito, sive de futuro sublata, celebranda esse.

XXXIX. Quæst. XVIII. *Quibus verborum formulis exprimendus consensus matrimonii sit?* Resp. Illis exprimi verbis & signis debet quæ iuxta patriæ, & nationum idioma præferunt consensus reciprocum de præsentis: ut sunt eiusmodi, Accipio te in uxorem, duco te &c. Quia ad matrimonium requiritur reciprocos verbis, aut signis de præsentis expressus consensus.

XL. Quæst. XIX. *Quid de hac formula dicendum, Non duco aliam, nisi te ?* Resp. Quando dictio includens particulam exceptivam est de præsentis, semper adfirmationem claudit; ut hæc, Non video nisi te, significat, te solum video, & neminem alium. Similiter in hac propositione, Nolo aliam uxorem nisi te, sensus est, te solum duco, & non aliam. In propositione e contrario de futuro particula exceptiva non adfert secum affirmationem: v. g. Non ingrediar aliam

Religionem, nisi Franciscanam: sensus non est, ut Religionem Franciscanam ingredi debeas; sed si aliquam ingressurus eris, illam solum, & non aliam suscipies. Similiter hæc propositio, Non ducam aliam, nisi Bertam, non inducit obligationem Bertæ ducendæ; sed solum, si aliquam duxeris, solum Bertam ducturus eris. Quare tales propositiones sponsalia non inducunt, nisi aliqua circumstantia sensum determinet; ut si quis post dotis stipulationem, aliasque circumstantias sponsalia comitantes dicat, Non ducam aliam nisi te; ex subiecta materia colligitur, sponsalia contracta esse, & hanc particulam exceptivam confirmare adfirmationem. Similiter particula exceptiva in propositione adfirmativa ponit actum in casu excepto, removetque ab aliis: ut si dicas, Ducam tantum te, vera est promissio, & firma sponsalia. Si vero dicas, Duco tantum te, fit matrimonium.

CAPUT VII.

De proprietatibus matrimonii, & polygamia successiva, ac simultanea.

Tres sunt matrimonii proprietates, seu bona propria, iuxta Patres, & Theologos, videlicet fides, proles, & sacramentum. Fides hic non accipitur pro virtute theologica, qua quis assentitur mysteriis a Deo revelatis; sed pro ea fidelitate, & iustitiæ parte qua promissa implentur. Heinc coniux dicitur fidem datam servare, quando aliam, vel alium nullo modo cognoscit. Fidem e contrario violat, si alteri sui copiam faciat. Proles est matrimonii finis, cuius procurandæ gratia contrahitur. Sacramentum indissolubilitatem & firmitatem contractus coniugalis prodit. In fide igitur unitas, seu unius cum una coniunctio, in sacramento perpetuum indissolubile vinculum intelligitur.

§. I.

De polygamia simultanea.

Matrimonii unitati opponitur polygamia, seu uxorum pluralitas: quæ vel successiva esse potest, cum nempe, mortuo priori coniuge, ad secundas nuptias superstes transit; vel simultanea, cum eodem tempore unus vir plures uxores, aut uxor plures viros habet. Convenit penes omnes, polygamiam, qua una mulier multis simul viris nuberet, esse contra ius naturale: quoniam eiusmodi coniunctio pugnat cum fine tum primario matrimonii, qui est proles ge-
ne-

neratio; cum evidens sit meretrices, pluribus viris se se commiscerent, infecundas esse: tum secundo, nempe proles educatione, incertus quippe tunc pater esset, atque adeo nullus esset alenda & educandæ proli obstrictus. Disputatur dumtaxat de polygamia qua unus vir plures simul uxores ducit, num adversetur iuri naturali, & divino.

II. Calvinus adeo hostiliter cum iure naturali, & divino pugnare contendit polygamiam, ut SS. Patriarchas veteris testamenti, qui plures habuere uxores, violati naturalis iuris, & adulterii fontes pronuntiet. Contra Lutherus, Bucerus, Melanchthon, aliique factiois Lutheranæ primipili Philippo Landgravo Hassiæ licitum esse declararunt, ut, vivente coniuge, a qua abhorrebat, alteram duceret: quorum auctoritate suffultus re ipsa alteram sibi desponsavit. Huiusce consilii & facti perspicua documenta in medium protulit Cl. Bossuetus Lib. VI. *Historic Variationum*. Lutheranis accessere Anabaptistæ.

III. Catholici omnes fatentur, polygamiam illicitam esse. Durandus, Abulensis, Maldonatus contendunt, polygamiam non pugnare cum lege naturali, sed tantum cum divina evangelica.

IV. Communis & vera Theologorum sententia est, polygamiam adversari legi naturali: idque evincunt Scripturarum, & Patrum auctoritate, & ratione. Nam Gen. II. hæc habentur. *Relinquet homo patrem, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Coniunctio duorum in carne una uxorum pluralitatem excludit.

V. Patrum testimonio hæc veritas confirmatur. Tertullianus Lib. de exhort. castit. cap. v. hæc habet. *Homo Dei Adam, & mulier Dei Eva unis inter se nuptiis functi, formam hominibus Dei, de originis auctoritate, & prima Dei voluntate sanxerunt.* Erunt duo, inquit, in carne una, non tres, neque quatuor: alioquin non iam una caro, nec duo in carne una. Subdit ibidem: *Numerus matrimonii a maledicto viro cæpit. . . Primus Lamech duabus maritatus, tres in unam carnem effecit.* Et iterum Lib. I. de monogamia cap. IV. *Semel tantum vim passa institutio Dei per Lamech, constitit postea in finem usque gentis illius.*

VI. S. Hieronymus Lib. I. contra Iovinianum inquit: *Una costa a principio in unam uxorem versa est. Et erunt duo in carne una, non tres, neque quatuor: alioquin iam non duo, sed plures. Primus Lamech sanguinarius & homicida unam carnem in duas divisit uxore.* Conc. Theol. Tom. X.

res. Fratricidium, & bigamiam eadem cataclysmi delevit poena. De altero septies, de altero septuagies septies vindicatum est.

VII. S. Thomas præ ceteris fusius, & eruditius hanc quæstionem discutit in IV. dist. xxxiii. quæst. I. art. I. & in Supplem. quæst. lxxv. artic. I. ubi omnia quæ opponi argumenta possunt, resolvit, & rationum momenta exponit. Ex multis pauca se ursum delibo. *Contra legem natura est (inquit) quod homo se ad impossibile obliget, & ut quod uni datum est, alteri detur. Sed homo contrahens cum una uxore sui corporis potestatem ei tradit, ut necesse sit ei reddere debitum cum petierit. Ergo contra legem natura est quod postea alteri potestatem sui corporis tradat: quia non posset simul utrique reddere debitum, si simul peterent.*

Præterea de lege natura est, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Sed vir nullo modo vellet quod uxor alium virum haberet. Ergo contra legem natura faceret, si uxorem aliam superinduceret.

VIII. Hæc in argumento *Sed contra*; quæ tamen in responsis ad hæc eadem argumenta uberius explicat. Deinde in corpore articuli distinguit ea quæ sunt contra prima præcepta, & contra finem primarium legis naturæ, ab iis quæ adversantur fini secundo. Statuit vero, polygamiam simultaneam pugnare cum fine non primario, sed secundo; seu polygamiam non adversari primis legis naturæ præceptis, sed tantum præceptis quæ sunt veluti conclusiones ex primis erutæ. Nam finis principalis matrimonii est generatio, & educatio proles. Hunc autem finem pluralitas uxorum in totum non tollit: cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fecundandis, & educandis filiis ex eis natis: concludit ille. Finis autem secundarius matrimonii est pacifica cohabitatio, tranquilla societas, & mutua pax; cui fini valde adversatur uxorum pluralitas. Heinc polygamia ex se discordias nutrit, & familiæ regimen, & uxoris æqualitatem in iis quæ torum spectant, perturbat.

IX. Argumenta omnia quæ obiici solent, Angelicus diluit loc. cit. in Suppl. Illud præceptum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, interpretatur proportionem servata. *Non enim, inquit, si Prælati non vult sibi resisti a subdito, ipse subdito resistere non debet. Et ideo non oportet ex vi illius præcepti quod sicut vir non vult quod sua uxor non habeat alium virum, ipse non habeat aliam uxorem. Quia unum virum habere plures uxores non*

est contra prima precepta legis naturæ. Vide plura ibi.

X. Pro facili solutione omnium quæ opponi valent, advertendum, ius naturale aliud esse invariabile, & immutabile; cuiusmodi sunt prima & universalia mandata, quæ primarum naturæ finem spectant; in his nulla est dispensatio, nulla interpretatio: quæ enim hoc iure prohibentur, intrinsecus mala sunt. Aliud est ius naturale variationi obnoxium ratione temporum, & circumstantiarum. Hanc varietatem solus Deus universi iuris naturæ sapientissimus comprehensor & moderator cognoscit: idcirco solus Deus potest dispensare, seu interpretari, & declarare, quando, & quomodo homo iuri isti obnoxius sit.

XI. Heinc habes, Deum in veteri lege SS. Patriarchas dispensasse, ut simul habere plures uxores possent, sicut ex *Deut. cap. XXI.* habetur. *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genueritque ex ea liberos . . . non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ.* Quæ verba supponunt Hebræorum consuetudinem ducendi plures uxores. Neque conclusio hæc Patrum testimoniis confirmari indiget, cum sit compertissima. Neque necesse est ut expresse hæc dispensatio, seu revelatio legatur in Scripturis; sed fat est ut factum non reprehensum legatur.

XII. Illud solum advertendum, nomen uxoris bifariam accipi in Scriptura sancta. Primum in strictiori significato, sub quo venit prima uxor solemniter ducta, quæ etiam materfamilias nuncupatur; & speciali honore prædita erat, eiusque filii ad hereditatem vocabantur paternam. Secundo in latiori significatione: idcirco secundæ uxores, quæ præfatis privilegiis non gaudebant, concubinæ etiam appellabantur. Quamobrem *Gen. xxv.* dicitur: *Deditque Abraham cuncta quæ possederat, Isaac, filiis autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo.* Hoc quoque in sensu de Salomone habetur: *Everuntque ei uxores quasi Regine septingentæ, & concubinae trecentæ.*

Lib. III. Reg. cap. XI. Omnes sunt uxores, sed honore, gradu, & privilegiis diversæ. Exemplum occurrit in Turcis, qui polygamiam simultaneam retinentes, quemadmodum Hebræi ante Christi adventum, unam veluti præcipuam habent. Illorum imperatores ex permultis uxoribus unam Reginam habent, cuius primogenitus patri succedit in imperio. Non modo in scripturis, sed etiam in iure

tum civili, tum canonico concubina latiori significatione venit uxoris nomine. Concilium Toletanum I. *can. xvii.* statuit, ut qui uxorem non habet, sed pro uxore concubinam, a communione non repellatur. Gratianus quoque *cap. Omnibus*, dist. xxxiv. hæc habet. *Concubina hic intelligitur quæ essantibus legalibus instrumentis unita est, & coniugali affectu asciscitur. Hanc coniugem facit affectus, concubinam vero lex nominat.* Quæ ex SS. Ambrosio, & Leone contra ea quæ dicta sunt, opponi solent, nullius sunt momenti. Nam S. Ambrosius *Lib. I. cap. iv.* de Abraham aperte ait, coniugium Abraham cum Agar non fuisse peccatum, sed mysterium. Ambigua est expressio adulterii, quæ ibidem legitur: & ex universo contextu colligitur, S. Ambrosium non damnasse S. Patriarcham adulterii proprie dicti. Idem de S. Leone dicendum est.

XIII. Quæst. I. *Fuit ne singulis Patriarchis, aliisque antiquis veteris testamenti revelata hæc dispensatio?* Resp. Responso negans communis est. Revelatio Abraham facta fuit, ad cuius exemplum ceteri licitam uxorum pluralitatem collegerunt.

XIV. Quæst. II. *Hæc dispensatio concessa ne fuit omnibus Iudæis, nedum Patriarchis?* Resp. Adfirmant communiter Theologi, idque colligunt ex *cap. XXI. Deut.* & ex Prophetis, quos numquam redarguisse legitur Iudæos ob polygamiam. Id autem non omisissent, si crimen polygamia fuisset genti eiusmodi.

XV. Quæst. III. *Hæc dispensatio comprehendebat ne etiam Gentiles?* Resp. Disputant in utramque partem Theologi. Negant Etilius, Le-Druin, & alii. Adfirmat vero Bellarminus *Lib. de matr. cap. xi.* Et hoc colligit ex Scriptura, narrante non solum Abraham posteros, sed etiam Esau successores, qui extra Dei populum erant, plures habuisse uxores absque ulla reprehensione. Anne tota Iudæorum natio exultasset ob matrimonium Either initum cum aduero Rege infideli & uxorato, si vetitum illi fuisset plures habere simul uxores? Nunquid Either virgo piissima in tale coniugium consensisset, aut Mardocheus Deum timens eadem tale fuisset matrimonium? Hæc opinio probabilis est; sed obitare videntur ea quæ mox dicturus sum.

XVI. Quæst. IV. *Quæ causa fuit cur Deus Abraham, eiusque posteris uxorum pluralitatem concesserit?* Resp. Dux communiter assignatur causa. 1. est generis humani propagatio.

2. aliquorum mysteriorum significatio. Et rei-

reipfa S. Paulus *cap. iv.* in duabus Abraham uxoribus mysterium portendi asserit, quamvis tale mysterium non pandat. Et S. Augustinus *tract. xi.* in Ioannem, quid pro quatuor Iacob uxores ominatum fuerit, exponit. Neutra autem harum causarum in populis infidelibus locum habere potuisse videtur. Neque enim ex illis, sed ex posteris Abraham oritur Messias erat. Sed res tanti non est, ut discuti severius debeat.

XVII. Quæst. V. *Quanam est istius dispensationis epocha?* Resp. Posteriores diluvio fuisse, communis sententia adfirmat. Unus enim ante diluvium polygamus Lamech adulterii reus arguitur. Prima itaque istius dispensationis epocha ab Abraham repetenda est. Ante diluvium longæva hominum vita ad humani generis propagationem sufficiebat.

§. II.

Christus Dominus in novo testamento dispensationem antiquis imperitam habendi plures uxores sustulit.

I. Conclusionem hanc Concilium Tridentinum definivit *sess. xxiv. can. 2.* his verbis: *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum; anathema sit.* Addit insuper ibidem, eiusmodi matrimonium cum pluribus uxoribus non modo prohibitum esse lege evangelica, verum etiam irritum & inane. Hæc Tridentini doctrina ex Evangelio hausta est. Nam Christus Dominus a Phariseis rogatus, an liceret homini dimittere uxorem *Matth. xix.* respondit: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & feminam fecit eos? . . . Et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.* Hanc doctrinam confirmat S. Paulus, & *I. Cor. vii.* & *ad Rom. vii.*

II. Constat etiam hæc veritas perpetua Ecclesiæ traditione. Unum & alterum testimonium allegare brevitatis gratia sufficiat. Concilium Milevitanum *II. can. xvii.* inquit: *Placuit secundum evangelicam, & apostolicam disciplinam, ut neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito alteri coniungatur; sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad poenitentiam redigantur.*

III. S. Augustinus *de adulter. coniug. Lib. II. cap. iv.* hæc scribit: *Verba Apostoli toties inculcata, vera sunt, viva sunt, plena sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse deserit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir eius, non si fornicetur.* Similia scribunt Innocentius I. *epist. ad Exuperium cap. iv.* Nicolaus I. *cap. li.* in Responsis ad consulta Bulgarorum, Innocentius III. *cap. Gaudemus de divortio*, Alexander III. *cap. Licet de sponsa duorum.*

IV. Opponunt. Valentinianus Imperator christianus habuit uxores duas, Severam, & Iustinam; atque, ut testatur Socrates *Lib. IV. hist. cap. xxxi.* publico edicto concessit cuilibet ut plures, si vellet, uxores duceret: & contra hoc edictum Episcopus reclamasse non legitur. Resp. Valesius, & alii commentitiam & falsam hanc Socratis narrationem aiunt. Idque colligunt ex silentio Damasi Romani Pontificis, aliorumque Episcoporum, apud quos nulla est huius edicti, vel coniugii cum Iustina mentio. Immo neque ethnici historici huius facti meminerunt. Tandem, etiamsi verum esset quod Socrates narrat, seculus gravissimum perpetrasset Valentinianus, non legem iustam tulisset.

V. Insistunt. Gregorius II. *epist. xiv.* ad Bonifacium, quæ habetur *xxxiii. quæst. vii. cap. Quod proposuisti*, secundam uxorem permittit viro cuidam uxorem ægotantem habenti. Resp. Alii volunt, hoc Gregorii rescriptum esse supposititium: alii communiter respondent, Pontificem concessisse illi alteram ducere uxorem, quia coniugium cum priore ob eius perpetuam impotentiam invalidum erat.

VI. Quæst. unic. *An omnes etiam infideles, nedum Christiani, Christi lege obstringantur?* R. Adfirmant Theologi omnes. Lex enim evangelica universalis est. Heinc Innocentius III. *cap. Gaudemus*, de devortis docet, infideles plures habentes uxores, si ad fidem convertantur, prima retenta, dimittere ceteras debere.

§. III.

De polygamia successiva.

I. Montanistæ, quibus accessit Tertullianus, & Novatiani, ut illicitas damnarunt secundas nuptias. Ecclesia catholica secundas, & posteriores nuptias nunquam generatim suavit; sed potius exoptasset ut ab iisdem fideles abstinerent. Hoc quippe

consilium est quod viduis præbet I. Corinth. VII. Apostolus: *Dico autem non nuptiis, & viduis: bonum est illis, si sic permaneant. . . Mulier alligata est legi quanto tempore vir eius vivit: quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanserit secundum meum consilium. Puto autem, quod & ego spiritum Dei habeam.*

II. Tertullianus Lib. II. cap. I. ad uxorem, antequam ad Montanitas defecisset, inquit: *Apostolus de viduis quidem, & innuptiis, ut ita permaneant, suadet cum dicit: Cupio omnes meo exemplo perseverare. De nubendo vero in Domino, cum dicit, Tantum in Domino, iam non suadet, sed exerte iubet.*

III. S. Hieronymus, acerrimus castitatis & continentiae assertor, epist. ad Geruntiam hæc scribit: *Quid igitur? Damnamus secundam matrimonia? Minime, sed prima laudamus. Abiicimus de Ecclesia bigamos? Absit. Sed monogamos ad continentiam provocamus. . . Aliud est quod vult Apostolus; aliud quod cogitur velle. Duae sunt Apostoli voluntates: una qua præcipit. altera, qua indulget. vult nos permanere post nuptias, sicut seipsum. Sin autem nos viderit nolle quod ipse vult, incontinentia nostra tribuit indulgentiam. Non ergo secundas, & posteriores nuptias improbat Hieronymus, sed incontinentiam eorum vellicat qui pluries nubunt. Narrat enim ibi, se Romæ vidisse duo inter se parva vilissimorum e plebe hominum comparata, unum qui viginti sepelisset uxores, alteram qua vigesimum secundum habuisset maritum, extremo sibi, ut putabant, matrimonio copulatos. Quid dicemus tali mulieri? Nempe illud quod Samaritane: Viginti duos habuisti maritos, & iste a quo sepeliris, non est tuus. Effrenatam mulieris incontinentiam S. Doctor carpit; minime vero matrimonium, ut nullum, improbat: quemadmodum luculentius se explicat in Apologia librorum adversus Iovinianum cap. VII. ubi inquit: *Ego nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, immo nec trigamiam; & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quomodo & secundo marito nubere. Sed quomodo non damnantur istæ nuptiæ, ita nec prædicantur. Solatia miserie sunt, non laudes continentiae.**

IV. Tametsi numquam Ecclesia secundas nuptias prohibuerit ut noxias; primis tamen sæculis Ecclesia præsertim Græca severæ poenitentiae subiecit bigamos & trigamos; ut ex pluribus sacris canonibus compertum est.

Unum ex multis referre sufficiat. S. Basiliius in sua ad Amphilochem epistola can. IV. hæc habet. *Trigamorum, & polygamorum eundem canonem definimus quem in bigamis proportionem. Annum enim in bigamis, alii vero duos annos, trigamos autem sæpe tribus, & quatuor annis segregant. Consuetudine autem accepimus in trigamis quinquennii segregationem non a canone, sed ab eis qui præoccuparunt, consequenti. Oportet autem non eos omnino arcere ab Ecclesia, sed dignari auditione duobus vel tribus annis: & postea permittit quidem consistere, seu in fidelium esse congregatione, ab omni tamen communione abstinere; & sic postquam poenitentia fructum ullum ostenderit, communionis loco restituere. Hac poenitentia tempore S. Basilii bigami, & trigami plecebantur. Plura transcribere ex Terrulliano, Origene, Conciliis Ancyrano, Laodiceno, aliisque possem, quæ, ne sim longus, missa facio.*

V. Qui secundas nuptias contrahebant, Sacerdotis benedictione, & elemosynis Ecclesiae privabantur. Hinc ratas quidem & legitimas fuisse nuptias illas in ratione contractus, minime vero rationem habuisse veri sacramenti, cum benedictione caruerint Sacerdotis, plures docent. Basiliius Macedo Imperator apud Græcos sæculo IX. omnium primus tertias nuptias illicitas, quartas nullas & irritas declaravit; ut haberetur in eiusdem Novella, quæ incipit, *Non licere ad quartas nuptias transire.* Leo Imperator, dictus Sapiens, & Basilii filius, constitutionem edidit in iure orientali xci. in qua statuit ut qui tertias nuptias contrahunt, poenis ecclesiasticis subiiciantur. Verum hic Imperator, tertia defuncta, quartam uxorem accepit, inquit Cardinalis Baronius ad an. 901.

VI. Concilium, Toleranum XIII. an. 983. Reginis Hispaniarum secundas nuptias non permittebat. Ius ipsum civile poenis viduas plestit quæ ante elapsum integrum ab obitu mariti annum ad secundas nuptias transeunt. Et ut multa paucis perstringam, semper Ecclesia exoptavit ut a secundis nuptiis fideles abstinerent. Et quamvis severior antiquæ Ecclesiae disciplina desiderit; tamen vel apud ipsum vulgus, qui secundas nuptias contrahunt, quamdam admirationem ingerunt. In villis & pagis, ubi antiqui mores diutius perseverant, iuvenes, & pueri ipsi crepitacula pulsant, vociferantur, sibilis excipiunt viduos ad secundas nuptias convolantes, & sæpe vociferari non desinunt, usque dum bigami vexationem aliquibus munusculis redimant.

VII.

VII. Non semper tamen incontinentia, sed necessitas, aut saltem iusta causa ad secundas impellit nuptias. Viduas quæ necessitatis specie obvelare suam libidinem student, false defricat Lib. de vid. S. Ambrosius. *Ne dixeris, Destituta sum; querela nuptura est. Ne dixeris, Sola ego sum. Castitas solitudinem quarit, pudica secretum, impudica conventum. Patrimonium vis tueri? Maius pudoris est patrimonium, quod melius regit vidua quam nupta. Sed vis nubere? Licet. Non habet crimen simplex voluntas: causam non quero, cur fingitur. Si honestum putas, fatere. Si incongruum, file. Ne accuses Deum, ne accuses propinquos, quod prædica tibi desint: utinam non desit voluntas. Ne te consulere liberis dicas, quibus matrem eripis. Neque quidquid licet, decet. Licet nubere, sed pulchrius est abstinere. Sunt vincula nuptiarum bona multi amoris gratia, sed maior est servitus. Mutuis enim necessitatibus ab utroque servitur, nec temperanti licet iugo subducere caput, cum alterius intemperantia serviendum sit; sed relinquendum est ut unaqueque se pendat, non auctoritate aliqua præcepti, sed incremento gratie provocata. Etenim præceptum in subditos fertur, consilium amicis datur. Ubi præceptum est, ibi flex est, ubi consilium, ibi gratia est. Sed consilium sobriis, non ebriis datur. Habeat aucta remedium, honesta consilium.*

VIII. Nulla afferri ratio potest cur secundæ potius quam primæ nuptiæ noxiæ sint. Matrimonium enim unio soluti cum soluta est. Porro vidua post mariti mortem soluta & libera est. Ergo æque licet nubere secundo, tertio, quarto, & ultra, quam primo.

CAPUT VIII.

De indissolubilitate vinculi conjugalis.

Difficillimam, & undiqueversum circumscindendam aggredimur. Fœdus conjugale quamquam natura sua firmum, stabile, perpetuumque sit; tamen variis hominum consuetudinibus, & moribus nimium luxuriosis, scissuras, fracturasque passum est. Græci, Romanique uxorum repudia ob earundem sterilitatem, & morositatem in more habuerunt; non tamen pro arbitrio, sed coram Censoribus, legitima causa probata, atque iururando confirmata. Repudii formula hæc apud Romanos obtinebat: *Res tuas tibi habeto: res tuas tibi agito.* Per quinque tamen sæcula nullum apud Romanos repudiatæ uxoris exemplum occurrit. Primus qui uxorem

repudiavit, fuit Spurius Carvilius sterilitatis causa, qui (scribit Valerius Maximus Lib. II. cap. I.) *quamquam tolerabili causa motus videbatur, reprehensione tamen non caruit.* De Iudæorum repudio sermo erit infra. Gravissimam hanc controversiam in sequentes §§. tribuo.

§. I.

Firmum & indissolubile est matrimonium utroque iure, naturali, & divino.

I. Principio Theologi distinguunt matrimonium legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum vocant & verum, quod iuxta præscriptas leges personæ nullo irretitæ impedimento contrahunt: & hoc matrimonium vel ipsi infideles celebrant. Ratum ineunt Christiani, cui ex baptismo maior accedit firmitas. Consummatum vocatur quod carnali copula perficitur.

II. Firmitatem & perpetuitatem matrimonii ab ipso naturæ iure manare, inde patet, quod matrimonium sit animorum, corporumque coniunctio ad individuam vitæ societatem. Huic autem individue societati, & animorum nexui directe adversatur separationis libertas. Continuo enim amor languescit, dum videt liberum esse parti coniunctæ discedere, aliamque inire societatem; contra fervet, & inflammatur necessitate perpetuæ coniunctionis.

III. Doctor Angelicus hanc iuris naturæ indissolubilitatem repetit ex matrimonii fine, qui est sobolis procreatio, & educatio. Hæc enim in *Suppl. quest. lxxvii. art. I.* scribit: *Matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitam prolis. Unde de lege naturæ est quod parentes filiis thesaurizent, & filii parentum hæredes sint. Et ideo cum proles sit commune bonum viri & uxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere indivisam secundum legis naturæ dictamen. Et sic inseparabilitas matrimonii est de lege naturæ.* Plura alia rationum momenta exhibet Lib. III. cont. Gent. cap. cxxiii. quæ videri possunt. Nec est quod sterilitatem opponas: quoniam hæc præter naturam est, & per accidens: natura enim sua secundum matrimonium est.

IV. Hanc naturalem matrimonii stabilitatem & perpetuitatem iure suo divino Deus confirmavit in ipsa primæva eiusdem institutione, ut ex *Gen. cap. II.* patet. *Erunt duo in carne una.* Indissolubilitatem eandem Chri-

flus roboravit *Matth. XIX.* inquit: *Itaque iam non sunt duo, sed una caro Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.*

V. Universam hanc doctrinam confirmat Tridentinum *sess. XXIV. cap. xiv. de matrim.* inquit: *Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit cum dixit: Hoc nunc os &c.* Deinde Christi confirmationem assignat. *Eiusdem nexum firmitatem, ab Adamo tanto ante pronuntiatam, his verbis confirmavit: Quod ergo Deus coniunxit &c.* Et tandem anathema in eos intorquet qui *asserunt errare Ecclesiam, cum docuit, & docet, iuxta evangelicam, & apostolicam doctrinam propter adulterium alterius coniugum matrimonii vinculum non posse dissolvi.*

VI. Opponunt. Quod iure naturali indissolubile est, nulla solvi auctoritate potest. Deus in veteri lege solvendi matrimonii facultatem concessit. Ergo naturæ iure matrimonium non est indissolubile. Resp. ex iis quæ supra dicta sunt, solutio patet. Alia sunt iuris naturæ principia prima, & immutabilia, quæque intimam claudunt malitiam. Hæc nulli subsunt dispensationi, neque divinæ. Alia sunt secundaria, & mutationi obnoxia. Neque ab istis aliqua humana potestas dispensare valet: quia nullus homo universam naturæ sphaeram comprehendere potest. Solus Deus, totius naturæ, & omnium quæ eandem consequuntur, moderator & comprehensor, potest pro temporum diversitate, & circumstantiarum varietate dispensare ab istis, quæ intrinsicam malitiam non includunt. Plura alia obiecta diluta lege apud S. Thomam *loc. cit.*

§. II.

De indissolubilitate matrimonii contracti ab infidelibus. Quomodo per unius coniugis conversionem ad fidem matrimonium solvatur.

I. Verum & legitimum matrimonium contrahi apud infideles, dictum iam est. Siquidem cum matrimonium contractus sit naturalis, celebrari legitime in quacumque religione potest. Porro cum eiusdem principalis finis sit generatio & educatio proles, consequitur, matrimonium infidelium indissolubile esse.

II. Quæst. I. *Quando ambo coniuges ad fidem convertuntur, solvitur ne eorumdem matrimonium?* Resp. Negant Theologi omnes: idque colligitur ex S. Paulo *I. Cor. VII.* in-

quente: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Porro si vir fidelis habitare cum uxore infideli potest, tanto magis, si ambo convertantur ad fidem, cohabitare simul debent. Si vero infidelis, repudiata uxore sua, aliam duxerit, & deinde ad fidem convertatur, tum cogendus est ut priorem recipiat, dimissa posteriore, cum repudium prioris nullum fuerit: indissolubile enim est vinculum matrimoniale ipsa naturali lege, qua obstringuntur & ipsi infideles. Si autem prior illa uxor repugnaret habitare cum marito Christiano facta, tum vir fidelis posset secundam ducere; ut declaravit Innocentius III. *cap. Gaudeamus*, ubi etiam definitum est, quod si vir infidelis plures habens uxores convertatur ad fidem, debeat, sola prima uxore retenta, ceteras dimittere.

III. Quæst. II. *Quando maritus infidelis amplectitur fidem Christi, potest ne habitare cum sua uxore infideli?* Resp. Si uxor infidelis pacifice cohabitare primis Ecclesiæ sacculis voluisset cum marito fideli facta, licita erat cohabitatio: ut ex *I. Cor. cap. VII.* clare patet. *Sanctificatus enim est vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem.* Disputant Theologi, fuerit ne tunc hæc cohabitatio necessaria ex præcepto, an solum ex consilio. Pontius *Lib. VII. c. XLVIII.* ex præcepto, Sanchez *Lib. VII. disp. LXXXII.* ex consilio fuisse contendit. Alii non divinum, sed humanum mandatum agnoscunt, quatenus Apostoli indicarunt congruum tum temporis fuisse ne maritus fidelis discederet ab uxore infideli, quæ sine contumelia Creatoris habitare pacifice cum suo fideli marito volebat; tum ne Pagani deterrerentur ex tali separatione; tum ut uxores infideles facilius instrui in Christianæ religionis mysteriis possent. Sæculo v. licitum erat marito fideli habitare cum uxore infideli, ut ex S. Augustino colligitur. Immo Innocentius III. *cap. Gaudeamus*, de divortio hæc statuit. *In favorem Christianæ religionis & fidei, a cuius perceptione per uxores se deserere timentes viri, possunt facile revocari, fideles huiusmodi licite matrimonialiter copulari libere possunt, & licite remanere coniuncti; cum per sacramentum baptismi non solvantur coniugia, sed crimina dimittantur.* Disputant Theologi, num licita in præsentia sit hæc cohabitatio mariti fidelis cum uxore infideli, quæ permanere absque contumelia Creatoris in coniugio desiderat. Communis sententia adfirmat, nullam extare scriptam legem

legem quæ talem cohabitationem prohibeat. Consuetudo tamen obtinet opposita, vi cuius illicita absolute est eiusmodi cohabitatio, iis exceptis casibus in quibus valida argumenta apparerent prudenter sperandi uxoris conversionem.

IV. Quæst. III. *Quando unus coniugum convertitur ad fidem, altero in infidelitate remanente, quem sequi proles debet?* Resp. Si proles doli capax est, sua fruitur libertate; & suscipere, vel reiicere religionem Christianam, quam professus pater est, valet. Si proles rationis usu destituta fuerit, tunc illum parentem qui conversus ad Religionem est, sequi debet. In dubio, an proles prædicta usu rationis sit, in religionis favorem iudicandum est. Heinc si pater fidelis est, & proles triennio minor, ad patrem; contra, si mater fidelis sit, & proles triennio maior, ad matrem attinere educationem iudicandum est; licet absolute, quando proles est triennio minor, ad matrem, & quæ est triennio maior, ad patrem pertineat.

V. Quæst. IV. *Si coniux infidelis consentiat habitare pacifice cum coniuge fideli, potest ne fidelis coniux aliam ducere?* Resp. Bellarminus adfirmat: alii negant: alii distinguunt. Tempore quo licita cohabitatio erat, solvi non potuisse matrimonium; nunc vero, quo illicita est cohabitatio, solvi posse, adfirmant. Sed negantem sententiam aperte defendit S. Augustinus *Lib. I. de adulter. coniug. cap. xxv.* his verbis: *Propter quodlibet tamen fornicationis genus, sive carnis, sive spiritus, ubi & infidelitas intelligitur. & dimisso viro non licet alteri nubere, & dimissa uxore non licet alteram ducere; quoniam Dominus, nulla exceptione facta, ait: Si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, moechatur.* Innocentius III. *cap. Gaudeamus* hanc eandem sententiam docet, inquit: *Nisi post conversionem illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiam si consentiat; non tamen absque contumelia Creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum.* Advertendum tamen id quod supra indicatum est, tempore nempe Augustini, & Innocentii licitam fuisse cohabitationem fidelis cum infideli. Idcirco absolute tunc contrahi a coniuge fideli aliud matrimonium non poterat. In præsentia autem, cum illicita sit talis cohabitatio, oppositum dicendum videtur.

VI. Si vero coniux infidelis refugiat societatem, aut cohabitare nolit absque contumelia Creatoris, tunc coniux fidelis, illo deserto, poterit aliud inire connubium; etiam si

præcedens consummatum fuisset; ut expresse S. Thomas in *Suppl. quæst. lix. art. 5.* docet, & in *I. Cor. VII.* ubi ait Apostolus: *Si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.* Quæ verba exponens Angelicus *lect. III.* inquit: *Hic autem dicit, quod si (infidelis) non vult cohabitare, non tenetur fidelis eum sequi, sed potest alteri nubere. Ubi primo ponitur ipsa concessio, secundo concessio ratio duplex. Prima est libertas, ibi, Non est enim servituti &c. Dicit ergo, quod si vir infidelis, vel mulier discedit a fideli odio fidei, discedat; & potest fidelis qui dimittitur, contrahere: primum enim matrimonium dissolubile erat, quia nunquam fuit ratum. Supra dictum est, illud esse matrimonium ratum quod a Christianis iuxta Christi legem contrahitur. Heinc Angelicus *loc. cit. in Suppl. ad I.* ait: *Matrimonium infidelium non est omnino firmum & ratum, sed ratificatur postmodum per fidem Christi.* Matrimonio infidelium deest ultima perfectio, nempe educatio proles iuxta legem Christi. Quamobrem licet infidelium matrimonium sit legitimum & verum, non tamen ratum. Et quamquam etiam infidelium matrimonium sit natura sua indissolubile, nullaque creata potestate dissolvi valeat; tamen hinc non sequitur, nullum reperiri casum posse in quo Deus solvere illud non possit. Nam in eadem Scriptura, ubi indissolubile matrimonium asseritur, casus exceptio apponitur. Si fideles post contractum matrimonium in hæresim, vel infidelitatem prolabantur, illorum matrimonium firmum & indissolubile perseverat; ut definit Concilium Tridentinum *sess. xxiv. can. v.* inquit: *Si quis dixerit propter hæresim, aut molestam cohabitationem dissolvi posse matrimonii vinculum; anathema sit.**

VII. Quando unus coniugum infidelium convertitur ad fidem, matrimonium non solvitur per baptismi susceptionem, sed solum per nuptias subsequentes. Quamvis enim coniux infidelis pernicax, & Christo iniuriosus iustam dissolvendi vinculi coniugalis causam præbeat; tamen re ipsa non dissolvitur nisi secundo nuptiarum contractu. Si vero infidelis coniux ante matrimonium a fideli coniuge contractum secundas nuptias celebraret, nullæ istæ essent: & si ad fidem converteretur, separandus esset: quia privilegium dissolvendi vinculi coniugalis in favorem duntaxat fidei, non infidelitatis, concessum

cessum a Christo est; ut habetur cap. *Quinto de divortis*. Similiter si fidelis post nionium infidelem coniugem obstinatum in infidelitate contrahat matrimonium, deinde istud secundum solvatur per mortem coniugis, tunc fidelis iste non teneretur redire ad priorem coniugem infidelem, etiamsi ad fidem converteretur. Quoniam cum prius matrimonium legitime solutum fuerit, liber fidelis evasit; atque adeo potest, vel non potest ad priorem coniugem redire, in casu mortis secundæ uxoris. Monendam tamen uxorem infidelem, antequam ad secunda vota transeat, an velit legitime cohabitare, docet Gregorius XIII. teste Basilio Poncio *Lib. VII. cap. XLVIII*. Quando coniux fidelis transit ad secundas nuptias propter obstinationem coniugis infidelis, etiam iste liber manet ad aliud matrimonium contrahendum. Vinculum enim respectu utriusque legitime solutum est. Similiter matrimonium infidelium etiam consummatum solvitur per professionem solemnem alicuius Ordinis approbati; sicut solvitur matrimonium fidelium non consummatum.

§. III.

Utrum matrimonium Iudæorum per libellum repudii fuerit nullum.

I. **D**ivortium est separatio quantum ad torum, & cohabitationem. Repudium vero presse acceptum præfert vinculi coniugalis dissolutionem. Libellum repudii permissum Iudæis fuisse, habetur in *Deut. cap. XXIV*. Neque de hac permissione dissidium est.

II. Disputant vero in partes plures Theologi super Iudæorum repudio. Primo quaerunt, num sicutum fuerit hoc Iudæorum repudium. Secundo, an post datum libellum repudii validum contrahi matrimonium poterit.

III. S. Thomas in *Suppl. qu. LXVII. quætor articulis* versat hanc controversiam, sed semper modo problematico, quin in alteram opinionem se declinare aperte ostendat. S. Hieronymus, S. Bonaventura, Estius, Sylvius defendunt, libellum repudii fuisse vitandi maioris mali causa, & ad eorum cordis duritiam a Deo permissum; minime tamen licitum fuisse: & multo minus per tale repudium dissolvi vinculum coniugale.

IV. Scotus, Durandus, Paludanus, Abulensis, Petrus Soto, Bellarminus, & alii plures sustinent, Deo dispensante, licuisse Iudæis

repudium, illoque, abrogato priori matrimonio, concessam fuisse potestatem secundas nuptias celebrandi. Hæc secunda sententia sequentibus argumentis nititur.

V. Mulier dimissa alterum maritum ducebat, ut *Deuter. cap. XXIV*. habetur. *Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam . . . non poterit prior maritus recipere eam in uxorem*. Si prius matrimonium constitisset, non maritus, sed adulter dicendus fuisset vir secundus. Deinde prior maritus prohibetur repudiatam uxorem etiam redeuntem suscipere. Id ne iure prohiberetur, si revera illius uxor esset? Quid quod repudium iniquum appareret, si vinculum matrimonii non esset solutum? Vir quippe repudiatus tunc temporis non unam, sed plures ducere uxores poterat. At uxor repudiata vinculo perpetuæ continentiae subiecta fuisset: quod iugum durissimum nimiam inæqualitatem inter maritum repudiantem & uxorem repudiatam præfert. Quid quod neque Moyses, neque Sacerdotes umquam reprehendisse leguntur secundas nuptias uxoris repudiatae, non omitturi certe increpationem, si adulterina fuissent posteriora coniugia?

VI. Altera sententia hæc pro se argumenta promit. Christus *Matth. XIX*. ait, Moysen permisisse repudii libellum ad cordis duritiam Iudæorum. Non ergo licitum repudium erat. Respondent prioris sententiae defensores, Christum Dominum significare legem repudii concessam fuisse ad præcavenda maiora mala, nempe uxoricidia, & alia absurda. Non inde tamen sequitur, inquit, dispensationem malam fuisse, & eadem utentes peccasse; ut in *IV. dist. XXXIII. q. II. art. 1. ad 4.* docet S. Thomas. *Sicut quædam permittuntur infirmis corporaliter que non permittuntur sanis; nec tamen infirmi peccant, permissione sibi facta utentes*.

VII. Secundo. Uxor repudiata, & alteri nupta abominabilis, & polluta coram Domino dicitur *Deuter. XXIV*. Respondet in *Suppl. quæst. LXVII. art. 4. ad 5.* S. Th. *Dicitur polluta eo modo quo immundus dicebatur qui mortuum tangebatur, vel leprosum, non immunditia culpa, sed cuiusdam irregularitatis legalis*.

VIII. Tertio. Eo modo Deus Iudæis libellum repudii permisit quo accipere usuras ab alienigenis concessit. Sed usurarum exactio nunquam fuit licita. Ergo nec repudium. Resp. Negant maiorem. Fenora enim absolute vetita erant, & frequenter reprehensi Iudæi fuerunt ob fenoris crimen, num-

nunquam vero ob libellum repudii. Insistunt. *Ieremia IIII*. dicitur: *Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum, numquid revertetur ad eum ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis. Tamen revertere ad me, dicit Dominus*. Resp. Comparatio hæc, inquit, confirmat priorem sententiam. Mulier repudiata non poterat a priori marito recipi, quia solutum erat matrimonii vinculum. Deus tamen ob infinitam suam clementiam populum Israel post multas fornicationes cum pluribus amatoribus, seu post multa idololatriæ scelera in gratiam recipiebat.

IX. Hæc sunt utriusque sententiæ fundamenta. Controversia tanti non est, ut severior postulet discussionem. Si tenue meum iudicium postulas, probabilius mihi videtur per libellum repudii non fuisse vinculum coniugale solutum. Testimonium Christi *Matth. XIX*. decretorium mihi apparet: eo vel maxime quod Patres, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, Isidorus, Theophylactus perspicue docent, vinculum coniugale præfatio libelli repudii solutum non fuisse. Hanc sententiam communiorem appellat S. Thom. & in eandem tandem illum concedere ostendit Franciscus Sylvius. Accedit quod hæc sententia conformior sit principiis inconcussis, ab utraque parte admissis. Verum, ut dixi, res tanti momenti non est, ut maiores postulet curas.

§. IV.

Utrum Christianorum matrimonium dirimatur per adulterium.

I. **I**ta obscura, & implicata ipsi Aquilino Doctori Augustino visa est quaestio isthæc, ut *Lib. de fid. & bon. oper. cap. XIX*. scripserit: *Quisquis uxorem in adulterio deprehensam dimiserit, & aliam duxerit, non videtur aequandus eis qui excepta causa adulterii dimittunt, & ducunt; & in ipsis divinis Scripturis ita obscurum est, utrum & iste, cui quidem sine dubio adulteram licet dimittere, adulter tamen habeatur, si alteram duxerit, ut, quantum existimo, venialiter ibi quisque fallatur*. Venialiter tamen decepti non fuere Lutherus, Bucerus; Kernitius, Melancthon, & alii Novatores, qui contra Ecclesiæ decreta dirimi per adulterium matrimonium perfracte docuerunt. Ven. Bellarminus Erasmus prævisse in hoc errore Luthero contendit. Propositiones Erasmi qua-

tuor ad hanc rem attinentes damnavit Universitas Parisiensis. Adversus Universitatis huius censuram apologiam scripsit Erasmus, qua propositiones suas catholicum excipere sensum, & perperam censura notatas contendit.

II. Launoius in suo de *regia potestate in matrimonium* tractatu Auctorum plurium tum Græcæ, tum Latine Ecclesiæ testimonia a Christo ad Tridentinum usque infarcit, quibus ostendere nititur, per adulterium dissolvi coniugale vinculum; licitumque fuisse ante Tridentinum coniugi reiicienti adulteram ad secundas convolare nuptias. Tridentinum canonem contendit Launoius ad disciplinam, non ad dogma pertinere. Quod commentum, temeritatis, & audaciæ plenum, catholici Theologi omnes explodunt.

III. Apud Græcos praxim diu obtinuisse, quod adulterium matrimoniale vinculum abrumperet, factum est extra controversiam positum; ut Goarius in notis ad Euchologium Græcorum patet. Istius corruptæ disciplinae origo obscura est. Recentiores Græci vetitam, & a primis sæculis ortam iactant. Arcudius de matrimonio modernos Græcos a maiorum doctrina & disciplina in hac causa defecisse contendit. Iustinianus Imperator sæculo VI. lege civili sanxit, licitam esse, repudiata adultera uxore, aliam ducere: & hoc aliæ civiles leges ante ipsum permittebant. In has leges sæculo IV. inveci sunt Chrysostomus, Gregorius Nazianzenus, & ex Latinis Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Magnus. Ex his legibus a laica potestate latius manavit Græcorum disciplina, altioresque egit radices. Hinc est quod nec Nicolaus I. in dissidio cum Photio habito, nec Innocentius III. in Concilio Lateranensi, nec Gregorius X. in Synodo Lugdunensi exprobraverint matrimonii solutionem adulterii causa: quoniam aut praxis Græcorum tum temporis adeo universalis non erat; aut prudenti dissimulatione, quod protectum non sperarent, silentio id prætereundum existimarent.

IV. Tempore Concilii Tridentini Græci Serenissimæ & immortalis Reipublicæ Venetæ subiecti, præfata adhærebant praxi. In horum favorem Veneti Oratores curarunt ut Tridentini Patres decretum adversus eos qui solvi matrimonium adulterii causa propugnabant, latum salva veritate delinrent, ut Cardinalis Pallavicinus narrat.

V. Arcudius ne unum quidem antiquum Scriptorem Græcum propugnasse matrimonii solutionem adulterii causa contendit. Lau-

dandum quidem studium est, ut advertit Honoratus Turnely *quæst. III. art. 2. de matrimonio*; at vanum esse, explorata aliquorum testimonia evincunt. Quid quod nec ex ipsis Latinis aliqui defuerint qui eandem opinionem propugnauerint? Nec mirum, si in re magnopere obscura, implicata, & ab Ecclesia nondum definita, aliqui extra viam declinaverint; ut in aliis dogmatis accidit, antequam ab Ecclesia definirerentur. S. Augustinus Pollentium in Africa hac de causa ambigentem refert. Sixtus Senensis *Lib. VI. Bibliothecæ aserit*, aliquos antiquos Patres, & Concilia œcumenica dispositione ad tempus permisisse ut, repudiata uxore adultera, secundæ nuptiæ celebrarentur. Hanc opinionem tribuit Petavius in notis ad hæresim 59. S. Epiphaniæ Concilio Arelatenfi. Cotelierius Synodis Bituricensi, Romano sub Leone IV. Vermeriensis, & aliis.

VI. Caietanus in *cap. XIX. Matth.* in eam inclinât sententiam quæ pro solutione matrimonii fornicationis causa stat. At se opponere Doctorem torrenti non audet, ut ipse ait. Catharinus *Lib. V. quæst. ultima* contra Caietanum quæstionem in utramque partem versat, concluditque, neque ex Evangelio, neque ex Apostolo colligi posse, non licere fornicationis causa aliud inire matrimonium. Uterque tamen Ecclesiæ definitioni proprium supposuit iudicium. Neque enim Catharinus, qui Concilio Tridentino interfuit, vitam duxit usque ad *sess. XXIV. Lanoius* post exploratam Tridentini definitionem familiari sua temeritate & audacia non dubitavit proscriptam defendere opinionem. Hæc, quæ paucis perstrinxi, quæque fusius, & quidem erudite prudenterque exponit citatus Turnely, evincunt, quam difficilis, & involuta sit controversia hæc, de qua tamen post Tridentinum ambigere nemini licet.

§. V.

Catholicum dogma est, matrimonium non dissolvi adulterii causa.

I. Hæc catholica veritas in Evangelio aperte traditur. Lucæ *cap. XVI.* hæc habentur. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & aliam ducit, mœchatur: & qui dimissam a viro ducit, mœchatur.* Hæc particula omnis universalis est, & neminem excipit. *Qui dimissam ducit, mœchatur.* De dimissa sermo est adulterii causa: quia nemo dixit, dimitti absque causa uxorem posse. Marci *cap. X.* dicitur: *Quicumque dimiserit uxorem suam,*

& aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupsit, mœchatur.

II. Accedunt compertissima S. Pauli testimonia. Nam Rom. VII. inquit: *Quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est lege vi. Si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege vi. Igitur vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege vi, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro.* Similia habet I. Cor. VII. Non fornicationem, sed solam mariti, aut uxoris mortem allegat Apostolus pro vinculi matrimonialis solutione. Ergo testimonium *Matth. XIX.* exponendum est iuxta hanc S. Pauli perspicuam explicationem, ut sapienter *Lib. II. de adulter. coniug. c. v.* S. Augustinus argumentatur. *Hæc verba Apostoli toties inculcata vera sunt, viua sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desinit: esse autem desinit uxor prioris, si moriatur vir eius, non si fornicetur. Licite itaque dimittitur consux ob causam fornicationis, sed nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro: carebit autem, si mortuus fuerit vir eius.*

III. At, inquit, verba Apostoli intelligenda sunt iuxta ea quæ Evangelista Matthæus *cap. v. & XIX.* docet, ubi fornicationis causam excipit, ob quam licet & dimittere, & ducere. Aliquod facessere negotium, & ambiguitatem quamdam præferre testimonia Matthæi, si superficie tenus legantur, negari haud potest. Ceterum si ea penitus impexeris, cum ceteris Lucæ, Marci, & Pauli oraculis optime quadrant. Licita est dimissio uxoris fornicationis causa. Hoc penes omnes certum est. Hæc igitur exceptio, textui evangelico inserta, coniungenda est cum antecedentibus, non cum ultimis verbis, hoc modo. *Quicumque dimiserit uxorem (quod non licet nisi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur.* Fornicatio licitam facit dimissionem, minime vero novi coniugii celebrationem. Hanc obviam interpretationem confirmant Marcus, Lucas, & Paulus, qui huius exceptionis nullo modo meminerunt. Christus *Matth. XIX.* Phariseorum illum tentantium fraudolenta responsa elusit dicendo, non licere uxoris dimissionem ex levi causa, ut ipsi faciebant; sed ex gravi dumtaxat, nempe fornicationis: quæ responsio perspicue quadrat Moysi doctrinæ. Ut vero Phariseorum calumnias eluderet, obsecrare subdit, non licere dimittenti aliam ducere.

cere. Serio expende Marci verba, quæ hæc omnia distincte produunt. *Accedentes Pharisæi interrogabant eum, si licet viro dimittere uxorem, tentantes eum.* Ut itaque istorum tentationes exploderet, verba legis conformia reposuit, addiditque: *Ad duritiem cordis vestri &c.* Separatus vero ab illis seorsim discipulos alloquens, hæc ad istorum interrogationem respondit. *Et in domo iterum discipulis eius de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Marci, Lucæ, Pauli doctrina promulgata fuit Romanis, Corinthiis, aliisque plurimis nationibus, quibus volumen Matthei ignotum erat. Decepti ergo fuissent populi illi, si istorum doctrina ex solo ambiguo Matthei textu penderet. Quid quod si lex evangelica Matthei vinculum conjugale solveret, viam aperiret adulteriis, quæ morte, sicut in lege mosaica, non plectuntur. Uxores & mariti, quoties essent amore alieno capti, toties fornicarentur, ut pro arbitrio nexum conjugalem abrumperent: & fractio vinculi matrimonialis ab effrenata coniugum libidine penderet. Hac lege admitta, vincula matrimonialia facilius in dies scinderentur quam vilissimarum mercium contractus. Quæ omnia hostiliter pugnant cum sanctitate & perfectione evangelica.

IV. Verum evangelicæ legis intelligentia non ex privatorum hominum interpretamentis, sed ex Ecclesiæ traditione haurienda est. Porre Tertullianus scriptor II. & III. sæculi *Lib. IV. cap. XXXIV.* contra Marcionem, opponentem Christum esse Moysi permittenti repudium, contrarium, respondet. *Dico Christum conditionaliter tunc fecisse divortii prohibitionem, si ideo quis dimittat uxorem, ut aliam ducat. Qui dimiserit, inquit, uxorem, & aliam duxerit, aqua adulter est. Ex eadem utique causa qua non licet dimitti, ut alia ducatur, illicite etiam dimissam pro dimissa ducens adulter est. Manet enim matrimonium, quod non rite diremptum est. Manente matrimonio nubere adulterium est. Ita si conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit.* Conditionaliter, inquit Tertullianus, Christus prohibuit repudium a Moysi permittentem, nempe sub conditione, ne facto divortio alia ducatur uxor.

V. Concilium Milevitanum an. 416. Africanæ Ecclesiæ doctrinam *can. XVII.* explicat. *Placuit ut secundum evangelicam & apostolicam disciplinam neque dimissam ab uxore, neque dimissa a marito alteri coniungatur; seu*

maneant, aut sibi met reconciliantur. Quod si consumserint, ad penitentiam redigantur.

XI. Hoc idem prius, nempe an. 314. *can. X.* statuerat Concilium Arelatense in Gallia. *De his qui coniuges suas in adulterioprehendunt, & iidem sunt adolescentes fideles, & prohibentur nubere, placuit ut, in quantum potest, consilium eis detur ne viventibus uxoribus suis, licet adulteris, alias accipiant.* Consilium dandum illis, Concilium ait, non præceptum: quia per leges civiles licitum erat ad secundas transire nuptias. Ideo ad vitandum dissidium inter utramque potestatem sacram & civilem, consilii, non præcepti nomen Patres Arelatenfes usurparunt.

VII. Hispanicæ quoque Ecclesiæ traditionem perhibet Concilium Eliberitanum an. 305. *can. IX. Fidelis femina, qua adulterum maritum reliquit fidelem, & alterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem quam is quem reliquit, de sæculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.* Rursus *can. LXXI.* *Si qua vidua fuerit mœchata, & eundem postea habuerit maritum, post quinquennii tempus, acta legitima penitentia, placuit eam communioni reconciliari. Si aliam duxerit, relicto illo, nec in fine dandam ei communionem.*

VIII. Eandem doctrinam sæculo VIII. tradit Ecclesia Aquileiensis in Concilio Foro-Julienfi *cap. X.* *Quoniam ambiguus interponitur sermo, (id est nisi ob fornicationem) queri potest, utrum ad solam licentiam dimittendi uxorem, an etiam ad utrumque dictum refertur, hoc est ad aliam, vivente illa, accipiendam, quasi dixerit: Qui dimiserit uxorem suam, & aliam ducit, nisi ob fornicationem, mœchatur.* Quam difficultatem, adducta S. Hieronymi auctoritate, diluunt Concilii istius Patres hoc pacto. *Unde patenter datur intelligi, quamdiu vivit adultera, non licere viro impune secundas contrahere nuptias.*

IX. Innocentius III. tit. XIX. de divortii *cap. Gaudemus*, inquit: *Sane veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio: Quicumque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: Si ergo, uxore dimissa, duci alia de iure non potest, fortius & ipsa retenta.*

X. Eugenius IV. in decreto pro Armenis *Quamvis ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit.*

XI. Testimonia Augustini, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii Magni, aliorumque Latine Ecclesie Patrum prætereo; cum planum sit istos catholicum dogma propugnasse. Ecclesie Græcæ Patres opponit *loc. cit.* Launoius, garricens Patres Græcos docere, solvitur nexum conjugalem fornicationis causa. Aliquos Patres Græcos hac in controversia errasse. ultro fatentur omnes, sicuti in controversia de baptismo ab hæreticis collato, & de beatitudine differenda ad iudicii ultimum diem. Quid inde? Numquid ex hoc aut illo privato Auctore, quantumvis sanctitate, & doctrina præstanti, doctrina Ecclesie accipienda est? Si Launoius contendit, universam Ecclesiam Græcam docere solutionem vinculi conjugalis adulterii causa, fateatur oportet, illam pugnare cum Ecclesia Latina. Nec est quod Launoius obrudat, controversiam hanc ad disciplinam, non ad dogma pertinere: quandoquidem, tamquam fidei dogma, Ecclesia Latina propugnat veritatem hanc. Ceterum fallitur Launoius, dum suo errori favere Patres Græcos iactat, ut præstantes Theologi iam pridem demonstrarunt. Pauca Græcorum Patrum testimonia hic subiicio.

XII. Hermas *Lib. II. Pastoris mandato* IV. in titulo *de dimittenda adultera* hoc pacto Dominum rogat. *Si permanserit in vitio mulier? Et dixit: Dimittat illam vir, & vir per se maneat. Quod si dimiserit mulierem suam, & aliam duxerit, & ipse mœchatur. . . . Propter poenitentiam ergo non debet, dimissa coniuge sua, vir aliam ducere. Hic actus similis est in viro, & in muliere.*

XIII. S. Iustinus Martyr *apolog. II.* inter christianæ doctrinæ capita hoc recenset. *Qui repulsiat a viro alteri duxerit, adulterium committit.*

XIV. Athenagoras in sua percelebri apologia hæc scribit. *Ut natus est unusquisque nostrum, manet, vel nuptiis copulatur unicis. Secunde enim decorum quoddam adulterium sunt. Quis enim uxorem suam dimiserit, & duxerit aliam, adulteratur, inquit Dominus noster: neque illam dimittere concedens, cuius nobilitata est pudicitia, neque alteram ducere.*

XV. S. Clemens Alexandrinus *Lib. II. Stromatum* sub finem. *Quod autem consulit Scriptura uxorem ducere, nec a coniugio unquam permittit discedere, legem aperte constituit. Non dimittes uxorem, præterquam propter fornicationem. Adulterium autem existimat coniungi matrimonio, viro altero ex separat. Qui autem dimissam accipit uxorem, mœcha-*

tur eam: hoc est, cogit eam mœchari. Non solum autem qui dimisit, est eius causa, sed etiam qui eam suscepit, præbens mulieri peccandi occasionem: si enim non suscipiat eam, revertetur ad virum. Priorem textum partem truncatam refert Launoius, omissa posteriore: & sic frequenter lectoribus illudit.

XVI. Origenes Clementis discipulus commentario in *cap. XIX. Matthæi* inquit: *Contra Scripturæ legem mulieri, vivente viro, nubere quidam Ecclesie Rectores permiserunt, agentes contra id quod scriptum est: Mulier alligata est, quanto tempore vir eius vivit: & contra illud: Igitur vivente viro mulier vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. Non omnino tamen sine ratione: hæc enim contra legem initio latam, & scriptam ad vitanda peiora, alieno arbitrio morem gerentes eos permisisse verisimile est. Perspicue declarat Origenes contra Scripturæ legem agere Episcopos qui ad maiora vitanda mala, & ob duritiam cordis, quemadmodum Moyses, permiserunt uxori, vivente viro, alium ducere. Alia ibi adiicit Origenes, quæ hæctenus dicta implere videntur. Subdit enim: Servator noster haudquaquam connubii solvendi propter ullum aliud flagitium facultatem concedens, quam solam fornicationem &c. in uxore deprehensam. Hic loqui Origenem de solutione quoad torum, secus quoad vinculum, animadvertunt Theologi plures ex verbis quæ continuo subiicit. *Tanta enim pati, & tolerare flagitia, quæ adulterio, & fornicatione peiora censeri queant, plane a ratione videbitur esse alienum: rursus contra Scriptoris præceptum agere nemo est quin impium esse confiteatur. Hinc patet Origenem loqui de separatione quantum ad torum, secus quantum ad vinculum. Et quamvis aliqua Origenis verba ambigua sint, perspicue tamen fatetur, contra legem Christi esse, vivente coniuge, alium ducere quacumque ex causa.**

XVII. S. Ioannes Chrysostomus *hom. XVII. in Matth.* adversus illum qui, cum dimisisset uxorem, in causa fuit cur alteri nuberet, hæc scribit. *Ille enim etsi alteram non duxerit, hoc ipso se constituit criminis reum, quod adulteram fecit ex coniuge; hic vero excipiendo alteram adulter efficitur. Nequaquam enim mihi referas, quia illam alter erexit: nam expulsa quoque uxor esse eius qui eam expulit, perseverat.*

XVIII. S. Gregorius Nazianzenus *carmine II.* hæc, interprete Billio, scribit. *Perspicue, quanta premant servos incommoda carnis.*

Femina non parva mereatur dote maritum: Quodque etiam gravius, vitiosum saepe, & inertem.

Rursus emenda viro coniux, nec moribus illa Prædita saepe bonis; quæ sita attractaque pestis,

Pestis, quam nulla liceat ratione fugare.

XIX. S. Basilius *Lib. de virginitate* circa medium, ait, *mulierem, que vivente viro alteri nubit, mœchari. . . . Non audis, quod etiam, qui dimissam duxerit mœchatur? Etsi enim pro culpa dimissa est, attamen vivit vir ipseus.* Plura alia scribit S. Basilius *can. IX. & can. XLVIII.* epistolæ ad Amphilochem, quæ ambiguum, obscuramque illius doctrinam reddunt; ut testatur vel ipse Arcudius. Nec solus Basilius, sed Epiphanius, & alii pauci Græci Patres ambigui in hac controversia fuere. Theodoretus aperte oppositam propugnavit opinionem. Nec mirum, ut iam initio dixi, quod aliqui erraverint; cum nondum esset ab Ecclesia veritas decretoria sententia definita.

XX. Ex quibus omnibus patet, communem primis sæculis fuisse utriusque eam Græcæ, tum Latine Ecclesie doctrinam. Quando Græci defecere ab Ecclesie Latine dogmate inceperint, ignoratur. Errandi illis occasio fuerunt leges civiles, & aliquorum Patrum sententiæ.

XXI. Concilium ergo Tridentinum doctrinam & ex Scripturis hausit, & apostolicam traditionem firmavit, definit *sess. XXIV. can. VII.* his verbis. *Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit, & docet, iuxta evangelicam & apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero coniuge vivente, aliud matrimonium contrahere, mœcharique eum qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam que dimisso adultero alii nupserit: anathema sit.* Accedit unanimis Theologorum consensus, quorum testimonia referre supervacaneum est.

XXII. Quæst. unic. *An indissolubilitas vinculi conjugalis, etiam adulterii causa, sit dogma fidei?* Resp. Launoius, ut iam indicavi, relatum Tridentini canonem, non doctrinam, sed disciplinam spectare contendit: quæ opinio ab omnibus, ut manifestus error, exploditur. Doctrinam quippe evangelicam & apostolicam exponit canon ille, & anathema in Lutheranos, & Calvinistas vibrat, quod oppositum propugnarent errorem.

XXIII. Honoratus Turnely *q. III. de matr.*

art. 2. fatetur canonem præfatum ad doctrinam, non ad disciplinam pertinere. Verum dogma fidei in eodem definitur asseverare non audeat. Dubitandi rationem præbet canonis mutatio facta a Concilio. Nam ubi primum canon conceptus erat cum anathemate adversus eos qui dicerent, dissolvi matrimonium adulterii causa, postea ad declinandum Græcorum rumorem, instantibus etiam Oratoribus Venetis, mutatus fuit & temperatus, ut *Lib. XX. c. IV. n. 27.* narrat Cardinalis Pallavicinus. Canon quoque paratus fuerat cum anathemate in eum qui diceret *matrimonia consummata ob adulterium dissolvi. Sed Oratores Veneti die 11. Augusti (an. 1563.) cum ipsis posterior modulus ostensus est, solemniter exposuerunt Conventui, Venetam Rempublicam semper coniunctissimam fuisse apostolicæ Sedi, & Conciliis œcumenicis eius auctoritate celebratis, proque semper studio complexam ac veneratam decreta sanctionesque inde profectas, utpote divinam gloriam, animarum salutem, pacemque Christianorum promoventia. Verum ab eo quod septimo canone parabatur, nisi moderatione aliqua reformaretur, inferri posse non modicam offensionem Orientis Ecclesie, præsertim vero Venetorum insulis Crete, Cypro, Corcyre, Zacyntho, Cephalonis, & aliis multis, non solum cum publicæ quietis, sed cum Ecclesie catholice detrimento. Compertum esse Patribus, tametsi græca Ecclesia a Romana ex parte dissentiret, non tamen eo desperationis deventum est, ut meliora sperari non possent; præsertim cum Græci in subiectis Republicæ locis degentes, quamvis ritu suo viverent, tamen Præsulibus a Romano Pontifice assumptis obtemperarent. Ea propter tum rerum convenientia, tum Oratorum munere se compelli, ne ipsi eos populos percuti sinerent eiusmodi anathemate, quo ad tumultum, integramque a Sede Apostolica secessionem provocarentur. Satis constare, in more positum apud Græcos, ut uxorem adulteram deserant, & aliam ducant, veterissimam maiorum consuetudinem, ut ipsi dicunt, secuti. Nec idcirco illos damnatos, aut anathemate percussos fuisse ab ulla Synodo œcumenica, etiamsi Romane & catholice Ecclesie huiusmodi liquido mos immotisset. Existimare igitur Oratores sui muneris esse, quam efficacissime possent, postulare ut voces ille canonis adeo moderate limirentur, ne Græcis detrimentum inferrent, præsertim intentato anathemate: quod dubium non erat confici posse, non solum nulla parte Ecclesie catholice in dignitate, sed fortasse retenta plurimorum Doctorum reverentia. Possit, quantum ipsi reban-*

ur, & obtineri quod Synodus intendebat, & Reipublica satisfieri, canone eiusmodi verbis conflato. Anathema sit, si quis dixerit, sanctam Romanam Ecclesiam, que mater est, & magistra aliarum, errasse, & errare, cum docuit, docet &c.

XXIV. Purpuratus Historicus loc. cit. n. 30. redarguit Petrum Suavem, scribentem mutationem canonis aeream, & utilitatis, effectusque vacuum esse. Factum evincit, canonis mutationem effectus vacuum non fuisse; cum & Venetis Oratoribus satisfactum reipsa fuerit, & Græcorum offensio, ac tumultus declinatus. Ceterum vacua effectus fuit, quod veritas catholica nihil detrimenti ex illa diversa verborum collocatione passa sit. Et fatetur ipse Pallavicinus inter primum & posteriorem canonem discrimen esse penes verborum sonitum. *Revera discrimen est, quamvis subtilius. Sed etiam si non inest, convenientius fuisset Reipublica satisfacere, eam mutationem petenti, ubi per eam merus sonus, non autem significatio variaretur.* Subdit ibidem Pallavicinus, Episcopum Legionensem Venerorum postulationi intercessisse: *quia non solet ab Ecclesia usurpari hæc damnandi formula: Si quis dixerit, Ecclesiam errare. Hanc veritatem (nempe indissolubile esse vinculum coniugale, etiam adulterii causa) esse certam, ac firmatam in Synodo Milevitana, in sexta œcumenica, & in Florentina. Concluditque Historicus: Credendum est, si Cuestia locus loquendi inter primos obrigisset, sicut inter postremos debebatur in Conventu, tantum ab eo numerum assellarum pertractum iri, quantum ad repellendam petitionem Oratorum Venerorum satis fuisset.*

XXV. Utcumque res ista se se habeat, cuicumque serio pendenti canonem rescriptum Tridentinum, adeo compertum exploratumque est, dogma fidei in eodem definiri, ut nec levis ambigendi locus remaneat. Et ipse citatus Turnely, hic omnibus expensis, quod primum ausus non fuerat asseverare, tandem fatetur, nempe fidei dogma in hoc canone definitum haberi. Canone illo anathema in eos pronuntiatur qui dixerint, *Ecclesiam errare, cum docuit, & docet iuxta evangelicam & apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum, matrimonii vinculum non posse dissolvi.* Ab hæresi ne imminis est qui evangelicam & apostolicam doctrinam inficiatur? Tridentinum definit indissolubilitatem coniugalis vinculi esse doctrinam evangelicam & apostolicam. Ergo opposita sententia error est, doctrinæ evangelicæ &

apostolicæ directe contrarius. Rursus errat ne œcumenicum Concilium, cum hoc definit? Si ais; hæresim pronuntias. Si negas; ergo doctrina definita in Concilio evangelica est & apostolica. Atqui negare doctrinam evangelicam & apostolicam manifesta hæresis est. Ergo doctrina indissolubilitatis nexus coniugalis, etiam adulterii causa, dogma fidei est. Ergo qui asserunt matrimonium adulterii causa dissolvi posse, contradicunt evangelicæ & apostolicæ doctrinæ. Errant ergo contra fidei dogma Græci, adfirmantes adulterii causa rescindi matrimonium posse. Ergo errant in fidei dogmate. Nulla ad effugium rima patet. Aut erravit Tridentinum, definiendo indissolubilitatem matrimonii adulterii causa ad doctrinam evangelicamque attinere. Aut errant Græci, adfirmando hanc indissolubilitatem ab evangelicæ & apostolicæ doctrinæ alienam esse. Quamvis igitur Tridentinum expresse nec Græcos, nec Lutheranos nominet, canonem tamen absolute formavit, quo omnium, sive Græcorum, sive Protestantium, sive aliorum quorumcumque, qui docent vinculum coniugale fornicationis causa dissolvi posse, errorem proscribit & damnat.

XXVI. Veritas catholica rationum quoque momentis confirmatur. Nam, admissa nexus coniugalis rescissione, uxore adulterante, gravissima consequuntur absurda. Et enim mulieres libidine æstuantes adulteria idcirco perpetrarent, ut dimissa suis nubere procis facile possent. Similiter improbis maritis occasio foret pro legitima uxore adulteram introducendi. Quæ heinc calumniarum ansæ adversus innocentem uxorem, ut, hac, tamquam adultera repudiata, altera exoptatior duceretur? Quibus vero filii incommodis forent obnoxii? Loco matris adhuc viventis educandi a noverca essent. Matrem, a qua geniti essent, conspicientes, novercam odirent, & odio haberentur ab illa. Quid? *Lib. VIII. in Lucam clamat Ambrosius. Patrisne, oro, liberos tuos, vivente te, esse sub vitrico, aut incolumi matre esse sub noverca? Pone, si repudiata non nubat. Et hoc viri tibi debuit displicere, cui adultero fidem servat. Pone, si nubat. Necessitatis illius tuum crimen est, & coniugium quod putas, adulterium est.* Si mulier dimissa innocens nubat, cedit hoc in prioris viri crimen, & dedecus. Si adultera est, ex perpetrato scelere commodum capit. Tandem matrimonium, quod ad sacramenti dignitatem, Christus evexit, ut libidinem, & concupiscentiam coerceret, sobriosque & temperantes redderet coniuges, in-

intemperantiores effrenatiorisque efficeret. Et cum epulæ quotidianæ vilescant, minusque sapiant, continua esset coniugiorum vicissitudo cum incredibili familiarum, societatis, & animarum perniciæ.

XXVII. Plura, quæ adversus dicta opponi solent diluta remanent. Testimonium Matthæi, quod facere negotium potest, suo in sensu explicatum est. Ex multitudine Scriptorum quos opponit Launois, multi favent catholico dogmati; alii ambigui sunt; alii innoxie errarunt; cum solemnibus Ecclesiæ canonibus veritas adhuc definita non esset. In veteri Pœnitentiæ Romano, & in nonnullis Synodis solum statuitur, quod coniux innocens possit, mortuo coniuge, ad secundas transire nuptias. Coniux vero neque post mortem innocentis coniugis inire matrimonium poterat; sed in sui criminis pœnam reliquum vitæ transigere absque matrimonio debebat. Nonnulla alia obiecta diluta invenies apud S. Thomam in *Supp. quest. lxx. art. 6.* Dispensationes quæ ab uno & altero Romano Pontifice obtrudantur, subreptitiæ sunt, & obreptitiæ.

§. V I.

Matrimonium Christianorum ratum, & non consummatum solvitur per solemnem Religionis professionem.

I. **O**mnibus quæstionibus quæ hoc in tractatu agitantur, hæc mihi difficilior est, si rationes quibus implicari solet, spectentur. Nam si absolute quæstio accipiat, definita est in Concilio Tridentino *sess. xxiv. can. vi.* his verbis: *Si quis dixerit, matrimonium ratum, & non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius coniugum non dirimit; anathema sit.*

II. Petrus Suavis acriter hunc canonem vellicare conatur, quod matrimonium ratum sit verum sacramentum, iure divino indissolubile: professio autem religiosa iuris ecclesiastici, cum primis Ecclesiæ sæculis nullum eiusdem veltigium appareat. Ius autem ecclesiasticum nequit quæ iuris divini sunt, irritare. Maldonatus *tract. de Matrim. cap. vi.* tantum sibi facere negotium difficultatem istam ait, ut eiusdem resolutionem se non videre adfirmet, nisi, inquit, *aut concedatur matrimonium ratum, & nondum consummatum, non esse verum matrimonium, & verum sacramentum: aut certe Ecclesiam ita existimasse, cum decrevit licere post matrimonium ratum conferre se ad Religionem, alte-*

ro coniuge invito, & licere alteri adire alias nuptias. Si matrimonium ratum, nondum consummatum, verum matrimonium non esset, verumque novæ legis sacramentum, ad eiusdem rescissionem professione religiosa minime opus foret; sed natura sua, & ex aliis causis rescindi iure posset. Ubi verum matrimonium non est, ibi nullum indissolubile vinculum reperitur.

III. Petrus Gibert, qui tria volumina de matrimonio edidit sub hoc titulo, *Tradition, ou histoire de l'Eglise sur le sacrement de mariage*, fuso calamo *Tom. III. a pag. 245.* universalis, & perpetuæ traditionis documenta promit, quæ evincunt, professionem solemnem Religionis dirimere matrimonium ratum. Pauca ego hic delibabo adversus Novatores, quos cum vel luculentissima Ecclesiæ catholicæ dogmata carpere non pudeat, mirum haud esse debet, si canonem hunc deridere, & profcindere studeant.

IV. Primum traditionis documentum a S. Thecla repetitur, quæ præceptorem habuit S. Paulum Apostolum, cuius consilio, contractis nuptiis renuntiatis, Deo se consecravit; ut *heres. lxxviii. n. 16.* S. Epiphanius testatur, inquit: *Hæc, cum in Paulum incidisset, paritas nuptias dissolvit, cum primario cuidam civitatis, ac longe diviti, nobilissimo, splendidissimoque desponsata iam fuisset. Verum terrena ideo sancta illa contempta, ut celestium compos esse posset.* Hoc idem narrat *Lib. II. de virg. cap. III.* S. Ambrosius. *Thecla copulam fugiens nuptialem, & sponsi furore damnata, naturam etiam bestiarum virginitatis veneratione mutavit.* S. Augustinus *Lib. VII. Confess. cap. vi.* narrat, duos milites, lecta Antonii vita, talia inter se sermocinatos. *Quid querimus? Cuius rei causa militamus? Maior ne esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici Imperatoris simus? Et ibi quid non fragile, plenumque periculis? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? . . . Ego iam abrui me ab illa spe nostra, & Deo servire statui, & hoc ex hora hac in hoc loco aggredior. Te si piget imitari, noli adversari. Respondit ille, adherere se socio: & ambo habebant sponas; quæ, postquam hoc audierunt, dicaverunt etiam ipse virginitatem.*

V. S. Gregor. Magnus *Lib. III. Dialog. c. xiv.* de virgine hæc narrat. *Dum adolecentie sue tempore, constitutus iam nuptus, in Ecclesiam fugisset: & sanctimonialis vite conversationem quæreret. . . sponsum meruit habere in celo, quia sponsum fugit in terra.*

VI. Venerabilis Beda *Lib. IV. Hist. c. XIX.* Timile exemplum narrat Edildridæ Reginae, quæ, celebratis nuptiis, numquam se marito immiscuit, sed Religionem ingressa est. Non me later, eludi hæc exempla posse, aut negando hæc fuisse vera matrimonia, aut ex his exemplis legitime nequaquam inferri posse conclusionem definitam in Tridentino. Verum gratis negatur, præfata matrimonia vera fuisse, cum Patres tantæ auctoritatis id affirmant. Utique hæc sola exempla haud sufficiunt ad hanc firmandam veritatem; at coniuncta cum iis quæ nunc subiicio, extra dubitationis aleam eam constituunt.

VII. Alexander III. in Concilio III. Lateranensi an. 1179. in *Append. part. v. cap. 1.* hæc statuit. *Post consensum illum legitimum de presenti datum, licitum est altero etiam repudiante, Monasterium eligere, sicut quidam Sancti de nuptiis vocati fuerunt; dummodo inter eos carnis commixtio non intervenerit. Et alteri remanenti, si commonitus servare noluerit continentiam, licitum esse videtur ut ad secunda vota transire possit. Quia cum non fuissent una caro effecti, potest unus ad Dominum transire, & alter in seculo remanere.* Similia tradit *ibidem cap. VIII.* in responso dato Episcopo Brixienti.

VIII. Innocentius III. cap. *Ex parte de conversione conjugatorum* hæc docet. *Nos inquisitioni tue taliter respondemus, quod est positum non inconsulte videri, quia ex quo matrimonium inter legitimas personas per verba de presenti contrahitur, illis viventibus in nullo casu possit dissolvi, ut, vivente reliquo, alter ad secunda vota transmigret; etiam si unus fidelium, inter quos est ratum coniugium, fuerit hereticus, & nollet permanere cum altero sine iniuria Creatoris: nisi forte fieret ex revelatione divina, quæ superat omnem legem, sicut a quibusdam Sanctis legitur esse factum. Nos tamen nolentes a prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti, antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri coniugum, reliquo inconsulto, ad Religionem transire, ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari.*

IX. Plures adducunt Theologi rationes in huius veritatis confirmationem. Verum nulla, separata a traditione, rem demonstrat: evincunt tamen rationes, nihil occurrere in eiusmodi matrimonii relictione profitendæ Religionis causa quod aut divinis Scripturis, aut morum sanctitati, aut legi naturali repugnet. Ratiocinium S. Thomæ in *Supp. q. LXI. art.*

2. est valde solidum. Hoc siquidem pacto argumentatur. *Ante carnalem copulam est inter coniuges tantum spirituale vinculum; sed postea etiam est inter eos vinculum carnale. Et ideo sicut post carnalem copulam matrimonium solvitur per mortem carnalem; ita per ingressum Religionis vinculum quod est ante carnalem copulam, solvitur: quia Religio est quædam mors spiritualis, qua aliquis seculo moriens, vivit Deo.* Hæc ratio seorsim accepta eludi facile potest, quod etiam in simplici castitatis voto, aut in voto Ordini sacro annexo quædam spiritualis mors occurrat. Idcirco aliud principium adiicit *ibidem ad 2.* Angelicus. *Ante carnalem copulam non est omnino translatum corpus unius sub potestate alterius, SED SUB CONDITIONE, si interea alter coniugum ad frugem melioris vite non convolet.*

X. Hæc, ut mihi videtur, est huiusce implicatissimæ controversiæ ratio solidior ceteris. Omnes contractus sunt potestati supremæ subiecti: quæ subiectionis conditio intrinsecus omnibus inest. Deus est supremus corporum, animarumque nostrarum Dominus. Ergo cuilibet mutua corporum traditioni insita est conditio isthæc: nisi corpus istud sibi delegerit supremus Dominus, cuius nutu, & voluntate omnia sunt. Conditio omni iuri, omnibusque principis quammaxime consentanea est. Quid enim rationi congruentius quam Deo vocanti ad sibi inserviendum in altiori statu, parendum esse, quando id fieri absque alterius detrimento potest? Porro ante carnalem commixtionem nullo modo coniugum corpora læduntur, sed integra consistunt, & digna ut Deo in sacrificium immolentur.

XI. Reponi utique & huic rationi potest, hanc conditionem includi quoque in simplici, aut solemni annexo sacro Ordini castitatis voto. Verum hæc oppositio ex iis quæ iam præmissi, convulsa manet. Dixi, nullam occurrere rationem, quæ separatim spectata sententiam catholicam evidenter demonstraret. Ceterum hæc rationum momenta, traditioni Ecclesiæ consociata, ita perspicue evincunt hanc causæ definitionem a Tridentino latam, ut obmutescere Novatores oporteat. Universa autem Ecclesiæ traditio soli professioni Religionis hæc rati matrimonii dissolutionem adscribit, non voto simplici, vel annexo Ordini sacro. Quod hæc traditio sit universalis & perpetua, ex dictis patet. Nam Pontifices summi, Gregorius Magnus, Alexander III. Innocentius III. nihil hac in causa se innovasse testantur; sed doctrinam a maiori-

ioribus acceptam tradidisse. SS. Patres Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, & posteriores, Thomas, Bonaventura, cum ceteris Theologis se communem Ecclesiæ doctrinam docere adfirmant.

XII. Obiicies 1. Neque Concilium Tridentinum, neque Ecclesia definire valent matrimonium ratum dissolvi per professionem religiosam, nisi ex divina revelatione, quæ per Scripturas, vel traditionem innotescat. Sed colligi ex Scriptura hæc revelatio nequit: oppositum enim Scriptura docet: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Resp. Ecclesiæ Spiritus sanctus affisit, ne in fidei articulis, morumque regulis definiendis erret. Laudatum Scripturæ textum: *Quod Deus coniunxit, homo non separet:* Ecclesia sic interpretatur, Deum ipsum esse qui separat coniugatos Religionis causa. Neque enim Ecclesia sponso ad Religionem impellit, sed Deus, qui, ut supremus Dominus potest, illos ad se vocat.

XIII. Obiicies 2. Matrimonium ratum non consummatum eiusdem naturæ & essentiæ est ac consummatum. Istud solvi nequit. Ergo neque illud. Resp. Eiusdem naturæ, & sub eisdem circumstantiis utrumque matrimonium esse negatur. Absolute eadem est utriusque natura; at status, & circumstantiæ diversæ sunt. Utrumque absolute indissolubile est. Solus Deus voluit, & vult solvere ratum, secus consummatum. Idque nobis constat ex traditione, & Ecclesiæ definitione. Hæc est unica & decretoria ratio: nec ultra pergendum est.

XIV. Insistunt. Votorum solemnitas iuris est ecclesiastici: ergo nequit scindere vinculum coniugale, iure divino indissolubile. Resp. Ritus & cæremoniæ votorum sunt utique ab Ecclesiæ præscriptæ; at vis votorum solvendæ vinculum coniugale est a Deo. Deus ipse vim votis emissis sub ritu ab Ecclesiæ præscripto indidit scindendi matrimonia rata. Neque, ut dixi, Ecclesia est quæ separat coniugatos, sed Deus.

XV. Quæst. I. *Quomodo se gerere coniux debet qui ante matrimonii consummationem ingredi Religionem deliberat?* Resp. Coniux qui deseritur, monendus est, servare ne velit continentiam. Si refugit, duorum mensium intervallum concedit Ecclesia, quo negari debitum potest, & deliberare de Religionis ingressu. Hoc elapso tempore, negari petenti debitum nequit. Si intra hoc spatium sit ingressus in Religionem, qui in seculo remanet, expectare præter hos duos menses, annum integrum debet, donec emissa a coniug-

Conc. Theol. Tom. X.

ge Religioso professio fuerit. Præfati enim duo menses a iure conceduntur, ut matura fiat de ingressu deliberatio. Si tamen, antequam elabantur duo dicti menses, coniux ingrediatur Religionem, & elapso anno profiteatur; tum coniux deserens, post emissam professionem, secundas celebrare nuptias potest. Quid, si femina, dum annos pubertatis assequitur, monasterium ingrediatur? Astringitur vir annum 16. expectare, donec profiteatur: quia ante hunc annum per Tridentinum professionem emittere nequit.

XVI. Disputant Theologi, possit ne iudex spatium duorum mensium amplificare, aut coercere. Adfirmat Sanchez *Lib. II. disp. xxiv.* quod non sit illud tempus a lege constitutum. Negat contra P. Pontius *Lib. IX. cap. ix.* Et hæc sententia mihi est probabilior. Duo menses præscripti sunt ab Alexandro III. & hoc spatium communi Ecclesiæ consuetudine determinatum est. Si iudicis arbitrio relinquatur, cum varia sint hominum ingenia, & affectus diversi, plura consequi absurda valent. Posset coniux de una ad alteram Religionem transire, moras necere in fraudem alterius coniugis. Idcirco neque arctandum neque protrahendum omnino est spatium istud matrimonio odiosum.

XVII. Quæst. II. *Copula, per vim extorta intra bimestre, adimit ne violato coniugii ingrediendi Religionem?* Resp. Negat Sanchez *Lib. II. disp. xxii.* Adfirmat Pontius *loc. cit. cap. x.* & hæc opinio mihi videtur vera. Commixtio enim carnalis revera matrimonium consummat: & hunc effectum physicum vis non tollit, sed solum efficit ut copula sit malitiosa. Quod enim libera sit copula, aut violenta, perinde est ad consummationis effectum. Ergo ingressus ad Religionem non patet. Accedit quod hæc vis vix umquam revera contingit, Lucretiæ enim rarissimæ sunt.

XVIII. Quæst. III. *Sponsis iuramento restantibus se matrimonium non consummasse, adhibenda ne fides est?* Resp. Distinguunt communiter. Si sponsa non erat virgo, & ad sponsi domum traducta non sit, adhibetur, inquit Sanchez *Lib. II. disp. xxiii.* illorum iuramento nequeat, cum ex aspectu probatio haberi nequeat. Si vero traducta sit, non creditur illis in matrimonii præiudicium. Si puella virgo erat, iuramento creditur, si talis appareat post aspectum: quia aspectus prævalet omni probationi.

XIX. Quæst. IV. *Qui post solemne professionis votum, & solutionem matrimonii rati obinet*

obinet a tali voto dispensationem, potestne secundas celebrare nuptias? Resp. Affirmat Paludanus, Durandus, & alii. Sed hæc opinio mihi pro probatur. In epistola liquidem ad Polycarum ostendi, haud posse Pontifices a votis solemnibus dispensare.

§. VII.

Utrum Pontifex possit dispensare a matrimonii rati vinculo.

I. **C**elebris inter Theologos est controversia hæc, quæ in utramque partem disputatur. Affirmantem sententiam ut probabilior propugnat P. Sanchez *Lib. II. disp. xiv. n. 4.* & pro eadem allegat Iurisperitos Cofredum, Alanum, Vincentium, Innocentium, Hostiensem, Ioannem Andream, Cardinalem, Henricum, Baidum, Ancharanum, Imolam, Felinum, Decium, Socium, Gozadinum, Curtium, Bertachinum, Rapam, & plures ex Theologis S. Antonium, Gabrielem, Victoriam, Ledesnam, Caietanum, Catharinum, Medinam, Henriquez, Ortiz, Grisaldum, Vivaldum, Navarrum, aliosque.

II. Thomas Sanch. *Lib. II. disp. xv. n. 5.* inquit: „Probabile est valere dispensationem Pontificis in matrimonio rati absque iusta causa concessam. . . . Et ratio est, quia est probabile indissolubilitatem talis matrimonii esse de iure humano.“ Ad id *num. 6. concl. 2.* verius esse non tenere talem dispensationem absque iusta causa. Sed quid additio hæc prodest, cum licitum iuxta Sanchez sit sequi opinionem minus probabilem, relicta probabiliore?

III. Pro sententia negante sequentes Theologi allegantur ab ipso P. Sanch. S. Bonav. in *IV. dist. xxvii. art. 3.* Scotus in *IV. dist. xxxi. quest. 1.* Palud. in *IV. dist. xxvii. quest. 1. art. 2.* S. Antoninus *III. Part. tit. 1. cap. xxi. §. 3.* Almainus *de potest. Eccl. cap. xv.* Victoria in *Sum. & relect. de potest. Pape num. 1.* Dominicus Soto *Lib. VII. quest. 11. art. 5.* & in *IV. dist. xxvii. quest. 1. art. 4.* Petrus Soto *lect. XII. de matr. §. Post hoc.* Bartholomæus Ledesma *II. Part. quest. lxx. num. 4.* Corduba *Lib. I. qu. xxv.* Palacios in *IV. dist. xxvii. disp. 11. conclus. 2.* Aragonius *2. part. quest. lxxxviii.* Ludovicus Lopez *II. Part. Instruclor. cap. liv.* Petrus Ledesma *de matr. qu. lxxii. art. 2.* Vega *Lib. V. Sum. Manuel Tom. I. cap. cccxxxix.* Turrecremata *cap. Sunt qui dicunt xxvii. quest. 1. art. 3.*

Tabiena verb. *Dispensatio*, Covarruv. *IV. Decr. 11. cap. vii. §. 4. num. 13.* Antonius Cucus *Lib. V. tit. xii. num. 275.* Matienzo *Lib. V. recop. tit. 1.* Guttierrez *Lib. I. Qq. Can. cap. xvii.* pluresque alii tum ex antiquis, tum ex modernis addi possent, Cano *Lib. III. cap. iv.* Honoratus Turnely *de sac. matr. art. 2. pag. 147.* inquit: *Verisimilius longe videtur non posse S. Pontificem dispensare a vinculo matrimonii rati non consummati.*

IV. Sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. in suo immortalis opere, auro, cedroque digno de *R. S. D. Lib. I. cap. xlii. num. 13. pag. 415. ult. edit.* obiter hoc de argumento inquit: *Ad rem oppido facit exemplum concessionum, quibus summi Pontifices solvunt homines a matrimonii rati, sed non consummati, aliarumque concessionum solventium a continentia annexa regulæ ac professioni monasticæ. Fiant quippe aliquando huiusmodi concessionem, nec tamen ex eis deducitur certum esse de fide posse Pontifices solvere homines a matrimonio rati, sed non consummato, atque a voto continentis annexo professioni monasticæ: adversantibus videlicet etiam magni nominis Theologis, qui post easdem concessionem et si existiment prædictam potestatem Romanis Pontificibus nullo modo competere, non tamen putant, se ulli pontificis definitioni refragari, utpote cum sciant, eos in iudicio permittente, ac solvete minime definire, eisdemque satis esse, si pro se certam certitudine morali habeant sententiam propria potestati faventem. Quare Cardin. Capissuchius postquam controv. II. late docuit non posse Ecclesiam solvere a continentia solemniter annexa professioni monasticæ, exemplis solutionum a Romanis Pontificibus concessarum respondet §. 3. Pontifices secutos esse opinionem Canonistarum id posse fieri asserentium, & ipsis Pontificibus visam esse probabiliorum. In hac gravissima controversia nihil omnino ego iudicii pronuntiabo. Absit a me temeritatis tantum, ut limitibus circumscribere pontificiam potestatem velim. Historici dumtaxat, non Theologi, partes agam, & utriusque sententiæ argumenta in medium adducam, propria opinione prorsus suspensa.*

V. Posterioris sententiæ negantis argumenta eiusmodi sunt. Theologi, ut probent solemnem Religionis professionem rescindere matrimonium ratum, ad traditionis asylum, ad auctoritatem Ecclesiæ se recipiunt. Hic pedem figunt. Quid? Matrimonium ratum est verum matrimonium, verumque sacramentum. Ergo divino iure indissolubile. Quæ autem

autem divini iuris sunt, potestati pontificiæ non subiacent. Ad hoc argumentum, quatenus urget contra professionem monasticam, quodnam præbent Theologi responsum? Diximus supra, in professione monastica, Deum ipsum ut supremum Dominum, non humanam aliquam potestatem, solvere vinculum istud. Diximus, Ecclesiam ut interpretem divinarum Scripturarum, & sancti Spiritus lumine perfusam, declarare, vinculum matrimonii rati dissolvi per solam monasticam professionem. Castitatis votum, sive simplex, sive solemne, annexum sacro Ordini, nihil valet ad solvendum matrimonium ratum, ut omnes fatentur. Unde ergo eruitur posse Pontificem dispensare ut coniuges post matrimonium ratum aliud matrimonium ineant?

VI. Urgent istius sententiæ patroni. Quis ex duodecim & amplius sæculorum Patribus docuit, Pontificem summum posse a matrimonii rati vinculo dispensare? Quodnam Concilium id declaravit, aut indicavit? Nul- lum antiquitatis vestigium, nulla traditio suffragatur opinionis adversæ. Quid quod traditio potius contraria est, cum ad solam solemnem Religionis professionem coarctet rescissionem matrimonii rati? Siquidem Innocentius III. cap. Ex parte de conversione coniugatorum docet, in nullo casu, ne quidem lepre supervenientis, aut lapsus in hæresim, SED OB SOLAM RELIGIONIS PROFESSIONEM posse dirimi matrimonium ratum. Alexander III. in Append. Concilii Lateranensis III. part. iv. cap. viii. hoc Episcopo Salernitano responsum præbet. *Consulisti nos, utrum inter virum & mulierem, præstito, vel non præstito sacramento, si legitimus consensus intervenierit de presenti, carnali copula non secuta, liceat mulieri alii nubere, vel si nupsit alii, & carnalis fuerit copula secuta, an ab ipso debeat separari. Super hoc inquisitioni tuæ taliter respondemus: quod si legitimus consensus ea solemnitate qua fieri solet, præsertim Sacerdote, aut etiam eius Notario, sicut etiam in quibusdam locis adhuc observatur, coram idoneis testibus interveniat de presenti, ita quod unus in suam mutuo consensu verbis expressis recipiat, utriusque dicendo, Ego te recipio in meam, sive sit iuramentum, sive non, non liceat mulieri alii nubere: & si nupsit, & fuerit carnalis copula subsequuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, ecclesiastica districtione compelli, quamvis alii aliter sentiant, aliter etiam a quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum. Si neque per subsequens*

matrimonium consummatum dirimi matrimonium ratum docet Alexander III. quantum aliqui prædecessores aliud fenerint; quanto minus dirimi potest dispensatione pontificia, ob aliquod inferius motivum data?

VII. Opponunt prioris sententiæ propugnatores dispensationes concessas ab Urbano VIII. & Clemente VII. Respondent alii, etiam admittatur revera laudatos Pontifices concessisse similes dispensationes, non propterea ex eiusmodi exemplis quidquam certi statui posse. Etiam aliqui prædecessores Alexandri III. declaraverant matrimonium consummatum dirimere matrimonium ratum; nihilominus ipse publica decretali oppositum statuit. S. Antoninus *III. Part. tit. 1. cap. xxi. §. 3.* hæc scribit. *Est ergo conclusio istius §. quod matrimonium contractum per verba de presenti solum per professionem Religionis approbata solvi potest, & non per alium modum, etiam auctoritate Pape. Canonice autem communiter tenent contrarium, scilicet quod Papa potest dissolvere illud. Deinde post multa subdit: Vide aliquas Bullas & Martini V. & Eugenii IV. continentem talem dispensationem, sive dissolutionem matrimonii non consummati, contrahentibus postmodum illis cum aliis. Unde tales non sunt condemnandi. Sed consulendum est alicui ut non procuret talens dissolutionem, sive dispensationem, cum Theologi videantur tenere, quod non possit dissolvi nisi per ingressum Religionis, ut supra dictum est. Cardinalis Capissuchius, ut animadvertit doctissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. respondet, hos SS. Pontifices secutos esse oppositam opinionem, quam iudicarunt probabiliorum. Quam responsonem præbet etiam S. Thomas.*

VIII. Insistunt allegantes multitudinem Canonistarum. *Ursaya* celebris Canonista *Tom. I. part. 1.* fuso calamo integram disputationem instituit, qua evincere contendit, Papam posse dispensare super matrimonio rati ob scandala, gravesque diffensiones. Verum doctissimus Alexius Symmachus Mazochius in præf. adiectæ ad dissertationem theologico-legalem *Musculæ* hæc scribit. *Ursaya, viri ceteroquin optimus & Cl. in sua interdum comoda peccat: præsertim quia Tom. II. part. 1. integram disceptationem tertiam in eo insumpsit, ut ostenderet, posse Papam gravibus de causis, præsertim propter imminens scandalum, & graves offensiones, dissolvere matrimonium ratum. At id mirifice causam Ursayæ sauciat. Quid enim? Si scandali metus tanti visus est, ut eius causa contractum matrimonium rescindi*

a Papa possit; quis non videt, impares inuitis parentibus nuptias (ex quibus vix unquam est quin gravissima scandala suboritura prouideantur) nullo modo fuisse ab initio contrahendas, immo a Pastoribus omnibus impediendas? Nul- lum, crede mihi, argumentum validius afferri potest, quo qui præpostera nuptiarum libertati impense favent, efficacius iugulentur. Et tamen idem ille Ursaya, causæ ad se delate seruiens, matrimonia quibus parentes dissen- ziant, impediri posse, nisi graves offensiones inde immineant, acriter negavit alibi, quia sic alterius causæ rationes postulabant. . . . Hoc illud nimirum est, non ad rei veritatem, sed ad causarum opportunitatem calumum at- temperare, ac Pyrrhonismum in Iurisprudenciam arvehere. Profecto disputationes illorum Canonistarum qui foro infervierunt, & delatas ad se causas propugnarunt, non pluris faciendæ sunt quam documenta quæ afferunt, serio expensa, & ab eorum interpretamentis purgata mereantur. Frequenter enim dispu- tationes illæ in favorem clientum scriptæ sunt, ut post multos fuisse observavit Cl. Murato- rius in opere de vitiis Iurisprud.

IX. Dominicus Soto Theologus sane gra- vissimus in IV. distinct. xxvii. quæst. v. artic. 2. ex instituto hanc quæstionem versat, & de opposita opinione hæc scribit. *Reverenti- opinio hæc, quamvis aliquibus sustentabilis ap- pareat, mihi tamen, ut tenuitatem ingenii mei fatear, salva semper Ecclesiæ censura, nullam probabilitatis æffigiem repræsentat. Quare cum Christus ait, Homo non separet, Pontificem etiam ipsum exclusit, quasi talem potestatem ei non committeret, quia super iure Divino & naturali, quale illa verba significant, Papa minime dispensat. . . . Auctoritas vero Martini & Eugenii, si ita verum est, quod similem dispensationem fecerunt, nullatenus tamquam Ecclesiæ determinatio movet: quia factum Pontificum non facit fidei articulum, sed opinionem Canonistarum sunt secuti. Et tamen alii Pontifices non leguntur talem fecisse dispensationem, cum tamen credibile sit cre- berrime oblatos fuisse dispensandi casus. Immo Adrianus VI. vir cum utriusque iuris peritissimus, & rei theologice non infime doctus, cum ab illo huiusmodi dispensatio fuisset postulata, oblataque faulrix sententia Caietani, demiratus est virum theologum hoc sibi in animum in- ducere potuisse, & ideo improbis precibus suc- cumbens, respondit, se dare quidem posse, sed tamen credere nihil posse.*

At quo tandem illam opinionem exulceremus, si matrimonium ratum non esset natura sua

indissolubile, profecto non solum Papa, sed etiam Episcopus dispensare super eo posset: nam quidquid potest Papa in huiusmodi dis- pensationibus, potest Episcopus, nisi sit prohi- bitus. Quin vero nihil mirarer, si quispiam inferret, quod etiam citra dispensationem possent se coniuges separare. Nam si verbum illud, Quos Deus coniunxit, homo non separet, non intelligatur de matrimonio rato: unde, rogo, convincitur arctiorem nexum esse in ma- trimonio rato quam in sponsalibus de futuro? Et ideo, saltem si de facto separarentur, & alia matrimonia consummarent, teneret factum.

In summa si hæc dispensatio semel usu ad- mitteretur, frequentissimi essent qui eam procu- rarent; & sic contractus matrimonii adeo esset languidus, ut vix ullius esset roboris. Id quod experientia nos docuit. Nam plerimi hac opi- nione Caietani coarmati Apostolicam Sedem super tali dispensatione pulsarunt, qui tamen repulsam meritiissime passi sunt. Absit ergo ut hæc opinio his maxime temporibus audiat, quando heretici tam multis de causis putant matrimonium dirimendum. Caietanus utinam numquam de hac re legisset Erasmus.

X. Quærit. unic. *Quam causæ assignentur a P. Sanchez pro iusta dispensatione matrimonii rati?* Resp. Polle summum Pontificem ex gravissima causâ, quæ bonum publicum spe- ciet, dispensare a matrimonio rato, non consummato, docent gravissimi Theologi, & communiter Canonistæ, ut narravi. P. Sanchez Lib. II. disp. xvi. tot assignat causas iustas dispensationis, ut facilius sit contractus matrimoniales quam contractus quarumcum- que vilium mercium rescindere. Ut intelligas quam longe a communi Ecclesiæ doctrina distet, ut minima mea præfert opinio, doctrina P. Sanchez in hac causâ, in memoriam revoca, neque votum simplex castitatis, neque votum ipsum votum Religionis, si Religio non sit solemniter approbata, sufficere ad rescindendum matrimonium ratum. Audi nunc causas quas solvendi matrimonii rati P. Sanchez assignat. Illas propriis ipsius verbis exprellas transcribo.

XI. Hæc loc. cit. num. 1. scribit. „ Qui- dam dicunt non satis esse quamcumque causam, sed debere esse similem expresse a iure cap. 11. de convers. coniug. quæ est Religio ingressus. Sic Abbas &c.

XII. Vides, qua cautione locuti sunt illi ipsi qui inter primos hanc pontificiam rati matrimonii dispensationem invexerunt. Subdit P. Sanchez, ibi: *Sed merito Barbosa. . . hanc*

sententiam reprobatur, dicens, *sufficere alias ius- tas causas*. Numquid Barbosa supra ius canonicum est? Unde Barbosa colligit alias iustas causas, quæ rescindant matrimonium ratum iure naturali & divino perpetuum? Sed causas istas audiamus.

XIII. P. Sanchez num. 2. „ *Prima ergo causa iusta est notabilis in qualitate dispa- ritas, quando scilicet contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affe- ctione cæca, & levitate quadam ducti ineunt matrimonium.*“

XIV. Hæc admissa doctrina, matrimonia magna ex parte contracta in sumum abeunt: & sacramentum illud magnum in Ecclesiâ, discordiarum, schismatum, & perturbatio- num materia evadit. Sed audiamus rationem huiusce causæ iustæ. Et ratio est (inquit Sanchez) quia matrimonium ordinatur ad mutuum amicitiam & concordiam, quæ inter beatitudines refertur. Recte & bene. Idcirco Christus Dominus ad sacramenti dignitatem matrimonium extulit, ut gratia sacrame- tali hanc coniugatorum benevolentiam, con- cordiam, & castitatem fovaret. Et quia coniugati hac divina gratia in sacramento suscepta abutentes, propria nequitia & in- quitate discordes sunt, rescindendum ne sa- cramentum est? Notabilis conditionis dispa- ritas sufficiens dissolutionis causâ alleritur? Accidentaria est conditio hæc substantiæ & naturæ contractus. Accidentariæ autem diver- sitates fat sunt ad contractus infringendos? Affectio cæca, & levitas animi aut impedit consensum necessarium, aut secus? Si pri- mum, nullum absque dispensatione matri- monium est. Si secundum, perperam obtru- ditur. Plures Poetarum auctoritates P. Sanch. ibi allegat. Ovidius in epist. Deianiræ ad Herculem: *Si qua voles apte nubere, nube pari.* Euripides in Rheso: *Nolite ex poten- tioribus me ducere uxorem.* Cleobolus unus ex septem sapientibus aiebat: *Par pari iugato coniux: quod impar est, dissidet.* Næ isti lim- pidi sacrorum canonum fontes, unde dissol- vendi evangelici sacramenti causæ hauriendæ? Utique & canones sacri, & Leo Pontifex epist. lxx. suadet: *Nuptiarum autem fœdera inter æquales legitima sunt.* At numquid sacri canones definiunt, notabilem conditionis, nobilitatis, divitiarum, pulchritudinis dispari- tatem esse iustam abrumpendi vinculi coniu- galis rati causam? Sed pergamus ultra.

XV. P. Sanch. ibi num. 3. „ *Secunda causa est gravis timor scandalum magni fu- turi, quia id cedit in magnum damnum* Conc. Theol. Tom. X.

„ commune, indeque rixæ graves, & nece- oriri solent. Sic Felinus. . . Portius. . . Menochius. . . ubi cum Portio addit hoc futurum scandalum esse, ob fornicationis timorem, eo quod coniuges valde sibi displiceant, vel ob inimicitias quæ inter coniu- gatos, vel eorum consanguineos timentur.

XVI. Si rixæ, si dissidia inter coniugatos, si timor fornicationis futuræ iustâ rescindendi rati matrimonii causa sit, quodnam, quæ matrimonium ratum firmum stabit? Moder- na corruptela marium feminarumque con- sationis mutæ serpente, quam frequens, & rationalis fornicationum, & dissidiarum timor sit, quis est qui ignoret? Nihil ergo matrimoniorum rescissione frequentius!

XVII. „ *Tercia causa est (inquit ibi Sanch. chez num. 5.) lepra alteri superveniens. . . Sic Borgalius. . . Innocentius III. supra citatus negat supervenientem lepram causam esse sufficientem iustis rescissionis. Subdit P. Sanchez, impotentiam supervenientem ante matrimonium consummatum, esse quoque causam iustam: & adducit Alciatum, & Menochium, asserentes ipsam sterilitatem esse causam iustam dissolutionis. At, repo- nit Sanchez, qui fieri potest ut sterilitas cognoscatur ante consummationem?*

XVIII. „ *Quarta causa est (pergit Sanch. num. 7.) quando alter coniugatorum as- serit se non habuisse animum contrahendi. Sic Socinus senior. Felinus. . . Menochius. Si consensus defuit, irritum est matrimo- nium, nulla egens dispensatione. Proban- dum est defuisse consensum: & irritum tunc natura sua matrimonium est. Si vero con- sensum defuisse non probetur, asserenti fides habenda non est: alioquin incerta ad arbi- trium coniugatorum matrimonia rata evade- rent.*

XIX. „ *Quinta causa est (subdit Sanch. num. 8.) ut vir efficiatur Episcopus. Sic Paulus Borgalius. . . Sed id credo verum, quando iis dotibus esset præditus ut valde necessarium esset ad bonum commune eum in Episcopum promoveri. “* *Votum sole- mne castitatis sacro ordini annexum haud est scindendi matrimonii rati causa: & gra- dus episcopalis erit? Si coniugatus fiat Sa- cerdos, Parochus, Archipresbyter, sitque bo- no communi valde necessarius, erit ne tunc causa sufficiens?*

XX. „ *Utinam causa est (concludit P. Sanch. num. 9.) mutuus coniugum consen- sus. Sic Gregorius Lopez. . . Medina. . . Sed hanc causam non esse sufficientem te-*

stantur multi Doctores, quos retuli disp. preced. num. 2. asserentes non posse Pontificem ex potestate ordinaria ob mutuum contrahentium consensum dispensare, si alia causa non subsit: & quamvis fateantur posse ex potestate absoluta, id evenit, quia credunt nullam requiri causam ut valide dispense, ut ibi explicui.

XXI. Explicuit sane, probabile esse Papam posse, nulla occurrente causa, dispensare a matrimonii rati vinculo. En quo sacramentale illud, perpetuumque matrimonii rati vinculum devenit. Plures iuris civilis, & canonici interpretes, Alciatos, Felinos, Devios, Bertachinos, Borgasios, Curtios, aliosque plures P. Sanch. adfert. Sed videndum, num isti Icti Scripturarum testimonia, & apostolica traditionis documenta severa expenderit. Si enim id omiserint, si unus post alium abierit, si pro arbitrio, nulla solida ratione adducta, & sacra Patrum, & Conciliorum auctoritate neglecta, rem definiunt; quid praesidium adversae opinioni illorum multitudo adferre possit, ceteri iudicent.

XXII. Illud altius meditandum est, qua conciliari ratione possit cum Ecclesiae doctrina hac rescindendi matrimonii rati facilitas. Propugnat Ecclesia adversus Graecos, neque fornicationis causa dirimi matrimonium consummatum; licet Patres aliqui, & Graecorum disciplina oppositum sentiant. Docent Theologi omnes, rati & consummati matrimonii, naturam & essentiam eandem esse, copulamque carnalem accidentariam esse perfectionem. Approbata Religionis professionem scindere matrimonium ratum, iure naturali divinoque indissolubile, Ecclesia definiit. In nullo autem Concilio haecenus alia designata talis rescissionis causa est. Non vota castitatis, quaecumque illa sint, reputata sunt causa sufficiens. Quomodo cum his principiis cohaereat doctrina P. Sanchez, Borgasii, Bertachini, Alciati, Felini, Tiraquelli, Barbosa, & aliorum plarum Canonistarum, ingenii mei tenuitas sane non percipit. Desudant Theologi, ut matrimonii indissolubilitatem propugnent adversus cum Graecos, tum Protestantes. Et postea tanta eiusdem rescindendi facilitas invenitur? Falluntur, meo quidem iudicio, Canonistae illi, & nonnulli alii recentiores, si credunt, tanta dispensationum facultate pontificia potestatis confinia amplificare. Potestas haec firma, certa, & inconcussa est, & non nisi certis firmisque fundamentis nititur. Arbitrariis opinionibus, quae nullum in sacra tradi-

tione fundamentum habent, illa non eget? Ex praefatis opinionibus ansam Novatores arripiunt eidem insultandi.

XXIII. Opponunt. Alexander III. in append. Concil. Lateran. part. VI. cap. xxvi. concedit dissolvi rata sponsalia: & rursus part. XII. cap. IV. iubet, coniugium ratum, initum cum filia mulieris quam postea vir cognovit, dissolvi, si crimen sit publicum; secus, si occultum. In primo casu loquitur Pontifex de solis sponsalibus; inquitur secundae opinionis assertores. In secundo non de solutione contracti matrimonii, sed de cohabitatione sermo est. Et tria ad Episcopum Pictaviensem respondet. 1. Quod, si occultum crimen sit, non separentur, cum publice contractum sit, neque quoad torum, nedum quoad vinculum. Si crimen est publicum, nempe quod cognovit matrem sponsae, non tamen sponsam, dispensat ut possit aliam ducere, & illa alium, post mortem alterius coniugis. Huc recidit dispensatio, quod rigorem disciplinae, qua coniugi reo in criminis poenam etiam post mortem coniugis, vetitae nuptiae erant, temperet. 3. Ceterum (concludit Pontifex) si sponsam cognovit, antequam matrem, vel post, nunquam poterit eam, vel aliam in uxorem accipere.

XXIV. Quod opponunt de Gregorio II. ex epistola XIV. ad Bonifacium, nullum accessit negotium contrariae sententiae defensoribus. Quoniam ibi sermo est de muliere impedimento dirimente irretita. Similiter perperam obtruditur Caeselinus III. vel, ut alii volunt, Clemens III. qui putavit matrimonium dissolvi propter alterius coniugis haeresim. Nam Innocentius III. cap. *Laudabilem* de conv. infid. declarat neque propter haeresim dissolvi matrimonium posse: idque definiit Concilium Tridentinum sess. xlv. can. v.

XXV. Insistunt, Pontifices dispensare a voto & simplici, & solemnium, quamvis sit divini iuris. Ergo etiam dispensare a vinculo matrimonii valent. Resp. Convenit penes Theologos maiorem in votis quam in matrimonio dissolvendis datam esse Ecclesiae potestatem. De voto simplici nulla est difficultas; cum perpetua traditio, & disciplina saveat. Ad votum solemne quod attinet, negant graviores Theologi Pontificibus ab eodem dispensandi facultatem. Admissa vero opposita opinione, Pontius Lib. IX. cap. III. num. 16. respondet. *Quod vero attinet ad dispensationem voti solemnium, redditur facile diversitatis ratio: quia in professione sit etiam traditio Religioni, quam acceptat Praelatus,*

& eo

& eo non acceptante non obligant illa vota, quorum fundamentum est traditio: cumque Pontifex sit Ordinarius, cui etiam tamquam Religionis Superiori sit traditio, eam traditionem potest reticere, eaque reiecta, cessat obligatio status Religionis in illo. Haec pauca historice delibasse sufficiat pro utraque sententia, proprio omnino iudicio suppresso. Et hoc in sensu intellecta volo, quae Tom. VI. diff. VI. cap. v. §. 2. num. 3. obiter de praefata dispensatione a matrimonii rati vinculo scripsi. Quare quisque in suo sensu abundet, & quam ex duabus opinionibus probabiliorem iudicaverit, amplectatur.

§. VIII.

Utrum matrimonium Christianorum ratum, & consummatum per ingressum in Religionem solvatur.

I. Quæst. I. Matrimonium consummatum dirimitur ne per Religionis professionem? Resp. Negant communiter Theologi omnes. Quoniam Ecclesia solum matrimonium ratum solvi per professionem monasticam declaravit. Testimonia Scripturarum quae indissolubilitatem matrimonii declarant, nullam admittunt exceptionem respectu matrimonii consummati. Iustiniani lex 56. Codicis tit. III. de Episcopis &c. qua indiscriminatim facultas conceditur coniugatis ad meliorem vitam migrandi, legi divina adversatur, ut ait S. Gregorius Magnus Lib. XI. epist. IV. Si unus coniux in crimen adulterii labatur, potest alter, reo invito, continentiam vovere, vel ingredi Religionem, quia divortium perpetuum licitum est, etiam reo coniuge, qui ius ob adulterium perpetratum amisit, invito. Hac divortii perpetua causa sublata, neuter, altero invito vovere continentiam iure valet, sive voto simplici, sive solemnium. Si unus, altero invito, Religionem profiteretur, professio nulla esset. Si revocatus exiret, non teneretur absolute ad Religionem redire, etiam mortuo coniuge: quia professio nulla fuit. Hortandus tamen esset ut rediret, & professionem redintegraret. Si post professionem coniux consensum præstaret, non propterea valida professio evaderet; sed instauranda esset. Qui in saeculo mansit, non potest Monasterium ingredi, invito coniuge qui invalide professus est. Quoniam per professionem suapte natura irritam ius non amittit impediendi ne, se invito, alter Religionem ingrediatur. Invalide professus resilire valet, etiam si coniux manens in saeculo

adulterium committat: quia reus, non innocens, ius perdit cohabitationis. Licentia ex metu cadente in virum constantem data non sufficit ad validam professionem alterius coniugis.

II. Quæst. II. Quae requiruntur ut post consummatum matrimonium unus coniux amplectatur Religionem? Resp. Requiritur necessario consensus coniugis remanentis in saeculo. Si coniux qui in saeculo manet, senex sit, emittat oportet castitatis votum. Si juvenis, ingredi Religionem debet; ut statuitur cap. Cum sis de convers. coniug. ubi haec habentur. *Prohibemus ne virum, vel uxorem (nisi uterque ad Religionem migraverit) transire permittas. Verum si ita uxor senex est, & sterilis, quod sine suspitione possit esse in saeculo, dissimulare poteris, ut ea in saeculo remanente, & castitatem promittente, ad Religionem transeat.* Qui consentiente altero coniuge profiteretur, valet professio, etiam si qui remanet, votum non emittat, si senex sit; aut Religionem non amplectatur, si juvenis fuerit. Contra ius tamen ageretur. Quare ante professionem omnia praestanda sunt quae a iure praescribuntur. Qui manet in saeculo, votum que emisit, non potest datam licentiam revocare. Si votum non emisit, essetque incontinentiae periculum, graves Theologi docent esse revocationi locum.

III. Quæst. III. Potest ne maritus, consentiente uxore, post consummatum matrimonium initiari sacris Ordinibus? Resp. Maritus sive ante, sive post consummationem matrimonii non potest, invita uxore, ad sacros Ordines transire: quia, ut diximus, Ordo sacer non irritat matrimonium, ut habetur cap. Coniugatus. Si autem vir, uxore invita, sacros Ordines susciperet, reddere, non petere deberet, & maneret irregularis. Consentiente uxore, vir suscipere sacros Ordines valet, dummodo ipsa Religionem approbatam profiteatur, ut statuitur cap. Sane de convers. coniug. ubi Alexander III. inquit: *Prohibemus ne uxorem presumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor prius professu continentiam, sacrum sicut velamen imponat, & religiosam vestem assumat.*

IV. Quæst. IV. Quid requiritur ut matrimonium consummatum dicatur? Resp. Aliqui dicunt, sat esse valis penetrationem absque seminis effusione. Alii communiter requirunt immisionem seminis in vas mulieris: quae sententia probabilior est. Alii requirunt ut etiam ipsa femina semen effundat; sed probabilius hoc non requiritur. Disputant quo-

que, num satis sit ut semen virile ope dæmonis in mulieris vas immittatur, absque vasis feminei penetratione. Adfirmant Sanchez, Filiucius, Villalobosius. Alii negant. Hoc mihi incertum est. Absolute necessaria est vasis penetratio cum feminis effusione. Copula habita ante matrimonium non sufficit ad matrimonii consummationem, quæ per copulam matrimonialem, non per fornicationem perfici debet.

CAPUT IX.

De divortio coniugatorum.

I. Divortium differt a repudio, quod istud communiter pro vinculi dissolutione, illud vero pro tori separatione accipitur. Lutherani, qui ex quacumque gravi causa dirimi matrimonium posse adfirmant, negant, manente matrimonii vinculo, separationem quoad torum licitam esse. Quem errorem sess. xxiv. can. viii. proscripsit Tridentinum. Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter coniuges quoad torum, seu quoad habitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit; anathema sit. Et disciplina constans obtinuit in Ecclesia, & in ipsa Scriptura sacra perspicue traditur: siquidem I. Cor. vii. dicitur: *His autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere in nuptiis, aut viro suo reconciliari.* Duo hic habentur: alterum, per divortium, seu discessum vinculum coniugale non abrumpi; alterum, licitum divortium esse.

II. Quæst. I. An in utroque coniuge ius divortii adulterii causa par sit? Resp. Sententia adfirmans certa est: quia in iis quæ ad torum attinent, utriusque coniugis iura paria sunt: & sicut vir potestatem in uxoris corpus, ita mulier in mariti corpus potestatem habet; ut docet S. Thomas in *Suppl. quæst. xlii. art. 4.*

III. Quæst. II. Quid iuris habeat coniux innocens, & nocens post factum divortium? Resp. Coniux innocens aut vivere continentiam, aut ingredi Religionem potest, invito reo. Reus autem non potest statum suum mutare vivendo continentiam, aut Religionem profitendo, quamdiu innocens coniux ius retinet illum revocandi. Si tamen innocens coniux sciens non contradicat, valet mutatio status facta a coniuge reo. Si iudicis sententia detrusa sententia rea fuerit in Monasterium, biennium conceditur innocenti, ut

deliberet, si velit feminam repetere: & intra hoc biennium professio feminae nulla est; valida vero illo elapso. Nec est quod reponas, hanc dimissionem sceleribus occasionem aperire. Immo istius dimissionis timor coniugibus in ordine retinendis inservit. Si, inflicta separationis poena, flagitia coniuges perpetrant, ex illorum nequitia, non ex dimissione, illa proficiuntur.

IV. Quæst. III. Quibus in casibus licitum est divortium inter christianos coniuges? Resp. I. Licitum est ex utriusque coniugis consensu studio sanctioris vitæ. *Matth. ix. habetur: Omnis qui reliquerit domum . . .*

aut uxorem propter nomen meum, centuplum accipiet. II. Fieri divortium potest ob adulterii crimen. III. Immoderata sævitia iusta est divortii causa, ut Innocentius III. cap. *Litteras* de restitut. spoliat. statuit. *Si tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet illi restitui, sed ab eo potius amoveri.* Expectanda ne est iudicis sententia?

Si sævitia publica, & manifesta omnibus sit, ut negari nequeat, discedere innocens coniux valet, non expectata iudicis sententia. Si vero occulta quodammodo sævitia sit, & nota solum innocenti, & paucis aliis, separare se uxor a toro potest, secus discedere a domo ante iudicis sententiam. Ita docet S. Thomas in *IV. dist. xxxv. quæst. 11. artic. 3.* Spectanda tamen circumstantia sunt: nam si esset periculum in mora, tunc mulier omni meliori modo cavere sibi posset.

IV. Si subversio periculum uni coniugi imminet ex cohabitatione, non modo licitus, sed necessarius discessus est: inquit enim *Matth. xviii. Christus: Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Si vero nullum iustæ subversio periculum, neque sollicitationis ad malum, discessus licitus non est; quamvis sceleribus coniux obnoxius sit. V. Si alter coniugum a fide defecerit; ut in *Suppl. quæst. lxi. art. 1. ad 3.* S. Thomas docet.

V. Quæst. IV. Cur Christus solius fornicationis meminit in causa divortii? Resp. Duæ assignari rationes solent. Una, quod fornicatio directe fidei coniugali, & ipsius matrimonii substantiæ adversatur. Cetera crimina sunt separationis causa omnibus societatibus: servus a domino, filius a patre, frater a fratre, quando ex convicia, & cohabitatione imminet grave periculum hæresis, subversio ad malum, percussio &c. separari valent. At propter fornicationem nec filius

filium patrem, nec famulus dominum dimittere valet. Altera ratio est, quia propter adulterium divortium perpetuum fieri potest, secus ob alia crimina. Christus de divortio perpetuo loquitur in Evangelio, quia contentanæ ad interrogata Phariseorum respondet. Iudæi autem in more habebant libellum repudii, quod erat perpetuum. Non licere autem hoc perpetuum divortium, nisi fornicationis causa, Christus respondit. Si de aliis criminibus coniux poenitentiam agat, & serio resipiscat, innocens tenetur poenitentem acceptare. Propter adulterium autem in perpetuum negare debitum potest.

VI. Quæst. V. Quot sunt casus in quibus ob fornicationem licitum divortium non est? Resp. Septem S. Thomas in *Suppl. quæst. lxxii. artic. 1.* assignat. 1. Maritus non potest ab uxore fornicante separari, si ipse similiter fornicatus sit. 2. si ipse uxorem prostituierit. 3. si uxor, probabiliter virum suum mortuum credens, propter longam eius absentiam, alteri nupserit. 4. si latenter cognita ab alio fuerit, sub specie viri lectum subintrante. 5. si fuerit vi oppressa. 6. si adulterii conficiens uxorem recognovit carnaliter. 7. si matrimonio in infidelitate contracto, vir dederit uxori libellum repudii, & uxor alteri nupserit: tunc, si uterque convertatur, tenetur eam vir recipere. Tunc enim vir causam præberet uxori fornicandi, si debitum pertinaciter denegaret; & ob hanc fornicationis causam dimittere eam nequit. Si autem post poenitentiam, & mutuam reconciliationem unus sepeveret in adulterio, dimitti ab altero potest.

VII. Quæst. VI. Quid nomine fornicationis intelligatur? Resp. Omnis illicitus concubitus. Quare S. Thomas in *Suppl. quæst. lxxii. art. 1. ad 4.* docet sodomitiam iustam esse divortii causam.

VIII. Quæst. VII. Voluntas adulterandi, tactus, oscula, amplexus, pollutio sunt ne divortii causa? Resp. Quod sola voluntas adulterandi non sufficiat ad divortium, certum est. Probabilior sententia est, non sufficere amplexus, oscula, tactus impudicos cum animo adulterandi. Ad pollutionem cum tertio persona habitam quod atinet, non videtur causa sufficiens divortii perpetui: quia non est carnis divisio. Si vir cum uxore pollutionem perpetrat, ipsa renuente; hæc separare se potest, donec resipiscat, ut peccatum declinet.

IX. Quæst. VIII. An copula naturalis abique seminis effusione intra vas sit sufficiens

divortii causa? Respond. Negant Leander, Sanchez, Filiucius, Castropalaus, & alii. Sed contraria sententia communis, & vera est, quam, teste Leandro, defendunt S. Thomas, S. Bonaventura, Durandus, Paludanus, Soto, Ledesma, Vega, Sylvester, Bonacina, Henriquez, & alii plures.

X. Quæst. IX. An detur compensatio, si coniugum alter adulteretur, alter sodomiam, aut bestialitatem committat? Respond. Adfirmans sententia probabilior est. Nam sodomia crimen sufficiens est ad divortium. Ergo sicuti dum ambo coniuges fornicationis rei sunt, datur mutua compensatio; ita admittenda est compensatio quando alter sodomiam, alter adulterii reus est.

XI. Quæst. X. An coniux qui unum adulterium patravit, possit discedere ab altero qui pluries adulteravit? Respond. Adfirmans nonnulli Canonistæ, quos citat Leander *quæst. xvi.* Sed hæc opinio communiter improbat. Quia causa divortii adulterium est, non adulteriorum multitudo. Unico adulterio fides frangitur. Repetita adulteria crimina multiplicant. At iura fidei fractionem spectant.

XII. Quæst. XI. An coniux secretus adulter, possit petere divortium a coniuge adultero publico? Respond. Sententia negans communis, & vera est. Quoniam divortium conceditur in poenam rei, & in favorem innocentis. Qui secreto adulterat, revera reus est. Ergo petere divortium nequit. Disputant vero Auctores, peccet ne venialiter adulter occultus petens divortium ab adultero publico, an mortaliter? Pugnans in utramque partem. Verum probabilior sententia videtur hunc peccare mortaliter. Nam si causa iusta petendi divortii deest, sicuti deesse communis sententia adfirmat, læditur ius alterius coniugis in re gravissima. Ergo culpa gravis est.

XIII. Quæst. XII. An coniux innocens negare debitum possit coniugi adultero ante sententiam iudicis? Respond. Adfirmat communis sententia, dummodo coniux innocens certus moraliter sit de perpetrato adulterio. Quoniam coniux reus per adulterium ius amisit petendi debitum. Ergo iuste illud negare innocens valet. Si tamen innocens coniux per iudicis præceptum, aut excommunicationem compellatur reddere, tum parere deberet, ut graviores Theologi docent.

XIV. Quæst. XIII. An coniux innocens possit propria auctoritate ante iudicis sententiam a coniuge adultero discedere? Respond. Adfirmat Leander *quæst. xl.* ubi citat Laymanum, Bonacinam, Villalobosium, & alios. Sed sen-

sententia negans communis, & vera est, quam docet S. Thomas in *IV. dist. xxxv. quest. unic. artic. 3.* eique subscribunt graviores Theologi. Si enim in arbitrio coniugum posita divortia essent, innumera consequerentur absurda. Præterea contractus publicus non nisi auctoritate publica rescindi potest. Et quamvis in divortio non dissolvatur matrimonii vinculum, rescinditur tamen cohabitationis contractus.

XV. *Quest. XIV. Obstringitur ne coniux divortium cum uxore adultera facere?* Resp. Tenetur, nisi respiciat; ut ex Scriptura colligitur. *Prov. xvii. dicitur: Qui tenet adulteram, stultus est, & impius.* Item cap. *Si vir de adulteris hæc præscribuntur: Si vir sciens uxorem suam deliquisse, que non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & eius peccati particeps.* Rursus cap. *Si quis uxorem xxxii. quest. i. maritus qui cum uxore adultera cohabitaverit, tribus annis poenitentiae subicitur. Si tamen respiciat, & poenitentiam egerit, poterit eam recipere.* Adulterium perpetui divortii causam præbet: neque innocens absolute uxorem adulteram recipere tenetur. Tamen debito honestatis & caritatis tenetur quandoque iuri suo cedere; ut si dimissa, peracta poenitentia, in magno damnationis periculo versaretur non revocata. En S. Augustini *Libr. II. de adult. coniug. cap. vi.* verba. *Quod autem tibi durum videtur, ut post adulterium reconcilietur coniugi coniux, si fides adsit, non erit durum.* . . . Hæc crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis mundabantur, que in novo testamento in sanguine Christi mundantur: & ideo tunc omni modo prohibitum est ab alio contaminatam viro recipere uxorem; quamvis David Saulis filiam, quam pater eiusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tamquam novi testamenti præfigurator sine cunctatione receperit. Nunc autem postquam Christus ait adulteris: Nec ego te condemnabo: vade, deinceps non peccare: quis non intelligat, debere ignoscere maritum, quod videt ignovisse Dominum amborum, nec iam se debere adulteram dicere, cuius poenitentis crimen divina credit misericordione deletum?

XVI. Convenit penes omnes, non esse eandem in uxore obligationem viri dimittendi. Uxor enim in adulterium viri consentire non præsumitur, cum impedire illud nequeat. Neque enim mulier corripere, & coercere virum, sicut vir mulierem potest. Præterea

non eadem incommoda imminent cohabitationi uxoris cum viro adultero, nempe incertitudo proli, & falsi heredis successio. Et tandem perquam raro maritus adulter ex secessione uxoris corrigitur. Si tamen ex divortio mariti adulteri probabilis correctionis spes haberetur, tunc uxor innocens discedere ab eo deberet. Desiderium proli suscipiendæ interdum efficere potest ut divortium mariti correctioni inserviat.

XVII. *Quest. XV. Uter coniux gravius peccet?* Respond. Duo sunt in adulterio crimina, impudicitiae, & iniustitiæ. Si impudicitia spectetur, gravius est in viro quam in muliere adulterium, inquit *Lib. II. de adulterinis coniugiis cap. viii. S. Augustinus. Sed cum eis dicimus, non solum nihil volunt detrachere severitati, sed irascuntur insuper veritati, & loquuntur, atque respondent: Sed nos viri sumus. An vero sexus nostri dignitas hæc sustinebit iniuriam, ut cum aliis feminis præter uxores nostras, si quid admittimus, in luendis poenis mulieribus comparemur? Quasi non propterea magis debeant illicitas concupiscentias viriliter frenare, quia viri sunt; quasi non propterea magis debeant mulieribus suis ad virtutis huius exemplum se præbere, quia viri sunt; quasi non propterea minus debeant a libidine superari, quia viri sunt; quasi non propterea minus debeant lascivienti carni servare, quia viri sunt. Et tamen indignantur, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris feminis poenas; cum tanto gravius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere feminas. Christianis equidem loquor, qui fideliter audiunt: Caput mulieris vir: ubi se agnoscunt duces, illas autem comites esse debere. Ideo cavendum viro illac ire vivendo; qua timet ne uxor sequatur imitando. Sed isti quibus displicet ut inter virum & mulierem par pudicitie forma servetur. . . . legant quid Imperator Antoninus, non utique Christianus, de hac re constituerit &c.*

XVIII. Ad iniustitiam quod attinet, uxor adultera longe scelestius crimen perpetrat: quia & proli, cuius incertum patrem efficit, & marito, cui incertum heredem substituit, iniuriam, & detrimentum maximum irrogat. Tandem in communi existimatione vir ex mulieris adulterio summa respicitur infamia, & cornutus appellatur; femina vero ex viri adulterio vix famæ læsionem patitur. Quamobrem in adulterium uxoris severius animadvertunt civiles leges.

DIS-

DISSERTATIO II.

DE

SPONSALIBUS.

CAPUT I.

Quid sint sponsalia, & qua eorum conditiones.

I. *Quest. I. Quomodo definiantur sponsalia?* Respondeo. Sponsalia interdum pro rato matrimonio usurpantur. Quare duo sponsalium genera a Scriptoribus accipiuntur: alia de præsentibus, quibus ius in proprium corpus alteri alter permittit: alia de futuro, quibus nulla sit actualis donatio, sed mera promissio. Hæc promissio arrhis & munusculis confirmari solet: & hæc dona sponsalia quoque appellari consueverunt. Sponsalia a verbo *spondeo* suam repetunt originem.

II. Verum his missis, usus obtinuit ut sponsalium nomine, de quibus in præsentia sermo est, intelligatur promissio de futuro matrimonio. Sponsalia hæc sic definiuntur: *Futuri matrimonii promissio mutua, & libera, externis signis expressa obligationem pariens.* Dicitur *mutua*, quia una pars non præsumitur se velle obstringere, nisi altera pars acceptet, & repromittat. *Libera*, ut intelligatur exclusa coactio, & gravis metus. *Signis externis expressa.* Hæc particula significat non sufficere actus internos, sed debere externis verbis, aut signis promissionem manifestari. *Obligationem pariens.* Duplicem pariunt obligationem sponsalia, naturalem, & canonicam. Iure quippe naturali stare quisque promissis legitimis & acceptatis tenetur sub peccato mortali, si materia gravis sit. Sponsalia autem sunt in materia gravissima: propterea peccat, & quidem graviter, qui sine causa abiisdem resilit, ut docet S. Thomas in *IV. dist. xxvii. art. i.* Canonica obligatio impedimentum publicæ honestatis inducit, qua sponsi inhabiles fiunt ad contrahendum cum alterutrius consanguineis, & affinibus in primo gradu.

III. Disputant recentiores, an contrahi sponsalia sub obligatione tantum veniali possint. Afirmat Sanchez. Sed hæc opinio falsa est. Utique promittere sibi possunt sub poena amitendi arrhas, & etiam sub nulla obligatione, vel sub obligatione veniali tantum; sed hæc

non essent sponsalia, sed arbitrariæ promissiones: sponsalia enim contracta iuxta ritum Ecclesiæ, contrahendi futuri matrimonii inducunt gravem obligationem, & impedimentum publicæ honestatis.

IV. *Quest. II. An promissio facta absenti ante eius acceptationem obliget?* Resp. Sententia negans vera est. Nulla quippe promissio gratuita absolvet obligat ante acceptationem. Quare licite revocari ante acceptationem potest quæcumque promissio futuri matrimonii.

V. *Quest. III. Sufficit ne ad valorem sponsalium acceptatio promissionis sine repromissione alterius partis?* Resp. Alii adfirmant, negant alii. Et sententia negans mihi probabilior est. Acceptatio enim alterius fidei datæ non est obligatio propriæ. Ad valorem itaque sponsalium requiritur mutua promissio. Quare qui promissit, resillire a promissione acceptata posset, quando facta non fuisset repromissio. Invalida quippe essent tunc sponsalia. Si invalida, ergo nullam pariunt obligationem. Utique a promissione acceptata recedi nequit, quando altera pars repromittit. At si pars non repromittit, nulla sponsalia sunt: quia ad istorum valorem necessaria repromissio est.

VI. Salmanticensis *tract. ix. cap. i. punct. 2. n. 15.* duas super hac difficultate referunt sententias. Prima contendit, stare non posse acceptationem sine repromissione saltem implicita. Altera negat in acceptatione includi repromissionem. Huic adhærent illi; sed utramque probabilem vocant, & in praxi tutam. Verum si una est vera, altera falsa est. Ergo utraque in praxi tuta esse nequit. Sola ergo verisimilior, quæ est secunda, amplectenda est. Falsum est quod ibidem *n. 19. & 20.* subdunt Salmanticensis, nempe promittentem manere obligatum vi promissionis acceptatæ. Utique in alia quacumque materia promissio acceptata obligat. At cum natura sponsalium essentialiter sita sit in promissione mutua, quoties deest mutuus consensus, sponsalia nulla sunt; ut diximus supra. Ergo nullum obligationis vinculum. Nec est quod reponas, manere obligationem vi promissionis simplicis factæ, & acceptatæ. Nam hæc

hæc est mera verborum illusio. Sermo nunc est de promissione generica & abstracta? Disputatur nunc de promissione ad sponsalium valorem necessaria. Hæc autem practica promissio absque repromissione consistere nullo modo valet.

VII. Quæst. IV. *Quæ intentio requiritur in contrahendis sponsalibus?* Resp. Ea intentio, & animi deliberatio requiritur quæ in quocumque contractu necessaria est. Requiritur ergo animus deliberatus celebrandi sponsalia iuxta Ecclesiæ ritum. Distinguunt Auctores intentionem promittendi, se obligandi, & adimplendi promissum. De hac promissione diversitate & Tom. III. de voto, & Tom. VII. de promissione, satis superque dictum est. Convenit penes omnes, hos fides promissores peccare, & quidem mortaliter; cum proximum decipiant in re gravissima. Rursus in foro exteriori hæc fidei promissiones nihil suffragantur. Nihil ergo emolumentum præter malitiam fraudulentam promissores percipiunt.

VIII. Quæst. V. *Qui fidei promissione futuri matrimonii virginem deceptam deflorat, tenetur ne eam ducere, an solum dotem dare?* Resp. Negant aliqui obligationem eam ducendi, satisque esse volunt eidem dotem præbere. Quoniam, inquit, non tenetur ratione promissionis fidei, sed solum ratione damni illati, quod reparari dote valet.

IX. Altera sententia docet, hunc promissorem absolute obstringi ad eam desponsandam, nisi indicia probabilia adsint, quod virgo decipi voluerit. Ita S. Thomas in IV. dist. XXVIII. qu. 1. art. 2. ad 4. docet. In tali casu sponsus, antequam aliam duxerit, tenetur eam ducere uxorem, si sint æqualis conditionis, vel si sponsa sit melioris conditionis. Sed si aliam duxerit, iam factus est impotens ad solvendum illud ad quod tenebatur: & ideo sufficit, si ei de nuptiis providerit: & ad hoc etiam non tenetur, ut quidam dicunt, si sponsus sit multo melioris conditionis, aut aliquod signum evidens fraudis fuerit: quia præsumi probabiliter potest quod sponsa non fuerit decepta, sed decipi se finxerit. Duo communiter Theologi advertunt. Unum, quod quando sponsi non sint disparis conditionis, fraudulentus promissor, & deflorator teneatur defloratam virginem ducere, nec satis sit eam dotare. Quoniam in contractu oneroso id quod promittitur, præstandum est; nec sufficit tantumdem alterius generis reddere. In contractu sponsalium virgo deflorata promissit & dedit proprii corporis usum.

Ergo eundem corporis usum dare fides promissor obstringitur. Nec est quod reponatur, hoc solum habere locum, quando sincera promissio est. Quoniam ex iustitia uterque tenetur sincere contrahere. Id præstitit virgo deflorata. Ergo ad id tenetur qui fidei promissit. Alterum. Si promissor sit valde nobilis, plurimumque superioris conditionis, tum non astringitur eam ducere, sed sat est eidem de nuptiis providere, dote statui defloratæ congrua soluta. Quoniam præsumitur, & quidem iure, virginem voluisse decipi, quando cognovit valde notabilem conditionis disparitatem. Si hanc disparitatem seducta ignoravit, & fide bona credidit promissorem esse paris conditionis; tum absolute loquendo fides promissor teneatur eam ducere. Si tamen rixæ, inimicitia inter promissorem parentes, & scandala oritura præviderentur; tum sat esset eam dotare. Sibi enim imputare virgines debent damnum quod patiuntur. Nec eas lateat, quanto periculo se exponant, dum ante contractum matrimonium deflorari patiuntur. Hæc communia sunt.

X. Si id quod ipse sentio, proficere mihi licet, dico, in praxi vix contingere ut virgines istæ vi & coacte deflorentur. Una Lucretia fuit, quæ veluti prodigium conjugalis castitatis, & fidelitatis celebratur. Posteriores Lucretiæ raræ sunt, quam insolita sunt prodigia. Virgines revera tales, solitudinis, pudoris, modestiæ presidio munitæ, arces sunt inexpugnabiles, quas nec procacissimi, nec petulci adolescentes pertentare vel obsidere audent. Sat est ut puellæ a virorum, juvenumque commercio abstineant; & dum necessitate cogente prodire in publicum urgentur, modestia, verecundia, & pudica gravitate clausis arcibus ianuis, nempe sensibus, incedant. Vel unam ex millibus huiusce generis defloratam invenies. Verum fictitiæ & chimericæ Lucretiæ hodiernæ illæ ipsæ sunt quæ arcis fores aperiunt, oculorum illis iaculantur, amasios venantur, & mirificis illiis invitant, provocant, instigant. Cum vident miseros adolescentes, æstu libidinis despumantes, & impudico amore captos, tum omnia muliebria præstigia adhibent, elegantiore venustatem sibiis, fucis, & lenociniis ementitam ostentant. Non industriæ, non versutiæ, non fraudi pareunt, ut magis magisque amatorculos suos excantent. Cum vero miseri adolescentes, tot technis, & artificiis seducti, ingredi arcem pertentant; tum vixit Lucretiæ fraudulentam iactant repugnantiam, quæ non resistit, sed potentius invitat

pro-

provocatque, ut in laqueum promissionis futuri matrimonii adolescentes incidant. Hæc sunt quæ familias perturbant, quæ dissidia, inimicitias, homicidia, & funestissima dissidia pariunt.

XI. Quænam huic malo opportuna medicina? Lex ferenda esset, quæ eiusmodi defloratas ad perpetuam poenitentiam in cinere & cilicio adigeret. Si prima Lucretia indignam se Solis luce reputavit, sibi quæ iniquam mortem conscivit: eiusmodi fidei Lucretiæ ineptæ ad matrimonium declarentur, nullæ istarum nuptiæ definiantur. Lege lata, omnes ementitæ Lucretiæ evanescent e mundo. Raptus & deflorationes revera violentæ, quæ rarissimæ erunt, severissime puniantur. Quemadmodum autem viri raptos gravissime plectuntur: ita severe castigari iure mereantur mulieres raptrices, quæ non vi corpori adiecta, sed illecebrarum, & illiciorum præstigii homines infatuant, ac veluti versutæ, & vaferrimæ syrenes ad se pertrahunt amasios suos. Lex ista conformis esset matrimonii christiani sanctitati. Quid? Apti ne in lege evangelica ad magnum sacramentum celebrandum erunt qui stupris, fornicationibus, & scedissimis spurcitiis canum & porcorum more corpora, & animas prius deturpant? Si aureis Ecclesiæ fœculis unum fornicationis peccatum plurimum annorum intervallo austerrima poenitentia castigabatur; quid huic disciplinæ conformius quam legem ferre quæ ad plangendam amisam virginitatem eiusmodi mulierculas adigat? Tanta est hodie feminarum impudentia, & procacitas, ut nisi aliqua severa lege coerceatur, omnia ad malorum extrema deventura sint.

XII. Quæst. VI. *Quibus verbis contrahenda sunt sponsalia?* Resp. Aliquo exteriori signo celebranda sunt sponsalia, verbis nempe, aut signis mutuum consensum prodentibus. Homo enim cor non intuetur, sicut Deus; cui si promissio solo actu interno fiat, valida est. Inquiritur ergo, quæ verba sufficiant ad sponsalia contrahenda. Non esse aliquam verborum, aut nutuum formulam præscriptam necessario servandam, convenit penes omnes. Ea ergo verba sufficiunt quæ internam voluntatem celebrandi revera sponsalia expriment. Porro hæc verba, *Proposuit mihi me, voluntatem habeo talem ducendi*, non sufficiunt: quia solum significant voluntatem aliquid faciendi, non obligationem contractus initi. Quare necessaria sunt verba quibus exprimat contractus hic & nunc celebrandi obligatio, ut sunt hæc: *Promitto, me obligo: in fide mea te*

ducam: proditor, infidus, infamis sim, nisi tecum matrimonium celebravero. E contrario hæc verba: *Non ducam aliam quam te, non aliam a te &c.* efficiunt solum sensum conditionatum; nempe, si aliquam duxero, tu eris illa. At non heinc sequitur ut necessario ducere illam debeat; sed abstinere a matrimonio potest. Ex circumstantiis tamen definienda hæc sunt. Similiter de taciturnitate dicendum est. Taciturnitas absolute non est sufficiens dati consensus fundamentum. Regula, *Qui tacet, consentire videtur*, valet tantum in favorem proprium, secus ad onus subeundum. Tunc enim valet alia regula: *Qui tacet, nec consentire, nec dissentire videtur.* Traditio autem proprii corporis in alterius potestatem non est in favorem, sed in gravamen. Quando tamen pudorem & verecundiam in ceteris omnibus servent, præsumi potest quod tacentes modeste expriment consensum ad futurum sacramentum celebrandum.

XIII. Quæst. VII. *Possunt ne celebrari sponsalia solis signis, verbis omissis?* Resp. Absolute verba adhiberi debent. Ceterum iuxta nationum diversitatem ipsa signa verborum loco usurpari queunt. Alicubi immissio anuli in digitum, aut appensio turquium ad collum, aut traditio, & acceptatio arrharum, munerumque pro signis sufficientibus ad sponsalia celebranda habentur.

XIV. Quæst. VIII. *Quando matrimonium contractum nullum est ob aliquem defectum substantialem, valet ne saltem sub ratione sponsalium?* Resp. Puberes contrahunt matrimonium clandestine, quod post Concilium Tridentinum nullum est. Disputant Auctores, validumne sit saltem in ratione sponsalium. Sunt qui adfirmant; sed communis & vera sententia negat. Quandoquidem dum contractus quicumque omnino nullus est, nullam parere obligationem valet. Concilium Tridentinum omnino irritavit matrimonium clandestinum. Ergo nullam parere obligationem potest. Nec est quod opponas, contractum valere, si ut fit, saltem ut fieri potest. Quoniam tum id verum est, quando contractus laborat aliquo tantum defectu accidentali ex parte causæ efficientis; secus, quando defectus est substantialis ipsam formam essentialem contractus auferens, & quando illi contractui non resistit, contractum prohibendo, & irritando. Matrimonio autem clandestino deficit solemnitas, tamquam eiusdem forma substantialis, a Tridentino præscripta.

XV. Quæst. IX. *Quæ libertas necessaria est*

a.)

ad sponsalia contrahenda? Resp. Dictum est in ipsa sponsalium definitione, libertatem requiri immunem a coactione, & a metu cadente in virum constantem. Heinc infantes, amentes, ebrii, infantes usu rationis carentes contrahere sponsalia nequeunt. Disputant Auctores, num sponsalia ex metu cadente in virum constantem celebrata, sint natura sua invalida ante, an vero post iudicis sententiam. Opinio probabilior est, esse ipso facto irrita: quia licet metus non tollat voluntarium, tamen quando ius irritum contractum absolute declarat, contractus ipso facto nullus est. Atqui in cap. *Ex litteris*, de spons. impub. sponsalia eiusmodi nulla & irrita declarantur, ut contraria publicæ utilitati. Ergo nulla sunt, etiam si iuramento firmata essent: quia iuramentum firmare rem iure prohibitam, tamquam adversam publicæ utilitati, bonisque moribus, nequit.

XVI. Quæst. X. Si impedimento ligati contrahant sponsalia conditionata, si Papa dispensaverit, valida ne sunt? Resp. Sponsalia alia absoluta, alia conditionata. De conditionum quæ apponi sponsalibus possunt, varietate supra locuti sumus, ubi explicatum est, quæ sint conditiones honestæ, quæ turpes, & pro non adiectis habendæ, dum de conditionato matrimonii consensu sermo fuit. Super proposita quæstione convenit penes omnes, nulla esse sponsalia, si Papa super tali impedimento dispensare non soleat: quia tum conditio ut impossibilis reputatur. Similiter, si dispensare soleat, & in hoc casu non sit iusta dispensandi ratio; invalida sponsalia sunt. Quando vero dispensare solet, & adest dispensandi causa; tum valida esse sponsalia, defendunt Sanchez, Castropalaus, Comitulus, Pontius, Sporer, Gobat, & alii. Contra, invalida talia sponsalia esse defendunt Navarrus, Averfa, De Luca, Diana. Et hanc secundam opinionem iudico probabilior, eamque communem Soto in *IV dist. xxix. quæst. II. art. 1. §. Ex quo* appellat, pluresque leges civiles allegat. Ratio potissima est. Ex facto iure improbato nulla oritur obligatio. Et ægra esset, inquit P. Soto, responsio, quod lege solum improbat matrimonium inter cognatos, secus sponsalia. Quoniam cum cognati sint exclusi a matrimonio, tamquam materia indebita; & sponsalia sint vinculum, & obligatio matrimonii futuri: qua ratione cognatio est indebita matrimonii materia, eadem & sponsalium inepta est, usquedum auferatur impedimentum. Urget suam argumentationem P. Soto contra Adrianum. Si sponsalia inter

cognatos contrahantur, omissa expressione conditionis dispensationis petendæ, nulla prorsus essent, ut adversarii fatentur. Ergo nulla quoque sunt conditione apposita. Consequentia probatur. Quamvis in contractu absoluto conditio hæc non explicetur, intelligitur tamen re ipsa. Porro eadem est implicitæ, & explicitæ conditionis vis. Ergo si conditio implicita non efficit contractum validum, neque explicita. Præterea conditio dispensationis in moralibus impossibilis reputatur, quod non nisi urgentissima causa impertiri debeat, ut iura omnia clamant. Natura autem contractus ex iis quæ per se infunt, non ex iis quæ per accidens contingere possunt, indicari debet. Ergo eiusmodi sponsalium contractus nullus est. Accedit quod affinitas superveniens sponsalia irrita efficiat, quemadmodum habetur Cap. *Ven.* & cap. *Super eo*, de consang. & affinit. ut si Sponsus cum sorore sponsæ rem haberet. Atqui facilius est rei ortum impedire quam existentem rescindere. Ergo eadem affinitas, & multo magis consanguinitas præcedens irrita sponsalia efficit, quacumque conditione apposita.

XVII. Opponunt adversarii contra hanc ultimam rationem, aliquem supervenientem eventum vitare sponsalia præterita, qui si præcederet, non impediret futura; ut si sponsalia sponsa fornicaretur, aut lepram contraxerit. Sed optime respondet P. Soto, id evenire propterea quod si talia præcessissent, sponsus libere præfatas maculas non repudiasset, quia non sunt iuris impedimenta. Cognationis vero impedimenta sunt a iure præscripta: idcirco, si irritant sponsalia præterita, potiori iure impediunt futura.

XVIII. Heinc consequitur, utrumque sponsum, non modo ante, de quo nulla est prorsus ambiguitas, sed etiam post obtentam dispensationem, posse a contractu resilire. Et hoc verum est, non modo de alterius consensu, cum id neque in controversiam vocetur; sed etiam altero invito, & reclamante. Immo si iuramentum quoque accessisset, contractus iuratus nullus esset: quia iuramentum non ligat, cum cadat super rem veritam. Idcirco dispensatione opus non est.

XIX. Opponunt iterum. Qui ergo eiusmodi sponsalia contrahunt, peccant. Peccant sane, respondet Soto, si sponsalia contrahere intendant, nisi ignorantia excuset. Si vero non intendant sponsalia celebrare, sed ex quadam honestate sibi fidem dare, ne expensæ in cassum fiant; tunc nullum crimen erit. Et re ipsa sic procedendum est, ut

pec-

peccata vitentur contra legem quæ talia sponsalia prohibet.

XX. Disputant, utrum, si post obtentam dispensationem, sponsi affectu coniugali carnaliter commisceantur, illud sit habendum verum matrimonium absque novo consensu. Videtur non esse matrimonium: quia carnalis copula illud non perficit, nisi præcesserint sponsalia. In hoc autem casu sponsalia nulla fuerunt. Nihilominus laudatus Soto defendit, hoc esse verum matrimonium: quia licet contractus sponsalium nullus fuerit; argumentum tamen est, istos habuisse animum matrimonium, licet vetitum, ineundi; atque in illud, licet vetitum, consenserunt. Ergo sublato per dispensationem impedimento, si affectu maritali coeant, hic affectus habetur pro consensu. Tutius tamen est consensum renovare.

XXI. Quæst. XI. Quinam sint habiles ad contrahenda sponsalia? Resp. Qui apti non sunt ad contrahendum matrimonium, neque ac sponsalia habiles reputantur. Ideo qui impedimento aut dirimente, aut impediante irretiti sunt, sponsalia inire non valent. Heinc invalida sunt sponsalia Catholici cum hæretica, aut voto castitatis ligati, & omnium illorum, qui usu rationis carent.

XXII. Quæst. XII. An surdus & mutus a natiuitate possit valide contrahere sponsalia? Resp. Adfirmat communior opinio, quando surdus & mutus tali præditus intellectu sit, quo signis vim sponsalium edoceri, & intelligere valeat. Idque colligitur ex cap. *Cum apud* de sponsal. Præterea surdus & mutus iuxta omnes confiteri, & absolvi potest. Et tandem ita obtinet praxis, inquit Leander *qu. XIX.* Qui tamen simul cæcus esset, sponsalia contrahere non posset, cum nullis signis instrui posset, ut istorum vim perciperet.

XXIII. Quæst. XIII. Quæ ætas requiritur ad contrahenda sponsalia, tum matrimonium? Resp. Septennium completum est tempus ad contrahenda sponsalia præstitutum: quia hæc ætate communiter refulgere rationis lumen solet. Ad matrimonium vero quatuordecim in viris, & duodecim in feminis anni requiruntur. Diversitatis rationem in *Suppl. qu. XLIII. art. 2.* S. Thomas assignat. Matrimonium est indissolubile: idcirco maturiorem postulat ætatem. Sponsalia autem dissolvi queunt: ideo sufficit rationis usus. Præterea matrimonium contrahentes debent esse ad generationem apti; quod non nisi post pubertatis annos contingit.

XXIV. Non requiritur ut semper septen-

nium sit omnino completum; sed usus rationis potest interdum prævenire hanc ætatem; ut S. Thomas *loc. cit. ad 7.* docet. In sponsalibus etiam similiter, si appropinquent contrahentes ad tempus septennii, contractus sponsalium habet robur, quia... quod parum deest, quasi nihil deesse videtur. In foro tamen exteriori ante complerum septennium non præsumitur rationis usus. Qui ante pubertatis annos completos contrahunt matrimonium, peccant mortaliter: ut colligitur ex *c. II. de despons. impub.* ubi hæc habentur. *Distribuitur imbecillitas ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel canonibus determinatam non pervenerit, coniungantur, nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis coniunctio toleretur.* Neque consistit responsio Sanchez, & aliorum, qui dicunt, hoc intelligendum esse de copula carnali: quia textus docet, solum ex urgentissima ratione posse concedi talem coniunctionem: quæ coniunctio de carnali copula intelligi nequit. Matrimonium enim ante præfatum ætatem nullum esset. Ergo ex nulla, tametsi urgentissima causa, concedi coniunctio carnalis potest.

XXV. Quæst. XIV. Quam gravis sit obligatio sponsorum ad contrahendum matrimonium? Resp. Dictum supra est, sub mortali sponsos obstringi fidem oppignoratam servare; ut communiter docent omnes. Reiecta quoque est opinio Sanchez, asserentis, sponsos sub veniali tantum posse sese obligare, & esse vera sponsalia, & inducere honestatis impedimentum. Nam sponsalia vera, tale impedimentum inducentia, obligant sub mortali: nec in arbitrio sponsorum est hanc diminueri obligationem. Salmanticenses *tract. 6. c. 1. n. 83.* inquiunt: „Sponsalia faciunt licita oscula, & amplexus inter sponsos.“ Ex quo redarguunt Sanchez, qui ex paritate voti, obligantis sub levi ex voto intentione, infert sponsalia quoque leviter obligare posse, quando ita sponsi conveniant. Nam dicimus (inquiunt Salmanticenses) in sponsalibus dispensationem rationem inveniri: hæc enim & faciunt licita oscula, & amplexus inter sponsos, & inducunt impedimentum publicæ honestatis: qui effectus absque gravi obligatione de contrahendo matrimonio haberi non potest. Nam robusta ratio? Amplexus, & oscula inter sponsos peccata esse, infra demonstrabo.

XXVI. Quæst. XV. Quando tempus præstitutum sponsalibus non est, celebrari ne sponsalia illico debent? Resp. Quando tempus constitutum est intra mensem, aut annum

&c.

&c. ante elapsum intervallum præfixum, neuter alterum cogere potest. Cum vero tempus indefinitum est, tum, statim ac commode poterunt, contrahere tenentur. Si distulerint, erunt in mora culpabili, nisi temporis parvitas excuset. Idque colligitur ex reg. *In omnibus obligationibus*, ff. de reg. iur. ubi hæc habentur. *In omnibus obligationibus in quibus dies non opponitur, præfenti diei debetur.* Rursum leg. *Eum qui*, §. *Quoties*. ff. de verb. oblig. dicitur: *Quod sine termino præfixo debetur, statim debetur.* Ratio est manifesta. Quia per sponsalia promittitur ius ad futurum matrimonium. Ergo dilatio istius iuris est iniusta privatio. Si tamen libere pars non instet, tunc congruo tempore differri poterit.

XXVII. Quæst. XVI. *Quando unus sponforum iniuste differt implere sponsalia contracta, potest ne in foro contentioso compelli?* R. Quando una pars iniuste per notabile tempus differt, in foro interiori compelli ad implenda sponsalia a Confessario debet, ut omnes fatentur; nisi aliqua gravis & iusta causa oblit. Ad forum exterius quod attinet, in utramque disputant Theologi partem. Quod absolute possit pars iniuste protrahens compelli a iudice ut sponsalia legitime contracta impleat mihi certum est. Sed difficultas in praxi est, quando hoc expediat. Si iudex prævideat ex tali matrimonio, per iudicis compulsionem contracto, futura gravia incommoda, vel partem impulsam fide contracturam, aut dissidia, rixas, inimicitias eventuras, abstinere a compellenda parte refragante debet. Sed eam adhortationibus, consiliisque inflectere, ut suæ satisfaciat conscientie, quando id fieri absque gravissimis indicatis incommodis potest. Si enim incommoda prudenter timeantur, suadere iudex debet ut pars altera, quæ vellet contrahere, desistat, & renuntiet eiusmodi sponsalibus. Matrimonium enim est animorum coniunctio, cuius proprietates sunt mutua concordia, benevolentia, pax, & tranquillitas. Quando hæc desunt, imminet dissidia, iurgia, & rixæ; tum finis matrimonii non habetur, & matrimonia contracta numquam bene cedunt. Compellere tamen iudex potest, immo & debet, ut pars resistens damnum illatum parti volenti contrahere resarciat, augendo dotem, vel alio modo congruo. Regula definita & certa designari nequit. A prudentia & Confessarii, & iudicis totum hoc negotium pendet. Quando prævidentur dissidia, & matrimonium fore molestum, numquam suadeatur. Consu-

lendum est semper quod minus malum est. Minus autem malum semper patietur pars innocens, si abstineat a matrimonio, quod non nisi iudicis impulsu altera pars rea contrahere vult. Disputant, quinam sit harum causarum legitimus iudex, ecclesiasticus, an laicus. Absolute ecclesiasticus est. Ceterum locorum consuetudines iustæ servandæ sunt.

XXVIII. Quæst. XVII. *Apponitne sponsalibus obligatio ad poenam licite potest?* Resp. Duplicem distinguere poenam Theologi solent. Alteram appellant positivam, ut si quis promittat se ducturum Bertam, hac adiecta poena, ut si resiliat a promissione, debeatolvere centum aureos. Alteram appellant negativam: ut si quis puellæ centum se daturum spondeat, si secum nubere velit, secus non daturus; vel si testator legatum virginæ relinquat, si tali nubat, alioquin legatum amittat.

XXIX. Priorem poenam omnes illicitam, & invalidam asserunt, cum iure canonico prohibita sit; ut ex capit. *Gemma* de sponsalibus patet. Prohibitio iusta est, utpote libertati matrimonii consulens. Et qui sciens has leges, talem imponere poenam studeret, peccaret mortaliter. Idemque dicendum, si ve a sponsis, si ve a sponforum parentibus, affinibus, consanguineis, amicis &c. hæc penalit conditio adiciatur. Nec refert quod poena sit levis, aut gravis: quia quælibet poena lædit libertatem matrimonii; & ideo iure leges omnem poenam prohibent: & quamquam in aliquo casu non læderet, per accidens hoc contingeret; leges autem quæ natura sua eveniunt, spectant.

XXX. Quæst. XVIII. *An licita & valida sit poena imposta parti iniuste resilianti a contractu sponsalium?* Resp. Leander, Coninch, Diana, Castropl. Layman, quibus subscribunt Salmanticenses num. 97. contendunt, validam, licitamque esse poenam impostam determinate parti iniuste resilianti. Contra Sanchez, Becanus, Aversa, Dicastillus, Trullenchus, Bonacina, & alii semper illicitam, atque invalidam esse propugnant hanc poenalem conditionem, si ve apponatur absolute, si ve determinate partietiam iniuste resilianti: & hanc opinionem iudico probabilio-riorem, immo absolute veram. Quoniam leges & canonicæ, & civiles absolute hanc poenæ impositionem severe proscribunt. Quid ergo privati homines suis arbitrariis commentis restringere præfatas leges audent? Leges istæ iustissimæ sunt: quia matrimonii libertati, tranquillitati, & paci consulunt. Nec alicuius momenti est quod Salmanticenses cum aliis

aliis obtrudunt, nempe hoc non esse contra ius naturæ: quia ex voluntate imponentis oritur; adeoque non lædit libertatem. Hæc enim ratio futilis est: nam licet in aliis contractibus id verum sit, in contractu tamen matrimoniali falsum est. Cum enim vinculum matrimoniale, & sit perpetuum, & animos præcipue necet, cuius felicitas a concordia, & benevolentia coniugatorum pendet, prudentissime legislatores omnem poenam veterunt. Utique ex libertate imponentis, & acceptantis poenâ ista proficiscitur. Quid inde? Homines mutationi subiecti sunt. Plures oriri circumstantiæ possunt quæ molestum, invidiosum, & grave reddant matrimonium: nec semper iustitia, aut iniustitia resiliantis ostendi potest. Et quia poena pecuniaria cui-libet gravis est; evenire posset ut matrimonium contraheretur ad declinandam poenæ solutionem: & extali matrimonio plura sequi absurda possent. Quamobrem, spectato matrimonii fine, & considerata absoluta legum prohibitionem, omnis adiectio poenæ positivæ excludenda omnino est a sponsalium contractu. Si apposita fuerit, nec resiliens tenetur eamolvere, nec altera pars accipere iure potest, immo acceptam restituere tenetur: quidquid in oppositum doceant recentiores: citati pro adversa sententia.

CAPUT II.

De causis dissolvendi sponsalia.

I. Quæst. I. *An mutuo consensu dissolvi sponsalia possint?* Resp. Adfirmant communiter Theologi omnes, quando utraque pars libere remittit alterius obligationem, & in dissolutionem initi contractus consentit. Nec obstat cap. *Ex parte* de sponsalibus: quia ibi non improbat libera & mutua dissolutio tamquam mala; sed solum innuitur, constanter servandam esse fidem datam, & vitandam inconstantiam. Si una pars ab altera dolo, fraude, metu, importunis precibus remissionem extorqueret, non maneret ab obligatione immunis. Immo peccaret plus vel minus iuxta insidiarum diversitatem pars quæ fraude alliceret alteram partem ad contractus dissolutionem. Quando, tempore præfixo elapso, una pars alteram requirit ut promissa sponsalia impleat, si recuset, graviter peccat: & pars quæ petit, & patitur repulsam, libera manet, & cui voluerit nubere poterit. Recusare autem censetur, ut si aperte dicat, se nolle stare promissis, aut si nimis ultra præfixum tempus

Conc. Theol. Tom. X.

differat absque iusta causa. Dissolvi autem possunt libero mutuo consensu utriusque partis sponsalia, etiam si iuramento firmata essent; quia iuramentum istud sequitur naturam contractus, & est in commodum utriusque partis. Quare, cessante contractu, cessat iuramentum.

II. Disputant Auctores, utrum si quis iurasset se ducturum feminam pauperem, nullam designando, teneatur aliquam ducere. Verum sicut imprudens esset eiusmodi iuramentum, ita otiosa est de eodem disputatio. Talem iuratore ad nullam ducendam astringi, communiter aiunt.

III. Quæst. II. *Quomodo impuberum sponsalia dissolvi valeant?* Resp. Impuberes contracta sponsalia dissolvere nequeunt mutuo consensu, antequam ad annos pubertatis pervenerint, ne propter ætatis teneræ inconstantiam nimis frequenter contrahant, & rescindant sponsalia. Pubertate acquisita, continuo reclamare ambo, vel unus illorum potest: & sponsalia rescinduntur, licet altera pars renuat. Si adepta pubertate statim, vel, ut aiunt, post triduum non reclamaverint, nequeunt postea ad unius partis reclamationem dissolvi sponsalia; sed necessarius est utriusque partis mutuus consensus. Unus si prius altero pubertatem nanciscatur, non tenetur alterius pubertatem expectare, sed resiliere continuo valet. Si pubes cum impubere sponsalia contrahat, nequit resiliere a contractu; impubes autem pubertatem nactus resiliere valet.

Quando impuberes contractis sponsalibus pubertatem assecuti sunt, & non reclamant, non est necessarius novus consensus; sed initus contractus perseverat, quia non retractatus. Reclamatio autem sufficit in foro interiori, etiam si privata sit. Si sponsalia contracta fuerunt coram Episcopo, aut Parocho, tunc puberes facti reclamare in foro exteriori debent ad declinandam vexationem partis. Si impuberes ante pubertatem resiliant a sponsalibus, & adepta pubertate persistant in dissensu, intelliguntur soluti; quemadmodum persistentes in promissione, adepta pubertate, firmantur, nisi post triduum reclamant. Disputant quoque, utrum sponsalia impuberum iuramento confirmata possint unius partis dissensu rescindi. Alii adfirmant, negant alii. Mihi probabilior sententia videtur adfirmans ob rationem supra indicatam, quod iuramentum sequitur naturam contractus. Sponsalia impuberum in puncto pubertatis, altera parte dissentiente, solvuntur: ergo iuramentum appositum non tollit quin rescindi queant.

L

IV.

IV. Quæst. III. *An post sponsalia iuramento firmata possit altera pars licite ingredi Religionem?* Resp. Si post matrimonium ratum licitus est Religionis ingressus, potiori iure licitus post sponsalia erit. Disputatur solum in casu quo sponsalibus adiectum fuerit iuramentum. Plures dicunt, prius contrahendum esse matrimonium, ut iuramentum impleatur, & postea Religionem ingrediendam. Sed probabilior mihi est sententia, licitum esse Religionis ingressum etiam post sponsalia iurata: quia iuramentum, ut dixi, naturam contractus sequitur. Contractus sponsalium non impedit Religionis ingressum: ergo neque additum iuramentum.

V. Quæst. IV. *Solvuntur ne sponsalia per solum Religionis ingressum, an expectanda professio est?* Resp. Prima sententia defendit, sola professione, non ingressu Religionis sponsalia dissolvi respectu utriusque partis. Altera adfirmat, solo ingressu, non expectata professione, rescindi contracta sponsalia. Gonet, Layman, Palaus, Basilius, Rebellus, Ledesma, Leander, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *cap. II. punct. 2. nu. 21.* defendunt, sponsalia ingressu Religionis rescindi respectu non ingredientis, sed remanentis in saeculo. Et hæc opinio videtur probabilior. Quoniam qui ingreditur Religionem, re ipsa cedit iuri suo: ergo remanens in saeculo liber est ad contrahendum cum altero. Ingressus vero Religionem non remanet inhabilis ad contrahendum matrimonium, donec emiserit professionem: ergo usque ad professionem obstrictus manet contractui: ita ut si altera pars expectare velit, & is a Religione exeat, implere sponsalia teneatur. Hæc opinio eo est probabilior, quo aditum fraudibus præcludit. Quisque enim post contracta sponsalia ingredi Religionem posset, ut deinde egressus nuberet cui vellet, si solo ingressu sponsalia rescinderentur respectu ingredientis.

VI. Quæst. V. *Solvuntur ne sponsalia per Ordinum suspensionem?* Resp. Adfirmat communis sententia, sponsalia dirimi per Ordinum, non minorum, sed sacrorum suspensionem. Ordinibus enim sacris seu maioribus annexum est solemne castitatis votum. Sanchez, & Castropalaus contendunt, eum peccare mortaliter qui, inconsulta parte altera, post inita sponsalia Ordines sacros suscipit. Sed communior & probabilior sententia negat: quia in sponsalium contractu includitur conditio, nisi ad meliorem statum transiero. Qui Ordines sacros suscipit, meliorem statum suscipit. Ergo liber manet ab obligatione

inferiori contrahendi matrimonii. Nec est quod opponas, hanc conditionem non includi in ceteris promissionibus: ergo neque in promissione sponsalium. Includitur enim solum conditio emittendæ professionis monasticæ, quia id declaratum a iure est. Respondetur, præfatam conditionem includi in iis promissionibus in quibus de statu assumendo deliberatur. In sponsalibus fit promissio assumendi statum in quo creaturæ inserviendum est. In hac autem status promissione semper intelligitur dicta conditio, nisi elegero statum meliorem inserviendi Deo. Neque rationi consonum est ut status inserviendi creaturæ impediatur statum Deo se dicandi: quod aut monastica professione, aut susceptione Ordinis sacri peragitur.

VII. Similiter sponsalia dissolvuntur per votum aut ingrediendi Religionem, aut suscipiendi Ordines sacros. Tale enim votum inhabilem hominem reddit ad implenda sponsalia. Votum enim sive Religionis, sive Ordinis sacri, sive simplex castitatis servandæ ante sponsalia emissum, illicita, & irrita sponsalia reddit.

VIII. Quæst. VI. *Licitum ne est, contractis sponsalibus emittere simplex votum castitatis: eoque dissolvuntur sponsalia?* Resp. Dissolvi sponsalia ex parte illius qui non vovet, convenit penes omnes: quia vovens cedit iuri suo, dum ineptum se constituit ad contrahendum. Quare qui non vovet, potest continuo alteri nubere. Disputant autem Theologi, num ipse vovens licite voveat, maneatque ab implendis sponsalibus liber. Negantem sententiam defendunt Lessius, Laymanus, Castropalaus, Coninch, Sanchez *Lib. I. disp. xlv. ubi refert 20.* Auctores pro eadem. Quoniam, inquit, nequit Deo promitti quod debitum erat homini. Sed per contractum sponsalium promissum proprium corpus homini erat. Offerri ergo Deo in præiudicium tertii nequit. Et hoc confirmatur ex *cap. Veniens, qui Clerici, vel voventes*: ubi poenitentia imponitur femine quæ post contracta sponsalia voverat castitatem.

IX. Altera sententia licitum, validumque eiusmodi votum propugnat, etiam si iuramento sponsalia confirmata essent. Hanc defendunt graviores Theologi Caietanus verb. *Periurium promiss.* Suarez *Lib. II. de voto cap. IV. num. 13* Vasquez *opusc. de restit. cap. III. §. 2. dub. 6. num. 17.* Azorius *Lib. XI. cap. XXI. quæst. x.* Gonet *de matr. art. 5.* Pontius *Lib. XII. cap. XII. num. 4.* Ledesma *de matr. qu. XLIII. art. 3. dub. 3.* Rodriguez *Tom. II. cap.*

cap. ccxlv. Bonacina quæst. I. punct. 5. Henriquez *de matr. cap. XIV. & alii.* Hæc sententia mihi videtur probabilior ob communem doctrinam iam datam, quod nempe in promissionibus quæ statum constituunt, semper in promissione facta homini includitur conditio, nisi meliorem statum elegero inserviendi Deo. Et quamquam celibatus non constituat statum religiosum; nemo tamen negare valet, coelibatum esse statum meliorem statu matrimoniali. Eligitur itaque status melior per castitatis votum, quo quis suum corpus Deo offert & consecrat. Si huic voto annexa sit Ecclesie solemnitas, dubio procul dirimit sponsalia. At quod præcipuum est in voto, illa oblatio est quæ Deo offertur. Præterea votum istud validum esse fatentur adversarii: nam, eo emisso, si contraheret, reddere, non petere posset. Si validum; ergo pugnat cum matrimonii contractu: coelibatus enim, & usus coniugalis componi una nequeunt.

X. Contrariæ sententiæ fundamenta non urgent. Votum istud non est in præiudicium tertii: quia omnes creaturæ Deo subiectæ sunt, nihilque perdunt; cum ipsi promissioni insit semper conditio rescindendi contractus, quoties voluntas advenerit Deo immolandi corpus proprium. Auctoritas ex adducto *cap. Veniens* &c. nullo modo adversæ sententiæ favet: quia mulier illa in fraudem post dilationem matrimonii votum emiserat, ut sponsum eluderet, & nubere alteri posset. Idcirco Pontifex eam poenitentia multavit. Ex quo colligitur, votum istud dirimere sponsalia, quando absque fraude, & ex sincero animo Deo inserviendi editum sit. Ceterum si quis votum ederet, ut eluderet partem alteram, & post votum dispensationem obtineret, ut nubere alteri posset; tum peccatum grave perpetraret, & priora sponsalia implere deberet, quæ per votum dolosum non dirimuntur. Alioquin via fraudibus, & dolis pateret. Quid, si quis sincere votum ederet Deo offerendi proprium corpus, & postea voluntatem mutaret? Tum ex honestate debet illi cui promiserat, nubere, tum ut murmura & scandala vitentur, tum ob periculum ne votum in fraudem editum sit. Ceterum pro praxi, quando hoc occurrit, pars quæ relinquitur, cum statim, emisso ab altero voto, libera evadat, alteri nubat, aut coelibatum servet. Quia aut votum fuit in fraudem, & tum non debet cum eo coniungi quem aversum a se cognoscit; aut votum fuit sincerum, & tum non debet in coniugem

ducere inconstantem, qui neque ipsi Deo promissam castitatem servat. In praxi ergo par quæ libera manet, continuo cogitet de statu eligendo, & voventem prorsus dimittat.

XI. Quæst. VII. *An sponsalia dirimantur per subsequens matrimonium, vel posteriora sponsalia?* Resp. Matrimonium subsequens, si validum sit, sponsalia præcedentia dirimere, certum omnino est. Si invalidum, pars innocens relicta libera manet, & continuo alteri nubere potest: quia qui contrahit, cedit iuri suo: ligatus tamen ipse manet, & tenetur ex parte sua sponsalia implere, si pars innocens velit. Peccaret tamen mortaliter qui post celebrata sponsalia matrimonium sine validum, sive invalidum contraheret: & si damnus inde innocenti obtingeret, resarcire deberet.

XII. Disputant Auctores utrum matrimonium subsequens validum ita dirimat priora sponsalia, ut, mortuo coniuge, liber promissor sit ab implendis contractis prioribus sponsalibus. Duæ sunt opiniones, quantum qualibet suos patronos habet. Basilius, Leander, Vega, Sylvius, Gonet, Palaus, Aversa, Salmanticenses *n. 39.* docent sponsalia hæere suspensa, & soluto per morte coniugis matrimonio, teneri promissorem implere priora contracta sponsalia. Quoniam, inquit, præfata sponsalia neque iure positivo, neque iure naturæ dissolvuntur. Non iure positivo, quia nullibi extat lex quæ declaret prædicta sponsalia rescindi: non iure naturæ, quia impedimentum subsequens suspendit, non extinguit priorem obligationem.

XIII. Altera sententia docet, matrimonium re ipsa extinguere, nedum suspendere, priora sponsalia; ita ut, mortuo coniuge, non obstringatur promissor implere contracta sponsalia. Controversia hæc mihi ambigua est; propendo tamen in hanc secundam: quia matrimonium contractum natura sua pugnat cum præcedentibus sponsalibus. Unum autem contrarium alterum destruit. Obligatio hæc suspensa mihi arbitraria apparet. Quod opponitur de voto Religionis, quod post contractum matrimonium suspensum hæret, & mortuo coniuge, tenetur vovens Religionem ingredi, non videtur concludere: quia votum & matrimonium sunt diversi ordinis. Sponsalia autem & matrimonium sunt in eadem linea. Sponsalia via sunt ad matrimonium. Matrimonio adveniente, natura sua evanescunt sponsalia. Verum, ut dixi, pro neutra opinione talia mihi occurrunt argumenta, ut decidere absolute pro alterutra valeam.

valeam. Casus alioqui in praxi vix occurrit. Quis est qui, dum videt alterum sponsum matrimonium perficere cum altero post fidem sibi datam, velit eundem in coniugem accipere? Admissa vero hypothese, qui contraxit, honeste ageret, si partem relictam acciperet; at quod vinculo priorum sponsalium obstrictus sit, mihi ambiguum manet, & potius liberum quam ligatum crederem.

XIV. Sponsalia præcedentia nullo modo per posteriora dissolvuntur; sed hæc invalida omnino sunt etiam si iuramento firmata: quia iuramentum non est iniquitatis vinculum: semper tamen pars innocens libera manet, ut licite alteri nubere possit. Quid, si secundis sponsalibus copula carnalis accederet? Si secunda femina sciebat priora sponsalia, hæc non dissolvuntur, quia tunc decipi sponte voluit. Si vero ignoraverit, & sub spe matrimonii decepta fuerit, & cum priori sponsa copula non fuerit secuta (nam si secuta fuisset, proculdubio sponsalia priora consistere) disputant in utramque partem Auctores. Plures defendunt consistere priora sponsalia: quia posterior promissio nulla est, supposita priora: & damnum copula carnali illatum refarciri aliunde valet. Alii contra defendunt irritari priora sponsalia, & contrahendum cum posteriore deflorata. Siquidem per posteriora sponsalia; accedente copula carnali cum spe futuri matrimonii, fit realis, & anticipata proprii corporis traditio. Nam iure antiquo promissio matrimonii ineundi cum copula, animo maritali peracta, sat erat ad matrimonium: ergo iure novo sat est ad dirimenda sponsalia. Quid quod in aliis quoque contractibus traditio mercis irritat priorem promissionem? Similiter qui post votum ingrediendæ Religionis virginem cum spe futuri matrimonii violaret; omisso Religionis ingressu, teneretur cum virgine deflorata contrahere. Tandem puella quæ deflorationem decepta passa est sub futuri matrimonii spe, ius maius acquirit quam prior sponsa ex nuda promissione: ius autem fortius extinguit debilius in eodem genere. Hæc secunda opinio mihi verosimilior apparet, si revera defloratio ex deceptione & violentia contigerit. Verum, ut supra dixi, perquam raro hoc evenit, & sponsæ ipsæ sponte deflorari sæpe patiuntur ut ducantur in matrimonium.

XV. Qui secunda sponsalia celebrat, si priora iure scindantur, non tenetur posteriora implere. Valida enim, ut supponitur, priora erant: ergo nulla posteriora. Nulla ergo obligatio ex eiusmodi secundis sponsa-

libus orta fuit. Quod ab initio fuit nullum, tractu temporis non convalescit, ut ex iur. reg. in VI. habetur.

XVI. Quæst. VIII. An sponsalia dirimantur aut per temporis dilationem, aut per unius sponsi absentiam, vel domicilii mutationem? Resp. Distum supra est, sponsalia contrahi posse vel tempore præfinito, vel indeterminato. Quando tempus est indeterminatum, nullo modo dissolvi possunt per temporis dilationem; nisi valde nimia foret, & altera pars instaret. Disputant, ut iam indicavi, an biennium, an triennium, an unus annus reputari debeat sufficiens intervallum ad sponsalia dissolvenda. Sed regula certa huius dissolutionis statui nequit. Ex prudentum iudicio, & circumstantiarum varietate negotium hoc pendet. Si tempus determinatum præfixum fuit ad sollicitandam obligationem, illo transacto, non dissolvi sponsalia communiter asserunt. Si vero tempus apponatur ad finiendam obligationem, illo transacto, dissolvi docent ex parte eius per quem non stat dilatio. Qui enim est in mora culpabili, ligatus manet; neque ex sua iniquitate commodum reportare debet. Disputant vero in utramque partem, utrum dissolvantur sponsalia, quando transacto tempore præfixo ad finiendam obligationem, non contrahitur matrimonium absque culpa, quia nempe unus sponsum iuste impeditus nequit. Alii negant, tunc dissolvi sponsalia: quia dilatio inculpabilis non sufficit ad sponsalium dissolutionem. At probabilior opinio adfirmat: quia quando tempus assignatur ad determinandam, finiendamque obligationem, apponitur tamquam conditio intrinseca ipsi contractui, qua deficiente, contractus evanescit. Nec refert quod conditio hæc sit nec ne culpabilis: alioquin frustra apponeretur hæc conditio, si ea deficiente, contractus non dissolveretur. Ideo enim ponitur, ne sponsa, vel sponsus tali vinculo ligati diutius persistant absque nuptiis. Quod ex cap. *Sicut de spons.* opponi solet, tempus non currere, legitimo impedimento occurrente, intelligitur, illum qui ius acquisivit, non amittere sine culpa. At locum id non habet, quando libere contrahentes nolunt ultra præfinitum tempus se obligare.

XVII. Dissolvi sponsalia per discessum sponsi in regionem longinquam, etiam animo redeundi, communis opinio est; & colligitur ex cap. *De illis v. de sponsal.* ubi hæc habetur. *Qui præfinito iuramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, & postea dimittunt*

terram,

terram, se ad alias partes transferentes, liberum erit mulieribus ad alia se vota transferre. Sermo hic est de sponsalibus etiam iuramento firmatis. Nec obest quod civiles leges obligent sponsam expectare biennium reditum sponsi absentis in eadem provincia, & triennium, si abiit in provinciam alienam: quoniam eiusmodi leges iure canonico correctæ sunt. Forum enim conscientie spectandum esse in hac materia certum est. Si tamen sponsus, consentiente sponsa, discedat, expectandus est usque ad tempus præfixum. Similiter si consentiente sponsa, domicilium mutet, consistunt sponsalia, secus si, ea inscisa, mutatio fiat. Hæc omnia quæ dicta sunt, ex circumstantiarum varietate exceptionem pati valent. Quapropter arbitrium prudentis Parochi consulendum semper est, antequam sponsalia dissolvantur.

XVIII. Quæst. IX. *Quanam sunt causæ supervenientes, quæ sufficiant ad sponsalia dirimenda?* Resp. Regula generalis quam communiter Auctores assignant, hæc est. Quoties nova gravis causa, mutatio, circumstantia emergit, quæ prævisa, & cognita ante contracta sponsalia impedimento fuisset ne contractus fieret, sufficit ad sponsalia dirimenda respectu innocentis, qui in causa non est. Hæc enim conditio, si res stent ut nunc sunt, nisi contingat notabilis mutatio, insita semper est sponsalium contractui. Neque heinc sequitur, omnia sponsalia esse conditionata: nam ea solum conditionata dicuntur quibus ex mera voluntate contrahentium libere conditio omnino extrinseca apponitur: conditio vero tacita, quæ intrinseca inest contractui, non impedit quin contractus absolutus sit, & inducat publicæ honestatis impedimentum. Ea vero mutatio noviter emergens, sufficiens ad dirimenda sponsalia reputanda est quæ cognita prudentes quoslibet absterret a sponsalibus contrahendis. Exempla peculiariter subiicimus.

XIX. Varias S. Thomas in *Suppl. quæst. xliiii. art. 3. ad 3.* causas assignat. *Si ante contractum matrimonium aliquam gravem infirmitatem incurrat alter eorum inter quos sunt contracta sponsalia, quæ ipsum debilitet nimis (ut epilepsia vel paralyssis) aut eum deformet (ut abscissio nasi, vel orbitas oculorum, aut aliquid huiusmodi) aut quæ sit contrahentium prolis (utpote lepra, quæ solet prolem inficere) possunt sponsalia dirimi, ne sibi invicem displiceant, & matrimonium sic contractum malum exitum sortiatur: ne pro poena puniatur aliquis, sed ex poena*

Conc. Theol. Tom. X.

damnum reportat: quod non est inconveniens.

XX. Defectus notabilis pulchritudinis, quæ prædita sponsa erat tempore contractus, & post deformis facta, sufficiens est ad dissolvenda sponsalia, quia cum puella notabiliter deformi prudens sponsus non contraxisset. Hæresis crimen, flagitium infamiam pariens, graves inimicitie, rixæ inter sponsos, & cetera quæ sufficiunt ad separationem quoad torum, multo magis sufficiunt ad sponsalia dissolvenda. Similiter quodlibet impedimentum sive dirimens, sive impediens, quod matrimonio contrahendo adversatur, sat est ad sponsalia rescindenda, ut Soto in *IV. dist. xxvii. q. 1. art. 5. cas. 8.* docet cum aliis: quamquam alii dissentiant quoad impedimentum impediens. Soto tamen ego adhæreo.

XXI. Quæst. X. *Paupertas superveniens est ne causa sufficiens sponsalia dirimendi?* Resp. Post contracta sponsalia alter sponsus, vel sponsa, quæ tempore sponsalium divitiis affluebat, pauper evadit. Hæc paupertas superveniens est mutatio gravis, quæ præcognita obstiteret ne sponsalia contraherentur: ego sufficiens est ad dissolvenda contracta. Præterea æquum non est ut unus sponsum onera matrimonii, & prolis educandæ expensas sustineat. Si tamen tota dos sponsæ consisteret, licet alia bona in dotem non assignata periissent, hæc mutatio non videtur causa sufficiens ad contractum rescindendum.

XXII. Quod si uterque sponsus pauper factus esset, tum sponsalia dissolverentur potiori iure: quia difficilius tunc onera matrimonii possent sustineri. Si enim superveniens paupertas unius sat est ad rescindendum contractum, multo maius sufficit utriusque inopia. Ita docent Pontius, Rebellus, Leander; quos citant, & sequuntur Salmanticenses *num. 76.* Hæc sententia absolute mihi non probatur. Et ratio allata minus solida videtur. Inopia unius, altero divite persistente, inducit notabilem disparitatem. At quando ambo fiunt pauperes, mutua est compensatio, & æqua utriusque conditio. An valida non sunt sponsalia inter pauperes? Verumtamen puto in praxi talia sponsalia dissolvi facile posse, immo & aliquando debere. Nam sponsus ex divite pauper factus, a matrimonio forte abstinere vult: quia nova paupertas nimis molesta est statui suo. Deinde homo dives pauper factus forsitan suis laboribus, & industria ea comparare non poterit quæ satis sint ad filios educandos, & onera matrimonii sustinenda: quo in casu iure iste a sponsalibus recedere posset; & altera pars con-

sentire deberet. Peccant enim qui matrimonium contrahunt, nisi probabiliter praevideant se posse acquirere ea quae ad onera matrimonii sustinenda necessaria sunt. Quoniam naturae iure alendis filiis parentes obstricti sunt. Ergo quo tempore contractum ineunt matrimonii, apti sint necessum est ad implendum hoc debitum alendi filios. Quare sententia indicata suis in circumstantiis vera est. Si autem paupertas tanta non sit, ut notabiliter statum mutet, nec ineptos sponso reddat ad onera matrimonii praestanda: tunc consistunt sponsalia. Sed dum haec occurrunt circumstantiae, tum consilium capiendum est: vix enim regula generalis certa praescribi valet.

XXIII. Quaest. XI. Si unus sponsorum notabiliter ditior fiat, altero persistente in statu quo contracta sponsalia sunt, dissolvitur ne contractus? Resp. Adfirmat Leander disp. II. q. XLVII. Sed opinio negans, quam defendunt Sanchez, Castropalaus, Aversa, Coninch, & alii, probabilior est. Nulla enim tunc deceptio est in eo qui factus ditior est. Conditio enim sponsae eadem manet. Nulla ergo mutatio in altera parte est, ratione cuius resilire possit, & divitiarum copia superveniens conducit, non obest matrimonio ineundo.

XXIV. Quaest. XII. Fornicatio patrata post sponsalia, illa ne dissolvit? Resp. Adfirmat communis sententia tam respectu sponsae, quam sponsi: quia uterque fidem sponsalium laedit. Et licet turpius flagitium sponsa committat; hoc tamen non tollit quin fornicatio sponsi satis sit ad rescindendum contractum. Tactus, oscula, amplexus sponsae sufficiunt ut sponsus resilire valeat: quia eiusmodi tactus, oscula &c. sponsam indignam reddunt ut in matrimonium ducatur, magno quippe dedecore haec sponsae flagitia sponsum iuxta communem existimationem afficiunt. Contra tactus, & oscula sponsi cum alia exercita non cedunt in ignominiam sponsae. Si tamen sponsus frequenter talia patraret, sponsa resilire a contractu & ipsa posset: quia inde praesumere prudenter posset, se minus amari, aut sponsum minus sibi futurum fidelem atque moratum maritum.

XXV. Quaest. XIII. Sponsa post sponsalia vi oppressa renūciare ne iure potest? Resp. Adfirmat communis sententia: quia magna mutatio accidit, & valde vilior sponsa evadit, tamen absque culpa. Grave enim subire sponsus dedecus, si sponsam sic corruptam duceret; suoque infortunio id vertere sponsa debet.

XXVI. Quaest. XIV. An si uterque post contracta sponsalia fornicetur, haec dissolvantur? Resp. Negant Bonacina, Palaus, Perez, & alii: quia tunc datur mutua delicti compensatio. Verum sententia adfirmans probabilior est. Neque enim aequa compensatio dari potest, cum longe turpior sit fornicatio sponsae, maioremque infamiam sponso inferat quam patiatur.

XXVII. Quaest. XV. Quenam causae antecedentes dissolvere sponsalia valent? Resp. Plures sunt causae antecedentes quae dissolvere sponsalia possunt, si ignorentur a contrahentibus; secus, si notae iisdem sint. Si homo ditissimus, & nobilis, sciens puellam paupertatem & ignobilitatem, eidem promittat, celebretque sponsalia, non caeca, & impotenti aliqua passione ductus, sed libero animo (quod perraro accidit;) implere sponsalia tenetur; dummodo inde scandala, dissidia, & rixae non oriantur, ut frequentissime contingit. Tunc enim dissolvenda sponsalia sunt; sibi quae imputare puellae debent, si quod heinc detrimentum subeant: quia ipsae se eiusmodi periculis sponte tradunt, cum non ignorent, aut ignorare non debeant, numquam fere eiusmodi disparia coniugia felicem habere exitum. Si vero parti contrahenti ignota sit paupertas, morbus, ignobilitas alterius partis, cum primum haec innotescunt, sponsalia contracta rescinduntur: quia gravis mutatio apparet, quae prius cognita retraxisset a contractu.

XXVIII. Quaest. XVI. An fornicatio praecedens ignota, sive sponsi, sive sponsae, dirimat sponsalia, si postea sciatur? Resp. Fornicatio praecedens sponsi, si postea contractis sponsalibus sciatur a sponsa, absolute non dirimit sponsalia: quia nullam inde sponsa ignominiam subit. Dixi absolute: nam si sponsus huic vitio ita traditus esset ut difficilis emendationis spes concipi posset, tunc sponsa iustam resiliendi causam haberet. Fornicatio antecedens sponsae ignorata a sponso sufficit ut sponsus recedere, dum primum eam dignoscit, a sponsalibus valeat. Quoniam talis sponsae fornicatio gravi perfundit ignominiam sponsum.

XXIX. Opponunt cap. Quemadmodum Lib. II. tit. XXIV. ubi haec habentur. Ita si quis iuraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest vi fornicationem opponere praecedentem, et subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in tali iuramento totalis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contraregulam desponsationis non venerit. Verum aucto-

ritas

ritas haec nihil officit: quia hic sermo est de fornicatione cognita a sponso, secus de occulta & incognita sponso. Similiter sponsalia celebrata cum vidua, quam sponso virginem credebat, deprehensa viduitate, non tenentur eam ducere: quoniam in communi hominum existimatione vidua minoris valde fit quam virgo, respectu matrimonii contrahendi. Contingere tamen potest sponsum ita dispositum esse, ut eiusmodi circumstantias non curet: & tunc non darent causam contractui; atque adeo sponsalia consisterent.

XXX. Quaest. XVII. Causa ignorata, qua dedit causam contractui, efficit ne sponsalia irrita, an irritanda? Resp. Causa accidentalitatis ignorata, quae dedit contractui causam, non irritat sponsalia; sed solum ius praebet parti innocenti ut resilire a contractu valeat. Ceterum sponsalia sunt absoluta, & inducunt publicam honestatis impedimentum. Qui post causam cognitam resiliendi, rata sponsalia habet, ea rescindere postea nequit, ut evidens est. Quare, si causa cognita, copulam habeat cum sponsa, ipso facto sponsalia confirmat; secus, si copulam haberet post rescissa sponsalia.

XXXI. Sponsa ignobilis reputatur nobilis, pauper creditur dives, deformis pulchra, corrupta censetur virgo. Licite ne hos defectus occultare valet, ut contrahantur sponsalia, ut postea cogat sponsum ad matrimonium celebrandum? Adfirmant Castropalaus, Sanchez, quibus accedunt Salmanticenses n. 97. quia, inquit, nemo tenetur defectus suos patefacere, & se infamare. Addunt tamen Salmanticenses ibi num. 98. intelligenda haec esse, nisi femina virum deciperet, se virginem fingendo, & divitem, cum corrupta, & pauper sit. Potest tamen, inquit, amphibologia utens eos interrogata, aut modis omnibus simulare: quia non tenetur se infamare, aut defectus suos proferre: tenetur tamen alium non decipere, & cum deceptione ad matrimonium inducere. Tum etiam nisi timeat quod, si postmodum a viro cognoscatur, malus exitus futurus sit matrimonii &c. Potest interrogata, amphibologia utens, defectus tegere, & dissimulare; & simul cavere ne virum decipiat? Equis fieri haec duo possunt? Quomodo decipere potest, nisi occultando defectus, quos si noceret sponso, abstineret a sponsalibus? Neque Castropalaus, & Sanchez concedunt, licitum esse rotundo mendacio virum decipere. Verum quod amphibologiis, seu mendacio fucato, aut aperto vir decipiatur; ad illud quod attinet, pe-

rinde est. Se infamare, & publicare virgo suos defectus non tenetur. Verum habet. Sed neque decipere sive amphibologiis, sive apertis mendaciis virum licite potest. Quid ergo? Aut abstineat a contractu ineundo; aut si contrahere velit, defectus patefaciat. Id in venditione equi, & vaccae servatur: & servandum negant in contractu omnium gravissimo, cuius vinculum perpetuum est? Femina honesta & christiana aut candide fateri suam ignobilitatem, paupertatem, corruptionem debet, aut a matrimonio abstinere, suamque deperditam lugere virginitatem. Si defectus sint probrosi, & noxii, ut morbus gallicus, paralysis, lepra, & cetera eiusmodi, quae vel familiam infamant, aut generationem impediunt, omnes fateantur manifestanda haec esse. Addo, non esse contrahendum, etiamsi alter vellet, cum similibus defectibus: quia fatuus esset qui haec cognoscens matrimonium iniret.

XXXII. Quaest. XVIII. Qua auctoritate dissolvi sponsalia valent? Resp. Respondet S. Thomas in Suppl. q. XLIII. art. 3. his verbis. Cum quis ad Religionem confugit, & cum alter coniugium cum altero per verba de praesenti contrahit, ipso iure sponsalia dirimuntur; sed in aliis casibus dirimi debent secundum iudicium Ecclesiae. De iis casibus hic loquitur S. Doctor in quos Ecclesia iurisdictionem habet, nempe quando sponsalia sunt publica: tunc enim causa quoque rescissionis publica sit oportet. Si tamen nullum ex rescissione scandalum oriatur; tunc, quando causa certa est, possunt auctoritate propria sponsi resilire. Si causa irritans sit occulta, sive antecedens, sive consequens, propria auctoritate quisque sponsorum recedere a contractu potest; ut communiter docent omnes. Quid, si causa occulta vera esset, sed probationes deficerent, ut fornicatio occulta sponsae, quae si deferatur ad iudicem, & probationes deessent, sponsus compelleretur eam ducere. Tunc propria auctoritate resilire a contractu sponsum posse, docent Sanchez, Castropalaus, Aversa, quos citant, & sequuntur Salmanticenses num. 102. & sententia videtur vera. Qui dubius est de causa resiliendi, iudicem adire tenetur, si rescindere contractum velit. Si tamen probabilem certitudinem habeat, tunc, deposito dubio, potest pars innocens a contractu recedere, quia in contractu matrimoniali semper, quoad licet, favendum est libertati, absque tamen gravamine partis.

XXXIII. Quaest. XIX. Quis sit iudex legitimus dissolvendi sponsalia? Resp. Iam su-

L 4

pra

pra indicavi, esse ecclesiasticum, nempe ordinarium Episcopum, aut ab eo delegatum, qui iurisdictionem in foro contentioso habeat. Hinc Parochus, destitutus iurisdictione in foro contentioso, iudex harum causarum esse nequit.

XXXIV. Quæst. XX. *Qui iustam, & cultamque resiliendi causam habet, que habere alterius famam potest, licite ne illam detegere coram iudice valet?* Resp. Si sponsus certus sit de fornicatione sponsæ derelinquendæ ob tale flagitium; tum debet secreto illam monere, suadere, & hortari ut in sponsalium dissolutionem consentiat. Si hæc resistat, coram iudice detegere causam rescissionis sponsus iure potest. Si sponsa infametur, sibi imputare debet, præsupposita semper perpetrati criminis certitudine.

XXXV. Quæst. XXI. *Quando iudicis sententia, aut propria auctoritate sponsalia iurata dirimuntur, petenda ne est iuramenti dispensatio?* Resp. Negant Sanchez, Pontius, Leander, Bonacina, Aversa, Dicastillo, quos citant, & sequuntur Salmanticenses n. 106. quia iuramentum sequitur contractus naturam. Sicut autem in contractu subintelligitur conditio, nisi iusta causa resiliendi occurrat; ita includitur in iuramento. Ergo, deficiente contractu, sua natura deficit iuramentum contractui adiectum.

XXXVI. Quæst. XXII. *Quæ causæ certitudo requiratur, ut sponsalia dirimantur?* Resp. In foro exteriori, si utraque pars causam extare confiteatur, hæc confessio sufficit. Si pars quæ matrimonium optat, consentiat causam existere, suo testimonio matrimonium recusat. Si vero pars sola quæ dissolutionem petit, testetur causam, altera parte negante, non sufficit. In foro conscientie sufficit unus testis fide dignus, & ab omni fallacie & fraudis suspitione immunis. Si is testetur, sponsam esse fornicatam, ignobilem, pauperem &c. sufficit ut sponsus a promissione recedat. Sufficit quoque, & multo magis fama publica. In tribunali exteriori, si causa sit impedimentum dirimens aut impediens, sufficit testis unus fide dignus; ut habetur cap. xxii. Super eo de testibus, & cap. Præterea de spons. quia, ut ibi dicitur, cum agatur de impediendo peccato, minor probatio requiritur. Immo addunt Salmanticenses, Palaus, & alii, hoc testimonium sufficere, etiam si sponsalia essent iurata; quando tamen testis est ocularis, & iuratus. Nec obest quod cit. cap. Præterea, & cap. Super eo requirantur duo testes ad ma-

trimonium solvendum: quia plus requiritur ad matrimonium contractum dirimendum quam ad solvenda sponsalia. Accedit quod sermo ibi sit de uno teste qui nolit suum nomen patefacere, neque iurare: quo in casu duo testes necessarii sunt, quando sponsalia sunt iureiurando confirmata; secus, si sint simplicia. Publica quoque fama de impedimento sive impediendo, sive dirimente sufficit in foro contentioso ad iurata sponsalia rescindenda. Hæc tamen fama iuridice constare iudici debet. Si causa sit de fornicatione sponsæ, de ignobilitate, de savitia, aliove crimine, duo testes iurati requiruntur, qui ex certa scientia deponant; cum agatur de damno, & præiudicio tertii. Quando tamen agitur de sola fornicatione sponsæ, cum sit flagitium natura sua occultum, & difficilis probationis, unus iuratus testis fide dignus, & cuiusque suspitionis expers, forsitan, ut mihi videtur, sufficere poterit. Quando enim similis testis deponit fornicationem sponsæ, hæc inepta evadit, & valde exosa sponso, qui infamiam subiret, si talem duceret sponsam. Quæ doctrina inservit etiam ut puellæ severius custodiant suam pudicitiam, suavemque castitatis odorem emittant, probæque vitæ, modestiæ, & pudoris exempla palam præbeant. Causæ dissolvendi sponsalia his duobus verbis continentur.

Dissensus, crimen, fuga, tempus, ordo, secundo

Morbis, & affinis, vox publica, cumque reclamatur.

XXXVII. Quæst. XXIII. *Necessario ne præire matrimonio sponsalia debent?* Resp. Quamquam matrimonium sine sponsalibus ratum firmumque sit; tamen laudabilis, & servanda est disciplina præmittendi sponsalia, nulla quidem expressa Ecclesiæ lege præscripta, sed usu inducta. Inservit hæc, tum ut sponsi præparent se ad tantum sacramentum celebrandum; tum ut tempus occurrat implendi conditiones in contractu constitutas. Addit Lib. VIII. confess. cap. III. S. Augustinus: *Institutum est ut iam pactæ sponsæ non tradantur statim, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatam.*

CAPUT III.

De matrimonio, & sponsalibus invititis parentibus contractis.

I. **C**elebris est controversia isthæc, quam plures & Icti, & Theologi magna eru-

eruditionis copia versant. Franciscus Muscetula Archiepiscopus Rossaniensis integram hoc de argumento *dissertationem theologico-legalem* evulgavit, eamque celeberrimus Alexius Symmachus Mazochius eruditius enarrationibus illustravit, adiecta *maritissa, & diatribis duabus*, aliisque *additamentis*. Brevi calamo, prout institutum meum postulat, rem hanc ego expediám.

II. Lutherus scribit, matrimonium iniussu parentum celebratum, si nati filii sint, validum esse: ante vero filiorum procreationem illud irritari, aut confirmari a parentibus posse. Quem errorem proscriptit *Jess.* xxiv. cap. I. de *resor.* Tridentinum, damnans eos qui falso affirmant, matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentum ea rata, vel irrita facere posse. Calvinus *Lib. IV. Inst. cap. XIX. §. ult.* iniquissimam hanc Catholicorum legem appellat, quod *conjugia inter adolescentulos parentum iniussu contracta, firma vataque manent.* Ecclesia ea improbat ut illicita; sed valida esse docet.

III. Convenit penes Theologos, nullo iure naturali, vel divino positivo matrimonia filiorum irrita esse, parentibus insciis, vel invititis contracta. Iure quippe naturæ solus contrahentium consensus requiritur, si natura contractus spectetur. In universa vero Scriptura nullum testimonium occurrit, quo irrita filiorum matrimonia, iniussu parentum contracta, declarantur: idque evidenter patet ex laudato Tridentini testimonio.

IV. Quæst. I. *An mortaliter peccent filii, insciis invitisque parentibus, matrimonia contrahentes?* Resp. Adfirmant communiter Theologi, tum Canonice. Theologorum verba transcribit laudatus Muscetula *dub. I.* Sufficiat illos indicare. Cardinalis Turrecornata, Ven. Cardinalis Bellarminus, Soto, Molina, Ledesma, Sanchez, Sayrus, Megala, Sylvius, Abelly, Ertius, Zipæus, Merbesius, Philippi, Naldus, Fagundes, Gabriel a S. Vincentio, Mastrius, Martinonius, Leander, Marchant, Cocq., Vidal, Platellius, Genetius, Natalis Alexander, Luvénin, Cobalsutius, Engel, Rebellus, Pontius, Politus, Bonacina, Coninch, Perez, Escobar, Filiucius, Delbene, Barbosa, Gonzalez, Robertus, Gurtierrez, aliique communiter.

V. Ratio evidens profluit sponte sua ex obedientia, honore, reverentia, gratitudine filiorum erga parentes suos. Si enim honorare, revereri parentes, iisque parere atrin-

guntur; sane obedientiam, & reverentiam exhibere parentibus potissimum debent in negotio omnium gravissimo, unde totam pendet vitæ institutum, familiarum pax, conservatio civitatum, & regnorum optima institutio. Ex ipsa Scriptura eruitur, parentum præsertim curam esse filiis de uxore providere. *Gen. xxiv.* Abraham Isaac filio uxorem dedit, & Rebecca ex patris suis consilio in maritum illum accepit. Item *Exod. xxiv.* & *Deuter. vii.* parentibus insinuat ut filiis suis uxores provideant. *Filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo.* Similiter Isaac filio Iacob iussit ne duceret uxorem ex filiis Palæstinorum, ut *Gen. xxviii.* habetur. *Vocavit itaque Isaac Iacob, & benedixit eum, præcepitque ei dicens: Noli accipere conjugem de genere Chanaan; sed vade, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ &c.*

VI. Hinc tamen inferre minime licet, parentes cogere filios suos posse ut hanc potius præ alia ducant. Peccarent quippe parentes, si metu cadente in virum constantem cogere filios ad nubendum, vel nubendum huic vel illi. Possunt tamen parentes auctoritate patria imperare, adducere, inflectere filios, ut tali mulieri nubant, minus semper sublatis. Filii itaque sub gravi culpa consulerent parentes de matrimonio contrahendo obstringuntur. Ceterum contingere potest ut filii ex legitima & iusta causa possint invititis parentibus nubere: quia evenire potest, ut parentes sint irrationabiliter invititi, & iniuste consensum denegent.

VII. Quæst. II. *An iure ecclesiastico irrita sint matrimonia, insciis, aut invititis parentibus inita?* Resp. Percelebris est proposita controversia inter Theologos. Plures contendunt ad sæculum XII. usque iure canonico irrita, nedum illicita, fuisse matrimonia invititis parentibus a filiis contracta: alii contra longe plures negant, unquam extitisse ecclesiasticam legem, eiusmodi matrimonia irritantem.

VIII. Cardinalis Pallavicinus *Lib. XXII. hist. Concil. Trident. cap. iv.* narrat, hoc de argumento acriter disputatum fuisse, atque ad Galorum postulationem formatum decretum fuisse *Jess. xxiv. cap. I.* ut *Synodus irrita faceret ea matrimonia quæ contraherentur a filiis familias ante annum decimum octavum completum, & a filiabus ante decimum sextum completum absque genitorum consensu.* Verum post varias utraque parte sententias formatum decretum est, prout nunc cit. *Jess. xxiv. cap. I. de res. matrim.* habetur.

IX. Super tali decreto varias instituunt Theologi disputationes de matrimoniis filiorumfamilias invitis parentibus contractis, num scilicet ante Tridentinum invalida, & post valida declarata fuerint. Et communior sententia est, nihil definitum esse de præteritis; sed futura rata, & valida declarata. Matrimonia vero clandestina præterita valida fuisse, futura nulla declarat.

X. Multi probabiliter defendunt, antiquos Ecclesiæ canones irrita declarasse filiorumfamilias matrimonia defectu consensus parentum. Hoc evincunt *canone* xlii. qui habetur in epistola S. Basilii ad Amphilochem, ubi dicitur: *Quæ sine iis qui habent potestatem, sunt matrimonia, sunt fornicationes. Nec ergo vivente patre, nec domino ii qui conveniunt, sunt ab accusatione liberi, donec coniugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem coniugium.* Adeo luculentum est testimonium istud, ut qui oppositam defendunt opinionem, non aliud excogitare responsum potuerint, nisi negare præfatam epistolam esse genuinum setum S. Basilii; quæ responsio communiter a viris rei criticæ peritis exploditur. Hanc quoque fuisse Ecclesiæ tum Græcæ, tum Latinæ disciplinam, multis documentis evincunt. Nam ex Latinis Patribus Tertullianus *Lib. II. ad uxor. cap. ix.* inquit. *Nec in terris filii sine consensu patrum rite & iure nubunt.* S. Ambrosius *Lib. I. de Abraham cap. ult.* ait: *Consultitur puella non de sponsalibus: illa enim expectat iudicium parentum.* Plurima alia testimonia & Evaristi, & S. Leonis, & Nicolai I. & Alexandri II. & plurium Conciliorum promunt huius sententiæ patroni. Sed contrariæ sententiæ defensores respondent, hæc & similia testimonia interpretanda esse de matrimoniis illicitis, secus invalidis.

XI. Disputant denique, num iure civili, & Principum edictis nulla sint eiusmodi matrimonia. Contendunt plures, iure antiquo Romano nullas declaratas fuisse præfatæ nuptias ob defectum consensus parentum. In Gallia irrita quantum ad effectus civiles, secus quantum ad rationem sacramenti, matrimonia filiorumfamilias invitis parentibus celebrata, declarantur.

XII. Hæc obiter indicavi, cum ad institutum meum non pertineant. Ad propositum enim quæsitum respondeo, non modo nullam extare nunc legem ecclesiasticam irritantem dicta matrimonia, sed e contrario Concilium Tridentinum ea rata & valida definire; ut ex adducto textu evidens est: id-

que Theologi, & Canonistæ omnes docent. Neque in re aperta diutius immorandum est. Confessariorum est, altius filiosfamilias inculcare, Dei indignationem imminere illis, qui invitis parentibus matrimonia contrahunt. Quomodo fausta hæc matrimonia futura erunt, quæ gravissimo sacrilegio celebrantur? Parentes sæpe sunt in causa cur matrimonia, seipsis invitis, filii ineant, ob pessimum scilicet educationem. Sancte educant instruantque parentes filios suos optimis exemplis, morumque integritate: quia si filii bene morati fuerint, numquam tantum scelus patrarent; immo nihil de tam gravi negotio deliberarent. At, posita turpissima hodierna corruptela promiscuæ conversationis in viros, & mulieres, quid boni sperari potest?

CAPUT IV.

De matrimonio clandestino, eiusque prohibitione, & irritatione.

I. **M**ATRIMONIUM clandestinum, seu secretum, & occultum, olim ex pluribus causis tale vocabatur. 1. ex defectu testium. 2. ex defectu proclamationum. 3. propter defectum consensus parentum. 4. ob absentiam Parochi. 5. propter defectum benedictionis, aliarumque solemnitatum.

II. Quæst. I. *Quoniam sunt causa cur post Tridentinum matrimonium reputari clandestinum debeat?* Respond. Post Tridentinum solus defectus præsentia Parochi, & testium redit matrimonium proprie clandestinum, ut ex *sess. xxiv. cap. I.* aperte colligitur: sic enim ibi statuitur. *Qui aliter quam præsentem Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsentem decreto irritos facit, & annullat.*

III. Quæst. II. *Matrimonium clandestinum ex defectu præsentia Parochi, & testium fuit ne validum ante Tridentinum?* Respond. Verior sententia est ante Tridentinum numquam fuisse invalida matrimonia clandestina: quia, inquit in *Supplem. quæst. xlv. artic. 5.* S. Thomas, *consensus expressus per verba de præsentem inter personas legitimas ad contrahendum, matrimonium facit.*

IV. Quæst. III. *Quas ob causas Tridentinum irrita declaravit clandestina matrimonia?* Respond. Graves sane, & in dies occurrentes causæ fuerunt illæ ob quas Concilium eiusmodi

di matrimonia improbat. Has causas longe ante Tridentinum *loc. cit. ad 3.* assignavit S. Thomas. *Prohibentur autem clandestina matrimonia propter pericula quæ inde evenire solent: quia frequenter in talibus est aliqua fraus ex altera parte: frequenter etiam ad alia coniugia transeunt, dum poenitent de illis quæ subito facta sunt, & multa alia mala inde accidunt: & speciem turpitudinis, præter hoc, habent.*

V. Has eadem causas allegant Tridentini Patres *loc. cit.* inquires: *Cum sancta Synodus gravia peccata perpenderit quæ ex clandestinis coniugiis ortum habent, præsertim vero eorum qui in statu damnationis permanent, dum priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt. Cui malo cum ab Ecclesia, quæ de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur; idcirco sacri Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inherendo, præcipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter &c.*

VI. Cum tribus bonis matrimonii, nempe fide, prole, & sacramento pugnare clandestina matrimonia, Theologi animadvertunt. Fidei servandæ obfunt: quia qui clam & sine testibus contrahunt, facile a præfatis consensu recedunt; & una pars impune alteram deserit, cum nullum exhiberi testimonium possit. Proles quoque incertitudinis periculo subiecta est ob eandem rationem. Tandem sacramenti dignitas violatur, nexus, & vinculum. Dignitas læditur, quod contemptis Ecclesiæ legibus, sacrilege matrimonium clandestinum celebratur. Vinculum, & nexus violatur, quod probari testibus nequeat. Facile enim uxor secreto ducta relinquitur, & cum altera contrahitur. Neque revinci criminis reus potest ob testium defectum: Ecclesia enim de occultis iudicare nequit. Quid quod eiusmodi matrimonia familiarum pacem, honorem, & famam perturbant, dissidia, & scandala invehunt?

VII. Opponi solet, Ecclesiam non posse essentias sacramentorum immutare. Essentia autem sacramenti matrimonii sita est in mutuo, liberoque contrahentium consensu, qui æque verus est, sive secreto, sive palam fiat. Respondent communiter Theologi, Ecclesiam, seu Tridentinum non immutasse materiam, sed solum prohibuisse ne materia, seu consensus apponatur absque conditionibus, in bonum publicum, & eiusdem sacramenti dignitatem præscriptis. Personæ autem quæ

has conditiones non observant, inhabiles sunt ad contrahendum: idcirco contractus irritus est. Exempla plura aliorum contractuum suppetunt. Leges ipsæ civiles nullum declarant pupilli contractum absque tutorum consensu: nullam Ecclesia decernit professionem religiosam absque præmissa probatione.

VIII. Quæst. IV. *An matrimonium clandestinum habeat saltem vim sponsalium?* Respond. Sententia negans communis est: quia personæ quæ sic contrahunt, declarantur inhabiles, & contractus nullus est. Disputant vero, num qui clandestine contrahunt, pœnas incurrant a canonibus sacris constitutas. Siquidem etiam ante Tridentinum, matrimonia clandestina erant illicita, tamen valida: ideo pœnæ constitutæ in transgressores fuerunt. Nunc, cum nulla sint talia matrimonia, non videtur reus novis pœnis subiiciendus. Varios hac de re modos dicendi P. Sanchez *disput. II.* refert *Lib. III.* quos expendere non vacat.

IX. Quæst. V. *Utrum post Tridentinum ita necessaria sit præsentia Parochi, & testium ut in nullo casu sine illa validum sit matrimonium, saltem in conscientia, si fide bona contrahatur?* Respond. Distinguendi sunt fideles ab infidelibus. Isti, cum subiecti Ecclesiæ non sint, nulla lege ecclesiastica obstringuntur. Quare infideles, sive habitent in locis subiectis Principibus catholicis, & Ecclesiæ quoad dominum temporale, sive alibi, possunt valide contrahere absque hac solemnitate a Concilio præscripta. Similiter ubi Concilium Tridentinum receptum non est, valida sunt matrimonia absque præfata solemnitate; cum lex non acceptata non irritet contractum. Peccant tamen mortaliter fideles contrahentes absque eiusmodi legis observantia. Ubi vero Concilium acceptatum est, nullus reperiri casus valet in quo matrimonium clandestinum sine Parochi, & testium præsentia validum sit.

X. Disputant Theologi, num, instante mortis periculo, validum esset matrimonium illius qui nuberet concubinæ, ut suæ conscientia, & mulieris famæ consulere, & Parochus adesse non posset, neque testes essent præsentibus. Adfirmant plures, validum tunc esse tale matrimonium clandestinum. Plures alii negant, reperiri aliquem casum in quo ubi acceptatum Concilium est, matrimonium clandestinum validum sit. Quoniam licet necessitas excuset ab observantia legis præcipientis, nulla tamen necessitas asserere potest ut personæ inhabiles fiant, habiles ad

ad contrahendum. Concilium autem Tridentinum inhabiles reddit personas ad contrahendum absque Parocho, & testibus, nullumque contractum declarat. Ergo nulla necessitas efficere potest ut contractus iste validus sit.

XI. Quæst. VI. *Effet ne validum matrimonium bona fide contractum publice coram multis testibus, Parocho absente?* Respond. Quamquam matrimonium contraheretur coram centum testibus, si Parochus desit, nullum est. Neque bona fides, aut ignorantia invincibilis efficere potest ut contractus irritus validus evadat; quamvis excuset a culpa. Ut hæc intelligantur, habenda præ oculis sunt verba Tridentini *cit. sess. xxiv. cap. 1.* quæ eiusmodi sunt. *Qui aliter quam presente Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos presenti decreto irritos facit & annullat.* Nulla igitur ignorantia, nulla bona fides in locis ubi Tridentinum est promulgatum, & acceptatum, efficere potest ut contractus absque præfata solemnitate celebratus validus sit.

XII. Quæst. VII. *Quid de matrimoniis dicendum quæ in Hollandia, Zelandia, Frisia, aliisque fœderatis Belgii provinciis contrahuntur coram magistratu, absente Parocho?* Respond. Acerrime olim disputatum est inter Theologos super eiusmodi matrimoniorum valore. Plures irrita hæc matrimonia pronuntiarunt, quod Tridentinum fuerit in dictis provinciis promulgatum an. 1565. opera Margharitæ Parmensis, quæ tum temporis imperabat loco Philippi II. Huiusce promulgationis documenta Scriptores plures afferunt, ut Piette, Huygens, Zypæus, & alii plures. Inter huiusce sententiæ defensores Estius, Ven. Cardinalis Bellarminus, insuper Congregatio Cardinalium in litteris datis an. 1605. ad Sasboldum Vicarium apostolicum per Hollandiam præfata matrimonia, coram hæretico magistratu celebrata, nulla esse declarant. Permulti Theologi alii valida esse huiusmodi matrimonia, gravissimis rationum momentis ducti, defensoerunt.

XIII. Post diuturnam Theologorum de hac controversia disputationem Pontifex maximus BENEDICTUS XIV. sapientia non minus quam dignitate suprema clarissimus finem controversiæ imponere constituit. Ut vero in causâ sane æque implicatissima, ac

gravissima mature & circumspicte incederet, perdoctis, & præclaris viris eam serio discutendam commisit Guidobono Cavalchino Sacræ Congreg. Concil. a secretis, Ioachimo Besozzi Abbati & S. R. Inq. Consultori, qui nunc ambo sacra Purpura resurgent, P. Thomæ Sergio S. R. Inq. Consultori, PP. Dominico Turani, & Ægidio Giuli Soc. Iesu Theologis præclaris. Horum primus eiusmodi matrimonia catholici cum hæretica, & hæretici cum catholica, coram politico magistratu celebrata, valida & rata propugnavit, quando Episcopus, aut Parochus adesse nequiret: quam sententiam confirmavit decreto Sac. Congreg. dato 27. Martii an. 1632. Similiter matrimonium hæretici cum hæretica ratum dixit, quod pro illis Tridentinum decretum latum minime fuerit, altero adducto decreto eiusdem Sac. Congreg. dato die 1. Decembris 1696. Valida quoque hæc matrimonia asseruit Eminentissimus Besozzi in ratione contractus. Hanc eandem sententiam propugnavit Thomas Sergius, quod Tridentinum nihil hac in causâ pro hæreticis definire voluerit, cum declaraverit suum decretum neminem obstringere, nisi post promulgationem in parochiis faciendam. Nullum tamen existimavit matrimonium inter coniugem catholicum, & hæreticum: quia coniux catholicus per Tridentinum inhabilis ad contrahendum declaratus est in absentia Parochi, & testium. Id tamen restrinxit, dummodo Parochus adesse absque gravi detrimento possit. P. Ægidius Giuli, dulci mihi amicitia fœdere iunctus, negavit Tridentinum decretum in Hollandia, quæ nunc existit, publicatum esse. Quoniam licet promulgatum fuerit tempore quo provinciæ illæ catholicis Regibus subiectæ erant, tamen sublatis parocciis, & catholico regimine, diversum omnino regimen, diversi hominum cœtus coaluerunt, & veluti nova natio, ad ecclesiasticam disciplinam quod attinet, inducta. Hac via contraria S. Congregat. decreta in concordiam revocare studet. Quæ nulla præfata matrimonia pronuntiant, tempora illa spectant quibus Belgium Regi catholico parebat. Decreta quæ valida hæc matrimonia decernunt, tempora posteriora respiciunt.

XIV. His insignium Theologorum consultationibus præmissis, Pontifex sanctissimus BENEDICTUS XIV. constitutionem edidit die 4. Novembris 1741. cuius initium est, *Matrimonia*, in qua hæc itatuit. Primo matrimonia ab hæreticis in Belgio celebrata,

ne-

neglecta Tridentini decreti observatione, pro validis habenda esse, dummodo aliud non obstitit canonicum impedimentum. Quare si uterque ad catholicam Ecclesiam redierit, eodem quo antea conjugali vinculo ipsos omnino teneri. Si vero unus tantum catholicus fiat, neutrum posse, quamdiu alter superstes erit, ad alias nuptias transire. Ad matrimonia quod attinet contracta a catholicis cum hæreticis, sive catholica femina cum hæretico viro, sive hæreticus vir cum femina catholica nubat, monet Pontifex summus Episcopos, Vicarios apostolicos, Parochos, Missionarios, aliosque Ecclesiæ ministros, in illis provinciis degentes, ut omni studio Catholicos utriusque sexus ab huiusmodi nuptiis, in propriam animarum perniciem inveniendis, quantum possunt, absterreant, easdemque nuptias omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire satagant. Subdit tamen, eiusmodi matrimonia iam contracta, & si contingat in posterum aliquod contrahi, valida esse, inquit: *Matrimonium huiusmodi, alio non incurrente canonico impedimento, validum habendum esse, & neutrum ex coniugibus, donec alter eorum supervixerit, ullatenus posse sub obtentu dictæ formæ non servata novum matrimonium inire.* Hoc tandem pacto controversiam diu agitatum finivit Pontifex summus. A præfatis matrimoniis, cum fiant coram magistratu, absunt præcipua absurda quæ evitare Tridentinum voluit.

XV. Quæst. VIII. *Peregrini debent ne contrahere matrimonium iuxta leges quæ vigent in locis ubi perficiendum est?* Resp. Si peregrini, in quorum locis promulgatum non est Tridentinum decretum, transeant per loca ubi promulgatum dictum decretum est, coram Parocho, & testibus contrahere tenentur: quia contractus celebrare tenentur iuxta leges locorum in quibus reperiuntur. Quid, si peregrini discedentes a locis in quibus obligat Tridentinum decretum, transeant per loca ubi decretum istud non obligat? Possent ne absque Parocho, & testibus contrahere? Peccare istos mortaliter, communiter asserunt Theologi; validum tamen matrimonium asserunt Dicastillus, Aversa, Coninch, Palaus, Ledesma, Bonacina, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *tract. ix. cap. viii. punct. 2. num. 19.* Ego non auderem validum asserere eiusmodi matrimonium; quando fideles subiecti legibus Tridentini possent coram Parocho, & testibus contrahere.

XVI. Quæst. IX. *An validum sit ma-*

monium Catholicorum qui in fraudem audeunt loca ubi Tridentinum non est promulgatum, ut sine Parocho, & testibus contrahant? Resp. P. Thomas Sanch. *Lib. III. disp. xviii. n. 29.* Limitant aliqui hanc sententiam, nisi adirent ea loca in fraudem decreti Tridentini, ut ibi possent libere absque Parocho, & testibus matrimonio copulari: tunc enim aiunt esse invalidum. . . Ceterum displicet mihi hæc limitatio, & credo, licet adirent eo sine ut possent libere absque Parocho & testibus contrahere, esse ratum matrimonium. Primo. Nam qui utitur iure suo, non potest dici fraudem committere, ut ea ratione effectus impediat.

XVII. Hæc opinio falsa, valde laxa, & aperte Concilio Tridentino adversa est. Concilium non modo prohibet matrimonia clandestina, sed præterea inhabiles fideles ad sic contrahendum declarat. Quid? Poterunt Catholici ad loca hæreticorum, aut infidelium transire, ibique contrahere occulte absque Parocho, & testibus: deinde in patriam redeuntes, aliud matrimonium publice inire? Hoc enim & alia similia absurda talia consequuntur matrimonia, ut Tridentinum monet. In Sanchezii opinionem concedunt multi recentiores, & inclinant Salmanticenses *num. 21.* sub finem; sed non propterea a laxitate, ut ego quidem censo, immunis est.

XVIII. Quæst. X. *An fideles, degentes captivi sub infidelium tyrannide, contrahere valide absque Parocho, & testibus possint?* Resp. Adfirmant Sanchez, Bonacina, Perez, Dicastillus, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *num. 22.* P. Claudius La-Croix *Lib. VI. part. III. num. 770.* quia Concilium petit ut suum decretum sit publicatum in parochia ubi celebrandum est matrimonium. Hæc autem conditio deficit in præfatis. Si, quod mea minima præfert opinio, dicere in hac implicatissima materia licet, assererem observandam semper a Catholicis legem Tridentini, quoad fieri potest. Si in locis ubi degunt, præfata Parochi haberi moraliter nequeat, adhibeantur testes. Quoniam unum ex præcipuis rationum momentis cur Tridentinum providentissime matrimonia clandestina vetavit, est ut impediantur posteriora adulterina coniugia, quæ facillime ex matrimoniis clandestinis sequuntur. Hæc autem vitantur, si testes adhibeantur, licet Parochus desit: contractus enim publicus

ens rescindi amplius nequit; cum testes celebrationis adsint. Quæ ratio eximere potest a celebratione coram testibus? Cur lex de testibus vocandis servari non debet, licet Parochus absit? Nulla sane omittendæ legis, alioquin gravissimæ, & fini a Tridentino intento, quam maxime consentaneæ, causa solida assignari valet.

XIX. Quæst. XI. *An Catholici subiecti Principi heretico possint post celebratum matrimonium iuxta Tridentinum se sistere ministro heretico?* Resp. Pontifex maximus **BENEDICTUS XIV.** de Synodo &c. Lib. VI. cap. v. num. 4. hoc præbet responsum, latum a Congreg. S. Officii die 29. Novemb. 1672. *Catholici qui matrimonio iuncti sunt coram Parocho, & testibus catholicis, in pluribus locis (ita invaluit consuetudo) solent coram ministro heretico, seu protestante, rursus coniungi ad vitanda gravia damna; neque potest consuetudo hæc a Clero corrigi. Peccant ne? Et quo peccato Catholici, sic demum coniuncti coram ministro heretico? Et quomodo se gerere debet erga illos Ordinarius loci? Sacra Congregatio respondit: quatenus minister assistat matrimonii. Catholicorum, uti minister politicus, non peccare contrahentes: si vero assistat ut minister addictus sacris, non licere; & tunc contrahentes peccare mortaliter, & esse monendos.*

XX. Adicit num. 5. Pontifex summus. Huius sacræ Congregationis sententiæ nostram Nos auctoritatem adiecimus in nostra const. lxxxix. §. 10. nostri Bullarii Tom. I. ubi fidelibus degentibus in regno Servie, finitimisque regionibus interdiximus, ne matrimonio inter se catholico ritu celebrato, illud renovare præsumant coram *Caddi*; nostram tamen interdictionem hac temperamus limitatione, nisi scilicet nuptiarum cæremonia explenda coram *Caddi* actus sit mere civilis, nullamque contineat Mætemis invocationem, aliudve superstitionis genus includat.

XXI. Quæst. XII. *Quis sit Parochus præscriptus a Tridentino?* Resp. Parochum, vel Sacerdotem de Parochi licentia assistere matrimonio debere, Tridentinum præscribit. Parochus autem proprius esse debet saltem unius contrahentium. Si enim femina sit unius, vir alterius paræciæ, sufficit ut unus Parochus five viri, five mulieris matrimonio assistat. Usus obtinet pluribus in locis ut coram Parocho femina de licentia Parochi viri celebretur matrimonium. Requiritur tamen litteræ testimoniales Parochi viri de proclamationibus consuetis. Proprius autem Pa-

rochus non originis, sed domicilii est: quia is facilius deprehendere, si quod est impedimentum inter contrahentes, potest.

XXII. Quæst. XIII. *Requiriturne animus perpetuo manendi in parochia, ut dicatur proprius Parochus domicilii?* Resp. Qui habet domicilium in civitate, alioque pergat ad breve tempus, puta ad villam, vel recreationis causa, vel ut villicationi invigilet, animo poitea redeundi, non potest matrimonium coram Parocho illius villæ celebrare; ut communior, & vera sententia docet: quidquid in oppositum alii doceant, opposites aliorum sacramentorum administrationem. Verum ratio hæc futilis est, cum sacramentorum administratio ab Ecclesiæ iurisdictione pendeat. Ecclesia autem matrimonii celebrationem a solo proprio Parocho fieri præcipit.

XXIII. Si quis se transferat ad locum, villam, oppidum &c. animo ibidem manendi, non pro brevi tempore, sed ad maiorem anni partem, & postea redeundi ad proprium domicilium, communior sententia docet, posse hunc celebrare matrimonium coram Parocho talis loci in quo maiorem anni partem habitare deliberavit. Et celebrationem fieri posse docent, dum per breve tempus primo inceptum ibidem habitare. Quoniam, inquirunt, per solam inhabitationem conducta domo, aut officina, acquiritur quasi domicilium. Porro habitatio constituens quasi domicilium, fat est ad constituendum parochianum proprium. Si quis in duobus locis quasi æqualiter plus minusve habitet, tunc is duos habeat Parochos; & coram alterutro contrahere poterit. Sicut enim duplex inhabitationis domicilium, sic duos Parochos habet: neque unus expectare alterius licentiam debet, cum par in parem potestatem non habeat. Consilium tamen mutuo habere poterunt, & sæpe expedierunt.

XXIV. Extra propriam parochiam, immo diocesim, posse proprium Parochum assistere matrimonio suorum parochianorum, quin mortaliter peccet, docent communiter recentiores. Mihi tamen probabilius est, Parochum debere a Parocho loci licentiam petere. Exercere enim iurisdictionem, tametsi non contentiosam, debet, ut ego quidem sentio: & in omnium sententia officium publicum præstare debet: & tandem hoc tutius est.

XXV. Quæst. XIV. *Quis dicatur Parochus vagorum?* Resp. Illi appellantur vagi qui nullibi certum domicilium habent, sed vagantes huc atque illuc immigrant. Nomi-

ne vagorum communiter comprehenduntur illi qui, proprio domicilio relicto, vavagant, iter agunt, ut alicubi se collocent. Similiter vagi sunt qui deserentes proprium domicilium alio pergunt, ut ibidem inhabitent. Isti, quamdiu sunt itinerantes, nullibi reipsa domicilium habent: non primum, quia relicto; non secundum, quia nondum acquisitum: idemque est de eo qui, relicta propria paræcia, aliam inquirat. Porro horum vagorum matrimonio quemlibet Parochum assistere posse docent communiter Theologi. Antequam tamen Parochi vagorum matrimoniis assistant, petere ab Episcopo licentiam, severamque præmittere diligentiam debent, ut colligant, num liberi, num impedimento aliquo obstricti sint &c. Si coniugum alter vagus sit, alter incola, convenientius est ut incolæ Parochus assistat. Si vagi ea in ætate in qua contrahere matrimonium poterant, in aliquem locum venerint, tum est necessaria maior diligentia. Observandum etiam, alios esse vagos ignotos, de quibus dictum est; alios notos, quia sunt eiusdem loci; vagique dicuntur, quia propriam parochiam non habent: tunc, præmissis denuntiationibus consuetis, quilibet parochus assistere poterit. Quod dictum de vagis est, dicendum quoque de alienigenis ignotis, alibi fixum domicilium habentibus: quia eadem de his ac devagis ratio urget, cum & isti alibi matrimonium contraxisse potuerint.

XXVI. Quæst. XV. *An Parochum matrimonio assistentem Sacerdotem esse oporteat?* Resp. Negant Sanchez, Castropalaus, Gonet, Trullenchus, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses tract. ix. cap. viii. punct. 4. num. 40. Et omnes illi qui negant Parochum esse ministrum huius sacramenti, consequenter illum esse Sacerdotem non requirunt.

XXVII. Contraria sententia mihi est cum gravissimis Theologis supra laudatis probabilior, nempe Parochum esse matrimonialis sacramenti ministrum. Hinc necessario consequitur, Parochum debere esse Sacerdotem. Quid quod ex ipso Tridentino aperte inferitur sententia nostra? Hæc sunt Tridentini verba: *Qui aliter quam præsentem Parocho, vel ALIO Sacerdote &c. Qui explere vices Parochi debet, alius Sacerdos sit oportet.* Ergo Parochus Sacerdos esse debet. Quid enim iuxta obvium sensum hæc dictio significat? *Alius Sacerdos.* Sane non aliud, nisi hoc. Si Parochus Sacerdos non assistit, assistat alius qui sit Sacerdos. Variis interpretamentis eludere hunc textum conantur adversarii, qua-

missa facio; cum adversaræ sententiæ suam probabilitatem non denegem. Atqui, neque adversarii nostræ sententiæ suam, & quidem gravem, probabilitatem negare ullo modo possunt. Porro cum in sacramenti conferendis ex opinionibus probabilibus tutior pars sit necessario eligenda, cum de sacramenti valore, præsertim respectu materiæ & formæ, agitur, ipsis fatentibus; consequitur, illorum opinionem, ad praxim quod attinet, omnino esse reiiciendam. De necessitate eligendæ tutioris sententiæ, ubi agitur de sacramentorum valore, nulla est disputatio. Nos tram sententiam probabilem esse, in controversiam vocari a prudente Theologo nequit, & præsertim a Probabilistis. Consequentia autem evidens, & necessaria est.

XXVIII. Mutuo adversarii disputant, peccet ne mortaliter Parochus non Sacerdos assistens matrimonio? Adfirmant alii, & alii negant. Salmanticenses num. 45. negantem opinionem defendunt: quia, inquirunt, matrimonium non exponitur periculo nullitatis. Ecce? Quia, subdunt, *in re pendente ex iure positivo, quando adest probabilis opinio, Ecclesia supplet defectum, si adsit, & facit valere matrimonium sic celebratum.* Hoc est purum putumque Probabilismi commentum, omni prorsus fundamento destitutum, ut Tom. IX. ostensum est. Unde colligunt Ecclesiam supplere? Quodnam documentum promittit? Nullum prorsus, præter quorundam Casuistarum opiniones. Nos vero luculentissima Ecclesiæ testimonia adduximus, quibus Ecclesia declarat se nolle supplere, cum iubeat ut tutior pars eligatur. Quando adest titulus coloratus, supplet: quia Ecclesia ipsa declaravit hoc in casu se velle supplere, ut loc. cit. dictum est. Parochus igitur non Sacerdos dare licentiam Sacerdoti debet ut matrimonio assistat.

XXIX. Quæst. XVI. *An Parochus excommunicatus non toleratus assistere matrimonio possit?* Resp. De Parocho excommunicato tolerato, & non vitando nulla est difficultas, hunc posse matrimonio assistere. Excommunicatum quoque Parochum vitandum posse assistere matrimonio, communiter adfirmant recentiores, dummodo non sit eiusmodi Parochus in iudicio parochiali beneficio privatus: quia, inquirunt, hoc ipso quod beneficio privatus non sit, vere Parochus est. Sed Concilium Parochi assistentiam tantum requirit. Peccare tamen Parochum excommunicatum non toleratum assistentem matrimonio fatentur. P. Dominicus Viva quæst. iv. art.

art. 4. num. 9. non modo valide, sed etiam licite cum Sanchez, & aliis contendit, Parochum excommunicatum non toleratum assistere matrimonio posse. Sed hanc opinionem ut falsam & laxam reiicio. Addit tamen Viva, licite assistere Parochum excommunicatum non toleratum, si requiratur a sponsis: tum enim datur, inquit, sufficiens necessitas; si vero assisteret absque ulla necessitate; tum peccaret quidem, at non incurreret, subdit Viva, irregularitatem. Sed hæc arbitraria commenta sunt. Peccarent enim vel ipsi sponsi postulantes Parochum excommunicatum non toleratum, ut tanto sacramento assisteret. P. Viva cum aliis tamquam certam obtrudit opinionem asserentem, Parochum, non esse ministrum huius sacramenti: & huic falso supposito nixi dictas opiniones inferunt, quas nos falsas reputamus. Gravissima & urgentissima necessitas forsitan a peccato excusare posset sponso, & eiusmodi Parochum a peccato.

XXX. Salmanticenses loc. cit. n. 49. cum Bonacina, Coninchio; & aliis inferunt, Parochum cui Episcopus ob crimen, aut imperitiam prohiberet ne assisteret matrimonio, aliaque sacramenta administraret, valide nihilominus assistere matrimonio: eo quod Episcopus, licet prohibeat ne assistat ob crimen, aut imperitiam, tamen Parochi qualitatem non aufert. Ergo assistere matrimonio valide potest. Peccaret tamen mortaliter, quia iurium superioris præceptum infringeret. Hæc opinio mihi non probatur. Cum enim Episcopus prohibet Parochum ne sacramenta ministraret, & sigillatim ne matrimonio assisteret, subtrahit eidem omnem iurisdictionem in sacramentorum administratione. In nostra autem sententia Parochus est minister huius sacramenti, & iurisdictionem exercet. Ergo, sublata hac ab Episcopo, celebrari matrimonium nequit.

XXXI. Quæst. XVII. An Parochus excommunicatus vitandus, vel suspensus possit alteri Sacerdoti vel excommunicato, vel non excommunicato licentiam dare ut matrimonio assistat? Resp. Adfirmant Bonacina, Diana, Trullenchus, Sanchez, Castropalaus, Leander; quos citant, & sequuntur Salmanticenses num. 51. Sed negant Suarez, Layman, Soto, Coninch, Dicastillus. Et hæc secunda opinio est probabilior: quia concessio licentiæ assistendi sacramento matrimonii est actus iurisdictionis, quam impertiri excommunicatus vitandus nequit.

XXXII. Quæst. XVIII. An Parochus cum

titulo colorato, & errore communi valide assistat matrimonio? Resp. Titulus coloratus, ut suo loco dictum est, tunc habetur, quando verum titulum quis obtinet a legitimo Superiore; sed vel ob occultum impedimentum inhabilis ad illum obtinendum est, vel occulte privatus est post assecutionem. Hic est titulus coloratus. Error vero communis est, quando communiter omnes probabiliter iudicant talem titulum esse collatum. Non sufficit huius aut illius ignorantia, neque error communis crassus & supinus, sed requiritur probabilis opinio, qua iudicetur hunc esse verum Parochum.

XXXIII. Communis Theologorum sententia docet, Parochum qui a legitimo Superiore obtinuit beneficium parochiale, invalide tamen ob occultum impedimentum, vel valide, sed postea alio titulo fuit privatus, non tamen publice spoliatus, si adit error communis, quo verus Parochus reputetur, valide assistere matrimonio, & cetera sacramenta administrare: idque colligunt ex cap. Infamis, III. qu. VII. Ius quippe canonicum ob vitanda plurima incommoda, & absurda declaravit, Ecclesiam supplere, quando hæc duo adint, titulus coloratus, & error communis.

XXXIV. Sufficit ne error communis absque titulo colorato? P. Sanchez Lib. III. disp. XXI. n. 49. & 50. licet benignissimus, ne probabilem quidem vult opinionem adfirmantem. Sed P. Viva g. IV. art. 4. n. 12. fatetur quidem, P. Sanchez. ut improbabilem reicere opinionem adfirmativam; subdit tamen cum suo Diana, Molfesio, & Ioanne Sanch. proscripto, aliisque præfatam opinionem esse probabilem; eamque suadere nititur: quia, inquit, ex æquitate & benignitate iuris asserendum, utrobique suppleri defectum, quæ potestate humana suppleri potest. Hæc interpretatio arbitraria, falsa, & laxa est.

XXXV. Quæst. XIX. Quam præter Parochum assistere matrimonio valent? Resp. Præter Parochum, & Sacerdotem de licentia Parochi, assistere possunt Episcopi in suis diocesis, Archiepiscopi in diocesis suffraganeorum, quando actu visitant, Cardinalis in Ecclesia sui tituli, Legati pontificii in provincia legationis, Capitulum sede vacante, sive eius Vicarius, Abbates Ecclesiæ nulli Episcopo subiectæ, Vicarius generalis Episcopi, quocum unum tribunal efficit.

XXXVI. Quæst. XX. An licentia extorta vi, metu gravi, fraude, satis sit ut Sacerdos valide assistat matrimonio? Resp. Adfirmant

mant Salmanticenses loc. cit. n. 56. & citant Sanchez, Palaum, & Pontium. P. Viva loc. cit. n. 10. cum Bonacina distinguit, Si metus gravis, dolus, mendacia versentur circa causam impulsivam, validum est matrimonium; si circa causam finalem, aut si Parochus expresse, dum licentiam concedit, dicat, se illam non concedere, veritate deficiente, nullum matrimonium erit. Verum, his speculationibus missis, libertatem sumopere in matrimonio Ecclesia postulat. Idcirco eiusmodi licentiæ gravi metu, fraude, aut vi extortæ nullæ sunt; atque adeo nullum efficiunt matrimonium. Hæc licentia libera sit oportet & expressa; nec absolute loquendo sufficit tacita. Parochus, videns Sacerdotem se disponentem ad assistendum matrimonio, & non prohibens, tacite consentit: & hoc sufficit, inquit Salmanticenses n. 56. Sed hoc absolute falsum est: quia istius taciturnitas ex iustis causis proficisci valet quin solidum præstiti consensus argumentum præbeat. De solemnitate ad valorem sacramenti necessaria agitur; & coniecturis hærendum erit? Antequam ergo Sacerdos matrimonio assistat, expresse habere licentiam debet a Parocho. Neque sufficit Parochum illam per litteras misisse, ut possit Sacerdos, antequam litteras accipiat, matrimonio assistere; sed litteras expectare, & certam concessionis notitiam habere tenetur, antequam matrimonium celebret.

XXXVII. Quæst. XXI. Utrum ad valorem matrimonii requirantur duo testes præter Parochum? Resp. Adfirmant omnes, nullum esse matrimonium contractum coram Parocho, & uno teste: quia Tridentinum duos præter Parochum testes adesse præscribit; qui simul, & in eodem loco præsentia physica, & morali adesse debent, & utriusque coniugis mutuum consensum percipere. Si unus testis huius coniugis, & alter testis alterius coniugis consensum audiret, nullum esset matrimonium. Similiter si Parochus hoc tempore, testes alio tempore diverso coniugum consensui assisterent, matrimonium esset irritum. Debent igitur simul & semel esse testes & testes mutui amborum coniugum consensus.

XXXVIII. Quæst. XXII. An isti testes omni exceptione maiores esse debeant? Resp. Testes omni exceptione maiores illi dicuntur quibus nulla in iudicio opponi exceptio valet; puta, quod non sint pubertatem nati, quod aliqua infamiae nota maculati sint, suspecti, propinqui, excommunicati &c. Hæc

sunt exceptiones quæ opponi in iudicio possunt. Illiquibus hæc opponi nequeunt, dicuntur omni exceptione maiores. Tales testes ad matrimonii valorem communiter Auctores non requirunt; sed sufficere communiter aiunt impuberes, infames, excommunicatos, feminas, propinquos, servos, parentes, infideles; neque necesse esse ut sint vocati, sed sat esse ut factum perceperint, viderintque. Ad dissolvendum vero matrimonium postulant testes omni exceptione maiores. Quoniam, inquit, si ad valorem matrimonii requirerentur testes omni exceptione maiores, via lata aperiretur ad matrimonia irritanda: & contra, si ad matrimonium dissolvendum sufficerent testes infames, similiter matrimonia diffidiis, litibus, & rescissionibus obnoxia forent. Eiusmodi tamen sive testes, sive Parochi adesse matrimonio debent præsentia non modo physica, sed etiam morali, id est usu rationis præditi, advertentes, & percipientes actionem. Quamobrem furiosi, amentes, ebrii, usu rationis destituti inepti sunt ad testimonium de matrimonio ferendum. Cæcos optime audientes, & surdos visu præditos testes esse posse aiunt. Hos ego, saltem surdos, non admitterem.

XXXIX. Quæst. XXIII. Sat ne est ut Parochus, & testes transeunter, & non vocati, matrimonio intersint? Resp. Adfirmant Sanchez, Ledesma, Averfa, Trullenchus; quos citant, & sequuntur Salmanticenses num. 65. quia, inquit, sive casu & transeunter, sive vocati & ex condicito intersint, dummodo advertant & percipiant factum, æque testari possunt peractum matrimonium esse, quod est Concilii intentum. Contra Pontius, Bonacina, Leander tract. I. dis. VII. quæst. xxxviii. oppositum defendunt. Quia ut Parochus dicatur assistere matrimonio, debet esse vocatus & rogatus. Et ita declarasse S. Congregationem Cardinalium testatur, inquit Leander, Farinacius pag. 168. & 273. ubi non unam, sed plures affert declarationes, quarum una hæc est. Parochus ita præsens matrimonio debet esse, ut appareat a contrahentibus hæc de causa adhibitum fuisse. Hanc sententiam veram existimo.

XL. Quæst. XXIV. An si Parochus, & testes vi, dolo, metu vocati fuerint, ut assistant, validum esset matrimonium? Resp. Adfirmant communiter recentiores, Ledesma, Trullenchus, Castropalaus, Pontius, Bonacina, Sanchez, & alii; quos citant, & sequuntur Salmanticenses nu. 66. Leander g. xxxix. citat Farinacium, asserentem pag.

268. declarationes Congregationis Cardinalium, in quibus asseritur matrimonium validum, etiam si Parochus compulsus, & prohibitus a suo Ordinario assisteret. Si veræ & authenticæ sint eiusmodi declarationes, iis subscribo, & subitico id quod supra dixi de Parocho assistente matrimonio contra Episcopi sui prohibitionem. At, præcis his declarationibus, de quibus mihi non constat, invalidum matrimonium pronuntiarem cui Parochus coactus fraude, dolove inductus assisteret. Nam intentum Concilii non modo est ut habeatur attestatio matrimonii peracti, sed etiam ut matrimoniale sacramentum sit libere & sancte celebratum.

XLII. Quid, si Parochus coactus oculos claudat, obturetque aures, & protestetur se neque videre, neque intelligere quid agatur? Etiam tum valere matrimonium, adfirmant Leander, Pontius, Ledesina, Salmanticenses *num. 67.* & asserunt ex Farinacio declarationem Congregationis Cardinalium. Oppositum docent Sanchez, Bonacina, Trullenchus. Præcis declarationibus citatis, quibus veris & authenticis extantibus, semper subscribo, hanc secundam opinionem existimo veram, & priorem falsam.

XLIII. Quæst. XXV. *Peccant ne mortaliter qui dolo, & metu gravi cogunt Parochum, vel testes, ut matrimonio assistant?* Resp. Peccare mortaliter illos qui coram Parocho, vi aut dolo detento, aut transeunter & casu assistente, matrimonium celebrarent, adfirmant vel ipsi recentiores citati communiter omnes. Quoniam sacramenta suscipi debent auctoritate & approbatione Ecclesiæ, quæ in præsentia deficeret, Præterea peccarent ratione irreverentiæ, & iniuriæ irrogatæ Ecclesiæ, sacramento, & ipsi Parocho. Addunt tamen, necessitatem urgentem excusare a culpa, quando nempe contrahendi gravis causa urgeret, Parochus nollet assistere, & Superior adiri non posset, ut compelleretur Parochus. Verum ex arbitrio hæc finguntur: nisi enim Parochus demens sit, nullaque causa obsit, non est præsumendum illo in casu illum nolle matrimonio legitime contrahendo assistere. Si refragatur, sargumento est eam iustam habere relinendi causam vel ob aliquod impedimentum occultum, quod irriteris novit contrahentes, vel ob aliam causam. Quare absque fundamento recentiores isti, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *n. 68.* tribuunt contrahentibus potestatem cogendi propriam Superiorem, seu Parochum, ut sibi inserviat, & pro arbitrio proprio sacramento matrimoniali assistat.

XLIII. Quæst. XXVI. *Quæ præstare Parochus debet in matrimonii celebratione?* Resp. Interrogare primum contrahentes debet, velint ne mutuo se se coniungere. Audito illorum mutuo consensu, coniungere illos debet pronuntiando verba præscripta a Concilio: *Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris &c.* aut similia iuxta propriæ Ecclesiæ disciplinam. Tandem matrimonium contractum litteris consignare debet in libro ad id destinato. Si interrogationem omitteret Parochus, quando ipsi contrahentes sponte mutuum exprimerent consensum, non peccaret mortaliter; cum non videatur res adeo gravis, cuius omissio constituat letalem culpam. Peccaret vero mortaliter, si negligenter describere in consueto libro celebratum matrimonium: quia frangeret præceptum Tridentini in re gravissima.

XLIV. Quæst. XXVII. *Peccat ne mortaliter Parochus omittens hæc verba, Ego coniungo &c.?* Resp. P. Thomas Sanchez hæc habet *Lib. III. disp. xxxviii. n. 7.* „Tertia conclusio. Culpa venialis est ea verba (Ego coniungo vos &c.) omittere. . . . Probat: quia materia non est gravis, cum ea verba non sint forma sacramenti, nec pertineant ad solemnitatem magni momenti, nec includant mysterium magnæ significationis. Præterea quia quamvis Tridentinum utatur verbis præceptivis; at sub illo præcepto non continetur tantum ut Parochus ea verba proferat, sed alia magni momenti, nempe ut præmittantur denuntiationes, & ut matrimonium celebraretur coram Parocho, & testibus, ut habeat librum &c.“

XLV. Hæc opinio falsa & laxa, ut mitissime loquar, est. Nuptiarum benedictio, & verba relata, seu alia similia, quibus Parochi coniungunt contrahentes, est unum ex potissimis sacræ traditionis monumentum, quo adversus heterodoxos Catholici evincunt matrimonium esse sacramentum. Hanc benedictionem nuptiarum semper allegarunt Patres postdivinas Scripturas, ut sacramentum esse matrimonium evincerent. Quo ergo fundamento hanc verborum prolationem, hanc sacram nuptiarum benedictionem *rem levem* vocat P. Sanchez? An probabilis, & quidem valde, opinio non est, prærata verba, & sacram benedictionem ad sacramenti formam pertinere, ut supra ostensum est? An in sacramentis perficiendis tutior opinio seligenda non

non est? Falsa ergo & laxa, ne plus dicam, est recentia P. Sanchez opinio.

CAPUT V.

De denuntiationibus, seu proclamationibus, que antecedere matrimonium debent.

I. Sponsalium denuntiationes ex antiqua Ecclesiæ disciplina Theologi repetunt. Antiqui Christiani Sacerdotes, & Episcopos suos consulebant, antequam matrimonia inirent, ne hæreticis, Iudæis, aut infidelibus immiscerentur. Denuntiationum istarum meminisse Tertullianum aliqui contendunt *Lib. II. cap. ix. ad uxorem*, ubi inquit: *Unde sufficimus ad enarrandam felicitatem eius matrimonii quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet?* Angelorum nomine Sacerdotes intellexisse Tertullianum volunt; & per verbum *renuntiant* futuri matrimonii proclamationes. At hæc sunt piæ interpretationes. Neque enim ex laudato testimonio hoc inferri legitime videtur. Ut cumque res se se habeat, per vetustum esse morem hunc, convenit penes omnes.

II. Quæst. I. *An denuntiationes futuri matrimonii necessariae sint necessitate sacramenti, aut præcepti?* Resp. Non esse necessarias necessitate sacramenti, convenit penes omnes; cum Tridentinum non declarat irrita matrimonia sine eiusmodi denuntiationibus celebrata; immo ex gravi causa omitti posse concedit. Esse vero necessarias necessitate præcepti, certum est ex Concilio generali Lateranensi IV. *cap. li. ubi hæc habentur. Specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter provogando statuimus, ut, cum matrimonia fuerint contrahenda in Ecclesiis, per Presbyteros publice proponantur, competenti termino præfixo, ut infra illum, qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum apponat.* In multis Hispaniæ Ecclesiis hanc Lateranensis Concilii ordinationem receptam non fuisse testatur P. Dominicus Soto in *IV. disp. xxviii. q. i. art. 2.* quia, inquit, *per barna, seu proclamationes, quibus impedimenta caveri curantur, obstacula potius obicerentur ne fierent.* Verum disciplinam præscriptam a Concilio Lateranensi anno 1215. instauravit, confirmavitque Concilium Tridentinum *sess. xxiv. cap. i.* his verbis. *Sacri Concilii Lateranensis sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhaerendo, precipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentiam Parocho tribus*

continuis diebus festivois in Ecclesia inter Missarum solemniam publice denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur. Eiusmodi proclamationes a proprio contrahentium Parocho, vel ab alio Sacerdote de eius licentia fieri debent. Si coniuges sint diversæ parochiæ, denuntiationes fieri in utraque parochia debent, ut facilius impedimenta manifestentur, si quæ fuerint. Si coniuges mutaverint parochiam, in illa parochia fieri proclamationes debent in qua diutius vixerunt; quamvis ad hoc quod attinet, prudentiæ Parochorum, & locorum consuetudini permittendum videtur, ut ipsi ibi fieri proclamationes curent ubi facilius deprehendi impedimenta possint.

III. Proclamationes istæ tribus diebus festivois inter Missarum solemniam fieri debent: quia tunc maior est populi frequentia; atque adeo impedimenta facilius deprehendi possunt. Communiter inter Missarum solemniam fieri debent, quia sic præscribit Concilium, & sic communiter fit. Ceterum res tanti non est, ut fieri non possint etiam extra Missam post, vel ante concionem, aliamve functionem ecclesiasticam, dummodo frequentia populi adsit. Finis enim Concilii est, ut impedimenta deprehendantur. Disputant Theologi, num fieri hæc proclamationes possint tribus diebus festivois continuatis, an intercedere aliqui feriati dies debeant. Salmanticenses *n. 75.* contendunt fieri posse in triduo Paschatis, aut altero triduo festivo; quia Concilium dicit eiusmodi proclamationes fieri debere tribus diebus festivois continuatis. Verum sensus Concilii videtur esse, quod hæc denuntiationes fiant tribus diebus festivois continuatis, puta tribus Dominicis, & si intercurreret in hebdomada aliquod festum, etiam illud computari posset. Congruum enim tempus intercedat oportet inter unum & alterum festum. Propria tamen Ritualia consulenda sunt. Si post denuntiationes multum temporis interfueret ante matrimonii celebrationem, tum repetendæ denuntiationes essent: quia aliquod impedimentum supervenire tum posset. Matrimonium celebrari non debet ultima die qua facta est tertia denuntiatio.

IV. Quæst. II. *Præceptum denuntiationum obligat ne sub mortali?* Resp. Sententia communis & vera adfirmat: quia præceptum de gravi est; cum eo spectet, ut plura absurda impediatur. Præceptum istud omnes com-

prehendit. Exempti tamen sunt Principes summi: quia eorum genus omnibus innotescit, nihilque clanculum in matrimoniis contrahendis agere valent. Disputant Theologi, num unam vel alteram denuntiationem omittere sit peccatum mortale. Salmanticenses num. 78. cum Sanchez, Trullench, Diana, & aliis docent, probabilius esse, non committere grave peccatum Parochum qui unam vel alteram proclamationem omittet, quando moraliter certus esset nullum occurrere impedimentum. Sed hæc opinio arbitraria est, nullo solido fundamento nixa. Parendum est Ecclesiæ, eiusque præceptum exacte implendum. Si una vel altera omitti potest, cur non & tertia? Quisque moralem certitudinem de impedimenti non extantibus sibi persuadere pro arbitrio possit, & sic Ecclesiæ præceptum deludere. Mirifica est quorundam Auctorum libertas in legibus pro genio flectendis.

V. Quæst. III. *Quis potest ab eiusmodi proclamationibus dispensare?* Resp. Præceptum proclamationum dispensationem admittit, fatentur omnes; cum id pateat ex ipso Tridentino. Hanc vero dispensationem soli Episcopo competere, idem Concilium decernit. Si coniuges sint diversæ diocesis, satis esse ut alterius Episcopus dispense, plures docent. Nomine Episcopi veniunt etiam Abbates, & Priores, iurisdictione quasi episcopali præditi. Vicarius quoque generalis Episcopi iuxta plures potest hanc dispensationem concedere, nisi ab Episcopo hæc facultas eidem expresse adempta sit: quia unicum est Episcopi, & Vicarii generalis tribunal. Alii negant, nisi expresse Episcopus facultatem eidem concedat. Verum hæc difficultas penes Episcopum, eiusque Vicarium sit.

VI. Quæst. IV. *Requiritur ne aliqua causa pro licita dispensatione concedenda?* Resp. Omnis dispensatio absque iusta causa illicita est, & legis dissipatio, quare peccant tum petentes, tum concedentes dispensationes absque legitima causa. Si tamen proclamationes fieri non possent absque gravi infamia; si infirmus esset morti proximus, eiusque conscientia expediret eam cui fidem dedit, ducere; si probabilis suspicio occurreret, matrimonium malitiose impeditum iri, & ad Episcopum non pareret adiutus, essetque periculum in mora; tum Parochus, adhibitis testibus, coniungere sponsum valet absque proclamationibus. Hæc sunt Tridentini sess. xxiv. cap. i. verba. *Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose*

impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus presentibus matrimonium celebretur: deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant . . . nisi Ordinarius ipse expedire iudicaverit ut predictæ denuntiationes remittantur. Hæc ultima verba indicant, quam cautos esse oporteat Parochos in eiusmodi proclamationum omissione; cum Concilium velit ut post celebratum matrimonium, ante eiusdem consummationem, denuntiationes fiant, nisi Ordinario aliter visum fuerit.

VII. Disputari solet, quænam aliæ, præter assignatas, sint iustæ dispensationis causæ. Verum id arbitrio, & prudentiæ Episcopi relinquendum est. Cavere tamen Episcopi debent ne nimis faciles in eiusmodi dispensationibus concedendis sint. Providendum ne scandalo sint tales dispensationes: quæ profecto tunc essent quando nulla allegata causa, & sola numerata pecunia concederentur, quando solis infimæ plebis coniugibus, qui expendere pecuniam nequeunt, denegarentur; & divitibus, atque nobilibus omnibus indiscriminim paterent. Quare Parochi, data occasione, debent vim præcepti præmittendi has denuntiationes explicare, atque altius inculcare, præceptum istud non plebeios modo & pauperes, sed divites æque & nobiles obligare.

VIII. Quæst. V. *Qui novit aliquod impedimentum inter eos qui contrahere matrimonium debent, tenetur ne illud manifestare?* Resp. Si impedimentum sit publicum, vel si probari per testes possit; tunc omnes fatentur sub gravi culpa manifestandum esse, si impedimentum sit occultum, probarique per testes nequeat, disputant in utraque partem Auctores. Negant aliqui. Sed sententia affirmans, quam defendunt Sanchez, Leander, Trullench, Perez; Palaus, Dicaillius, Hurtado, quos citant, & sequuntur Salmanticenses n. 97. probabilior, & communior est. Quilibet enim parere Superiori legitime præcipienti tenetur, ut 2. 2. q. lxx. art. 1. ad 2. S. Thomas docet. Sed Parochus præmittens denuntiationes legitime præcipit manifestanda impedimenta inter coniuges quorum futurum matrimonium denuntiat. Accedit quod revelanti impedimentum non incumbit probatio, sed Parocho: & tandem in hac materia unus testis sufficit ad fidem faciendam. Et hoc verum esse citati Auctores iure affirmant, etiam si illud

illud impedimentum quis sciat sub naturali secreto extra confessionem. Quoniam secretum naturale, & iuramentum eidem adhærens non obligant, quando ex eorum observantia damnum grave imminet aut commune, aut particularis personæ. Matrimonium autem celebratum cum impedimento dirimente gravissima damna parit tunc coniugibus, tum eorundem filiis, atque consanguineis. Denique hic non agitur de alicuius punitione, sed de peccato vitando, & subducendo proximo a morte spirituali animæ. Iuramentum autem, sive secretum naturale non est iniquitatis vinculum.

IX. Qui audivit aliquod impedimentum a persona fide digna & omni exceptione majori, si hæc Parocho non manifestaverit, vel manifestare noluerit, tenetur qui audivit, revelare Parocho quid, & a quo audivit. Si vero impedimenti recorderetur, secus personæ, aut si persona non sit omni exceptione maior, tum debet auditor Parochum monere ut diligentiam in deprehendendo veritate adhibeat.

X. Quæst. VI. *An si ipsi contrahentes, vel unus eorum, conscius sint alicuius impedimenti occulti, teneantur illud manifestare, etiam si infamia inde proficeretur?* Resp. Sententia affirmans communis est. Quandoquidem licet nemo etiam interrogatus teneatur crimen suum occultum detegere, nisi præcedat semiplena probatio, quando agitur de poena tali crimini imposita subeunda; tamen quando Parochus, seu Superior interrogat de impedimento matrimonii, Ordinis, aut electionis, quisque talia manifestare impedimenta obstringitur.

XI. Quæst. VII. *Quomodo se gerere Parochus debet, aliquod impedimentum revelatum est?* Resp. Debet omni cui meliori modo matrimonium impedire, illi non assistendo, & monendo coniuges ut desistant. Ipse tamen tribunal erigere nequit, & inquirere, num impedimentum sit rite nec ne probatum, &c. Sed hoc iudicium ad Episcopum pertinet, ad quem deferri causa debet. Quare si Parochus solus conscius sit alicuius impedimenti occulti, manifestare illud Episcopo debet ut testis. Si solus Ordinarius sciat occultum impedimentum, potest & debet matrimonium impedire, sive publice, sive secreto petatur: quia licet iudex in iudicio nequeat ex privata scientia agere, quando est in poenam & damnum rei; potest tamen privata scientia uti, quando est in partis favorem. Accedit quod Episcopus possit deferre impedimentum ad Superiorem.

Conc. Theol. Tom. X.

XII. Quæst. VIII. *Quid requiritur ut Episcopus possit repellere a matrimonio contrahentes?* Resp. Pontius cum aliis contendit, necessariam esse aut partis confessionem, aut probationem per duos testes impedimenti quod opponitur. Verum communior, & probabilior sententia docet, sufficere unum testem omni exceptione maiorem, qui ex certa scientia cum iuramento deponat impedimentum. Quia, ut dictum est, licet duo testes in aliis materiis requirantur, in hac tamen causa unus sufficit: quia de bono spirituali ipsius partis agitur.

XIII. Quæst. IX. *Peccant ne coniuges, si consummant matrimonium ante benedictionem nuptialem?* Resp. Negant Salmanticenses, Sanchez, Dicaillio, Viva quæst. iv. art. 5. n. 6. & plures alii recentiores: quia, inquit, hæc benedictio solemniter quæ in Ecclesia datur, non est res adeo gravis, ut illius ommissio reputari gravis debeat. Hoc autem probant auctoritate Tridentini sess. xiv. cap. i. inquantis: *Hortatur sancta Synodus ut coniuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent.* Hæc Tridentini verba inepte obtrudunt a P. Viva, Sanchez, & aliis. Quid? Hæc verba, *in eadem domo non cohabitent*, significant non se recognoscant, non coeant? Quando Concilium vult exprimere coitum conjugalem, bis in hoc ipso decreto utitur verbo *consummationis*. Quid quod paullo post opposita verba subdit Concilium? *Coniuges hortatur ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem, sua peccata diligenter confiteantur &c.* Concilium ergo supra hortatur *ne in eadem domo cohabitent*, ob periculum scilicet consummandi matrimonium ante benedictionem nuptiarum in Ecclesia faciendam. Huc adhortatio pertinet. Hæc benedictio levis momenti est inquit P. Viva cum aliis. Quo fundamento id asserit? Quia Sanchez, & alii Auctores ita docent. At oppositum Patres docere, supra ostensum est. Aliqua nunc obiter addam. De hac benedictione Siricius in epistola ad Hemirium c. iv. hæc habet. *Illa benedictio quam nupturæ Sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.* Et Hormisdas Papa in II. Part. Decret. caus. xxx. q. 1. c. 11. hæc præscribit. *Nullus fidelis cuiuscumque conditionis sit, occulte nuptias faciat; sed benedictione accepta a Sacerdote, publice nubat in Domino.* Audi Concilium Carthaginense IV. relatum loc. cit. cap. v. *Sponsus, & sponsa, cum benedicendi sunt a*

Sacerdote, a parentibus, vel a paranymphis offerantur, qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant. Sic loquuntur Pontifices, Concilia, & Patres, quorum testimonia supra retuli.

XIV. Ut, data occasione, lectores moneam, quam distet a Patrum SS. doctrina plurimum recentiorum modus opinandi in ipsa re sacramentaria, perpende quæ scribit P. Viva q. iv. n. 6. „Benedictio nuptiarum non videtur esse res gravis, nec VALDE CONGRUENS PROCESSUI MATRIMONII. Etenim benedictio nuptialis non est sacramentum, sed quoddam sacramentale; nec tanti momenti, quanti sacramentalia quæ baptismo præmittuntur. Quamvis autem non vacet culpa veniali, illam simpliciter omittere sine ulla causa contra usum & consuetudinem Ecclesiæ; nihilominus probabile est nullam esse culpam, ex iusta causa, videlicet ratione temporis feriati, in Adventu, aut Quadragesima consummare matrimonium ante benedictionem Ecclesiæ; cum videatur esse consilium, non præceptum illam præmittere.“

XV. Quis hæc legere potest, & cum SS. Patrum, atque Conciliorum doctrina comparare, quin zelo christianæ disciplinæ succendatur? Sacra Pastorum benedictio non est valde congruens progressui matrimonii? Nihil ne piarum aurium offensionis in his verbis continetur? Matrimonium Christianorum sacramentum est: & benedictio Sacerdotum non est valde congruens?

XVI. Peccant igitur, & quidem mortaliter, qui ante hanc benedictionem matrimonium consummant; quidquid in oppositum asserant recentiores nonnulli contra universam Ecclesiæ antiquitatem. Tanti enim sem-

per fecere Patres hanc benedictionem, ut sacrilegos dixerint illos qui hanc omittunt. Quid? quod Concilium Tridentinum inquit: Statuitque benedictionem a proprio Parocho fieri, neque a quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse. Si quis alius Sacerdos, subdit Concilium, benedicere ausus fuerit, ipso iure tamdiu suspensus maneat, quamdiu &c. Et P. Viva cum aliis iunioribus hanc benedictionem a solo Parocho, vel a solo Sacerdote, & de licentia Parochi pronuntiandam, parvi esse momenti asserere ausit? Quid quod vel penes ipsos Hebræos nuptiæ a Sacerdote benedicuntur? Immo Alexandrini apud Photium cod. 242. legitimas nuptias negabant, quibus Iſidis Sacerdos non benedixisset. Lege plura hac de re apud Martene Lib. I. antiq. Rituum cap. ix. art. 2.

XVII. Quæst. X. Quomodo se gerere debent contrahentes, si agnoscentes impedimentum, absque scandalo nequeant a matrimonio desistere? Resp. Aliqui docent, contrahendum esse matrimonium sub conditione, si Papadispensaverit: & quamvis, inquit P. Viva loc. cit. n. 5. exponant se coniuges periculo fornicationis; excusantur tamen ob causam vitandi scandali. Quæ opinio reiicienda omnino est. Scandalum hoc quod obtruditur, frequentissime commentitium est, vix umquam occurrit, quin possit vero remedio tolli. Quamobrem suggerunt alii, quibus accedit ipse P. Viva, ut vir votum castitatis ad tempus edat, donec dispensatio super impedimento obtenta fuerit. Quando Parochus, vel Confessarius prudens erit, perraro, & vix umquam occurreret scandalum tale, quod non queat prudenter auferri, ut alibi ostendi.

DISSERTATIO III.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS, ET IMPEDIENTIBUS, ATQUE DE DISPENSATIONE AB IISDEM.

CAPUT I.

De potestate Ecclesiæ, & Principum secularium in constituendis impedimentis quæ matrimonium irritent.

I. Duplex impedimentorum genus. Alia sunt quæ illicitum, alia quæ irri-

tum matrimonium efficiunt. Priora impedientia, posteriora dirimentia vocantur. De omnibus sigillatim infra sermo erit. In præsentia de potestate statuendi eiusmodi impedimenta.

II. Quæst. I. An Ecclesia potestatem habeat statuendi impedimenta quæ matrimonium dirimant?

mant? Resp. Negant Lutherus, Calvinus, Marcus Antonius de Dominis Apostata, & communiter Novatores: quorum errorem Tridentinum sess. xxiv. can. iv. confixit. Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse; anathema sit. Rursus can. xii. Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos; anathema sit.

III. Launoius, audax & impotentis ingenii homo, in suo de regia in matrimonium potestate tractatu eludere non dubitavit Tridentinos canones, effugiens, per Ecclesiam intelligi debere Reges & Principes, quorum nomine impedimenta Ecclesia inducit. Errores Launoii plures doctrina, & eruditione præstantes Theologi refutarunt, præsertim Ioannes Gerbais, Duamel, Turnely, LeDroint, & alii.

IV. Ad propositam igitur quæstionem respondent Catholici omnes, adfirmantes, Ecclesiam iure præditam esse & potestate statuendi impedimenta matrimonium dirimentia. Et principio, semel admissio, quod matrimonium sit sacramentum, necessario consequitur, illius administrationem, causas quæ eidem obstant, & impedimenta dignoscere, & iudicare ad Ecclesiam pertinere. Quid quod hac hypothesi admissa, neque ipsi Novatores consequentiam negare audent, immo illam vel ipse Calvinus Lib. IV. instit. cap. xix. §. 37. fateatur? Ubi enim id semel, inquit obtinere (scilicet matrimonium esse sacramentum) conjugaliu causarum cognitionem ad se traxerunt: quippe res spiritualis erat profanis iudicibus non atrectanda. Quare Launoius, cum Catholicis matrimonium sacramentum adfirmans, præ hæreticis ipsis insanit, dum Ecclesiæ potestatem adimit in matrimonii causis dignoscendis, & impedimentis constituendis.

V. Plurima argumenta Theologi tum ex Evangelio, tum ex constanti traditione hausta, in medium adducunt, quibus hanc Ecclesiæ potestatem evincunt. Nam Christus Matth. xix. ligaminis impedimentum constituit, cum polygamiam simultaneam, & libellum repudii abrogaverit. S. Paulus I. Cor. vii. impedimentum dirimens edocuit, situm in cultus disparitate, quo ab infideli coniuge contradicente recedere permittit, inquiens: Si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi. Deinde produciunt antiquam, & non interruptam Ecclesiæ consuetudinem & præ-

xim, qua diversis temporibus Concilia impedimenta statuerunt. Nam can. xv. & xvii. Concilii Eliberitani, & can. ii. Concilii Neocæsariensis, & can. vi. epist. S. Basilii ad Amphiloichium impedimenta statuta leguntur. Reponit Launoius, Ecclesiam hoc egisse ex indulgentia & concessione Imperatorum, vel ex usurpatione potestatis. Verum audax, & temerarium commentum seipso dehiscit. Quid? Imperatores ðethnici Patribus Eliberitanis indulgere ut leges pro matrimonii disciplina conderent? Ecclesia Principum usurpavit potestatem, si cum suo divino sponso Christo iubet ut quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddantur, & quæ sunt Dei, Deo? Quandonam Principes obiecere Ecclesiæ hanc potestatis usurpationem? Plurima documenta quæ in huius veritatis confirmationem adducere Theologi solent, brevitate causa prætereo, cum sint omnibus obvia.

IV. Ecclesia, inquit S. Thomas in Suppl. quæst. l. art. 1. & IV. contr. Gent. cap. lxxviii. potestatem habet regendi populum christianum in iis omnibus quæ illius bono spirituali, paci, & tranquillitati conducunt. Sed in hunc finem plurimum sæpe confert quod impedimenta, & leges præscribantur pro legitimis matrimoniis conferendis. Matrimonium enim non modo sacramentum, sed etiam contractus humanus & civilis est, qui pro temporum, & personarum diversitate postulat ut tali, & non alio modo fiat; ut patet in matrimonio clandestino, quod Ecclesia primum prohibuit, deinde, crescente hominum malitia, penitus irritavit.

VII. Quæst. II. An Principes seculares potestate sibi propria potiantur statuendi impedimenta dirimentia matrimonium ut contractum civilem? Resp. Duplex est circa propositam quæstionem Theologorum sententia. Prima contendit, nullam inesse Principibus laicis potestatem statuendi impedimenta quæ dirimant matrimonium, ex quo ad sacramenti dignitatem a Christo evectum est. Hanc sententiam defendunt Basilius Pontius, Castropalaus, Dominicus Soto, Paludanus, Vasquez, & alii.

VIII. Coatrariam sententiam adfirmantem defendit S. Thomas Lib. IV. contr. Gent. cap. lxxviii., & in IV. dist. xxxiv. art. 1. ad 4. & in Suppl. qu. l. art. 1. ad 4. cui subscribunt communiter Theologi. Evincit autem S. Thomas hac ratione sententiam suam. Personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quod sunt contra legem quæ matrimonium statuitur. Matrimonium autem,

in quantum est in officium naturæ, statuitur lege naturæ; in quantum est sacramentum, statuitur iure divino; in quantum est in officium communitatis, statuitur lege civili. Hæc habet in Supplemento. Contra Gentes vero loc. cit. hæc subdit. Matrimonium, quatenus ordinatur ad bonum naturæ, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinate in hunc finem: & sic dicitur esse naturæ officium. In quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subiacet ordinationi legis civilis. In quantum autem ordinatur ad bonum Ecclesiæ, oportet quod subiaceat regimini ecclesiastico.

IX. In sensu huius sententiæ exponendo dissident, ac in varias partes Theologi dividuntur. Nam alii docent, Principes posse suis editis irritare matrimonium, ut contractum civilem, & quantum ad effectus civiles, & politicos exheredationis, successionis &c. secus prout res spiritualis, & sacramentum. Alii contendunt, irritato matrimonio, ut contractu civili, per accidens & indirecte consequi, nullum esse ut sacramentum. Alii cum Sanchez Lib. VII. disp. III. defendunt, posse quidem Principes suis legibus impedimenta dirimentia indicere, sed istius potestatis usum sibi Ecclesiæ reservasse. His variis dicendi modis implicat magis quam illustrent controversiam istam.

X. In exponenda & enucleanda hac controversia omnibus, ut mihi videtur, palmam præripuit gravissimus Theologus P. Petrus Soto, qui Tridentino interfuit. Lubet eiusdem verba, tamen aliquantulum proluxa, ex tr. IV. de matr. transcribere. „ B. Thomas in trepide asserit, iura ipsa civilia, & Imperatorum leges illegitimos aliquos reddere ad contrahendum, ita videlicet ut nullum sit matrimonium; neque negant hoc alii, quamquam non ita aperte asserant. Et certe hoc est solidissime fundatum in illo verbo Evangelii: *Quod Deus coniunxit homo non separet.* Deus enim per causas naturales, & ordinatas humanos contractus perficit, hoc est auctoritate legum, sicut naturales res per causas naturales. Non itaque Deus coniungit quod contra iustas leges humanas coniungitur. Hoc dicimus, quoniam Iuristis multis visum est, non esse potestatis secularium legum matrimonium nullum reddere, sed tantum ecclesiasticarum. Iuristæ nulla auctoritate iuris divini, aut canonici hoc probant, nec etiam ratione ulla efficaci: nec advertunt, nihil hoc derogare auctoritati ecclesiasticæ, sed potius

conducere Ecclesiæ paci. Si enim ius ipsum divinum permittit prohiberi ab Ecclesiâ quod ipsum non prohibet: quare Ecclesiâ non permittit seculari potestati prohibere circa matrimonium quod ipsa non prohibet? Fatemur igitur civiles leges non posse licitum matrimonium facere quod ecclesiasticæ illicitum reddunt; sicut nec ecclesiasticæ leges approbare quod divinum ius reprobant: hoc enim erat inferiorem superiori contradicere. Verum quod ecclesiasticæ leges non prohibent, cur seculares prohibere non poterunt; sicut quod non prohibet ius divinum, prohibent ecclesiasticæ? Nec debent Prælati Ecclesiæ gravate suscipere, si quod temporali paci viderint necessarium, seculares Principes statuunt. Nec est cur illis se opponant: sed permittant potius matrimonium legibus humanis ordinandum, cum officium humanum sit: & addant postea ipsi, si videbitur, quod ad bonum religionis pertinet. Quamquam leges civiles in his omnibus ex pietate certe, & voluntate Principum facile cesserint Ecclesiæ, ut iam nullum censeatur matrimonium illegitimum quod Ecclesiâ tale non iudicat; non tamen propterea vel legi, vel consuetudini Reipublicæ hoc auferendum est, ut illegitimos aliquos reddere, si velint, possint; sed potius, si opus foret, confirmandum esset ab Ecclesiâ. Civilia iura illegitimum iudicant matrimonium inter tutorem, & curatorem, vel filium eis, & pupillam... at derogatum videtur his legibus per contrariam consuetudinem, quæ tamen non videtur minima ratione, & necessitate hoc statuisse. Si itaque denuo hoc videretur statuendum, non est cur hæc auctoritas auferatur a secularibus Principibus, qui de matrimonio, non quidem ut est sacramentum, sed ut officium est necessarium Reipublicæ, statuunt, quod tamen sacramentum prærequirit.

XI. Nihil enucleatius & luculentius in hac causa dici posse videtur. Heinc enim solum manet argumentum quod in hac materia faceffere aliquod negotium posset.

XII. Opponent siquidem, non posse admitti in Principibus eiusmodi potestatem circa contractum civilem, quin simul concedatur circa sacramentum: quia contractus civilis est essentialis materia sacramenti; qua sublata, tollitur ipsum sacramentum. Soluta ex iis quæ dicta sunt, remanet oppositio isthæc. Nam, admissa hypothese, qua civilis potestas statuatur impedimentum dirimens ma-

tri-

trimonium, aut consentiet Ecclesiâ, aut dissentiet. Si primum matrimonium irritum erit auctoritate, non civili, sed ecclesiastica, quæ suo consensu legem civilem adoptat. Si secundum, Ecclesiâ pro materia matrimonii non talem contractum civilem, sed contractum naturalem assumit pro materia sacramenti: sicuti in hypothese quod Princeps politicus ederet legem iniustam, irritantem civilem contractum coniugalem; Ecclesiâ improbare eiusmodi contractum iniustum, ut materiam essentialem sacramenti, & assumere contractum iuri naturali consentaneum.

XIII. Missis igitur speculationibus, pro practica directione animadvertendum est, duas has potestates, ecclesiasticam, & politicam, ita esse a Deo ordinatas, ut mutuo se foveant, firmentque. Sunt enim & ecclesiastici, & politici Principes christiani. Porro ry. Ephes. inquit Paulus: *Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministracionis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in adificationem sui in caritate.* Ecclesiâ obedientiam, & reverentiam præstandam legibus civilibus iubet. Apostoli leges Imperatorum ethnicorum, non pugnantibus cum Evangelio, admiserunt. Similiter Principes christiani, scientes matrimonium in lege evangelica esse sacramentum, atque adeo sancte tractandum, curant ut in iis quæ nuptias spectant, sacri canones observentur. Sic Carolus Magnus in suis capitularibus circa nuptias a sacris canonibus præsidium repetit. Sic Oratores Galli in Concilio Tridentino a Patribus nomine Caroli IX. postularunt ut Patres Tridentini statuerent, irritari matrimonia clandestina, & ea quæ filiifamilias, infans invitisque parentibus, contraherent. Sic Oratores Veneti postularunt moderationem canonis circa indissolubilitatem matrimonii adulterii causa, ne offenderentur Græci. Innumera alia exempla produci solent, quibus utriusque potestatis, ecclesiasticæ, & civilis, concordia confirmatur. Heinc, omnibus Principibus catholicis consentientibus, causæ matrimoniales ad forum ecclesiasticum attinent. Quæ vero extrinsecæ omnino sunt matrimonio, ut causæ dotis, hereditatis &c. foro seculari relictae sunt.

XIV. Quæst. III. *Penes quos resideat potestas ecclesiastica statuendi impedimenta dirimentia matrimonium?* Resp. Duplex hac de quæstione, si ius spectetur, sententia. Prima asserit, hanc potestatem residere penes summum Pontificem, & Concilia generalia ref-

pectu universæ Ecclesiæ; & penes Episcopos respectu propriæ dicecelis. Hanc defendunt Soto Lib. X. de iust. quæst. II. art. 3. ad 2. & in IV. dist. XXVII. quæst. I. art. 4. Aragon. 2. 2. qu. LXXXVIII. art. 12. & alii: quia, inquit, Episcopi plene sunt in sua dicecesi Pastores, licet subiecti summo Pontifici; & a Deo potestatem acceperunt regendi oves suas: ergo quod potest Pontifex summus in universa Ecclesiâ, potest Episcopus in sua dicecesi. Poterit ergo, inquit, Episcopus impedimenta dirimentia statuere, quando id bono ovium suarum regimini consentaneum iudicaverit. Altera sententia negat, eamque plures Auctores defendunt: quorum aliqui docent, Episcopos non a Deo, sed a Romano Pontifice iurisdictionem accipere: alii contendunt, Episcopos a Deo immediate iurisdictionem accipere, non tamen circa res arduas & difficilis. Ut ut res se se habeat de his duabus sententiis, hoc certum est, hanc potestatem reipsa a solis Romanis Pontificibus, & Conciliis œcumenicis exerceri, eiusque usu nunc carere Episcopos.

XV. Quæst. IV. *Impedimentis dirimentibus ab Ecclesiâ prescriptis subiacent ne infideles?* Resp. Infideles qui Principibus infidelibus subditi sunt, nullo modo subiacent impedimentis ecclesiasticis. Qui degunt in provinciis Romano Pontifici temporaliter subiectis, sicut parere debent aliis legibus illius principatus circa quoscumque contractus, ita matrimonia contrahere tenentur iuxta leges ibidem prescriptas, & impedimenta dirimentia servare. Infideles demum qui vivunt in locis non Romano Pontifici, sed Principibus christianis temporaliter subditis, cum non sint nec quoad spiritualia, nec quoad temporalia subiecti Romano Pontifici, non obstringuntur legibus ecclesiasticis.

CAPUT II.

De impedimentis dirimentibus sigillatim sumptis.

Impedimenta dirimentia quindecim post Concilium Tridentinum numerari solent, his versibus contenta.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas, Aens, affinis, si clandestinus, & impos, Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto. Hæc facienda vetant connubia, facta retrahant.

§. I.

§. I.

De impedimento erroris.

I. Quæst. I. *An error personæ dirimat iure naturæ matrimonium?* Resp. Error duplex. Alter personæ, quo una pro altera accipitur, puta Lia pro Rachele. Qualitatis alter, qui circa accidentia versatur; ut si credas puellam nobilem, divitem, virginem, venustam, unicam heredem, primogenitam; quæ tamen his dotibus destituta sit. Primus error iure naturæ matrimonium irritat: quia error adimit consensum, quo sublato, nullus contractus validus est. Quamobrem matrimonium Iacob cum Lia nullum fuit: quia non in Liam, sed in Rachelem consensit. *Consensus* (inquit S. Thomas in *Suppl. qu. l. art. 1. est causa matrimonii, ut dictum est; & ideo quod evacuat consensum, evacuat matrimonium.* Matrimonium Iacob cum Lia evasit validum per consensum subsequenter.

II. In hoc a ceteris sacramentis, & contractibus matrimonium discrepat, quod in illis personæ qualitas extrinseca omnino fit. Quid enim refert quod baptizandus sit hic aut ille; quod venditor, quod emptor sit Petrus, aut Sempronius? In matrimonio vero fit corporum traditio mutua: idcirco personæ qualitas ad contractus substantiam attinet. Sicut enim in contractu emptionis, & venditionis iustitia spectat æqualitatem rei ad pretium, & rei venalis ad usum, & commodum, quibus extranea prorsus est personæ qualitas; ita e contrario contractus coniugii directe respicit in unam coeuntes societatem. Ergo error personæ iure naturali matrimonium dirimit.

III. Quæst. II. *An solus error antecedens matrimonium dirimat?* Resp. Error antecedens est qui dat causam contractui, ut dum quis intendit ducere Liam, paratus non contrahere cum Rachele, quæ illi loco Liæ præsentatur, & quacum contrahit; sed si illam agnosceret, non contraheret. Error concomitans, seu incidens est qui non dat causam contractui, sed illum comitatur; ut, si quis duceret Liam, putans se ducere Rachelem, ita tamen dispositus, ut ipsam Liam duceret, si eam agnosceret. Probabilior sententia adfirmat, hunc etiam errorem concomitantem matrimonium irritare. Quandoquidem & error iste actualem consensum aufert. Licet enim consentiret ducere Liam, si eam agnosceret; reipsa tamen non consentit, cum eam non cognoscat. Porro ad matrimonium non

sufficit habitualis consensus, aut interpretativus, sed actualis requiritur. Heinc error concomitans, quamquam non efficiat actum positive involuntarium, efficit tamen involuntarium negative, quatenus impedit actualem consensum, ut Angelicus 2. 2. *quæst. vi. art. 8. docet.*

IV. Quæst. III. *An error sive antecedens, sive concomitans circa qualitates accidentarias personæ matrimonium dirimat?* Resp. Probabilior sententia est negativa absolute loquendo. De errore concomitanti vix est inter Auctores dissidium. Si quis ducat Bertam, quam putabat nobilem, divitem, incorruptam, validum est matrimonium; licet eam inveniat ex errore concomitanti pauperem, ignobilem, corruptam: quia consensus voluntarius in personam plenus est; neque error concomitans aliquo modo talem vitiavit consensum. De errore antecedenti difficultas est. Communior sententia defendit, errorem antecedentem circa divitias, nobilitatem, virginitatem non irritare matrimonium: quia error est circa accidentalia, non circa essentiam & substantiam matrimonii: consentit enim in hanc personam, licet non consensisset, si eam pauperem plebeiam &c. agnovisset. Aliud est *nolui*, ut Auctores, communiter advertunt, aliud *noluissem*. Illud, non hoc consensum tollit. Alioquin vix ullus contractus esset validus; cum passim plura lateant, quæ si comperta fuissent, contractus non fuisset peractus. Si tamen error ita esset antecedens, ut daret causam contractui, tunc dubio procul matrimonium dirimeret: quia tunc error iste resunderetur in ipsam personam; quando contrahens extrinsecus declarat, ita se velle contrahere cum divite, nobili, virgine &c. ut si istæ conditiones desint, nolit matrimonium: quia tunc suspensus hæreret consensus his conditionibus illigatus. Nisi tamen contrahens exprimat se huic conditioni divitiarum, nobilitatis, virginitatis &c. velle consensum suam illigare, sed absolute contrahat, licet cum errore antecedenti circa præfatas qualitates, matrimonium validum erit. Accipe casum, qui rem explicat. Vagus se nobilem fingit, divitemque nobili puellæ, utpote formosus, & optimo ingenio præditus. Sux nobilitatis, & divitiarum testimonia falsa perhibet. Celebrantur nuptiæ, & continuo apparent omnia falsa. Validum est matrimonium, quia contractus absolute celebratus fuit. Et licet error fuerit antecedens contractui, ac causam dederit; quia tamen error fuit circa qualitates acci-

accidentales, non circa substantiam matrimonii, contractus validus est. Puella enim absolute, & nulla adiecta conditione, in talem virum consensit. Ad valorem autem matrimonii sufficit consensus voluntarius in ea quæ sunt de substantia contractus. Porro solæ personæ quæ mutuo consensu voluntario copulantur, ad substantiam contractus attinent. Solum ergo tunc matrimonium nullum esset, quando qualitates sub expressa conditione adicerentur contractui: quia tunc consensus ab eiusmodi conditionibus penderet. Et quisque dominus suæ voluntatis est, eamque restringere, & extendere pro arbitrio potest.

V. S. Thomas in *Suppl. qu. li. art. 2. ad 5. explicat, quando qualitas personam ipsam afficiat. Error nobilitatis, in quantum huiusmodi, non evacuat matrimonium eadem ratione qua nec error qualitatis; sed si error nobilitatis, vel dignitatis redundat in errorem personæ, tunc impedit matrimonium. Unde si consensus mulieris feratur in istam personam directe, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium, si autem directe intendit consentire in filium Regis, quicumque ille sit, tunc si alius præsentaretur ei quam filius Regis, est error personæ, & impediatur matrimonium.*

VI. Opponunt. Si quis donet titulo paupertatis, vel consanguinitatis, donatio nulla est, deficiente paupertate, vel consanguinitate: & donarii restitutioni obnoxii sunt. Ergo idem dicendum de matrimonio. Resp. Negatur consequentia. Discriminis ratio evidens est. Paupertas, vel consanguinitas sunt causa finalis, & principaliter impellens donatorem, ipsamque donationis substantiam afficiunt. Causa finalis matrimonii est propagatio humani generis, non nobilitatis, aut divitiarum.

§. I I.

De impedimento conditionis.

Quæst. I. *Quid nomine conditionis intelligatur?* Resp. Condicio servitutis statum prodit. Servi sunt proprie tales, quorum possessor habet absolutum dominium eosdem vendendi, locandi, occupandi &c. & isti dicuntur etiam *mancipia*. Alii vocantur servi adscriptitii, qui locant operas suas domino vel ad colendum agrum, vel ad aliud opus præstandum. De eiusmodi servis, cum absolute liberi sint, nullus in præsentia sermo nobis est.

II. Quæst. II. *An error servitutis matrimo-*

nium dirimat iure naturali, nedum ecclesiastico, & civili? Resp. Duas habet proposita quæstio partes. Prima est, an servitutis error matrimonium irritet? Et adfirmant omnes: quandoquidem liber, contrahens cum servo coniuge, fit deterioris conditionis. Heinc si persona quæ est libera, ducat aliam quam putat esse servam, quæ tamen libera est; aut si quæ serva est, ducat aliam quam credit esse servam, quæ tamen libera est, consistit matrimonium: quia in his casibus conditio contrahentis non fit deterior; ut sapienter S. Thomas in *Suppl. quæst. lii. art. 1. ad 3. advertit. Unde libertas ignorata non impedit matrimonium.* Similiter si persona quæ serva est, ducat aliam quam credit esse liberam, quæ tamen serva est, valet matrimonium: quia talis error non efficit conditionem deteriolem. Quia (inquit ibidem S. Thomas ad 1.) *in matrimonio est æqualis obligatio ex utraque parte ad debitum reddendum; non potest aliquis requirere maiorem obligationem ex parte alterius quam ipse possit facere. Et propter hoc etiam si servus contrahat cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium.* Si persona libera ducat servam, quam talem agnoscit, matrimonium ratum est: quia tum contrahens renuntiat iuri suo. Consequitur ergo, errorem conditionis, quo persona libera contrahit cum serva, putans esse liberam, matrimonium dirimere: quoniam deterior tunc fit contrahentis conditio.

III. Ad secundam partem quod attinet, Sanchez, Palaus, Candidus, Perez, Trullench, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *tract. ix. cap. xvi. punct. 1. n. 25. defendunt, solo iure civili, & ecclesiastico conditionis errorem matrimonium dirimere. Mihi probabilior sententia est impedimentum ex errore servitutis ignoratæ ab ipso iure naturali proficisci, a iure vero positivo determinari; ut S. Thomas in *Suppl. quæst. lii. art. 1. ad 3. docet his verbis: Ius naturale dicitur, quod poena sit pro culpa infligenda, & quod nullus sine culpa puniri debeat: sed determinare poenam secundum conditionem personæ, & culpæ, est iuris positivi. Et ideo servitus, quæ est quaedam poena determinata, est de iure positivo, & a naturali proficiscitur, sicut determinatum ab indeterminate: & eodem iure positivo determinante est factum quod servitus ignorata matrimonium impediatur, ne aliquis sine culpa puniatur. Est enim quaedam poena uxoris quod habeat virum servum, & e converso. Servus enim**

nim subiectum habet corpus suum domini potestati: ergo tradere illud alteri nequit; quemadmodum persona libera suum corpus subiicit alterius coniugis dominio. Hæc itaque servitutis conditio personam ipsam afficit, & inæqualitatem inducit in ipsam debiti redditionem. Neque heinc sequitur, etiam cognita servitute, fore nullum matrimonium liberi cum serva. Ineptissima enim est consequentia hæc. Quoniam, sublato errore, aufertur impedimentum, & consensus liber omnino evadit.

IV. Quæst. III. *Qui ignorans ducit servam, si cognita servitute, eam carnaliter cognoscat, validum ne matrimonium est?* Resp. Validum haberi hoc matrimonium, Alexander III. *de coniugio servorum cap. 1.* consultus decernit. *Mandamus, quatenus, si constituerit quod idem vir præfatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum, monitione præmissa, compellatis ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet.* Dum quippe carnali copula eam cognoscit, renuntiat iuri suo. Renovari tamen consensus debet coram Parocho & testibus.

V. Quæst. IV. *Si servitutis error sit crassus, dirimit ne matrimonium?* Resp. Adfirmant Salmanticenses *loc. cit. num. 28.* ubi citant Sanchez, Coninch, & alios. Alii negant: quia hæc matrimonia prohibentur propter deceptionem, & damnum, seu iniuriam contrahentis. Quando autem error liberi contrahentis est crassus & supinus, atque adeo vincibilis, deceptio tota est voluntaria, ipseque iniuriam pati vult; cum ignorantia crassa æquivaleret scientiæ, aut levi timori. Numquid eiusmodi contrahens opponere posset, se esse deceptum, aut detrimentum coacte subiisse?

VI. Quando liber cum ancilla per errorem contraxit, & iniuriam passus est, libere propria auctoritate recedere valet, nisi sequatur scandalum; ut sequeretur, si matrimonium esset publicum: ideo tunc separatio Ecclesiæ iudicio fieri debet. Non solum liber, sed etiam servus coniux recedere potest: quia, cum matrimonium sit nullum, utraque pars libera manet. Quid, si pars libera, cognita servitute, redintegrare matrimonium velit? Si persona serva, inquirunt plures, bona fide contraxit, neque decepit liberam partem; non tenetur matrimonium renovare: si vero fraudulenter decepit liberam coniugem, tunc non ratione contractus, qui nullus fuit, sed ratione iniuriæ illatæ tenetur consentire libero coniugi contrahere volenti. Servitus, matrimo-

nio rato superveniens, illud non dirimit. Quod enim semel valuit, semper valet in hac materia.

VII. Tres sunt casus in quibus iura disponunt, servum per matrimonium libertatem nancisci. 1. est, cum dominus dotem constituit ancillæ. 2. quando dominus ancillam in coniugem recipit, aut domina servum. 3. est, quando dominus tradit servum, aut ancillam libero, ignoranti talem servitutem; aut si ipse non tradat, consentit tamen, nec detegit ignoranti veritatem. Disputant in utramque partem Theologi; valeat ne matrimonium in his tribus casibus, præsertim in ultimo. Opinio adfirmans videtur probabilior: quia servitus ista nullius momenti est; cum, matrimonio contracto, continuo evanescat, & pars libera re ipsa non fiat deterioris conditionis. Matrimonium cum libera, quæ prius fuit ancilla, & postea affecta est libertatem plenam, validum est. Si vero ancilla nondum evasit libera, sed promissionem habet a domino obtinendæ post breve tempus libertatis; tunc, si tempore servitutis contrahat, matrimonium nullum est. Idem dicendum, si libertatem assequatur ad tempus, puta ad biennium, postea redigenda in servitutem: quia tunc revera manet servitus, licet per breve tempus abrupta.

VIII. Quæst. V. *An proles in servitute patrem, aut matrem sequatur?* Resp. Iuris dispositio determinavit: *Partus sequitur ventrem.* Iuxta quam dispositionem, si quis ex patre libero, & matre serva nascatur, servus est: contra, qui a patre servo, & matre libera gignitur, liber est.

IX. Quæst. VI. *Qui pœna servus est, contrahere ne matrimonium potest?* Resp. Servus pœna dicitur qui damnatus a iudice est ad pœnam subeundam, puta ad triremes, ad perpetuum exilium, ad mortem, quam fuga declinavit. Servi isti omnia iura civitatis, familiæ, originis, & libertatis amiserunt, & civiliter mortui sunt. Istorum matrimonia nulla sunt quantum ad effectus civiles, nempe proles legitimationem, dotem, hereditatem &c. Quantum vero ad vinculum conjugale, & sacramentale nulla lege ecclesiastica eiusmodi matrimonia irritantur. Si tamen uxor luculentis documentis probare posset, se ignorasse mariti conditionem, posset quoque illa conventiones matrimoniales, dotem, dotalitium, iura communitatis &c. percipere.

X. Quæst. VII. *Servorum matrimonia sunt ne valida?* Resp. Contendunt plures, anæ scilicet

culum XII. servorum coniugia aliquando fuisse irrita: idque colligunt ex epistola S. Basilii ad Amphilochoium *can. 40.* Ut ut res se habeat, certum est Ecclesiam post sæculum XII. lege communi declarasse servorum coniugia, abique dominorum consensu inita, rata, & valida esse, ut in *IV. decret. tit. ix. cap. Dignum est*, habetur. *Iuxta verbum Apostoli, sicut in Christo Iesu neque liber, neque servus est a sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi; & si contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nulla sunt ratione propter hoc dissolvenda.* Domini absolute nequeunt resistere, & licentiam negare servus postulantibus ad matrimonia ineunda: quia, inquit *2. 2. quæst. civ. art. 5.* S. Thomas *omnes natura sunt pares in iis quæ pertinent ad corporis sustentationem, & proles generationem.* Unde infert: *Non tenentur servi dominis obedire de matrimonio contrahendo, vel servanda virginitate.*

§. III.

De impedimento voti, & Ordinis sacri.

I. **V**otum universe definitur: *Deliberata promissio boni melioris Deo facta.* Ratione materiæ multiplex est votum iuxta diversitatem bonorum de quibus fit votum. Ratione formæ duplex est votum, simplex, & solemne. De voto simplici, neque de voto quod a Iesuitis post duos probationis annos emittitur, quodque ex privilegio speciali Gregorii XIII. matrimonium dirimit, nullus est hic sermo; sed de voto solemni tantum. Nam votum simplex castitatis, vel Religionis, illicitum, non irritum matrimonium efficit. II. Votum solemne, in Religione approbata emissum, iuxta Ecclesiæ leges matrimonium contrahendum, seu contractum post tale votum, nullum efficere, certum est. Disputant Theologi, unde repetendum sit discrimen inter votum simplex, & solemne. Verum hæc de controversia latius a nobis disputatum est *Tom. III.* & in epistola ad Polycarum. Quare actum agerem, si iterum de eadem verba facerem.

III. Similiter Ordinem sacrum impedimentum esse dirimens matrimonium, seu irritum efficiens post Ordinis susceptionem contractum, certum est; ut iam supra de sacramento Ordinis dixi. Disputant Theologi, an ratione voti solius castitatis annexi; seu hæc disputatio nullius momenti est. Sanchez

contendit, eum qui invitus Ordinem suscepisset, posse valide contrahere. Principio iste talis *aut eventu necessitatus, aut metu periculorum*, ut inquit Concilium Tolletanum VIII. excommunicationi subiectus esset, & irregularitatem contraheret. Insuper matrimonium istud iuxta probabilior sententiam irritum esset, ut docent S. Antoninus III. *Part. tit. II. cap. VIII.* Paludanus in *IV. dist. xxxviii. qu. II.* S. Raymundus *tit. de matrim. Hostiensis*, & alii plures.

§. IV.

De impedimento cognationis.

I. **C**ognatio triplex, naturalis, spiritalis, legalis. Naturalis seu carnalis appellatur *consanguinitas*, quasi sanguinis unitas: quia consanguinei ab eodem stipite descendunt, & in illo quasi coniunguntur. Cognatio spiritalis est affinitas quæ ex baptismo, vel confirmatione oritur; & dicitur etiam *compaternitas*. Cognatio legalis ex adoptione legali, & legitima proficitur; & appellatur etiam *adoptio*. De his tribus cognationibus sermo erit.

II. Quæst. I. *Quid, & quotuplex sit consanguinitas?* Resp. S. Thomas in *Suppl. q. lrv. art. 1.* hoc pacto consanguinitatem definit. *Est vinculum personarum ab eodem stipite descendantium carnali propagatione contractum.* Definitio ex se perspicua est. Tribuitur consanguinitas iuxta eundem Angelicum ibidem *artic. 2.* in lineas, & gradus. Linea est, inquit, ordinata collectio personarum ab eodem stipite descendantium. Duplex est. Una *recta*, estque collectio eorum quorum unus ab altero descendit; ut filius a patre, nepos a filio, & deinceps usque in infinitum. Et hæc, licet una sit, dupliciter tamen spectatur. Alia quippe est *ascendentium*, qua fit ascensus a genitis ad genitores; ut a filio ad patrem, a patre ad avum. Alia *descendentium*, qua a patre ad filium, a filio ad nepotem, pronepotem &c. fit descensus. Secunda linea est *transversalis*, quæ describitur: *Collectio eorum qui ab eodem stipite descendunt, quin unus ab altero ortum ducat;* puta fratres, consobrini &c. Hæc quoque sub duplici aspectu consideratur. Altera est *æqualis*, ut duo fratres, qui eodem gradu ab unico stipite descendunt. Altera est *inequalis*, ut patruus, & nepos, qui inæqualiter ab eodem principi distant. *maior* est distantia maior aut minor unius personæ ab alia secundum lineam consangu-

gunitatis. *Stipes* tandem dicitur illa persona a qua alia consanguineæ originem trahunt, sicut filiorum pater, nepotum avus est *stipes*.

III. Quæst. II. *Quot sunt regulae quae a Theologis, & Canonistis assignantur pro graduum consanguinitatis computatione?* Resp. Tres sunt. I. In recta linea ascendentium, & descendentium tot sunt gradus, quot personæ, *stipite* dempto. Heinc pater, filius, nepos, pronepos, abnepos, quinque personæ sunt, & quatuor gradus: & filius cum patre est in primo, nepos in secundo, pronepos in tertio, abnepos in quarto gradu: quoniam tot sunt gradus, quot generationes. Generatio autem inter duos terminos concluditur, nempe generantem, & genitum. II. Regula. In linea collateralis aequali personæ tot gradibus invicem distant, quot a communi *stipite*: sic duo fratres distant in primo gradu inter se, quia uno gradu distant a *stipite*, in quo coniunguntur. Duorum fratrum filii sunt consanguinei in secundo gradu, quia in eodem a *stipite* distant. III. Regula. In linea collateralis inæquali tot gradibus inter se distant, quot gradibus distat a *stipite* qui est remotior. Quare patruus, & filius ex fratre distant inæqualiter ab avo, in quo coniunguntur: ille enim in primo, cum sit eiusdem filius, hic vero distat in secundo gradu; ergo inter se distant in secundo gradu: quia persona remotior duobus gradibus distat a *stipite*.

IV. Quæst. III. *An diverso modo in iure civili, ac in canonico gradus computentur?* Resp. In supputatione graduum lineæ rectæ nullum discrimen est. In utroque enim tot sunt gradus, quot personæ, sublato *stipite*. Heinc filius in primo, nepos in secundo, pronepos in tertio, ab nepos in quarto gradu distant. In linea vero transversali seu collateralis ius civile a canonico iure discrepat. Nam illud per personas gradus numerat, totque gradus constituit, quot sunt personæ, dempto *stipite*. Sic duo fratres uno quidem gradu distant a patre communi; at duobus gradibus distant inter se, quia sunt duæ personæ: & duorum fratrum filii distant in quarto gradu, quia quilibet a *stipite* distat in secundo gradu, & quatuor constituunt personas, dempto *stipite*. Ius vero canonicum, non per personas, sed per distantiam a *stipite*, gradus numerat. Ratio supputationis canonice est, quia personæ in ordine transverso invicem non coniunguntur, nisi ratione *stipitis*, a quo descendunt. Ergo nequeunt in-

ter se magis vel minus distare quam distent a *stipite*. Heinc duo fratres in primo tantum gradu distant, quia ambo in primo gradu cum *stipite* coniunguntur. Si inæqualiter a *stipite* distant, ut patruus, & filius fratris, eo gradu distant inter se, quo gradu distat a *stipite* qui est remotior, ut dictum est. Diversæ supputationis causam in iure civili, ac canonico præbet Alexander II. *quæst. xxxviii.* inquit: *In legibus ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi ut hereditas, vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur, ut aperte monstratur, usque ad quorundam generationem a consanguineorum nuptiis sit abstinendum. Ibi præscribitur ut hereditas propinquis modo legitimo conferatur; hic vero, ut rite & canonice inter fideles nuptiæ celebrentur. In legibus distincte non numerantur gradus, nisi ad sextam, in canonibus autem usque ad septimam distinguuntur generationem. Hac igitur de causa, quia hereditates nequeunt deferri nisi de una ad alteram personam; ideo curavit secularis Imperator in singulos præferre gradus. Quia vero nuptiæ sine duabus non valent fieri personis, ideo sacri canones duas in uno gradu constituere personas. Advertendum tamen, quod licet olim tempore Alexandri II. impedimentum consanguinitatis extenderetur usque ad gradum septimum, nunc tamen ex decreto Innocentii III. anno 1200. concluditur intra quartum gradum inclusive. Rationem huius restrictionis Tridentinum *sess. xxiv. cap. xi.* assignat his verbis: *Docet experientia propter multitudinem prohibitionum multoties in gradibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Rationes cur matrimonia inter ascendentes & descendentes lineæ rectæ prohibita sint & nulla, S. Thomas in *Supplem. quæst. lvi. artic. 2.* assignat.**

V. Quæst. IV. *Quo iure, & in quo gradu sint prohibita, & nulla matrimonia inter ascendentes, & descendentes lineæ rectæ?* Resp. Communis sententia est in primo gradu lineæ rectæ nulla esse matrimonia iure naturæ; ut S. Thomas in *Supplem. quæst. lvi. artic. 3.* docet. Et S. Ambrosius *epist. lxxvi.* ad Patrem inquit: *Ne pater filiam suam accipiat uxorem, interdictum est iure naturæ; interdictum est lege quæ est in cordibus singulorum; interdictum est inviolabili lege pietatis, titulo necessitudinis.*

VI. An vero in quolibet gradu sint matrimo-

monia illicita, & nulla inter consanguineos lineæ rectæ, disputant in utramque partem Theologi. Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum *cap. xxxix.* ait: *Inter personas quæ parentum, liberorumve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt, veluti inter patrem, & filiam, vel avum, & neptem, & usque in infinitum.* Ven. Bellarminus prudenter *cap. xxiv. de matrim.* advertit, hanc particulam usque in infinitum non valde hanc de re sollicitos nos efficere debere, cum vix contingere possit ut cupiant aliqui matrimonium inire in gradu quinto, aut ulteriore in linea recta. Aut enim non inveniuntur homines vivi; aut sunt ita inæquales quoad ætatem, ut absurdissimum sit eos inter se matrimonium velle contrahere. Quamobrem vanam & prorsus inutilem reputo controversiam illam, num si Adamus nunc resurgeret, posset alicui femine nubere, seu an iure naturæ inter ascendentes, & descendentes nullum sit matrimonium usque in infinitum. Sat quippe est, nullum esse usque ad quartum gradum inclusive, ob rationem datam a Ven. Bellarmino. Similiter num iure naturæ, an divino irrita sint eiusmodi matrimonia in secundo, tertio, & quarto gradu, nihil discutere interest.

VII. Quæst. V. *An in linea transversa iure naturæ nulla sint matrimonia in primo gradu, ut inter fratres & sorores?* Resp. Adfirmant Soto, Toletus, Lugo, Bonacina, Gonet, & alii plures. Sententia negans, quam defendunt Caietanus, Pontius, Candidus, & alii quos citant, & sequuntur Salmanticenses *num. 20.* mihi est probabilior: & colligitur ex ipsa Scriptura. Nam II. Reg. xiii. Thamar Amoni fratri suo, eam opprimere volenti, respondit: *Noli, frater, opprimere me, noli facere stultitiam hanc; quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* Sed, quod magis urget, initio mundi fratres re ipsa sorores ducebant. Nec est quod respondeant, id ex dispensatione divina factum esse. Nam responso hæc dedecet sapientissimi Legislatoris providentiam. Quid? Talem ne Deus legem condidit, quæ vix promulgata sine dispensatione servari non potuit? Eum ne ordinem in humani generis propagatione Deus constituit qui aut necessario lædendus, aut ab eo dispensandi homines erant? Latuit ne Deum propagandæ societatis humanæ via quæ dispensatione non egeret? Tandem quæ ratio probat naturæ iuri hæc matrimonia repugnant. Frater enim & soror non sunt una caro, si-

cut pater & filius: nec inter eos æqualita repugnat, cum unus ab altero non pendeat.

VIII. Opponunt Innocentium III. *cap. Gaudemus*, docentem separandos non esse infideles qui in secundo, & tertio gradu matrimonia contraxerunt. Ergo inferendum videtur, separandos esse, si in primo gradu contraxissent. Præterea Ecclesia numquam in tali gradu dispensavit. Resp. Ut ab ultimo incipiam, Ecclesia numquam dispensavit, nec dispensabit: quia indecentia, & illicita sunt eiusmodi matrimonia. Nec occurrere iusta dispensandi nunc ratio potest. Heinc est quod vix aliqua culta, ne dicam barbara, natio reperitur, quæ eiusmodi matrimonia non prohibeat. Quamobrem prudenter Innocentius III. istius primi gradus non meminit, tum quod vel inter ipsos infideles ratione iuris positivi possunt matrimonia eiusmodi esse nulla, tum quod de eorundem valore inter Theologos disputabatur; idcirco in secundo & tertio gradu contracta decernit non esse dirimenda, quia de his nulla est controversia.

IX. Quæst. VI. *Quid sit impedimentum cognationis spiritualis, & ad quas personas extendatur?* Resp. Cognatio spiritualis, ut indicavi supra, est propinquitas personarum iure ecclesiastico introducta. Hæc in duobus tantum sacramentis baptismi, & confirmationis contrahitur: rationesque congruentes tradit Angelicus in *Supplem. quæst. lvi. artic. 2. ad 1.* In sacramento penitentia quædam filiatio spiritualis contrahitur, quæ cognationem spirituales proprie talem non constituit. Personæ quæ cognationem spirituales contrahunt, numerantur a Tridentino *sess. xxiv. cap. 11. de reform.* his verbis: *Statuit ut unus tantum, sive vir, sive mulier, iuxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus, & una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur.* Et sub capitis finem addit: *Ea quoque cognatio quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiusque patrem & matrem, ac tenentem non egrediatur.* Ad hanc tamen cognationem spirituales contrahendam requiritur ut verum & solemne baptisma conferatur. Heinc Auctores plures advertunt, ex baptismo domi collato, cuius solite solemnitates in Ecclesia suppletur, non contrahi cognationem spirituales, dirimentem inter paternos & baptizatum. Contra-

litur vero a baptizante cum baptizato . Si puer semel baptizatus rebaptizetur, non contrahitur cognatio spiritualis; contrahitur vero in baptismo sub conditione administrato. Si infidelis baptizaret puerum, vel illum de facto fonte levaret, non contraheret cognationem spirituales: quare si ad fidem converteretur, posset cum ipso baptizato, eiusque patre, & matre contrahere. Præterea susceptores de baptismo debent esse designati a parentibus pueri, aut ab illis quorum interest; ut Tridentinum *sess. xxiv. c. ii.* statuit. Laicus qui in extrema necessitate baptizat puerum, cognationem spirituales cum eodem contrahit.

X. Quæst. VII. *Quid sit, & quas conditiones requirat cognatio legalis, ut inducat impedimentum dirimens?* Respond. Cognatio effectus est adoptionis. *Adoptio est* (inquit S. Thomas in *Supplem. quæst. lvii. art. i.*) *extranea persona in filium, aut nepotem legitima assumptio.* Ut sit legitima, sex requiruntur conditiones. 1. ut adoptans sit masculus, quia femina adoptare nequeunt, cum filios sub sua potestate continere non possint. Addit tamen Angelicus *loc. cit. art. 3. ad 3.* quod etiam mulier ex concessione Principis adoptare potest. Unde etiam in ipsam transit cognatio legalis. 2. ut adoptans sit viginti quinque annis maior. 3. ut possit naturaliter filios generare: quare naturaliter impotentes, frigidi, & inter plures spadones fieri adoptantes nequeunt. 4. Adoptans decem & octo annos excedere adoptatum debet, ut ratione ætatis eius filius dici adoptatus possit. 5. Adoptans, & adoptatus debent esse præsentis, quia inter absentes, aut per procuratorem non potest adoptatio fieri. 6. Accedat oportet Principis, seu Magistratus auctoritas.

XI. Duplicem distinguit S. Thomas *loc. cit. artic. i. ad i.* adoptionem. Prima est perfecta, quæ dicitur *arrogatio*, & fit rescripto Principis, cum persona extranea quæ sui iuris est, transit in potestatem & familiam adoptantis, quemadmodum ceteri filii legitimi. Ideo autem *arrogatio* nuncupatur, quia adoptans rogatur a Principe, an velit in filium, vel nepotem talem personam assumere: & ipse quoque adoptatus rogatur, an velit assumi, & in adoptantis potestatem transire. Alia est imperfecta, & vocatur *simplex adoptio*. Hæc non requirit ut adoptatus sit sui iuris, nec Principis supremi rescriptum; sed fat est cuiuscumque Magistratus auctoritas. Arrogatus necessario succedit arroganti tam ex testamento, quam ab inte-

stato. Simplex adoptatus succedit tantum ab intestato.

XII. Hæc cognatio legalis tam perfecta, quam imperfecta, alia est in linea recta ascendentium, & descendentium inter adoptatum & adoptantem. Alia est in linea transversa inter adoptatum & filios carnales legitimos adoptantis. Tertia est affinitatis legalis ad similitudinem affinitatis carnalis, quæ versatur inter adoptantem & uxorem adoptati, & inter ipsum adoptatum & uxorem adoptati, & inter ipsum adoptatum & uxorem adoptantis.

XIII. Quælibet ex his adoptionibus matrimonium dirimit positivo iure: quia licet adoptiones istæ in re civili investæ sint; tamen iure canonico approbatæ sunt, & secundum hanc rationem impedimenti dirimentis vim habent. De adoptione tamen imperfecta disputant in utramque partem Theologi, num inducat impedimentum dirimens. Adfirmant plures; verum plures alii negant. Et hanc negantem opinionem defendere videtur in *Supplem. quæst. lvii. artic. i. ad i.* Angelicus, ubi de adoptione imperfecta inquit: *Magis est dispositio quadam ad perfectam adoptionem quam adoptio perfecta.* Rursus *artic. 2.* addit: *Filius adoptatus conversatur in domo patris adoptantis, sicut filius naturalis: ideo legibus humanis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi: & talis prohibitio est per Ecclesiam approbata.* Per solam autem adoptionem perfectam, quæ dicitur *arrogatio*, adoptatus transit in familiam, & potestatem adoptantis. Ergo hæc sola inducit impedimentum dirimens. Iura enim asserunt, ex adoptione absolute accepta oriri cognationem legalem. Adoptio autem imperfecta non est absolute adoptio, sed via ad illam, inquit S. Thomas. Tandem multiplicanda non sunt impedimenta sine evidenti ratione.

XIV. De tempore quo eiusmodi impedimentum durat, disputant Theologi. S. Thomas *cit. quæst. lvii. numer. 3.* docet, in prima, & ultima specie, videlicet inter adoptantem & adoptatum, inter uxorem adoptantis & adoptatum, inter uxorem adoptati & adoptantem perpetuo durare, quod reverentia, vi cuius investum est impedimentum istud, semper durare debet, atque adeo ipsum impedimentum. In specie secunda linee collateralis, nempe inter adoptatum & filios carnales, & legitimos adoptantis, durat impedimentum, quoad usque subiecti extant potestati adoptantis. Quare, sublata patria pote-

potestate aut morte adoptantis, aut emancipatione filii adoptati, vel naturalis, desinit impedimentum istud; cum sit introductum evitandi periculi incontinentiæ causa ob familiaritatem inter adoptatum & filios adoptantis. Hoc autem evanescit, cum cessat patria potestas, aut cum filii emancipantur.

XV. In controversiam quoque vertunt, ad quos hæc legalis cognatio extendatur. Aliqui contendunt, extendi in linea recta usque ad quartum gradum. Sed probabilior opinio est, non extendi ultra primum gradum.

§. V.

De impedimento criminis.

I. CRimen istud situm est aut in adulterio cum promissione futuri matrimonii post mortem alterius coniugis, aut in homicidio coniugis cum adulterio, aut in homicidio, utriusque complicitate consensu perpetrato, sine adulterio, aut in adulterio cum matrimonio de presenti contracto cum complice. Itaque crimen istud quadruplex est. 1. solum homicidium. 2. homicidium cum adulterio. 3. adulterium cum promissione futuri matrimonii. 4. adulterium cum matrimonio.

II. Quæst. I. *Quomodo homicidium cum adulterio pariat impedimentum dirimens?* Respond. Quando, commisso adulterio, unus coniugum, puta maritus, suam uxorem, aut uxor suum maritum occidit ex intentione contrahendi matrimonii cum adultera, aut adultero, licet non interveniat utriusque conspiratio, oritur impedimentum dirimens. Non sufficit ergo solum homicidium, sed requiritur etiam adulterium patratum ante occisionem. Mandasti sicario ut occidat Liam uxorem tuam; & post illius mortem peccasti cum Rachele uxore alterius: tunc non confurget impedimentum dirimens: oriretur vero tale impedimentum, si post machinationem, seu mandatum occidendi Liam, ante eiusdem mortem adulterium perpetrasset cum Rachele. Requiritur etiam ut occisio fiat ex intentione perveniendi ad matrimonium. Heinc ad hoc ut impedimentum ex homicidio cum adulterio oriatur, sequentes conditiones postulant Auctores. 1. Quod mors reipsa secuta fuerit: nec sufficit machinata, & intentata. Quare si mandans mandatum revocet, & mandatario innotescat ante occisionem, non oritur impedimentum. Oportet

Conc. Theol. Tom. X.

autem ut mors sequatur ex vi actionis, nempe percussione, veneni, violentiæ, per se, vel per alium factæ. 2. Matrimonium antecedens coniugis occisionem debet esse verum & validum. 3. Adulterium debet esse consummatum cum emissione feminis intra vas femine. 4. Adulterium occisionem antecedit oportet. 5. Uterque, adulter, & adultera, debet esse conscius matrimonii utriusque. Quare si uxor rem habeat cum coniugato, quem putat esse liberum, non oritur impedimentum; etiam si iste postea occidat suam uxorem.

III. Aliqui negant necessariam intentionem perveniendi ad matrimonium, sed sufficere homicidium cum adulterio. Sed alii communiter talem animum requirunt ex parte non utriusque, sed unius, contrahendi matrimonii cum complice delicti. Heinc si quis occideret adulteræ virum, ut liberius eadem uteretur, vel ob inimicitias cum eodem; aut suam perimeret ob rædium, aliamve causam; tunc non induceretur impedimentum dirimens.

IV. Quæst. II. *Quomodo homicidium absque adulterio inducat impedimentum dirimens?* Respond. Requiritur ut ambo vir, & mulier conspirent in machinationem mortis uxoris, aut mariti cum intentione, ut, morte secuta, matrimonium ineant. Non sufficit machinatio, non percussio, non porrectio veneni, nisi mors reipsa sequatur. Necessaria est utriusque conspiratio, seu consilium, vel cooperatio. Si unus tantum coniugum sine scitu, consilio, conspiratione alterius occidat coniugem, non oritur impedimentum dirimens. Tandem necessaria est intentio contrahendi cum illa, aut cum illo complice. Et hæc intentio matrimonii futuri debet innotescere complici. Quoniam nisi hæc intentio utrique parti manifesta sit, non potest esse conspiratio in occisionem ex intentione futuri matrimonii ineundi invicem. Non est tamen necessaria promissio, sed sufficit sola contrahendi voluntas. Hæc mutua conspiratio in mortem alterius coniugis, effectu secuto, sive vir occidat uxorem, sive uxor virum, sive propriis manibus, sive alterius ope, sufficit sine adulterio, ut dictum est. Si autem adulterium accedat, crimen erit mixtum ex homicidio, & adulterio cum mutua conspiratione, atque adeo difficilius dispensationis.

V. Quid de hoc casu? Sempronius odit uxorem tuam adulteram, eiusque adulterum, utroque occisionem machinatur. Ibi hoc

N

rescien-

resciantes occidunt Sempronium, nulla matrimonii futuri intentione habita. Post mortem Sempronii nuptias celebrant invicem. Validum ne matrimonium istud? Adfirmant communiter Auctores: quia occisio illa non fuit effectus intentionis futuri matrimonii. Quid, si ex intentione non primaria, sed secundaria matrimonii futuri peracta occisio esset? Tunc nullum esset matrimonium: sufficit enim adfuisse intentionem. Neque iura distinguunt intentionem primariam a secundaria.

VI. Quæst. III. *Quomodo adulterium cum promissione futuri matrimonii sine homicidio pariat impedimentum dirimens?* Respond. Sola promissio, vel acceptatio promissionis ineundi matrimonii post mortem coniugis, peccatum grave, non impedimentum parit; sicut & adulterium sine promissione, aut occisione impedimentum dirimens non inducit. Requiritur igitur adulterium iunctum cum promissione futuri matrimonii. Has tamen conditiones Auctores assignant. I. Ut adulterium sit consummatum cum coniuge, vero & legitimo matrimonio ligato. Debent ambo, adulter, & adultera, esse conscii matrimonii. Quia si simul coeant ignorantes matrimonium, non committunt formaliter adulterium. Quamobrem si adulterium materiale antecedit matrimonii notitiam, deinde sequatur promissio absque novo adulterio, non oritur impedimentum dirimens. Si contra promissio præcedat scientiam matrimonii, & ea posita, sequatur adulterium, oritur impedimentum dirimens. II. Tam promissio, quam adulterium mortem coniugis antecedere debent. Heinc si Sempronius adulteretur cum Berta, & postea, mortuo marito, illi promittat matrimonium, eamque ducat, validum matrimonium est. Si præfatus Sempronius promittat eidem Bertæ futurum matrimonium, & hanc promissionem revera revocet, tum post revocationem promissionis admittat adulterium, tunc non oriri impedimentum asserunt, eo quod promissio, & adulterium non sint moraliter coniuncta. Si tamen promissio, & adulterium, aut adulterium, & promissio sequantur, vivente coniuge, licet postea revocentur, impedimentum dirimens inducitur, quia per promissionem, & adulterium impedimentum ortum fuit; nec est amplius in potestate voluntatis talis impedimenti ablatio. III. Promissio signis externis manifestata sit oportet, & acceptata. Si vir mulieri promittat, & hæc non acceptet promissionem, aut taceat, nul-

lumque signum positivum acceptationis perhibeat, non oritur impedimentum dirimens. Si promissio sit ficta, exterius serio facta apparens, & serio acceptetur ab altera parte, induci impedimentum dirimens, docent Sanchez, Leander, & Palaus; negant vero Layman, Diana, Dicastillus, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *numer. 62.* quia sicuti iura verum adulterium, ita veram, & non fictam promissionem postulant, ut impedimentum tale inducatur. Quanam sit ex his duabus opinionibus probabilior, revera ignoro. Ex ficta promissione, exterius serio apparente, & sincero animo acceptata ab altera parte, eadem sequi absurda videntur ac ex promissione vera. Quare decisionem doctiorum iudicio submitto.

VII. Quæst. IV. *Adulterium cum matrimonio de presenti contracto inducit ne impedimentum dirimens?* Resp. Adfirmat communis sententia. Hoc enim est quartum crimen, unde oriri hoc impedimentum aiunt; si tamen verum validumque matrimonium præcedat, eiusque matrimonii conscii sint ambo, & adulterium consummatum patriverint, atque de presenti matrimonium contraxerint, seu verius contrahere attentaverint. Neque enim, itante priore matrimonio, aliud contrahere re ipsa valent; sed fat est quod ipsi eo quo valent modo contrahant de presenti matrimonium, adulteriumque committant, ut impedimentum dirimens inducatur.

VIII. Hoc impedimentum, cum sit iure ecclesiastico constitutum, non obstringit infideles, qui, si post recentia crimina converterentur ad fidem, possent mutuo coniugium inire. Si tamen unus esset fidelis, tunc inhabiles forent ad matrimonium ineundum, sive essent rei homicidii cum mutua conspiratione, sive adulterii cum promissione, sive adulterii cum homicidio, sive adulterii cum matrimonio de presenti.

§. V I.

De impedimento disparis cultus.

I. Quæst. I. *Quid significat cultus dispari* Proprie significat diversam religionem; qualis est inter infidelem, & fidelem, seu baptizatum, & non baptizatum. De hoc impedimento pauca dixi supra *dissert. I. cap. IV. quæst. VI.* & VII. nempe Ecclesiam prioribus sæculis tolerasse matrimonia Christianorum cum infidelibus; illius tamen mentem semper fuisse ut Christiani a coniugio infidelium abstinerent. Nam

Nam eiusmodi matrimonia absolute sunt illicita, etiam sublata quacumque prohibitione, regulariter, & communiter loquendo: nam occurrere casus possunt in quibus sint licita; ut primis sæculis contigit. Sed, præcisè aliquibus casibus, communiter deformitatem eiusmodi coniugia produunt. Heinc est quod Deus *Deuterom. VII.* prohibuit Iudæis ne infideles uxores ducerent: *quia seducet filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat diis alienis.* Rursus hoc idem *I. Reg. cap. II.* repetit. *Certissime avertent corda vestra, ut sequamini deos alienos.* Nimia enim familiaritas quæ intercedit inter coniuges, subversionis periculum communiter secum adfert, & damnum proli educandæ infert. Similiter iure naturali & divino prohibita sunt Catholicorum cum hæreticis connubia. In aliquibus tamen regnis, & provinciis, in quibus Catholici cum hæreticis commixti sunt, tolerantur; ut alias dictum est.

II. Quæst. II. *An iure naturali & divino sint irrita matrimonia baptizati cum non baptizato?* Respond. Negat communis sententia, probatque tum multis exemplis sacre Scripturæ & veteris, & novi testamenti, tum ratione. Nam si matrimonium inter Christianum & infidelem esset natura iure irritum, continuo ac infidelis fieret Christianus, matrimonium nullum fieret: quod tamen falsum est. Prohibuit utique Deus Iudæis ne cum infidelibus commiserentur; immo *Esdra cap. IX.* & x. iubetur, Iudæos separari a coniugibus idololatris. Insuper est separatio ob peculiare periculum subversionis, & Iudæorum pronitatem ad idololatriam. Heinc tamen non sequitur, matrimonia fidelium cum infidelibus esse absolute irrita & nulla.

III. BENEDICTUS XIV. Pontifex maximus feliciter regnans *Lib. IV. de Synodo cap. IV. num. 3.* postquam declaravit, matrimonium ab Hebræis in infidelitate contractum, & consummatum dissolvi per conversionem alterutrius ad fidem christianam, renuente altero cohabitare sine contumelia Creatoris, addit integrum non esse coniugi converso transire ad alia vota, nisi prius infidelis interpellatus aut recusaverit absolute cum eo cohabitare, aut declaraverit se nolle cohabitare absque iniuria Creatoris. Deinde inquirat, quid agendum, quando accidit coniugem infidelem in longinquas abiisse regiones, aut ita latitare, ut interpellari non queat. Narrat aliquos defendere, omitta interpellatione, licitum esse coniugi converso transire ad secundas nuptias; alios vero docere, necessariam

esse in hoc rerum statu summi Pontifici dispensationem. „ Atque (inquit) huic posteriori sententiæ in quadam causa Florentina, discussa 17. Ianuarii 1722. adhæsit facta Congregatio Concilii; cuius iudicio nos omnia subiecimus rationum momenta, quæ a dissidentibus inter se Doctoribus in utramque partem afferuntur; ut legere est Tom. II. *Theaur. resol. pag. 117. & segg.* „ IV. Alteram quæstionem proponit *ibidem num. 4.* Pontifex summus, quam integram hinc transcribere iuvat. „ Sed alia hinc oritur controversia de temporis momento quo rescindatur fœdus connubii de quo est sermo. Plerique Doctores sentiunt, interpellato coniuge infideli, eoque aut expressè abnuente legitime cohabitare cum fideli, aut intra terminum, sibi in interpellatione præfixum, nihil respondente, dissolutum statim cenferi vinculum coniugii, quo erant ambo contracti. Alii arbitrantur, tunc primum dirimi, cum coniux conversus alteras nuptias contrahit. Ab istius autem controversiæ decisione alterius pendet enodatio difficultatis, de qua non semel contingit in ecclesiasticis foris disputari. Fingite, Titium Hebræum christianam fidem amplecti: postquam fuit baptisinate ablutus, uxorem suam Næviam, quam in Iudaismo pertinacem reliquit, interpellat, an velit secum cohabitare sine Creatoris contumelia: Næviam aut expressè renuat, aut intra præfixitum sibi temporis intervallum nihil respondeat: aliud deinde matrimonium cum hebræo viro contrahat Næviam, Titius autem christianus cœlibem statum eligat. Fingite rursus, post aliquot annos Næviam cum suo secundo viro ad christianam fidem converti, colente adhuc Titio cœlibem statum. Gravis statim excitatur quæstio, an Næviam redire debeat ad Titium suum primum virum, an potius permanere cum secundo. Huius autem quæstionis decisio ab alia pendet quam antea proponebamus: etenim si matrimonium Titii cum Næviam rescissum fuit, statim ac Næviam interpellata renuit cum Titio legitime cohabitare, uti opinantur Doctores primæ sententiæ, valide profecto potuit eadem Næviam alteri se copulare viro, cum quo propterea perseverare debet, etiam cum ambo Christianorum sacris initiati sunt. At si matrimonium in infidelitate contractum, tunc solum dissolvitur quando coniux conversus aliud coniugium init, uti existimant Doctores secundæ sententiæ, cum

Titius, in casu, aliam non duxerit uxorem, illegitimum certe fuit novum matrimonium a Nævia, nondum a priore vinculo soluta, contractum; atque idcirco, cum christianam fidem amplectitur, teneatur ad primum virum redire. Verum cum res contigerit Florentiæ anno 1726. & de ea disceptaretur in sacra Congregatione Concilii, Nos pro nostro, quod tunc gerebamus, Secretarii munere dissertationem elucubravimus, qua luculenter ostendimus, ex enuntiatis sententiis posteriorem esse tam inter antiquos, quam inter recentiores Theologos & Canonistas fere communiter receptam: ex quo conclusimus, virum heræum, de quo res erat, qui cum secunda uxore, quam, iuxta præmonstratum casum, duxerat, baptismum petebat, post illud susceptum teneri redire ad primam iam pridem christianam factam, & adhuc perseverantem inuptam. Et sacra Congregatio ne latum quidem unguem a nostra sententia recessit, eoque libentius eam est amplectata, quod, Nobis pariter suggestantibus, compererit, ita consentientibus Theologis, in consilium adhibitis, fuisse ab eadem definitum anno 1679. & 1680. in simili casu, qui Florentiæ quoque evenerat: quæ omnia legenda sunt in *Theaur. resolut. Tom. III. pag. 346. & 352. & seqq.*

5. Alter eiusdem causæ articulus, sacre Congregationis discussioni tunc quoque propositus, indecisus remansit: quarebatur itidem, an saltem ius esset summo Pontifici, primum matrimonium in infidelitate contractum, & consummatum suprema sua auctoritate relaxandi, veniamque concedendi coniugi tardius ad fidem converso, ut in prædictis rerum circumstantiis posset cum secunda uxore permanere. Opportuna etiam de hac, longe utique graviori, quaestione, fuit a nobis exarata dissertatio, quæ extat *Tom. IV. cit. Theaur. resolut. p. 30. & seqq.* in qua plures allegavimus Doctores, hanc potestatem Pontifici asserentes, simulque contententes, eam re ipsa exercuisse S. Pium V. & Gregorium XIII. sicut in citata dissertatione fuisse habetur. Sed sacra Congregatio fatius duxit a ferenda sententia se abstinere: quoniam etiam data Pontifici potestate rescindendi prius vinculum coniugii in infidelitate contracti, nihilominus, quod Nos sacre Congregationi insinuare non prætermisimus, merito dubitabatur; nam ex adolescent gravissime

causæ quæ necessariae sunt ut per apostolicam dispensationem dirimatur.

V. Quæst. III. *An matrimonium baptizati cum non baptizato sit iure ecclesiastico irritum?* Resp. Adfirmant omnes: idque evincunt ex usu & consuetudine immemorabili Ecclesiæ, a summis Pontificibus approbata. Et hoc nititur ipso naturali divinoque iure, ut indicatum est supra. Vetat quippe matrimonium istud, subversionis periculum. Accedit quod baptizatus teneri inire matrimonium ut sacramentum. Coniux autem non baptizatus nullius sine baptismi sacramenti capax est. Quare si fidelis catechumenus nondum baptizatus duceret, matrimonium irritum esset: quia cum baptismus sit ianua sacramentorum, non potest, antequam illum suscipiat, matrimonii sacramentum celebrare.

VI. Quæst. IV. *An summus Pontifex dispensare valeat, ut fidelis nubat infideli?* Resp. Si instet subversionis periculum, nullo modo dispensare valet; cum hoc intrinsecus malum sit. Hoc periculo sublato, & iusta gravique causa occurrente, tunc Theologi plures docent, illum dispensare posse. Peccaret enim, inquit, si absque iusta causa dispensationem impertiret. Hæc namque matrimonia sunt ipso divino iure absolute prohibita; ut ex allatis divinæ Scripturæ testimoniis constat, Apostolo I. Corinth. VII. inquit: *Cui vult, nubat, tantum in Domino.* Quare, nisi adsit causa, ob quam Pontifices summi interpretari valeant, divinum ius non prohibere hoc in casu eiusmodi matrimonia, nequeant dispensationem impartiri. Siquidem quæ iure divino vetita sunt, dispensationi pontificiæ non subiacent. At aliquo in casu ius divinam hæc matrimonia non vetat.

VII. Quæst. V. *Matrimonia Catholicorum cum hæreticis sunt ne lege divina, aut ecclesiastica prohibita?* Resp. Sanchez, Azorius, Pontius, & alii humana tantum lege prohibita asserunt, contra quam præscribi posse contendunt: unde inferunt illorum aliqui, haud opus esse dispensatione iis in locis in quibus Catholici cum hæreticis immixti sunt, quod ibi eiusmodi matrimonia sint quodammodo necessaria.

VIII. Alii Theologi, & quidem graviores, adfirmant, dicta matrimonia iure divino prohiberi: idque evincunt plurimis sacre Scripturæ, & Conciliorum testimoniis. Deinde argumentantur. Si matrimonia fidelium cum infidelibus vetita iure divino sunt; potiori iure prohibentur matrimonia, Catho-

licorum

licorum cum hæreticis. Quoniam hæretici sunt excommunicati: ergo non sunt in arctissimum coniugalis societatis foedus admittendi. Hæresis enim pessimum est infidelitatis genus, inquit Estius in *IV. dist. xxxix. §. 4.* eoque minus cum iis permitti coniugia debent, quo & periculosior est cum illis conversatio, & difficilior eorum conversio. Allegant auctoritatem Concilii Burdigalensis II. an. 1624. ubi hæc habentur. *Periculatur admodum fides contrahentium, si cum sit unus coniugum hæresis infectus, & pertinaciter in ea perseverans, alter non sine peccato, & irreverentia sanctæ matris Ecclesiæ cogatur iugum trahere arumsum Et experientia sit comperitum, etiam ex Catholicis non paucos talibus matrimoniis a fide orthodoxa defecisse.* Et tamen nullum periculum coniugi esset, magnum tamen proli nascituræ detrimentum imminet. Hæc enim ab utroque parente educari debet. Porro quæ vis, quæ fraus a marito hæretico timeri non debet? Quid pseudoministri non agent, ut hæresis veneno pueros inficiant, atque in suos pertrahant errores? Quid quod parentum exempla incredibili vi filios impellunt ad eadem imitanda? Urgent Ecclesiæ Græcæ disciplinam quæ a pluribus sæculis eiusmodi matrimonia irrita declaravit; ut ex Concilio Trullano *can. lxxii.* constat. *Non licere unum orthodoxum cum viro hæretico coniungi, neque vero orthodoxam cum viro hæretico copulari; sed si quid eiusmodi a quopiam factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium coniugium dissolvi. Neque enim ea quæ non sunt miscenda, misceri, nec ovem cum lupo, nec peccatorum sortem cum Christi parte coniungi oportet.*

IX. Respondet Sanchez, Trullanos canones nullius esse auctoritatis. Ecce? Basilii Pontius reponit, præcis illis canonibus derogasse oppositam consuetudinem. Alii melius interpretantur, Trullanum canonem accipiendum esse de separatione fidelis coniugis a coniuge hæretico, qui cum illo cohabitare renuit. Subditur enim ibidem: *Si fideli homini placeat cum infideli cohabitare, aut e contra, ne a se invicem separentur: ex divini enim Pauli sententia sanctificatus est infidelis vir in muliere, & sanctificata est mulier infidelis in viro.*

X. Insistunt prioris sententiæ patroni. Quamquam licitum sit, gravi urgente necessitate, pecuniam sub fenore accipere ab usurario, & sacramenta petere a Pastore sacrilego; nulla tamen urgente necessitate illicitum est

Conc. Theol. Tom. X.

aut fenora exercere, vel sacramenta indigne suscipientibus, & publicis peccatoribus administrare, aut eadem conficere in statu peccati mortalis. Matrimonium autem sacramentum est, & cum hæreticis celebratum indigne perficitur, recipiturque: administratur publicis peccatoribus, atque a Christi corpore excommunicationis gladio præcisus. Quid quod in multorum sententia ipsi contrahentes sunt ministri, illudque sibi invicem administrant? Hæreticus ergo notorius, & excommunicatus conficit sacramentum, & ministrat catholico, & catholicus hæretico. Quid autem magis cum lege naturali, & divina pugnat? Ad dispensationem concessam a Clemente VIII. quam opponit contrariam sententia, respondent cum Spondano ad annum 1600. dispensationem sæpius petitam constanter Pontificem summum denegasse ob seductionis & perversionis periculum: & tandem, *importunitate fere magis*, inquit Spondanus, *quam libera Clementis voluntate, impetrata fuit illa dispensatio.*

XI. Quam sint argumenta quæ hætenus peritrxii, efficacia, & urgentia, indicare quisque valet. Tanti ea fecit juvenim in *Comment. diss. x. quæst. vii. cap. vi.* ut docuerit, prætata matrimonia repugnare iuri naturali, & nunquam permitti debere. Quæ opinio licet communiter explodatur, tamquam falsa; ex præfatis tamen rationibus colliget prudens lector, quam grave periculum sit, Catholicos coniugium inire cum hæreticis, & quam sint eiusmodi matrimonia illicita; cum ipsi Pontifices summi, non nisi in causis gravissimis, & urgentissimis, & ad graviora vitanda incommoda, eadem permittant.

§. VII.

De impedimento violentiæ, seu coactionis, & ligaminis.

I. **H**OC impedimentum oritur ex vi, aut metu quo quis cogitur ad matrimonium contrahendum. Plurimi sunt canones qui hoc impedimentum dirimens constituunt, & referuntur in *IV. Decr. tit. 1.* Distinguenda est vis qua quis a principio extrinsecus compellente movetur omnino resistens, atque invitus, a metu quo quis aliquid eligit, quod, sublato illo timore, non eligeret. Violentia exposita omnem excludit deliberationem. Metus autem tum matrimonium dirimit, quando sit talis qui cadat in virum constantem; ut supra *cap. vi. quæst. ix.* explicatum est. Vide *ibidem* dicta, ne actum agam.

N 3

II. Im-

II. Impedimentum ligaminis illud est quod coniugari contrahunt ex matrimonio, dum aliam uxorem, vivente priore, ducunt. De hoc quoque impedimento supra disputatum est, ubi, quo iure polygamia vetita sit, demonstravi. Quæ hic dicenda forent, ibi videri possunt.

§. VIII.

De impedimento publicæ honestatis.

I. **P**UBLICA honestas est propinquitates quædam oriens ex matrimonio rato, nondum consummato, & ex sponsalibus celebratis per verba de futuro. Hoc impedimentum oriri ex sponsalibus omnes fatentur. De matrimonio rato aliqui olim dubitarunt. Verum si sponsalia, quæ via sunt ad matrimonium, hoc inducunt impedimentum; illud longe magis parit matrimonium ratum, quod minus a matrimonio consummato distat.

II. Quæst. I. *Inter quos impedimentum publicæ honestatis contrahatur, & ad quem gradum?* Resp. Iure antiquo hoc impedimentum contrahatur inter consanguineos coniugis, seu sponsæ usque ad quartum gradum; ut constat ex cap. *Non debet* de consang. & affinit. Concilium Tridentinum *sess. xxiv. c. 3.* illud coarctavit his verbis: *Iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, S. Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio observari.* Hoc igitur impedimentum nunc solum contrahitur inter sponsum & matrem, & sororem ac filiam sponse, vel inter sponsam & patrem, fratrem, ac filium sponsi; dum tamen valida fuerint sponsalia prius contracta. Si hæc aliquo ex capite invalida fuere, nullum oritur impedimentum. Decretum tamen Tridentinum restrinxit impedimentum ex sponsalibus, secus ex matrimonio rato ortum; ut Theologi, & Canonistæ docent. Et ita declaravit S. Pius V. in Brevis edito an. 1568. cuius initium est, *Ad Romanam*, inquit: *Idcirco motu proprio, auctoritate apostolica, tenore presentium declaramus, & definimus, decretum Concilii huiusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio, ut sic presertim, contracto; sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus de iure veteri ante prescriptum decretum Concilii introductum, &*

& ita ab omnibus iudicari debere mandamus atque statuimus.

III. Impedimentum igitur ex matrimonio rato ortum usque ad quartum gradum extenditur, quia iure antiquo sic statutum erat: idque verum habet, etiamsi matrimonium ratum invalidum fuerit; dummodo fuerit nullum ex defectu consensus, aut in præiudicium priorum sponzorum: quia ius antiquum ita decrevit: quod ius hæc in parte restrictum non est, ut communiter Auctores docent. Ex sponsalibus quocumque ex capite invalidis nullum oritur impedimentum: quia ita statuit Tridentinum *loc. cit.* An matrimonium ratum, invalidum defectu consensus interni, inducat hoc impedimentum, disputant in utramque partem Auctores. Sanchez, Leander, Henriquez, Pontius defendunt, matrimonium nullum ex solo defectu interni consensus, inducere impedimentum istud, sicut & sponsalia ex quocumque impedimento occulto nulla: quia, inquit, Ecclesia hoc impedimentum constituit ad indecentiam declinandam, quæ oritur ex hoc quod sponsum contrahat cum consanguinea suæ uxoris. Porro quando sponsalia, & matrimonium ratum sunt publice valida, & solum irrita ex occulto defectu consensus interni, iam habetur indecentia, ad quam vitandam impedimentum inditum est. Contra sentiunt Bonacina, Dicastillus, Castropalaus, Ledesma, Hurtadus, & alii, quos citant & sequuntur Salmanticenses *cap. xii. punct. 7. num. 85.* Si argumentatio, inquit, facta consisteret, ex sponsalibus veris, sed occultis nullum oriretur impedimentum: quia tunc non appareret talis indecentia. Hoc autem prioris sententiæ patroni non concedunt: negare ergo debent & primum. Pro hac secunda opinione Barbosa, Farinacius, & Rebellus referunt decisionem Sacre Congregationis. Et certe hæc secunda opinio conformior videtur Tridentino. Heinc præfati Auctores inferunt, impedimentum publicæ honestatis non oriri ex sponsalibus, aut ex matrimonio rato, contractis per metum & per errorem personæ: quia tunc nulla sunt ob defectum necessarij consensus. Circa matrimonium ratum consistit ius antiquum, nempe quod pariat impedimentum, etiamsi invalidum fuerit, dummodo non ex defectu consensus interni.

IV. Quæst. II. *An ex matrimonio clandestino nullo oriatur impedimentum publicæ honestatis?* Resp. Negant Dicastillus, Coninchius, & alii. Sed hæc opinio falsa est, & con-

& contraria declarationi S. Pii V. supra relata. Accedit quod in cap. *de Spons. in IV.* solum excipitur matrimonium directe irritum ob defectum interni consensus. Matrimonia clandestina irrita sunt non ex defectu interni consensus, sed ob omissionem solemnitatum, quæ efficiunt consensum dumtaxat illegitimum: hoc autem evenit in omni matrimonio quocumque ex capite nullo. Afferendum ergo, ex matrimonio clandestino impedimentum publicæ honestatis oriri, sicut ex quolibet alio matrimonio invalido, excepto illo quod tale est ob defectum interni consensus.

V. Quæst. III. *An hoc impedimentum publicæ honestatis sit perpetuum?* Resp. Hoc impedimentum ortum ex matrimonio semper durat: Si contraxisti cum Berta, quæ moriatur ante matrimonii consummationem, numquam ducere poteris, dispensatione subblata, illum matrem, sororem, & filiam, aut alias consanguineas usque ad quartum gradum. Si hoc impedimentum sponsalia inducant, & ob mortem sponse dissolvantur, numquam cum eiusdem matre, sorore, vel filia contrahere licebit; ut habetur cap. *Spons. de spons. & cap. Fraternalitatis xxxv. quæst. x.* Quid si sponsalia mutuo consensu dissolvantur? Persistit ne tunc impedimentum? Negant plures, Castropalaus, Gonet, Diana, Leander, & alii; quia, inquit, hæc sponsalia post dissolutionem non reputantur valida absolute a Concilio; sed dumtaxat secundum quid, & ad tempus. Ergo ex eisdem impedimentum publicæ honestatis non oritur. Hæc argumentatio inutilis est, & opinio falsa. Licet enim post dissolutionem, ex mutuo consensu peractam, nulla sint sponsalia, ante dissolutionem tamen valida omnino erant. Ex sponsalibus autem validis, iuxta Tridentinum, impedimentum publicæ honestatis oritur. Hoc autem impedimentum, semel consequens valida sponsalia, natura sua perpetuum est. In potestate sponzorum est sponsalia contracta dissolvere, secus impedimentum inde consequens auferre. Sponsalia propria illorum voluntate contracta sunt: ideo dirimere eadem valent. Impedimentum sponsalia consequens absque illorum voluntate constitutum ab Ecclesia est: ergo hæc sola auferre impedimentum istud valet.

VI. Quæst. IV. *Ex secundis sponsalibus, aut nuptiis oritur ne impedimentum publicæ honestatis?* Resp. Contraxisti cum Berta sponsalia: postea sponsalia celebrasti cum Nævia sorore Bertæ. Valide ne contrahere matrimonium cum Berta potes? Proculdubio potes,

quia secunda sponsalia nulla fuerunt ob impedimentum publicæ honestatis, ortum ex prioribus sponsalibus. Si contraxisti cum Nævia, matrimonium nullum est. Et ex matrimonio nullo, quod cedit in detrimentum præcedentium sponzorum, impedimentum non oritur. Si vero cum Nævia matrimonium consummasti, neque cum hæc, neque cum Berta contrahere potes. Non cum Berta quia ratione copulæ carnalis contraxisti impedimentum affinitatis: non cum Nævia, quia ex prioribus sponsalibus celebratis cum Berta ligatus es impedimento publicæ honestatis. Tandem ex sponsalibus contractis cum personis incertis, puta cum una ex filiabus Pauli, nullum oritur impedimentum: quia irrita sunt ex defectu necessarij consensus: sicut nec oritur ex sponsalibus conditionatis, ante eventum conditionis.

§. IX.

De impedimento affinitatis.

I. **Q**UÆST. I. *Quid sit affinitas?* Resp. Est propinquitates personarum ex copula carnali proficiscens. Ea copula necessaria est quæ sufficit ad matrimonii consummationem. Affinitas hæc ex copula turpilica, tum fornicaria oritur, duratque in perpetuum. Consanguinei viri non fiunt per carnalem copulam affines consanguineis feminæ, nec e contrario: quia affinitas non parit affinitatem. Solus ergo ille qui copulam carnalem habuit, fit affinis cum consanguineis feminæ, & femina cum consanguineis viri.

II. Quæst. II. *In quo gradu affinitas dirimat matrimonium subsequens?* Resp. Affinitatem esse impedimentum dirimens matrimonium, extra controversiam est inter Catholicos. Iure antiquo impedimentum istud extendebatur usque ad septimum gradum. Concilium Tridentinum illud ex copula licita ad quartum, ex copula fornicaria ad secundum usque inclusive restrinxit.

III. Quæst. III. *Quo iure, naturali, an positivo, affinitas dirimat matrimonium?* Resp. Cerrum est ex copula fornicaria nullum naturæ iure impedimentum oriri, sive in linea recta, sive in transversa. Communis quoque & certa sententia est adversus Calvinitatem, affinitatem ortum ex licita copula non parere iure naturæ impedimentum dirimens matrimonium. Nam in lege naturæ Iacob duas sorores, Liam, & Rachelem duxit *Gen. xxxix.* In scripta *Deut.*

XVIII. præcipitur, nedum permittitur, ut si frater absque liberis decedat, eiusdem superstes frater accipiat uxorem defuncti, & suscipiat eius semen. In novo testamento nihil occurrit quod hoc prohibeat. Nam *Matth. XIV.* & *Marc. VI.* Ioannes Baptista redarguit Herodem, quod uxorem fratris sui Philippi in coniugem accepisset, vivente adhuc Philippo. Accedit quod, etiam si Philippus fuisset mortuus, adhuc reprehensibilis Herodes fuisset: quia Philippus filiam, Herodiadem nempe saltatricem, reliquerat. Lex autem *Levit. XVIII.* prohibebat fratrem ducere uxorem fratris, quando hic sobolem reliquerat. Tandem summi Pontifices reipsa interdum dispensarunt in primo gradu lineæ transversæ; ut Alexander VI. cum Emmanuele Rege Lusitanie, qui duas successive sorores duxit, Regis Hispaniarum filias, Iulius II. cum Henrico VIII. Anglorum Rege, qui Catharinæ viduæ fratris Arturi nupsit, quamvis postea privata auctoritate dispensationem invalidam causatus, illam repudiaverit, unde schisma manavit Anglicanum.

IV. Quæst. IV. *An in primo gradu lineæ rectæ affinitas pariat iure natura impedimentum dirimens?* Resp. Negant Pontius, Sanchez, Ledesma, Gonet & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *cap. XII. num. 100.* idque probant ex *III. Reg. cap. 11.* ubi Adonias petit Abisag uxorem patris sui. Rursus Concilium Arelatense prohibet matrimonium inter privignum & novercam relictam ex patre contrahendum; contractum vero ante prohibitionem sustinendum esse decernit. Contra Soto in *II. dist. XI. qu. unic. art. III.* Bellarminus *Lib. I. de matrim. cap. XXVIII.* Valentia *Tom. IV. disp. x. qu. v. punct. 3.* Valquez *Tom. II. quæst. lxxiv. art. 3. disput. cxii. num. 7.* & alii adfirmant, iure nature vetitum esse matrimonium in primo gradu lineæ rectæ affinitatis, ut inter privignum & novercam, inter focerum & nurum. Evincent pluribus Scripturarum testimoniis, & ratione: quia tanta reverentia debetur uxori patris, quanta ipsi patri. Hæc secunda opinio videtur probabilior; sed res tanti non est, ut feverius discutatur.

§. X.

De impedimento impotentie.

I. P. Thomas Sanchez in suis tribus voluminibus de re uxoria tam fuso calamo hanc coeundi impotentiam versat, ut non minus quam *XXIII.* disputationibus il-

lam explanare operæ pretium iudicaverit. Non omnibus datum est quæstiones quas Auctor iste distincte enucleat, & præcipue discutit, salvo pudore, & honestate tractare. Præcipua capita ea qua potero cautione attingam ne vel calamus ipse materiam adeo lutulentam versando maculetur.

II. Quæst. I. *Quid sit, & quodplex impotentie impedimentum?* Resp. Est *ineptitudo ad exercendam copulam conjugalem cum parturitione vas muliebri, & effusione seminis intra illud apta ad proles generationem.* Hæc impotentia alia supervenit, alia antecedit matrimonium: alia est perpetua, ad tempus alia: alia naturalis, & intrinseca: alia accidentalis, & extrinseca: naturalis alia ex defectu ætatis; alia ex defectu caloris in viro; alia ex nimia coarctatione partium in femina. Rursus naturalis, alia absoluta respectu omnium; alia respectiva, idest in viris respectu harum, non aliarum feminarum, & in feminis respectu horum, non aliorum hominum. Accidentalibus alia est a natura, ut in senibus; alia ab homine, ut in eunuchis; alia a demone, ut in maleficiis.

III. Quæst. II. *Quo iure, & quomodo impotentia absoluta, & perpetua dirimat matrimonium?* Resp. Impotentia absoluta viri respectu omnium feminarum, & feminae respectu omnium virorum perpetua dicitur, quæ nullo remedio, nullaque arte licita auferri potest. Hæc autem impotentia sola matrimonium dirimit. Et quamvis hæc impotentia aut per aliquod peccatum, aut per miraculum, aut per remedium, mortis periculum inducens, auferri possit; nihilominus nullum esset matrimonium, ut ex *cap. Fratemitatis* constat. Superveniente tamen facultate coeundi, poterunt vel prius tunc redintegrare, vel aliud inire coniugium. Qui conscii, aut dubii sunt propriæ impotentie peccant mortaliter contrahentes.

IV. Impotentia quoque reputatur illa, quæ vel propter nimium calorem, aut arctationem feminae immitti semen aut in totum, aut in partem intra vas naturale non potest, quando nullo remedio tolli hoc impedimentum queat: quoniam necessaria est facultas ad copulam aptam generationi proles. Hæc autem impotentia naturalis & perpetua tam naturali, quam ecclesiastico iure matrimonium dirimit, ut omnes fatentur.

V. Quæst. III. *An, quando ambo coniuges sunt conscii impotentie, validum contrahere matrimonium possit?* Resp. Impotentia aut potest esse mutua, aut in uno solo coniuge,

nota

nota tamen utrique. Disputant Auctores, an tunc possit pars potens, aut ambo impotentes, conscii mutua impotentie, cedere iuri suo, & matrimonium contrahere. Quod valeant quoddam societatis fœdus inire ad mutua obsequia præstanda; aut post contractum matrimonium, & deprehensa impotentia, nolint separari, possintque habitare ut frater & soror, dummodo periculum continentie absit, hoc illis permittitur, ut plures docent, colliguntque ex *cap. Consult. de frigid. & malef.* Adfirmant etiam plures, posse præfatas personas cedere iuri suo, & validum contrahere matrimonium. Verum opinio negans non modo probabilior, sed vera est. Impotentes enim iure declarantur inepti ad matrimonium, nullo discrimine facto inter scientes, & ignorantes talem impotentiam. Absurda quæ heinc sequerentur, obvia sunt.

VI. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium, ut habetur *cap. Fratemitatis*, & docent omnes. Illa vocatur impotentia ad tempus quæ absque peccato, periculo vitæ, aut artificio tolli valet. Validum est matrimonium, contractum etiam cum nesciente talem temporalem impotentiam. Peccant tamen mortaliter qui, vel quæ eiusdem conscia contrahit, ob iniuriam illatam parti, & ob alia absurda inde consequentia. Qui vera coeundi facultate pollent, validum sineunt matrimonium, etiam si steriles sint vel a natura, vel ob senectutem.

VII. Quæst. IV. *Quando impotentia ex parte feminae dicenda est perpetua?* Resp. Mulier impotens reputatur, quando in ea pudoris claustra ita arcta sunt, ut absque peccato, aut mortis periculo referari licitis remediis nequeant. Dicitur *licitis remediis*, quia si virgo esset arcta respectu sui mariti, & fieri ab alio apta posset, laborare censeretur perpetua arctitudine, seu impotentia: quia absque peccato tolli nequit. Si vero feminae arctitudo licita arte humana auferri possit, aut vi medicinarum, aut incisione, sublato omni probabili periculo mortis; tunc non adest impotentia dirimens matrimonium, etiam si ipsa recuset remediorum usum. Sat enim est quod auferri impotentia possit, ut matrimonium sit validum. Talis enim impotentia tunc esset voluntaria, quæ dirimere matrimonium nequit. Obstricta autem femina est usum remediorum adhibere, & incisionem pati, etiam cum gravi dolore & molestia. Si tamen morbus esset gravissimus, & læsio diuturna, libera femina esset: aut

si vir remitteret debiti redditionem, vel si femina ingredi Religionem vellet.

VIII. Disputant Theologi, quid agendum, si medici ambigerent, num incisio, aut medicamina illatura essent mortis periculum? Et communior opinio docet, præsumendum esse tale periculum. Quid, si Medici decernerent adesse periculum mortis, & postea constaret experimento falsam fuisse illorum opinionem, aptaque femina ad copulam evasisset? Tum validum esse matrimonium docent, & mulierem reddendam viro suo, etiam si ad secundas nuptias transisset: quia secundum matrimonium fuisset nullum.

IX. Quæst. V. *Quid de impotentia respectiva dicendum?* Resp. Si viri instrumentum ita sit excedens, ut nequeat talem feminam cognoscere; & feminae arctitudo talis sit, ut huic viro sit inepta; & hæc impedimenta licitis auferri remediis nequeant; tunc impotentia esset perpetua, & matrimonium nullum; tamen si & femina respectu alterius viri, & vir respectu alterius feminae apti, & proportionati essent. Quoniam cum matrimonium sit inter has duas determinatas personas, non sufficit facultas ad coeundum in genere, sed necessaria est aptitudo inter has duas personas fœdere conjugali iunctas.

X. Si vir aut debilis, aut ita senex sit, ut nequeat virginem, bene vero corruptam agnoscere; & possit arte honesta iuvari ad virginem cognoscendam, tenetur vir hæc adhibere remedia; ut ex *cap. Frat. colligitur.* Si vero non aliunde iuvari possit, nisi femina patiente incisionem, & fractionem claustrum pudoris; tunc omnes fatentur feminam, si velit, tale incommodum sustinere posse; ad obligationem autem quod attinet, alii dicunt ad id esse obstrictam, alii adfirmant esse liberam. S. Thomas in *Suppl. quæst. lxxii. art. 1. ad 5.* hæc scribit. *Dicendum, quod non potest esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu unius persone, & non respectu alterius; sed si non possit implere carnalem actum cum virgine, & tamen possit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi, & ei coniungi. Nec esset hoc contra naturam: quia non feret ad delectationem, sed ad medicamentum. Abominatio autem mulieris non est causa naturalis, sed causa accidentalis extrinseca. Et ideo de ea est iudicium idem quod de maleficio.*

XI. Quando dubitatur, perpetua ne sit impotentia, aut temporalis, Imperator Iustinianus statuit triennii intervallum in *l. cassis*, *cod. de repudiis*, quo coniuges dare rei uxori

ria

ria operam valeant, ut suas experiantur vires, adhibitis etiam opportunis licitisque remediis. Hanc Imperatoris Iustiniani legem adprobavit Caelestinus III. in c. *Laudabilem* v. de frigid. &c. & in foris ecclesiasticis tamquam lex canonica, inquit **BENEDICTUS XIV. Lib. VIII. de Synod. cap. xxxvi. num. 2.** allegatur, & ubique religiose custoditur. Quo intervallo elapso, si impotentia persistat, reputatur perpetua, & dirimens matrimonium. Plura disputari de hoc experimento solent, de medicorum peritia, & remediorum efficacitate. Verum, ut mea praefert opinio, si coniuges sint veri Christiani, & optimis moribus bonoque iudicio praediti, ipsorum iudicium in hac causa omnium gravissima in qua de illorum aeterna salute, pace, & tranquillitate agitur, medicorum, & extraneorum iudicio prevalere debet. Ipsi enim solis experimentum potentiae, aut impotentiae compertum est. Si passione, odio, inimicitia, taedio, & fastidio, mutuo rem ipsam agant, & temporali, & aeterno discrimini se committunt. Aliqui impotentes sunt respectu feminae deformis, & ad pulchrae conspectum commoventur, aptique ad concubitum sunt. Tum femina blanditiis, ornamentis licitis, honestisque amabilem se viro reddere tenetur, eumque ad se allicere. Si post triennium remedia haec sint inepta & nulla, impotentia est perpetua, & matrimonium nullum, & quod dicitur de femina respectu viri, idem de viro respectu feminae dicendum est.

XII. Quaest. VI. *Quid de impotentia accidentali dicendum est?* Resp. Impotentia accidentalis, proficiens ex defectu aetatis, in pueris reddit nullum matrimonium iure ecclesiastico, quo illis prohibetur matrimonium ante annos pubertatis, ut dictum est, nisi malitia suppleat aetatem. Hoc tamen impedimentum non irritat matrimonium iure naturae: quia impotentia non est perpetua, sed temporalis. Senectus non est impedimentum dirimens matrimonium, ut S. Thomas in *Suppl. qu. est. lvi. art. 1. ad 3.* docet, inquit: *Senes quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum; tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam. Et ideo conceditur eis matrimonium, secundum quod est in remedium; quamvis non competat eis secundum quod est in officium naturae.* Accedit usus Ecclesiae, seu matrimonium adprobantis. Si tamen impotentes essent ad coeundum modo apto ad generationem, matrimonium nullum esset:

quia impotentia esset perpetua, licet ex accidentali causa manans. Moribundi rationis compotes valide contrahunt, quia illorum impotentia est temporalis. Spadones qui utroque testiculo destituti sunt, nequeunt valide contrahere: qui vero uno tantum testiculo carent, apti matrimonio sunt: qui ambos contusos habent, suntque eunuchi imperfecti, non possunt contrahere: quia reputantur inepti ad generationem ex seminis imperfectione.

XIII. Quaest. VII. *Quid dicendum de impotentia ex maleficio proveniente?* Resp. Ferveret, dum haec scribimus, controversia de arte magica: quam, ut meram chimaram, reicere, atque inter nimium credulos, ridiculosque homines illos collocare quae eandem defendunt, quidam minime dubitant. Verum isti non plus iusto sibi fidant, sed audiant S. Thomam, qui in *Suppl. qu. est. lvi. art. 2.* haec scribit. *Quidam dixerunt, quod maleficio nihil aliud erat in mundo, nisi in estimatione hominum, qui effectus naturales, quorum causae sunt occultae, maleficiis imputabant. Et hoc est contra auctoritatem Sanctorum, qui dicunt, quod demones habent potestatem supra corpora, & supra imaginationem hominum, quando a Deo permittantur; unde per eos malefici aliqua signa facere possunt. Procedit autem haec opinio ex radice infidelitatis, sive incredulitatis: quia non credunt esse demones, nisi in estimatione vulgi tantum, ut terrores, quos sibi facit homo ex sua estimatione, imputet demoni; & quia etiam ex imaginatione vehementi aliqua figura apparent in sensu tales, quales homo cogitat; & tunc creduntur demones videri. Sed haec vera fides repudiat, per quam angelos de caelo cecidisse, & demones esse credimus, & ex subtilitate suae naturae multa posse quae nos non possumus: & illi qui eos ad faciendum talia inducunt, malefici vocantur.*

Et ideo alii dixerunt, quod per maleficia prestari potest impedimentum carnali copulae. Sed nullum tale est perpetuum: unde non dirimit matrimonium contractum: & dicunt, iura esse revocata, quae hoc dicebant. Sed hoc est contra experimentum, & contra nova iura, quae cum antiquis concordant.

Et ideo distinguendum est. Quia impotentia coeundi ex maleficio aut est perpetua, & tunc matrimonium dirimit: aut non est perpetua, & tunc non dirimit. Et ad hoc experimentum eodem modo Ecclesia tempus triennii prefixit, sicut & de frigiditate dictum est. Tamen haec differentia est inter maleficio & frigiditatem.

frigiditatem: quia qui propter frigiditatem est impotens, ita est impotens ad unam, sicut ad aliam: & ideo quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei ut coniungatur alteri: sed ex maleficio homo potest esse impotens ad unam, & non ad aliam: & ideo quando iudicio Ecclesiae matrimonium dirimitur, utrique datur licentia ut alteram copulam quaerat. Legantur argumenta eiusdem articuli, ubi sophismata quae hodie ut recentia obruduntur, relata, & diluta occurrunt.

XIV. Maleficio istud, quo perturbantur connubia, est fascino, qua, ne coire uxori valeant, impediuntur. De hac fascino inquit Ovidius *Lib. III. Amor. eleg. VII.*

Quis vetat & magicam nervos torpere per artem?

Quid facilius daemone, quam ut frigescant membra quae generationi inserviunt, efficeret? At inquit, opus Dei fortius est opere diaboli. Reponit S. Thomas *loc. cit. ad 2.* quod opus Dei potest opere diaboli impediri, divina permissione. Quod reponunt, diaboli potestatem ad haec maleficia peragenda penitus sublatam esse post Christi adventum, purum putumque commentum est: unde consequitur, neque energumenos amplius reperi, neque exorcismis opus esse. Verum haec obiter, & dicis gratia.

XV. Si haec maleficia orationibus, ieiuniis, poenitentia, exorcismis Ecclesiae intra triennium auferri nequeant, tunc impotentia inde manans, perpetua iudicatur, & matrimonium irritum. Similiter perpetua censetur, si non posset nisi altero maleficio auferri. Numquam enim licet maleficio maleficio expellere; cum maleficio intrinsecus malum sit, non secus ac mendacium.

XVI. Impotentia superveniens matrimonio, ex quocumque capite proficiatur, nullo modo dirimere matrimonium valet. Eiusmodi impotentes nequeunt conari ad concubitum, quando periculum sit effundendi extra vas semen, & experimento didicerint se revera ineptos esse ad copulam. Quod si aliquando contingat eos vas penetrare, & intra illud semen immittere, licet saepius praeter eorum animum aliter contingat, non sunt ab officio uxorio prohibendi.

XVII. Quaest. VIII. *Quid agendum, quando impotentia perpetua, & certa est, & quando de eadem dubitatur?* Resp. Si haec impotentia ante matrimonium certo cognoscatur, neque admitti ad illud possunt, neque illi qui consensu sunt, se coniungere valent. Si contractum coniugium sit, qui consensu im-

potentiae est, reclamare continuo debet, ut ab Ecclesia separetur. Sanchez cum aliis docet, posse, sublato scandalo, ipsos coniuges propria auctoritate se separare.

XVIII. Si dubitatur, an impotentia sit nec ne perpetua, an matrimonium sit consummatum, & sufficienti adhibita diligentia, dubium persistat, validum censendum matrimonium docent; & opponenti contra illud probationem incumbere. Si impotentia certa sit, dubitetur vero, num antecesserit, an supervenerit, Sanchez cum aliis in favorem matrimonii iudicandum docet. Salmanticenses *num. 136.* cum aliis sustinent iudicandum impotentiam praecessisse, irritumque esse matrimonium. Si dubitetur, an perpetua fuerit impotentia, reclamantque coniuges, in iudicio iurare coniuges debent, se numquam potuisse coire; ut colligitur ex cap. *Laudabilem* de frigid. & malef. ubi etiam plura alia praescribuntur, nempe propinquorum testimonium, feminae inspectio facienda a feminis honestis, & viri ab aliis moratis viris. Verum si plura de hoc cupis, lege Sanchez *Lib. VII.* At, ut supra indicavi, eiusmodi lites a coniugum conscientia plurimum pendent. Si animo divisi coniuges fuerint, & mutuo amore vacui, facile impotentiam evincunt. Quare primum omnium illi quorum interest, coniugum animos expendere, monere, hortari, eorumque aeternam salutem revocare ipsis in mentem debent. Si proiectae conscientiae fuerint, facillime se impotentes demonstrabunt aut respectively, aut absolute, prout magis arriserit.

§. IX.

De impedimentis clandestinitatis, & raptus.

I. Impedimentum clandestinitatis, sicut in matrimonio occulto, absque Parochi, & testium praesentia contracto, iure ecclesiastico statutum est. De hoc impedimento supra dictum sufficienter fuit.

II. De raptu, prout est luxuriae species, sermo fuit *Tom. IV. in Decal.* In praesentia spectatur ut est impedimentum & impediens, & dirimens. Raptus dicitur impedimentum impediens, quando homo uxorem ex domo proprii mariti abducit. Raptus iste non modo impedit matrimonium cum femina rapta inire, sed & cum quacumque alia. Ad hoc impedimentum contrahendum non sufficit rapere sponsam de futuro, sed requiritur rapina uxoris sub potestate mariti constitutae, & ipso repugnante. Si enim maritus consentiat,

tiat, nullum oritur impedimentum. Si vero femina in raptum consentiat, repugnante viro, & raptor, & rapta impedimento ligantur. Quare, mortuo marito, uxor rapta nec cum raptore, nec cum alio inire matrimonium potest.

III. Raptus qui est impedimentum dirimens, definitur, quod sit *violenta femine abductio de loco ad locum matrimonii causa*. Duplex violentia: physica una qua per vim e domo sua femina trahitur; moralis altera, quæ minis excitat merum cadentem in virum constantem. Alterutra ad raptum requiritur. Si enim femina a domo parentum, ipsa consentiente, abducatur, etiam si dolo, & fraude decepta, non est raptus inducens impedimentum: quia tunc non raptus, sed fuga est; cum omnis vis, sive physica, sive moralis desit. Nec refert quod femina rapta sit virgo, aut corrupta, sive bonæ, sive malæ fidei. Dicitur *de loco in locum*; id est, de loco in quo est, ad locum in quo sit sub potestate raptoris, deduci debet. Quare si eam de cubiculo in cubiculum, ut eam cognoscat, deducat, non est raptus, ad quem requiritur violenta traductio a potestate paterna ad locum in quo sit sub potestatem raptoris, etiam si nullo modo ab eo cognoscatur: quia ad raptum non requiritur copula. Dicitur *matrimonii causa*: quia si desit hæc intentio, & ob alium finem rapiatur, puta explendæ libidinis, non est proprie raptus. Pœnas constitutas adversus raptorem lege in Trident. *sess. xxiv. cap. vi.* quas pœnas non incurrit raptor, si feminam consentientem abducatur; immo tunc ducere eam potest, etiam si in loco tuto illam non constituat: quamvis reparare iniuriam irrogatam parentibus, aut tutoribus teneatur. Quoniam Concilium spectat libertatem matrimonii, quæ adest, dum mulier consentiens abducitur. Idcirco non jubet Concilium ut, si per vim rapta sit, in domum paternam restitatur; sed ut in loco tuto collocetur, ut libere consentire, aut dissentire valeat. Duas pœnas incurrit raptor ante sententiam iudicis, inhabilitatem ad matrimonium, & excommunicationem. Ad alias pœnas ibidem constitutas incurrendas sententia iudicis requiritur.

IV. Pœnis a Tridentino constitutis subiacet raptor, etiam si abducatur feminam quam de futuro sibi desponsaverat. Quoniam etiam tunc cogi ad matrimonium invita potest. Similiter sicuti nullum est matrimonium inter raptorem & raptam, ita nulla sunt sponsalia. Præfatum decretum non extenditur contra

feminas raptrices virorum, ut communiter Auctores docent.

CAPUT III.

De impedimentis impedientibus.

I. **D**Uplex impedimentorum impedientium genus. Aliud absque delicto, aliud ex delicto proficiscitur. Prioris generis sunt quinque, quæ his versibus continentur.

Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum, Atque catechismus, sponsalia, iungit votum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

II. Posterioris generis sunt septem, his aliis versibus contenta.

Incestus, raptus sponsata, mors mulieris, Susceptus propriae proles, mors presbyteralis, Vel si poeniteat solemniter, aut Monialem Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.

III. *Ecclesia vetitum* significat prohibitionem Superioris, nempe Parochi, Episcopi, Pontificis, ne matrimonium celebreretur tali tempore ob aliquam iustam causam, puta ut deprehendatur aliquod impedimentum, ut evitetur tumultus &c. Transgressio huiusce prohibitionis absolute mortalis est.

IV. *Tempus feriatum* iuxta Tridentin. *sess. xxiv. cap. x.* est a i. Dominica Adventus inclusive ad Epiphaniam usque inclusive, & a die Cinerum inclusive ad octavam Paschæ usque inclusive. Hoc tamen tempore, ieiuniis, & precibus destinato, prohibentur solemnnes nuptiæ. An privata matrimonia sine solemnitate contrahi his temporibus, nulla petita licentia ab Ordinario, possint, alii negant, alii affirmant. Consuetudini propriæ diœcesis hærendum est.

V. *Catechismus*, seu fidei instructio incutit impedimentum quod contrahit ille qui pro infante responderet, dum solemnnes caremonie in Ecclesia suppletur, quando baptisma privatim, urgente necessitate, ministratum fuit. Sicut enim patrini baptismi contrahunt impedimentum dirimens; ita catechismi patrini, qui pro infantibus, dum interrogantur, an credant, an renuntient diabolo, eiusque pompis &c. respondent, quamdam cognationem spiritualem imperfectam, quæ dicitur impedimentum impediens, contrahunt. Sublatum per Tridentinum volunt plures impedimentum istud.

VI. *Sponsalia* etiam cum quacumque persona legitime contracta matrimonium cum alia impediunt. Verum de his supra *disp. II.* iam satis diximus.

VII. *Votum simplex castitatis*, non nubendi,

di, suscipiendi Ordinis sacri, Religionis ingrediendæ est impedimentum matrimonium impediens: quia tale votum pugnat cum matrimonio. Idque verum habet, etiam si votum sit conditionatum. Si votum sit castitatis, peccat nubendo; & numquam petere debitum potest ante dispensationem: reddere tamen valet, quia uxor ius habet ad petendum. Si votum sit non nubendi, peccat contrahendo; sed post contractum licite debitum petere, & reddere posse, aiunt Auctores: at, uxore mortua, a nuptiis abstinere tenetur. Si votum sit Religionis, implere votum astringitur ante consummationem. Si consummet, peccat, etiam dum reddit. Semel consummato, & reddere, & petere tunc illum posse aiunt: quia tunc votum, cum evaserit de re impossibili, suspensum hæret, donec uxor aut moriatur, aut adulteretur, aut consentiat, ut maritus Religionem profiteatur. Mulier licite contrahere nequit cum viro, aliquo ex his votis ligato.

VIII. *Incestus* est, cum vir copulam habet cum uxoris suæ consanguineis, vel mulier cum viri sui consanguineo; & oritur impedimentum usque ad secundum gradum. Si copula habita sit cum sponsæ de futuro consanguineis, Sanch. cum aliis docet restringi impedimentum usque ad primum gradum.

IX. *De raptu*, uxoris impediente quodcumque matrimonium, dictum est *cap. antecess.*

X. *Uxorididum* patratum non animo contrahendi, unde oritur impedimentum dirimens, sed ob iram, vindictam, aliamve causam, impedit matrimonium cum quacumque persona, etiam si uxor deprehensa in adulterio sit; ut constat ex *cap. Interfectores*, & *cap. Quicumque xxxii. quest. II.*

XI. *Susceptio filiorum* parit impedimentum ratione cognationis spiritualis, quod tunc evenit, si coniux filios aut utriusque, aut alterius coniugis aut baptizet, aut ex sacro fonte, vel confirmatione suscipiat, animo negandi debitum coniugale; ut habetur *cap. De eo III. quest. I.* Hoc impedimentum matrimonio privat in perpetuum. Si ex necessitate filius alterius coniugis baptizetur, nullum contrahitur impedimentum.

XII. *Mors presbyteralis* impedimentum inducit, quando quis occidit Presbyterum: quia, cum ex officio assistere matrimonio debeat, merito occisor Presbyteri matrimonio in perpetuum privatur. Ut tamen homicida iste hoc impedimentum incurrat, in foro externo convictus sit oportet; ut colligitur ex

cap. Qui Presbyterum de poenit. & remiss. ut communiter Auctores docent.

XIII. *Pœnitentia solemnns publica* inducit impedimentum, quamdiu illa durat, non quod ipsa crimen sit, sed quia in vindictam criminis patrati imponitur: cum nuptias celebrare, quæ lætitiæ secum afferunt, illos non deceat qui luctui & mœstitiæ operam dant; ut habetur *cap. Fin. xxxiii. q. II.*

XIV. *Coniugium cum Moniali* est ultimum impedimentum, quod tunc contrahitur, quando quis virginem Deo devotam scienter sibi desponsare non dubitat: is in perpetuum matrimonio iure privatur, ob iniuriam irrogatam divino sponso Christo; ut statuitur *cap. His ergo xxvii. quest. I.*

XV. Qui aliquo ex recensitis impedimentis ligatus matrimonium contrahit, non privatur iure debiti petendi, nisi in voto castitatis, & incestu; reddere tamen etiam his ligatus tenetur. In reliquis & petere potest, & reddere astringitur. Advertunt Auctores, exceptis interdicto, voto, & sponsalibus, cetera impedimenta obsolevisse. Præterea in omnibus his impedimentis, præterquam in voto castitatis, Religionis, & in sponsalibus, dispensare Episcopus valet. Et ad hoc quod attinet, consuetudini diœcesis hærendum est.

CAPUT IV.

De potestate dispensandi in recensitis impedimentis.

I. **P**Lura de dispensationibus generatim acceptis dicta sunt *Tom. VI.* quæ videri possunt. In præsentia ea tantum explicabimus quæ ab impedimentis narratis solutionem spectant. Impedimenta iuris naturalis & divini nulli subiacent dispensationi; cuiusmodi sunt ligamen, impotentia perpetua, & consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, votum solemnne approbatæ Religionis, matrimonium ratum. Ab illis ergo impedimentis dispensare Ecclesia potest quæ iure ecclesiastico constituta sunt: quoniam qui legem condidit, ab eadem eximere subditos valet.

II. *Quest. I. Quis facultatem habet dispensandi ab impedimentis dirimentibus?* Resp. Animadvertunt Theologi, agitatum in Tridentino præsentem controversiam, nec fuisse decisam. Nullo quippe canone, aut lege aiunt reservatam esse soli Pontifici summo potestatem dispensandi in impedimentis dirimentibus, exclusis Episcopis. Consuetudo sola, & communis Ecclesiarum usus hanc facultatem

tem summis Pontificibus asseruit. Galliarum Episcopos ab aliquibus impedimentis re ipsa dispensare, narrant Theologi Galli, Turnellius, Habert, & ceteri, ex prædecessorum consuetudine. Verum ut res hæc se habeat, communis est Theologorum sententia, usu & consuetudine accedente, solum Pontificem summum ordinario dispensare a præfatis impedimentis, exclusis Episcopis, & Legatis a latere.

III. Contendunt aliqui, Mendicantes privilegium habere, a Leone X. concessum Augustinianis, dispensandi cum his qui scienter, aut ignoranter contraxerunt cum impedimento affinitatis dummodo notorium non sit, neque ad forum contentiosum deductum. Verum privilegium istud aut commentitium est, aut contrarium usu abrogatum. Salmanticenses *cap. xiv. punct. 1. nu. 5.* referunt, Commissarium generalem Cruciatæ ex delegatione pontificia dispensare posse ab impedimento affinitatis ex fornicatione orto respectu illorum qui bona fide ex parte unius, præmissis proclamationibus, in facie Ecclesiæ contraxerunt, altera parte impedimenti ignara, monita. Facultatem quoque illum habere, ex Castropalao, & Coninch subdunt, constituendi prolem legitimam, etiam mala fide ab utriusque procreatam. Si ex parte unius bona fides ad sit, iure communi proles evadit legitima. Apostolicum quoque Nuntium in sua ditione potestatem habere aiunt dispensandi ab impedimento publicæ honestatis, & constituendi prolem legitimam, ante, & post illud susceptam ex tali matrimonio.

IV. Quæst. II. *An Episcopi, urgente necessitate, dispensare ab aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum valeant?* Resp. Communis sententia adfirmat, dummodo necessitas sit urgens & gravis, & aditus ad Pontificem summum non pateat, & periculum infamiae, vel incontinentiæ, vel alterius mali sit in mora. Finge contractum publice matrimonium, & impedimentum esse occultum, & coniuges absque gravi scandalo non posse separari, nec esse ad Pontificem facilem accessum. Tunc aiunt, si impedimentum tale sit, a quo dispensare Pontifex summus consuevit, posse quoque Episcopum. Quis enim dixerit, Pontifices summos hanc dispensandi facultatem reservare sibi voluisse cum tanto animarum periculo? Nulla expressa lex, nullus canon declarat, Episcopos non posse in sua dicecesi ea peragere in his casibus quæ aternæ ovium salutis necessaria sunt. Ex sola consuetudine

& usu Pontifices summi in eiusmodi impedimentis dispensant. Porro reservatio hæc bonum commune Ecclesiæ, & animarum salutem spectat. Ergo cessat, dum talis urget necessitas, quæ impedit dispensationem a Pontifice peti, & aliunde concedi ab Episcopo potest. Quid quod in lege expressa lata a superiore dispensare inferior valet, necessitate urgente? Ergo multo magis, quando non adest expressa lex, quæ adimat Episcopis talem facultatem. Quid quod numquam Pontifices summi reclamaverunt contra Theologorum sententiam, hanc facultatem Episcopis in dictæ necessitatis casu asserentem?

V. Quæst. III. *An Episcopi ante matrimonium contractum talem impertiri dispensationem possint?* Resp. Adfirmant Sanchez *Lib. II. disp. xl. n. 7.* Salas *disp. xx. sect. 3. de leg. Basilii Pontius Lib. IX. cap. vi. num. 6.* Banacina *n. 6.* Diana *Part. VIII. tract. III. resol. 80.* Castropalao *n. 9.* Candidus, Dicastillus, Corneo; quos citant, & sequuntur Salmanticenses *tract. ix. cap. xiv. num. 11.* P. Viva *quæst. vi. artic. 1. n. 8.* Igitur si mors immineret, & matrimonium necessarium foret ad prolem legitimam constituendam, ad evitandam feminæ infamiam, aut alia gravia mala, scandala, absurda, & difficilis esset ad Pontificem summum recursus, poterit Episcopus dispensationem impertiri ad matrimonium contrahendum. Idem dicendum, si femina nobilis, inquit Salmanticenses (ergo adderem, etiam si non nobilis, sed honesta) parata ad nuptias, confiteretur se habuisse copulam cum consanguineo coniugis in primo, aut in secundo gradu, & dilatio matrimonii inferret illi infamiam, aliudve grave malum, quin effugium evadendi pateret. Idque eadem rationes quas mox adduxi, evincunt. Addunt Sanchez, Henriquez, Navarrus, Sylvestre, posse Episcopum, urgente necessitate, in lege Pontificis, & Concilii dispensare, & in voto simplici castitatis reservato Papæ, quando magnum est incontinentiæ periculum. Ratio universalis est, quod lex quæque ecclesiastica ordinata sit in bonum commune Ecclesiæ, ad caritatem, rectamque Reipublicæ christianæ gubernationem. Concessa est enim a Christo Domino Ecclesiæ, & Pontificibus summis facultas legis condendæ in ædificationem, non in destructionem. Esset autem in destructionem contra caritatem, & contra suavem, inquit P. Viva *loc. cit.* Ecclesiæ gubernationem, velle Pontificem reservare sibi hanc dispensationem cum tanto animarum periculo.

VI.

VI. Duo extrema hac in materia, sicut & in ceteris, declinanda sunt: nempe & nimia dispensandi facilitas absque legitima causa; & nimia severitas non dispensandi, & coarctandi Episcoporum auctoritatem, quæ natura sua ampla est, & solum in bonum Ecclesiæ a summis Pontificibus restricta.

VII. Quæst. IV. *Requiritur ne quod matrimonium contractum sit bona fide, ut Episcopus dispensare ab impedimento valeat?* Resp. Communis sententia docet, non requiri bonam fidem in utroque coniuge, sed sat esse quod in alterutro ad sit: quia, stante bona fide in uno coniuge, matrimonium dicitur bona fide contractum; ut habetur *cap. Cum inhibito*, de clandest. despons. Præterea æquitati repugnat ut ex culpa unius detrimentum subeat innocens. Dicastillus, Henriquez, & alii docent, posse Episcopum dispensare, etiam si mala fides in utroque coniuge præcessisset. Quia licet ex propria culpa in tales se coniecerint angustias, non propterea denegandum illis est remedium necessarium, quando ex una parte imminent recensita pericula, & aditus ad Pontificem non pateat. Probabilior tamen opinio requirit bonam fidem saltem in uno coniuge: idque habetur in Tridentino *sess. xxiv. cap. v.* ubi dicitur, indignos esse dispensatione illos qui mala fide contrahentes, Ecclesiæ benignitate abutuntur. Ut vero dicatur mala fide contrahi, sat non est illos scire, se habuisse copulam cum consanguinea coniugis; sed requiritur ut sciant talem copulam inducere impedimentum: si enim scirent se cum consanguinea contrahere, ignorarent vero consanguinitatem, vel affinitatem parere impedimentum; tum bona fide contraherent, ut docent Bannez, Sanchez, Navarrus, Candidus, Averfa; quos citant, & sequuntur Salmanticenses *num. 10.*

VIII. Quæst. V. *A quibus impedimentis dispensare Episcopus valet extra necessitatis casus?* Resp. Bonacina, Henriquez, Sanchez, Castropalao, & Salmanticenses *num. 13.* docent, Episcopos dispensare posse in impedimento superveniente matrimonio ob affinitatem, cognationem spiritualem, votum simplex castitatis, ut coniuges sibi invicem debitum petant, licet nulla sit necessitas urgens; idque constare aiunt ex legitima consuetudine: & hoc etiam posse Vicarium Episcopi ex vi concessionis generalis ad omnes casus episcopales.

IX. Quæst. VI. *Regulares Mendicantes habent ne facultatem dispensandi ab aliquibus*

impedimentis? Resp. Posse quoque Regulares vi suorum privilegiorum dispensare in impedimento superveniente matrimonio ob copulam cum consanguinea coniugis in primo vel secundo gradu, & ob votum simplex castitatis, ante matrimonium emisum, ut possint invicem non reddere modo, sed etiam petere, docent Sanchez, Diana, Pontius, Castropalao, Averfa, Rodriguez, Candidus, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *tract. ix. cap. xiv. punct. 1. num. 14.* Hæc privilegia concessisse aiunt Iulium II. Martinum V. Benedictinis Monasterii Vallisoleti, S. Pium V. vivæ vocis oraculo Minoribus. Aliud privilegium concessum Iesuitis referunt Sanchez, & Palao. Disputant vero Auctores isti, an, ut Mendicantes possint dispensare, debeant a suo Provinciali, vel Generali specialem habere licentiam. Adfirmant illi, negant isti. Salmanticenses *n. 16.* docent, non requiri deputationem Provincialis, sed sufficere quod deputatio fiat a Superiore conventuali.

X. Hæc quæ de Regularibus circumferuntur privilegia in hac materia, & narrata interpretamenta mihi prorsus commentitia sunt, & arbitraria. Mirum est quod in tam gravi negotio nemo unus referat eiusmodi privilegia; sed assertiones dumtaxat Auctorum infarciunt, qui mutuo se citant, quin unus documenta citata rescribat. Quare hæc omnia ut mera figmenta ego reiicio, donec authenticis documentis novi Doctores qui illa comminiscuntur, legitima evincant. Neque suspicaris, me gratis, & pro arbitrio talia privilegia reiicere. Illa enim sæpius inquisivi, Bullarium Pontificum, a quibus concessa afferuntur, revolvî etiam ab aliis curavi. Nil penitus inventum est. Adhibenda ne fides quibusdam Casuistis, qui in more habent mutuo se se rescribere: & simul atque unus aliquod commentum vulgat, plurimi in fide antecessorum illud citant: & postea ex multitudine Doctorum inferunt: tot ne Doctores falsum narrabunt, illudent, decipient, & quidem in re gravissima? Hac ineptissima argutatione plures re ipsa decipiuntur. Si scire cupis, vera ne an falsa sint eiusmodi privilegia, consule Bullarium. Ex ne actum agam, lege quæ scripsi *Tom. III. in Decal. diss. III. cap. xi.* ubi mera figmenta ostendi esse privilegia quæ citati Auctores allegare solent in Regularium favorem ad dispensandum in votis.

§. V.

§. V.

De causis pro valida, & licita dispensatione a recensitis impedimentis.

I. Plura dixi de dispensationis iustæ causis tum in Disciplina Apostolico-monastica *diff. iv. c. III. tum Tom. III. diff. III. c. XIII.* & fusius *Tom. VI.* Pauca hic nunc delibabo. Antiquis temporibus, inquit Christianus Lupus *Tom. III. in notis ad can. XI. Concilii Rhemensis*, raro Ecclesiam dispensasse. Narrat, Gregorium VI. Gallicanos Episcopos, regnumque ipsum interdicto ecclesiastico ligasse propter matrimonium quod Rex Robertus contraxerat cum Berta com-matre sua, cuius filium susceperat de sacro fonte. Adeo difficilis & perrarus tunc erat dispensationum usus etiam in impedimentis non adeo gravis momenti, ut Rex ipse obtinere dispensationem non potuerit. Alia similia exempla ibidem profert.

II. Concilium Tridentinum *sess. xxv. cap. xviii. de ref. hæc habet: Sicut expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius, evanientibus casibus, & necessitatibus, pro communi utilitate satisfiat; sic frequentius legem solvere, exemploque potius, quam certo personarum, verumque delectu, petentibus indulgere, nihil aliud est quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant universi, sacratissimos canones exacte ab omnibus, & quoad eius fieri poterit, indistincte observandos. Quod siurgens iustaque ratio, & maior quandoque utilitas postulerit, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis a quibuscumque ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum; aliterque facta dispensatio subreptitia censetur.*

III. Quæ. I. Peccent ne Superiores dispensantes sine causa, & an sit valida eiusmodi dispensatio? Resp. Convenit penes omnes, peccare tum concedentes, tum petentes dispensationem absque causa. Disputant, sit ne mortale, an veniale eiusmodi peccatum. Doctor eximius P. Suarez *Lib. VI. de leg. cap. xviii. n. 17.* cum aliis docet esse mortale. Salmanticenses *tract. ix. cap. xiv. punct. 2. n. 17.* cum Sanchez, Rodriguez, Viva, & aliis defendunt esse veniale. Prior sententia vera est, posterior falsa. Dispensationem sine causa crudelem dissipationem vocat S. Bernardus. Quis non videt, leges in bonum commune latis pro arbitrio pessumdare peccatum esse mortiferum? Materiam parvitas excusare a gravi culpa interdum potest.

IV. Ad valorem dispensationis quod at-tinet, communiter Theologi asserunt, inferioris dispensationem in lege superioris absque iusta causa nullam esse. Hinc inferunt. Episcopum invalide dispensare in lege pontificia, puta in lege ieiunii, in votis &c. iusta causa sublata: similiter Papam invalide dispensare in voto, iuramento, & in quacumque lege divina, aut naturali absque legitima causa. Quamquam, si vere loqui volumus, in his legibus Papano dispensat; sed solum interpretatur, ut supremus œconomus & custos legum, in hoc aut illo casu legem divinam non obligare.

V. Communiter vero docent recentiores, legislatorem in lege a se lata valide dispensare posse absque iusta causa: quia, inquiunt, in propria causa legislator operatur tamquam dominus. Ergo sicut prodigus, inquit P. Viva *quæst. vi. art. 2. num. 2.* valide transfert suorum bonorum dominium, tamen si prodigendo peccet: ita legislator valide in propria lege dispensat, quamvis sine iusta causa dispensando delinquat. Subdit P. Viva cum P. Suar. *Lib. VI. de leg. cap. xix.* quod si legislator secum dispenset in propria lege abque legitima causa, invalida sit dispensatio; quamvis in illa ipsa lege valide dispenset cum subditis. Quanam discriminis ratio? Manifesta est, inquiunt. Quoniam superior observantia legis suæ non subicitur vi suæ legis; cum nemo imperare sibi valeat: sed obstringitur vi legis naturalis, quatenus superior debet se conformare communitati. Ab hac autem lege naturali nequit sine iusta causa se dispensare. Ergo dum se observationi legis suæ absque iusta causa subducit; invalida exemptio est. Contra subditi immediate vi legis superiori obligantur. Ergo valide superior eos, legitima etiam causa sublata, ab observantia legis suæ eximit.

VI. Hæc recentiorum doctrina mihi non arridet, & distinctio dispensationis quam legislator respectu sui, & subditorum exercet, arbitraria & commentitia mihi videtur. Lex quæque in bonum commune lata est. Lege naturali & divina legislator obstringitur hoc bonum commune promovere, non modo respectu sui, verum etiam respectu subditorum. Hoc discrimen est legislatores inter & subditos, ut *loc. cit.* ex S. Thoma animadverti, quod illi *directive*, isti *coactive* subduntur legi. Ergo qua ratione affirmant recentiores isti invalide secum, eadem ratione affirmare debent invalide cum subditis legislatorem dispensare in lege propria absque iusta causa.

VII.

VII. Concilium Tridentinum *sess. xxiv. cap. v. de ref. hæc statuit. In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro; idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu numquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam. Cedo. An non obstringitur Papa lege naturali & divina, ut Ecclesiæ supremum caput, & legislator, hanc, & alias omnes ab Ecclesia, & a seipso, ut Superiore supremo, latis custodire, promovere, & conservare? Quis inficias iverit? Ergo, sublata iusta causa, irritè dispensat: quia dispensat contra legem naturalem, & divinam, qua obstringitur promovere legum observationem.*

VIII. Quæst. II. Quanam sint cause iuste dispensandi in impedimentis matrimonii? Resp. Plures assignant recentiores causas. 1. est bonum pacis, ablato litium, discordiarum, scandalorum, rixarum. 2. Si in oppido in quo mulier degit, commode non inveniat coniugem parem cui nubat: quia non tenetur aut propriam patriam relinquere, aut impari nubere. 3. Defectus dotis, dum mulier congruam invenire dotem nequit, qua iuxta sui status conditionem possit in matrimonium coniungi; inveniat autem consanguineum, qui absque dote illam recipiat. Quod verum est, inquiunt, etiam si parentes, fratresve divites habeat, qui nolint, aut nimis differant dotem tradere. 4. Conservatio divitiarum in eadem familia, & successione, quando peritura esset, nisi coniugium fieret inter consanguineos. 5. Instauratio matrimonii bona fide contracti; immo etiam si mala fides adfuerit ex utraque parte, si matrimonium sit consummatum, & scandalum inferret separatio, aut femina infamia immineret. 6. Postulatio magnorum Principum, quibuscum non nisi in secundo gradu consanguinitatis dispensandum, Tridentinum ait. Nomine magnorum Principum Reges intelligunt, qui absolutum habeant dominium. Neque acceptationem personarum Ecclesia exercet, dum facilius cum his dispensat: quia convenit Ecclesiæ eiusmodi magnos Principes habere benevolos. 7. Excellentia meritorum erga Ecclesiam, vel petentis, vel eius pro quo petitur. 8. Administratio pecuniæ in subsidium Ecclesiæ.

IX. Quæst. III. Sunt ne legitime omnes recensite cause? Resp. Iudicium istud illis quorum interest, remitto. Mihi profecto omnes non probantur. Ultima præsertim mihi displicet. Quid? Ob pecuniam relaxare *Conc. Theol. Tom. X.*

Ecclesiam leges suas decet, vel expedit? Respon-dit P. Viva quæst. vi. art. 2. num. 4. Notat tamen Sanchez, quod petens sine causa dispensationes matrimoniales exhibendo copiosam eleemosynam non peccet, sicuti nec qui sine causa iis petitis utitur. Ratio est, quia quamvis sine causa petantur, non conceduntur tamen sine causa. Nonne egregia & robusta ratio? Utique non conceduntur propter pecuniam. Et istæ pecuniaræ dispensationes licitæ erunt? Quæ non mustitabunt Novatores, talia dum legunt? Tridentinum tria statuit, nempe dispensationes 1. raro, 2. ex causa, 3. gratis concedendas esse: & benigni recentiores non pauci conceptis verbis oppositum docent, pro causa obtrudentes, ne dentur gratis, sed pro copiosa pecuniæ subministrazione. Numquid legum relaxatio fodina est, unde haurire pecunias Superiores debeant?

X. Quæst. IV. An cessante causa movente ad dispensationem, hæc corruat? Resp. Omnes docent, necessum esse causam extare, dum dispensatio conceditur. Disputant vero, num si concessa dispensatione, antequam perficiatur matrimonium, cesset causa finalis, seu principaliter movens, cesset ipsa dispensatio. Negant Salmanticenses *nu. 29.* cum pluribus aliis, quos citant. Quoniam, inquiunt, gratia dispensationis completur continuo ac conceditur; & auferitur vinculum impedimenti: ergo si tunc vera extat causa, dispensatio est valida, & impedimentum auferitur. Porro, ablato semel per veram dispensationem impedimento, hoc amplius non reviviscit, quemadmodum lex, semel ob veram causam abrogata, non resurgit, licet causa cesset. Accedit quod dispensatio est absoluta, & non conditionata: ergo, existente tempore expeditionis vera causa, dispensatio suam obtinet effectum.

XI. Oppositam sententiam docent Sanchez, Dicastillus, & alii, obicientes: si quis dispensationem obtineat comedendi carnes ob debilitatem, & fiat robustus, cessat dispensatio: ergo idem in casu præsentis. Negant, consequentiam. Quia quando datur dispensatio ab iis quæ habent tractum ut dicitur, successivum, ut in ieiunio, carniæ comestione, & similibus, quasi multiplex est; & tamdiu durat, quamdiu causa persistit. Impedimentum autem individuum est, & semel ablatum non reviviscit: ideo dispar ratio. Quare prior sententia est probabilior.

XII. Quæst. V. Quid sit dispensatio subreptitia? Resp. Dispensatio subreptitia ea dicitur quæ ex errore, seu ob falsitatem ex-

O

prel-

pressam, aut veritatem occultatam conceditur. Dispensationes, seu rescripta pontificia, aliorumque Principum duplicis generis sunt. Alia *iustitiae*; quæ ad lites dirimendas imperiri solent. Alia *gratiæ*; quibus beneficia Ecclesie impertiuntur. Rescripta iustitiae per subreptionem obtenta, ipso iure non sunt irrita, nisi per exceptionem elidantur: quia his rescriptis non resolvuntur lites, sed modus præscribitur quo iudex decidere lites possit: & contra hæc rescripta pars opponit ad detegendum errorem. Rescripta gratiæ subreptitia, aut obreptitia ipso facto nulla sunt, & irrita.

XIII. Causa concedendæ dispensationis duplex: alia finalis, sine qua rescriptum nullo modo conceditur, aut nonnisi limitationibus, & conditionibus coarctatum; alia impulsiva, quæ allicit quidem Superiorem ad facilius impertiendam gratiam, illa tamen sublata, nihilominus absolute eandem concederet.

XIV. Quæst. VI. *Quæ veritatis occultatio, & falsitatis expositio reddat dispensationem subreptitiam?* Resp. Quilibet omissio veritatis, quæ iure, stilo, aut consuetudine exprimi debet, aut allegatio falsitatis, quæ supprimi iure deberet, aut pertineat ad causam finalem, rescriptum subreptitium reddit; secus, si error attineat ad causam impulsivam tantum, & allicientem. Ratio seipsa patet. Nam quando ius, aut consuetudo, aut stilus aliquid exprimendum iubet, illud requirit tamquam formam, seu causam præscriptam, a qua gratia concedenda pendet. Ergo hac sublata rescriptum nullum est. Similiter dispensatio pendet a causa finali movente: qua cessante, cessat gratiæ concessio. Tandem si error pertineat solum ad causam impulsivam, seu allicientem, tunc rescriptum valet: quia sine hac causa concederetur. Exemplum communiter Auctores subiiciunt eleemosynæ factæ pauperi improbo. Paupertas est causa finalis, quæ movet divitem ad erogandam stipem; improbitas, aut probitas sunt causæ allicientes, vel retardantes eleemosynam. Si paupertas deficeret, restituenda eleemosyna esset ex defectu causæ finalis: si hæc adsit, licet pauper sit improbus, valida tamen est eleemosynæ traditio.

XV. Quando in dispensationis petitione plures causæ exponuntur, si nulla ex se sufficiens sit, subreptitia est dispensatio: nec facta est ut ex omnibus partim veris, partim falsis una conflatur causa sufficiens, si quilibet e se insufficientis sit. Quando vero quilibet fet-

orism sufficiens sit, licet aliqua falsa foret, non propterea subreptitium rescriptum reputatur. Quando dubitatio occurrit, an causa falso exposita, sit tantum impellens & alliciens, an finalis & movens, atque adeo an dispensatio sit valida; Salmanticenses n. 37. cum Sanch. Palao, & aliis validam præsumendam asserunt: quia, inquit, semper præsumptio stare in favorem actus debet. Sed hanc opinionem ut falsam reiicio. Impedimentum enim certum est, & dispensatio dubia. Dubium autem elidere certum nequit.

XVI. Disputant Auctores, an necesse sit ut ille ipse qui indiget dispensatione, illam petat. Et communiter negant, sed fat esse ut pater, ut consanguineus, eo inscio pro quo petitur, dispensationem impetret: non prodest tamen dispensatio, nisi ab illo qui ea indiget, acceptetur. Addunt, si impedimentum idem utrumque coniugem afficiat, fat esse petere pro uno. Si vero ambo habeant duo impedimenta, quorum unum non pendet ab altero, ut si uterque votum castitatis emisisset; tum uterque petere dispensationem debet. Si occultatio veri, aut expressio falsi sit dumtaxat circa partem petitionis, si dispensatio est dividua, valet pro ea parte quæ est vera; & irrita est pro parte quæ est falsa. Quis ligatus castitatis voto petit dispensationem, & quia gravi tentatione pullatur, & ut nubat consanguineæ, quæ nequit alterum reperire maritum. Si prima causa vera sit, liber a voto manet, & ducere uxorem potest; si altera causa falsa sit, nequit nubere consanguineæ. Si mala fide processit, tota dispensatio nulla est.

XVII. Quæst. VII. *Quando petitur dispensatio inter consanguineos, vel affines, exprimentur ne est copula incestuosa inter eos habita?* Resp. Disputant in utramque partem super hac quæstione Auctores. Pontius, Henriquez, Hurtado, Perez, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses n. 40. quibus accedit P. Viva quæst. vi. art. 3. num. 8. negantem opinionem defendunt: quia neque incestus indiget dispensatione, cum non sit impedimentum; neque ius, aut stilus præscribit ut hæc copula manifestetur.

XVIII. Contra Sanch. Diana, Castropalaus, Laymanus, Coninch, Filliucius, & alii defendunt, manifestandam esse; & ita declarasse Congregationem Cardinalium tenentur; idque ex stilo Curie haberi. Deinde manifestatio istius copulæ incestuose diffidorem reddere videtur dispensationis affectionem. Quando enim copula hæc manifesta-

tur, aut maior pecuniæ summa imponitur, aut severior pœnitentia. Respondent prioris sententiæ patroni, stilum Curie non obligare extra Curiam, nisi aliquo pontificio decreto confirmatus sit. Alii respondent, Congregationem Cardinalium declarasse exprimentam esse copulam ut quid securius & tutius, non ut quid probabilius. Sed hæc mera signimenta probabilistica sunt, atque adeo reiicienda: quare posterior sententia probabilior est.

XIX. Salmanticenses *tract. ix. cap. xiv. punct. 3. nu. 41.* Ex quo inferunt fere omnes Doctores nostræ sententiæ, & inferri ex illa testantur Sanch. *Lib. VIII. disp. xxv. a n. 12.* & Palaus loco proxime citato, quod si talis dispensatio remittatur Episcopo, & ille, antequam expediat eam, interroget contrahentes, an copula inter eos incestuosa sit habita, *possunt ipsi negare, etiamsi præstito iuramento interroget*: quia talis interrogatio est superflua, & iuridice in tali re non interrogat: & sic non tenentur iuxta illam respondere, sed asserere non fuisse inter eos copulam; & ne veritati contraveniant, in mente retinere possunt, *ne tibi dicamus.* Immo etiamsi in rescripto Pontificis veniat illa clausula: *Nisi copula inter eos fuerit habita*: quia intelligitur de publica, non de secreta.

XX. Hæc opinandi ratio tribunal erigit supra Episcopos, & Pontifices summos vel in ipsis sacramentorum causis. Episcopi, ac Pontifices iubent, & sacratissimo iure iurando adigunt ut copula manifestetur: denuntiant se dispensationem, ad valorem sacramenti necessariam, nolle concedere, nisi hæc copula manifestetur. Et citati Doctores nostræ sententiæ, inquit Salmanticenses, propugnant te posse Episcopo ex tribunali interroganti negare talis copulæ factum, & hanc negationem iuramento confirmare. *Eccur?* Quia iuridice non interrogat. Quis definit Episcopum iuridice non interrogare? Doctores citati pro nostra sententiâ? At alii Doctores adfirmant Episcopum iuridice interrogare. *Et ideo utraque sententiâ*, inquit Salmanticenses, *est satis probabilis.* Ergo ipsorum Doctorum ore satis probabile est hunc iuratore esse periurum, & quidem in publico tribunali, & in causa sacramentaria. En in quæ monstrosa laxitatis extrema concit nova opinandi ratio, a simplicitate evangelica aliena. Nec diutius immorandum est in refellendo commento sane horridulo.

XXI. Quid, si copula inter consanguineos

habita, eo animo patrata sit ex parte utriusque, ut facilius obtineatur dispensatio? Respondent præfati Doctores, manifestandam esse, si copula, & infamia inde manans producat, ut causa princeps ad dispensationem obtinendam. Duo tamen addunt. Primum, si intentio hæc fuit sola mente concepta, non est manifestanda. Alterum, si copula non allegetur ut causa principalis, sed sint aliæ causæ sufficientes pro impertienda dispensatione; tunc & copulam, & malam fidem retineri posse adfirmant. Sed hæc omnia arbitraria & vana sunt, quæ seipsis evanescent.

XXII. Quæst. VIII. *An dispensatio sit subreptitia, quando non manifestantur omnia impedimenta?* Resp. Convenit penes omnes subreptitiam esse dispensationem, nisi manifestentur omnia impedimenta quæ obstant matrimonio, & quibus ligantur contrahentes. Nec fat est declarare præcipuum. Quare si contrahentes habeant impedimenta affinitatis, consanguinitatis, criminis, adulterii cum promissione, voti &c. omnia, quibus ligantur, patefacienda sunt. In impedimento consanguinitatis, & affinitatis exprimi debent gradus lineæ rectæ, vel transversæ. Quo enim propinquiores sunt gradus, eo difficilius est dispensatio. Si ex ignorantia exprimat secundus loco tertii, dispensatio obtenta valet: quia tertius continetur in secundo; & si dispensatio pro secundo gradu data est, eo magis pro tertio. Quando autem gradus sunt inæquales in linea transversa, ut si unus sponсорum in tertio, alter in quarto distet a stipite, disputatur, an satis sit ut remotior manifestetur. Si unus sit in primo, alter in secundo gradu, dubio procul exprimendus est primus; ut S. Pius V. in suo motu proprio, cuius initium est *Santissimus*, dato an. 1566. declaravit. In reliquis autem gradibus, ut dictum est supra, tot gradibus duo distant inter se, quot remotior distat a stipite. Ambo tamen gradus in dispensatione obtinenda declarari solent.

XXIII. Quæst. IX. *Si quis super eodem impedimento bis dispensationem obtineat, tenetur ne manifestare priorem?* Resp. Titius obtinuit dispensationem, ut contraheret cum Navia consanguinea sua: hac mortua, contrahere vult cum Berta altera consanguinea. Respondent communiter, non esse necessariam prioris dispensationis mentionem, quando impedimentum est eiusdem rationis, non ortum ex crimine, sed ex consanguinitate, vel affinitate; vel sit diversæ rationis, ut si prius

voti dispensationem obtinuit, & postea petat dispensationem ab impedimento consanguinitatis: quia talis manifestatio non reddit dispensationem difficiliorem. Contra si impedimentum ortum ex crimine sit aut uxoricidii, aut adulterii cum sponsione matrimonii, tum si secunda dispensatio obtinenda sit, prioris mentio facienda est; quod ex repetito scelere difficilius reddatur dispensatio secunda. Si quis vero dispensationem quam alicuius impedimenti petiit, non obtinuerit, haud requiritur ut, si novam impetrare studeat five ab eodem, five ab altero Pontifice, prioris mentionem faciat; ut docent Sanchez, Suarez, Pontius, Palaus, quos citant, & sequuntur Salmanticenses num. 48. Qui vero plura habet impedimenta eiusdem rationis; ut si quis velit ducere Bertam ex duplici capite consanguineam; vel quacum duplicem habet affinitatem, quia cum duabus eiusdem

fororibus est fornicatus; vel duplicem cognationem spiritualem, quia duos illius filios ex sacro lavacro suscepit, vel unum ex sacro fonte, alterum ex confirmatione; aliqui contendunt sat esse unum exprimere impedimentum in gradu propinquiori. Sed probabilior & vera sententia docet, exprimendam esse consanguinitatem, affinitatem, vel cognationem duplicatam, ex diverso capite proficiscentem. Disputant quoque, num qui pluribus impedimentis ligatus est, debeat omnia simul exponere; an vero sufficiat ut unum in una, aliud in altera petitione exponat, nulla facta in petitione dispensationis unius mentione alterius. Probabilior sententia docet, debere omnia simul exponi; idque ex Curiae praxi, & consuetudine. Impedimentum enim cum altero coniunctum difficiliorem reddit dispensationem.

DISSERTATIO IV.

DE OBLIGATIONE, ET PECCATIS SPONSORUM ET CONIUGUM.

CAPUT I.

De fine sponsalium, obligatione, & peccatis sponsorum.

I. **Q**uest. I. *Quis sit sponsalium finis?*
Resp. Ideo ab Ecclesia instituta sponsalia sunt, ut fideles ad magnum matrimonii sacramentum virtutibus, & sanctimonia ornati accedant. Sunt enim ad hoc sacramentum sponsalia, quod catechumenatus ad baptismum, tonsura clericalis ad Ordines, novitatus Religiosorum ad solemnem monasticam professionem; ut in *Supp. qu. XLIII. art. 1. ad 6.* docet Angelicus, inquit: *A prima sponsione dicuntur sponsalia proprie, quae sunt quadam sacramentalia, sicut exorcismus baptismi.* Praecipue ad haec tria sacramenta rite suscipienda Ecclesia virtutum exercitio disponendos preparandosque fideles statuit: quia in horum susceptione novum vitae genus amplectuntur, novumque statum profitentur. Quomodo autem novi status onera, officia, munia, ut decet, & expedit tum famulus, tum Reipublicae, nedum privatae felicitati, sustineant, nisi optime morati, imbuti, probatique ad illum accedant? Quemadmodum igitur qui Religio-

nem monasticam professuri sunt, sub experrecti magistri cura & vigilantia constituuntur candidati, ut quae profiteri debent, apprime perdiscant; ita sponsi sub proprii Parochi magisterio tyrocinium status coniugalis exercere debent, ut ad tantum sacramentum celebrandum se se praeparant, atque ad ea quae heinc consequuntur munera sustinenda bene affecti disponantur.

II. **Q**uest. II. *Quae sint Parochorum munia in sponsorum instructione?* Resp. Primum omnium instruere iuvenes, & puellas Parochus debet ne sponsalia tumultuarie & repente contrahant, neque in tabernis, locisque profanis, non post computationes, ludica spectacula, choreas: sed praemittant serias considerationes, & coram testibus, praesertim parentibus, singularis pietatis affectu praeparati ad ritum hunc sacramentalem celebrandum accedant. Sponsorum in christiana religione peritiam Parochus exploret, utrum ea calleant quae ut Christiani ignorare si ne peccato nequeunt. Praeter vero ea quae Christianos scire convenit, in iis erudiantur oportet quae statum coniugalem spectant. Monendi graviter sunt ne sub eodem tecto habitent, ne mutuis & flagrans amor ex nimia propinquitate & familiaritate erumpat in flammam impuras.

III.

III. Eos instruat ex antiqua Ecclesiae consuetudine sponsalia, & matrimonia celebrari consuevisse per fidelium preces, & Ecclesiae benedictionem, ut molestiam carnis tribulationem, quae sociare matrimonia solet, perferre christiana fortitudine maritali queant. Tertullianus *Lib. II. ad uxor. cap. VIII.* haec docet. *Unde sufficiamus ad enarrandum felicitatem eius matrimonii quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet? Nam nec in terris filii sine consensu patrum recte & iure nubunt.*

IV. Ut veram Christianorum matrimonii imaginem imprimere sponforum animis Parochus valeat, illis primum serio meditandum proponat increatae Sapientiae ordinem, quo Deus propagare animas illas voluit quae damnatorum spirituum sedes occupatae sunt. Propagationem hanc carnalem simul & spiritualem, seu divina gratia fecundatam esse voluit. Heinc est quod personae huic generationi destinatae primum sponsalia, quae sunt quidam sacramentalis ritus, inquit S. Thomas, contrahunt, & peracto christianarum virtutum tyrocinio, magnum matrimonii sacramentum suscipiunt, quo illorum animae Redemptoris gratia sanctificantur ad sobolem procreandam. Felicia, ait Tertullianus, matrimonia quae Ecclesia conciliat, seu quae fiunt in spiritu Ecclesiae, & propter fines a Deo praestitutos. Subdit Tertullianus, matrimonia oblatione confirmari, cum nempe ab Ecclesiae praepositis celebrata inter Missarum solemnia, & communes fidelium preces caelesti benedictione signantur sponsi. Quemadmodum ad cetera sacramenta rite suscipienda praecedunt sacramentalia, ut aqua lustralis, eulogiae, & interiores animi virtutes; sic sponsalia sunt, ut ex S. Thoma & Tertulliano vidimus, quaedam sacramentalia, quibus matrimonii candidati obsignati, in eis praesertim exercere se virtutibus debent quae ad foedus coniugale integrum intaminatumque custodiendum ducunt. Et eo maior ac diligentior sit sponforum praeparatio oportet, quo non sibi tantum, sed aliis quoque inservire sponsi debent. Sunt quippe coniugati personae publicae, ad propagandam conservandamque christianam Rempublicam, Dei populum multiplicandum, & paradysum implendum electae. Hoc & sponsalia, & matrimonia divina institutione spectant.

V. Virgo, contractis sponsalibus, velanda est, inquit Tertullianus, idest hominum, & praesertim sponsi oculis, colloquiis, & fa-

miliaritati se subducere debet, ne virginitatis flos fordes contrahat, & reciproca libidine divinum maledictionem loco caelestis benedictionis sibi conciliet. Caste, modeste, & pudice se gerant desponsatae, ut amorem, non carnalem, sed divinum in sponsis suis accendant. *Desponsata quidem habent exemplum* (inquit Tertullianus *Lib. de veland. virg. cap. XI.*) *Rebecca, quae cum ad sponsum ignotum adhuc ignota perduceretur, simul ipsum cognovit esse quem de longinquo prospexerat, non sustinuit dexteram colluctationem, nec osculi congressionem, nec salutationis communicationem; sed confessa, quod senserat, idest spiritu nuptiam, negavit virginitatem velata.* Ibidem: *O mulierem iam de Christi disciplina! Ostendit enim etiam nuptias de aspectu, & animo fieri, quemadmodum stuprum. Quid quod non Rebecca modo, verum etiam ethnicarum sponfarum exemplum christianis sponsis opponit Tertullianus? Exterioris apparatus vanitatem, & nuptiarum mulierum pompas carpit. Exprobrat christianis sponsis vel ipsa naturae iura profcindere, & pudorem ipsum a natura insitum, quemque ethicae sponsae custodiunt, a Christianis dedecorari. At quin etiam (pergit ibi Tertullianus) apud Ethnicos velata ad virum ducuntur. . . . A nobis nec naturalia servantur, quasi alius sit Deus natura quam noster. Et rursus cap. XII. clamat contra sponfarum exquisitiorum cultum, superstitiosumque ornatum. *Vertunt capillum, & acu lasciviore comam sibi inferunt, criminibus a fronte divinis apertam professae mulieritatem. Iam & consilium forma a speculo petunt, & faciem morosiore lavacro macerant, forsitan & aliquo eam medicamine interpolant, pallium extrinsecus iactant, calceum stipant multiformem. . . . Quid singula persequor? Sola autem manifesta paratura rotam circumferunt mulieritatem. Secessionem ab hominum consortio desponsatis virginibus praescribit ibidem cap. XIV. & XV. Tertullianus. Profligati pudoris monstrosos abortus exponit, & mala quae studium placendi hominibus parit, sigillatim describit. *Ipsa concupiscentia non latendi non est pudica: patitur aliquid quod virginis non sit, studium placendi utique viris. Quantum velis bona mente conetur, necesse est publicatione sui periclitetur, dum percutitur oculis incertis, & multis, dum digitis demonstrantium titillatur, dum nimium amatur, dum inter amplexus, & oscula assidua conculescit. Sic frons duratur, sic pudor teritur, sic solvitur, sic discitur aliter iam placere desiderare. Sed enim vera, & tota, & pura***

Conc. Theol. Tom. X.

O 3

virginitas nihil magis timet quam semetipsam : etiam feminarum oculos pati non vult : alios ipsa oculos habet . Confugit ad velamen capitis , quasi ad galeam , quasi ad clypeum , qui bonum suum protegat adversus ictus tentationum , adversus iacula scandalorum , adversus suspiciones , & susurros , & emulationem , ipsum quoque livorem .

VI. Hæc iam obsolevisse , & contrario usu antiquata , reponit mollioris Ethices patroni nonnulli , qui videntes oppositam corruptelam usquequaque grassantem haud posse coerceri intra præscripta & a natura , & a Scripturis pudoris , & christianæ modestiæ confinia ; Scripturarum testimonia , & Patrum doctrinam , immo ipsa naturæ iura aptanda & accommodanda quoquomodo hodiernis moribus , probabiliter opinantur . Sed veritatis zelo succensus Tertullianus cap. xvi. hoc pacto detonat . *In his consistit defensio nostræ opinionis secundum Scripturam , secundum naturam , secundum disciplinam . Scriptura legem condit , natura contestatur , disciplina exigit . Cui ex his consuetudo opinionis prodest , vel qui diversa sententiæ color est ? Dei est Scriptura , Dei est natura , Dei est disciplina . Quidquid contrarium est istis , Dei non est . Si Scriptura incerta est , natura manifesta est . Et de ipsius testimonio Scriptura incerta non potest esse . Si de natura dubitatur , disciplina , quid Deo magis ratum sit , ostendit . Nihil est illi carius humilitate , nihil acceptius modestia , nihil perosius gloria , & studio hominibus placendi . Illud itaque sit tibi & Scriptura , & natura , & disciplina , quod ratum Deo inveneris , sicut iuberis omnia examinare , & meliora quæque sectari .*

VII. Hæc , quantumvis paululum prolixiora , rescribere ex Tertulliano volui , (& ne similia ex Patribus ferme omnibus transcribam , solius brevitatis studium impedit) ut veram & antiquam sponfarum & sponforum disciplinam inculcandam hodiernis sponfis præsentem habeant Parochi . Altius tibi clamare debent . Si disciplina , si mores mutati sunt , numquid Scripturæ sanctæ , numquid divinæ leges mutatae sunt ? Numquid mutata natura est ? numquid minus ad malum prona ? numquid minus libidinosa , minus fragilis , minus lubrica ? Immo ardentior , impudentior , luxuriosior facta est usu & consuetudine , inquis . Fortioribus ergo repagulis coercenda , efficacioribus remediis sananda , acriori studio custodienda . Hæc , inquam , inculcare Parochi , hæc exaggerare debent propter electos , & ut reprobi nullam habeant excusa-

tionem . Ex Patribus , ex Ritualibus , & ex ipsis Scripturis sanctis documenta tradenda sponfis hauriant .

VIII. Imbuant præterea Parochi sponfos propriæ curæ subiectos , doceantque gravissima onera quæ statum conjugalem comitantur , amorem illum constantem & reciprocum , quo se , sive infirmos , sive sanos , prosequi , patientiam robustam , qua mutuas infirmitates , defectus , excessus tolerare debent . Onus gravissimum educandæ sobolis , regendæ familiæ , & omnia in Dei gloriam dirigendi sedulo explicabunt . Moneant gravioribus verbis ut si aliqua peccandi consuetudine alteruter irretitus sit , statim eradicare illam studeant , ne aut absolutio illis tum denegetur , cum celebrandæ sunt nuptiæ , aut sacrilege sacramentum matrimonii perficiant ; & novi status fundamenta sacrilegiis , & flagitiis iaciant , unde postea innumera mala , dissidia , odia , & rixæ intestinæ manent . Diligenter eos instruat , ut amore christiano & divino se se diligere discant : quia si idegerint , integro vitæ decursu eadem flamma ardebunt ; contra , si ab amore impudico & venereo , si ab amplexibus , osculis , & actibus obscenis orsa duxerint , & in hac , & in futura vita pice , & sulphure exurentur . Voluptates carnales sitim non extinguunt , sed irritant & augent . Vehementi desiderio concupiscuntur divitiæ ab avaris , puellæ ab impudicis , at possessa statim vilescunt . Redacta sponsa in sponfi potestatem & usum , paucis post diebus fastidio illi est & tædio , nisi divinus amor vinculum firmet conjugale . Cur communiter matrimonia non sunt amoris reciproci foedera , non mutua benevolentia & tranquillitatis nexus , sed discordiarum , odiorum , & ærumnarum occasiones ? Quia impotens libido , obscæna flagitia , & scelerum catena , non Christi sacramentum corpora coniunxit : ligavit non in Domino , sed in luto luxuriæ , non secus ac equos & mulos , quemadmodum Tob. vi. dicitur . *Qui coniugium ita suscipiunt , ut Deum a se , & a sua mente excludant , & suis libidini ita vacent , sicut equus & mulus , quibus non est intellectus , habet potestatem demon super eos . Tu autem ... accipies virginem cum timore Domini , amore filiorum magis quam libidine ductus , ut in femine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris .*

IX. Plura legere Parochus poterit saluberrima documenta tum in Scripturis sanctis , tum in ritualibus libris , sponfis explicanda , illa ex altari , alia in tribunali poenitentia . Hortari enim debet sponfos ut divina sacra-

menta frequentent , quorum gratia & inardescentem libidinem comprimere , & animos virtutum officiis ornatos præparare ad sacramentale foedus stringendum valeant . In confessione verbis gravissimis instruet , qua castimonia , quo pudore , & honestate exercere matrimonium debeant . Sermonem temperabit pro sponforum diverso acumine & cognitione . Si prudens Parochus fuerit , omnia quæ ad christianam instructionem necessaria fuerint , manifestare poterit , quin verbum pronuntiet minus pudicum & castum . Imbuet illos , ea tantum permitta conjugatis esse quæ generandis in Christo filiis conducunt , iis omnibus reiectis quæ pudor a natura insitus abhorret . Si bene morati sponfi fuerint , brevis de matrimonii usu instructio , semper intra , numquam extra confessionem facienda , sufficit . Quare in id incumbere Parochus in primis debet , ut in sancto Dei timore educet exerceatque puellas , & iuvenes ; & castos , pudicos , Deique progeniem propagantes efficiet coniugatos .

CAPUT II.

Plures opiniones casuisticae de peccatis sponforum resolvuntur .

I. **A** Udisti , christiane lector , sanctam sponforum disciplinam ex divinis Scripturis , & ex Patribus haustam . Sed heu , heu , quam diversa est illa quam mox descripturus sum ex quibusdam modernis Doctoribus . Sponfos , si fide sibi promittant absque intentione , & animo promittendi , & se obligandi , communiter omnes vel benigniores Casuistæ docent peccare mortaliter quia in re gravi unus decipit alterum , dum verbis exterius serio contractum sponsalium ineunt . Peccant similiter , si fraudolenter in re gravi ad contractum pertinente se decipiant ; puta , si sponfus falso iactet nobilitatem , ac divitias , & sponsa dotem . Sincere itaque & candide omnia quæ contractum spectant , manifestare oportet .

II. Non obtrungi ad nuptias contrahendas , quando sponsalia ab alterutra parte fide contracta fuerint , docent Sanch. Lyman. Tamburin. quos citat , & sequitur Sporer Part. IV. cap. II. sect. I. n. 417. quia , inquit , homo non tenetur dictis suis facta conformare per se loquendo . Promissioni autem facta consensus desinit , sine quo non oritur obligatio iustitiæ . Si tamen parti deceptæ damnum immineret , & non posset alia via illud compensare , tunc teneretur deceptor partem de-

ceptam ducere ; ut si sponfus spe futuri matrimonii invitam virginem deflorasset : quod tamen , ut supra dixi , raro contingit , scilicet deflorari invitam . Non admitto tamen horum Auctorum doctrinam , quod nempe homo non teneatur dictis suis facta conformare . Immo oppositum dicendum est , ut alibi fufius ostendi .

III. Si sponfi se se copula carnali cognoscant ante initum matrimonium , peccare illos mortaliter adfirmant omnes . Quidam moderni , inquit P. Sporer loc. cit. n. 427. nimium extenuant hoc peccatum , dicentes , *id esse levissimum inter mortalia , & gravissimum inter venialia .* Levissimum inter mortalia ? Unde extenuatur malitia hæc ? Immo augeatur , quod candidati ad sacramentum celebrandum mortiferis flagitiis se se indignos constituent . Diximus supra , sponsalia sacramentalia quædam esse : ergo , præter peccatum fornicationis , ritum hunc profanant .

IV. Quæst. I. *An sponfi peccent mortaliter delectando se morose de copula futura cogitata ut presenti ?* Resp. Absolute affirmant omnes etiam benigniores Probabilitæ . Quia sicut copula præsens est sponfis mortaliter illicita , ita & delectatio de eadem habita . Verum plures Benignitæ unica præcisione & distinctione licitam hanc delectationem effecerunt . P. Sporer Part. IV. cap. II. sect. I. n. 428. „ Aliud est consensus & complacentia „ in copulam cogitatum ut præsentem , & „ delectationem actualem veneream ex tali „ copula cogitata actu in appetitu sensitivo „ & partibus venereis consequentem : quod & „ sponfis de futuro , & viduis de præterito „ mortaliter illicitum , & solis coniugibus licitum est . Aliud est consensus & complacentia in copulam cogitatum ut futuram , & delectationem veneream ex tali copula futura aliquando consecuturam ; quod sponfis illicitum non est . Cum enim ex ipsis sponsalibus contractis , velut iure inchoato , talis copula , & delectatio sit aliquando futura , non debent de ea contristari , vel eam aversari ; sed licite in eam consentire , complacere , vel gaudere de ea possunt , cum nihil aliud sit quam gaudere de spe boni futuri , quæ spes præsens , & licita est . Ita cum plurimis Sanchez , Diana &c. “

V. Animadvertere debuerant benigni isti Probabilitæ , mentem humanam effigere utique posse metaphysicas præcisiones , at concupiscentiam non præcindere , sed ferri , abripi , & volitari in luto venereo , prout est re ipsa . Copula futura est ; at complacentia

& gaudium de eadem præfens est : propterea hæc præfens voluntaria complacentia , hoc præfens gaudium venereum mortiferum est in sponsis , non secus ac in aliis solutis hominibus . Mens cogitat de futura copula , & voluntas atque concupiscentia de præfenti delectatione & complacentia gaudet . Sponsi , inquit Sporer , Sanchez , & Diana , non debent hanc delectationem & complacentiam *aversari , sed licite in eam consentire , complacere , vel gaudere de eam possunt .* Vin' benigniora ? Sed melius dicam , lutulentiora ? Infitus a Inaturâ pudor hanc doctrinam abhorret .

VI. Quæst. II. *Liciti ne sunt tactus , oscula , & amplexus inter sponsos ?* Resp. P. Thomas Sanchez Lib. I. disp. II. n. 5. „ Secundum „ communem sententiam liciti sunt amplexus , „ & oscula inter sponsos de futuro , eo quod „ sponsalia sunt initium quoddam matrimonii : „ ac proinde concedunt ius utendi voluptate „ præambula matrimoniali . Ergo per sponsa- „ lia acquiritur ius in corpus , alias nullus il- „ lius usus concederetur : & consequenter „ violans hoc ius per fornicationem , reus erit „ ultra fornicationem , iniustitiæ admittæ ne- „ cessario aperiendæ in confessione . Et hæc „ sententia est valde probabilis .“

VII. Duplicem distinguunt recentiores isti voluptatem carnalem , alteram præambulam , alteram consummatam . Voluptas præambula sponsis , voluptas consummata maritatis conceditur . Rationem produunt . Sponsalia sunt initium matrimonii . Ergo per sponsalia acquiritur ius inchoatum in corpus : alias nullus illius usus concederetur . Ergo concedenda est sponsis voluptas præambula . Hæc doctrina communis est , inquit P. Sanchez , inter recentiores . Quia vix aliquis Casuista unam laxam opinionem evulgat , quin ceteri eam amplectantur , & amplificent .

VIII. Salmanticenses tract. IX. cap. xv. punct. 6. n. 91. hanc eandem doctrinam ut probabilem defendunt , inquietes : „ U- „ trum inter sponsos de futuro sunt licita „ oscula , amplexus , tactus , verba amatoria „ &c. extra pollutionis periculum ? Respon- „ detur , quod si tales actus ad captandam „ voluptatem fiant , erunt peccata venialia . . . „ Si ob signum amoris , nullum erit peccatum , „ dummodo sponsalia inter eos sint absoluta , „ non vero si conditionata fuerint . Ratio est „ quia sicut sponsalia sunt inchoatio quædam „ matrimonii , sic etiam liciti sunt in illo „ statu actus qui quodammodo sunt copulæ „ inchoatio & initium , Sanchez Lib. IX. disp. „ xlv. Aversa . . Diana . . Bonacina . . Azor .“

IX. Apertius doctrinam Sanchezii , Diana , & aliorum patefaciunt Salmanticenses . Liciti sunt , inquit , sponsis tactus , oscula , & amplexus . Cur ? Quia quodammodo sunt copulæ inchoatio , & initium . Inchoatio ergo copulæ sponsis mediis tactibus , osculis , & amplexibus licita est . Copulæ vero consummatio ipsis coniugibus reservatur . Addunt tamen , hoc intelligendum esse , nisi tactus sint vel aspectus valde turpes , & in secretioribus partibus . Quærendum esset ab istis recentioribus , undenam acceperint cultrum ad præcidendam hanc delectationem in partes duas , nempe in inchoatam , & consummatam ; unamque partem tribuendam sponsis , alteram coniugatis ; seu partem præambulam sponsis , totam vero maritatis . Verum quid in hoc luto ludimus ? Derisione & contempione explodenda doctrina hæc . Tertulliani machæra opus esset adversus hæc lutulenta paradoxa . Licet humana mens has metaphysicas præcisiones effingat , voluntas tamen concupiscentiæ sulphure accensa irruit , & omnibus his repagulis probabilisticis effractis , abripitur semel commota impotenti impetu in plenam consummatamque venerem . Heinc est quod plus aliquid sponsis concedit alter benignissimus Probabilita urbanitatis gratia .

X. P. Thomas Tamburinus Lib. VII. cap. III. n. 51. pag. mihi 193. sic ait . „ Sponsis „ de futuro valde probabiliter sine peccato li- „ cent quædam amoris signa , qualia sunt os- „ cula , tactus , aspectusque pudici , ac locu- „ tiones amatoriaræ , etiam propter delectatio- „ nem in illis residentem , sed sine periculo pol- „ lutionis , vel consensus in illam , vel in copu- „ lam : at nullo modo impudici . Ita Tho- „ mas Sanchez . . . Unam excusationem in- „ venio in sponso eas actiones pudicas exercente „ cum pollutionis periculo præviso , sed non in- „ tento , & sine periculo consensus in illam . „ Nam si in occasione esset , UT IN URBANUS „ haberetur , si ab illis abstineret , posset eas „ usurpare , quia iam adest rationabilis excusa- „ tio .“

XI. Hæc doctrina lutulentior est præcedenti . Quare non oratione , sed contempione explodenda , & exterminanda de medio Christianorum est . Etiam cum pollutionis prævisione exercere oscula , tactus , & amplexus mutuos sponsi valent , ne alter inurbanus habeatur ? Pudicos vocat tactus , pudicos amplexus qui sunt prævisæ pollutionis causa ? Quænam sunt paradoxa ista ? Venenam naturæ suæ mortale forbendum concedit , dummodo absit mortis periculum ? Neque impudicitia ,

neque periculum consensus separari ab eiusmodi osculis , tactibus , amplexibus cum prævisæ pollutionis periculo potest . Frustra ergo chimericis antidotis temperare impura flagitia studet Auctor iste , cum non alio hæc tendant natura sua , quam ut securius sponsi , talia in Theologis legentes , in lutum se se immergant libidinis , & in eodem volutentur .

XII. Tamburini impudicam doctrinam transcribit P. Sporer n. 430. eamque probat . Et prius illam docuit P. Georgius Gobat tr. x. n. 672. Tandem P. Claudius La-Croix Lib. VI. part. III. qu. xxii. n. 151. recensita paradoxa transcribit , quin ea improbet : narrat simul contrarias aliorum Theologorum sententias , & more suo probabilistico omnes simul congelas lectorum arbitrio subiicit ; inclinare se tamen ostendit in posteriores contrarias sententias ut probabiliores .

XIII. Obiciunt benigni Probabilistæ . Sponsi licite anhelant matrimonium , tamquam opus honestum . Ergo licitum quoque erit delectari de copula conjugali , quæ est eiusdem matrimonii usus . Hæc sunt subtiles argutationes casuisticæ , quæ si consisterent , etiam homines , & mulieres solutæ licite possent de copula futura matrimonii delectari , cum licite desiderare matrimonium valeant . Responderetur igitur negando consequentiam . Distinguedus est matrimonii usus ab ipso matrimonio . Sponsi , & omnes soluti licite appetere matrimonium possunt , quia omnibus solutis licitum matrimonium est ; at usus matrimonii solis conjugatis competit . Ergo qui non sunt conjugati , delectari de hoc usu nequeunt , neque illum appetere . Hac distinctione posita , corruunt omnes officinæ , & subtilitates casuisticæ evanescunt .

XIV. P. Georgius Gobat tract. x. n. 671. hæc habet . „ Certum est apud omnes DD. „ oscula , tactus , amplexus non impudicos licite „ fieri inter sponsos , quando fiunt secundum „ consuetudinem patriæ in signum benevo- „ lentia ad conciliandam & fovendum mu- „ tuum amorem in ordine ad matrimonium . „ Ita loquitur Perez . Et quidem sunt ob „ finem prædictum licitum liciti hi actus , licet „ adest periculum pollutionis , modo non sit „ periculum consensus in veneream delecta- „ tionem .“ At unde didicit nova benignitas separare periculum consensus in veneream delectationem a periculo pollutionis in sponsis , qui effectum se diligunt ? Libidinis exercituum perimitur ; & postea præcisionibus metaphysicis incrustrare illud curant Doctores , quos erit P. Gobat .

XV. P. Th. Sanchez Lib. IX. disp. xlv. n. 48. „ Oscula , & amplexus , alique tactus „ non impudici excusantur a culpa mortali „ inter sponsos de futuro ratione contractus „ sponsalium inter ipsos initi . Ratio est , „ quoniam sicut matrimonium ipsum coho- „ nestat copulam ; ita sponsalia , quæ quoddam „ matrimonii initium sunt , cohonestare debent „ huiusmodi tactus , qui inchoatio quædam sunt „ copulæ , præsertim quia sic magis fovetur „ amor in ordine ad matrimonium . . Num. „ 49. Atque hæc conclusio vera est , quamvis „ sponsi intendant eam delectationem sensiti- „ vam quæ ex ipsis amplexibus , & osculis ori- „ tur . Quia sponsalia , quæ matrimonii initium „ sunt , excusant a mortali hanc delectationem , „ quæ copulæ inchoatio est , & in omnino soluti- „ tis esset culpa mortalis .“

XVI. P. Georgius Gobat tract. x. num. 672. „ Sanchez loc. cit. num. 49. utitur quidem „ nomine delectationis sensitivæ ; sed per hanc „ certo intelligit veneream , ut patet ex n. 5. . . „ Fateor tamen non raro fieri ut Confessa- „ rius cogatur in praxi supponere sententiam „ Sanchezii , nisi velit tales sponsos dimittere „ sine absolutione , utpote quibus regre persuas- „ debit aut illos amplexus , oscula &c. esse mor- „ talia ; aut ut agnoscentes esse mortalia , „ formant propositum se emendandi .“

XVII. Dilemma P. Gobat validum & urgens est . Aut difficile suadebit Confessarius eiusmodi oscula , amplexus , & tactus cum delectatione venerea exercitos esse mortalia , aut si sponsi agnoverint esse mortalia , difficile formabunt propositum se emendandi . Ergo aut dimittendi essent sine absolutione ; aut adhibenda est sententia Sanchezii . Non primum . Ergo secundum . Ad hoc enim cogitur Confessarius , ut admittat sententiam P. Sanchez , nisi velit tales sponsos dimittere absque absolutione . Sed tales sponsis ex tactibus , & osculis delectationem veneream captant . Hæc delectatio , inquit Sanchez , est copulæ inchoatio , & in omnino solutis esset culpa mortalis . Sponsalia ergo efficiunt ut quæ sunt in solutis dignitate mortalia , sint in sponsis culpæ veniales ? Paradoxa laxitatis hæc sunt , quæ castis auri- bus scandalum ingerunt . Subdit ibi P. Gobat : Nullo autem modo est hæc doctrina practicanda cum sponsis qui contraxerunt sponsalia sub conditione . Sponsalia absoluta purgant delectationem veneream captatam ex osculis & tactibus , secus sponsalia conditionata , a culpa mortali . Verum hæc refellenda non sunt , sed detestanda .

MONITUM

Ad Confessarios.

Conferant isti velim indicatas recentiorum opiniones cum Patrum SS. doctrina, quam capite superiori recensui. Docent Ecclesie Patres, sponsalia ritum quemdam sacramentalem esse, & tyrocinium virtutum, quibus sponsi ad magnum Ecclesie sacramentum se præparent. Contra recentiores citati sponsalia constituunt tyrocinium voluptatis præambula, voluptatis sensitiva, copula initialis. Patrum doctrina sanctitatem & castimoniam spirat; & Scripturarum documenta, quæ illi allegant, pudorem, verecundiam, & honestatem naturalem fovēt & custodiunt. Horum recentiorum paradoxa communi sensui adversantur, & cum naturali pudore ac verecundia pugnant. Opponunt isti, Doctores temporum dispicere casus temporum, frustra que in Patribus quæri casus quos explicant moderni Theologi plures. Et verum dicunt. Nam S. Augustinus, ut flectam ceteros, qui libros integros de coniugio scripsit, numquam similes putidos casus dispexit. An sponsalia tum non erant? An natura, concupiscentia, & libido hominum mutata? Hæc quæ retuli paradoxa horrorem vel ipsis Confessariis ingerunt, quia nimium carnalia & pudori opposita. Sed heinc addiscant, quo plurium Casuistarum incauta benignitas compellat. Laxæ opiniones in ceteris materiis non adeo offendent communem sensum, quia magis a carne distant; at non sunt minus æternæ salutis perniciosæ. Cauti ergo sint Confessarii & Parochi in legendis nonnullorum recentiorum libris, & in Patrum, Concilii Tridentini, Catechismi eiusdem, & sacrorum ritualium librorum lectionem sedulo incumbant.

CAPUT III.

De peccatis coniugum in contrahendo matrimonio.

I. Peccant, & quidem mortaliter, coniuges, si animo ficto matrimonium celebrent. Peccant primum contra sanctitatem sacramenti peccatum sacrilegii. Deinde contra iustitiam, cum fictor, & deceptor iniuriam gravem inferat parti bona fide contrahenti. Quam deceptionem compensare tenetur consensus legitimus præstando, nisi pars decepta aliam admittit compensationem sponte velit, vel nisi adsint rationum momenta quæ aliam compensationem præscribant.

II. Si matrimonium scienter cum aliquo

impedimento sive dirimente, sive impediēte celebrent, peccant graviter, ut omnes docent: quia in re gravissima violant præceptum aut divinum, aut ecclesiasticum. Si impedimentum impediens fuerit, peccatum sacrilegii perpetrant saltem ut suscipientes sacramentum; quemadmodum omnes fatentur. Delinquunt præterea contra virtutem cui impedimentum opponitur. Si vero impedimentum sit dirimens, Sanchez *Lib. VII. disp. v. Perez disp. XXI. Dicitillus disp. VII. Diana Part. VIII. tract. IV. resol. 287. Gobat, & alii docent, peccare quidem contrahentes mortaliter contra præceptum divinum, aut ecclesiasticum, secus peccatum sacrilegii, neque ut suscipientes, neque ut ministrantes: quia tunc solum irritant contractum naturalem, quo sublato, deficit sacramenti ratio. Verum hæc opinio falsa est. Christiani quippe sciunt se celebrare matrimonium ut sacramentum est. Neque ratio sacramenti a contractu matrimonii separari licite absolute potest. Porro tales contrahentes abuterentur sacris Ecclesie ritibus, & scienter sacramentum publice simularent. Indirecte utique sacramento iniuriam irrogant subtrahendo eiusdem materiam; at hoc non tollit quin sacrilegio se se polluant.*

III. Ignorantia invincibilis a peccato excusat, ut notum est, ne contrahentes peccent; minime vero efficit ut matrimonium sit validum. Quid, si unus coniugum dubitet de aliquo impedimento, & post diligentem inquisitionem deprehendere veritatem nequeat? Caramuel, Gobat, Diana, Ioannes Sanchez, Tamburinus *Lib. I. in Decal. cap. III. §. 3. V. Dispens.* hunc licite contrahere asserunt ob probabilisticum axioma, quod possessionis privilegium faveat. Sed hæc opinio falsa est: tum quod in dubiis tutior pars est eligenda: tum quod coniux dubitans iniuriam gravem irrogat coniugi alteri, qui contrahere cum tali coniuge dubitanti nollit; tum denique quia in sacramentis perficiendis tutior pars est eligenda.

IV. In recensitis casibus impedimentorum non contrahentes modo, verum etiam cooperantes, & non obstantes peccant, ut Confessarii, Parochi, parentes, consanguinei, & omnes conscii impedimentorum, si præcipue post denuntiationem non impediunt monendo Superiores impedimenti quod obstat, ut supra dictum est.

V. Pœnar contra ineuntes matrimonia cum impedimento dirimente habentur in *Clementina unica de consanguinit. & affinit.* ubi Pontifex

DISS. IV. DE OBLIG. CONIUG. &c. 219

tifex sic statuit: *Eos qui scienter in gradibus consanguinitatis, & affinitatis, constitutione canonica interdictis, aut cum Monialibus contrahere matrimonium non verentur, nec non Religiosos, & moniales, & Clericos in sacris constitutos matrimonium contrahentes, excommunicationis sententia ipso facto decernimus subiaccere.* Excommunicatio hæc reservata non est, neque extenditur ultra impedimenta recentita, nempe consanguinitatem, & affinitatem, & oritur solemnne: quia odia non sunt amplianda, sed retrahenda.

VI. Peccant insuper coniuges qui conscientia mortalis culpæ ad hoc sacramentum accedunt. Hoc enim vivorum sacramentum est, quia viventes vita gratiæ, quæ omnem peccati mortalis affectum excludit, suscipere illud debent. Qui igitur peccato mortali contaminati ad illud accedunt, grave perpetrunt sacrilegium.

VII. Peccant similiter plus minusve qui more paganorum sacram nuptiarum solemnitate pompis satanæ exornant, hoc est luxu immodico, choreis, conviviis, instrumentorum sonitu, a quibus sobrietas, & temperantia exulant, in quibus pudor & modestia vertuntur in crimen, amatoriam colloquia, & cantica obscena aures demulcent. Talia ne Christi sacramentum decent? Numquid Christus præsentia sua tales honorat nuptias? Quæ enim participatio sanctitatis cum iniquitate, quæ conventio Christi ad Belial? Plerique rituales libri lecti nuptialis sacram benedictionem præscribunt. At numquid inter redidiva ethnicorum spectacula sacri Ecclesie christianæ ritus exerceri licite valent? Percurrito paganorum sive vetustas, sive recentes historias, mores & consuetudines. Inquire, num profanior luxus, num immoderatiores pompæ, num solutiores choreæ, num obsceniora cantica, num intemperantiora convivia, num immodestiora colloquia, num impudentiora tripudia tempore nuptiarum grassentur apud paganos, infideles, hæreticos, an apud non paucos Catholicos, qui nuptias sacras ut magnum sacramentum venerantur, qui nuptias sacras in signum unionis Christi cum Ecclesia celebrant, qui solemnne voto pompis sæculi renuntiarunt. Quis non commoveri se sentiat, dum tam profana, & tam paganica portenta sacratoribus Christianorum ritibus consociari videt? Plura sacramenta, nempe poenitentia, Eucharistia, matrimonii illo ipso forte die quo novi coniuges recensitis indulgent tripudiis, spectaculis, saltationibus, susceperunt. Et tamen, dum hæc

monstræ phænomena detestamur, sibilis & cachiunis excipimur, quasi prævalentes, & usquequaque inundantes corruptelas auferre audeamus. At tamen hæc monstra de medio Christianorum tollere non valeamus, non propterea declamare contra eadem cessabimus, S. Bernardo *Lib. IV. de consid. cap. III. consulente. Apud Deum non erit impossibile omne verbum. Si dura fronte sunt, durato & tu e contra tuam: nihil tam durum, quod duriori non cedat.* Moderatos ornatus, splendidiorum vestitum, convivia temperata, honesta solatia probo & ego: ea tantum omnia detestor quæ cum pudore, modestia, sobrietate, & cum sancta professione baptismali hostiliter pugnant.

CAPUT IV.

De obligatione coniugum in mutua debiti redditione.

I. Celebrato matrimonio legitimo, plura heinc debita consequuntur quæ implere coniuges astringuntur. Primum debitum spectat coniuges ipsos; est vero illud uxoris erga maritum, & mariti erga uxorem. Alterum est utriusque erga prolem. Obligationes reciprocae uxoris, & mariti sunt individua vitæ societas, tori fides inviolata, debiti coniugalis redditio, mutua caritatis & benevolentia officia. Ad maritum attinet uxorem alere, induere, protegere, imbuere. Uxoris est maritum revereri, eidem obedire, familiam gubernare, rem domesticam custodire. Mariti & uxoris est diligere prolem, eamque & corporali, & spiritali cibo nutrire, educare in lege sancta Dei, & iis quæ statum & conditionem propriam spectant. Contra hæc multiplicia debita peccare variis modis coniuges possunt. Hæc omnia explicare distincte curabo.

II. Quæst. I. *Quanta est coniugum obligatio ad matrimoniale debitum solvendum?* Respondeo. Convenit penes omnes coniugum neminem obstringi ad debitum petendum: quia nemo uti iure suo cogitur, sed pro ingenio & libertate renuntiare illi valet. Similiter certum est, petenti reddendum debitum esse, & quidem ex iustitia. Dupliciter autem exigi potest, expresse, & tacite. Tacita petitiōnis & indicis proditur. Maritus uxori tacite petenti reddere tenetur, & mulier similiter viro; quamquam raro occurrat in viro tacita dumtaxat petitiō, frequenter vero in uxore propter verecundiam, ut Angelicus in *Supplem. quæst. LXIV. art. 2.*

docet, cui omnes subscribunt. *Petere debitum contingit dupliciter. Uno modo expresse, ut quando verbis invicem petunt. Alio modo interpretative, quando scilicet vir percipit per aliqua signa, quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet. Et ita etiam si verbis non expresse debitum petat, tamen vir tenetur reddere, quando aliqua signa in uxore apparent voluntatis reddendi debiti.* Et hoc verum habet, etiam si vir aliquo impedimento voti, affinitatis, aut cognationis spiritualis ligatus esset: quia reddit, & non petit; dummodo revera hæc signa in uxore appareant.

III. Quando sive maritus, sive uxor prævidet aut in se, aut in altero periculum imminere incontinentiæ, quod avertere petendo valet, petere obstringitur; ut S. Thomas *loc. cit. ad 1.* docet. Hæc obligatio frequentius urget uxores, quæ dum prævident maritos inclinari in alias mulieres, ut libidinem expleant, illos honestis blanditiis, & oblectamentis ad se allicere debent, ut hac via in ordinem redigant, & ab adulteriis retrahant. Quare mortaliter peccant, nisi iusta causa excuset, dum expresse, vel tacite petenti debitum sibi denegant: quia vi contractus matrimonialis ad hanc reciprocam solutionem obstringuntur. *Nolite fraudare invicem*, inquit S. Paulus *I. Cor. VII.*

IV. Quæst. II. *Quæ causa excusare a debito reddendo valet?* Resp. Plures sunt casus in quibus a debito reddendo coniux eximitur. Et primum si vitæ periculum, aut gravis infirmitatis timeatur, a debito reddendo sive vir, sive uxor excusatur. Rationem S. Thomas in *Suppl. qu. lxxiv. art. 1.* tradit. Quia ordo tum naturæ, tum caritatis postulat ut primum propriæ personæ conservationi, & incolumitati provideatur, & deinde prolis generationi. Levia tamen incommoda ab hoc solvendo debito non eximunt; ut patet in aliis iustitiæ contractibus. Uxores frequenter aliqua levi infirmitate capitis, ventris &c. laborant: non propterea ab istius debiti redditione liberantur: alioquin importabile esset matrimonii iugum. Ceterum vix assignari aliqua generalis regula potest, cum circumstantiæ sint innumeræ. Prudentis Confessarii consilio definiri hæc possunt, & ipsorum coniugum, si bene morati fuerint, iudicio. Quando grave detrimentum propriæ salutis imminet, tamen periculum incontinentiæ instat in petente, reddendi obligatio non urget: quia tunc aliis remediis coercenda incontinentia est.

V. Si morbo gallico, qui petit, infectus sit, reddendi obligatio non adest; immo talis infirmus peccat petendo quando iudicio medicorum infectionis periculum est; nisi tali morbo ante matrimonium contractum inquinatus fuisset, & alteri innotuisset, quia tunc cessisset iuri suo. De leproso hæc *loc. cit. ad 4.* docet Angelicus. *Uxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare: quia non ita inficitur ex coitu, sicut ex frequenti cohabitatione; & quamvis proles generetur infirma, tamen melius est ei sic esse quam penitus non esse.* Ad hoc etiam quod attinet, spectandæ circumstantiæ sunt. Nam sæpe caritas urget ut coniuges alicui periculo se exponant ad evitandæ incontinentiæ crimina. Regula tamen fixa manet, quod ex caritate primum omnium quisque propriæ incolumitati, & salutis prospicere debet. Quare si in concubitu cum leproso revera periculum instaret propriæ infectionis, nulla esset redditionis obligatio.

VI. Quæst. III. *Licetum ne est petenti negare debitum, ne filii multiplicentur?* Resp. Si adsit alendi filios facultas iuxta proprium statum, debitum negari absque manifesta iniustitia nequit, præsertim cum matrimonium ob finem multiplicandæ prolis institutum sit. Si vero facultas desit alendi filios, si plures sint, si coniuges fuerint aliis procreandis apti, si desit incontinentiæ periculum, tunc a reddendo debito liber coniux est, quando non suppetit spes filios alendi. Si vero periculum incontinentiæ urgeat, tunc reddendum debitum est. Ceterum vix umquam multiplicatio filiorum excusat a debito reddendo: illa enim providentia divina quæ ad statum matrimonialem vocavit, filiis alimenta subministrabit. Providentiæ divinæ iniuriam irrogant parentes dum diffidunt ne ea subministratura filiis sit, in timore Domini procreatis, necessaria alimenta. Impotentia alendi filios quæ allegatur, ex superbia, avaritia, & ambitione sæpe proficiscitur. Verentur sæpe parentes ne, si filii multiplicentur, valeant eos secundum infantis inuendi pompam, fastum & luxum instituere, ne patrimonium in plures portiones scindatur, ne familiæ splendor decrescat. Brevi, ex vanis, & mundanis rationibus passim hæc alendi filios impotentia oritur: quia divites communiter & nobiles hanc inopiam obtrudunt, raro vero, aut numquam artifices, operarii, & pauperes. Quare nonnulli recentiores nimis facile hanc excusationem admittunt. Si hoc penuriæ impedimentum vere occurrat,

tunc

tum coniuges mutuo consensu abstinere a concubitu valent; consilio tamen prudentis directoris, ne alter ob humanos respectus consentiat, & in periculo incontinentiæ versetur; quod maxime cavendum est. Antequam matrimonium contrahatur, omnes magnam & firmam in divina providentia iactant fiduciam. Pauci sunt qui ob defectum facultatis alendæ sobolis a matrimonio abstineant; Et tamen revera tunc peccant, si se ad alendam prolem ineptos cognoscentes matrimonium ineant. Matrimonio contracto, & saturata per aliquot annos libidine, tum obrudere paupertatem, & impotentiam alendi tot filios solent: quia aut uxorem displicet, aut indicata vitia superbiæ, ambitionis, & avaritiæ mentem fascinant. Quare cautus sit Confessarius in admittenda eiusmodi excusatione cum præiudicio petentis debitum. Communiter viri hunc prætextum opponunt, quia aliunde concupiscentiæ suæ provident, nihil uxoris incontinentiæ periculum curantes; propriamque salutem æterno discrimini committunt, ut duos aut tres filios ditiores constituent.

VI. Quæst. IV. *An peccet uxor quæ experta se proprios filios mortuos parere, negat debitum petenti?* Resp. Auctores communiter negant talem mulierem peccare, quia edendo filios mortuos ipsa se mortis periculo exponit. Si tamen ipsa incontinentiæ periculo obnoxia sit, tunc & reddere, & petere poterit, si dens divinæ providentiæ, quæ succurrere sanctæ matrimonium exercenti non cessabit: præsertim quod licet sæpius acciderit ut filios mortuos pepererit, non inde tamen sequitur quod id semper evenire debeat. Tandem prius semper animæ, deinde corpori consulendum est.

VIII. Nimis frequens petitio excusat a debiti redditione, ut S. Thomas in *Suppl. quæst. xlv. art. 1. ad 3.* docet. *Dicendum, quod si aliquis reddatur impotens ad debitum solvendum ex causa ex matrimonio secuta, puta cum prius debitum reddidit, & est impotens ad debitum solvendum, ulterius mulier non habet ius petendi; & in petendo ulterius se magis meretricem quam coniugem exhibet. Si autem reddatur impotens ex alia causa, si illa est licita, sic iterum non tenetur, nec potest mulier exigere: si vero illicita est, tunc peccat; & peccatum uxoris, si propter hoc in fornicationem labatur, aliquo modo sibi imputatur. Et ideo debet, quantum potest, dare operam ut uxor continent.*

IX. Heine peccat mortaliter coniux qui

mediis illicitis ad reddendum debitum se inhabilem constituit; ut si se polluat, aut ad alias mulieres accedat, tunc ultra crimina mollitiæ, & adulterii, peccat contra iustitiam debitam coniugi petenti. Immo non solum illicitis, sed neque licitis mediis impotentes se reddere iure valent coniuges ad debitum reddendum. Quare si nimia austeritate vitæ, & ieiuniorum frequentia ita corpus alter extenuaret, ut impotens fieret ad debitum petenti solvendum, & scienter hoc faceret, peccaret contra iustitiam; sicut qui elemosynas erogando impotentem se redderet ad debita creditoribus solvenda. Quamobrem aliquando liberatur coniux a ieiuniis præcepto impositis, quando hæc obstarent ne moderate, & sobrie petenti reddere posset. Raro tamen hoc accidit, infirmitate sublatâ. Quoniam vix umquam moderata ieiunia ab Ecclesia præscripta, & congrua poenitentiae exercitia, vel honesta litterarum exercitia ita vires extenuant, ut pulchritudinem mulieris diminuunt, ut impotentiam inducant ad debitum reddendum. Aliud enim est quod sit absolute impotens, aliud, quod robustior, validiorque esse debeat. Non tenetur coniux ab honestis pietatis, ieiuniorum, poenitentiae, applicationis exercitiis abstinere, ut torosior, vegetiorque fiat ad reddendum debitum: immo si horum operum labore pro aliquo non longo tempore impotens efficiatur, ut animæ suæ consulat, non propterea peccat. Prudentia tamen in his omnibus opus est, & maturo consilio, quo discernatur quid indulgendum sit fragilitati, & quid præstandum, ut mutua pax, benevolentia, & tranquillitas reciproca foveantur. Marito christiano numquam fastidio erit uxor, moderatis ieiuniis, precibus, aliisque pietatis operibus operam navans. Si maritus dissolutus, maleque moratus fuerit, numquam illum sive officiis, sive blanditiis, ceterisque femineis fasciniis lucrabitur. Ad prudentiæ itaque christianæ regulas moderanda est vitæ ratio: quia hæc sola coniugalem nutrire amorem valet.

X. Quæst. V. *Coniux occulti adulterii reus peccat ne petendo?* Respond. Communis sententia docet, occultum adulterum coniugem posse petere sine peccato, non tamquam rem debitam ex iustitia, sed ex benevolentia concedendam: quia absolute coniux adulter non privatur usu coniugii, ut privaretur ex impedimento incestus &c. sed poenam incurrit, quam ante sententiam iudicis subire non tenetur. Coram Deo tamen cogere innocen-

tiam

tem non potest ad reddendum; sed implorare ex quadam benevolentia potest. *Adulterans* (inquit S. Antoninus III. Part. tit. 1. cap. XXI. §. 9.) *quia peccando in legem matrimonii actu coniugali indignum se reddidit, non debet exigere, nisi purgata culpa; alias peccat: reddere tamen tenetur exactus, secundum Raymundum.* Vide plura supra de divortio.

CAPUT V.

Quando coniux illicite petenti negare debitum valet?

I. Quest. I. *Si coniux affinis factus ex fornicatione post matrimonium iniuste petat, potest ne innocens coniux reddere?* Respond. Distinguant communiter Auctores petitionem illicitam a petitione iniusta. Illicite petit qui iure petendi præditus aliqua circumstantia prohibetur petere; iniuste vero petit qui ius petendi amisit. Dupliciter autem iniuste petere quis potest, nempe vel iniustitia respiciente actum, ut quando coniux petit in tali loco, tempore, modo &c. cum periculo mortis fetus, vel impediendæ generationis; vel iniustitia afficiente personam, aliquo impedimento ligatam. Communior opinio docet, coniugem innocentem posse licite petere: quia non amisit ius petendi ex delicto alterius: si licite petere, potiori iure reddere licite valet. Heinc in bimestri, in quo neuter ius petendi habet, non potest qui est affinis ob fornicationem, vel voto castitatis adstrictus, reddere alteri petenti, sicuti neque petere: quo in casu aut separari, aut caste vivere, aut dispensationem petere debent. Qui enim est affinis, incestum committit, dum cognoscit coniugem affinem. Et tum solum excusatur propter debiti redditionem, quando ius petendi in altero adest: quia tunc fortius ius, quod est iustitiæ, prævalet iuri ecclesiastico præscribenti impedimentum affinitatis, vi cuius prohibetur a coniugali concubitu. Quando igitur tale ius alteri adest, nequit licite reddere. Similiter coniux voto castitatis ligatus nequit alteri petenti licite reddere, si huic desit ius petendi; si ius adsit, tenetur reddere: quia tum fortius ius, ex matrimonio ortum, prævalet voto, quod servari Deus non vult cum detrimento alterius. Excusant tamen Auctores plures feminam voto castitatis, vel affinitate ligatam, reddentem viro privato iure petendi ad declinandam infamiam, di-

scordias, iurgia; quod iusecclesiasticum non obliget cum tanto incommodo, & detrimento.

II. Quando coniux illicite petit ex parte personæ, quia est voto castitatis adstrictus, vel quia prava intentione petit, tunc alter reddere tenetur: quia votum non adimit ius petendi, ex legitimo matrimonio ortum; sed solum efficit ut illicite petat. Peccat ergo contra ius matrimonii coniux qui debitum negat. Neque heinc sequitur, reddentem peccati alterius participem fieri. Siquidem licet fenerator peccet exigendo usuras, qui tamen inopia pressus solvit, non peccat. Coniux enim reddens dat operam actui licito, non alterius peccato. Furioso petenti gladium non est reddendum, quia illo abusus prævidetur in damnum proximi; quod caritatis titulo vitandum est. Nec est quod insistas, petenti cum detrimento propriæ salutis corporalis non esse reddendum: quia qui petit cum gravi detrimento sanitatis corporalis, iure petendi privatus est, cum dominio prodigendæ sanitatis corporalis careat. Peccatum autem ius petendi non adimit.

III. Disputant Auctores, num qui votum castitatis emisisset, & matrimonium iniret, teneretur ingredi Religionem ante consummationem? Negant communiter: quia qui votum emisit, non potest cogi ad reddendum quod est re promissa difficilior. Professio autem Religionis difficilior castitate promissa est. Peccaret tamen nubendo, & petendo, secus reddendo. Si tamen vovens sciret, dum votum emitteret, se aliter illud servare non posse, quam ingrediendo Religionem, tunc teneretur ingredi ante consummationem: quia tunc semetipsum obstrinxisset. Si votum emissum sit post nuptias ex consensu approbante alterius coniugis, neuter tunc petere, aut reddere licite valet: quia coniux expresse approbans votum alterius, iuri suo cedit: idque eo magis verum est, si ambo mutuo consensu approbante votum ediderint. Si vero alter coniux votum edat ex consensu alterius dumtaxat permittentis, tunc reddere tenetur: quia qui permittit tantum ut alter se privet iure petendi, non renuntiat proprio iuri. Si vero approbasset, & postea pœnituisset, & in periculo incontinentiæ versaretur, tunc petenda dispensatio esset.

IV. Quest. II. *Quomodo ex impedimento superveniente affinitatis, aut cognationis spiritualis impediuntur coniuges a debiti petitione?* Respond. duo impedimenta, præter votum, supervenire matrimonio solent: unum ex affinitate, contracta ob fornicationem cum consanguineo coniugis; alterum ex cognatione spi-

rituali, ut si alter filium communem baptizaret, aut ex sacro fonte susciperet, vel in confirmatione teneret. Convenit penes omnes, coniugem peccare mortaliter, qui filium communem baptizaret, aut ex baptismo susciperet, aut in confirmatione teneret: quia hoc iure vetitum est, sublato tamen necessitatis casu, in quo nullum esset peccatum baptizare. Similiter si coniux munus patrini in baptismo exerceret, necessitate urgente, quia nempe alius non adest, nec peccat, nec privatur iure petendi; ut docet III. Part. quest. lxxvii. artic. 8. ad 2. S. Thomas, cui subscribunt Suarez, Salmanticenses numer. 24. & plures alii: quoniam licet officium patrini non sit necessarium ad baptismum, confert tamen in eiusdem perfectam significationem, ut dictum in dissertatione de baptismo est.

V. Quest. III. *An coniux baptizans filium communem, aut alterius extra necessitatem, privetur iure petendi?* Respond. Adfirmant Sanchez Lib. IX. disput. xxvi. Bonacina, Guttierrez, Ledesma, & alii: idque colligunt ex cap. De eo xxx. quest. 1. & cap. Si vir de cognat. spirit. Contrariam sententiam defendunt Dicastillus, Coninch, Perez, quos citant, & sequuntur Salmanticenses n. 52. sed prior sententia videtur probabilior. Qui vero incestum committit in primo, aut secundo gradu cum consanguinea alterius coniugis, privatur iure petendi, sed reddere obstringitur, ut omnes fatentur. Disputant vero Auctores de coniuge consentiente, aut consilium præbente ad patrandum incestum, an tunc uterque privetur iure petendi. Negant aliqui, sed affirmant Sanchez, Pontius, Bonacina: quia ius petendi conceditur tantum coniugi innocenti, secus coniugi reo. Qui vero consentit in incestum, aut consilium præbet, non est innocens, sed reus. Quamquam argumentum istud non sit evidens, cum in pœnalibus; & odiosis argumentatio a casu contrario non semper sit solida; tamen in nostro casu valde urget, & ut minus dubiam rem efficit. Ergo pro conscientia securitate petenda dispensatio est. Et idem dicendum de coniuge qui consentiret, aut consilium præberet ad baptizandum extra necessitatem, de quo dictum supra est. Coniux qui cum persona sibi consanguinea incestum committeret, gravius scelus patret: at affinitatem non contraheret, atque adeo ius petendi retineret. Si vero ambo coniuges incestum perpetrarent cum alterius consanguinea, ambo iure petendi, & reddendi privarentur; adeoque essent separandi, nisi dispensationem obtinerent, aut una cohabitare ab-

que incontinentiæ periculo possent; ut habetur cap. Discretionem de eo qui cognovit. Et hoc verum habet, si affinitas sit publica, siue privata; nec requiritur sententia iudicis, cum sit pœna privativa.

VI. Quest. IV. *Si uxor coacta a consanguineo viro incestum perpetret, amittit ne ius petendi?* Respond. Si coactio ita absoluta fuerit & violenta, ut nullum commiserit peccatum in tali concubitu (quod vix unquam accidit) planum est illam non amittere ius petendi: quia infligi pœna nequit absque culpa. Si contra voluntarie, libere & absolute consentit, licet ex metu gravi, tunc peccat mortaliter, & privatur iure petendi; ut docent Pontius Lib. X. cap. xvii. Sanchez Lib. IX. disput. xxxi. Oppositum defendunt, nempe non privari iure petendi, licet mortaliter peccet, Bonacina, Rebellus, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses n. 28. quia, inquiunt, non est credibile Ecclesiam velle tam gravi pœna multare eos qui metu gravi coacti non servant suam legem; quemadmodum ab incurrendis censuris liberantur illi qui ob gravem metum contra legem ecclesiasticam peccant. Argumentatio hæc non videtur solida. Hac pœna Ecclesia non punit eos qui violant legem suam, sed eos qui violant legem Dei adulterium perpetrando. Coniux ista verum, & flagitiosum incestum committit. Incestus autem ex lege Ecclesiæ parit affinitatem. Negant citati Auctores incestum tunc committi, cum lex Ecclesiæ gravi malo imminente non obliget. Hoc verum habet, quando actus prohibitus non est naturæ lege. At fornicatio iure naturali vetita est; & huic actui fornicatorio adiecta est pœna. Quare cum res ut minimum dubia sit, petenda est dispensatio.

VII. Quest. V. *Coniux qui cognoscit alterius coniugis consanguineam in primo, aut secundo gradu ex ignorantia, privatur ne iure petendi?* Respond. Si cum ignorantia facti, siue invincibili, siue vincibili; coniux cognoscat alterius coniugis consanguineam, communiter docent non privari iure petendi: quia hoc decernitur cap. De eo qui cognovit, & cap. Si vir de cognat. spirit. ubi hæc pœna illis tantum imponitur qui scienter delinquant. Ignorantia autem facti tunc est, quando quis accedit ad mulierem alienam, ignorans esse alterius coniugis consanguineam. Ignorantia iuris vero tunc est, cum coniux scit talem mulierem, aut virum esse consanguineum alterius coniugis; at ignorat lege positiva prohiberi talem concubitu, licet sciat illum veteri

naturæ lege. Sanchez, Reginaldus, Bonacina, Salmanticenses *numer.* 30. docent, coniugem peccantem cum tali ignorantia, siue vincibili, siue invincibili, non privari iure petendi ob rationem datam, quod ius ecclesiasticum hanc poenam infligat scienter peccantibus. Si vero sciat feminam esse confanguineam, & legem Ecclesiæ prohibentem talem congressum ut incestuosum, ignoret vero poenam annexam; tunc privari iure petendi subdunt: quia sola ignorantia poenæ non excusat, ut infra de censuris dicitur.

CAPUT VI.

Quid agendum sit coniugibus qui certi sunt, qui dubitant, aut probabiliter iudicant matrimonium esse nullum. Quando confessarius scit matrimonium esse nullum, & coniuges sunt in bona fide, debet ne silere, an monere?

I. Quæst. I. Qui certus est matrimonium esse irritum, potest ne debitum reddere coniugi petenti, & ignorantia invaliditatem, ut evitet infamiam, aut gravia damna? Resp. Pro opinione adfirmante allegatur Magister, Hostiensis, Hugo de S. Victore, & alii, inquiringes, talem coniugem posse reddere, quando imminet periculum infamiæ, homicidii, scandali &c. Quid quod Ecclesia compellere per censuras potest ut reddat? Et tunc Ecclesia compellens dispensat, si impedimentum fuerit ecclesiasticum. Nonne, inquit, iudex damnare potest innocentem qui secundum allegata & probata reus convictus est? Ergo etiam coniux reddere poterit, quando matrimonium secundum allegata & probata apparet validum, licet ipse cognitione privata certo sciat esse irritum.

II. Communis, & vera sententia docet, coniugem certo scientem impedimentum irritans matrimonium, nullo modo reddere posse, etiam si mortis, infamiæ, scandali periculum imminet, etiam si censuris Ecclesiæ compellatur. Hanc sententiam defendunt S. Thomas in *IV. dist. xxvii. qu. 1. art. 2. quæstione. 4.* Dominicus Soto *ibi art. 3. §. Sit prima propositio*, Sanchez *Lib. II. disp. xxxix.* Bonacina *qu. iv. punct. 4.* Diana *Part. IV. tract. iv. ref. 48.* Ledesma *quæst. xlv. art. 4. dub. 2.* Dicaltillus *disp. ix. dub. 11.* Coninch *disp. xxxiv.* Salmanticenses *tr. ix. cap. xv. punct. 4. n. 35.* La-Croix *Lib. VI. Part. III. num. 315.* & communiter omnes. Ratio evidens est, quia copula hoc in casu fornicaria est. Ergo nullo modo committenda ob quodcumque malum, siue mortem, siue infamiam. Quæ enim intrinsicus & natura sua mala sunt, nunquam

licent; neque honestari metu infamiæ & mortis valent.

III. Quæst. II. An Confessarius certo scientes matrimonium esse nullum, teneatur monere coniugem poenitentem, ignorantia invincibili credentem esse validum? Resp. Ex pluribus capitibus esse nullum matrimonium potest, ob impedimenta affinitatis, aut consanguinitatis, aut ligaminis. Confiteretur uxor quæ credens maritum suum esse mortuum, nupta est alteri: Confessarius scit priorem maritum esse superstitem. Altera confiteretur quæ nupta est consanguineo in tertio aut quarto gradu, vel affini in primo aut secundo gradu, talia impedimenta ignorans: Confessario vero sunt manifesta. Quid agere Confessarius debet? Si mulier laboret ignorantia vincibili, omnes adfirmant admonendam hanc mulierem esse (idem dicendum de viro) quia ignorantia vincibilis non excusat: atque adeo non poterit eam in tali discrimine persequentem absolvere. Si vero ignorantia sit invincibilis iuris, & facti, matrimonium bona fide contractum sit, prævideatque Confessarius suam admonitionem profuturam; tunc monere poenitentem Confessarium debere, fatentur omnes. Hanc tamen admonitionem, inquit Salmanticenses *num. 40.* post absolutionem facere Confessarius debet, *ne se exponat periculo irritandi sacramentum, si illa forte non apponat propositum efficax recedendi ab illo periculo.* Nonne præclarum monitum?

IV. Quæst. II. An Confessarius certo scientes matrimonium esse nullum, teneatur monere coniugem poenitentem, ignorantia invincibili credentem esse validum? Resp. Ex pluribus capitibus esse nullum matrimonium potest, ob impedimenta affinitatis, aut consanguinitatis, aut ligaminis. Confiteretur uxor quæ credens maritum suum esse mortuum, nupta est alteri: Confessarius scit priorem maritum esse superstitem. Altera confiteretur quæ nupta est consanguineo in tertio aut quarto gradu, vel affini in primo aut secundo gradu, talia impedimenta ignorans: Confessario vero sunt manifesta. Quid agere Confessarius debet? Si mulier laboret ignorantia vincibili, omnes adfirmant admonendam hanc mulierem esse (idem dicendum de viro) quia ignorantia vincibilis non excusat: atque adeo non poterit eam in tali discrimine persequentem absolvere. Si vero ignorantia sit invincibilis iuris, & facti, matrimonium bona fide contractum sit, prævideatque Confessarius suam admonitionem profuturam; tunc monere poenitentem Confessarium debere, fatentur omnes. Hanc tamen admonitionem, inquit Salmanticenses *num. 40.* post absolutionem facere Confessarius debet, *ne se exponat periculo irritandi sacramentum, si illa forte non apponat propositum efficax recedendi ab illo periculo.* Nonne præclarum monitum?

V. Contra, si Confessarius prævideat suam admonitionem non profuturam, vel quia timet siue virum, siue mulierem perseveranturam in matrimonio, & fornicaturam non materialiter, ut ante admonitionem, sed formaliter, vel quia timet ex tali admonitione scandala, dissidia, infamiam, difficultates &c. tunc Confessarius obmutescere debet; immo inquit Salmanticenses, *imprudenter se gereret Confessarius, si admoneret.*

VI. Addunt Salmanticenses *ibidem num. 41.* Quod verum esse asserit Sanchez *cum*

Avers. & Nav. etiam ante contractum matrimonium, si videat ignorantia invincibili velle ad illud accedere, credatque quod eius admonitioni non acquiescet, sed læsa conscientia contracturam, quæ bona fide contraheret, vel magna difficultate, & scandalo a tali matrimonio recessuram. Prudenter igitur Confessarius tunc sileat, immo tacere teneatur, inquit Sanchez n. 7. etiam si ignorantia sit iuris divini, propter eandem rationem.

VII. P. Claudius La-Croix cum Gobat ultra pergit *Lib. VI. part. 3. §. 3. nu. 541.* inquit: Quamvis prævideatur quod motio sit profutura, si tamen coniuncta sit cum gravissimo incommodo alterius, v. g. prolium, Confessarius non tenetur monere, sed potest permittere eos in bona fide. Gobat a n. 57. iterumque n. 3. & Sporer.

VIII. Hæc sunt recentiorum opiniones, quas ego Tom. II. *Apparatus ad Theol. Chr. dist. 1. c. iv.* fuso calamo pro virili profligare studeo. Paucis nunc hæc commenta, ut mihi videntur, peregrina, & cum Evangelio pugnantia, explodam. Quisque tenetur scire ea quæ ad proprium officium & statum pertinent; ut cum S. Thoma Theologi omnes docent. Præceptum divinum addiscendæ, & inquirendæ veritatis quæ proprium statum spectat, omnes obstringit. Impedimentorum dirimentium matrimonia veritas est, cuius notitia ad coniugatos magnopere attinet. Ergo coniugati toties violant hoc divinum mandatum inquirendæ veritatis attentis ad proprium statum, quoties tali dispositione affecti sunt, ut vel negligent, vel nolint eam addiscere. Coniugati, laborantes ignorantia invincibili iuris & facti, in hac prævidetur dispositione qua nolint hanc veritatem addiscere: ergo violatores & contemptores sunt divini mandati inquirendæ veritatis.

IX. Quemadmodum tria munia Confessarius sustinet, iudicis, ut absolvat & liget; medici, ut sanet; doctoris, ut instruat doceatque: ita poenitentes ad hoc tribunal accedunt ut rei iudicandi, ut infirmi curandi, ut ignorantes illuminandi. Si nolent a iudice iudicari, a medico curari, instrui a doctore; essent ne veri poenitentes? Ergo larvati & ficti poenitentes sunt, dum prævidentur rebelles lumini, & instructioni magistri, & doctoris ex officio docere obstricti.

X. Validius urgeo adversarios. Isti omnes fatentur, illuminandum coniugem poenitentem laborantem ignorantia vincibili. Atqui ignorantia invincibilis iuxta omnes tum evadit vincibilis, cum homo addiscere veritatem potest, *Conc. Theol. Tom. X.*

est, eamque repellit. Hæc doctrina inconcussa est, & extra disputationis aleam constituta. Iuxta Probabilitatem coniuges illi prævidentur rebelles veritati manifestandæ. Ergo illorum ignorantia, quæ antea erat invincibilis, fit vincibilis ex hac prava animi dispositione, in qua prævidentur non suscepturi notitiam veritatis. Quid ad hæc Probabilitas? Patet ne ad effugium prima aliqua? Cur Confessarius silet? Quia prævidet a coniuge poenitente non excipiendam veritatem, si eam manifestet. Hæc tota silendi ratio. Falleris. Sunt infamia, scandala, mors, vel alia gravissima mala oritura, quæ silentium præscribunt. Ineptis. Hæc absurda non imponunt silentium, si ignorantia sit vincibilis, ut omnes ad unum Probabilitatæ consentent. Atqui in casu nostro ignorantia, quæ alioquin invincibilis erat, fit vincibilis illo ipso momento quo coniuges prævidentur non amplexuri notitiam veritatis a Confessario manifestandæ. Ergo incommoda, difficultates, scandala, quæ timeantur, honestare nullo modo valet Confessarii silentium.

XI. Sed ad examen veniat monitum Salmanticensium, inquietum, in hypothese ignorantia vincibilis, manifestationem veritatis faciendam esse post confessionem, ne Confessarius se exponat periculo irritandi sacramentum, si illa forte non apponat propositum efficax recedendi ab illo periculo. Peregrege. Non requiritur ergo efficax propositum servandi omnia mandata divina, & ecclesiastica? Ipsi ergo Theologi probabiliter suspicantur poenitentes destitutos hoc firmo & stabili proposito servandi mandata omnia? Idcirco enim post confessionem peractam pandendam veritatem docent, ne si ante absolutionem denuntietur, irritandi sacramenti periculum occurrat. Hæc sunt evangelicæ regulæ pro sacramento poenitentia?

XII. P. Claudius La-Croix *Lib. VI. part. III. n. 540.* recensitam obiectionem hoc pacto dissolvit. Non obstat quod qui ita a nimo comparatus est, ut non desisteret ab usu matrimonii, si resciret matrimonium suum esse nullum, non videatur dispositus ad absolutionem. Nam hoc verum est, si ita comparatus sit ex actu voluntatis præfente, vel præterito habitualiter perseverante, non autem si ita comparatus sit ratione actus tantum conditionate futuri: quia non ideo nunc est, sed tantum esset male dispositus, si resciret: ergo non ideo iam est, sed tantum esset indispositus. Id patet in aliis exemplis: nam multi non sunt ita animo comparati, ut abstinerent a peccatis,

„ si essent lento igne torquendi ; & tamen
 „ nunc dispositi sunt ad absolutionem, quan-
 „ do de facto nec habitualement, nec actua-
 „ lem habent comparationem animi ad pec-
 „ candum, licet pro tali circumstantia habi-
 „ turi essent. Imprudentia autem esset illis
 „ talia proponere, sic tentare, ac inducere
 „ in peccatum.“

XIII. Integrum responsum rescripsi, ne fa-
 bulatores de more calumniantur, me trunca-
 tas exhibere Casuistarum opiniones. Expen-
 damus nunc subtilem & vanissimam specula-
 tionem. Imprudentiam, ut ab ultimis verbis
 incipiam, esse poenitentibus proponere atro-
 cissima tyrannorum tormenta fateor. Sed cur?
 Quia hic & nunc non urget præceptum sub-
 eundi martyrium. Ideo imprudentissimus foret
 Confessarius, si poenitentium imbecillita-
 tem in discrimen adduceret eo tempore quo
 nulla adest occasio martyrii subeundi. Cete-
 rum, ut adversarios proprio mucrone conficiam,
 finge paratum ignem, tyrannumque
 pro tribunali sedere, atque mortem denun-
 tiare. Numquid hoc in casu admonendus poe-
 nitens non esset? Numquid non animandus,
 non erigendus, ut se forti animo præpararet
 ad subeundum incendium lentum? Numquid
 tacendum? Numquid silendum? Tunc ergo
 solum imprudens Confessarius esset, quando
 nulla occurreret martyrii occasione, nulla
 adesset imbecillitatem poenitentis tentandi
 causa. Quandoquidem dum non urget præ-
 ceptum heroicæ fortitudinis christianæ faci-
 nus præstandi, neque Deus dispensat illam
 peculiarem gratiam ad id necessariam. En
 cur imprudenter Confessarius proponeret poe-
 nitenti incendium lenti ignis. Verum in casu
 nostro urget & inlat præceptum non adalte-
 randi; & divina gratia adest, qua impleri
 præceptum possit, & peccatum vitari. Ergo
 ineptum est exemplum productum a P. La-
 Croix: & tota argutatio sophistica est & ca-
 villatoria. Quid? Non est indispositus, si ita
 comparatus sit, ratione actus tantum conditionate
 futuri: quia non ideo nunc est, sed tantum
 esset male dispositus, si resciret. Ergo non ideo
 iam est, sed tantum esset indispositus. Argu-
 ratio hæc genuinus fetus est modi opinandi
 alieni prorsus ab evangelica simplicitate. Uti-
 que actus nunc non est; sed adest animus pa-
 ratus ad actum. Nonne hic & nunc Confes-
 sarius previdet non profuturam monitionem ob
 imbecillitatem poenitentis? Ergo hic & nunc
 deprehendit poenitentem imparatum ad susci-
 piendam notitiam veritatis, & præcepti ad
 proprium statum attinentis. Ergo Confessa-

rius omittens admonitionem ex hoc capite,
 quod prævideat poenitentem imparatum ad
 eam christianam humilitate & obedientia susci-
 piendam, sacrilegam absolutionem impertit, &
 contra proprium ministerium prævaricatur.

XIV. Altera opinio, quam Salmanticenses
 cum Sanchez, & aliis defendunt, nempe Con-
 fessarium neque ante matrimonium debere con-
 iuges admonere impedimenti, si prævideat
 nihil se profuturum, est evidenter falsa, &
 laxissima. Theologi graviores docent, mo-
 nendos tunc poenitentes esse, & media exco-
 gitanda opportuna ad matrimonium differend-
 um. Quod si tales occurrant circumstantiæ
 in quibus nullo modo differri matrimonium
 possit (quod perraro, & rarissime accidit)
 tunc communiter suggerunt, aut utendum
 privilegio bimestri, aut eliciendum castitatis
 vorum, usque dum obtineatur dispensatio vel
 ab Episcopo, qui in tam urgente necessitate
 impertiri eam valet, vel a Romano Pontifice,
 si tempus permittit. P. Patritius Sporer cap.
 II. sec. II. num. 455. zelo succensus clamat:
*Surge, curre, adiuva sororem tuam in tanto pe-
 riculo trepidantem.* Immo non modo soror,
 sed frater etiam adiuvandus, sed prudentia
 evangelica, non humana. Non minus vera,
 & opportuna est altera exclamatio eiusdem P.
 Sporer ibidem: *Utinam non saepe blandirentur
 multa graviora, seu iniquiora!* Verissimum
 axioma. Et hoc scilicet principio non pauci
 recentiores blandiuntur longe graviora, & in-
 iquiora, ut vocibus P. Sporeri utar; quem
 admodum mox patefaciam.

§. I.

PRIMA REGULA GENERALIS

*servanda a Confessario contra recensitam do-
 ctrinam plurimum recentiorum. Laxa
 P. Gobat sententia improbat.*

I. **P**lurima scripsi, ut iam indicavi, cit.
 diff. I. cap. IV. contra narratas opinio-
 nes, quæ ibi legi possunt, ne actum agam.
 Cursum pauca addam. Principium, quo re-
 centiores docent, omittendam a Confessario
 admonitionem, quia scilicet poenitens prævi-
 detur non paratus, non dispositus, non prom-
 ptus ad eam acceptandam, est evidenter fal-
 sum, Evangelio Christi vi evidentis ratiocinii
 adversum, laxitatis plenissimum, unde sacri-
 legia, & innumera absurda proficiuntur.
 Si enim imparatum poenitentem prudenter iu-
 dicant ad recipiendam manifestationem verita-
 tis, & ad servanda mandata, prudenter il-
 lum præsumunt obfirmatum in prava animi di-

dispositione, & Deo voce Confessarii illu-
 minanti rebellem. Possem petere ab his re-
 centioribus, unde certo sciant ignorantiam
 esse invincibilem? unde certo sciant talem
 ignorantiam non esse effectum malitiæ poe-
 nitentis? unde certo sciant non profuturam veri-
 tatis explicationem spiritu Dei factam? unde
 certo sciant poenitentem, reconciliationem,
 & fœdus in sacramento poenitiæ cum Deo
 stringentem, adeo illo ipso momento esse ob-
 duratum, ut respuere paratus sit veritatem
 suam spectantem? unde certo sciant,
 Deum, qui ad tribunal poenitiæ poeniten-
 tem vocavit, non infuturum esse gratiam
 quam illi paratum efficiat? Citati Auctores
 gratiam a Deo quocumque tempore impertiri
 vel ipsis obcæcatis, & obduratis docent. &
 nunc vel ipsis poenitentibus sacramenta perci-
 pientibus desperant illuminationis gratiam do-
 nandam fore? Invehuntur illi, & merito,
 contra hæresim Iansenii, effutientis deesse ius-
 tis gratiam qua possibilia præcepta fiant.
 Quo ergo fundamento passim illi impossibi-
 lia divina præcepta, & deesse gratiam ad
 illa servanda vulgare audent?

II. Testimonia Innocentii III. & S. Au-
 gustini loc. cit. palam feci inepte contra nos
 obrudi, non secus ac præceptum correctionis
 fraternæ non urgere, quando desit futuri
 profectus spes. Vide ibi obiectiuncularum
 plurimum confutationem. Ibi quoque legenda
 sunt absurda monstrosa quæ hanc recentiorum
 opinionem consequuntur. Aliqua hic indica-
 bo. Non obstringetur Confessarius 1. admo-
 nere poenitentes invincibiliter ignorantes esse
 restituendum lucrum ultra fortem exactum
 tamquam ex benevolentia debitum. 2. Vir
 equestris provocatus ad duellum bona fide
 putat acceptandum esse, ne honor obnubiletur,
 & ignavia notam incurrat. Non erit illumi-
 nandus, quia non datur spes profectus. 3.
 Quot bona fide existimant litem esse calu-
 mniatoris & falsi accusatoris occisionem, quan-
 do nullus modus occurrit evadendi infamiam,
 & damna inferenda? Silendum. 4. Illi bona
 fide certo credunt posse iudicem iudicare se-
 cundum opinionem minus probabilem, &
 pecuniam posse accipere, quando litigantes
 habent pro se opiniones æquæ probabiles.
 Tacendum. 5. Isti licitum esse credunt bo-
 na fide retineri concubinam valde utilem ad
 oblectamentum. 6. Illi interrogati a potestate
 publica de fide Christi, credunt usum restri-
 ctionum mentalium non esse verum. 7.
 Puella certo existimant procurari posse sine pec-
 cato abortum fetus non animati ad evitan-

dam infamiam. 8. Plurimi pro certo habent,
 non esse deferendam occasionem proximam
 valde commodam.

III. Hæc & sexcenta alia similia paradoxa
 ignorari invincibiliter posse non negabunt do-
 ctiores benigni ætatis ultimæ. Ori ergo digi-
 tum imponere sibi debent Confessari, quoties
 prevident poenitentes adeo esse his flagitiis ad-
 dictos, ut nihil eis profutura admonitio sit,
 sed in bona fide relinquenda erunt. Nec est
 quod opponas, impedimentorum ignorantiam
 esse facti, non iuris. Quoniam cavillatio ist-
 hæc nimis vana est: nam in quolibet casu
 pratico ignorantia iuris mixta ignorantia facti
 est. Ceterum, ut lectori compertum sit,
 quo laxitatis tendat hæc opinandi ratio, le-
 gat quæ hoc de silentio Confessarii scripti tum
 loc. cit. tum Tom. IX. de obligatione Con-
 fessarii instruendi poenitentes, & tandem,
 quæ sequuntur, legat.

IV. P. Georgius Gobat tract. VII. num.
 315. „ Quid faciet Confessarius, si videat
 „ poenitentem ex invincibili ignorantia ob-
 „noxium v. g. mollitiæ, cuius gravitatem
 „ edoctus ob habitum pravum vix abstinebit?
 „ His verbis proposita fuit illa quaestio, ap-
 „plicataque huic peculiari vitio, cum posset
 „ pluribus. Respondi autem ex scriptis illo
 „ cit. cap. xxxvii. n. 61. si probe consideratis
 „ circumstantiis illius poenitentis, omnino
 „ iudicetur nihil plane profuturam monitionem,
 „ sed cognito a se committi grave scelus,
 „ nihilo rarius patraturum illud quam fecit
 „ ignarus turpitudinis tantæ, coram Deo DIS-
 „SIMULANDAM ESSE MANIFE-
 „STATIONEM VERITATIS.“

V. Vel ipsorum contra naturam flagitiorum
 notitia ignorantibus manifestanda non est, sed
 dissimulanda veritas? Dum tam monstrosa
 laxitatis commenta detestanda Christianis pro-
 ponimus, patroni molliores Ethices vociferan-
 tur, nos imponere Casuistis. Sed pudere tan-
 dem aliquando illos deberet tam impudentis
 calumniæ. Subdit P. Gobat, se censere vix
 esse Confessarium tam sagacem qui prudenter
 iudicare queat de quoquam suam admonitio-
 nem non profuturam ad imminutionem tor-
 peccatorum contra naturam. Verum conti-
 nuo subiicit.

VI. Idem P. Gobat ibidem num. 317.
 „ Et vero non semel didici esse qui inculpa-
 „ biliter ignorarent mortalem malitiam huius
 „ flagitii. Igitur, practice loquendo, non tam
 „ querendum est de illo qui plane numquam
 „ peccatum illud omittet ob cognitam turpi-

tudinem, quam de illo solo qui vix omittet, seu vix abstinebit, ut loquuntur illæ litteræ, idest qui quandoque, etsi rarissime, abstinerebit, sicuti, proh dolor! gemunt Confessarii se nactus complures huius scedissimi simul & foetidissimi furfuris. De hoc quoque cenfeo intelligendam sententiam D. Augustini. Moraliter enim non tam prodest, quam obest ILLA MONITIO, quæ tantum impediret sex, octo, decem peccata formaliter mortalia, caussabit autem ducenta, trecenta itidem mortalia.

VII. Sententia Augustini inquentis: Si scirem tibi non prodesse, te non monerem, te non terrem: turpiter abutuntur recentiores, qui illam ex Doctoribus novissimis bona fide transcribunt, quin unus eam in fonte suo legerit. Consule Tom. II. Appar. diss. I. cap. IV. ubi integram ex Augustino, non ex Casuistis rescripti. Alloquitur Doctor sanctus moribundum, eumque ad spem erigit animatque. Et Casuistæ hanc tanti Doctoris sententiam, ad tegenda silentio horrenda contra naturam scelera detorquere non dubitant. Habes lector, quin plura alia monstrosa portenta, sicut possem transcribam, quo laxitatis prolapsa sit opinandi libertas. Si admones, inquit P. Gobat, obtrinebis ut ab octo, vel decem pollutionibus formalibus poenitens abstineat. Interim ducenta, & trecenta flagitia formalia perpetrabit. Quæ autem comparatio inter decem & trecenta? Ergo silentium, permittendumque ut materialiter se in luto libidinis volutet: quia cum sua ignorantia inculpata portas celi ingredietur. Hi sunt ferus nimia benignitatis, quam in christianam Theologiam intrusam Romana Sedes deplorat, tamquam corruptelarum fontem.

§. II.

SECUNDA REGULA GENERALIS

silentii observandi a Confessario super matrimonii impedimentis.

I. Numquam silere Confessarius absque sacrilega proprii ministerii prævaricatione potest, ex eo quod prævideat poenitentem, sive coniugem, sive quemcumque alium, non suscepturum admonitionem. Poenitens coniugem, inquit citati Probabilitæ, bona fide perseverat in matrimonio nullo, illius adulteria sunt materialia. Experientus Confessarius deprehendit utriusque coniugis ad libidinem propensionem, amorem ardentem erga coniugem, & ad continentiam servandam imbecillitatem. Si moneatur, ex adultero materiali evadet

formalis. Prævidet eum non habere dispositionem ad hoc præceptum servandum. Ergo silendum, ergo tacendum. Hæc doctrina, ut locis indicatis palam feci, hostiliter cum Evangelio pugnat.

II. Quando ergo licite, prudenterque silere Confessarius potest, & debet? Paucis rem habeto. Quoties a voluntate coniugis poenitentis non pendet remotio impedimentorum: quoties coniugis poenitens recte comparatus prævidetur ad ea omnia præstanda quæ in illius sunt potestate constituta: dignoscitur ita abhorre peccatum mortale, ut omnia perferre sit paratus ne illud admittat (larvatus enim est Christianus ille qui infamiam, bonorum iacturam, proscriptionem, & mortem ipsam sustinere paratus non sit, ut mortalem Dei offensam evitet:) verum, etiam si coniugis poenitens in hac optima dispositione constitutus sit, & moneatur, animeturque a Confessario, non propterea remove ipse impedimenta, obstacula, scandala potest. Finge mulierem matrimonium bona fide contraxisse, irritum ob impedimentum occultum consanguinitatis, affinitatis &c. Mulier hæc femina fortis est, & christiana fortitudine instructa, & totius mundi contemptrix. Moraliter certus Confessarius est, quod monita ea omnia præstaret quæ ab illa penderent: omnia sustineret incommoda, infamiam, persecutiones, & mortem ipsam. At cuncti illius conatus ad foedus coniugale infringendum irri futuri sunt & inanes: quandoquidem Ecclesia connubia, ritu publico, & solemniter celebrata non dissolvit, nisi certis probationibus adductis. Mulier hæc documentis, quibus matrimonii firmitatem labefactat, destituta est. Scelus suum, unde ortum impedimentum est, fatebitur iureiurando firmatum; at explodetur a iudice ecclesiastico ut impudens & infamis. Hæc omnia prævidet, aut prævidere Confessarius debet. Quid ergo agat? Monebit? Imprudentissimus esset, si moneret. Quoniam monitio tunc nihil boni, & innumera mala, & scandala pareret. Ille est unicus casus in quo silere prudenter Confessarii debent, usque dum dispensatio obtenta fuerit. At non idcirco silent, quia poenitentes coniuges minus comparati sunt ad monitionem suscipiendam, ut Probabilitæ falso docent: sed quia casus remedium ob circumstantiarum congeriem non admittit: quia quamvis coniuges paratissimi sint ad ea omnia præstanda quæ ab illorum voluntate pendent; nihil minus remove obstacula nequeunt, non ex defectu huius aut illius coniugis, sed ex natura & multitudine circum-

circumstantiarum quibus involutus casus est. Vix tamen unquam similes occurrunt casus: at si occurrerent, tacendum esset. Quoniam prudentissime Ecclesia difficilem se præbet ad matrimonia contracta labefactanda; & iure exigit probationes certas, antequam eadem dirimat: quia alioquin via latissima pateret improbis & petulcis viris, & feminis ad matrimonia pro libidine, odio, aliisque causis rescindenda. Idcirco facilius tolerat aliquod matrimonium ambiguum, quod probari evidenter irritum nequit, quam ianuam aperire ad rata matrimonia rescindenda cum magna Reipublicæ christianæ perturbatione, & scandalo.

III. Vides nunc, & manibus tangis, quam turpissime labantur illi qui hoc Confessarii silentium ex imbecillitate, & indispositione conditionate futura poenitentium repetunt. Unde postea monstrosa illa paradoxa, quæ indicavimus, inferunt, non esse videlicet monendos molles, neque rei alienæ detentores, neque feneratoros, neque concubinarios, neque blasphemos, neque periuros &c. qui laborantes ignorantia invincibili ex sceleratis materialibus fierent scelesti formales absque futuri profectus spe. Ad summum, inquit P. Gobat, evitabuntur decem, & perpetrabuntur trecenta crimina formalia. Lege plura locis citatis.

§. III.

Quomodo se gerere coniuges debent dubitantes de valore matrimonii contracti? Probabilissimi commedia labefactantur summorum Pontificum, & SS. Doctorum auctoritate.

I. Quæst. unic. An si coniugum alter prudenter dubitet, validum ne sit matrimonium contractum, petere, aut reddere queat? Resp. Qui post contractum bona fide matrimonium dubitat de eiusdem valore, continuo inquirere diligenter debet ut veritatem deprehendat. Si negligens in veritatis investigatione fuerit, pro qualitate negligentia delinquet. Si post adhibitam humanam diligentiam dubitatio persistat, reddere debet coniugi non dubitanti. Qui enim non dubitat, ius habet ad exigendum: quo iure ex dubio alterius privari non potest. Si quis dubitat de morte prioris coniugis, post nuptias bona fide contractas, durante dubio, reddere innocenti debet, inquit cap. Dominus de secund. nupt. Lucius III. Si aliquis, vel aliqua de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei qui sibi nupsit, debitum non Conc. Theol. Tom. X.

deneget postulanti; quod a se tamen novis nullatenus exigendum. Quod si post hoc de prioris coniugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem coniugem revertatur.

II. Si quis post adhibitam diligentiam adhuc dubius in utramque partem hæreat, quid agendum? Salmanticenses num. 46. cum Sanchez, Bonacina, Reginaldo, Coninch, respondent, & reddere, & petere hunc posse: quia, inquit, hic laborat ignorantia invincibili, quæ adhibita diligentia vinci non potest. Ignorantia invincibilis hæc probabilistica est. Addunt num. 47. Quando uterque dubitat ante adhibitam diligentiam pro nanciscenda veritate; neuter petere, aut reddere valet. Quæ sententia vera est. At si, adhibita diligentia, adhuc dubium perseveret, tunc & petere, & reddere iure valet, inquit illi: quia uterque laborat ignorantia invincibili. Licet PP. isti ex instituto Probabilissimum non propugnent; semper tamen, occasione data, doctrina probabilistica utuntur. Opiniones istæ, queis docent posse & peti, & reddi, dubitatione persistente, falsæ sunt, & reiiciendæ.

III. Innocentius III. eas improbat cap. Inquisitio de sentent. excom. & difficultates Ecclesie doctrina resolvit, inquit: Credimus distinguendum, utrum alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugii, propter quod sine mortali peccato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate levi & temeraria, an ex PROBABILI & discreta: & quidem ad sui Pastoris consilium (conscientia levis, & temerarie credulitatis explosa) licite potest non solum reddere, sed exigere debitum coniugale. Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate PROBABILI & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta; debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem coniugii, vel contra consilium conscientie committat offensam.

IV. Qui igitur ex levi coniectura dubitat, iuxta consilium prudentis viri explodere dubitationem debet, & petere, ac reddere. Qui certus de impedimento est, nullo modo reddere, aut petere potest, sed potius humiliter excommunicationis poenam latam a iudice ecclesiastico sustinere. Si tandem proba-

biliter dubitat, reddere, se non petere valet, ut definit Innocentius III. & docet S. Thomas in IV. dist. xxxviii. in expos. littera inquires: Si oritur dubitatio aliqua de vita prioris viri ex aliqua causa quæ etiam certitudinem facere possit, non debet nec reddere, nec exigere debitum; si autem illa causa facit probabilem dubitationem, debet reddere, sed non exigere. Si autem sit levis suspicio, potest utrumque licite facere: quia debet illam causam potius abicere quam secundum hoc conscientiam formare. Hanc eandem doctrinam tradit Doctor seraphicus S. Bonaventura in IV. dist. xxxviii. in expos. littera sub fin. his verbis. Si mulier incipiat post contractum matrimonium dubitare de morte prioris viri: aut est dubitatio levis; & hæc secundum consilium Prælati poterit a corde removeri, & poterit debitum exigere, & reddere. Si vero probabiliter dubitat, debitum debet reddere, sed non exigere. Si vero certificatur de vita primi viri, nec petere debet, nec reddere, sed statim secundum virum deserere.

V. Eni quomodo unanimi voce & Pontifices Romani, Lucius ac Innocentius sæculo XII. & sancti Thomas ac Bonaventura sæculo XIII. commentum probabilisticum explodant & improbant. Docent enim, persistente dubitatione ex rationibus utrimque æqualiter probabilibus orta, reddi, non exigi posse; atque adeo quod tutius est, amplectendum. Tutius autem est non petere. Nam qui petit, periculo fornicationis se exponit, quod non petendo declinat. Nec est quod opponas, tutius quoque esse non reddere: quoniam hoc falsum est in hoc casu. Qui non dubitat, ius certum habet petendi. Sola dubitatio e possessione iuris certi detrudere possessorem nequit. Ergo qui dubitat, si negaret reddere debitum certum petenti, manifestam iniustitiam committeret. Fornicatio autem in red-dente est solum dubia. Ergo in hoc casu tutius est reddere quam negare. Quando enim duo mala necessaria occurrunt, minus est eligendum; ut sacri canones docent. Nam cap. Duo mala, dist. XIII. hæc habentur. Duo mala licet sint omnino cautissime præcavenda; tamen, si periculi necessitas ex his unum perpetrare compulerit, id debemus resolvere quod minori nexu noscitur obligare. Rursus can. Nervi, ibi ex S. Gregorio Papa. Est quod ad destruendas Behemot versutias subtiliter fiat, & dum mens inter minora, & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur. Iterum cap. Non solum xxii. quæst. iv. In omni quod agimus, hæc est moderatio solertius

observanda, ut si in talem foris lapsum ver-suti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliquo peccati contagio surgere non possimus, illum potius evadendi aditum petamus in quo minus periculi nos perpeffuros esse credimus. Accedit cap. Ad Audientiam, de homicidio. In dubiis semitam debemus eligere tutiorem. Denuo cap. Inveni de sponsalib. In his que dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus. Et tandem cap. Illud de Clerico Excom. In dubiis via tutior est eligenda.

VI. Hæc sunt Ecclesiæ voces, hæc Romanorum Pontificum oracula. Quando animus inter duas opiniones anceps hæret, illud seligendum in praxi est quod tutius apparet, seu quod magis a peccato removet. Contra Probabilitæ in medium prodeuntes, clypeo illius ineptæ distinctiunculæ iudicii directi & reflexi obarmati, clamant, inter opiniones æque probabiles non esse seligendum quod est tutius, sed e contrario quod magis favet propriæ libertati, & possessioni.

VII. Immo P. Claudius La-Croix Lib. IV. part. 3. n. 299. hæc scribit. „ Qui probabili-ter putat matrimonium esse validum, licite petit debitum: tum quia est possessio pro illo, tum etiam quia aliquis potest hic uti & alibi sequi sententiam probabilem... Additque Averfa, etiamsi opinio pro invaliditate esset PROBABILIOR, & hoc est contra formior dictis l. i. a. n. 268. de licito usu opinionis probabilis.“

VIII. Ita decidunt Probabilistæ contra summos Pontifices, Lucium, Innocentium, Alexandrum, Gregorium, contra Ecclesiæ Doctores Thomam, Bonaventuram, & quod rem conficit, contra decretum Innocent. XI. præcipientis in sacramentis tutiorem partem esse eligendam, dum agitur de eorum valore. Quid quod ipse La-Croix loc. cit. n. 38. scribit? „ Ex damnatione illius propositionis sequitur illicitum esse contrahere matrimonium sequendo opinionem tantum probabilem de illius valore, relicta tutiore... Quamvis enim Filguera explicans hanc propositionem damnatam putet non prohiberi praxim illorum quæ non sunt de iure divino, sed tantum de iure ecclesiastico, uti sunt multa in materia matrimonii; sententia tamen illa reiicitur ab omnibus: & ratio est, quia finis damnationis erat, ne sacramentum exponeretur periculo nullitatis, cui exponitur, quando aliquid omittitur quod ad valorem requiritur, etiam de iure tantum ecclesiastico.“

IX. Heinc conlat, Probabilistas propriis anti-

antilogiis semetipfos conficere, atque in re gravissima, qualis est sacramentaria, imperitis sueum facere. P. La-Croix hic fatetur Filguera in ea hæsisse sententia, propositionem i. damnatam ab Innocentio XI. intelligendam esse respectueorum quæ sunt divini iuris, ut sunt materia & forma, secus respectu eorum quæ sunt iuris ecclesiastici. Verum, inquit P. La-Croix, sententia illa reiicitur ab omnibus. Contra clamat P. Dominicus Viva de sacram. penit. qu. VIII. art. 2. n. 2. proscriptam thesim intelligendam esse solum respectu materiæ, & formæ, quæ sunt iuris divini, secus respectu eorum quæ sunt iuris ecclesiastici, ut est iurisdicctio Confessariorum. Inquit enim: Nihilominus censetur licitum esse absolute cum iurisdictione probabili, ut fuisse docui in expositione illius primæ thesisi ab Innoc. XI. confixæ. Pro hac sententia Gobat tr. VII. n. 116. numerat centum triginta Doctores.

X. Quinam sunt isti centum triginta Doctores? Quid, si maioris partis nomina referrem? Alii sunt nullius nominis, alii sunt damnati ab Ecclesia ob theses scandalis plenæ evulgatas. Profecto inter citatos a P. Gobat est Doctor Ioannes Sanchez, proscriptus ob laxissimas opiniones. Quid quod P. Gobat scripsit plures annos ante decretum Innocentii XI.? Quid quod P. Gobat non numerat centum triginta Doctores? En verba Gobat loc. cit. a P. Viva edit. Monachii pag. 589. Auctoritate sexaginta quinque Doctorum firmavi in clyp. Clem. Iurid. &c. quibus alios addere possum. Id alios addere possum dilatavit P. Viva ad centum & triginta. Tandem P. La-Croix scribit, omnes Doctores improbare usum opinionis probabilis, dum agitur de valore sacramenti etiam respectu eorum quæ sunt iuris ecclesiastici; ut sunt iurisdicctio, & impedimenta matrimonii. Contra P. Viva cum Doctore Gobat ait; centum triginta docere oppositam. Hæc obiter nunc indicare libuit. Vide plura Tom. IX. de iurisdicct. probabili Confessar.

XI. P. Dominus Viva de sacram. matr. qu. VII. art. 3. n. 9. pag. mihi 133. „ Demum si alter habeat opinionem probabilem de nullitate matrimonii, & simul habeat opinionem probabilem de eius valore, licite potest petere, & reddere; cum possit amplecti alterutram opinionem probabilem, quam mavult, etiam si una sit probabilior quam altera.“ Hæc doctrina est contra sacros canones, contra SS. Doctores Ecclesiæ, & nisi me omnia fallunt, evidenter contenta in thesi i. damnata ab Innocentio XI. Nam hic agitur de valore sacramenti matri-

monii. Unum posset reponi, nempe thesim proscriptam intelligendam esse de materia & forma, quæ sunt divini iuris, non de impedimentis iuris ecclesiastici. At P. La-Croix restatur, omnes improbare hanc opinionem, eludentem censuram proscriptæ thesi. Ergo, teste P. La-Croix, iuxta omnes damnata est opinio Viva.

XII. P. Claudius La-Croix Lib. IV. par. III. n. 320. inquit: „ Si in matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de valore, & post inquisitionem nil resciri, nec dubium deponi possit; prima sententia, quam tenet S. Thomas, Bonaventura, S. Antoninus, P. Soto, Ledef. Val. Vafq. Azor. Rebell. Pont. Hurt. Turr. Arr. A. vers. & alii 17. cum Schild. dicit, posse quidem reddere debitum, sed non petere, quia id videtur esse decium cap. Inquis. de sent. excom. . . . Secunda sententia, quam tenent D. Sor. Veracruz, Vict. Lopez, Suarez, Con. Laym. Bon. Reg. Lef. Lorc. Bress. Lug. Bos. Bardi, Sanch. Dian. Di. cast. Teril. Carden. dicit, posse etiam petere debitum. . . . Atque hæc secunda sententia videtur, saltem spectata ratione, esse probabilior.“

XIII. Sententia, quæ estevidenter contra Romanos Pontifices, Lucium III. Innocentium III. Innocentium XI. aliosque sacros canones, contra prima Theologiæ lumina, SS. Thomam, Bonaventuram, Antoninum Archiepiscopum, & ceteros gravissimos Theologos, a P. La-Croix asseritur probabilior, saltem spectata ratione. Quia Teril. Veracruz, Bresserus, Coninchius, Diana, Dicastillus profundiores Metaphysici sunt, & in re sacramentaria doctiores atque eruditiores quam Romani Pontifices, quam Ecclesiæ Doctores. Hæc curim indicare libuit, ut intelligant lectores, damnatam probabilistam thesim ab Innocentio XI. in controversis in quibus agitur de valore sacramentorum, a non paucis Probabilistis promoeri & propugnari, nisi fallor ipse. Sed lectores ipsi sint iudices.

CAPUT VII.

De matrimoniis nullis redintegrandis.

I. **M**atrimonium irritum esse potest vel ob defectum consensus, qui potuit esse fictus, aut metu & errore extortus; vel propter impedimentum, sive publicum, sive occultum; vel quia defuit præsentia Parochi & testium. Matrimonium quocumque ex his capitibus nullum ut redintegretur, & convalescat,

lescat, ea omnia suppleri debent quæ iuxta Ecclesiæ leges servanda primum fuissent. Si defuit præsentia Parochi & testium, coram Parocho & testibus redintegrandum est. Si fides ex utraque parte consensus fuit, vel vi, aut metu extortus, renovandus per verba aut signa exteriora est ex utraque parte. Si irritum matrimonium fuit ob aliquod impedimentum dirimens, per dispensationem, aut alia auferri via debet.

II. Quæst. I. An coniugi adfirmanti sibi defuisse consensum adhibenda fides sit? Resp. Non modo credendum non est, sed contra, absolute loquendo, præsumendum est consensum adfuisse; ut habetur cap. Per tuas de probationibus, ubi statuitur, mulieris, quæ una cum marito suo filium ex se procreatum publice recognoverat, non esse standum iuramento in contrarium præstito. Et profecto quæ adhiberi fides potest illi qui coram Parocho, & testibus sacrilego mendacio sacramentum matrimonii profanare ausus est? An non verosimilius est, nunc potius quam illo ipso tempore quo sacramentum celebravit, illum mentiri? Quid, si persona optimis moribus instructa, a periurio prorsus aliena, cum iuramento in articulo mortis assereret sibi defuisse consensum? Quid, si Religionem ingredi vellet? His in circumstantiis adhibenda cura esset ad veritatem explorandam: si dubium verò post diligentiam adhibitam oriretur, redintegrari, &, ut dicitur, revalidari matrimonium modo opportuno iuxta prudentum consilium deberet.

III. Communiter Auctores docent, non esse fidem adhibendam aut famæ nullo certo auctore ortæ, aut viris fide non dignis, aliquod impedimentum testantibus; sed, his testibus spreto, matrimonium contrahere, & post contractum petere, & reddere quisque potest. Quoniam nec testes fide indigni, nec fama ab incerto auctore manans præsentem prudentem dubitandi rationem. Qui post contractum matrimonium audit ab homine fide digno, etiam sub iuramento aliquod impedimentum testante, non tenetur illico credere, & debitum negare, quia unius viri, quantumvis fide digni, testimonium non inducit necessitatem credendi, præsertim in proprium damnum; ut habetur cap. Cum a nobis de testibus & attestacionibus. Hoc tamen testimonium sufficit ut quis prudenter dubitare debeat, & tenetur ad inquirendam veritatem: & in tali statu reddere coniugi non dubitanti, nec alio ex capite iure petendi privato astringitur; petere tamen non potest. Si

post diligentiam in exploranda veritate adhibitam impedimentum non deprehendat, deponere dubitationem debet, & petere, ac reddere. Ante vero quam matrimonium contrahatur, unus testis fide dignus sufficit ut a celebrando matrimonio quis absteat.

IV. Si impedimentum dirimens publicum sit, vel ad forum contentiosum deductum, & de opposito non sit iudicatum, immo duobus testibus fide dignis probari possit irritum; tale matrimonium, ablato per legitimam auctoritatem impedimento, iterari coram Parocho, & testibus debet: quoniam licet Ecclesiæ comperta celebratio sit, ignotus tamen valor est.

V. Quæst. II. Qui fide contraxit, tenetur ne ex iustitia consensum verum apponere? R. Negant Sanchez, Hurtadus, Villalobosius, & alii ex vi solius contractus, præciso alio damno. Probabilior sententia adfirmat, obstringi coniugem reum vi iustitiæ verum consensum præbere: quia cuique suum ius servandum est. Sed coniugi sincero animo suum consensum præbenti, & vere contrahenti, iure debetur alterius contrahentis consensus, non modo in ipsa contractus celebratione, verum etiam post celebratum contractum, & toto vitæ tempore: quia pars innocens pro toto vitæ tempore contraxit hac bona fide, ut altera pars suum apponeret similem perpetuum consensum. Ergo si tempore celebrationis debetur consensus iste, eodem iure debetur tempore sequenti. Præterea fatentur adversarii, obstrictam ex iustitia esse deceptorem apponere verum consensum, si pars innocens damnum passa sit. At hoc damnum, modo maius, modo minus, inseparabile est ab eiusmodi contractu ficto; pars enim innocens magnum semper præiudicium accipit: aut amissa virginitatis, aut famæ denigratæ, aut quod maneat innupta. Ergo pars que fraudem fecit, eam per legitimum consensum remove astringitur.

VI. Quæst. III. Quando matrimonium irritum fuit ob aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut uterque coniux certior fiat? R. Quando impedimentum notum utrique parti est, nulla occurrit difficultas, ut distat supra. Angustia undique premunt, quando una sola pars conscia est, & rea impedimenti, quod manifestari nequit coniugi innocenti absque gravi incommodo, & periculo infamie; ut si uxor cum mariti fratre copulam habuisset, aut vitæ cum coniugi sorore. Convenit peres coniugis, primam omnium obtinendam esse dispensationem a parte conscia,

scia; & tunc temporis eam petere debitum non posse, ut dictum est. Porro ipsæ litteræ dispensationis negotium grave faciunt, & difficultatem gravissimam efficiunt. Si quidem in eisdem hæc habetur clausula. Ut, dicto coniuge de nullitate prioris consensus certiorato, sed ita caute, ut alterius delictum nusquam detegatur, dispenses. Sive brevius aliis verbis. Altero impedimenti ignorante; prius de nullitate consensus prioris certiorato. Ratio quoque urget. Nam redintegrari contractus nullus haud potest, nisi denuo efficiatur validus. Quomodo autem effici denuo validus potest, nisi utraque pars contrahens rursus consentiat? Uterque vero consentire denuo nequit, nisi utrique constet, matrimonium prius contractum fuisse nullum.

VII. Ut hunc nodum Theologi scinderent, varia excogitarunt. Plures docent, admonendum coniugem innocentem de matrimonio irriti generice & confuse, quin detegatur impedimenti species. Dicat, inquit, se anxium esse propter consensum in ipso matrimonio præstitum, & Confessarium inculcasse novum requiri consensum. Sine hac manifestatione pars ignara prioris matrimonii irriti consentit ex errore; immo novum consensum proprie non ponit; sed tantum priorem invalidum renovat, nullo modo intendens novum inire matrimonium, sed priorem invalidum confirmare. Cui argumentationi repouunt alii, hunc errorem esse non circa personam, sed circa qualitatem; atque adeo consensum hunc sufficientem esse.

VIII. Facilis res foret, si hæc manifestatio generica, & confusa nullam in coniuge ignaro suspensionem pareret. Quid enim, si hinc coniux innocens scandalum subeat, & in suspensionem adducatur, alterum coniugem re ipsa flagitium perpetrasse? Tunc alii Theologi docent, nullo modo indicandum impedimentum esse, quando talia timentur; sed sufficere ut, obtenta dispensatione, pars impedimenti conscia blanditiis delinire, illicite, & pertrahere coniugem in consensum studeat. Quando nempe videt opportunam occasionem, sic alloqui coniugem innocentem potest. *Valiamore te prosequor, ut si nullum inter vos esset matrimonii vinculum, ego sane tibi nubere vellem. Immo nunc te accipio in meum. Hoc ne tu ex parte tua facis?* Si reponat, *Facio*, aut simili verbo novum consensum nodat, consentium negotium est. Advertendum tamen, non officere, si coniux condans dicit, *Vellem, si crederem*: quia hæc non est consensus absolutus, & de presenti.

IX. Sed quid dicendum, si spes non adfit impetrandi hunc consensum; immo ratio occurrat timendi coniugem innocentem hinc in suspensionem adductum iri, ut concipiat delicti perpetrati a coniuge reo notitiam, præbeatque responsum illud quod refert P. Sporer num. 459. quod eiusmodi est. *Iam te habere debeo. Quod si te non haberem, vellem te omnes haberent diaboli.*

X. Hoc in casu tertia sententia docet, fat esse ut solus coniux impedimenti conscius renovet consensum, aliquo signo externo verbis, vel factis manifestatum, puta copula affectu maritali habita, quin coniux ignarus ullo modo moneatur: nam iste reddendo copulam ab altero petitam re ipsa facto consentit. P. Sporer relatis his sententiis de hac tertia num. 460. hæc scribit. „ Ego quamvis „ hanc sententiam speculative, & re ipsa omni- „ no falsam credam, tamen ob auctoritatem „ A.A. tanquam practice probabilis poterit „ Confessario servire pro ultimo remedio, „ quando nullum apparet remedium meliori „ modo iuxta primam vel secundam sententiam renovandi consensum mutuum matrimoniale. Ego ad has angustias nunquam „ redactus sum; sed in calibus plus æquo frequentibus aut inveni securiorem modum contrahendi, aut ignaros sui impedimenti, cum „ adverti non esse satis bene concordēs, dissimulans in bona fide reliqui. “

XI. S. Augustinus plarimas passus angustias est, & nodos insolubiles de coniugiis adulterinis ostendit. Verum Probabilite nonnulli facillimo negotio omnia vel difficiliora resolvunt, definiuntque. Si veras sententias, seu veritatem sequi commode valent, eam amplectuntur, & sequendam proponunt. Si veritas incommodat, tunc, inquit P. Sporer, sententia omnino falsa sit regula quam Confessarius adhibere potest. Ad clausulam in litteris dispensationis contentam, *Certiorata parte*, respondet intelligendam esse, quando id commode præitari valet.

XII. Quando loco principii inconcussi præmittitur, omnia componenda esse absque ullo gravi incommodo coniugis rei, dubio procul aliqua ex recentibus opinionibus adhibenda est. At Romanam Sedem non latet, Theologos has docere opiniones, & nihilofaciis præfatam clausulam inserit suis dispensationibus. Explicatio adducta inepta videtur. Nam nemo in controversiam vocat, monendam esse partem, si sine incommodo hoc fieri possit; atque ubi supra videtur clausula adiectio, hunc solum servanda sit cum commode possit.

Quid

Quid ergo consilii præstas? Ut pro varietate circumstantiarum Episcopi consulantur. Ipsi enim Pastores sunt. Si Superiores ipsique Romani Pontifices dispensationem impertiuntur hac adiecta clausula, ut pars innocens certior fiat, qua auctoritate Casuistæ tribunal erigunt supra ipsas pontificias dispensationes, eas ultra clausulas restringentes extendendo? Ego sane, si dispensatio pontificia præfata clausula esset coarctata, numquam oppositum consulerem, aut docerem. At clausula executioni demandari nequit absque infamia coniugis rei. Hic autem se infamare recusat, neque ad hoc induci potest, ut impedimentum manifestet. Vivent ergo ambo in perpetuo concubinato? Permittes ergo istorum damnationem? His terculamentis moti Doctores moderni, ut omnia facili negotio componant, pro ingenio leges detorquent, & usum opinionum, *quas omnino falsas iudicant*, inquit P. Sporer, adhibent. Peto ab illis. Quis Deo de ovibus rationem reddere debet? Casuistæ, an Pastores, Episcopi nempe, & Pontifices? Quibus parendum? Quorum consilia suscipienda? Nonne Pastores constituti a Deo sunt pro gregis regimine? Nonne ipsi & peculiari a Deo lumine perfunduntur, & rationem reddituri eidem sunt ministerii sui? Si ergo ipsi dispensationes coarctant, cur Casuistæ illas amplificent? Quia dispensationes cum tali clausula nequeunt ad praxim deduci? Ergo tunc rescribe ad Pastores, ad Episcopos, vel ad Pontifices summos: exponito clausulam servari non posse: absurda, & scandala quæ timentur, sigillatim enarra. Aut illi clausulam tollent, aut secus. Si primum, causa finita est. Si secundum, ipsi Deo, non tu, non ego, rationem reddituri sunt. Si Romana Sedes auferre clausulam non lit, illam ne tollent Casuistæ? Minime genitium. In his ergo casibus, non *plus æquo frequentibus*, ut P. Sporer ait, sed perraris, Episcopum, vel Romanam Sedem, missis opiniunculis casuisticis, consule. Hac via & tua, & aliorum saluti secure providebis.

XIII. Quæst. IV. *Matrimonium ob impedimentum aliquod occultum dirimens, vel ob defectum consensus &c. irritum, redintegrari ne coram Parocho, & testibus debet?* Resp. Si matrimonium fuerit irritum ob solemnitate a Concilio Tridentino præscriptæ omissionem, convenit penes omnes redintegrandum esse coram Parocho, & testibus. Disputatur de matrimonio solemniter ritu coram Ecclesia celebrato, sed irritum propter aliquod impedimentum occultum dirimens, vel propter defectum

consensus sinceri & liberi. Si impedimentum publicum sit, deductum, aut deducendum ad forum contentiosum, omnes similiter affirmant redintegrandum esse coram Parocho, & testibus. De impedimento occulto, quod probari per testes nequit, Theologi etiam gravissimi disputant, num, sublato per dispensationem tali impedimento, innovandus consensus sit coram Parocho, & testibus.

XIV. Affirmantem sententiam defendunt Theologi doctissimi Basilius Pontius *Lib. V. cap. vi. Palæus Comitulus Lib. I. quæst. cxx. ubi hæc scribit.* „ Et quoniam non desunt qui de utraque difficultate mecum dissentiret, auctoritate, captiosisque argumentis recensitis cuiusdam Theologi victus: idcirco de omni controversia diligentes ipse litteras dedi ad P. Stephanum Tuccium Romanæ Penitentiariæ Rectorem, ut a quopiam tribunali, cuius iudicio standum esset, responsum impetraret. Consuluit is P. doctissimus, & religiosissimus Clementem VIII. Pontificem maximum, a quo hoc tulit responsum, atque ad me Venetias misit. Pontifex respondit esse necessarium novum consensum utriusque coram testibus, & Parocho, admonito prius marito de matrimonii nullitate; sed ad evitandum scandalum dispensat, ut secreto inter se contrahant, renovato consensu cum legitimatione prolis: in penitentiam mulier per biennium ieiunet semel in mense, & communice decimo quinto die, & tertiam partem Rosarii recitet quotidie, nisi ex oblivione, vel alio legitimo impedimento. Quare post Apostolicæ Sedis diudicationem nemini est amplius integrum de hac re secus opinari.“

XV. Hac tamen de re secus opinantur Sanchez, Bonacina, Castropalaus, Ledesma, Contach, Henriquez, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses *num. 128.* quia matrimonium semel celebratum coram Parocho, & testibus, tamen nullum, ab Ecclesia iudicatum validum est; cum hæc non iudicet de occultis. Idcirco matrimonium istud, semel indicatum validum, clandestinum non est. Ad responsum Clementis VIII. dicunt, non constare esse authenticum. Addunt, S. Pium V. declarasse oppositum. Tandem concludunt, Clem. VIII. secutum esse securiorem partem. Probabilitatis autem fat est sequi opinionem probabilem.

XVI. P. Patritius Sporer *num. 63.* refert, Cardinalem de Lugo affirmantem, *semper Romanam Rotam decidere, innovandum esse*

con-

consensum coram Parocho & testibus. Quia tunc applicanda est forma a Tridentino præscripta, quando contractus validus celebratur. Solemnitas observata, quando contractus irritus fuit, nihil profuit. Ergo, ut contractus valide celebraretur, quemadmodum renovatur consensus, ita iterari solemnitas debet. Reponit idem P. Sporer. *num. 465.* „ Vides, „ & miraris utramque sententiam ad se ad vocare Pontificem, Cardinales, & Rotam. „ Sed certo pro neutra parte convincunt eiusmodi testimonia. Tum 1. quia de iis non constat nobis authentice. Tum 2. quia Pontifex potuit ita respondere, ut *privatus Doctor tutiora* sequens, non autem docens *ex cathedra*. Tum 3. quia cum *utraque sententia sit probabilis*, pro re nata modo unam, modo aliam sententiam Patres illi sequuntur. Tum 4. maxime quia modo supponunt, vel timent publicationem, vel periculum publicationis talis impedimenti, modo non rimetur. Quare utraque sententia est vere probabilis: prior quidem *tutior*; hæc vero nostra *longe probabilior*.

XVII. Singularem patientiam opus est in eiusmodi rescribendis, & resellendis. Sententia quam sequitur Clemens VIII. quam sequuntur Cardinales, & Romana Rota, est *tutior*. Opposita sententia, quam docent Casuistæ, est *longe probabilior*. Cur longe probabilior? Quia plures Probabilitæ eam amplectuntur, utpote commodiorem, benigniorem, & suaviorem. Clem. VIII. & Cardinales sunt *Tutioris*.

XVIII. Repeto quod in superiore quæstione dixi. Et principio de responso dati a Clem. VIII. sinceritate nullus mihi ambigendi locus. Quia Paulus Comitulus, qui distincte illud sibi ipsi datum narrat, Theologus est omni exceptione maior. Quod si Theologus iste, quia Antiprobabilista, non est recentibus Casuistis tantæ auctoritatis, Cardinalis de Lugo ob hanc rationem suspectus esse nequit. Ceterum, ut dixi, controversia hæc nullum mihi fecerit negotium. Agitur de iure ecclesiastico, a quo non Probabilitæ, sed Episcopi, extrema necessitate urgente, & Romani Pontifices absolute dispensare iure valent. Si dispensatio eximit ab innovando consensu coram Parocho, & testibus, disputatio omnis evanescit. Si Superiores isti, a Deo constituti in Rectores animarum, non dispensant, omnium Probabilitatum auctoritatem nec terrent facio: quia isti destituti omnino sunt auctoritate dispensandi. Huc omnia recidunt. De scandalis, de absurdis, infamia, ceterisque

malis, quæ consequi aiunt publicam redintegrationem matrimonii, non ego, sed animarum Pastores, qui dispensare, si volunt, possunt, rationem Deo reddituri sunt. Repetere cogor, me summopere admirari Probabilitas illos qui audent contra supremos Pastores tribunal extollere, & istorum dispensationes dilatare ultra confinia ab illis conceptis verbis præscripta. Hæc facillime scribuntur in cella, inquit: sed praxis *Confessorarii* spectanda. Angustias sorores nostræ patiuntur: pereunt fratres nostri, in continuo concubinato versantes. An caritas Christi non urget ut fratribus naufragantibus tabulam porrigamus? Si habes, tabulam porrige. Sed tabula hæc in manibus Pastorum est. Ab illis, distincte omnia mala, incommoda, & pericula repræsentando, enixis precibus petenda & imploranda est. Si illam impertiuntur, summa caritate indigentibus applica; si contra illam denegant, ipsi viderint. Si vero tu contra Pastorum voluntatem eandem impertis, non præsidium & remedium, quod sanet, porrigis; sed chimericum remedium subministras, quod nihil prodest accipientibus, & te mortaliter inficere potest ob usurpatam auctoritatem. Consilium ergo meum est ut Confessarii in hoc negotio, in quo de sacramenti valore agitur, non Casuistas, sed Episcopos, & Sanctam Romanam Sedem clare & distincte consulant.

CAPUT VIII.

De aliis peccatis quæ perpetrare coniuges valent in exercitio actus conjugalis contra finem, situm, locum, & bonum prolis.

I. Plura dixi supra *cap. II.* de peccatis sponforum, & *cap. III.* de peccatis coniugum in contrahendo matrimonio, & *cap. IV.* & *V.* de peccatis contra honestum matrimonii usum. In præsentia plura explicanda sunt vitia quæ committere coniuges valent contra finem matrimonii, aliasque circumstantias.

II. Quæst. I. *Quomodo peccare coniuges contra matrimonii finem valent in actu conjugali?* Resp. Peccant 1. si ob solam voluptatem commisceantur. Olim plures recentiores Benignitæ docebant oppositum, quorum sequentem thesim damnavit Innocentius XI. *Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum omni prorsus caret culpa, ac veniali defectu.* Si tamen voluptas hæc ordinetur ad finem primum matrimonii, ad generationem nempe prolis, omni

omni prorsus culpa caret: quia tunc voluptas est medium ordinatum ad finem. Propositio enim damnata est ob illam vocem *solam*. Bruta enim, non homines, operantur ob solam voluptatem.

III. Quæst. II. *Quinam est finis ob quem actus conjugalis est licitus, & meritorius?* Resp. S. Thom. in IV. dist. xxxi. qui II. art. 2. respondet. *Duobus solis modis absque omni peccato conveniunt, scilicet causa proli procreandæ, & debiti reddendi: alias autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale.* Benigni recentiores permulti liberaliores in hac materia, sicut in aliis, sunt. P. Viva qu. VII. art. I. n. I. docet actum conjugalem licitum & bonum esse, exercitum ad sanitatem corporalem aut recuperandam, aut conservandam. Et hoc, inquit, communius docent Doctores. Doctores Ecclesiæ oppositum aperte docent. Unum allegare sufficiat S. Thomam, qui in *Suppl. qu. xlix. art. 5. ad 4.* hæc habet. *Quamvis intendere sanitatis conservationem non sit per se malum; tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur quod non est ad hoc de se ordinatum, sicut qui ex sacramento baptismi tantum salutem corporalem quaerit: & similiter etiam est in proposito in actu matrimonii.* Hæc Angelici ratio suapte natura luculenta est. Matrimonium non est ad sanitatem corporis sive reparandam, sive conservandam institutum. Ergo abutitur matrimonio qui illud exercet tamquam medium quo sanitatem corporalem quaerit. Evidenter ergo falsa est opinio quam defendit P. Viva, & quam, ut inquit ille, communius docent Doctores.

IV. Vitiant quoque actum conjugalem, si impudentius, & intemperantius agant, inquit Lib. de bono conjugali c. XVI. S. Augustinus. *Quod enim est cibus ad salutem hominis, hoc est in conjugibus venialis ille concubitus.* Quemadmodum ergo in mensa Christiani omnes, ita conjugati in proprio toro modestiæ, temperantiæ, & sobrietatis leges servare obstringuntur. Porro licet in mensa licitus sit ciborum usus; qui tamen æquo intemperantius eos sumit, peccat: similiter delinquit venialiter qui conjugio intemperanter fruuntur.

V. Quæst. III. *An liberi sint a peccato qui matrimonio utuntur in remedium contra propriam incontinentiam, & contra alia graviora flagitia?* Resp. P. Claudius La-Croix Lib. VI. part. III. n. 292. confitetur, SS. Augustinum, Anselmum, Bonaventuram, Thomam, & speciatim S. Gregorium Magnum, relatam

cap. Nervi v. dist. XIII. docere esse peccatum veniale actum conjugalem exercitum ad vitandam propriam incontinentiam; at subdit: *Alii plurimi Theologi, & Iuristi cum Dur. Caf. Medin. Nav. Almain. Caspens. Lay. Con. Rebell. Hurt. Henrix. Pont. Mastr. Avers. probabilissime dicunt nullum fore peccatum.* En quo loco habeantur apud Probabilitas plures prima Ecclesiæ catholiciæ lumina, & sacri canones. SS. Gregorius Magnus Romanus Pontifex, Augustinus, Thomas, Bonaventura, Anselmus, immo communiter Ecclesiæ Patres docent vitiosum esse actum conjugalem ad vitandam propriam incontinentiam, aliave flagitia. Verum Con. Lay. Hurt. Henrix Magistr. & alii multi similes probabilissime oppositum docent. Illi probabiliter, illi probabilissime.

VI. At nos, misso hoc opinandi modo, SS. Patrum doctrinam in medium adducimus. S. Augustinus verba S. Pauli I. Cor. VII. Iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram; hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium: exponens Enchiridii cap. LXXVIII. hæc docet. *Putari posset non esse peccatum misceri coniugi, non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis, ut fornicationis, sive adulterii, sive cuiusquam alterius immunditiæ mortiferum malum, quod turpe est etiam dicere, quo potest, tentante Satana, libido pertrahere, incontinentiam devitet infirmitas. Possit ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset: Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. Quis autem iam esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus apostolica auctoritas fateatur? Quis neget? inquit Augustinus. Plurimi Theologi, & Iuristi, & quidem probabilissime, reponit P. La-Croix.*

VII. S. Thomas in *Suppl. quæst. xlix. art. 5. ad 2.* doctrinam Augustini, Gregorii, & aliorum Patrum confirmat his verbis. *Si aliquis per actum matrimonii intendit vitare fornicationem in coniuge, non est aliquod peccatum: quia hæc est quedam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet: sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; & secundum hoc est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.* Hanc eandem doctrinam repetit S. Thomas in I. ad Cor. cap. VII. dist. I. ubi inquit: *Considerandum est, quod actus conjugalis quandoque quidem est meritorius,*

rius, & absque omni culpa mortali, vel veniali; puta, cum ordinatur ad bonum proli procreandæ, & educandæ ad cultum Dei, sic enim est actus religionis; vel cum sit causa reddendi debitum, sic enim est actus iustitiæ. Omnis autem actus virtutis est meritorius, si sit cum caritate. Quandoque vero est cum culpa veniali, scilicet cum quis ad actum matrimonialem ex concupiscentia excitatur, quæ tamen intra limites matrimonii sistit, ut scilicet cum sola uxore sit contentus. Quandoque vero est culpa mortalis, puta, cum concupiscentia fertur extra limites matrimonii, scilicet cum aliquis accedit ad uxorem, aque libenter, vel libentius ad aliam accessurus. Primo ergo modo actus matrimonii non requirit indulgentiam. Secundo modo habet indulgentiam, in quantum aliquis consentiens concupiscentiæ in uxorem, non fit reus peccati mortalis. Tertio modo omnino indulgentiam non habet. Similia docent Gregorius, Anselmus, Bonavent. & ceteri Patres, & ex recentioribus graviores Theologi communiter.

VIII. Prudentes tamen sint Parochi, & Confessarii in monendis conjugibus, instruendisque in sancto matrimonii fine procreandæ, educandæque proli in cultum Dei. Hunc finem altius inculcent: voluptatis captandæ, & concupiscentiæ saturandæ caute meminerint. Cum enim absque voluptate & concupiscentia exerceri officium istud vix soleat, si subtilius quam par est dispicere talia velint, aures offendent. Præ oculis habeant monitum Catechismi Tridentini, in quo Part. II. cap. VIII. §. 33. hæc habentur. *Extrema illa restat pars de iis quæ ad matrimonii usum pertinent, de quibus ita agendum est a Pastoribus, ut nullum ex eorum ore verbum excidat quod fidelium auribus indignum esse videatur, aut piæ mentes ledere, aut risum movere queat. Ut enim eloquia Domini eloquia casta sunt; ita etiam maxime decet christiani populi Doctorem eiusmodi orationis genere uti, quod singularem quandam gravitatem præferat. Quarum duo illa maxime docendi sunt fideles. Primum quidem non voluptatis, aut libidinis causa matrimonio operam dandam esse, sed eo utendum intra illos fines qui, ut supra demonstravimus, a Domino præscripti sunt. Meminisse enim convenit quod Apostolus hortatur: Qui habent uxores, tamquam non habentes sint.*

IX. Quæst. IV. *Peccant ne conjuges actum matrimonialem exercentes diebus festis, ieiuniorum, & ipso Eucharistiæ susceptæ die?* Resp. Negant Probabilitas plurimi, Sanch. Bonac. Aversa, Henriq. Coninch, Salmantic. La-

Croix, Viva, Sporer, Raynaudus, & alii plures, quos recensere longum esset.

X. Adfirmant omnes Patres, & sacri canones. Labet pauca transcribere ex *caus. xxxiii. quæst. IV. cap. III.* ubi hæc de ieiuniorum tempore habentur: *Fratres, non solum debetis ab omni immunditia abstinere, sed etiam ab uxoribus propriis studiosissime continentis. Nullus omnino uxori suæ ieiuniorum diebus coniungatur. Rursus ibi cap. IV. subditur de festis diebus: Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum, quia & dies festi, & ipsa ratio conceptus, & partus iuxta legem cessari temporibus his debere demonstrant. Iterum ibi cap. V. ex S. Augustino inculcatur. Christiano cum uxore sua convenire aliquando licet, aliquando vero non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet convenire, quia etiam a licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur: Unde Apostolus ex consensu ait abstinendum ad tempus, ut vacetur orationi. Lege ibi plura.*

P. Claudius La-Croix Lib. VI. part. III. num. 321. inquit: „ Per se loquendo licitum esse die communionis habere usum matrimonii, dictum est Lib. VI. &c. „ Ad canones & SS. Patres, quos vidit apud Tiraquellum, respondet cum Sanch. *Concil. Avers.* & aliis consilium illos suggerere. Idem docent alii Probabilitas communiter. Ut Confessariis evidentius semper comperti sint ausus plurium Casuistarum adversus canones, & SS. Patres, operæ præmium exitimo isthuc rescribere quæ *cit. caus. xxxiii. cap. I.* habentur. *Si panes propositionis non poterant ab iis qui uxores suas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille qui de calo descendit, non potest ab his qui conjugibus paullo ante hæserunt complexibus, violari, atque contingi? Non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) sed quod eo tempore quo carnem Agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus. Si ab omnino cibo ieiuni ad Eucharistiam accedere Christiani debent; quanto magis ieiuni sint oportet ab officio conjugali? De festis diebus *ibid. cap. II.* ex S. Augustino hæc præcibuntur. *Quoties aut dies Natalis Domini, aut reliquæ festivitates instant, sicut frequenter admonui, frequenter tunc Ecclesiæ Patres admonebant conjuges; nunc Parochi, Casuistarum plurimum opinunculis præventi, vix mentionem faciunt, ante plures dies non solum ab inlicitum concubinarum consortio, sed etiam a propriis uxoribus abstinere debemus. Iterum**

de abſtinentia ante communionem hæc S. Auguſtinus ſerm. cxxlv. de temp. ſcribit. *Qui bonus Chriſtianus eſt, non ſolum ante plures dies quam communicet, caſtitaſtem ſervat, ſed uxorem ſuam deſiderio filiorum non agnoſcit: quia uxor non propter libidinem, ſed propter filiorum procreationem accipitur.* S. Auguſtinus ante plures dies præcedentes communionem caſtitaſtem ſervare coniuges debere ait. P. La-Croix cum aliis Probabiliſtis multis ipſo ſacræ communionis die coire uxoratos poſſe decernit. Et ut lectoribus fucum faciat, illos remittit ad P. Theophylum Raynaudum Tom. XVI. I. Part. cap. xiv. n. 35. Hic cine optimus Patrum interpres? Ne ſim longus, mitto reſellere plura eiufdem Raynaudi.

XII. Poſt canones ſacros, & Eccleſiæ Patres, S. Thomas rationem manifeſtam perhibet, cur non liceat officium coniugale exercere diebus feſtis, & multo minus ipſo ſacræ communionis die, in *Supplem. quaſt. lxxiv. art. v.* inquiens: *Sicut aliqua loca ſunt ſacra, quia deputata ſunt ſacris; ita aliqua tempora ſunt ſacra propter eandem rationem. Sed in loco ſacro non licet petere debitum. Ergo nec in tempore ſacro.* Subdit ibidem: *Actus matrimonialis quamvis culpa careat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem deſtinationem, hominem reddit ineptum ad ſpiritalia; & ideo in diebus in quibus præcipue ſpiritalia eſt vacandum, non licet petere debitum.* Labefactat ibidem ſophiſmata quæ opponi valent.

XIII. Verum ut aliquo pudore tangantur illi qui & feſtis diebus, & ipſo die ſacræ communionis licitum coniugii uſum defendunt, lubet in medium afferre quæ Concilii Trident. Catechiſmus Part. II. cap. viii. §. 34. præſcribit. Hic eſt citati §. titulus. *Coniugibus aliquando ab officio matrimonii abſtinendum.* Deinde hæc habentur. *Sed quoniam bona omnia ſanctis præcationibus impetranda ſunt a Deo, alterum eſt quod fideles docere oportet, ut Deum orandi & obſecrandi cauſa a matrimonii officio interdum abſtineant; in primisque id ſibi obſervandum ſciant, tribus ſaltem diebus, antequam ſacram Euchariftiam percipiant, ſapius vero, cum ſolemnia Quadrageſima ieiunia celebrantur, quemadmodum PATRES NOSTRI recte & ſancte PRÆCEPERUNT.* Ita enim fiet ut ipſa matrimonii bona maiori in dies divina gratiæ cumulo augeri ſentiant; & pietatis ſtudia ſectantes, non modo hanc vitam tranquille & placide traducant, ſed æternæ etiam, Dei benignitate conſequentæ, vera & ſtabili ſpe, quæ non confundit, nitantur.

XIV. Sancti Eccleſiæ Patres præcipiunt ut ſaltem, inquit Eccleſiæ Romanæ Catechiſmus, per tres dies coniuges ante communionem abſtineant ab officio matrimonii. P. La-Croix cum plurimis aliis recentibus ipſo die per ſe loquendo coire ſimul poſſe uxoratos docet. Sæpius, cum ſacra quadrageſimalia ieiunia celebrantur, eandem abſtinentiam Patres iubent. P. Ioſephus Gagna in ſuis adverſus meam *hiſt. Probab. & Rigor.* dialogis, nugarum pleniffimis, deridendam propinat hanc abſtinentiam, & in ſcenam traducit matronulam, quam ipſe vocat *La Conteſſina*, quæ ira ſuccenſa marito erat ob talem continentiam. Hæc paullo prolixius reſcribere volui, ut exploratum lectoribus ſemper, occasione data, fiat, quam longe a ſacrorum canonum, Conciliorum, Patrum, & Romanorum Pontificum doctrina diſtet plurimum recentium Doctorum Theologia.

XV. Quaſt. V. *An officium coniugale ratione loci aut publici, aut ſacri ſit vitioſum?* Reſp. Si copula exercetur in publico, ſeu coram aliquibus, peccatum mortale eſt, nemine diſſidente, tum propter ſcandalum, & ruinæ occasionem; tum propter pudicitiaſt iacturam, & rei que inhonestatem. Quir tactus ipſi, & aſpectus, alioquin inter coniugatos liciti, coram aliis ſunt illiciti, & plus minusve vitioſi.

XVI. Officium coniugale in loco ſacro omnes fatentur eſſe illicitum. De peccati gravitate vero diſputant. Sanguinis, aut feminis effuſione violari Eccleſiam, convenit penes omnes; & tunc etiam committi peccatum mortale. Sed in controverſiam vocatur, quænam ſanguinis aut feminis effuſio Eccleſiam violat. Aliqui contendunt, nullum patrari peccatum per copulam exercitam in loco ſacro, ſublato ſcandalo. Alii contendunt, per ſolam ſanguinis, aut feminis publicam effuſionem Eccleſiam violari. Heinc inferunt, copulam ſecreto & occulte habitam in loco ſacro culpa carere.

XVII. Miſſis his duabus opinionibus, tamquam manifeſte laxiſ, ſententia communior eſt, officium matrimoniale in loco ſacro ſacri legum eſſe, & polluere Eccleſiam; licitum vero eſſe, & omni culpa carere, neceſſitate urgente. Primam partem evincunt, quod ſanguinis, aut feminis effuſio, neceſſitate ſublata, irroget gravem irreverentiam loco ſacro, illumque polluat; ut ex cap. unic. de consecrat. Eccleſ. in VI. diſt. I. habetur. Alteram quoque partem oſtendunt, quia Eccleſiæ præcepta in caſu neceſſitatis non obligant.

Tunc

Tunc autem neceſſitatem urgere gravem aiunt, cum per longum tempus commorari in Eccleſia coniuges coguntur; ut tempore belli, obſidionis, alteriusque cauſæ. Licet enim non ſit abſoluta neceſſitas, adeo tamen difficile eſt ut coniugati abſtineant a concubitu longo tempore, ut moralis neceſſitas congreſſionis reputetur. Tum autem longum tempus reputatur, cum per decem, aut viginti dies, aut menſem morari in loco ſacro coniugati aſtringuntur. Animadvertit autem Sanch. *Lib. IX. diſp. xv.* quod ſi mora in loco ſacro ſit per menſem, tum poterunt ſimul coire in principio, in medio, & in fine menſis: quia, conſtituto longioris moræ intervallo, liberi coniuges ſunt, ut congregari pro libito valeant in loco ſacro.

XVIII. Hæc nobis laxa videntur, & auribus Chriſtianis diſſona. Regula generalis deſiniri, ut mihi videtur, nequit, quandonam in loco ſacro licere poſſit officium coniugale. Vera ſententia ſacrilegio ſordere concubitus in tali loco fatetur. Quantum temporis ſpatium requiratur, ut excuſare a culpa poſſit, me lateat: compertum tamen mihi eſt, inepte a multis Probabiliſtis illud deſiniri. Longius enim & brevius pro coniugum diverſitate conſtituatur oportet. Raro tamen accidere poſſe credo ut hoc officium matrimoniale culpa careat in ſacro loco. An coniuges tempore infirmitatis, diſtantiæ, aliorumque eventuum abſtinere a copula non coguntur? An belli, vel obſidionis, vel peſtis tempus opportunum eſt vacandi officio coniugali, vel in ipſis Eccleſiis, & quidem tum in principio, tum in medio, tum in fine menſis? ut docet P. Sanch. & ex eo Salmanticeſes num. 68. Nec eſt quod diutius immorer in diſpicienda re quæ perraro contingit, & quæ natura ſua continentiam ſuadet.

XIX. Quaſt. VI. *An tempore fluxus menſtrui ſit licitum officium coniugale?* Reſp. Eſſe illicitum hoc tempore officium coniugale, communis eſt Theologorum ſententia: & hoc patet ex ipſa Scriptura ſancta: nam *Levit. xx.* dicitur: *Qui coierit cum muliere in fluxu menſtrui. . . interficientur ambo de medio populi ſui.* Rurſus cap. xviii. *An mulierem que patitur menſtrua, non accedes.* Teſtimonia Auguſtini *Q. g. in Levit. cap. xiv.* Hieronymi, & aliorum Patrum prætereo brevitatis ſtudio.

XX. Diſputant Theologi, non de culpa, ſed de culpæ gravitate. Scotus, Ricardus de Mediavilla, Lyranus, Petrus Soto, & alii contendunt eſſe mortale crimen acceſſum ad mulierem menſtruatam. Sententia S. Tho-

mae in *IV. diſt. xxxiii. quaſt. unic. art. 2. quaſtione. 3.* defendit peccatum iſtud veniale dumtaxat eſſe; inter venialia vero valde grave reſpectu petentis. Nam mulier quæ iſtanter petenti reddit, ut eiufdem incontinentiæ periculum declinet, nullum peccatum perpetrat. Malitiam venialem prodit indecentia, & rurpitudine talis actus eo tempore exerciti. Quare ut valde laxam reiſicio opinionem quam docet P. Dominicus Viva *q. vii. artic. I. num. 3.*, Queritur ſecundo, „quo tempore ſit illicitus actus coniugalis? „Reſpondeo non eſſe illicitum diebus feſtis, „aut ieiunii, nec die communionis, nec quo „tempore uxor eſt gravida, aut prolem „lactat, aut menſtruum patitur, nec ante „benedictiones nuptiales; quamvis conſilium „ſit iis temporibus abſtinere. „Uno benigniſſimo iſtu Auctor iſte ſcindit, & laxat coniugatis frena intemperantiæ coniugalis tempore omni. Quam ſit & communi ſenſui, & divinis Scripturis, & Patrum, & canonum, & præſertim Romanæ Eccleſiæ doctrinæ adverſa hæc P. Viva opinatio, & putidum commentum, ab ipſis Probabiliſtis communiter improbatum, ex iis quæ ſupra ſcripſi, manifeſtum eſt.

XXI. Quaſt. VII. *An ſit peccatum ad uxorem gravidam accedere?* Reſp. Cl. D. Eusebius AMORT, exquisita & vaſta eruditione ornatus, artis critica peritiſſimus, ſanioris doctrinæ ſtrenuus aſſertor, æmulorum conatum prævalidus reſreſſor, atque inclyræ Bavaricæ nationis ſplendor, & ornamentum, integra diſquiſitione, inſcripta de *coitu coniugali cum uxoribus gravidis*, SS. Patrum teſtimoniis, omnique argumentorum generæ recentium Caſuiſtarum opiniunculam penitus proſtigavit. Actum agerem, ſi ex inſtituto controverſiam hanc diſpicere vellem. Paucis eam delibabo. Convenit penes omnes, hunc congreſſum non eſſe, præciſo periculo abortus, peccatum mortale.

XXII. Hoc officium cum uxoribus gravidis culpa veniali fordeſcere, docent SS. Eccleſiæ Patres omnes, quorum teſtimonia adfert laudatus P. Amort. Pauca ego reſcribam. S. Ambroſius in Evangelium *Luca cap. I.* ad illa verba, *Conceptit Elizabeth, inter multa hæc ſcribit. Pecudes quoquo muto quodam opere loquuntur, generandi ſibi ſtadium, non deſiderium eſſe coeundi. Siquidem ubi ſemel ſenſerint genitali alvo ſemen receptum, iam nec concubitus indulgent, nec laſciviam amantis, ſed curam parentis aſſumunt. At vero homines nec conceptis ipſis, nec Deo parant: illos*

illos contaminant, hunc exasperant. . . . Vel pecudes imitare, vel Deum verere. S. Hieronymus in epistolam ad Titum cap. II. hæc habet. Liberorum, ut diximus, opera in matrimonio concessa sunt. Voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnatæ sunt. Hoc legens omnis vir, & uxor intelligant sibi post conceptum magis orationi quam connubio serviendum. Et quod in animalibus, & bestiis ipso naturæ iure præscriptum est, ut prægnantes ad partum usque non coeant, hoc sciunt in hominibus arbitrio derelictum, ut merces esset ex abstinentia voluptatum.

XXIII. S. Augustinus de dono coniugali cap. VI. inquit: Sunt item viri adeo incontinentes, ut coniugibus nec gravidis parcant. Quidquid ergo inter se coniugati immodestum, inverecondum, sordidumve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. . . . Coniugalis enim concubitus generandi gratia non habet culpam, concupiscentia vero satianda, sed tamen cum coniuge, propter fidem tori venialem habet culpam.

XXIV. SS. Patrum doctrinam confirmat in IV. dist. xxxi. quest. II. art. 2. S. Thom. Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem impregnatam, non tamen ita quod semper sit peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus. His SS. Ecclesiæ Doctoribus subscribunt graviores Theologi. Sed plures Doctores moderni intercedunt, & contradicunt.

XXV. P. Claudius La-Croix Lib. VI. par. III. num. 324. hæc docet. "Quamvis absit periculum abortus, quod communiter absit, tamen copulam esse illicitam, quando mulier est gravida, videntur docere sancti Ambrosius, August. Isidorus. . . . speciatim S. Hieronymus. . . . SED SANCHEZ, & AVERSA concludunt cum aliis, per se loquendo nequidem veniale esse."

XXVI. Non maiori modestia erga SS. Patres loquitur P. Theophylus Raynaudus Tom. XIV. de ortu infantum per sectionem cesaream cap. II. pag. 314. Postquam ibi recensuit testimonia Origenis, Clementis Alexandrini, Ambrosii, fatetur adducta testimonia plusquam indecentiam præferre, atque adeo culpam non levem; tamen concludit: Hæc video PLUS sonare quam INDECENTIAM propositam, & accessum ad gravidam culpæ non levis damnare: id quod etiam ferunt illa apud Burchardum Lib. II. Decret. cap. v. Concubuit cum uxore post manifestatam conceptionem? Decem dies in pane, & aqua pœniteas. Attamen hæc, & alia, quæ adversus accessum ad

gravidam traduntur ab AUGUSTINO serm. cxliv. de temp. & ab aliis adducendis in Heteroclitis spiritual. cum de usu coniugii, quidquid verborum cortex præferat, ACCIPIAM tantum de indecentia incontinentiæ indice, & imperfectionem, non culpam inferente, ut suadet ratio paulo ante proposita.

XXVII. Fatetur Raynaudus, SS. Ecclesiæ Patres accessum ad gravidam damnare non indecentiæ tantum, sed & culpæ non levis, seu inter veniales gravis. Post ore rotundo ait: Quidquid verborum cortex præferat, accipiam tantum de indecentia incontinentiæ indice. SS. Ecclesiæ Patres vitiosum docent accessum ad gravidam; P. Raynaudus oppositum defendit. Si nos similibus recentiorum opiniones parvipendamus; si illorum paradoxa profligare, & avertere ab eorumdem lectione incautos lectores studeamus: an iure succensere nobis valent, cum ipsorum plures SS. Ecclesiæ Patrum opera negligant, eorumque doctrinam aut parvi faciant, aut emolliant, aut reiciant? Semel posito quod licitum sit in materia fidei, & morum a communi Patrum doctrina secundum obvium sensum accepta recedere, eamque pro ingenio inflectere, & emollire: qua ratione adversus Novatores & plura Scripturæ sanctæ oracula, & apostolicæ traditionis perennem successionem demonstrabimus? Audentius contra hanc Patrum doctrinam calamum acuit P. Raynaudus Tom. XVI. in Heteroclitis spiritualibus pag. 188. & seq. ubi hæc scribit. "Vera sententia ibidem stabilita (in examine sectionis cesareæ cap. II. a num. 13.) fert usum illum coniugii nulla peccati labe sordere, ac ne veniali quidem labecula inquinari. Et qui annis superioribus in primaria Galliæ Urbe de sacro suggesto contrarium improvidè buccinatus erat, merito a maioribus ad palinodiam est adactus. Sane qui specie pietatis ad peccati declinationem refugeret, haud iniuria notaretur anomalie pietatis. Admittebam tamen prædicto loco usum illum. . . non vacare indecentia. . . nec plus ferunt loca Patrum, commercium coniugale cum uxore gravida improbantium, quorum aliquos dicto loco retuli: vel, si plus voluerunt, molliendi, & in hunc sensum INFLECTENDI. "Quid modestius, quid obsequentius in Patres?"

XXVIII. P. Claudius La-Croix loc. cit. num. 321. & alibi frequenter, dum videt Patrum doctrinam suis opinionibus oppositam, remittit lectores suos ad P. Theophylum Raynaudum, tamquam ad celebrem PP. interpretem.

tem. Næ iste præstantissimus Patrum cultor? qui clamat: Patres, si plus voluerunt, molliendi sunt, & in hunc sensum inflectendi. Nec plus operæ impendendum existimo in profligandis sive Raynaudi, sive aliorum vanis commentis.

XXIX. Opponunt, iugum durum, & legem difficilem esse onus abstinendi ab uxore gravida. Bene habet. An legem facilem, suavem, & concupiscentiæ accommodatam efficere, contendunt Probabilistæ? Sed audiant Paulum Apostolum I. Cor. cap. VII. clamantem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti; & si nupserit virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Carnis tribulationi obnoxios coniugatos Paulus asserit. Neque enim concupiscentiæ sitis frequenti, & libidinoso potu exringitur, sed irritatur, & augetur, non secus ac ebrietas. Idcirco Paulus ad Galat. v. scribit: Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum concupiscentiis suis: & rursus ad Colos. III. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram. Si legis difficultas abstergere nos ab executione valet, actum de Evangelio est. An tum innupti, tum nupti innumeri non coguntur carnis stimulos reprimere, quin valeant officium coniugale agere? Quot coniugati partim absentes, partim uxores habentes infirmas, deformes, querulas, ineptas, temperare sibi ab officio coniugali non astringuntur? Quenam lex difficilior, quodnam iugum gravius, quam cohabitare, & dormire cum uxore querula, morosa, rixosa? de qua Salomon Prov. XXI. inquit: Melius est sedere in angulo domatæ quam cum muliere litigiosa. . . . Melius est habitare in terra deserta quam cum muliere rixosa & iracunda: iterum cap. XXVII. Testa perstillantia in die frigoris, & litigiosa mulier comparantur. Quam frequentes non sunt uxores eiusmodi? Quid, si vanæ, ambitiosæ, superba, ut frequentissime sunt, & patrimonium sit exiguum? Quid, si coniugum indoles, inclinationes, & ut dicitur, temperamenta contraria sint? Est ne in universa probabilistica officina quidquam quod emollire eiusmodi durissima onera valeat?

XXX. Difficilis & dura lex est abstinendi a coniugatis gravidis; sed difficiliora sorbere coniugati astringuntur. Difficilis est lex, si humanæ vires, si effrenata concupiscentia, & æstus libidinis spectentur; at suavis evadit, non frequenti coitu, sed christiana temperantia, & carnis mortificatione. Plures menses habent coniugati ad indulgendum officio coniugali. Quo temporis intervallo de Conc. Theol. Tom. X.

bilitari, & infringi vires concupiscentiæ in coniuge christiano & bene morato valent, & sitis temperari. Accedunt gratia sacramentalis, labor, industria, liberorum cura, & affectus maritalis, quæ omnia sunt validissima concupiscentiæ remedia. Falluntur recentiores illi qui credunt frequentem concubitum ardorem extinguere libidinis. Numquid avaritiæ sitim divitiarum copia, numquid ignis flammam lignorum abundantia, numquid gulae ingluviem, & ebrii æstum immoderatus cibus & potus auferunt? Quemadmodum ergo ad ceteras omnes appetitiones moderandas remedium non est eas in suis actibus exercere; sed sicut gula temperantia moderata, sic concupiscentia mortificatione & abstinentia congrua, & aliarum virtutum exercitio in coniugatis ipsis frenatur. Iugum Christi suave efficere Casuistæ plures contendunt, legem evangelicam laxando, & accommodando ad hominum inclinationes. Sed omnes Patres caritatis amore, & christianarum virtutum officiis suave fieri iugum Christi testantur. Cedo: quid difficilior quam quotidiana pugna cum gula? Ut hanc pugnam facillime tollerent Doctores moderni pauci, docuerunt: Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obstit valitudini: quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui. Docuerunt coniugatos hoc aliud axioma: Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum omni prorsus caret culpa, ac defectu veniali. Ex his duabus proscriptis thesibus proficiuntur opiniones Raynaudi, Viva, La-Croix, & aliorum, quas oppugnavi. Intelligamus ergo tandem aliquando, sola mortificatione, & christianarum virtutum assiduo cultu subigi, & in feruitatem redigi carnis concupiscentiam. Doctores moderni plures docent, coniugatos abstinere a congressu debere, dum obest valetudini. Nam scribit P. La-Croix loc. cit. n. 327. "Notat Sauch. itatim post prandium habere copulam nocere valetudini; retulitque medicus, virum in phthysim incidisse, quia solitus erat post prandium convenire uxorem. " Utinam eandem sollicitudinem adhiberent Auctores isti in exponendo detrimento quod anima patitur ex hoc plusquam satis.

XXXI. Quæst. VIII. An licitus sit congressus inter amentes & ebrios coniuges? Resp. Quando ambo coniuges sunt amentes, continuo separandi sunt. Qui eos ad copulam carnalem incitaret, peccaret mortaliter. Quoniam filii, a fatuis parentibus geniti, edu-

catione destituti forent: & huius mali causa esset qui amentes ad copulam induceret. Accedit quod facilius abortus sequeretur. Coniux sanus non tenetur stulto petenti reddere; ab eodem vero petere iure valet, si velit. At quis sanæ mentis cum fatuo congruere prudenter valet? Coniugi ebrio petenti non tenetur alter reddere debitum; tam enim ad vitanda pollutionis, incontinentiæ pericula, & alia mala, reddere per accidens coniux astringitur.

CAPUT IX.

De peccatis coniugum contra honestum modum exercendi officii conjugalis. Quomodo iisdem liceant delectationes morose, tactus, & aspectus. Laxe & impudice quorundam recentium opiniones profligantur.

I. **T**rastant casus temporum Doctores temporum. Doctores moderni non pauci libidinis cœnum tam immoderato minulque modesto calamo ex omni parte versarunt, ut vix in Ethnicorum Poetis tam impuræ descriptiones reperiantur. Vel ipsum atramentum, nedum animus, erubescit ea referre quæ nova aliquorum benignitas de sacramentali Christianorum toro in controversiam vocavit. Non modo hæretici, sed vel ipsi impii, præferunt Petrus Bellius, tantam in nonnullis Casuistis tamque incautam de hac materia scribendi libertatem execrati sunt. Alto ego hæc omnia præterire silentio decreveram; verum mutare consilium coactus fui, tum ut impii, & Novatores intelligant, Theologos catholicos derelicti eas omnes opiniunculas quas nonnulli Casuiste minus cauti contra sanctam matrimonii honestatem invexerunt; tum ut obscenas opiniones penitus profligem, & errandi periculo minus cautos Confessarios subducam. Ad rem igitur.

II. Quæst. I. *Quomodo peccare coniuges valent contra modum, seu situm exercendi officii matrimonialis?* Resp. Haud opus est talia dispicere, cum sit ipsa natura magistra. Christiani cuiuscunque itatus habere semper ante oculos debent propriæ professionis primas & immobiles regulas. Potissima autem coniugatorum regula est illa quam Tobias cap. VIII. assignat. *Et nunc, Domine, tu scis quia non luxuria causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis delectatione, in qua benedicatur nomen tuum.* Hæc, & pudorem a natura insitum in mente habeant coniugati; & continuo omnia munda & sancta sunt. Natura ipsa docet ut in præstando officio conjugali mulier sit succuba, vir incubus. Peccant ergo

coniugati, ut ad propositam quæstionem respondeam, si hunc a natura ordinem præstitutum invertant, exercendo officium istud, stando, sedendo, si vir succubus, & mulier incuba, si præpostere pecudum more, licet servato vase, congregiantur. Nimia viri pinguedo, & femina teneritudo, periculum abortus, excusare interdum potest, ut modo propinquiori ad honestatem, & periculo declinando, non voluptati captandæ opportuno utantur.

III. Quæst. II. *An coniuges peccare mortaliter possint, dum solum modum officii maritalis perturbant?* Resp. Communiter negant Auctores moderni (Patres enim has quæstiunculas non moverunt) peccare mortaliter absolute loquendo ob solam modi pervertionem coniugatos, sive præpostere, servato vase debito, sive per latus, sive mulier sit incuba, & succubus vir, sive stando, sive sedendo, officium istud exerceant, dummodo absit effundendi feminis periculum; etiam si sola voluptas sit istius actionis finis. Rationem tradunt: quia quando finis principalis, qui est prolis generatio consistit, transgressio ordinis secundarii est dumtaxat culpa venialis. Atqui quocumque ex recensitis modis congressus fiat, si vas debitum servetur, nullo modo impeditur finis principalis, nempe generatio prolis: quia, inquit, in feminæ matrice extat vis ad attrahendum semen viri succubi, aut ad latus extantis. Ergo captatio voluptatis erit solum culpa venialis.

IV. P. Sporer nu. 492. fatetur duos modos, nempe præpostere, & dum mulier est incuba, a gravissimis DD. peccati mortalis damnari. P. Sanchez Lib. IX. disp. XVI. confitetur, Vincentium Belluacensem, Philiaricum, S. Thomam, S. Antoninum, Alensem, Altensem, Nicolaum de Orbellis, Alexandrum Veracruzium, & alios damnare peccati mortalis præsertim modum præpostere, & plures etiam alterum modum quo mulier est incuba. Et sane ab his duobus modis ipsa natura abhorret, eosque ego numquam permitterem. Ipse Sporer concedit esse *peccatum veniale certe crassum*. Ut minus mihi dubia res est, sit ne mortale, an veniale. Hoc sufficit ut id quod tutius est, amplectar. Et eo maiori reprehensione digni sunt coniuges, quod sola impotens libido ad hos modos eodem compellat. Si enim aliqua iusta adesset causa, a gravi culpa facilius excusari possent. Ex circumstantiis igitur variis, quæ occurrere possunt, considerare prudens Confessarius poterit, num re ipsa contingat aliquid quod a cal-

culpa mortali excuset. Omnes fatentur, quod si semen effundatur, aut ex præterita effusione periculum futuræ effusionis grave dignoscatur, tunc flagitium sit mortale.

V. Quæst. III. *Si vir consuescat, dum officium præstat, se retrahere, ut generationem impediat, peccat ne uxor debitum reddendo?* Resp. Hunc casum proponit Ioannes Pontas verb. *Debitum conjugale*, cas. 55. Et quamvis Auctor iste saniorum semper doctrinam propugnet; tamen hac in re laxam, & evidenter falsam opinionem amplexus est. Respondet enim, mulierem nulli culpæ obnoxiam esse, dummodo ipsa dissentiat, repugnet, & quoad potest, obstat: idque probare nititur exemplo *Onam*, qui, ut habetur *Gen. xxxvi. 11.* ob feminis effusionem in concubitu cum Thamar percussus a Deo fuit, *eo quod rem detestabilem faceret*; Thamar autem punita non fuit. Quid heinc? Ergo non peccavit Thamar, quia percussa non legitur? Ineptæ est conclusio ista. Semper ne Deus omnes peccatores manifesto temporali supplicio plectitur? Severe animadvertit Deus & in *Her* primogenitum nequam, & in *Onam* rem detestabilem agentem. Punitorem Thamar non legitimus; at non inde legitime infertur: ergo non peccavit, si advertit, & non negavit congressum: quia, ut dixi, non omnia scelerata Deus in hoc mundo punit. Peccat ergo talis mulier debitum non negando, quando experientia didicit bellinum maritum consuefcere semen ad generationem destinatum prodigere. Quoniam debitum reddendo rei natura sua mala & illicita dat operam. Quamobrem iure Clerus Gallicanus anno 1700. sequentem propositionem damnavit. *Potuisse Susanna in tanto periculo infamie & mortis negative se habere, & permittere in se eorum libidinem, modo eam detestata & execrata fuisset.* Censura in hanc laxam doctrinam lata eiusmodi est; *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, castarum aurium offensiva, erronea, & legi Dei contraria.* Si Theologia accomodatitia primis Ecclesiæ sæculis extitisset, quot Christianos a morte subeunda retraxisset? Idololatria materialis & formalis, cooperatio proxima & remota, directa & indirecta, zelus amplificandæ religionis christianæ, non sanguinis effusione, sed via blandiori & benigniori, aliæque distinctiunculæ prodissent in medium.

VI. Quasdam alias propositiones casuisticas rescribam quæ horrorem ingerunt, quæque rescribi vix possunt absque naturalis pudoris detrimento; tamen quia extant in libris Ga-

litarum, qui omnium manibus tenentur, & seducere imperitos possunt, ut omnes Christiani eas detestentur, transcribendas, & rescribendas existimavi.

VII. P. Patritius Sporer *Part. IV. cap. 11. sec. 3. §. 3. num. 490. pag. 356.* „Etsi enim uxor sciat maritum solere copulam abrumperé, & semen effundere, non tamen peccat nec petendo, nec reddendo, dummodo ipsa non consentiat, nec cooperetur: quia non quitur ex actione uxoris, sed præcise ex malitia viri. “Non cooperatur petendo actionem flagitiosam, sceleratam, bestialem? Compertum uxori est, maritum solere hoc scelus patrare; & dum ab eo petit actionem cui adiunctum flagitium scit, non peccat? Sic docent Doctores moderni plures. Ergo opinio est probabilis, inquit. Nos verodictimus, hanc opinionem esse detestabilem.

VIII. P. Antoninus Diana *Part. III. resol. 37.* „Quidam inchoabat copulam cum uxore, & postea ob morbi periculum de eius consensu se retrahebat; verum ex hoc aliquid quando sequebatur pollutio. Quæsitum a me fuit, an talis actus esset licitus? Respondi affirmative. “Hic est ille agnus, inquit Caramuel, qui tollit peccata mundi. Illa tamen non tollit similis opinandi ratio, sed multiplicat; & scandalum ingerit tum Catholicis, tum hæreticis. Si is prævidet morbi periculum, cur non abstinet ab officio? Requirit tamen uxoris consensum, ut ambo evidentiùs sceleris participes fiant.

IX. Patritius Sporer *Part. IV. cap. 11. sec. 3. §. 3. n. 490.* „Insuper, cessante omni periculo pollutionis in utroque coniuge, coniuges mutuo consensu inchoata copulam abrumperentes, ne proles generetur, sive ob inopiam, sive ob aliam causam, non peccant mortaliter, docent Doctores satis communiter. “Isti Doctores satis communiter similia docentes magni sacramenti matrimonialis sanctitatem temerant, profanant, foedant. Quid? Officium conjugale simulare, & abrumperere absque peccato mortali potest? Sed magis propudiosa audiamus.

X. Idem P. Sporer *ibidem.* „Qui (DD.) id etiam ab omni culpa exculant, quando iusta causa subest, v. g. ob pauperatam, ne multiplicetur proles ex una parte, ex altera vero parte ad sedandam aliquam cupiscentiam, & incontinentiam vitandam.

Doctores ergo moderni plures invenerunt modum exercendi officii matrimonialis, simulque declinandæ generationis, quæ est finis primarius sacramenti? Unum tamen inconmodum

pati debent, quod nequeant in totum libidinem explere. Sed ex una parte possunt exercere dimidiatam copulam ob *paupertatem, ne multiplicetur proles*; ex altera parte ad *sedandam aliquam concupiscentiam*, voluptatem *præambulam, seu mediam* captare possunt. Sanch. *Lib. IX. disp. XIX.* hanc doctrinam prius docuit.

XI. Plurima alia docent de hoc copulæ maritalis exercitio DD. moderni, quæ nec improbare, nec propriis verbis exprimere audeo. Illa omnia colligunt P. Sporer, & P. La-Croix. Illorum verbis eadem dabo.

XII. P. Sporer *loc. cit. n. 491.* „Modus copulæ conveniens, & sanum est consilium, ut coniuges curent ut simul utriusque semen effundatur, eo quod id multum conducere ad prolificandum doceant Medici. Quare tardiori ad seminandum permittendum, immo consulendum est, ut ante concubitum tactibus excitetur ad venerem, ut sic possit in ipso concubitu simul feminare: eius tamen rei nulla est necessitas, vel obligatio. Quare dum vir semen effundit, non tenetur feminæ feminatorem expectare: neque culpæ saltem letalis reus erit vir prius tactibus incitans venerem, sciens ob id citius feminam feminare. Ita cum aliis *Sanchez. cit. diff. XVII. n. 8. &c. addens n. 2.* Ubi vir, femine intra vas recepto, membrum virile extraxit, licet feminæ, quæ nondum effudit, tactibus se excitare, donec & ipsa seminet: quia hæc provocatio est actus conjugalis perfectio, & consummatio. Confirmatur, quia alias maximo, & evidentissimo periculo admittendi peccata mortalia esset exposita femina. *Hæc vita & moribus vere virgineus, sed doctrina physicus Sanchez*, cui subscribunt expresse *Bonacina, Perez, Basil. Pontius, Dicastillo, Diana*, testantur ita sentire *Lessium, Gobat*, merito reprehendens Stephanum de S. Paulo, scribentem oppositam sententiam esse *omnium communiter*. Certe hæc doctrina mihi non raro fuit necessaria in *Confessionali*. Similiter autem e contra neque etiam uxorem peccare, si vivo usum vasis concedat, ipsa vero animum ad alia convertat, ne concitetur ad *feminatorem, & sic impediatur generatio proles ob supra dictam aliquam iustum causam, docent ibidem Sanch. Perez, Dicastillo, Escobar, & alii cum Diana, Gobat.*

XIII. Quæ ultimo loco distincto characterē signata docent Doctores citati, horridula mihi videntur, Cetera quæ rescripsi, prudentem

Confessariorum iudicio subiticio. Non repugno, immo convenio, non esse coniuges ad angustias redigendos: neque severitate nimia, quæ officium conjugale comitantur, metienda. Tactus, amplexus, & alia quæ præmittuntur, non voluptatis, sed necessitatis causa, ad commovendum, accendendumque libidinosum ardorem in ordine ad congressum matrimonialem, sunt prorsus innoxia, non secus ac concubitus ipse: iisque uti possunt, & etiam interdum debent mulieres naturæ frigidioris, ne post concubitum acrioribus trantur ignibus, ut docent Theologi graviores. Ceterum peccant, & quidem mortaliter, dum prolis generationem impedire coniuges student.

XIV. Quæst. IV. *Qui amplexus, tactus, & oscula licita sint coniugatis?* Resp. Plura supra quam dici potest propudiosa docent Doctores recentes permulti. Aliqua ipsorum verbis, ut calamo meo consulam, transcribam. Omnes tamen absolute adfirmant, peccare mortaliter coniugatos, exercentes actus impudicos graviter honestatis naturalis confinia transilientes. Omnes in iisdem damnant gravissimi sceleris copulam sodomiticam in vase innaturali quocumque consummatam, vel inchoatam animo ibidem eam consummandi. Immo gravius & horrendius scelus istud est inter coniugatos, cum sit formale adulterium, sacramentum matrimoniale violans, quam inter solutos. Per vas innaturale intelligunt quaecumque corporis partem præter illam a natura destinatam ad generationem. Sigillatim plura explicant illi, a quibus ego abstinere decrevi; sed aliqua ipsorum verba concepta rescribam.

XV. P. D. Antoninus Diana Part. IV. tract. IV. resol. 221. *Va, v. coniugatis, si vera esset opinio Paludani, Sylvestri, Rodriguez docentium, esse mortale, si coniuges inter se tangant, & osculentur pudenda propter solam impuritatem.* Et ut ab hoc *Va P. Diana* subtrahat coniugatos, talia horrenda oscula, quæ neque Catullus, aut Iuvenalis, vel Ovidius permetteret, licita faciet?

XVI. P. Thomas Sanchez *Lib. IX. disp. XVII. n. 5.* „Quod si vix in superficie tantum vasis præpositi uxoris fricaret sua verenda, vel in os eius intromitteret, cessante omni pollutionis periculo, non crederem esse mortale.“ Vita & moribus virgineorum Sanch. cum P. Sporer agnosco; at virginea sane non est, neque pudica hæc ab eo tradita doctrina, quam neque scriptis consignare debuisse, neque a mortali culpa excusare. Quid de illo pluraquam belluino congressu in ore

ore peracto dicendum? Et tamen Filliucium *tr. II. c. IX.* aliosque DD. modernos non pudet excusare coniuges in ore excipientes verenda, eadem lambentes, osculantes. Vah infanda, & putidissima monstra!

XVII. Disputant nonnulli Doctores moderni, an tactus, oscula &c. cum periculo pollutionis præcise in petente, vel reddente, peracta, non causa delectationis, sed amoris fovendi, sint licita? Adfirmat de more Sanch. *Lib. IX. disp. XIV. n. 333.* & cum ipso Filliucius, Zanardus, & alii, dummodo pollutio non intendatur, nec de ea habeatur complacentia. Communis & vera sententia, inquit Salmanticensis *n. 86.* negat. Quoniam, cum prævidetur pollutio, sit voluntaria in causa, nempe in actibus voluntariis, unde proficitur.

XVIII. Similiter dissertant, num tactus libidinosi conjugatis liciti sint, quando sunt absentes, nec habere congressum valent. Si enim adstantes sint, convenit penes omnes eiusmodi tactus, amplexus, oscula ordinata ad eorum officium, quod exercere possunt, licita iisdem esse, dummodo semper absit pollutionis periculum. Contra, si absentes sint, tactus libidinosi cum semetipsis illiciti sunt illis, quemadmodum solutis: quia tactus libidinosi suapte natura inclinant ad pollutionem. Ergo peccant mortaliter in casu absentia tales actus exercentes.

XIX. Est ne mortalis culpa delectatio morosa de cogitatione concubitus habiti, vel habendi ab altero coniuge, quando talis copula haberi de presenti nequeat? Negant Sanch. Diana, Bonacina, Averfa, & alii plures. Adfirmant contra Sylvester, Basilius Pontius, Vega, Dicastillus, Rodriq. Et hæc sententia probabilior est, quando delectatio est cum carnis commotione, alteratione spirituum, & partium titillatione; ut communiter est eiusmodi delectatio. Utique delectatio hæc respicit obiectum licitum honestumque; at cum copula, alioquin licita, hic & nunc sit impossibilis, ut supponitur, iam delectatio evadit vitiosa de presenti. Quare laxa iudico quæ scribit P. Sporer *loc. cit. num. 505.*

„Licita est coniugibus delectatio morosa venerea, seu voluntaria admissio, approbatio, ac veluti fruitio delectationis venereæ exurgens in partibus verecundis ex commotione spirituum generationi servientium, ex copula conjugali tantum cogitata, etiam altero coniuge absente, vel alias ipsa copula impedita, vel prohibita, seclusis semper tribus prædictis, periculo pollutionis, dum

Conc. Theol. Tom. X.

bio de matrimonii valore, & voto castitatis. „Communis DD. „Doctores isti pugnantia loquuntur, & chimærica commenta somniant. Qua enim ratione a fruitione delectationis venereæ, exurgens in partibus verecundis ex commotione spirituum, separant pollutionis periculum? Tali fruitioni venereæ voluntariæ cum alteratione spirituum, partiumque titillatione inquit pollutionis periculum.

XX. P. Claudius La-Croix *Lib. VI. part. III. a nu. 328. usque ad n. 350.* more suo censum infarcit opinionum omnium quas in hac materia excogitarunt DD. moderni, præsertim Sanch. Diana, Gobat, Mendo, Dicastillus, & alii similes. Nisi materia nimis lutulenta esse, rescribere voluissim talium contrariarum opinionum catalogum, ut novum haberent lectores argumentum Pyrrhonicæ methodi, quam frequenter sectatur Auctor iste. Sed fat est indicasse locum, ut quisque rei periculum facere queat. Piget enim diutius hoc in luto calamum detinere.

XXI. Quæst. V. *Licitum ne est eicere fetum certis adhibitis remediis, quando absque evidenti matris periculo servari nequit?* Resp. Principio certum est, quod, si probabile periculum abortus per experientiam marito innotescat, vel uxorem abortui obnoxiam esse, si hac aut illa positura cum ea concumbat, mortiferus sit eiusmodi congressus. Deinde certum est, extra evidens periculum matris gravissime peccare illos qui abortum procurant, etiam si fetus nondum sit animatus. Quoniam Tertullianus in *Apologetico c. IX.* inquit: *Homicidii festinatio est prohibere nasci: nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet.*

XXII. Doctorem recentium aliqui docuerunt has duas sequentes theses, quas Innocent. XI. proscripsit. 34. *Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.* Occidi posse hominem qui prævidetur infamator alicuius communitatis, docuerunt alii nonnulli Doctores recentes, quorum similiter damnata doctrina est. Nequit ergo puella ad mortem, vel infamiam declinandam, abortum procurare fetus inanimis; immo neque ad vitandam infamiam, five familiæ nobilis, five sacri Gynecæi, licita est talis procuratio, cum intrinsecus mala sit; five pharmaco indirecto, si-ve alio quocumque indirecto modo attentetur. Similiter nullo modo licet impedire fetus conceptionem. P. Sanch. qui præ ceteris marium, feminarumque innumerabiles, & inexcogitabiles congressiones dispexit *Lib. II. disp.*

Q 3

disp. xxii. docet, feminam vi oppressam posse continuo semen expellere, tamquam iniustum castitatis aggressorem, ad vitandam infamiam. Quam opinionem ego reputo falsam. Prægnantes procurantes abortum obnoxie sunt, sicut & ceteri qui operam conferunt, excommunicationi latae a Sixto V.

XXIII. Alteram thesim proscriptit Innocentius XI quæ est 35. *Videtur probabile omnem fetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primo incipere eandem habere, cum paritur; ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.* Thesis hæc adeo inepta est, ut nemo Casuistarum illam propugnauerit; cum illam adscribat Caramuel in *Theolog. fund. n. 1193.* Marco Protomedico Pragenfi. Seipsa evanescit, quin confutatione egeat. Qui procurant abortum fetus animati, peccant mortaliter; etiam si alioquin periculum sit ne fetus simul cum matre moriatur: quoniam numquam licitum est innocentem occidere, ne quidem pro alterius vita præservanda. Nec est quod opponas, licitum esse occidere aggressorem: quia fetus in ventre matris non est aggressor eiusdem vitæ; cum a Deo in illo utero sit constitutus, & a natura formatus. Si fetus nondum animatus sit, licitum erit illum in extremo periculo eicere, ut matris salutem consulatur; quemadmodum docent S. Antoninus III. *Part. tit. vii. c. ii. §. 2.* Sylvester verb. *Medicus quest. iv.* Sanchez *Lib. IX. disp. xx.* Armilla verb. *Abortus,* Navarrus, Estius, & alii communiter.

CAPUT X.

Unde communiter procedat, plurima matrimonia gravissimis incommodis & arumnis abundare. Nonnulla monita ad Confessarios, & Parochos.

I. **B**onus Merbesius, Auctor gravissimus, ut ait Cardinalis de Aguirre, & sanioris doctrinæ prævalidus assertor, minime vero Rigorista (quidquid fabuletur Francolinus) nisi is Rigorista habendus sit qui laxa plurium Casuistarum paradoxa profligat, de *matr. quest. ult.* plures assignat causas cur matrimonia non pauca miseris arumnifque abundant.

II. Causa princeps est, quod multi, Deo inconsulto, & solius vel avaritiæ, vel luxuriæ, vel ambitionis suggestionibus tantum negotium aggrediuntur. Sigillatim Hugo de Sancto Victore in epistola ad suum sodalem, fines quos permulti fœderis conjugalis ineundi sibi

præstituunt, exponit, inquiens: *Ducuntur uxores hodie, non causa vitandæ fornicationis, sed causa luxuriæ; non causa prolis, sed causa pecuniæ. Divitiæ magis in uxoribus eligi solent quam pudicitia. Multi non oculis, sed digitis uxores ducunt; id est, non ducunt uxores ob virtutes quas in ipsis videant, sed ob pecunias quas numerare queant. Optima & sana res est, quam non avaritia conciliat, non luxuria copulat.*

III. Illi omnes qui saturandæ libidinis causa matrimonia ineunt, in gravissimas se coniciunt ærumnas. Venantur in hunc finem mulierculam pulchritudine ornatam, quæ instar Sirenis voce excantat, visu dementat, lenociniis, & blanditiis seducit. Antequam possideatur, suspiria excitat, flammam succendit; & vix possessa vilescit, sordetque amatori. Libido quippe, & dæmonis præstigia similia fœdera stringunt. In eiusmodi sponsos dæmon suam exercet tyrannidem. *Propter speciem mulieris multi perierunt. . . . Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt:* inquit Ecclesiastes *cap. ix.* ubi plura documenta saluberrima præbet.

IV. Non minus infelicia connubia sunt quæ divitiarum contrahuntur amore. Adolescentuli duo, Philosophi filiam sponsam ducere contendebant: quorum alter inops quidem erat, sed prudens, & bene moratus; alter optime nummatus, sed leviculus, & mentis sanitate laborans. Philosophus pauperi iuveni filiam in sponsam dedit, reiecto divite; & amicis factum exprobrantibus reposuit: *Malo dare filiam viro indigenti pecunia, quam pecuniæ indigenti viro.* Ethnicus ipse agnovit, optimam indolem, mentem sanam, iuvenem prudentem, puellam castam, verecundam, modestam, divitiis, nobilitati, titulis fulgidis in matrimonio ineundo præferendam esse.

V. Altera potissima causa calamitatum, iurgiorum, rixarum quæ sociare matrimonia solent, sunt sacrilega flagitia quibus contaminati ad tam magnum sacramentum sponsi accedunt. Tot quippe propudiosa scelera perpetrare mutuo nupturientes non pauci solent sponsalium tempore, ut indigni sæpenumero absolutione sacramentali sunt vel ob habitus prævios, vel ob alia peccata commissa: quamvis ab aliquo Confessario minus cauto illam extorqueant. Sacramentum Eucharistiæ sceleribus fœdati percipiunt: tandem ipsum magnum sacramentum matrimonii sacrilege celebrant. Quid ergo mirum, si eiusmodi matrimonia, quæ non Christi caritas, non virtutis amor, sed carnis libido, sed avaritiæ æstus,

sed

sed ambitionis spiritus stringunt, diffidia, iurgia, & schismata pariant?

VI. Tertia malorum causa est, quod nec mulieres subditæ viris esse velint, nec viri diligere uxores suas, ut convenit, soleant. Uxores parere maritis alstringuntur, ut dominis, inquit Ephes. v. Paulus Apostolus. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ: ipse salvator corporis eius. Sed sicut Ecclesiæ subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.* Verum cur mulieres hoc præceptum sæpe transgrediantur, ut plurimum in causa mariti sunt, qui virtutum exemplo præire feminis, qui christiana prudentia infirmioris sexus defectus perferre, qui divino amore prosequi uxores suas negligunt, contra eiusdem Apostoli mandatum: *subdit enim continuo ibidem Paulus: Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea. . . . Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit; sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam. Quia membra sumus corporis eiusdem, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit; uxor autem timeat virum suum.*

VII. Quis sacra quadam admiratione raptus, non obstupescit, hæc divini eloquii granditatem inaudiens, qua S. Paulus matrimonii dignitatem describit? Uxorem Ecclesiæ, Christo maritum, & utriusque nexum coniunctioni Christi cum Ecclesia comparat Apostolus. Has sublimissimas matrimonii dotes si altius conjugatorum animis imprimere Parochi curarent, faultiora sane florent Christianorum matrimonia. Si mariti hanc evangelicam doctrinam præsentem haberent, si eadem imbuti ad matrimonium accederent, si uxores suas, ut Christus Ecclesiam, spectarent; eas diligenter, honorarent, custodirent ut castissimas sponfas. Et consequenter uxores revererentur maritos ut Christum, iisdem obedirent ut dominis, diligenter ut patres.

VIII. Quarta adulteriorum, rixarum, mutui odii causa in conjugatis est hodierna illa pestifera, & gentibus omnibus hætenus inaudita corruptela promiscuarum conversationum mulieres inter & viros, uxores inter

& alienos maritos. Uxores illæ quæ solæ, maritis propriis neglectis, cum aliis conversantur, ludunt, saltant, tripudiant, non uxores, sed vilissima scorta, & de trivio meretriculæ sunt, quæ Christum, quæ Ecclesiam infamant, maritos dedecorant, familiarum successione abrumpunt, & totam societatem perturbant. Nisi tollantur hæc promiscua virorum mulierumque commercia, frustra coniugiorum disciplinam reformandam confidimus. Omnium malorum causa mariti sunt; sicut omnium communitatum relaxationes a Superiorum desidia, politica dissimulatione, carnali prudentia, & iniquitate profisciscuntur. Nolunt mariti suam coercere concupiscentiam; non sunt contenti proprii fontis potu, sed alienas lutulentas cisternas inquirunt: idcirco uxores in ordine continere nequeunt; sed pravis exemplis ad sua sectanda vestigia impellunt, atque eisdem habenas remittere coguntur. Quod si ipsi initio christiana gravitate, & prudenti regimine uxores suas, non verbis modo, sed operum etiam exemplis moderarentur, si easdem custodirent, eisdem providerent; subiectas, & obsequentes haberent. Sed fracta prima domestici imperii rota, omnia in peius ruunt. Qui nupturi sunt, continenter meminerint Salomonis oraculi. *Pars bona mulier bona: in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis:* Eccli. xxvi.

IX. MONITUM primum quod Parochis, & Confessariis exhibeo, est, ut discant a Paulo Apostolo sermonis modum quo conjugatos alloqui & intruere debeant. Matrimonii evangelici sublimitatem, præstantiam, excellentiam, & privilegia gravi oratione exponant. Eiusmodi Apostoli divina documenta interpretentur. Officii conjugalis castimoniam, honestatem, & sanctitatem declarent, Sæpe dictum Pauli intonent: *Sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderii, sicut & Genes quæ ignorant Deum: ad Thes. iv.* Perpetuitatem reciproci amoris, & mutui vinculi indissolubilitatem usque ad mortem congruis verbis repræsentent. Præveniant oppositionem discipulorum, qui cum audirent a Christo hanc matrimonii sublimitatem, & perpetuitatem, clamarent: *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud.* Matth. xix. Ut vero facilius instruant, gratiam quam sacramentum istud producit, & istius gratiæ effectus, qui sunt ardorem libidinis temperare, concupiscentiam coercere, mutuum amorem nutrire, describant, extollantque. Hæc audientes

tores facillime intelligent, in quo peccaverint, & a quibus abstinere debeant, ut casti & sancti iuxta Apostoli doctrinam exercere officium coniugale valeant. Plus scientiæ ex Pauli doctrina comparabunt Parochi pro coniugatorum instructione, quam si omnes disputationes excogitatas a Sanchezio, a Diana, a Gobatio, aliisque, memoria teneant.

X. MONITUM secundum est, ut coniugum peccata oblique, & generatim perstringant. S. Augustinus castissimis verbis sub figura eorum qui intemperanter dapibus, alioquin licitis, se se ingurgitant, omnia explicat. Quid magis patremfamilias dedecet quam proprii dolii vino se inebriari, & assidue in privata mensa voluptatibus indulgere? Cur sepultus in inferno est dives cuius meminit Lucas Evangelista? An quia aliorum substantias devoraverit? An quia aliorum thalamos dedecoraverit? Nequaquam. Cur ergo? Quia æquo immoderatus rebus suis abutebatur, & nimium deliciis ac voluptatibus operam dabat. Neque hæc Parochi applicabunt propudiosis coniugum moribus, sed permittent ut auditores ipsi talia sibi applicent. In hac enim materia communiter coniuges plus æquo acuti sunt. Immisceant Parochi Tobiae, & alia Scripturarum vivida exempla. Caveant Parochi & Confessarii ne plus iusto, aut minus caute exaggerent interdictum officium coniugale voluptatis causa: si enim nimio zelo declamarent contra voluptatem quotidianam ciborum, deridendos se propinarent, & oleum operamque luderent. Omnia in Dei gloriam, & generis humani propagationem peragenda doceant: in ceteris prudentiam Pauli Apostoli imitentur, qui indulgentia dissimulavit

minora mala venialia. Cum enim officium istud exerceri absque voluptate nequeat, imprudenter Parochi aut Confessarii agerent, si severius in hoc voluptatis vitium declamarent; cum per indulgentiam id permiserit Apostolus. Audi S. Augustinum *Lib. de bono coniugali cap. XIII.* inquam: *Tam magnum est, ut multi hodie facilius se tota vita ab omni concubitu abstineant, quam modum teneant non coeundi, nisi prolis causa, si matrimonio copulentur. Nempe multos habemus fratres, & socios, & celestis hereditatis utriusque sexus continentes, sive expertos nuptias, sive ab omni tali commixtione integros. Nempe innumerabiles sunt. Quem tandem audivimus interfamiliaria colloquia, sive eorum qui coniugati sunt, sive qui fuerunt, indicantem nobis nunquam se coniugi esse commixtum nisi sperando conceptum? Quod ergo præcipiunt coniugatis Apostoli, hoc est nuptiarum; quod autem venialiter concedunt, aut quod impedit orationes, non cogunt nuptia, sed ferunt. Si id assecuti Parochi, & Confessarii fuerint, ut sui auditores vera christiani coniugii principia intelligant, & legem evangelicam impleant, & virtutum officia exercent: si hoc, inquam, assecuti fuerint, ipsa interior virtus, probitas, & sanctitas eloquenter docebit honestatem, puritatem, & castimoniam, qua congregi una coniuges debeant, quin opus sit talia ex alto & palam iisdem cum periculo aut derisionis, aut aurium offensionis inculcare. Neque heinc tamen inferas, minus improbandas, profligandasque esse plurium recentiorum opiniones, quibus voluptati, & intemperantiæ coniugatorum frena laxantur. Et hæc de magno matrimonii sacramento dicta sunt.*

LIBER TERTIUS

DE

CENSURIS.

DISSERTATIO PRIMA.

DE CENSURIS IN COMMUNI.

CAPUT I.

Quid, & quotuplex censura sit.

I. **Q**uest. I. *Quenam sit censura finitio?*
Resp. Censuræ nomen varios excipit significatus. Officii nomen

olim, & etiam nunc est. Apud Romanos Censor erat qui moribus populi corrigendis, reprehendis, puniendisque invigilabat. Hinc Iuvenalis *satyr. II.* dixit:

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.
Vellicat Iuvenalis Censoris iniuriam, qua

in

in innocentes, aut ignorantia, vel simplicitate delinquentes severius animadvertebat, parcebat e contrario versutus, & inveteratis peccatoribus. Censura quoque accipitur pro iudicio, & sententia, quæ fertur contra, aut in favorem cuiuscumque rei.

II. *Censura*, de qua in præsentia sermo est, communiter describitur, quod sit *pœna ecclesiastica medicinalis fori exterioris, qua fidelis baptizatus privatur usu aliquorum bonorum spiritualium, ut a contumacia discedat.* Pœna nuncupatur, quia supponit culpam. *Medicinalis* vocatur, quia præter punitionem, ad rei emendationem infligitur. Dicitur *fori exterioris*, quia qui hanc pœnam infligit, iurisdictione in foro iudiciali & contentioso præditus sit oportet. Persona huic pœnæ obnoxia baptizata esse debet: quia Ecclesia suam exercere potestatem iure valet in solos fideles baptizatos. Heinc privat *usu aliquorum bonorum spiritualium*, quæ sunt propria fidelium. Excommunicatio privat etiam aliquo bono temporali; sed quatenus simul spirituale bonum est, & ad hoc ordinatur: conversatio enim cum fidelibus, qua privatur excommunicatus, bonum quoddam spirituale est, & ad emendationem rei directum: idcirco ultimo loco additur, *ut a contumacia discedat*, atque respicit, & ad meliorem frugem revertatur.

III. *Quæst. II. Quotuplex sit censura?* Resp. Communiter censura tribuitur in species tres, excommunicationem, suspensionem, & interdictum; ut perspicue declaravit Innocentius III. cap. *Quarenti*, de verb. signif. ubi hæc habentur. *Quarenti, quid per censuram ecclesiasticam debet intelligi, cum eiusmodi clausulam in litteris nostris apponimus, respondemus, quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis, & excommunicationis sententia valeat intelligi.* Irregularitas ex delicto non est pœna medicinalis, quæ auferri post emendationem delinquentis debeat, sed est mera pœna natura sua perpetua, quæ non auferitur post delinquentis correctionem, sicut aliæ censuræ; sed per solam dispensationem tollitur, & dicitur mera punitiva. Similiter *depositio, degradatio* non infliguntur ad emendationem, ut reus desinat a contumacia: & ideo inter censuras non computantur. *Cessatio a divinis*, per quam prohibetur ne in tali loco divina celebrentur, non est censura, sed quoddam præceptum simile interdicto locali, ad retundendas iniurias Ecclesiæ irrogatas; ut habetur in *Clement. I. de sentent. excomm.*

IV. Censura respectu causæ efficientis, alia est *ab homine*, alia *a iure lata*. Omnes

utique censuræ ab homine infliguntur; nihilominus tamen quando Superior vi legis, aut statuti censuram infligit, dicitur *a iure ferri*. Quare Pontifices dumtaxat, & Concilia œcumenica pro universa Ecclesia, Episcopus in sua diocesi ferre censuras a iure valent. Censuras vero *ab homine* omnes Superiores qui habent iurisdictionem ecclesiasticam in foro exteriori, infligere possunt. Hæc censura semel contracta durat etiam mortuo Superiore, usque dum obtineatur absolutio. Si vero non sit contracta, licet lata a Superiore fuerit, isto mortuo, aut per delictum privato iurisdictione, non durat, sed corrui. Quia hæc censura pendet a potestate Superioris. Ergo, hæc ablata, vel suspensa, censura evanescit. Censura vero a iure lata semper durat, sicut lex.

V. Alia censura dicitur generalis lata in omnes qui v. g. furantur in tali loco: alia particulari personæ infligitur. Dividitur tandem censura in *lata sententiæ*, quæ ipso facto ligat ante iudicis sententiam, & in *sententiæ ferendæ*, quæ solum post iudicis sententiam incurritur. Signa quibus dignoscitur, num censura sit *lata sententiæ*, communiter hæc assignantur. *Confestim, statim, illico, ipso facto, prorsus, in continenti* sit excommunicatus, suspensus &c. Tunc vero reputatur esse ferendæ sententiæ, quando Superior dicit: *Præcipimus sub pœna excommunicationis, interdicti &c. aut si de futuro exprimat: Excommunicabitur, suspendetur &c.* In dubio autem sit ne lata, an ferendæ sententiæ, intelligendum est *ferendæ*, non *lata*, censuram esse: quia in meris pœnalibus dubium benigne est interpretandum, ut communiter Theologi docent.

VI. Disputant Auctores, num hæc formula, *Anathema sit, sit excommunicatus*; contineat censuram *lata* aut *ferendæ sententiæ*. Communis sententia docet esse censuram *lata* sententiæ.

CAPUT II.

De potestate Ecclesiæ ferendi censuras.

I. **V**eritas fidei est, definita in Concilio Constantiensi *sess. VIII. & sess. IX.* & habetur aperte in Scripturis, Ecclesiam censuras infligere posse. Nam *Matth. XVI. & XVIII.* dicitur: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in celis. . . Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam ethnicus & publicanus*, idest segregatus ab omni commercio fidelium, & suffragiorum participatione privatus: quemadmodum infidelis ab omni

omni communicatione cum Christianis in rebus ecclesiasticis seiunctus est. S. Paulus I. Cor. v. inquit: *Iudicavi tradere huiusmodi Satana in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat.*

II. Veritas hæc ratione quoque constat. Nam quælibet Respublica bene instituta potestate prædita est puniendi, & poenis coercendi delinquentes. Ergo potiori iure hac potestate ornata Ecclesia est, cum sit omnium Rerum publicarum præstantissima. Ecclesia habet plenam potestatem administrandi sacramenta, & spiritualia bona, inquit Apostolus I. Cor. iv. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Ergo potestatem habet privandi delinquentes contumaces eiusmodi bonis. Hæc potestas a Tridentino sess. xxv. cap. III. appellatur *nervus ecclesiasticæ disciplinæ*. Dicitur etiam *ensis & gladius Ecclesiæ*.

III. Lutherus, & Calvinus, quamvis concedant Ecclesiæ excommunicandi facultatem, negant tamen eidem potestatem privandi bonis spiritualibus, & interna suffragiorum communione: quia in spiritualibus nemo læditur nisi a seipso. Utique nemo lædi in spiritualibus propriis & privatis, ut in gratia, caritate, merito &c. potest, nisi a seipso: quia hæc Ecclesia non administrat. At lædi, & privari potest bonis communibus, nempe sacramentis, beneficiis, sacrificiis, suffragiis &c. quia horum administrationem bonorum Ecclesia habet a Christo Domino.

IV. Quæst. I. *Quinam habeant potestatem ferendi iure ordinario censuras?* Resp. In primis summus Pontifex iure ordinario potestatem habet respectu universæ Ecclesiæ, cuius est caput, ferendi censuras, easdem minuendi, augendi, immutandi: quia in universam Ecclesiam iurisdictione præditus est. Similiter Concilia generalia in universam Ecclesiam, provincialia in provinciam, & diocesana in diocesim hac eadem potestate gaudent. Deinde Cardinales hanc potestatem habent in Ecclesiis proprii tituli. Item hac potestate ordinario iure fruuntur Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi in subditos propriæ diocesis. Episcopi, quos *titulares* seu *in partibus* vocant, cum subditos non habeant, hac iurisdictione carent. Hac potestate fruuntur Episcopi confirmati, & Archiepiscopi, licet non sint consecrati. Hac potestate Episcopi iure divino ornati sunt; tamen media electione, & confirmatione Pontificis. Quapropter hac potestate neque a Pontifice privari absolute valent. Hanc potestatem exercere in suffraganeos Archiepiscopi nequeunt, nisi tempore visitatio-

nis. Hanc eandem potestatem habent Legati a latere in universam legationis provinciam. Item Vicarii Episcoporum, & Archiepiscoporum, quibuscum unum tribunal constituunt. Mortuo Episcopo cessat in eiusdem Vicario talis potestas.

V. Prælati regulares, ut Gener., Provinc., Rectors, Præpositi, Abb. Priores, Guard. sive ex privilegio, sive ex natura rei hanc reipsa potestatem habent, maiorem, aut minorem iuxta cuiuscumque Religionis leges, & consuetudines. Tandem hac potestate præditum est Capitulum Ecclesiæ cathedralis, Sede vacante; cum tunc succedat in locum defuncti Episcopi. Parochis hæc potestas communiter denegatur.

VI. Quæst. II. *Quibus delegari hæc potestas valeat, & quomodo hac potestas delegari acquiratur?* Resp. Iure ordinario delegari hæc potestas valet etiam Clerico, nedum Sacerdoti cuiuslibet; dummodo Clericus non sit coniugatus. An Pontifex summus feminis hanc delegare potestatem valeat, aliis disputandum relinquo. Mea sententia est negativa. Qui habet potestatem delegatam, nequit eam subdelegare, ut communis fert sententia, nisi a delegante hoc expressum fuerit. Potestas delegata a summo Pontifice potest subdelegari vi privilegii a Sede Apostolica concessi delegatis Pontificis. Expirat hæc facultas delegata morte delegantis, aut revocatione eiusdem. Tribunal sacre Inquisitionis non amittit hanc potestatem morte Pontificis. Quando causa a delegato inchoata legitime est, durat potestas, nec cessat morte delegantis.

VII. Hæc potestas ferendi censuras acquiritur per consuetudinem legitime introductam. Hæc autem consuetudo non solet esse respectu omnium censurarum. Quare si consuetudine introductum sit ut quis possit hanc censuram ferre, non sequitur ut valeat infligere aliam. Si subditus unius Episcopi committat delictum in territorio alterius Episcopi, ab hoc puniri, & excommunicari potest: quia non subditus sit subditus ratione delicti, & illi foro subditus in cuius territorio patratum scelus est; ut colligitur ex cap. *Placuit* vi. q. vi. nisi reus extra territorium exeat, antequam Episcopus causam cognoscat, & sententiam ferat: quia extra suum territorium illum excommunicare non potest. Archiepiscopus nequit ab Episcopo suffraganeo excommunicari, licet in eiusdem territorio delictum committat, quia est illius Superior. Si vero Archiepiscopus delictum patrat in territorio Episcopi sibi non suffraganei, ab eo excommunicari potest: quia ratione delicti est illi inferior.

rior. Si tamen reus sit exemptus ab episcopali iurisdictione, ut sunt Reges, Reginae, eorumque filii, & Regulares, non subiacet excommunicationi Episcopi.

VIII. Nemo potest seipsum excommunicare, ut docet S. Thomas in *Supplem. quæst. xxii. art. 4.* quia, inquit, *nullus habet in seipsum, vel superiorem, vel aequalem iurisdictionem, & per consequens nullus potest seipsum excommunicare, vel superiorem, vel aequalem.* Obiecta quæ fieri possunt, ibidem diluuntur. Similiter nemo in causa propria ferre censuram valet. Si tamen causa sit adeo publica & manifesta, ut negari nequeat; tunc plures afferunt, ferri censuram posse, sicut & ad repellendam iniuriam quam irrogare subditus attentaret.

IX. Quæst. III. *Quibus dotibus præditus esse debet qui censuras infligit?* Resp. Requiritur aut sit baptizatus: quia qui non est intra Ecclesiam per baptismum, nequit exercere iurisdictionem, & munia ecclesiastica. Debet etiam esse Clericus, saltem prima tonsura insignitus, & non coniugatus. Docent plures, summum Pontificem conferre potestatem ferendi censuras homini laico posse. Requiritur etiam ut qui censuras fert, sit homo viator, exclusis Angelis bonis, & malis. Inepti quoque sunt ad censuras ferendas ebrii, amentes, pueri ante usum rationis, Episcopi excommunicati, hæretici, schismatici, suspensi, & istorum Vicarii, ac delegati. Debet tamen publice constare iudicem esse excommunicatum, denuntiatum, & non toleratum, ut careat potestate ferendi censuras. Si enim sit occulte excommunicatus, vel hæreticus Episcopus, ferre censuras valet. Disputant Auctores, num censura gravi metu extorta, sit valida. Negant aliqui; sed communis sententia adfirmat: quia metu gravis non impedit absolute libertatem. Quæ enim metu gravi sunt, iure naturæ valida sunt, nisi iure positivo irritentur. Nullum autem occurrit ius positivum irritans censuras a iudice metu gravi coactas.

C A P U T III.

De forma & ritu ferendi censuras.

I. **C**onvenit penes omnes, ferendas censuras esse aliquo signo exteriori, verbis, aut nutibus expresso. Absolute non requiruntur determinata verba, aut signa; sed fat est ea adhibere quæ sufficienter manifestent iudicis voluntatem, & speciem censuræ quæ infertur. Quare si iudex diceret, *Qui*

hoc fecerit, sit censura irretitus, nihil efficeret. Disputant vero Auctores, num valida censura sit sub distinctione lata, ut si iudex dicat: *Nisi solveris quod debes, intra mensem, excommunico, vel suspendo te!* Plures adfirmant, & plures negant. At quemadmodum ineptus esset iudex qui tali uteretur forma; sic ineptus ipse, si tempus tererem in futuri controversia discutienda. Disputant quoque, an requirantur verba, aut sufficienter signa, vel scriptum: an, si iudex rogatus, utrum velit excommunicare Petrum, caput inclinare debeat. Sed similes disputationes superfluas existimo. Habent enim tribunalia suas præscriptas formulas pro infligendis censuris. Censuras sub conditione latas, validas asserunt, conditione expleta, nisi ante conditionis eventum fiat appellatio: tunc enim, etiam conditione impleta, nulla censura foret: quia appellatio reputatur antecedenter interposita. Si creditor protraheret terminum a iudice præscriptum, tunc debitor non incurreret censuram, etiam adveniente termino: quia sicut creditor remittere debitum; ita differre solutionis tempus valet. Si tamen neque adveniente termino a creditore protraheretur, debitor solveret, tunc censuram incurreret; quidquid in oppositum aliqui doceant.

II. Quæst. I. *Qui ritus servandus est in censura ferenda?* Resp. Innocentius IV. hanc præscribit formam in cap. I. *Cum medicinalis*, de sent. excomm. in VI. his verbis: *Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero huiusmodi scripturæ tenetur excommunicato tradere infra mensem, si fuerit requisitus: super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel litteras testimoniales confici, sigillo authentico consignatas. Si quis autem iudicum huiusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, per mensem ab ingressu Ecclesiæ, & divinis officiis noverit se suspensum.*

III. Hæc necessaria sunt necessitate, inquit, præcepti ad accidentalem solemnitatem, secus ad substantialem valorem censuræ. Valida quippe censura esset, etiam scripto omisso, voce prolata; ut communiter Auctores docent. Quin addunt hanc solemnitatem non requiri neque vi præcepti, si censura lata a iure sit, vel ab homine per modum præcepti ad impediendum peccatum futurum. Observantiam vero talis præcepti tunc necessariam asserunt, cum iudex, cognita causa, & citatione præmissa, sententiam fert.

Oblser.

Observantia dictae constitutionis obnoxii sunt etiam Praelati Regularium, nisi aliquo privilegio exempti sint.

IV. Quæst. II. *An præcedere censuram monitio debeat?* Resp. Adfirmant omnes, idque ex Evangelio colligitur. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam ethnicus*: Matth. XVIII. & rursus Paulus II. ad Theſſal. cap. III. *Si quis non obedierit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & cum illo non commisceamini, ut confundatur*. Ratio quoque id evincit: quia censura non fertur nisi in contumaces, & inobediens non dicitur qui prius monitus non fuit. Duplex distingui monitio solet: altera non canonica, quæ est ipsi præceptum iuris, vel hominis, aliquid sub poena censuræ præcipiens, aut prohibens: canonica altera, & est illa quæ iuxta canones iudicis auctoritate reo intimatur personaliter coram testibus in scriptis, ut a culpa, quæ in ipsa monitione explicatur, respiscat. Hanc monitionem ad censuræ valorem communis sententia asserit necessariam. Quia ferri censura nequit nisi in contumacem: contumax autem esse nequit, nisi sit admonitus. Bonacina cum aliis contendit, peccare quidem iudicem, neglecta monitione, censuram ferentem, sed censuram valere: quam opinionem probabilem reputant Salmanticenses *tract. x. cap. 1. num. 85.* Disputant quoque, utrum necessaria sit monitio, quando delictum est notorium. Et distinguunt notorietatem delicti, quando scilicet notorium & publicum est, Petrum commississe tale delictum, a notorietate contumaciæ, quando reus publice sub iuramento testatus est se repugnaturum præcepto Superioris, eiusque admonitioni. Omnes fatentur, monitionem præcedere censuram debere, etiamsi delictum notorium sit. Si vero notoria fuerit delinquentis contumacia, tum aliqui contendunt non esse necessariam admonitionem. Similiter quando lex, vel præceptum latum est sub poena censuræ ferendæ, moneri transgressor debet, antequam in ipsum feratur censura, iuxta probabiliorum opinionem. Quando vero ius latæ sententiæ censuram infligit, tunc non requiritur admonitio præcedens.

V. Quæst. III. *Quot monitiones præcedere censuram debent?* Resp. Trina monitio præcedere censuram debet, vel una quæ tribus æquivaleret. Trina monitio tunc præcedit, quando separatim reus ter admonetur, tempore congruo pro unaquaque admonitione assignato. Hoc temporis intervallum, ut minus duorum dierum esse debet. Tunc vero mo-

nitio una pro trina, seu æquivalens tribus dicitur, quando iudex assignat congruum tempus pro trina admonitione, puta sex, aut decem dierum, moneaturque reus, hunc esse ultimum, & peremptorium terminum. Tunc enim monitio est virtualiter triplex. Temporis intervallum dilatare, & restringere iudex poterit pro circumstantiarum diversitate. Si negotium urgens sit, & periculum in mora timeatur, poterit iudex intra seumdem diem, immo intra paucas horas, assignatis semper tribus intervallis pro trina monitione, tempus istud coercere.

VI. Monitio hæc a iudice, aut eiusdem nomine fieri debet, vel in scriptis, vel voce coram testibus idoneis. Si ferenda censura sit contra plures, fat est ut fiat in Ecclesia coram populo. Si contra communitatem interdictum ferendum fuerit, non singuli, sed illi quorum culpa causa interdicti est, monendi sunt: quia hi sunt contumaces in ordinem redigendi. Si censura particulari personæ infligenda sit, hæc monenda est. Si delinquens fraude & dolo declinare monitionem studeat, sufficit monitionem fieri aut ad illius domum, vel in Ecclesia, vel in loco publico. Fraus tamen manifestis indicis patere debet. Quando semel in persona monitus est, alia due citationes, & monitiones fieri possunt in Ecclesia, aut in publico tribunali. Istæ tres admonitiones necessariae sunt necessitate præcepti ad solemnitatem accidentalem, secus ad censuræ valorem. Peccaret propterea iudex qui sine evidenti & urgenti causâ hanc trinam monitionem ommitteret. Nullam tamen esse censuram asserunt communiter Auctores, nisi trina canonica monitio procedat, vel una pro tribus, quando iudex infligit excommunicationem maiorem, aut suspendit, aut interdicit communicantem cum excommunicato a se: ut habetur cap. *Statuimus*, de sent. excommunic. in VI. Item quando delegatus qui sub tali conditione præmittendi trinam, aut unam pro trina, admonitionem, facultatem ferendi censuras accepit, omittit talem monitionem, nullam esse censuram docent.

VII. Quæst. IV. *Quæ alia conditiones servanda sunt in censuris ferendis?* Resp. Diebus feriatis ferri censuræ non debent; cum cognitio causæ requiratur, quæ his diebus vetita est. Valida tamen erit, etiam his diebus lata, licet illicita. Immo licita etiam erit, si absque causæ cognitione per modum legis aut præcepti, aut si causæ cognitione die non feriato facta a Praelato, seu iudice feratur. Censura ligatus, denunciari debet. Si lata

lata ab homine censura sit, ab eodem est denunciandus reus, ut citius respiscat: si infligenda sit a iure, denunciatio fieri debet ab Ordinario loci in quo contracta censura est. In hoc tamen casu censura lata a iure citandus est reus, antequam denunciatur, ad se defendendum: qui si delictum fateatur, & emendationem spondeat, a denuntiatione abstinendum erit.

XIII. Quæst. V. *An superiores valeant extra proprium territorium censuras ferre?* Resp. Inter Superiores quidam sunt qui limitatum territorium non habent, ut Pontifex summus, qui cum sit supremus & universalis Pastor, in omnes fideles totius orbis potestatem habet ferendi censuras. Praelati quoque regulares non habent territoria definita. Episcopi, & ceteri omnes Superiores territoria limitata & definita habent. Quare illi extra proprium territorium nequeunt censuras ferre: quia in territorio alieno exercere iurisdictionem, & tribunal erigere nequeunt. Quando tamen causæ cognitio in proprio territorio præcessit, vel quando contumacia adeo manifestata est, ut causæ discussione non egeat, & monitio canonica facta sit, valide censuræ ferri possunt ab Episcopo etiam in alieno territorio degente. Censuras quoque ferre in alieno territorio Episcopus valet per modum statuti, vel præcepti ad evitanda futura delicta: quia tunc nulla requiritur causæ cognitio. Si Episcopus iniuste expulsi a propria dicecesi sit, in locis eidem propinquiorebus iurisdictionem contentiosam in suos subditos exercere potest, petita ab eiusdem loci Ordinario licentia, licet non obtenta; ut habetur in Clementina *Quamvis* de foro competent. Absolute vero censuras ferre Episcopus in alieno territorio potest, quando loci Ordinarius consentit: quia tunc potest etiam subditum alienum iudicare; nedum proprium: in hoc tamen casu partium consensus necessarius est.

IX. Disputant Theologi, utrum Episcopus valeat censuras infligere proprio subdito in proprio territorio delinquenti, si ad aliud territorium transferit. Probabilior, & communior sententia adfirmat: alioquin delicta impunita manerent, & frustranea esset ecclesiastica iurisdictione; cum iste reus non posset ab Episcopo alieno, in cuius territorio non peccavit, puniri. Nec urget paritas a Principe non valente castigare subditum in alieno statu petita. Quoniam Principes nequeunt punire subditos nisi per vim coactivam corporalem, quæ fieri absque strepitu nequit, atque adeo sine tumultu, & pacis aliorum Principum

perturbatione. Verum censura poena spiritalis est, quæ absque vi, & strepitu ipso facto incurritur. Hinc potest Episcopus omnes Clericos, subditos sub poena excommunicationis vocare ad Synodum dioecesanam: excommunicationem incurrent etiam Clerici degentes in alieno territorio, si parere recusarent. Si delictum inchoatum tantum sit in propria dicecesi, & consummatum in aliena, censura non incurritur. Episcopus infligit censuram in stupratorem. Subditus in hac dicecesi viginem tactibus impudicis, & oculis complexitur, eam extrahit a dicecesi, & in aliena dicecesi stuprum perpetrat. Iste non incurrit excommunicationem contra stupratores latam: quia censura fertur contra peccatum consummatum in proprio territorio.

X. Subditum in alieno territorio peccantem punire censuris Episcopus nequit: quia ratione delicti fortitur forum in quo patrat delictum. Si tamen redeat ad propriam dicecesim, & ibidem a parte læsa convincatur de furto commissio in alieno territorio; tunc censuris cogi potest ad restitutionem. Delicta in locis exemptis patrata, licet sint in dicecesi, nequeunt ab Episcopo talis dicecesis castigari.

XI. Alienum subditum in propria dicecesi delinquentem punire Episcopus valet ob rationem supra indicatam, quod delictum fortitur forum loci in quo committitur. Si tamen a territorio discedat, antequam causa cognoscatur non potest censuris irretiri. Excommunicatio lata per modum statuti ad præcavenda futura delicta, ut furta in loco sacro, ligat alienigenas in tali loco degentes cum animo ibidem maiori anni parte commorandi, secus si sint in transitu, quia talis lex rogata est in favorem territorii: idcirco obstringit omnes ibidem commorantes. Qui vero brevi ibidem degunt, non subiacent iurisdictioni talis Superioris, ut dictum est *Tom. VI. diss. de leg.* Si lex perpetua fuerit, & non revocata, ligat non modo subditos existentes tempore quo lata est, verum etiam futuros, ut per se notum est.

CAPUT IV.

De culpa ob quam censura ferri debet, & potest.

I. Quæst. I. *Ob quam culpam ferri censura debet?* Resp. Censura poena est: ergo culpam supponit. Porro cum sit poena ab Ecclesia lata, consequitur culpam debere esse contra Ecclesiæ præcepta.

Quare peccata præcise contra ius divinum, & naturale, nisi ab Ecclesia etiam prohibeantur, non subiacent censuris Ecclesiæ; præsertim cum censuræ ferantur ad reprimendam contumaciam, & rebellionem contra Ecclesiam. Nec fat est rem aliquam vitiam ab Ecclesia esse, ut ferri censura possit; sed prohibita sit oportet sub poena censuræ incurrendæ. Hinc infligi censura nequit propter peccatum omnino præteritum vel præsens, nisi simul tractum habeat successivum; ut cap. *Ex parte de verb. significat.* statuitur. Ibi enim Pontifex enumerat causas ob quas ferri censura possint, inquit: *Quia reus citatus noluit parere iudici, aut a commisso delicto iussus se emendare noluit.* Quamobrem non potest ferri censura in eum qui ieiunia Ecclesiæ fregit, qui Eucharistiam in Paschate non sumpsit, nisi habito respectu ad futuram transgressionem, quam quis continuare velit. Si enim respiciat, non est contumax, atque adeo neque censura dignus; cum hæc sit poena medicinalis, quæ sanitate habita superflua est.

II. Quæst. II. *An pro ferenda censura requiratur culpa & contumacia propria, an sufficiat aliena?* Resp. Nemo ligari censuris potest ob culpam alienam. Et loquendo de excommunicatione, & suspensione personali, manifestum est. Interdictum vero generale non tangit immediate innocentes, nisi quatenus connexionem habent cum fontibus; quorum poena acerbior est, cum vident vel ipsos innocentes detrimentum pati propter propriam culpam.

III. Quæst. III. *Sufficit ne culpa venialis, an requiritur mortalis, ut ferri censura possit?* Resp. Excommunicationem minorem ferri posse ob culpam levem communis est Auctorum sententia; cum reipsa infligatur ob civilem communicationem cum excommunicato vitando; quæ communicatio, nisi fiat in contemptum, non excedit venialem culpam. Censuræ vero maiores, ut excommunicatio maior, suspensio, & interdictum, cum sint poenæ gravissimæ, infligi non possunt nisi ob culpam mortaliter gravem. Aliquando etiam suspensio ad breve tempus, & interdictum particularis personæ ad breve intervalum computari solet inter censuras minores; & tunc ob levem culpam potest interdum quis suspendi ab aliquo officii usu. Verum nunc sermo est de his censuris, excommunicatione maiori, suspensione, & interdicto prout communiter accipiuntur, quatenus scilicet sunt poenæ gravissimæ: quæ imponi nequeunt nisi ob gravem culpam. Ratio patet, quia repu-

gnat æquitati inflictio gravissimæ poenæ ob levem culpam: & potissimum cum poena medicinalis est. Quæ ergo excusant a commissione letalis culpæ, excusant quoque ab incurrenda censura.

IV. Obiicies. Sæpe Prælati sub censura excommunicationis vel suspensionis prohibent, & præcipiunt rem ex se levem, & fere indifferentem. Præcipiunt ut Clerici prodæant in publicum veste talari sub poena suspensionis. Verant Prælati regulares ingressum in cellam alterius, vel in illam domum sub poena excommunicationis. Hæc omnia levia sunt. Resp. Materia levis esse potest tum in se, tum in ordine ad finem: & tunc nullo modo sub gravi censura prohiberi potest. Interdum est levis in se, sed sine, & circumstantiis spectatis, est magnopere gravis. Et tum, quando aliquid a Superiore prohibetur expresso præcepto censura adiecta, illicius transgressio mortalis est, & censura incurritur. Ad Superiorem autem attinet iudicare, quando nec ne talis materia magnopere conducatur ad finem boni regiminis, ad vitandum scandalum, ad impedienda absurda. Quamobrem dum reipsa Prælati præceptum imponit, & censuram fert, tenentur subditi observare præceptum, nisi censuram incurere velint. Censura enim adiecta manifestat gravitatem præcepti, præsertim si censura sit lata sententiæ. Si enim præceptum adiunctam habeat censuram ferendæ sententiæ, & non contineat clausulam, quod: *absque ulla monitione talis censura possit a iudice applicari*, non obligat sub mortali, ut communiter Auctores docent: quia quando deest hæc clausula, lex requirit monitionem; dum autem monitionem postulat, & materia de se levis est, tunc signum præbet quod nolit sub gravi obligare. Post monitionem autem tunc præceptum sub gravi astringeret, & transgressor censuram incurreret. Si vero præfata clausula inserta esset, tum ipsum præceptum esset admonitio, & obligaret sub gravi; & violator obnoxius censuræ foret, ut communis sententia docet.

V. Quæst. IV. *An ob actum internum ferri censura possit?* Resp. Negant omnes: quia licet potestas Ecclesiæ sit spiritualis, exercetur tamen per homines, qui interiores actus humanos discernere nequeunt. Quare ob hæresim pure mentalem, nulloque signo exteriori manifestatam, excommunicatio non contrahitur. Si tamen homo illam manifestaret, tamen si solus in cubiculo clausus, seiunctus ab hominum consortio, censuram incurreret: quia

quia tunc hæresis esset utique occulta, sed simul sensibilis & externa. Contra, si quis exerceret actum externum idololatriæ, vel hæresis absque actu interno, & animi assensu, non incurreret reipsa excommunicationem in foro interiori, quamvis in foro exteriori ut excommunicatus haberetur, si innotesceret. Si Ecclesia præciperet actionem exteriorem, ad cuius substantiam non attineret actus internus, qui hanc actionem exteriorem poneret animo alio distracto, liber ab excommunicatione esset. Quando tamen actus interior necessario connexus est cum exteriori, ut attentio mentis cum oratione vocali, tunc qui ommitteret actum internum, licet poneret exteriorem, censuræ obnoxius foret, ut alibi dictum est: quoniam tamen si Ecclesia potestate careat directa in actus internos, dum tamen præcipit externos, indirecte iubet internos qui cum externis coniuncti sunt, aut tamquam causa cum effectu, aut tamquam effectus cum causa. Hac ratione Ecclesia punit simoniam interiorem connexam cum exteriori largitione; excommunicationem contorquet in Inquisitores qui odio, aut amore lucri aliquid faciunt, vel omittunt. Si tamen ex hoc odio, vel amore non erumpant in actus exteriores iniustos, non incurrunt excommunicationem; neque eam contraherent, si ex odio iustitiam exteriorem exercerent.

VI. Obiicies. Ecclesia 1. dispensat in voto mere interno. 2. Reservat plura peccata interna. 3. Desinit aliquid de fide, obligatque ad actum interiorem, quo eidem assensus præbeatur. 4. Punit hæreticum occultum. Resp. ad 1. Dispensat in votis quæ sibi manifestantur. Ad 2. Reservatio non est actus iurisdictionis, quæ directe tendat in actus internos; sed directe limitat iurisdictionem Confessarii, ne valeat remittere peccata sibi manifestata. Ad 3. Propositio definita exterior est, quam actu interiori credere fidelis obstringitur iure divino; & Ecclesia in solum exteriorem assensum, vel dissensum iudicium fert. Ad 4. Delictum exterius natura sua sensibile est, & aptum ut puniatur: idcirco Ecclesia imponit excommunicationem a iure contra hæresim occultam.

VII. Peccatum exterius, propter quod censura infligitur, debet in suo genere esse consummatum, ut iam supra indicatum est: v. g. si stuprum sub censura prohibeatur, intelligitur copula consummata: quia in meris poenalibus odia sunt restringenda. Quod intelligitur, nisi lege aliud exprinatur: si enim lex declaret se velle punire conatum, & quam-

libet malitiam attentatam, iam non est necesse ut peccatum in tali genere sit consummatum.

VIII. Quæst. V. *Utrum censura lata contra executores criminis comprehendat etiam mandantes, & consulentes?* Resp. Communis sententia negat mandantes, vel consulentes comprehendendi in censura lata, sive ab homine, nisi in præcepto expresse, aut implicite, seu in generali aliqua clausula nominati intelligantur. Ratio nititur communi illi principio, quod odia sint restringenda in puris poenalibus. Deinde quia quando Superiores volunt istos comprehendere, id in lege, aut præcepto exprimunt, inquiringes aut expresse, quod mandans, aut consulens homicidium sit excommunicatus, aut alia generali expressione: *Occisor, aut qui quacumque ratione homicidii causa extiterit, sit excommunicatus.* His clausulis uti Superiores solent, quando mandantes, consulentes, cooperantes sub censura concludere volunt. Ergo quoties has clausulas negligunt, soli factores, non consultores, aut mandantes censura configuntur. Nec est quod opponas: *Agentes, & consentientes pari poena puniuntur.* Quoniam axioma istud significat, quod reipsa tam agentes, quam consentientes eadem poena plecti valeant; & apud Deum reipsa hoc contingit. At non inde sequitur quod, si Ecclesia non infligat poenam, debeat illam reus subire. Posset Ecclesia ipsum homicidii actorem ab censura poena immunem relinquere: ergo quando consentientis, mandantis, consulentis non meminit, nullo modo illum censura ligare intendit.

IX. Quæst. VI. *Qui consulunt homicidium homini parato ad illud patrandum, subiacent ne censura, si in lege consulentes nominati sint?* R. Si consilium acuit, incitat, aut sollicitat occisorem, vel alium ad exequendum opus censuræ obnoxium, tum mandantes, & consulentes irretiri censura adfirmant omnes. Salmanticenses tract. x. cap. i. punct. 12. n. 147. cum aliis multis docent, quod dum consilium aut mandatum est simplex, seu dum mandantes & consulentes probabiliter existimant proprium consilium, vel mandatum non influxisse in opus, non auxisse voluntatem occisoris, sint a censura liberi. Quia, inquit, non incurrit censuram qui non influit in opus prohibitum. In nostro autem casu, subdunt, consulens, & mandans non influit in opus. Ergo &c. Idque confirmant, quia si mandatum, vel consilium sit bonum, etiam si opus sub censura vetitum sequatur, non contrahitur censura; ut si quis parato occidere Cle-

Clericum consuleret ut tantum eum percutere contentus esset.

X. Hæc opinio mihi videtur arbitrarium commentum; & præcisio non augendi voluntatem, non influendi in opus &c. est pura chimæra. Nam eo ipso quod quis consulat; vel mandat occisionem, quantumvis paratissimis sic occisor, natura sua auget, roborat, animat, confirmatque eiusdem voluntatem ad opus patrandum. Neque humanæ cognitioni subiacet visus consilii, vel mandati. Quis discernere valet, utrum aliquando hoc consilium, vel mandatum nihil omnino conferat in opus vetitum; cum natura habeat inflammare, incitare, animare, confirmare occisionem ad scelus committendum? At nos, inquit Salmanticenses, loquimur in hypothese in qua re ipsa consilium, vel mandatum non influat in opus. Et ego repono, hanc hypothese, & præcisionem esse puram putamque chimæram. Quoniam cum consilium, vel mandatum natura sua pariat indicatos effectus in homine etiam paratissimo ad occisionem, inepte, & futiliter asseritur, consilium, vel mandatum esse simplex, & expers influxus in opus. Ecclesia subicit censuræ mandantes, & consulentes homicidium, furtum in loco sacro &c. Neque Ecclesia, neque homines ulli expendere, & trutinare possunt aut quantitatem influxus, aut num re ipsa nec ne quidquam impulsus contulerit mandatum, vel consilium in opus vetitum. Natura sua, ut dixi, consilium, vel mandatum aliquid in voluntate executoris operatur. Num aliquando parum, aut nihil operetur, fugit humanæ mentis aciem. Quod aiunt Salmanticenses, mandantem, & consulentem non incurere censuram, si consilium vel mandatum bonum sit, etiam si executor committat opus vetitum, dignum non est tantis Theologis ratiocinium, quod seipso suam futilitatem patefacit. Nam consilium bonum natura sua retrahit a malo, non influat in illud.

XI. Quæst. VII. *An si consulentes, vel mandantes revocent consilium, & mandatum ante executionem sceleris, immunes a censura sint?* Resp. Duplici in statu disputatur proposita quæstio, quia duplici modo revocari consilium, vel mandatum potest. 1. quando mandatario & executori qui consilium accepit, comperta est revocatio consilii vel mandati. 2. quando talis revocatio non innotescit executori. Deinde discrimen animadvertendum est consulentem inter & mandantem. Mandans producit deliberationem, puta homicidii, per solum imperium in mandatario.

Consulens vero generat voluntatem in executoris mediis rationibus, quæ mentem imbuunt. Illam edocet, instruit, persuadet. Semina persuasione iacit in illius animam, quæ suapte natura postea movent & urgent. Heinc est quod plures Theologi doceant, mandantem post revocationem notam mandatario ad nihil teneri, immunemque esse a censura, secus consulentem. Alii tamen hoc discrimen reiiciunt, saltem quantum ad censuram incurrendam. Convenit penes omnes, revocationem languidam, inefficacem, minus sinceram nullo modo liberare sive mandantem, sive consulentem a censura, aliisque oneribus restitutionis &c. Quibus delibatis, duplicem de hac controversia sententiam refero.

XII. Prima sententia defendit, neque mandantem, neque consulentem, qui sincero animo, & omnium virium conatu, nihil omittebat eorum quæ ad impediendum effectum conducunt, studeat revocare mandatum vel consilium, si id innotescat executori, incurere censuram. Quoniam tum si mandatarius exequatur delictum, id unice ex eiusdem malitia proficiscitur. Hanc opinionem propugnant Salmanticenses tract. x. cap. 1. punct. 10. num. 150. & pro eadem citant Antonium a Spiritu sancto, Corneium, Palaum, Avilam, Suarez, Laymanum, Gibalinum, Tabienam, Dianam, & alios. Quoniam, inquit, Ecclesia non intendit punire nisi rebelles & contumaces. In hoc casu consulentes, & mandantes non sunt rebelles, neque contumaces: ergo non ligantur censura. Aliqui tamen horum Auctorum de mandante loquuntur, ut advertunt ipsimet Salmanticenses, secus de consulente. Hoc ratio non videtur urgere. Nam consulentes & mandantes rebelles & contumaces fuerunt, dum consilium vel mandatum dederunt. Quare si rebellionem, & contumaciam deponant, dum consilium & mandatum revocant, non debent nova censura irretiri; at sequi non videtur, obnoxios eos non esse censuræ ob rebellionem & contumaciam habitam in consilio dando, & mandato imponendo.

XIII. Secundam opinionem oppositam defendunt Molina Tom. IV. de iust. dif. III. Coninch. de cens. a nu. 180. Navarra cap. LVII. n. 253. Bonacina quæst. 1. punct. 6. n. 7. Hic tamen de solo consulente loquitur. Hæc illorum ratio. Licet revocetur consilium, vel mandatum sincero animo, omnique meliori modo, si tamen voluntas executoris concepta vi consilii, aut mandati, perseverat, uti revera perseverat, quoties re ipsa Clericus per-

percutitur, homicidium patrat, iam mandans, vel consilium præbens influit in scelus: ergo incurrit excommunicationem, si sit percussus Clericus; vel irregularitatem ex delicto, si secutum fuerit homicidium. Mandatarius, vel consultus nullam ex se voluntatem habebat sceleris patrandi. Hanc deliberationem unice concepit vi mandati, vel consilii. Ergo si hæc deliberatio delictum exequitur, tota refunditur in consulentem, vel mandantem. Hoc autem evidentius patet respectu consulentis, qui talia persuasione semina iacere potuit, & tanta rationum efficacitate convincere executorem, dum consilium dedit, ut rationes, quibus revocare consilium studeat animo sincero, & efficaci, languidæ & minus aptæ appareant executori sceleris. Porro si quis ponat causam, & ex quadam morali necessitate consequatur effectus, causa eiusmodi effectus reputatur. Nam semel consilio, vel mandato dato homini facinoroso, non manet amplius in voluntate consulentis, vel mandantis impressio factæ revocatio. Qui venenum mortale porrigit, etsi illum poeniteat ante mortis eventum, non propterea liber a censura evadit, ut mox dicam. Nam consiliator talem imprimere persuasionem potest, quæ nullo modo queat a consulente revocari. Et hoc patet in casu nostro, in quo re ipsa consulentes, & mandantes nequeunt revocare executorem, cui consilium dederant, a scelere. Prævidere tenentur consulentes, & mandantes, sæpe non esse in propria potestate consilii, vel mandati revocationem. Porro qui ita ponunt causam alicuius sceleris, quam pro libito revocare nequeant, si effectus sequatur, illis imputatur. Siquidem quod eam revocare non possunt, ab illis proficiscitur.

XIV. Secundæ huius opinionis argumenta videntur urgentiora. Quid, si revocatio consilii, vel mandati mandatario, sive executori non fiat nota? Mandatarii, vel qui consilium acceperunt ad Clericum verberandum, ad hominem occidendum, illico abierunt ad scelus patrandum. Poenitet consulentes, & mandantes consilii, vel mandati: nullum non movent lapidem ut revocent consilium, aut mandatum; sed priusquam revocatio ad executorum notitiam perveniat, delictum patratum est. Et idem est, inquit Salmanticenses num. 152. de eo qui venenum dedit, & antequam occisio sequatur, retractavit animum, & quibus modis potuit, effectum impedire curavit.

XV. Etiam de hoc puncto duplex est sententia, Theol. Tom. X.

& utraque, inquit loc. cit. Salmanticenses, satis probabilis. Opinionem negantem ipsi amplectuntur, pro qua citant perdoctos Salmanticenses Scholasticos tr. 13. disp. 5. Antonium a Spiritu sancto, Filliucium, Tabienam, Castropalaum, & alios. His argumentis hanc probare opinem student. 1. Qui in principio navigationis proicit Breviarium in mare, non peccat in sequentibus omissionibus. Qui in febrim incidit culpa sua, prævidens se plura ieiunia quadragesimalia omissionum, non peccat, quando urget præceptum, si voluntatem retractavit. 2. Censura est pœna medicinalis, non ad punitivam, sed ad emendationem inflicta. 3. Censura requirit contumaciam in persona subicienda censuræ.

XVI. Recensitam opinionem ut falsam reiicio. Quandoquidem dum revocatio mandatarii, vel consilii susceptorem latuit, perinde est, ad effectum quod attinet, ac si facta non fuisset. Consilium ergo, & mandatum tum physice, tum moraliter influunt in effectum. Quid? Venenum, ut exemplo utar Salmanticensium, propinasti; mortem impedire nequis: & delictum, pœnaque censuræ, imposta propinantibus venenum, tibi non imputantur? Pugnans hæc cum communi sensu. Nec est quod opponas, consiliatorem, & mandantem media revocatione, & poenitentia constitutos in gratia esse. Quoniam nimis inepta, & vana est oppositio isthæc. Quid enim prohibet, aliquem esse in gratia, simulque excommunicatum? An excommunicatio impedit ne homo in gratiam restituatur? Sint ergo consulentes, & mandantes per revocationem præfatam constituti in gratia: propterea ne a subeunda censuræ pœna ob flagitium, ad quod patrandum consilio, vel mandato induxerunt facinorosum scitium, immunes sunt?

XVII. Argumenta Salmanticensium, & aliorum pro opposita opinione nullius momenti sunt. Ad 1. Qui principio navigationis proicit Breviarium, prævidens futuras omissiones, scelus committit quod virtualiter in se continet easdem omissiones. Poenam incurrit, non quia actionem retractavit, sed quia illam posuit. Similiter qui consulit, qui mandat homicidium, aut Clerici percussivam, poenam censuræ incurrit ob consilium, ob mandatum datum, vi cuius scelus committitur. Consulens, aut mandans, revocando mandatum consiliumve, reconciliatur cum Deo: propterea ne a subeunda pœna ob scelus debita liber evadit? Retractat consilium, R vel

vel mandatum, antequam scelus perpetretur. Quid inde? Impedit ne hæc retractatio ne delictum sequatur? Nequaquam. Quis in causa est ne delictum impediatur? Consilium, aut mandatum impositum. Mandantes ergo, & consulentes in causa sunt cur impeditur effectus nequeat. Propinasti venenum: te poenitet, antequam mors sequatur: & continuo liber a censura evadis? Expende huius opinionis laxitatem. Venenum mortiferum est causa omnino necessaria, qua posita necessario sequitur effectus, qui amplius non penderat a voluntate propinantis. Et moderni DD. contendunt, liberum a censura propinatorem veneni mortalis, si ante mortem retractet voluntatem traditi veneni? An non prævidit, aut prævidere non debuit propinator veneni, impotentem se futurum ad impediendam mortem, propinato semel veneno? Porro si Salmanticenses liberant a censura poena eum qui venenum mortale porrigit, potiori sane iure liberare debent consulentem, & mandantem; cum executores sceleris non sint causæ necessariæ, ut venenum, sed libera. At nos dicimus duo. Primum, evidentius quidem subiacere censuræ illum qui propinat venenum mortale, licet retractet ante eventum mortis pravam voluntatem: quia libere se constituit in hac impotentia impediendi effectum. Alterum, consulentem, & mandantem similiter censuram, licet non ita evidenter, ut propinator veneni, contrahere, dum eorum retractatio non pervenit ad notitiam executoris: quia ipsi consilium, vel mandatum tradentes in causa sunt cur revocatio non proficit.

XVIII. Ad 2. dico censuram esse poenam medicinalem. Ergo, inferunt Salmanticenses, non ad punitionem, sed ad emendationem ordinatur. Consequentia evidenter vana est. Est poena? Ais. Ergo punit; at simul puniendo sanat. An quia ad emendationem ordinata est, non affligit, non plectit, non castigat? Emendat puniendo, sanatque affligendo. Inapte ergo ex hoc quod censura poena medicinalis est, inferunt moderni DD. citati, non punire. Peius vero heinc inferunt, non incurri a consulente, & mandante hanc poenam, propterea quod poena medicinalis sit, quando retractant ante eventum sceleris consilium, & mandatum. Cur hoc? Quia, inquit, non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Acutissime separam punitionem a sanatione. Censura duo præstat, ut dixi: punit, & sanat. Medicina est, non modo sanans morbum contractum, sed præservans a futuro relapsu & delinquentes, &

ceteros alios. Idcirco publice ad terrorem, & aliorum correctionem inuritur. Ad 3. dico, censuram contumaciam requirere. Et revera qui consilium præbet, & qui mandat executionem sceleris prohibiti, contumaces sunt; & ob hanc contumaciam poenam incurunt. Resipiscunt revocando consilium, vel mandatum. Ergo contumaces non fuerunt? Ergo contumaces dum retractant, non sunt; at contumaces consulendo, vel imperando fuere. Idcirco concludimus, consulentem præsertim, sed etiam mandantem, effectum secuto, & censuram incurere, & ad restitutionem obstringi damnorum.

XIX. Quæst. VIII. *Quæ conditiones requirantur ut quis possit censuris plecti?* Respond. Quinque communiter Auctores requirunt conditiones. 1. quod sit homo. 2. quod sit subditus. 3. quod sit baptizatus. 4. quod sit ratione præditus. 5. quod sit persona determinata. Prima ergo conditio est, quod sit homo: ideo bruta non subiacent censuris, sed execrationibus, & detestationibus. Debet etiam esse homo viator. Mortui enim proprie non excommunicantur, sed solum indirecte, quatenus prohibentur fideles ne eos in loco sacro sepeliant, ne pro iisdem suffragia offerant. Altera conditio est ut sit subditus, qui censuris ligari debet. Disputant Auctores, utrum Romanus Pontifex, qui nemini subest, excommunicationis poenæ obnoxius esset in hypothesi quod in hæresim in cideret. Negant aliqui, aientes deponendum primum a Concilio generali esse, postea censuris consignandum. At, inquit alii, si deponi a Concilio in casu hæresis potest, potiori iure excommunicari valet. Et hoc colligunt ex cap. *Papa*, dist. xx. ubi statuitur, Papam non posse a Concilio iudicari, & condemnari, nisi a fide desciscat. Hanc sententiam defendunt Cardinalis de Turrecremata *Lib. IV. Sum. par. II. cap. xviii.* & *xix.* Sotus in *IV. xxi. quæst. vi. art. 2.* & communiter Theologi. Tertia conditio postulat, censuris plectendum debere esse baptizatum: quia qui sunt extra Ecclesiam, eiusdem legibus non sunt subiecti, ut supra dictum est. Quarta conditio postulat rationis usum: ideo neque perpetuo amentes, neque pueri ante rationis usum sunt censuris obnoxii, quia nequeunt peccare. Impuberes vero subiacent censuris: quidquid in oppositum aliqui dicant. Ultima conditio exigit, ut sit persona determinata, quæ excommunicari possit. Quare excommunicatio ferri nequit in communitatem, collegium, vel civitatem, ut in cap. *Romana* de sent.

ex-

excom. in VI. habetur. At nonne communitas, civitas, regnum subiacent suspensioni, & interdicto? Respondet in *Supplem. quæst. xxii. artic. 5. ad 2. S. Thomas. Suspendio non tanta poena est, quanta excommunicatio: quia suspensi non fraudantur Ecclesie suffragiis, sicut excommunicati. Unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur; sicut & totum regnum ponitur sub interdicto pro peccato Regis. Et ideo non est simile de excommunicatione, & suspensione. Si omnes alicuius communitatis iuridice deprehenderentur rei, posset a Pontifice summo excommunicari tota communitas. Ceteri Superiores debent singulos eiusdem communitatis, posito quod sint contumaces, & servato iuris ordine, excommunicare. Nequeunt enim isti unica sententia totam communitatem censuram plectere. Sed non vacat hæc discutere, cum numquam contingant.*

XX. Quæst. IX. *Quis ne potest propter unum delictum a pluribus iudicibus excommunicari?* Respond. Unum posse pluribus censuris ligari, adfirmant omnes. Qui est excommunicatus, potest suspendi, & interdicti; immo propter diversa delicta potest iterum atque iterum excommunicari. Et si ab una absolvetur, manet altera ligatus, donec ab hac quoque liberetur. Qua de re lege S. Thomam *loc. cit. artic. 6. ad 2.* Potest simul quis a diversis iudicibus excommunicari propter idem delictum; puta, cum Pontifex prohibet furtum sub excommunicatione, & simul hoc idem prohibet Episcopus. Idem delictum potest prohiberi excommunicatione lata a iure, & ab homine. Potest quis excommunicari ab Episcopo originis, domicilii, & a Pontifice. Quoniam licet excommunicatio privet omnibus bonis, & ex hac parte non detur magis & minus; nihilominus datur diversa contumacia, & inobedientia contra diversa præcepta: & ideo nisi ab omnibus absolvetur, semper ligatus excommunicatione manet, inquit communiter Auctores. Verum in praxi nullus propter unum delictum excommunicatur nisi unica excommunicatione. Heinc qui ad Saracenos arma defert, unam incurrit excommunicationem; tametsi excommunicatio hæc lata sit tum ab Alexandro III. tum a Clemente III. quia posterior innovatio prioris est.

XXI. Plura disputant Auctores, an toties multiplicetur censura, quoties repetuntur transgressiones contra præceptum censuram continens. Et communiter respondent, quod si transgressiones sint formaliter interruptæ,

ut si quis hodie percuteret Clericum, & post hebdomadam iterum eundem, vel alterum Clericum verberaret, multiplicaretur censura iuxta multiplicationem formalem transgressionum. Quid, si unus homo eodem actu plures Clericos percuteret? Plures contendunt, hunc percussorem unicam incurere excommunicationem. Alii defendunt non unam, sed plures talem percussorem excommunicationes contrahere: quia sicut committeret tria peccata, si occideret unico actu tres Clericos, sic triplicem incureret excommunicationem. Hæc secunda videtur probabilior. Et sane hunc triplex scelus, seu unum æquivalentibus patrare certum est. Ergo triplicem meretur poenam.

CAPUT V.

De causis a censura incurrenda excusantibus.

I. **N**ecessitas agendi contra præceptum, sicut excusat a culpa, ita excusat a censura. Quare si vetitum die festo esset operari sub excommunicatione; illa necessitas quæ licitum opus redderet, a censura quoque liberaret. Si esset excommunicatio lata sententiæ contra furantes, vel non restituentes, materiæ parvitas, inadvertentia, impotentia solvendi, & alia similia quæ excusarent a culpa contra præceptum, eximerent quoque a censura, quæ contrahi sine culpa nequit.

II. Excusat quoque a censura incurrenda defectus potestatis in iudice: ut si lata esset censura in personam non subditam; si subditus interponeret appellationem tempore opportuno; si censura lata esset ad instantiam partis, & hæc remitteret debitum, aut protraheret solvendi terminum. Si iudex auctoritate careat, aut eam ligatam habeat; si assumptus ad aliam dignitatem sit; si omittat formam substantialem a iure præscriptam in ferenda censura: hæc omnia excusant a censura incurrenda. Quare ad septem capita revocare Auctores solent causas a censura excusantes, suntque. 1. censura inanis. 2. iniustitia causæ. 3. hominis innocentia. 4. ignorantia. 5. impotentia. 6. metus. 7. necessitas.

III. Quæst. I. *An ignorantia excuset a censura contrahenda?* Respond. Nota est partitio ignorantie iuris, facti, & poenæ; & in vincibilem, invincibilem, crassam, affectatam, & supinam. Ignorantia iuris laborat qui ignorat legem prohibentem, vel precipientem. Laborat ignorantia facti qui e. g.

R 2

1300-

ignorat esse Clericum quem percutit. Ignorantia poenae est, dum quis nescit poenam adiectam tali crimini. Scis prohibitam esse Clerici verberationem, & quem verberas esse Clericum; at ignoras huic illicitae percussioni clericali adiectam esse poenam. Invincibilis est quae superari humana industria non potest: contra vincibilis dicitur quae superari valet. P. Viva *quest. 1. de Cens. art. 6. nu. 7.* cum Probabilistis distinguit vincibilem in culpabilem, & in inculpabilem. Vincibilem culpabilem vocat, quando quis potest eam superare, & credit se obstringi ad diligentiam adhibendam, qua illam superet, & veritatis notitiam acquirat. Vincibilem inculpabilem illam appellat, quam superare quis adhibita diligentia valet, sed credit se non teneri ad hanc diligentiam adhibendam, ut veritatem assequatur: & ideo tranquille, & suaviter versatur in his suae inculpatae ignorantiae tenebris. Haec ignorantia vincibilis innoxia & malitiae expers, nova, monstrosa, inaudita ante Probabilissimi natalitia semper fuit. Quisque indicare poterit se non attingi ad studium, industriamque adhibendam, qua, pulsa ignorantiae caligine, lucem aspiciat veritatis. Verum hanc monstrosam ignorantiam Tom. II. Appar. penitus profigo. Haec ignorantia vincibilis alia est affectata, dum quis studiose ignorare vult quod scire tenetur. Alia est crassa, dum quis ex quodam torpore negligit veritatis inquisitionem. Alia dicitur supina, cum quis variis dilentus negotiis omittit investigare id quod scire tenetur. Denique alia est antecedens, quae est causa actus. Alia concomitans, quae non est causa actus, & sine qua actus fieret; ut quando quis ita est affectus odio contra Clericum, ut occidens hominem, qui vere est Clericus, sed ab ipso revera ignoratus, illum occideret, si agnosceret.

IV. Ignorantia invincibilis sive iuris, sive facti, sicut excusat iuxta omnes a culpa, ita eximit a censura. Probabilistae vocant ignorantiam invincibilem etiam illam qua quis, reiecta verosimiliore sententia, amplectitur minus verisimilem. Verum hoc paradoxon loc. cit. reieci. Similiter ignorantiam vincibilem venialiter excusare a censura communiter docent Theologi: quia ad contrahendam censuram culpa mortalis requiritur. Ignorantia tamen iuris in foro exteriori non praesumitur, nisi probetur, ut cap. *Ignorantia de reg. in VI.* dicitur: *Ignorantia facti excusat, non autem iuris.* Qui scit homicidium esse iure divino vetitum, ignorat vero invincibiliter le-

gem ecclesiasticam sub censura illud prohibentem, non incurrit censuram iuxta plurimos; licet peccet contra ius naturale & divinum. Similiter si quis sciret legem ecclesiasticam prohibentem v. g. ingressum in Monasterium Monialium, & ignoraret invincibiliter huic ingressui annexam esse censuram, illam non incurreret, ut docent plurimi; quamvis mortaliter peccaret contra eandem legem, quam non ignorat. Et rationem indicatam assignant, quia ad censuram contrahendam necessaria est contumacia, quam praecedere admonitio debet. Poena enim censurae differt ab aliis poenis latis sive a foro civili, sive a foro ecclesiastico, quae contrahuntur, etiam si ignorentur, quando nota lex est. Quare homicida, quem non latet lex prohibens, obnoxius est capitali supplicio; etiam si hanc poenam ignoret. Similiter qui sciret legem ecclesiasticam prohibentem talem actum, incurreret irregularitatem ex delicto, quamvis talem poenam ignoraret; contra si ius ecclesiasticum ignoraret invincibiliter, sicut esset immunis a culpa, ita liber esset ab irregularitate ex delicto: quia irregularitas non est censura quae requirat contumaciam. Aliqui contendunt, ignorantiam mortaliter vincibilem excusare a censura, dummodo non sit crassa, & supina. Sed haec opinio mihi falsa est.

V. Plures, & graves Theologi docent, ignorantiam invincibilem solius censurae, latae per legem universalem Ecclesiae, aut canonem universalem, non excusare ab ea incurrenda illum qui scit legem eandem. Id colligunt ex cap. *Ut animarum*, tit. de Constit. in VI. ubi haec habentur. *Ut animarum periculis obviamur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinarium prolati ligari volumus ignorantes, dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, & affectata.* Ubi glossa v. *Statuta* haec subdit. *De generalibus ergo statutis canonum, vel legum non loquitur, quae ab omnibus sciri, & custodiri debent.* Verum heinc consequi dumtaxat videtur, facilius statuta particularia ignorari posse quam leges universales Ecclesiae. P. Antoine fusc hanc quaestionem versat; sed, ut mihi videtur, non satis perspicue. Paucis rem absolvo. Admissa hypothese, quod ignorantia censurae esset prorsus invincibilis, licet lata a lege universali, non contraheretur. Verum quia non ita frequenter occurrit ignorantiam censurae, annexae legi universali, esse invincibilem, ideo facile ab ea exempti reputandi non sunt eiusdem legis transgressores. Quis a censura eximeret illum

illum qui duellum committeret, sciens ab Ecclesia prohibitum esse, quia ignorat huic prohibitioni annexam censuram? Quia ergo difficile est dari ignorantiam vere invincibilem talis censurae, idcirco eiusmodi ignorans, si esset in casu, petere absolutionem deberet.

VI. Quando in lege dicitur: *Qui scienter hoc fecerit, qui facere presumpserit, qui temerarie id fecerit*: tunc ratione eiusmodi clausularum ignorantiam vincibilem excusare a censura, communiter Auctores docent: quia per tales clausulas lex maiorem notitiam requirit quam illa quae in aliis legibus, his clausulis carentibus, exigi solet. Plures contendunt, vel ipsam ignorantiam affectatam excusare a censura: quam opinionem defendunt Salmanticenses numer. 199. ut probabiliores; sed graviores Theologi, quos inter Doctor eximius Suarez *disput. iv. sect. x.* reiciunt ut falsam: & merito, quia ignorantia affectata aequivalet scientiae; & ideo homo eam eligit, ut liberius & impudentius peccet: Falsa ergo & laxa est opinio Salmanticensium, & aliorum.

VII. *Quest. II. An metus gravis, cadens in virum constantem, excuset a censura?* Resp. Si res quae sit ob metum gravem cadentem in virum constantem, sit prohibita dumtaxat iure ecclesiastico, quod non obligat cum gravi damno; tunc sicut metus iste excusat a peccato, ita etiam excusat potiori iure a censura. Si res prohibita esset iure divino & praeccepto ecclesiastico infligente censuram, metus gravis non excusaret a peccato contra legem; excusaret tamen a censura incurrenda. Quare occidens Clericum metu gravi percussus, peccaret mortaliter contra ius divinum & naturale; at non incurreret excommunicationem ob rationem datam, quod praeccepta ecclesiastica non obligent gravi detrimento imminente. Si quis vero cogerebatur gravissimo metu violare legem ecclesiasticam, continentem censuram, in contemptum eiusdem, non excusaretur a peccato, neque a censura. Cogitur quis manducare carnes die veneris, sub censura prohibitas; cogitur percutere Clericum, Praelatum in contemptum Ecclesiae, & Ordinis ecclesiastici; hic & peccaret mortaliter, & censuram incurreret: quia mortem potius subire astringeretur quam in contemptum Ecclesiae legem violare.

VIII. *Quest. III. Quomodo se gerere debeat qui dubius est, sit ne censura irretitus?* Resp. S. Thomas *quodlib. iv. art. 14.* hanc doctrinam assignat. *Dicendum, quod dubitatio de excommunicatione aliquorum aut praec-*

dit sententiam iudicium, aut sequitur. Si praecedit, puta cum nondum est declaratum per iudicium consensum aliquos esse excommunicatos, non sunt vitandi, quousque certo iudicio terminetur. In hoc enim casu certum est quod in maiorem partem interpretari debemus: unde in Deut. xxvii. dicitur: Si difficile est. Sed si ambiguum oriatur post concordem iudicium determinationem, magis standum est sententiae iudicium.

IX. Ad propositum quaesitum respondeo. Qui dubitat, an iudex protulerit nec ne sententiam censurae, iudicare debet non esse latam: quia hoc in casu, inquit Angelicus, mitior pars est amplectenda. Qui certus est, censuram esse latam, sive a iure, sive ab homine, dubitat vero, an illam incurrerit, tenetur se gerere tamquam si censura irretitus esset, donec aut dubium deposuerit, aut a censura absolutus fuerit, ob rationem generalem, quod in dubio tutior pars est eligenda: alioquin se exponeret peccandi periculo censuram violando. Probabilistae, quorum opiniones colligit P. La-Croix, defendunt oppositum. Salmanticenses num. 109. docent, eum qui dubitat, an percussio Clerici fuerit nec ne gravis, non attingi se reputare ut excommunicatum: quia, inquit cum aliis Probabilistis, *melior est conditio possidentis.* Hic possidet ius communicandi cum aliis fidelibus, & recipiendi sacramenta. Ergo hoc iure privari non debet ob dubitationem. Haec argumentatio falsa est: quia possessio legis est ante possessionem libertatis. Ergo possessio stat pro lege. Alibi ex instituto probabilistae cum principium labefactare studui.

X. *Quest. IV. Quomodo se gerere debet innocens qui secundum allegata, & probata in tribunali damnatur, & excommunicatur ut nocens?* Resp. Communior sententia docet, hunc coram Deo excommunicationem non incurrere: quia cum causa propterquam censura lata est, sit omnino re ipsa falsa, ut supponitur, consequitur etiam censuram apparentem dumtaxat esse. Nec Ecclesia intendit punire innocentes. Addunt vero, hunc innocentem coram illis qui consensu excommunicationis sunt, & incerti de eiusdem innocentia, debere se gerere ut censura irretitum: quia sententiae iudicis validae & legitimae, tamen si re ipsa iniusta, parendum est, tum ad evitandum scandalum, tum in obsequium auctoritatis Superioris. Unde inferunt hunc peccare, si actum sui ordinis publice exerceret ob scandalum quod praebere resisteret legitime potestati imperanti; secus, si id ageret

privatum, & coram iis solis quibus comperta est eiusdem innocentia.

XI. Probabilis est hunc innocentem debere & a receptione, & ab administratione, & ab externa communicatione cum fidelibus abstinere. Quoniam sententia ex forma iudicii legitima est, iusta, & valida, quamvis iniusta ob criminis falsitatem. Ita S. Thomas in *Suppl. quæst. xx. art. 4.* docet his verbis. *Dicendum, quod excommunicatio potest dici iniusta dupliciter. Uno modo ex parte excommunicantis; sicut cum ex odio, vel ex ira aliquis excommunicat: & tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamvis ille qui excommunicat, peccet: quia iste iuste patitur, quamvis ille iniuste faciat. Alio modo ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia fertur sententia, iuris ordine prætermisso: & tunc si sit talis error ex parte sententis, qui sententiam nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio: si autem talis error non annullat sententiam, habet effectum suum; & debet excommunicatus humiliter obedire (& erit ei ad meritum) & vel absolutiorem petere ab excommunicatione, vel ad superiorem iudicem recurrere: si autem contemneret, eo ipso mortaliter peccaret. Contingit autem quandoque quod sit causa ex parte excommunicantis, que non est debita ex parte excommunicati; sicut cum aliquis profalso crimine in iudicio probato excommunicatur: & tunc, si humiliter sustinet, humilitatis meritum recompenfit excommunicationis dampnum.*

XII. Hoc idem confirmat S. Gregorius *homil. xxvi. in Evang.* inquit: *Utrum iuste, an iniuste obliget Pastor, Pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is qui subest, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis sue sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absolvere indiscrete timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu Pastoris est, ligari timeat vel iniuste, nec Pastoris sui iudicium temere reprehendat, ne, etsi iniuste ligatus est, ex ipsa tumida reprehensionis superbia culpa, que non erat, fiat.* Magni pendenda, & altius meditanda sunt hæc S. Gregorii verba. Omnis Superioris censura timenda est, quantumvis iniusta, ne culpa, que non erat, tumida superbia resistendo committatur; atque humili patientia sustinenda ob bonum publicum, & in aliorum criminum vindictam, donec vel iudici excommunicatorum manifestetur propria innocentia, vel ad iuram superiorem appelletur. Clara hic de appellatione dicenda forent; sed hæc ad forum

contentiosum pertinent, idcirco missa facio. Indicem opinionum texit P. La-Croix *Lib. VII. a nu. 105.* Verum talium opinionum recessio his qui foro dant operam, parum; aliis nihil intersunt.

XIII. Paschasius Quesnellus has sequentes theses evulgavit, a CLEMENTE XI. in constitutione *Unigenitus* proscriptas num. 90. 91. 92. Num. 90. *Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltem præsumpto, totius corporis.* Pastores a Christo Domino, non a consensu Ecclesiæ potestatem habent ligandi, & absolvendi. Num. 91. *Excommunicationis iniuste metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro: nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo, Iesu Christo, atque ipsi Ecclesiæ per caritatem affixi sumus.* Sententia excommunicationis lata a Pastoribus Ecclesiæ, siue iusta, siue iniusta, semper rimenda est. Num. 92. *Pati potius in pace excommunicationem, & anathema iniustum, quam prodere veritatem, est imitari S. Paulum.* Tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem, aut scindere unitatem. Omnis innocens curam de bono nomine habere debet, & sine famæ consulere, atque publicum scandalum declinare.

CAPUT VI.

De absoluteione a censuris.

I. **Q**UÆST. I. *An qui irretitus censura est, teneatur sub mortali, quamprimum potuerit, absoluteionem petere, & sollicitare?* Resp. Adfirmant mollioris Ethices patroni. *Salmanticenses tract. x. cap. II. part. 1. n. 1.* hæc docent. „ Qui potest absolvi, & differt, peccat magis minusve iuxta dilationem interpositam: & quelibet dilatio est mortalis ex genere suo, nisi ob parvitatem materiæ, vel ex aliis capitibus excusetur. “ Utroque pollice subscribo huic opinioni, ex qua, quam falsa, & quam laxa sit plurimum recentiorum altera sententia de dilatione conversionis peccatoris in Deum, evidenter colligo. Quælibet dilatio procurandæ absoluteionis a censura ecclesiastica, que aliquorum spiritualium bonorum usu privat, est ex genere suo peccatum mortale: & dilatio petendæ absoluteionis a peccato mortali, quod privat æterna vita, quod detrudit in orcum, a peccato mortali immunis est? Reconciliationis cum Ecclesia dilatio non vacat gravi culpa: & dilatio reconciliationis cum Deo

Deo cuiusque culpæ expers est? Segregatio a fidelium consortio, a participatione sacramentorum percellit sensus, terrorem incutit, animum perterrefacit: segregatio autem a Deo, a consortio Angelorum, destinatio ad habitandum cum diabolis, quia remota a sensibus, non excitat, non urget, non pungit? Sic est. Ita comparati a natura sumus, ut quæ sub sensus nostros cadunt, & presentia sunt, nos moveant, & urgeant; quæ vero remota a sensibus sunt, licite longe graviora, licet funestiora, & magis formidanda, nullam, aut parvam ingerant animis nostris impressionem. Verum de hoc plura dixi *Tom. IX. diss. 1.* quæ ibi legere poteris.

II. **Q**UÆST. II. *Quotuplex sit absoluteio a censuris?* Resp. Absoluteio alia est absoluta, qua absolute vinculo reus solvitur. Alia conditionata, quæ a conditione vel præterita, vel præsentis pendet; ut si dicatur, *Si satisfecisti parti, si satisfeceris.* Alia absoluteio vocatur ad cautelam; ut cum quis dubitat se esse censuram affectum, quæ absoluteio imperitari a quocumque Confessario potest, facta promissione de præstanda parti satisfactione, vel de adeundo Superiore, veritate comperita. Alia vocatur ad reincidentiam, seu cum poena relabendi in eandem censuram, nisi quod imponitur, egerit ille qui absolvitur. Alia est ab uno determinato effectu relicta aliis; ut quando Pontifex absolvit habilem que reddit aliquem ad obtinendum beneficium, aliudve privilegium. Sine harum absoluteionum aliqua, censura non aufertur neque per mortem Superioris illam ferentis, neque per mutationem territorii, neque per mortem excommunicati. Et contraria opinio damnata est ab Alexandro VII. in hac 44. propos. *Quoad forum conscientia, reo correcto, eiusque contumacia cessante, cessat censura.* Quare nec satisfacta parte, vel secuta emendatione delicti, aufertur censura absque absoluteione. Docent plures, absoluteionem a censura imperitari posse sub conditione de futuro, sicuti sub conditione ligari homo potest. Verum usus iste absoluteionis a censura sub conditione communiter reprobat.

III. **Q**UÆST. III. *Que forma servanda sit in absoluteione a censura?* Resp. Verbis congruis præscriptis in ritualibus libris exprimi hæc absoluteio debet. Si qui petit absoluteionem, exprimat censuram a qua vult absolvi; fat est absolute loquendo ut Confessarius dicat, *Absolvo te.* Si vero non petenti imperiatur absoluteio, exprimi censura in genere, vel in specie debet a qua absolvitur, com-

muniter Auctores docent, addentes in casu urgenti absolvi etiam absentem posse, sicut excommunicari. Verum reo præsentis regulariter impertienda absoluteio est, ut sit licita. IV. **Q**UÆST. IV. *Est ne in iure aliqua solemnitas servanda in absoluteione a censuris?* Resp. Solemnitas servanda in absoluteione a censuris habetur in cap. *Per tuas*, de sentent. excomm. Requiritur 1. ut ligatus censura poenitentia contritus petat absoluteionem. 2. Iuramentum præstare debet de non committendo in posterum delicto censuræ obnoxio. 3. Præcedat oportet satisfactio, aut condonatio partis, si cum damno alterius contracta censura fuit. 4. Sacerdos qui absolvit, recitare debet unum ex Psalmis penitentialibus, & tunc flagellis cedere excommunicatum. Solemnitates istæ non solent, saltem omnes, observari, cum ad absoluteionis valorem non pertineant. Iuramentum enim neque ab impubere, neque ob quodcumque delictum, sed tantum ob enorme exigitur. Circa tertiam conditionem advertunt Theologi, quod si pars læsa, ut in percussione Clerici, in furto &c. nollet æquam satisfactionem acceptare, absolvi reus posset: quia per ipsum non stat ne iusta ponatur compensatio. Quarta conditio communiter in foro conscientia non est observanda, quando absoluteio in publico datur, ut videtur scandalum, & infamia: Adhibenda est talis formula in solemnibus absoluteione, ut satisfiat Ecclesiæ.

V. Disputant Theologi, valida ne sit absoluteio impertita, parte læsa non satisfacta, satisfactione aut reali, aut pignoratitia. Adfirmant multi, sed peccare mortaliter absoluteionem aiunt, & restitutioni obnoxium esse. Acrius dissident, quando in Bulla subilei, vel in alio privilegio conceditur facultas absolvendi a censuris his clausulis, *Satisfacta parte, aliter absoluteio non teneat*, num valeat absoluteio, si vel ex oblivione, vel ex malitia absolvendi omittatur partis satisfactio. Et primum si absolvendus reipsa impotens omnino sit, valere absoluteionem communiter adfirmant: exclusâ impotentia, si adiectæ sint ambæ clausulæ, omnes adfirmant absoluteionem esse nullam. Si vero adiecta sit prima clausula, *Parte satisfacta*, & non secunda, *Aliter absoluteio non teneat*, multi defendunt absoluteionem esse validam; alii negant: & hæc secunda opinio probabilior videtur. Arbitraria enim est interpretatio Auctorum prioris sententiæ, quod hæc conditio, *Satisfacta parte*, apponatur, ut licita, non ut valida sit absoluteio.

VI. Quæst. V. *Qua conditiones requirantur in absolvendo a censuris, ut valide, & licite fiat absolutio?* Resp. Convenit penes omnes, posse censuris affectum valide absolvi, etiam invitum & repugnantem, nedum sententiam & non petentem; ut docet S. Thomas in *Suppl. quæst. xxiv. art. 2.* his verbis. *Dicendum, quod malum culpæ, & pœna in hoc differunt; quod culpæ principium est in nobis, quia omne peccatum voluntarium est; pœna autem principium quandoque extra nos est: non enim requiritur ad pœnam, quod sit voluntaria; immo magis est de ratione pœnæ quod sit contra voluntatem. Et ideo sicut peccata non committuntur nisi voluntate; ita non remittuntur alicui invito. Sed excommunicatio sicut in aliquem invitum ferri potest, ita etiam invitus ab ea absolvi poterit.*

VII. Duplicem tamen repugnantiam Auctores distinguunt: alteram non recedendi a peccato & contumacia, ob quam lata censura est; alteram non petendi absolutionem, licet a peccato emendatus reus sit. In priori casu, si peccatum habeat tractum successivum, ut hæresis, furtum &c. non posse absolvi invitum aiunt, nisi ab eo qui supra ius & præceptum potestatem habet. Si vero peccatum completum sit, ut fornicatio, blasphemia, & alia peccata præterita, tunc absolvi posse docent etiam invitum a censura lata sive a iure, sive ab homine: similiter illum qui emendatus a peccato non vult absolutionem petere, absolvi posse defendunt. Advertunt, tamen, tunc absolutionem impertendam dumtaxat esse, quando prævidetur magis medicinalis, & utilior quam censura.

VIII. Quæst. VI. *An quis absolvi possit ab una, secus ab aliis censuris eiusdem, aut diversæ rationis?* Resp. Adfirmat S. Thomas in *Suppl. quæst. xxiv. art. 3.* his verbis. *Dicendum, quod excommunicationes non habent connexionem in aliquo: & ideo possibile est quod aliquis ab una absolvatur, & in altera remaneat. Sed circa hoc sciendum est, quod aliquis quandoque est excommunicatus pluribus excommunicationibus ab uno iudice: & tunc quando absolvitur ab una, intelligitur ab omnibus absolvi; nisi contrarium exprimat; vel nisi cum quis absolutionem perimat de una tantum causa excommunicationis, cum tamen pluribus excommunicatus sit. Quandoque autem est excommunicatus pluribus excommunicationibus a diversis iudicibus: & tunc absolutus ab una excommunicatione, non propter hoc est absolutus ab altera; nisi omnes alii ad petitionem eius absolutionem ipsius confirmaverint;*

vel nisi omnes demandent uni absolutionem.

IX. Si absolvens habeat facultatem absolviendi ab omnibus censuris, unica, inquit Angelicus, absolutione præstare id valet. Si vero tali careat potestate, tunc absolvi oportet ab altero qui ea præditus sit. Si tamen reus pluribus irretitus censuris unam dolose manifestet, occultatis aliis, non est existimandum Confessarium velle absolvere ab omnibus, nisi exprimat. Si tamen reus ex oblivione aliquam omittat, & non ex dolo, & Confessarius, seu iudex generaliter absolvat; tunc existimandum est, nisi aliud constet, eum ab omnibus absolvere velle. Quando quis ab habente potestatem absolvitur illis verbis generalibus, *Absolve te ab omnibus censuris &c.* & tunc non recordetur reus peccati, nec censuræ, si postea recordabitur obstringetur utique peccata oblita iterum confiteri, a quibus poterit absolvi a quocumque Confessario; non vero debebit iterum absolvi a censuris oblitis: quia ab his absolutus iam fuit, cum hæc absolutio a censuris a voluntate absolvantis præditi facultate pendeat, non a notitia illarum, sicut absolutio a peccatis. Heinc tempore Iubilæi aliquis absolutus generaliter ab omnibus censuris, licet oblitus fuerit alicuius, manet absolutus; & a peccato oblitio, cui annexa censura erat, absolvi poterit a quocumque Sacerdote; nisi tamen aliqua ex censuris habeat coniunctum onus satisfaciendi, & compensandi partem lesam. Si enim absolvendus celaret causam motivam absolutionis, puta se satisfecisse parti, cui non satisfecit, vel recessisse ab hæresi, a qua respecta non recessit, nulla foret absolutio.

CAPUT VII.

De iis qui possunt a censuris absolvi. De censuris reservatis summo Pontifici, a quibus earum absolvi Episcopi queant.

I. Quæst. I. *Quid requiritur ut quis valeat a censuris absolvi?* Resp. Ea omnia requirantur, quæ supra cap. II. dixi necessaria esse ad censuras ferendas, videlicet quod sit homo baptizatus, clericali ordine insignitus, ratione & iurisdictione legitima præditus, aut ordinaria, aut delegata, quod in subditos illam exercent libere, non metu coactus. Quæ omnia pervia sunt. Omnes ergo illi qui instructi sunt potestate ferendi censuras valent ab eisdem absolvere suos subditos. Et hoc præstare Episcopus valet etiam in alieno territorio, in quo sicut valet proprium subditum absolvere in foro conscientie.

scientiæ, ita & sine strepitu a censura in eundem lata. Si tamen illius subditus, in alieno territorio degens, esset ab Episcopo talis territorii excommunicatus per sententiam peculiarem, non posset rediens ad proprium territorium a suo Episcopo absolvi absque licentia Episcopi a quo fuit excommunicatus; posset vero, si solum per sententiam generalem fuisset censura irretitus.

II. Quæst. II. *Qui habet potestatem absolvi a casibus reservatis, potest ne absolvere a censuris?* Resp. Adfirmant omnes: quia absolutio a censuris præcedere absolutionem a reservatis, quibus annexæ censuræ sunt, debet. Docent quoque per facultatem concessam in Iubilæo, vel in alio privilegio absolviendi a censuris reservatis summo Pontifici, absolvi quoque posse excommunicatum denuntiatum nominatim sive a iure, sive ab homine, si tamen prius satisfecerit.

III. Quæst. III. *An Parochi, & alii Confessarii ordinarii, qui valent absolvere a peccatis mortalibus, possint absolvere a censuris a iure latis, & non reservatis?* Resp. Aliqui negant, quia necessaria est iurisdictione in foro contentioso, qua destituti Parochi, & alii Confessarii sunt, ad hanc absolutionem impertendam. Sed communior sententia adfirmat: & hoc Auctores colligunt ex cap. Nuper xxix. de sent. excom. ubi Innocentius III. ait: *In secundo vero casu a suo Episcopo, vel a proprio Sacerdote poterit absolutionem beneficium obtineri. Quamvis enim & tunc non iuris, sed iudicis sententia sit ligatus; quia tamen conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Hinc clare indicatur, quemlibet Confessarium posse absolvere a censuris non reservatis. Hanc doctrinam fusius explicat in *Suppl. quæst. xxiv. art. 1.* S. Thomas his verbis. *Dicendum, quod a minori excommunicatione quilibet potest absolvere qui potest a peccato participationis absolvere: si autem sit maior, aut est lata a iudice; & sic ille qui tulit, vel eius Superior potest absolvere: vel est lata a iure; & tunc Episcopus, vel etiam Sacerdos potest absolvere, exceptis sex casibus, quos sibi iuris conditor, scilicet Papa, reservavit. Primus est, quando aliquis iniicit manus in Clericum, vel in Religiosum. Secundus est de illo qui frangit Ecclesiam, & est denunciatus. Tertius est de illo qui incendit Ecclesiam, & denunciatus est. Quartus est de illo qui in divinis communicat scienter excommunicatis a Papa. Quintus de illo qui falsificat litteras Sedis apostolicæ. Sextus de illo qui*

excommunicatis in crimine communicat. Non enim debet absolvi, nisi ab eo qui excommunicavit, etiam si non sit eius subditus: nisi propter difficultatem accedendi ad ipsum absolveretur ab Episcopo, vel a Sacerdote proprio, præstita iuratoria cautione, quod parebit mandato illius iudicis qui sententiam tulit. A primo autem casu octo excipiuntur. Primus est in articulo mortis, in quo a qualibet excommunicatione potest quis a quolibet Sacerdote absolvi. Secundus, si sit obstinatus alicuius potentis, & non ex odio, vel proposito percussit. Tertius, si percussit mulierem. Quartus si sit servus, & dominus lederetur de eius absentia, qui non est in culpa. Quintus, si Regularis Regularem percussit; nisi sit enormis excessus. Sextus, si sit pauper. Septimus, si sit impubes, vel senex, vel valetudinarius. Octavus, si habeat inimicicias capitales. Sunt etiam alii septem casus, in quibus percussit Clericum excommunicationem non incurrit. Primo, si causa disciplina, ut magister, vel Prælati percussit. Secundo, si iocosa levitate. Tertio si invenerit eum turpiter agentem cum uxore, vel matre, vel sorore, vel filia. Quarto, si statim vim vi repellat. Quinto, si ignoret eum esse Clericum. Sexto, si inveniat eum in apostasi, post trimam admonitionem. Septimo, si transferat se Clericus ad actum penitus contrarium; ut si fiat miles, vel ad bigamiam transeat.

IV. A censuris reservatis in iure ille dumtaxat absolvere potest qui eas tulit, aut superior, aut successor, aut ab eodem delegatus. Quamobrem a censuris reservatis Pontifici solus Pontifex, a reservatis Episcopo solum Episcopus absolvere valet. Quoniam eodem est absolviendi, & ligandi potestas; & eius est absolvere cuius est ligare. In articulo mortis, ut alias dictum est, quilibet Sacerdos, etiam communicatus, absolvere ab omnibus censuris valet; ut Tridentinum declaravit *sess. iv. cap. vii.* Et cuilibet Confessario eadem facultas conceditur absolviendi, quando est impossibilis, aut valde difficilis accessus ad Superiorem, cui reservatæ censuræ sunt; ut habetur cap. Nuper a nobis xxix. de sent. excomm. his verbis. *Verum si difficile sit ex aliqua iusta causa quod ad ipsum excommunicatum absolvendus accedat, concedimus indulgendo ut (præstita iuxta formam Ecclesiæ cautione quod excommunicationis mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote. In his tamen casibus, nempe in periculo mortis, aut ratione impedimenti, Confessarius debet ab eo quem absolvit, iur-*

ramentum exigere, quod, cum potuerit, se Superiori presentabit. Quod si omittet oportunitate data exequi, in eadem censuram incidet: & quamvis Confessarius vel ex ignorantia, vel ex oblivione omittat imponere hoc onus comparandi, cum poenitens potuerit, coram Superiore; nihilominus poenitens tenetur comparere: quia hoc debitum non a Confessario, sed a iure pendet. Quando tamen absolvitur a reservatis quibus annexæ censuræ non sunt, nullum est comparandi debitum.

V. In controversiam Theologi vocant, num in mortis periculo non Sacerdotes modo, verum etiam Clerici, vel ipsa prima tonsura insigniti, & laici ipsi valeant a censuris absolvi. Adfirmant aliqui; sed probabilius graviores Theologi negant: quoniam nullo iure concedi legitur sive Clericis, sive laicis facultas ista.

VI. Quæst. IV. Quis valeat absolvere a censuris latis ab homine? Resp. A censura quæ fertur particulari sententia contra determinatam personam, ille tantum absolvere potest a quo fertur, vel Superior, vel delegatus. Idem sentiunt plures, si censura lata sit ab homine per modum sententiæ generalis, præcepti, vel statuti ad futura delicta evitanda. Sed probabilius alii docent, ab his censuris non reservatis, licet latis ab homine, posse quemlibet Confessarium absolvere, sicut a censuris latis a iure. Quoniam, inquit, censuræ istæ ab homine per sententiam generalem in omnes qui tale delictum commiserint, qui non manifestaverint &c. non determinando personas, se habent ad modum censuræ latis a iure, nullo alio discrimine habito, nisi quod latis ab homine cessant morte Superioris illas infligentis. Ergo sicut quilibet Confessarius valet absolvere a censuris latis a iure non reservatis; ita potest absolvere ab eiusmodi censuris latis ab homine, quæ similes sunt censuris latis a iure.

VII. Quæst. V. Quenam sunt censuræ, & casus reservati Pontifici summo, a quibus Episcopi iure ordinario absolvere possunt? Resp. Primo absolvere Episcopi iure ordinario valent a censuris reservatis summo Pontifici contractis ex delicto occulto. Secundo a censuris contractis ob delicta publica, quando urget gravis necessitas, quæ valde difficilem reddat accessum ad Pontificem summum. De primis censuris hæc Tridentinum sess. xxiv. cap. vi. de reformatione statuit. Licet Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ dicitur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis

deductis ad forum contentiosum, dispensare: & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi apostolica reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in diocesi sua per seipsum, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientia gratis absolvere, imposita poenitentia salutari. Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientia ei tantum, & non eorum Vicariis, sit permissum.

VIII. Doctores moderni olim disputarunt, num hæc facultas, Episcopis a Tridentino concessa, fuerit revocata per bullam Cœnæ, quantum ad casus in eadem contentos. Adfirmabant alii, negabant plures. Sed Alexander VII. hanc num. 3. thesim damnando sustulisse videtur. Sententia asserens, bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. die 18. Iulii in Consistorio sacre Congregationis Eminent. Cardinal. visa, & tolerata est.

IX. Etiam post hanc damnatam thesim disputant moderni Doctores, num re ipsa per hanc thesim damnata sit sententia docens, posse Episcopos vi Tridentini, non obstante bulla Cœnæ, absolvere ab hæresi, & ab aliis criminibus in ea Bulla contentis, dummodo sint occulta. P. Dominicus Viva in hac thesim 3. Alex. VII. num. 3. in Trutin. refert DD. alios adfirmantes, alios negantes. Quæ negant, in hac thesi damnari solum, quod præfata sententia fuerit in Consistorio Cardinalium expensa, & tolerata. Hoc factum reiicitur. Ceterum sententia remanet in sua probabilitate. Præsertim quod Tridentinum non tradat Episcopis hanc facultatem, cum illam habeant a iure; sed solum declarat non esse talem facultatem Episcopis ademptam, seu coarctatam relate ad casus ibidem expressos. Præterea in thesi proscripta nulla fit Episcoporum mentio. Et cum isti sint Apotolorum successores, & ampla in propria diocesi præditi facultate, hac privati præsumi non debent, nisi summus Pontifex expresse & manifeste declaret se velle hac potestate Episcopos privare. P. Viva loc. cit. refert ex Toledo, Ugolino, Gutierrez, & aliis apud Sanchez, S. Pium. V. Gregorium XIII. Clementem VIII. declarasse, non posse amplius Episcopos uti ea facultate a Tridentino concessa. Quare concludit, bullam Cœnæ facultati illi derogare.

X. Absit ut meum iudicium super hac controversia feram, cum hæc non pendeat a Theologorum ratiociniis, Plures recentes Theo-

Theologi citant declarationes Pontificias, bullas, constitutiones, quin illarum verba rescribant, nec in quo Bullario reperiantur, indicent. Porro ego nullam adhibere possum fidem his plurium recentium citationibus, quoties solida documenta non adducunt, quæ prudentem assensum mereantur. Quare hanc controversiam illis quorum interest, dirimendam relinquo.

XI. Quid nomine delicti occulti intelligatur, Theologi disputant. Et communiter docent, illud delictum occultum dici quod aut deductum non est ad forum contentiosum, aut notum non est maiori parti vicinæ, parochiæ, provinciæ, monasterii &c. Quare licet per testes probari possit, si tamen non est, ut indicavi notorium, famosum, vel deductum ad forum contentiosum, adhuc occultum volunt. Tunc vero deductum ad forum contentiosum asserunt, quando delatum fuerit; & per unum solum testem probatum. Si vero reus accusatus se purgaverit in foro, etiam per falsos testes, & via iniqua, & absolutus in tali foro sit; concludunt tunc posse hunc reum ad Episcopum, habente facultatem super delictis occultis, absolvi. Quoniam tunc delictum perinde est ac si deductum non esset ad forum contentiosum; atque adeo occultum est. Ita docent Navarrus, Bonacina, Sanchez, Coninch, & alii, quos referunt, & sequuntur Salmanticenses tract. x. cap. 11. punct. 6. num. 59. & 60.

XII. Si reus punitus sit in foro contentioso, & iudicium finitum, poterit ne Episcopus eum a tali delicto, in foro idoneis testibus probato, absolvere? Adfirmant ibidem num. 62. Salmanticenses, qui citant Reginaldum, Avilam, Sanchez, Leandro, & Antonium a Spiritu sancto. Quoniam, inquit, Tridentinum solum excipit delictum deductum ad forum contentiosum, & quandiu lis in eodem pendet, non vero quando ea finita est. Siquidem finis Concilii est conservare iudicium auctoritatem, & iurisdictionem, & scandalum vitare. Nihil autem detrahatur iudicium auctoritati, cum lis finita est, & iudicium consummatum. Hæc mihi videntur arbitraria, quæ manifeste adversantur ipsi Concilio. Nam iuxta omnes delicta deducta ad forum contentiosum sunt publica, ut fatentur ipsi Salmanticenses. In hoc foro probantur idoneis testibus, & per sententiam iudicium declarantur vera & manifesta, atque, ut ait delicta, poena pleuntur. Et tunc delictum esse publica, quia iudicium finitum est? Pro commentum est inauditum. Immo tunc no-

ta sunt notorietate iuris, & facti. Minus quoque probabilem existimo alteram opinionem, quam ibidem docent cum aliis Salmanticenses, videlicet quod quando delictum in uno loco est publicum, & in alio occultum, si illuc se reus transferat, possit ab Episcopo eiusdem loci absolvi; si tamen locus sit ita distans, ut timor absit ne ad eundem locum delicti fama perveniat. Nam cum delictum absolute publicum sit, per accidens est quod in alio loco non sit manifestum, quantum saltem attinet ad absolutionem dictam.

XIII. Secundo in casibus reservatis summo Pontifici absolvere Episcopi valent, cum impossibilis, aut valde difficilis est accessus ad summum Pontificem. In hoc eventu absolvere Episcopi valent ab omnibus censuris, & casibus Sedi apostolicæ reservatis, etiam in bulla Cœnæ contentis, etiam hæresi, sive delicta publica sint, sive occulta, ut communiter Auctores docent. Tunc autem reputatur aut impossibilis, aut valde difficilis accessus ad Sedem apostolicam seu ad Pontificem, quando sit periculum mortis, læsionis, gravis infirmitatis in via, gravis debilitas, ætas senilis, aut juvenilis, exercendi officii alterius potestati subiecti necessitas, obligatio alendi filios, & filiorum obediendi parentibus, sexus femineus: hæc sunt impedimenta quæ valde difficilem reddunt accessum ad Pontificem iuxta communem sententiam. Addunt Salmanticenses cum pluribus aliis, istos legitime impeditos neque per epistolam, neque per procuratorem obstringi se presentare summo Pontifici pro absolutione obtinenda; cum iura non aliud exigant nisi ut se Episcopo proprio stant, a quo absolvantur. Addunt tamen, Episcopum, vel alium Sacerdotem, in articulo mortis absolventem eiusmodi reos, præceptum ipsis imponere debere ut data oportunitate se presentent. Verum si senes sint, si feminæ, si moniales, hæc oportunitas numquam occurret: ideo istis comparandi onus non esse imponendum videtur.

XIV. Quæst. VI. Quam facultatem habeant Prælati regulares absolvendi subditos suos a casibus, & censuris summo Pontifici reservatis? Resp. Omnes percipiunt distinctam decisionem casuum, & censurarum reservatarum, a quibus Prælati regulares absolvere & proprios subditos, & alios valeant. Sed frustra hanc facultatem, & perspicuam decisionem a Theologis expectant. Moderatores factorum Ordinum regularium sollicitare, & regere debent, ut ipsi a S. Sede apostolica implorarent, & obtinerent præfata & eviden-

dentem declarationem concessæ, aut non concessæ facultatis. Quid enim decidere Theologi valent super privilegiis quæ vel citantur, & non inveniuntur, aut si inveniuntur, fuerint revocata, aut in controversiam adducunt, fuerint nec ne revocata? Pauca delibabo quæ communia sunt apud Auctores.

XV. P. Dominicus Viva *quest. 11. cap. 11. nu. 6.* docet, communius Auctores defendere, Regulares posse absolvi ab omnibus casibus Sedi apostolicæ reservatis, exceptis casibus bullæ Cœnæ, & sex Clementis VIII. in Italia extra Urbem, qui sunt 1. Violatio clausuræ Monialium ad malum finem. 2. Percussio Clerici. 3. Simonia realis. 4. Confidentialitas beneficiæ. 5. Pugna duellistica. 6. Violatio immunitatis ecclesiasticæ.

XVI. Cui vero conceditur facultas absolvi a casibus Papæ reservatis, conceditur simul facultas absolvi a censuris eidem reservatis: quia peccata, inquit, reservantur Papæ ratione censuræ. Contra ab Episcopis multi casus reservantur absque censura. Ideo cui conceditur facultas absolvi a casibus Episcopo reservatis, non propterea impertitur facultas absolvi a censuris. Sicut ibidem P. Viva, per concessionem facultatis absolvi a censuris Papæ reservatis concedi etiam facultatem absolvi a censuris reservatis Episcopo: quia, inquit, ita fert consuetudo, quæ est optima legum interpret. Præterea Pontifex per dictam concessionem dat facultatem absolvi ab omnibus censuris a quibus ipse potest absolvi; sed ipse potest absolvi etiam ab episcopalibus: ergo concedendo facultatem absolvi a censuris papalibus, concedit etiam ab episcopalibus. Adducenda erant verba concessionis, ut omnibus innotesceret vis istius rationis. Nam quod Pontifex facultatem habeat absolvi a censuris episcopalibus, certum est. At ex concessione facultatis absolvi a censuris sibi reservatis non videtur inferri, quod concedere velit amplitudinem suæ potestatis absolvi ab omnibus censuris a quibus ipse absolvi valet. Tamen si ita fert legitima consuetudo, eidem standum est.

XVII. Illud est certum, quod potestas absolvi a casibus pontificiis non inferat potestatem absolvi a casibus Episcopo reservatis, cum Alexander VII. damnaverit hanc thesim 12. *Mendicantes possunt absolvi a casibus Episcopo reservatis, non obienta ad id Episcoporum facultate.* Distinguit tamen idem P. Viva ibidem *nu. 7.* triplex genus casuum Episcopo reservatorum. Nam alii casus Epi-

scopo reservantur a iure, vel a consuetudine, ut levis percussio Clerici &c. & ab his Mendicantes absolvi possunt. Alii casus reservantur Episcopo in Synodo: & ab his quæ absolvi posse Regulares, dum non notantur in tabella, docent communiter Auctores, ut asserit idem P. Viva. Tertio loco sunt casus qui exponuntur in tabella: & de his loquitur thesim damnata. Quando conceditur facultas absolvi ab omnibus censuris, intelligitur, inquit P. Viva, etiam a reservatis: quia quilibet Sacerdos potestatem habet absolvi a non reservatis. Ergo ne privilegium sit inutile & frustraneum, extendendum est ad absolutionem a reservatis. Argumentatio legitima videtur.

XVIII. Tandem per concessionem absolvi ab omnibus reservatis Sedi apostolicæ non intelligitur casus comprehensus in bulla Cœnæ. Neque per concessionem absolvi a casibus reservatis in bulla Cœnæ intelligitur concessa facultas absolvi ab hæresi. Oppositum tamen probabile esse, concludit P. Viva.

XIX. Quæ hætenus retuli ex P. Viva, reipsa communia sunt apud Auctores. Salmanticenses *tr. x. cap. 11. punct. 6. n. 70.* docent, Prælatos regulares absolvi suos subditos posse ab omnibus censuris Sedi apostolicæ reservatis, exceptis iis quæ in bulla Cœnæ continentur, ex privilegio concessa a Sixto IV. quod *Mare-magnum* est Carmelitarum, & ex altero privilegio a Gregorio XIII. concessa Theatinis. Addunt *n. 71.* Prælatos regulares eandem iure communi potestatem habere in suos subditos quam Episcopi habent in suos dioecanos: atque adeo secundum ius antiquum posse subditos absolvi ab omnibus casibus, & censuris a quibus Episcopi iure ordinario possunt suos dioecanos. Ut hoc confirmet, adducunt constitutionem S. Pii V. editam 21. Iulii an. 1571. in qua Pontifex summus concedit Prælati Regularium respectu suorum subditorum quod Tridentinum *sess. xxiv. cap. vi.* concedit Episcopis in suos dioecanos. his verbis. *Quia sacrum œcumenicum Concilium generale Tridentinum concessit Episcopis ut absolvi possint in foro animæ, seu conscientie ab omnibus peccatis, & dispensare in irregularitatibus, prout sess. xxiv. cap. v. habetur, ne Prior, Provincialis, & superiores Prælati dicti Ordinis (S. Dominici, & aliorum per communicationem) tam in dicta, quam extra eam, ubilibet, in hac parte deterioris conditionis quam Clerici, & seculares existant, eisdem Priori*

conventuali, & superioribus Prælati, ut ipsi per seipsum idem omnino possint in Fratres & Moniales dicti ordinis sibi subditos quoad absolviendi, & dispensandi tam huiusmodi. *Quam alias quascumque facultatem, eisdem auctoritate, tenore etiam perpetuo concedimus, & indulgemus, atque etiam declaramus, præsentibus litteris perpetuo durare & valere.*

XX. Unde inferunt ex hoc privilegio, dummodo non revocato, posse Prælatos regulares absolvi suos subditos ob omnibus casibus & censuris a quibus possunt Episcopi absolvi suos dioecanos. Et si Prælati ipsi inciderent in aliquem ex his casibus, possent sibi eligere Confessarium, & illi facultatem delegare, qua a tali casu, vel censura absolvantur. Quoniam sacra Congregatio Cardinalium concessit Episcopis, ut quem velint, eligant Sacerdotem, a quo absolvantur ab omnibus casibus a quibus ipsi valent absolvi alios.

XXI. Verum iidem Salmanticenses *num. 74.* tres sententias referunt circa casus, & censuras contentas in bulla Cœnæ. Prima defendit, nunc Prælatos regulares non posse absolvi suos subditos a casibus in eadem bulla contentis. Altera sententia directe opposita adfirmat. Tertiam mediam amplectuntur ipsi Salmanticenses *n. 76.* ubi docent, a crimine hæresis etiam occulto non posse Prælatos Regularium absolvi suos subditos; posse vero ab aliis contentis in eadem bulla. Quod non possint absolvi ab hæresi etiam occulta, evincunt tum ex constitutione Pauli V. relata a Barbosa *de potest. Episc. II. Part. alleg. 40.* qua iubetur hæresis reos remittendos ad DD. Inquisitores. Alteram vero partem ostendere conantur, quia per Bullam Cœnæ non sunt dicta privilegia revocata, hæresi excepta. *Siquidem* (inquit *n. 77.*) *non obstante dicta clausula bullæ, adhuc posse Episcopos facultate sibi concessa a Tridentino absolvi suos subditos a casibus bullæ diximus num. 56. quia in ea non fit expressa mentio huius Concilii generalis, quod erat necessarium ad revocandam gratiam ipsis concessam.* Verum sententiam quam *cit. n. 67.* Theologi defendunt, num. 58. retractant, ut damnatam ab Alexandro VII. in 3. thesi his verbis. *Post hæc scripta, venit ad nos decretum SS. D. N. Alexand. VII. . . . in quo videtur hæc sententia reprobata: nam inter alias propositiones, quas ibi prohibet summus Pontifex, est ista sententia &c. Ut a contradictione hos Theologos excusamus, dicere fortassis licet, laudata verba inserta fuisse in aliqua posteriori editione, quin editor expendit hæc quæ præfati Theologi scribunt *n.**

77. Ut res hæc se habeat, illud certum est, quod si Episcopi haberent facultatem absolvi a censuris & casibus contentis in bulla Cœnæ, eadem quoque potirentur Prælati regulares. Quandoquidem certum est laudatam constitutionem *cxix. S. Pii V.* cuius initium est *Romani Pontificis*, & extat in *Bullar. O. P. Tom. V. pag. 283.* non fuisse revocata, immo eam, & plures alias confirmavit **BENEDICTUS XIII.** in constitutione *lxxix.* dicta *Pretiosus*, quæ reperitur in *Bullar. O. P. Tom. VI. pag. 619.*

XXII. Difficultas eo recidit, utrum Episcopi nunc valeant vi declarationis Concilii Tridentini absolvi suos Clericos ab hæresi occulta, & casibus contentis in bulla Cœnæ. Sententia negans Episcopis hanc facultatem, præsertim post thesim 3. damnatam ab Alexandro VII. est communior, & probabilior. Unde consequitur, regulares Prælatos absolvi non posse suos subditos neque ab hæresi occulta, neque a casibus contentis in bulla Cœnæ. Donatus Lainensis *O. P. Tom. I. part. 1. tr. xiii. qu. xvii.* defendit cum pluribus aliis, quos citat, Regularium Prælatos posse in foro conscientie absolvi a casibus reservatis in bulla Cœnæ, quatuor exceptis, quos ex Glossa Constituit. *O. P.* refert, quibus additur quintus, nempe *conspirationis in Romanum Pontificem.* Pluribus rationibus suam confirmare Donatus opinionem studet: & præsertim, quia Cardinalis Caietanus exposuit Iulio II. quod *propter clausulas derogatorias positas in bulla quæ singulis annis in Cœna Domini publicatur*, dubitaret facultatem illam *O. P.* adeptam: & Pontifex benigne concessit, quod eiusdem Ordinis Prælati licite possint perpetuis temporibus absolvi, & dispensare ab omnibus & singulis, ac si prædicta bulla in Cœna Domini non esset facta, nec fieret, quinque dumtaxat casibus exceptis.

XXIII. Passerinus *O. P.* Auctor gravissimus e contrario *de elect. canon. cap. xxvi. qu. vi.* defendit oppositam sententiam, & post varia ratiocinia, & auctoritatum momenta concludit *n. 61.* *Certum est nullos Regulares posse per suos Prælatos quoscumque absolvi a casibus in bulla Cœnæ contentis.* An hæc certitudo colligi possit ex iis quæ Passerinus allegat, ceteri iudicent. Certum est neque in Bulla Cœnæ, neque in illa particula universali derogatoria Alexandri VII. quam Passerinus allegat *n. 54.* fieri mentionem hæresis occultæ. Porro quod per clausulam universalem derogari possit potestati Episcoporum, quam illos habere Tridentinum declaravit, forsitan non omni-

omnibus certum erit. Nam Episcopos habere potestatem a iure absolvendi ab hæresi, nisi eadem a Romana Sede illis adimatur, vel coarctetur, in controversiam non vocatur. Porro Tridentinum non ademit, sed permisit expresse Episcopis facultatem absolvendi ab hæresi occulta: ergo, nisi hæc determinata potestas eisdem per verba expressa auferatur, non videtur legitime inferri posse, iisdem ablatam esse per particulam universalem Alexandri VII. adductam a Passerino. Bulla Cœnæ, inquit n. 60. Passerinus, *universalissime* respicit casus, nedum publicos, sed etiam occultos. Gratis hoc asseritur. Immo quia Bulla *universalissime* loquitur, locus distinctioni remanet de casibus occultis, & publicis citata Bulla. Utique excommunicantur legentes, retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes libros hæreticorum ex quavis causa publice, vel occulte; at hæresis personalis occultæ nulla ibi mentio. Præterea quamvis actor bullæ Cœnæ ignoretur,

DISSERTATIO II.

DE CENSURIS SIGILLATIM.

CAPUT I.

De excommunicatione maiori, & minori, earumque effectibus.

Quest. I. Quid, & quotuplex sit excommunicatio? Resp. Excommunicatio ab antiquis, præsertim a S. Cypriano episc. xxviii. vocabatur *Absentia*, & excommunicati *Absenti* appellabantur, potissimum quia a communione corporis Christi abstinere debeant. Excommunicatio dicitur etiam *Anathema*; quamvis anathema & in bono, & in malo accipi sensu possit. Communiter tamen anathema pro excommunicatione maiori accipitur; immo maiori ferri solemnitate solet contra sceleratos impiosque. Excommunicationis definitio communis est *censura qua quis ab ecclesiastica fidelium communiione separatur*. In maiorem, & minorem tribuitur. Maior excommunicatio est *censura qua quis non modo a participatione sacramentorum, sed etiam a communione fidelium segregatur*. Minor vero dicitur *censura qua quis privatur participatione sacramentorum tantum*.

II. Discrimen inter excommunicationem maiorem & minorem patet ex diversa data descriptione. Excommunicatio maior privat hominem omnibus bonis quæ subiacent Ec-

tamen longo tempore Tridentinum præcessit. Nam vulgari cœpit, ut notat Toletus *Lib. I. cap. xviii.* tempore Gregorii XI. S. Pius V. declaravit antiquam durasse usque ad promulgationem novæ. Nec interest discutere huiusce bullæ mutationes. Porro Concilium Tridentinum post bullam Cœnæ declaravit Episcopis licitum esse absolvere ab hæresi occulta, & ab aliis censuris occultis Sedi apostolicæ, reservatis. Nisi hæc potestas expresse Episcopis adimatur non videtur iisdem ablata per clausulam generalem. Hæc obiter contra ratiocinium Passerini. Ceterum illius sententiæ subscribo: quia in materia iurisdictionis turrior pars est amplectenda. Interim repeto, ad sacrorum Ordinum regularium moderatores, attinere opportunam provisionem. Ipsi implorent claram & perspicuam constitutionem a S. Sede, qua confinia præcisa constituantur iurisdictionis absolvendi tum subditos, tum extraneos a casibus, & censuris reservatis.

clesiæ iurisdictioni, minime vero bonis omnibus spiritualibus, quæ supra iurisdictionem Ecclesiæ sunt. Quare si excommunicatus sit in gratia, cum aliis membris eiusdem corporis mystici communicat. Bona ecclesiastica, quibus excommunicatus privatur, duplicis generis sunt. Alia sunt civilia, quæ spectant humanam societatem, ut cohabitatio, salus, colloquia &c. Alia sunt spiritualia, & sacra, quæ similiter duo in genera dividuntur. Alia sunt exteriora, ut ecclesiastica sepultura; interventus ad divina officia celebranda. Alia sunt partim exteriora, partim interiora, & vocantur mixta, ut participatio sacramentorum, usus sacrificii, communicatio in precibus communibus &c. horum omnium bonorum participatione excommunicatus privatur.

III. Quæst. II. Quinam sint effectus excommunicationis maioris? Resp. Decem recenseri solent. 1. privatio suffragiorum Ecclesiæ. 2. privatio & activa, & passiva sacramentorum. 3. privatio rerum sacrarum. 4. inhabilitas ad Ordines suscipiendos, & eorundem usum. 5. privatio iurisdictionis ecclesiasticæ. 6. inhabilitas ad exercendos actus legitimos in iudicio. 7. Inhabilitas ad confere-

renda beneficia ecclesiastica. 8. ad eadem obtinenda, eorumque fructus incapacitas. 9. inhabilitas ad obtinendum rescriptum seu privilegium. 10. privatio communionis civilis & forensis cum ceteris fidelibus.

IV. Hos effectus non parit excommunicatio, si sit iniusta, & invalida, quando constat publice esse nullam: tunc enim excommunicatus posset se gerere ac si non esset talis, tam in foro externo, quam interno: quia si publice constaret excommunicationem esse nullam, omne scandalum cessaret. Illa autem sententia dicitur iniusta & nulla quæ fertur a iudice non habente iurisdictionem, aut eam ligatam habente, si feratur non servato iuris ordine substantiali, vel sine causa. Si dubium sit, an excommunicatio sit nec ne valida, occurrantque pro utraque parte rationes probabiles, ut ex dictis supra constat, parendum est excommunicationi, alioquin Clericus sic excommunicatus, exercens sacros Ordines, incurreret irregularitatem. Cum excommunicato loqui, conversari civiliter, manducare, bibere &c. non reputatur peccatum mortale, contemptu secluso. Communicare vero cum eodem in rebus sacris, si sit vitandus, est peccatum mortale.

V. Quæst. III. Quinam dicantur excommunicati, & vitandi? Resp. In constitutione Concilii Constantiensis, cuius initium est, *Ad vitanda scandala*, quam approbavit Martinus V. illi dumtaxat dicuntur vitandi, qui nominatim excommunicati, & denunciati, vel notorii percussores Clerici sunt; ceteri omnes sunt tolerati. S. Antoninus, qui circa tempora laudati Concilii vixit, *III. Part. tit. vi. cap. iii.* decretum editum a Martino V. refert, & ab omnibus susceptum est. Nec obstat quod posterius Concilium Basileense restrinxerit citatum decretum Concilii Constantiensis, & Martini V. declarando omnes notorie excommunicatos esse vitandos: quoniam decretum Concilii Basileensis factum est post schisma, ut testatur Cardinalis Turrecremata, qui huic Concilio interfuit. Præterea consuetudine contraria hoc decretum abrogatum est, & approbatum illud Martini V.

VI. Quæst. IV. Quinam dicantur nominatim excommunicati, ut vitari debeant? Resp. Duo requiruntur ut quis dicatur nominatim excommunicatus vitandus. Primum, quod in excommunicatione nomen exprimat personæ excommunicatæ, & talibus indicis designetur, ut distingui possit a qualibet alia persona eodem nomine insignita. Alterum, quod publice declaretur, talem esse excom-

municatum: quæ declaratio, seu denuntiatio in publico loco fieri debet, aut inter Missarum solennia, aut affigendo chartam loco publico iuxta locorum diversitatem. Antequam excommunicatus denuntiatur talis, citandus est, ut se defendat, dum est a iure excommunicatus, nisi delictum sit publicum & notorium. Qui declaratus est incurrisse excommunicationem, si intra terminum congruum legitime appellet, potest se gerere ut toleratus: quia appellatio legitima suspendit effectum. Quare licet aliquis denuntiatus, & publicatus esset tamquam reus criminis, puta hæresis, cui annexa est excommunicatio, nisi expresse denuntiaretur hunc esse sexcommunicatum, non esset iuxta probabilior sententiam vitandus. Quoniam denuntiatio criminis cui annexa est excommunicatio, non non est denuntiatio excommunicationis; licet id legitime inferatur. Decretum enim Constantiense, in animarum favorem latum, stricto in sensu intelligendum est.

VII. Quæst. V. Quinam dicantur publici & notorii percussores Clerici? Resp. Post Concilium Constantiense requiritur notorietas iuris, & facti. Notorietatem istius notorietatis supra explicui. Disputant Auctores, num excommunicatus in uno loco, & denunciatus vel notorius percussor Clerici, sit vitandus alio in loco, ubi secreta est excommunicatio. Videtur probabilior opinio affirmans. Excommunicati tamen ipsi, licet tolerati, non possunt communicare in divinis, vel humanis cum aliis: quia id expresse prohibetur in citata constitutione Constantiensi his verbis. *Per hoc tamen ipsos excommunicatos suspensos, aut interdictos, aut prohibitos non intendimus in aliquo relevare, aut quomodolibet suffragari*. Hæc itaque constitutio est in beneficium, non excommunicatorum, sed fidelium. Quare fideles possunt in politicis, & civilibus communicare, etiam præcisa necessitate, tum excommunicatis toleratis; & in casu necessitatis, vel utilitatis etiam in divinis. Dissident vero Auctores, an, sublata necessitate, vel speciali utilitate, peccent fideles petentes ut excommunicatis toleratis celebret, sibi admistret sacramenta, & secum recitet divina officia. Plures, & graves Auctores, ut Pontius, Suarez, Valentia, & alii adfirmant istos peccare, non contra præceptum censuræ, sed contra caritatem, & religionem. Negant Sanchez, Castropalaus, Diana, & alii multi, quos citant, & sequuntur Salmanticenses cap. 11. n. 23. Sed prior sententia probabilior est.

VIII. Quæst. VI. Valide ne excommunicat-

ius, sive toleratus, sive vitandus, administrat sacramenta? Resp. Primus excommunicationis maioris, de qua in præfens loquimur, effectus est privatio administrationis sacramentorum. Quare peccat mortaliter excommunicatus, si ministraret, si celebraret &c. Non heinc tamen infertur, invalida esse omnia sacramenta quæ administrat; sed valida esse communiter Auctores docent, excepto sacramento poenitentiae, quod certe nullum est ab excommunicato vitando administratum. Quare fideles qui huic excommunicato vitando confitentur, etiam cum ignorantia, repetere confessionem deberent; & si scierit hoc facerent, graviter peccarent. In solo mortis periculo validum est sacramentum poenitentiae administratum ab excommunicato vitando. Extra vero necessitatis casum, nullus excommunicatus sive vitandus, sive toleratus, administrare licite aliquod sacramentum potest. Urgente necessitate excommunicatus etiam vitandus potest baptismum administrare, si deesset minister idoneus, & puer esset in mortis periculo: Si recipere sacramentum poenitentiae in mortis periculo ab excommunicato vitando iungeret scandalum, aut occurreret periculum hæresis, aut subversionis, tunc nullo modo suscipiendum sacramentum esset. Plures etiam defendunt, excommunicatum vitandum in extremo mortis periculo administrare Eucharistiam licite posse, dummodo sit, aut conetur se in gratiam restituere per veram contritionem, si nequeat ab excommunicatione absolutionem obtinere. Alii negant, quia sacramentum Eucharistiae non est necessarium neque necessitate præcepti divini, quando administrari decenter nequit.

IX. Reliqua sacramenta etiam in periculo mortis administrare non posse excommunicatum vitandum, communiter Auctores docent. Matrimonio tamen assistere in hoc periculo posse defendunt ad consulendum honori feminae, quæ a viro cognita fuisset, & ad filios legitimos constituendos, si nullus Sacerdos adesset, nisi Parochus excommunicatus. Docent similiter, Sacerdotem excommunicatum posse licite administrare sacramenta ad evitanda gravissima incommoda, nisi eadem administraret, si tamen in gratia esset constitutus: quia præcepta Ecclesiae non obligant cum gravissimo incommodo, sublato contemptu, & scandalo: vel nisi sacramentum nullum efficeret, ut reipsa nullum efficeret sacramentum poenitentiae defectu iurisdictionis, & prave dispositionis cogentis illud administrare. In hoc casu mortem potius subire deberet quam sa-

cramentum profanare. Docent etiam aliqui, quod excommunicatus denunciatus in uno loco, vel notorius Clerici percussor posset in alio loco, ubi esset occultus, ad evitandam infamiam, quam ex omissione administrationis contraheret, administrare sacramenta; si tamen esset in gratia, & non posset absolutionem obtinere. Ego tamen hanc opinionem non probo. Nam eo ipso quod sit excommunicatus vitandus, amisit ius ad suam famam, sive in hoc, sive in alio loco. Alioquin facile eluderentur poenae ecclesiasticae.

X. Quæst. VII. An excommunicatus toleratus possit & valide, & licite sacramenta administrare? Resp. Adfirmant Salmanticenses n. 37. cum aliis, quos citant, præter poenitentiam. Quia quando est toleratus, ex decreto Concilii Constantiensis non amittit potestatem administrandi sacramenta in utilitatem fidelium, quando ad id rogatus est. Immo addunt, posse valide ipsum sacramentum poenitentiae administrare: quia dum non est denunciatus, non amittit iurisdictionem vi laudatæ constitutionis Constantiensis. Quin subdunt, hoc sacramentum licite administrare posse, dummodo sit postulatus, & ille ultro non se ingerat, & sit in gratia, & administratio cedat in utilitatem poenitentis. Sed hanc ultimam conditionem reiiciunt, ut superfluum: quia poenitens, inquit, etiam si haberet copiam alterius Confessarii, a quo æque bene absolvi posset, facultatem habet eligendi sibi in Confessarium excommunicatum toleratum. Nec volunt, hunc Confessarium obstringi ad obtinendam absolutionem ab excommunicatione, antequam ministraret sacramentum. Hac opinio mihi non probatur. Nec iudicarem bene dispositum illum poenitentem qui habens copiam Confessarii a quo posset æque bene absolvi, & instrui, vellet confiteri excommunicato, quantumvis tolerato.

XI. Sacerdos excommunicatus toleratus die festo, si requiratur a populo, & desit alius Sacerdos, supposito quod sit in gratia, potest licite celebrare. Addunt Salmanticenses ex Castropalao, posse Sacerdotem excommunicatum toleratum die festo celebrare, etiam si non petatur: quia præsumitur populum perire sacrificium in die festo: quod intelligendum dicunt citati Auctores, nisi adsit scandalum in populo ignorante privilegium Constantiense. Verum absolute mihi probabilius est, excommunicatum toleratum celebrare licite non posse, nisi sit rogatus.

XII. Quæst. VIII. Quam poenam incurrat excommunicatus qui illicite sacramenta administrat?

nistrat? Resp. Communis sententia docet, excommunicatum, sive vitandum, sive non vitandum, incurere irregularitatem, si illicite ministraret sacramenta, quorum administratio exigit sui ordinis exercitium. Aliqui contendunt hanc irregularitatem non incurere excommunicatum vitandum, invalide administrantem sacramentum poenitentiae. Sed hæc opinio communiter reiicitur ut falsa; cum vel ipse excommunicatus toleratus irregularitatem incurrat, si illicite ministrat. Qui ab excommunicato vitando abique gravi necessitate sacramenta recipit, peccat mortaliter, ut omnes fatentur.

XIII. Quæst. IX. An excommunicatus suscipere licite aliquando sacramenta valeat? Resp. Secundus excommunicationis effectus est privatio tum activa, tum passiva participationis sacramentorum. Quare absolute loquendo peccat mortaliter excommunicatus, sive toleratus, sive vitandus, recipiens aliquod sacramentum. Casus tamen occurrere interdum possunt in quibus valide & licite recipere sacramenta excommunicati valeant. Casus isti sunt ignorantia, vel inadvertentia invincibilis excommunicationis, necessitas scandalum, infamiam, aliudve grave incommodum declinandi. In his casibus suscipi sacramenta ab excommunicato sive tolerato, sive vitando posse, communis sententia adfirmat; dummodo valide ministrantur, & non suscipiantur in contemptum Ecclesiae. Et primum, quod sex sacramenta, præter poenitentiam, ab excommunicato suscepta, immo etiam administrata, ut dictum est, sint valida, patet: quia dum legitima materia, & forma sacramenta constant, valida sunt. Disputatur dumtaxat de sacramento poenitentiae, num valide suscipiatur ab excommunicato ignorante suam excommunicationem, aut ut evitet grave incommodum. Plures defendunt, invalide excommunicatum hoc sacramentum suscipere. Communior tamen sententia sustinet, valide excommunicatum, sive toleratum, sive non toleratum, recipere hoc sacramentum, quando cum ignorantia invincibili iuris & facti, & cum debita dispositione ad illud accedit. Nam Confessarius valide, & licite illud ministrat, cum iurisdictionem habeat: neque enim excommunicatio poenitentis aufer a Confessario iurisdictionem. Aliunde poenitens digne illud suscipit, cum ignorantia invincibili excommunicationis labore. Idem dicunt, quando vitandum est grave detrimentum: quia Ecclesiae præcepta non obligant cum gravissimo incommodo. Qui extra hunc ne-

Cerc. Theol. Tom. X.

cessitatis casum excommunicatis vitandis ministraret sacramenta, peccaret mortaliter, & incurreret excommunicationem minorem. Immo, si esset excommunicatus per sententiam particularem a Papa, incurreret excommunicationem maiorem reservatam Pontifici, nisi aliqua urgens necessitas, aut ignorantia excuset.

XIV. Quæst. X. Quæ damna excommunicatis inferat tertius excommunicationis effectus? Resp. Tertius excommunicationis effectus privat excommunicatum, etiam toleratum, nedum vitandum, munera celebrandi divina officia, & iisdem assistendi. Nomine autem divinorum officiorum intelliguntur omnes sacræ functiones quæ ab Ecclesia publice fiunt, ut Missarum celebratio, horæ canonicae, publicæ preces, processiones, benedictiones, chrisimatis consecrationes, similesque caeremoniæ, comitari Eucharistiam, dum ad infirmos defertur. Concionem tamen audire excommunicati possunt, privatim Ecclesiam ingredi, & ibi orare. Nec modo possunt, verum etiam tenentur orare, preces debitas persolvere, horas canonicas, si Clerici in sacris constituti sint, recitare: alioquin commodum ex iniquitate reportarent. Nequeunt tamen in recitandis horis socium adhibere absque veniali culpa, rationabili causa sublata. Quare excommunicatus, sive toleratus, sive vitandus, nequit Missam audire, & multo minus celebrare; immo vitandus si interesset, monendus esset ut recederet: & si iussus non recederet, novam excommunicationem incurreret. Quando expelli non potest, fideles recedere debent, ne cum illo communificent. Si Sacerdos canonem non inceperit, Missam interrumpere, & omittere debet. Si vero canonem inceperit, debet cum ministro solo Missam persequi usque ad calicis assumptionem, & reliqua omittere, aut in Sacristia, si aptus locus adsit, eadem perficere. Si tamen excommunicatus physice tantum, non moraliter in templo esset, seu si ibi adesset non causa audiendi Missam, aut divinum officium, tunc non esse eiiciendum Auctores docent.

XV. Itaque excommunicatus manet vi tertii effectus privatus omnibus suffragiis, sacrificiis, & orationibus quæ nomine Ecclesiae offeruntur. Et peccatum est mortale pro excommunicato prædicta offerre. Dies Parasceves ab Ecclesia excipitur, in quo pro hæreticis, schismaticis &c. publicæ preces fundi solent. Plures Theologi contendunt, sacrificia, suffragia, & communes preces offerri pro excommuni-

unicatis qui sunt in gratia, posse. Verum probabilior sententia negat, usque dum non absolvantur. Immo vix potest esse in gratia, si cum possit, absolvi non studet; & plus vel minus peccat pro maiori aut minori negligentia in procuranda absolutione. Quare veram iudico sententiam negantem offerenda prædicta suffragia esse pro excommunicatis, antequam absolutionem a censura obtineant: etiam si interdum contingeret eos esse in gratia constitutos. Orationes tamen privatae, & suffragia particularia offerri pro excommunicatis etiam vitandis possunt; ut in *IV. dist. 11. quest. 1. artic. 4. S. Thomas docet*: quoniam hæc non est communicatio in spiritualibus, sed officia misericordiae, & eleemosynæ spiritualis. Immo quilibet Sacerdos in *Memento* Missæ potest ut persona privata orare pro excommunicatis. Licet enim in hoc sacrificio gerat personam Christi, & Ecclesiæ, non propterea personam privatam exuit.

XVI. Pro excommunicatis toleratis, ut pro publicis hæreticis in Germania, in Anglia &c. negant plures Theologi offerri posse sacrificia, & communia Ecclesiæ suffragia, & orationes eiusdem nomine. Sed plures alii affirmant. Utraque sententia sua non levia fundamenta habet. Quænam sit probabilior, ignoro. Nec interest, talem controversiam severius dispicere, cum vera decisio ab Ecclesia pendeat.

XVII. *Quest. XI. Peccat ne excommunicatus non audiendo Sacrum in die festo, aut si non confiteatur, & communicet in die Paschatis?* Respond. Cuilibet excommunicato vi quarti effectus excommunicationis vetitum est communicare cum aliis in divinis officiis. Ad propositum autem quaesitum respondent Salmanticensis *num. 74.* peccare hunc mortaliter, si sua culpa non obtineat absolutionem, & hoc animo intendat se eximere ab obligatione servandi dicta præcepta. Si vero non hoc animo id intendat, sed aliis rationibus non absolvatur, licet sit negligens in obtinenda absolutione, non peccat omitendo Sacrum in die festo: quia Ecclesia solum obligat non impeditos: nec tenetur ex vi illius præcepti auferre impedimentum. Hoc idem defendit etiam *P. Viva quest. iv. art. 3. numer. 6.* cum aliis. Opinionem hanc falsam reputo quantum ad ultimam partem. Quoniam Christianus eodem præcepto quo obstringitur audire Missam, tenetur etiam removere, quoad potest, impedimenta quæ retrahunt ab observantia eiusdem. Immo

lex universalis obstringit quoscumque ut aptos se reddant ad præcepta Ecclesiæ servanda. Futile est quod opponunt ibidem Salmanticensis de detentis in carcere, & infirmitate laborantibus. Quoniam isti impotentes sunt ad præceptum servandum. Affirmant vero citati Auctores peccare mortaliter excommunicatum qui in Paschate non confitetur, & non communicat; nec excusari, si sit negligens: quia præceptum istud magis divinum est. At præceptum quoque colendi diem dominicum divinum est, quamvis determinatio huius aut illius cultus ab Ecclesia præscribatur.

XVIII. *Quest. XII. Quid de quinto excommunicationis effectu dicendum?* Respond. Quintus excommunicationis effectus privat excommunicatos sepulture in loco sacro. Nominine loci sacri intelliguntur templa, cœmeteria, claustra, & alia loca deputata ad divina officia celebranda, & ad cultum divinum. Hoc tamen intelligitur de excommunicatis vitandis, quibuscum communicari nequit. Si excommunicatus vitandus sepultus fuerit in loco sacro, & ab aliis cadaveribus secerni possit, extumulandus est, & foras proiciendus; & locus sacer solemniter aspersione purgandus a macula contracta. Excommunicatus enim vitandus omni honore ecclesiastico privatur, qui in fidelibus sepeliendis adhiberi solet. Nec Clerici pro excommunicatis sepeliendis recipere eleemosynas valent. Qui eiusmodi excommunicatos vitandos sepeliunt propriis manibus, iuxta omnes incurrunt excommunicationem maiorem. Num hanc eandem excommunicationem incurrant qui excommunicatos vitandos comitantur ad sepulturam, non una est Theologorum sententia. Alii affirmant, alii negant. Omnes tamen concedunt, istos ut minus incurrere excommunicationem minorem. Mandantes autem, & procurantes probabiliter incurrunt excommunicationem maiorem. Sepelientes vero excommunicatos toleratos, etiam publicos hæreticos, qui non sint specialiter denunciati, non incurrere excommunicationem, communiter Auctores docent: quia ex constitutione Concilii Constantiensis solum excommunicati denunciati vitandi sunt. Qui vero sepeliret hæreticum, per iudicis sententiam damnatum, contraheret maiorem excommunicationem.

XIX. *Quest. XIII. Quo usu iurisdictionis ecclesiasticæ privet excommunicatum sextus excommunicationis effectus?* Respond. Ab omni actu ecclesiasticæ iurisdictionis privatur excommunicatus, sive toleratus, sive vitandus, utpote præcisus a corpore Ecclesiæ. Peculiaris tamen

tamen difficultas est de excommunicato tolerato. Nam si hic a partibus exquiratur, & licite, & valide potest exercere actus iurisdictionis, ut eligere, præsentare, conferre beneficia, ob facultatem quam constitutio Martini V. præbet fidelibus communicandi cum excommunicato tolerato. Si vero fideles litigantes reiicerent excommunicatum toleratum, tunc nullius valoris essent istius acta. Dantes vero exceptionem intra octo dies, ut communiter Auctores docent, deberent speciem excommunicationis manifestare.

XX. Gesta per iurisdictionem ecclesiasticam ab excommunicato vitando illicita & invalida sunt: nec subditi debent illi obedire; immo peccarent eidem obtemperando. Quare absolutio censuræ lata, dispensatio, facultatis concessio ad sacramenta ministranda, & alia huiusmodi, quæ sunt acta iurisdictionis ecclesiasticæ, gesta ab excommunicato vitando nulla omnino sunt. Excipitur electio summi Pontificis, quæ valida foret, etiam ab excommunicatis facta, ad evitandam schismatis occasionem, & alia plurima mala quæ Ecclesiæ imminerent. Acta a iudice delegato sunt nulla, quando delegans est excommunicatus vitandus. Si tamen delegans excommunicaretur post inceptum iudicium, prosequi delegatus illud potest, quando tamen diversum tribunal a delegante constituitur; si enim cum delegante excommunicato unum tribunal efficeret, tum etiam si inceptum iudicium esset, cessaret omnis iurisdictionis in utroque, ut communiter Auctores docent. Quoniam sicut, mortuo Episcopo, iurisdictionis Vicarii generalis eiusdem expirat; ita, illo suspenso, aut excommunicato, cessat, quamvis sit iudex ordinarius; quia, inquit, accessorium sequitur naturam principalis.

XXI. *Quest. XIV. An electio sit nulla, ad quam excommunicatus vitandus concurrat?* Respond. Omnes conveniunt electionem nullam esse, si absque suffragio excommunicati concludi electio nequiret. Si vero istius suffragium non sit necessarium, & electores aut ignorent excommunicationem, aut nequeant excommunicatum reiicere, electionem tunc non esse abrogandam, omnes communiter fatentur. Disputant vero Auctores, num quando suffragium est superfluum, valida sit electio, si consentientibus, & scientibus ceteris electoribus, ipse excommunicatus vitandus suum ferat suffragium. Alii negant, & alii affirmant. Quænam sententia sit probabilior, ignoro, cum pro neutra canones perspicui sint. Et cum hæc ad forum attineant, iudices rem-

dirimant: & probata praxis spectanda est. Præsentatio ad beneficium, vel officium, facta a patrono Clerico excommunicato vitando, exercente iurisdictionem ecclesiasticam, iuxta omnes nulla est; factam vero a patrono laico, vel a Clerico, non titulo dignitatis ecclesiasticæ, vel beneficii, sed titulo patrimonii, aut alio laico titulo, validam plures defendunt, sed illicitam: quia talis præsentatio non est actus potestatis ecclesiasticæ. Adfirmant tamen institutorem non obstringi eam admittere, etiam si facta esset ab excommunicato tolerato: quia nemo tenetur communicare cum excommunicato.

XX. Resignatio beneficii facta ab excommunicato tolerato valida est, immo etiam facta a vitando, dum fuerit simplex, & non in favorem alterius: quia talis resignatio non est actus iurisdictionis ecclesiasticæ, sed simplex beneficii cessio. Plures defendunt validam esse factam etiam in favorem alterius ab excommunicato vitando: quia non est actus iurisdictionis, sed dumtaxat personæ designatio. Verum ad Superiorem pertineat, si velit, illam adprobare. Quæ sunt ab excommunicato vitando ut persona privata, valida sunt, tametsi illicita, si communicet cum aliis. Quoniam irritantur dumtaxat quæ prodeunt a iurisdictione ecclesiastica, & exercentur a persona publica. Quare validi sunt contractus emptionis, venditionis, mutui &c. Testamentum tamen factum ab excommunicato propter hæresim, aut propter percussione Cardinale, nullum esset ex cap. *Felicis* de pœnis in VI. Invalida quoque afferunt instrumenta facta a tabellione excommunicato non tolerato. Similiter invalida sunt acta concedendi facultatem pro confessionibus audiendis, & concionibus habendis, & concessiones dimissorium, si fiant ab excommunicato vitando.

XXIII. *Quest. XV. Quam inhabilitatem incurrunt excommunicati vi septimi effectus excommunicationis?* Resp. Ligati excommunicatione maiori inhabiles sunt ad beneficia ecclesiastica. Quare præsentatio, electio, postulatio, nominatio, collatio, impetratio litterarum in favorem excommunicati nullæ sunt. Porro tam eligentes, & præsentantes, quam recipientes beneficium, sive causa commutationis, sive resignationis &c. peccant mortaliter; & præter excommunicationem minorem, quam conferentes beneficium excommunicato vitando incurrunt, suspensionem etiam contrahunt collationis talis beneficii. Et hæc quæ dicta sunt de excommunicato, extenduntur

communiter ad suspensum, interdictum, & irregularem. Excipiunt tamen collationem factam a Pontifice, quia conferendo dispensare præsumeretur; nisi quis esset excommunicatus ob hæresim, quæ non aufertur per clausulam generalem. Quid, si quis ignoraret vincibiliter se esse excommunicatum, vel ab excommunicatione absolutum, esset ne collatio beneficii nulla? Negant aliqui; sed probabilius, & communius adfirmant ceteri. Excommunicatus recipiens beneficium non facit fructus suos, sed eos restituere obstringitur. Quando vero bona fide illud suscepit, ignorans suam excommunicationem, dum recordatur, debet dimittere beneficium & restituere id in quo factus est ditor. Quod si mala fide beneficium recepisset, omnes fructus restituere deberet. Nec solum excommunicati inhabiles sunt ad beneficia, verum etiam ad alias dignitates. Et hæc iuxta probabilior sententiam intelligenda sunt de excommunicato non modo vitando, verum etiam tolerato: quia constitutio Martini V. non favet excommunicatis, sed fidelibus.

XXIV. Quæst. XVI. *Utrum excommunicatus amittat fructus, & beneficium?* R. Octavus effectus excommunicationis privat excommunicatum non beneficio, sed fructibus tantum, a tempore quo fuit excommunicatus, sive vitando, sive toleratus. Et nomine fructuum beneficii intelliguntur omnes redditus, pensiones, & distributiones, minime vero patrimonium. Dissident Auctores, num excommunicatus teneatur restituere fructus ante, vel post iudicis sententiam. Gravissimam difficultatem hanc vocant Salmanticenses *tract. x. cap. III. punct. 10. num. 112.* Id convenit penes omnes, excommunicatum qui neque per se, neque per alium munus suum, & officium exercet, iure naturæ eiusmodi fructibus, ratione officii percipiendis, privatum esse. Disputatur, num quando vel per se, vel per alium munus suum implet, iisdem fructibus privatus sit ante iudicis sententiam.

XXV. Prima sententia adfirmat, quam defendunt Suarez *disp. XIII. sect. 2. num. 4. & seqq.* Covarruvias *Lib. III. var. cap. XIII.* Filiucius *Tom. I. tract. XII. cap. v. num. 129.* Cornucius *disp. x. §. 6. dub. unic. q. 1.* Sayrus *de cens. Lib. I. cap. v. num. 24. & 30.* Leander *tract. XI. disp. IX. quæst. XXVII.* Alterius *Lib. II. disp. VI. cap. VIII.* Huius sententia ratio eruitur ex cap. *Pastoralis* III. §. *Verum de appellatiõibus*, ubi hæc habentur. *Illi proveniunt ecclesiæ merito subtrahuntur cui Ecclesiæ communicatio denegatur.*

Nulla hic mentio iudicis sententiæ. Ergo excommunicatus ipso facto fructibus privatur. Rursus excommunicatus est ipso facto ab officio suspensus: ergo etiam a fructuum perceptione; cum fructus dentur propter officium, non secus ac merces propter opus.

XXVI. Altera sententia negat, quam defendunt ut probabilior ipsi Salmanticenses *num. 114.* & pro eadem citant Sanchez, Hurtadum, Vasquez, Layman, Henriquez, Palaum, Dianam, Coninch, Candidum, Bonacinam, Avilam, Antonium a Spiritu Sancto. Hanc eandem opinionem ut probabilior defendit Turnely *tract. de cens. part. II. sec. 5. quæst. IV.* Quia poena tam gravis, inquit Turnely cum aliis, non est imponenda, nisi certo expressa sit in iure: atqui nullibi expressa in iure est hæc fructuum privatio. In adducto pro priori sententia textu verbum illud *subtrahuntur* potius indicat, subdit Turnely post Salmanticenses, spoliationem quæ fiat ab homine, quam quæ ipso iure inducatur; aut saltem tam de illa, quam de ista intelligi potest: tum quia verbum illud intelligi potest iuxta interrogationem factam Pontifici. Interrogatio autem erat, an possit iudex post appellationem Clericum redditibus suis privare. Ergo responsio est, quod possit eum privare, non quod ipso iure privatus sit. Accedit consuetudo Galliarum, & Hispaniarum, ubi excommunicati ante iudicis sententiam fructus percipiunt.

XXVII. Quid iudicii in has duas contrarias sententias proferam? Aqua hæret undique. Si quod sentio, sincere enuntiare mihi licet, dicam mihi negotium facessere maximam ipsam excommunicationem. Optandum esset ut excommunicationum multitudinem ad maturum examen Superiores revocarent, & in eum parvum numerum illas restringerent quem illorum sapientia magis contentaneum iudicaret. Illud mihi certum est præceptorum multitudinem haud fore idoneam ad hominum malitiam coercendam. Animadvertit S. Augustinus *epist. cxviii. ad Ianuarium: Dominum nostrum Iesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, levi iugo nos subdidisse, & sarcinæ levi.* Unde sacramentis numero paucissimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit. Fufius *epist. cxix. ad eundem Ianuarium* quorundam Ecclesiarum præcepta ressecanda iugerit. *Sine ulla dubitatione, inquit, ressecanda existimo. Quamvis enim neque hoc inveniri possit, quomodo contra fidem sint; ipsam tamen religionem, quam paucissimis, & magni-*

festissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse liberam voluit, servilibus oneribus premunt; ut tolerabilior sit conditio Iudeorum, qui etiam si tempus libertatis non agnoverint, legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subiiciuntur. Sed Ecclesia Dei inter multam paleam, multaque zizania constituta, multa tolerat; sed tamen quæ sunt contra fidem, vel bonam vitam, non approbat, nec tacet, nec favet.

XXVIII. Censurarum numerus adeo crevit, ut integra & magna volumina de eisdem ediderint Theologi plures. Omnes exorant, urgentque ut declarem quæ obsoleverint, quæ obtineant, ac si in arbitrio Theologorum constitutum esset talia definire. Optandum, repeto, esset ut Superiores ipsi, quorum interest, negotium istud tractandum assumerent. Præceptorum multitudo iustos gravat, & iniquis officiculo inservit. Censurarum paucitas ad Evangelii imitationem, & executio severa forte expedientior esset, ut imbecillitati meæ videretur. Ceterum ablit a me stultitia tanta, ut quidquam hac in re decidere velim. Hæc dumtaxat delibavi adversus eos qui a Theologis levamen & præsidium postulant, quo a tot censuris liberentur. Superioribus, quorum est ligare & solvere, non Theologis suas supplicationes porrigant. Theologorum officium est legum observantiam promovere, & executionem incutere, non vanis commentis leges eludere, & laxis opinionibus extenuare.

XXIX. Quare, ut hæc quæ dixi, confirmem, ex duabus recensitis opinionibus priorem iudico probabilior. Ecce? Quia, admissa causa, necessario admittendus effectus est. Excommunicatio conceditur, ergo concedi effectus debet. Ante iudicis sententiam fructuum perceptione privatur. Plana & obvia mihi hæc sunt.

XXX. Opinioni negantis hanc fructuum privationem ante iudicis sententiam argumenta expendamus. Poena tam gravis, ait Turnely, immo *gravissima*, addunt Salmanticenses *nu. 114.* non est imponenda ante sententiam iudicis, nisi expressa sit in iure. Cedo: quædam poena maior, separatio ab Ecclesiæ communionem, an privatio fructuum? Quid hinc? Pluris ne crumenam facis quam sanctorum communionem? Poenam gravissimam vocant fructuum privationem, quia gravissimum scilicet est humanæ cupiditati fructus istos restituere. Ceterum si hæc fructuum privatio ad evangelicæ legis amissionem revocetur, si cum privatione comparetur communio, Theol. Tom. X.

munione Ecclesiæ, nec poenæ nomen mereatur. Concedunt laudati Theologi, excommunicationem, omnium poenarum gravissimam, Beneficiarium incurere ante iudicis sententiam. Concedunt simul privationem fructuum beneficii esse effectum excommunicationis. Ergo concedant necessum est, ante sententiam iudicis fructibus beneficii privatum esse Beneficiarium. Hæc omnia naturali consecutione sibi succedunt. Non est, inquam, expressum in iure, talem poenam contrahi ante sententiam iudicis. Finge nihil expressum in iure esse, atque textum ex cap. *Pastoralis* clare sententiam nostram non confirmare. Quid præsidii hinc colligunt adversarii? Quæro ego, an expressum, in iure sit huic poenæ obnoxium non esse Beneficiarium ante iudicis sententiam? Nec verbum vel ambiguum ex universo iure allegant. Ergo id dicendum quod sponte sua fluit. Privatio fructuum consequitur excommunicationem, sicuti effectus suam causam: ergo si Beneficiarius ante sententiam iudicis contrahit excommunicationem, ante sententiam iudicis subiacet fructuum privationi. Utique Superior infligere excommunicationem potest ante iudicis sententiam, & fructuum privationem solum post iudicis sententiam, si velit, nobisque constet de hac sua voluntate, infligente primam poenam maiorem, & suspendente secundam minorem. At ipsi adversarii fatentur, nihil de hoc expressum in iure esse. Ergo fatendum est id quod natura sua consequitur, nempe excommunicationi contractæ ante sententiam iudicis succedere effectum, nempe fructuum privationem.

XXXI. Ad consuetudinem, quam opponunt, respondeo, si consuetudo ista prædita sit veræ consuetudinis dotibus, eidem standum esse. At videndum ne corruptela consuetudinis larva obtegatur. Cavendum ne ex multitudine censurarum ansa arripiatur eludendi vanis commentis censuras omnes. Mea sententia est exacte servandas leges esse: si multæ videntur, supplicandum pro diminutione. Ad Theologos, ut dixi, non attinet vel diminuere leges, vel easdem arbitrariis interpretamentis in nihilum redigere.

XXXII. Quæst. XVII. *Quid sit excommunicatio forensis & civilis?* Resp. Nonus effectus excommunicationis est privatio communicationis forensis, seu excommunicatus nequit esse iudex, actor, advocatus, testis, tabellio, procurator in foro. Si tamen toleratus sit, poterit clientem defendere, dummodo non repellatur, sicuti repelli potest, si

de eiusdem excommunicatione constet. Valida sunt iudicia fori, in quo actor, testis, vel tabellio est excommunicatus toleratus; si vero vitandus sit, etiam si iudex laicus fuerit, irrita sunt acta omnia talis fori, ut communior sententia docet. Testimonium excommunicati, si admittatur a iudice, validum est. Citari tamen, & rem agere in iudicio excommunicatus potest: quia hoc odium, non favorem redolet. Debet tamen per procuratorem, si possit, hoc agere, non per seipsum, nisi pauper fuerit.

XXXIII. Decimus excommunicationis maioris effectus est privatio civilis communicationis politicae per modum commercii, vel societatis, nisi necessitas excuset, aut nisi excommunicatus sit requisitus. Communicatio tamen haec civilis in politicis humanisque commerciis, sublato scandalo, vel contemptu, non est mortaliter noxia, sed venialiter; cum infidelibus vero communicare nullum est peccatum. Qui vero communicant cum excommunicato vitando in civilibus ob parvitatem materiae, peccant venialiter, in sacris mortaliter. Fideles vero qui communicant cum tolerato, nullam culpam committunt ob privilegium Concilii Constantiensis. Frequens tamen communicatio cum excommunicato vitando etiam in civilibus iuxta probabilior sententiam mortalis est, si sit moraliter continuata.

XXXIV. Qui communicat cum excommunicato vitando, incurrit poenam excommunicationis minoris, si communicatio sit in civilibus, si in sacris. Auctores tamen excipiunt tres casus, in quibus ob hanc communicationem incurritur excommunicatio maior. I. Est, quando excommunicatus est a Papa per sententiam singularem, & nominatim. Tunc enim qui sciens cum tali communicat, incurrit excommunicationem maiorem ipsi Papae reservatam; si tamen sit Clericus, & sponte libereque communicet in divinis. II. Quando excommunicatio lata est contra participantes. Tunc enim qui communicat, eandem incurrit excommunicationem qua ireritus est excommunicatus. Ab hac excommunicatione solum absolvi potest communicans ab eo a quo absolvi valet ille quocum communicavit. Ut tamen hanc excommunicationem incurrat communicans, debet specialiter moneri trina, vel una aequivalente tribus admonitione. III. Quando quis communicat in crimine criminoso, seu in eo crimine ob quod quis excommunicatus est, praebens ei consilium, auxilium, favorem &c.

XXXV. Quæst. XVIII. Quot sunt casus in quibus non licet fidelibus cum excommunicato communicare? Respond. Quinque numerant Auctores his verbis comprehensos.

Si pro delictis anathemate quis feriatur, Os, orare, vale, commutatio, mensa negatur. Per os intelligitur vetita omnis communicatio per verba, signa, nutus, epistolas, amplexus, nuntios &c. Nequeunt excommunicati epistola legi, illorumque munera suscipi. Orare prohibet ne cum excommunicato fideles preces, suffragia, sacrificia habeant, seu offerant, neque cum eisdem privatim orent. Fundere vero preces pro eisdem privatim possunt. Vale prohibet omnem salutationem honorandi causa, non animo illum corripiendi; ut si dicas, *Deus te convertat, illuminetque.* Alia particula *commutatio* prohibet cohabitationem, cooperationem, consilium in quocumque negotio, federe, ambulare simul, omneque commercium. Mensa vetat communicationem in cibo, potu, conviviis una assilere, federe &c.

XXXVI. Quæst. XIX. In quibus casibus licitum est fidelibus communicare cum excommunicato? Resp. Plures sunt casus in quibus licita est communicatio cum excommunicatis vitandis. Hos numerat in *Suppl. qu. xxiii. artic. i. S. Thomas*, & communiter hoc versa exprimuntur.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse. In prima particula *utile* intelligunt Auctores omnem utilitatem spiritualem, vel temporalem, veram, & non fictam, si excommunicati, si communicantis cum eodem. Quare omnia quae conferunt ad ipsius excommunicati conversionem, agere fidelis valet, atque adeo illum alloqui per litteras, salutare, revereri, & cetera similia, quae praedicto fini inserviunt. Licet excommunicato consilium capere, auxilium implorare, & opem a fidelibus ad evitandum grave damnum & iacturam rerum temporalium. *Lex*, iuxta communem interpretationem, matrimonium significat, vi cuius perire ab excommunicato debitum uxor potest, & in ceteris etiam communicare, ut in domo regimine, & aliis domesticis negotiis, exceptis rebus sacris. Et hoc intelligitur, etiam si ambo essent excommunicati: Excipitur tamen casus in quo matrimonium excommunicati contraxissent, tunc enim privilegio non truerentur communicationis; neque si excommunicatio lata esset matrimonii causa; immo tum vi excommunicationis separari deberent. Similiter a communicatione excluduntur, dum sunt divortio se-

seuncti. Excipitur quoque casus hæresis ob generale periculum seductionis.

XXXVII. *Humile.* Vi huius particulæ filii legitimi, adoptivi, illegitimi, nepotes, pronepotes, & in gradu lineæ rectæ affines, ut gener, nurus, privignus, & privigna tuo communicare, & pupilli cum tutoribus possunt. Excluduntur tamen emancipati. Similiter servi, & ancillæ obtemperare dominis, Religiosi cum proprio Prælato excommunicato communicare valent. Nequeunt tamen servi, vel ancillæ suas locare operas excommunicatis, nisi necessitas urgeat. Si post locatas operas excommunicentur, non tenentur recedere, si immineat illis detrimentum notabile. Excluso periculo detrimenti, abire debent: quia tunc nulla esset necessitas permanendi; & ut heinc domini occasionem respiscendi nanciscantur. Facultatem communicandi cum parentibus, & dominis concessam filiis, & servis extendunt etiam permulti ad communicandum in sacris. *Res ignorata.* Hæc particula significat ignorantiam invincibilem, vel inadvertentiam iuris, & facti. *Necesse* indicat gravem aliquam necessitatem, sive temporalem, sive spiritualem, sive excommunicati, sive communicantis, aut alterius tertiæ personæ.

XXXVIII. Quæst. XX. Quid sit excommunicatio minor, & quanam illius effectus? Resp. Excommunicatio minor est *caesura ecclesiastica privans passiva sacramentorum receptione.* Et hæc privatio sacramentorum est præcipuus huius excommunicationis effectus. Quare mortaliter peccat qui hac excommunicatione ireritus aliquod sacramentum suscipit. Dissident vero Theologi, num peccet qui hac censura ireritus sacramenta administrat. Alii docent hunc peccare mortaliter: alii negant peccare mortaliter, sed venialiter tantum delinquere aiunt. Verum plures alii negant peccare nequidem venialiter: quia istis excommunicatis solum prohibetur passiva receptio, non activa administratio sacramentorum. Difficile est hunc eximere etiam a peccato veniali: omnes tamen adfirmant peccare mortaliter, si celebret, quia tum recipit sacramentum.

XXXIX. Alter effectus excommunicationis minoris est privatio electionis passivæ ad beneficia ecclesiastica. Plures docent electionem huius excommunicati ad beneficia esse & illicitam, & irritam, si scienter facta sit. Alii volunt esse irritandam per Superiores.

XL. Excommunicatio hæc contrahitur, ut dictum est, ob participationem cum excom-

municato vitando. Non modo Episcopus, sed quilibet Confessarius approbatus potest ab eadem absolvi. Plures contendunt etiam simplicem Sacerdotem posse ab hac excommunicatione absolvi: quia, inquit Salmanticensis n. 166 quilibet Sacerdos potest absolvi a venialibus. Sed hodie extra disputationis aleam est Sacerdotes simplices non posse a venialibus absolvi; cum id vetitum sit ab Innocentio XI. ut ostendi Tom. IX.

CAPUT II.

De quibusdam aliis excommunicationibus, & de contentis in bulla Cœne.

§. I.

De excommunicatione ob percussorem Clerici.

I. Quæst. I. Quando incurritur excommunicatio canonis ob Clerici percussorem? Resp. Frequens istius censurae & praxis, & sermo recurrit; idcirco distincta eiusdem descriptio exhibenda. Canon, *Si quis suadente*, illam continens habetur xvii. qu. iv. his verbis: *Si quis suadente diabolo manus violentas in Clericum, vel Monachum iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum illum presumat absolvi, nisi mortis urgente periculo, donec apostolico conspectui presentetur, & eius mandata recipiat.*

II. Hæc excommunicatio reservata est apostolicæ Sedi. Prælati tamen regulares possunt absolvi suos subditos percussores aliorum Religiosorum, sive propriæ, sive alienæ religionis, vel etiam secularium. Illud *suadente diabolo* significat percussorem quæ sit peccatum mortale ratione iniuriæ irrogatæ personæ clericali. Quare gravitas istius iniuriæ accipienda est, spectata dignitate, & statu religioso.

III. Quæst. II. Quis nomine Clerici, aut Monachi intelligitur? Resp. Omnes Clerici vel ipsa prima tonsura insigniti, dummodo habitum clericalem deferant: omnes Regulares utriusque sexus, Clerici, Novitii, Conversi hoc privilegio canonis fruuntur. Similiter hoc eodem privilegio gaudent Equites S. Iacobi, S. Ioannis, Calatravæ, Alcantaræ, S. Lazari in Sabaudia, S. Stephani Florentiæ, Ordinis Christi in Lusitania, ut plures Auctores docent. A privilegio huius canonis excludunt Tertiarios S. Dominici, & S. Francisci, qui in propriis domibus vivunt. Neque Clerici coniugati istius privilegii participes sunt, nisi deferant tonsuram, & habitum clericalem. Excluduntur quoque ab hoc privilegio Clerici, qui abiectis vestibus ecclesiasticis, negotiis secularibus se se immiscunt, & tertio a Superiore moniti non corriguntur.

IV. Quæst. III. *Quam dicantur manus violentas iniicere in Clericum, ut excommunicationem incurrant?* Resp. Omnes rationis compotes utriusque sexus, qui violentas manus iniiciunt in Clericum, canonis excommunicationem incurunt. Iuvenes tamen qui ante pubertatem hoc crimen perpetrunt, absolvi ab Episcopo possunt. Hanc excommunicationem quoque incurunt mandantes, excitantes, & inducentes, sive precibus, sive minis, sive promissis, consulentes, consentientes, auxilium præbentes; ut statuitur cap. *Mulieres* §. *Illi* de sent. excom. & cap. *Quanta* xlvi. Ut vero quis consentire dicatur, fat est ut dominus, aut paterfamilias dicat coram suis, se libenter cupere talis Clerici vindictam. Si his verbis isti moti Clericum percutiant, etiam si non illa verba protulerit, ut ad talem percussorem provocaret, inter consentientes numeratur: quia prævidere talem percussorem ex circumstantiis poterat, aut exprimere debebat se eam nolle.

V. Quæst. IV. *An qui non impedit, cum possit, Clerici percussorem, hanc excommunicationem incurrat?* Resp. Adfirmant communiter Auctores cap. *Quanta* de sent. excom. ubi hæc habentur: *Eos delinquentibus favere interpretamur qui, cum possint, manifesto facinori desunt obviare.* Requiritur tamen ad excommunicationem contrahendam quod dolo, fraude, odio, vel malitia non impediatur. Nam, si ob timorem, verecundiam, & ne se negotiis alienis immisceant, negligant obviare, hanc excommunicationem non incurunt; ut communiter Auctores docent. Quin disputant, num qui non ex iustitia, sed ex caritate tantum impedire hanc percussorem tenentur, hanc excommunicationem contrahant. Adfirmant Sylvester, Caietanus, Suarez, Medina, aliique graves Theologi, auctoritate nixi citati cap. *Quanta*. Negant e contrario plures alii.

VI. Quæst. V. *An qui ratam habet percussorem Clerici suo nomine factam, incurrat hanc excommunicationem?* Resp. Adfirmant communiter omnes, quamquam ad illam auxilium, mandatum, consilium non præbuerit. Idque colligunt ex cap. *Cum quis* de sent. excom. in VI. quia rati habitio mandato æquivaleret. Requiritur tamen 1. quod eius nomine sit facta percussio, iudicante percussore illi gratam futuram. 2. quod exterius signo sensibili prodatur suam approbationem. 3. quod quando percussio executioni demandata est, fuerit ipse habitualiter aptus ad mandatum præbendum, vel consilium: quia si tunc fuisset amens, eam non incurreret, Somnus tamen & ebr-

tas non impediunt, quominus eam contrahat, si cetera adint.

VII. Quæst. VI. *Quam actio violenta in Clericum dicatur, vi cuius percussor excommunicationem incurrat?* Respond. Manum violentam in Clericum iniiciunt omnes qui aliqua corporis parte, ut ore, pede, brachio, manu Clericum, aut rem ei adhærentem percutiunt, sive immediate absque instrumento, sive medio fuste, gladio, veneno: si Clericum violenter detineant, si in carcere detrudant, si illum insequantur, urgeant ad læsionem, aut præcipitium, si sputum, si pulverem in illum coniciant, si eius vestimenta lacerent, si arundine verberent, si equum ipsum lædant, frenum infringant, vique sistant. Quæ actiones omnes aut personam, aut eiusdem honorem lædunt, & dedecorant; ut ex cap. *Nuper*, de sent. excom. clare eruitur: atque adeo sufficiunt ad excommunicationem incurrandam. Hanc vero excommunicationem non contrahunt illi qui verbis tantum Clericum offendunt, aut istum vibrant, ut illum lædant, re ipsa tamen nec illum, nec rem ei adhærentem tangunt. Neque illi qui absque vi vestes Clerici furriperent, aut furarentur in itinere equum, vel pecunias; licet heinc sequeretur ne persequi iter possent. Quia actiones istæ nullam vim personæ, & dignitati inferunt; tametsi per accidens consequatur quod Clericus nequeat egredi, aut persequi iter suum. Qui venenum Clerico propinat, excommunicatur. Si Monialis potaret venenum ad ferum necandum, non esset obnoxia censuræ: quia fetui, non sibi iniuriam irrogaret. Excommunicationem vero contraheret qui per vim Moniali gravidæ venenum propinaret, ad ferum necandum: quia tum utriusque vim inferret.

VIII. Quæst. VII. *Quam causæ excusant iniicientes manus violentas in Clericum ab incurrenda excommunicatione?* Resp. Plures iam supra indicatæ sunt, videlicet ignorantia iuris, & facti, timor gravis, iusta defensio, & cetera omnia quæ a gravi culpa eximunt: correctionis titulus, vicinius Magistri, Prælati percutere discipulos Clericos valent, excluso semper excessu, qui peccatum mortale constitueret, & excommunicationem induceret. Parentes possunt filios Clericos, etiam in sacris constitutos, punire, vinculis ligare, in carcere detrudere, detinere, & ea omnia exercere quæ opportuna prudenter iudicantur ad illorum correctionem. Illi etiam qui Clericum turpiter tractantem proprias uxores, matres, sorores, filias percuterent, sive ut vindicarent iniuriam, sive ut a crimine averterent, immunes ab ex-

communicatione essent; dummodo percutiant illum in ipso crimine, vel continuo post, etiam si cum eisdem non fornicaretur, sed tantum illas osculis, tactibus, amplexibus turpibus dedecoraret. Similiter femina sollicitata, & facto provocata a Clerico, si illum violenta percussione reiceret, quando solis verbis non posset, a censura libera esset. Amittunt quoque privilegium canonis Clerici qui ter admoniti, non deserunt habitum & tonsuram clericalem, si militiam, aut grassatores agerent. Quando Clerici mutuo rixantes sine gravi iniuria alapis, pugnis se percutiunt, licet e naribus guttæ sanguinis fluerent, liberi sunt ab excommunicatione; nisi ex circumstantiis constaret iniuriam esse gravem, ut interdum esse solet.

IX. Quæst. VIII. *Quis possit ab hac excommunicatione absolvere?* Resp. Dictum iam supra est, hanc excommunicationem reservatam esse summo Pontifici, & solos Mendicantes ex privilegio, & Episcopos in multis casibus posse ab eadem absolvere. Absolvere Episcopi valent, si percussio sit levis. Levem percussorem vocant quæ fit pede, pugno, baculo, lapide; nullum relinquentem in carne vestigium, aut quæ fit absque multi sanguinis effusione, vel multorum capillorum evulsione, quæque grave scandalum non pariat. Regula generalis præcisè assignari nequit; sed ex circumstantiis gravitas, aut levitas colligi debet. Percussio Sacerdotis facta cum peccato mortali in Ecclesia, in platea, etiam si materialiter levis appareret, ob hanc causam gravis esset reputanda. Percussio enormis communiter dicitur quæ grave vulnus infligit, non vero illa ex qua magna sanguinis copia manat, si vulnus modicum sit. Enormis quoque percussio vocatur, si sit valde ignominiosa; ut si quis percuteret Episcopum, Abbatem, Superiorem, Sacerdotem sacris vestibus indutum, vulneraret Clericum in vultu, in oculo. Si Episcopus dubitet, an percussio levis sit, vel gravis, communiter vel benigni Casuista asserunt reputandam esse gravem. Episcopus absolvere valet percussorem Clerici, etiam si percussio sit enormis, quando delictum occultum est. Dicitur autem occultum, ut alias indicavi, quando non est ad forum contentiosum deductum. Heinc etiam absolvere possunt Prælati Mendicantes subditos suos graviter, & enormiter se percutientes, si delictum non sit deductum ad forum contentiosum; immo multi contendunt posse Mendicantes absolvere a gravi percussione occulta Clerici, cum possint absolvere ab iis

casibus quos ius Episcopis reservat; licet non ab iis quos Episcopi sibi reservant. Plura alia de absolutione supra explicata sunt.

§. II.

De excommunicatione ob duellum inflicta.

I. **D**uellum est pugna deliberata, ut Tom. II. in Decal. fufius explicatum est, inter duos, vel plures pari numero ex conditio suscepta, tempore & loco determinato, cum periculo aut gravi vulneris, aut mortis. Vide ibi plura. Est natura sua illicitum, & deinde iure canonico prohibitum sub pena excommunicationis, aliisque poenis, ut *sess. xxiv. cap. xix.* Tridentini habetur. Pontifices summi Iulius II. S. Pius V. Gregorius XIII. & Clemens VIII. constitutiones ediderunt quibus severe duella prohibent, & excommunicationem extendunt ad Reges, Imperatores, quamvis sine patris, ac literis provocantibus commissum duellum fuerit. Anathemate etiam configuntur suadentes, consulentes, provocantes, etsi ad defensionem proprii honoris, etiam pugna non secuta: item comitantes, socii, patrini, spectatores ex industria, non obiter transeuntes, & ex curiositate spectantes, & omnes qui quomodolibet ad illud se intromittunt, etiam si pugna non fuerit secuta. Tandem excommunicantur Domini locorum, militum Duces, Magistratus, Locumtenentes qui illud permittunt, aut non puniunt. Civitates, castra, oppida Dominorum qui duellum permittunt expresse vel tacite, subiaceant interdicto Ecclesiæ; & qui in duello moriuntur, sepultura ecclesiastica privantur. Licitum duellum asserunt ad bellum finiendum inter duos exercitus: quia tunc est publica pugna per duos aut quatuor peracta. Licitum quoque asserunt illud, quando coacte acceptatur ad defensionem propriæ vitæ, nec ad fugam sine periculo vitæ pateat aditus. Verum hoc non est duellum, sed mera defensio, dum ad fugam nullus pateat exitus. Alexander VII. hanc propositionem damnavit: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

II. Quæst. I. *An recensita poenæ omnes incurrantur ipso facto, ante sententiam iudicis?* Resp. Excommunicatio ipso facto incurritur. Ad incurrendas ceteras poenas quæ in relatis constitutionibus infliguntur, multi requirunt sententiam iudicis declaratoriam. Principes permittentes duellum inter infideles excommunicationem non incurunt: quia Tridentinum

tinum dicit, *Permittentes monomachiam inter Christianos*: incurrent vero illam, si duellum inter Christianum & infidelem permitterent. Liberi quoque essent Principes ab hac excommunicatione, si duellum permitterent ad evitandum maius grave malum.

III. Quæst. II. *Quis ab hac excommunicatione absolvi queat?* Resp. Si duellum sit notorium, seu ad forum contentiosum deductum, censura reservata est Romano Pontifici; si vero duellum sit occultum, vel non deductum ad forum contentiosum, ab excommunicatione absolvi Episcopi possunt, ut communiter Auctores docent. Regulares intra Italiam & extra Urbem nequeunt ab hac excommunicatione absolvi ex mandato Clementis VIII. P. Dominicus *Viva quæst. v. art. 4. n. 5.* docet etiam Regulares posse probabiliter absolvi, si duellum sit occultum.

§. III.

De excommunicationibus in bulla Cœnæ contentis.

I. **V**iginti excommunicationes latae sententiæ continentur in bulla Cœnæ, quas ad quinque capita Auctores revocant. 1. ad fidem catholicam. 2. ad Ecclesiam christianam. 3. ad ecclesiasticam Hierarchiam. 4. ad sanctam Sedem. 5. ad Romanum Pontificem. Integram bullam hic non rescribo, brevitate gratia. Illam exhibeo in *Tom. I. Appar.*

II. Primo §. excommunicantur plura personarum genera; nempe hæretici, schismatici, hæreticis credentes, fautores, receptores, defensores hæreticorum, libros hæresim continentes, vel de religione quomodolibet tractantes scienter legentes, domi retinentes, imprimentes, ac defendentes quocumque colore, vel causa, publice, vel occulte.

III. Quæst. I. *Quinam dicantur hæretici excommunicati in bulla Cœnæ?* Resp. Hæreticorum nomine in præsentia omnes illi veniunt qui a fide catholica desciscunt, sive per actum hæresis, qua negetur hoc aut illud mysterium, retenta fide utcumque circa alia mysteria, sive per idololatriam, sive per Iudaismum. Discrimen solum est, quod apostasia omnia religionis christianæ, hæresis aliqua tantum mysteria reiicit. Ad excommunicationem autem incurrendam de omnibus his idem iudicium ferendum est ac de hæresi. Hæresis, ut suo loco explicatum est, dicitur error intellectus cum pertinacia contra fidem.

IV. Manifestum est omnibus, hæreticos ab Ecclesia excommunicatos esse, quæ excommunicatio in *bullâ Cœnæ* reservata est Ro-

manæ Sedi. Ut autem excommunicatio hæc incurrat, duo ut iam supra dixi, requiruntur: nempe error in intellectu contra fidem cum pertinacia; deinde quod hic error extrinsecus manifestetur per verba, aut signa, quæ sufficienter mentis conceptum exprimant. Unum sine altero non sufficit ad censuram hanc subeundam: ut si vel error sit dumtaxat internus; vel sit exterior manifestatio hæreticalis absque errore interiore concepto contra fidem. Non requiritur tamen ut error exterius manifestetur coram aliis; sed fat est ut manifestatio sit exterior, quantumvis occultissima, & nemine præsentem.

V. Igitur, ut ad propositum quæsitum respondeam, illi dicuntur hæretici excommunicati in bulla Cœnæ, qui habent aliquem errorem voluntarium contra veritatem fidei catholicæ cum pertinacia. Ille autem est pertinax, ut alias sæpe dixi, qui cognoscit propriam opinionem, seu errorem adversari doctrinæ Ecclesiæ catholicæ, & non est paratus ad se corrigendum, & deponendum talem errorem. Quinam dicantur hæreticorum fautores, receptores, hæreticis credentes, eorum libros legentes, & retinentes, & alia hic pertinentia, vide *Tom. I. in Decal. diss. 11. cap. vi. & seq.* ubi fuse explicata sunt omnia, quæ spectant hunc r. §. *bullæ Cœnæ.*

VI. Quæst. II. *Quid de aliis censuris in bulla Cœnæ contentis?* Resp. §. 2. eiusdem bullæ censura perstringuntur appellantes a definitionibus, & sententiis summi Pontificis ad Concilium generale, omnes cuiuscumque sint conditionis, & quocumque nomine nuncupentur. Collegia vero, universitates, & communitates, quorum nomine appellationes interponuntur, interdicto subiectæ declarantur. Qui vero appellant, aut consulunt, aut auxilium conferunt, excommunicantur.

VII. §. 3. Excommunicatione configuntur pyratæ, cursores, & latrunculi maritimi interficientes, vulnerantes, depradantes, Christianos, qui mare ecclesiastico dominio subiectum navigant, præsertim a monte Argentario ad Tarracinam usque: cui censuræ obnoxii sunt consulentes, & auxilium præbentes.

VIII. §. 4. Excommunicantur rapientes bona Christianorum naufragantium, sive in navibus extantia, sive in mare proiecta, sive in litore cuiuscumque maris iuventa. Requiritur tamen quod accipiantur iniuste, & scienter, quod sint naufragantium, & animo eadem retinendi, & non restituendi domino. Pyratarum vero bona surripientes non incurunt

ex-

excommunicationem. Christianorum nomine non comprehenduntur hæretici.

IX. §. 5. Excommunicationi subiiciuntur qui in propriis terris privilegio carentes imponunt, autentive *pedagia, gabellas,* & qui illas exigunt. *Pedagium* significat tributum impositum ob transitum personarum, vel mercium per aliquem locum: & idem de *guidagio*, quod est tributum impositum ob refectio-nem, vel custodiam viarum. *Gabellæ* vero imponuntur pro emptione, venditione, vel translatione mercium. Hæc omnia imponere, & augere valent supremæ Potestates, ut Imperatores, Reges, Respublicæ &c. secus Marchiones, Principes, Comites, Duces, qui carent alto & supremo dominio. Suar. Molina, Toletus, Navarr. docent, etiam Principes supremos huic excommunicationi esse subiectos, si iniusta tributa imponant, aut sine iusta causa augeant. Communitates & universitates, quæ sibi ipsis collectas libere imponunt, ut civium necessitatibus subveniant, hanc excommunicationem non incurunt.

X. §. 6. Excommunicatione plectuntur falsantes litteras apostolicas, sive falso eas componentes, sive falsas vero sigillo obfirmantes, sive immutantes earum characteres, sive punctum, vel comma aliquod.

XI. §. 7. Excommunicantur qui ad Saracenos, Turcas, & alios fidelium hostes, & ad hæreticos nominatim per Sedem apostolicam declaratos, deferunt, aut immittunt in detrimentum Catholicorum arma, & armorum materiam, ferrum, stannum, calybem, æs, & omnia metallorum genera. Excommunicantur quoque omnes qui præfatos infideles per se, aut per alios certiores faciunt de rebus christianæ Respublicæ, aut quomodolibet auxilium præbent in damnum Christianorum. P. Viva excusat ab hac excommunicatione fideles qui talia deferunt tempore pacis Saracenis, non gerentibus bellum contra Christianos. Sed merito hoc interpretamentum reiiciunt Suarez, Sylvester, Filiucius, Salman-tic. & alii.

XII. §. 8. Excommunicantur qui impediunt, seu invadunt eos qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curie adducunt, ac etiam eos qui, ne ad Curiam Romanam adducantur, vel afferantur, prohibent, seu perturbant, seu hoc facientes defendunt &c.

XIII. §. 9. Excommunicantur qui interficiunt, mutilant, vulnerant, spoliunt, detinent eos qui Romam petunt, non utcumque, sed ad negotia pertractanda in Romana Curia, non eos qui Romam adirent curiositatis

gratia. In secunda eiusdem §. propositione anathemate feriuntur qui prætextu iurisdictionis usurpata læderent commorantes in Curia Romana, qui vulgo dicuntur *Curiales*.

XIV. §. 10. Excommunicantur omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu depradantes Romipetas, seu peregrinos ad Urbem causa devotionis, seu peregrinationis accedentes, seu in ea commorantes, vel ab ipsa recedentes, vel in his dantes auxilium, consilium, favorem.

XV. §. 11. Excommunicatio infligitur illis qui Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Legatos Sedis apostolicæ, & Nuntios inficiunt, vulnerant, percutiunt, detinent, capiunt, aut hostiliter insectantur. Excommunicantur etiam Principes, Magistratus, & alii qui Episcopos, Legatos, Nuntios a suis diocesis, territoriis, terris eiiciunt, & qui iussu Principum eosdem expellunt, & omnes mandantes, ratum habentes, auxilium, consilium, favorem præstantes.

XVI. §. 12. Excommunicantur qui occidunt, percutiunt, bonis spoliunt recurrentes ad Sedem apostolicam, seu Romanam Curiam super suis negotiis, atque eorum advocatos, procuratores, actores, auditores, iudices super his causis deputatos.

XVII. §. 13. Excommunicantur appellantes sub privato prætextu ad forum laicale in causis ecclesiasticis, ut impediunt executionem litterarum apostolicarum, sive iustitiam, sive gratiam continentium. Excommunicantur Magistratus prohibentes dictas litteras executioni demandari: item illi qui directe, aut indirecte, accedentes ad Romanam Curiam pro negotiis prosequendis, aut litteris impetrandis, impediunt, detinentve.

XVIII. §. 14. Excommunicantur qui auctoritate propria, prætextu exemptionis, causas spirituales, aut spiritualibus annexas, beneficiales, decimales &c. a iudicibus ecclesiasticis ad se advocant: qui earundem causarum cursum abrumpunt, qui se interponunt ut iudices talium causarum. Plura de hoc §. disputant Auctores Bonacina, Castropalaus, & alii: quos legere, si necesse fuerit, quod non credo, poteris.

XIX. §. 15. Excommunicantur qui pertrahunt ad forum laicale personas ecclesiasticas, & qui eas pertrahi faciunt, aut procurant, quovis quæsito colore, & qui statuta, vel decreta condunt contra libertatem ecclesiasticam. etiam de hoc canone plura disputant citati Auctores, quæ missa facio.

XX. §. 16. Excommunicatione ligantur omnes

omnes impediētes Praelatos ecclesiasticos, ne sua iurisdictione utantur; & qui post sententias ecclesiasticas, ad Curias laicales recurrunt, & procurant inhibitiones, atque mandata poenalia contra iudices ecclesiasticos, ne valeant decernere, exequi &c. Huic excommunicationi obnoxii quoque sunt consilium, & favorem praebentes.

XXI. §. 17. Excommunicatione irretiuntur illi omnes qui iurisdictionem, redditus, fructus, ad Sedem apostolicam, & ad quascumque personas ecclesiasticas attinentes usurpant, sequestrant sine legitima facultate.

XXII. §. 18. Excommunicantur illi omnes qui potestate laicali cuiuscumque dignitatis decimas, collectas, talia, & alia onera per se, vel per alios directe, vel indirecte Clericis, vel bonis ipsorum imponunt, aut exigunt, vel curant ut talia onera Ecclesiasticis imponantur, aut auxilium, favorem, consilium &c. praebent.

XXIII. §. 19. Excommunicantur omnes saeculares magistratus, iudices, notarii, scribae, qui se in causis capitalibus interponunt contra personas ecclesiasticas, processus formando, in exilium agendo, capiēdo, proferendo sententias contra illas, aut exequendo.

XXIV. §. 20. & ultimo excommunicantur qui invadunt, destruunt, occupant terras Romanae Ecclesiae subiectas, quive supremam iurisdictionem exercent, perturbant, retinent, vexant in dictis terris, ut in alma Urbe, in regno Siciliae, in insulis Sardiniae, Corsicae, Ducatus Beneventi &c.

XXV. Paucis perstrinxi omnes excommunicationes in hac celebri bulla contentas, quae omnes Romanae Sedi sunt reservatae. Alicubi tamen, saltem quantum ad omnia, usus huiusce bullae non obtinet.

C A P U T I I I.

De suspensione, eiusque effectibus, atque de depositione, & degradatione.

I. Quæst. I. Quid, & quotuplex sit suspensio? Resp. Suspensionis nomine in iure canonico intelligitur cuiusvis officii, & dignitatis usus, & exercitii privatio; iuxta quam significationem valde amplam Officialia, Priores, Abbatissae suspenduntur ab officio. Suspensio presse accepta, prout in praesenti, describitur communiter hoc pacto: Est censura ecclesiastica, per quam Clericus privatur usu officii, aut beneficii. Appellatur censura, ut distinguatur ab ea prohibitionem qua Sacerdos aliquando interdicitur

a Confessario, ne celebret, quia indignus &c. Clericus solus positus in definitione non laicus, subiectus est huic censuræ.

II. Dividitur hæc suspensio in eam quæ solum est ab officio, & in aliam quæ solum est a beneficio, & in eam quæ est ab utroque, quæ in totum seu totalis nuncupari solet. Insuper alia est a iure, alia ab homine, ut est omnis censura. Nomine officii intelligitur omnis potestas spiritualis, sive Ordinis, sive iurisdictionis, sive administrationis ecclesiasticæ. Beneficii vero nomine venit ius perpetuum ad ecclesiasticos proventus, vi spiritualis tituli percipiendos. Dividitur suspensio ex parte temporis in temporalem, & perpetuam. Temporalis est ad mensē, ad annum, ad biennium &c. Perpetua nulla duratione limitatur. Suspensio partialis subdividitur in plures alias partiales. Nam Sacerdos interdum suspenditur a sola Missæ celebratione, aliquando a munere audiendi confessiones, aliquando simpliciter ab Ordine. Episcopus suspendi potest a collatione aut solius tonsuræ, aut presbyteratus, aut ab Ordine absolute. Similiter in beneficio aliquando quis suspenditur a quotidianis distributionibus, aut a dimidia fructuum parte: & idem fieri in iurisdictione potest.

III. Ad formam suspensionis nulla in iure designata verba sunt; sed illa usurpantur quæ Superioris voluntatem manifestent. Idcirco hæc verba, *Qui hoc fecerit, suspendatur*, significant suspensionem ferendam. Contra, hæc alia, *Suspenditur, maneat ipso facto suspensus*, prohibent suspensionem latae sententiæ. Communiter in scriptis ferri suspensio debet, & causa in specie exprimi ob quam fertur. Praecedat etiam monitio oportet, sine qua suspensio est irrita. Hæc quando Superior prohibet subdito verbis ne celebret, non est suspensio proprie dicta, sed mera poena; secus, si in scriptis suspensionem ferat. Hoc tamen non ira verum est, ut aliquando non possit solo verbo vera suspensionis censura ferri. Nam in aliqua Religione obtinere consuetudo potest ut verbo, & non scripto suspensio feratur. Quare circumstantiæ, & delicti enormitas spectandæ sunt.

IV. Quæst. II. Quodnam peccatum sit suspensionem violare? Resp. Absolute peccatum mortale est suspensionem infringere. Hæc qui suspensus a iurisdictione excommunicationem infligit, eligit, dispensat, absolvit &c. peccat letaliter, nisi materię parvitas excuset. Suspensus vero ab Ordine, præter peccatum mortale, contrahit irregularitatem. Actus tamen

tamen exerciti a suspenso validi sunt, quamquam illiciti, si sint actus Ordinis, & non iurisdictionis: quoniam illi sunt actus consequentes Ordinis characterem, quos irritare Ecclesia nequit. Qui vero suspensus a iurisdictione est, & sit vitandus, tunc actus iurisdictionis irritè exercet: quia suspensio iurisdictionis est illius actualis privatio. Suspensus ab Ordine eo ipso non est a iurisdictione suspensus; ut communis sententia docet.

V. Quæst. III. An suspensus ab officio sit suspensus a beneficio, aut e contrario? Resp. Communiter Auctores docent, suspensionem a beneficio non esse suspensionem ab officio. Quamobrem suspensus a beneficio celebrare, & alia divina officia recitare potest, immo tenetur: quia poena non eximit ab onere: & quamquam officium sit propter beneficium, in supplicium tamen delicti potest reus privari fructibus beneficii, manente onere inserendi Ecclesiae. Disputant vero in utramque partem Auctores, utrum qui absolute suspensus ab officio est, sit eo ipso suspensus a beneficio. Adfirmant plures, præsertim si suspensio sit ob crimen gravissimum in perpetuum, ut cum Parochus homicida suspenditur. Communis tamen, & probabilior sententia defendit, suspensionem ab officio, sive a iure, sive ab homine, sive ob crimen gravissimum, non manere propterea suspensionem a beneficio, sed posse fructus percipere per se, vel per suum vicarium. Quandoquidem in iure suspensio ab officio diversa est a suspensione a beneficio. Ergo si iudex suspendere ab utroque velit, ambo exprimere debet. Neque enim leges poenales extendi ultra proprium sensum debent.

VI. Quæst. IV. Quinam sunt effectus suspensionis ab officio, a iurisdictione, a beneficio? Resp. Suspensus ab officio per suspensionem absolutam, & simpliciter latam, manet, ne communiter Auctores docent, quos citant, & sequuntur Salmantic. c. v. punct. 2. n. 23. privatus omni Ordinis usu, & iurisdictionis, & quocumque ministerio quod a solo Clerico exerceri potest. Quamobrem nequit sacramenta administrare, nec celebrare, nec excommunicare, nec absolvere, nec indulgentias impetiri, nec ad confessiones alios adprobare, nec Pontificalia exercere, nec alia peragere ministeria quæ ab Ordine pendunt. Quia, inquiunt communiter Auctores, suspensio ab officio absolute & simpliciter prolata totum prohibet. Sed officium Ordinis, & omne id quod eidem annexum est, & officium iurisdictionis, & quidquid illi annexum est, &

coniungitur cum illo, nomine officii veniunt, & sunt veluti partes ex quibus totum coalescit. Ergo hoc ipso quod quis absolute & absque ulla limitatione suspenditur ab officio, manet ab exercitio & Ordinis, & iurisdictionis suspensus. Ita docent laudari Salmanticenses cum multis aliis, quos ibidem citant. Certum tamen est, quod si suspendatur ab Ordine tantum, non sit suspensus a iurisdictione; ut in *Suppl. g. xxii. art. 3. S. Th.* docet his verbis. *Si enim sit suspensus ab Ordine tantum, tunc non potest ea quæ sunt Ordinis, sed potest ea quæ sunt iurisdictionis; & e contra, si sit suspensus a iurisdictione, & non ab Ordine, non potest ea quæ sunt iurisdictionis, sed potest ea quæ sunt Ordinis; si autem ab utroque, tunc neutrum potest.* Omnia vero ministeria quæ a Clerico non pendunt, exercere valet, etiamsi absolute suspensus sit.

VII. Suspensio a iurisdictione absolute lata privat omni usu spiritualis iurisdictionis, & actu Ordinis, qui exerceri absque iurisdictione nequit; ut collatio Ordinis, & absolutio sacramentalis. Potest vero sic suspensus celebrare, ministrare sacramenta alia, nisi tamen ea ex officio administret ut Parochus: quia tunc actum iurisdictionis exerceret, quia privatus est. Si suspensio sit a determinata parte iurisdictionis, non privat altera parte; ut si Parochus sit suspensus ab excipiendis confessionibus, potest celebrare, & alia sacramenta ministrare: quia, ut aiunt, limitata causa limitatum producit effectum, & exceptio unius firmat regulam in contrarium. E contrario, cui prohibitus est actus, prohibentur etiam ea sine quibus exerceri actus nequit.

VIII. Suspensio Ordinis absolute, & simpliciter lata privat omni actu cuiuscumque Ordinis tam maioris, quam minoris: quia propositio indefinita in materia morali æquivaleret universali. Similiter qui suspensus simpliciter est a collatione Ordinum, nullum Ordinem conferre potest. Utrum vero suspensus ab Ordine inferiori suspensus a superiore Ordine sit, dissident Theologi: plures adfirmant, & plures negant. Sed decisio hæc pendet ab examine ipsius formulæ suspensionis. Qui suspensus a beneficio est, beneficio non privatur, quod iure possidet, sed privatur perceptione omnium proventuum: & inter fructus beneficii eiusdem administratio computatur. Quare suspensus a beneficio œconomus assignandus est. Qui plura beneficia possidet, & crimen perpetrat, cui annexa sit suspensio absolute, & simpliciter talis, manet ne omnium beneficiorum

ci orum fructibus privatus? Variæ sunt Aucto-
rum opiniones. Verum disputationes istæ su-
perflue mihi videntur, cum vera resolutio
pendeat a sententia Superioris, qui aut om-
nium beneficiorum, aut alicuius tantum fru-
ctibus, privare potest; sicut uno, & non al-
tero, aut omnibus simul beneficiis privare
Beneficiarium valet.

IX. Quæst. V. *Quam ob causam ferri sus-
pensionis potest?* Respond. Quæ supra dixi de
causis ob quas ferri censuræ generatim possunt,
inserviunt etiam pro ferenda suspensione. Qua-
re suspensio ferri nequit pro peccato veniali,
omnibus circumstantiis spectatis tali: quia gra-
vis poena infligi ob levem culpam nequit.
Suspensio tamen poenalis levis, ut suspensio
partialis ad lucrandas una aut altera vice di-
stributiones, potest, ut multi docent, pro
veniali culpa infligi: quia tunc culpæ levi
respondet poena levis.

X. Quæst. VI. *Quis ferre suspensionem va-
let?* Resp. Omnes illi qui possunt excommu-
nicare, possunt suspendere; & e contrario qui
possunt suspendere, valent excommunicare.
Vide ergo quæ dixi supra de illis qui possunt
censuras ferre.

XI. Quæst. VII. *Quinam sunt censuræ
suspensionis obnoxii?* Respond. Soli Clerici,
aut prima saltem tonsura insigniti suspensioni
obnoxii sunt. Censuræ quæ feruntur in iure
generaliter contra Clericos, non comprehendunt,
ut communiter Auctores docent, Car-
dinales, & Episcopos; includunt vero tam
seculares, quam regulares, prima saltem ton-
sura insignitos; nisi peculiariter ad solos sæ-
culares Clericos restringantur.

XII. Quæst. VIII. *An suspensio ferri in
communitatem valeat?* Respond. Sententia ad-
firmans communis est. Suspensio enim privat
ministeriis, & officiis, quæ attinent ad bonum
commune, quæque exerceri a communitate
valent. Ergo suspendi directe communitas
valet, & indirecte eiusdem membra, usque-
dum partes talis communitatis remanent. Non
afficit tamen distributive singulas personas
quantum ad eorum particularia ministeria, sed
solum secundum quod unum corpus consti-
tuunt, & secundum officia, & ministeria illis
communia. Quando vero fertur in commu-
nitatem, & singulas personas ob culpam par-
ticularem membrorum, non comprehendit
innocentes, sed illos tantum qui sunt crimi-
nis rei.

XIII. Quæst. IX. *An suspensio ferri pro
culpa aliena possit?* Resp. Plures negant ali-
quem suspendi posse propter culpam aliam:

quia nemo puniri iure valet ob alterius de-
lictum. Alii distinguunt. Si suspensio feratur
pro culpa certæ & determinatæ personæ,
nequit infligi innocenti, talis culpæ experti.
Si vero feratur ob delictum quod communita-
tem afficit, tunc suspendi, sicut & interdici,
etiam innocentes possunt: quia suspensio non
privat bonis spiritualibus, sicut excommunica-
tio, sed functionibus per se ad bonum com-
mune pertinentibus. Quare sicut interdictum,
quod ob delictum principalium communitatis
Rectorum imponitur, singulos communitatis
afficit, sic suspensio ob eandem causam im-
posita omnes communitatis suspensionis perso-
nas includit, usque dum membra talis com-
munitatis extant. Advvertunt tamen huiusce
sententiæ Auctores, hanc respectu singulorum
communitatis non esse censuram in rigore ac-
ceptam, cuius violatio pariat irregularitatem,
sed esse quamdam inhabilitatem ad exercen-
dos actus a quibus suspenduntur.

XIV. Quæst. X. *Quomodo suspensio im-
pediri possit?* Resp. Impediri suspensio potest
per legitimam appellationem, congruo tem-
pore interpositam; ut supra de appellatione
a censuris dictum est. Debet tamen appella-
tio ipsam suspensionem præcedere, ut eam
impediat, si sit suspensio ab officio, & ingressu
Ecclesiæ; ut habetur c. *Is qui* xx. de sent.
excom. in VI. Quæcumque vero alia suspen-
sio per subsequenter appellationem impeditur.

XV. Quæst. XI. *Quis absolvere a suspen-
sione possit?* Resp. a suspensione lata ab ho-
mine contra aliquem nominatim solus absol-
vere potest qui illum tulit, vel eius successor,
vel superior; ut dictum est supra de absolu-
tione a censuris in communi. Si sit lata a
iure, & non reservata, absolvere Ordinarius
suspensio valet, aut eius Vicarius. Possit quo-
que Episcopum absolvere subditos suos a sus-
pensione reservata Papæ, si proveniat ex de-
licto occulto, & non sit ad forum conten-
tiosum deducta, adfirmant plures, atque adeo
etiam Mendicantes privilegiatos.

XVI. Quando suspensio est lata ad tem-
pus determinatum, puta ad mensem, cum
sit pura poena vindicativa, elapso tempore
cessat sine absolutione: & idem Auctores
dicunt de suspensione lata, donec satisfacta
pars fuerit: qua satisfacta, sine nova abso-
lutione cessat suspensio: secus dicunt de ex-
communicatione.

XVII. Quæst. XII. *Quid significant depo-
sicio, & degradatio?* Resp. Sæpe pro eodem
accipitur depositio, & degradatio; unam ta-
men ab altera Auctores distinguunt, & de-
posi-

positionem simplicem his describere verbis so-
lent: *Est poena privans Clericum officio, &
beneficio in perpetuum iure ordinario irremissi-
biliter.* Degradationem dividunt in verbalem,
& realem. Illa est poena ecclesiastica qua
Clericus in perpetuum privatur omni officio,
ac beneficio clericali, retento solo privilegio ca-
nonis, & fori. Realis vero degradatio tunc
dicitur, quando Clericus primo verbaliter de-
gradatus, certa solemnitate expoliatur omnibus
vestibus, ac insigniis clericalibus, omnique pri-
vilegio clericali. Hanc degradationem realem
appellant executionem degradationis verbalis;
unam tamen distinguunt ab altera. Nam de-
gradatio verbalis, seu depositio non privat pri-
vilegio canonis & fori; sicut per degradationem
realem eodem privilegio spoliatur Clericus, &
transit sub potestatem brachii sæcularis. Ob-
stringitur tamen Clericus, sive verbali, sive rea-
li degradatione confixus, recitare horas cano-
nicas, si erat in sacris constitutus; nec matri-
monium sive licite, sive valide contrahere
potest.

XVIII. Degradatio verbalis olim fiebat
ob adulterium, furtum, homicidium, &
alia graviora crimina. Iuxta hodiernam Ec-
clesiæ disciplinam atrociora dumtaxat crimi-
na degradatione plectuntur, ut homicidium
voluntarium, stuprum, adulterium, quæ
iure civili capitali supplicio plectenda sunt.
Crimina in iure canonico expressa, ob quæ
degradatione reali Clericus puniri debeat, sunt
heresis, falsificatio Literarum apostolicarum,
sodomia, conspiratio in proprium Episcopum,
accedente incorrigibilitate. Plura dici possent
de solemnitate in degradatione reali servanda,
& de dispensatione ab eadem degradatione.
Verum ad institutum meum hæc nihil attinent.

CAPUT IV.

De interdicto, & cessatione a divinis.

I. Quæst. I. *Quid, & quotuplex sit
interdictum?* Resp. Interdictum est
censura ecclesiastica, qua prohibentur
omnia divina officia, & nonnullorum sacra-
mentorum administratio, & ecclesiastica sepul-
tura. Dividitur primo in locale, & persona-
le: illud locum, illud personas afficit. Mix-
tum vero dicitur, quando locus simul & in-
colæ interduntur. Interdictum tum locale,
tum personale rursus dividitur in generale,
& speciale. Illud est, quando interdicitur re-
gnum, aut provincia, aut diocesis, aut civi-
tas, oppidum, aut villa. Interdictum ge-
nerale personale est, quando fertur in corpus

politicum propriis legibus moderatum, & si-
mul indirecte in omnes personas constantes
talem communitatem. Utrum vero interdi-
ctum latum in familiam Magnatis, sit gene-
rale personale, an secus, dissident Auctores.
Sed dissidium hoc leve est. Interdictum perso-
nale speciale est quod in personas determinatas,
ut in Iacobum, Andream, Antonium &c.
fertur. Quando tamen fertur a iure, vel ab
homine in quoscumque qui tale delictum com-
miserint, non requirit ut eorum nomina ma-
nifestentur: quemadmodum notum est. Hoc
interdictum personale speciale dividunt in to-
tale, quod omnes effectus interdicti continet;
& in parziale, quod aliquos dumtaxat com-
prehendit. Interdictum locale non semper
includit interdictum personale, nec vicissim.
Quamobrem ob interdictum populi, non cen-
sentur interdictæ Ecclesiæ, aut parochiæ il-
lius: quia in iure hæc interdicta sunt diversæ
speciei.

II. Quæst. II. *Quinam tenentur observare
interdictum locale?* Respond. Omnes incolæ
tam laici, quam ecclesiastici, etiam Regu-
lares: quia interdictum est in tali loco divi-
na officia celebrare. Quare Prælati ipse
(excepto summo Pontifice) qui interdictum
locale fert, eiusdem observationi obnoxii est.
Quando autem civitas interdicta est per in-
terdictum generale locale, omnes Ecclesiæ ei-
usdem civitatis, etiam Regularium, subiectæ
interdicto sunt, & omnes personæ quæ sunt
eiusdem civitatis membra. Et quamquam
plures sint innocentes, tamen interdicto ob-
noxii sunt, non ut innocentes, sed ut partes
dictæ civitatis. Excipiuntur tamen Episcopi,
qui sub generali interdicto non comprehen-
duntur, nisi illorum fiat mentio expressa.
Infantes quoque, & amentes exempti iudi-
cantur. Istorum tamen cadavera sepulturæ ec-
clesiasticæ tradi nequeunt: quia Clerici,
qui eadem sepelire deberent, interdicti sunt.
Innocentes, si alio abeant, ubi non est inter-
dictum, ibique figant domicilium, liberi ab
interdicto evadunt. Similiter peregrinos ex-
terosque ab interdicto liberant Auctores plures,
etiam si per multum tempus in civitate interdi-
cta commorentur: quia licet ad leges civi-
tatis teneantur, non tamen ad illas quæ affi-
ciunt personas singulares, quatenus sunt par-
tes talis populi; ut reipsa afficit interdictum
generale personale. Interdicto vero populo
non est interdictus Clerus, nec interdicto
Clero est interdictus populus. Quoniam no-
mine Cleri non venit populus, nec nomine
populi intelligitur Clerus. Interdicto Clero ali-

alicuius civitatis, omnes eiusdem Clerici, qui privilegio fori & canonis fruuntur, interdicti sunt. Sacerdotes vero qui domicilium habent in tali civitate, sed non beneficium, nec officium, non essent interdicti: quia non constituunt unum corpus, seu non sunt membra talis Cleri.

III. Quæst. III. *Quisnam ferre interdictum valet?* Resp. Qui habent potestatem ferendi censuras, valent quoque interdictum ferre: de illis autem qui ferre censuras valent, dictum est supra. Prælati Religionum, quamvis ferre interdictum personale possint, non tamen locale, quo suas Ecclesias interdicant, nisi haberent in plebem iurisdictionem.

IV. Quæst. IV. *Quam ob causam ferri interdictum valet?* Resp. Requiritur culpa, ut dictum est supra de censuris in communi. Interdictum generale locale & personale potest ferri ob culpam etiam alienam, communitatis, vel Rectorum eiusdem, sub quo comprehenduntur etiam innocentes, ut alias dictum est. Interdictum generale personale, vel locale, sive generale, sive speciale sit, nequit ferri ob culpam alicuius particularis, sed imponi solum potest ob culpam vel communitatis, vel Rectoris, aut Principis, vel Prælati. Interdictum vero personale speciale infligi ob culpam alienam etiam capitis nequit; sed solum ob delictum illius personæ quæ interdicto plectitur. Fervet controversia inter Auctores, num infligi interdictum personale speciale queat ob culpam venialem. Alii adfirmant de interdicto lato a iure; alii negant. Omnes tamen conveniunt, interdictum latum ab homine requirere culpam mortalem.

V. Maior difficultas est, utrum ferri interdictum licite & valide possit ob damnum aliquod temporale, ut ob culpam communitatis, aut eiusdem Rectoris in non solvendo are alieno. Communis opinio est, interdictum, sive locale generale, sive generale personale, imponi non posse ob debitum pecuniarium; immo neque interdictum locale speciale; bene vero interdictum speciale personale ob dictam causam imponi posse aiunt.

VI. Quæst. V. *Quinam sunt interdicti effectus?* Resp. Tres sunt effectus interdicti. 1. prohibitio celebrationis, & auditionis divinorum officiorum. 2. privatio aliquorum sacramentorum. 3. privatio sepulturæ ecclesiasticæ.

VII. Nomine divinorum officiorum intelliguntur Missæ, horæ canonicæ, & aliæ preces solemniter celebratæ, benedictiones nuptiarum, aquæ, olei, chrismatismatis &c. omnis

functio ab Ecclesia in cultum Dei ordinata. Hæc omnia prohibentur in loco communi, vel in loco ad id specialiter deputato; secus privatim, & in loco non deputato ad divina officia celebranda. Similiter conciones habere licitum est. Immo ex iure novo Bonifacii VIII. in cap. *Alma mater* de sent. excom. in VI. omnes Clerici, & Regulares tempore interdicti generalis localis possunt quotidie Missas celebrare, divina officia peragere in quibuscumque Ecclesiis, & Monasteriis, quatuor adiectis conditionibus. 1. *Ut voce submissa*, idest sine cantu. 2. *Ianuis clausis*, ita tamen ut volentibus egredi exitus pateat. Quare ostiarius collocandus erit, qui prohibeat interdictos ingredi, & privilegiatos exire permittat. 3. *Non pulsatis campanis*, quia populus interdictus non vocandus, sed arcendus est ab Ecclesia. 4. *Exclusis interdictis & excommunicatis*. In quatuor tamen festivitibus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B. Mariæ Virginis possunt divina officia solemniter celebrari, ianuis apertis, alta voce, pulsatis campanis. Interdicti tamen altari appropinquare non debent, qui causam interdicto dederunt. Quod privilegium extendit Martinus V. ad festum Corporis Christi, & Eugenius IV. ad eiusdem octavam. Regulares fruuntur privilegio concessio ab Eugenio IV. ut plures referunt, admittendi ad divina officia famulos, procuratores Monasterii, & operarios.

VIII. Quæst. VI. *Quenam sacramenta prohibentur ministrari tempore interdicti?* Resp. Prohibetur administratio activa, & receptio passiva quorundam sacramentorum. Excipitur tamen baptismus, qui administrari potest consueto Ecclesiæ ritu, exclusis tamen personis interdictis, quæ, nisi in casu necessitatis, baptizare non possunt. Sacramentum quoque confirmationis administrari valet, & confici chrisma etiam in loco interdicto. Neque sacramentum matrimonii cadit sub hac prohibitione iuxta permultos, sed celebrari potest a persona etiam specialiter, ne dum generaliter interdicta. Sacramentum poenitentiae conferri potest omnibus, etiam sanis, exceptis excommunicatis, & illis qui causam interdicto dederunt, atque iis qui præbuerunt auxilium, consilium, vel favorem ad patrandum delictum ob quod interdictum latum est.

IX. Tempore interdicti neque Eucharistia, neque Ordo, neque extrema unctio administrari valent. In mortis tamen articulo dæteri Eucharistia ad infirmos etiam personaliter interdictos potest. An vero Clerici qui celebrare

brave tempore interdicti non valent, possint more laicorum recipere Eucharistiam, multi negant, & plures adfirmant. In hoc consulendus Superior est. Extremam quoque unctio nem administrari infirmis qui nequeunt alia recipere sacramenta, posse, adfirmant plures.

X. Quæst. VII. *Quibus prohibetur tempore interdicti ecclesiastica sepultura?* Resp. Omne interdictum, sive locale, sive personale, privat omnes ecclesiastica sepultura. Si tamen interdictum locale sit, personæ quæ non dederunt causam interdicto, nec sunt nominatim denunciatae, sepeliri in loco sacro non interdicto valent. In loco vero sacro interdicto neque amentes, neque infantes sepeliri licite possunt: quoniam impedimentum est ex parte loci, licet non ex parte cadaverum. Controversa est inter Auctores, num in festis solemnibus, in quibus ex privilegio, *Alma mater*, suspenditur interdictum, possint laici his diebus morientes sepeliri in loco sacro. Adfirmant plures; sed sententia negans probabilior est.

XI. Quæst. VIII. *Quodnam peccatum pervertent, & quas poenas incurram violantes interdictum?* Resp. Peccant mortaliter, quia violant præceptum Ecclesiæ in re gravi. Clerici vero interdicti exercentes actum proprium Ordinis ultra peccatum mortale, sunt irregulares. Domini temporales qui cogent Clericos ad publice celebranda divina officia in loco interdicto, nisi iusta causa interveniret, incurrerent excommunicationem reservatam summo Pontifici. Hanc censuram quoque contraherent interdicti, qui admoniti non exirent ab Ecclesia. Item Religiosi, etiam exempti, interdictum violantes contrahunt ipso facto excommunicationem maiorem, quando interdictum servatur in Ecclesia matrice, vel in parochiali loco in quo ipsi habitant; ut habetur in *Clem. 1. de sent. excom.* Qui interdictos sepeliunt scienter in loco sacro extra casus exceptos, incurrunt excommunicationem Episcopo reservatam.

XII. Quæst. IX. *Quid intelligitur per interdictum ab ingressu Ecclesiæ?* Resp. Intelligitur privatio exercitii Ordinis sacri, & sepulturæ in ipsa, eiusque cœmeterio, & privatio audiendi divina officia in Ecclesia. Alii qui tamen contendunt, non esse prohibitam receptionem sacramentorum in Ecclesia. Verum si prohibitus est Ecclesiæ ingressus, multo magis videtur vetita sacramentorum receptio. Ceterum, ad hoc quod attinet, consulendus Episcopus est.

XIII. Quæst. X. *Quis ab interdicto absolvere potest?* Resp. Notandum est, interdictum latum ad tempus, aut sub conditione, cessare elapso tempore, vel conditione impleta, sine absolutione; secus interdictum absolute latum. Quando interdictum latum a iure est, potest Pontifex summus suspendere effectus interdicti, quin illud tollat. Interdictum ad tempus auferre potest qui illud tulit. Quando interdictum est locale, etiam si locus, puta Ecclesia, dispenseretur, non propterea cassat interdictum; idcirco in tali fundo non possunt cadavera sepeliri. Latum vero interdictum contra communitatem, si hæc dissolvatur, cessat respectu innocentum. Ab interdicto autem locali, aut generali personali, lato a iure, & non reservato, absolvere Episcopus potest: quia hoc ipso quod non sit reservatum, relinquitur illius potestati. Si interdictum latum sit ab homine, ille qui tulit, potest ab eodem absolvere, non vero aliquis inferior; ut dictum est de absolutione a censuris in communi. Quare Episcopus nequit absolvere ab interdicto lato a summo Pontifice. Plures docent ab interdicto personali particulari non reservato posse absolvere quemlibet Confessarium approbatum.

XIV. Quæst. XI. *Quid sit cessatio a divinis, & quinam illius effectus?* Resp. Est prohibitio imposita Clericis, ut sub poena peccati mortalis cessent a celebratione divinorum officiorum, & ab administratione sacramentorum, excepto necessitatis casu, abstineant. Non est tamen censura, nec poena; sed mera prohibitio facta ab Ecclesia ob gravissimum moerorem, conceptum ex gravi aliqua iniuria contra divinum cultum, aut Ecclesiam ipsam. Quare hæc non fit nisi propter gravissimum delictum publicum contra commune bonum Ecclesiæ, aut adversus eius communitatem, contumacia accedente. Sequentes conditiones concurrere debent, ut iuste fiat. 1. ut in prohibente sit legitima potestas. 2. ut causa sit evidens, & gravis, & proportionata. 3. ut evidenter constet causam esse datam. 4. Hæc causa exprimi iuridice debet. 5. Intimari parti debet. 6. Pars roganda est, an velit satisfacere. 7. ut maior pars Capituli iudicet cessationem esse inducendam. 8. ut, posita cessatione, utraque pars coram Pontifice causam cessationis disceptet. 9. ut, quando Capitula congregantur pro ferenda cessatione, omnes vocentur qui habent vocem. Hæc conditiones colliguntur ex c. *Si canonici* 11. & ex c. *Quamvis* VIII. de officio ordinarii in VI. Si vero non Capitula, sed Prælati indicat cessationem a divinis, præfatæ conditiones

omnes non requiruntur, sed tantum sex priores. Solum qui habent episcopalem, aut illi similem iurisdictionem; ferre hanc cessationem valent, seu qui ferre possunt interdictum. Similiter tollere illam valent qui eam ferre possunt, aut illorum vel successores, vel superiores, ut dictum est de liberatione a censuris.

CAPUT V.

De irregularitate in communi.

I. Quæst. I. Quid sit irregularitas? Resp. Est impedimentum canonicum, quo vir baptizatus primo & directe interdicitur a susceptione Ordinum, & secundario ab eorum usu. Vocatur impedimentum, & non poena, ut distinguatur a censura, quæ culpam supponit. Canonicum significat irregularitatem non a iure vel naturali, vel divino, sed a solo iure ecclesiastico latam esse: atque adeo nulla irregularitas est ab homine, sed omnia a iure. Quare ignorantia, & peccatum mortale, quæ iure naturali impediunt susceptionem & usum Ordinum, non inducunt irregularitatem propriam dictam, quæ per dispensationem auferitur. Vir baptizatus significat neque mulierem, neque infidelem subiacere irregularitati. Ultimæ particulae distinguunt irregularitatem a ceteris aliis censuris. Nam per excommunicationem directe & primario fideles privantur communicatione aliorum fidelium, per interdictum divinis officiis, per suspensionem functionibus Ordinis; per irregularitatem vero Ecclesia primario & directe cavet ne fidelis consecratur minister, & secundario ne in susceptis Ordinibus ministret. Per accidens autem est quod irregularitas, quam Sacerdos contrahit, impediatur solum ne susceptos Ordines exerceat. Iuxta communio-

riorem, & probabiliorem opinionem irregularitas impedit quoque tonsuræ susceptionem.

II. Quæst. II. Quinam sunt irregularitatis effectus? Resp. Tres sunt irregularitatis effectus. 1. Impedit Ordinum, & primæ tonsuræ susceptionem. 2. Privat Ordinum omnium usum, si sit totalis, quorundam vero, si sit partialis. 3. Inhabilem reddit ad quodlibet beneficium recipiendum, si sit totalis: nam si sit partialis, plures contendunt per eam non impediri receptionem beneficii, cuius munia obire irregularis potest; ut docet Suar. disp. xl. sec. 2. n. 40. Nomine autem beneficii veniunt etiam dignitates ecclesiasticæ. Irregularitas tamen quæ supervenit beneficio iam obtento, non inducit eiusdem privationem, sed solum privari per sententiam iudicis tali beneficio

possunt qui illud possident. Irregularitas quæ beneficii adeptionem præcedit, inhabilem efficit ad exercitium iurisdictionis ordinariæ tali beneficio annexæ: quia hæc iurisdictionis fundatur in beneficio, ad quod inhabilis est irregularis. Iurisdictionis vero delegatæ, quæ beneficio non est annexa, capacem illum esse plures docent. Irregularitas autem quæ supervenit beneficio obtento, sicut non privat beneficio, sic non privat iurisdictione ordinariæ, quæ sine usu Ordinis exerceri valet. Ideo non potest irregularis Beneficiarius administrare sacramenta poenitentiae, benedicere nuptias; at potest Parochus irregularis, usque dum non privatur beneficio, delegare ad sacramenta suis parochianis administranda.

III. Gravis controversia est inter Auctores, num collatio beneficii facta irregulari non modo sit illicita, sed etiam irrita & nulla. Plures defendunt esse quidem illicitam, sed simul validam. Permulti contra negant esse validam; & hæc opinio tutior, & etiam probabilior videtur; non interest eam discutere, cum ad forum pertineat. Trid. sess. xxii. cap. iv. de ref. hæc statuit. Nec aliis in posterum fiat provisio nisi iis qui iam aetatem, & ceteras habilitates integre habere dignoscantur: aliter irrita sit provisio. Irregularis inhabilis est ad beneficium; ergo irrita est collatio beneficii illi facta. Nec est quod reponas, Concilium loqui de inhabilitate proficiscente ex iure naturali, & divino, secus de inhabilitate proveniente ex irregularitate: quia gratis hoc, & absque fundamento asseritur.

IV. Quæst. III. Quotuplex sit irregularitas? Resp. Duo sunt irregularitatum genera: alterum ex defectu, ex delicto alterum. Irregularitates ex defectu novem numerantur. 1. ex defectu animæ. 2. ex defectu corporis. 3. ex defectu natalium. 4. ex defectu ætatis. 5. ex defectu libertatis. 6. ex defectu obligationis. 7. ex defectu sacramenti. 8. ex defectu bonæ famæ. 9. ex defectu lenitatis.

V. Irregularitas ex delicto octuplex est. 1. ex homicidio voluntario iniusto. 2. ex iniusta, & voluntaria mutilatione. 3. ex homicidio, aut mutilatione casuali. 4. ex repetitione, seu iteratione baptismi. 5. ex violatione censurarum. 6. ex indigna receptione, vel administratione Ordinum. 7. ex apostasia a fide, vel hæresi externa. 8. ex delicto cui annexa est infamia.

VI. Dividitur etiam irregularitas in totalem & partialem. Totalis privat omni Ordine suscipiendo, & exercitio Ordinis suscepti; ut est illa quæ contrahitur ex homicidio. Partia-

tialis privat aliquo tantum Ordinis exercitio; ut si Sacerdoti pollex præcidatur, is non potest sacrificare, potest tamen confessiones audire. Et si Diacono præcidatur pollex, inhabilis est ad Sacerdotium, non tamen ad Diaconi officium.

VII. Delictum ob quod irregularitas contrahitur, debet esse peccatum mortale. Poena enim gravissima, qualis est irregularitas, contrahi non potest nisi ob gravem culpam, & quidem exteriorem: interior quippe non sufficit. Quare si quis voluntatem habeat occidendi, aliaque crimina committendi, si eam non exequatur, irregularitatem non incurrit. In controversiam solum adducitur, num propter delictum omnino occultum contrahi irregularitas possit. Et primo ob homicidium occultum contrahi irregularitatem, certum est ex Tridentino sess. xxiv. c. vi. ubi facultas Episcopis conceditur dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto contractis, illa excepta quæ ex homicidio incurritur. Ubi advertunt Auctores, hoc intelligendum esse de delictis quæ uni, vel alteri sunt nota, quæque in iudicio probari valeant, non tamen probata sunt, vel deducta ad forum contentiosum. Hæc enim occulta per accidens sunt, inquitur. Disputant ergo de delictis penitus occultis, quæ nullo modo probari possunt: puta, si quis excommunicatus celebret, nemine sciente, num iste incurrat irregularitatem in foro conscientiae, cum in foro exteriori non sit irregularis. Distinguunt duo genera delictorum, quibus annexa est irregularitas. Alia enim sunt delicta quibus irregularitas per accidens adiuncta est, ratione nempe enormitatis, notorietatis, infamiae: quæ si fuerint occulta, non inducunt irregularitatem. Alia sunt delicta, quibus per se irregularitas annexa est; ut iteratio baptismi, violatio censuræ per exercitium sacri Ordinis. De his disputant, an si penitus occulta sint, pariant irregularitatem. Negant plures, gravesque Auctores. Verum sententia affirmans, communior, & probabilior est, quæ colligitur ex Tridentino loc. cit.

VIII. Quæst. IV. Quanam excusare possunt ab incurrenda irregularitate ex delicto? Resp. Ea omnia quæ excusant a peccato mortali, ut ignorantia, inadvertentia, inconsideratio, metus gravis, materiæ parvitas &c. excusant etiam ab irregularitate ex delicto. Utrum autem dubium excuset ab irregularitate, dissident Theologi. Duplex dubium, iuris, & facti. Illud est, quando lex canonica ita obscura est, ut de ea dubitent peritiores. Istud

est, quando quis dubitat, num posuerit talem actionem. Plures docent in dubio sive iuris, sive facti, neminem se debere reputare irregularem in foro conscientiae. Alii idem docent in dubio iuris; sed quantum ad dubium facti dissident. Salmanticenses n. 45. cum aliis defendunt in dubio facti in materia de homicidio quemlibet debere reputari ut irregularem: ut si dubitaret, an sua actione homicinem occidisset; an consilio, vel mandato auxilium præbuerit &c. Secus vero in dubiis de quocumque alio facto præter homicidium. Hanc secundam opinionis partem falsam reputo. Nam cap. ad Audientiam, tit. de homicidio hæc habentur. Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit iniungere Presbytero memorato ut in sacris Ordinibus non ministret: ubi Innocentius III. hæc adiecit. Quod si discerni non possit, an ex actu interierit, in hoc dubio tamquam homicida debet haberi Sacerdos, & si forte homicida non sit, a sacerdotali officio abstinere debet; cum in hoc casu cessare sit tutius quam temere celebrare, pro eo quod in altero nullum, in reliquo vero magnum periculum timeatur.

IX. In utroque canone sermo habetur de dubio in materia homicidii, quia dubium propositum reipsa homicidam spectabat. Verum ratio quæ Pontifex utitur, generalis est. Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem. Nulla hic distinctio dubii, sive facti, sive iuris, sive in materia homicidii, sive in quacumque alia materia; sed regula indefinita, atque adeo generalis statuitur, tamquam extra controversiam posita, quod in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem. Ergo quoties dubium probabile est, utrumque solidis rationibus nixum (si enim leve est, ut merus scrupulus contemni debet) sive iuris sit, sive facti in quacumque materia semitam eligere debemus tutiorem.

X. Quæst. V. An irregularitas ex delicto tollatur per baptismum, professionem religiosam, & per dispensationem? Resp. Irregularitas ex defectu auferitur per cessationem causæ, ut infra dicemus. Irregularitas vero ex delicto primo cessat per baptismum: quamvis enim ante baptismum, ut supra dictum est, nulla irregularitas proprie dicta contrahatur; tamen quia remanere fundamentum potest, ut, suscepto baptismum, irregularitas confurgat, ideo dicitur omnem irregularitatem per baptismum deleri: quia delictum patratum sit oportet post baptismum, ut irregularitas contrahatur.

XI. Irregularitatem quoque cessare per professionem religiosam affirmat communis sen-

tentia, quamvis alii doceant professionem religiosam non seipsa tollere irregularitatem, sed fundamentum præbere, ut per dispensationem auferatur. Porro Prælatos habere privilegia relaxandi omnes irregularitates concessa a Martino V. a Paulo III. a Sixto IV. testantur Salmanticenses n. 59. ex relatione plurium Auctorum. Vera ne sint hæc privilegia, penitus ignoro: nec his Auctoribus fidem adhibeo, quia nullum documentum promunt.

XII. Ultimus modus auferendi irregularitatem est dispensatio, qua omnes irregularitates tollere summus Pontifex potest, iusta existente causa. Qui pluribus irregularitatibus diversæ rationis irretitus est, omnes exprimere tenetur. Si sint plures eiusdem rationis, ut si quis pluries excommunicatus ministraverit, non tenetur singulas numerare iuxta Suarez, Salmanticenses, & alios, sed fat est ut significet pluries se has irregularitates contraxisse.

XIII. Præter summum Pontificem Episcopi possunt, ut iam indicavi, ex Concilii Tridentini concessione, dispensare subditos suos ab omnibus irregularitatibus ex delicto occulto, & quæ non sunt ad forum contentiosum deductæ, excepta irregularitate ex homicidio. Prælati quoque regulares ex concessione S. Pii V. cuius verba supra dedi, & cuius bullam, quæ est 13. authenticam, & non revocatum dixi, possunt in irregularitatibus cum suis subditis, non secus ac Episcopi, dispensare. Immo hanc facultatem ad omnes Confessarios regulares extendunt plures, ita ut isti valeant dispensare cum secularibus in irregularitatibus, quemadmodum Episcopi, & allegant bullam 9. Sixti IV. quam confirmasse aiunt Iulium III. Sed videndum, an revera data sit hæc facultas in præfata bulla.

C A P U T V I.

De irregularitatibus ex delicto.

I. **Q**uest. I. *Quid requiritur ut quis contrahat irregularitatem ex homicidio iniusto, & directe voluntario?* Resp. Homicidium directe voluntarium dicitur quod committitur per directam voluntatem occidendi, vel quando causa directe intenditur, unde necessario mors sequatur; ut si vulnus mortiferum infligatur, si venenum propinetur, si remedium efficax ad abortum porrigatur. Qui causas deliberate ponit, voluntarius homicida dicitur. Hinc sequitur, cum qui occidit inavorem, excelsendo moderamen

in culpa tutelæ, non incurere irregularitatem homicidii directe voluntarii, sed casualis; & idem dicendum de illo qui leviter vulnerare vellet, & graviter vulnerat præter intentionem, aut mandare servo ut leviter læderet, & is graviter vulneraret; quamvis incureret irregularitatem homicidii casualis indirecte voliti. Requiritur vero ut mors sequatur, ut dicta irregularitas contrahatur. Quare si quis letaliter vulnerat, propinaret venenum mortale, & mors non sequeretur, irregularitatem non contraheret; sicut nec mandans, nec consulens &c. Addunt Salmanticenses c. VIII. n. 4. eum quem post letale vulnus, aut veneni mortiferi propinationem, delicti peniteret, non incurere irregularitatem in foro conscientiæ. Sed hanc opinionem supra reieci ut improbabilem.

II. **Q**uest. II. *Qui subito & inopinante in repentina rixa occidit hominem, incurrit ne irregularitatem hanc ex delicto, summo Pontifici reservatam?* Resp. Negant. Rodriguez, Avila, Perez, Antonius a Spiritu sancto, & alii, quos citant, & sequuntur Salmanticenses n. 6. Sed probabilior opinio adfirmat, quia in ipsa repentina ira potest quis voluntarie, & libere velle homicidium. Hanc vero irregularitatem ex homicidio voluntario incurrit præter executores, immandantes, consulentes, consentientes, & cooperantes. Si mandatarius initio repudiaverit mandatum, aut consilium, ipso mandante, vel consulente conscio, & postea illud resumat, mandante inscio, & exequatur homicidium, omnes incurrit irregularitatem, inquit Salmanticenses numer. 8. cum aliis, nempe mandatarius, mandans, vel consulens: quia etiam illi moraliter concurrunt ad homicidium. Si mandatarius, aut qui consilium de occidendo accepit, occidatur, mandans, vel consulens non incurrit hanc irregularitatis speciem, nisi præviderit probabiliter occidendum mandatarium. Qui consentiunt in homicidium, gratia ipsorum factum, hanc contrahunt irregularitatem; secus, si factum non sit in illorum gratiam. Si Petrus occidat Iacobum in gratiam Pauli absentis & inscii, quamvis Paulus ratum habeat tale homicidium, non incurrit hanc irregularitatem: quia ratihabitio non efficit ut Paulus influxerit in homicidium commissum a Petro.

III. **Q**uest. III. *Quis potest ab hac irregularitate homicidii directe dispensare?* Resp. Pontificem summum dispensare posse omnes fatentur, ex gravissima tamen, & singularissima causa ob indecentiam summam quam tale

tale delictum præfert, habetque cum statu ecclesiastico. Ab hac irregularitate nequeunt Episcopi dispensare, etiam si occultum omnino sit homicidium istud; ut expresse statutum a Trid. est *sess. xxiv. cap. vi. & sess. xiv. cap. vii. de ref.* Prælatos regulares posse cum suis subditis dispensare ab hac irregularitate, sive ante, sive post professionem commissum homicidium sit, dummodo sit occultum, docent Salmanticenses n. 17. & plures Auctores citant allegantes privilegia concessa a Martino V. a S. Pio V. a Sixto V. Verum suspecta hæc privilegia mihi sunt. Si vel ipse summus Pontifex, ut omnes fatentur, non nisi perraro, & ex gravissima causa dispensare debet ab hac irregularitate adeo adversa statui ecclesiastico, præsumi vix potest, Pontifices summos concessisse Regularibus dictam facultatem, quam Tridentinum negavit Episcopis. Utcumque sit, numquam ego assentirem ut Prælati regularis dispensaret in irregularitate contracta ex homicidio voluntario, præsertim ante ingressum Religionis patrato. Aptus ne homicida ad Religionem profitendam? Utrique enormius est post professionem homicidium. At, cum expelli amplius homicida nequeat, si post multos severæ poenitentiae annos argumenta veræ conversionis exhiberet, tum in controversiam verum posset, num esset cum eo dispensandum.

IV. **Q**uest. IV. *Quando contrahatur irregularitas ob voluntariam mutilationem membrorum?* Resp. Contrahitur hæc irregularitas, quando mutilatur aliquod corporis membrum. Membrum autem corporis est pars corporis quæ habet distinctum & peculiare officium ab aliis corporis partibus, ut oculus ad videndum, pes ad ambulandum, auris ad audiendum &c. Aliqui contendunt non requiri distinctum, sed sufficere officium coniunctum cum aliis: adeoque sufficere ad incurrendam irregularitatem abscindere digitos pedis, vel manus, excutere dentes &c. Sed hæc opinio communiter reiecitur. Communis enim sententia est, ad hanc irregularitatem contrahendam necessariam esse amputationem partis quæ distinctum & proprium officium habeat, ut oculus, manus, pes, auris, nasus, lingua, membrum virile, testiculi. Qui aliquam ex his partibus abscinderet, irregularis fieret; secus qui digitos amputaret, dentes excuteret, nasum, si remaneret odoratus, aurem exteriorem præcideret, si maneret auditus. Quoniam hæc non habent proprium officium distinctum, sed sunt ornamenta, & præsidia, quibus aut maxillæ cibum mandant, aut

manus operantur, aut nasus odoratum, aut cartilago auditum ornant, & tumentur: si vero sensus perirent, irregularis amputator fieret. Similiter qui mulieri mamillam, aut mamillas abscinderet, irregularis fieret. Sermo semper est de mutilatione iniusta, & iniuriola, non de chirurgica, & medica.

V. Qui sibi ipsi aliquem digitum, aut partem ex ira amputaret, aut turpiter deformaret, fieret irregularis; quamquam irregularis non fieret, si hæc in alio ageret; ut habetur *cap. Quidem de Presbytero tit. de corpore vitiatis.* Quoniam ius maiorem malitiam agnoscit in illo qui in seipso, quam in eo qui in alio talia ageret. Qui mulierem, aut virum sterilem efficeret, quamvis homicida reputetur *cap. Si aliquis, tit. de homicidio*, non tamen fieret irregularis; neque qui membrum aliquod corporis debilitatum & ineptum redderet ad munus suum exercendum. Fieret vero irregularis qui membrum ita debilitatum amputaret. Si tamen membrum ita debilitatum esset, ut omnino siccum, & mortuum remaneret, tunc iuxta probabiliorum opinionem irregularitas contraheretur: e contrario qui illud membrum mortuum amputaret, irregularis non evaderet.

VI. In hac irregularitate dispensare possunt etiam Episcopi, si occulta sit: quia licet mutilatio assimiletur homicidio, non est tamen homicidium. Et ideo cum Tridentinum subtrahat Episcopis facultatem dispensandi solum in irregularitate ex homicidio voluntario, non intertur eos non posse super hac irregularitate dispensare. Hanc quoque facultatem habent Prælati regulares.

VII. **Q**uest. V. *Quando non contrahitur irregularitas ex homicidio, & mutilatione casuali?* Resp. Homicidium casuale illud est quod præter intentionem occisoris tum directam, tum indirectam accidit: tunc sicut occisor immunis ab omni culpa, ita & ab irregularitate est: & idem est de mutilatione. Aliud homicidium casuale, mixtum ex voluntario, & involuntario, nuncupatur; ut si quis poneret actionem, unde probabiliter timeret consequi aut homicidium, aut mutilationem: & tunc qui talem actionem, puta ebrietatem, poneret, cum tali prævisione, irregularis fieret. Si vero non prævideret, nec teneretur prævidere, irregularitatem non incurreret. Qui opus licitum facit, & omnem diligentiam adhibet ne homicidium, vel mutilatio sequatur; tum non fieret irregularis etiam si homicidium, vel mutilatio accideret. Dixi, qui opus licitum & bonum operatur:

quia si actio illa aliquo modo influeret, seu induceret homicidium, aut mutilationem, iam non esset bona, nec licita. Si tamen negligens esset in præcavendo effectu, tunc indirecte vellet homicidium, & sic fieret irregularis, nisi negligentia esset levis, aut levissima. Hinc si magister discipulum, aut pater filium percuteret, & leviter tantum, non graviter excederet, irregularis non fieret; etiam si mors, aut mutilatio præter intentionem contingeret. Idem dicendum de eo qui in equo feroci equitaret, si contingeret pueri occisio; aut de pulsante campanas, si caderet tintinnabulum, quod hominem occideret; aut de custode leonis, vel alterius feræ frangentis vincula, & devorantis hominem. Quando hæc, & similia contingunt absque negligentia culpabili, nulla contrahitur irregularitas. Similiter medicus non fit irregularis, si absque eius culpabili negligentia infirmus moriatur. Neque Clerici, aut Monachi, qui artem medicam, aut chirurgicam absque incisione, vel adustione exercent. Similiter qui dant infirmo remedium bona fide ad infirmitatem curandam, qui eum revolvunt &c. non fiunt irregulares, etiam si mors sequatur.

VIII. Qui dat operam rei illicitæ, unde mors oritur, fit irregularis: si vero operam det rei quæ sit illicita, non quia periculosa ad mortem, sed ex alio capite, tunc non fit irregularis, nisi sit graviter negligens: ut si Monachus equitaret contra regulam, & puerum occideret præter intentionem; si quis tempore interdicti pulsaret campanam, quæ cadens occideret hominem &c. Plures contendunt, dantes operam rei illicitæ ex se periculosa non incurere irregularitatem, quando ita est periculosa, ut eius eventus per diligentiam multoties impediri possit. Adfirmant vero incurri, si ita opus prohibendum sit, ut raro exerceri queat quin effectus sequatur. Sed eiusmodi distinctiones pro praxi arbitrariæ sunt, & futiles. Idcirco dicendum, quod quoties opus ita periculosum est, ut iuxta communem existimationem effectum inducat, contrahatur irregularitas: quia eo ipso quod libere quis exerceat opus periculosum prohibitum, se exponit periculo occidendi, aut mutilandi.

IX. Qui ex iustitia tenetur impedire occisionem, aut mutilationem, si id omittat per culpam mortalem contra iustitiam, fit iuxta probabiliorum sententiam irregularis. Quia qui omittit defendere illum quem ex iustitia tenebatur defendere, est verus homicida: moraliter enim, licet non physice, concurrat ad

talem mortem. Secus qui tantum ex caritate tenetur. Ab hac irregularitate dispensare illi valent quos indicavi supra num. 6.

X. Quæst. VI. Quando contrahatur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione causa defensionis contra iniustum invasorem? Resp. Qui iniustum invasorem occidit, excedendo mortaliter modum inculpatæ tutelæ, fit irregularis; puta, si posset se defendere fuga, clamore, mutilatione, & occidat: secus qui occidit servando modum inculpatæ tutelæ; quamvis olim opposita doctrina obtinuerit. At eiusmodi pendent a iure positivo. Et in Clement. Si furiosus de homicidio statutum est, istos defensores cum moderamine inculpatæ tutelæ non contrahere irregularitatem: quia si moderamen observant, culpam non perpetrant, & sine culpa non contrahitur irregularitas ex delicto. Verum quis in praxi securus esse potest, se servasse hoc moderamen, se non habuisse intentionem occidendi, sed tantum se defendendi? Et quia hæc in praxi vix discerni queant; ideo antiqui tenebant talem incurere irregularitatem ob occisionem invasoris; etiam si non appareat excessisse moderamen inculpatæ tutelæ. Verum ad non incurendam irregularitatem sat est canones declarasse, eam non incurri ab eiusmodi defensore.

XI. Excusantur quoque ab hac irregularitate qui ad evitandum grave vulnus, ab invasore attentatum, se defendunt cum moderamine inculpatæ tutelæ. Secus dicendum, si vulnus quod timetur, esset leve. Quare nimis laxa est opinio quam docent Salmanticenses tract. x. cap. VIII. punct. 4. n. 46. „An vero si vulnus in facie timeatur, quamvis leve, sed quod deformitatem induceret, sufficiat ad excusandum ab irregularitate occisionem, aliqui ex his Auctoribus affirmant; alii negant, Parum interest quod unum vel alterum dicatur. Parum interest quod unum, vel alterum dicatur de occidendo homine, iuste, aut iniuste? Nam si invasus iuste occideret, planum est illum non incurere irregularitatem; si vero iniuste, certum est eandem illum incurere.

XII. Quid, si invasor sit in peccato mortali? Incurreret ne irregularitatem invasus, si occidat cum moderamine inculpatæ tutelæ? Negat communis sententia: quia tum non peccat: ergo nec irregularitatem contrahit. Nec est, inquit, quod opponas, quemlibet debere propriam vitam postponere salutis spirituali aeternæ proximi sui. Quia respondent, id verum esse, quando proximus est in extre-

extrema necessitate salutis spiritualis; ut si videres innocentem decipi ab hæretico, cum tuæ vitæ periculo eum liberare ab errore deberes. At invasor non est in extrema suæ aeternæ salutis necessitate, cum libere possit ab invasione desistere. Accedit quod etiam invasus est in aeternæ suæ salutis discrimine, si occidatur, quæ præferri alterius salutis debet. Si tamen esset in gratia, posset ex caritate permittere sui occisionem, ut aeternæ proximi salutis consulere.

XIII. Quando autem liceat prævenire offensorem, & quomodo, vix definiti a me potest. Illud est certum, defensionem non reparare offensam, seu vulnus præteritum, sed futurum: ideo tunc videtur licita præventio excusans & a culpa, & ab irregularitate, quando nulla alia via, neque fuga, neque precibus, neque clamore declinari mors, aut grave vulnus potest.

XIV. Quæst. VII. Qui verbis, aut facto provocat invasorem, incurrit ne irregularitatem, si invasus occidat? Resp. Quis adulterium perpetrat, aut furatur: ut se defendat a marito, a domino invasore, occidit maritum, dominum &c. Negant plures hunc defensorem incurere irregularitatem. Verum sententia adfirmans vera est: quia fur, adulter, & similes dant operam rei illicitæ, & natura sua periculosa, & inducenti occisionem furis, adulteri &c. Ergo homicidium patratum a furæ, adultero &c. se defendente, est voluntarium in causa: idemque dicendum de eo qui alapa alium percuteret, aut verbis iniuriolis alios provocaret. Quoniam licet defensio semper sit licita; tamen quando quis ponit voluntarie causam ex qua sequitur homicidium, hoc homicidium est voluntarium in causa: ideoque incurrit irregularitatem qui causam illicitam, & periculosam ponit.

XV. Quæst. VIII. Qui potest mortem evitare, incurrit ne irregularitatem, si omittendo fugam occidat invasorem? Respondeo. Sententia adfirmans vera est; & opposita damnata in prop. 30. Innocentii XI. Fas est viro honorato occidere invasorem &c. Nonnulli Probabilitate vanis distinctionibus huiusce thesisi damnationem eludere tentant. Hæc scribunt Salmanticenses tr. x. c. VIII. punct. 4. n. 52. „Sed nos cum hac distinctione, ne ad difficultatem respondemus, & positionem damnatam, prout ad nos attinet, explicamus. Quid si fuga nec periculosa est, nec ignominiosa aggresso, irregularitatem incurret aggressorem occiden-

do, si fugiendo potest suum damnum evitare: quia in hoc casu fas non est &c. ut inquit Pontifex. Si vero sit ignominiosa illi, ut si vir nobilis, aut miles esset, quibus indecorum est fugam capere, potest resistere invasori, & fas est illum occidere, non excedendo moderamen suæ inculpatæ tutelæ.

XVI. Verum, ut novum habeas plurimum Casuistarum laxitatis argumentum, ecce quæ ibidem scribunt iidem Salmanticenses n. 54. „Scimus autem Dianam, & Filliuc. tr. xx. cap. v. n. 133. asserere, quod, si Clerico, aut Religioso in aliquo esset fuga ignominiosa, posset se defendere, nec incurreret irregularitatem, si invasorem occidat: Et addit Leander tr. II. disp. XII. qu. xxxviii. quod Clerici, aut Religiosi regulariter, & absolute nullo modo tenentur fugere, ut evitent conatum iniuste invadentis; ideoque si occidant, defendendo se, non fieri irregulares: quia regulariter loquendo fuga in ipsis inveniri non potest, quæ aut indecora non sit, aut damnosa, aut periculosa. Scimus etiam Filliucium n. 135. sentisse, quod etiam ille qui causam sua culpa invasori dedit, si non prævidet damnum futurum, posset invasori resistere, absque eo quod incurreret irregularitatem, eum occidendo, tamen si fugiendo se liberare posset. Scimus etiam Fagund. & ex illo Leandrum tr. II. disp. XII. q. xxxvi. dixisse, nobiles aut milites, qui etiam absque nota fugere possent, posse licite evadenti resistere: quia ex se fuga nobilibus semper ignominiosa est, & per accidens est quod in tali casu non sequatur, & addit idem Leander pluribus citatis q. xxxvii. quod etiam homines ignobiles, aut mechanici, qui fugam sine periculo possent capere, licite invasori resistunt, nec fiunt irregulares occidendo: quia omni generi personarum fugere est infamia, quam omnes vitare tenentur.

XVII. Hæc ex Salmanticensibus rescribere volui, ut semper luculentius appareat, quam sit putida, & inaudita impostura illa quam nonnulli fabulatores apud imperitum vulgus disseminant, me truncatas, & minus sincere transcribere laxas quorundam Casuistarum opiniones. Numquid dicturi sunt, Salmanticenses minus sincere, aut fraudulenter narrare præfata laxitatis paradoxa, quæ tamen omnia nec ipsi probant? Sed ex iisdem illa rescribere volui, ut ora iis obtruerem qui omnia casualitica commenta propugnare gloriæ sibi vertunt. Porro si citati Doctores moderni

derni cum aliis non paucis defendere non sunt veriti, & ignobiles, & mechanicos, & Religiosos ipsos, qui vel consilia evangelica profitentur, non debere fugam arripere, ut evitent homicidia, quia omni generi personarum fugere est infamia, quam omnes vitare tenentur; sed posse resistendo occidere homines: si, inquam, hæc antievangelica laxitatis commenta vulgare ausi sunt, & tam evidenter contradicere Evangelio clamanti Luc. vi. Et qui te percutit in maxillam, præbe & alteram: quisque colligat, quam maiori libertate & facilitate laxaverint, attemperaverint, perturbaverint alias leges, quæ non sunt adeo luculentæ, & manifestæ.

XVIII. Quæst. IX. Ex cuius sacramenti iteratione incurritur irregularitas? Resp. Ex iteratione baptismi, & non confirmationis. Ideo enim Ecclesia statuit hoc impedimentum contrahi ab iterantibus baptismi, ut reprimeret Donatistarum, & aliorum rebaptizantium hæresim, quæ multo tempore Ecclesiam turbavit, ut alibi dictum est. Præterea baptismus est quædam regeneratio spiritualis, quæ semel tantum fieri debet. Hanc irregularitatem contrahunt etiam rebaptizantes. Hæc irregularitas impedit ascensum ad alios Ordines, non in susceptis ministrare; ut communis opinio docet. Ad hanc tamen irregularitatem contrahendam requirunt plures rebaptizationem solemnem, nec sufficere aiunt privatam, & occultam. Qui rebaptizanti ministrant, qui ab hæretico extra necessitatis casum baptismum recipiunt, qui baptismum usque ad mortis periculum voluntarie differunt, irregulares fiunt. Ab hac irregularitate occulta posse Episcopum dispensare, docent plures.

XIX. Quæst. X. Quam ex violatione censurarum irregularitatem contrahant? Resp. Qui maiori excommunicatione irretiti, qui suspensi, qui interdicti personaliter, aut in loco interdicto actum maioris Ordinis exercent, irregulares fiunt. Qui autem suspensus ab uno Ordine, alterius Ordinis a quo non est suspensus, exercet officium, non fit irregularis. Ad hanc irregularitatem contrahendam requiritur quod quis sciat se censura esse irretitum, & actum Ordinis scienter exercent.

XX. Ab hac irregularitate occulta posse dispensare Episcopum ex concessione Tridentini sess. xxiv. cap. vi. communis sententia docet. Prælatos vero regulares posse toties quoties dispensare cum suis subditis in hac irregularitate, etiam si publica sit, docent Sayrus, Candidus, Bordonius, Antonius a Spiritu sancto, & alii, quos citant, & sequuntur Sal-

manticenses num. 72. Et quantum ad irregularitatem contractam ob violationem censuræ, puta suspensionis, quam ipsi tulerunt, non est in controversiam vocandum. Sicut enim absolvere a censura ab ipsis lata, ita dispensare in irregularitate ex violatione talis censuræ contracta possunt, ut mihi videtur.

XXI. Quæst. XI. Quando contrahatur irregularitas ob illegitimam Ordinum susceptionem? Resp. Qui furtive sacros Ordines suscipit, puta qui absque Episcopi examine, & approbatione eosdem recipit, qui eodem die plures Ordines, quorum unus sit sacer, absque dispensatione suscipit, qui post matrimonium contractum, etiam ante consummationem Ordinem sacrum recipit, renitente uxore, irregularitatem incurrunt. Similiter irregulares fiunt Clerici qui usurpant Ordinem sacrum, quem non habent, ministrantes in eo scienter, & solemni ritu.

XXII. Quæst. XII. An contrahatur irregularitas ex delicto cui annexa infamia est? Resp. Plura sunt delicta quibus annexa infamia est, ut sunt in Clericis homicidium, perjurium cum falso testimonio in iudicio, hæresis, sodomia, simonia: quæ crimina, si notoria sunt, inducunt irregularitatem. Hæresis eo ipso quod publica sit, facti infamiam parit, & inducit irregularitatem vi iuris communis. In Gallis, ut notat Habert, hæretici conversi non habentur irregulares. Infamia alia iuris est, alia facti. Infamia iuris illa dicitur quæ per ius canonicum, aut civile contrahitur. Verum non vacat in præsentia varias istius infamiae species dispicere. Merito irregulares habentur, & inepti ad sacrum ministerium qui famam proprii nominis obscuratam habent; cum hoc summopere statum clericalem Deo sacratum, qui puritatem, & splendorem spirare natura sua debet, dedecet. Inquit enim I. Timoth. iii. S. Paulus: Oportet illum habere bonam testimonium ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.

XXIII. Infamia facti ea est quæ oritur ex delicto, propter quod aliquis apud sapientes prudentesque viros male audit. Ex officio quoque contrahitur infamia, & irregularitas; ut histriones, qui ob turpes, & obscenas, indignasque representationes infames sunt; ut ex cap. Desimus iv. quæst. i. & ex l. i. & 2. de his qui notantur infamia. Plures quoque officia carnificum, licetorum, macelliariorum habere annexam infamiam docent. Negat vero Cailropalaus punct. 20. num. 6. cum aliis officia ista in iure notari infamia. Verum in

com-

communi hominum existimatione præfata officia plurima laborant infamia.

XXIV. Irregularitas quæ oritur ex infamia delicti personalis, aufertur per emendationem, quæ sit ita notoria ac factum quod infamiam peperit. Iuris vero infamia non tollitur per emendationem, sed per dispensationem. Ab hac autem irregularitate dispensare summus Pontifex potest ob causam iustam. Item Episcopus dispensare potest non ut infames ad sacros Ordines admittantur, sed ut in sacris Ordinibus susceptis administrant, si delicta minora sint adulterio. Infamia vero quæ per iudicis decretum inducta fuit, per eiusdem, aut Superioris dispensationem auferri potest. Prælatos vero regulares posse cum suis subditis dispensare ab hac irregularitate, sive ante, sive post Religionis ingressum contracta, docent communiter Auctores.

CAPUT VII.

De irregularitatibus ex defectu.

I. Quæst. I. Quenam sunt irregularitates ex defectu animæ? Resp. Tres numerari defectus animæ solent, qui irregularitatem inducunt, nempe defectus rationis, scientiæ, & fidei. Pueri ante usum rationis excluduntur a sacris Ordinibus: item amentes, furiosi, enegumeni, seu arreptitii, lunatici, epileptici, qui morbo comitiali, seu caduco ita inopinato corripiuntur, ut continuo sensibus destituti cadant. Enegumeni, lunatici, & epileptici, si per annum probati, inveniuntur a vexationibus dæmonis, & morbo liberati, poterunt Episcopi iudicio in susceptis Ordinibus ministrare. Presbytero tamen celebranti Sacerdos alius assistere debet, qui supplere, si defectus contingeret, valeat. Ad superiores vero Ordines isti promoveri non debent ex cap. Maritum dist. xxxiii. & ex cap. Clerici.

II. Scientiæ defectus est impedimentum Ordinum suscipiendorum, a quo nec summus Pontifex dispensare valet. Ineptitudo quippe ad propria Ordinis officia obeunda sua natura impedit & exercitium, & susceptionem talis Ordinis; ut habetur c. Illiteratus dist. xxxvi. Hoc tamen impedimentum non est perpetuum, sed indultria, & studio auferri saepe valet.

III. Irregulares defectu fidei sunt filii hæreticorum. Parentes enim ex delicto irregulares dicuntur. Ubique tamen hoc impedimentum non viget. Neophyti quoque irregulares habentur. Appellantur neophyti, qui recens ab idololatria, a Iudaismo, & Mahu-

metismo ad fidem conversi sunt. Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli, inquit S. Paulus I. Timot. iii.

IV. Quæst. II. Quinam sunt corporis defectus irregularitatem parientes? Resp. Primis Ecclesiæ sæculis defectus qui non essent ex delicto, non inducebant irregularitatem, ut ex can. lxxxvi. Apostolorum colligitur. Quia tunc cicatrices, vulnera, oculi amissio, propter Christum tolerata, splendida erant Clericorum ornamenta; & sanctitas animæ corporis vitia tegebat.

V. Posterioribus sæculis, refrigerante caritate, quatuor corporis defectus inducunt irregularitatem. Primus est defectus membrorum corporis. Cui deest brachium, manus; & Presbytero destituito duobus digitis cum medietate palmæ, si digiti sunt pollex, & index, celebrare non permittitur; ut habetur cap. Exposuisti tit. de corpore vitatis, & cap. Presbyterum, tit. de Clerico agrotante. Idem dicunt de Presbytero, ita manibus tremulis laborante, ut sit effusionis calicis periculum; & de eo qui ita vinum fastidit, ut vomitui obnoxius sit. Item qui oculi sinistri lumine, qui auditu omnino carent, irregulares reputantur. Si tamen privatio auditus superveniat, non reputatur impedimentum; cum ministri auditio non sit necessaria. Similiter si oculus dexter tanto sit lumine præditus, ut defectum sinistri supplere valeat, impedimentum cessare, plures docent. Defectus qui pariunt notabilem deformitatem, inducunt irregularitatem. Quare carentes oculo, sive dextro, sive sinistro, naso, pede, vel habentes oculos nimis deformes, laborantes nimia corporis debilitate, gibba, lepra, morbo gallico, irregulares habentur. Hæc omnia tamen, cum plus & minus excipiant, iudicio Episcopi permittuntur. Occulta corporis vitia non inducunt irregularitatem. Eunuchi tamen, & hermaphroditi etiam occulti irregulares sunt.

VI. Quæst. III. Quinam sunt irregulares ex defectu natalium? Resp. Illegitimi omnes, sive nothi, sive spurii, sive incestuosi, sive sacrilegi, sunt irregulares in Ecclesia Latina post seculum ii. in detestationem sceleris patrum. Nati tamen ex matrimonio, bona fide in faciem Ecclesiæ contracto, sed ob aliquod impedimentum occultum irritum, non habentur irregulares; ut colligitur ex cap. Cum inter, tit. Qui sunt filii legitimi. Si vero matrimonium fide mala contractum esset, irregulares reputantur; ut habetur cap. Referente, tit. Qui filii sunt legitimi.

VII. Hæc irregularitas pluribus modis cessat.

fat. I. Tollitur per subsequens matrimonium, quando nempe fornicator uxorem duxit eam ex qua prolem suscepit. Si tamen adulter ducat in uxorem, mortua coniuge, mulierem, ex qua filios habuit, isti manebunt spurii & illegitimi; ut habetur cap. *Tanta*, tit. *Qui filii sint legitimi*. II. Aufertur per legitimatorem absolutam quantum ad effectus spirituales, & a Principe quantum ad effectus civiles. III. Per dispensationem, quam solus Pontifex summus concedere potest, ad Ordines maiores, & Prælaturas; ut colligitur ex cap. *Is qui*, tit. *de filiis Presbyterorum* in VI. ubi Pontifex concedit, ut Episcopi possint istos ad Ordines minores, & ad beneficia simplicia promovere. In hoc tamen decreto non comprehenditur *Canonicatus*: quia qui non est aptus ad maiores Ordines, non est habilis ad *Canonicatum*. Ergo cum Episcopus nequeat illegitimos promovere ad maiores Ordines, neque *Canonicatum* conferre illis valet. Et dispensatio quæ conceditur ad Ordines, non extenditur ad beneficia; nisi fiat de iisdem, eorumque natura expressa mentio. Falsa est opinio quam Salmanticenses cap. ix. nu. 51. ex Vasquez, Castropalao, Leandroque referunt, & sequuntur, nempe posse Episcopum promovere illegitimos ad beneficium simplex, cui annexa sit animarum cura. In citato siquidem canone expresse dicitur: *Beneficium cui cura non imminet animarum*. Aufertur IV. hoc impedimentum per professionem religiosam: quod privilegium, iure communi concessum, & revocatum a Sixto V. illud ad iuris communis terminos instauravit Gregorius XIII. quantum ad Ordines suscipiendos, non quantum ad Prælaturas. Docent Gregorium XIV. concessisse Generalibus ut cum suis Capitulis possint etiam in ordine ad Prælaturas super hoc dispensare.

VIII. Quæst. IV. *Quinam dicantur irregulares ex defectu libertatis, ætatis, & obligationis?* Resp. Mancipia, seu servi, usquedum in statu servitutis degunt, sunt irregulares: quia status servitutis dedecet statum ecclesiasticum. Si servus, sciente domino, & non contradicente, suscipiat Ordines, immo ipsam primam tonsuram, liber evadit saltem in iis quæ pugnant cum statu clericali. Si servus, nesciente domino, aut obliuente, suscipiat Ordines minores, peccat mortaliter, & manet servus. Si Episcopus, conscius servitutis, contra Ordines maiores, satisfacere domino tenetur; ut habetur cap. *Si servus*, dist. lvi.

IX. De defectu ætatis dictum est de sacra-

mento Ordinis. Obligatio reddendi rationem ob administrationem a Republica acceptam parit irregularitatem, usquedum reddita sit, & derelicta sint officia ob quæ talia ratiocinia & supputationes debentur. Si tamen idoneum fideiussorem, qui onus reddendæ rationis assumat, dederit, ordinari poterit.

X. Quæst. V. *Quid sit irregularitas ex defectu sacramenti?* Resp. Est illa quæ oritur ex bigamia; seu ex matrimonio pluries contracto. Bigamus enim, sive digamus dicitur qui plures uxores successively habuit, & cum eisdem matrimonium consummavit. Triplex distinguitur bigamia. Vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera tunc est, quando quis plures uxores legitime successively habuit. Hæc bigamia semper fuit impedimentum, ut habetur I. *Tim. III.* & ad *Tit. I.* ubi prohibetur ordinari Episcopos, Presbyteros, & Diaconos bigamos. Qui uxorem habuit, & fornicationem, ac adulterium patravit, non est irregularis: quia ex fornicatione, & adulterio non oritur bigamia. Si quis uxorem duxerit, & hæc ante consummatum matrimonium Religionem professus sit, & vir aliam uxorem ducat, non est bigamus. Similiter qui plures duxit uxores, & cum nulla ob impotentiam consummavit, non est bigamus, neque impedimentum contrahit; ut statuit Innocentius III. cap. *Debitum*, tit. *de bigamis non ordinandis*.

XI. Altera bigamiæ species vocatur interpretativa, quæ, licet vera non sit, ex iuris fictione talis nuncupatur. Hæc quatuor modis contrahitur. 1. quando quis duo matrimonia contrahit, alterum validum, aliud irritum. 2. quando duo matrimonia reipsa contrahit ambo irrita. 3. quando viduam, aut corruptam duxit. 4. quando virginem quidem sibi desponsavit, quæ tamen post nuptias adulteravit, & nihilominus post adulterium eandem cognovit. Dissident Auctores, num qui corruptam duxit, existimans bona fide esse virginem, fiat irregularis. Adfirmat probabilior opinio, quam S. Thomas in *Supplem. quæst. lxxvi. art. 3. ad 3.* defendit. *Ideo ille qui uxorem ducit corruptam, quam virginem credit, irregularis est eam cognoscens*. Quia irregularitas hæc, non ex delicto, sed ex defectu est. Quapropter irregularis quoque fit vir, si ignorans adulterium uxoris cum ea copulam habeat.

XII. Tertia bigamiæ species dicitur similitudinaria, illaque est quam quis contrahit, dum post solemnem professionem, vel post susceptum sacrum Ordinem, matrimonium

con-

contrahit, sive cum virgine, sive cum corrupta. Negant aliqui respectu Clerici contractus post susceptos sacros Ordines; sed probabilior sententia adfirmat.

XIII. Bigamia dicitur defectus sacramenti, quia non repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. Bigami irregulares reputantur tum propter incontinentiam, tum propter divisionem affectus, quem ab uxore defuncta in alteram transferunt, tum, & præcipue, propter defectum sacramenti.

XIV. Dispensare ab hoc impedimento posse summum Pontificem, docent communiter Auctores. Nequeunt vero Episcopi dispensare a bigamia ad Ordines sacros recipiendos, vel ad ministrandum in receptis, in casu quo bigamus ordinatus fuisset sive bona, sive mala fide, sive bigamia occulta sit, sive publica; posse vero illos dispensare, docent Auctores pro suscipiendis Ordinibus minoribus. Prælatos vero Religionum posse cum suis subditis dispensare in omni bigamia ex privilegio Sixti IV. & Pauli III. docent permulti. Sed præfata privilegia mihi suspecta sunt, sicut & alia, de quibus supra.

XV. Quæst. VI. *Quomodo contrahatur irregularitas ex defectu lenitatis?* Resp. Homo baptizatus qui voluntarie, & proxime concurrat ad proximi necem, aut mutilationem, quamvis iuste, fit irregularis ex defectu lenitatis, ut constat ex cap. *Si quis viduam*, dist. l. Irregularitas hæc contrahitur solum ab homine baptizato, cum irregularitas ex bigamia incurrarur etiam ab infideli bigamo. Irregularitatem ex defectu lenitatis incurrunt omnes qui aut physice, ut carnifices, aut moraliter influunt in necem, vel mutilationem, ut mandantes, consulentes, consentientes, aut non obstantes, cum ad id ex officio, & iustitia teneantur, ut magistratus, medici: quorum negligentia si innocentes pereant, sunt ipsi irregulares. Qui solum caritate astringuntur obviare, peccant, si omittant, at irregularitatem non incurrunt. Rursus ad contrahendam irregularitatem non sufficit concursus remotus ad necem, aut mutilationem. Quare non sunt irregulares armorum opifices, etiam si armis ab istis fabricatis aliqui abutantur ad occidendum, vel mutilandum. Qui vero venderent arma iis quos sciunt ad duellum paratos, & conficiendos, fierent irregulares: quia tum proxime illorum actio influeret. Proxime ergo concurrentes ad necem, aut mutilationem, ex defectu lenitatis sunt irregulares, ut iudices ferentes sententiam, assessores iudicum, promotores, fisca-

les, procuratores, satellites, comprehensores, accusatores, advocati, denunciatores, testes necessarii, & voluntarii, quando vi talium actionum reus occidatur. Qui autem testantur in favorem rei, vel testes sunt non necessarii, non fiunt irregulares. Clericus non potest cogi a iudice ut testetur in causa sanguinis contra reum; in eiusdem tamen favorem testari valet.

XVI. Domini temporales ecclesiastici, temporalem habentes iurisdictionem, possunt committere aliis causas sanguinis, quin fiant irregulares, vel admonere in communi, ut vigilent contra malefactores, eosque iuxta leges puniant, vel etiam in particulari, ut iudices iuxta leges: & iudices ecclesiastici dare possunt Clericos a se degradatos brachio seculari, præmissa supplicatione ut iudices benigne se habeant cum iisdem. Iudices ecclesiastici sine periculo irregularitatis ferunt leges continentis poenam mortis; quamvis reus vi talium legum occidatur. Clerici consulti a iudice, num tale delictum plectendum sit poena mortis, non fierent irregulares, aientes in communi illud delictum iuxta leges supplicio capitali esse puniendum. Similiter Confessarius negare absolutionem potest iudici nolenti poena mortis plectere reum quem iuxta leges tenetur tali supplicio punire: quia Confessarius intendit salutem iudicis poenitentis, non rei mortem. Immo si consulti a iudice Confessarii dicerent in singulari hunc latronem, hunc grassatorem iuxta leges occidendum esse, ex plurium sententia non fierent irregulares: tum quia isti non sunt ministri nominati in iure; tum quia isti consulunt iustitiam exequendam esse ad legum normam. Hoc est illorum munus, quod exercere possunt, & debent. Alii tamen adfirmant. Illud mihi certum est, posse & debere Confessarios iubere ut iustitia fiat, & leges bonum publicum spectantes serventur etiam in hoc aut illo casu particulari. Neque enim favendum est iniquorum contra societatem grassantium impunitati ob leves suspiciones deficiendi contra lenitatem. Observatio enim iuris naturalis, divini, & humani prævalere debet mero iuri positivo, præscripti lenitatis impedimentum, præsertim quod ex nullo delicto oriatur. Irregulares non fiunt qui detegunt malefactorem, qui clamant ad esse latrones poena mortis puniendos, nec fabri lignarii preparantes patibulum. Accusatores tum concurrunt proxime ad mortem, & fiunt irregulares, si accusent ad vindictam; secus, si petant satisfactionem; immo hanc peti-

petitionem Clerici ipsi facere possunt, ut statuitur cap. *Prelati*, tit. *de homicidio* in VI. ubi hæc habentur. *Prelatis, vel Clericis quibuscumque, qui de laicis suis malefactoribus querelam penes secularem iudicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cetero præsumantur, protestando expresse, quod ad vindictam, seu poenam sanguinis non intendunt, imputari non debet, quamvis alias in tali casu de iure debeat poena sanguinis irrogari. . . Alioquin si Prelati, aut Clerici, propter metum huiusmodi, quia iudex ad poenam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non audent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona deprædandi.* Similia statuit Innocentius III. cap. *Postulasti* extra *de homicidio voluntario*. Clericus igitur testari debet, se vindictam non intendere, sed damnis suis obicem apponere. Clerici accusantes de iniuriis illatis personis sunt irregulares, si mors, aut mutilatio sequatur; secus, si agatur de damnis sibi, aut propinquis suis, vel domesticis, vel Ecclesiæ illatis; dummodo mors, aut mutilatio, quæ prævidetur futura, sit iusta: hæc enim clausula semper intelligitur.

XVII. Qui pugnant in bello iusto ex auctoritate publica contra hostes, si propriis manibus occidant, vel mutilent, irregulares fiunt. Ceteri vero milites in tali bello iusto adstantes pugna, qui propriis manibus neminem occidunt, aut mutilant, non fiunt irregulares; ut communiter fatentur omnes. Si vero bellum sit iniustum, & aliquis in eo occidatur, aut mutiletur, omnes fiunt irregulares, etiam illi qui propria manu nec necaverint, nec mutilaverint; quia omnes concurrunt ad necem, vel mutilationem iniustam.

XVIII. Duces, milites, Clerici, alique in bello iusto consulentes, exhortantes, animantes milites, ut strenue se gerant in pugna, & in conflictu, non fiunt irregulares. Quare non sunt audiendi, inquit Habert, illi quos *expeditionarios* vocant, dum suadere conantur, nullo fundamento nisi propriæ cupiditatis, indigere dispensatione summi Pontificis quisquis tulerit arma in bello iusto.

XIX. Militem se defendentem in bello defensivo, vel etiam offensivo iusto, non fieri

irregularem, docent plures, etiam si occidat, dummodo servet moderamen inculpatæ tutelæ: quia hæc defensio est illi iusta, sicut & bellum. Porro qui se defendunt cum moderamine iustæ defensionis, excusantur ab irregularitate.

XX. Medici, & chirurgi, qui iuxta propriæ artis regulas membrum corporis humani truncant, non fiunt irregulares, ut dictum alias est; forent vero irregulares ex delicto, si contra artis regulas id agerent, aut si ob illorum negligentiam ægrotus interiret. In dubio, num adhibuerint necessariam diligentiam, se gerere debent ut irregulares. Neque fiunt irregulares qui adiuvant chirurgos, & medicos, secantes iuxta regulas artis partem corporis; cum exerceant actum non vindictæ, sed pietatis. Clerici, & Monachi exercentes artem medicam, & chirurgicam fiunt irregulares ex defectu lenitatis, ut supra dixi, si truncant aliquod membrum: quia prohibita illis sunt eiusmodi artes cum incisione, & adustione. Possunt tamen aperire venam ad minuendum sanguinem, quin fiant irregulares.

XXI. Ecclesia merito a sacris Ordinibus removet homines ob defectum lenitatis: quia mansuetudo, & lenitas est prerogativa, & character Sacerdotii Christi, qui tamquam agnus mansuetus venit in mundum a Patre missus. Quapropter improbavit *Luc. ix.* zelum nimis ardentem Ioannis, & Iacobi, qui Samaritanorum vindictam expetebant, inquit: *Nescitis, cuius spiritus estis.*

XXII. Communis sententia contra Dianam, Sa, & alios docet, Episcopos non posse dispensare in irregularitate proficiente ex defectu lenitatis, etiam si occulta sit: quia Tridentinum solum facultatem Episcopis concedit dispensandi in irregularitate occulta, proveniente ex delicto, excepto homicidio voluntario; secus in irregularitate ex defectu lenitatis. Plures contendunt, hanc facultatem dispensandi in irregularitate ex defectu lenitatis habere Prelatos regulares ex privilegio supra indicatis. At hæc privilegia mihi nota non sunt. Et hæc dicta sufficiant de censuris. Qui plura cupiunt, consulant Bonacinam, Sayrum, Suarez, & Canonistas, qui integra ipsa volumina de hoc argumento consularunt.

DE PECCATO IN COMMUNI, ET SIGILLATIM:
ITEM DE SEPTEM VITIIS CAPITALIBUS,
ET DE VIRTUTIBUS.

DISSERTATIO PRIMA.

DE PECCATIS GENERATIM.

PRÆLOQUIUM.

A Deo difficilis est peccatorum tractatio, ut vel ipse Regius Propheta *Psal. xviii.* exclamaverit: *Delicta quis intelligit?* Et tamen sicuti medicis morborum notitia magno opere necessaria est, ut congrua applicare remedia queant, ita animarum moderatores peccatorum accuratam cognitionem comparare sibi debent, qua valeant sacramentorum administratione conscientiarum vulnera curare. Plura quæ tractatum de vitiis & peccatis spectant, sparsim in hoc opere explicata sunt. Controversias de conscientia proxima morum regula, de advertentia necessaria ad peccandum, de ignorantia a peccato excusante, de peccato philosophico, aliisque istiusmodi, *Tom. II. Appar.* fuso calamo enucleatas invenies. Celebres disputationes de humanorum actuum moralitate, de voluntario directo, & indirecto, de libertate, de metu &c. *Tom. VI.* & alibi, occasione data, dispexi. Argumentum de vitiis & peccatis propriam sedem habere debuisset post tractatum de conscientia recta, erronea, dubia, & probabili. At cum alii tractatus tunc in manibus essent, omissum fuit: Porro, ne hæc nostra Christiana Theologia aliquo tractatu ad morum informationem necessario careret, huic ultimo Tomo inferere per modum appendix hunc de præfato argumento librum deliberavi. Ne vero actum agam, quæ alibi explanavi, non reducam in scenam, sed loca tantum indicabo, ubi legere illa poteris. Vitiis expositioni dissertatio de virtutibus succederet, & de beatitudinibus, quia huc tandem omnia studia, & conatus nostri tendere debent.

CAPUT I.

Vitii, & peccati notiones communes, & peculiare.

I. Vitii nomen a vitando arcessunt. Duplicem excipit significationem: alteram late acceptam, in quolibet defectu a regula naturali sitam: alteram presse spectatam pro morali recessu a rectæ rationis norma. Illa naturæ, aut artis, hæc morum vitia appellantur. Cum natura, vel artifex deficit a recta norma, improprie peccare dicitur contra peculiare naturæ, vel artis leges. Quando vero homo desciscit a rationis amissi, & legi æternæ adversatur, tunc vitium, & peccatum strictè acceptum committere perhibetur.

II. Vitium igitur seu peccatum in communi strictè acceptum describi potest, quod sit *perturbatio voluntaria nature rationalis in iis qua mores respiciunt*. Vitium, & peccatum promiscue accipi solent. Differunt tamen sicut actus, & habitus. Nam peccatum proprie est

actus malus moraliter; vitium vero prava dispositio suapte natura tendens & inclinans in officia moraliter mala. Vitium enim virtuti opponitur. Quoniam sicut virtus disponit animum secundum naturæ suæ convenientiam; ita vitium pervertit animum contra suæ naturæ regulas. Heinc S. Augustinus *Lib. III. de lib. arb. cap. xiv.* scribit: *Omne vitium eo ipso quod vitium est, contra naturam est. Si enim natura non nocet, nec vitium est. . . Nullius ergo rei rectè vituperatur vitium, nisi cuius natura laudatur.* Flagitia enormia, ut sodomia, bestialitas &c. dicuntur contra naturam: quia non modo rationali, sed & ipsi animalium generi adversantur; ut S. Augustinus inquit: *Vitium est hominis, quod est natura pecoris.* Peccatum peius vitio est: quia qui male agit, peior est illo qui solum est ad male agendum dispositus. Hæc omnia fusius *i. 2. quest. lxxi.* docet S. Thomas.

III. *Quest. I. Quenam sit peccati finis?* Resp. Hanc *Lib. XXII. contra Faustum cap. xxvii.*

xxvii. tradit S. Augustinus. Peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem aeternam. Quam definitionem i. 2. quest. lxxi. art. 6. adoptat S. Thomas, inquit: Augustinus in definitione peccati posuit duo. Unum quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dicitur: Dictum, vel factum, vel concupitum. Aliud autem quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, cum dicitur: Contra legem aeternam. Hæc Augustini finitionis verba dictum, factum, vel concupitum omnia concludunt peccata cordis, oris, & operis. Altera particula, contra legem aeternam, significat, omnia peccata, etiam quæ directe sunt contra humanas leges, aeternam Dei legem violare. Quoniam inquit Rom. iii. S. Paulus: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Et Christus Dominus Luc. x. ait: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. Heinc patet, quam laxa, & merito damnata sit hæc quorundam recentium Casuistarum doctrina: Lex humana non obligat in conscientia.

IV. Contra datam S. Augustini finitionem opponi solet, nec peccatum omissionis, nec peccatum habituale, nec peccatum originale in illa comprehendi. Cui oppositioni respondet loc. cit. ad i. S. Thomas. *Afirmatio, & negatio reducuntur ad idem genus. . . . Et ideo pro eodem est accipiendum dictum, & non dictum, factum, & non factum.* Peccatum habituale actibus voluntatis gignitur; & ideo sub illis comprehenditur. Peccatum originale dici factum voluntarium in primi parentis voluntate potest. Sed de hoc infra.

V. Peccatum veniale non est proprie contra, sed præter legem Dei; ut optime qu. vii. de malo art. 1. ad 1. docet S. Thomas. *Convenienter dicitur, quod peccatum veniale non est contra legem, sed præter legem: quia si in aliquo recedit ab ordine legis, non tamen ipsam corrumpit: quia non corrumpit dilectionem, quæ est plenitudo legis.*

VI. Quest. II. Quid, & quotuplex sit peccati macula? Resp. Maculam in anima relinquit ex peccati commissione, Scriptura sancta Isa. iv. testatur: *Si abluerit Dominus sordes filiorum Israel.* Et S. Paulus ad Tit. i. inquit: *Inquinata sunt eorum mens, & conscientia.* S. Iacobus cap. i. subdit: *Abiicientes omnem immunditiam.* Ad peccandum concurrunt, inquit i. 2. q. lxxxvi. art. 1. S. Thomas, actus intellectus, & voluntatis. Per

voluntatis autem effectum, quo peccator afficitur erga terrenas voluptates, anima polluta, concupiscentiæ luto inquinata, & illecebrarum sordibus confpurcata remanet. Disputant autem Theologi, in quo sita hæc macula sit. Alii illam collocant in reatu ad poenam; sed reatus iste maculam consequitur. Alii in habitu relicto ex præterito actu; verum macula unico actu producit. Vera sententia maculam hanc collocat in privatione gratiæ cum ordine ad actum præteritum malum. Duplicem distingui maculam aiunt, quia duplicem animæ nitorem considerant. Primus nitor confurgit ex rationis lumine dirigente; secundus ex lumine supernaturali fidei, & gratiæ. Prima macula lumen rationis obscurat; secunda, expulso nitore, qui ex divina gratia refulgebat, divinæ inimicitiae, seu aversionis a Deo, & conversionis ad creaturam, imprimit horrendam notam, & deforme signaculum in anima peccatrice. Tertiam addunt maculam, quam peccatum veniale inducit, quæ caritatis fervorem immittit, & decorem, atque pulchritudinem ex actibus caritatis refulgentem obnubilat.

CAPUT II.

De peccati divisione.

I. Prima peccati divisio est in originale, & actuale. Illud ex Adamo contrahitur; illud propria peccantis voluntate committitur. Peccatum personale rursus duplex est. Aliud actuale, & est ipse actus inordinatus, & difformis a moralitatis regulis; aliud habituale, & est macula remanens ex actu malo non retractato.

II. Secundo aliud est peccatum commissionis, quod in transgressione præcepti negativè consistit; aliud est peccatum omissionis contra præceptum affirmativum, quo omittitur actus bonus præceptus. Peccatum commissionis absolute gravius est omissionis culpa, quia longius in illo ab ordine rationis receditur, ut per se patet: nam odium Dei peius est omissione; amoris Dei; & blasphemare Deum scelestius est quam non laudare Deum.

III. Tertio alia sunt peccata simpliciter talia; alia sunt peccata in Spiritum sanctum. Hæc sunt sex, nempe desperatio, præsumptio, impenitentia, oblitinatio, impugnatio veritatis cognitæ, & invidia fraternæ gratiæ. De his peccatis dicitur Matth. xii. *Non remittuntur neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Peccatum in Spiritum sanctum est peccatum ex malitia procedens, quo reiciuntur spiri-

tualia dona gratiæ. Dona hæc proprie attribuantur Spiritui sancto, qui amor Patris est, & Filii vi processione sua. Dicitur vero hoc peccatum irremissibile, si malitia illius spectetur; ut S. Thomas 2. 2. quest. xiv. art. 3. explicat, inquit: *Sicut aliquis dicitur morbus incurabilis secundum naturam morbi, per quem tollitur id per quod morbus potest curari; puta cum morbus tollit virtutem naturæ, vel inducit fastidium cibi, & medicinæ; licet talem morbum Deus possit curare: ita etiam peccatum in Spiritum sanctum dicitur irremissibile, secundum suam naturam, in quantum excludit ea per quæ fit remissio peccatorum.* Per hoc tamen non præcluditur via remittendi, & sanandi omnipotentia, & misericordie Dei per quam aliquando tales, quasi miraculose, spiritualiter sanantur.

IV. Quarto alia vocantur peccata carnalia, alia spiritualia. Animadvertit ex S. Gregorio Angelicus i. 2. q. lxxi. art. 2. in argumento prolusorio, quod septem capitalium vitiorum quinque sunt spiritualia, & duo carnalia. Illa consummantur in delectatione spirituali, ut superbia, invidia, avaritia &c. hæc sistant in delectatione carnali, ut luxuria, & gula. Hæc autem capitalia crimina sunt septem, nempe superbia seu inanis gloria, invidia, avaritia, ira, luxuria, gula, acedia.

V. Quinto, alia sunt peccata propria, quæ ipse peccans committit; alia vero aliena: aliena autem vocantur ea quæ alii patrant, sed nostro consilio, iussu, patrocinio, adulatione, dissimulatione, silentio vitioso, omissione correctionis, aliisque modis.

VI. Sexto alia sunt peccata cordis, oris, & operis. Hanc divisionem fuse i. 2. qu. lxxii. art. 7. exponit S. Thomas, inquit: *Iracundus enim ex hoc quod appetit vindictam, primo quidem perturbatur in corde, secundo in verba contumeliosa prorumpit, tertio vero procedit usque ad facta iniuriosa: & idem patet in luxuria, & in quolibet alio peccato.* Præterea alia sunt peccata te ignorantia, alia infirmitatis, alia malitiæ.

VII. Septimo dividitur peccatum in ea quæ sunt contra Deum, contra proximum, & contra seipsum. Utique omnia peccata iniuriam Deo inferunt: tamen aliqua sunt quæ modo peculiari Deo adversantur, quatenus recta impetunt virtutes illas quæ pro obiecto Deum habent, ut fides, spes, caritas, religio. Peccata contra proximum illa dicuntur quæ violant virtutes proximum respicientes, iustitiam, misericordiam &c. Peccata contra seipsum illa vocantur quæ violant virtutes

institutas ad proprias passiones moderandas, Fuse & perspicue i. 2. quest. lxxii. art. 4. S. Thomas has tres peccatorum species distinguit, concluditque: *Unde hæc distinctio peccatorum est secundum diversas peccatorum species: nam virtutes, quibus peccata opponuntur, secundum hanc differentiam specie distinguuntur.* Manifestum est enim ex dictis quod virtutibus theologicis homo ordinatur ad Deum, temperantia vero, & fortitudine ad seipsum, iustitia autem ad proximum. Tandem dividitur in peccatum mortale, & veniale: quam divisionem mox explicabo.

CAPUT III.

De distinctione peccati mortalis a veniali.

I. Difficillimam, & scitu perquam necessariam quæstionem aggredior dispendiam. Pauca prius delibabo quæ certa sunt apud Catholicos. Lutherani, & Calvinistæ propugnant, omnia peccata esse mortalia natura sua, cum hoc solo discrimine, quod in electis & prædestinatis flagitia etiam gravissima sint venialia, quia illis non imputantur ob fiduciam quam in Dei misericordia habent: contra contendunt in reprobis minima venialia esse peccata mortalia. Michael Baius inter plures theses, a S. Sede apostolica damnatas, hanc docuit: *Nullum est peccatum natura sua veniale, sed omne peccatum meretur poenam aeternam.*

II. De fide est, dari peccata natura sua venialia a mortalibus distincta; ut definit Concilium Tridentinum sess. xiv. cap. xxiv. Ostendit hanc veritatem i. 2. q. lxxii. S. Thomas. Præterea Matth. vii. peccata alia festucæ assimilantur, quæ sunt venialia; alia trabi, quæ mortalia dicuntur, sive in prædestinatis sint, sive in reprobis. Adamo Gen. ii. dictum est: *In quocumque die comederis ex eo, morte morieris.* Peccatum Adæ mortiferum fuit: & tamen Adam prædestinatis adscriptus est, sicut & David, & Petrus, qui gravia patrarunt delicta. De iustis dicitur Prov. xxiv. *Septies cadit iustus.* Apostolica quoque traditione hæc veritas constat, ut testimonia SS. Cypriani serm. de elemos. Ambrosii Lib. II. de parit. cap. x. Augustini serm. 50. ex Lib. 50. hom. Gregorii Lib. XXI. Mor. cap. ix. Bernardi serm. i. in con. Dom. Thomæ loc. cit. evincunt. Heinc Tridentinum sess. vi. cap. xi. inquit: *Licet in hac mortali vita quantumvis sancti & iusti in levia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinant esse iusti.*

III. Opponunt illud Matth. v. *Si quis solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno celorum*, idest nullus, ut interpretatur S. Thomas. Respondetur, textum adductum truncum esse. Nam ibi additur: *& docuerit sic homines*. Adulterare autem verbum Dei peccatum grande est. Præterea mandata illa minima vocantur comparate ad alia graviora. Plura alia ex Patribus obrudunt, quæ, utpote nullius momenti, prætereo.

IV. Convenit quoque penes omnes Theologos catholicos; multipliciter mortale, & veniale inter se differre. Nam peccatum mortale essentialiter est aversio a Deo, & conversio ad creaturam tamquam ad ultimum finem. Hoc essentialiter est cuique peccato mortali. Hinc profluunt cetera, quod peccatum mortale expellat gratiam sanctificantem, quod destruat amicitiam Dei, quod detradat in orcum. Contra, peccatum veniale non avertit hominem ab ultimo fine, nempe Deo: quia non est simpliciter contra legem, sed secundum quid, seu est præter legem, non corrumpit gratiam sanctificantem, nec caritatem, sed eiusdem fervorem minuit.

V. Sex potissimum sunt quæ adscribuntur peccato mortali. 1. solvit amicitiam cum Deo, corrumpit gratiam, & caritatem, omnesque virtutes morales infusas. 2. parit animæ mortem. 3. infert peccatori malum aliquo modo infinitum. 4. malum est natura sua irreparabile. 5. est offensa Dei infinita. 6. peccatorem æternam damnat. Et hæc omnia manant ex aversione a Deo.

VI. Dividunt quoque Theologi peccatum mortale, & veniale in illud quod est tale ex genere, & in illud quod est tale per accidens. Peccatum mortale ex genere illud est quod ex se opponitur caritati Dei, & proximi; ut sunt ea quæ opponuntur fidei, spei, caritati, & iustitiæ. Peccatum veniale ex genere illud vocant quod ex se non opponitur caritati Dei, & proximi; ut mendacium simplex, verbum iocosum, risus immoderatus &c. Peccatum mortale, vel veniale per accidens vocant illud quod vel ex mortali fit veniale, aut ex veniali mortale.

VII. Quæst. I. *Quomodo peccatum mortale possit transire in veniale?* Respond. Duobus modis. Primo ex imperfecta deliberatione, & consensu, inquit 1. 2. q. lxxxviii. artic. 6. S. Thomas. *Potest tamen id quod ex genere est mortale, esse veniale propter imperfectionem actus, quia non perfecte pertingit ad rationem actus moralis, cum non sit deliberatus, sed*

subitus. Ad peccatum enim requiritur libertas. Ergo quoties non adest deliberata voluntas, non potest esse peccatum mortale. Secundo peccatum mortale fit veniale ex parvitate materiæ; ut si quis levem rem fuerit. Peccata venialia prioris generis periculosa sunt, quia plena deliberatio, consensus, & advertentia nobis sæpe occulta sunt.

VIII. Plura sunt peccata quæ parviter materiam non admittunt. Eiusmodi sunt infidelitas, odium Dei, simonia, periurium, & alia quæ directe Deo advertantur.

IX. Unde cognoscemus materiam gravem esse, aut levem? Rem difficillimam postulasti. Præcipua regulæ quæ a Theologis assignantur, sunt istæ. 1. Materia tunc gravis reputatur, quando actus præceptus valde conducit ad caritatem aut Dei, aut proximi: si contra parum conferat, levis reputabitur. 2. Si res præcepta, tamen in se levis sit, nihilominus multum conferat in legislatoris finem, gravis existimanda est. 3. Videndum, si materia præcepta suscipiat magis & minus: si enim non admittit materiæ parviter, tunc reputanda materia gravis est: si vero parviter materiam admittat, tunc spectanda est persona peccans, finis legis, seu ordo ad legem ipsam, & conditio personæ peccantis. Interdum enim quod est veniale in subdito, est mortale in Superiore.

X. Quæst. II. *Quomodo veniale possit fieri mortale?* Respond. Hanc quæstionem S. Thomas 1. 2. q. lxxxviii. artic. 4. distincte enucleat his verbis. *Dicendum, quod peccatum veniale fieri mortale, potest tripliciter intelligi. Uno modo sic, quod idem actus numero primo sit peccatum veniale, & postea mortale. Et hoc esse non potest: quia peccatum principaliter consistit in actu voluntatis, sicut & quilibet actus moralis. Unde non dicitur unus actus moraliter, si voluntas mutetur, quamvis etiam actio secundum naturam sit continua: si autem voluntas non mutetur, non potest esse quod de veniali fiat mortale.*

Alio modo potest intelligi, ut id quod est veniale ex genere, fiat mortale: & hoc quidem possibile est, in quantum constituitur in eo finis, vel in quantum refertur ad mortale peccatum sicut ad finem, ut dictum est.

Tertio modo potest intelligi ita, quod multa venialia peccata constituunt unum peccatum mortale. Quod si sic intelligatur, quod ex multis peccatis venialibus integraliter constituitur unum peccatum mortale, falsum est. Non enim omnia peccata venialia de mundo sunt habere tantum de reatu, quantum unum

pec-

peccatum mortale. Quod patet ex parte durationis: quia peccatum mortale habet reatum pœne æternæ, peccatum autem veniale reatum pœne temporalis, ut dictum est. . . . Patet etiam ex parte pœne damni, quia peccatum mortale meretur carentiam visionis divinæ, cui nulla alia pœna comparari potest, ut Chryf. dicit. . . . Patet etiam ex parte pœne sensus, quantum ad vermem conscientia; licet forte quantum ad pœnam ignis non sint improporcionabiles pœna.

Si vero intelligatur, quod multa peccata venialia faciunt unum mortale dispositivè, sic verum est, sicut supra ostensum est. . . . secundum duos modos dispositionis; quibus peccatum veniale disponit ad mortale.

XI. Idem itaque actus numero moraliter acceptus nequit esse successive mortale, & veniale: quia peccatum mortale, & veniale specie essentiali distinguuntur: ergo idem numero actus moralis nequit transire ex veniali in mortale. Idem vero actus physicus successive potest ex veniali immigrare in mortale. Si quidem incipere cum semiplena deliberatione valet, & per continuationem potest evadere plene deliberatus. Fieri quoque ex veniali mortale potest, si in eo constituitur ultimus finis: quod dupliciter evenire potest. 1. formaliter, & directe; puta cum quis ex errore putat tale obiectum esse ultimum finem. 2. interpretative, & virtualiter, quando ita diligit illud obiectum, & est ita affectus ac dispositus, ut illud diligeret, & eligeret, etiam si peccatum mortale committendum esset.

XII. Quæst. III. *Plura peccata venialia conflantur in unum peccatum mortale possunt?* Respond. Negat S. Thomas loc. cit. cui subscribunt omnes Theologi. *Quod si sic intelligatur, quod ex multis peccatis venialibus integraliter constituitur unum peccatum mortale, falsum est. S. Augustinus tract. xii. in Ioannem hæc scribit. Plura minuta peccata, si negligantur, occidunt, quemadmodum minuta grana arenæ, si multa sunt, premunt, atque opprimunt; & aqua paulatim per sentinam intrando, si non exhauriatur, mergit navim.* Quæ verba intelligenda sunt dispositivè, inquit loc. cit. S. Thomas. *Altius tamen animo insigenda sunt, ut ab his repetitis & quotidianis maculis caveamus. Pluries labuntur iusti ex subreptione, infirmitate, & inadvertentia. Nisi a deliberatis his culpis abstinere diligenter, periculum est ne repetitæ guttæ ad submersionem navim disponant. Scotus cum aliis docet, peccatum mortale esse contra præcepta, veniale contra consilia. Sed hæc*

Conc. Theol. Tom. X.

distinctio merito ab omnibus reicitur: idcirco obiter eiusdem memini.

XIII. Hactenus facilia, quæ Theologi disputare hoc de argumento solent, perstrinximus. Verum quæ mihi summum facessunt negotium, sunt illa peccata quæ fixa, & circumscripta confinia non habent, & quisque pro ingenio venialia reputat. Aliqui Probabilistæ veluti regulam constituunt, illa esse mortalia quæ tu mortalia existimasti, ea venialia quæ tu pro venialibus habes: quæ regula commentitia & arbitraria est. Alii consuetudinis larva plura inhonesta fucant, quia omnes sic faciunt, & quis non facit? S. Augustinus, licet summo præditus ingenio, *Lib. Enchir. cap. lxxvii. & seq. testatur, difficillimum non raro esse secernere a venialibus mortalia, sic inquit: Quæ sint autem venia, & quæ gravia peccata, non humano, sed divino sunt pensanda iudicio. . . . Putari possent non esse peccatum misceri coniugi, non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis, ut adulterii, sive cuiusquam alterius immunditiæ mortiferum malum devitet infirmitas. Quis autem esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus apostolica auctoritas fateatur? . . . Sunt autem quedam quæ levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri suo, *Fratue, reus gehennæ putaret, nisi veritas diceret? Aut quis æstimaret, quam magnum peccatum sit dies observare, sicut observant qui certis diebus, sive mensibus, sive annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanas doctrinas hominum facta, vel insensata existimant tempora, nisi huius mali magnitudinem ex timore Apostoli pensarem? qui talibus ait: Timeo ne forte sine causa labora verim in vobis. Hinc accidit quod peccata cum in consuetudinem venerint, aut parva, aut nulla esse creduntur. Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata exhorre scimus.**

XIV. Quis in præsens conscientia sibi vertit theatrorum, comediarum, chorearumque frequentiam? Ambitio, luxus, pompæ plusquam paganicæ iam in consuetudinem abiere. Quæ, quæso, ratione cum evangelico pudore & modestia componi nuditas mulierum christianarum potest? Obiter pauca indicabo quæ P. Michael Elizalde *Part. III. Lib. VIII. q. xiii. §. 9. scribit.*, Hinc certe videas, quam sit abiurdus, & a christiana professione, & sanctitate alienus habitus feminarum nostrarum, & scotaturæ quas appellant; quam dissonantiam, absurditatemque dupli-

v

citer

citer intelligere possunt. Primo collatione ad feminas cultiorum saltem gentium, Romanas, vel Athenienses, quæ vix plus ausæ videntur, explicaturque facile Seneca: ac pudor ipse naturalis non prorsus barbararum feminarum arcet ne plus se denudent. . . Excusant se aliæ per alias, sed committitur circulus vitiosus, & obiter intelligitur etiam dissonantia ex verbis. Nam aliter tenentur loqui feminæ christianæ: & idcirco plurimæ nefas existimarent, si ea nominarent quæ Apostolus Paulus ante memorabat, ideoque non nominant. At eadem lege iustæ sunt ad honestatem operum, & corporum, sicut verborum; & peccarent in motibus, & gestulationibus parum pudicis, sicut in verbis, & in nuditate. Ac denique consideratis his quæ Apostoli Petrus & Paulus, & sancti Patres, Theologique circa hoc asserunt, statuum est, profanitatem demum aliquam esse in hoc genere, nuditatem item aliquam, quin ad extremam impudentiam accedat, quæ proculdubio peccatum mortale sit. Denudent se ergo eousque feminæ. Profecto non video, unde concludere possemus, illud plus esse mortale, si quod nunc in more habent, mortale non sit: & qualiter modo argumenta solvantur, tunc eodem prorsus modo solverentur. Stupemus vero, quomodo tantopere quotidie communicare, & sanctam & immaculatam hostiam, Deum vivum & verum accipere suadeantur, quin in his & aliis tangantur quidquam.

XV. Acriter alibi adversus tam pravas corruptelas inveci sumus: idcirco, ne plus iusto a via digrediamur, concludendum est, consulendas Scripturas sanctas, præsertim novum testamentum, ut inde colligamus quæ christianam professionem dedecent. Legendi Patres, audiendus intimus conscientiæ iudex, ut ea caveamus quæ vel mortiferas, aut periculosas insidias animabus nostris struunt.

CAPUT IV.

De peccato originali.

I. **D**E peccato originali, eiusque effectibus plura scripsi *Tom. I Appar. diff.*
1. Verum quia adeo ampla materia est, ut exhauriri vix possit, lubet nonnulla breviter delibare. Animadvertit S. Augustinus, notitiam peccati originalis, & fidem humanæ redemptionis per Christum, esse duos præcipuos christianæ religionis cardines. *Vide* (in-

quit epif. lxxxix.) *quemadmodum unum, & unum, idest Adam, & Christus venerit in carne, ut sciamus etiam antiquos iustis, quicumque esse potuerunt, non nisi per eandem fidem fuisse liberatos, per quam liberamur & nos, scilicet incarnationis Christi, que illis prænuuntiabatur.* Indicavi *loc. cit.* Pelagianos negasse peccatum originale; quorum hæresim pluries damnavit Ecclesia: & postremo Tridentinum contra Anabaptistas, & Zuinglianos *sess. v. can. 11.* eandem hæresim profugavit his verbis. *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli, & non eius propagini asserit nocuisse. . . aut iniquitatem illum per inobedientiam peccatum, mortem, & penas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem & peccatum, quod est mors animæ; anathema sit.* Scripturarum itaque, & Patrum testimonia, quæ peccati originalis existentiam evincunt, prætereo; cum veritatem sit extra controversiam constituta; & aliqua *loc. cit.* adduxerim.

II. *Quæst. I. In quo sita est natura & essentia peccati originalis?* Resp. S. Augustinus sapienter more suo *Libr. de mor. Eccl. cap. xxii.* scribit: *Hoc peccato antiquo nihil est ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius.* Heinc est quod variæ sint & hæreticorum, & Catholicorum de hac re sententiæ. Mathias Illiricus Lutheranus docuit peccatum originale esse quandam substantiam malam a dæmone productam. Lutherani, & Calvinista defendunt, peccatum originale esse formaliter ipsam concupiscentiam, & quandam pravitatem in omnes animæ partes diffusam. Heinc concludunt, peccatum originale per baptismum non deleri, sed tegi tantum.

III. Ut Lutheranorum, & Calvinistarum error clarius pateat, duplex distinguenda est concupiscentia, actualis, & habitualis. Actualis sunt actus indeliberati, & perturbati contra rationem; habitualis est naturalis propensio ad bonum privatum. Hanc habitualem propensionem sub triplici aspectu Theologi considerant. 1. quatenus convenit naturæ rationali. 2. ut est perturbatio virium animæ. 3. prout est inordinatio membrorum corporis, vel animæ, qua propensa vitiose est ad voluptates carnis ex tactu captas. Paucis hæc 1. 2. *quæst. lxxxii. art. 3. ad 1.* docet S. Thomas. *Quia in homine concupiscibilis naturaliter regitur ratione, in quantum concupiscere est homini naturalis, in quantum est secundum rationis ordinem. Concupiscentia autem quæ transcendit limites rationis, inest homini contra*

tra rationem: & talis est concupiscentia originalis peccati.

IV. Ex catholicis Henricus Gandavenis, & Gregorius Ariminensis peccatum originale constituunt in morbida qualitate, quæ ex carne per peccatum infecta derivatur in animam. Albertus Pighius, & Catharinus peccatum originale reponunt in denominatione extrinseca, ab Adæ prævaricatione, seu actuali peccato manante. Alii docent, peccatum originale materialiter esse privationem iustitiæ originalis inadæquate acceptæ; formaliter vero esse ipsum peccatum Adæ, quod omnes in eo commisimus. Alii defendunt, formaliter esse ipsam privationem iustitiæ originalis. En quam verum sit quod dixit S. Augustinus, nihil esse peccato originali ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum occultius. Paucis amplam controversiam perstringam.

V. Misso errore Illirici, quem vel ipsi Novatores communiter explodunt, nempe peccatum originale esse substantiam malam a diabolo productam (omnis enim substantia bona est, & a Deo creata: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*: Ioan. 1.) misso, inquam, hoc nimium crasso errore, de fide est, peccatum originale non esse ipsam concupiscentiam, ut definivit Tridentinum *sess. v. can. v.* ubi inter cetera hæc habentur. *Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere & proprie in renatis peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.* Opiniones quoque Ariminensis de qualitate morbida, & Pighii, atque Catharini de extrinseca denominatione, ut fictitia & arbitraria commenta, communiter Theologi reiiciunt. His ergo brevissime indicatis, ad propositum quæsitum respondeo.

VI. Peccatum originale consistit in privatione iustitiæ originalis, ut voluntaria nobis in capite, seu vi peccati Adæ. Tria importabat iustitia originalis. 1. subiectionem rationis ad voluntatem Dei. 2. subiectionem virium inferiorum ad rationem. 3. subiectionem corporis ad animam. Hanc sententiam docet 1. 2. *quæst. lxxxii. art. 3.* S. Thomas, cui subscribunt communiter Thomista, paucis exceptis. Hæc sunt verba Angelici. *Dicendum, quod unumquodque habet speciem a sua forma. Dicitur est autem supra. . . . quod species peccati originalis sumitur ex sua causa. Unde oportet quod id quod est formale*

in originali peccato, accipiatur ex parte causæ peccati originalis. Oppositorum autem opposita sunt causæ. Est igitur attendenda causæ originalis peccati ex causâ originalis iustitiæ, quæ ei opponitur.

Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est quod voluntas hominis erat Deo subiecta. Quæ quidem subiectio primo & principaliter erat per voluntatem, cuius est movere omnes alias partes in finem, ut supra dictum est. . . . Unde ex aversione voluntatis a Deo consecuta est inordinatio in omnibus aliis animæ viribus. Sic ergo privatio originalis iustitiæ, per quam voluntas subdebatur Deo, est formale in peccato originali, omnis autem alia inordinatio virium animæ se habet in peccato originali sicut quiddam materiale. Inordinatio autem aliarum virium animæ præcipue in hoc attenditur, quod inordinate convertuntur ad bonum commutabile. Quæ quidem inordinatio communi nomine potest dici concupiscentia. Et ita peccatum originale materialiter quidem est concupiscentia, formaliter vero est defectus originalis iustitiæ.

VII. *Quæst. II. Quomodo peccatum originale sit posteris voluntarium?* Resp. Est nobis voluntarium, non formaliter per modum exercitii, quia non est peccatum actuale, sed terminative, virtualiter, & in causâ, per modum effectus, non physice, sed moraliter, quatenus voluntates nostræ continebantur ex divina ordinatione in voluntate Adami omnium posterorum capitis. Quod hoc peccatum non sit nobis voluntarium per modum exercitii, patet. Peccatum enim originale non est actuale, sed habituale, ex Adami peccato inductum. Peccatum autem habituale est voluntarium terminative: ergo & originale. Quod non fuerit nobis voluntarium physice, sed moraliter, similiter manifestum est: quia non physice, sed moraliter voluntates nostras Adam, ut caput humani generis a Deo institutum, continebat. Hoc exemplo 1. 2. *quæst. lxxxii. art. 1.* exponit hanc doctrinam S. Thomas. *Multi homines ex Adam derivati sunt tamquam multa membra unius corporis. Actus autem unius membri corporalis, puta manus, non est voluntarius voluntate ipsius manus, sed voluntate animæ, quæ primo movet membrum. Unde homicidium, quod manus committit, non imputaretur manui ad peccatum, si consideraretur manus secundum se, ut divisa a corpore, sed imputatur ei, in quantum est aliquid hominis, quod movetur a primo principio motivo hominis. Sic igitur inordinatio quæ est in isto homine ex Adam*

generato, non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui movet motione generationis omnes qui ex eius origine derivantur; sicut voluntas animæ movet omnia membra ad actum. Spectandus itaque Adam est ut persona particularis, & ut caput totius humani generis a Deo constitutum. Porro licet peccatum illius ut personæ particularis non fuerit posteris voluntarium; ut tamen illud commisit quatenus caput humani generis, omnibus voluntarium fuit. Plura & opponi, & disputari hac de re a Theologis solent. Verum hoc in argumento fides habere locum debet. Præterea quæ subtiliter a Theologis disputantur, nihil ad morum informationem conferunt.

XIII. Faciliora non sunt quæ propagationem huiusce originalis peccati spectant. S. Augustinus *Lib. V. contr. Iul. cap. III.* de hac translatione loquens ait: *Hic libentius discipulum dico, nec audeo docere quod nescio.* S. Thom. 1. 2. quæst. lxxxii. art. 4. hoc peccatum hanc peccati originalis in posteris translationem exponit. *Peccatum originale a primo parente traducitur in posteris, in quantum movetur ab ipso per generationem, sicut membra moventur ab anima ad peccatum actuale. Non autem est motio ad generationem, nisi per virtutem activam in generatione. Unde illi soli peccatum originale contrahunt qui ab Adam descendunt per virtutem activam in generatione originaliter ab Adam derivatam; quod est secundum seminalem rationem ab eo descendere: nam ratio seminalis nihil aliud est quam vis activa in generatione. Si autem aliquis formaretur virtute divina ex carne humana, manifestum est quod vis activa non derivaretur ab Adam: unde non contraheret peccatum originale: sicut nec actus manus pertineret ad peccatum humanum si manus non moveretur a voluntate hominis; sed ab aliquo extrinseco movente. Cetera quæ dici possent, fuscè apud Theologos discussa invenies.*

IX. Explicandæ nunc essent pœnæ, & effectus peccati originalis, cum horum accurata notitia admodum conducatur ad mores informandos, & ad opportunam necessariamque remediorum applicationem. Verum hæc omnia sigillatim descripsi *Tom. I. Appar. diss. I.* quæ ibi legere poteris, ne actum agam.

CAPUT V.

De peccato commissionis, & omissionis.

I. Quæst. I. Peccatum commissionis consistit ne in aliquo positivo vel priva-

tivo? Resp. Theologi scholastici prolixam hoc de argumento controversiam instituunt. Thomistæ ipsi inter se dissident. Ab instituto meo multum aberrarem, si huic me immiserem certamini, quod moribus formandis nihil confert, & in utramque disputari partem, salva morum integritate, valet. Ex Thomistis Sylvius, Ferre, Bancel, Contensonus, & alii defendunt, peccatum commissionis consistere in privativo. Contra Capreolus, Ferrariensis, Caietanus, Ioannes a S. Thoma, Serra, Salmanticensis, Gonet, & alii propugnant, essentiam peccati commissionis sitam esse in positivo. Utraque pars testimonia allegat S. Thomæ, quæ videntur decretoria. Prior opinio mihi videtur probabilior. At, ne otio abutar, argumenta, quibus fulcitur præfata opinio, cum obvia sint apud laudatos Theologos, indicta prætermitto.

II. Quæst. II. In quo situm sit peccatum omissionis? Resp. Communis tum Scholasticorum, tum Moralistarum sententia illud collocat in carentia, seu prætermissione actus præcepti. Nullus quippe actus positivus illius essentiam ingreditur, cum per hoc distinguitur a peccato commissionis. Requiritur tamen actus qui sit causa, vel occasio omissionis, ut 1. 2. quæst. lxxxii. art. 5. docet S. Thomas: quamvis hoc alii negent. Similiter Scholastici disputant, nummissio possit absque præcepto esse voluntaria, quando non est directa. Omnes quippe fatentur, posse quemlibet absque præcepto velle positive, & directe ommittere voluntarie aliquem actum. Sed dissentant de omissione indirecte voluntaria, quando nempe aliquis advertens ponit aliquem actum qui stare simul non potest cum actu qui omittitur. Quis præceptum advertit, die feriato mox Missam celebrandam, & eligit pro illo tempore ludum, qui simul cum auditione Missæ componi nequit. De hac omissione disputant, utrum absque præcepto possit esse voluntaria. Alii adfirmant, alii negant. Omnes tamen loquantur de omissione incupata: nam certum est neque omissionem, neque effectum ad illam secutum esse culpabiles absque lege, vel præcepto. Sententia adfirmans vi detur probabilior. Verum quia & hæc quæstio pure scholastica est, ab eiusdem discussione abitineo.

III. Peccatum commissionis, & omissionis, dum idem motivum formale spectant, sunt in genere moris eiusdem speciei. Peccata enim specie distinguuntur ex motivis specie diversis. Ergo quando idem est motivum tam commissionis, quam omissionis, eadem quo-

que

que est malitiæ species, ut docet S. Thom. 1. 2. quæst. lxxxii. art. 6.

IV. Quæst. III. Quando vitientur actus qui ad omissionem culpabilem concurrunt? Resp. Ut iam mox supra indicavi, quamvis actus positivus non ingrediatur essentiam omissionis, requiritur tamen actus iuxta probabilioris sententiam, qui sit aut causa, aut occasio illius. Porro actus eiusmodi, licet absolute, & secundum se boni sunt; nihilominus, prout sunt causa vel occasio omittendi actum præceptum, mali evadunt. Qui enim libere vult causam omissionis prævæ, vult ipsam omissionem: ergo qui libere ponit talem causam, peccat. Quare si quis deliberate omittet auditionem Missæ die festo, vel ieiunii observantiam præceptam propter ludum, aut venationem, aut studium, non solum mala esset ommissio audiendi Sacri, vel ieiunandi, verum etiam malum studium, vitiosa venatio, pravus ludus. Disputant vero Theologi, num actus qui nullo modo sunt causa, vel occasio omissionis prævæ, sed eam tantum comitantur, sint vitiosi? Quis decernit non audire Sacrum: post hanc deliberationem, tempore quo implere præceptum deberet, dat operam studio, ludo &c. Ludus, aut studium, tali tempore peracta sunt ne mala? Negat probabilior, & mihi vera sententia. Quoniam cum eiusmodi actus non sint causa, nec occasio omissionis culpabilis, non est unde malitiam accipiant.

V. Difficultas est, quinam actus dicendi sint concomitantes. Aliqui contendunt, illos eiusmodi esse qui componi cum ipsa præcepti observatione valent; ut recitatio precum, quæ simul cum auditione Sacri fundi possunt: actus vero qui componi non possunt cum observatione præcepti, ut studium, deambulatio, & cetera plura, non concomitantes volunt, seu vere influentes in omissionem, atque adeo culpabiles. Sed hæc opinio falsa est. Nam plures sunt actus qui existere simul cum observantia præcepti nequeant, & tamen vitiosi non sunt. Quis deliberavit non audire Sacrum: domi remanet, instruit ignorantes, distribuit eleemosynam, studio vacat, assistit infirmis. Actus isti stare nequeunt cum Sacri auditione. Numquid mali sunt? Unde malitiam accipiunt? Isti in omissionem non influunt, cum ommissio illos præcedat. Advertendum tamen, minime sat esse deliberationem præcedere, ut actus concomitantes dicantur; sed necesse est ut actus qui dicitur concomitans, subsequatur totam causam omissionis cum internam, tum externam: nam si solum subse-

quatur ad deliberationem internam, non vero ad externam, concomitans non dicitur. Do exemplum. Clericus navigans decrevit firmiter omittere horas canonicas. Post hanc efficacem deliberationem omittendi recitationem horarum proicit Breviarium in mare. Hæc projectio culpabilis est: quia licet subsequatur ad internam deliberationem omissionis; tamen hæc interna deliberatio non est causa integra & tota omissionis. Potest enim Clericus retractare hanc deliberationem, & præceptum implere. Projectio ergo Breviarii complet extrinsecam omissionis causam: idcirco vitiosa est. Similiter quis deliberavit die dominico non audire Sacrum: prope meridiem se dat somno, aut venationi. Peccat, quia extrinsecus se impotentem constituit ad præceptum implendum. Tunc ergo solum actus dicuntur concomitantes omissionem, quando subsequuntur ad totam causam tum intrinsecam, tum extrinsecam omissionis. Hoc enim in casu influere in omissionem nequeunt; cum effectus a duplici totali causa produci non possit. Contra, licet causa intrinseca, puta deliberatio omittendi Sacri, præcedat; tamen quia potest singulis momentis hæc deliberatio retractari, ideo si arripiatur venatio, quæ impediatur redire ad Ecclesiam, hic actus est culpabilis, quia complet causam adæquatam & extrinsecam omissionis Sacri. Atque adeo actus non est concomitans, sed influens in omissionem. Quando ergo, inquiet, actus qui coniungi nequit cum observantia præcepti, dicitur concomitans, & non influens in omissionem? Iam dixi, quando nempe actus supponit causam tum intrinsecam, tum extrinsecam completam. Rem exemplo declaro. Decrevisti non audire Sacrum die dominico. Iter arripis eo, ubi nullo modo audire amplius Sacrum vales. En completam adæquatam omissionis causam. Ibi tempore Sacri das operam venationi, piscationi, ludo: hi actus sunt vere concomitantes, licet componi cum auditione Sacri nequeant: quia nullo modo influunt in omissionem. In loco enim es ubi auditio sacri non est amplius possibilis.

VI. Quæst. IV. Actus qui est causa omissionis culpabilis, habet ne malitiam distinctam ab ipsa omissione? Resp. Adfirmant aliqui: quia qui ob studium omittit Sacrum, laborat inordinato affectu studendi. Ergo præter malitiam omissionis Sacri habet aliam, nempe huius pravi affectus. Communis, & vera sententia negat: quia studium in casuposito ideo est malum, quia est causa omittendi Sa-

cri. Ergo solam omissionis malitiam contrahit. Qui furatur, ut det eleemosynam, peccat contra iustitiam, secus contra virtutem misericordiae. Nisi ergo actus qui sunt omissionis causa, sint sua natura pravi, habeantque peculiarem malitiam, non contrahunt pravitatem ab omissione culpabili distinctam. Alioquin qui omitteret Sacrum ob studium, magis peccaret quam qui orti causa negligeret. Actus praefati omittendi Sacrum, & studendi sunt subordinati, & moraliter concurrunt ad unum constandum peccatum; licet malitiae sint numero distinctae. Sic actus voluntatis furandi, consilii, iudicii, electionis, imperii, & usus, unicum furti peccatum constant, quia omnes in idem tendunt. Ad argumentum oppositae opinionis dicimus, tunc solum studium evadere nimium & inordinatum, cum instat praecipuum audiendi Sacrum, quod omittitur propter studium: si enim praecipuum non urgeret, studium non esset vitiosum, ut supponitur. Actus qui est omissionis causa, est ne peccatum commissionis, an omissionis? Si actus absolute spectetur, est commissionis; moraliter vero acceptus est peccatum omissionis. Quando actus qui est omissionis causa, habet mortalem malitiam distinctam, ut quando quis Sacrum omittit propter furtum, tum simul, & non seorsum constanda sunt ambo peccata.

VII. Quæst. V. Qui ponit culpabiliter causam omissionis, peccat ne non solum quando ponit causam culpabilem, sed etiam quando contingit omisso, si tunc non sit sui compos? Resp. Quæstio proposita duas habet partes. Pior facilis est, secunda difficilior. Ut a faciliore ergo incipiam, quando quis libere causam ponit, quam sequitur omisso culpabilis, peccatum incipit tempore quo libere ponit causam, consummatur vero tempore quo urget praecipuum. Nam qui directe omittit Sacrum vult, iuxta omnes peccat tempore quo hunc deliberatum actum elicit. Qui deliberate ponit causam impediendam auditionem Sacri, indirecte vult non audire Sacrum: ergo peccat. Si qui se periculo peccandi exponit, peccat; potiori iure peccat qui libere ponit causam quam peccatum consequi moraliter certus est. Qui enim vult causam, saltem indirecte vult effectum. Causa voluntaria est: ergo mala. Immo qui scienter, aut ignorantia culpabili ponit causam omissionis, tunc peccat, etiam si omisso non sequatur. Et quando post positam causam manet liber ad implendum praecipuum, denuo peccat, si non implet. Quin si factus sit im-

potens ad implendum praecipuum, si non tractat causam culpabilem, peccat, dum ipsa omittit actum praecipuum. Testimonia quæ ex S. Thoma opponi solent, solum vincunt, peccatum compleri, & consummari, dum urget praecipuum, & exterior omisso sequitur; ut mox clarius patebit.

VIII. Secunda pars difficilior est, num videlicet omisso culpabilis imputetur ebrio, aut dormienti tempore ebrietatis & somni, eo quod libere posita fuit causa talis omissionis, puta non audiendi Sacrum. Duplex est opinio. Altera negans, adfirmans alia. Primum omnium improbanda est opinio manifeste laxa plurium Probabilistarum, qui docent, blasphemias, & periuria ex consuetudine, impediende actualem advertentiam, non esse nova peccata, sed esse tantum peccata in causa generante habitum, & consuetudinem pravam. Quam laxissimam opinionem Tom. II. Appar. profigavi. Quoniam habituati, & consuetudinarii possunt singulis momentis advertere, si velint, ad malitiam. Vide loc. cit. dist. I. In praesentia difficultas gravis est de ebrio, vel dormiente: quia in tali statu ebrius, vel dormiens non potest advertere, cum actu compos sui non sit.

IX. Prima sententia negat, ebrium, aut dormientem peccare peccato omissionis, dum tempore ebrietatis, aut somni omittit praecipuum. Quoniam tunc non est illi voluntaria talis omisso: ergo non adicit novam malitiam positioni causae culpabilis. Voluntas enim tempore omissionis non perseverat libera; nec ullum exercitium liberum praestare valet. Hæc opinio probabilis est.

X. Secunda sententia communior, & probabilior defendit, omissionem voluntariam in causa culpabili imputari omittenti, & esse in se peccatum tempore quo urget praecipuum, quamvis tunc ob ebrietatem, vel ob somnum impedire eam nequeat. Quoniam ad peccatum sufficit voluntarium, & liberum in causa, in qua praevideatur omisso. Dum enim in causa praevidetur omisso, est voluntaria in causa. Ergo culpabilis in se est, dum evenit. Pluribus exemplis hanc sententiam confirmant Theologi. Nam cap. Mulieres de sent. excom. habetur, quod si quis voluntarie se inebriet, praevideatque se occisurum Clericum, contrahat excommunicationem, secuta occisione. Similiter qui praevidet ex causa libere posita naturam pollutionem in somnis, pollutio ipsa peccatum est, ut III. Part. qu. lxxx. art. 7. docet S. Thomas. Quamvis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata peccatum mor-

mortale esse non possit; nihilominus tamen variatione sua causae quandoque habet mortale peccatum annexum. Et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnæ. Item si virgo eo animo inebrietur, ut a viro cognoscatur, peccat, non solum cum ponit causam, sed etiam cum defloratur. Confirmant hanc sententiam argumentis ab absurdo. Si, inquit, omisso hæc non esset culpabilis, sed effectus peccati, posset quis illam desiderare, ut patet in muliere, quæ licite desiderat partum fetus ex adulterio concepti, & in comedente carnes die veneris, qui potest desiderare ex iisdem nutrimentum proprium. Præterea, ideo actus pariens omissionem opponitur praecipuo affirmativo, puta audiendi Sacri, & ab eodem prohibetur, quia est omissionis causa. Ergo si actus iste peccatum est, potiori iure peccatum erit ipsa omisso, quæ eidem praecipuo opponitur. Nonne si lata esset excommunicatio contra omittentes Sacrum die dominico, illam incurreret, quando re ipsa Sacrum omittit, secus quando causam ponit? Excommunicatio autem non incurritur nisi propter peccatum.

XI. Tandem iuxta divinam Scripturam, & omnium Patrum doctrinam dantur peccata ignorantiae vincibilis, quæ peccanti imputantur ut peccata formalia, & proprie in se talia. Sed hæc peccata tempore quo committuntur, non sunt in seipsis, & directe voluntaria; cum ignorantia auferat voluntarium, & liberum formale, & proprie dictum. Si enim cognoscerentur, essent peccata ex malitia, vel saltem ex passione. Ergo sunt peccata in se ex voluntario indirecto. Nonne iuxta omnes ebrietatis continuata peccatum formale in se est eo tempore quo durat, quamvis toto illo tempore non sit libera in se, cum auferat rationis usum? Ergo ad peccatum non est necessarium voluntarium directum, sed sufficit indirectum, seu in causa. Hanc sententiam defendunt S. Thomas I. 2. q. lxxi. art. 5. & qu. lxxvi. art. 3. ad 3. & 2. 2. q. lxxix. art. 3. & qu. cl. art. 4. & qu. 2. de malo art. 1. ad II. Caietanus locis cit. Sotus in IV. dist. XII. qu. 1. art. 7. Alvarez disp. cxxvii. Suarez de pec. disp. III. qu. IV. Salmanticensis scholastici tract. XIII. disp. v. dub. 6. & morales tract. xx. cap. x. num. 26. Contensonius, Billuart, Sanchez, Castropalaus, Lopez, & plures alii.

XII. Ad argumenta contrariæ sententiæ responsio patet ex iis quæ dicta sunt. Omnia enim huc recidunt. Non est peccatum, nisi sit liberum. Cui responsum est, nisi sit libe-

rum vel in se, vel in causa, vel directe, vel indirecte. Instant. Eo modo est peccatum quo est liberum. Est liberum solum in causa. Ergo peccatum erit dumtaxat in causa. Negatur prima propositio. Utique nullum peccatum datur, nisi sit liberum; at non semper requiritur libertas directa, & formalis in se; sed sufficit libertas in causa, ut dicatur peccatum in se: actus exterior est peccatum in se; licet liberum hoc peccatum sit ex libertate actus interioris. Et hoc patet in ebrietate, quæ est peccatum in se, licet in eo instanti in quo est ebrietas, non sit libertas, quæ ablata est per ipsam actualem ebrietatem. Perperam opponeretur prop. I. damnata ab Alexandro VIII. quia nunc non est sermo de voluntario in Adamo, sed de voluntario, & libero libertate personali propria, qua quis ponit omissionis causam.

XIII. Postremo disputatio hæc respectu ebrii, & dormientis potius metaphysica est: & quamvis concederetur, in his duobus casibus ebrietatis, & somni, in quibus homo uti libertate nequit, omissiones esse peccatum in causa tantum; heinc tamen idem inferri nullo modo posset de aliis omissionibus quæ contingunt, dum homo est sui compos, expeditamque habet libertatem ad impediendam omissionem, aliosque effectus. Pro praxi autem illud tamquam certum haberi debet, non sufficere in confessione manifestare solum causam culpabilis positionem, sed necesse esse ut omnes omissiones, & effectus secuti subiiciantur clavibus. Quare si peccata sint in se, siue in causa, omnia confiteri poenitens debet. Et hic est communis sensus, & praxis fidelium. Quæ praxis sane confirmat communio sententiam. Et opinio quorundam Casuistarum negantium, has omissiones confitendas, tamquam nimium laxa, & contraria communi fidelium sensui, improbanda est. Accedit, hoc saepe etiam necessarium esse non modo ad exponendam peccati gravitatem, sed etiam ad damnum tertii pandendum, ad restitutionem faciendam, vel ob censuras contractas, vel ob periculum contrahendi.

MONITUM

Quam formidanda sint omissionum peccata.

I. **Æ**terna Christianorum perditio ex omissionum pravitare, tamquam ex pestifera radice, proficiscitur. Neglectus orationis, meditationis, & considerationis, fons est exitialis, unde fere omnia vel gravissima manant scelera. Quot sunt de seculo

Christiani qui aliquod quotidianum interval- lum, qui horæ quadrantem impendant in e- vangelicis punctis meditando, qui christianæ professionis spiritum assequi, & proprii status onera expendere serio curent, qui novissima mature recogitent, qui conscientiae examen, & iudicium quotidie instituant? Hæc ad Monachos, & ad Claustrales, ad Religio- sos, & solitarios pertinere miseri mortales arbitrantur. Quæ deceptio, & cæcitas eo est funestior, quo validioribus præfidiis egent illi qui medio in campo cum tot hostibus manus conferunt, & undiqueversum circumdati insidiis, & allesti blanditiis reperiuntur. Si intra claustra a mundo seiuncti Religiosi, ve- luti plantæ steriles, arescunt, meditatione, & oratione sublata; quid sperandum de Chri- stianis in apertis mundi castris militantibus, si illis fidei, & precum scutum desit? Fides autem sine mentis meditatione non lucet; quemadmodum Sol illis non refulget qui oculo- los clausos tenent. Heu miseri, & æternum miseri Christiani, qui tam exquisitis epulis corpora nutriunt quotidie, & animas tam crudeli fame torquent, ut vix per integras heb- domadas, & mensem aliqua evangelicarum veritatum meditatione & caelestium virtutum pabulo easdem alant! Saginantur corpora in- temperanti crapula, & animæ necessario ali- mento destitutæ æternum periclitantur. An minus est animabus necessarius æternarum veritatum panis, meditationis dentibus bene mansus, quam sint corporibus cibaria consueta?

II. Quid ergo mirum, si animæ intrinse- cus superbia, invidia, ambitione, odio, concupiscentia ardentes, & extrinsecus usque- quaque præstigiis, pravis exemplis, damo- num, hominumque machinationibus obsessæ, facient contrucidatæ? Non vacat longius ora- tionem protrahere. Veritas seipsa refulget. Ab omissionibus caelestium virtutum, a negle- ctu christianæ meditationis ruina Christiano- rum proficiscitur. Plures a crassioribus fla- gitii, quæ vel penes mundum ipsum famam obscurant, maculantque, sibi cavent; ve- rum negligere proprii status onera, omittre christianarum virtutum officia, silentio obvol- vere evangelicas veritates vix sibi vitio ver- tunt. Quis est qui clamet: *Vae mihi, quia tacui*: cum occasio urgebat veritatis manife- standæ? Taces, ne ambitionis progressionem abruptas. Erubescis Christi Evangelium, ne negotiis tuis sive parvis, sive magnis præ- iudicia inferas. Obmutescis, ne pacem tuam, ne quietem tuam inturbes, ac si militia non esset vita hominis super terram. Omit-

tis ea quæ Christus præcipit, idest præliari, agonizare, tribulari, crucem ferre, & ea peragis quæ tibi adlubescunt, teque mundo, & hominibus amabilem reddant.

III. Animadvertunt Patres, inextremo, tremendoque iudicio Christum Dominum so- las omissiones improperturum: quia *non de- distis mihi manducare, non dedistis mihi bi- bere, non suscepisti me* &c. quasi flagitia com- missionis propria manifesta malitia seipis scelestos damnent. Iubet Deus ut nostra pau- peribus distribuamus: & non modo hæc om- mittimus, sed etiam aliena invadimus, & furamur. Iubet Deus ut nos mutuo diligamus, & non modo amorem omittimus, sed reci- proca infestatione nosmetipsos laceramus. Iu- bet Christus ut humilitatis studium colamus: & nos, humilitate neglecta superbia tume- mus. Iubet Christus ut carnem nostram cum vitiis, & concupiscentiis affligamus, & ma- ceremus: & nos mortificatione missa, carni saginandæ navamus operam, & deliciis de- fluimus. Iubet Christus. . . *Sed quid plu- ra?* (clamat Salvianus Lib. III. de Provid.) *Quid plura? Grave & luctuosum est quod di- cturus sum. Ipsa Dei Ecclesia, quæ in omni- bus debet esse placatrix Dei, quid est aliud quam exacerbatrice Dei? Aut præter paucissimos quosdam, qui mala fugiunt, quid est aliud pene omnis cæcus Christianorum quam sentina vitiorum? . . . Et quod dicimus, ne nimis forsitan gravis videatur esse censura, plus multo dicam. Facilius invenias reos malorum omnium quam non omnium: facilius maiorum crimi- num, quam minorum, idest facilius qui & maiora crimina cum minoribus, quam qui mi- nora tantum sine maioribus perpetraverint.* Hæc pauca obiter de omissionibus delibasse sufficiat, plura dicturus suo loco.

CAPUT VI.

De distinctione specifica, & numerica peccatorum.

I. **Q**uæst. I. *Unde petatur distinctio spe- cifica peccatorum?* Resp. S. Tho- mas 1. 2. *quæst. lxxii. art. 1.* a diversitate specifica obiectorum repetit primo & per se distinctionem specificam peccatorum. Pecca- tum enim est actus malus. Sed actus malus, & libera voluntate procedens, in obiectum tendit. Ergo ab eodem speciei caput. Obiecta au- tem in esse moris speciei distinguuntur per diver- sam aut conformitatem, aut repugnantiam cum lege æterna, & recta ratione. Tunc vero habent distinctam repugnantiam cum lege æter- na, & recta ratione, quando opponuntur diversis

virtu-

virtutibus. Nam sicut quælibet virtus habet spe- cialem & distinctam bonitatem, ita obiectum illi oppositum habet specialem & distinctam malitiam.

II. **D**istinctio quoque peccatorum sumitur ex diversis præceptis, spectatis non ex parte præcipientis, sed ex parte rei præceptæ. Præ- cepta enim possunt esse diversa, vel quatenus a diversis Superioribus sunt, ut præcepta iuris divini, ecclesiastici, & civilis; vel ratione rei præceptæ. Diversitas præceptorum respectu principii potest esse tantum materialis: idem quippe furtum prohibetur iure naturali, divi- no, & humano; & tamen est unum specie peccatum. Diversitas vero formalis repetitur ex diversitate rei præceptæ, seu motivi in- trinseci præcipiendi. Motivum autem intrin- secum, quod etiam dicitur operis, est id in quod opus natura sua tendit; puta, motivum intrinsecum præcepti ieiunii est temperantia, motivum intrinsecum elemosynæ est miseri- cordia. Motivum autem extrinsecum, quod sibi præstituit operans, non confert actui spe- ciem. Heinc omittens Sacrum die festo alicuius Apostoli, aut alterius Sancti, inciden- te in diem dominicum, unum specie pecca- tum committit; sicut qui violat ieiunia qua- tuor temporum quæ incidunt in Quadragesi- mam. Quoniam hæc præcepta audiendi Sac- rum die dominico, & die festo alicuius San- cti, ieiunandi & diebus quatuor temporum, & diebus aut alicuius vigiliæ, aut Quadrage- simæ, idem motivum religionis, & temperan- tiæ respiciunt. Quod autem legislator in præ- cipiendo aut ieiunium, aut Sacrum, inten- dat vel pluviam, vel serenitatem, vel hono- rem alicuius Sancti, non infert diversitatem specificam: quia fines isti, cum extrinseci sint, non constituunt diversæ rationis præcepta. Qui vero ieiunium violarent contra votum edi- tum ieiunandi die veneris, & contra præ- ceptum Confessarii ieiunandi eodem die, & quatuor temporum eodem similiter die recur- rentium, triplex peccatum specie distinctum pararet: unum contra temperantiam, im- positam a præcepto ecclesiastico: alterum contra religionem, quam respicit votum: & tertium contra poenitentiam præscriptam a Confessario.

III. **Q**uæst. II. *An diversitas specifica pec- catorum sumatur ex circumstantiis?* Resp. Cir- cumstantiæ morales extra essentiam actuum moralium sunt, & illos extrinsecus dumtaxat comitantur, seu circumstant. Septem nume- rantur a S. Thoma 1. 2. *quæst. vii.* & a ceteris Theologis. *Quis* indicat personam, eiusque statum. *Quid* materiam prodit. *Ubi*

locum sacrum, vel profanum &c. designat. *Quibus auxiliis* instrumenta, seu media qui- bus peccatum commissum est, significat; ut si sollicitasti virginem medio lenone, si percussisti gladio, lapide, baculo. *Cur* finem extrin- secum perhibet, ob quem actionem exercuisti: ut si furatus es ad fornicandum. *Quomodo* mo- dum actus, intensum, aut remissum, coac- tum, aut voluntarium exprimit. *Quando* tem- pus donotat.

IV. **D**upliciter afficere circumstantia actum potest: aut transferendo illum ad aliam speciem distinctam ab ea quæ intrinsecus inest actui ex proprio obiecto; ut si quis fornicetur cum persona Deo per votum consecrata, vel fu- retur in loco sacro, aut rem sacram: aut afficit actum intra eandem speciem illum au- gendo; ut si quis furetur in magna, aut ma- xima quantitate. Circumstantiæ prioris generis vocantur mutantes speciem; posterioris aggravantes intra eandem speciem. Hæc pos- teriores circumstantiæ aliæ sunt leviter aggra- vantes, quæ ad malitiam mortalem non ad- dunt nisi venialem; ut si materialis gravi furti sint quatuor iulii, & quis furetur quinque: aliæ sunt notabiliter aggravantes, quæ addunt malitiam mortalem actioni iam mortali; ut si quis furetur plures aureos. Singulas has cir- cumstantias silius explicui Tom. IX. de pe- nitentia.

V. **A**d quæsitum ergo propositum respon- sio iam patet, nempe peccata specie distin- gui, seu novam suscipere speciem malitiæ, ex circumstantiis scilicet quæ speciem mutant, seu quæ specialem repugnantiam & contra- rietatem habent cum recta ratione. Inter- dum circumstantiæ istæ possunt tribuere pri- mariam peccati speciem actui bono; ut si quis elargiatur elemosynam ob pravum finem vanæ gloriæ, vel Sacrum audiat ob finem spectandi impudice mulierem: sæpe vero, ut dixi, actioni mortaliter pravæ addunt novam malitiæ speciem; ut si quis furetur in loco sacro. Circumstantiæ vero quæ non mutant speciem, cum non habeant distinctam repu- gnantiam cum ratione, non tribuunt novam malitiæ speciem, sed eandem dumtaxat aut aggravant, ut dictum est, aut minuunt, ut patet in naturalibus, in quibus maior, aut minor rei perfectio non a forma substantiali, sed ab accidentali, seu a circumstantiis tribuitur.

VI. **Q**uæst. III. *Utrum peccatum gravius ex obiecto superari in malitia possit a peccato inferioris generis ratione circumstantiarum?* R. Sententia affirmans communior, & probabilior est. Periculum v. g. gravius peccatum ex ge- nere

nere suo, seu ex obiecto, est quam furtum, & homicidium; & tamen si quis trucidaret ingentem hominum innocentum multitudinem, aut expilaret ærarium publicum, quod aluntur pauperes, vel defenditur Respublica, graviora ipso periurio in prudenti hominum exultatione talia crimina haberentur. Hanc sententiam S. Thomas 2. 2. quæst. x. art. 3. docet. *Nihil prohibet, peccatum quod est gravius secundum suum genus, esse minus grave secundum aliquas circumstantias.* Plura rationum momenta quæ afferri solent, prætereo, cum res seipsa manifesta sit.

VII. Quæst. IV. Unde sumatur distinctio peccatorum numerica? Resp. Istius quæstionis notitia tum poenitentibus, tum Confessariis apprime necessaria est, cum necessarium sit, ut Tridentinum *sess. xiv. can. vii.* declarat, iure divino omnia, & singula peccata mortalia confiteri. Variæ a Theologis præscribuntur regulæ, quibus hæc numerica peccatorum distinctio, dignosci valeat. Claritatis gratia distinctis quæstis omnia exponere curabo.

VIII. Quæst. V. An ex morali interruptione peccatorum tam interiorum, quam exteriorum, circa idem obiectum sumatur distinctio numerica eorumdem? Resp. Tunc iuxta communem Theologorum doctrinam actus voluntatis moraliter interruptitur, quando nec formaliter, nec virtualiter perseverat. Porro ex triplici capite, inquirunt, actus voluntatis nec formaliter, nec virtualiter perseverat, sed interruptitur. 1. per expressam retractationem, ut si quis actum priorem furandi retractet, & denuo eundem actum resumat; quamvis id statim præter, erunt duo peccata numero distincta. 2. per cessationem voluntariam ab actu voluntatis, dum quis voluntarie mentem alio distrahit post priorem actum; ut si, visa puella, & de ea delectatus, ad aliud se applicet. 3. per naturalem cessationem, aut oblivionem, aut distractionem, aut per somnum.

IX. Primum modum interruptionis communiter Theologi approbant, actum nempe voluntatis interrupti per voluntariam retractationem. Huic tamen communi doctrinæ contradicit Cardinalis de Lugo *disp. xvi. de poenit. num. 52.* contenditque, non semper prioris voluntatis revocationem impedire moralem peccati unitatem. Quoniam iuxta doctrinam Lessii, & Layman, aliorumque Probabilistarum, qui die ieiunii sub prandii finem cessat comedere, proponitque se amplius non comesturum, si post hoc propositum affectatur, ante completam mensam, novum fer-

culum ipsius palato accommodatum, valet abfque ieiunii fractione denuo comedere: quia mensæ continuatio sufficit ad continuationem moralem prandii, quin obstat brevis illa voluntatis interruptio. Idem contingere potest, inquit, interdum in unitate peccati. Heinc infert, si quis animo vindictæ alium alapa percutiat, & post aliquas percussiones proponat abstinere a percussione, abstineatque reipsa; sed statim post denuo percutiat; non duo peccata confitenda, sed unum, inquit, commisit.

X. Hæc plus subtiliter quam solide excogitavit De Lugo, vir acuto ingenio. Sed ut falsa reiicienda sunt saltem quantum ad actus internos, qui iuxta omnes interruptuntur per voluntariam, & deliberatam revocationem. Quid? Carnes comedis die ieiunii, sub finem prandii te veritæ comesturæ poenitet, & contritione perfecta crimen deles. Continuo, adveniente novo ferculo, carnes iterum comedis. Hoc peccatum unum erit, moraliter continuatum cum peccato per contritionem deleto? Quis tale sibi persuadere commentum valet? Doctrina ex Lessio, & Laymano adducta suam habere probabilitatem potest: quia lex ieiunii præscribit unicum prandium, quod per actus internos voluntatis non interruptitur: idcirco si sub finem mensæ quis deliberaret amplius non comedere, & ante finitam mensam comederet, tunc ille non violaret legem ieiunii: quia unitatem exteriorum prandii non interruptit iuxta prudentem existimationem. Quæ doctrina licet admitti possit, confectaria tamen quæ hinc eruit De Lugo, falsa sunt.

XI. De secundo modo vix est inter Auctores dissidium. Eo ipso enim quod quis ab actu concepto cessat, & ad alia se convertit, prior voluntas dimissa est, & alia renovata, atque adeo peccata interrupta. Alioquin prior voluntas esset, & non esset dimissa; quod dici nequit.

XII. Distinguunt insuper Theologi, ut supra cum S. Thoma vidimus, peccata cordis, oris, & operis. Peccatum cordis non respicit opus externum, sed intus consummatur, ut sunt peccata odii Dei, & proximi, hæresis, iræ, invidiæ, avaritiæ, iudicii temerarii. Peccata oris in eodem similiter complentur; ut mendacium, periurium, blasphemia, falsum testimonium, contumelia &c. Operis denique peccata in externo opere perficiuntur; ut homicidium, fornicatio, furtum, idololatria &c. Hæc omnia peccata interrupti per actum voluntatis contrarium communiter Theologi fatentur.

XIII.

XIII. Difficultas est, num interruptantur non solum per voluntariam retractationem, sed etiam per temporum morales interruptas. Et quantum ad peccata cordis communior & probabilior opinio affirmat. Nam peccata eiusmodi, cum in actibus voluntatis consistant, postquam commissa sunt, nec formaliter, nec virtualiter remanent. Ergo, multiplicatis actibus voluntatis, multiplicantur peccata.

XIV. Heinc falsa & laxa est opinio Ioannis La-Cruz, Petri Du-Fay, Tamburini, & aliorum, docentium, præfatos actus non interrupti per naturalem oblivionem, somnum, inconsiderationem, sed per solam revocationem. Quare si quis hodie elicit actum odii, & post decem dies eundem actum non retractatum continet, hunc unicum peccatum committere volunt. Filiucius, & Busembau aiunt, non multiplicari peccata, si interruptio brevis sit, & contingat per somnum, oblivionem, aut inconsiderationem: quam opinionem ut laxam reiicit vel ipse Diana, nedum graviores Theologi. P. Suarez *Tom. IV. in III. Part. disp. xxi. sec. 5. num. 11.* concedit eiusmodi actus interrupti per somnum, oblivionem, inadvertentiam, cum unus ex alio non dependeat, atque adeo esse distincta peccata; contendit tamen non esse necessario confitenda, quando interruptio est brevis, cum difficile cognosci valeat. Quam doctrinam merito reiiciunt, ut falsam, Salmanticenses *tract. xx. cap. xii. num. 34.* quia licet interdum interruptio sit adeo brevis, ut vix discerni possint plura peccata, tamen sæpe distincte manifestanda sunt. Et quando omnia distincte numerari nequeunt, tum manifestanda est temporis mora. Præceptum divinum confessionis impossibilia non iubet, sed præcipit ut singula peccata confiteamur eo modo quo moraliter possumus.

XV. Actus vero voluntatis qui respiciunt exteriora peccata oris, & operis, interruptuntur moraliter, quoties opus exterius consummatur, aut quoties congrua temporis mora intercedit. Addunt plures recentiores, nisi præfati actus uniantur in aliquo effectu qui ad consummationem peccati conducat. Si quis propositum habeat furandi, illudque exequatur rem alienam reipsa surripiendo, & consummato hoc furto, aliud propositum renovet, duo committit peccata: quia primum propositum completum fuit, media furti executione. Qui vero furari deliberat, & continuo viam arripit, scalas admovet, instrumenta disponit, quamvis repetat interiorum primam intentio-

nem, non multiplicantur peccata, ut in *IV. dist. xlii. qu. 1. art. 1.* docet S. Thomas. *Contingit esse actus plures, secundum quod ad genus nature referuntur, qui tamen sunt unum, secundum quod in genere moris considerantur, ut patet in eo qui furatur: quia omnes actus eius, qui ad finem furti ordinantur, peccatum sunt, cum mala intentione fiunt, qui possunt valde multi esse; & tamen omnes computantur ut unum peccatum: quia non habent rationem peccati, nisi secundum quod per unam voluntatem in perversum finem ordinantur.* Quæ Angelici doctrina iuxta eiusdem mentem intelligenda est, videlicet quando moraliter in prudenti exultatione præfata operationes coniunguntur ad furti executionem, ut paulo ante in fure applicante continuo, post deliberatum furtum, instrumenta, scalas, & ea omnia quæ necessaria sunt ad furti completam executionem. Ceterum si multum temporis intercederet, tunc actus interrupterentur.

XVI. Quæst. VI. Quid dicendum de opinione Salmanticensium, Lugo, & aliorum, aientium perseverantem annum integrum in voluntate non restituendi, unum peccatum committere? Resp. Ex laudata S. Thomæ doctrina falsa, & laxa confectaria colligunt Salmanticenses *tract. xx. cap. xii. punct. 5. §. 1. n. 37.* ubi sequentia docent. „ Qui statuit non restituere rem alienam, si non retractat „ efficaciter voluntatem, unicum peccatum „ committit, etsi per unum annum in ea voluntate persistat, pluries idem propositum „ repetat; immo etsi interim offerantur occasionales restituendi, vel alienetur, aut consumatur res, aut debitor impotens reddatur „ ad restituendum, aut somno se tradat, vel „ alio distrahatur. „ Pro hac opinione citant Salmanticenses Scholasticos *Tom. III. tract. II. disp. v. dub. 5. num. 32.* Lugo, Dianam, Trullenchum, Vasquez, & semetiplos in *Tom. III. tract. xiii. cap. 1. punct. 14. num. 264.* Hæc opinio est contra communem sensum. Per annum quis perseverans in prava voluntate non restituendi, unicum committit peccatum, etiam si pluries renovet iniquum propositum? Etiam si interim offerantur occasionales restituendi, & ipse res alienet, & se impotentem constituat ad solvendum quod debet? Paradoxa laxitatis hæc sunt. Dicendum ergo cum Angelico, eiusmodi peccata non multiplicari, quando breves morales intercedunt, ut si fur intra eundem diem omnia parat ad furti executionem. Ceterum si plures dies intercedant, multiplicari peccata, dicendum est. Quoniam homo qui aut furari, aut occidere inimi-

inimicum, aut non restituere proposuit, in plurium dierum mora ad alia negotia animum divertit, alia disparata negotia tractat, somno se tradit. Instaurare ergo novum propositum debet exequendi scelus deliberatum. Ergo iuxta communem sensum, quando interfluunt hæc longa intervalla, non solum unius anni, ut dicunt præfati Auctores, sed unius hebdomadæ, peccata multiplicantur.

XVII. Laxiora sunt quæ Salmanticenses ibidem num. 46. docent, inquietes: „ Si quis intendens occidere inimicum, arma præparat, viam carpit, Salmanticam ad hoc venit, & per multos dies inimicum quærit, & tandem occidit: et si pluries repetat prædictam intentionem, unum peccatum committit: & satisfacit præcepto confessionis dicendo se homicidium perpetrasse, quæ sit necessarium declarare, quo tempore duravit in illa prava voluntate, & quoties eam inculcarit. “ Hæc mihi videntur falsa, & nimium laxa, præsertim quantum ad id quod præceptum confessionis spectat. Sit ergo.

XVIII. REGULA PRIMA. Temporis diurnitatem exprimere fur, occisor, fornicator &c. in confessione tenetur, & sincere patefacere, quot aut dies, aut hebdomadas, aut menses, aut annos perduravit in hac prava voluntate exequendi deliberatum scelus, ut ex temporis diurnitate, & repetitione plus minusve iniqui propositi colligere Confessarius valeat & malitiæ gravitatem, & animæ statum.

XIX. REGULA SECUNDA. Quamvis definiri absolute nequeat certus peccatorum numerus in hac longa mora, in qua scelesti homines perseverant; tamen hæc mihi videtur regula communi sensui conformior, nempe ad multiplicationem dierum multiplicari peccata. Integer enim dies simul cum nocte sufficiens mihi apparet ad interruptum conceptum propositum. Quoniam somnus, alia negotia, quæ communiter tractare homines solent, adeo distrahunt voluntatem, ut iuxta prudentum existimationem die castino fur, occisor, fornicator, alienæ rei usurpator nova voluntate concipiat scelus. Quod remanere, & continuari virtualiter dicunt in restitutione facienda, in furto exequendo primum propositum, quando plurium dierum mora intercedit, vanum ineptumque commentum est. Quid? Perseverare ergo poterit non modo per integrum annum, sed per totam vitam debitor in prava voluntate retinendi rem alienam, & unum peccatum patrabit contra iustitiam;

licet pluries peccabit contra annuæ confessionis præceptum? Quid quod & Tom. I. in Decal. & Tom. IX. diff. 1. de penit. docuimus, peccatorem per mensem, immo præter propter per hebdomadam differentem suam in Deum conversionem novum peccatum patrare ob penitentiae dilationem? Ipsi Salmanticenses docent, peccare eum qui differt implorare absolutionem ab excommunicatione: & non peccabit qui protrahit suam cum Deo reconciliationem? Verum, missis disputationibus, duæ, quas præscripsi, regulæ mihi, & communi fidelium sensui, & saniori doctrinæ valde conformes apparent. Quisque vero in suo sensu abundet, dummodo prima servetur regula, quæ negligi absque sacramentalis confessionis præiudicio nequit. Et hæc sufficienter de hac implicatissima materia.

XX. Quæst. VII. An peccata numerice multiplicentur ex diversitate obiectorum? Resp. Si obiecta specie differant, tunc non solum numero, sed etiam specie peccata multiplicantur. Quæstio ergo est de obiectis quæ solo numero distinguantur, quæque sint integra, & non partialia. Porro hoc in sensu communis, & vera sententia docet, peccata distinguuntur per obiecta numero distincta; quemadmodum peccata specie distinguuntur per obiecta specie diversa. Ideo enim peccata specie multiplicantur ex obiectis specie diversis, quia respiciunt hæc obiecta tamquam terminos seu fines, a quibus speciem capiunt. Actus quippe voluntatis sunt veluti motus tendentes in sua obiecta, tamquam in terminum in quo quiescant. Motus autem suam unitatem capit a termino. Ergo peccata suam unitatem, aut diversitatem accipiunt ab unitate, vel diversitate obiectorum. Sententia hæc communis est inter Theologos.

XXI. Ex hac doctrina multa practica confectaria elicienda sunt pro maiori explicatione, & clariore tum Confessariorum, tum penitentium instructione. Inferitur 1. contra Salmanticenses, & alios, illum qui unico actu, aut pluribus actibus successive blasphemaret duodecim Apostolos, non unum, ut cum aliis docent Salmanticenses num. 40. sed plura committere peccata, cum plures Sanctos iniuria afficiat. Inferitur 2. eum qui pluribus contumeliis diversis generis hominem afficeret vocando eum furem, adulterum, homicidam, lenonem &c. absolute plura committere peccata: quia in diverso genere honorem læderet, & iuxta prudentum existimationem gravia detrimenta inferret. Spectandæ tamen circumstantiæ sunt. Nam si homines de trivio

vio aut femine simul rixantes eodem iræ impetu se his diversis contumeliis onerarent, cum iuxta communem existimationem infamiam non subirent, quod audientes omnia præfata, & similia convicia ex iracundiæ impetu proficisci intelligerent, tum unicum esset peccatum, plus & minus grave iuxta circumstantiarum varietatem.

XXII. Inferitur 3. Qui præfatas contumelias contra plures homines proferret, tot peccata committeret, quot homines infamaret. Quoniam quilibet homo habet ad suum honorem, & famam. Ergo conviciator diversa iura læderet, & diversas personas dedecoraret. Et hanc opinionem probant cum aliis citati Salmanticenses n. 42. licet paullo ante docuerint, unicum peccatum committeret illum qui etiam pluribus actibus successive blasphemaret duodecim Apostolos.

XXIII. Inferitur 4. Qui unico actu quatuor homines intendit occidere, vel reipsa occidit, quatuor peccata numero distincta perpetrat. Quare falsa, & laxa opinio est quam docet Caramuel in Reg. S. Benedicti disp. lxxi. n. 910. nempe præfatum occisorem, aut calumniatorem unicum committere peccatum. Quoniam, inquit Caramuel, licet sint plures homines occisi, aut iniuriati in genere physico, tamen est in genere mortis: quia unius actus unicum est obiectum. Quare iuxta sententiam illorum qui defendunt circumstantias aggravantes non esse aperendas in confessione, fat erit dicere, Semel volui occidere, aut, ut alii dicunt, semel homicidavi &c. Quam sint hæc laxa, & a communi sensu aliena, nemo non videt.

XXIV. Non minus falsa, & laxa est opinio quam defendit P. Zanardus in Directorio, verius Corruptorio part. 1. cap. xvii. nempe eum qui dormit cum amasia, etiam si ter eam cognoscat, unum peccatum committere; nec teneri dicere, Tot vicibus cognovi, sed feci quod potui. Zanardus, licet Dominicanus, Casuista est laxarum opinionum collector, atque adeo improbanda eiusdem opera moralia: quorum raro memini, quia eiusdem opera a nemine leguntur, & vix reperiuntur, sed merito iacent pascendis blattis.

XXV. Inferitur 5. Qui uno actu furatur animalia plurium dominorum ex eodem stabulo, vel grege, tot perpetrat peccata, quot sunt domini: quia omnium dominorum iura lædit. Qui statuit per totam Quadragesimam non ieiunare, non recitare horas canonicas, tot peccata committit, quot sunt dies.

XXVI. Inferitur 6. Tactus, & oscula quæ

copulam antevertunt, non constituunt peccata distincta a copula; cum ad hanc ordinentur, efficiantque unicum obiectum totale. Leander, Ioannes Sanchez, Moya, quos citant n. 45. quibusque subscribunt Salmanticenses, idem asserunt de tactibus & osculis subsequenter ad copulam. Sed probabilius alii negant: quia, copula consummata, omnia completa sunt; nec subsequenter integrant, seu periciunt priorem actionem, sed præparant aliam. Et in hoc sensu fatentur vel ipsi Salmanticenses eiusmodi oscula & tactus esse nova peccata. At contendunt communiter esse veluti mensæ bellaria, & ad primam actionem pertinere. Si quis, inquit, occidat inimicum, & statim gaudeat de morte, non committit distinctum peccatum: ergo idem dicendum de delectatione copulæ immediate habitæ. Falsissimum est antecedens, ergo falsum quoque consequens. Gaudium de morte illata non est novum peccatum? Immo peccatum est favitiam plusquam ferinam occisoris patefaciens.

XXVII. Inferitur 7. laxam esse opinionem Leandri, Dianæ, De Lugo, Salmanticensium, qui n. 46. docent, Confessarios, in peccato mortali plures successive confessiones audientes, & absolventes, unicum committere peccatum mortale: quia, inquit, licet actiones sint materialiter diversæ, formaliter tamen coniunguntur in una irreverentia irrogata sacramento, & Deo. Absolutio sacramentalis actio perfecta est, & integra, sicuti & sacramentum. Formalis hæc coniunctio chimerica est, omni destituta fundamento. Ergo Confessarius iste tot peccata committit, quot absolutiones imperitur, quot baptismata administrat. Si Confessarius integrum diem audiens confessiones, & absolvens committeret unum peccatum mortale, similiter luxuriosus integram noctem cum pluribus feminis fornicans unum committeret peccatum: quo quid absurdius dici potest?

XXVIII. Inferitur ultimo. Opinio Bonacinæ, Filiucci, & aliorum, docentium, illum qui uno actu intendit occidere integram familiam, aut eam infamare, unum patrare peccatum, falsa evidenter est. Quidquid sit, quod iuris fictione, ut aiunt, familia una persona dicatur, revera tamen familia pluribus conitatur; immo una sola persona conflare familiam nequit. Et reipsa citati Auctores familiæ nomine personas plures intelligunt; sed plures personas unam personam dicunt, quia omnes coniunctæ sunt in eadem familia. Hinc qui unico actu, seu incendio integram occi-

occideret civitatem, integrum exercitum, unicum committeret peccatum; nec obstrictus esset in confessione dicere, nisi *semel homicidavi*. Tædet tam absurda paradoxa refellere.

XXIX. Quæst. VIII. *An in eodem actu physico possint esse plures malitiæ numero distinctæ?* Respond. Opinionem negantem defendunt Suarez, Layman, Filliucius, Leander, & alii. Adfirmantem sententiam propugnat S. Thomas in II. dist. xlii. artic. 1. his verbis. *Sicut autem supra ostensum est, actus non ponitur in genere moris, nisi propter voluntatem, scilicet secundum quod est a voluntate elicitus, aut imperatus: & ideo secundum unitatem voluntatis est sumendum iudicium de unitate eius quod in genere moris dicitur: unde contingit aliquid quod est unum in genere naturæ consideratum, ut unum motum continuum, esse plures secundum quod ad genus moris retorquetur, si voluntas in actu varietur; ut quando bona intentione quis incipit & mala terminat, ut supra ostensum est. E contrario contingit esse actus plures, secundum quod ad genus naturæ referuntur, qui tamen sunt unum, secundum quod in genere moris considerantur; ut patet in eo qui furatur, quia omnes actus eius qui ad finem furti ordinantur, peccatum sunt; cum mala intentione fiunt, qui possunt valde multi esse; & tamen omnes computantur ut unum peccatum: quia non habent rationem peccati, nisi secundum quod per unam voluntatem in unum perversum finem ordinantur.* Huic S. Thomæ doctrinæ subscribunt non modo Thomistæ, sed communiter etiam extranei, ut Vasquez, Azorius, Henriquez, Hurtado, Granados, Salas, Caramuel ipse sibi contrarius, Salmanticenses n. 61. Plura adducunt Theologi isti rationum momenta, quæ paucis perstringam.

XXX. Idem numero actus in esse physico plures malitiæ specie diversas habere potest. Ergo potiori iure pluribus affici pravitatibus valet solo numero distinctis. Quemadmodum enim idem physice actus cum pluribus virtutibus specie diversis pugnat; sic oppositionem habere sæpe potest cum pluribus numero distinctis iuribus. Ergo si lædit distincta numero iura, distinctas numero malitiæ contrahit. Dum coniugatus uno voluntatis actu desiderat solutam feminam, & coniugatam, hoc secundum adulterii malitiam continet, qua caret primum cum soluta. Hæc malitia est in eadem adulterii specie; ergo solo numero distincta est. Præterea iura violata distincta non sunt specie, ergo numero. Denique distinctio numerica peccatorum, non solum

a subiecto, sed etiam ab obiectis numero distinctis, & totalibus sumitur. Sed idem numero actus plura obiecta integra, & adæquata, numero solo distincta, respicere valet; ut patet in eo qui uno voluntatis actu occidere decem homines cupit. Ergo decem numero malitiæ distinctas contrahit.

XXXI. Opponunt. Duo accidentia solo numero distincta nequeunt in eodem subiecto existere. Ergo neque duæ numero malitiæ in eodem actu. Negatur consequentia, tamquam ineptissima, & disparatissima: Accidentia physica a subiecto solo suam capiunt, ut aiunt, individuationem. Accidentia autem moralia non a subiecto, sed ab ordine ad rationem, & ad legem. Hic autem ordo multiplex in eodem actu esse potest iuxta obiectorum multiplicitatem, vel iurium diversitatem. Argumentatio itaque est a genere physico ad genus morale, ab accidentibus absolutis ad accidentia respectiva.

XXXII. Alias obiectiunculas prætereo, potissimum quod earum discussio ad praxim nihil conferat; cum Suarez ipse concedat, obstringi poenitentem ad manifestanda in confessione tot obiecta, seu personas, quot lædere deliberavit, aut læsit reipsa. Defendit enim ipse, circumstantias notabiliter aggravantes manifestandas in confessione esse. Et hoc ad praxim fat est. Cetera sunt metaphysicæ argutationes, nullius prorsus momenti. Quamvis & hoc in genere falsa prorsus sit P. Suarez, & aliorum opinatio.

C A P U T VII.

Nonnulla quæ praxim spectant de morosa delectatione, de perfecta & imperfecta deliberatione, de discernendis venialibus a mortalibus, resolvuntur.

I. **N**ON pauca hæcenus disputavimus quæ aut raro accidunt, aut a praxi abstracta sunt. Quæ hoc in capite dicturi sumus, & praxim immediate spectant, & frequenter occurrunt. Cogitationes morosæ torquere vel ipsos moratos homines solent: idcirco declarandæ accuratius itæ sunt.

II. Quæst. I. *Quid sit cogitatio morosa?* Respond. Eam describit S. Augustinus Lib. XII. de Trinit. cap. XII. his verbis. *Cum sola cogitatio mens oblectatur illicitis, non quidem discernens esse faciendam, tenens tamen & volens quæ statim, ut attigerunt animum, respici debuerunt.* Duo itaque incogitatione morosa distinguenda sunt, nempe cogitatio, & delectatio rei illicitæ. De delectatione morosa plu-

sa plura scripsi Tom. IV. in Decal. Lib. VIII. dist. II. quæst. xv. & segg. ubi laxa nonnullorum Casuistarum commenta profligare studui. Ne eadem repetam; lege quæ ibidem dicta sunt.

III. Quæst. II. *Quid sit perfecta, quid imperfecta deliberatio?* Respond. Perfecta deliberatio est, cum intellectus, omni turbatione, & impedimento sublatis, distincte apprehendit, & advertit, seu advertere potest, & debet, actum esse bonum, aut malum. Perfectam deliberationem intellectus consequitur ex parte voluntatis consensus, aut dissensus. Imperfecta deliberatio est, cum quis aut variis cogitationibus distractus, aut vehementi passione pressus, aut semi-ebrius, vel semidormiens neque distincte, neque plene, sed in confuso dumtaxat apprehendit, vel apprehendere potest actum malum, & eundem vitandi obligationem: quo in casu consequens voluntatis consensus imperfectus, & semi-plenus est.

IV. Signa itaque imperfectæ deliberationis sunt. 1. si quis semi-dormiens fuerit, vel semi-ebrius. 2. si paullo post turbatam apprehensionem, & voluntatis semi-plenam deliberationem iudicet se omnino non fuisse facturum, si rem plene & distincte cognovisset. 3. si quis semi-dormiens leviter apprehendat, eique videatur & non videatur apprehendere. 4. si primo passionis impetu, primoque motu rem in confuso cognoscat.

V. Ut autem facilius colligas, quando sit semi-plena, & imperfecta deliberatio, statum & dispositionem animæ dubitantis expende, & inde inferre poteris, fuerit nec ne imperfecta deliberatio. Si quis ita dispositus & paratus sit, ut plene advertens semper tentationem repellat, si inori potius vellet quam mortaliter Deum offendere; quando reperis Christianos his dispositionibus præditos, probabilis, immo probabilissimum est deliberationem fuisse semi-plenam, & imperfectam. Christiani similes, cum in somno, vel in vigilia motus inordinatos, aut pollutiones passi fuerint, dubitentque, an consenserint nec ne, existimare possunt probabilissime non consensisse: quia cum non soleant plene advertentes consentire, præsumendum in his perplexitatibus in eorum favorem. Tentationis diuturnitas non præbet sufficiens fundamentum consensum admissæ, sive perfectum, sive imperfectum. Diu enim durare tentatio valet, voluntate repugnante.

VI. Quæst. III. *Quid sit ratio superior, & quid inferior?* Respond. Quemadmodum ap-

petitus sensitivus dividitur in irascibilem, & concupiscibilem; ita ratio superior, quæ mens, & intellectus appellatur, licet sit potentia una, tamen in inferiorem, & superiorem tribuitur. Ratio inferior considerat humana motiva, quæ, comparata ad divina, inferiora sunt. Cum in aliquo negotio spectamus utilitatem temporalem, incommoda, gloriam, infamiam, delectationem, molestiam, & alia similia; hæc pertinent ad rationem inferiorem. Quando e contrario consideramus, num negotium, seu res agenda, vel acta, sit conformis legi æternæ, vel contraria; tunc consideratio eiusmodi pertinet ad rationem superiorem.

VII. Quæst. IV. *An peccatum esse possit in ratione inferiori?* Respond. Neque in superiori, neque in inferiori ratione peccatum reperiri potest absque voluntatis consensu; cum omne peccatum sit voluntarium. Heinc est, ignorantiam, & errorem invincibilem a peccato excusare, quia aufert libertatem. Si in ratione superiori nulla sit advertentia, nullaque negligentia, dum ratio inferior expendit commoda, vel incommoda quæ obvenire possunt vel ex hereditate, vel ex alio negotio, & appetitus sensitivus delectatur, nullum est peccatum. Si ratio superior in eiusmodi negotiis negligenter se gerat, & semi-plene, imperfecteque percipiat motiva temporalia, & delectationem inde consequentem repugnare legi æternæ, peccatum erit veniale. Quando vero ratio superior iudicium partis inferioris approbat, aut plene advertit, vel potest, debetque advertere esse contrarium legi æternæ, tum delectatio inde capta erit mortalis, si ex re letaliter mala capitur. Neque necesse est ut ratio actu advertat, & actu cogitet de lege æterna. Sed fat est ut possit advertere. Alioquin qui peccant ex habitu, vel ignorantia vincibili, essent a peccato immunes. Verum hæc de re fufè disputatum est Tom. II. Appar. & alibi. Sæpe homines peccant, plura præsentis vitæ oblectamenta laudantes in familiaribus colloquiis, & in prete se excusant, quod abstractant a lege æterna, effutientes: *Hæc dicta sunt secundum hominem.* Quin contra naturam hominis rationalis est, & homini bestiali conforme amare quæ repugnant rationi, & æternæ Dei legi. De illis qui negativè se habent, insurgentibus concupiscentiæ motibus, dictum est locis citatis.

VIII. Quæst. V. *Quibus signis discerni peccatum mortale a veniali possit?* Resp. Plura supra cap. II. dicta sunt de distinctione peccati mor-

mortalis, & venialis. Perdifficilem hanc distinctionem fuisse ipsi ingeniorum aquilæ S. Augustino, *loc. cit.* animadverti. In præsentia tres dumtaxat regulas assignabo, quibus discerni mortale a veniali possit.

IX. *Regula prima.* Peccata quæ in Scripturis sanctis appellantur detestanda, execranda, abominabilia, morte digna, aut quæ dicuntur excludere a regno Dei, vel quibus adicitur maledictio, aut *væ*, sunt mortalia. Plura exempla occurrunt & *Prov. vi.* & *Isaiæ v.* & *Rom. i.* & *I. Cor. vi.* & *Matth. xii.* & alibi non raro.

X. *Regula secunda.* Quæ iuxta Ecclesiæ traditionem, SS. Patrum, & graviorum Theologorum doctrinam iudicantur mortalia, talia reputanda sunt. Contra loco venialium habenda sunt quæ a SS. Patribus, Episcopis, & gravioribus Theologis venialia existimantur. Quandoquidem Deus promissit Ecclesiæ suæ se collaturum lumen veritatis, & præsidia necessaria in animarum regimine, & in iis quæ ad æternam salutem assequendam sunt necessaria.

XI. *Regula tertia.* Peccata quæ secundum rectam rationem graviter lædunt iustitiam, caritatem Dei, & proximi, sunt mortalia; quæ leviter, venialia. Ut autem distinguere valeas quandam graviter, aut leviter hæc iura iustitiæ, vel caritatis lædantur, plura sunt consideranda. 1. Natura actus, qui excipiat, aut excludat materiæ parvitatem. 2. Materiæ gravitas, vel levitas tum ex parte obiecti vel finis, tum ex parte circumstantiarum in iis quæ eas admittunt. 3. An peccata ex genere suo gravia sint, vel secus. 4. Legis spiritus, & verborum forma. 5. Legislatoris intentio, & finis. 6. An peccatum commissum cum plena advertentia fuerit. 7. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Serio meditare, num te graviter læsum reputares tali aut tali actione.

XII. Quæst. VI. *Qui a venialibus abstinere non studet, est ne in gravi periculo labendi in mortalia?* Resp. Tremenda, formidandaque quæstio hæc est, nihil speculativa, sed tota practica. Adfirmantem sententiam propugnant Patres omnes, & graviores Theologi, quorum nonnullas rationes supra *cap. iii.* obiter indicavi, & nunc plures dabo. Venialia, ut ibidem diximus, ad mortalia disponunt. Sunt quippe teredines, & vermiculi corrodescentes spiritualis vitæ medullam, nitorem offuscantes, & fervorem refrigerantes caritatis. Porro qui se exponunt periculo amittendi gratiam, & peccandi mortaliter, pa-

rum absunt a peccato mortali, & extremo abyssi cardines ambulant.

XIII. Sed magnum incutere terrorem vel sanctis viris debet illud tremendissimum Prophetæ Ieremiæ *cap. xviii.* oraculum: *Mala dictus qui facit opus Domini fraudulentè; alii legunt negligentè.* Porro illi opera Dei valde negligentè facere satis probabiliter præsumunt qui peccata venialia ut aquam bibunt, eaque emendare nihil aut valde parum curant. An Dei opus negligentè non perficiunt Christiani qui sacratoribus mysteriis christianæ religionis animo distracto assistunt, qui vel ipsos festos dies, divino cultui consecratos, in profanis oblectamentis impendunt? Quid de Sacerdotibus Domini dicam, qui corde arido, & mente ineptissimis cogitationibus occupata, ad tremendissimum sacrificium celebrandum accedunt, nulla, aut brevissima preparatione præcedente, nulla devotione comitante: immo tam indevotè, tam indecore sacra illa mysteria tractant, & tanta festinatione illa perficiunt, ut videantur credere omne aliud, præter realem Christi præsentiam, Denique maiestatem ibidem residere?

XIV. An Christiani, Sacerdotes, & Religiosi, qui venialia familiaria habent, qui comptuli, & barbaruli mundo placere, immundique delicias gustare student, divinum illud, supremumque mandatum implent: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex totis viribus tuis* &c.? An toto cordis affectu, an tota mentis vigilantia, an toto devotionis studio Deum diligunt qui innumeras Dei offensas in more habent? Quis umquam avarum vidit, pleno affectu pecuniam amantem, quotidie innumeras pecuniæ iacturas, licet parvas, negligere, aut parvi facere; nullamque adhibere curam easdem reparandi? Quis vidit umquam amore puellæ captum eam quotidie vel levibus iniuriis afficere? Totis viribus, tota virtute Deum diligunt qui tam flaccide, tam tepide, tam languide, quæ Dei sunt, peragunt? Tanta est illius mandati amplitudo, & tam extensa obligatio, ut in dies divinus amor in nobis proficere, & augeri debeat. Numquam in hoc amoris itadio sistere gradum licet, sed continenter progredi, & ad plenitudinem aspirare oportet. Hucine suos conatus dirigunt qui quotidianis culpis, veluti aquarum guttis, caritatis flammam coercent, & reprimunt?

XV. Perge porro, & alia Scripturarum miracula expendamus. *Prepara animam tuam ad*

ad tentationem: inquit Ecclesiasticus. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem:* clamat Matt. *cap. xxvi.* *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis:* concludit Lucas *cap. xxi.* An preparantur ad tentationum victoriam qui quotidianis voluntariis culpis infirmitatem propriam aggravant, qui continua sollicitudo pravos culparum venialium habitus roborant, qui ad ipsam orationem confabulant, & iocantes accedunt? An potius isti Deum non tentant? Nam, ut 1. 2. *quæst. xlii. art. 3. ad 2. S. Thomas docet, ille qui ante orationem animam suam non preparat. . . ad devotionem se non disponendo, non facit quod in se, ut exaudiatur a Deo. Et ideo quasi interpretatur tentat Deum.* Non modo non vigilant, non modo vires non instaurant ad vincendos hostes, undique nos obidentes, qui venialia peccata nihili faciunt, sed ea in dies voluntarie & deliberate multiplicant; qui evellendis pro virili non attendunt, sed Deum potius tentant, & Dei maledictionem adversus eos qui opera Domini negligentè tractant, sibi arcessunt. Cedo: si quis iter per silvas & speluncas latronum & grassatorum plenissimas arripere; si quis iter per fytres & charybdes, atque piratas navigaret inermis, otiosus, iocis & fabellis, vanisque diverticulis distentus, an demens, & stultus non haberetur? Et nos, qui in agone quotidie contendimus, non modo extraneis piratis expositi, non modo fytres, & charybdes continenter offendentes, sed domesticis, & intestinis hostibus indefesse exagitati, & vexati: nos, qui corporis huius, & cupiditatum pondere ad mala impellimur, & pertrahimur: nos, inquam, non modo excubias continuas non agimus, non modo non vigilamus, non oramus, ut oportet, sed deliberate proprias augemus infirmitates, vires nostras imminuimus, atque adeo inimicos nostros provocamus, illis rimas aperimus, ut facilius animæ nostræ arcem ingrediantur, eamque deprædentur. An dum vitam adeo desiderem, inertem, & torpidam agimus, per vim cælum nancisci admittimus? An gravissimum proficiendi in via Domini, & comparandæ proprii status perfectionis mandatum implemus? Minime gentium, clamant Patres omnes. *Semper tibi displiceat quod es* (inquit S. Augustinus *serm. xv. de verb. Apostol.*) *si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi mansisti. Si autem dixeris, Sufficit, peristi.* Plurima huic Conc. Theol. Tom. X.

attentia S. Bernardus *epist. xci.* scribit. *Minime profecto est bonus qui melior esse non vult; & ubi incipit nolle fieri melior, ibi etiam desinit esse bonus.* Item *epist. ccliii.* *Nolle proficere, desicere est. Non vis proficere, o Christiane? Non? Vis ergo desicere. . . Sic mihi, inquis, vivere volo, & manere, in quo perveni: nec peior fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis quod esse non potes? . . . Ibi tu, Christiane, fige tui cursus, profectusque metam, ubi Christus posuit suam. Factus est obediens usque ad mortem. Quantumlibet ergo cucurreis, si usque ad mortem non perveneris, brævium non apprehendis &c.* Plurima alia ibi Bernardus habet, quæ prætereo. Verum, SS. Patrum documentis missis, pauca ex *sess. vi. Tridentini* decerpere iuvat. Siquidem *cap. x.* hæc habentur. *Sic ergo iustificati, & amici Dei, ac domestici facti, euntes de virtute in virtutem renovantur, ut Apostolus inquit, de die in diem; hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem per observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ in ipsa iustitiæ per Christi gratiam accepta, cooperante fide, bonis operibus crescunt, & magis iustificantur, sicut scriptum est: Qui iustus est, iustificatur adhuc: & iterum: Ne verearis iustificari usque ad mortem. . . Hoc iustitiæ incrementum petit sancta Ecclesia cum orat: Da nobis, Domine, fidei, spei, & caritatis augmentum.* Et rursus *cap. xlii.* subdit sacra Synodus: *Veruntamen qui se existimant stare, videant ne cadant; & cum timore & tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigiliis, in elemosinis, in orationibus, & oblationibus, in ieiuniis, & castitate. Formidare enim debent, scientes quod in spem gloriæ, & nondum in gloriam renati sunt, de pugna quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo: in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent dicenti: Debitor sumus, non carni, ut secundum carnem vivamus: si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

XVI. Quid, si laudati a Concilio Pauli Apostoli præcepta adducerem? An otiosi, tepidi, mendaces cum timore & tremore salutem operantur? An obediunt Principi Apostolorum Petro *Epist. ii. cap. i.* dicenti: *Satagite ut per bona opera vestra certam vestram vocationem & electionem faciatis?* An isti satagunt, conanturque per vim acquirere regnum Dei? Quid de istis Ecclesiasticus *cap. xlii.* *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Quid

Quid Prov. xxiv. Salomon? *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti; & ecce totum repleverant urtica, & operuerunt superficiem eius spina, & maceria lapidum destructa erat.* Ager iste vita est Christiani, Sacerdotis, Religiosi claustralis, negligentis, otiosi, pigri. Vita hæc vinea est silvescens venialium culparum spinis, & urticis repleta, & lapidum maceria destructioni proxima. Testimonia Patrum in hanc vividam Salomonis parabolam brevitatis gratia prætereo. Per agricolæ pigritiam in agri cultu exprimit Salomon pigritiam spiritualem, quasi dicat: Sicut pedibus transiens per pigri vineam, squalorem eiusdem vidi; sic mentis oculis lustrans vitam, animam, & conscientiam hominis inertis, qui illam excolere negligit, non modo virtutibus vacuum vidi, sed repletam etiam carduis, urticis, & spinis vitiorum carnis, & dæmonis incursionibus expositam. Inquit enim *Lib. Pastor. admon. 34.* S. Gregorius: *Qui peccata minima flere, ac devitare negligit, a statu iustitie, non quidem repente, sed partibus totus cadit.*

XVII. Paveant ergo Christiani omnes. Totis artibus contremiscant & reformident Sacerdotes, & Religiosi, qui peccata venialia tam facile deglutiunt; qui otio, curiositati, confabulationibus indulgent; qui mortificationem carnis, coercere oculos, reprimere sensus negligunt; qui iugum observantiæ regularis vi potius coacti trahunt quam deferant; qui silentii, solitudinis, precum leges passim

violant. Contremiscant Sacerdotes barbatusi, calamistrati, cincinnati, vanuli, & ad mollitiem effeminati. Contremiscant Episcopi, Abbates, Priores, & Prælati omnes, qui vineas animarum, propriæ custodiæ deputatas, silvescentes vepribus conspicientes, non clamant, non urgent agricolas ad evellendas veneficas herbas, virtutum grana suffocantes. Manet, inquit alicubi Bernardus, tonsura, vestis necdum mutata est, ieiuniorum regula custoditur, statutis horis psallitur; verum sub habitu Religionis animum habet sæcularem, sub pannis conversionis cor perversum. Quia inquit Osea Propheta cap. viii. *Comederunt alieni cor eius, & ipse nescivit.*

XVIII. Concionatoria sunt hæc, & ascetica, clamabant leviculi Sophistæ, & aliena a Theologo, cuius est controversas opiniones resolvere. Talia effutire illi solent quibus argutare, tricari, & cavillari in deliciis est. Plus me commovent, & acrioribus stimulis urgent pauca quæ ex divinis Scripturis cursim delibavi, quam nonnullorum Casuistarum ingentia volumina, quorum lectio arida, & sterilis mihi omnino est. Contra doctrina Scripturarum sanctarum, & Patrum interpretationes, & ignita eloquia a somno me excitant, perterrefaciunt, & ad negotium meum agendum veluti impellunt. Faxit Deus ut bonorum operum fructus respondeat, ne, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.

DISSERTATIO II.

D E

SEPTEM PECCATIS CAPITALIBUS.

PRÆLOQUIUM.

SEPTem vitia capitalia constant legionem illam sane formidandam, quæ modo coniunctæ cohortibus in subsidium vocatis. Capitale quippe vitium nuncupatur illud quod est aliorum caput, & princeps, quemadmodum caput innuit in cetera corporis membra, istorumque opæ indiget, & ministerio, ut suis fungi officiis valeat. Magnus Gregorius *Lib. XXXI. Moral. cap. xvii.* quem S. Thomas 1. 2. qu. lxxxiv. art. 5. sequitur, superbiam extra septenarium numerum ponit. Vitium istud veluti Rex est, duces, & præfectos subditos septem, nempe vitia capitalia habens, quorum ministerio universam iniquitatis monarchiam regit, atque gubernat. Primum locum in hac vitiorum legione tenet inanis gloria, quam sequuntur avaritia, luxuria, invidia, gula, ira, acedia: quæ omnia sub principatu superbiam belligerant. Nihilominus communiter superbia ipsa, cuius filia est inanis gloria, maioris

ioris claritatis gratia numerum septenarium loco primo ingreditur, non repugnante ipso laudato Angelico Doctore, qui ex S. Gregorio 1. 2. qu. lxxxv. art. 2. advertit, quod septem capitalium vitiorum quinque sunt spiritualia, & duo carnalia.

Hæc quinque spiritualia scelera eo sunt funestiora, eoque securius animarum stragem & ruinam operantur, quo sunt latentiora. Nos sensibus illigati vix spiritualium imagines formare didicimus. Facile scelera quæ corporeis instrumentis perpetrantur, agnoscimus, & cavemus; verum spiritualia hæc vitia adeo sæpe nos latent, ut exteriorum virtutum specie recta, libero incessu animas nostras ingrediantur, eaque nos tamquam amicos, benevolosque hospites suscipimus, cum iisdem dulciter conversamur, quin eorum insidias & machinationes deprehendamus. Illo ipso tempore quo superbiam astutias, fraudes, & secretiora iniquitatis arcana referamus, superbiam tumore, eisque præstigiis capi possumus, nisi valde in via Domini experrecti simus. Superbi, ut magis resplendant, atque ut suum nanciscantur finem, plurimum virtutum larvam induunt: præferre liberalitatis, comitatis, assabilitatis speciem solent pro temporum diversitate. Sagacissima avaritia prævidens tutius se per ea quæ iusta sunt, quam per iniusta opes congesturam, sæpe honesta & iusta negotia amplectitur, & quæ videt improbari tamquam iniusta, ut furta, rapinas, concussiones, hæc omnia detestari se fingit: & reipsa ob timorem opes amittendi, sæpe declinat, & fugit eiusmodi scelera.

Porro nisi Confessarius apprime horum capitalium criminum naturam, indolem, proprietates, & funestissima confectaria penetraverit, nulla curare ratione suos poterit penitentes; immo vitia ipsa fovebit, dum excolere virtutes arbitrabitur. Superbia, inanis gloria, avaritia innumeris externarum virtutum formas assumunt. Superbi, avari, vani fundunt preces, exterioris pietatis simulacrum præferunt, humilitatem ipsam ementiri student, dum famulari eandem superbiam cognoscunt. Phariseos propter quamdam virtutis speciem, ut probos habeat, in quos ceteroquin Deus maledicta intorquet. Sepulcra forinsecus dealbata, ut pietatis sanctuaria venerabuntur, atque ad mysteriorum frequentiam admittet, quæ intrinsecus vitiorum vitredine difluunt.

Quid opus est, inquires, ut Confessarii capitalium scelerum exactam notitiam assequantur? Lectio, studio, mentis acumine, prudentia matura. Hæc requiruntur ut sint Confessarii theoretici. Verum, ut sint Confessarii practici, ut per evangelicæ virtutis semitas ducere animas valeant, quid illis opus est? Humilitate. Post? Humilitate. Postremum? Humilitate. Nisi Confessarii ipsi in humilitatis, mortificationis, & solidæ virtutis palæstra sint strenue exercitati, nisi sint in propriis cordis recessibus investigandis periti, nisi sint perspicaces, & fortes in moderandis animi proprii motibus, coercendisque appetitionibus; difficile penitentes suos per viam virtutum dirigent. Quid si Confessarii matronarum, magnatumque frequentia circumdati, erecto collo, & contracto supercilio intumescerent? Quid, si dominari in Clero, ambire honores, occupare primas cathedras anhelarent? Isti ne ad exercendos in evangelicæ humilitatis schola Christianos apti forent? An qui proprii animi vineam silvescere permittit, alienis agris excolendis idoneus erit? Fontes vel aridi, vel lutulenti limpidas nederivabunt aquas ad irrigandos extraneos campos? Quicumque ergo animarum regimen suscipiunt, prius propriam sanctificare impense studeant animam.

CAPUT I.

Quid sit superbia. Quo in sensu initium omnis peccati in divinis Scripturis nuncupetur.

I. **P**Lura de superbia, eiusque veneficis effectibus scripsi Tom. I. Appar. diss. 1. Verum adeo late patet flagitii istius dominatus, ut vix comprehendi oratione valeat. Idcirco, præter ibidem dicta, nonnulla adicere lubet.

II. Hanc superbiam finitionem 2. 2. quest. clxii. tradit S. Thomas: *Est inordinatus appetitus propria excellentiæ.* Superbia est om-

nium peccatorum gravissimum, ut *loc. cit. art. 6.* tradit idem S. Thomas his verbis: *In peccato duo attenduntur, scilicet conversio ad communicabile bonum, quæ materialiter se habet in peccato; & aversio a bono incommutabili, quæ est formalis, & completiva ratio peccati.* Ex parte autem conversionis non habet superbia quod sit maximum peccatorum: quia celsitudo, quam superbus inordinate appetit, secundum suam rationem non habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis.

Sed ex parte aversionis superbia habet maximam gravitatem: quia in aliis peccatis homo a Deo avertitur vel propter ignorantiam, vel

propter infirmitatem, sive propter desiderium cuiuscumque alterius boni; sed superbia habet aversionem a Deo ex hoc ipso quod non vult Deo, & eius regulæ subici. Unde Boetius dicit, quod cum omnia vitia fugiant a Deo, sola superbia se Deo opponit. Propter quod etiam specialiter dicitur Iacobi iv. quod Deus superbis resistit. Et ideo averit a Deo, & eius præceptis, quod est quasi consequens in aliis peccatis, per se ad superbiam pertinet, cuius actus est Dei contemptus. Et quia id quod est per se, potius est eo quod est per aliud, consequens est quod superbia sit gravissimum peccatorum secundum suum genus: quia excedit in aversione, quæ formaliter complet peccatum.

III. Gravissimum igitur peccatum superbia est tum ex parte aversionis a Deo, tum ex eo quod multorum criminum fons & caput est. Peccata quæ superbia secum defert, exemplo primi hominis in *Enchirid. cap. xlv.* explicat S. August. inquit: *Quamvis & in illo peccato uno, quod per unum hominem intravit in mundum, & in omnes homines pertransiit, propter quod etiam parvuli baptizantur, possunt intelligi plura peccata, si unum ipsum in sua quasi membra dividatur singula. Nam & superbia est illic, quia homo in sua potius esse quam in Dei potestate dilexit: & sacrilegium, quia non credidit: & homicidium, quia semetipsum precipitavit in mortem: & fornicatio spiritualis, quia integritas mentis humanæ serpentina suasionem corrupta est: furtum, quia cibus prohibitus usurpatus est: & avaritia, quia plusquam illi sufficere debuit, appetivit: & si quid aliud in hoc admissio diligenti consideratione inveniri potest.*

IV. Superbia est omnium vitiorum periculosissimum: quia & omnibus virtutibus bellum intentat, & iustis magnopere insidias struit; ut acute S. Gregor. *Lib. XXXIV. Moral. cap. xviii.* exponit. *Alia vitia eus solummodo virtutes impetunt quibus ipsa destruantur, ut videlicet ira patientiam, gastrimargia (sive gula) abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, nequaquam unius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis, ac pestifer morbus corpus omne corrumpit; ut quicquid illa invadente agitur, etiam si esse virtus ostenditur, non per hoc Deo, sed soli vane gloriæ serviat. Quasi enim tyrannus quidam obsessam civitatem intercipit, cum mentem superbia irrumperit, & quo diutius quoque ceperit, eo in domino durior exurgit: quia quo amplius res virtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur.*

V. Iustos præsertim aggreditur superbia: quia & iustum Angelum, & iustum primum hominem impetivit, & devicit. Quare sanctus David continenter *Psal. xxxv.* Deum precabatur: *Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moveat me.* Vigilare itaque summa diligentia iusti præsertim debent, ut thesaurum divinarum virtutum ab hoc insensitissimo, & fraudulentissimo hoste custodire valeant. Dum ego incredibilem huiusce delicti nequitiam, fraudem, astutiam, & subtilissimas decipiendi artes serio meditor, dum visum Luciferum, prostratum Adam, dum prima & cælestium spirituum, & generis humani lumina considero, totus contra misco, deficiunt animus, deficiunt verba, & qua via ultimos huiusce sceleris recessus subire valeam, ignoro. Vulnere profundissima contrahimus in ipsa conceptione omnes, & nobiscum sensim sine sensu serpunt, & cum ipsa ætate sinus ampliores sibi aperunt. Suam habent quasi ætatem carnalia vitia, & frigescente corpore languent. Verum superbia cum ipsa ætate crescit, & quo seniores evadimus, eo superbia juvenescit, & tyrannidem instaurat. Deus, inquit Patres, non cito superbiæ morbum sanat, ne, ipsa devicta superbia, infelix homo superbiat. Si dixerimus nos carere superbia, tum magis dominatur superbia; non secus ac infirmus, qui tum periculosius ægrotat, cum se sanum existimat. Adeo, inquit, tanti sceleris vires, & insidias exaggeras, ut ipem adimas de ea triumphandi, & in eiusdem tyrannidem desperatos conicias. Falleris. Pontentissimi hostis, qui in cælo ipso intragem intulit, & universum genus humanum cruciavit, versutiam, dolos, & acutissima seducendi, hallucinandi, & excantandi præstigia describere quoquo modo studeo, ut heinc discamus omnes cum timore & tremore salutem nostram operari; ut intelligamus tunc præcipue vigilandum nobis esse, cum nos a vitiis abate credimus. Luber hæc omnia S. Augustini *Lib. de nat. & grat. cap. xxvii.* verbis confirmare. *Ipsam superbiam, quæ & in recte factis animo insiliatur humano, non cito Deus sanat pro qua sananda illi pie animæ cum lacrymis, & magnis gemitibus supplicant, ut ad eam superandam, & quodammodo calandam, & obsterendam, dexteram conantibus porrigat. Ubi enim letatus homo fuerit in aliquo bona opere se etiam superasse superbiam, ex ipsa letitia caput erigit, & dicit: ego vivo. Quid triumphas? Et ille vivo, quia triumphas. Ante tempus enim festasse de illa quasi trium-*

trium-

triumphare delectat, cum extrema eius umbra de illo meridie absorbebitur, qui, Scriptura dicente, promittitur: *Et educet, quasi lumen, iustitiam tuam, & iudicium tuum, sicut meridiem.*

XI. Superbia est & peccatum speciale, & peccatum generale. Peccatum speciale est, dum respicit tanquam obiectum propriam excellentiam, quæ superbus supra ceteros sese extollit. Si quas dotes præ ceteris superbus habeat, vel se habere existimet; huc omnes refert, ut ceteris supereminet, vel supereminere videatur. Heinc superbia ab inani gloria distinguitur: quia hæc tendit in excellentiam famæ, & gloriæ tanquam in obiectum proprium: homo quippe vanus in hominum fama & prædicatione suam collocat præstantiam. Distinguitur quoque superbia a presumptione, quæ versatur circa opus arduum, & excellens, ut infra clarius dicetur.

VII. Quæst. unica. *Quot sunt superbiæ species?* Resp. Quatuor 2. 2. qu. clxii. art. 4. enumerat ex S. Gregorio S. Thomas. 1. Estimare bonum a se ipso habere. 2. Sibi datum desuper; credere pro meritis accepisse. 3. Iactare se habere quod non habetur. 4. Despectis ceteris appetere singulariter videri habere quod non habetur. Prima species igitur est, quando aliquis existimat, aut ita se gerit, ac si a se ipso haberet bona sive corporis, sive animæ, sive naturalia, sive supernaturalia, quæ a Deo re ipsa habet, iuxta illud Davidicum: *Qui dixerunt: Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt: quis noster Dominus est?* Psalm. xi. Altera est cum quis agnoscat quidem se a Deo bona habere; sed propriis meritis illa tribuit, vel ita apud se existimando, aut volendo ut alii sentiant; aut opere externo ita se gerendo, ac si propriis meritis illa comparasset, ut perspicue S. Thom. *loc. cit. ad 1.* exponit. Tertia est dum quis ea sibi bona arrogat quæ revera non habet, sive opere, sive desiderio; aut desiderat ut alii existiment eum talia habere bona. Quarta denique est, dum quis, aliis despectis, videri satagit, aut cupit singulariter habere quod habet, & aliis scientia, virtute, eruditione, aliisque sive animi, sive corporis, sive naturæ, sive gratiæ, sive fortunæ donis antecellere, & supra ipsos refulgere.

VIII. Duæ primæ species sunt peccata mortalia, cum ex deliberata voluntate procedunt: tertia, & quarta ob materiæ levitatem excusari a gravi culpa possunt. Si tamen gravem Dei irreverentiam, aut proximi grave

Conc. Theol. Tom. X.

damnum, vel gravem contemptum coniuncta habeant, gravia esse peccata certum est. Qui de dotibus ad regendam Ecclesiam, ad moderandos magistratus, ad Prælaturas exercendas necessariis gloriantur, qui ditissimos se simulant, & haberi ut tales, vafri artibus curant, ut sua negotia promoveant, ut contractus ineant, & in locupletissima amplissimaque familia nubant, cum insolens sint; si aliena restituere, & debita solvere omitant, ut vanum familiæ splendorem sustineant; si divitiis, potentia, auctoritate insolescant, & ad propriam excellentiam supra ceteros efferendam abutantur, spreto divinis legibus, peccant mortaliter.

IX. S. Bernardus duodecim gradus superbiæ totidem humilitatis gradibus oppositos numerat, nempe curiositatem, mentis levitatem, ineptam lætitiæ, iactantiam, singularitatem, arrogantiam, præsumptionem, defensionem peccatorum, simulatam confessionem, rebellionem, libertatem, peccandi consuetudinem. Qua de re lege S. Thom. *loc. cit. ad 4.* ubi hæc omnia expendit. Vidid coloribus *Lib. XXXIV. Moral. c. xviii.* superbiæ characteres depingit S. Greg. *Elatio alios ex rebus secularibus, alios vero ex spiritualibus possidet. Alter namque intumescit auro, alter summis cælestibusque virtutibus. Una tamen eademque res ante oculos Dei agitur, quamvis ad humana corda veniens in eorum obtutibus diverso amictu pallietur.* Si plura cupis, lege ibidem proximum sermonem.

X. Hactenus de superbiæ peccato specialiter nunc breviter describo quatuor modos quibus esse potest peccatum generale. Primo modo secundum causam finalem, quatenus alia peccata ordinantur ad finem superbiæ, qui est propria excellentia. Secundo superbia in initium, & causa est omnis peccati, prout parit inordinatam concupiscentiam erga bonum commutabile, quæ est omnis peccati proxima universalis causa. Concupiscentia enim est filia, & mater peccati, inquit *Lib. I. de nupt. & concup. cap. xxiv.* S. Augustinus. *Concupiscentia peccatum dicitur ab Apostolo, non quod proprie, & vere in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat.* Idque Tridentinum declarat *sess. v.* Superbia itaque primi hominis peperit filiam primogenitam, quæ concupiscentia appellatur, quæ est omnis peccati mater. Ergo superbia prima origo est, in quam omne peccatum revocatur. Tertio modo superbia causa peccati dicitur removendo prohibens, idest Christi gratiam, cuius ope peccatum declinat

X 3

Heinc

Heinc iusti interdum ob levem etiam superbia motum, cui assensum præbent, a Deo deseri solent, & in turpia flagitia prolabantur. Quarto denique modo superbia generale peccatum dicitur ratione obiectorum, in quæ veluti in propria materia tendit. Excellentia enim personæ obiectum superbiæ est. Hæc autem excellentia ex variis rebus affurgit: idcirco superbia in perverso celsitudinis appetitu posita per varias res, seu obiecta divagatur, ut hanc suam excellentiam conquirat.

CAPUT II.

Superbiæ remedium humilitas. Eiusdem excellentia, & gradus.

I. **S**I in quocumque Theologiæ argumento tractando parum aptum, & idoneum me prodidi; in hac humilitatis christianæ virtute exponenda me profusum aridum, sterilem, & ineptum sentio. Superbiæ morbum expior; at humilitatis exercitium ignoto. Et nisi confessio hæc germana & sincera esset, filia superbiæ, nempe versutissima hypocrisis, foret. Hanc ergo excellentissimam virtutem veluti hospes & peregrinus describitur, nihil a me ipso promam, sed Sanctorum documenta rescribam.

II. Humilitas definitur a S. Thoma 2. 2. quæst. clxi. art. 1. quod sit *virtus temperans & refrenans animum, ne immoderate tendat in excelsa*. Virtus hæc non opponitur magnanimitati: quia humilitas reprimit appetitum ne tendat in magna præter rationem rectam. Magnanimitas autem animum ad magna impellit secundum rationem rectam. Humilitatem Patres vocant omnium christianæ religionis præceptorum compendium, tutissimum omnium virtutum thesaurum, totam christianæ sapientiæ disciplinam. Hac humilitate Redemptor noster diabolum superavit, & mundum.

III. Humilitatis necessitatem ad æternam salutem assequendam Christus ipse sæpe nobis declaravit *Matth. cap. xi. inquit: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*. Quæ verba sic exponit *Lib. de S. Virginitate cap. xxxv. S. Ambrosius, inquit: Non ait, discite a me mundum fabricare, aut mortuos suscitare, sed quia mitis sum, & humilis corde. O doctrinam salutarem! O Magistrum, Dominumque mortaliū, quibus mors poculo superbiæ propinata, atque transfusa est! Noluit docere quod ipse non esset, noluit iubere quod ipse non fecerat.*

IV. Hanc autem necessitatem Salvator noster *Matth. xviii. inculcat. Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celorum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic maior est in regno celorum*. Rursum *Luc. xviii. Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur*. Fideni Centurionis magnopere exaltavit, quia tam humiliter credidit, ut dixerit: *Non sum dignus ut intres sub tectum meum*. Quamobrem clamat *Psal. cxxxviii. David: Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta a longe cognoscit*. Mulier Chananæa, quod magno clamore non obtinuit, humili confessione assecuta est. Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Reiectus fuit in templo Phariseus superbus, tamen plurium bonorum operum plenus; & exauditus peccator publicanus, quia humilis. Tandem prospectans Redemptor noster passionis suæ tempus appropinquare, lavare discipulorum pedes voluit, iussitque id præstare servos quod Dominus & Magister peregerat. Tandem cruentum suum sacrificium humilitate consummavit. *Humiliavit semetipsum* (inquit Apostolus *Philip. i.*) *factus obediens usque ad mortem*.

V. Christianæ humilitatis officia duo præcipua sunt: unum Deo hominem subicere; alterum, homines infra ceteros homines deprimere. *Humilitas præcipue* (inquit Angelicus 2. 2. quæst. clxi. art. 2.) *videtur importare subiectionem hominis ad Deum, sine quo nihil fumus; & si quid fumus, ab eo totum accepimus. In ipso enim vivimus, movemur, & sumus*: inquit Paulus. De nostro non habemus, nisi mendacium, & peccatum: reliquum omne ab eo nobis manat. *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tamquam ex nobis; sed omnis sufficientia nostra ex Deo est*: subdit idem Apostolus *II. Cor. iii.*

VI. Alterum humilitatis officium est hominem ceteris hominibus submittere, iuxta Apostoli mandatum ad Philipp. *ii. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes*. Verum cum humilitas non in falsitate, sed in veritate collocata sit, explicandum est qua ratione absque veritatis dispendio possit homo, & debeat se infra ceteros deprimere. Hoc autem S. Thomas 2. 2. quæst. clxi. art. 3. sapienter more suo declarat, inquit: *Dicendum, quod in homine duo possunt*

*considerari; scilicet id quod est Dei, & id quod est hominis. Hominis autem est quicquid pertinet ad defectum; sed Dei est quicquid pertinet ad salutem, & perfectionem, secundum illud *Osæ xiii. Perditio tua, Israel, ex te est; ex me tantum auxilium tuum. Humilitas autem, sicut dictum est. . . . proprie respicit reverentiam qua homo Deo subicitur. Et ideo quilibet homo secundum id quod suum est, debet se cuilibet proximo subicere, quantum ad id quod est Dei in ipso; non autem hoc requirit humilitas ut aliquis id quod est Dei in seipso, subiciat ei quod apparet esse Dei in altero.**

Nam illi qui dona Dei participant, cognoscunt ea se habere, secundum illud *I. ad Cor. ii. Ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis: & ideo absque præiudicio humilitatis possunt dona quæ ipsi acceperunt, præferre donis Dei quæ aliis apparent collata: sicut Apostolus ad Ephes. iii. dicit: Aliis generationibus non est agnitus filius hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis eius.*

Similiter etiam non hoc requirit humilitas, ut aliquis id quod est suum in seipso, subiciat ei quod est hominis in proximo: alioquin oporteret ut quilibet reputaret se magis peccatorem quolibet alio; cum tamen Apostolus absque præiudicio humilitatis dicat *Gal. ii. Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores.*

Potest tamen aliquis reputare aliquid boni esse in proximo quod ipse non habet, vel aliquid mali in se esse quod in alio non est, ex quo se potest ei subicere per humilitatem.

VII. S. Augustinus *serm. xxiii. ex hominibus* l. duos homines inter se comparans, unum qui pauca & leviora, alterum qui plura & gravissima paravit scelera, hæc habet. *Hic multa commisit, & multorum debitor est. Ille gubernante Deo pauca commisit. Cui deputat ille quod dimisit, huic & iste deputat quod non commisit. Adulter non fuisti in illa tua vita præterita, plena ignorantia, non dum illuminatus, nondum bonum, malumque discernens, nondum credens in illum qui te nescientem regebat. Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suavor defuit: ut suavor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit: & ut deesset, ego feci. Adfuit suavor, non defuit locus: ut non consentiret, ego terrui. Agnosce ergo gratiam eius cui debes & quod non admisisti. Mihi debet iste, quod factum est, & dimissum vidisti: mihi debes & tu, quod non fecisti. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere &*

alter homo; si desit Receptor, a quo factus est homo. Duæ itaque considerationes, altera Dei, altera sui, requiruntur ad humilitatem christianam concipiendam, fovendamque. In hac duplici cognitione humilitatis virtus posita est. Equis non se humiliabit ad divinæ maiestatis considerationem? Quis sui ipsius animam contemplan, tanta huius mortalitatis corporis mole pressam, tot peccatis onustam, tot miseriarum pondere aggravatam, tot carnalium desideriorum fæce infectam, tot curis irretitam, tot terroribus implicatam, cæcam, curvam, infirmam, periculis expositam, suspitionibus obnoxiam, necessitatibus anxiam, continenter pro vita belligerantem, & frequenter succumbentem: quis hæc, inquam, & mille alia ærumnarum, & calamitarum durissima iuga serio meditans, erigere caput, extollere oculos, contrahere supercilium ausus fuerit? Quis humiliatum, & depressum animum non experitur?

VIII. Verum parum prodesset tot rationum momentis humilitatis virtutem agnoscere, nisi humiliatio ipsa responderet. Duplex ergo distinguenda humilitas est: altera mentis, animi altera: illam cognitio, hanc affectus parit. Sterilis illa, secunda hæc: illa doctorem, hæc executorem cultoremque humilitatis efficit. Iltius gemina humilitatis pietatam S. Bernardus *serm. xlii. in Cant. egregie delineat. Est humilitas quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & humilitas quam caritas format, & inflammat; atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione consistit. Etenim tu, si temetipsum intus ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias, & sine palpatione diiudices; non dubito quin humilieris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamvis necdum fortasse patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed opere inferiori veritatis, & minime adhuc de amoris infusione. Nam si veritatis ipsius, quæ te tibi veraciter, atque salubriter demonstravit, sicut splendore illuminatus, ita affectus amore fuisses; voluisses procul dubio, quod in te est, eandem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis. Sane, quod in te est, dixerim: quoniam plerumque non expedit innotescere omnibus omnia quæ nos scimus de nobis: atque ipsa veritatis caritate, & caritatis veritate vetamur palam fieri velle quod noceat agnoscanti. Alioquin si privato amore tui tentus detines pariter intra te iudicium veritatis inclusum, cui dubium est, minus te veritatem diligere, cui proprium*

præfers vel commodum, vel honorem? Vides igitur non esse id ipsum, hominem de seipso non altum iam sapere veritatis lumine redargutum; & humilibus sponte consentire munere caritatis adiutum: illud enim necessitatis est, hoc voluntatis. CHRISTUS semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, & formam humilitatis tradens. Ipse se exinanivit, ipse se humiliavit, non necessitate iudicii, sed nostri caritate. . . . Time Deum, & noli hanc rem pessimam facere, ut quem humiliat veritas, extollat voluntas: hoc enim est resistere veritati, hoc pugnare contra Deum. Magis autem acquiesce Deo, & sit voluntas subdita veritati, nec tantum subdita, sed & devota. Nonne Deo subiecta erit anima mea? At parum est esse subiectum Deo, nisi sit & omni humane creatura propter Deum.

XI. Paucis hanc evangelicam doctrinam peritringit 2. 2. quæst. cl. art. 2. S. Thomas. Cognitio proprii defectus pertinet ad humilitatem, sicut regula quadam directiva appetitus, sed in ipso appetitu consistit humilitas essentialiter. Et ideo dicendum est, quod humilitas proprie est directiva; & moderativa motus appetitus.

X. Duodecim humilitatis gradus SS. Benedictus, Bernardus, & Thomas loco proxime citato art. 6. recensent. 1. Est timor Dei, & æterni supplicii consideratio, vitæ æternæ, & legis divinæ meditatio. 2. Abdicatio propriæ voluntatis, & ad divinam conformatio. 3. Subiectio ad maiores, & sincera obedientia Prælati, qui pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus nostris. 4. Tolerantia, & patientia constanti iniuriarum, quas sive inimici, sive falsi fratres irrogant, & benedicere maledicentibus. 5. Manifestatio sincera pravæ cogitationum proprio moderatori. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini, inquit Iacobus. Et David antea Psal. xxxi. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. 6. Lubenti animo ferre abiectionem, & contemptum sui. 7. Omnibus se viliores, & inferiores, non lingua modo, verum etiam affectu cum Davide Psalm. xxi. confiteri: Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. 8. Nihil agere contra evangelicam legem, & Ecclesiæ præscripta, & proprii status regulam. 9. Linguae refrenatio: quia in multiloquio non deerit peccatum, & vir linguosus non dirigitur in terra. 10. Moderatio risus & lætitiæ. Fatuus in risu exaltat vocem suam; vir autem sapiens vix tacite

ridebit, inquit Ecclesiastes. 11. Locutio lenis, temperata gravitate; & hilaritate, prudentiæ sale condita, non clamosa, sed submissa, iuxta monitum Ecclesiastici: Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo. Deus enim in celo, & tu super terram. Idcirco sint pauci sermones tui. . . . Verba oris sapientis gratia, & labia insipientis præcipitabunt eum. Stultus verba multiplicat. . . . Sapiens in verbis seipsum amabilem facit; gratia autem fatuorum effunditur. 12. In omni loco humilitatem præferre non solum animo, sed toto corporis habitu, ut cum Davide dicere valeas: Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei: neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.

XI. Humilitatem, christianæ professionis basim & fundamentum, ex Scripturis divinis, & Patribus rudi penicillo delineavi. Quomodo tantæ virtutis officia exercere valeas, quin ad extrema aut vilitatis & deiectionis, aut tumoris & elationis declines, sed mediam viam inter hos scopulos secure perambules, frustra a me postulas instructionem. Sola humilitatis exercitatio, Dei gratia vivificata, ab extremis te immunem servabit.

CAPUT III.

Tres superbiæ filie. Inanis gloriæ, ambitio, & presumptio.

I. VANAGLORIA, quæ a S. Gregorio primum vitium capitale reputatur, & ab aliis ut filia primogenita superbiæ habetur, describitur 2. 2. q. cxxxii. art. 1. a S. Thoma, quod sit perverfus seu inordinatus appetitus manifestationis propriæ excellentiæ. Inquit enim: Gloria claritatem quamdam significat: unde gloriari, idem est quod clarificari, ut Augustinus dicit super Ioan. . . . Claritas autem, & decus quamdam habent manifestationem. Et ideo nomen gloriæ proprie importat manifestationem alicuius de hoc quod apud homines decorum videtur, sive illud sit bonum corporale aliquod, sive spirituale. Quia vero illud quod simpliciter clarum est, a multis conspici potest, & a remotis; ideo proprie per nomen gloriæ designatur, quod bonum alicuius deveniat in multorum notitiam, & approbationem; secundum quod Sallustius dicit in Catilinario: Gloriari ad unum non est.

Largius tamen accepto gloriæ nomine, non solum consistit in multitudine cognitione, sed etiam paucorum, vel unius, aut sui solus;

dum

dum scilicet aliquis proprium bonum suum considerat ut dignum laude. Quod autem aliquis bonum suum cognoscat, & approbet, non est peccatum: dicitur enim I. ad Corinth. 11. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis. Similiter etiam non est peccatum, quod aliquis velit bona opera sua ab aliis approbari. Dicitur enim Matth. v. Luceat lux vestra coram hominibus: & ideo appetitus gloriæ de se non nominat aliquid vitiosum; sed appetitus inanis, vel vana gloriæ vitium importat; nam quodlibet vanum appetere vitiosum est, secundum illud Ps. iv. Ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?

Potest autem gloria dici vana tripliciter. Uno modo ex parte rei de qua quis gloriam querit: puta, cum quis querit gloriam de eo quod non est, vel de eo quod non est gloria dignum, sicut de aliqua re fragili, & caduca. Alio modo ex parte eius a quo quis gloriam querit, puta hominis, cuius iudicium non est certum. Tertio ex parte ipsius qui gloriam appetit, videlicet appetitum gloriæ suæ non refert in debitum finem, puta ad honorem Dei, vel proximi salutem.

II. Quando inanis gloria sit nec ne peccatum mortale, exponit ibidem art. 3. S. Thomas his verbis. Ex hoc aliquod peccatum est mortale, quod caritati contrariatur. Peccatum autem inanis gloriæ secundum se consideratum, non videtur contrariari caritati quantum ad dilectionem proximi. Quantum autem ad dilectionem Dei potest contrariari caritati dupliciter. Uno modo ratione materis, de qua quis gloriatur, puta cum quis gloriatur de aliquo falso, quod contrariatur divinæ reverentiæ, secundum illud Ezech. xxviii. Elevatum est cor tuum, & dixisti: Deus ego sum; & I. ad Cor. iv. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? Vel etiam cum quis bonum temporale, de quo gloriatur, præfert Deo: quod prohibetur Ierem. Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec dives in divitiis suis; sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire, & nosse me. Aut etiam cum quis præfert testimonium hominum testimonio Dei, sicut contra quædam dicitur Ioan. xii. Qui dilexerunt magis gloriam hominum quam Dei.

Alio modo ex parte ipsius gloriantis, qui intentionem suam refert ad gloriam tanquam ad ultimum finem: ad quem scilicet ordinat etiam virtutis opera, & pro quo consequendo non

prætermittit facere etiam ea quæ sunt contra Deum. Et sic est peccatum mortale. Unde Augustinus dicit in V. de civit. Dei. . . . quod hoc vitium, scilicet amor humane laudis, tam inimicum est piæ fidei, si maior in corde sit cupiditas gloriæ quam Dei timor, vel amor, ut diceret Dominus (Ioan. v.) Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem expectantes, & gloriam quæ a solo Deo est non querentes?

Si autem amor humane gloriæ, quamvis sit inanis, non tamen repugnet caritati neque quantum ad id de quo est gloria, neque quantum ad intentionem gloriæ querentis, non est peccatum mortale, sed veniale.

III. Plura ibidem in argumentorum solutione Angelicus docet quæ timorem incutere debent cuique æternæ salutis avido. In responsione ad primum dicit, quod opus virtuosum amittit vim mercedi vitam æternam, si propter inane gloriæ fiat, etiam si illa inanis gloria non sit peccatum mortale. In responsione vero ad tertium subdit, quod inanis gloria dicitur esse periculosum peccatum, non tantum propter gravitatem sui, sed etiam propter hoc quod est dispositio ad gravia peccata, in quantum scilicet per inane gloriæ redditur homo presumptuosus, & nimis de seipso confidens. Et sic etiam paulatim disponit ad hoc quod homo paulatim privetur interioribus bonis. Non modo Deo sed ipsis hominibus homo vanus se deridendum propinat: vento vanitatis huc atque illuc agitur, non secus ac follis. Homo gloriosus ad omnia seria negotia ineptissimus est. Et, quod est magis lugendum, vitium istud adeo familiare est, ut vix peccatum reputetur, & tantum non loco virtutis habeatur. Vir magnus est, inquit, doctus, eruditus, & singulari virtute præditus: parum tamen vanus est, & gloriabundus. Parum vanus? Tanta est in eo vana gloria, ut eiusdem fumus vel ipsos hominum oculos percellat: & dicis, parum vanus? Si tumor intus se continere nequit, sed foras erumpit, collige quam inflatum sit cor, & animus coram Deo, qui intuetur corda & renes, quam sit ventosus.

IV. AMBITIO est perverfus appetitus honoris, & dignitatis; ut si ambiat officia, & dignitates, ad quas assequendas, vel exercendas meritis cares, & aptitudine. Tripliciter autem, inquit Angelicus 2. 2. quæst. cxxxii. art. 1. contingit appetitum esse inordinatum. Uno modo per hoc quod aliquis appetit testimonium de excellentia quam non habet, quod est appetere honorem supra suam proportionem. Alio

modo

modo per hoc quod honorem sibi cupit, non referendo in Deum. Tertio per hoc quod appetitus eius in honore quiescit, non referendo honorem ad utilitatem aliorum. Unde patet quod ambitio semper sit peccatum.

V. Ambitio peccatum mortale est, 1. Cum homo finem ultimum constituit in honore. 2. Dum quis appetit & quarit honores dignitatesque cum damno proximi, & detrimento divini honoris; ut si alium impedias vere dignum a consequenda dignitate, quam cum proximi utilitate, Deique gloria exercuisset. 3. Dum honor, officium, dignitas per vias illicitas comparantur; ut si per limoniam, fraudem, detractionem beneficia assequaris. 4. Dum quis honorem assequi contendit, omni titulo & aptitudine destitutus.

VI. Consuetum est ambitionis iniquitatem tegere pallio servitutis præstandæ publicæ utilitati, & promovendi commune bonum. Ingrederet ultimos cordis tui recessus, ubi reperies, non proximi utilitatem sed tuam elationem esse quæ te ad dignitates ambiendas impellit. Testimonia ambitionis tuæ sunt in administranda dignitate dissimulatio, amor quietis, tranquillitatis, plausus. Animadvertit 2. 2. quæst. clxxxvii. art. 2. S. Thomas, quod sicut ad inordinationem voluntatis pertinet quod aliquis proprio motu feratur in hoc quod aliorum gubernationi præficiatur; ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet quod aliquis omnino contra Superioris iniunctionem prædictum gubernationis officium finaliter recuset. Infinitus essem, si Patrum testimonia contra ambitiosos referre vellem. Flagitium istud universale est. Quisque in suo statu ambit, & quo magis homines sunt ineptiores, eo sunt ambitiosiores. Ille tamen ignorans ambit animarum regimen, saltem confessiones audiendo, cum ad maiora ascendere nequeat; iste Parochiam, ille Prioratum, vel Abbatiam, ille splendidiora & pinguiora pulpita procurando. Pauci sunt qui ab hoc ambitionis fumo immunes sint, & nemo est qui sua palliola, & prætextus non habeat, quibus scelus contegat.

VII. PRÆSUMPTIO aut est de Dei misericordia, aut de propriis viribus. De hac, secus de illa, nunc sermo est: & definitur appetitus inordinatus aggradiendi aliquid supra vires; ut cum quis appetit exercere officium Concionatoris, Confessarii, Iudicis, Advocati &c. dotibus necessariis destitutus. Præsumptio hæc foror est ambitionis, idcirco pauca de ea verba facio. Peccatum præsumptionis peccant illi qui consilii aut propriæ pu-

llanimitatis audent suscipere officium imperandi; aut propriæ imbecillitatis & propensionis ad venerem, assumunt onus audiendi seminarum confessiones, vel cum eisdem conversari non recusant. Qui hæc pericula, & alia similia sponte adeunt, præsumptivos sunt.

§. UNICUS.

MONITUM AD CONFESSARIOS.

PLura de superbia perstrinxi, plurima cit. Tom. I. Appar. scripsi. Omnia tamen pauca ad remedii necessitatem. Casuista non pauci de peccatis carnalibus, de gula, de luxuria fufum habent sermonem, de superbia obiter & cursim loquuntur. Verum ne hoc sit an falsum, lege La-Croix Lib. V. c. III. num. 289. Heinc & Confessarii non pauci, & Christiani communiter tanti sceleris ignorantia sane deploranda tenentur. Nobile & splendidum reputatur superbiæ vitium, & vix inter virtutes non colitur. Erubescunt communiter, si procacissimos paucos excipias, homines honesti de luxuria, de furto, de ebrietate, de violentia, de fraude. Verum enim vero quis est quem superbiæ, quem vanæ gloriæ pudeat? Immo quis non gloriatur de honore, de excellentia, de celsitudine? Est vir honoris, inquit communiter viri mundani, honoris nomine, non virtute parti, sed vana & perversa opinione fultispectrum quoddam intelligentes. Quis Christianorum de superbiæ crimine se in confessione accusat? Quis Confessariorum interrogat, examen instituit, animos poenitentium lustrare studet? Unde hoc? Inde sane quod existiment vix reperiri in mundo christiano flagitium istud. Raro, inquit, peccatum mortale superbiæ occurrit. Raro occurrit? Hoc est crimen cuius a nostro protoparente ex asse heredes instituti sumus; hoc est omnium peccatorum principium, & caput. Ante hoc scelus ab omni culpa abstinere protoparentes nostri. Hoc patrato, mundum universum iniquitas replevit. Superbia non eripit virgini honorem, non proximo pecuniam: quid ergo furatur? Quid? Deo gloriam, Deo principatum, & thronum surripere tentat. An concipi quid scedius, an quid scelestius, an quid horrendius potest? At nos materiales & carnales aggre nisi materialia, & carnalia percipimus. Præclara fulgentissimum humilitatis exemplar S. Thomas 2. 2. quæst. clxii. art. 6. ad 3. animadvertit, Deum peccata carnalia permittere, quibus superbiæ deprimat

mat puniatque. Obicit sibi, maius æque per minus non castigari. Superbia criminum maximum est. Non ergo rite per luxuriam, quæ minus peccatum est, plectitur. Respondet, utique luxuriam inferius esse scelus; at simul esse vitium foetidissimum, spurcissimum, quod in canibus, & porcis, ut rem vilissimam, vel rutilici homines abominantur: idcirco in porcorum gregem detrudit Deus illos qui excelsa appetere inordinate audent. Gravissimum scelus spirituale manifestat, & plectitur per vitium carnale, tamquam per absurdum, & manifestissimum supplicium; non secus ac Philosophi, qui obitatos & perversas manifestas veritates pernegantes, & concedentes impossibilia occulta, reducunt ad impossibilia manifesta & absurda. Sic Deus superbos ad absurdum luxuriæ reducit aliquando quidem in remedium, aliquando in supplicium, & infamiam. Audi angelicam doctrinam. Dicendum, quod sicut in syllogismis ducentibus ad impossibile quandoque aliquis convincitur per hoc quod ducitur ad inconveniens magis manifestum; ita etiam ad convincendum superbiæ hominum Deus aliquos punit, permittens eos ruere in peccata carnalia; quæ etsi sint minora, tamen manifestiorem turpitudinem continent. Unde Isidorus dicit in Lib. II. de summo bono..... omni vitio deteriolem esse superbiæ, seu propter hoc quod a summis personis & primis assumitur, seu quod de opere iustitiæ, & virtutis exoritur, minusque culpa eius sentitur: luxuria vero carnis ideo notabilis omnibus est, quoniam statim per se turpis est; & tamen, dispensante Deo, superbiæ minor est. Sed qui detinetur superbiæ, & non sentit, labitur in carnis luxuriam, ut per hanc humiliatus a confusione exurgat. Ex quo etiam patet gravitas ipsius superbiæ. Sicut enim medicus sapiens in remedium maioris morbi patitur infirmum in leviolem morbum incidere; ita etiam peccatum superbiæ gravius esse ostenditur ex hoc ipso quod pro eius remedio Deus permittit ruere homines in alia peccata

Expergiscimini itaque o Confessarii, & superbiæ morbum, in omnibus filiis Adam dominantem, primum omnium intelligere, serio expendite, severius dispicite. Ideo enim tanta in mundo luxuria, quia tanta superbia. An non imperitissimi medici illi qui, primaria, & in primis prævalente infirmitate neglecta, atque omnium morborum radice prætermissa, consequentes dumtaxat morbos sub examen inducunt, & illos curare student, intacta radice relicta? Radicem ergo superbiæ

averruncare in poenitentibus vestris conamini, & profundo vulnere humilitatis remedium diligenti studio applicate. Si evangelicam humilitatem eos docueritis, si in eadem exercueritis & vosmetipsos, & illos; omnes incredibilem virtutis & sanctitatis profectum comparabitis. Nolite aures præstare nonnullis Casuistis inquentibus: Non se accusant Christiani de hoc vitio: ergo eodem non laborant. Non se accusant Christiani, quod per menses & menses & annum perseveraverint in peccato mortali, & distulerint conversionem in Deum. Ergo differre per annum poenitentiam non est novum peccatum? Hallucinationes sunt istæ funestissimæ, & tremendissimæ cæcitat. Ut deprehendere facile possitis, num superbia domineret in poenitentibus, investigate, an sint obstinati. Obstinatio enim argumentum certissimum, & luculentissimum superbiæ est. Superbiæ in Angelis consecuta obstinatio est, quæ ita adhæret superbiæ, ut divelli ab ea nullo modo possit. Huc ergo molimina, & studia Confessariorum tendant, ut evangelicæ humilitatis spiritum in suis poenitentibus excitare studeant. Si hoc assecuti fuerint, sancti erunt Christiani.

CAPUT IV.

De septem filiis vanæ gloriæ.

I. PRIMogenitam superbiæ diximus vanam gloriam, cuius septem filias enumerat Lib. XXXI. Mor. cap. xxxi. S. Gregorius. Hæ autem sunt, 1. inobedientia, 2. iactantia, 3. hypocrisis, 4. contentio, 5. pertinacia, 6. discordia, 7. novitatum præsumptio. De singulis pauca perstringam.

II. Inobedientia. Peccatum inobedientiæ, inquit S. Th. 2. 2. q. cv. committit qui violat ex contemptu præceptum Superioris. Hæc inobedientia est natura sua peccatum mortale, etiam in re parvi momenti, si contemptus formalis sit. Qui enim contemnit Superiorem, Deum contemnit: Qui vos spernit, me spernit: Luc. x. Eo tamen gravior est inobedientia, quo gravior est res præcepta, & quo superior est qui præcipit.

III. Iactantia describitur quod sit inordinata propria excellentia deprædicatio per verba; ut si quis verbis se se extollat supra id quod est in se secundum veritatem, aut secundum quod de eo homines opinantur; quemadmodum 2. 2. quæst. cxii. art. 1. docet S. Thomas, ubi doctrinam Pauli Apostoli II. Cor. xii. refert. Parco, ne quis existimet me supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

ex me. Peccatum veniale est, subdit *ibidem* art. 2. Angelicus, quando quis ex mera vanitate de se talia iactat, quæ neque sunt contra Deum, neque contra proximum. Est vero peccatum mortale, si quid iactet contra Dei gloriam, aut contra proximi caritatem. Iactantia de peccato mortali similiter peccatum mortale est: puta, iactantia de fornicatione, non modo humilitati, verum etiam castitati adversatur. Quare in confessione exprimenda est peccati species de quo quis se iactavit, & scandalum audientibus illatum. Si quis iactavit se rem habuisse cum tali femina, aut laudavit alterius peccatum, hæc omnia manifestanda in confessione sunt.

IV. Hypocrisis. Eius picturam exhibet 2. 2. quæst. cxi. art. 4. S. Thomas his verbis. *In hypocrisi duo sunt, scilicet defectus sanctitatis, & simulatio ipsius. Si ergo hypocrita dicatur ille cuius intentio fertur ad utrumque, ut scilicet aliquis non curet sanctitatem habere, sed solum sanctus apparere, sicut consuevit accipi in sacra Scriptura; sic manifestum est quod est peccatum mortale. Nullus enim totaliter privatur sanctitate, nisi per peccatum mortale.*

Si autem dicatur hypocrita ille qui intendit simulare sanctitatem, a qua defuit per peccatum mortale, tunc quamvis sit in peccato mortali, ex quo privatur sanctitate, non tamen semper ipsa simulatio est ei peccatum mortale, sed quandoque veniale. Quod discernendum est ex fine. Qui si repugnet caritati Dei, vel proximi, erit peccatum mortale; puta, cum simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatem indignam, vel quacumque alia temporalia bona, in quibus finem constituit. Si vero finis intentus non repugnet caritati, erit peccatum veniale; puta, cum aliquis in ipsa fictione delectatur: de quo dicitur IV. Ethic. quod magis videtur vanus quam malus: eadem enim ratio est de mendacio, & simulatione.

Contingit tamen quandoque quod aliquis simulat perfectionem sanctitatis, qua non est de salutis necessitate: & talis simulatio nec semper est peccatum mortale, nec semper est cum peccato mortali.

V. Qui alios per salutis viam ducunt, ut Concionatores Dei verbum annuntiantes in peccato mortali, hypocritæ flagitio inquinantur. Hoc enim erat peccatum Scribarum, & Phariseorum, quos Christus redarguit Luc. xi. *Vobis Legis peritis, quia tulistis clavem scientiæ: ipsi non introistis, & eos qui introibant, prohibuistis.* Et rursus Matth. xxiii.

*Vae autem vobis, Scribæ, & Pharisei, qui clauditis regnum celorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes finitis intrare. Hæc ipsa maledictio intorta est contra Concionatores qui in ministerio verbi sanam doctrinam annuntiantes, eandem morum pravitate labefactant: qui clavem scientiæ ferentes, & viam salutis aperientes verbis, flagitiosis operibus nec ipsi intrant, nec introeuntes sinunt intrare. Quare S. Thomas in IV. dist. xix. q. ii. art. 2. ad 4. docet, *Prædicatorem, & Magistrum Theologia peccare mortaliter, si notorio peccato sint obnoxii; si vero occulto, Prædicatorem peccare letaliter, si in eo statu predicare audeat, non autem Magistrum Theologia, si Theologiam profiteatur.* Hanc eandem doctrinam confirmat Caietanus in III. Part. quæst. lxiv. art. 6. ad 1. Et sane quis a gravissimo scelere excusabit Concionatores, verius Declamatores illos qui e publico suggestu solemniter sanctam Dei legem annuntiant, eiusdem sanctitatem extollunt, invehuntur adversus infantiam mundi oblectamenta, theatrales ludos, comædias, pompas, luxum, & fastum: & postea illi ipsi & ludis, & theatris, & ceteris illecebris operam navant; qui in pulpito unam sustinent personam, & in civili societate alteram gerunt? Omnia maledictionis iacula quæ contra Phariseos hypocritas Christus inorsit, in horum pseudoconcionatorum caput recidunt. Unde hodie tam exiguum verbi divini fructus, nisi ex plurium Concionatorum perversa hypocrisis?*

VI. Hypocrisis rei sunt innumeri Christiani, & Ecclesiastici, qui in minimis sunt religiosissimi, & quasi superstitiosi, qui vix vino linguam intingere audent, & eam in sanguinem honoris, inquit Optatus Milevitanus, proximi famam depopulando, immergere minime perhorrescunt: qui quasdam exteriores observantias silentii, abstinentiæ, devotionis &c. ad ungem observant, & gravissima mandata, quæ spectant iustitiam, æquitatem, misericordiam, sinceritatem, caritatem, conculcant. Et hoc vitio maxime laborabant Pharisei hypocritæ. *Vae vobis Scribæ, & Pharisei hypocritæ, qui decimatis mentham, & anetum, & cyminum; & reliquistis quæ graviora sunt legis &c.* Legatur integrum xxiii. caput S. Marthæ adversus hypocritas.

VII. Contentio est impugnationis veritatis cum altercatione verborum. Ex genere suo peccatum letale est. Frequenter contentionem improbat Apostolus. *Nolite contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium:* II. Timoth. v. *Si quis videtur*

inter vos contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei: I. Cor. xi.

VIII. Plura de contentione 2. 2. quæst. xxxviii. artic. 1. & lect. III. in cap. II. Epist. II. ad Timoth. docet S. Thomas. Est peccatum mortale contentio, si falsitati in re gravi faveat cum impugnatione veritatis, & confidentia clamoris. Peccant quoque letaliter illi qui veritatem, qui doctrinam, sive ad fidem, sive ad mores attinentem, impugnant falsis ratiunculis, & distinctiunculis ducti, quia semel adoptarunt opiniunculas contrarias, carni & sanguini faventes. Peccant letaliter, inquit Merbesius *Sum. Christ. Part. II. q. vii.* Sacerdotes qui quorundam placitis imbuti, regulas ad rite ministrandum sacramentum poenitentiae, a Sancto Carolo Borromæo ex Patribus excerptas, & Confessarii propositas, contentioso animo impugnant: In hoc quoque crimen incurrunt qui ita verbis contendunt, ut inde audientium subversio sequatur, aut subsequi probabiliter timeatur.

IX. Peccant letaliter plures scioli, qui e scholis abeuntes, nihil ferè præter insanabile disputandi cacœthes retulerunt; nihilominus sanioris doctrinæ præceptiones, regulasque firmiores in disputationem magno clamore adducunt, & frigidis quibusdam distinctiunculis ineptissimas opiniones propugnare contentioso animo audent: qui placitis semel e schola delatis pugnantissime adhærescunt, quin serio & debito studio investigare curaverint veritatem: sed nimia confidentia solius proprii ingenii acumine nixi ingenti verborum clamore reportare de adversario victoriam, & ex victoria inanem gloriam unice affectant.

X. Peccant quoque graviter rabulæ forenses, advocati, procuratores, litigatores improbi, qui adversam partem diuturna tergiversatione defatigatam a prosequenda lite deterrent: qui incondito clamore, & importuna garrulitate extorquere a iudice sententiam adnituntur.

XI. Contentio, quæ in confutatione falsitatis consistit cum debito acrimoniæ modo, nullum est peccatum; immo laudabile studium, si veritas propugnata fidei aut morum doctrinam promoveat, & noxias opiniones refellat. Præ oculis habenda regula est quam tradit. *Dilige, & quodvis fac: sive taceas, dilectione taceas: sive clames, dilectione clames: sive emendes, dilectione emendes: sive parcas, dilectione parcas.* Radix sit intrus dilectionis. Non potest de illa radice nisi bonum exire. De rebus vanis & ineptis ad salutem

contendere, & ad solam famam, vanamque gloriam captandam instituere disputationes, peccato non caret. Quamobrem inquit II. ad Timoth. II. Apostolus: *Stultus autem, & sine disciplina quæstiones devota, sciens quia generant lites: servus autem Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, & cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati.*

XII. Pertinacia est adhesio propria sententiæ, plusquam oportet, dum quis in ea perseverat contra agnitam veritatem, inquit S. Thomas 2. 2. quæst. cxxxviii. artic. 2. Mortalis est, dum, manifestata doctrina fidei vel morum, eidem resistit, & in proprio errore obfirmate persistit. Graviter proinde peccant illi qui damnatas a summo Pontifice propositiones in materia fidei vel morum, aut aperte tuentur, aut suscipere simulant damnationem, sed interim captiosis commentis, & distinctiunculis eludere, cavillari, extenuare, & in nihilum redigere exquisita arte pertentant. Graviter quoque peccant mercatores, & alii quibus etsi sæpius inculcatum a gravioribus Theologis, & Prædicatoribus sit, licitum non esse quidquam supra fortem in mutuo exigere absque vero & reali titulo, quotidie tamen ex pecuniis mutuo traditis proventum faciunt: quia præferunt opinionem suam propriæ cupiditati favent, tamen audiant eiusmodi opiniones Scripturis divinis, SS. Patribus, & Theologorum doctiorum sententiæ adversari.

XIII. Discordia in voluntatum contrarietate sita est. Quæmadmodum concordia, quam caritas parit, multorum animos in unum coniungit ob bonum Dei, & proximi; ita discordia, quam parturit inanis gloria, animos dividit circa bonum divinum, & proximi, in quo ex præcepto divino tendere astringuntur. Discordia itaque est voluntatum, non opinionum dissensio. Discordantes vero in varietate sententiarum, salva unitate voluntatum, in discordiæ flagitium non labuntur, nisi talis dissensio vel cum maiori quam par est pertinacia coniuncta sit, vel circa ea sit quæ sunt de necessitate salutis, puta circa fidem, vel bonos mores. Lege plura apud S. Thomam 2. 2. quæst. xxxvii. art. 1. ubi ad 2. advertit, aliquando facere discordiam non modo peccatum non esse, sed rem laudabilem, quando nempe auferunt mala concordia. *Causare discordiam, per quam tollitur mala concordia, scilicet in mala voluntate, est laudabile. Et hoc modo laudabile fuit quod Paulus posuit dissensionem inter eos qui erant concordes in malo. Nam Dominus de se dicit Matth.*

x. Non veni pacem mittere, sed gladium. Nihil sanctius vera concordia, quam parit caritas ad propugnandam veritatem; at nihil exitialius falsa concordia, quam parit inanis gloria ad tuendas sententias, & opiniones quæ carnalium appetitionum causam agunt. Heu quam multos decipit huius falsæ concordia præstigiū, & fictæ pacis simulacrum! Plura alibi scripsi adversus hanc simulatam pacem, & ementitam concordiam.

XIV. *Præsumptio novitatum* est cum quis inani gloria inflatus novas excogitat opiniones, novasque vestitus formas in animarum perniciem; aut antea excogitatas, & antiquatas in scenam reducit. Peccatum mortale est, quando inde oriuntur scandala, morum perversio, antiquæ disciplinae deformatio. Illud enim novum dicitur in materia fidei, & morum quoad primos sacrae doctrinae fontes, ad Apostolorum traditionem, ad communem SS. Patrum doctrinam revocari non potest. Dicenda aliqua hic essent de luxu, & fastu, quo homines se se in incessu, in vestibus, in ædificiis, in supellectili, in mensa, in sermone extollunt supra ceteros. Verum alibi prolixius hæc vitia studui.

CAPUT V.

De avaritia.

Avaritia definitur 2.2. *quæst. cxviii. art. 1. a. S. Thoma immoderatus amor habendi*; & *artic. 4. ibidem dicitur, quod sit inordinatus amor divitiarum*. Item *art. 8. appellatur superfluous amor habendi divitias*. Quæ definitiones eodem recidunt. Hic inordinatus amor duplici modo considerari potest. Primo erga proximum aut per excessum in accipiendo, aut per defectum in tribuendo. Et secundum hoc, inquit Angelicus, est peccatum in proximum. Secundo erga se ipsum, puta quod immoderate quis divitias amet, aut desideret, aut delectetur in eis: & sic avaritia est peccatum hominis in seipsum. Priori modo avaritia est peccatum mortale ex suo genere, si sit contra iustitiam, aut caritatem, aut misericordiam; nisi aut imperfecta deliberatio, aut materiae parvitas excuset. Posteriori modo, quando avarus ex immoderato affectu erga divitias frustrat semetipsum necessariis, aut immoderato labore se torquet, ut divitias comparer, (& hoc in genere sæpe etiam pauperes peccant, qui dum carent facultate, ardent cupiditate) si tantus sit affectus, ut in eo homo constituat ultimum finem, tunc est peccatum mortale. Si vero avaritia sit

inordinatus amor rerum temporalium, sine voluntate faciendi, vel omittendi quidquam contra legem Dei, tunc erit peccatum veniale, inquit S. Thom. *l. c. art. 4.*

II. Avaritia est vitium capitale, ut *loc. cit. art. 7.* ostendit S. Thomas, cui accedunt omnes Theologi: & hoc vitium capitale, non carnale, sed spirituale appellatur a S. Thoma ibidem *art. 6. Delectatur enim avarus, inquit, in hoc quod considerat se possessorem divitiarum: & ideo avaritia est peccatum spirituale.*

III. Hinc colligitur 1. Avaritiæ peccatum perpetrant homines, dum per fas & nefas pecunias, & agros congregant. 2. Quando tantum divitiarum amore flagrant homines, ut in eisdem constituant ultimum finem. 3. Dum ita cupide amant hæc temporalia bona, ut eorum iacturam, aut diminutionem pati nolint vel propter Deum, vel propter proximum. 4. Dum nullum terminum cupiditati insatiabili ponunt, & ita lucro inhiant, & applicati sunt, ut negligent ea quæ ad salutem æternam requiruntur. 5. Qui tempore penuriae frumenta abscondita tenent, ut pretium augetur. Contra istos Deus *Prov. xi. maledictionem intorquet: Qui abscondit frumenta, maledicatur in populis; benedictio autem super caput vendentium.* Præclaram hac de re vel ipse ethnicus Cicero *Lib. III. Offic. regulam* tradit, quam alibi rescripsi. 6. Peccant peccatum avaritiæ qui habentes scientiam salutarem, communicare eam proximo recusant. Si enim peccant qui frumentum, & vinum ad alenda corpora destinata abscondita retinent; quanto magis peccabunt qui verba salutis ceu frumenta ad alendam Ecclesiam, seu animas necessaria, liberaliter impertiri fidelibus detrectant? Quare Salomon incredibili sapientia præditus *Sap. vii. aiebat: Quam sine fictione didici, & sine invidia communico: rursus Ecclesiastici xxix. inquit: Quod habes in manu, cibus ceteros. Sapientia enim abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque? Melior est qui abscondit stultitiam, quam qui abscondit sapientiam suam.*

IV. Innumera sunt Scripturarum documenta contra hanc avaritiæ pestem ipsi generi humano infestam. Clamat Dominus per *Isaiam v. Va qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terre?* Et Propheta *Ezechiel cap. xxii. Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes prædam ad effundendum sanguinem, & avare lucra secunda.* Et Propheta *Amos cap. vi. Va qui*

opulenti estis in Sion. . . . qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. . . . qui canitis ad vocem psalterii, bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.

V. Non minus tremendæ sunt minæ, & supplicia in novo, quam in veteri Testamento contra avaros. *Lac. xii. hæc habentur. Hominis cuiusdam divitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? & dixit: Hoc faciam: destruem horrea mea, & maiora faciam, & illic congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte repetent animam tuam a te: quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.*

VI. Acute animadvertit S. Augustinus *serm. clxxviii. alias xix. avarum hunc non alienæ substantiæ fuisse raptorem, non fraudulentum, non pauperum oppressorem, non viduarum expilatorem, sed de suo divitem. Non de cuiusquam vicini agris, non limite perturbato, non spoliato paupere, non circumvento simplice, sed tanquam modo de suis colligendis cogitabat. . . . Ait illi Deus, Stulte. Ubi tibi sapiens videris, ibi Stulte, inquit, hac nocte repetent animam tuam a te: & hæc quæ præparasti, cuius erunt? Si servaveris, tua non erunt. Si erogaveris, tua erunt. Quid reponis quod reliquiturus es? Ecce increpatus est stultus male recondens. Si stultus est qui recondit sua, vos invenite nomen ei qui tollit aliena. . . . Fortassis aliquis respondeat, & dicat: Non valde magna poena erat illi homini, cui dixit Deus, Stulte. Non sic dicit Deus, Stulte, quomodo homo dicit. Tale in quemquam Dei verbum iudicium est. Numquid enim Deus stultis daturus est regnum caelorum? Quibus autem non est daturus regnum caelorum, quid eis restat nisi poena gehennarum?*

VII. S. Ioannes Chrysostomus, quamquam ubique suæ incredibilis eloquentiæ uberrimam vim prodant, tamen in describenda avari hominis inexplebili crudelitate, & fame insatiabili ultimas suæ facundia vires exerit *hom. xxix. in Matth. Fingite, inquit, videre terram hominem, qui ab oculis ignem emittat, cui ex utroque humero dracones pro manibus dependeant, cuius os caverna instar magnitudine sit,*

in quo pro dentibus acuti enses stent, ex lingua venenosus fons scaturiat: venter omni fornice sit vorator, cuncta quæ immittuntur, subito consumens, pedes alati, quavis etiam flamma vehementiores: facies canis ac lupi simul: nec hominis vocem emittat, sed insuave quiddam ac terribile mugiat, facies præterea in manibus teneat. Imaginemur illum obvios quosque iugulare, carnes eorum lacere, ac devorare. Multo truculentior est avarus, in omnes ut mors insiliens, omnes ut infernus deglutiens, communis generis humani hostis: quippe qui vellet nullum hominem esse, ut omnia possideret. Neque hic sistit gradum, sed cum omnes perdiderit cupiditate sua, etiam terræ substantiam cupit abovere, ac ipsam in aurum conversam vellet aspicere. Plurima alia ibidem persequitur Chrysostomus. Verum hæc, & plura alia Scripturarum & Patrum testimonia brevitate studio prætereo. Nihil enim notius quam avaritiæ litim esse insaturabilem, cum vel Poeta ipse exclamet:

Quid non mortalia pectora cogis, Auri sacra fames?

VIII. Avaritiæ filia sunt proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, obduratio, furtum, homicidium, usura, simonia, divinorum neglectus, fiducia in rebus sæculi, & mala pene omnia.

IX. Proditio est iniusta manifestatio vel persona, vel alicuius rei in detrimentum proximi contra fidem datam. Et hoc quadrupliciter contingit. 1. prodendo personam, sicuti Iudas ex avaritia prodidit Christum. 2. prodendo loca, puta urbem, castrum &c. 3. prodendo res mobiles. 4. revelando alterius secreta sibi commissa. Est peccatum mortale ex genere suo.

X. Fraus est vafra deceptio alterius in facto, ut contingit in contractibus tam ratione materiæ, quam pretii. Est similiter peccatum mortale ex genere suo.

XI. Fallacia est versuta deceptio alterius in verborum circuitione. De quo vitio plura in Decalogum dicta sunt, sicut & de periurio.

XII. Inquietudo est anxia & immoderata applicatio ad conquirendas, augendas, conservandasque divitias cum nimio timore ne in futurum defutura sint. Letalis est, dum finem ultimum in rebus caducis constituit, & ita rebus terrenis se se immergit, ut negligat ea quæ ad æternam animæ salutem necessaria sunt.

XIII. Violentia est, cum bona aliena per vim usurpantur; ut cum debitores potentes pau-

pauperum, & mercenariorum debita solvere recusant, & inferiores defatigant, opprimunt oneribus, iniquis pecuniarum, vel operum, & laborum exactionibus.

XIV. *Obduratio contra misericordiam* est illa tenacitas qua cor avari super pauperum miseris insensibile est, & induratum, quinullo modo emolliatur ad eorum inopiam sublevandam. De furto, de homicidio, Tom. IV. in Decalogum: de usura Tom. VII. de simonia supra actum est.

CAPUT VI.

De luxuria, & gula.

Lax. PP. Viva, Busembaum, & aliorum opiniones reselluntur.

I. **H**Æc duo sola vitia inter septem capitalia carnalia sunt, & ita sibi propinqua, ut dixerit S. Augustinus: *Venter, & genitalia sibi vicina sunt, & pro ordine membrorum, ordo quoque vitiorum existit.* De luxuria fuse scripsi Tom. IV. in 6. *Decal. mandatum*: idcirco pauca hic obiter de cibo. Luxuria est *inordinatus appetitus voluptatis venereæ*. Peccatum mortale est genere suo. Ne actum agam, consule *loc. cit. Lib. VIII.* ubi reperies monstruosa laxitatis paradoxa quæ nonnulli Casuistæ in hac lutulenta materia excogitarunt.

II. *Gula* soror luxuriæ, aut verius dixerim mater, definitur *inordinatus edendi, & bibendi appetitus*, ut ex S. Thoma 2. 2. *quæ. cxlviii. art. 1.* colligitur. Appetitus iste semper perversus est, dum finem in delectatione, & voluptate constituit. In gulæ favorem docuerunt Ioannes Sanchez, Escobarius, Moya, & alii, ut refert P. La-Croix *Lib. V. n. 300.* licitum esse intendere delectationem quæ capitur ex cibo, vel potu moderato. Sed hæc thesis est 8. damnata ab Innocent. XI. *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem* &c. Hæc proscriptio, subdit *ibid.* P. La-Croix, *reddit opinionem illam difficilem.* Ita ne vero? Difficilem? Ecce difficilem? Ante damnationem erat difficilem, quia consuetus distinctiunculis implicabatur. At post damnationem facilis evaluit: quia intelligitur vel ab ipso vulgo damnata: & hac ratione sublata est omnis difficultas, quam ante prohibitionem obrudebant scitati Auctores.

III. Neque tamen heinc inferas velim, voluptatem, & saporem cibi & potus peccatum esse. Quoniam, inquit *Lib. IV. contr. Julian. cap. XIV.* S. Augustinus, *non solum*

cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis. Immo sapor est medium quod cibi sumptionem facilem reddit. Perversio autem appetitus in hoc sita est, quod hoc medium transfuset in finem. Quare qui comedunt & bibunt ob solam voluptatem, peccant ut minus venialiter, quod pervertant naturæ ordinem intentum in cibo & potu, qui est vitæ sustentatio, non voluptas. Similiter peccant venialiter qui propter solam voluptatem audiunt musicam, olfaciunt rosam, prospectant flores; quidquid in oppositum opinetur P. Viva in commentariis in dictam *thesim* 8. n. 6. ubi hæc habet. „ Verum quidem est quod possit PROPTER SE intendi directe oblectatio aliqua, quæ reperitur in ludo v. g. in olfactu floris, in auditione musicæ, & aliis actibus moraliter indifferentibus. „ Hæc P. Viva opinatio non modo damnata est in præfata thesi, sed evidenter falsior & laxior. Voluptas cibi & potus necessaria est ut medium ad naturæ sustentationem: & nihilominus qui illam propter se directe appetit, peccat saltem venialiter. Voluptas ludi, olfactus rosæ, & musicæ non est necessaria ad vitæ sustentationem. Numquid homo sine ludo, sine musica, sine olfactu rosæ vivere nequit? Ergo voluptas captata ex ludo, musica &c. per se directe damnabilior est quam voluptas capta ex cibo, & potu. Ratiuncula quæ ab Auctore isto obruditur, nimis vana est. Huiusmodi voluptas, inquit, ludi, musicæ, olfactus rosæ ad hoc ipsum instituta est ut animum relaxet: & ideo propter se directe intendi potest. Voluptas cibi instituta est ob conservationem individui; & voluptas rei uxoriæ propter conservationem speciei. Propterea intendi propter se directe potest? Ineptirem ipse, si fusius laxam opinionem labefactare pergerem.

IV. *Gula* est peccatum mortale, quatenus *inordinatio concupiscentiæ accipitur in gula secundum aversionem a fine ultimo*, ut docet S. Th. 2. 2. *quæ. cxlviii. art. 2.* Homines enim gulæ dediti, ventri suo, tamquam ultimo fini, famulantur, ut Rom. XVI. inquit Apostolus. *Huiusmodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri.* Item ad Philip. III. *Quorum Deus venter est.* Si vero in vitio gulæ, inquit idemmet Doctor, *intelligatur inordinatio concupiscentiæ secundum ea quæ sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationem ciborum, non tamen ita quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale.*

V. Tribuitur gula in species duas nempe

comestationem seu crapulam, & ebrietatem. Illa in immoderata cibi, hæc in nimia potus sumptione consistit. Utraque ex suo genere est peccatum mortale. *Homicidia, ebrietates, comestationes &c. qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*: ad Galat. v.

VI. Quis sibi in animum induceret, Casuistas reperiri qui contra tam manifesta Scripturarum oracula scribere ausi essent, comestationem, qua quis, secluso scandalo, & gravi sanitatis damno, se cibo, & potu ingurgitat usque ad vomitum, & re ipsa ad vomitum se provocat, ut iterato epulari possit, non esse peccatum mortale? Et tamen hæc scribit P. Herman Busembaum *Lib. V. cap. III. dub. 5.* apud P. Claudium La-Croix *num. 239. pag. 43.* „ Hinc probabile est, quod docet Navar. „ Tol. &c. & non repugnat Laymanus, secluso scandalo & aliis, veniale tantum esse „ usque ad vomitum se cibo & potu IMPLE. „ RE. Idque etiam, si quis VOMAT „ UT ITERATO POSSIT BIBERE. „ Hanc comestationem, & potum vel ipsi Escobar, Sa, alique multi similes, fatente ibidem Busemb. defendunt esse mortalem.

VII. Quam sit detestabilis recensita opinio P. Busembaum, & aliorum, Scripturæ sanctæ patefaciunt. *Isaias cap. v. Væ qui potentes estis ad bibendum vinum.* Evangelista Lucas cap. VI. *Væ qui saturati estis, quia esuriatis.* Iterum cap. XXVIII. *Isaias: Omnes enim mense repleta sunt vomitu, sordiumque, ita ut non esset ultra locus.* Porro in divinis Scripturis Tô Væ æternum supplicium perhibet. *Væ (inquit Beda in cap. XXIII. Prov.) æternum interitum nominat.* Et S. Hieronymus in cap. V. Amos: *Væ pœnarum ultimum est.* S. Augustinus, sive potius S. Cæsarius *serm. cxciv.* scribit: *Frequenter usque ad vomitum ingurgitare se non erubescunt. . . . Peiores animalibus iudicandi sunt. Cum enim animalia amplius quam eis opus est, bibere nolint, illi & duplum, & triplum, quam eis oportet, potum accipiunt. Et unde tribus aut quatuor diebus refectioem rationabilem potuerant habere, uno die cum grandi peccato suo contendunt perdere potius quam expendere. Atque utinam vel potum tantummodo perderent, & non etiam ipsi perirent.*

VIII. S. Basilius in *Ascet. cap. I.* hæc habet. *Ventrem plus æquo implere, & cibis aggravare, maledictione dignum est, dicente Domino: Væ qui saturati estis.* Sed quid ultra Patrum testimonia congero? Vel ipsi ethnici Scriptores hanc comestationem & potum, a

vomitum usque, in Romanis helluonibus tamquam corruptelam detestabilem, a qua bruta ipsa abhorrent, improbant. Est enim gula, ut dixi, omnium nefandorum criminum mater. Idcirco contra Sodomam Ezechiel clamat cap. XVI. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia.* Quinque excessus gulæ communiter Auctores ex S. Gregorio recensent hoc versu comprehensos.

Præpropere, laute, nimis, ardentem, studiose. IX. Gulæ filias, & mala inde manantia enumerat 2. 2. *quæst. cxlvii. art. 6.* Angelicus Doctor his verbis. *Gula proprie consistit circa immoderatam delectationem quæ est in cibis, & potibus: & ideo illa vitia inter filias gulæ computantur quæ ex immoderata delectatione cibi & potus consequuntur.*

Quæ quidem possunt accipi vel ex parte animæ, vel ex parte corporis. Ex parte autem animæ quadrupliciter. Primo quidem quantum ad rationem, cuius acies hebetatur ex immoderatione cibi, & potus: & quantum ad hoc ponitur filia gulæ hebetudo sensus circa intelligentiam, propter fumositates ciborum perturbantes caput; sicut e contrario abstinentia confert ad sapientiæ perceptionem, secundum illud Eccl. II. Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam. Secundo quantum ad appetitum, qui multipliciter deordinatur per immoderantiam cibi, & potus, quasi sopito gubernaculo rationis: & quantum ad hoc ponitur inepta lætitiæ: quia omnes aliæ inordinatæ passiones ad lætitiæ, & tristitiæ ordinantur, ut dicitur in II. Ethic. . . . Et hoc est quod dicitur III. Esdræ III. quod vinum omnem mentem convertit in securitatem, & incunditatem. Tertio quantum ad inordinatum verbum: & sic ponitur multiloquium: quia, ut Greg. dicit in Past. . . . nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille qui epulatus quotidie splendide dicitur, in lingua gravius non arderet. Quarto quantum ad inordinatum actum: & sic ponitur scurrilitas, idest iocularitas quedam proveniens ex defectu rationis, quæ sicut non potest cohibere verba, ita non potest cohibere exteriores gestus. Unde ad Ephes. V. super illud, Aut multiloquium, aut scurrilitas, dicit Gloss. quod a stultis curialitas dicitur, idest iocularitas, quæ risum movere solet. Quamvis possit utrumque horum referri ad verba in quibus contingit peccare, vel ratione superfluitatis, quod pertinet ad multiloquium, vel ratione inhonestatis, quod pertinet ad scurrilitatem.

Conc. Theol. Tom. X.

Y

Ex

Ex parte autem corporis ponitur immunditia, quae potest attendi sive secundum inordinatam emissionem quavcumque superfluitum, vel specialiter quantum ad emissionem seminis. Unde super illud ad Ephes. v. Fornicatio autem, & omnis immunditia &c. dicit Gloss. . . . idest incontinentia pertinet ad libidinem quocumque modo.

X. Plura adversus gulam scripsi Tom. V. Lib. II. de ieiunio. Item in aliis duobus operibus La Quaresima appellante, & La disciplina antica e moderna &c. Si plura cupis, lege loc. cit.

CAPUT VII.

De ebrietatis peccato.

Busembaum, Lessii, La-Croix, & aliorum laxae opiniones refelluntur.

I. **E** brietatis finitio est, quod sit excessus rationis privationem. Excessus iste in potu nique ad violentam usus rationis privationem debet esse voluntarius, ut peccatum sit. Quoniam, ut 2. 2. qu. cl. art. 2. docet S. Thomas, contingere potest quod aliquis nesciat potum esse immoderatum, & inebriare potentem; & sic ebrietas potest esse sine peccato. Alio modo contingit quod aliquis percipiat potum esse immoderatum; non tamen estimat inebriare potentem; & sic ebrietas potest esse cum peccato veniali. Tertio modo potest esse quod aliquis bene advertat potum esse immoderatum, & tamen magis vult ebrietatem incurere quam a potu abstinere; & talis proprie dicitur ebrius. . . . Et sic ebrietas est peccatum mortale.

II. Malitia igitur ebrietatis in hoc sita est, ut homo sciens, & volens bibat cum tanto excessu, ut usu rationis se se priver. Dicitur hæc privatio violenta, ut distinguatur a privatione naturali usus rationis, quæ a somno inducitur. Contra ebrietatis scelus clamant Scripturæ sanctæ, & mortem æternam minantur. Isaias cap. v. *Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperum, ut vino estuctis.* Luca XXI. Christus Dominus inquit: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate.* S. Paulus Apostolus I. Cor. vi. *Nolite errare: neque fornicari, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum comeditores, neque fures, neque exari, neque ebrii . . . regnum Dei possidebunt.*

III. Ebrietas est peccatum mortale ex ge-

nere suo, ut lect. III. in cap. XIII. Epist. ad Rom. S. Thomas docet, inquit: *Est considerandum, quod ebrietas ex suo genere est peccatum mortale, cum scilicet homo ex proposito inebriatur, quia videtur præferre delectationem vini integritati rationis.* Idem repetit lect. III. in cap. v. I. Cor. Doctrinæ S. Thomæ subscribunt communiter Theologi omnes. Tempus me deficeret, si Patrum testimonia recensere vellem contra ebrietatem. Pauca delibabo.

IV. S. Basilius omnium Græcorum Patrum eloquentissimus homil. contr. ebriet. hæc scribit: *Qua in re, dic homo miser, differs a brutis? Nonne rationis munere? Hic igitur te rationis lumine per ebrietatem privans, inter bestias ratione carentes annumerari poteris, similisque illis videri: immo & bestiis longe peiores eos existimaverim qui ab ebrietate superantur. . . . Nec solum eo peiores brutis, quod mente insani, aut ebrii, sed etiam quod sensibus longe infra illa deficere videantur. Quod, quæso, animal ita visu, auditu, atque ebrius homo, debilitatur? Nonne familiarissimos interdum ignorant? Alienis vero sepe ut domesticis congregantur &c.*

V. S. Ambrosius inter Latinos Patres doctissimus & eloquentissimus Lib. de Elia & ieiunio cap. XVII. scribit: *Quid autem ostentationes potantium loquar? Quid memorem sacramenta quæ violare nescis arbitrantur. Bibamus, inquit: opto salutem Imperatorum; ut qui non biberit, fiat reus indevotionis. Videtur enim non amare Imperatorem qui pro eius salute non biberit. O pie devotionis obsequium! Bibamus pro salute exercituum, pro comitum virtute, pro filiorum sanitate: & hæc vota ad Deum pervenire iudicant, sicut illi qui calices ad sepulchra Martyrum deferunt, atque illic ad vesperam bibunt, & aliter se exaudiri posse non credunt. O stultitiam hominum, qui ebrietatem sacrificium putant, qui estimant illis ebrietatem placere qui ieiunio passionem sustinere didicerunt! Quid retexam audent mibi non peculi, sed prestui genus, quo in ora hominum tanquam per fistulas, aut canales vina funduntur? Hos homines, an utres verius existimaverim? Et tamen ipsi utres, nisi moderata transfusio sit, tæpe rumpuntur. Per cornu etiam stentia in faucibus hominum vana decurrunt, & si quis respicaverit, commissum flagitium, soluta acies, loco motus habetur. Aqua decurrens a Libano cautes rupeas solvit, quomodo mollibus putant nequaquam nocere visceribus violentorum impetus fluentorum?*

VI.

VI. Heinc inferitur, quam laxæ sint opiniones de ebrietate plurimum recentiorum. P. Busembaum Lib. V. cap. III. dub. I. art. 2. apud P. La-Croix num. 308. aberrat a veritate in ipsa ebrietatis definitione, inquit: *Malitia ebrietatis plene & perfecte in eo consistit quod quis sine iusta & gravi causa tantum ob voluptatem, aut ingluviem sciens & volens privet se usu rationis.* Definitio hæc ad laxitatem viam aperit, & Patrum doctrinæ adversatur. Vidimus ex S. Ambrosio plures abundantiore potu se se ingurgitare pro salute Imperatoris, Regis, Principis. Et qui non potant, amare, & revereri Imperatorem non videntur. Alii pro salute exercitus, alii pro comitum felicitate, alii pro filiorum sanitate, alii ut notam singularitatis declinent, alii connivendi gratia, alii, ne amicos contristent, inebriantur. Quoniam, inquit in cap. I. ad Tit. Hieronymus post Ambrosium, *accusationis occasio est adiuratum per Regem frequentius non bibisse.* Ebrietates istæ iuxta P. Busembaum non erunt plenæ & perfectæ, quia voluptatis causa non sunt captæ.

VII. Verum laxiora sunt confectaria, quæ ex sua finitione eruit P. Busembaum. Qui se inebriat, inquit, *aliquæ iusta & gravi causa.* Occurrit ergo iusta & gravis causa ebrietatis admittendæ? Quidni? repunit ille ibidem his verbis: *Non est peccatum inebriare se ex præscripto medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. Syl. Caiet. Laym. An in Hypocrate, vel Galeno præscripta occurrit hæc ebrietatis medicina? Supremus medicus divinus, in cuius manu salus & vita hominis est, ebrietatem damnat, & execratur: & præscribere illam medici audebunt? Largiorem potum ad vomitum excitandum sumi posse sanitatis causa S. Th. 2. 2. q. cl. art. 2. ad 3. docet, exclusa ebrietate. Nec tamen ad vomitum procurandum requiritur quod sit potus inebrians: quia etiam potus aque tepide vomitum causat: & ideo propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate. Sic Ecclesiæ Doctores. At Doctores moderni nonnulli oppositum sentiunt. Verum ab ulteriori confutatione abstinere, quod casus iste chimericus sit. In quo quæso, medicorum libro reperit P. Busembaum, alique, morbum aliquem cui curando necessaria ebrietas sit? P. Claudius La-Croix ibid. num. 311. plures recenset Auctores, prædictam opinionem, propugnantes: & postea num. 312. subdit ipse, non esse obligationem se inebriandi: quia, inquit, *contraria opinio, quod id non liceat,**

est probabilis. Hoc unum deerat quod doctrina Doctorum Ecclesiæ neque ut probabilis admitteretur. At non modo probabilis, sed unice vera est sententia S. Thomæ.

VIII. P. La-Croix ibid. num. 313. adicit: *Ad morbum gravem, etiam non letalem, curandum, aut cavendum licitam esse inebriationem, docent multi cum Gobat a n. 15. si aliter curari, aut caveri nequit.* Hæc opinio longe laxior est præcedenti. Etiam ad morbum non letalem, non modo curandum, sed etiam præcurandum, licita est inebriatio? Verum hæc doctrina falsa, & perniciofa est, ut mox evidenter demonstrabo.

IX. Pergit ibidem P. Busembaum, inquit: *Non item est peccatum (se inebriare) si quis cogatur intento ense. V. Less. Lib. IV. cap. III. dist. IV. num. 37. Azor. Reg. in Baldell. Ebrietas est vitium capitale: est ex genere suo peccatum mortale, ut Theologi docent. Et hæc ebrietas licita erit ad mortem comminatum vitandam? Licetum ergo erit fornicari, adulterare, peierare ad mortem evitandam? Sunt hæc absurda, univèrsæ antiquitati inaudita. Hanc P. Busembaum, & aliorum opinionem improbavit S. Augustinus ser. cccxxi r. seu verius S. Casarius ser. cccxcv. in append. S. Augustini, his verbis. *Solent ebriosi ita se excusare, ut dicant: Persona potens me coegit ut amplius bibam: & in convivio Regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætextimus, & quod implere nolimus, non potuisse nos dicimus. Etiam si ad hoc veniretur, ut tibi diceretur: Aut bibes, aut morieris: melius erat ut caro tua sobria occideretur quam per ebrietatem anima moreretur. Item serm. cccxii. Qui alterum cogit ut se plusquam opus est, bibendo inebriet, minus malum ei erat, si carnem eius vulneraret gladio quam animam eius per ebrietatem occideret.**

X. Respondet P. Lessius loc. cit. a P. Busembaum, S. Augustinum docere, moriendum potius esse quam se inebriare, quando tyrannus aut quisque alius in Religionis contemptio-nem ad ebrietatem compellit. En quam verum sit, recentes non paucos, ut suas novas opinionationes defendant, aut reponere Patres non resolvisse casus temporum, aut vanis commentis illorum eludere decisiones. Hæc P. Lessii interpretatio vana, arbitraria, & profusis falsa est. Qua ratione, vel probabili conjectura huc intrudit P. Lessius Religionis contemptum? Ubi in S. Augustini, vel Casarii testimonio leve aliquid vestigium? Si consisteret cavillatorium hoc interpretamentum,

Y 2

quid-

quisque dicere possit, non esse mentendum, non fornicandum, quando mors a barbaro intentatur in contemptum Religionis: ceterum licitum esse mentiri, fornicari, adulterare ad evadendam mortem, quæ in contemptum Religionis non intentatur. Quæ absurda quam sint horrenda, & quam necessario consequantur doctrinam P. Lessii, nemo non videt.

XI. Alia commenta excogitarunt recentiores non pauci in ebrietatis favorem. Hæc quippe addit P. Bussembaum ibidem. *Si iusta causa est, ut v. g. si grande malum non possit impediri, nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ saltem ipsi non sit voluntaria, ut scilicet præter intentionem, id eoque inculpabiliter inebrietur, v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propinando, cuius vi ignorata decipiatur. Unde sic posses inebriare eos qui alioquin essent proditori urbem, vel re abducturi. Lessius loc. cit. & Sanchez Lib. II. de matrim. dist. 11. An vero hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam, dubium est. Lessius num. 32. affirmat: quia, inquit, licet suadere, & inducere ad minus malum, ut impediatur maius.*

XII. Vides ebrietatem factam ab his Auctoribus pharmacum opportunum, & efficax ad curandos, præcavendosque morbos, ad conservandas civitates, ad plurima evitanda mala. Idcirco P. Bussembaum posuit in definitione ebrietatis illicitam esse sine iusta & gravi causa. Contra, si iusta & gravis causa adsit, tum licita, & honesta evadit. Proxenda est civitas? Inebrietur proditor. Abducendus es in servitutem? Inebrietur prædator. Imminet tibi gravis infirmitas? Poculum ebrietatis furnito. Iniuste detigeris in carcere? Inebria custodem. Dormire nequis? Te inebria. Recusat ille manifestare secretum quod manifestare tenetur? Inebria illum. Somnia videntur hæc; at totidem verbis docent multi Doctores moderni. P. Lessius, inquit P. La-Croix loc. cit. num. 316. *excusat Indos a mortali, qui tabaco se inebriant, inducendo somnum in se, eo quod privare se ratione per somnum non sit peccatum.*

XIII. Pergit ibidem P. La-Croix recensere more suo opiniones excusantes ebrietatem. P. Illsing docet, cubantes super lupulum, & se inebriantes non peccare: quia, inquit, talis inebriatio caret magno voluptatis illicio. Hæc ratio nec ipsi P. Croix firma apparet. Num. 317. hæc addit. *Ang. Tanner. Fagund. Gobat cap. vi. num. 27. universali-ter docent ebrietatem nullam esse mortalem, nisi DIU privet usu & potentia rationis. Diu*

ergo, non modo usu, sed etiam potentia rationis privare ebrietas debet, ut sit peccatum mortale. Et quæ temporis longitudo requiritur? Una hora, inquit, videtur esse longum tempus. Qui vero per tres quadrantes ingurgitatus mero, & plene ebrius absque usu, & potentia rationis iaceret ut bestia, hic venialiter tantum peccaret iuxta Tannerum, Fagundez, Gobat, & La-Croix, qui ultra progreditur, & num. 329. hæc subicit. *Si quis ex gravi causa faciat inebriari alterum ad elicienda secreta quæ alter tenetur manifestare, multi dicunt non peccare, si ad materiale tantum ebrietatem inducat.* Alium casum exponit ibi P. Croix num. 332. & est sequens. *Iniuste in custodia detentus non peccat inducendo custodes ad materiale ebrietatem.* Et, missis pluribus aliis, querit num. 326. quid consilii dandum marito sit qui conqueritur uxorem suam esse bibulam? Et respondet, P. Gobatum remedia suggerere cap. xliii. num. 48. *remedia physica contra ebrietatem cap. I. §. 2. moralia autem §. 3. & 4.*

XIV. Hæc rescribere placuit, ut intelligat Lector, quanta industria Bussembaum, Illsing, Gobat, Lessius, La-Croix, & alii curaverint ebrietatis peccata minuere. La-Croix longum censum conficit opinionum quæ aut excusant ebrietatem, aut eam rejiciunt. Scripturarum oracula, SS. Patrum acres, & vehementes declamationes alto premit silentio. Sub finem dumtaxat illis qui amant castitatem, suggerit, debere immoderatas potationes fugere: quia Paulus *Ephes. v. ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Idque confirmat auctoritate Aristophanis, & Hieronymi. At numquid non amantibus castitatem licitæ erunt immoderate potationes? Absit.

XV. Ebrietas natura sua mala est, vitium capitale est, & ex genere suo mortale; nihilolsecius medicina evasit, & remedium ad morbos curandos, ad somnum conciliandum, ad mala præcavenda, ad extorquenda secreta, ad fugam e carceribus capiendam. Quis hæc inaudiens, eaque comparans cum Scripturarum oraculis, & Sanctorum doctrina, commotam non se sentit? Magis ergo detestatione quam consuetudine resellenda sunt. Quoniam nonne scelus est uti fornicatione, mendacio, adulterio ad recensita mala præcavenda, ad morbos curandos? Cur? Quia hæc scelera natura sua mala sunt. At nonne & ebrietas natura sua exitiosa est? Nonne genere suo peccatum mortale est?

XVI.

XVI. Tabernarii, inquit S. Antoninus II. Part. tit. vi. cap. III. §. 2. scientes, aut prævidentes inebriari eos qui ad popinas accedunt, peccant mortaliter, si propter avaritiam non negant iisdem vinum, & non impediunt ebrietatem. Quoties enim sine magno periculo impedire peccatum ebrietatis possunt, & omittunt, graviter peccant contra præceptum, quo unicuique mandavit Deus de proximo suo. Nec est quod se excusent, dicentes paratos illos esse ad ebrietatem: nam vides quempiam paratum ad se corporaliter interficiendum: numquid non astringeris executionem suidicii impedire?

XVII. P. Gobat Tom. III. tract. v. cap. vi. num. 41. excusat a mortali eos qui nimio potu se replent, quique simul pharmacum habent, vel pulverem, quo aut impediunt privationem rationis, aut amissum rationis usum brevi recuperant. Sed hæc opinio Gobat falsa est, & divinis Scripturis adversa. Contra istos clamat Salomon Prov. xxiii. Cui ve? *Nonne his qui commorantur in vino? Clamat Propheta Isaias: Ve qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.*

XVIII. Cibus & potus remedia sunt contra mortem inlicita: idcirco sumenda sunt, quemadmodum medicamenta, inquit Lib. X. Conf. cap. xxxi. S. Augustinus. Excelsus sumptionis nunquam culpa caret. Sed quo est maior, eo culpa gravior. Magnus excessus in cibo, tametsi rationem non eripiat, peccatum grave est. Sic quoque magnus excessus in potu natura sua grave peccatum est.

XIX. Non minus mirifica sunt plurimum Casuistarum opiniones in describendis signis, unde colligi possit ebrietatem esse peccatum mortale. Aliqui assiduitatem, & frequentiam se inebriandi signum esse inquit ebrietatem esse mortalem. Utique assiduitas ostendit ebrietatem esse voluntariam; at ebrietas potest sine assiduitate esse mortalis. Potest quis semel in ebrietatem incidere, aut vini robur, aut stomachi debilitatem ignorans; idcirco dictum in definitione est, illum peccare mortaliter qui *sciens & volens se inebriat.* Aliquis autem semel potest scienter se inebriare. S. Augustinus, sive S. Cæsarius ser. xli. dicit ebrietatem esse mortalem, *si sit assidua*: quia, inquit 2. 2. qu. ci. art. 2. ad 1. S. Thomas, *assiduitas facit ebrietatem esse peccatum mortale, non propter solam iterationem actus; sed quia non potest esse quod assidue inebrietur, quin sciens & volens ebrietatem incurrat, dum multoties experitur fortitu-*

Theol. Tom. X.

dinem vini, & suam habilitatem ad ebrietatem.

XX. Regula generalis, qua præcise dignoscatur, quisnam excessus sit peccatum mortale, vix designari valet. Sed: heinc nemo animos suscipere debet ad excedendum; immo contra ab excessu magnopere quisque cavere sibi debet, ne periculo se se committat graviter excedendi. Illa enim peccata quæ definitos limites non habent, summopere formidanda sunt: quia divino, non humano iudicio ponderantur.

XXI. Aliqui Casuista ebrietatem a mortali excusant, si eo non pervenerit, ut homines magis irracionales quam rationales appareant. Si homines in pecora, & in bruta non transmutantur, tunc, iuxta Auctores istos, non peccant mortaliter: puta, si retrahere se nequeant a via, ne opprimantur a curru, vel equo transeunte a quo vel ipsa bestia sibi caver.

XXII. P. Bussembaum Lib. V. c. III. ar. 2. *Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum, & malum, licet nonnihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena est ebrietas: ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, si DELIBERATE sit commissum. V. Layman loc. cit. Plena ebrietas notatur ex his signis quæ dat Lessius n. 30. &c. Si quis non meminerit dictorum, factorum; quomodo, vel quando domum deducitur. 2. Si commisit ea quæ nunquam sana mente solet: v. g. si præter morem turpia sit locutus, turbavit domum, uxorem verberavit &c.*

XXIII. Quamvis igitur homines mero se ingurgitent usque ad vomitum reipso secutum, quamvis oculi revoluti cernant duplicia, quamvis domus gyrari videatur, & lingua titubet, quamvis domum veluti porcelli deportentur, si tamen meminerint portatos se esse, quamvis deliberate usque ad hunc excessum poterint, & se se ingurgitent, nihilominus liberi sunt a peccato mortali, & solum venialem culpam ex gravioribus perpetrant. Hæc mihi laxitatis portenta videntur. Heinc mirari desinamus, cum diebus festis homines mero potatos publicas vias inambulantes conspiciamus, pedibus vacillantes, & veluti vento actos modo ad dexteram, modo ad sinistram declinantes, oculisque duplicia, & arbores, domosque gyrare cernentes.

XXIV. Confessarii, Summulam Bussembaum legentes, eiusmodi potatorum, & vino

V 3

co-

coctos, solius peccati venialis reos reputant. Declamant Concionatores contra vitium ebrietatis; at furdis canunt, & aerem verberant: quia Confessarii, legentes præfatorum Casuistarum libros, fidem Concionatoribus nullam adhibent.

XXV. Ut multa in pauca contraham, quamvis, ut dixi, certa præfiniri regula nequeat, quando mortalis sit excessus; certissimum tamen est, homines descriptos a P. Buserbaum, & Lessio, aliisque, qui deliberate potant usque ad vomitum, cernuntque duplicia, & domum in gyrum duci sibi videre videantur, lingua titubantes, peccare mortaliter. Præterea illud est advertendum, quod potantes usque ad mentis perturbationem, licet non omnimodam & totalem, malitiam ebrietatis aggravant, quia excessus incertitudinem contemnunt: qui excessus divino, non humano iudicio ponderatur. Accedit quod potantes usque ad mentis turbationem tum calefacti magis inardescunt ad bibendum, & tum vix se coercere valent, neque advertere possunt futura absurda, ad quæ illos abripere illa turbatio mentis possit.

XXVI. Ex his omnibus colligant Confessarii, impendendam non esse eiusmodi potatoribus, qui fortes sunt ad bibendum vinum, & robulti ad miscendam ebrietatem, absolutionem, nisi prius certa abstinentiæ, & temperantiæ argumenta exhibuerint. Numquam plus iusto severi Confessarii erunt in deneganda illis qui vitio ebrietatis laborant, absolutione. Et nisi sub initium illos maiori quæ valent severitate sanare ab hoc pestifero morbo studuerint, illorum scelera participes evadent. Serio perpendant Confessarii, frequentantes popinas innumera scelera patrare. Scandala ingerunt, & alios ad idem scelus provocant: detractiones, rixas, blasphemias, periuria, mendacia, & id genus similia committunt: castitatem violant, familiam turbant, pecunias sæpe familiæ sustentandæ necessarias uno die dilapidant, debita contrahunt, ludos agunt, tempus perdunt, filios scandalizant, & tandem corporis, & animæ salutem præcipitant: dies festos profanant, officia hominis christiani negligunt, & professionem evangelicam infamant. Ne multa; frequentia popinarum plurium delictorum occasio est: & merito tabernæ demonum officine appellantur. Induunt ergo Confessarii vigorem & fortitudinem sacerdotalem: obsecrent, arguant, increpent, & a sacramentis penitus illos arceant, donec tanti sceleris emendationem exhibeant. Regulas temperantiæ,

& sobrietatis discant Confessarii ab ipsa Scriptura sancta, a Patribus, ab ipsa natura, quæ a superfluis abhorret. Mittant, quæso, nonnullos Casuistarum libros, in quibus ea docentur quæ pugnant cum communi sensu. In memoriam revocent S. Caroli Borromæi, & omnium Patrum doctrinam, Confessarios nempe plures sua perniciofa benignitate, in causa esse cur tot Christiani in vitiorum cæno voluntentur. Quoniam si Dei ministri sceleris horrorem repræsentarent, si timorem iraciterent: forsitan, inquit S. Thomas Villanovanus, a virtus populum revocarent. Severissimi præsertim sint cum Clericis, cum Curatis, cum patribus familias, qui tanto gravius peccant, quanto in altiori gradu refulgent.

CAPUT VIII.

Malitia iræ, eiusque sex filie exponuntur.

I. **A**Ntequam definitionem iræ explicem, præmitto, iram secundum se, prout est motus appetitus sentientis, nihil mali præferre. Aliquæ enim passiones non malitiam continent, sed virtutum instrumenta sunt. *Irascimini*, inquit David Psal. iv. & nolite peccare. Itaque affectus iræ, inquit Tullius Christianorum, Ludovicus Granatensis *Dom. x. post Pentecost. conc. i.* cum sit ab ipsa natura, nobis ingeneratus, & ab opifice Deo inditus (a quo mali nihil emanare ipotuit) fatendum est, hunc animi motum ad humanæ vitæ salutem, sicut & ceteros, qui simili modo nobiscum nati sunt, esse necessarium. Quæ de re D. Chrysostomus sic ait. *Si ira non fue it, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Itaque qui cum causa non irascitur, peccat. Patientia enim irrationabilis vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos ad malum invitat.* Hactenus ille. Quam eius sententiam sic accipere debemus, ut illam D. Gregorii non obliviscamur, quæ sic habet. *Ira, etiam cum delinquentium culpas insequitur, non debet menti nostræ quasi domina præire, sed post rationis terzium quasi ancilla rationis submissa famulari.* Hæc ille.

II. Ceterum, pergit Granatensis, quamvis hic affectus Conditionis beneficio nostræ naturæ inditus fuerit, nos tamen, quemadmodum ceteris, non ad salutem, sed ad perniciem nostram furenter abutimur. Impressit nobis naturæ auctor coniugii desiderium procreandi-

creandorum liberorum gratia, quibus naturæ nostræ mortalitas in sobole quodammodo refarcitur. Quis autem enumerare valeat quot stupra, quot adulteria, quot incestus, quotque sacrilegia propter intemperantiam nostram ex hoc fonte oriantur? Univerfus fere mundus libidinum flammis ardere, & præceps ex igne libidinis in gehennæ ignem ferri videtur. Ingeneravit etiam mentibus nostris idem Conditor nostri amorem, qui nos ad quærenda quæ ad vitæ usum necessaria essent, incitaret; at per immoderantiam nostram ex hoc fonte teterrima generis humani avaritia nascitur, quam Apostolus malorum omnium radicem esse ait. Ad hunc ergo modum ira nos etiam abutimur, quæ cum ad vindictivæ iustitiæ officium data sit, nos eam in furorem, rabiemque ita convertimus, ut vix ulla capitalior pestis in humana vita grassetur. Hactenus Granatensis.

III. Descriptam doctrinam paucis perstringit 2. 2. q. clviii. ar. 2. S. Thomas. *Ira, sicut dictum est, proprie nominat quendam passionem. Passio autem appetitus sensitivi intantum est bona, in quantum ratione regulatur; si autem ordinem rationis excludat, est mala. Ordo autem rationis in ira potest attendi quantum ad duo. Primo quidem quantum ad appetibile in quo tendit, quod est vindicta. Unde si aliquis appetat quod secundum ordinem rationis fiat vindicta, est laudabilis iræ appetitus; & vocatur ira per zelum.*

Si autem aliquis appetat quod fiat vindicta qualitercumque contra ordinem rationis (puta si appetat puniri eum qui non meruit, vel ultra quam meruit, vel etiam non secundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem, qui est conservatio iustitiæ, & correctio culpe) erit appetitus iræ vitiosus; & nominatur ira per vitium.

Alio modo attenditur ordo rationis circa iram quantum ad modum irascendi; ut scilicet motus iræ non immoderate fervescat nec interius, nec exterius: quod quidem si prætermittatur, non erit ira absque peccato, etiamsi aliquis appetat iustam vindictam.

IV. Ira itaque iuxta communem definitionem est appetitus inordinatus iniustæ vindictæ. S. Augustinus appellat vindictam *libidinem ulciscendi*. Iniusta & indebita vindicta est. 1. quando quis innocentem punire concupiscit. 2. dum reum maiori quam mereatur, poena plecti appetit. 3. dum lesus præter ordinem iustitiæ puniri reum desiderat vel a seipso, vel ab alio, qui nulla in hunc finem auctoritatis præditus est. 4. de-

num indebita & iniusta ultimo est, cum non appetitur ob debitum finem, nempe ob iustitiam, & legum observantiam, aut delinquentis correctionem, & publicam utilitatem, & exemplum. Ira secundum hanc considerationem est peccatum mortale ex genere suo, quia opposita iustitiæ, & caritati; ut docet S. Thomas 2. 2. *quæst. clviii. art. 3.* his verbis. *Motus iræ potest esse inordinatus, & peccatum dupliciter, sicut dictum est. Uno modo ex parte appetibilis, utpote cum aliquis appetit iniustam vindictam; & sic ex genere suo ira est peccatum mortale, quia contrariatur caritati, & iustitiæ.*

Potest tamen contingere quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus. Quæ quidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis; puta cum motus iræ prævenit iudicium rationis: vel etiam ex parte appetibilis; puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita quod etiam si actu inferatur, non esset peccatum mortale: puta si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid huiusmodi.

Alio modo potest esse motus iræ inordinatus quantum ad modum irascendi; utpote si nimis ardentem irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa: & sic ira secundum se non habet ex suo genere rationem peccati mortalis; potest tamen contingere quod sit peccatum mortale: puta si ex vehementia iræ aliquis excidat a dilectione Dei, & proximi.

V. Distinguendus itaque est appetitus vindictæ, de qua dictum est, ab ira quæ animum commovet, & ad indignationem concitat absque vindictæ desiderio. Hæc enim ira aut nullum, aut veniale peccatum est. Quare qui sine ullo vindictæ appetitu irascuntur, si modum non excedant, vel nullum, vel veniale crimen admittunt. Venialiter quoque dumtaxat peccant quorum ira est quidem cum appetitu vindictæ coniuncta, sed absque voluntatis assensu. Similiter venialis noxa ad summum est ira illorum qui citra ullam deliberationem corripuntur repentino vindictæ appetitu, qui sistit in ipso appetitu sentiente, & ultra non progreditur. Peccant item venialiter qui repentinos iræ motus non conantur reprimere continuo ac eos ratio advertit: vel non impediunt, ne suboriantur, cum impedire valeant. Venialiter similiter peccant qui levem vindictam a proximo repetere volunt. Tandem illi qui ex naturali temperamento ad iram propensi sunt, ut melancholici, senes, pueri, mulierculæ, &

ceteri, qui nulla, vel levi causa irasci solent, communiter venialis culpæ terminos non transgrediuntur, nisi ad huiusmodi commotionem, & ultionis appetitum deliberatus voluntatis consensus accedat. Quia tunc appetitus vindictæ desineret in peccatum mortale. Quare qui hanc pravam ulciscendi, & imprecandam mala propensionem in semetipsis experiuntur, omni diligentia eam comprimere astringuntur: alioquin consensus præsumitur voluntarius in causa, seu in omissione adhibendi necessarium studium triumphandi de hac effrenata fera.

VI. Tres iræ gradus distinguit Christus Dominus Matth. v. *Ego autem dico vobis: quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit consilio: qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* His verbis, *Ego autem dico vobis*, peritringit Salvator noster Scribarum & Phariseorum errorem. Damnant isti homicidium dumtaxat, cum corpus humanum vulneribus inflictis vita privabatur; at iniquum animi motum, quo homicidium, aut grave proximi damnum desideratur, licitum putabant, sicut mœchiam solo animo conceptam. Quem etiam errorem Christus profligavit ibidem. *Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscentiam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.*

VII. Primo itaque letaliter peccat qui sine offensu, sive secus, ira inflammatur adversus proximum, cuius aut homicidium, aut grave nocumentum expetit. *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio*, id est capitis poena plestendus est, non humano, sed divino iudicio, cui peccatum internum subiectum est. Non solum ergo homicidium, opere externo consummatum, peccatum est, ut contendebant Pharisei; sed etiam ipsa voluntas occidendi, aut proximo graviter nocendi grave scelus est, sicut & animo mœchari.

VIII. Secundus iræ gradus est, cum quis hanc internum iniustæ vindictæ animum signo aliquo externo manifestat: *Qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit consilio.* Vox illa *Racha* interiectio est, quæ convicium aliquod significat, vel *sine cerebro*, ut vult S. Hieronymus, vel morum pravitatem, & fortunarum inanitatem, ut interpretatur S. Basilus. Qui igitur mortalis vindictæ appetitu succensus in convicia simul proruperit, peccatum gravius perpetrat, reusque est concilio, seu, ut interpretatur Augustinus, concilio *Sanedrin* ex septuaginta senioribus constituto. Quoniam sicut ad concilium istud gra-

viora delicta punienda deferebantur; sic præfatum delictum in supremo Dei tribunali ultimo supplicio plestetur.

IX. Denique tertius gradus præfata iræ, seu appetitus iustæ vindictæ est, quando aliquo externo convicio consummatur. *Qui dixerit fratri suo, Fatue*, id est exprobando stultitiam; quæ est convicium gravius priori *Racha*. Qui igitur gravi ira succensus grave damnum proximo desiderat, & eius honori, vel fortunis, vel corpori nocere capit, exprobando homini fatuitatem naturalem cum ultionis appetitu, vel fortunæ eius bona interverendo, aut lædendo, vel corpori vulnera infligendo, gravissime peccat. Quare si primus gradus est peccatum mortale, alii duo gradus graviorem continent malitiam.

X. Hæc omnia paucis complectitur 2. 2. q. clviii. art. 5. ad 3. S. Th. inquit: *Dicendum, quod gradus iræ quos Dominus ponit, non pertinent ad diversas iræ species, sed accipiuntur secundum processum humani actus. In quibus primo aliquid in corde concipitur; & quantum ad hoc dicit: Qui irascitur fratri suo. Secundum autem est, cum per aliqua signa exteriora manifestatur exterius, etiam antequam prorumpat in effectum; & quantum ad hoc dicit: Qui dixerit fratri suo, Racha, quod est interiectio irascentis. Tertius gradus est, quando peccatum interius conceptum ad effectum perducitur: est autem effectus iræ nocumentum alterius sub ratione vindictæ: minimum autem nocumentorum est quod fit solo verbo; & ideo quantum ad hoc dicit: Qui dixerit fratri suo, Fatue; & sic patet quod secundum addit supra primum, & tertium supra utrumque. Unde si primum est peccatum mortale in casu in quo Dominus loquitur, sicut dictum est.... multo magis, alia. Et ideo singulis eorum ponuntur correspondentia aliqua pertinentia ad condemnationem: sed in primo ponitur iudicium, quod minus est, quia, ut Augustinus dicit.... in iudicio adhuc defensionis locus datur: in secundo vero ponit concilium, in quo iudices inter se conferunt, quo supplicio damnari oportet: in tertio ponit gehennam ignis, quæ est certa damnatio.*

XI. Ira est vitium capitale, ut ibidem art. 6. ostendit S. Thomas, habetque sex filias, & sunt sequentes.

XII. Inlignatio, quæ est animi commotio contra eum cui quis irascitur ob malum ab ipso acceptum. Potest esse mortalis, si sit cum gravi pusillorum scandalo, si crescat usque ad gravem contemptum, aut grave odium, procedatque ad neganda ea quæ sub morta-

li de-

li debentur, puta eleemosynam in gravi necessitate.

XIII. *Tumor mentis est motus, seu astus animi non superbi, sed iracundi, qui variis cogitationibus turgescens modos perquirit ultionis.*

XIV. *Clamor est inordinata & confusa vocis elatio.* Potest esse mortalis, si grave scandalum proximo præbeat, aut si per importunam illam vociferationem grave detrimentum inferre expetat iracundas vociferator.

XV. *Contumelia est iniuriosa locutio contra proximum presentem & audientem.* Si animo deliberato dehonestandi graviter proximi honorem proferatur contumelia, est peccatum mortale. Advertit S. Th. 2. 2. q. lxxii. art. 3. quod aliquando licitum sit, immo oporteat contumeliam repellere. *Tenemur, inquit, habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit. Quandoque tamen oportet ut contumeliam illatam repellamus, maxime propter duo. Primo quidem propter bonum eius qui contumeliam infert, ut videlicet eius audacia reprimatur, & de cetero talia non attentet, secundum illud Prov. xxvi. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas. Magna tamen cautione, & moderatione opus est, ne zeli, & iustæ correctionis atque repressionis pallio latet odium, & immoderata vindicta.*

XVI. Duæ postremæ iræ filia sunt *blasphemia*, de qua Tom. III. Lib. III. diff. III. in Decal. De rixa vero lege Tom. II. diff. VIII. c. IV. in Decal. ne eadem bis repetamus.

C A P U T I X.

De invidia iniquitate, & quæ sint illius filie. Laxissima P. Thomæ Tamburini doctrina refellitur.

IDE invidia obiter pauca dicta sunt Tom. II. in Decal. Lib. I. dissert. VIII. cap. II. quest. III. nunc eiusdem malitiæ gravitas, & filia quæ inde oriuntur, explicandæ occurrunt.

II. Invidia sic communiter definitur: *Est tristitia de bono alterius, perinde ac si nostrum malum foret; quatenus illo nostram excellentiam æquari, aut minui conspicimus: seu est tristitia de bono alterius apprehenso ut malo nostro. Si quis ex bono grandi alterius prospiciat sibi imminere aliquod detrimentum, tunc tristitia, seu dolor de bono, & felicitate proximi timori, non invidiæ adleri-*

endus est. Potest quis dolere de bono alieno, quo ipse caret, & quod possidere desiderat: atque eiusmodi mœror seu dolor æmulatio nominatur. Qui vero tristatur de bono alieno, propterea quod eiusdem possessorem indignum reputet, alterum vero eo carentem dignum existimet, eiusmodi dolor indignatio appellatur. Invidia itaque proprie tristatur de bono alterius, inquit 2. 2. quest. xxxvi. artic. 1. S. Thomas, *inquantum est diminutivum propriae gloriæ, vel excellentiæ.* Dicitur in definitione, *perinde ac si foret nostrum malum*: quia communiter invidia fervet inter æquales iuxta tritum proverbium: *Figulus figulo invidet.* Ultimæ particulæ, *quatenus illo nostram excellentiam æquari, aut minui conspicimus*, significant invidiam proficisci ex bonis quæ vulgari hominum opinione honorifica, & gloriosa reputantur; ut sunt opes, divitiæ, fastigia dignitatum, titularum insignia, eximia virtus, consummata eruditio, & doctrina, favor & gratia Principum, & cetera id genus.

III. Hæc omnia perspicue loc. cit. art. 2. describit S. Thomas his verbis. *Invidia est tristitia quadam de alienis bonis. Sed hæc tristitia potest contingere quatuor modis. Uno quidem modo, cum aliquis dolet de bono alicuius, inquantum ex eo timetur nocumentum vel sibi ipsi, vel etiam aliis bonis: & talis tristitia non est invidia, ut dictum est; & potest esse sine peccato. Unde Greg. XXII. Moral. . . . ait: „Evenire plerumque solet „ut, non amissa caritate, & inimici nos „ruina lætificet, & rursus eius gloria si „ne invidiæ culpa contristet, cum & ruentem eo quosdam bene erigi credimus, & „proficiente illo plerisque iniuste opprimi „formidamus.“*

Alio modo potest aliquis tristari de bono alterius, non ex eo quod ipse habet bonum, sed ex eo quod nobis deest bonum illud quod ipse habet: & hoc proprie est zelus, ut Philosoph. dicit in II. Rhet. . . . Et si iste zelus sit circa bona honesta, laudabilis est, secundum illud I. Corinth. xiv. Emulamini spiritualia: si autem sit de bonis temporalibus, potest esse cum peccato, & sine peccato.

Tertio modo aliquis tristatur de bono alterius, inquantum ille cui accidit bonum, est eo indignus: quæ quidem tristitia non potest oriri ex bonis honestis, ex quibus aliquis iustus efficitur; sed, sicut Phil. dicit in II. Rhet. . . . est de divitiis, & de talibus quæ possunt provenire dignis, & indignis: & hæc tristitia secundum ipsam vocatur nemesis, & perti-

perinet ad bonos mores. Sed hoc ideo dicit, quia considerabat ipsa bona temporalia secundum se, prout possunt magna videri non respicientibus ad aeterna. Sed secundum doctrinam fidei temporalia bona qua indignis proveniunt, ex iusta Dei ordinatione disponuntur vel ad eorum correctionem, vel ad eorum damnationem: & huiusmodi bona quasi nihil sunt in comparatione ad bona futura, quae servantur bonis. Et ideo huiusmodi tristitia prohibetur in Scriptura sacra, secundum illud Psal. xxxvi. „Noli aemulari in malignantiibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.“ Et alibi Psal. lxxi. „Pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.“

Quarto modo aliquis tristatur de bonis alienis, in quantum alter excedit ipsum in bonis: & hoc proprie est invidia. Et istud semper est pravum, ut etiam Philosophi dicit in II. Rhet. . . . quia dolet de eo de quo est gaudendum, scilicet de bono proximi.

IV. Invidia est monstrosus abortus superbiae, cum ex amore propriae excellentiae proficiatur. Adeo vile, simul & perniciosum est vitium istud, ut eiusdem turpitudini & gravitati inscribenda me prorsus imparem agnoscam. Idcirco Patrum pennicillo utar, ut eiusdem teterrimam imaginem depingam.

V. S. Ioannes Chrysostomus hom. xli. in Matth. his coloribus invidiam delineat. Tale certe malum est invidia, quae ita grassatur in animas, ut omnem malignitatem, & nequitiam praetergrediatur. Nam adulterio dediti teterrimam voluptatem queritant in suo crimine, quod brevi tempore perpetratur. Invidi autem multo ante seipsos discruciant quam eos quibus invident, perturbent, & torqueant. Sua invidia ita lamiantur, & tam assidue, ut nullum peccandi finem faciant. Sed quemadmodum luculenta sues caeno, & demones nostro gestiunt exitio, sic invidi in proximorum calamitatibus tripudiant. Si quid mali proximo accidisse rescierit, tunc non nihil acquiescit invidus, & respirat: alienas enim tacturas suos questus existimat, & aliorum felicitatem suam reputat miseriam, & calamitatem; nec magis considerat, quid sibi letum, & prosperum obtingat, quam quid proximo adversum & calamitosum inferatur. Nonne igitur eiusmodi homines lapidibus essent appetendi? Nonne omni supplicio macchandi? Siquidem non secus ac canes rabie perciti alatrunt omnes, & sunt veluti demones conspiciendi, & peiores sunt furis fabuloso Poe-

tarum carmine decantatis. Nam quemadmodum scarabaei alieno stercore pascentur; ita invidi adversa ceterorum hominum fortuna nutriuntur, & sic toti hominum coetui inimicitias, & bella denuntiant.

Et alii quidem homines si brutas animantes immaniter cedi, dilaniarique videant, non nihil miserentur; tu vero si hominem salute ceu singulari beneficio donatum videas, in rabiem adversus benefactorem ageris ad instar ferocissimorum animantium. Et quid hac insania, vel immanitate detestabilis unquam reperitur? Nonne igitur iure ac merito fornicatoribus, & publicanis patuit auditus in caelum, e quo invidi aeternum sunt expulsi, licet eius heredes legitimi forent? Filii autem regni reiciuntur foras, ut Evangelium attestatur. Illi, fornicatores nimirum, & Publicani, abdicata omni pravitate, & nequitia bonis insperatis ab ipso Deo sunt cumulati; Pharisei autem iis bonis quibus iam donati fuerant, sua sunt invidia destituti. Quod sane iustissimum est. Nam invidia pestiferum, & perniciosum malum hominem de omni humanitatis gradu deiecit in teterrimum demonem transformat. Invidia primum in terras homicidium invexit. Invidia fratrem inflammavit in fratrem, & ad fraternae caritatis contemptum impulit. Invidia infantis Abel terram innocuo sanguine respersit, & foelavit. Invidia fecit ut Dathan, Core, & Abiron Moysi, & Aaroni obretractantes, una cum familiis vasto terne hiatu vivi absorberentur.

At forte quis dixerit, facile damnavi invidiam, sed multo utilius fore, si ad eam fugiendam remedia prescriberentur. Quo igitur pacto tantam lueni, & nequitiam a nobis propulsare poterimus? Debemus ergo primum intueri, ut quemadmodum fornicatoribus Ecclesiae aditus intercluditur, ita & invidio intercludendus est; immo addo, invidios multo magis quam fornicatores ab coetu fidelium ablegandos esse. Si enim hoc tale tantumque malum, ceu indifferens, & levioris momenti esse videatur, ab nonnullis, ceu nihil faciendum, spernitur, & admittitur. Profecto si eius malignitatis atrocitatem perspectam & cognitam habeamus, illud nullo negotio declinabimus. . . . Quisnam admisse invidiae conscius, id criminis lacrymis expiavit? Aut Deum iratum sibi propitiare, & amissam eius gratiam sibi reconciliare studuit? Nemo eam invidiae atrocitatem sic informavit animo, ut ad eam expiandam tot lacrymas effundendas, & tot labores adeundos esse crederet. Dicam amplius, vir omnium mortalium invidiosissimus tuto

& se-

& secure secum agi putat, si vel leve ieiunium obierit, vel tenuem erogaverit eleemosynam, ita ut nihil mali commississe videatur; cum tamen furiosissima, & omnium ferventissima passione deturcatur, & ardeat. Nam unde Cain fraterna se cede contaminavit? Nam unde Esau fratrem exagitavit? Quid Laban adversus Iacob, quid Iacob liberos in fratrem Ioseph inflammavit? Quid Core, Dathan, & Abiron adversus Moysen incendit? Quid adversus ipsum Aaronem, & Mariam eius sororem murmurare impulit? Quid demonem ad demonis statum adegit, & illi diabolo, hoc est calumniatori, nomen dedit? Perpende praeterea te tibi maiorem inferre iniuriam quam illi cui invides; utpote qui gladium quem distinxeras in ipsum, in tua ipsius praecordia retorqueas.

Quid enim mali vel incommodi fraticidae Cain fratri suo Abel eum necando attulit? Nonne illum praeter intentionem suam, & inuitum citius ad regnum transmittendo multo beatorem reddidit, & se ipsum in infinitas miseras impulit? Quid Esau fratri Iacob nocuit? Et invidia nihil obtulit quominus locupletaretur, & circumfluere bonis; cum iste invidus & patris, & domo extorris, fratri nequidquam insidiatus, exteris regiones pervagatus miseram mortem oppeterit? Quid denique Ioseph mali importatum est, ut invidiam fratrum, qui eum tantum non interfecerunt? Nonne ad eas angustias non sunt adducti, ut inedia propemodum interirent, dum ipse totam Aegyptum regia auctoritate moderaretur & regeret? Nam quanto maiore invidia proximam prosequeris, tanto maiora illi procuras bona. Deus enim, qui omnia circumspicit, suscipit & tuctur innocentem, & permotus iniustitia, qua obteritur, eum multo altius attollit, & illustrem facit, & invidentem sua ipsius malitia in ipsummet retorta plectit, & deprimit. Si enim viros de inimicorum miseriis letatos, criminiosam hanc letitiam impune ferre non patitur. . . . quanto maioribus suppliciis afficit eos qui, instigante invidia male volunt viris a quibus nullam unquam passi sunt iniuriam? Ergo, fratres, multorum capitum belluam seu monstrum strenue perimamus.

VI. Eloquentissimam, unaque elegantissimam hanc Chrysostomi concionem, tamen longam, transcribere volui, ut tamquam in pellucidissimo speculo maculas, labes, & nequitiam teterrimae invidiae quisque contemplari valeat: ut Confessarii, & Parochi habeant, unde exhortari, imbueri, urgere Chri-

stianos possint ad bellum huic versuto, & tortuosissimo vitio intentandum: ut patefacere insidias, damna, & calamitates quae heinc proficiuntur, & exemplis animare valeant ad se armandum adversus vaeritimum monstrum. Exaggerent invidiorum vitiositatem. Patrum enim, inquit alicubi Tullius, fides iuxta quae aliena invidet virtuti. Sed praedarius Lib. V. Moral. c. xxx. S. Greg. Papa. Parvulus est qui invidia occiditur: quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleat. Sed inter haec sciendum est, quia quavis per omne vitium quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hac tamen nequitia tota sua viscera serpens concutit, & imprimenda malitia pestem vomit: de quo nimirum scriptum est: Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum. Nam cum devictum cor lroavis putredo corruerit, ipsa quoque exteriora indicant quam graviter animum vesania instigat. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, & membra frigescent, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor, cumque in latebris cordis crescens absconditur odium, dolore caeco tenebrat conscientiam vulnus inclusum. Nihil latum de propriis libet, quia tabescentem mentem sua poena sauciat, quam felicitas torquet aliena: quantoque extranei operis in altum fabrica ducitur, tanto fundamentum mentis livida profundius suffoditur: ut quo alii ad meliora properant, eo ipsi deterius ruant, qua ruina videlicet etiam illud destruitur quod in aliis actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nam invidia, cum mentem tabefecerit, cuncta quae invenerit bene gesta, consumit.

VII. P. Thomas Tamburinus adversus hanc Scripturarum, Patrum, Theologorum omnium doctrinam calamum suum acuere nequaquam erubuit. Audi lector, & lege quae Lib. V. in Decal. c. 1. §. 3. nu. 35. & seq. scribere ausit Tamburinus. Haec sunt eiusdem verba. „Inquires tertio, an sicut potest quis modo haecenus explicato gaudere de malo alterius, quia sibi bonum fit; ita e contra licite querat tritari de alterius bono, ut sibi malum est. Respondeo. Hic videtur esse actus invidiae, quam sic communiter describunt Doctores ex S. Th. 2. 2. q. xxxvi. art. 2. & 3. Valent. Con. Suar. Bonac. alique apud Caetrop. . . Est inordinata tristitia qua quis dolet de bono alterius, non quatenus est illius bonum, sed quatenus videtur, di minuere propriam excellentiam, seu proprium bonum. „36. Haec communiter. Quae tamen MI. H. difficulta semper visa sunt. „Habes heinc fatentem Tamburinum se contra communem

nem Theologorum doctrinam belligerare in favorem & defensionem invidiæ. Audi nunc eiusdem pro invidia argumentationem *ibid.* 37.

„ Iam sic arguo. Quando doleo de bono alterius, ut est diminutivum meæ excellentiæ, non doleo de bono alterius absolute, sed formaliter de malo meo, seu de diminutione meæ excellentiæ, quæ mihi mala est Sicut enim si gauderem de malo alterius, v. g. de morte patris, ut causâ *santa immediate bonum meum*, puta hereditatis successionem, non esse peccatum, supra omnes vidimus, sic contra si doleam de bono alterius, ut causante immediate malum meum, culpa non erit. “

VIII. Quis non perhorrescit ad tam detestanda commenta? P. Tamburinus, ut peccatum capitale invidiæ de medio tollat, præmittit tamquam fundamentum inconculsum suæ opinionis doctrinam a Romana Sede damnatam. Infit enim: *An sicut potest quis modo hætenus dicto gaudere de malo alterius &c.* deinde concludit: *Sicut enim si gauderem de morte patris, ut causante immediate bonum meum, non esse peccatum, supra omnes vidimus.* Quid? Omnes hanc damnatam doctrinam docent? Qui sunt hi omnes? Antiprobabilitate? Non certe? Quinam ergo? Penes Tamburinum sit. Romana Sedes sub Innocentio XI. tres theses, quibus nititur hæc Tamburini doctrina, damnavit, quæ sunt 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alterius trahere, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ex aliquo temporale emolumentum.* 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.* 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.* Damnata thesibus 13. totidem verbis a P. Castropalao defensionem refert *ibid.* Tamburinus nu. 32. Ex hac damnata doctrina, quam ipse Tamburinus cum Palao, & Sa defendit, infert, & propugnat aliam damnabiliorem de invidia. Opponit sibi. *Urges. At sic tolleretur de medio peccatum invidiæ unum ex septem vitis capitalibus.* Suis familiaribus distinctiunculis rem implicat. Obiicit sibi Doctorum auctoritatem n. 40. „ Et S. quidem Thomas, ceterique Doctores citati lit. H. quando tamquam certum, supponunt invidiam esse tristitiam qua

„ quis dolet de bono alterius ut est diminutivum propriæ excellentiæ, SUNT INTELLIGENDI descripsisse invidiam ab effectu.

IX. Sancti Ecclesiæ Patres, & Doctores omnes, qui scilicet tamquam certissimam doctrinam constituunt præfatam invidiæ notionem, sunt intelligendi descripsisse invidiam ab effectu? Equis tantum audent, ut mitissime loquar, qui adversus communem Patrum, & Ecclesiæ Doctorum sententiam erigere cervicem non dubitet? *Sic intelligendi sunt Doctores Ecclesiæ? Cur sic intelligendi? Quia Tamburinus sic dicit.* Intelligendi sunt *descripsisse invidiam ab effectu?* Ita vero? An Patres, an basilice S. Th. non distinguunt iniquitatem invidiæ absolute acceptæ ab eiusdem effectibus, seu filiabus? Verum quid contra inaudita P. Tamburini paradoxa verba congero? Iudicet ipse christianus lector, an libri eiusmodi, qui scitent pluribus damnatis opinionibus, & ex quibus aliæ damnabiliores inferuntur, sint nec ne legendi ab imperitis. P. Claudius La-Croix Lib. V. num. 294. meminit huius doctrinæ Tamburini, & scribit: *Doctrina illa in præxi est difficilis.* Difficilis tantum? Est æque damnata ac illa de gaudio mortis patris ob hereditatem &c. quoniam ex hac infert Tamburinus licitam esse tristitiam de bono alterius. Verum, ut evidentius pateat, quam sit falsum ultimum Tamburini commentum, effectus invidiæ describendi sunt.

X. S. Gregorius Papa, & ex eo S. Thomas 2. 2. qu. xxxvi. artic. 4. sequentes effectus, seu filias invidiæ recenset; sunt autem odium, susurratio, detractio, exultatio in adversis proximi, & afflictio in prosperis. De his filiabus hæc habet Angelicus ad 3. *Numerus filiarum invidiæ sic potest sumi: quia in conatu invidiæ est aliquid tamquam principium, & aliquid tamquam medium, & aliquid tamquam terminus.* Principium quidem est ut aliquis diminuatur gloriam alterius, vel in occultis, & sic est susurratio; vel manifeste, & sic est detractio. Medium autem est, quia aliquis intendens diminuere gloriam alterius, aut potest, & sic est exultatio in adversis, aut non potest, & sic est afflictio in prosperis. Terminus autem est in ipso odio: quia sicut bonum delectans causat amorem; ita tristitia causat odium, ut supra dictum est Afflictio autem in prosperis proximo uno modo est ipsa invidia, in quantum scilicet aliquis tristatur de prosperis alicuius, secundum quod habent gloriam quamdam: alio

vero

vero modo est filia invidiæ, secundum quod prospera proximi eveniunt contra conatum invidentis, qui nititur impedire. Exultatio autem in adversis non est directe idem quod invidia, sed ex ea sequitur. Nam ex tristitia de bono proximi, quæ est invidia, sequitur exultatio de malo eiusdem.

XI. De odio, de susurratione, de detractio late egimus in Decal. idcirco in præfens ab istorum explicatione absteineo. De exultatione quoque in adversis, & de tristitia in prosperis proximi satis hætenus dictum est. Gladius invidiæ lingua est. Superbi præsertim invidi sunt. Ut enim suam excellentiam aut extollant, aut conservent, alienæ excellentiæ invident. Hæc quinque scelera, superbia, invidia, odium, detractio, & susurratio, sacrilego foedere coniuncta sunt, & funestissimam animarum stragem operantur. *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius. Sap. 11. Et eo sunt horum confederatorum spiritualium criminum clades tremendiores, quo sunt occultiores. Superbi, invidiæ in negotiis summi momenti, unde proficiscuntur consecraria gravissima, & timentur absurda perniciosissima, ut de annulis triumphent, ut proprium iudicium prævaleat, ut negotium pro ingenio succedat, nihil ipsorum curant, quod hinc innumera proficiscantur mala. Susurratio est peculiare invidiæ telum. Eo præcipue susurratio tendit, ut amicos dividat; & inter eosdem discordias disseminare studet, ut Eccli. cap. xxviii. habetur. *Vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam, & rursus cap. v. Susurro, & bilinguis maledictus: multos enim turbabit pacem habentes.* Item Prov. vi. *Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius: oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, testem fallacem, & eum qui seminat inter fratres discordias.*

XII. Ad susurrationem duo potissimum requiruntur. Primum, ut aliquod proximi malum alteri aperiat inordinate. Si enim Superiori, aut alteri ob bonum finem, & proximi emendationem id patefiat, laudabile, non vituperabile est. Alterum, ut malum pandatur honeste, & rectæ amicitie infringendæ causa. Si enim malum publicaretur ad pravam labefactandam amicitiam aliquorum qui prava machinantur, & ad iniqui-

tatem patranda coniuncti sunt, tum malæ delatio non modo culpa vacaret, sed merito & laude abundaret. Plurima alia de hac peffifera sobole prætereo.

CAPUT X.

De acedia, eiusque filiabus.

I. **A**cedia definitur 2. 2. qu. xxxv. art. 1. a S. Th. quod sit tristitia de bono spirituali, in quantum est bonum divinum. Est tristitia de bono divino, non in se spectato, sed quatenus in nobis est, vel potest esse. Odium Dei aversatur bonum divinum, prout in Deo; invidia, prout in proximo; acedia, prout in nobis. Peccatum acediæ est tristitia de bono divino non quocumque, sed de bono divino imperato, & ad salutem necessario, ut 2. 2. qu. xxxv. art. 3. ad 2. docet S. Th. inquit: *Acedia non est recessus mentalis a quocumque spirituali bono, sed a bono divino cui oportet mentem inherere ex necessitate. Unde si quis contristetur de hoc quod aliquis cogit eum implere opera virtutis, quæ facere non tenetur, non est peccatum acediæ, sed quando contristetur in his quæ ei imminent faciendæ propter Deum.*

II. Acediam peccatum esse, Scriptura sancta testatur. *Eccles. vi. hæc habentur. Subice humerum tuum, & porta illam, & ne accideris in vinculis eius. In omni animo tuo accede ad illam.* S. Th. loc. cit. art. 1. evincit acediam esse peccatum hac ratione. *Acedia secundum Damascenum est quedam tristitia aggravans: quæ scilicet ita deprimit animum hominis, ut nihil ei agere liceat; sicut ea quæ sunt acida, etiam frigida sunt.* Et ideo acedia importat quoddam tedium operandi; ut patet per hoc quod dicitur in Glossa Super illud Ps. cvi. *Omnem escam abominata est anima eorum: & a quibusdam dicitur, quod acedia est torpor mentis, bona negligentis inchoare.*

Huiusmodi autem tristitia semper est mala, quandoque quidem etiam secundum seipsam, quandoque vero secundum effectum. *Tristitia enim secundum se mala est, quæ est de eo quod est apparens malum, & vere bonum: sic ut e contrario mala detectatio est quæ est de eo quod est apparens bonum, & vere malum.* Cum ergo spirituale bonum sit vere bonum, tristitia quæ est de spirituali bono, est secundum se mala. Sed etiam tristitia quæ est de vero malo, mala est secundum effectum, si sic aggravet hominem, ut eum totaliter a bono ope-

re

re retrahat. Unde & Apostolus II. ad Cor. II. non vult ut poenitens maiori tristitia de peccato absorbeat.

Quia ergo acedia, secundum quod hic sumitur, nominat tristitiam spiritualis boni, est dupliciter mala, & secundum se, & secundum effectum. Et ideo acedia est peccatum. Mala enim in motibus appetitivis dicimus esse peccatum, ut ex supradictis patet.

III. Deinde ibid. art. 3. ostendit, acediam ex genere suo esse peccatum mortale, quia tristitia seculi operatur mortem: inquit enim: Peccatum mortale dicitur quod spiritualement vitam tollit, quae est per caritatem, secundum quam Deus nos inhabitat. Unde illud peccatum ex suo genere est peccatum mortale quod de se secundum propriam rationem contrariatur caritati. Huiusmodi autem est acedia. Nam proprius effectus caritatis est gaudium de Deo, ut supra dictum est. acedia autem est tristitia de bono spirituali, in quantum est bonum divinum. Unde secundum unum genus acedia est peccatum mortale.

Sed considerandum est in omnibus peccatis quae sunt secundum suum genus mortalia, quod non sunt mortalia, nisi quando suam perfectionem consequuntur. Est enim consummatio peccati in consensu rationis. Loquimur enim nunc de peccato humano, quod in actu humano consistit, cuius principium est ratio. Unde si sit inchoatio peccati in sola sensualitate, & non pertingat usque ad consensum rationis, propter imperfectionem actus est peccatum veniale: sicut in genere adulterii concupiscentia quae sistit in sola sensualitate, est peccatum veniale: si tamen pervenitur usque ad consensum rationis, est peccatum mortale. Ita etiam & motus acediae in sola sensualitate quandoque est propter repugnantiam carnis ad spiritum: & tunc est peccatum veniale. Quandoque vero pertingit usque ad rationem, quae consentit in fugam, & horrorem, & detestationem boni divini, carne contra spiritum omnino prevalente, & tunc manifestum est quod acedia est peccatum mortale.

IV. Quam sit virulenta, & immanis acediae iniquitas, ex bello quod divinis praeceptis intentat, colligere facile quisque potest. In primis adversatur primo & maximo mandato diligendi Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus. Acediosus continenter hoc praeceptum violat, cuius tepor vomitum, seu indignationem divinam contra se concitat, ut habetur Apoc. III. Scio opera tua, quia nec frigidus es, neque calidus. Utinam frigidus esses, aut calidus. Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te vomere ex ore meo. Servum pigrum, & acediosum talento,

quo eum donaverat, privavit, eumque in tenebras exteriores eiecit. Ficulineam sterilem succidi iussit, & in flammam proici. Quibus figuris homines pigros, inertes, otiososque aeternis suppliciis puniendos significat Redemptor noster. Heinc S. Bernardus ser. xx. in Cantic. haec scribit. Disce, o Christiane, a Christo quomodo diligas Christum: disce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter: dulciter, ne illecti; prudenter, ne decepti; fortiter, ne oppressi ab amore Domini avertamur. Ne mundi gloria, seu carnis voluptatibus abducaris, dulcescat tibi pro his sapientia Christus. . . . Dilige ergo Dominum Deum tuum toto & pleno cordis affectu: dilige tota rationis vigiliantia, & circumspicione: dilige & tota virtute, ut nec mori pro eius amore pertimescas.

V. Violat praeterea acedia praeceptum quo astringimur in Domino delectari. Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis: Matth. v. & Paulus ad Philip. IV. Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete. Adversatur denique acedia praeceptis & operandi cum metu ac tremore salutem nostram, & vigilandi ac orandi ad praecavendas tentationes, & proficiendi in via evangelicae perfectionis. Quae omnia fuse pertractat Merbesius, & sanctorum Patrum testimoniis illustrat in Sum. Christ. Part. I. q. XIV. ut pigros otiososque a funesto torporis fomno excitet.

VI. Acedia filiae sunt sequentes: malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa praecepta, evagatio mentis circa illicita. De singulis pauca delibabo.

VII. Malitia est voluntarius horror, derisio, & contemptio bonorum spiritualium, & proborum hominum, qui concionibus, exhortationibus, & virtutum exemplis ad christianae professionis observantiam excitare acediosos conantur. Quae gravissima nequitia est reprobationis character. De his Sap. v. dicitur: Turbabitur timore horribili. . . dicentes intra se, poenitentiam agentes, & pro angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improprietatis. Nos insensati vitam illorum aestimabamus insaniam. Quot sunt hodie qui per summam nequitiam tamquam Rigoristas, & Iansenistas, seu haereticos traducunt illos qui peccatores convertere ad christianam Moralem iuxta germanas Ecclesiae Romanae regulas student? Veram christianam professionem Rigorismus appellat, & Christianos in otio, ludis, oblectamentis, in luxu, & pompis, in via mundi infantentis confirmant, quia

quam sibi quidquam conscientiae vertant.

VIII. Rancor est indignatio acediosorum, qua turgentis & astuantes cervicem erigunt contra Superiores, Pastores, Confessarios, & alios qui illos corrigere, illuminare, & ad meliorem revocare frugem student. De his Prov. XXIX. Salomon ait: Viro qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus. Et sane inter ceteros reprobationis characteres unus est diabolica illa obstinatio qua monita, & correctiones prudentum contemnuntur.

IX. Pusillanimitas est proprietatum virium diffidentia, qua quis officia, & opera ardua, quae facultatem suam divina gratia adiutam non superant, refugit ex animi parvitate. Hanc pusillanimitatem peccatum esse evincit 2. 2. quae III. cxxxiii. art. 1. S. Thomas, tum ex illo S. Pauli ad Coloss. III. Patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant: tum ex evangelica parabola servi pigri, qui acceptam pecuniam domini sui fodit in terram, nec operatus est ex ea; & propter quamdam pusillanimitatem punitus est a domino. Tum esset peccatum mortale, cum quis pertinaciter resisteret acceptae officia sibi a Superiore imposita, ut ibidem S. Thomas declarat ad 3. inquit: Pusillanimitas aliquo modo ex superbia potest oriri; dum scilicet aliquis nimis proprio sensu imitatur, quo reputat se insufficientem ad ea respectu quorum sufficientiam habet. Unde dicitur Prov. XXVI. Sapientior sibi piger videtur septem viris loquentibus sententias. Nihil enim prohibet quod se quantum ad aliqua deiciat, & quantum ad alia se in sublime extollat. Unde Greg. in Pastoral. de Moyse dicit, quod superbus fortasse esset, si ducatum plebis innumera sine trepidatione susciperet; & rursus superbus existeret, si Auctoris imperio obedire recusaret. Pusillanimitas directe opponitur magnanimitati, ut ibidem Angelicus art. 2. exponit.

X. Desperatio scelus est quo quispiam de ultimi finis consecutione desperans, omne salutis studium deponit. De gravitate huiusce sceleris egimus Tom. I. Decal.

XI. Torpor est animi ignavia, seu languor, quo quis praeceptorum observantiam vel omittit, aut negligenter & oscitante implat. Periculosissimum est torpor iste praesertim in illis qui negligunt media, tamenli graviter non obligantia, necessaria ad consequendam proprii status perfectionem; qui per sancto-
nopræcepta servant, & ex quadam insita

ignavia vitam desiderem ducant: contra quos ad Romanos XI. S. Paulus inquit: Sollicitudine non pigri, spiritu ferventes, Domino ferventes. Vult enim Deus mandata sua impigre impleri. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. Languor iste spiritus omnem devotionis humorem exsiccat, vires extenuat, quotidie zizania vitiorem spargit, mentis soporem & obscuritatem inducit, & ita animam corrumpit, ut eam ineptam ad vera, & solida virtutis officia reddat. Graphice ser. lxxiii. in Cant. huiusce inertiae, & torporis labe S. Bernardus describit. Hoc frigus, si semel animam pervaserit, ac nemine deinde (quod absit) inhibente ad interiora eius pervenerit, descenderit in viscera cordis, & sinum mentis, concusserit affectiones, occupaverit consilii semitas, perturbaverit iudicii lumen, libertatem addiderit, mox, ut in corpore solet evenire febricitantibus, subdit quidam anima rigor, & vigor lentescit, languor fingitur virium, horror austeritatis, timor sollicitat paupertatis, contrahitur animus, subtrahitur gratia, protrahitur longitudo vitae sopitur ratio, spiritus extinguitur, defervescit, novitius fervor, ingravescit tepor fastidiosus refrigescit fraternitas caritas, blanditur voluptas, fallit severitas, revocatur consuetudo. Quid plura? Dissimulatur lex, abdicatur ius. fas proscibitur, derelinquitur timor Domini, dantur postremo impudentiae manus, praesumitur ille temerarius, ille pudendus, ille turpissimus, plenus ille ignominia & confusione: saltus de excelso in abyssum, de pavimento in sterquilinum, de solio in cloacam, de caelo in caenum, de claustro in seculum, de paradiso in infernum.

XII. Habes hic depictam acediae, & inertiae imaginem tot non modo Christianorum, verum etiam Religiosorum, qui semper agentes nihil operantur, semper huc, atque illuc curstantes, numquam progrediuntur in via perfectionis. Omnia sibi taedio sunt, omnia fastidiunt, & veluti palato corrupto ex febris, nullam seriam applicationem gustant, sed unam vix inceptam, abrumpunt, aliamque resumunt, & post hanc aliam, ut tempus, inquit, transigant, & fallant, semetipsos miserrime fallunt. Nihil hac pigritia Dei servis infestius. Per agrum pigri transivi, & ecce totum repleverunt urticae, & operuerunt superficiem eius spinae, & maceria lapidum destructa: Prov. XXI. Vae illis qui tempus, sibi a Deo concessum ad operandum unicum salutis negotium, in ludis, in conversationibus vanis, in ina-

inanibus colloquiis, in curiosis ineptisque studiis, in sæculi voluptatibus, & diverticulis inutiliter transigunt. Legant isti S. Bernardum ser. xxii. de divers. ubi fuso sermone gravissima eiusmodi vitæ pericula, & imminentem damnationem representat, cuius verba brevitate studio omitto.

XIII. *Evagatio mentis* torporem in salutis negotio consequitur, quæ est inquieti animi motus, quo homo propter tadium rerum spiritualium ad exteriora erumpit, ut inde delectationes capere vanissimas. Huiusmodi sunt homines curiosi, qui nihil aliud optant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi. Hos reprehendit Apostolus II. Thessal. iiii. his verbis. *Si quis non vult operari, non manducet. Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes.* Iis

autem qui sunt eiusmodi, denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent. Huc intendant animum Ecclesiastici præsertim & Religiosi, qui non operantes, sed otiosi, gyrovagi, inquieti, delides panem & patrimonia pauperum deglutunt. Otium desidiosum occasio est non adeo remota peccati mortalis. *Multam malitiam docuit otiositas*, inquit Eccles. xxxiii. & rursus Prov. xii. *Qui setatur otium stultissimus est.* Heine multiloquia, & vaniloquia, discordiæ, detractiones, rixæ, suspiciones manant. Quare concludit Salomon Prov. xxv. *Sicut urbs patens, & absque murorum ambitu; ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Et hæc de septem vitiis capitalibus dicta sufficiant.

DISSERTATIO ULTIMA.

DE VIRTUTIBUS.

CAPUT I.

Quid, & quotuplex sit virtus.

Hactenus contra vitia evellenda & extirpanda pugnatum est: nunc de virtutibus instituendus sermo est. Diminutum, & nimis imperfectum foret ministerium nostrum, si vitiis dumtaxat profligandis operam daret. Hæc utique primum omnium eradicanda vinea; sed serendæ continuo, excolendæque virtutes sunt. Immo huc spectare studia nostra debent. Idcirco, cum ad terminum properet Theologiæ nostræ cursus, & e propinquo metam spectet, nihil opportunius illustrandum occurrere poterat quam tractatus de virtutibus. Ad rem igitur.

II. Quæst. I. *Quomodo virtus definiatur?* Resp. Virtutis vocabulum varias excipit significationes. Interdum fortitudinem prodit; ut I. Machab. i. legitur: *Abiit cum virtute fortis.* Aliquando pro efficacia virium naturalium usurpatur; ut Sap. vii. legitur: *Ut sciam dispositionem orbis terrarum, & virtutes elementorum.* Interdum virtutis nomen adhibetur ad miraculorum gratiam manifestandam; ut Matth. vii. dicitur: *In nomine tuo virtutes multas fecimus.* His & aliis significationibus missis.

III. Virtus ab aliis definitur *Ordo amoris.* S. Augustinus Lib. V. de Civit. Dei cap. xxii.

inquit: *Definitio brevis & vera virtutis, ordo est amoris.* S. Thomas, quo nemo felicius Augustinianæ doctrinæ sensum assecutus est, I. 2. q. lv. art. 4. hanc prodit definitionem: *Virtus est bona qualitas mentis, qua recte vivitur, qua nullus male utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur.* Virtutibus aliquando male utuntur homines, cum de earum obiectis male sentiunt, cum easdem contemnant, cum in vitia labuntur. Verum numquam id provenit ex recta illa mentis, animique affectione, sed ex contraria cupiditate. Quoniam virtutis opus est eiusdem bonus usus: Nemo autem bene utendo male vivit, inquit S. Augustinus Lib. II. de lib. arbit. c. xix.

IV. Quæst. II. *Quotuplex sit virtus?* Resp. Virtutis aliæ humanæ, seu ordinis naturalis, quia tendunt in obiecta quæ naturali comprehendendi ratione valent, perficiuntque hominem intra rationis humanæ confinia. Aliæ sunt supernaturales, & divinæ, quæ theologicæ nuncupantur, suntque *fides, spes, caritas.* De his tribus virtutibus fide scripti Lib. I. in Decal.

V. Virtutum humanarum aliæ mentem perficiunt, aliæ appetitum. *Intellectuales* illæ, *morales* illæ a Theologis nuncupantur. Priores appellantur *intelligentia, sapientia, scientia, & ars* quæ mentem in veritatis investigatione, & contemplatione perficiunt. Minus proprie virtutes illæ appellantur, cum

non

CAPUT II.

De prudentia, eiusque partibus, officiis, & vitiis oppositis.

non reddant hominem probum: ideoque nullus de eisdem nobis sermo erit. *Prudentia*, tametsi virtus intellectualis sit, opus tamen & praxim spectat: & de hac mox sermo erit.

VI. Quæst. III. *Quid sit virtus moralis?* Resp. Describitur, quod sit habitus a Deo datus homini ad honestos mores, seu actiones, secundum legis divinæ præscriptum, inclinans propter caritatem in Deum. Pravis habitibus impellitur homo ut placeat mundo, ut sæculi oblectamenta sectetur. Contra, virtutum habitus animum in Deum efferunt, quia vera virtus donum Dei est, & illi servit.

VII. Virtutes morales aliæ operationes exteriores dirigunt, ut iustitia, eiusque partes; aliæ animi perturbationes, seu passiones moderantur, ut fortitudo, temperantia, & ceteræ quæ eisdem adiunctæ sunt.

VIII. Potissima virtutis moralis, cuius dedimus descriptionem, divisio est in quatuor virtutes cardinales, quæ appellantur *prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo.* Cardinales nuncupantur, quia sunt veluti aliarum virtutum fontes, capita, cardines, & principia, unde omnis honestæ vitæ ratio proficiscitur. De his Sap. c. viii. dicitur: *Et si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent virtutes: sobrietatem enim, & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem; quibus nihil est utilius in vita hominibus.*

IX. Harum virtutum necessitatem sapienter describit S. Bernardus tract. de convers. ad Cler. cap. x. his verbis. *Opus est fortitudine adversus tentamenta peccati, ut rugienti leoni resistamus fortes in fide, & ignita ipsius iacula hoc ipso clypeo viriliter repellamus. Opus est iustitia, ut operemur bonum: opus prudentia, ne cum fatuis virginibus reprobemur: opus denique temperantia, ne voluptatibus indulgentes, audiamus aliquando quod miser ille, epularum pariter & vestium splendore finito, dum misericordiam precaretur, audivit: Memento fili, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu vere cruciaris.* De his quatuor virtutibus lege S. Thomam I. 2. q. lxi. ubi earumdem notiones perspicue tradit. Mutuum socius habent virtutes istæ. Qui unam vere habet, ceteras possidet; non tamen equaliter in ipsis iustisperiuntur.

I. **P**rudencia est virtus quæ secundum honestatis rationem, divinæque legis præscriptum, quod expetendum, quidve fugiendum homini sit, proponit. Non in voluntate, ut ceteræ virtutes morales, sed in intellectu residet, ceu lumen, & iudex, qui dirigit, ordinat, decernit quid ceteræ virtutes prosequi, quid declinare debeant. Ideo virtus hæc intellectualis vocatur, quia est veluti aliarum virtutum doctrix & magistra. De hac virtute fufum sermonem habet S. Th. 2. 2. q. xlvi. sexdecim articulis comprehensum, ubi omnia quæ de prudentia desiderari possunt, sigillatim exponit.

II. Prudentia aliæ *politica*, quæ in bonum Reipublicæ, aliæ *economica*, quæ in bonum familiæ, aliæ *monastica*, quæ in bonum privatum tendit. Officia prudentiæ sunt, 1. rectum consilium agendorum formare, præbere, inquirere, accipere. 2. De rebus præcticis agendis recte iudicare secundum aut communes regulas, aut secundum altiora principia, si communes regulæ in tali causa deficient. 3. Recte præcipere executionem. Hæc sunt officia, seu actus proprii prudentiæ, consulere, iudicare, præcipere.

III. Partes integrantes, & ex quibus coalescit prudentia, sunt *memoria; intelligentia, providentia, solertia, docilitas, ratio, circumspectio, cautio, sollicitudo.*

IV. Memoria hic non accipitur pro facultate naturali addiscendi res novas, sed pro *studiosa recordatione eventuum præteritorum.* Prudentia magna ex parte experientia præteritorum eventuum nititur. Meditatur præsentem deliberationem iuxta successum quem negotia in similibus circumstantiis habuerunt; & pro circumstantiarum identitate, aut diversitate colligit, quid hic & nunc resolvendum sit. Sæpe tamen occurrit ut negotia quæ ad exactas prudentiæ regulas deliberata fuere, male cedant, ex earum causarum defectu quæ non sunt in nostra potestate, aut ex ignorantia alicuius occultæ circumstantiæ, quæ humanæ mentis aciem fugit, & superat. Quare licet negotia prudenter deliberata plerumque faustum fortiantur eventum; non ideo tamen semper ex eventu contrario, & insulso inferri iure

iure potest, imprudentem fuisse deliberationem. Quare argute cecinit Poeta:

Careat successibus, opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putat.

V. *Intelligentia est accurata & solers consideratio, qua intelligitur, quid sit in unaquaque actione honestum, Deoque acceptum.* Vir prudens perspicit, penetratque aliorum consilia. Quamvis enim adeo profundæ sint hominum cogitationes, ut solus spiritus hominis eas cognoscat, tamen vir prudens ex coniecturis, ex hominum inclinatione, indole, temperamento, dominante passione, ceterisque coniecturis præter propter easdem observat, expiscatur, & aliquando colligit, scopumque attingit, iuxta illud Prov. xx. Sicut aqua profunda, sic consilium in corde viri. Sed homo sapiens exhaurit illud.

VI. *Providentia est, qua futura aliqua, antequam eveniant, præcognoscuntur, aut idonea media ad ea assequenda executioni demandantur, iuxta illud Deuteron. cap. xxxi. Gens absque consilio est, & sine prudentia. Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.* Præclara est de hoc parabola descripta Luc. xiv. de computatione sumptuum ante turris adificationem.

VII. *Solertia est promptitudo animi, & facilis præcipuaque coniectio, qua, dum aliquid inopinato occurrit, vir prudens & perspicax celeriter invenit id quod congruit, & exiit negotio dirigendo.*

VIII. *Docilitas est illa prompta aptitudo qua quis paratus est ad consilia aliorum, & monita de rebus agendis accipienda.* Hæc est una ex peculiaribus prudentiæ dotibus, discernere ea quæ suggeruntur ab aliis, num congruant nec ne præsentaneæ resolutioni, eaque suscipere, propria opinione reiecta, si opus fuerit. Hanc cordis docilitatem implorabat a Deo sapientissimus Salomon. *Dabis seruo tuo cor docile.*

IX. *Ratio est solidum, rectumque ratiocinium, quo ex aliis antecedenter cognitis, quid sit nunc agendum, colligitur.*

X. *Circumspectio est matura circumstantiarum omnium comprehensio, ut resolvit prudenter possit, quid expediat habita ratione temporis, loci, personarum &c.*

XI. *Cautio est penetratio malorum, impedimentorum, & oppositorum, quæ assequenda fini adversari possunt, ut de clementer, & removeantur.*

XII. *Sollicitudo est solertis animi vigilantia,*

& celeritas ad agenda, & prosequenda ea quæ necessaria sunt ad consiliorum executionem promovendam, urgendamque.

XIII. *Quæst. I. In quibus reperitur prudentia?* Resp. In peccatoribus nulla vera & perfecta prudentia reperitur, sed tantum imperfecta; ut docet S. Th. 2. 2. q. xlvi. art. 3. ubi inquit: *Prudentia est vera & perfecta, quæ ad bonum finem totius vite recte consiliatur, iudicat, & præcipit: & hæc sola dicitur prudentia simpliciter, quæ in peccatoribus esse non potest.* In peccatoribus esse potest dumtaxat larva quædam prudentiæ, quæ carnalis est & mortifera: ut Rom. viii. dicit S. Paulus: *Prudentia carnis mors est.* Hoc in sensu, subdit ibidem Angelicus, *potest secundum similitudinem dici prudens latro, qui convenientes vias adinvenit ad latrocinandum.*

XIV. In iustis omnibus invenitur vera prudentia, sine qua nulla vera virtus consistit; ut ibidem art. 14. declarat S. Th. Quamvis enim plures iusti careant prudentia, qua & sibi, & aliis providere valeant de omnibus quæ ad humanæ vitæ rationem attinent: ea tamen industria a Deo donantur quæ necessaria est ad negotium æternæ salutis tractandum. Et qui indigni regi consilio alieno (addit ad 2. Angelicus) saltem in hoc sibi considerare sciunt, si gratiam habent, ut aliorum requirant consilia, & discernant consilia bona a malis. Omnes igitur iustos spectat illud Christi Domini oraculum Matth. x. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba.* Serpens totum corpus exponit periculo, ut caput salvet, & per angusta foramina transit, ut veterem exuat pellem: sic nos corpora nostra tormentis, & periculis obicere astringimur, ut caput nostrum, qui est Christus, indemne custodiamus; & per viam arctam incedere debemus. Columbarum vero simplicitas nobis commendatur, ne ulli nocumentum inferamus.

XV. Heinc colliges, homines retusi ingenii prudentes esse non posse, excepta illa prudentia quæ necessaria est ad salutem. Quandoquidem ea quæ ad prudentiam universalem necessaria sunt; ab iis dumtaxat comprehendi possunt qui experrecto ingenio præditi sunt. Viri docti, & acuto ingenio ornatu imprudentes esse possunt; at indocti, & ingenio tardi prudentes esse nequeunt. Tardiloqui, & torpidi prudentes vocari solent. Caret (dici solet) ille acumine, & litteris, sed prudentia abundat. Ibi appellari prudentes possunt *negative*, secus *positive*. De raritate & penuria summa prudentiæ alibi dictum est.

XVI. *Quæst. II. Quenam sunt vitia prudentiæ*

dentia opposita? Resp. Hæc communiter recensentur. *Imprudentia, præcipitatio, inconstantia, negligentia, prudentia carnis, astutia, dolus, fraus, & inmodica de rebus temporalibus sollicitudo.*

XVII. *Imprudentia* avertit hominem a divinis regulis, & est peccatum mortale, cum quis contemnens, & repudians divina documenta, præcipitanter agit; si tamen absque contemptu, & detrimento eorum quæ sunt de necessitate salutis, agat, erit peccatum veniale, inquit 2. 2. q. lxxx. art. 1. S. Th.

XVIII. *Præcipitatio* imprudentiæ species est, qua quis ex impetu voluntatis, & pravo animi affectu deliberat de iis quæ agenda sunt, prætermisissis prudentiæ regulis.

XIX. *Inconstantia, & inconstantia* sub imprudentia continentur. Inconstantia enim contemnit animum intendere in ea quæ requiruntur ad rectum iudicium. Inconstantia bonum propositum reiicit.

XX. *Negligentia* omittit ea quæ ad prudentiam necessaria sunt. Si voluntas ita remissa sit circa res divinas, & officia vitæ christianæ, ut a Dei caritate deficiat; tunc negligentia est peccatum mortale. Si vero negligatur aliqua quæ non sunt de necessitate salutis, sublaro contemptu, negligentia venialis erit, inquit S. Th. 2. 2. q. liv. art. 3.

XXI. *Prudentia carnis*, assumpta prudentiæ larva, mortem operatur, quando in fruitione bonorum temporalium ultimum finem constituit. Quoniam *sapientia carnis* (inquit Paulus Rom. viii.) *inimica est Deo.* Falsa hæc prudentiæ species sæculi prudentia vocatur, de qua Luc. xvi. *Filii huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt.*

XXII. *Astutia* viis simulatis & falsis ad finem suum tendit. *Fraus* altitiæ prava consilia factis, *dolus* verbis exequuntur. *Immoderata de rebus temporalibus sollicitudo* in bonorum temporalium acquisitione suum finem constituit ea: præter quæ ad præsentem vitam necessaria sunt, superflua nimia anxietudine quærit. Contra hoc vitium nos monet Matth. vi. Christus Dominus: *Nolite solliciti esse in crastinum.*

CAPUT III.

De iustitia, eiusque partibus, & officiis.

I. **D**E iustitia fusc disputatum est Tom. VII. Est *constans & perpetua voluntas tribuendi unicuique ius suum.* Duplex est: Altera generalis, quæ est vitæ nostræ, omnium-

que actionum ad legem divinam conformatio. Duo sunt eius officia, declinare malum, & facere bonum. Altera particularis, quæ, ut dixi, unicuique ius suum tradit. Hæc enim iustitia ius spectat, quod dividitur in naturale, divinum, & humanum. Verum cum cit. Tom. VII. omnia quæ ad iustitiam attinent, explicata sint, superflua nunc est de eadem longior disputatio.

II. Virtutes iustitiæ adiunctæ, & finitimæ sunt *religio, pietas, observantia, obedientia, veritas, gratia, vindictio, liberalitas, amicitia, affabilitas.*

III. *Religio* Deo cultum reddit & reverentiam. Illius officia sunt *devotio, oratio, adoratio, sacrificium, oblationes* præstatarum, decimarum, aliarumve rerum Deo dicatarum, item *votum, & iuramentum.* Vitia opposita sunt *superstitio, sacrilegium, simonia, periurium.*

IV. *Pietas* iustitiæ proxima est, quæ secundum Deum, parentibus, patriæ, concivibus honorem exhibet. *Observantia* virtus est pietati affinis, quæ homines in dignitate constitutos honore & debito cultu prosequitur. Quamquam enim omnes homines mutuo se honore colere debeant, ut Apostolus Rom. xii. monet: *Honore invicem prævenientes:* tamen iis qui dignitate, sapientia, virtute præstant, singularis honor debetur. Hæc observantia duplex est. Religiosa altera, quæ ob supernaturalem perfectionem cultum offert; altera politica, quæ ob civilem dignitatem honorem exhibet.

V. *Obedientia*, omnium virtutum moralium maxima, duplex est. Altera generalis, inclinans ad servandum quodcumque præceptum: qua ratione obedire pertinet ad omnem virtutem: & inobedientia generalis, eidem opposita, est vitium generale quod omne præceptum violat, estque in re gravi peccatum mortale, in re levi veniale. Altera est specialis, qua subditi Superiorum mandata exequuntur. Huic opponitur inobedientia formalis, quæ semper peccatum mortale est: quia est formalis contemptus præcepti, & potestatis præcipiendi. Quare etiam res levis sit, contemptus formalis mortiferus est.

VI. *Veritas* est virtus iustitiæ finitima, qua homo talem se vita, & sermone exhibet, qualis est. De hac veritate, seu veracitate fusc disputatum est in Decalogo: ideo nunc a longiori sermone abstineo.

VII. *Gratia*, seu vulgo dicitur, *gratitudo*, est virtus quæ inclinatur ad beneficia compensanda, & gratiam reddendam benefactoribus. Gratia, seu gratitudinis officia sunt continua be-

neficioꝝ memoria, & recordatio, honorem, & reverentiam benefactoribus exhibere, gratias agere; beneficia accepta celebrare; propensio voluntatis & animi promptitudo ad officia, & beneficia præstanda iis a quibus beneficia accepimus. Immo, si fieri potest, plus reddendum est quam acceptum sit, ut 2. 2. q. cvii. art. 6. docet S. Th. inquit: *Recompensatio gratia respicit beneficium secundum voluntatem beneficientis. In quo quidem præcipue hoc commendabile videtur quod gratis beneficium contulit, ad quod non tenebatur. Et ideo qui beneficium accepit, ad hoc obligatur ex debito honestatis, ut similiter aliquid gratis impendat. Non autem videtur gratis aliquid impendere, nisi excedat quantitatem accepti beneficii: quia quamdiu recompensat minus, vel æquale, non videtur facere gratis, sed reddere quod accepit. Et ideo gratia recompensatio semper tendit, ut pro suo posse aliquid maius retribuat.* Homines, quia natura corrupti superbi, ingrati communiter sunt: quia renunt se declarare subiectos beneficiis alterius hominis; quem si benefactorem recognoscunt, quodammodo ut superiorem, & præstantiorem suspicere tenentur. Varii sunt ingrati gradus. *Ingratus est (inquit Seneca Lib. III. de benef.) qui dissimulat, ingrator qui non reddit, ingratiſſimus omnium qui oblitus est.* Mutuo se in vitia homines impellunt, quia communiter vitiosi sunt. Illi mutuas tradere pecunias, occurrere aliorum egestati, beneficia impendere refugiunt: quia isti communiter ingrati sunt. Varios modos quibus aliquis ingratus est explicat 2. 2. q. cvii. art. 3. S. Th. inquit: *Ingratus dicitur aliquis dupliciter. Uno modo per solam omissionem; puta quia non recognoscit, vel non laudat, vel non retribuit vices pro beneficio accepto: & hoc non semper est peccatum mortale: quia, ut supra dictum est, debitum gratitudinis est ut homo etiam aliquid liberaliter tribuat ad quod non tenetur: & ideo si illud prætermittit, non peccat mortaliter. Est tamen peccatum veniale, quia hoc provenit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indispositione hominis ad virtutem. Potest tamen contingere quod etiam talis ingratiſſimo sit mortale peccatum vel propter interiorem contemptum, vel etiam propter conditionem eius quod subtrahitur, quod ex necessitate debetur benefico, sive simpliciter, sive in aliquo necessitatis casu. Alio modo dicitur aliquis ingratus, quia non solum prætermittit implere gratitudinis debitum, sed etiam contrarium agit: & hoc etiam secundum consilium eius quod agitur, quandoque est peccatum mortale, quandoque veniale. Sciendum tamen quod ingratiſſimo que provenit ex peccato*

mortali habet perfectam ingratiſſimo rationem; illavero que provenit ex peccato veniali, imperfectam.

VIII. *Vindictio est virtus qua iniuria, aut vis defendendo, aut iuste puniendo repellitur. Est illicita, si vindicantis intentio malum alterius spectet, illudque intendat. Nec excusatur, quamvis feratur in malum illius a quo iniuria affectus est: hoc enim ad odium attinet, quod pugnat cum divino mandato. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.* Rom. c. xii. Licita vero est, quando publica, non privata auctoritate ordinatur in emendationem peccantis, aliorum tranquillitatem, & iustitiæ conservationem. Punio criminum ad iustitiam commutantem pertinet, quatenus publicam iustitiam spectat. Quando vero spectat immunitatem alicuius privatae personæ, ut ab iniuria suscepta immunis constituatur, servatis debitis circumstantiis, peculiaris virtutis est, nempe *vindicationis*. Huic virtuti opponuntur vitia duo. Alterum per excessum, & vocatur *crudelitas* seu *exvitiu*, quæ modum punitionis excedit: alterum per defectum, & est nimia in puniendo *remissio*.

IX. *Liberalitas est virtus iustitiæ affinis, quæ in convenienti bonorum externorum, quæ ad vitam sustentationem concessa sunt, distributione, & usu versatur. Modum præcipue æquæ distributionis virtus ista respicit & servat. Qui indiscriminatim quibuslibet dant, liberales non sunt: quia postea non habent unde aliis dent. Plures se liberales reputant, quia facile distribuunt sua, & postea, cum pro loco, tempore, personarum qualitate convenientissima esset distributio, quid tribuant, omnino non habent. Isti prodigi, non liberales sunt. Liberalis nec sibi, nec suis necessaria subtrahit. Liberalis ægre recipit, dat libenter, quando, & prout oportet: numquam petit iuxta vulgare diltichon.*

Si quis in hoc mundo multis vult gratus haberi,

Det, capiat, querat, plurima, pauca, nihil.

X. *Affabilitas virtus est iustitiæ propinqua, qua homo ad alios homines in civili commercio, & conversatione ita dicta sua, & facta moderatur, ut neminem sive verbis, sive gestis offendat.* Virtus hæc non restringitur ad familiares, & amicos, sed universè omnes quibuscum conversatur, amplectitur. Duo huic virtuti opponuntur vitia per excessum; nempe *adulatio*, qua palpanitur illi quibuscum conversamur; & *blanditiæ*, quibus nimium connivemus aliorum non rectis inclinationibus, &

moribus. Vitia hæc frequentissime grassantur, & sunt veluti instrumenta superbiæ, & vanæ gloriæ. Homines enim inflati, & glorioſi vellicantur, & adulantur omnibus, ut inde plausum sibi & acclamationes comparant, unde insent vanæ gloriæ tumorem. Adversantur alia duo vitia per defectum, nempe *tædium*, & *morositas*, seu *litigium*, quo quis alios contristare non veretur, omnia illorum dicta & facta vellicando. Vir morosus suo vultu, & supercilio tetricam præfert severitatem, & tristitiam quamdam in colloquio; gravatim audit, & gravatim respondet. Vitium hoc in Superioribus præsertim, & animarum curatoribus perniciosissimum est; cum fructum omnem impediatur quem parere ministerium deberet. Traianus ipse ethnicus Imperator damnat in Superioribus omnibus tetricam morositatem. Siquidem aliquibus eiusdem comitatem, & popularitatem carpentibus hoc, teste Eutropio, responsum præbuit. *Talem se Imperatorem esse privatis, quales esse sibi Imperatores privatus optasset.* Indoles, temperamentum, institutio multum conferunt ad affabilitatem. Virtus tamen ipsa assiduo exercitio tædium, morositatem, & tetricum humorem coercet, & vincit.

CAPUT IV.

De fortitudine, eiusque officiis, & partibus.

I. **F**ortitudo est virtus que animam ita moderatur secundum recte rationis normam circa ea que ardua sunt & terribilia, ut nec parvo timore frangatur, nec temere quidquam aggreditur. Virtus hæc in gravibus periculis excutit timorem, & tristitiam, moderatur audaciam, animum erigit, accendit, incitat adversus pericula maxime præmeditata, quæ subeunda sunt propter Dei gloriam, præcipue contra mortem ipsam, omnibus malis formidabiliorem.

II. Fortitudo alia est *domestica*, qua firmitatem animi in adversis calamitatibus, quibus opprimi animus solet, & a virtutis officio averti, viri fortes continent, ut in amissione fortunarum, patrimonii, parentum, honoris &c. Alia est *bellica*, quæ animum roborat adversus hostes sive corporales, sive spirituales. Hac excelluerunt Heroes, Abraham, Moyses, Caleb, Iosue, Gedeon, David, Machabæi, Apostoli, Martyres, ceterique Sancti, qui per fidem vicerunt regna, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum; ut Apostolus loquitur.

Conc. Theol. Tom. X.

III. Cum militia sit vita hominis super terram, hac virtute præsertim obarmati sint Christiani oportet, ut clamat *Ephes. vi. S. Paulus: Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, & resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.*

IV. Duo sunt fortitudinis officia: aggressio, & permissio. Aggressione animus adit res arduas, & pericula gravia: permissione sustinet adversa, tormenta, calamitates, mortemque ipsam. Fusè 2. 2. q. cxxiii. de hac virtute Angelicus scribit, ubi docet perfectionem esse præcipuum fortitudinis officium. Difficilius quippe est timorem reprimere quam audaciam coercere. Hæc enim sunt duo vitia fortitudini opposita. Porro difficilius est non moveri præfenti malo quam futuro: difficilius est diu manere immobilem sub malorum & adversitatum iugo quam subito motu aliquod arduum opus aggredi: difficilius est cum fortiore pugnare quam debiliorem invadere. Quare martyrium est heroicæ fortitudinis actus. Hac enim armatus Christianus immobilis persistit in fide, & iustitia, a qua neque per mortem abduci valet; sed eam invictò pectore sustinet.

V. Virtutes adiunctæ fortitudini sunt *magnanimitas*, *magnificencia*, *patientia*, & *perseverantia*. Describitur *magnanimitas* virtus que moderatur magnorum bonorum spem, & desideria. Magnos honores spectat vir magnanimus, ita tamen ut eos immoderate non expectat, neque primario intendat; sed cum primis res arduas, & præclara facinora propter Deum aggredi, & agere studet, quibus magnus debetur honor, ut 2. 2. q. cxxix. art. 2. ad 2. S. Thomas docet. *Magnanimitas ita est circa honores, ut studeat facere ea que sunt honore digna; non tamen sic, ut pro magno aestimet humanum honorem.* Vir autem magnanimus nihil agit contra virtutis officium, ut honores assequatur; quemadmodum ibidem Angelicus subdit. *Magnanimitas non est circa honorem quemcumque, sed circa magnum honorem. Sicuti autem honor debetur virtuti, ita magnus honor debetur magno operi virtutis. Et inde est quod magnanimus intendit magna operari in qualibet virtute, in quantum tendit ad ea que sunt digna magno honore.* Magnanimitati opponuntur per excessum *presumptio*, *ambitio*, & *inanis gloria*; & per defectum *pusillanimitas*.

VI. *Magnificencia* virtus est annexa & affinis fortitudini, que ad magna opera in exteriori materia magnis sumptibus faciendâ secundum rationis, & divine legis amissum animum erigit, & inclinât. Alia est publica, & sacra que

quæ ad pios usus, ut ad sacrificia, ad erigenda templa, collegia, xenodochia, sumptus impendit. Alia est publica & civilis, quæ ad usus politicos, nempe ad Rempubicam conservandam, augendam, amplificandamque, ad naves, ad arces fabricandas, ad militum copiam colligendam, aliaque opera aggredienda, promovendaque pro status & regni conservatione expensas ingentes facit. Alia demum est privata, quæ vel magnifica munera alicui privato impertit, vel magnifica aggreditur in usum proprium, quando ratio propriæ dignitatis, decoris, & operis ipsius natura postulat, ut ædificia, quæ semel fiunt, & diuturna sunt. Statui tamen conformia sint oportet, ut magnificentia virtutis naturam habeat. S. Thomas 2. 2. q. cxxxiv. ar. 2. ad 3. illam magnificentiam dicit esse illustriorem qua splendida opera in honorem Dei magnis sumptibus fiunt. *Nulus finis* (inquit) *humanorum operum est adeo magnus, sicut honor Dei: & ideo magnificentia præcipue magnum opus facit in ordine ad honorem Dei. Unde Philos. 17. Eth. dicit... quod honorabiles sumptus sunt maxime qui pertinent ad divina sacrificia. Et circa hoc maxime studet magnificus. Et ideo magnificentia coniungitur sanctitati: quia præcipue eius effectus ad religionem, seu sanctitatem ordinatur.* Huic virtuti opponitur *parvifcientia*, quæ est vitium, quo nimius pecunie amator, minus largitur quam eius dignitatis ratio postulet, vel susceptum opus, ingentes sumptus requirens, non audet persequi, aut decore perficere, ob animi angustiam. Vitium oppositum per excessum est *prodigalitas*, qua quis maiores sumptus profudit quam ratio exigat.

VII. *Patientia* virtus est fortitudini cognata qua mala presentia æquo invictoque animo tolerantur. Virtus summo opere necessaria est, & quotidiana sit oportet. *Patientia* (inquit Paulus ad Hebr. 1.) *vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.* Duo vitia eidem opponuntur. Unum per excessum, nempe *impatience*, qua quis plus iusto de malis dolet, & tristatur. Vitium istud mortiferum esse potest vel ratione scandali, quod proximo ingeritur, vel ob mala quæ quis impatience abreptus operatur. Alterum vitium per defectum est *insensibilitas*, seu animi dunties, qua quis stupore quodam correptus nec propriis, nec alienis malis commoveretur.

VIII. *Perseverantia* virtus est qua homo firmum habet propositum persistendi in opere bono usque ad eiusdem consummationem, & roboratur ad superandas molestias & difficultates ea actus diuturnitate proficiscente. Eidem per excessum

adversatur *permanencia*, qua homo agenda propositum retinet, & persequi contendit, quando non oportet, vel plusquam oportet. Contra perseverantiam constans est, usque dum tantum ratio restat postulat. Vitium per defectum est *inconstancia*, qua quis absque iusta causa ab opere suscepto desistit ob quamdam mollietatem, seu amorem voluptatis, vitæ delicatæ, aut ob inertiam vel pigritiam.

IX. Inter vitia opposita alicui virtuti, absolute loquendo, graviora sunt quæ per defectum quam quæ per excessum opponuntur. Sic gravior est desperatio quam præsumptio.

CAPUT V.

De temperantia, eiusque partibus, & officiis.

I. **T**emperantia universe accepta virtus est qua ad legum divinarum, & humanarum præscriptum operationes, & appetitiones humanas moderatur; sed & cupiditates, & affectus animi, qui contra rationem alliciunt, coercet. Secundum hanc acceptionem non est virtus specialis. Prout enim virtus peculiaris est, moderatur appetitum iuxta divinam legem, & rectam rationem in usu rerum quæ delectationem sensuum, præcipue gustus, & tactus, pariunt, ut sunt cibus, potus, & res venereæ.

II. Vitia opposita temperantiæ sunt *intemperantia*, qua quis voluptates corporis, gustus, & tactus, præsertim venereorum immoderate, ac præter rationis, divinæque legis regulam appetit, eisdemque abutitur, præscriptum a ratione modum excedens. Aliud est vitium oppositum per defectum, quod dicitur *stupiditas sensuum*. Hoc vitium, quod perarum est, omnes delectationes licitas & honestas, etiam necessarias, quas Deus ad hanc tuendam vitam, propagandamque instituit, reiicit, & aspernatur, ac si homo truncus esset, & stipes, omnique sensus expertus.

III. Partes integrantes temperantiæ sunt *verecundia*, & *honestas*. Dicitur *verecundia* turpitudinis, & vituperii; in honestam actionem consequentis timor. Sit ne vera virtus, disputant Philosophi. Illud est certum, a Deo commendari, tamquam virtutis prætidium. *Mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se* &c. inquit Apostolus I. ad Timoth. cap. II. *Verecundiæ* opponitur *invocundia*, seu *impudentia*, qua homo turpitudinis nullum experitur sensum. Malus est pudor quo quis verecundatur paupertatis, ignobilitatis, aut calamitatum, aliorumque quæ absque vitio suo

suo evenerunt. *Honestas* virtus est qua hominem avertit ab iis quæ probrosa sunt, ut ab immoderato appetitu voluptatum, & venereorum.

IV. Species temperantiæ sunt *abstinentia*, *sobrietas*, *castitas*. Officium *abstinentia* est moderari hominem, ut sibi temperet a cibo, & potu, quantum iuxta rectam rationem decet, habito respectu valetudinis, personæ, & aliorum quibuscumque vivit.

V. *Sobrietas* virtus est qua moderatur appetitum, & usum potus vim inebriandi habentis, secundum rectam rationem. Mensura autem cibi, & potus, & fomni, repetenda est ex fine proximo, qui est corporis valetudo, idonea ad mentis & corporis officia exercenda. De sobrietate, & abstinentia late differui Tom. V. & alibi.

VI. *Castitas* virtus est qua regit & refrenat appetitum in usu venereorum, & est carnalium voluptatum moderatrix. Triplex est, *coniugalis*, *vidualis*, & *virginalis*. Prima est voluntas firma abstinendi ab omni venerea delectatione, excepta ea quæ cum propria coniuge percipitur, & utendi coniugio iuxta normam rectæ rationis, & divinæ legis. *Vidualis* est propositum constans firmumque abstinendi in posterum ab omni venerea delectatione ex coniugio percepta propter Deum. *Virginalis* est voluntas constans, & firma abstinendi per totam vitam ab omni actione & delectatione venereæ. Duabus præcedentibus præstantior est virginitas. *Abstinentiæ* gula adversatur, *sobrietati* ebrietas, *castitati* luxuria.

VII. Virtutes temperantiæ annexæ sunt *continentia*, *clementia*, *mansuetudo*, *humilitas*, & *taciturnitas*, *studiositas*, *eutrapelia*, sive *iucunda urbanitas*.

VIII. *Continentia* dupliciter accipitur. Primo in strictiori significato, quatenus est virtus qua ab omni proterva delectatione venerea abstinetur: & sub hac ratione eadem est ac castitas virginalis, aut vidualis. Secundo in latiori significatione, quatenus virtus est qua rationem confirmat, ne carnalibus desideriis, & pravis concupiscentiæ motibus vincatur animus. Hoc secundo modo virtus est temperantia inferior.

IX. *Clementia* virtus est qua Superioris animi inclinatur ad lenitatem in poena exigenda, quantum permittit iustitia, recta ratio; disciplinæ bonum, delinquentis salus, & publica edificatio, spectatis circumstantiis facti, causæ, personæ, ceterisque. Si lex arbitrio iudicis infligendæ poenæ modum relinquit, amplior tunc clementiæ locus pater. De hac virtute dicitur Prov. XI. *Clementia preparat vi-*

tam. Virtus hæc maxime Christianorum propria est. Eidem per excessum opponitur crudelitas, quæ ultra modum poenæ exigit. Per defectum laxitas, seu nimia lenitas, qua poena aut remittitur, aut minuitur, quando recta ratio dicit ad rei emendationem exigendam esse præfinitam poenam.

X. *Mansuetudo* est virtus ire moderatrix. Hanc præ ceteris nobis Christus commendavit, inquit: *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde.*

XI. *Modestia* virtus est qua tum interiores animi motus, tum externas actiones moderatur, ita ut nihil offendant aspectum. Hæc virtus ita coercet omnes corporis actiones, ut nihil sit torvum in oculis, nihil elatum, nihil præcox in verbis, nihil in gestu inverecundum, nihil in incessu solutum, nihil in voce petulans. Vir modestus nec nimis elatos oculos habet, nec nimis depresso. Modestiæ virtus non Clericos tantum, nec Monachos, non Novitios, non mulieres, & puellas, sed omnes prorsus Christianos decet. Omnes enim alloquitur Paulus: *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Modestia ipsa externa duplex. Altera que moderatur externos corporis motus, quorum memini: & huic modestiæ opponitur per excessum *petulantia*, & *insolentia*, & per defectum *rusticitas*. Altera est modestia exterior, quæ in cultu, ornatuque corporis, in apparatu domus, conviviorum, supellectilis &c. modicritatem congruam personæ, statui, patrimonio &c. servat. Contra luxum impudentium muliercularum, vanissimas pompas, & fastum, quæ sunt vitia modestiæ opposita, plura dicenda essent, nisi longa oratione Tom. II. in Decal. diss. IX. contra eiusmodi vitia scripsissem.

XII. *Humilitas* est modestiæ soror, virtus scilicet qua reprimatur, & firmatur animus, ne supra se tendat. De illa supra egi, quæ legeri poteris. *Taciturnitas* est virtus sermonis moderatrix, cui opponitur *garrulitas*, sive effrenis loquendi pruritus.

XIII. *Studiositas* virtus est qua studium scientiæ, & cognitionis acquirenda moderatur, & modum præscribit, ac ordinem servandum in scientiis comparandis. Ostendit quæ conditioni, statui, & capacitati scienda convenient, quæve statui, professioni, & conditioni adversentur, ut 2. 2. q. clvii. art. 1. docet S. Th. ubi quatuor modos recenset quibus peccari potest in addiscenda veritate, inquit: *Uno modo in quantum per studium minus utile retrahuntur a studio quod eis ex necessitate incumbit. Unde Hieronymus: Sacerdotes, dimissis Evangelis,*

geliis, & Prophetis, videmus comœdias legere, & amatoria bucolicorum versuum verba cantare. Alio modo in quantum studet aliquis addiscere ab eo a quo non licet: sicut patet de iis qui aliqua futura a demonibus perquirunt; quæ est superstitiosa curiositas. . . . Tertio, quando homo appetit cognoscere veritatem circa creaturas, non referendo ad debitum finem, scilicet ad cognitionem Dei. . . . Quarto modo, in quantum aliquis studet ad cognoscendam veritatem supra ingenii facultatem: quia per hoc homines de facili in errores labuntur. Vitium oppositum studiositati est curiositas, quæ dicitur appetitus inordinatus cognoscendi. Hæc inordinatio vel est ex parte obiecti, & appellatur superflua cura cognoscendi ea quæ ad cognoscentem non pertinent: vel ex parte modi comparandi notitiam, puta si tempore incongruo, & intempestivo addiscere velis, vel nimio conatu, & immodico labore, qui oblit valetudini. Multis modis curiositas mortalis esse potest. 1. si legas libros prohibitos. 2. si utaris medio superstitioso. 3. si periculo peccandi mortaliter curiositas te exponat. 4. si studium curiosum, & superfluum sit causa omittendi studium necessarium. 5. si quis curiositate compulsus ab alio scire studeat quæ revelari absque gravi culpa nequeunt. 6. si immoderatum studium graviter valetudinem lædat. 7. si quis epistolas alterius eo invito aperiat, legatque. Ipsa apertio epistolarum communiter mortalis est: quia tamen non continent, possunt tamen continere magni momenti secreta. Peccant illi ipsi qui frustula lacerata epistolæ colligunt, coniungunt, & legunt: peccant quoque qui aliorum scripta invito Auctore legunt, vel publicant. Quam grave malum pepererit Evæ curiositas in pulcherrimi pomi visu, exploratum omnibus est. Curiositas videndi mulieres alienigenas Dinam filiam Iacob præcipitavit. Curiositas videndi mulierem se lavantem in scelus detruxit Davidem.

XIV. *Eutrapelia*, sive *iucunda urbanitas* virtus est temperantiæ affinis, & moderatrix iocorum, & ludorum iuxta rectam rationem. Contra illam frequentissime peccatur per excessum tum ratione materiæ, quia non raro ioci, & ludi peraguntur verbis, aut factis immodestis, obscenis, petulantibus, periculosis: tum ratione circumstantiarum, quod ioci, & ludi exercentur vel in loco & tempore indebito, vel contra personæ dignitatem, vel ratione immodici affectus, & longioris diuturnitatis. Quapropter virtute opus est, ut iocorum, ludorumque exercitium intra congruos limites coerceat. Hæc de iocis, & ludis *Lib. I. Off. cap. XXIII.* scribit S. Ambr. *Licet inter-*

dum honesta ioca, ac suavia sint, tamen ab ecclesiastica abhorrent regula: quoniam quæ in Scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum usurpare possumus? cap. lxx. Caveamus ne, dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, quasi concentum omnium bonorum operum. Per defectum peccari potest nimia morositate omnem animi recreationem detestandi vel in se, vel in aliis. Verum hoc in genere rarissime, in priori frequentissime peccatur. Et hæc pauca differuisse de virtutibus sufficiat, quarum praxis plus prodest quam disputatio.

CAPUT VI. & ULTIM. ALLOQUIUM

AD CONFESSARIOS

super Beatitudinibus evangelicis.

I. **H**UIC CHRISTIANÆ THEOLOGICÆ DOGMATICO-MORALI finem impositurus ad vos, o Confessarii, in quorum præsertim commodum, & utilitatem, hoc quale demum cumque sit, opus edidi, sermonem meum converto, & cum Paulo *II. Cor. VI.* dicam: *Os nostrum patet ad vos* (o Confessarii) *cor nostrum dilatatum est.* Dilatum, inquam, est, quod opus laboriosissimum, & undique difficultatibus circumseptum ad metam, infinita Dei misericordia auspice, tandem perduxerim. Os meum igitur patet ad vos, o viri Dei, ministri IESU CHRISTI, animarum Pastores, & vineæ evangelicæ cultores. In duodecim ego volumina Christianam Theologiam digessi, in quibus pro sana doctrina contra novam opinionum laxitatem pugnatum est. Experientia ipse diuturna didici, ex disputationum contentione remitti potius quam incallescere divinæ caritatis fervorem, & virtutum culturam. Heinc est quod sæpe vos in hoc theologico cursu monuerim, ut a quorundam librorum lectione vobis temperetis, in quibus a capite ad calcem in utramque partem dissertatur, vitiligatur, contenditur. Eo omnia plerumque recidunt, ut in rebus controversis a divinæ legis in controversiam vocatæ iugo homines subducantur, ut illæ sententiæ quæ appetitionibus humanis magis arident, & sensuum illecebris favent, & promoveantur, & triumphent. Nullæ ibi, aut saltem raræ, & brevissimæ ad virtutum officia, ad evangelicæ perfectionis studium exhortationes, & incitamenta. Hæc ad aliud librorum, quos asceticos, & spirituales vocant, genus reiciant, ac si Theologia evangelica altercari, litiga-

tigare, & cavillari doceret, & non spirituales, sed corporales essent eiusmodi libri, in quibus de vitiis, & virtutibus continenter distinctiones, subdistinctiones, distinctiunculæ, litigia, & subtilissima effugia occurrunt. Quæ omnia mentis humanæ imbecillitatem, infirmitatemque evincunt. Sæpe inter disputandum in hoc cursu theologico, occasione data, exhortationes inserui, quibus lectorum animos ad virtutes excolendas inflammarem, odiumque adversus vitia accenderem. Et hoc mihi vitio verti a pluribus non ignoro, quod hæc Concionatorem, non Theologum deceant. Verum tantum abest ut hæc reprehensio iustam poenitendi causam exhibeat, quin vellem frequentius id a me præstitum fuisse. Quare, ut sterilem disputandi rationem in huiusce operis calce quo modo compensem, brevi de virtutibus tractatui adiacere beatitudinum explicationem decrevi. Hæc sola beatitudinum simplex explanatio, & serâ meditatio plus spiritum vestrum, o Confessarii, secundabit, plus unctio nis sparget, plus fervoris accendet in cordibus vestris quam ingentia disputationum volumina. Quorsum hæc? Quia nisi vos, o Confessarii, intus caritate succensi, virtutum evangelicorum cultu exercitati, & mortificatione roborati fueritis, verendum est ne sterile futurum sit ministerium vestrum. Relicto igitur certamine & contentione, spiritum evangelicæ legis, quem beatitudines a Christo Domino recensitæ continent, degustare tranquilla oratione studeamus. Illas ego distinctis §§. exponere pro modulo meo curabo.

§. I.

BEATITUDO PRIMA.

Videns autem Iesus turbas, ascendit in montem; & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius: & aperiens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Matth. v.

I. **H**unc divinum celeberrimumque sermonem, quem Christus Dominus in monte habuit, a beatitudinibus exorsus est, per quas veluti per gradus quosdam ad cælum ascendunt quotquot sunt in vitam æternam præordinati. In hac prima beatitudine triplicem Patres paupertatem distinguunt. Prima est eorum, qui sunt pauperes patrimonio, & affectu divites. Altera illos comprehendit qui sunt pauperes affectu, & patrimonio divites. Tertia illos complectitur qui & affectu, & censu pauperes sunt.

II. Prima paupertas excluditur a regno cælorum. Pauperibus quippe spiritu merces æterna repromittitur. Isti autem affectu divites inhiant divitiis, quibus carent, & dolis, fraudibus, aliisque illicitis mediis non parcunt, ut illuc quo feruntur avaro affectu, perveniant. III. Paupertas tertio loco indicata, cuius amore succensus Christianus abdicat se omnibus facultatibus terrenis, & tam interno affectu, quam externo opere reiicit divitiis omnes eo fine, ut nudus, & pauper Christi Domini vestigia calcare valeat: paupertas hæc, inquam, non præcipitur, sed consulitur, tamquam æternæ salutis comparandæ validissimum præsidium.

IV. Paupertas loco secundo producta, qua quis ita comparatus est, ut omnes mundi divitiis amittere malit quam a fide Christi desistere, vel divinam legem violare, omnibus Christianis necessaria est. Hoc paupertatis spiritu præditi sint oportet Christiani omnes. Qui ita animatus non est, ut ad angustias redactus aut christianam Religionem eiurandi, aut omnium bonorum iacturam sustinendi, non eligat spoliari omnibus bonis, & vita ipsa potius quam a vera Christi religione abscedere, eiusque legem infringere, ingredi regnum cælorum nequit. Porro ut Christiani id præstare valeant, hanc spiritus paupertatem excolere, & quotidiano affectu se se in eadem confirmare debent. Sæpe meditandum illis oraculum Christi *Luc. xiv.* est. *Omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Quis dixerit paupertatem spiritus excolere Christianos illos qui fenore, iniustis contractibus, litigiis illicitis, mendaciis, & periuriis augere patrimonia student?

V. Hic paupertatis spiritus coerceat intra moderationis evangelicæ confinia illam ditescendi cupiditatem omnibus insitam. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus:* inquit *I. ad Timoth. VI.* S. Paulus. Qui inexplibili divitiarum cupiditate ardent, spiritu paupertatis penitus frigescent, & a via cælorum aberrant. Hæc spiritus paupertas divites obstringit, non modo ne cor divitiis non apponant, verum etiam ut æquam earumdem portionem ad legis evangelicæ normam pauperibus christiana liberalitate largiantur. Subdit ibidem ad Timotheum S. Paulus: *Divitibus huius sæculi præcipe non sublimè sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum, bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant vitam*

vitam eternam. Hoc pacto divites censu, pauperes spiritu & affectu erunt, si necessariis ad congruum statum contenti, superflua sua erogare pauperibus studeant. Quid, si huc transcriberem innumera alia Scripturarum oracula, & tremenda supplicia divitibus intimata? Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli &c. Quam difficile est divites intrare in regnum caelorum! Facilius est camelum perforamen acus transire quam divitem &c. Quae omnia evincunt, quam necessaria sit spiritus paupertas, contraria alioquin superbiae, avaritiae, luxuriae, & ceteris hominum appetitionibus. Radix omnium malorum cupiditas, inquit Paulus: quia sicut radix totam alit plantam cum ramis suis; sic divitiarum nutrit saginantque omnes passiones. Huic cupiditati evellendae Christus antidotum paupertatis spiritus applicandum praecipit; sicut deprimendae superbiae, quae initium omnis peccati est, opposuit humilitatem. Et quemadmodum, ut nos humilitatem doceret, humiliavit semetipsum usque ad mortem: sic, ut in paupertate spiritus excolenda nos instrueret, animaret, cum dives esset, egenus factus est toto vitae suae curriculo.

VI. Si vos, o Confessarii, hanc evangelicae paupertatis imaginem altius animis vestris insculptam habueritis, si eam & meditatione, & opere colueritis, doctiores eritis quam si ingentia disputationum volumina memoria teneritis. Haec sola Christi sententia, Beati pauperes spiritu, ad Crucifixi pedes humili animo expensa, & contemplata plus luminis vobis infunder ad evellendam, vel coercendam illam omnium malorum radicem cupiditatem divitiarum, quam scholarum frequentia, plurimum Casuistarum studium. In hac evangelicae paupertatis schola eruditi, omnes quae de contractibus, de cambiis, de nundinis emergunt difficultates, facillime resolvitis.

§. II.

BEATITUDO SECUNDA.

Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.

I. Mansuetudo est firma stabilitas animi, quae nullis aut contumeliis, aut laudibus affectur. Describitur aliis verbis, quod sit modesti animi tranquillitas, quae nullarum adversantium perturbatione, nulla restantis fortunae procella iactatur, aut concutitur: seu est animi quaedam suavitas, quam nulla

superat amaritudo, nulla molestia conturbat. Heine Glossa in haec verba, Beati mites, inquit: Mitis est quem mentis asperitas, seu amaritudo non afficit, sed simplicitas fidei ad omnem iniuriam patienter perseverandam instruit.

II. Christianae mansuetudinis imaginem depingit S. Petrus Epist. I. cap. III, his coloribus. Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis: qui enim vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam suam a malo, & labia eius ne loquantur dolium.

III. Praeceptum mansuetudinis, in secunda beatitudine a Christo promulgatum, urget I. in adversis, quibus divina voluntate conflictamur: tum enim exercenda est mansuetudo, & humiliari nos oportet sub manu omnipotentis Dei. 2. Cum se se offert ulciscendae alicuius iniuriae nobis irrogatae occasio. 3. Servanda est mansuetudo erga nosmetipsos, cum in aliqua sine gravia, sive levia prolabimur.

IV. Ad primum casum quod attinet, praclarum mansuetudinis exemplum nobis meditando obicit Regius Propheta Ps. cxxix. Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius. Sed quoniam est haec tanta mansuetudo, cuius ut recordetur Dominus, orat David? Heroica sanctissimi Regis mansuetudo descripta legitur II. Reg. cap. xvi. ubi conviciis ab Semei incredibiliter laceffitus, & lapidibus impetitus, non modo in illum non excaudit; verum etiam Abisai filium Sarviae, conviciatoris caput amputare, ut Regis iniuriam vindicaret, cupientem, his verbis coercuit: Quid mihi, & vobis est, filii Sarviae? Dimittite eum ut maledicat. Dominus enim praecipit ei ut malediceret David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et ait Rex Abisai, & universis servis: Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quaerit animam meam: quanto magis nunc filius Iemini? Dimittite eum ut maledicat iuxta praecipitum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.

V. Quis non miratur confusus insignem tanti Regis mansuetudinem? Considerabat ille Dominum praecipisse sui humiliationem, permittendo Semei iniquitatem, ut interpretantur Patres. Numquid in ore blasphemi Deus? (inquit serm. xxxiv. in Cant. S. Bernardus) Absit. Sed confusus est ad humiliandum David. Nec latuit Prophetam, quippe cui incerta, & occulta sapientia sua manifestaverat Deus: & ideo dicit: Bonum mihi, quod humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Vides quia humilitas

itas iustificat nos? Humilitas dixit, & non humiliatio. Quam humiliantur, & humiles non sunt. Alii cum rancore humiliantur, alii patienter, alii libenter. Nec violatae promissionis David accusari potest, quod moriturus Salomoni necem Semei praecipit: tum quod promiserat ultionis remissionem usque dum ipse vitam ageret; idque exacte observavit, cum solum post mortem suam necem Semei exequendam praeeperit: tum quod absque mansuetudinis laesione Reges animadvertunt in delinquentes.

VI. Secundum praecipitum mansuetudinis erga proximum urget omni quidem tempore, sed praesertim cum ulciscendae susceperit iniuriae opportunitas se se offert, & cum ad adorandum Deum accedimus: ut Matth. v. habetur. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

VII. Urget quoque praecipitum mansuetudinis erga proximum, cum eum ex divino mandato corrigere altringimur, ut Apostolus ad Galat. vi. admonet. Fratres, etsi praecipitatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Nihil ad misericordiam sic inclinat ut proprii periculi meditatio. Nihil aequae stringentis severitatem frangit, & linit, ac proprii lapsus timor. Alter alterius onera portate; id est, singuli aliorum infirmitatibus, & peccatis condoleant, illa dissimulent, eaque ut propria ferant, fraterna caritate corripiant in spiritu lenitatis, in idque unice incumbant, ut emendationem, non punitionem fratris intendant. Hoc si praestiterint, legem Christi adimplebunt. Hoc si omiserint, legem Christi conculcabunt. Haec altius animo haereant.

VIII. Mansuetudinis praecipitum tertio loco prohibet ne contra nosmetipsos ob commissa peccata ultra modum anxii, solliciti, molestique simus. Recta ratio iubet ut de peccatis doleamus nostris; sed dolor noster humiliationem, & confusionem intra modum parere debet, non immoderatam iracundiam, & desperatam tristitiam. Haec enim nimia tristitia, & anxia sollicitudo, non ex humili contritione, sed ex arcana vanitate, & praepostero amore, seu ex occulta superbia proficiscitur. S. Ioannes Climacus in VIII. suae scale gradu, de eiusmodi, qui nimio dolore correpti adversus semetipso-

ultra mensuram indignabantur, haec scribit. Mirabar, quod primam ruinam altera ruina eo pacto plecterent, neque, nisi misericordia commotus, intueri poteram calamitosos illos homines qui peccatum unum altero peccato vindicare velent. Et cum obstupescerem artificiosam demonum improbitatem, & malitiam, nihil propius fuit quam ut de me ipso, & de mea ipsius salute desperarem. Hoc perrato accidit, quia communiter homines deficiunt, non excedunt in doloris mensura. Documentum eo pertinet, ut cor nostrum contritum sit & humiliatum, non superbo dolore inflatum.

§. III.

BEATITUDO TERTIA.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

I. Beatos praedicat Christus qui lugent non carne, sed spiritu, ab aeterna patria absentiam, qui illuc suspiria sua intendunt, & spem dirigunt. Hanc spiritus tristitiam describit in suae scale VII. gradu S. Ioannes Climacus, inquit: Luctus qui secundum Deum est, est quaedam animae tristitia, & cordis peccatorum suorum dolore perusti afflictio, quae cum quodam veluti, cuiusdam furoris impetu summi boni fruitionem concupiscit, & quaerit, cuius desiderio veluti ardentissima sit cruciatur, in cuius prosecutione gravissimis laboribus perfungitur, ad cuius denique possessionem altissimis suspiriis, moestissimisque gemitibus admittitur.

II. In horum lugentium censum, prescribi sane nequeunt filii huius saeculi, qui infanientis mundi ardore perusti rerum temporalium iacturam lugent. His beatis lugentibus accenseri non possunt vanissimae illae amassiae, seu matronulae, quae ementitis suis lacrymarum praetigiis illucere ad sua propudiosa desideria viros pertentant: neque amassii illi qui infano mulierularum amore, veluti philtro quodam demerenti, gemunt, lacrymantur, infaniant, donec ad earum, quas efflictiim depereunt, amplexus perveniant. Quid de avaris, & universis mundi amatobus dicam, qui perpetuo illecebrarum saeculi gaudio deliquescunt, quique vix umquam amissionem aeternae felicitatis lugent? Quamquam enim Christiani ad hanc spirituales luctus perfectionem praecipitum non urgeantur; tamen qui nunquam lugent, sed latabundi exultant in huius saeculi deliciis, cum beatis lugentibus partem in altera vita non habebunt, sed aeternas ibi erundent lacrymas. Contra istos Christus Dominus Luc. vi. clamat:

mat: *Vae vobis divitibus qui habetis consolationem vestram: vae vobis qui saturati estis, quia esurietis; vae vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis.*

III. Aeternam Christus interminatur maledictionem divitibus huius saeculi, qui opum splendore, qui fugacis huiusce felicitatis illecebris, & umbratilis voluptatis deliciis animos suos oblectant: qui inter pauperum & viduarum aerumnas, & innocentium calamitates rident, & prospero successu inflati & turgidi tripudiant.

IV. Qui amantissimi patris demortui recordatur, vix coercere amarissimum luctum valet. An Christi Domini amantissimi omnium parentis tot contumeliosi affecti, tot persecutionibus lacessiti, tot doloribus, & plagis faciat recordantur Christiani illi qui continenter in huiusmodi deliciis latantur? Quot sunt qui Christum passum, & pro nobis gemitibus inenarrabilibus apud Patrem interpellantem recordentur, & adimpleant ea in carne sua quae desunt passioni eius? Sed prohi dolor! Desolatio desolata est terra: iactatur Christi Ecclesia undique versum: grassantur scelera usquequaque, & omnem ferme ordinem ac statum invadunt: & vix est qui recogitet corde. Totus fere mundus in maligno positus est. Verum de hoc mundo gaudente, & letabundo haec Christus praedixit, *Mundus autem gaudebit, vos vero contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.*

§. IV.

BEATITUDO QUARTA.

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

I. **V**ariae sunt Patrum interpretationes in hunc Christi Domini textum. Alii intelligunt beatos illos esse qui propter iustitiam exagitati, & cruciati fame & siti laborant. Ad hanc famem & sitim non omnes Christiani astringuntur; sed illi dumtaxat, quos, divina providentia sic disponente, annonae penuria ad hunc necessitatis articulum adegit. Ex his fuit Apostolus, civis alioquin Romanus, & plures alii, de quibus I. Cor. iv. haec praedicat: *Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris.* Alios vero miris laudibus extollit ad Hebr. xi. inquit: *Circuierunt in melotis, in pellibus capris, egemes, angustiati, afflicti, quibus*

dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terrae. Innumeri fuerunt Christiani qui famem, sitim, & continuam penuriam, immo mortem ipsam propter iustitiam invictis animo pertulerunt. Ad hanc sitim, & famem astringuntur Christiani omnes ieiuniorum tempore. Sitim & famem moderatam sustinere praefertim illi tenentur qui praeciborum copia in obscenas commoventur libidines, qui periclitari proximum ob penuriam vident, ut illum morti subducant.

II. Alii hunc locum interpretantur de iustitia, quae miseris, inopibus, viduis, innocentibus, eam enixe flagitantibus, denegatur. Beati sunt qui hanc iustitiam sitiunt, & denegatam tolerant, utpote ad eorum probationem, & sanctificationem a Deo ordinatam. Verum si isti beati a Christo vocantur, improbi, & scelesti illi sunt qui hanc iustitiam praestare recusant.

III. Alii demum interpretantur verba Christi de siti & fame, idest de ardenti desiderio consequendae iustitiae, & in iustitia, quae est omnium virtutum complexio, proficiendi. Haec est communior & verior Patrum interpretatio. Porro hanc esurire & sitire iustitiam omnes Christiani astringuntur. Unum laudare sufficiat S. Aug. qui in hunc locum sequentia scribit, inquit: *Non enim ad saturitatem iustitiae, cum hinc exierit, quisque perveniet, nisi ad eam, cum hic est, esuriendo & sitiendo cucurrerit. Beati quippe qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quamdiu ergo peregrinantes a Domino per fidem ambulamus, non per speciem (unde dictum est: Iustus ex fide vivit) haec est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, ut ad illam perfectionem, plenitudinemque iustitiae, ubi in specie decoris eius iam plena, & perfecta caritas erit; nunc ipsius cursus rectitudine, & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum, & servituti subiiciendo, & elemosynas in dandis beneficiis, & dimittendis, quae in nos sunt commissa, peccatis, hilariter ex corde faciendo, & orationibus indefinenter insistendo, & hoc faciendo IN DOCTRINA SANNA, qua edificatur fides recta, spes firma, caritas pura. Haec est nostra iustitia, qua currimus esurientes, & sitientes ad perfectionem plenitudinemque iustitiae, ut ea postea saturemur.* Plura huc attinentia ibidem habet Augustinus, quae praetereo. Sapientissimam interpretationem S. Bernardi, quam exhibet epist. ccliii. supra rescripsi.

IV. Beati igitur vocantur a Christo qui famem & sitim corporalem patiuntur, ut eiusdem

dem passioni conformentur, ut martyres, & poenitentes; vel qui inedia, & penuriam, sibi a divina providentia immisissam ad probationem & sanctificationem, christiana patientia tolerant; tum qui pupillis, viduis, aliisque innocentibus oppressis iustitiam administrent, vel administrare conantur: tum denique qui in evangelicae caritatis stadio inflammati ardentem percurrunt, ut ad perfectionis fastigium pro virili ascendant.

§. V.

BEATITUDO QUINTA.

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.

I. **M**isericordiae opera tum corporalia, tum spiritualia Christus praecipit recentis verbis. Eos beatos declarat qui esurientes pascent, qui sitientes potant, qui operiunt nudos, qui redimunt captivos, qui aegrotos visitant, qui hospitio peregrinos excipiunt, mortuos sepeliunt: similiter illos beatos praedicat qui corrigunt peccatores, ignorantes imbuunt, dubitantibus recte consulunt, pro salute proximi Deum orant, consolantur incesitos, patienter iniurias ferunt, & offensas remittunt. Haec omnia ad hanc quintam beatitudinem attinent. Duo tamen opera, unum ignoscendi, alterum beneficiendi, Christus Dominus inculcat; ut sapienter *serm. xv. de verb. Domini* exponit S. Aug. *Duo sunt opera misericordiae, quae nos liberant, quae breviter Dominus posuit in Evangelio: Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis.... Dicit enim Deus: Dimittite, & dimittetur tibi. Si ego prior dimisi, dimittite vel postea. Nam si non dimiseris, revocabo te, & quidquid tibi dimiseram, replicabo tibi: non enim mentitur veritas, non fallit, aut fallitur Christus, qui subiecit dicens: Sic & faciet vobis Pater vester, qui in caelis est. Invenis Patrem, imitare Patrem. Si enim imitari non vis, exheredari disponis. Faciet ergo vobis ita, inquit, Pater vester caelestis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Ne dicas lingua, Ignosco, & corde differas. Supplicium enim ostendit tibi Deus, minando vindictam. Novit Deus ubi dicas. Vocem tuam homo audit, conscientiam tuam Deus inspicit. Si dicis, dimitto, dimitte. Melius est, cum clamas ore, & dimittis in corde, quam blandus ore, & crudelis in corde.*

II. De altero misericordiae opere quod praecipue Christus commendat, non minus aperta

sunt evangelicae oracula: inquit enim *c. vi. Lucas: Date, & dabitur vobis: mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.*

III. Innumera sunt Scripturarum elogio, & privilegia eleemosynae a Deo concessa. Haec a peccatis liberat, plenam de praeteritis impetrat remissionem, & a futuris praeservationem. Verum tum Scripturae sanctae, tum Patrum testimonia in eleemosynae commendationem retuli *Tom. II. in Decal.* Idcirco a fusiore sermone nunc abstineo.

§. VI.

BEATITUDO SEXTA.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

I. **C**ordis munditiam, in caritate erga Deum, & proximum sitam, Christus praecipit. Caritas enim ignis caelestis est, qui purgat cor nostrum ab omni immunditia mentis, & corporis. Qui ergo caritate ardent, munditiam cordis ab omni inquinamento immaculatam possident. Caritas enim, inquit *I. Cor. xii.* Paulus, omnia sibi subicit, inimicos superat, & sibi amicos facit vel invitos. *Patiens est, benigna est. Caritas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sustinet.* Deus ipse caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet. Ergo in increata puritate.

II. Qua igitur obligatione astringuntur ad caritatem, eadem obligantur ad cordis puritatem, & munditiam. Hac praeditus Christianus & munitus, omnem culpae labem, omnem maculam, & immunditiam deestatur. Si plura de caritate cupis, leges *Tom. I. in Decal.*

§. VII.

S. VII.

BEATITUDO SEPTIMA.

Beati pacifici, quoniam filii Dei
vocabuntur.

I. Triplicem distinguit pacem S. Thomas, cum Deo, cum seipso, cum proximo. Pacem definit *Lib. XIX. de civ. Dei. c. XIII.* S. Aug. his verbis. *Pax omnium rerum est tranquillitas ordinis. Ordo autem est parium dispariumque rerum sua cuique tribuens loca dispositio.* Pax corporis est ordinata partium temperatura. Pax animæ rationalis est ordinata requies appetitionum, seu cognitionis, & actionis consensus. Pax hominis cum Deo est ordinata in fide sub æterna lege obedientia. Pax hominum est ordinata concordia. Pax domus & civitatis est ordinata imperandi, atque obediendi concordia. cohabitantium.

II. Pax generatim accepta dividitur in bonam, & malam. Pax mala triplex, inquit S. Bonav. *Dier. sal. tit. VII. cap. VI.* nempe *pax inquinata*, qua improbi fœdus ineunt ad parandum malum. *Pax simulata*, qua versipelles, & vafri hilarem vultum produnt, & interno odio ardent. *Loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum: Psal. XXVII.* Ultima est *pax inordinata*, ut cum maior parat minori.

III. Nihil Scripturæ sanctæ crebrius efficaciusque inculcant quam pacem: mutam cum omnibus. Apostolus *Rom. XII.* *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. . . . solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Rursus *Ephes. c. IV.* *Super omnia autem caritatem habete, quod est vinculum perfectionis: & pax Christi exultet in cordibus vestris.*

IV. Hanc pacem Christus nobis reliquit veluti hereditatem. *Statuit illis testamentum pacis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Non quomodo dat ego do vobis.* Ioan. XIV. Pax quam nobis Christus commendat, sororem veritatem annexam habet. *Pacem, & veritatem diligite.* Et quoniam veritas paucis arridet; ideo pauci sunt qui veram pacem diligant. Amatores sæculi pacem iactant quæ seiuncta a veritate est; sed hæc pax non est, sed pacis simulacrum. Pacem istam semper prædicarunt Prophetæ falsi. *Deceperunt populum meum, dicentes, Pax, & non est pax: Ezech. XIII.* Hæc pacis ementita simulatio zelum

Davidis accendit. *Zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns.* Adversus hanc pacem hæc Christus Dominus *Matth. X.* pronuntiavit: *Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere. Non veni pacem mittere, sed gladium.* Heu quam multi æternum pereunt, ementitæ pacis simulacro decepti! Pacem plurimi exaltant, ut propria quieti, commodo, & utilitati consulant. Pacem extollunt, unde ruina Christianismi manat, humanorum respectuum lenocinio capti, ne scilicet odium adversus se concitent: ut hominibus amabiles se se exhibeant, Christi causâ produnt iniquo silentio.

§. ultimus,

in qua Confessarii ad evangelicæ legis studia animantur.

I. Hæc tenus septem beatitudines Christus Dominus declaravit quæ sunt veluti septem salutis nostræ æternæ signa, & præsidia. Vestrum nunc appello iudicium, o Confessarii. Nonne hæc simplex septem beatitudinum expositio, hæc nativa christianæ professionis imago, hoc evangelicæ sanctitatis specimen, rudis penicillo meo adumbratum, Christo ipso materiam subministrante, plus unctionis cælestis, plus divini amoris in cordibus vestris accendit quam plurium voluminum contentiosæ dissertationes? Quid, si integrum Christi Domini sermonem legeritis ipsius divina voce expressum? Quid, si integra Evangelia, & Epistolæ apostolicas serâ humilique contemplatione meditari fueritis? Addit ibidem Christus veluti ad beatitudinum complementum: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Evangelicæ perfectionis fastigium, ad quod beatitudines viam parant, tolerantia est persecutionum mundi propter iustitiam, & veritatis divinæ defensionem. *Omnes quippe qui pie volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.* Huc recidunt omnia.

II. Hæc sola, o Confessarii, beatitudinum doctrina, mentis dentibus bene mansa, & moribus vestris expressa, sapientiores vos efficit, & in peragendo ministerio aptiores quam si millenas casuum resolutiones memoria teneretis. Expergiscimini ergo, & huc conferite studia vestra. Animarum regimen onus est angelicis humeris formidandum. Cur quæso? Potissimum sane ob gravissimam difficultatem ligandi & absolvendi, quin ad aliquod aut nimii rigoris, aut redundantis indulgentiæ extremum declinetur.

tur. Quod periculum hac potissimum ætate eo est gravius, quo, sublati libris penitentialibus, circumstant volumina casistica, in quibus de absolvendis, ligandisque reis tanta est opinionum varietas, ut nisi in evangelicæ doctrina verati sumus, facillime Sancta sanctorum cælestis distribuamus. Confessarii itaque omnes curam habent animarum, & quidem in ministerii parte omnium difficillima & tremendissima. Huiusmodi curæ, & villicationis rationem exactissimam reddituri iudici divino sunt. An hæc recogitant illi qui Confessarii ministerium anxii, & solliciti aucupantur, & veluti sacrilega nundinatione venantur, tamquam professionem civilem, unde vel victum sibi capient, vel viam sibi parent ad gradus altiores obtinendos, vel denique ut aliquod officium exercent, & Confessarii nomen titulumque iactare queant? Et quo sunt ignorantiores, eo sunt & prodigaliores in proiciendis margaritis ante porcos, & audaciores in calumniandis viris doctis, qui ad Evangelii normam absolvent, aut ligant. Deplorat S. Basilii eiusmodi & cæcos ducentes, & cæcos ductos, de *abdicat.* ver. his verbis. *Contendit adversarius noster ut nobis persuadeat, ut alicui nos credamus propter vitia simulata quadam lenitatis specie commendanti, ut hoc modo innumeris nos libidinibus irretiat. Si ergo cum corpore tuo mitius agere volens, magistrum tibi quaesieris tecum se ad vitia tua demittentem, tecum una in eandem perniciem currentem, frustra mundanis rebus nuntium remisisti, qui cæcum tibi ducem assereris, cuius ductum secuto in foveam tibi sit procedendum.*

III. Opportunissima est lamentatio P. Vincentii Contensonii, viri doctissimi, atque elegantissimi *Lib. VI. disp. III. cap. II. specul. 2.* ubi hæc habet. „ At vero iuxta modernos Probabilitas, sicut quælibet opinio probabilis tuta est agendorum regula, ita quilibet de plebe doctus, quilibet Sacerdos, post semel aut iterum perlectum *Bertinum, Bertualdum,* post exploratum compendium *Diana,* vel *Bonacine,* idoneus habetur regendis animabus dux. . . . Vidi non sine acerbissimo doloris sensu in quibusdam communitatibus, austeritatem non mediocrem profitentibus, excipiendarum Confessionum curam infirmis ingenis committi, quibus perpensa divinarum rerum cognitio nulla, nulla librata iudicium maturitas, sed temeraria de rebus ignotissi-

„ mis, & minime meditati differendi fiducia. . . . O puniendam angustissimarum rerum profanationem! . . . Væ peccatoribus in huiusmodi duces incumbentibus. Sed terribilius væ Prælatibus, tam miseros duces tam damnabiliter præficientibus! „ Non ignoro, me alibi hoc Contensonii testimonium transcripsisse; sed iuxta Platonis dictum, quæ opportuna sunt, & bis, & ter inculcanda sunt. Forte, inquit S. Augustinus, qui alibi non legerunt, legent hic. Quæ vidit, & doluit Contensonius, eadem videmus & nos ipsi, atque lacrymamur in dies obtinere.

IV. Continenter ergo, o Confessarii, ob oculos habetote oraculum Christi: *Si cæcus cæco ducatur præset, ambo in foveam cadunt.* Erratis, & quidem vehementer, si ex nimia indulgentia, quæ flagitiis linimenta quaerit, nullam in vos, nullam in Ecclesiam Dei perniciem redundare creditis. Serio perpendite effatum istud verissimum: *Artem, & experimentum periculosum est regimen animarum.* Attendite severissimam exigendam a vobis esse rationem, num ad evangelicæ legis normam mores Christianorum efformaveritis. An ignoratis, vos esse dispensatores mysteriorum Dei, & sanguinis IESU CHRISTI in cruce effusi? Porro quis est fidelis dispensator? Si malum est peccata committere, ultimum malitiæ extremum est peccatis opinionum lenocinio blandiri. Verum, cum frequenter in superiori T. IX. ad vos orationem revocaverim, hæc nunc pauca in memoriam revocasse sufficiat.

V. Unum dumtaxat adiciam, nempe precatationis assiduæ exercitium vobis necessarium esse, quo lumen imploretis ad veram rectamque viam discernendam, per quam ducere possitis animas vestro ministerio subiectas, quo gratiam assequamini accendendi in vobis zelum vere apostolicum, & induendi fortitudinem sacerdotalem contra sanioris doctrinæ persecutores. Illud postremo enixe a vobis imploro efflagitoque, ut mei ipsius in vestris precibus, atque sacrosanctis Sacrificiis memores esse velitis. Plura me in hoc prolixo, & laborioso opere peccasse si negarem, factus essem. Et vestris ergo, & meis precibus imploranda venia errorum meorum est a clementissimo Deo, ad cuius maiorem gloriam quidquid boni est, referri iure debet. Errores tantum mei sunt, pro quibus expiandis eluendisque ad CHRISTUM IESUM, Advocatum, Magistrum, & Patronum supremum humili & profundo animo

nimo supplex accedo, ut infinitis passionis, suæ meritis remissionem ab æterno Patre suo mihi delictorum meorum obtineat, & lectoribus meis gratiam proficiendi ex huiusce, qualecumque sit, operis mei lectione. Interim omnia quæ in cunctis libris meis scripti, irreformabili sanctæ Matris Ecclesiæ iudicio, pleno obsequentiq; animo submitto, & in antecessum omnia & singula improbo & execror quæ illius doctrinæ dissentanea esse

queunt. Ita sentio, & adfirmo die ultima Iulii, sancto Patriarchæ Ignatio sacra, cuius, & sancti Patriarchæ Dominici, atque SS. Augustini, Thomæ, Thaumaturgi Vincentii Ferrerii, & in primis Beatissimæ Virginis MARIÆ patrocinio me summopere commendo, anno sancto MDCCL. feliciter regnante sapientissimo Pontifice BEN. XIV. Omnia ad maiorem Dei gloriam. Amen.

FINIS TOMI ULTIMI.

INDEX

I N D E X

R E R U M E T V E R B O R U M

quæ in decem Christianæ Theologiæ voluminibus continentur.

Romanus numerus, ut vocant, Tomum indicat; arabici, paginam, & numerum.

A

Aortum procurare non licet. X. p. 145. n. 21. Maritus sciens uxorem obnoxiam abortui, si tali vel tali modo cum ea concubat, peccat mortaliter, si ita cum ea congregiatur. *ib.* Non licet abortum procurare ante animationem fetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, vel infametur. *ib.* n. 22. Opposita propositio damnata ab Innoc. XI. *ib.* Prægnantes abortum procurantes, nec non ceteri qui operam conferunt, excommunicationem incurrunt laram a Sixto V. *ib.* Damnata est ab Innoc. XI. opinio asserentium probabile videri omnem fetum carere anima rationali quamdiu est in utero. *ib.* p. 246. n. 23. Si fetus nondum sit animatus, licet illum in extremo periculo eiecere, ut saluti matris consulatur. *ib.* Non licet procurare abortum fetus animati, etsi periculum sit ne fetus cum matre moriatur. *ib.*

Ab Assumptione (Fr. Ioannes) laxas propositiones docet de lucro mercatorum. IV. p. 314. n. 30. & seq.

Ablutio materia proxima baptismi. VIII. p. 76. n. 1. Qualis aquæ infusio sit in ablutione facienda. *ib.* p. 78. n. 2. Ablutio ureri materni num sufficiat ad validum baptismum. *ib.* n. 3. Vide *Infans*.

Ablutio pedum an sit sacramentum VIII. p. 24. n. 17.

Abraham absque dispensatione in lege iussus a Deo Isaac innocentem occidere. I. p. 34. & seq. n. 7. & seq. & VI. p. 170. n. 22.

Abrenuntiationis quæ fit in baptismo, vis & significatio. VIII. p. 113. n. 4. Quis eam violat. *ib.* p. 114. n. 5. Votum eam appellant Patres. *ib.* n. 8. Num strictam voti rationem habeat. *ib.* p. 115. n. 9.

Absolutio sacramentalis ignoranti Mysteria Incarnationis, & Trinitatis deneganda est. I. p. 64. n. 17. & p. 75. n. 27. Danda tamen ignoranti necessaria ad credendum necessitate præcepti, eo regulariter prius instructo. *ib.*

Absolutio concedenda moribundo qui confessionem petit, etsi adveniente Confessario nullo. *Conc. Theol.* Tom. X.

lum signum edat. IX. p. 202. n. 1. & quando peccus tundit, licet ob amissam loquelam nequeat confiteri. *ib.* n. 2. An danda moribundo qui nec confessionem petit, nec signum poenitentiae exhibet, si pie & christiane vixerit. *ib.* p. 203. n. 3. & seq. Num in casu subitæ destitutionis sensuum requiratur signum certum poenitentiae, vel sufficiat probabile, vel etiam dubium. *ib.* p. 204. n. 11. Num danda absolutio iis qui male vixerunt, & in ipso actuali peccato sensibus destituantur. *ib.* p. 205. n. 15. Absolutio a censuris præmittenda absolutioni a peccatis. *ib.* p. 318. n. 23. Absolutionis forma deprecatoria an olim in usu fuerit. *ib.* p. 338. n. 1. & seq. Modo obtinet forma indicativa. *ib.* n. 4. Quibus verbis consistet. *ib.* n. 5. An pronomen *Ego* sit de essentiali. *ib.* An illud *Te*. *ib.* An cetera verba a peccatis suis. *ib.* Verba quæ formæ essentialiam non ingrediuntur, an omittere sit peccatum. *ib.* p. 339. n. 6. Quid sentiendum de aliis formis verbis differentibus, sed eundem sensum reddentibus. *ib.* n. 7. Sensus verborum absolutionis quinam sit. *ib.* n. 8. An preces quæ formam absolutionis præcedunt, omitti possint absque peccato. *ib.* n. 10. An licitum sit absolutionem dare sub conditione. *ib.* n. 11. Num saltem circumstantiis assignatis a P. Sporer. *ib.* p. 340. n. 12. & seq. Num liceat absolutionem impertiri sub conditione de futuro. *ib.* p. 341. n. 15. & seq. An opinio docens absolutionem dari posse per epistolam, exordium sumpserit in Ordine S. Dominici. *ib.* n. 1. & seq. A quibus in eodem Ordine impugnata fuerit. *ib.* p. 341. n. 4. Quomodo, & per quos iterum revixerit. *ib.* n. 5. Eam damnandam detulere Dominicani ad Clementem VIII. *ib.* n. 6. Qui eam damnavit decreto suo. *ib.* n. 7. Huius decreti interpretatio facta a P. Suarez. *ib.* p. 343. n. 1. & seq. Decreta Pauli V. adversus interpretationem Suarezianam. *ib.* n. 1. V. Suarez. Absolutio danda est presenti. *ib.* p. 360. n. 2. Num naufraganti, vel vulnerato absenti. *ib.* n. 3. Quomodo se gerere debeat Confessarius obligatus dare absolutionem. *ib.* n. 4. Absolutio quando danda. *ib.* n. 5. Peccatores magnis

A a lcc-

suspensas secum deferre. *ib. n. 11.* In hoc omnis irreverentia vitanda est. *ib.* Qui a Catholico reliquias furatur, furtum sacrilegum patrat. *ib. p. 15, n. 12.* Ne in bello quidem iusto licet Principi ex urbibus a se expugnatis reliquias extrahere, & alio transferre. *ib. n. 13.* Reliquiarum venditio, & emptio licita non est. *ib. n. 14.* Possunt illæ tamen ab infidelibus comparari soluto pretio. *ib.* Exponens videndas sacras reliquias principaliter ut inde largiores elemosinæ offerantur, graviter peccat. *ib. n. 15.* & *p. 16, n. 16.* & *seq.* Reliquiarum fures eas extrahentes a quibusvis sacris locis, puniuntur poena excommunicationis. *ib. n. 17.* Cereos agnos venerari licet. *ib. n. 18.* Eos coloribus minioque depingentes excommunicantur. *ib. n. 19.* Pro eorum materia pretium accipere licet. *ib.* Etiam a laicis devote tangi & osculari possunt. *ib.* Vestibus sacerdotalibus, vas sacris, & templis veneratio debetur. *ib. p. 17, n. 20.* Calices consecrati non possunt a laicis, nisi Religiosorum Ordinum privilegia habentium, tangi citra veniale. *ib. n. 21.* Eorundem Ordinum laicis licet quoque corporalia & purificatoria tangere, dum sacrilitate inserviunt. *ib. n. 22.* Res sacræ usquedum retinent suam formam, in usus profanos converti nequeunt. *ib. p. 18, n. 23.* Laxa de vestimentis sacris P. Dicastillo sententia reicitur. *ib. n. 24.* Illæ etiam post formam deperditam in profanos usus converti nequeunt. *ib. n. 25.* Vasa sacra postquam tracta sunt, vendi possunt, si in iis nihil nisi auri argentique communis materia appareat. *ib. n. 26.* Res profanæ ad debitam formam redactæ in usum sacrum converti possunt. *ib. p. 19, n. 27.*

Adulterium matrimonium dissolvere, docent Novatores. X. *p. 137, n. 1.* Quid sentierint Erasmus, & Launojus. *ib. n. 2.* Erasmi propositiones quatuor hac de re damnatæ a Facultate Parisiensi. *ib.* Apud Græcos diu obtinuit dissolutio matrimonii ob adulterium. *ib. n. 3.* Leges civiles hanc dissolutionem licitam declararunt. *ib.* Illas reprobant Sancti Patres. *ib.* Singularis Arcudii opinio circa praxim Græcorum. *ib. n. 5.* Nonnulli etiam Catholicorum licitam propugnarunt matrimonii dissolutionem ob adulterium. *ib. p. 138, n. 6.* Certum tamen est non posse dissolvi. *ib. n. 1.* Id evincunt sacræ Scripturæ testimonia. *ib.* Explicatur Matthæi locus ex cap. v. & xix. *ib. n. 3.* Adulterii causa dissolvi non posse matrimonium, confirmat perpetua Patrum traditio. *ib. p. 139, n. 4.* & *seq.* definitur Tridentina Synodus. *ib. p. 141, n. 21.* Num hæc definitio ad dogma, vel ad disciplinam pertineat. *ib. n. 22.* & *seq.* Canon Tridentini quomodo primum expositus fuerit, & cur postea mutatus. *ib. n. 23.* In veteri Pœnitentiali Romano concessum invenitur coniugi innocenti ut post mortem adulteri nubat, id tamen denegatum parti nocenti. *ib. p. 143, n. 27.* Num adulterium esse posse causam divortii. *V. Divortium.* Num gravius sit adulterium viri, an uxoris. *ib. p. 154, n. 18.*

Adulterium est accessus ad alienum torum. *IV. p. 279, n. 1.* Tripliciter committi potest.

ib. Gravissimum esse peccatum docet Scriptura. *ib. n. 2.* Multum excedit fornicationis gravitatem. *ib. n. 3.* Adulterium certo committit uxor, si ab alio cognoscatur, etiam marito consentiente. *ib. n. 5.* Ostenditur D. Augustinum oppositum non docuisse. *ib. p. 280, n. 7.* Adulterium patrat rem habens cum uxore aliena antequam matrimonium consummetur. *ib. p. 281, n. 8.* Non tamen qui cognoscit virginem desponsatam per verba de futuro. *ib. n. 9.* Adulterium committit coniux copulam sodomiticam habens cum proprio marito. *ib. n. 10.* & *seq.* Adulterium duplex committit coniugatus alienam uxorem cognoscens. *ib. n. 13.*

Si non nascatur proles, nihil marito restituendum propter adulterium tantummodo. *VII. p. 130, n. 1.* Quando certo constat prolem esse adulteri, post primum triennium restituendum marito. *ib. n. 2.* In dubio restituendum proli, & tenendum, esse legitimam, & mariti: si tamen probabilis sit esse adulteri, restituendum pro rata dubii. *ib. n. 4.* Si adultera duos admittit, & ignoretur cuius sit proles, uterque pro rata prolem alere debet. *ib. p. 131, n. 6.*

Adulter tenetur compensare damna proli legitima, et si mariti non suaserit suppositionem. *ib. n. 7.* Quomodo adultera legitimæ suæ proli restituit? *ib. n. 8.* Si mulier prævidet revelationem sui criminis nihil ad restitutionem profuturam, non tenetur illud revelare. *ib. n. 9.* Filius credere matri adulterium revelanti non tenetur, nisi evidenter probet. *ib. p. 132, n. 10.* Quando fama adulteræ inferior est hereditate adeunda a suo spurco, revelare crimen debet cum propria infamia, aut si aliunde iam suspecta sit. *ib. n. 11.* Non vero dum fama mulieris prævalet damno inferendo legitimis. *ib. n. 12.* Nisi spurcius sit oppressurus graviter subditos, aut Religionem turbaturus. *ib. p. 133, n. 13.*

Adulti rationis compotes non satis est si mere passive se habeant ad validam receptionem sacramentorum. *VIII. p. 61, n. 3.* Quam dispositionem asserre debeant accedentes ad baptismum. *ib. p. 105, n. 2.* Adultus scire tenetur Decalogum, Sacramenta, & præcepta Ecclesiæ; & sub mortali memoriæ mandare debet orationem dominicam, symbolum Apostolorum, & salutationem angelicam. *I. p. 71, & seq. n. 14.* & *seq.* & *p. 73, n. 21.* Item ea tenetur scire quæ spectant ad proprium statum. *ib. p. 72, n. 16.*

Aquivocatio. V. Mendacium.

Æquum & bonum quid sit, traditur. *VI. p. 269, n. 1.* & *seq.* Æquitas pro ipsa iustitia in iure sumitur. *ib. n. 3.* Æquitas anima legis appellatur. *ib. p. 270, n. 4.* Æqui bonique viri paucissimi sunt. *ib. n. 5.* Huius ratio assignatur. *ib.* Ad æquitatem illustrandam P. Comitulus ex Oratione M. Tullii pro Aulo Cecinna colligit nonnulla effata, quæ referuntur. *ib. n. 6.* Præclara de hoc D. Thomæ doctrina asseritur. *ib. & n. 7.* & *seq.* Æquitas plures regulæ haurit ex iure Canonico transcribuntur. *ib. p. 271, & seq. n. 1.* & *seq.* Et aliæ plures selectæ ex iure Civili. *ib. p. 273.*

273, & *seq. n. 1.* & *seq.* Et denique plures alia ex diversis M. Tullii libris collectæ. *ib. p. 274, & seq. n. 1.* & *seq.*

Affabilitas virtus est iustitia propinqua. *X. p. 356, n. 10.* Quodnam sit eius officium. *ib.* ad quos se extendat. *ib.* Vitia illi opposita per excessum quænam sint, *ib.* & *seq.* quænam per defectum. *ib.*

Affectio pia voluntatis. *V. Fides.* Affectus ad venialia num impediatur fructum Eucharistiæ. *VIII. p. 198, n. 7.*

Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula proficiens. *X. p. 199, n. 1.* sive copula licita sit, sive fornicaria. *ib.* durat in perpetuum. *ib.* Affinitas non patitur affinitatem. *ib.* dirimit matrimonium non iure naturali, sed positivo. *ib. n. 3.* An saltem in primo gradu lineæ rectæ affinitas pariat impedimentum dirimens iure natura. *ib. p. 200, n. 4.* Affinitas ex copula licita dirimit matrimonium usque ad secundum. *ib. n. 2.*

Agape nomen quomodo Eucharistiæ conveniat. *VIII. p. 139, n. 7.* Quando Agape habebatur a fidelibus primis Ecclesiæ sæculis. *ib. p. 216, n. 13.*

Agnati dicuntur consanguinei collaterales, qui descendunt ex parte virorum; cognati vero, qui ex parte feminarum. Succedunt iure communi ab intestato usque ad decimum gradum civilem inclusive, iublatis descendentibus, & ascendentibus. *VII. p. 389, n. 4.*

Alapa cur impingitur confirmato. *VIII. p. 137, n. 8.*

Alapide (P. Cornelius) scite improbat publicam scortorum permissionem. *II. p. 164, n. 8.* Laxissime docet potuisse Susannam mere negativè se habere, & permittere in se illorum libidinem a quibus fuisse constuprata. *IV. p. 271, n. 3.* Laxitatis, & falsitatis aperte eius sententia concinnavit ex Scripturis, & ratione. *ib. n. 5.* & *seq.*

Alba, vestis sacerdotalis, quid significet. *VIII. p. 296, n. 7.* *V. Ornamenta.*

Albertus de Albertis S. I. Theologus præstantissimus invehitur adversus Confessariorum ignorantiam, & laxitatem. *IX. p. 296, n. 9.* & *seq.* Caute & prudenter excusat Auctores permittentes feminei pectoris nuditatem, quam tamen improbat. *II. p. 156, n. 8.*

Alea. Vide *Ludus fortunæ.*

Alexander VII. S. P. quid circa controversiam attritionis & contritionis in sacramento pœnitentiæ decreverit. *IX. p. 48, n. 1.* & *seq.*

Alloquium ad Confessarios super beatitudinibus evangelicis. *X. p. 360, n. 1.* & *seq.* *V. Bearitudo.* Aliud. *ib. p. 366, n. 1.* & *seq.*

Altare requiritur ad sacrificium. *VIII. p. 293, n. 23.* Quomodo debeat esse constructum. *ib.* Quando dicatur exsecratum. *ib. n. 24.*

Alvum mulieris desperatæ sanitatis persequere non licet, ut infans baptizetur. *I. p. 269, n. 21.* & *seq.* & *VIII. p. 80, n. 13.*

Alluvionis insensibilis ille dominus est cui prædium augetur: sensibilis vero dominium manet penes prædii a quo dempta est terra, dominum, nisi hic avulsum terram pro derelicta habeat, aut nisi tam longo tempore alieno

solo hæreat, ut arbores cum terra translata ibidem radices egerint. *VII. p. 22, n. 1.* Insula in mari, vel flumine compatens, cuius sit. *ib. n. 2.*

Ambitio. *V. Superbia.*

S. Ambrosius a pluribus Barbeyraci imposturis vindicatur. *V. Barbeyracus.*

Ambitus. *V. Iuramentum.*

Amictus quid significet. *VIII. p. 296, n. 6.* *V. Ornamenta.*

Amicus (P. Franciscus) damnatum de homicidio ob conservationem honoris, & famæ sententiam docuit. *IV. p. 185, & seq. n. 2.* Male illum defendere conatur P. Viva. *ib.* Caiphas primus omnium eius doctrinam excogitavit. *ib.* Illius tomus in quo ea sententia continetur, damnatur a sacra Indicis Congregatione. *ib.*

Amicitia quas habeat proprietates, & conditiones, ut vera sit. *I. p. 177, & seq. n. 1.*

Amor benevolentiae erga Deum alius habitualis, alius actualis; alius naturalis, alius supernaturalis. *I. p. 177, n. 2.* Bani de duplici hoc amore damnata propositio. *ib.* *V. Caritas Dei.*

Amor benevolentiae erga proximum. *V. Caritas Proximi. Proximus.*

Amor duplex est, amicitiae, & concupiscentiae. *IX. p. 81, n. 1.* & *p. 102, n. 1.* Amor initialis necessarius ad sacramentum pœnitentiæ. *ib. p. 41, n. 1.* Huius amoris necessitas ex Scripturis. *ib. n. 2.* & *seq.* ex Tridentino. *ib. p. 84, n. 1.* & *seq.* Amor initialis caritatis est, & non spei. *ib. p. 88, n. 14.* Eandem necessitatem amoris initialis docent Augustinus, ceterique Patres. *ib. n. 1.* & *seq.* Adstruit pluribus in locis S. Thomas. *ib. p. 90, n. 1.* & *seq.* Confirmant theologice rationes ex Scriptura, Patribus, & doctrina S. Thomæ desumptæ. *ib. p. 92, n. 1.* & *seq.* Præceptum diligendi Deum maxime urget quando recuperanda est gratia, & amicitia Dei. *ib. p. 93, n. 2.* Necessitatem amoris Dei in sacramento pœnitentiæ agnovere Theologi ante Concilium Tridentinum. *ib. p. 97, n. 1.* & *seq.* & qui Concilio interfuerunt. *ib. n. 5.* Confirmantur plurimi Concilium tubsecuti Theologi. *ib. p. 98, n. 7.* & *seq.* & præstantissimi Cardinales. *ib. n. 11.* & *seq.* Cierus Gallicanus. *ib. p. 100, n. 24.* & Universitas Parisiensis, *ib. p. 101, n. 27.* & *seq.* & Universitas Lovanienfis. *ib. n. 30.* & *seq.* Amor caritatis non statim fervet, nec firmitatem assequitur, sed gradatim proficit. *ib. p. 102, n. 3.* & *p. 67, n. 2.* & *seq.* Amor initialis a caritate prodit. *ib. p. 113, n. 18.* ad Deum convertit affective, non effective. *ib. n. 19.* Cur non iustificet sine sacramento. *ib. V. Contritio.*

Amphibologia. *V. Mendacium.*

Amplexus. *V. Oscula.*

Angeli boni si in corpore assumpto sacramenta ministrant, rata habenda sunt. *VIII. p. 35, n. 3.*

Animæ purgatorii an inventur vivorum suffragiis. *V. Oratio.* Non sunt invocandæ, & orandæ, ut pro nobis orent. *II. p. 217, n. 5.* Obiecta adversariorum reselluntur. *ib. p. 218, n. 6.* Bene vero Angeli, & Sancti in cælo regnantes. *ib. n. 7.*

Animalia natura mansueta, licet longius abeant, non sunt primi occupantis, sed ad dominium spectant. VII. p. 14. n. 2. Manufactura, si e custodia elabuntur, nec sit spes regressus, sunt primi occupantis. *ib. n. 3.* Quid faciendum, cum propriis campis damnatum inferunt. *ib. Silvestria*, etsi in alieno fundo capiantur, sunt capientes; sed dominus fundi impedire potest ingressum. *ib. p. 15. n. 4.* Fera vulnata cuius sit. *ib. n. 5.* Cuius sit in laqueum lapsa. *ib. n. 6.* Si tuum animal occidit alienum, restituere teneris. *ib. p. 52. n. 4. V. Apis. Avis. Columba.*

Animalium contractus societatis est conventio duorum, vel plurium, quorum alii certum animalium numerum tradunt in societatem, alii eadem pascenda & custodienda accipiunt, ut ex fructibus lucrum percipiant. VII. p. 313. n. 13. Eadem condiciones pro hoc contractu praescriptae sunt a Sixto V. quae pro contractu societatis pecuniae. Unde ad hunc prima conditio requiritur, ne fiat pactio, ut fors seu capitale salvum sit. *ib. n. 14.* Secunda, ut villicus curam animalium habeat, ac si sua essent, & lucri rationem sincere reddat. *ib. n. 15.* Tertia, ut in lucri partitione servetur aequalitas, considerata capitalis, & operarum quantitate. Partitio fiat, addita opera socii capitali. *ib. n. 16.* Si finita societate nullum sit lucrum, dividenda est fors. *ib. n. 17.* Subinde societatis nomine fit conductio, & locatio operarum. *ib. n. 18.*

Annibaldus in opere vulgo adscripto Dr. Thomae nullo modo favet mendacio. III. p. 322. n. 8.

Anonymus Theologus epistola ad D. Petrum Ballerinum data duplicem quasi a se inventam emendationem textus D. Thomae dividit, quae tamen est Sylvii. V. p. 119. & seq. n. 2. Alii pecciles eiusdem plausus. *ib.*

Antonii a Spiritu sancto nimium laxa adversus praecipuum fidei sententia. I. p. 97. n. 15.

Apes ex alveari tuo egressae, tamdiu sub tua manent potestate, quamdiu easdem capere vales; at a tuo conspectu avulsae, sunt primi capientis. VII. p. 24. n. 3.

Apollonii Theanai potentia, quae Philostratus narrat, magicae artis incantationes fuit. I. p. 47. n. 15.

Apostasia specie differt ab haeresi. I. p. 120. n. 25. & seq. V. *Principes Christiani.*

Apostoli vere auctores fuerunt Symboli, quod dicitur Apostolorum. I. p. 66. n. 5.

Apprehensione possessio obtinetur. Est vera, ficta, & civilissima. VII. p. 13. n. 5. Pia loca acquirunt dominium sine apprehensione vera, vel ficta; non tamen communiter alii. *ib. n. 7. V. Traditio.*

Aqua naturalis est materia remota baptismi. VIII. p. 72. n. 2. Cur a Christo Domino assumpta ad spirituale lavacrum. *ib. p. 73. n. 5.* Usus aquae benedictae in baptismo antiquus & probandus. *ib. n. 8.* & p. 120. n. 5. Quanam dicenda aqua naturalis. *ib. p. 74. n. 2.* Quando uti liceat aqua corrupta in baptismate. *ib. n. 3.* Una vel altera aqua gutta non satis est ad baptismum. *ib. n. 4.* An aqua ex sale liquato idonea sit ad baptismum. *ib. n. 5.*

An resoluta ex nive, glacie, gelu, rore. *ib. n. 6.* Aqua ex vite vel arboribus distillans inepra ad baptismum. *ib. n. 8.* Aquae quae ex Christi latere profuit, num potuerit esse idonea ad baptismum. *ib. num. 10.* Ex floribus distillata inepra ad baptizandum. *ib. p. 76. n. 12.* Aqua miscenda est vino in Eucharistia. *ib. p. 149. n. 8.* Quo iure, vel praecipuo. *ib. p. 150. n. 13.* Qualis, & quanta. *ib. n. 15.* & seq. Convertitur in sanguinem Christi. *ib. n. 17.* sed prius in vinum. *ib. p. 151. n. 19.* Non miscenda post consecrationem. *ib. p. 254. n. 11.*

Arrha. An resistere a contractu liceat cum arrhae iactura, pender a consuetudine. VII. p. 158. n. 2.

Arriaga (P. Rodericus) laxam, qua odium interinum tegitur, opinionem docet. I. p. 275. n. 5. & seq.

Arts. Qui exercent artes, aut professiones, non tenentur ad restitutionem ex culpa levi, vel levissima. VII. p. 55. n. 13. Nisi maiorem solilo diligentiam promississent. *ib. p. 56. n. 14.* Culpa quae in privatis hominibus levis est, in professoribus potest esse gravis. Si professores artem addicere negligent, errando culpam latam committunt, & restituere tenentur. *ib. n. 15.*

Artolatria impositura Catholicis temere imposita a Kemnitio. VIII. p. 178. n. 9.

As, Hereditas integra vocatur as, & heres ex alse heres universalis. As duodecim uncias constat. VII. p. 389. n. 8.

Aperitio olim in baptismo adhibita. VIII. p. 77. n. 5.

Aspectus mulierum fugiendus est, monente Scriptura, & Patribus. IV. p. 241. n. 1. Suae naturae malitia caret. *ib. p. 242. n. 2.* Humilissimi aspectus, nisi habeantur urbanitatis, societatis civilis, & necessitatis gratia, periculi, aut peccati pleni sunt. *ib. n. 3.* Tam femina deliberate aspiciens pudendam viri, quam vir pudenda feminae graviter peccat. *ib. n. 4.* Improbantur distinctiunculae Casuistarum. *ib. Excipiuntur tamen aliqui casus, qui referuntur. ib. n. 6.*

A Spiritu sancto (P. Antonius) notus laxitatis est fautor. IV. p. 232. n. 8.

Asecuratio est contractus, quo pacto pretio alio quis rei periculum suscipit, damnum sive intotum, sive in partem compensaturus. Quantitas pretii sit secundum platearum, & consularum leges. VII. p. 364. n. 1. Est licitus. *ib. n. 2.* Condiciones ad eum necessariae. *ib. n. 5. & seq.*

Astrologia iudicialia, qua quis futura contingentia ex stellarum motu, plantarum aspectu &c. terra sterilitatem, hominum morbos &c. divinat ut probabiliter secuturos, non est superstitiosa. III. p. 28. n. 2. Genethliaca, electionum, & imaginum fabricatarum superstitiosa est, & vetiva a Sixto V. *ib. n. 3.* Futura libera hariolari, licet non certo, sed tantum probabiliter, superstitiosum est. *ib. n. 4.* Praedictio tantum coniecturalis non est a superstitione immunis. *ib. n. 5. & seq.* Astrologi licite praedicere nequeunt ex signo navitatis temperamentum, inclinationem, & corporis

poris proprietates. *ib. p. 29. n. 8. & seq.* Qui consulant Astrologos, ut sibi occultum aliquod delictum revelent, gravissime peccant. *ib. p. 30. n. 10.* Licitum est petere ut aqua subterranea, non tamen ut thesauri, vel ca. advera sub sarcophagis latentia a divinatoribus, manifestentur. *ib. n. 11.* Astrologi, seu divinatores, ea praedictores quae naturalem cognitionem effugiunt, restituere tenentur pretium pro divinatione acceptum. *ib. n. 12.* Taxa & monstruosa P. Sanchez doctrina referatur, & improbat. *ib. n. 13. & seq. V. Divinatio.*

S. Athanasius ambigitur utrum fuerit auctor Symboli vulgo eidem tributi. I. p. 65. n. 2. Atheorum varia genera I. p. 2. n. 1. & p. 20. n. 9. Fuxiarne aliqui veri Athei, incertum: veriorum esse sententiam negantem auctoritas, & ratio evincunt. *ib. & p. 20. n. 2. & seqq.* Philosophi, alique nonnulli in numero Atheorum relati, reapse Athei non fuerunt. *ib. Fuerunt tamen & sunt plurimi Athei cordis. ib. p. 3. n. 4.* Causa, cur seculi in Atheismum prolabantur, Religionis veritatem confirmant. *ib. p. 29. & seqq. n. 1. & seqq.* Recensentur. *ib. Atheorum probitas omnino confusa. ib. p. 20. n. 8.* Absurdissima Epicureorum objectione refutatur. *ib. p. 23. n. 10. & seq.*

Attamennum ineprum ad baptismum. VIII. p. 76. n. 13.

Attentio quantum necessaria sit in recitatione horarum canonicarum. V. *Horae Canonicae.*

Attritionis nomen ante XIII. Saeculum nunquam usurpatum. IX. p. 38. n. 4. Attritio alia servilis & formidolosa, alia amoris initialis. *ib. p. 42. n. 1.* Attritionis formidolosa defensorum amorem spei exigunt. *ib. n. 2. & p. 43. n. 3.* Tridentinum Concilium non definit attritionem servilem in sacramento poenitentiae sufficere ad iustificationem. *ib. p. 44. n. 1. & seqq.* An saltem opinio eius sufficientiam propugnanti favorit. *ib. p. 46. n. 1. & seqq.* Attritio servilis, iuxta Theologos Concilii Tridentini, est materia dubia sacramenti poenitentiae. *ib. p. 56. n. 1. & seqq.* Eius sufficientiam ut a Concilio definitam non agnoverit Theologi ipsam proximae subsecuti. *ib. p. 58. n. 1. & seqq.* Periculose usus attritionis servilis in sacramento poenitentiae. *ib. p. 63. n. 4. & seqq.* Attritionis servilis opinio quando, & ubi inceperit. *ib. p. 64. n. 1. & seqq.* Gemina soror Probabilissimi. *ib. n. 3.* Quando decrementum accepit. *ib. p. 65. n. 6.* Attritio ex formidine poenae concepta utilis est ad iustificationem. *ib. p. 76. n. 5. & p. 80. n. 1. & seqq.* Est supernaturalis. *ib. p. 78. n. 9.* Non excludit voluntatem peccandi. *ib. n. 1. & seqq.* Imago peccatoris ad Deum revertentis per attritionem servilem. *ib. p. 93. n. 3. & seqq.* Opinio quae attritionem servilem sufficientem agnoscit ad iustificationem in sacramento, praecipuum caritatis evacuat. *ib. p. 102. n. 1. & seqq.* Evincitur damnata in prop. 1. praescripta ab Innoc. XI. pluribus argumentis. *ib. p. 117. n. 1. & seqq. & p. 122. n. 1. & seqq.* Eam esse moraliter certam, evidenter falsum esse demonstratur. *ib. p. 120. n. 2. & seqq.*

Avaritia est immoderatus amor divitiarum. X.

p. 114. n. 1. Est vitium capitale. *ib. num. 2.* Quot modis avaritia peccato inquinetur homines. *ib. n. 3.* Quam sit infensa humano generi avaritia. *ib. n. 4.* Misa & supplicia ex Evangelio contra avatos. *ib. p. 325. n. 5.* Avari descriptio ex S. Joanne Chryostomo. *ib. n. 7.* Avaritia filia quor & quanam sit. *ib. num. 8.* Singula explicantur. *ib. num. 9. & seq.*

Auctor recens Gallus quid de frequenti communiione sentiat. VIII. p. 219. n. 1. Refellitur. *ib. p. 228. n. 5. & seq.*

Auctor Dissertationis editae anno 1743. in casus reservatos Venetae dioeceseos, laxae & perniciose docet vellicare genas, & tangere mammillas Monialium esse actus solum subimpudicos, & de se veniales. IV. p. 266. n. 1. Impugnatus fuit duabus Epistolis Venetiis editis anno 1744. *ib.* Eiusque liber prohibitus fuit S. R. Inquisitionis decreto, quod recensetur. *ib.* Temere nihilominus defenditur a suis sociis, & fautoribus decem clandestine editis libris, quorum brevis & notabilis historia texitur. *ib. & p. 167. & seqq. n. 2. & seqq.* Eiusdem retrastatio Congregationi S. Officii oblata integre exhibetur. *ib. p. 169. n. 5.*

Ancupium, piscatio, venatio, quando iure possessivo prohibita. Dominus fundi prohibere alios potest ne ea in suo exerceant fundo. Quando, & quibus conditionibus ista sibi reservare valeat Princeps. VII. p. 15. n. 1. 2. Contra edictum Principis ista exercere in locis publicis etiam tempore prohibito, solum peccatum veniale est; mortale vero in privatorum locis circumseptis. *ibid. p. 16. num. 3.*

Audientes, Poenitentes secundi gradus. IX. p. 214. n. 3.

Aves venaticae & musicae, etsi avolaverint, & pristinam recuperaverint libertatem, ex consuetudine dominis restituantur. VII. p. 248. 15. num. 3.

S. Augustinus salforum nimum describit munita. I. p. 5. n. 5. Itemque eadem adorantium dementia. *ib. n. 6. V. Idololatria.* Quomodo intelligendus quando docere videtur Eucharistiam esse necessariam necessitate medii. VIII. p. 188. n. 9. Mira naturae portenta recenset. III. p. 42. n. 5. Docet, timorem poenarum voluntatem peccandi non excludere. IX. p. 78. n. 1. & seqq. Haereticos & Schismaticos omnes habet ut filios concubinarum. VI. p. 2. n. 3. Eum iuris naturalis ignorantia laborasse audacissime docet Barbeyracus. VI. p. 7. n. 3. & seqq. Non docuit uxorem consentiente marito alteri licite committeri posse. VI. p. 8. & seqq. n. 8. & seqq. Explicatur eius textus, & Barbeyraci ostantia, & fraus detegitur. *ib.* Infideles iure nulla bona possidere non docuit, ut eidem imponit idem Barbeyracus. VI. p. 10. & seqq. n. 15. & seqq. Explicatur idem S. Doctor. *ib.* Eidem perperam crimini vertit idem Barbeyracus, quod docuerit iustam esse hereticorum punitionem. VI. p. 11. n. 19. Describit corruptos mores humanae naturae. *ib. p. 42. & seqq. n. 1.* Luculenta testimonia recenset pro libero arbitrio. VI. p. 82. n. 10. & seqq. Eum ipsi patrocinari temere praedicant Lutherus, & Calvinus.

vinus. *ib.* p. 85. n. 13. Sicut etiam Ianfenius. *ib.* p. 92. & *seq.* n. 7. & *seq.* Avus paternus venit nomine parentis VIII. p. 104. n. 11. Eius assensus praevalat dissensui matris in baptismo pueri infidelis. *ib.* Axiomatica plura vere evangelica ex probatissimis Auctoribus decreta. IX. p. 426. & *seqq.* Azymi usus perpetuus in Ecclesia Latina in Sacrificio Missae. VIII. p. 145. n. 6. Azorius (P. Ioannes) laxam de choraeis sententiam docet. IV. pag. 244. *num.* 5.

B

Baius (Michael) propositiones docuit a S. Pio V. damnatas. VI. p. 94. & *seq.* n. 12. & *seq.* Mala fide eisdem interpretatur Ianfenius. *ib.* & I. p. 230. & *seq.* n. 4. Eiusdem Baii errores referuntur. *ib.* Ballerinus (Petrus) contendit ob solum temporale bonum per se contemnendum non esse scandalum pharisaicum II. p. 160. n. 8. Balsamum num materiam confirmationis necessario ingrediatur. VIII. p. 121. n. 12. Quanta sit eius copia. *ib.* n. 15. Bancarius quid sit, & quid agere debeat ut sit culpa immunis. VII. p. 329. n. 7. Deponentes non tenentur bancariis stipendium solvere. *ib.* n. 2. Nec a bancariis exigere aliquid lucrum ultra sortem valent. *ib.* n. 3. Bannez ab impostura P. Viva vindicatur. I. p. 173. & *seq.* n. 5. & *seq.* Specialem praecipit caritatis obligationem diserte fatetur. *ib.* Qui semel in anno Eucharistiam sumunt, implere putat hoc praecipitum, sed non ipsa sumptione Eucharistiae, ut eisdem affingit P. Moya. *ib.* p. 206. & *seq.* n. 7. Non recte docuisse videtur, talem reperiri posse benefactorem, qui in ordine caritatis servando praefertur debeat fratri carnali. *ib.* p. 270. n. 33. Baptismi materiam & formam in specie Christus determinavit. VIII. p. 12. n. 4. & *seq.* Baptisma per locum ministratum quomodo validum. *ib.* p. 44. n. 1. Vide *Inventio*. Baptismi privilegia ex Gregorio Nazianzeno. *ib.* p. 70. Baptismata, & lustrationes quomodo in usu apud Gentiles, & Hebraeos. *ib.* n. 1. Quomodo a Ioannis baptismate differat. *ib.* p. 71. n. 4. Varias eiusdem significationes. *ib.* n. 5. Falsa haereticorum definitiones. *ib.* n. 7. Sola aqua naturali ministranda. Vide *Aqua*. *Materia*. Validus sive per unam, sive per trinam immersionem collatus. *ib.* p. 77. n. 6. Per infusionem quomodo improbat a Cornelio Papa. *ib.* n. 8. & *seq.* Baptismus triplex. *ib.* p. 87. n. 1. Baptismus sanguinis praestat baptismum aquae & flaminis. *ib.* n. 2. Vide *Martyrium*. Baptismus a Christo institutus fuit. *ib.* p. 94. n. 1. Quando in Iordane baptizatus fuit. *ib.* n. 2. & *seq.* Quando lex baptismi coepit obligare. *ib.* p. 97. n. 5. Necessarius est ad salutem. Vide *Necessitas*. Baptismi susceptio non est ab adultis differenda. *ib.* p. 97. n. 11. Datur praecipitum suscipiendi baptismum quam primum commode possit, obligans sub gravi culpa. *ib.* p. 99. n. 18. Peccant lethali ter parentes, vel tutores diu sine rationabili

causa baptismum infantis differentes. *ib.* *num.* 19. Quot dies differri possit. *ib.* Absque baptismo etiam invincibiliter ignorato nullus salvari potest. *ib.* n. 20. Administrandus est parvulis ante rationis usum. *ib.* n. 21. & *seq.* Vide *Infans*. *Infideles*. Campanarum baptismum num superfluum. Vide *Campana*. Baptismus gratiam sanctificantem confert. *ib.* p. 107. n. 3. Aufert omnia peccata quantum ad reatum culpae. *ib.* p. 108. n. 4. Et etiam quoad reatum poenae aeternae, & temporalis. *ib.* n. 6. Quando sit iterandus. *ib.* n. 8. *seq.* Fictis susceptus, recedente fitione peccata deler. *ib.* p. 109. n. 11. Rebaptizans scienter irregularitatem incurrit. *ib.* p. 110. n. 13. Quo tempore administrandus. *ib.* n. 3. Quo in loco. *ib.* n. 4. Quo ritu. Vide *Ceremonia*. Barbeyracus (Joannes) audacissime SS. Patribus exprobat ignorantiam iuris naturalis. VI. p. 6. & *seqq.* n. 1. & *seqq.* Refellitur. *ib.* Falso contendit S. Augustinum docuisse, uxorem consentiente marito alteri licite commiseri posse. *ib.* p. 7. & *seqq.* n. 3. & *seqq.* Refellitur. *ib.* Itemque docuisse quod fideles omnia bona iure possideant, nulla vero infideles. *ib.* p. 10. & *seqq.* *num.* 15. & *seqq.* Refellitur. *ib.* Temere improperat eidem S. Augustino doctrinam de iusta haereticorum punitione. *ib.* p. 11. *num.* 19. Et S. Ambrosio quod plus iusto laudet virginitatem, ac si sacras nuptias contemnat. *ib.* p. 12. n. 20. & *seq.* Et quod usuram absolute damnaverit. *ib.* n. 22. Audacissime eidem S. Ambrosio Ciceronem praefert in formandis moribus. *ib.* p. 13. n. 23. & *seq.* Eisdemque perperam improperat doctrinam de non occidendo aggressore. *ib.* p. 14. n. 24. & *seqq.* Perperam contendit Lactantium vetare cuiquam arma deferre, & mercatoriam artem exercere. *ib.* n. 27. Eundemque usuram omnem iniuria damnaesse. *ib.* n. 28. Temere scholasticos carpit. *ib.* p. 23. n. 16. Perperam docet abstrahendum esse a revelatione divina in tradenda scientia iuris naturalis. *ib.* p. 40. n. 8. Impugnatur una cum ceteris suis aseculis. *ib.* p. 48. & *seqq.* n. 1. & *seqq.* Eius liber circa ludos exploditur. VII. p. 351. n. 1. Basnagius (Samuel) male docet Thelesphorum Papam instituisse quadragesimale ieiunium. V. p. 81. n. 9. Male item docet ieiunia quatuor temporum longe post aetatem Apostolorum pontificia auctoritate invecita fuisse. *ib.* p. 83. n. 1. Bauny (P. Stephanus) laxissime docet non peccare mortaliter eum qui Missae interest solum ab offertorio inclusive usque ad postcommunionem inclusive. V. p. 43. n. 2. Male docet vocare Deum in testem mendacii levis esse peccatum solum leve. III. p. 241. n. 2. Damnatur hac propositio ab Innoc. XI. *ib.* Beatitudo evangelica primo loco posita est paupertas. X. p. 361. n. 1. Paupertas quatuorplex sit. *ib.* Quanam in hac beatitudine locum habeat. *ib.* n. 2. Quid praestet hac beatitudo. *ib.* n. 5. Secunda est beatitudo mansuetorum. *ib.* p. 362. n. 1. in quo consistat. *ib.* Christiana mansuetudinis imago ex S. Paulo. *ib.* n. 2. Praecipitum in secunda beatitudine contentum quando urgeat. *ib.* n. 3. & *seq.* p. 363. n. 6. & *seq.*

& *seqq.* Exempla vera mansuetudinis. *ib.* p. 362. n. 4. Tertia beatitudo iugentibus benedicit. *ib.* p. 363. n. 1. Quanam sit iustus secundum Deum. *ib.* Quanam recenseantur in beatorum iugentium numero. *ib.* n. 2. Fontes iustissimi iugentium. *ib.* p. 364. n. 3. Quarta beatitudo eferentes, & sitientes commendat. *ib.* n. 1. Quanam huius beatitudinis sint participes. *ib.* Quomodo hac beatitudo explicetur a sanctis Patribus. *ib.* *num.* 2. Quinta misericordes complectitur. *ib.* p. 365. n. 1. Quanam misericordiae opera in hac beatitudine commendentur. *ib.* Sexta mundos corde inter beatos recenseat. *ib.* n. 1. In quo sita sit cordis munditia. *ib.* Septima pacificis conceditur. *ib.* p. 366. n. 1. Quotplex sit pax ex S. Thoma. *ib.* Pax generatim accepta in bonam dividitur, & malam. *ib.* n. 2. Pacem sacra Scriptura efficacissime inculcat. *ib.* n. 3. Quam pacem Christus nobis reliquerit. *ib.* n. 4. Bechmannus (Nicolagus) acerbo stylo excipitura Punsendorffio, in quem subinde edidit libellum famosum. VI. p. 29. n. 13. Bellarminus (Robertus S. R. E. Cardinalis S. I.) quanti merito faciendus. IX. p. 196. n. 27. Amorem caritatis inchoatum requirit in poenitentibus. *ib.* p. 100. n. 19. Falso citatur a Francolino. *ib.* p. 101. *num.* 20. Docet indulgentias dari diligentibus, negligentibus negari. *ib.* p. 241. n. 10. Opinione negantem debitum consistendi peccata dubia tribuit Martino Luthero. *ib.* p. 196. n. 27. Gemit, & plorat super laxatam poenitentiarum disciplinam. *ib.* p. 245. n. 10. Quid sentiat de indulgentia altararis privilegiati pro defunctis. *ib.* p. 265. n. 44. Contra nimiam Confessoriorum laxitatem invehitur. *ib.* p. 294. n. 2. & *seqq.* In suo auctore libro de genui Columbæ relaxationes Ordinum Religiosorum deserit. *ib.* p. 357. n. 6. & *seqq.* Peccatorum conversionem probandam docet antequam absolvantur. *ib.* p. 372. n. 2. Modum docet quo tractandi sunt peccatores ad poenitentiam accedentes. *ib.* p. 401. n. 5. Fallitur docendo stationes fuisse vigiliis diurnis tempore solemnis ieiunii. V. p. 85. n. 10. Prælatos non distribuentes pauperibus sibi superflua recte urget, quoquo modo teneantur. II. p. 42. n. 7. Bellum quid, & quotplex sit, explicatur. II. p. 91. n. 1. Tam offensivum, quam defensivum licitum est. *ib.* n. 2. Tres conditiones ex D. Thoma ad illius iustitiam necessariae. *ib.* p. 92. n. 3. Defensivum cuique licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. *ib.* n. 4. Offensivum soli Principes suprema pollentes auctoritate indicare possunt. *ib.* Excipiuntur aliqui eventus. *ib.* Iusta bellandi causa multiplex est. *ib.* n. 5. Princeps ex sola opinione probabilis, quod sibi regnum aliquod debeat, non potest illud possidenti bellum indicare. *ib.* n. 6. & *seq.* Milites alienigenæ rei evadunt omnium malorum quæ bellum consequuntur, nisi de illius iustitia sint certi. *ib.* & p. 93. n. 8. Sufficit tamen quod probabiliter iustum appareat militibus subditis Regis bellantis. *ib.* Rex catholicus in bello iusto contra alios catholicos in auxilium vocare nequit infideles. *ib.* n. 9. & *seqq.* Recenseantur mala flagitiosa huius *Conc. Theol.* Tom. X.

federationis. *ib.* & *seq.* Solvitur obiectio ex sacra Scriptura. *ib.* p. 94. & *seq.* n. 12. & *seq.* Clericis, Religiosis, etiam laicis, bellare non licet. *ib.* p. 95. n. 13. Excipiuntur tamen casus urgentis necessitatis. *ib.* n. 16. Christianis captivis, etiam timore mortis percussis, bello directo pugnare non licet pro infidelibus contra Christianos. *ib.* & *seq.* n. 17. Neque remigare, scalas apponere, propugnacula deferre, bombardas emittere, & similia. *ib.* p. 96. Timor, quem saepe Principes concipiunt, ne conterminis Princeps fortior evadat, iusta causa non est in eum bellum movendi. *ib.* n. 18. Sicut neque ratio servandi inter Principes æquilibrii. *ib.* Non solum iustitia servanda est in indicendo bello, sed etiam in peragendo. *ib.* n. 19. Recenseantur aliqua peccata ex infinitis patrari solitis in bello. *ib.* p. 97. n. 20. & *seqq.* Militibus seu subditis, seu extraneis de iustitia belli dubitantibus bellare non licet. *ib.* n. 22. Laxa P. Dianæ sententia improbat. *ib.* In bello etiam iusto, innocentes fontibus permixti occidi non possunt. *ib.* n. 23. Nisi hi perimere queant, illis non occidis. *ib.* Repressalia licite sunt servatis conditionibus, quæ referuntur. *ib.* p. 98. n. 24. Die festo, sublata necessitate, bellare non licet. *ib.* n. 25. Dianæ laxa sententia improbat. *ib.* Benedictus XIV. Pont. Max. ob editum egregium de Synodo diocesana volumen laudatur. II. p. 52. n. 31. Eiusdem saluberrimum consilium. *ib.* p. 68. Eiusdem Constitutio improbens abusum, & corruptelam Canonicorum assistendi in choro sola præsentia, absque cantu. *ib.* p. 311. n. 19. & *seqq.* Vindicatur dicta constitutio a cavillis adversariorum. *ib.* & *seqq.* n. 22. & *seqq.* Affertur aliud eiusdem recens Breve ea de re peremptorium. *ib.* p. 313. & *seq.* n. 28. & *seqq.* Publice in sacra Congregatione, quæ dicitur *Signatura Gratiae*, notatu dignissimam sententiam pronuntiavit contra donationem ab Innocentio X. factam Olimpiæ Maldalchiniæ. VI. p. 290. & *seq.* n. 13. Laudatur ob immortale suum Opus de Beatificatione, & Canonizatione servorum Dei. III. p. 8. n. 11. Doctrinam de decimis in publica signatura gratiæ uberrima eloquentia explanavit. V. p. 216. & *seq.* n. 7. Eiusdem monitum plures continens saluberrimas doctrinas pro Confessariis. IX. *in pref.* p. xvii. & *seqq.* Non favet opinioni de sufficientia attritionis servilis. IX. p. 115. n. 2. & *seqq.* Plura scribit in auctore libro de Synodo circa scientiam canonum poenitentiarum. IX. p. 215. n. 1. Quanta prudentia Confessoriorum examen instituerit. *ib.* p. 213. n. 5. Omnem iurisdictionem ademit Confessariis absolvendi suos complices in peccato turpi. IX. p. 327. n. 5. Nonnulla alia addidit prudentissima decreta in eadem materia. *ib.* & p. 328. n. 6. Quid sanciverit duobus decretis ad compescendam Confessoriorum curiositatem. *ib.* p. 404. n. 18. & *seqq.* Eius Bulla circa sollicitantes in confessione, & complices in materia turpi. *ib.* p. 415. n. 1. & *seqq.* Quam sapienter prospexit famæ, & conscientiæ Confessoriorum contra falsos delatores de sollicitatione. *ib.* p. 436. n. 3. Beneficium ecclesiasticum quid sit. X. p. 81. & *seq.*

n. 1. Beneficia alia maiora, alia minora. *ib.* p. 82. n. 2. Alia iurisdictionem annexam habent, alia iurisdictione carent. *ib.* n. 3. Nonnulla electiva sunt, nonnulla collativa. *ib.* n. 4. Beneficia sumpta in lata significatione semper fuerunt in Ecclesia. *ib.* n. 5. Patrimonia quorum titulo Clerici Ordines suscipiunt, beneficii rationem non habent. *ib.* n. 7. Capellania quando fit veri nominis beneficium. *ib.* p. 83. n. 8. Ad beneficia electi an, & quando debeant ordines eidem annexos suscipere. *ib.* p. 79. n. 16. Num teneantur Beneficiati resistere. V. *Residentia*. Quamnam etas requiratur in promovendis ad beneficia. *ib.* n. 1. Quamnam scientia, & probitas sit requirenda in promovendis ad beneficia. *ib.* p. 89. n. 2. An liceat beneficium cui annexa sit animarum cura, desiderare. *ib.* p. 90. n. 4. Num liceat illud perire. *ib.* n. 5. Quomodo licitum sit concurrere ad examen in provisione vacantium beneficiorum. *ib.* p. 91. n. 10. Beneficii collatio facta Presbytero prorsus indocto an sit ipso iure invalida. *ib.* n. 11. Quamnam esse debeat mens & intentio acceptantis beneficium. *ib.* p. 92. n. 12. Qui animo accipit circa susceptionem sacerdotii, beneficium acceptat, an peccet mortaliter. *ib.* n. 13. Num si quis beneficium acceptet animo suscipiendi Presbyteratum intra annum, & postea mutet voluntatem, faciat fructus suos. *ib.* n. 14. Peccant levaliter acceptantes beneficia simplicia sine animo ascendendi ad Ordines. *ib.* n. 15. Num qui beneficia recipiunt, esse debeant illius loci in quo beneficia instituta sunt. *ib.* n. 16. An beneficia sint conferenda propinquiori quando fundatores determinarunt beneficia conferenda esse consanguineis. *ib.* n. 17. Quomodo filii illegitimi fieri possint habiles ad beneficia ecclesiastica. *ib.* p. 93. n. 18. Infantes expositi habendi sunt ut legitimi. *ib.* n. 19. Obstricti aliqua censura inabiles sunt ad beneficia. *ib.* n. 20. Similiter & Neophyti. *ib.* n. 21. Qui tamen post biennium ex dispensatione promovendi possunt ad beneficia. *ib.* Beneficiorum incapaces sunt Clerici coniugati. *ib.* Sicut & filii Presbyterorum in illa Ecclesia in qua pater beneficium habuit. *ib.* Quot modis beneficia obtineri possint, & solcant. *ib.* n. 1. V. *Jusparronatus*. Electio ad beneficia quid sit. *ib.* p. 94. n. 6. Quibus competat ius eligendi ad beneficia. *ib.*

Beneficia solis dignioribus omisso digno conferenda sunt. X. p. 94. n. 1. & seq. Opposita opinio damnata ab Innoc. XI. *ib.* p. 95. n. 9. Beneficia etiam simplicia solis dignioribus concedenda. *ib.* p. 96. n. 12. Si excessus dignioris supra dignum sit levis, num elector peccet mortaliter, si digno conferat beneficium. *ib.* n. 13. & seq. Quid si excessus dignioris supra dignum sit notabilis, sed excessus in beneficio exiguus? *ib.* Num elector teneatur dare suffragium digniori, etiam quando cognoscit se nihil profuturum. *ib.* n. 15. An resignans beneficium in favorem alterius teneatur digniorem querere. *ib.* n. 16. Examinatores teneatur proponere Episcopo digniorem ex Candidatis examinatis. *ib.* p. 97. n. 17. Utrum, & cui restituere debeant iniusti elec-

tores. *ib.* n. 18. Num liceat ad beneficium eligere consanguineum. *ib.* p. 98. n. 23. Quam difficile sit animum electoris non obnubilari affectu carnis & sanguinis. *ib.* n. 24.

Beneficia omnia conferri possunt a summo Pontifice. X. p. 99. n. 1. Valer eius collatio, si Ordinarium in collatione praveniat. *ib.* Concilium oecumenicum valet beneficia conferre. *ib.* n. 2. Iure communi dispensant beneficia in suis diocesis Archiepiscopi, & Episcopi. *ib.* Cardinales quoque, licet non Episcopi, beneficia dispensant Episcopis quorum habent titulos. *ib.* Num possint Legati a latere. *ib.* Quando & quomodo Episcopus potestatem habeat dispensandi Canonici, & prebendas. *ib.* n. 3. Capitulum an possit beneficium conferre. *ib.* An Sede vacante valeat conferre beneficia que solent ab Episcopo concedi. *ib.* n. 5. Si quis ex electoribus sit impeditus, an possit vices suas alteri committere. *ib.* n. 4. In collatione beneficiorum simplicium non requiritur neque editum, neque vocatio ad concursum. *ib.* p. 100. n. 3. Resignatio beneficiorum quid sit. *ib.* n. 4. V. *Resignatio*.

Beneficiorum permutatio num aliquando licita. X. p. 101. n. 10. Beneficium num amittatur per matrimonium nullum. *ib.* n. 11. Beneficiorum pluralitas illicita. *ib.* p. 102. n. 1. Quo iure verita sit. *ib.* n. 4. & seq. Quibus in circumstantiis possit esse licita. *ib.* p. 103. n. 7. An qui pontificia dispensatione plura possidet beneficia, iisdem frui possit tuta conscientia. *ib.* n. 10. An queat Clericus duo beneficia compatibilia obtinere, quorum quodlibet eius sufficit sustentationi. *ib.* p. 104. n. 12. Quodnam dici valeat beneficium congrue sustentationi sufficiens. *ib.* n. 13. & seq. Variæ Casuistarum opiniones. *ib.* Beneficia parochialia pensionibus gravari vetuit Innoc. XII. *ib.* p. 105. n. 15. & seq.

Beneficiati. Horum bona quatuor generis distincta. II. p. 40. n. 2. Arctius quam laici gravissime tenentur bona ecclesiastica congrue sustentationi superflua in pauperes pioque usus distribuere. *ib.* p. 42. n. 6. Secus facientes, sive ad illud teneantur ex caritate, sive ex iustitia, in statu damnationis æternæ versantur. *ib.* n. 7. Ex iustitia ad id teneri probatur auctoritatibus Conciliorum. *ib.* p. 43. & seq. n. 9. & seq. Item SS. Patrum. *ib.* p. 45. & seq. n. 14. & seq. Item D. Thomæ doctrina, quæ exponitur, & a vanis commentis P. Caroli Renati Billuati vindicatur. *ib.* p. 46. & seq. n. 20. & seq. Item ex eo quod portio pauperum permixta fuit redditibus Beneficiorum. *ib.* p. 52. & seq. n. 31. & seq. Item ex pluribus rationibus probantibus Beneficiarios non esse absolutos, & omnino dominos ecclesiasticorum reddituum. *ib.* p. 56. & seq. n. 39. & seq. Indicanur Theologi, & Canonistæ pro hac doctrina. *ib.* p. 59. & seq. n. 52. & seq. Contrariæ sententiæ argumenta diluuntur. *ib.* p. 60. & seq. n. 55. & seq. Beneficiati de expensis ad congruam sustentationem requisitis detrahere quidquam licite possunt, & consanguineis, amicisve donare. *ib.* p. 61. n. 73. Licite ea donare nequeunt quæ ex Missarum,

farum, exequalium precum, concionumque elemosynis colligunt. *ib.* p. 64. n. 74. Nec compensatione utri ex redditibus Ecclesiæ, si ex bonis patrimonialibus elemosynas fecerint, quas ex beneficio debebant. *ib.* n. 75. Neque filias spurias dotare congrua dote, nisi omnibus bonis propriis sint destituti. *ib.* n. 76. Neque ex redditibus beneficii nepotes in studio alere, & laurea doctoratus ornare, nisi alia concurrant, quæ recententur. *ib.* n. 77. Neque ex illis nepotes, aut fratres alere, si divites parentes habeant. *ib.* p. 65. n. 78. Neque ad altiorum statum parentesevehere. *ib.* n. 79. Non satisfaciunt elemosynæ præcepto partem, aut dimidiam partem, sed solum omne superfluum congrue sustentationi pauperibus erogando. *ib.* n. 80. Nec obtinet, nec obtinere potest consuetudo, vi cuius Beneficiarii ex redditibus sacris ad causas profanas testari possint. *ib.* p. 66. n. 82. & seq. Opposita P. Zech laxa sententia rejicitur. *ib.* Consecrarium animadversione dignum. *ib.* n. 83.

Benignitas nimia Confessoriorum in causa est cur plurimi damnentur. IX. p. 1. Benignitatem in sacramento penitentiae omnes desiderant. *ib.* p. 2. Quamnam sit benignitas adhibenda erga peccatores frequenter relabentes in peccata mollioribus & pollutionis. *ib.* p. 420. n. 20. V. *Confessarius*.

Berti (P. Laurentius) optime Augustini testimonium dilucidat. VIII. p. 16. n. 23. & p. 44. n. 4.

Bibliotheca Jansenistica iure merito proscripta. IX. p. 356. n. 2. Male defensa a Sorbonico. *ib.* p. 357. n. 5.

Bigamia quid sit, & quotuplex. X. p. 298. n. 10. Quamnam sit bigamia vera. *ib.* Inducit irregularitatem. *ib.* Non eam incurrit uxoratus, si fornicationem committat. *ib.* Nec qui uxore ante matrimonii consummationem Religionem professus, novum contrahit matrimonium. *ib.* Nec qui plures duxit uxores, & cum nulla matrimonium consummavit. *ib.* Quamnam sit bigamia interpretativa. *ib.* n. 11. Quot modis contrahatur. *ib.* Qui corruptam duxit existimans bona fide esse virginem, sit irregularis. *ib.* Bigamia similitudinaria quamnam. *ib.* n. 12. Contrahitur etiam a Clericis matrimonium celebrantibus post susceptos sacros Ordines. *ib.* Quare bigamia dicatur defectus sacramenti. *ib.* p. 299. n. 13. Quisnam possit a bigamia dispensare. *ib.* n. 14.

Billuati (P. Carolus Renatus) vanis commentis perturbat, explicatque D. Thomæ doctrinam de superfluis ex iustitia a Beneficiato in pauperes distribuendis. II. p. 46. & seq. n. 20. & seq. Animadversiones in arbitraria eiusdem commenta. *ib.* p. 52. n. 30.

Falso docet, simoniam non committi, si temporale detur non tamquam motivum obtinendi immediate rem spirituales, sed tamquam medium honestum ex quo expectatur spirituale. X. p. 55. n. 14. Refellitur hæc opinio. *ib.* n. 15. A simonia etiam excusat, si detur temporale sub spe obtinendi spirituale titulo amicitiae, & gratitudinis. *ib.* p. 57. n. 21. Refellitur. *ib.* Non bene mentem S. Thomæ interpretatur. *ib.* p. 63. n. 6. Laudatur. VI. p. 107. n. 1.

Blasphemia est derogatio divinæ bonitatis vel aspingendo Deo quod non habet, nec habere potest, vel ab eo id removendo quo carere nequit. III. p. 59. n. 1. Ea tripliciter divinæ bonitati derogari potest. *ib.* n. 2. Alia est hæreticalis, alia simplex. *ib.* n. 3. Alia est in Deum, alia in Sanctos. *ib.* n. 4. Quæ est in Deum, probabilibus specie differt ab ea quæ est in Sanctos. *ib.* n. 5. & seq. In Confessione explicandum est, fuerint ea in Deum, in Virginem, vel in Sanctos. *ib.* p. 60. n. 7. Ea ex genere suo est peccatum mortale. *ib.* n. 1. & seq.

Blasphemia perfecta scelus est omnium maximum. *ib.* n. 3. & seq. Peccant qui ex inveterata consuetudine, & pravo habitu blasphemant. *ib.* n. 4. & seq. Tamburini laxissima opinio improbat. *ib.* Reus est blasphemus qui ex habitu per penitentiam non retractato verba blasphemia profert etiam inconfederate. *ib.* p. 61. n. 7. & seq. Blasphemia ex ioco prolata est peccatum mortale. *ib.* p. 62. n. 10. & seq. Leandri laxitas imponentis D. Thomæ, & Navarro improbat. *ib.* n. 12. Refertur variæ blasphemandi formulæ in Deum, & Sanctos. *ib.* n. 1. & seq. Blasphemias sunt hæc locutiones: *Non credo Deum, nego Deum, Crucem, Evangelia, sacramenta, si ita non est.* *ib.* n. 3. Dicere, *Periat Deus, si ita non est,* blasphemias est. *ib.* Non tamen dicere: *Per vitam Dei sic est: Vivit Deus.* *ib.* Probabilis blasphemias est dicere: *Hoc est ita verum sicut Evangelium, sicut Christus natus est ex Virgine.* *ib.* p. 63. n. 3. Blasphemias hæreticales sunt istæ: *Per corpus Dei Patris: Per eius barbam: Per alas Spiritus Sancti.* *ib.* Qui falsum iurat, non est blasphemus. *ib.* n. 4. Qui eodem impetu iracundiæ identidem advertens plures profert blasphemias, multiplex peccatum committit. *ib.* n. 5. Lex vetus, ius civile, & canonicum plures in blasphemos poenas constituerunt. *ib.* p. 64. n. 1. Qui blasphemantes audie, an ad iudicem deferre debeat. *ib.* n. 2. Blasphemias simplices, nisi ab aliquo Episcopo reservatæ, possunt absolvi a simplici Confessario. *ib.* n. 3. Sicut etiam blasphemias solum exterius hæreticalis, a Confessario Regulari. *ib.* n. 4. Blasphemias gravissimam penitentiam iniungere debet Confessarius ex decreto Concilii Lateranensis. *ib.* n. 5. Laxitas Probabilistarum recentiorum auctorum decrerunt illud obsolevisse, improbat. *ib.* Consuetudinariis blasphemias differenda est absolutio, donec remedia impleverint a Confessario præscripta. *ib.* p. 65. n. 6. Leandri, & recentium Probabilistarum laxitas improbat. *ib.* Penitentia iisdem a P. Comitolo imposita laudatur. *ib.* n. 7.

Bona castrensia. V. *Bona filiorum*.

Bona corporalia quæ sint dominio subiecta.

VII. p. 13. n. 1.

Bona deperdita. V. *Inventio*.

Bona filiorum. V. *Filius*.

Bonorum spiritualium homo verum dominium habet. VII. p. 14. n. 7.

Bona vacantia appellantur bona mortui sine testamento, & heredibus necessariis. Hæc applicantur fisco. Bona peregrini non pertinent.

nent ad hospitem, sed per Episcopum loci vel tradantur heredibus, vel in pias causas erogentur. VII. p. 18. n. 5.

Bona ecclesiastica sunt quatuor generum. II. p. 41. n. 3. Ab his tum Episcopo, tum Clero partitis separata non fuit portio pauperum, sed cum illis permixta mansit. *ib.* n. 4. & p. 52. & *seq.* n. 31. & *seq.* Illorum portio, quæ taxatur pro congrua Beneficiorum sustentatione, horum dominio subest. *ib.* p. 55. & *seq.* n. 36. & *seq.* Prudentia opus est in definienda eiusdem portionis mensura. *ib.*

Bonacina (Martinus) laxæ docet in collatione dici ieiunii sumi posse iusculum ex cibis exuralibus, parvos pisces, aut exiguum partem piscis maioris. V. p. 158. n. 8. Et pisces exficatos, & sale conditos. *ib.* p. 161. n. 13. Laxæ docet comburentem proprias segetes, vineas &c. obnoxias decimæ, vel fructus collectos sua culpa perire finentem, non tenei pro destructis decimis Ecclesiæ satisfacere. *ib.* p. 229. & *seq.* n. 6. Perperam pro se adducit D. Thomam. *ib.* Male ait primitiarum solutionem non præcipi iure ecclesiastico. *ib.* p. 236. n. 6. Laxas docet propositiones de mendacio. III. p. 278. n. 17. Laxæ docet, committentem peccatum Episcopo reservatum in aliquo monasterio ab Ordinarii iurisdictione exempto non subiacere reservationi. IX. p. 333. num. 5.

Bordonus laxam de horis canonicis in choro recitandis sententiam docet. II. p. 229. n. 7. Et aliam. *ib.* p. 232. n. 19. Et aliam. *ib.* p. 301. n. 4.

Bosuetus (Iacobus Benignus Episcopus Meldensis) monet, cavendum a Probabilismo, & ab opinione excludente a sacramento poenitentiae necessitatem amoris initialis. IX. p. 123. n. 5. Rationem reddit cur poenitentes tam facile in peccata relabantur. *ib.* p. 134. n. 2. Instruit oves suas de modo indulgentias acquirendi. *ib.* p. 238. n. 15. & *seq.* & p. 267. n. 7.

Brancacci (Card.) plura pro portione cocolatæ adducit argumenta, quæ refelluntur ceu improbabilia. V. p. 128. & *seq.* n. 1. & *seq.*

Budæus (Franciscus) Patribus & Theologis ignorantiam præcipue iuris naturalis temere exprobat. VI. p. 19. & *seq.* n. 4. & *seq.* Refellitur. *ib.* Eius de Grotio iudicium. *ib.* p. 24. n. 2. Iudicium de eodem Budæo. *ib.* p. 30. n. 17. Male excusat Pusendorfium ius naturale tradentem solum secundum rationem. *ib.* p. 50. n. 7. Modo propugnavit, modo de medio sustulit libertatem. *ib.* p. 89. n. 4.

Bulla Cœnæ Domini. V. Excommunicatio. Censura.

Busembaum (P. Hermannus) laxissime docet veniale tantum esse se usque ad vomitum cibo & potu implere, etiam si quis vomat ut iterato possit bibere, secluso scandalo. X. p. 7. n. 42. Refellitur. *ib.* p. 337. n. 6. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licet non nihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyxari videatur, nondum plene esse ebrium, ideoque solum peccare venialiter, et si delibetate egerit. *ib.* p. 4. n. 44. Refellitur. *ib.* p.

341. n. 23. Ebrietatis definitio ab ipso tradita viam sternit laxitati. *ib.* p. 339. n. 6. Refellitur. *ib.* Laxæ docet non esse peccatum se inebriare ex præscripto medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. *ib.* n. 7. Refellitur. *ib.* Laxæ docet non esse peccatum, si quis se inebriet coactus intento ense. *ibid.* n. 9. Refellitur. *ib.* Quomodo D. Augustini testimonium sibi contrarium explicet. *ib.* n. 10. Alios recenset casus, in quibus laxæ docet licitam esse ebrietatem. *ib.* p. 340. n. 11. Refellitur. *ib.* Laxam, & falsam de alium infamante ad suam famam tuendam, sententiam docet. IV. p. 374. n. 26. Refellitur hæc sententia ceu contraria Evangelio. *ib.* n. 27. & *seq.* Laxam de hæreticis materialibus in Germania opinationem docet. I. p. 112. n. 28. Laxas tradit regulas proscriptulosis. IX. p. 198. n. 10. Refellitur. *ib.*

C

Abala. V. Divinatio.

Cæremonia unde dicta. VIII. p. 63. n. 10. Quid, & quotuplicis generis sint. *ib.* n. 2. Cæremoniarum utilitas in Ecclesia. *ib.* n. 5. & *seq.* Immoderatus usus a SS. Patribus improbat. *ib.* p. 64. n. 9. Cæremonias instituendi potestate gaudet Ecclesia. *ib.* p. 65. n. 10. Eas instituit ob spirituales, & mysticam significationem. *ib.* n. 12. Nonnullarum significatio exponitur. *ib.* p. 67. n. 14. Observandæ sunt cæremonia ab Ecclesia constituta. *ib.* n. 15. & *seq.* Earum omissio, vel violatio non semper est peccatum letale. *ib.* p. 87. n. 17. Quænam cæremonia olim fuerint in usu in baptisate. *ib.* p. 110. n. 2. Quænam modo sint in usu, & baptismum præcedunt. *ib.* p. 111. n. 6. Quænam comitantur. *ib.* n. 7. Quænam consequuntur. *ib.* n. 8. Cæremonia in Missa quotuplicis generis. *ib.* p. 295. n. 3. Quæ Missam comitantur, exponuntur. *ib.* p. 300. n. 31. & *seq.* Quænam earum omissio in Missa sit peccatum letale. *ib.* n. 2.

Caictanus (Thomas de Vio) laxæ docet, sufficere quod adulti suscipientes sacramenta mere passive se habeant. VIII. p. 61. n. 3. Sacerdotem qui raro aut nunquam celebrat, solum venialiter peccare. *ib.* p. 194. n. 3. Expuncta hæc opinio iuxta S. Pii V. mandatum ex eius Commentariis. *ib.*

Calicis usus in Eucharistia an sit de præcepto. VIII. p. 190. n. 19. & *seq.* Prudenter ab Ecclesia laicis substractus. *ib.* p. 191. n. 25. Num illum permittere expediat. *ib.* n. 26.

Calinus (P. Cæsar) festivam rationem affert pro licito usu cocolatæ in die ieiunii. V. p. 142. n. 32. & *seq.* Refellitur. *ib.* Eiusdem opinionis circa ludos lucratorios refelluntur. VII. p. 358. ad 362.

Calmer (P. Augustinus) bene explicat legem permittentem furem nocturnum occidi. IV. p. 195. & *seq.* n. 9.

Calvinus imprudenter post Lutherum negat Christum esse legislatorem. VI. p. 184. n. 1. Refellitur. *ib.* p. 185. & *seq.* n. 2. & *seq.* V. Libertas indifferentia. Præsentiam realem Christi

si Domini in Eucharistia coniteri videtur. VIII. p. 156. n. 3. Doctrinam catholicam de transubstantiatione errori Lutheranorum præfert. *ib.* p. 170. n. 7. Eiusdem errores, dictoria, mendacia refelluntur. *ib.* p. 8. n. 11. p. 15. n. 17. & n. 19. p. 21. n. 3. p. 26. n. 2. & *seq.* p. 33. n. 9. p. 37. n. 4. p. 63. n. 4. p. 66. n. 15. p. 70. n. 3. p. 96. n. 5. p. 116. n. 2. p. 125. n. 8. p. 156. n. 3. p. 196. n. 2. p. 249. n. 9. & n. 11. p. 295. n. 1. Calvini impudentia in sacramento extremæ unctionis de bacchantis retunditur. X. p. 11. n. 4. & in sacramento matrimonii. *ib.* p. 111. n. 4. Imprudenter veteris testamenti Patriarchas ob polygamiam reos adulterii pronuntiat. *ib.* p. 129. n. 2. De eodem Calvino V. Idololatria.

Camargo (Ignatius) S. I. Theologus præstantissimus Confessariorum laxitatem deplorat. IX. p. 296. n. 8. docet Christianos suorum Confessariorum directione, & Confessariorum Casuistarum placita sequentes posse in æternum perire. *ib.* p. 300. n. 1.

Cambium est licitum, ut definierunt Pius IV. & V. VII. p. 320. in fine præloquii. Est contractus commutationis pecuniarum pro pecuniis cum lucro Campforis: differt a reliquis contractibus. *ib.* n. 1. Dividitur in reale, & fictum seu ficum: primum licitum, secundum illicitum. *ib.* n. 2. Reale est in quo vere pecunia pro pecunia commutatur, sive præsens pro præsentis qualitatis diversæ, sive præsens pro distante, aut distans pro præsentis. Dividitur in minutum vel manuale, & locale seu per litteras. *ib.* n. 3. Titulus, ob quem manuale fit licitum: primum est utilitas Reipublicæ ex officio campforis. *ib.* p. 321. n. 4. Secundus, labor, & incommodum eiusdem. *ib.* n. 5. Non licet famulo campforis pecuniam solvendam creditori in aliam ad lucrum proprium commutare. *ib.* n. 6. Licitum est cuiuslibet privato cambium minutum cum lucro exercere in magna, & congrua, non vero minima quantitate. *ib.* n. 7. Titulus iustus cambii localis est pecuniæ asportatio, & assecuratio. *ib.* n. 8. Quomodo quantitas pretii taxanda. *ib.* n. 9. Campfor exigere potest pinguis a campforio pecuniæ alibi restituentæ. *ib.* n. 10. Tituli octo pro cambiorum iustitia. *ib.* n. 11. Campfores valent monetarum pretium Principis auctoritate definitum variare. *ib.* n. 12. Cambium cum recambio est illicitum. *ib.* p. 323. n. 1. Constitutio Pii V. circa cambia. *ib.* p. 325. n. 1. Est ubique recipienda. *ib.* p. 326. n. 3. Damnat cambium ficum. *ib.* n. 2. Prohibet ne initio contractus determinatum interesse deducatur in pactum. *ib.* n. 5. Prohibet item ne cambia realia aliter fiant, nisi ad primas nundinas, ubi nundinae sunt. *ib.* n. 7. In præfigendis terminis solutionis præstandæ, ratio habeatur distantiae aut propinquitatis locorum. *ib.* p. 327. n. 8. In cambiis monopolia prohibet. *ib.* n. 9. Non semper maior distantia est ratio pretii augendi, sed circumstantia attendenda sunt. *ib.* n. 10. Cambium civicum est usurarium. *ib.* p. 328. n. 5. Alia cambii iniqui species. *ib.* n. 6. Cambium ad nundinas est fere semper usurarium. *ib.* p. 327. n. 2. Cambium obliquum

reicitur. *ib.* p. 330. n. 1. Cambiis pacta diversa adici solent. Iniquum est initio cambii de lucro cessante & damno emergente a campforio solvendo pacisci. *ib.* p. 329. n. 4. Item pactum, quo campforius, si loco & tempore constitutus non solverit cambium, teneatur eadem summam accipere ad recambium ab eodem campfore. *ib.* n. 5. Esi ponatur hoc recambium licitum, non licet lucrum convertere in sortem, & de lucro lucrum querere. *ib.* n. 6. Consilia pro cambiis, & proxenetis. *ib.* p. 331. n. 1. & *seq.*

Campanarum antiquitas. VIII. p. 107. n. 9. Usus in Ecclesia occidentali. *ib.* n. 10. Ritus eas benedicendi immunis ab omni superstitione. *ib.* n. 8. & n. 11. Campanula quæ pulsatur in Missa, non benedicatur. *ib.* p. 298. n. 25.

Candidus (P. Vincentius) laxam de turpibus comœdiis sententiam docet. IV. p. 212. n. 29. Et alias laxas de iuramento, & mendacio. *ib.* p. 347. n. 10. & *seq.*

Canonici acquirentes, vel non, chori distributiones. V. Hora canonica.

Canones collecti a S. Carolo Borromæo, qui Poenitentiales dicuntur. IX. p. 205. Quid statuunt contra violatores primi præcepti Decalogi. *ib.* p. 216. contra violatores secundi præcepti. *ib.* contra tertii. *ib.* pag. 217. contra quarti. *ib.* p. 218. contra quinti. *ib.* Canones contra homicidas. *ib.* p. 220. contra violatores sexti præcepti. *ib.* p. 221. contra septimi. *ib.* p. 222. contra octavi. *ib.* 224. contra noni. *ib.* contra decimi. *ib.* Canones poenitentiales de septem peccatis capitalibus. *ib.* Alii de gula, & ebrietate. *ib.* Idem de aliis peccatis. pag. 225. *ib.* Declarationes circa præfatos canones. *ib.* Canonum poenitentiarum scientia perutilis. *ib.* p. 215. n. 1. & *seq.*

Capellania laicali auctoritate instituta beneficium non est, secus erecta auctoritate Episcopi. X. p. 82. n. 8. Eligendus in Capellanum debet esse Sacerdos, vel promovendus intra annum ad Sacerdotium. *ib.* Laxæ aliquorum Casuistarum hac de re opiniones refutantur. *ib.* & p. 83. n. 9. Capellanus tenetur horas canonicas recitare, & in Ecclesia in qua erecta est Capellania, & non alibi Missas celebrare. *ib.* n. 9.

Capillitium fictum deferre in celebratione Missæ vetitum est Sacerdotibus. VIII. p. 298. n. 27. Illud deferendi facultatem concedere nequeunt Episcopi, sed S. Sedi reservatur. *ib.* p. 299. n. 28.

Caracter imprimitur in nonnullis sacramentis. VIII. p. 31. n. 1. & *seq.* Quid sit caracter. *ib.* p. 32. n. 6. Imprimitur in baptisate. *ib.* p. 108. n. 7. & in confirmatione. *ib.* p. 131. n. 12.

Caramuel (Ioannes) laxas de luxuria sententias docet. IV. p. 210. num. 2. & *seq.* Nullam fornicationem, sive vagam, sive certam contendit esse peccatum solo naturæ iure spectato. *ib.* p. 223. n. 4. Oppositum probatur rationibus D. Pauli. *ib.* n. 1. & *seq.* Evidenterque demonstratur ex ratione a priori, allata a D. Thoma. *ib.* p. 225. & *seq.* n. 1. & *seq.* Illius, sicut & Martini de Magistris arguenda.

gumenta diluuntur. *ib. p. 226. & seq. n. 1. & seq.* Eius magnæ laudes assentatorie in Di. nam effusa. *ib. num. 1. Speciem bonitatis, aut malitiæ actuum moralium male repetit ex iis quæ per accidens occurrunt. ib. p. 228. & seq. n. 9. Male negat pollutionem prohiberi iure naturæ. ib. p. 229. n. 3. Laxas & erroneas de legibus propositiones docet. VI. p. 147. n. 4. & p. 148. n. 11. Laxe negat Ecclesiam posse præcipere actus externos propter actus mere internos. *ib. p. 235. n. 21. Scite atque optimis de causis restrictiones mentales averfatur. III. p. 112. n. 9. Laxas docet propositiones de ieiunio. V. p. 90. & seq. n. 7. Laxe de scandalo propositiones. II. p. 102. n. 7. Aliæ eiusdem laxæ de cooperatione ad peccatum sententiæ. II. p. 173. & seq. n. 15. Aliæ laxa de horis cenonicis. *ib. p. 295. n. 8. & seq.* Et alia. *ib. p. 295. n. 10. Ignorantiam invincibilem latissime extendit. I. p. 150. n. 25.***

Cardenas (P. Ioannes) laudatur. I. p. 245. n. 6. Item laudatur, quia Probabilissimum recte coeruit, & restrinxit. IX. p. 32. num. 8. Docet, hominem post peccatum statim teneri ad poenitentiam. *ib. Damnatam ab Innoc. XI. propositionem xxxvi. quam primum nonnullis exceptionibus, & conditionibus perperam defendit, damnat deinde, ac reicit. II. p. 27. n. 9. Caute est legendus in iis quæ habet de nonnullis ab Innoc. XI. damnatis propositionibus. III. p. 309. n. 12. Commentitia distinctione contendit Innocentium XI. damnasse furtum sub ratione furti, non vero sub ratione acceptationis, seu sumptionis rei alienæ. IV. p. 321. & seq. n. 20. Refellit. *ib. n. 21.**

Caritas quid sit? I. p. 178. & seq. n. 4. Eius obiectum duplex. *ib. & seq. num. 5. & seq.* Eius prærogativæ recensentur. *ib. p. 179. n. 1. & seq.*

Caritas alia perfecta, alia imperfecta. IX. p. 83. n. 1. Caritatis evangelicæ notio, & prærogativæ. *ib. p. 107. n. 26. V. Amer. Activitio. Canvrisio. Dolor.*

Caritas Dei pluribus titulis nobis præcipitur. I. p. 180. n. 1. Huiusmodi præceptum laxis interpretationibus de medio tollit P. Antonius Sirmondus. *ib. p. 181. & seq. n. 4. & seq.* Impleri illud contendit, patendo dumtaxat aliis Dei mandatis. *ib. Calumniatur D. Thomæ ut hunc pro se stare evincat. ib. Vindictatur D. Thomas. ib. Caritatis actus interior necessarius est necessitate tum mediæ, tum præcepti. *ib. p. 183. & seq. n. 9. & seq.* Ostenditur ex Scripturis, & Patribus. *ib. D. Bernardi rextum in pravum sensum detorquet P. Sirmondus. ib. p. 184. n. 14. Sed in eundem Sirmondum regeritur S. Doctor sui ipsius interpretis. *ib. n. 14. & seq.* Caritatis præceptum obligat ad Deum amandum supernaturaliter. *ib. p. 186. n. 3. Atque super omnia appetitative, Deum præferendo singulis rebus, *ib. n. 4. & seq.* Amoris intensivi & appetitativi notio, & utriusque vera explicatio. *ib. p. 187. & seq. n. 7. & seq.* Amor, quo Deum diligere iubemur, non debet esse super omnia intensivus, quatenus sensibilem aliquem servo-***

rem & tenetudinem importat; bene tamen quatenus intensivum, fervorem, & conatum ad substantiam caritatis, & omnia præcepta observanda requirit. *ib. Sine hoc fervore neque appetitativus super omnia dici potest. *ib. & p. 190. n. 12. Peccat proinde qui intensivo re & ferventio amore patrem, & matrem diligit præ ipso Deo. *ib. p. 188. n. 8. Ostenditur neque id confusionem parere, neque scrupulos. *ib. p. 189. n. 10. Triplex amoris gradus, incipientium, proficientium, & perfectiorum ex S. Augustino affertur, & explicatur. *ib. & p. 190. & seq. n. 11. Errant qui prælationem Dei super omnes creaturas haberi posse putant abique fervore & intentione amoris. *ib. n. 12. In re nobiscum convenientia oportet omnes Theologi. *ib. Peccat contra caritatem, deliberate desiderans vitam in hoc mundo perpetuo degere. *ib. p. 191. & seq. n. 13. & seq. Opposita P. Castropalæ sententia reicitur. *ib. Caritatis præceptum obligat determinato tempore. *ib. p. 192. n. 2. Et plusquam semel in vita. *ib. n. 3. Singulis quinquennis per se obligat. *ib. num. 4. Itemque in primo instanti usus rationis. *ib. p. 193. & seq. num. 6. & seq. Primum hoc instans non physicum, sed morale est, plura instantia comprehendens. *ib. p. 194. & seq. n. 9. Obligat hoc præceptum sub gravi omnes homines, cum rationis usum assecuti sunt, ut se ad Deum convertant, illum diligendo iuxta eorum capacitatem. *ib. n. 10. & seq. Ostenditur. *ib. Perperam P. Sanchez reiectis aliorum sententiis hanc obligationem tempori illigat quo instant tentationes odii Dei. *ib. p. 196. & seq. n. 12. Sicque per ipsum obligaret præceptum tantum per accidens, non per se, quod est damnatum. *ib. Argumenta contra dictam obligationem amandi Deum in primo instanti solvuntur. *ib. p. 196. & seq. n. 15. & seq. Caritatis amore difficilia præcepta evangelicæ suavia fiunt. *ib. p. 202. & seq. n. 4. & seq. Vera explicatio ex Augustino loci evangelici lugum meum suave est &c. *ib. & seq. n. 3. Caritatis præceptum obligat frequenter ad actus amoris Dei. *ib. p. 204. & seq. n. 2. & seq. Et non satisfacit qui semel in anno Deum diligit. *ib. p. 207. n. 9. Bene vero qui singulis diebus dominicis. *ib. n. 10. & seq. Per accidens illud obligat, quando eius impletione vitari potest peccatum. *ib. p. 208. n. 11. Si illud observas tempore quo obligat per accidens, satisfacis illius obligationi per se. *ib. n. 12. Bene morati Catholici illud facillime implent, quotidie etiam non advertentes, caritatis actus edendo. *ib. p. 209. n. 13. Caritatis actus, quo iustus sua omnia in Deum dirigit, durat in impressione relicta in voluntate, si identidem aliorum caritatis actuum repetitione fovetur. *ib. p. 212. & seq. n. 7. Caritatis actum elicere, aut sacramentum poenitentia suscipere statim tenetur qui labitur in peccatum mortale. *ib. p. 209. & seq. n. 1. & seq. Probatur ex Scripturis. *ib. p. 214. & seq. n. 18. & seq. Et ex Patribus. *ib. & p. 217. & seq. n. 28. & seq. Item ex rationibus. *ib. p. 219. & seq. n. 35. & seq. Caritas est forma ceterarum virtutum. *ib. p. 221. n. 1. & seq. Solvi-*********************************

Solvitur obiectio Lutheranorum. *ib. 222. n. 4. A caritate imperentur, & in Deum ultimum finem saltem virtualiter dirigantur oportet actus ceterarum virtutum, ut sint meritorii beatitudinis æternæ. *ib. & seq. n. 8. & seq. Meritum peculiare a caritatis merito distinctum responderi actibus aliarum virtutum imperatis a caritate. *ib. p. 224. n. 13. Caritatis præcepto omnia opera nostra in Deum virtualiter referre adstringimur. *ib. p. 224. & seq. n. 1. & seq. Præceptum hoc affirmans est. *ib. p. 225. n. 8. Explicatur, & nota deceptio nis in D. Thomæ discipulos ab Henrico a S. Ignatio inusta expungitur. *ib. & p. 226. n. 10. Duplex caritas distincta, & descripta, afficiens nempe, & efficiens. *ib. p. 228. n. 2. Caritatis exercitium suadentia cœlestaria, & regulæ pro praxi. *ib. 227. & seq. n. 1. & seq.********

Caritas proximi nobis a Deo præcipitur. I. p. 254. n. 1. & seq. Et ut peculiaribus actibus internos proximum diligamus. *ib. p. 255. n. 4. & seq. Contrarium damnatum est. *ib. Actus quo diligere iubemur proximum, debet esse distinctus ab actu amoris Dei. *ib. p. 256. & seq. n. 9. Oppositum videtur damnatum. *ib. Hoc præceptum per se obligat, si sermo sit de proximo in communi, si de proximo in particulari, per accidens. *ib. p. 256. & seq. n. 10. & seq. Per se frequenter obligat. *ib. p. 257. n. 12. Per accidens ex circumstantiis. *ib. n. 13. Qui semper naturali misericordia motus indigent proximo suppetias ferret, illud non impleret. *ib. Obligat ad promptitudinem animi ad proximum diligendum in particulari. *ib. 258. n. 14. Explicatur. *ib. Non tamen ad eligendum actum dilectionis erga proximum, quoties ex præcepto adstringimur elemosynam illi impartiri, aut errantem corrigere. *ib. n. 16. Proximum diligamus oportet sicut nos ipsos. *ib. n. 1. Explicatur egregia D. Thomæ doctrina. *ib. n. 2. Eiusmodi amor affectivus esse debet, & effectivus. *p. 259. n. 3. Explicatur. *ib. Fraternalis dilectionis characteres, prærogativæ, & officia ab Apostolo recensita explicantur. *ib. n. 4. & seq. Recte amorem alicuius erga proximum metimur ex amore eiusdem erga Deum. *ib. p. 261. n. 8. In caritate ordo servandus est. *ib. p. 262. & seq. n. 1. & seq. Ostenditur, & explicatur. *ib. & p. 264. n. 6. Alius est ordo amandi proximum, alius illi subvertendi. *ib. n. 7. & seq. Quisquis magis se ipsum quam proximum diligere debet. *ib. p. 265. n. 10. & seq. Itemque magis vitam corporalem propriam quam proximi. *ib. n. 12. Limitatur doctrina ceteris servatis. *ib. Itemque limitatur, nisi vita proximi ex motivo virtutis christianæ præferatur propria. *ib. p. 265. & seq. n. 13. & seq. Afferuntur plura exempla. *ib. Pro amici honore, fama, bonisque vitam mortis periculo exponere non licet. *ib. p. 266. & seq. n. 16. Licet tamen pro Republicæ, Communitatis, aut Principis conservatione. *ib. Extremæ proximi spirituali necessitati succurrere tenemur cum vitæ nostræ corporalis periculo. *ib. 265. n. 17. & seq. Nisi Ecclesiæ, vel Republicæ vita nostra sit necessaria. *ib. Aut*****************************

nisi sit æqualis utrinque necessitas. *ib. Defensionem nostram negligere non tenemur, ne invidiosum gravis culpæ reum occidamus. *ib. p. 267. n. 19. Obstetrices, quæ invalide plures pueros baptizarunt, tenentur cum mortis periculo illorum saluti providere. *ib. n. 20. Impugnatur ratiuncula P. Layman. *ib. Mater gravida, partum edere impotens, non tenetur sectionem ventris pati, ut puer baptizetur. *ib. p. 268. & seq. n. 1. & seq. Neque tenemur necessitati tantum gravi proximi succurrere cum vitæ periculo, si agatur de persona privata. *ib. n. 25. Aut nisi Pastoris, & Episcopi officio fungamur. *ib. & p. 269. n. 26. Ut saluti spirituali proximi consulas, nequis te exponere periculo probabili peccandi, si magis lapsum timeas quam victoriam, aut hæreas anceps inter utrumque. *ib. n. 27. & seq. Ob aliorum æternam salutem velle non licet privationem gratiæ, vel caritatis sine in perpetuum, sive ad tempus. *ib. n. 29. Neque ob eam carere velle beatitudine in perpetuum, aut ad tempus. *ib. p. 270. n. 30. Nec ob eam velle licet detrimentum spirituale, quod minuat caritatem, seu impedit meritum augmentum. *ib. num. 31. Licet tamen ob eam opera spiritualia omittere, aut differre. *ib. In dilectione præferendi sunt propinquiores, ceteris paribus. *ib. n. 32. & seq. In negotio religionis, & patriæ utraque patri salutem anteponenda est. *ib. p. 271. n. 34. Afferuntur nonnulla praxim diligendi proximum suadentia, & dirigentia. *ib. p. 285. & seq. V. Inimici. Proximus.***************

Carnes diebus vetitis in regionibus hereticorum manducare possunt Catholici ad grave damnandum vitandum, nisi hoc a videntibus habeatur pro professione sectæ falsæ. I. p. 100. & seq. n. 25. & seq. Eas manducare non licet, si tyrannus in contemptum catholicæ religionis præcipiat. *ib. n. 29.*

S. Carolus Borromeus docet, poenitentes debere conteri propter Deum. IX. p. 98. n. 11. Canones poenitentiales collegit per decem præcepta distributos. *ib. p. 215. n. 4. Eiusdem doctrina practica de modo iniungendi satisfactorias poenitentias. *ib. p. 232. Quam prudentiam in Confessariis requirat. *ib. p. 275. n. 7. Docet quomodo se gerere debeant Confessarii erga peccatores consuetudinarios. *ib. p. 372. n. 4. Laudabilem dicit consuetudinem ducendi pueros quinquennes, vel sexennes ad Confessarium. *ib. p. 413. n. 3.*****

Casnedi (P. Carolus Antonius) etiam post damnatas propositiones docet, virum nobilem non teneri fugere, sed posse occidere aggressorem ob honorem tuendum. IV. p. 186. n. 7. Antievangelicam eius doctrinam falsè doceri ait ab omnibus Theologis. *ib. Propugnat restrictiones pure mentales non esse damnatas. III. p. 309. & seq. n. 10. & seq. Favet Iansenistis. *ib. p. 310. n. 12.**

Cassitas in improprio sensu puritatem animi nullo peccato inquinati significat. IV. p. 218. n. 2. Proprie accepta peculiaris virtus est, quæ concupiscentiam compescit in delectationibus, & actibus veneris. *ib. n. 3. Alia virginialis, alia coniugalis, alia est vidualis. *ib. n. 4. Hæc**

dux postremae sunt tantum modi illius. *ib. m.*
 Castropalaus (P. Ferdinandus) laxissimam de
 mentali restrictione sententiam docet. IV. p.
 17. n. 18. Et laxas docet propositiones circa
 quartum Decalogi præceptum. *ib. p. 120. n.*
 4. & *seq.* Et aliam laxam de luxuria. *ib. p.*
 212. n. 23. Et aliam laxam de furto. *ib. p.*
 327. n. 8. Et alias laxas de iuramento, &
 mendacio. *ib. p. 346. n. 13. & seq.* Male de-
 fendit valere votum in gratiarum actionem e-
 missum ob rem iniustam. III. p. 96. n. 27.
 Impugnatur, simulque ostenditur male ab eo
 pro se allegari Suarez. *ib. p. 97. n. 28. &*
seq. Laxe excusat a mortali eum qui post vo-
 tum abstinendi a vino tantum vini non bibit,
 quantum homo temperatus bibere solet in uno
 prandio. III. p. 135. n. 4. Laxas docet pro-
 positiones de iuramento. *ib. p. 226. n. 17. &*
p. 244. n. 5. Docet propositionem ab Innoc.
 XI. damnatam de cooperatione ad peccatum.
 II. p. 168. n. 1. Eum male excusari a P. Vi-
 va evidentur ostenditur. *ib. Alia eiusdem Ca-*
stropalai laxæ de ea cooperatione doctrinæ.
ib. p. 172. & seq. n. 11. & seq. n. 175. n.
 20. Laxe docet comburentem fegetes, & fru-
 ctus obnoxios decimæ, non teneri aliquid Ec-
 clesiæ restituere. V. p. 228. n. 5. Laxas de ca-
 ritate Dei propositiones docet. I. p. 176. &
seq. n. 11. & seq. Alia eiusdem de caritate
proximi laxa doctrina. ib. p. 252. n. 3. Immo
damnata dicenda est. ibid. pag. 281. & seq.
num. 2.
 Casuista recentiores plurimi adversantur Scriptu-
 ræ, & Patribus, plura laxæ docentes de iu-
 randi, & blasphemandi consuetudine. IV. p.
 88. & *seq. n. 1. & seq.* Eorum propositiones
 nonnullæ damnatæ. V. Propositiones damnatæ.
 Alia eorum laxæ. V. Propositiones laxæ. Non
 sunt audiendi, dum reponunt \$S. Patres lo-
 cutos fuisse ut Oratores, & nimis remote a
 praxi. *ib. p. 246. n. 17.* Eos agentes de cho-
 reis male excusat P. Segneri. *ib. p. 249. n.*
 12. Eorum Patroni celeberrimi Francolinus,
 & Segneri mutuis antilogiis se se conficiunt
 ut eisdem defendant. *ib. p. 251. n. 6.* Casui-
 stæ in sui patrocinium pro licito chorearum
 usu falso allegant S. Franciscum Salesium. *ib.*
p. 253. n. 1. & seq. Summa & periculosa fa-
 cilitate decernunt hoc veniale, illud esse mor-
 tale crimen. *ib. p. 318. n. 2.* In eorum ope-
 ribus ante propositiones damnatas conscriptis
 adijciuntur suis locis propositiones damnatæ,
 absque ulla correctione doctrinæ, cuius theses
 ipsæ sunt principium, aut contestarium. *ib.*
p. 338. & seq. n. 16. A quorundam Casui-
 starum laxitatibus cavendum suadet. *ib. p.*
 419. & *seq. n. 1. & seq.* Eorum probabilistica
 benignitas ex S. Augustino serpentis Evam
 seducentis blanditiis comparatur. *ib. p. 420.*
n. 2.
 Casuista laxæ nimis extendunt quantitatem
 collationis serotinae in die ieiunii. V. p. 155.
 & *seq. n. 3.* Ex plurimum Casuistarum doctrina
 confurgit plane deformata ieiunii imago, quæ
 exhibetur. *ib. p. 164. n. 1.* Laxe docent ex-
 cusari a ieiunio Christianos ut possint redde-
 re debitum coniugale. *ib. p. 189. & seq.*
n. 8. & seq. Hæc eorum doctrina summe di-

stat a doctrina Patrum, & Ecclesiæ. *ib. Ca-*
 suistarum plurimum recentium volumina legen-
 tes perdiscunt laxitates, quas antea ignota
 bant. *ib. p. 191. n. 16.* Eorum opiniones de
 ieiunio si veræ essent, lex ecclesiastica de eo-
 dem penitus iam obsolevisset. *ib. p. 202. n. 1.*
 & *seq.* Ostenditur ipsium auctoritate Cardina-
 lis Pallavicini. *ib. p. 203. n. 4.*

Casuista. Horum propositiones damnatæ cir-
 ca fidei præceptum. I. p. 39. & *seq. n. 1. &*
seq. Alia damnatæ circa caritatis Dei præce-
 ptum. *ib. p. 172. & seq. n. 3. & seq.* Alia
 pariter damnatæ circa caritatem proximi. *ib.*
p. 252. n. 1. Alia laxæ adversus præceptum
fidei. ib. p. 142. & seq. n. 1. & seq. Alia la-
 xæ adversus caritatem Dei. *ib. p. 172. & seq.*
n. 1. & seq. Alia itidem laxæ adversus cari-
 tatem proximi. *ib. p. 252. & seq. n. 1. &*
seq.

Casuista. Horum clamor quo buccinant mi-
 nus sincere suorum fociorum verba proferri
 quæ horrorem ingerunt laxitatis, in eisdem
 regeritur. III. p. 294. n. 14. V. Propositiones
 damnatæ. Propositiones laxæ. Casuista caute lo-
 gendi. VIII. p. 219. n. 22. Casuista in causâ
 sunt cur sacri canones non serventur. X. p.
 46. n. 17.

Catharini (P. Ambrosii) opinio de intentione
 ministri. VIII. p. 38. n. 6. Bellarminus eam
 putat non discrepare ab errore hæreticorum.
ib. n. 7. A Salmerone defenditur. *ib. a Sery,*
 & Le Duin propugnatur. *ib. p. 39. n. 9.* Re-
 fellitur. *ib. n. 1. & seq.* Evincitur damnata
 ab Alexandro VIII. proposit. 30. *ib. p. 41.*
n. 6.

Cattaneus (P. Ambrosius) doctrinam amplecti-
 tur de locutionibus materialibus. III. p. 281.
 n. 9. & *seq.* Hanc sufficere ait ad omnes diffi-
 cultates convellendas. *ib. sed improbabilem &*
falsam esse ostenditur. ib. p. 286. & seq. n. 1.
 & *seq.* Eius opinio comparans mendacium
 furto in extrema necessitate commissio adver-
 satur doctrinæ Ecclesiæ. *ib. p. 290. & seq. n. 1.*
 & *seq.* Male defenditur a socio Anonymo, textu
 D. Thomæ obruncato. *ib. p. 293. & seq. n.*
 13. & *seq.* Sicut & falsis interpretationibus da-
 mnatarum propositionum. *ib. p. 306. n. 8.*
 & *seq.*

Catechumenus proprie & formaliter hæreticus
 non est, aliquos fidei articulos negando. I. p.
 119. n. 19. & *seq.* Catechumenorum classes.
 VIII. p. 98. n. 14. & *seq.* Quo tempore ba-
 ptizandi. *ib. n. 17.*

Catechismus Concilii Tridentini doctrinam tra-
 dit de caritate non semper iustificante. IX. p.
 69. n. 3. & *seq.* Docet circumstantias notabili-
 ter aggravantes esse in confessione aperiendas.
ib. p. 180. num. 1.

Causæ excusantes a restitutione. V. Restitu-
 tio.

Celladei. V. Elizalde.

Cellier Theologiam Moralem SS. Patrum Apo-
 logia adversus Barbeyracum defendit. VI. p.
 7. n. 3.

Census est ius exigendi pensionem ex re alterius
 frugifera. VII. p. 332. n. 1. Dividitur in re-
 servativum, & consignativum. Primus est ille
 quem sibi reservat quis, dum rem suam alte-

xi

xi tradit hoc onere adiecto, ut quotannis, qui-
 rem scriptis solvat pensionem præscriptam.
 Consignativus est quando, retento dominio
 rei suæ, alteri vendis ius percipiendæ pen-
 sionis in annos singulos. *ib. n. 2.* Census configura-
 tivus dividitur variè. *ibid. num. 3.* Realis est
 qui constituitur super fundo fructifero. *ib. n.*
 4. Personalis constituitur immediate in per-
 sona. *ib. n. 5.* Mixtus constituitur super re
 & persona. *ib. p. 333. n. 6.* Pecuniarius pecu-
 nia, fructuarius fructibus solvitur. *ibid. n. 7.*
 Temporalis vel ad certum tempus vel ad in-
 certum vitæ (& tum dicitur vitalitius) con-
 stituitur. *ibid. n. 8.* Perpetuus nullo præfinitur
 tempore. *ib. n. 9.* Redimibilis, qui redimi
 potest arbitrio censuistæ aut censuarii, aut
 utriusque. Irredimibilis numquam redimi pot-
 est. *ibid. n. 10.* Cui solvenda pensio est, dicitur
 censuista, & emere censum: qui solvere
 pensionem debet, dicitur vendere censum,
 & censuarius. *ib. n. 11.* Census a goderie usu-
 rarius. *ib. p. 350. n. 8.* Census distinguitur a
 livello. *ib. p. 351. n. 9.* Census personalis licitus
 est, si sumatur pro tributo. Vetus est se tra-
 dere in servitutem, pensione non soluta. *ib. p.*
 336. n. 1. Census personalis licitus est, quando
 pensiones reddendæ æquant pretium pro eis-
 dem traditum. *ib. n. 2.* Item census qui re-
 ipsa est contractus alex. *ib. Item stante iusto*
titulo licita est emptio census minori pretio
quam valeat totus cumulus. ib. n. 3. Census
 personalis, præsertim utrimque redimibilis,
 quando pretium non æquat cumulum pensio-
 num solvendarum, sublato quocumque alio
 iusto titulo lucris cessantis, damni emergentis,
 periculo, aliæ ratione, damnatur a Theolo-
 gis, qui scripserunt ante constitutionem Pii V.
 uno vel altero excepto. *ib. n. 1. & seq. A*
Pio V. cuius constitutio describitur. ib. p. 331.
n. 3. Quid de eo Doctores sentiant post Pium
 V. *ib. p. 337. n. 1.* Rationes quibus probatur
 census personalis licitus solvitur. *ib.*
p. 339. n. 1. & seq. Reicitur multis argu-
 mentis talis census. *ib. p. 340. n. 1.* Constitutio
 Pii V. censum personale damnans debet
 ab omnibus recipi. *ib. p. 343. a n. 1.* Ea de-
 scribitur. *ib. p. 333. n. 3.*

Census realis est licitus certis conditionibus
 a S. Pio V. præscriptis. *ib. p. 333. a n. 3.*
 Hæ conditiones recensentur. *ib. p. 345. a n. 1.*
 Plures animadversiones in harum conditionum
 commendationem. *ib. p. 346. a n. 1.*

Censuum diversa pacta. Illicitum est pactum
 quo obstringitur censuarius ut redimat censum
 ad arbitrium emptoris VII. p. 348. n. 1. Iuste
 venditor obligari potest ut redimat censum
 eadem moneta in specie qua emptus est, si
 æquale sit incrementi, & decrementi peri-
 culum. *ib. p. 349. n. 2.* Licetum est pactum
 quo obligetur venditor ut, si redimere cen-
 sum velit, redimat totum simul, & non
 per partes. *ib. n. 3.* Pereunte fundo supposito
 censui, perit iure naturæ ipse census. *ib. n. 4.*
 Iure naturæ necesse non est, ut tantum pars
 fundi censui subiciatur. *ib. n. 5.* Census vi-
 talitius licitus est, etiamsi fundetur in præ-
 dio. *ib. p. 350. n. 7.*

Censura generatim insecta quid sit. X. p. 248.
 Conc. Theol. Tom. X.

n. 1. Censuræ ecclesiasticæ definitio. *ib. p. 249.*
 n. 2. Quid censuræ ecclesiasticæ nomine intel-
 ligatur. *ib. n. 3.* Variæ censurarum divisiones.
ib. n. 4. & seq. Quam sint laxæ, quam
 ferendæ sententiæ. *ib. n. 6.* Censuras infligere
 quis valeat. *ib. n. 1. & seq.* Quibus delegati
 possit facultas ferendi censuras. *ib. p. 250.*
 n. 6. Quomodo hæc potestas delegata acqui-
 ratur. *ib. n. 7.* In seipsum nemo censuram
 ferre potest. *ib. Soli Clerici delegari possunt*
ad ferendam censuram. ib. p. 251. n. 9. Pueri,
 amentes, Episcopi excommunicati, suspensi,
 eorumque Vicarii ac delegati inepti sunt ad
 censuram ferendam. *ib. Ad ferendam censu-*
ram non requiruntur determinata verba, sed
sufficit quodlibet externum signum. ib. n. 1.
 Valent censuræ sub conditione, ea impleta.
ib. Quinam ritus servandus sit in ferenda
censura. ib. n. 2. Utrum ritus præscriptus ab
 Innoc. IV. sit necessarius ad substantiam
 censuræ valorem. *ib. n. 3.* Censuræ prædicti
 debet monitio. *ib. p. 252. n. 4.* V. *Munitio.*

Censura diebus non feriatis, & cum cogna-
 tione causæ ferenda est. X. p. 252. n. 7. Va-
 let tamen aliquando etiam his diebus, & sine
 causæ cognitione prolata. *ib. Num, & quan-*
do extra proprium territorium superiores, &
leant censuras ferre. ib. p. 253. n. 8. & seq. Ob
 quas causas censura ferri debeat. *ib. n. 9.*
 Culpa; & contumacia propria requiritur ad
 incurrandam censuram. *ib. p. 254. n. 2.* An
 sufficiat venialis culpa, vel requiratur mor-
 talis. *ib. n. 3.* Quomodo Prælati rem ex se le-
 vem præcipere, vel prohibere possint sub cen-
 sura. *ib. n. 4.* Ob actum mere internum cen-
 sura ferri nequit. *ib. n. 5.* Non incurritur in
 foro conscientie censura ob actum externum
 cui non sit annexus etiam interior animi assen-
 sus. *ib. Peccatum exterius propter quod cên-*
sura infligitur, debet esse in suo genere con-
summatum. ib. p. 255. n. 7. Quomodo Ecclesia
 iurisdictionem exercent circa actus qui mere
 interni videntur. *ib. n. 6.* Censura lata con-
 tra executores criminis absolute non compre-
 hendit mandantes, & consulentes. *ib. n. 8.*
 Quomodo intelligendum axioma: *Agentes, &*
consulentes pavi pœna puniuntur. ib. An con-
sulens homicidium alicui iam parato ad il-
lud patrandum subiaceat censuræ lata etiam
in consulentes. ib. n. 9. An consulens, si con-
 siliium revocet, fiat immunis a censura. *ib.*
p. 256. n. 11. An idem sentiendum sit de man-
 dante, mandatum revocante. *ib. n. 12. & seq.*
 An a censuris eximantur mandantes, & con-
 sulentes, etsi revocatio mandati vel consilii
 executori nota non fiat. *ib. p. 257. n. 14. &*
seq. Quinam possint censuris puniri. *ib. p. 258.*
 n. 19. Num Summus Pontifex sit censuris
 obnoxius. *ib. Non baptizati censuris non li-*
gantur. ib. Num, & quando tota communitas
censuris plecti possit. ib. Potest quis ob unum
delictum a pluribus iudicibus censuris puni-
ri. ib. p. 259. n. 20. Immo & pluribus cen-
 suris ligari. *ib. An toties multiplicetur cen-*
sura, quoties multiplicentur delicta contra
præceptum cui censura annexa est. ib. n. 21.
 Qui excusatur a culpa, eximitur etiam a cen-
 sura. *ib. n. 1.* Causæ a censura excusantes
 C c quæ-

quam sint. *ib. n. 2.* Num ignorantia excuset ab incurrenda censura. *ib. n. 3.* V. Ignorantia. Quomodo poena censura differat ab aliis poenis latis a foro civili, & ecclesiastico. *ib. p. 260. n. 4.* Quomodo se gerere debeat qui dubitat num sit censura aliqua irretitus. *ib. p. 261. n. 8.* Quid agere debeat innocens qui secundum allegata & probata in tribunali damnatur, & censura subiicitur ut nocens. *ib. n. 10.* & *seg.* Propositiones Quesnelli hac de re damnatae a Clemente XI. *ib. p. 262. n. 13.*

Censura irretitus tenetur sub mortali quam primum absolutionem petere & sollicitare. X. *p. 262. n. 1.* Absolutio a censuris quotuplex. *ib. p. 263. n. 2.* Quae forma servanda in absolutione a censuris. *ib. n. 3.* Num de iure aliqua solemnitas servanda sit in absolutione a censuris. *ib. n. 4.* An valeat absolutio data, non satisfacta parte. *ib. n. 5.* Quomodo in vitis possit a censuris absolvi. *ib. p. 264. n. 6.* An quis possit absolvi ab una censura, secus ab aliis eiusdem, vel diversae rationis. *ib. n. 8.* A censuris potest absolvi qui eas inlaxit. *ib. n. 1.* Qui habet potestatem absolvendi a casibus reservatis, potest etiam absolvi a censuris eidem annexis. *ib. p. 265. n. 2.* Qui per facultatem concessam in tabulario, vel alio privilegio absolvit a censuris reservatis Summo Pontifici, potest absolvi etiam excommunicatum denuntiatum nominatim sive a iure, sive ab homine; si tamen parti satisfecerit. *ib. n. 3.* Quam possit absolvi a censuris a iure latis, & non reservatis. *ib. n. 4.* In articulo mortis quilibet Sacerdos absolvi potest a censuris. *ib. n. 5.* Similiter si accessus ad Superiorem sit valde difficilis. *ib. n. 6.* Quid tamen in hoc casu absolutus praestare debeat. *ib. n. 7.* V. Episcopus. Quid reddat accessum ad Pontificem valde difficilem. *ib. p. 267. n. 13.* A quibus censuris absolvi valeant Praelati Regulares. *ib. n. 14.* V. Regulares. Inter censuras primum locum tenet excommunicatio. V. Excommunicatio. Suspendio. Irregularitas. Interdictum &c.

Cerei Agni. V. Adoratio.

Certitudo moralis omnem prudentem dubitationem excludere debet. III. *p. 243. n. 7.* Male ea certitudo a Casuistis Probabilistis explicatur. *ib. p. 242. n. 5.* & *p. 244. n. 8.*

Cervisia inepta materia baptismi. VIII. *p. 72. n. 4.*

Cessatio a divinis non est censura. X. *p. 249. n. 3.* In quos conveniat cum interdicto locali. *ib. V. Interdictum.*

Charta. V. Ludus altae.

Chirographum quo pretio vendi possit. VII. *p. 186. n. 12.* & *seg.*

Choreae prout reipsa hodie aguntur inter mares & feminas, male a Moralibus non paucis innoxia probantur. IV. *p. 243. n. 3.* Male citantur pro licito earum usu antiquiores Summistae. *ib. n. 4.* Laxa de iis Azorii, & Salamancae sententia improbat. *ib. p. 244. n. 5.* Choreae damnantur a Scripturis & Patribus. *ib. n. 1.* & *seg.* Rationes quoque eas ut contra prelas damnandas ostendunt. *ib. p. 247. & seg. n. 1.* & *seg.* Instituta sunt auctore diabolo. *ib. In Deum referri nequeunt. ib. n. 4.* Ex choreis occasiones libidinis accipiuntur, quae ad quinque capita reducuntur. *ib. p. 248. n. 5.* Referuntur. *ib. n. 6.* & *seg.* Choreae damnantur auctoritate Eminentissimi Cardinalis Lambertini, nunc Benedicti XIV. *ib. p. 249. & seg. n. 1.* & *seg.* P. Francolini miracula pro licito chorearum usu, & in SS. Patres responsa cum suis inanibus distinctionibus referuntur, expenduntur, & refelluntur. *ib. p. 250. & seg. n. 4.* & *seg.* Chorearum consideratio practica. *ib. p. 252. n. 1.* & *seg.* Choreae hodie damnantur etiam a S. Francisco Salezio, quem falso Caluistae in sui patrocinium allegare solent. *ib. p. 253. & seg. n. 1.* & *seg.*

Christina materia confirmationis VIII. *p. 119. n. 4.* Quid sit, & ex quibus conficiatur. *ib. p. 120. n. 10.* Debet ab Episcopo consecrari. *ib. p. 122. n. 16.* Num possit etiam a simplici sacerdote ex dispensatione Ecclesiae. *ib. n. 17.* Eo ungi debet frons confirmandi pollice Episcopi in modum crucis. *ib. p. 123. n. 18.*

Christus. Eius quidem mortem, non tamen circumstantiam passionis sub Pontio Pilato tenentur credere fideles. I. *p. 70. n. 9.* & *seg.* Eius ad inferos descensus: explicite, saltem quoad substantiam, credi debet. *ib. n. 10.*

Christus particulam enim in consecratione panis non adhibuit. VIII. *p. 154. n. 15.* Corpus suum in cibum & sanguinem suum in potum promisit. *ib. p. 159. n. 1.* & *seg.* Promissionem implevit in institutione Eucharistiae. *ib. p. 161. n. 5.* Eius verba non tropice, sed litteraliter intelligenda sunt. *ib. n. 6.* & *seg.* Totus est in sacramento Eucharistiae. *ib. p. 174. n. 2.* Num cum ipso sint Pater, & Spiritus Sanctus. *ib. n. 4.* Est totus in qualibet specierum parte. *ib. n. 5.* Non est in Eucharistia sicut in loco. *ib. p. 175. n. 6.* Nequit percipi oculo corporeo, aut intellectuali. *ib. n. 7.* Quando apparet caro, vel puer, quid videatur. *ib. n. 8.* An tunc sumenda Eucharistia in Missa. *ib. p. 252. n. 9.* Christus est adorandus in Eucharistia cultu laetiae. *ib. p. 176. n. 1.* & *seg.*

Chrysothomus. (S. Ioannes) publicam scortorum permissionem improbat. II. *p. 164. n. 6.*

Cicero (M. Tullius) depravatos humanae naturae mores describit. VI. *p. 44. n. 6.* Ex eius diversis libris plures aequitatis regulae a P. Comitolo collectae transcribuntur. *ib. p. 277. & seg. n. 1.* & *seg.* Diserte Vetrem increpat ob eius pravos mores, patrie indignos. IV. *p. 131. n. 5.* Fortuitum atomorum concursum exagitat. I. *p. 9. n. 4.* & *p. 14. n. 4.* Elegantissime terrestrem globum describit. *ib. n. 5.* & *seg.* Puerorum aptitudinem ad virtutem, priusquam adolescent, diserte explicat. I. *p. 198. n. 18.* Docet, voluptatem se ipsa dignam non esse, ut expetatur. *ib. p. 228. n. 8.* Ubi agitur de patria, hanc patris salutem anteposendam esse docet. *ib. p. 271. n. 34.* Veniam iniuriarum maximi facit. *ib. p. 272. n. 3.* Causas assignat cur dormientes divinent. III. *p. 37. n. 12.*

Cicisbei, ut vulgo vocant, misera servitute detenti, scite describuntur a Marco Tullio II. *p. 180. & seg. n. 4.*

Cingulum quid significat. VIII. *p. 296. n. 8.*

Circumcisio probabilis instituta in remedio peccati originalis. VIII. *p. 33. n. 14.* Gratiam non conferebat ex opere operato. *ib. p. 34. n. 12.*

Circumstantia quae peccatum afficiunt, quot. IX. *p. 171. n. 1.* Num sint aperienda circumstantia: speciemmutantes, quando peccans ad eas non advertit. *ib. n. 2.* Regulares an exprimereteneantur circumstantiam voti solemnem quando sunt sacris ordinibus initiati. *ib. n. 4.* Circumstantia Novitii, vel Novitiae in aliqua Religione est manifestanda, quando peccatum commissum est cum illis in materia turpi contra castitatem. *ib. p. 172. n. 5.* Sponsalium circumstantia aperienda, si Sponsi simul carnaliter peccent. *ib. n. 6.* Amissio virginitalis num sit paterfanda respectu virginis. *ib. n. 8.* & *p. 403. n. 15.* Filiatio spiritualis quoque est dicenda a Confessario qui cum filia spirituali carnaliter peccavit. *ib. p. 172. n. 9.* & *p. 188. n. 7.* Quando dignitas persona quae peccavit, circumstantiam astringat in confessione exprimentam. *ib. p. 173. n. 11.* & *seg.* Circumstantia impotentiae in Eunuchis, vel frigido exponenda. *ib. n. 14.* Scientiae, vel ignorantiae an manifestanda. *ib. n. 15.* Consuetudo peccandi est dicenda Confessario etiam non interroganti. *ib. p. 174. n. 16.* & *seg.* Contraria opinio videtur damnata in propositione 38, ab Innocentio XI. *ib. p. 175. n. 23.* Circumstantia notabiliter aggravantes in confessione aperienda. *ib. p. 180. n. 1.* & *seg.* Opposita opinio quam absurdam. *ib. p. 185. n. 20.* Circumstantia obiecti, & scandalii quomodo manifestanda. *ib. p. 187. n. 2.* & *seg.* Loci in quibus casibus dicenda. *ib. p. 189. n. 16.* Quando aperienda circumstantia quibus auxiliis. *ib. p. 190. n. 21.* & *seg.* Finis nam, & quando edicenda. *ib. n. 23.* Temporis num, & quando exponenda. *ib. n. 24.* & *seg.* Diei festivi. *ib. p. 191. n. 28.* Circumstantia Eucharistiae eodem die sumptae num manifestanda. *ib. n. 29.* Personae complices in peccato an manifestanda. *ib. p. 200. n. 6.* & *seg.* an etiam ob solam utilitatem ipsius peccantis, vel complices. *ib. p. 202. n. 10.* & *p. 404. n. 18.* & *seg.* Quid circa hoc sapientissime decrevit Benedictus XIV. *ib.*

Circumcelliones iudicium, ceu quoddam martyrii genus propugnatum. IV. *p. 202. n. 1.* Breviter refellitur hac haeresis. *ib. n. 2.*

Clemens Papa XI. nec sumebat, nec in suo procatone sumi ab aliis sinebat potum cocolatam in die ieiunii. V. *p. 137. & seg. n. 16.*

Clericus (Ioannes) sub nomine Pheroponi audacissimam criticen in S. Augustini Opera exercit. VI. *p. 11. n. 19.* Eum Cl. V. Muratorius doctissime confuravit. *ib.*

Clericus cur tonsuram accipere debeat. X. *p. 35. n. 1.* Quinam tonsuram accipere valeant. *ib.* Quando Clericus tonsuratus gaudeat honoribus, & privilegiis Clerici. *ib.* Habitus Clericalis duplex, communis, & solemnis. *ib. n. 2.* Clericus non deferens habitum, & tonsuram peccat mortaliter. *ib. n. 2. 3.* & *seg.* An peccet si vestem deferat ad modum habitus laicorum.

ib. p. 36. n. 5. Quid si deferat comas cincinnatas, & pulvere Cyprio asperfas. *ib. & seg.* Peccant Confessarii, si Clericos sic incendentes absolvant. *ib. p. 37. n. 7.* Quanam requirantur dispositiones ut quis Clericus fiat, & tonsuram accipiat. *ib. n. 8.* An peccet suscipiens statum clericalem, & tonsuram, si sibi conficius sit peccati lethalis. *ib. n. 9.* Clericus tuta conscientia nequit beneficium quodcumque acceptare, si animum habeat deferendi clericalem statum. *ib. p. 38. n. 10.* Clericus necessaria est scientia. *ib. p. 39. n. 3.* Sed quam praestitum indigeant. *ib. n. 4.* & *seg.* Morum sanctitas iure merito in Clericis requiritur. *ib. p. 40. n. 8.* Non sunt absolvendi qui inveterata libidinis vulnera deferunt, ut ad Ordines possint accedere. *ib. p. 41. n. 12.* Sed aliquo temporis intervallo probandi. *ib. p. 42. n. 13.* Spiritus ecclesiasticus qualis in Clericis esse debeat. *ib. n. 14.* & *seg.* Quibus mediis huiusmodi spiritum queant sibi comparare. *ib. p. 43. n. 16.* A quibus debeant abstinere. *ib. p. 44. n. 1.* Peccant, si laicis, vel matronis ancillantur. *ib. n. 2.* Negotio est ipsis interdicta. *ib. n. 4.* V. Negotio. Venatio quoque est Clericis prohibita. *ib. p. 45. n. 13.* & *seg.* Ludus alearum quam severe Clericis prohibeatur. *ib. p. 46. n. 18.* Peccant lethalter Clerici qui deposito, vel occultato habitu clericali larvati in publicum prodeunt. *ib. p. 47. n. 21.* Clericis prohibita est venatio clamosa. VII. *p. 16. n. 4.* Vide Negotio. Ludus. Piscatio. Clerici Beneficarii. V. Beneficarii.

Clerus Gallicanus potum cocolatam reprobavit in die ieiunii ceu putidam corruptelam. V. *p. 246. n. 7.* Damnavit propositionem, qua asserbatur Patriarchas, Prophetas, Angelos, ipsumque Christum equivocationibus, sive amphibologiis, & restrictionibus usos fuisse. III. *p. 319. n. 15.*

Coadiutor cum futura successione tenetur, iuvante principali, inservire praebenda. X. *p. 85. n. 13.* Inservire potest & lucrari, licet principalis sit excommunicatus. *ib.* Occupat ultimam sedem inter Canonicos. *ib.* Potest dividere menses vacationum cum principali. *ib.* Tenetur habitum, & tonsuram clericalem deferre. *ib. n. 14.* Non tenetur ad divinum officium recitandum. *ib.* Nihil percipere valet ex fructibus, nisi inter partes convenerit. *ib.* Nec adstringitur solvere fabricae quod solvunt Canonici. *ib.*

Coadiutoria quid, & quotuplex sit. X. *p. 85. n. 12.* Concedi vetuit cum spe futurae successione Tridentina Synodus. *ib.* Potest tamen eam elargiri Summus Pontifex, cognita causa, & urgente necessitate. *ib.* Quando expediuntur litterae Coadiutoriae, si principalis obiit, successio nulla est. *ib. n. 14.* Coadiutoria componi nequit cum alio beneficio residentiam exigente. *ib.* Coadiutoria non est proprie beneficium. *ib. n. 13.*

Cocolata primum obtinuit in Indiis Orientalibus. V. *p. 123. n. 1.* Deinde in Hispanos migravit. *ib.* Et multo serius ad Italos pervenit. *ib.* Quid proprie sit explicatur. *ib. n. 2.* Non pendet ab hominum voluntate, ut

potus artificialis qui potus effectum parere nequit, potus evadat. *ib. p. 124. n. 3.* Cocolata ieiunii ecclesiastici legem violat. *ib. n. 4.* Quod illa diluatur aqua, efficit quod magis frangat ieiunium quam contra. *ib. p. 126. n. 5.* Referuntur recentiores Auctores adversus cocolatam pugnantes. *ib. n. 6.* Ab eorum tententia nihil differt media sententia Leandri. *ib. p. 127. n. 7.* Argumenta omnia Cardin. Brancacci, & Gozza, itemque Thomæ Hurtado in favorem cocolatæ excogitata in examen adducuntur, eorumque sententiam omnino falsam, & improbabilem esse ostenditur. *ib. p. 128. & seqq. n. 1. & seqq. P. Viva laxitates referuntur, & refelluntur. ib. Cocolata non habet rationem potus. ib. p. 129. & seqq. n. 4.* Falium est non adversari integritati ieiunii potum, nisi sit extractus ex materia in diebus esurialibus prohibita. *ib. Solvitur obiectio desumpta ex cerevisia. ib. p. 130. n. 5.* Assignatur regula certissima discernendi quodnam mixtum, licet potabile, ieiunium ecclesiasticum solvat. *ib. p. 131. & seqq. n. 6.* Declarationes Pontificiæ quæ allegantur pro cocolata, commenta, & aniles fabulas esse ostenditur. *ib. n. 7. & seqq.* Sicut etiam consilium, quod dicitur Martini Navarri, esse commentitium. *ib. p. 132. n. 11.* Male vapulat ab Hurtado Pasqualigus, quod rationes non invenerit pro cocolate. *ib. p. 134. n. 12. & seqq.* Male itidem Hurtadus pro se Lezanam adducit. *ib. p. 135. & seqq. n. 14.* Solvitur obiectio petita ex consuetudine sumendi cocolatam. *ib. & seqq. n. 15. & seqq.* Huiusmodi consuetudini desunt omnia requisita ad veram consuetudinem inducendam adversus legem. *ib. Sibi inconstans est, & plerumque falsus Hurtadus in assignandis rationibus, & auctoritatibus pro cocolata. ib. p. 138. n. 20.* Consilium ab ipso attributum Martino Navarro refertur, ostenditurque esse manifestam imposturam. *ib. n. 21. & seqq.* Solvitur aliud Hurtadi obiectum petitum ex Probabilitate, & consuetudine. *ib. p. 139. & seqq. n. 23. & seqq.* Et aliud eiusdem petitum ex sumptione Electuorum. *ib. p. 140. & seqq. n. 25. & seqq.* Eius doctrina, qua docet cocolatam frangere ieiunium, si sumatur ut nutriat, manifeste retorquetur in eundem. *ib. p. 141. n. 27. & seqq.* Eius asylius ad intentionem qua sumitur cocolata, ridiculus est. *ib. p. 142. n. 30.* Exemplum vini ab eo adductum iuxta sententiæ non prodest, sed obest. *ib. n. 31.* Exluffatur argumentum omnino festivum P. Calini pro cocolata. *ib. n. 32. & seqq.* Mutua adversariorum pugna pro cocolata tuenda, falsam illorum esse opinionem evincit. *ib. p. 143. n. 34.* Cardinalis de Lugo facerem dictum de cocolata refertur, iustaque animadversione excipitur. *ib. Exscribitur ex P. Tamberino factum notabile, probans cocolatam esse maxime nutritivam. ib. p. 144. n. 1.* In potu cocolatæ datur parvitas materiæ. *ib. p. 145. n. 2.* Hanc non bene assignant Cardinales Cozza, & Brancaccius, nec non P. Viva, Leander, Escobar, & Pasqualigus. *ib. Præcisa huius parvæ quantitatis mensura vix designari potest. ib. p. 145. n. 3.* Sumens eam potionem in materia parva, peccat venialiter. *ib. Parva materia non est uncia cocolatæ, quatuor. vel*

quinque uncias aquæ immixta. *ib. & p. 146. n. 4.* Si parum pulveris cocolatæ ita aqua immisceatur, ut hæc naturam aquæ, & rationem veri potus retineat, non violabitur ieiunium. *ib. n. 5.* Sicut neque si quis eam sumat ex aliquo salutaris incommodo, aut iusta aliqua laboris occurrente causa. *ib. n. 6.* Potus cocolatæ reprobat ab Ecclesia Gallicana. *ib. n. 7.* Male Auctor Anonymus cum licitum defendit auctoritate Ludovici della Fabra Physico-Medici. *ib. n. 1.* Male contendit eum esse medicinale potum, idque peius confirmat auctoritate S. Augustini. *ib. p. 147. n. 2.* Anonymus ille Auctor describitur. *ib. & n. 3. & seqq.* Ludovici della Fabra rationes partim falsæ, partim ineptæ referuntur, & refelluntur. *ib. p. 148. n. 6. & seqq.*

Codicillus est scriptura ultima aliquam dispositionem continens, absque directa heredis institutione. *VII. p. 378. n. 2.*

Cœlibatus legem inique vituperant heretici. *X. p. 131. n. 1. & p. 141. n. 9.* Cœlibatus non est iure divino, sed tantum ecclesiastico statui clericali annexus. *ib. p. 133. n. 2.* Ius ecclesiasticum Clericis cœlibatum præcipiens ab Apostolis exordium sumpsisse testantur Patres. *ib. n. 3. & seqq.* Lex cœlibatus circa Subdiaconos varia fuit. *ib. p. 140. n. 6. & seqq.* Quando Subdiaconorum matrimonia invalida esse cœperint. *ib. n. 7.* Quam consentanea sit lex continentiarum Sacris Ministris. *ib. n. 8.*

Cognatus. Vide *Agnatus.*
Cognatio triplex est, naturalis, spiritalis, legalis. *X. p. 189. n. 1.* Cognatio naturalis etiam consanguinitas dicitur. *ib. Quid sit consanguinitas, & quotuplex. ib. n. 2.* Regula a Theologis, & Iurisperitis assignatæ pro computatione graduum consanguinitatis. *p. 190. n. 3.* Dispari modo computantur gradus in iure civili, & in iure canonico. *ib. n. 4.* Nulla sunt matrimonia in primo gradu lineæ rectæ. *ib. n. 5.* Num illicita sint, & nulla in quolibet gradu eiusdem lineæ. *ib. n. 6.* In linea transversali non sunt iure naturæ nulla etiam in primo gradu, ut inter fratres, & sorores. *ib. p. 191. n. 7.*

Cognatio spiritalis est propinquitatis personarum iure ecclesiastico inducitur. *X. pag. 191. n. 9.* Contrahitur solum in baptisate, & confirmatione. *ib. Quinam hanc cognationem contrahant. ib. Baptisima verum esse debet, & solemne ad cognationem inducendam. ib. In privato baptisimo non contrahitur inter paternos, & baptizatum, bene vero a baptizante cum baptizato. ib. Si puer baptizatus rebaptizetur, non contrahitur cognatio spiritalis. *ib. Contrahitur in baptisimo sub conditione administrato. ib. Infidelis baptizans non contrahit cognationem spiritualement. ib. & VIII. p. 112. n. 16. & p. 136. n. 3.**

Cognatio legalis quid sit, & quas conditiones requirit. *X. p. 191. n. 10.* Inducit impedimentum dirimens matrimonium iure positivo. *ib. n. 11.* Adoptio duplex. *ib. n. 12.* Quænam adoptio impedimentum inducat legalis cognationis. *ib. Inter quos adoptio inducat impedimentum legalis cognationis. ib. Quam diu hoc impedimentum duret. ib.*

Coi.

Coitus damnatus qualis. *VII. p. 382. n. 7.*

Collatio, seu refectiuacula ferotina, quæ sumitur in die ieiunii, originem habuit a collatione, & conferentia spirituali Monachorum. *V. p. 117. & seqq. n. 2.* Explicatur. *ib. Sæculo XIII. pro sola potus sumptione accepta fuit. ib. n. 3.* Sæculo XVI. communiter usus obtinuit sumendi præter potum etiam aliquid cibi. *ib. p. 118. n. 4.* Ostenditur hanc collationem ferotinam non adversari integritati ieiunii. *ib. n. 5.*

Quantitas cibi in collatione permessa, diu fuit satis modica. *V. p. 155. & seqq. n. 2. D. Carolus Borromeus concessit pro ferotina collationem unciam cum dimidio panis, & vini poculum. ib. Casuista eam nimis extendentes referunt. ib. n. 3.* Laxe eam ad octo uncias extendit P. Milante. *ib. Et laxè P. Sporer ad quartam partem cœnæ. ib. p. 156. n. 4.* Non videtur extendenda ultra duas uncias panis, & unam unciam amygdalarum, aut ficuum, aut nucum, detractis corticibus. *ib. n. 5.* Falso ait Diana statutas esse licitas in ea octo uncias, atque esse ab omnibus licitas sustinendas. *ib. Illius quantitas augeri non potest licite in pervigiliis Nativitatis, & Resurrectionis Dominicæ, aut alio die, nisi ubi vere obtinet consuetudo eam augendi. ib. p. 157. & seqq. n. 6.* Laxe docent Diana, & Leander excessu duarum unciarum supra octo in collatione diei ieiunii lupram ieiunium non frangi. *ib. p. 158. n. 7.* Laxe docet Bonacina in ea fumi posse iusculum ex gibis esurialibus, piscicolum, aut exiguum partem piscis maioris. *ib. n. 8.* Improbatur hæc opinio. *ib. Cibi in ea permitti sunt panis, poma, pyra, ficus, uvæ sive recentes, sive siccæ, oleæ, nuges, herbæ crudæ, dulcioria, seu bellaria, idque genus similia. ib. p. 159. n. 9.* Non tamen permitti debet cibus concretus ex pane & herbis, oleoque, & sale conditus, ut laxè permittit Leander. *ib. n. 10.* Impugnatur hæc opinio. *ib. Laxe Bonacina, & Sporer in ea collatione concedunt pisciculos recentes, aliquid butyri, casei, & ovorum. ib. n. 11. & seqq.* Refelluntur auctoritates vel ipsorum benedictorum Casuistarum. *ib. Perperam etiam in ea conceduntur a Bonacina pisciculi fumo exsiccati, vel sale conditi. ib. p. 161. & seqq. n. 13.* Refellitur hæc opinio. *ib. Absolute non licet in ea edere lactiniam, etiam ubi hæc licent in prandio. ib. p. 163. n. 15.* Nec in ea licet viris nobilibus, delicatis, Advocatis, Procuratoribus, Lectoribus, omnibusque studiosis sumere collationem maioris quantitatis quam ceteris liceat. *ib. n. 16.* Opposita Pasqualigi, Leandri, & Cozzæ opinio refellitur. *ib. Illis non favet consuetudo Curie Romanæ. ib. Collationem summo mane absque iusta causa sumere non licet, dilato prandio in vesperum. ib. p. 164. n. 17.* Iusta tamen causa sic eam sumendi est iter. *ib. n. 18.*

Columbas alienas illecebris ad propria pertrahere columbaria peccatum est. Si damnus quod campis inferunt, publica consuetudine toleretur, impediti nequeunt quin ad propria columbaria redeant. Si alienæ columbae sponte se tuis immisceant, tuæ sunt. *VII. p. 14. n. 3.*

Columbier (P. de la) pietas laudatur. *III. p. 104. n. 57.*

Comestio, & potatio usque ad satietatem ob solam voluptatem sunt peccata. *I. p. 227. & seqq. n. 2.* Oppositum damnatur ab Innoc. XI. *ib. Laxe, & virtualiter de hoc damnatur Ioannis Sanchez, & P. Moya sententiæ. ib. n. 3. & seqq.* Propositio de hoc damnata ab Innoc. XI. proscribitur quoad omnes tres sui partes. *ib. n. 5. & seqq.* Satietas, quæ famem pellit, non est damnata; bene vero quæ præter id immoderatam cibi quantitatem absque necessitate sumit. *ib. n. 6.* Voluptas, ob quam solam quis comedit, & bibit, peccatum est. *ib. p. 228. n. 8.* Ciceronis, & Senecæ de hoc sententiæ. *ib. Licite non potest appetitus naturalis suis actibus frui. ib. p. 229. & seqq. n. 9. & seqq.* Oppositam P. Viva sententiam implícite damnatam esse ostenditur. *ib.*

Comitolus (P. Paulus) recte prudenterque blasphemis consuetudinariis poenitentias iniungit. *III. p. 65. n. 7.* Ex oratione M. Tullii pro Aulo Cecina nonnulla ad æquitatem illustrandam exempla collegit, quæ referuntur. *VI. p. 270. n. 6.* Sicutum ex iure Pontificio, tum ex Civili, pluresque alias ex eodem M. Tullio collegit æquitatis regulas. *ib. p. 271. n. 10.* Recententur omnes singillatim. *ib. & seqq. n. 1. & seqq.*

Commixtio est cum res ita miscentur, ut partes eadem permanentes consentiant unum tertium. Si separari possunt, pertinent ad suos respective dominos: si, commiscens pretium tantum rei alienæ admixtæ solvet. *VII. p. 23. n. 6.*

Commodatum est rei alicuius quoad usum solum gratuita concessio ad tempus. *VII. p. 367. n. 6.*

Commutativa iustitia. Vide *Iustitia.*

Communio laica qualis sit. *VIII. p. 189. n. 29.* Qualis peregrina. *ib. n. 30.* Qualis præsanctificationem. *ib. n. 31.* V. *Eucharistia. Necessitates. Viaticum.*

Communio paschalis præcipitur iure ecclesiastico. *V. p. 261. n. 1.* Hoc præceptum obligat solos fideles baptizatos. *ib. n. 2.* Antiquitus ante usum rationis statim post baptismum infantes Eucharistia reficiebantur. *ib. n. 3.* Nunc omnes eam sumere debent semel in anno, cum ad annos discretionis pervenerint. *ib. n. 4.* Hoc explicari debet, cum infantes sunt doli capaces. *ib. n. 5.* Refellitur P. Suarez, maiorem in pueris requirens cognitionem pro communione quam pro confessione peragenda. *ib. & p. 262. n. 6.* Parentum, & Sacerdotum est explorare, an pueri Eucharistia cognitionem aliquam sint assecuti. *ib. p. 263. n. 7.* Diluitur obiectum Suarez. *ib. n. 8.* Parentes, & Confessarii non permittentes pueros doli capaces sumere Eucharistiam in articulo mortis, absolute loquendo peccant mortaliter. *ib. p. 264. n. 10.*

Tempus in quo obligat præceptum sumendi Eucharistiam, est paschale. *ib. p. 264. n. 2.* Comprehenditur quindecim dies, a Dominica scilicet Palmarum usque ad Dominicam in albis. *ib. n. 3.* Communio paschalis præceptum fideles implere tenentur cum primum possunt, quacumque ex causa sive legitima, sive

sive non illud suo tempore implere omiserint. *ib. p. 265. n. 5.* Huiusmodi preceptum primario & absolute imperat communionem, secundario tempus quo fieri debet. *ib. p. 266. n. 6.* Qui praevidet se communionem sumere non posse infra quindecim dies Paschatis, probabiliter tenetur illam anticipare. *ib. p. 267. & seq. n. 8. & seq.* Satisfit argumentis sententiae contrariae. *ib.* Non satisfit precepto communionis paschalis per sacrilegam Domini manducationem. *ib. p. 269. n. 1.* Oppositum damnatum fuit ab Innoc. XI. *ib.* Excommunicati, & interdicti excusantur a sumptione Eucharistiae, dummodo ipsi in causa non sint cur a censuris non absolvantur. *ib. n. 2. & seq.*

Sumenda est Communio Paschalis in propria Parochia, aut alibi de licentia Parochi. *V. p. 270. n. 3.* Eam sumentes in Cathedrali, quae non est propria Parochia, non satisfaciunt precepto. *ib. n. 4.* Sacerdotes Missam celebrantes satisfaciunt precepto, ubi cumque celebrant. *ib. n. 5.* Regulares in Paschate possunt Eucharistiam suis familiaribus ministrare. *ib. n. 6.* Non tamen aliis, ita ut per eam communionem precepto satisfiat. *ib. n. 7.* Neque possunt etiam devotionis titulo in die Resurrectionis dominicae secularibus Eucharistiam ministrare. *ib. n. 8.* Sicut non possunt, nisi Parocho deficiente, eam fidelibus ministrare in articulo mortis. *ib. p. 272. n. 9.* Advenae, & peregrini qui ad proprias Parochias redire nequeunt Paschatis tempore, satisfaciunt precepto communionis in quacunque Ecclesia eam sumant. *ib. p. 271. n. 10.* Iure communi nulla censura lata est contra transgressores istius precepti. *ib. n. 11.* Privantur illi tamen ingressu Ecclesiae, & ecclesiastica sepultura. *ib.*

Commutatio voti est unius substitutio pro alio. *III. p. 204. n. 1.* Qui possunt dispensare, possunt etiam vota commutare. *ib. n. 2.* Vovens votum, ne in evidenter quidem melius propria auctoritate commutare potest. *ib. p. 205. n. 3. & seq.* Respondetur obiectionibus. *ib.* Qui in minus, sive in aequale bonum suum votum propria auctoritate commutaret, peccaret mortaliter. *ib. p. 208. n. 16.* Vovens unam ingredi Religionem, non potest propria auctoritate aliam quoque bonam intrare. *ib. n. 17.* In rebus quae usu consumuntur, non potest una pro alia voto promissa substitui, nisi sit intra eandem speciem. *ib. n. 18.* Multo minus loquendo de rebus, quae usu non consumuntur. *ib.* Vovens tradere filium determinatum Religioni, non potest alium propria auctoritate substituere. *ib. p. 209. n. 19.* Nec laicus, nec Clericus conjugatus capax est iurisdictionis commutandi vota, nisi ex Papae dispensatione. *ib. n. 20.* Vota probabiliter commutanda sunt in aequale moraliter materiam. *ib. n. 3. & seq.* Laxa Sporer sententia improbat. *ib. p. 210. n. 5.* Cum dubia est aequalitas, locum habet commutatio. *ib. n. 6.* Commutatio in materiam minorem, & abique debita aequalitate, non vacat culpa mortali. *ib. n. 7.* Commutatio in evidenter melius facta a Praelato potestate praedite nullam causam

requirit. *ib. n. 9.* Sicut etiam in evidenter aequale, & simul probabiliter melius. *ib. n. 10.* Eam facere non potest Praelatus in rem aequalem, nisi cum aliqua causa. *ib. n. 11.* Si commutatio fiat virtute iubilaei, bullae cruciatum, aut alterius pontificii privilegii, satis est abique causa executio operum in eo praescriptorum. *ib. n. 12.* Ut commutatio fiat in aequale bonum sola voventis petitio non sufficit. *ib. p. 211. n. 13.* Sed requiritur quod addeat causa saltem levis. *ib. n. 14.* Alias commutatio licet valida, esset tamen illicita. *ib. n. 15.* Si vero fiat in minus bonum absque rationabili causa, nulla est. *ib. n. 18. & seq.* Multo magis si fiat propria auctoritate. *ib. p. 212. n. 20.* Commutans votum in minus, aut aequale bonum abique rationabili causa, solum venialiter peccat, nisi notabilis sit diminutio rei voto subrogatae. *ib. n. 21.* Qui sic tamen sibi ipsi votum commutaret, peccaret mortaliter. *ib.* Cum commutatio appareat illegitima, utpote manifeste in rem minorem, praesumendum non est commutationem dispensationi permixtam esse. *ib. n. 22.* Amplior est commutatio in iubilaeo, quam in bulla Cruciatum. *ib. n. 1.* Vota castitatis, & Religionis tum in ea bulla, tum in iubilaeo, sunt vota perfecta, & absoluta. *ib. p. 213. n. 2.* Commutatio tam intra, quam extra confessionem fieri potest. *ib. n. 3.* Non tamen in minus. *ib. n. 4.* Commutari non possunt vota Religionis, & castitatis vi iubilaei, aut bullae etiam necessitate urgente. *ib. n. 5.* Sicut nec votum, & iuramentum erogandi elemosynam Ecclesiae, aut pauperi determinato post illius acceptationem. *ib. n. 6.* Qui semel lucratus est iubilaeum, potest post illud commutationem votorum obtinere. *ib. n. 7.* Commutatio in iorio iubilaei obrenta, consistit etiam omnibus subinde ex negligentia operibus iniunctis. *ib. p. 214. n. 8.* Peccat tamen mortaliter ea culpabiliter omitrens. *ib.* Confessarius postulat tempore iubilaei vota commutare tenuens sine iusta causa peccat. *ib. n. 9.* Commutato voto in aliam materiam non extinguitur, sed mutatur prior obligatio. *ib. n. 1.* Facta voti commutatione non tenetur vovens exequi priorem materiam, si materia substituta facta sit impossibilis. *ib. n. 2.* Ad illud tamen tenetur etiam elapso tempore definito, si possit impleri. *ib.* Post commutationem factam in melius, & acceptatam non potest vovens ad priorem materiam redire. *ib. p. 215. n. 6.* Idem est post commutationem factam in rem aequalem. *ib. n. 7.* In voti commutatione sola materia voto promissa spectanda est; sed in dispensatione etiam vinculum promissionis. *ib. p. 216. n. 2.* Explicatur. *ib.* Maior aut minor materiae dignitas & ab excellentia virtutis cuius est fructus, & a circumstantiis est inspicienda. *ib. p. 217. n. 3.* Explicatur. *ib.* In quolibet voto inspicendus est potissimum finis, qualitas, & dignitas. *ib. n. 4.* Exequendi voti difficultas etiam ex eo consideranda est, quod difficultas huiusmodi meritorum auget. *ib. n. 5.* Explicatur. *ib.* Licet congruum sit, non est tamen necesse ut votum personale in personale, & reale in reale commutetur. *ib. p. 218. n. 6.*

In

In votorum conditionalium commutatione considerandum est quomodo contingens sit eventus conditionis, dum illa in absoluta sunt commutanda. *ib. n. 7.* Explicatur. *ib.* In quolibet votorum commutatione semper spectanda voventis fragilitas, cavendumque est ne nimis gravetur, aut peccandi periculo expositus maneat. *ib. n. 8.* Explicatur, & exemplificatur. *ib. & n. 9.* In peregrinatione considerandum, utrum iter pedestre sit, nec ne. *ib. n. 10.* Modus commutandi votum ingrediendi Religionem Dominicanam assignatur ex Medina. *ib. n. 11.* Sicut non inveniunt matrimonium, & Sacerdotii suscipiendi. *ib. p. 219. n. 12. & seq.*

Compensatio proprie est debiti & crediti inter se invicem contributo. *IV. p. 331. n. 1.* Damnatum fuit ab Innoc. XI. famulos & famulas domesticas posse occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario quod accipiunt. *ib. & seq. n. 1.* Laxa Viva, La-Croix, & Salamanticensium damnatae propositionis interpretationes improbantur. *ib. & p. 332.*

Ad compensationem, ut licita sit, aliquot a Theologis conditiones praescribuntur. *IV. p. 332. & seq. n. 2.* Prima est ut debitum sit ex iustitia debitum, quidam, atque certum. *ib.* Laxa & improbabilis sententia Ioannis Sanchez, De Lugo, Diana, & Moyse de debiti probabilitate referuntur, & improbantur. *ib.* Ad eam requiritur quod elapsus sit tempus solutionis. *ib. p. 333. n. 3. & seq.* Laxa & improbabilis Diana, Tanneri, Sporer, Illung, Tamburini, & La-Croix opinio de debito actu non extante refertur, & improbat. *ib.* Secunda conditio est, ut res, quam accipis, sit tui debitoris. *ib. n. 5.* Laxe hanc conditionem limitant pro foro exteriori Sporer, Lessius, Tannerus, & alii. *ib.* Tertia conditio est, ut rem tibi debitam nequeas commode obtinere. *ib. n. 6. & seq.* Laxe & falsa de ea Sporer, La-Croix, Tamburini, & Diana opiniones improbantur. *ibid.* Quarta conditio est, ne plus accipias quam tibi debetur. *ib. n. 8.* Quinta est, ut compensatio fiat absque damno tertii. *ib. n. 9.* Laxe La-Croix cum Sporer ait eam licere, si alius reputetur furatus rem quam tu accipis, & cogere restitueret. *ib.* Sexta conditio est, ut compensatio fiat in eadem specie, si possit. *ib. n. 10.* Septima est, ut fiat absque damno aliorum creditorum. *ib. p. 334. n. 11.* Etiam si rem penes te habeas, & alii creditores sint anteriores. *ib.* Comitoli opposita sententia improbat. *ib.* Laxe Diana, & Sporer defendunt compensationem licitam esse cum praedictio anteriorum creditorum, sive creditor habeat, sive non penes te bona debitoris. *ib. n. 12. & seq.* Creditor Principis probabiliter non potest sibi compensare creditum defraudando tributum, seu gabellas, quas Titius conduxit. *ib. n. 14.* Compensationem occultam absolute illicitam esse evincunt rationum momenta per doctissimum P. Elizalde congesta, quae referuntur. *ib. p. 335. n. 1. & seq.* Fallo D. Thomas in patronum citatur occulta compensationis. *ib. p. 337. n. 9.* Rarissime in praxi observantur omnes

conditiones, quas pro licita compensatione Theologi assignant. *ib. n. 12.* Doctrina approbans eam ut licitam, periculorum plena est. *ib. p. 338. n. 14.* Saltem in ea Probabilistiarum quorundam laxitates vitandae sunt. *ib. p. 339. n. 17.*

Esculenta, & poculenta quae famuli clam accipere solent ad sedandam famem, & sitim, communiter non sunt peccata mortalia. *IV. p. 339. n. 18.* Nisi ad alium finem accipiantur v. g. ludum &c. sintque in magna quantitate. *ib. n. 19.* Benignitas Probabilistarum defendentium occultam compensationem licere famulis, officialibus, & Principum ministris, graviter perniciose est Principibus, dominis, & mercatoribus. *ib. & seq. n. 1. & seq.* Compensatio piscatorum Comaensium exponitur, & omnino iniustam esse ostenditur. *ib. p. 340. & seq. n. 1. & seq.* Sola Principis auctoritas eis operari potest. *ib. num. 5.* Compensatio honoris, & famae. *V. Fama.*

Compensatio occulta raro in praxi licita est. *VII. pag. 111. num. 1.* Cui negatur legatum ex testamento minus solemnni, nequit uti occulta compensatione. *ibid. pag. 112. num. 3.* Non est licita haec compensatio quando debitum est tantum probabile. *ib. num. 6.* Nec quando utrumque est aequalis probabilitas. *ib. pag. 115. num. 18.* Immo nec quando meum debitum probabiliter iudico. *ibid. pag. 116. num. 19.* In compensationem accipi nequit res a debitore dono alteri missa etiam ante acceptationem. *ib. n. 20.* Nec pecunia quam Petrus mittit Paulo in debiti solutionem. *ib. n. 21.* Nec uti compensatione ei licet qui se obligavit sub iuramento ad debiti solutionem. *ib. n. 22.* Non licet uti compensatione praesenti pro debito futuro. *ib. p. 117. n. 24.* Qui occulte sibi compensat, iurare nequit se nihil accepisse. *ib. n. 25.* Famuli, & Famulae domesticae non possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant: & contrarium damnatum. *ib. n. 26.* Nec proprio, nec Confessarii iudicio. *ib. p. 118. n. 27.* Famuli qui plus laboris impendunt quam conventum cum dominis sit, uti occulta compensatione nequeunt. *ib. n. 28.* Nec officiales qui minoris iusto opera sua locant. *ib. n. 29.* Nec ministri &c. exiguo stipendio contenti, ut dominorum gratiam obtineant ad consequenda beneficia, si Domini negligant iisdem patrocinari. *ib. n. 30.* In debitis ex iustitia dari nequit compensatio cum bonis, vel obsequiis gratuitis. *ib. p. 119. n. 32.* Compensatio non valet in foro conscientiae, dum adsunt creditores anteriores. *ib. n. 33.* Compensatio locum non habet in celebratione Missarum. *ib. p. 120. n. 34.* Famulus Principis, cui ultra stipendium dabatur hordeum pro uno equo, nequit hordeum accipere, dum equum non habet. *ib. n. 35.* Sartores magistri non valent retinere fragmenta vestium in compensationem maioris stipendii sibi debiti. *ib. n. 37.* Nec sartorum famuli in compensationem exiguae mercedis. *ib. n. 38.* In restitutione famae non est licita compensatio. *ibid. pag. 121. num. 40.* Nec pro infamia retinendi, aut surripere pecunia

nia potest, *ibidem* pag. 122. num. 43.
Concilium Tridentinum non definiit, attritionem servilem sufficere ad iustificacionem in sacramento poenitentiae. IX. p. 44. n. 1. & segg. Nec doctrina eius sufficientiam adstruere faveret. *ib. p. 47. n. 1. & segg. V. Attritio.* Docere videtur, non omnem contritionem, licet sit dolor de peccato ob offensam Deo illatam, semper peccati maculam abstergere. *ib. p. 68. n. 1. & segg.* Praecipit omnibus Sacerdotibus sibi conciliis gravis culpa, ut Missae celebrationi confessionem praeferant, si copiam habeant Confessarii. *ib. n. 5. V. Contritio.* Amoris initialis necessitatem in sacramento poenitentiae insinuat. *ib. p. 84. n. 1. & seg.* Eius decretum a cavillationibus Francolini, & Turnely vindicatur. *ib. n. 1. & seg. & p. 86. n. 7. & segg.* Quid circa indulgentias docuerit. *ib. p. 255. n. 1.* Statuit, nullum Sacerdotem sive saecularem, sive Regularem posse confessiones audire, nisi sit ab Episcopo approbatus. *ib. p. 312. n. 2. & segg. V. Invisio.* Casuum reservationem necessariam ad disciplinam ecclesiasticam declarat. *ib. p. 326. n. 1.*
Concionator quando peccet letaliter verbum Dei in peccato mortali annuntians. VIII. p. 55. n. 23. & seg.
Concubinarus differt a fornicatione. IV. p. 230. n. 1. Eius usurpatio diversa est in iure civili, ac canonico. *ib. n. 2. & seg.* Damnatæ de eo propositiones. *ib. p. 231. n. 4.* Semel, & bis absolvendus non est concubinarus, promittens se dimissurum concubinam. *ib. & segg. n. 6. & segg.* Etiam si concubinarus esset persona nobilis, & fide digna. *ib. p. 232. n. 10.* Refelluntur Salmanticenses. *ib.* Multo minus si in alia confessione id promisit, & non stetit promissis, etiam si signa veri doloris, & propositi occasionem statim tollendi exhibeat. *ib. p. 233. n. 12. & segg.* Refellitur laxitas P. Viva. *ib.* Neque absolvendus esset prima vice, si quis esset ita stupidus, ut ignoraret se debere concubinam dimittere priusquam absolvetur. *ib. p. 234. n. 14.* Regula servanda in absolutione concubinarum, & in occasione proxima extantis. *ib. n. 15. & seg.* Evincitur concubinarum numquam esse credendum. *ib.* Concubinario post separationem a concubina nullo modo permitendum est ut illam visitet. *ib. p. 235. n. 17.* Filiusfamilias qui domi concubinam habet, si inutilia expariatur omnia Confessarii remedia, tenetur domum paternam deserere. *ib. n. 19.* Mulier paupercula, quæ aut consanguinea, aut diviti inserviens illorum efficitur pellex, absolvenda non est, nisi prius ab illis recedat. *ib. n. 20.* Sicut neque concubinarus dimissa concubina domum ad alendos suos filios ingrediens, si ex hoc novæ fornicationes cum eadem sequantur. *ib. p. 236. n. 21.* Et neque illi qui exercendo artes honestas, & Reipublicæ necessarias, adhuc omnibus adhibitis remediis in occasione proxima versantur, si illas non deserant. *ib. n. 23.* Neque hospita quæ quoties hospites recipit, rem cum illis habet, nisi cautionem dimittat. *ib. n. 25.* Neque si illa ancillas in caupona retineat mala

fama, quæ advenientes hospites ad meretricandam sollicitent. *ib. n. 26.* Concubinarum ter admoniti concubinas non eicientes excommunicatione plectendi sunt. *ib. p. 237. n. 1.* Si fuerint Clerici, puniendi sunt poenis gravioribus, quæ recensentur. *ib. n. 2.* Illi tamen non amittunt beneficii fructus, si semel cum muliere fornicentur. *ib. n. 4.*

Concupiscentia quomodo in baptizatis remaneat. VIII. p. 106. n. 5.

Concupiscentia uxoris, & rei alienæ prohibetur postremis Decalogi mandatis. IV. p. 412. n. 1. Idque expresse, quod homines vehementiori impetu in utrumque abripiantur. *ib. n. 2.* Utrumque non uno, sed distincto præcepto prohibetur. *ib. n. 3.* Concupiscentiæ notio postremis Decalogi præceptis verita assignatur. *ib. & segg. n. 1. & segg.* Non vetatur ne ullos concupiscentiæ motus sentiamus, sed ne pravis his moribus consentiamus, aut delectatione, aut executione operum veteritum. *ib. p. 413. n. 5.* Etiam in baptizatis concupiscentia, seu fomes peccati remanet. *ib. n. 6.* Desideria conditionata alia sunt de objecto illicito, quia prohibito; alia, quia per se malo. *ib. p. 414. n. 2.* Postrema delectatio, et si conditionata, numquam licet. *ib.* Etiam prior genere suo semper otiosa est, atque ad eo vitiosa. *ib. n. 3.* Sacerdos licite gaudere nequit se non recitasse hesternum officium ob inculpabilem oblivionem. *ib. n. 4. & seg.* Improbatur laxa Tamburini opposita doctrina. *ib.* Non licet gaudere de objecto libidinoso, tamen si a malitia per intellectum præciso. *ib. p. 415. n. 6.* Laxe docet P. Sanchez Petrum solum posse delectari de concubitu cum Berta, si esset uxor sua. *ib. n. 7.* Impugnatur. *p. 416. n. 9.* Concupiscentia rei alienæ non adeo rarum, ut putatur, peccatum est. *ib. p. 417. & seg. n. 1. & seg.* In hoc plures divites, & magnates impium Achab, & savissimum Iezabelem imitari, bene monet S. Ambrosius. *ib. n. 2.* Etiam in hoc frequentius peccant artium quarundam professores, quarum aliqui indicantur. *ib. n. 3.* Non solum iniusta desideria nostra prohibentur, sed inibemur appetitiones nostras divinæ voluntati subiacere. *ib. & p. 418. n. 4. & seg.*

Conductio V. Locatio.

Confessarius opinioni poenitentis contra propriam se non conformet. VII. p. 48. n. 20. Quomodo cum moribundo restitutioni obnoxio pro-cedere debeat. *ib. p. 50. n. 26.* Si mala fide poenitentem non moneat ut restituat, ipse restituere tenetur. *ib. p. 51. n. 28.* V. *Constitutum.*

Confessarius triplici fungitur officio. IX. p. 1. n. 1. & p. 400. n. 2. Ex Confessariorum nimia absolvendi facilitate turmatum animam in gehennam prolabantur. *ib. p. 1. n. 1.* Sancti nimiam reprehendunt in Confessariis laxitatem, numquam nimiam severitatem in absolvendo. *ib.* Confessarii raro aequo severiores, frequentissime æquo laxiores in poenitentis iniuriis. *ib. p. 250. n. 35.* Sanctiorum Patrum cuiusque sæculi querimonie sunt adversus Confessarios non rigidos, sed laxos. *ib. n. 37. & seg.* Confessarii sublimis dignitas. *ib. p. 268.*

p. 268. n. 1. & segg. Dotes generatim proponuntur. *ib. p. 269. n. 5. & segg. & p. 401. n. 1.* Fortitudo relucere debet in Confessariis. *ib. n. 1. & seg.* Qualem in eo exposuissent sancti Patres. *ib. p. 272. n. 4. & segg.* Quam necessaria ut munus suum recte obeat. *ib. n. 6.* Quas persecutiones invito animo sustinere debeat. *ib. n. 7. & segg.* Caritas & probitas relucere debent in Confessario. *ib. p. 273. n. 1. & segg.* Accedere debet ad tribunal sine conscientia peccati letalis. *ib. n. 3.* nec nulla censura innodatus. *ib. p. 274. n. 4.* Prudentia Confessario maxime necessaria. *ib. n. 1.* Regula huius prudentiæ. *ib. n. 2. & segg.* Exuere debet omnes mundanas affectiones. *ib. n. 3.* indolem explorare poenitentis, & eius qualitates. *ib. n. 4.* Doloris perpendat originem, & qualitatem. *ib. p. 275. n. 5.* Summa patientia & mansuetudine suos excipiat, & tractet poenitentes. *ib. n. 8.* Has virtutes iugiter oratione imploret. *ib. p. 276. n. 9.* Oleum & vinum infundat vulneribus poenitentium. *ib. n. 10.* Familiaritatem illorum devitet, & munera non accipiat. *ib. p. 277. n. 12.* Summa prudentia uti debet in mulierum confessione. *ib. n. 11.* Scientia pollere debet hausta ex Scripturis, Patribus, & Conciliis. *ib. p. 278. n. 1. & segg.* Non sufficit illa quæ assignatur a P. La Croix. *ib. n. 3. & p. 280. n. 12.* Scire debet naturæ infirmitatem, & cordis affectiones. *ib. p. 282. n. 1. & segg.* Discernere inter lepram, & lepram, & quomodo. *ib. n. 4. & segg.* Scripturam sanctæ studium ipsi necessarium. *ib. p. 284. n. 11.* Caritatem, quæ spiritus legis est, assequi debet. *ib. p. 285. n. 1. & segg.* Legem Dei scrutari in suis fontibus. *ib. p. 286. n. 7.* In Scripturis sanctis etiam non reperiantur casuum resolutiones, principia tamen, & regulæ inventiuntur, quæ omnia dubia resolvantur. *ib. n. 5. & n. 8. & segg.* In Casuistis lites, & quæstiones interminabiles solum reperiet, & cur. *ib. p. 287. n. 13. & segg.* Scientia sacrorum canonum etiam necessaria Confessariis. *ib. p. 288. n. 15.*

Confessarius nimium rigorem, & nimiam benignitatem debet declinare. IX. p. 288. n. 1. Confessarios laxitati addictos Sacra Scripturæ reprehendunt. *ib. p. 289. n. 2. & segg.* Quam difficile sit medium tenere inter extrema rigoris, & laxitatis. *ib. n. 4. & segg.* Excessus laxitatis, & rigoris indicatur. *ib. n. 7.* Gravius periculum est ne Confessarii in Laxissimum quam in Rigorissimum declinent. *ib. p. 290. n. 1. & segg.* Sancti Patres cuiusque sæculi contra nimiam indulgentiam, raro contra nimium rigorem declamarunt. *ib. p. 291. n. 1. & segg.* Idem præstiterunt etiam Sancti posteriorum sæculorum. *ib. p. 292. n. 1. & segg.* & præstantiores Theologi. *ib. p. 294. n. 1. & segg.* Confessariorum optimorum quanta sit paucitas. *ib. p. 298. n. 1.* Confessarium summa cura eligendum monent sancti Patres, & Doctores. *ib. p. 299. n. 2. & seg.* Nobiles, mercatores, magnates, Principes præcipue in hac electione vigilare tenentur. *ib. n. 8.* Confessarii gravius urgentur librum sanioris Theologiæ seligere, cui impensius studeant. *ib.* Poenitentes Confessariorum directionem sequentes, & Confessariis

Confessariorum placita amplectentes perire in æternum possunt. *ib. p. 300. n. 1. & seg.* In hoc discrimine versantur præsertim Christiani blandiloquos directores quærentes. *ib. p. 301. n. 7.* Confessarium amicum, & stabilem num habere expedit præcipue Magnatibus. *ib. p. 303. n. 1. & segg.* Quo sensu Confessarii omnes pares sint. *ib. n. 2.* Infelices Confessarii illi qui iudicium absolutionis ex Casuistarum libris pronuntiant. *ib. n. 4.* Confessarii Magnatum quantum periculis subsint descedendi in suo munere, *ib. p. 304. n. 9. & seg. & p. 306. n. 21.*

Confessarii munus nemo sibi assumat, nisi a Deo vocatus. IX. p. 308. n. 2. Quam sit arduum & difficile. *ib. n. 4.* Gravi damnationis periculo se exponunt qui non vocati hoc munus suscipiunt. *ib. n. 1. & 3.* Veræ vocationis signa. *ib. n. 6.* Confessarius quomodo excipere debeat poenitentem. *ib. p. 400. n. 3.* Quomodo illum disponere, & præparare ad gratiam accipiendam. *ib. n. 4. & seg.* Fructus huius preparationis. *ib. p. 401. n. 7.* Præteritis sæculis quomodo viri Dei confessiones exciperent. *ib. p. 402. n. 8.* Duo præ oculis a Confessario semper habenda. *ib. n. 9.* De quibus instruere tenentur poenitentes. *ib. n. 11.* Versatus esse debet Confessarius in divinis meditationibus, & cor habere Dei amore fluans. *ib. n. 12.* Quid observare debeat in interrogatione poenitentium. *ib. p. 403. n. 13.* Cautela adhibenda in interrogatione de peccatis carnalibus. *ib. n. 14. & seg.* Duo obstacula integritatem confessionis impediunt quomodo a Confessario superanda. *ib. n. 16.* De quibus præsertim poenitentes interrogandi. *ib. n. 17.* An interrogare possit de socio criminis. *ib. p. 404. n. 18. & segg.* Quid agere debeat cum poenitente negante peccatum quod ipse Confessarius novit ab illo commissum, nec alteri confessum. *ib. p. 405. n. 23.* Poenitentem ignorantia graviter culpabili laborantem tenetur instruere. *ib. p. 406. n. 3.* An vero etiam laborantem ignorantia invincibili. *ib. n. 2.* Casuistarum portentosa laxitates. *ib. p. 409. n. 1. & seg.* Laxissima doctrina PP. Layman, & Gobat. *ib. p. 410. n. 4.* refellitur. *ib. n. 5. & seg.* Num aliquando occurrere possit casus in quo Confessarius queat se conformare opinioni poenitentis. *ib. p. 413. n. 9.* An dum absolutionem impertitur, omnia & singula peccata mortalia a poenitente exposita actu scire, & præsentia habere queat. *ib. n. 2.* Quomodo se gerere debeat in confessione puerorum. *ib. p. 414. n. 3.* Quid in adolescentum confessionibus excipiendis observare tenentur. *ib. n. 4.* Quid advertere in absolvendis rusticis, & rudibus. *ib. n. 5. & seg.* Quomodo se gerere in absolvendis iudicibus, advocatis, mercatoribus. *ib. p. 414. n. 7.* Quomodo erga patres, filiosque familias. *ib. p. 415. n. 8.* An absolvere possit tum viros tum mulieres nimia vestium pompa ornatas. *ib. n. 9.* Quomodo erga viros, & feminas hodiernas conversationes frequentantes. *ib. n. 10.* Quas regulas servare debeat circa feminas devotas. *ib. p. 417. n. 11.* Quomodo se gerere erga debitores solutiones,

& relictiones procastinantes. *ib. p. 421. n. 26.* Quomodo cum iis qui sola confitentur venialia, si dubiter de eorum dolore, & proposito. *ib. p. 422. n. 27.* Opinio Natalis Alexandri reicitur. *ib. p. 423. n. 28.* Quomodo in præscribenda confessione generali. *ib. n. 28.* Sigillum servare debet. *ib. p. 428. n. 2. V. Sigillum. Minister. Absolutio. Iurisdictione.*

Confessarius quomodo se gerere debeat cum penitente moribundo, mysteria fidei ignorante. *I. p. 76. & seq. n. 28.* Ex penitentium conditione, & statu eisdem interrogandi necessitatem colligere debet. *ib. & seq. n. 29.*

Confessarius interrogatus de delicto ut homo, seu ut ceteri homines, absque mendacio respondere potest, & debet se nescire. *IV. p. 4. n. 2.* Idque iuramento confirmare potest. *ib.* Si interrogatur ut Confessarius, respondere non potest se nescire, aut non audivisse tale delictum. *ib. & seq. n. 3. & seq.* Sed interrogantem repellere, & obiurgationibus aggredi debet. *ib. n. 5.* Huiusmodi doctrina factio S. Ioannis Nepomuceni comprobatur. *ib. p. 5. n. 6.* Ita quoque se gerere debet Confessarius etiam quando re ipsa nihil audivit in confessione de tali delicto. *ib. p. 6. n. 7.* Affertur exemplum id omnino evincens. *ib. n. 8.* Negatio requisita a pluribus, seu unicuique medium custodiendi sigillum sacramentale, deridendam apud infideles seu mendaciorum plenam Religionem nostram exponit. *ib. n. 9.* Solvitur obiectio. *ib. p. 7. n. 11. & seq.* Etiam admitta probabilitate sententia opposita, non possent exemplo Confessarii ceteri homines negare se scire quod sub secreto naturali sciunt. *ib. p. 8. n. 15.* Aut quod nequeunt manifestare absque læsione caritatis, aut iustitiæ. *ib.* Nonnulla ex prædictis colliguntur, & omnia quæ ad Confessarium spectant, in pauca rediguntur. *ib. & seq. n. 16. & seq.*

Confessores quomodo a Martyribus distincti. *VIII. p. 87. n. 2.*

Confessio a quibus præmittenda susceptioni confirmationis. *VIII. p. 129. n. 4.* Præmittenda etiam sumptioni Eucharistiæ. *ib. p. 198. n. 6.* Et quidem ex præcepto divino. *ib. p. 199. n. 2.* A Tridentino præcipitur faciendi *quam primum* a Sacerdote qui in peccato letali celebravit cum contritione ob carentiam Confessarii. *ib. p. 200. n. 3.* Propositio quæ hoc Concilii statutum consilium esse dicebat, non præceptum, damnata. *ib.* Laxe explicatur hoc præceptum a P. La. Croix. *ib. n. 4. & seq.* Præceptum hoc etiam ad laicos extenditur. *ib. p. 202. n. 14.* Quem sensum habeat particula *quam primum*. *ib. p. 206. n. 33.*

Confessio quatuorplex. *IX. p. 156. n. 1.* Confessionis peccatorum definitio. *ib. p. 157. n. 2.* Instituta fuit a Christo Domino. *ib. n. 1. & seq.* Non recenter inventa ab Innoc. III. *ib. p. 160. n. 14.* nec sublata a Nestario. *ib. n. 15.* Necessaria est necessitate mediæ ad salutem. *ib. n. 16.* Num hanc necessitatem inficiati sint aliqui Theologi catholici. *ib. n. 17. & seq.* An aliquando fuerit in usu confessio publica. *ib. p. 161. n. 21.* Non pertinet ad essentiam confessionis ut secreto fiat. *ib.*

p. 162. n. 22. Quinam adstringantur divino præcepto confessionis. *ib. n. 23. V. Præceptum.* Quanam sint conditiones confessionis. *ib. p. 164. n. 1. & seq.* Quando mentiri in confessione sit mortale peccatum. *ib. p. 165. n. 4. & seq.* Num sit grave peccatum negare Confessario petenti aliquid veniale revera commissum. *ib. n. 6.* Confessionis integritas quatuorplex. *ib. p. 166. n. 1.* Integritas formalis & absolute necessaria ad valorem sacramenti. *ib. n. 2. & seq.* Num habeatur hæc integritas quando cui non constat de peccatorum numero, exprimit verisimilem, plus minusve. *ib. p. 169. n. 15.* Qui confessus est se decies circiter peccasse, & postea deprehendit duodecies, an teneatur hæc duo peccata expresse confiteri. *ib. n. 16.* Quid importet *ly plus minusve*. *ib. n. 17. & seq.* Num in diuturna consuetudine peccandi satis sit tempus status vitiosi pandere, non exposito peccatorum numero. *ib. n. 19.* Nonnullæ regulæ circa integritatem confessionis. *ib. n. 20. & seq.* An præter peccatum etiam effectus peccati sit in confessione aperiendus. *ib. p. 170. n. 23. V. Circumstantia. Peccatum.* Ab integritate confessionis excusat impotentia physica. *ib. p. 197. n. 1.* quot ex capitibus oriatur. *ib.* etiam impotentia moralis. *ib. n. 2.* quando hæc locum habet. *ib.* Magna populi frequentia ratione alicuius solemnitatis, vel indulgentiæ non excusat ab integritate confessionis. *ib. p. 200. n. 3.* Casus reservatio non excusat ab integritate confessionis, etsi superiorem non possit adire. *ib. n. 4.* Num detur confessio valida, sed informis. *ib. p. 206. n. 1. & seq.* Quibus in casibus iteranda confessio. *ib. p. 207. n. 5. & seq.* Confessio an fieri possit inter absentes sive modo divisivo, sive copulativo. *ib. p. 341. n. 1. & seq.* Num opinio de confessione epistolari exordium sumperit apud Dominicanos. *ib. p. 342. n. 3. V. Suarez. Absolutio.*

Confessio annua peccatorum faciendi præcipitur. *V. p. 242. n. 1.* Male Durandus dubitat, sine ea solum ex consilio faciendi. *ib. n. 2.* Illius præceptum obligat per se. *ib. p. 243. n. 3. & seq.* Nec oppositum docuerunt S. Thomas, & S. Antoninus, ut male ait Suarez. *ib.* Confessio annua quoad temporis determinationem est de iure ecclesiastico. *ib. n. 5.* Illius præceptum non solum Catholicos obligat, sed etiam hæreticos. *ib. n. 6.* Extenditurque ad omnia peccata mortalia non solum externa, sed etiam interna. *ib. p. 244. n. 7.* Plusquam temeraria est opposita Margaritæ Confessariorum sententia. *ib.* Non tamen extenditur ad venialia. *ib. n. 8.* Qui lucrari vult Iubilæum, etsi mortalia non habeat, confiteri debet venialia. *ib. n. 9.*

Recensentur, & explicantur variaz sententiæ de anni parte qua obligat præceptum annuæ confessionis. *V. p. 245. & seq. n. 1. & seq.* Pro illius observantia anni initium computari debet a Paschate Resurrectionis ad aliud Pascha Resurrectionis. *ib. p. 246. n. 4.* Qui per integrum annum confessus non fuit, confiteri teneatur cum primum commode possit. *ib. n. 5.* Solvitur obiectum. *ib. n. 6.* Qui omissa anno præterito confessione in principio huius anni con.

confiteatur, teneatur iterum confiteri, ut satisfaciatur præcepto anni currentis. *ib. & p. 247. n. 7.* Qui incunte anno prævidet se postea toto anno impediendum fore confessione, eam anticipare teneatur. *ib. p. 248. n. 8.* Si quis mortale peccet ante finem illius anni in quo sola venialia confessus est, teneatur ad confessionem mortalis. *ib. n. 9.* Sicut etiam si sola venialia cum mortali dubio fuerit confessus. *ib.* Qui rite confessus est omnia peccata memoriæ occurrentia, non teneatur antequam elabatur annus confiteri mortale oblitum. *ib. n. 10.* Teneatur tamen confiteri peccatum scienter ob iustam causam omissum. *ib. p. 249. n. 11.* Præceptum annuæ confessionis non impletur per confessionem invalidam. *ib. & seq. n. 12. & seq.* Impletur per validam, & informem. *ib. p. 250. n. 4.* Non tamen per confessionem in qua absolutio Sacerdotis non obtinetur, sive ex eius malitia id accidat, sive ex eius conscientia. *ib. n. 5.*

Explicatur clausula Lateranensis Concilii *r Cum ad annos discessionis pervenerint*. *V. p. 251. n. 1.* Improbabilis Narbonæ opinio eximens octuagenarium a præcepto annuæ confessionis refellit. *ib. p. 252. n. 3.* Eo præcepto secundum vim directivam teneatur etiam summus Pontifex. *ib. n. 4.* Impotentia physica aut moralis excusat ab eo implendo. *ib. p. 253. n. 8.* Si tibi imminet notabile damnum honoris, vitæ, aut fortune, ab eo pariter excusaris. *ib. p. 254. n. 9.* Præceptum huiusmodi non obligat ad confessionem per interpretem faciendam. *ib. n. 10.* Consulenda tamen est opposita D. Thomæ doctrina. *ib.*

Confiteri teneatur per interpretem in articulo mortis, idque iure divino. *V. p. 255. & seq. n. 12. & seq.* Solvuntur in contrarium opposita. *ib. p. 257. & seq. n. 17. & seq.* Qui non potest propria voce confiteri, teneatur urgente præcepto per nutus, vel scripturam. *ib. p. 258. n. 20.* Confessionis præceptum implere omittentes puniri possunt poena excommunicationis lætæ sententiæ, & altera poena quam iudex causa cognita imponit. *ib. p. 259. n. 1.* Durandi opinio docens hoc delictum puniri non posse ab Ecclesia, seu falsa improbat. *ib.* Omittentes confessionem facere nulla poena puniuntur iure communi. *ib. n. 2.* Communiter tamen excommunicantur qui confessionem, & communionem, aut ex his alteram omittunt, aut faciunt, sed nullam. *ib. n. 3. & seq.*

Impubes non implentes præceptum annuæ confessionis, non incurrunt ulla poena. *V. p. 259. n. 5.* Meretrices tamen synodales poenas, ceterasque iuris communis incurrent. *ib. n. 6.*

Confessio ignorantis etiam, si fieri possit, inculpabiliter mysteria Trinitatis, & Incarnationis est repetenda. *I. p. 75. n. 27.* Itemque illius repetenda est qui culpabiliter ignorat fidei articulos necessario credendos necessitate præcepti. *ib.*

Confirmatio est verum novæ legis sacramentum. *VIII. p. 116. n. 1. & seq.* Exprimitur in Scriptura per manus impositionem. *ib. n. 2.* Quænam confirmationis materia. *V. Christum. Ma.*

teria. Manus impositio. Confirmationis auctor Christus. *ib. p. 124. n. 3.* Quando hoc sacramentum instituit. *ib.* Quis minister. *V. Minister.* Confirmationis capaces sunt omnes baptismo initiati. *ib. p. 128. n. 1.* Convenientius post usum rationis concedenda. *ib. n. 2.* Num danda amentibus, ægrotis, enervementis. *ib. p. 129. n. 3.* Confirmandi quid scire debeant. *ib. n. 6.* Confirmationis effectus duplex. *ib. p. 130. n. 7.* Confertur in confirmatione gratia sanctificans. *ib. n. 8.* Non quidem prima, sed secunda. *ib. n. 9.* Discrimen gratiæ collatæ in confirmatione, a gratia in baptismo recepta. *ib. n. 10.* Confirmatio corroborat etiam ad integritatem morales disciplinæ propugnandam. *ib. p. 131. n. 11.* Est de præcepto tam divino, quam ecclesiastico. *ib. p. 132. n. 6. & seq.* Olim conferebatur præsertim in Paschate, & Pentecoste, modo quolibet tempore. *ib. p. 135. n. 5.* Et in quolibet templo. *ib. p. 137. n. 6.* Confirmati frons circumligitur. *ib. n. 9.*

Confirmatio electionis quid sit, *X. p. 98. n. 21.* An confirmator teneatur electi qualitates explorare. *ib. V. Beneficium.*

Confusio est, quando ex duobus fit unum tertium: dominium huius tertii est commune. *VII. p. 23. n. 6.*

Congregatio Novemviralis sub Paulo III. plus iusto exaggeratam facultatem Pontificiam suo scripto improbat, & refellit. *VI. p. 284. & seq. n. 3. & seq.*

Coniugalis copula num accessum impediatur ad Eucharistiam. *VIII. p. 218. n. 19. & seq.*

Coninch (P. Egidius) laxam docet propositionem de scandalo. *II. p. 102. n. 2.*

Coniunctio intima cum Christo effectus Eucharistiæ. *VIII. p. 193. n. 3.*

Confanguineus. *V. Agnatus.*

Confanguinitas. *V. Cognatio.*

Consensus utriusque coniugis ad matrimonii validorem necessario requiritur. *X. p. 121. n. 1. V. Matrimonium.*

Consistentes, Penitentes quarti gradus. *IX. p. 214. n. 5.*

Consilium malum quidem, sed dubitanter dans non teneatur restituere: bene tamen inculpate ignorans, si se consilii dandis ingerit. *VII. p. 56. n. 15.* Qui consulit animo nocendi restituere teneatur; non qui innocenter, imprudenter, vel animi levitate. *ib. p. 78. n. 21.* Consiliator, revocato consilio quod falsæ narrationi innititur, non ligatur ad restitutionem, etsi sequatur damnum. *ib. p. 79. n. 22.* Neque si consilium perversum impresserit dictamen, revocato consilio. *ib. n. 23.* Consiliator non teneatur refarcire damna obvenientia ei qui consilium perit. *ib. n. 24.*

Constantinus Imperator honorem, reverentiam, que Dei ministris debitam præclaro exemplo in Concilio Nicæno restatur. *IV. p. 152. n. 4.* Consumptibilis unico actu rei usus actualis non distinguitur ab eius dominio, sed usus habitualis. *VII. p. 17. n. 7.*

Consuetudo frequenter sub abusus, & corruptelæ larva obtegitur. *VI. p. 295. n. 1.* Consuetudinis definitio, & explicatio. *ib. p. 296. n. 1.* Consuetudo differt a iure, & præscriptione. *ib. n. 2.*

ib. n. 2. Alia est contra legem, alia secundum legem, alia præter legem, *ib. n. 3.* Consuetudinem abrogantem legem introducere illi soli valent, qui legem servare tenentur. *ib. n. 1.* Quinque conditiones ad veram consuetudinem necessarias referuntur. *ib. n. 2.* Consuetudo prævalere solum potest contra legem humanam. *ib. n. 4.* Consuetudinis triplex status est, inceptionis, progressus, & præscriptionis. *ib. p. 297. n. 5.* Opiniones recensentur de tempore requisito ad introducendam consuetudinem. *ib. n. 6.* & *seq.* Dicitur unus eximij Doctoris, assentis tempus ad consuetudinem requisitum præterisse, non sufficit, ut lex abrogata censeatur. *ib. n. 8.* Laxa Salmanticensium doctrina refertur, & refellitur. *ib. p. 298. n. 9.* Ad veram consuetudinem actus debent esse liberi, publici, & frequentes. Explicatur. *ib. n. 11.* & *seq.* Ut actus hi dicantur publici, satis est publica manifestatio facti. *ib. n. 13.* Ad consuetudinem requiritur etiam ut populus animo se obligandi eandem inducat. *ib. n. 14.* Animus iste colligitur ex pluribus iudiciis, quæ recensentur. *ib. n. 15.* Ad consuetudinem demum requiritur consensus supremæ potestatis. *ib. p. 299. n. 16.*

Tolerantia, & patientia superiorum, non est semper signum validum taciti eorum consensus. *VI. p. 299. n. 17.* Consuetudinis triplex est effectus: alter est obligatio in conscientia; alter abrogatio legis veteris; alter interpretatio legis. *ib. n. 1.* Explicatur primus illius effectus, scilicet obligatio in conscientia. *ib. n. 2.* Et secundus, scilicet antiquæ legis abrogatio. *ib. n. 3.* Et tertius, scilicet legis interpretatio. *ib. p. 300. n. 6.* Consuetudo iisdem modis cessat quibus & lex; duobus tamen præcipue modis abrogatur. *ib. n. 7.* Quomodo cesset primo modo, nempe per legem expressam. *ib. Quomodo secundo modo, scilicet per consuetudinem oppositam. ib. n. 8.*

Contrarius (Cardinalis) plus iusto exaggeratam potestatem Pontificiam in concessione dispensationum, sua ad Pontificem allocutione refellit. *VI. p. 284. & seq. n. 3. & seq.*

Contentio filia vanæ gloriæ. *V. Superbia.* Quid sit explicatur. *II. p. 91. n. 7.* Si contentio sumatur pro impugnatione falsitatis cum debito modo acrimoniæ, laudabilis est. *ib.*

Contentionis cum aliis sustinet necessitatem gratiæ & caritatis actualis ad omne opus moraliter ex omnibus circumstantiis bonum. *I. p. 234. n. 6.* Refellitur hæc sententia. *ib. p. 235. & seq. n. 7. & seq. & p. 241. & seq. n. 2.* Ipse, & Vasquez exculantur. *ib. p. 247. & seq. n. 19.*

Contractus late sumptus est duorum vel plurium consensus, atque conventio; preste est ultro citroque obligatio. *VII. p. 135. n. 2.* In genere contractus est duplicis voluntatis, dantis, & recipientis de re quapiam agenda, vel non agenda, signo aliquo exteriori manifestata, deliberata consensio. *ib. p. 136. n. 6.* Causa finalis contractuum est civitatum, & humani generis bonum. *ib. p. 135. n. 3.* Efficiens est humana voluntas, ut libera, & rei domina. *ib. p. 136. n. 5.* Materia proxima sunt actus

humani ad iustitiam attinentes. *ib. n. 7.*

Proprietates contractuum sunt necessitas, utilitas, libertas, contraria pactio, bona fides, soliditas iustitiæ, honestas, benignitas, expressam, vel tacitam habens donationem, obligatio, actio, domini translatio. *VII. p. 136. n. 9.* Dividitur ex parte causæ finalis in necessarium, utilem &c. Ex parte efficientis in liberam, coactum &c. *ib. p. 137. n. 1.* Ex parte materiæ proximæ in contractus innominatos: materia remota in emptionem, venditionem &c. *ib. 138. n. 2.* In dividos, & individos duos: primus est cuius materia dividi potest; alter, cuius dividi nequit. *ib. n. 3.* Divisio nes contractuum e tertia, & quarta proprietate. *ib. n. 4.* Divisiones e quinta, sexta, septima, octava, & nona. *ib. n. 5.* Ex decima, undecima, & duodecima. *ib. p. 139. n. 6.* Ex diversitate iuris oritur & diversitas contractuum: unde alius contractus est iuris naturalis, ut matrimonium. *ib. n. 7.* Alius iuris divini, ut idem matrimonium. *ib. n. 8.* Alius iuris gentium, ut emptiones, conductiones &c. Alii iuris civilis, ut contractus emphiteuticus. Alii iuris canonici, seu ab Ecclesia moderati. *ib. n. 9.* Divisiones contractuum atomæ. *n. 10.* Duplex contractuum perfectio, una substantialis, altera accidentaria; prima habetur, dum ponitur quæ ad speciem contractus necessaria sunt: ad hanc autem subinde necessarius est consensus signo exteriori declaratus, verba, seu determinata verborum forma, scriptura, traditio rei. *ib. p. 141. n. 1.* Quomodo obligatio ad contractus sequatur: potissimum autem conventio, intentio contractuum, & consuetudo spectandæ. *ib. n. 2.* Contraheus verbis externis sine animo contraheendi nullam ponit contractum: in foro tamen exteriori cogitur ad eundem compleendum. *ibidem. num. 3.* Obligatio est vinculum quo quis se obstringit ad aliquid præstandum: est multiplex. Obligatio ex iustitia manans parit obligationem restituendi. *ib. n. 4.*

Contractus erigendi capaces sunt omnes & soli usu rationis, liberaque bonorum administratione præditi. *VII. p. 149. n. 1.* Pupilli, & minores in ætate ad pubertatem proxima contractus inire possunt. *ib. p. 150. n. 2.* Iidem sine iudicis facultate bona mobilia, & immobilia, quæ servando servari possunt, distrahere nequeunt. *ib. n. 3.* Contractus pupillorum, & minorum, sine tutoris, & curatoris licentia celebratus, etiam in foro conscientiæ est nullus. *ib. n. 6.* Pupilli pubertate proximi in proprium commodum sine auctoritate tutoris cum maiori contraheere possunt; non autem insuam incommodum. *ib. p. 151. n. 8.*

Contractus sub causa factus nullus est, si causa finalis non fuit vera; valet autem si causa fuit impellens: in dubio præsumendum est fuisse impellentem. *VII. p. 147. n. 1.* Quid circa varias contractuum conditiones sentiendum. *ib. p. 149. n. 8.* Contractus conditionatus, adimpleta conditione, non evadit eo ipso absolutus, sed novo opus est consensu. *ib. n. 9.*

Con.

Contractus ex dolo. Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio, ad circumveniendum alterum adhibita. *VII. p. 144. n. 1.* Dolus, vel error, vel est circa substantiam, vel adventitia rei; vel concomitans, vel antecedens. *ib. n. 2.* Tam antecedens, quam concomitans circa substantiam rei irritat contractum. *ib. n. 3.* Uterque error circa rei qualitatem non irritat contractum: si tamen deceptio sit infra, vel ultra dimidium, quid agendum. *ib. p. 145. n. 4.* Si tamen qualitas in substantiam contractus transeat, error circa eandem irritat contractum. *ib. n. 6.* Si doli fuerit causa contractus, rescindi potest a circumvento. *ib. n. 7.* Quid sit contractus bonæ fidei, & stricti iuris. *ib. p. 146. n. 8.* Omnes contractus sunt bonæ fidei, eoque error antecedens evadit. *ib. n. 9.* Blanditiæ sinceræ non infringunt contractum, sed dolosæ. *ib. p. 148. n. 11.* Nec importunæ preces. *ib. n. 12.*

Contractus cum re tractu gentilitio, servatis servandis, est licitus. *VII. p. 171. n. 7.*

Contractus innominati sunt quatuor: do, ut des: do, ut facias: facio, ut des: facio, ut facias. *VII. p. 176. n. 7.*

Contractus iuratus, sive illum iuramentum confirmet, sive non, validus est, quoties impleti sine peccato, & damno alterius potest. *VII. p. 154. n. 1.* Renuntiatio tamen Novitii, inconsulto Episcopo, firmata iuramento non obligat. *ib. n. 2.* Promissio tamen iuramento firmata, etsi non acceptetur, impleri debet. *ib. n. 3.* Contractus factus per errorem substantialem, etsi iuratus, est invalidus. *ib. n. 4.* Metu tamen extortum iuramentum validum est. *ib. n. 5.* Iuramentum non firmat contractus iure naturæ nullos, nec irritabiles per ipsum postivum in odium creditoris, aut cum vergit in damnum publicum; firmat tamen dum irritabiles sunt in favorem contraheentis. *ib. p. 155. n. 6.*

Contractus metu extortus. Metus gravis plures exigit conditiones. Quando incutitur a causa naturali, v. g. naufragio, dicitur provenire ab intrinseco: quando a libera, ab extrinseco. A causa libera incuti potest vel iuste, vel iniuste; item ad directe vel indirecte contractum extorquendum. *VII. p. 142. n. 1.* Metu gravi iniuste, & directe extortus, est iure naturæ validus, sed a superiore rescindendus. *ib. n. 4.* Contractus ex metu levi facti rescindi merentur. *ib. p. 143. n. 2.* Non tamen contractus matrimonii, & professionis. *ib. n. 9.*

Contractus modalis. Modus distinguit a conditione & supponit contractum perfectum. *VII. p. 147. n. 1. & seq.* Quid sit demonstratio. *ib. p. 148. num. 3.* Circumstantiæ quæ causam non dant contractui, illum non vitiant. *ib. n. 4.* Quomodo interpretandus contractus ad diem, vel sub disiunctio. *ib. n. 5.*

Contractus solemnitas, Solemnitas iuris alia substantialis, alia accidentalis. Prima est sine qua contractus a lege irritatur; altera sine qua solum prohibetur. *VII. p. 151. n. 9.* Matrimonium, & professio sine iuris solemnitate tam in foro externo, quam interno non subsi-

sunt. *ib. p. 152. n. 10.* Nec reliqui contractus. *ib. n. 11.*

Contractus trinus est qui comprehendit simul contractum societatis, assicurationis, & venditionis. Quatuor conditiones ad contractum societatis necessarias. Contractus trini origo, & progressus. *VII. p. 286. n. 1.* Damnatur a iure civili, Sede Romana, & Episcopis. *ib. p. 288. n. 1.* Benedictus XIV. dicit eum esse damnatum a Sixto V. *ib. p. 290. n. 1.* Constatutur a ratione a p. 293. usque ad p. 308. Etsi tollatur contractus assicurationis, exigere tamen ultra fortem aliquid non licet titulo lucri cessantis. *ib. p. 308. n. 1.* Facto hoc contractu pignus recipi nequit. *ib. p. 309. n. 5.* Non iustificatur contractus recipiendi quinque in centum, quod sit Reipublicæ utilis, nec validari potest a potestate domini alti. *ib. n. 8.* Nec ex eo quod viri docti, & probi illum contractum approbent. *ib. p. 306. n. 1.* Nec excusat intentio virtutis faciendi contractum omnino meliori modo. *ib. p. 302. a. n. 1.* usque ad p. 306. Etiam duplex societatis contractus est illicitus. *ib. p. 310. num. 1.*

Contritio generatim sumpta quænam sit. *IX. p. 27. n. 2.* Propositum includit non peccandi de cetero. *ib. n. 3.* Eius proprietates quænam. *ib. p. 28. n. 5. & seq.* Quomodo magna & vehementer esse debeat. *ib. n. 7.* Necessè non est ut foras erumpat per gemitus, & lacrymas. *ib. p. 29. n. 8.* Contritio alia perfecta, alia imperfecta. *ib. p. 37. n. 1.* Utriusque natura exponitur. *ib. p. 38. n. 2. & seq.* An specie differant ab invicem: *ib. n. 5.* An contritio debeat ad singula peccata extendi. *ib. p. 39. n. 7.* An etiam ad venialium remissionem in sacramento poenitentia requiratur. *ib. n. 8. & seq.* An opinio quæ contritionem in sacramento poenitentia ut necessariam requirit, damnata sit. *ib. p. 41. n. 5.* Contritio quæ fit dolor de peccato ob offensam Deo illatam, non semper iustificat ante sacramentum, sed ad iustificationem disponit. *ib. p. 67. n. 1. & seq.* Nec qualicumque contritio peccati maculam abstergit. *ib. p. 68. n. 1. & seq. & p. 113. n. 18.* Quomodo contritio sacramenti poenitentia efficacitatem non impediatur. *ib. p. 109. n. 3. & seq.* Quomodo sacra littera contritioni generatim acceptæ vim tribuant iustificandi. *ib. p. 110. n. 7. & seq.* Contritionis præceptum quando obliget. *ib. p. 29. n. 1. V. Præceptum.*

Contumelia est dehonoriatio alicuius per verba, quibus id quod est contra honorem illius deducitur in notitiam eius, & aliorum. *IV. p. 358. n. 1.* Est ex genere suo peccatum mortale, licet quandoque contingat esse veniale. *ib. n. 2.* Obiurgationes contumeliosæ, magna cautione adhibendæ sunt. *ib. p. 339. n. 3.* Contumelias sibi illatas non tenetur actu tolerare Christianus, quando oppositum proximi utilitati & bono communi deservire existimatur. *ib. n. 4.* Contumeliarum tolerantia, an eandem impugnatione expeditior in praxi sit, diiudicari debet ex circumstantiis, quæ referuntur. *ib. n. 5.* Falsum crimen testi obicere non licet quoties hoc conducit ad tuam tuendam.

dam famam. *ib. p. 360. n. 6.* Tamburini manifestata laxitas improbat. *ib.*
Conversio peccatoris quam ex sacris Scripturis. IX. p. 362. n. 1. & seq. ex S. Augustino, & Patribus. *ib. p. 363. n. 1. & seq.* Conversiones recidivorum, & in consuetudine peccandi versantium falsae. *ib. n. 4.* Signa vera contritionis in illis non apparent. *ib. p. 365. n. 4. & seqq.* Quantum vera conversioni obfit Confessorum praxis nimis blanda. *ib. p. 368. n. 1.* Conversio peccatorum qui magnis detinentur sceleribus, vel longa peccandi consuetudine communitur nec repente, nec brevi evenit. *ib. n. 2. & seq.* Id evincitur ex Augustino. *ib. n. 3. & seq.* Confirmant alii Patres. *ib. p. 370. n. 7.* Ratio theologica suadet. *ib. n. 6.* Peccatorum conversionem probandum piorum operum exercitio ante absolutionem, docent ultimae aetatis Scriptores doctrina & pietate celeberrimi. *ib. p. 371. n. 1. S. Carolus Borromeus. ib. p. 372. n. 4. & seq. Ven. Bellarminus. ib. n. 7. & seq. Cardinalis de Aguirre. ib. p. 374. n. 10. & seqq. Cardinalis Denhoffius. ib. p. 375. n. 14. & seqq. Concionatores eandem doctrinam publice praedicant. ib. p. 376. n. 1. & seq.*

Cooperatio ad peccatum. V. Scandalum. Meretricem. Mulierem ornatum.
Cooperantes ad damnum. Novem sunt modi quibus cooperari aliquis potest ad alterius damnum. VII. p. 74. n. 1. Qui parato ad malum inferendum annuit, liber est a restitutione. *ib. p. 75. n. 3.* Qui non paratum ad inferendum damnum movet ut illud inferat, tenetur ad restitutionem, etsi alius reipia induxisset executorem ad tale malum irrogandum. *ib. n. 4.* Qui alium paratum ad malum committendum movet ut celerius illud exequatur, tenetur refarcire totum damnum. *ib. n. 5.* Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati: propositio damnata. *ib. p. 76. n. 9.* Qui dubitat an fuerit cooperatus, liber est a restitutione. *ib. n. 11.* Qui certus est de cooperatione, dubius autem de securo damno, restituere debet pro gradu dubii. *ib. n. 12.* Quando certus es & de confilio, & de damno, dubitas vero an consilium fuerit efficax, pro rata tantum dubii parte restitues. *ib. p. 77. n. 15.* Qui suo exemplo pravo causa est ut alii malum perpetrent, non tenetur ad restitutionem, nisi intenderet isto suo exemplo alios ad inferendum damnum inducere. *ib. n. 17. V. Suisa. Consilium. S. Fraygiam. Palpo. Reverfus. Participans.*
Cooperans ex metu gravi ad actionem pravam, graviter peccat. VII. p. 81. n. 33. Cooperantes negative tenentur restituere, quando ex iustitia tenebantur impedire damnum; secus, si ex sola caritate. *ib. p. 82. n. 38. & seq.* Tenentur tamen qui non impediunt, accepto pretio. *ib. p. 83. n. 40.* Quando servi non impediunt furta dominis illata, restituere debent. *ib. n. 41.* Antequam custodes publici constituti ne merces aut evehantur, aut imporentur, obligentur ad restitutionem, spectantque primo sunt circumstantiae. *ib. n. 42.*

Copia Confessarii quando desit. VIII. p. 205. n. 28.
Copellotti (D. Petrus) sua Diatriba ineptis rationibus, trivis, & sophismatibus referta male defendit dispensationem a carnium abstinentia ieiuniorum tempore, non teneri ad ieiunium. V. p. 99. & seq. n. 4. & seq. Eiusdem praeposterus, ac ridicularius zelus. *ib.* Male abstinentiam a carnibus ait esse formam substantialem ieiunii. *ib.* Sibilo & cachinnis haereticorum exponit Ecclesiam Romanam ieiunium. *ib. p. 101. n. 7.* Inanes eius interpretationes referuntur, & exsufflantur. *ib. p. 104. & seq. n. 15. & seqq.* Eius commenta quibus SS. Patres in suam sententiam trahere conatus est, vel ipsis Stoicis istum movent. *ib. p. 105. n. 21.* Perperam in sui praesidium allegat Calcratum, & Roncagliam. *ib. p. 108. & seqq. n. 26. & seq.* Ridiculose contendit pro se stare SS. Patres. *ib.* Nullas Casuistarum ram prodigiosa sophismata vulgavit, ut ipse in sua Diatriba. *ib. p. 109. n. 30.* Quam etiam pluribus contradictionibus involvit. *ib.*
Correctio fraterna desinitur. II. p. 68. n. 1. Eiusdem praepceptum haberi probatur ex Scriptura. *ib. p. 69. n. 2. & seq.* Ad eiusdem obligationem requisitae conditiones. *ib. n. 6. & seq.* Ut obliget requiritur notitia moraliter certa peccati proximi. *ib. n. 8.* Sola mortalia sub gravi obligatione corrigenda sunt: venialia sub levi. *ib. n. 9.* Sed a Praelatis ecclesiasticis, & porissimum Regularibus etiam, sub gravi. *ib. & seq. n. 10.* Correctionis fraternae materiae sunt etiam peccata praeterita nondum poenitentia deleta. *ib. p. 70. n. 11. & seq.* Solvuntur obiecta. *ib. n. 13. & seq.* Item peccata ex ignorantia vincibili commissa. *p. 71. n. 15.* Item ex ignorantia invincibili. *ib. n. 16.* Mores requisiti a Marco Tullio in alium corrigente. *ib. & seq. n. 2.* Ad correctionis praescriptum obligator non debet esse peccator. *ib. p. 72. n. 4.* Hic tamen immunis non est a praepcepto correctionis. *ib. n. 5.* Praelati ecclesiastici peccato polluti non peccant peccatores corripiendo. *ib. p. 73. n. 7.* Explicatur Sylvester. *ib.* Titulo correctionis faciendae non tenetur regulariter homo privatus sua vitia emendare. *ib. n. 8.* Concionatores et suggestu vitia increpantes in statu peccati mortalis, peccant saltem venialiter. *ib. n. 9.* Solvitur obiectum. *ib. p. 74. n. 10. & seq.* Corrigitur publica peccata tenentur Concionatores, etsi nullum fructum sperent. *ib. n. 12.* Subdit: Praelatos suos corrigere tenentur servatis debitis conditionibus. *ib. n. 13.* Superiores ad correctionem probabiliter tenentur ex iustitia. *ib. p. 75. n. 14.* Itemque in more subditorum inquirete. *ib. n. 15.* Regulae ad id recte peragendum assignantur. *ib. n. 16. & seq.* Correctio iudicialis faciendae est etiam absque spe profectus. *ib. p. 76. n. 2.* Fraternalis quando adest spes probabilis. *ib. n. 3.* Suppissime homines peccant obomissionem fraternae correctionis. *ib. & n. 4. & seq.* Solvitur obiectio. *ib. n. 6. & seq.* Toties repetenda est correctio, quoties spes emendationis effulget. *ib. p. 77. n. 8.* Assignatur quid sit faciendum in dubio de correctionis eventu. *ib. n. 9.* Item quae sit temporis oppor-

opportunitas, qua differri potest, & debet correctio. *ib. n. 10. & seq.* Dominici Soto doctrina notatu digna. *ib. n. 12.* Uiget praepceptum correctionis, cum solum praevides, non vero cum certo moraliter scis eam ab altero faciendam. *ib. p. 78. n. 13.* Correctionis fraternae ommissio quandoque mortalis, quandoque venialis ex D. Thoma. *ib. n. 14.* Etiam cum dispendio vitae proximum in extrema necessitate constitutum corrigere tenemur. *ib. n. 15. & seq.* Afferitur ordo a Christo praepceptus in correctione servandus. *ib. p. 79. n. 1.* Ordo huiusmodi cadit sub praepcepto. *ib. n. 2. & seq.* Praepceptum hoc affirmans est, adeoque obligat non pro semper. *ib. n. 5.* Probabiliter servandus est hic ordo, etsi credatur Praelatum utilius correcturum fore delinquentem. *ib. p. 80. n. 7. & seq.* Obiectis respondetur. *ib. p. 81. & seq. n. 11. & seq.* Si correctus te non audierit, adhibere teneris unum, aut duos testes, etsi peccatum sit occultum. *ib. & seq. n. 13. & seq.* Durandi, & Altiisiodorensis obiectis satisfit. *ib. n. 16. & seq.* Iuri fraternae correctionis renuntiare licite posse probabile est. *ib. p. 83. n. 19. & seq.* Renuntiant de facto PP. Societatis Iesu. *ib. n. 20. & seq.* Constitutio de hoc eiusdem Societatis explicatur. *ib. & seq.* Gravis controversia difficultas exponitur. *ib. p. 84. n. 24.* Neglecto fraternae correctionis ordine sola peccata occulta, qua in damnum peccantis cedunt, referri nequeunt ad Praelatum. *ib. n. 1. & seqq.* Ad eum tamen sic deferri possunt perpetrata coram duobus, aut tribus. *ib. n. 3.* Item alia publica. *ib. p. 85. n. 4.* Haereticis, proditoriis, aliaque id genus peccata Superiori ut iudici statim sunt denuntianda. *ib. n. 5.* Obiectis satisfit. *ib. & seq. n. 6. & seq.* Non sic regulariter loquendum crimina qua in damnum tertii vergunt. *ib. p. 86. n. 9.* Secus ubi non est praesumpta facilia emendatio. *ib.* Adducitur casus notabilis. *ib.* Peccata fornicationis, & lapsus carnis Religiosis cum tertio probabiliter denuntianda sunt Praelato, ommissa secreta monitione. *ib. p. 87. n. 10.*
Corzen (Adamus) scire improbat publicam scortorum permissionem. II. p. 164. n. 7.
Cozza (Laurentius Card.) plura pro potionem cocolata adducit argumenta, quae refelluntur ceu improbabilia. V. p. 128. & seq. n. 1. & seq. Eius opinio viris nobilibus, Advocatis &c. maiorem quam ceteris in ieiunio collationem permittens improbabilis est, & falsa. *ib. p. 163. & seq. n. 16.*
Creditorum ordo. Leges servantes ordinem creditorum obligant in conscientia. VII. p. 102. n. 4. Bona existentia in seipsis, vel in specie, restituenda sunt domino. *ib. n. 5.* Dubium est, an debita certa in propria specie non extantia, praeferenda sint debitis incertis. *ib. n. 6.* Bona in specie extantia restituenda sunt dominis, posthabitis etiam creditoribus privilegiatis. *ib. p. 103. n. 10.* Debita ex contractu oneroso praeferi debent debitis ex liberali promissione etiam acceptata. *ib. n. 11.* Item debita ex delicto, & ex contractu priora prius deleri debent; si non constat qua-

le sit antiquius, creditoribus satisfaciendum per sortem. *ib. n. 12.* Creditores hypothecarii praeferendi aliis sunt personalibus etiam privilegiatis. Inter hypothecarios qui priores? *ib. n. 13.* Non exceptis privilegiatis. *ib. p. 104. n. 14.* Qui habent hypothecam specialem praeferendi sunt habentibus generalem in certis casibus. *ib. n. 15.* Quis ordo inter creditores privilegiatos simplices, seu personales. *ib. n. 16.* Inter non privilegiatos creditores qui prior est tempore, potior est iure. *ib. p. 105. n. 18.* Pauperes ratione paupertatis non sunt praeferendi. *ib. n. 19.* Dum debitor cuncta debita solvere nequit, is debitor praefendus est qui primus in iudicio petit suum creditum, & in favorem illius est iudicatum. *ib. n. 20.* Debitor in hoc casu pro rata omnibus restituit: & si uni restituerit integrum debitum, is retinere nequit. *ib. p. 106. n. 22.* Nequit debitor admonere amicum creditorem ut prior petat, neque eidem integrum debitum cum aliorum detrimento potest solvere. *ib. n. 23.* Quomodo reliqui se habere debeant ad debitorem qui non est solvendo, maxime domestici. *ib. n. 24.*
Crimina ad exheredationem. Filii ob quatuordecim crimina exheredari possunt. VII. p. 387. n. 11. Vicissim filii exheredare parentes ob septem crimina possunt. *ib. p. 388. n. 12. V. Heredes instituti.*
Crimen est impedimentum dirimens matrimonium. X. p. 193. n. 1. In quo consistat. *ib.* Quomodo homicidium cum adulterio pariat impedimentum. *ib. n. 2.* Num requiratur homicidium, & adulterium cum intentione perveniendi ad matrimonium. *ib. n. 3. & n. 5.* Quomodo homicidium sine adulterio impedimentum criminis inducat. *ib. n. 4.* Quomodo adulterium cum promissione futuri matrimonii sine homicidio pariat impedimentum dirimens. *ib. p. 194. n. 7.* Hoc impedimentum est iuris ecclesiastici, proinde infidèles non ligat. *ib. n. 8.*
Croix (P. Claudius) laxè putat in Germania licitum esse in Monasteriis per famulos vinum, & panem vendere: id etiam affirmat non esse tabernam habere, aut negotiari, sed sua vendere. X. p. 2. n. 1. Refellitur hæc opinio. *ib. p. 45. n. 6.* Laxe docet, Confessarium non teneri poenitentem monere de nullitate matrimonii, licet praevideat monitionem profuturam, si tamen sequatur gravissimum incommodum alterius, puta prolis; sed potest eum relinquere in bona fide. *ib. p. 5. n. 28.* refellitur. *p. 225. n. 7. & seq.* Qui probabiliter putat matrimonium esse validum, etsi opinio pro invaliditate sit ipsi probabilior, licite potest petere debitum. *ib. p. 5. n. 31.* refellitur. *p. 230. n. 8.* Si matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de nullitate matrimonii, quod post inquisitionem deponi nequeat, laxè docet, probabilis saltem spectata ratione licere dubitanti necum reddere, sed & petere debitum. *ib. p. 6. n. 23.* refellitur. *p. 231. n. 12.* Laxius docet ad gravem morbum etiam non letalem curandum, aut cavendum licitam esse inebriationem, si aliter curari, aut caveri nequeat. *ib. p. 7. n. 43.* refellitur. *p. 239.*

p. 319. n. 8. Laxe excusat a peccato letali Clericum alementem longam comam, licet fiat comminatio excommunicationis. *ib. p. 35. n. 3.* Refellitur. *ib.* Plures laxas opiniones refert circa Clericorum negotiationem. *ib. p. 44. n. 4. & seq.* Refelluntur. p. 45. n. 12. Laxe canones Clericis venationem vetantes interpretantur. *ib. p. 46. n. 15.* Refellitur. *ib. n. 16.* Similiter laxa exponit canones ludum alearum Clericis prohibentes. *ib. p. 47. n. 19.* Refellitur. *ib. n. 20.* Quanti faciendus sit hic Auctor. *ib. p. 61. n. 14.* Laxe docet non esse simoniam offerre temporale alicui ut intercedat apud collatorem beneficii, si det non pro intercessionibus, sed pro labore, lucro cessante &c. *ib. p. 68. n. 3.* Refellitur. *ib.* Confessarium posse permittere ut quis matrimonium nullum ex ignorantia celebret, est praevidet quod eius monitio foret profutura. *ib. p. 225. n. 7.* Refellitur. *ib. n. 8. & seq.* Quo pacto obiectio nem dissolvat. *ib. n. 12.* Refellitur. p. 226. n. 13. Laxe docet, per se loquendo licitum esse die communionis habere usum matrimonii. *ib. p. 237. n. 13.* Refellitur. *ib.* Pyrrhonica methodo varias Auctorum opiniones sebandas proponit. *ib. p. 245. n. 20.* Nonnullos proponit casus in quibus licitam ex Casuistis dicit ebrietatem. *ib. p. 340. n. 13.* Refellitur. *ib. n. 14. & seq.*

Laxe docet, non peccare mortaliter qui sacramenti formam inchoat in peccato mortali, dummodo ante postrema verba sit in statu gratiae. VIII. p. 3. n. 1. Refellitur hac opinio. *ib. p. 54. n. 19.* Laxe docet praeceptum confirmationis inspicendum desisse per consuetudinem. *ib. p. 3. n. 9.* Refellitur. p. 134. n. 11. Non teneri Sacerdotem praecepto Tridentini confiteri quamprimum, si habens copiam Confessarii non sit confessus de malitia, vel non adfuerit urgens necessitas celebrandi. *ib. p. 4. n. 29.* Refellitur. p. 200. n. 4. Legem praeipientem attentionem internam in administratione sacramentorum non esse certam; *ib. p. 6. n. 30.* Plures casus inutiles agglomerat de adiectione conditionis in formis sacramentorum. *ib. p. 52. n. 9.* Laxam refert opinionem Moya. *ib.* Laxe docet, probabile esse non peccare mortaliter Sacerdotem in peccato letali Eucharistiam ministrantem. *ib. p. 53. n. 17.* Similiter nec Episcopum sacrum chrismam, & oleum infirmorum consecrantem. *ib. p. 54. n. 18.* Nec Diaconum solemniter Sacerdoti intervenientem. *ib. n. 21.* Immo nec solemniter Eucharistiam ministrantem, etsi id saepius ex consuetudine faciat. *ib.* Non peccare ministrantem sacramenta peccatori publico, si metus mortis imminet. *ib. p. 59. n. 12.* Distinctione beneficia vim eludit propositionis ab Innoc. XI. damnata. *ib. p. 60. n. 13.* Refellitur. *ib. n. 14.* Falso docet in extrema necessitate probabiliter sub conditione adhiberi posse in baptismo aquam ex floribus distillatam. *ib. p. 76. n. 13.* Laxe docet, illum qui recordatur alicuius peccati letalis in confessione per oblivionem omitti, dum est Eucharistiam sumpturus, posse communicare sine novo dolore illius peccati. *ib. p. 204. n. 23.* Docet licere pacisci de stipendio Missae.

ib. p. 273. n. 6. Laxe docet, praecepto audiendi Missam satisfieri in privatis Oratoris etiam ab iis qui non sunt de familia. *ib. p. 291. n. 15.*

Laxissime docet, effectum peccati non esse in confessione aperiendum. IX. p. 6. n. 20. Refellitur. *ib. p. 170. n. 24. & seq.* Non esse aperienda in confessione peccata, quae ex consuetudine mortaliter mala procedunt, etiam ipsa consuetudine non retractata. *ib. p. 7. n. 25.* Refellitur. *ib. p. 177. n. 26. & seq.* Laxe docet, non teneri poenitentem confiteri qualitatem personae quam venere, etsi absque desiderio, aspexit. *ib. p. 8. n. 29.* Refellitur. *ib. p. 187. n. 4.* Qui sine desiderio, sed impudice feminam attrectavit, satis esse, si in confessione dicat se rursus attrectasse, nihil dicendo de parte. *ib. p. 8. n. 30.* Refellitur. *ib. p. 187. n. 5.* Qui fornicatus est cum tribus diversis, vel ter cum una, non teneri dicere in confessione an una, vel plures fuerint mulieres, an meretrices, vel aliae. *ib. p. 8. n. 31.* Refellitur. *ib. p. 187. n. 6.* Laxe docet probabiliter esse, si ratio spectetur, non teneri Sacerdotem fornicarium aperire in confessione circumstantiam filiae spiritualis cum qua peccavit. *ib. p. 8. n. 32.* Refellitur. *ib. p. 188. n. 8.* Ineptas assertiones relaxandi veteris disciplinae ritum in sacramento poenitentiae. *ib. p. 10. n. 43.* Refelluntur. *ib. p. 236. n. 2. & seq.* Laxe docet, ad munus Confessarii satis doctos eos habendos qui integram aliquam summam casuum aut diligenter legerint, aut audierint explicari. *ib. p. 10. n. 47.* Refellitur. *ib. p. 278. n. 3.* Laxissime docet, Confessarios scire debere plures sententias vere probabiles, cum non expediat poenitentes dirigere secundum unam doctrinam. *ib. p. 10. n. 48.* Refellitur. *ib. p. 278. n. 5. & seq.* Quam belle decretum Alexandri VII. interpretetur. *ib. p. 49. n. 1.* Quomodo evincat opinionem docentem attritionem formidolosam non comprehendendi in damnatione propositionis primae proscriptae ab Innoc. XI. *ib. p. 117. n. 1.* Refellitur. *ib. p. 218. n. 2. & p. 125. n. 8. & seq.* Falso docet, opinionem de sufficientia attritionis in sacramento poenitentiae esse moraliter certam. *ib. p. 122. n. 5.* Refellitur. *ib. n. 9. & seq.* Falso docet, probabiliter esse opinionem afferentem sufficere propositum implicitum, & non requiri explicitum. *ib. p. 139. n. 16.* Laxe docet, solum probabiliter requiri in confessione propositum universale. *ib. p. 151. n. 10.* Refellitur. *ib.* Consuetudinem peccandi non esse per se in confessione aperiendam. *ib. p. 174. n. 16.* Refellitur. *ib. n. 17. & seq.* Putat probabile non esse sacrilegium furari rem in loco sacro, nisi sit ibi deposita, vel commodata Ecclesiae. *ib. p. 189. n. 17.* Similiter pollutionem occultam, immo copulam illicitam occultam in Ecclesia commissam putat non esse sacrilegium. *ib. n. 19.* Laxius docet, oscula, tactus &c. libidinosos etiam publice habita in Ecclesia non induere rationem sacrilegii. *ib. p. 190. n. 20.* Opinionem affirmantem peccata negative dubia non esse necessario in confessione aperienda, censet, spectata auctoritate, et opposita probabiliter. *ib. p. 195. n. 23.*

Re

Refellitur. *ib. p. 196. n. 24. & seq.* Nonnulla congerit Sanctorum dicta quae benignitatem suadent, omittis iis quae iustum rigorem inculcant. *ib. p. 239. n. 2. & seq.* Probabile putat licere poenitentem eadem peccata iterum confiteri tacendo priorem confessionem, ut mitiorem poenitentiam accipiat. *ib. p. 254. n. 21.* Refellitur. *ib.* Docet Confessarium posse, & debere se accommodare opinioni poenitentis. *ib. p. 280. n. 12.* Refellitur. *ib.* Probabile putat quod laicus possit absente Clerico a censuris absolvere. *ib. p. 311. n. 10.* Falso assertit, esse doctrinam ianseniticam, & rigoristicam affirmare quod frequentes relapsus sunt signa acuisse dolorem aut propositum. *ib. p. 394. n. 1.* Refellitur. *ib. n. 2.* Laxe docet, frequentem relapsum solum quandoque esse signum, quod defuerit dolor. *ib.* Pertentosa argumenta quibus laxam fultit opinionem. *ib. n. 4.* Refelluntur. *ib. p. 395. n. 5. & seq.* Falso Theophilum Raynaudum citat. *ib. p. 396. n. 9. & seq.* Laxe negat requiri in poenitentis proposito efficaciam constantem. *ib. p. 398. n. 12.* Refellitur. *ib.* Perperam citat D. Thomam. *ib. n. 14.* Laxe docet, prima vice absolvendos consuetudinarios, & recidivos, etsi nulla praecesserit emendatio. *ib. p. 418. n. 13.* Refellitur. *ib.* Quae opinio videtur admodum affinis propositioni 60. ab Innoc. XI. damnata.

Culpa ex qua oritur onus restitutionis, vel est rheologica, vel iuridica: haec vel est lata, vel levis, vel levissima. *Theologica* est peccatum vel mortale, vel veniale. Iuridica est omisso debita diligentia, non attendendo ad malitiam peccaminosam. *Lata* est omisso diligentia, quam communiter eiusdem status homines adhibere solent: *levis*, quam adhibere solent diligentiores: *levissima*, diligentissimi. Culpa lata est latior, & latissima. Prima est dolus praesumptus, altera manifestus. VII. p. 51. n. 2. Ubi nulla fuit culpa, ibi nulla est restitutio. *ib. p. 52. n. 3.* Excipiuntur aliqui casus. *ib. n. 4.* Si res aliena in domo tua fortuito perit, ad nihil teneris. *ib.* Qui rei illicitae dat operam, si sit causa damni nec praevisti, nec intenti, nec ex illa actione derivati, ad nihil teneris. *ib. n. 5.* Si tamen addit ignorantia concemittans, restituere debes; non vero si antecedens. *ib.* Si sine culpa theologica damnum illatum est, vi iniustae acceptionis ad nihil obligaris. *ib. p. 53. n. 2.* Si ex culpa levi, qua veniale peccatum sit, & oriatur ex imperfecta deliberatione, securus est restituere, quando ingens damnum fuit secutum. *ib. n. 7.* Culpa levis, aut levissima animo nocendi perpetrata inducit obligationem restituendi. *ib. n. 9.* Qui perpetrat delictum, non intendens damnum inferre alteri, licet illud per accidens sequatur, non teneris compensare. *ib. p. 55. n. 12.* Qui exercent artes aut professiones, non teneris ad restitutionem ex culpa levi, vel levissima. *ib. n. 13.* Nisi maiorem solito diligentiam promiserint. *ib. p. 56. n. 14.* Culpa quae in privatis hominibus levis est, in professoribus esse potest gravis: si professoribus addidit negligentiam, errando culpam latam committunt, & restituere teneris. *ib. n. 15.* Ignorans male quidem, sed dubitan-

Conr. Theol. Tom. X.

ter consulens, non teneris restituere; bene tamen inculpate inglorans, si se consiliis dandis ingerit. *ib.*

Culpa iuridica, si contractus cedit in solam recipientis utilitatem, excepto precario, teneris ad restitutionem ex culpa levi, vel levissima. Si contractus utriusque parti utilis est, uterque subiectus est restitutioni ex culpa lata, & levi, sed non levissima. VII. p. 56. n. 16. Si contractus cedat in utilitatem solius dantis, oriatur restitutio solum ex culpa lata, & dolo, exceptis quatuor casibus. *ib. p. 57. n. 17.* Damnum secutum solum ex culpa iuridica sine theologica est in conscientia restitendum. *ib. n. 19.* Cultus Confucio tributus a Sinesibus. III. p. 323. n. 1. Tamquam superstitiosus delatus ad Urbanum VIII. *ib. p. 324. n. 2.*

Cultus disparitas quid sit. X. p. 194. n. 1. An matrimonium baptizati cum non baptizata sit iure naturali, & divino irritum. *ib. p. 195. n. 2.* Casus hac de re propositi, discussi & sapientissime soluti a doctissimo Pontifice Benedicto XIV. *ib. n. 3. & seq.* An matrimonium baptizati cum non baptizato sit iure ecclesiastico irritum. *ib. p. 196. n. 5.* An summus Pontifex dispensare valeat ut fidelis infideli nubat. *ib. n. 6.* Num matrimonia Catholicorum cum haereticis sint lege divina, vel ecclesiastica prohibita. *ib. n. 7. & seq.* Quid de hoc senserit Iveninus. *ib. p. 197. n. 11.*

Cumberlandus (Richardus) male explicandum assumit ius naturae sola ratione, & experientia, exclusis sacris Scripturis. VI. p. 39. n. 3. De eo iudicium. *ib. p. 57. n. 1.* Omnes leges naturales ridiculariter revocat ad benevolentiam singulorum hominum erga alios homines, ad propensionem propagandae stirpis, ad cerebri humani magnitudinem, ad hominum inclinationem ad venereum non-limitatam tempore, & ad ampliora vasa spermatica. *ib. & seq. n. 2. & seq.* Hi, & alii errores profiganur. Cyrillus Lucari Calvinianis favens, anathemate damnatur a Clero Constantinopolitano, VIII. p. 22. n. 7.

D

Dalleus (Iacobus) perperam docet fuisse optimam liberam, non necessariam abstinentiam a carnibus in ieiuniis Christianorum. V. p. 72. n. 4. Refellitur. *ib.* Falso ait ieiunia quatuor Temporum in sola Ecclesia Romana tempore S. Leonis observata fuisse. *ib. p. 83. n. 1.* Damnatae propositiones in materia iustitiae. VII. p. 31.

Dammum emergens in mutuo. Dammum emergens est detrimentum quod solius mutui causa mutuator patitur in re iam possessa. VII. p. 239. n. 2. Differt a lucro cessante. *ib. n. 2.* Conditiones ad verum titulum damni emergentis. *ib. p. 240. n. 1.* Non est licitum pactum de certa quantitate solvenda initio contractus pro futuro damno emergente. *ib. n. 1.* Monendus est in ipso contractu mutuataris de damno emerfuro solvendo. *ib. n. 2.* Licitum est pactum ab initio initum de determinata accessione solvenda pro damno quod in certa, & determinata quantitate futurum praevideatur.

E c

ib. p. 141.

ib. p. 141. n. 3. Non tamen in quantitate maiori quam sit quantitas damni futuri. *ib. n. 4.* Bene tamen in minori. Immo quando damnum certo prævidetur, & dubitatur de quantitate, potest conveniri de quantitate certa accessio- nis. *ib. n. 5.* Qui pecuniam paratam ad redimendum censum quinque in centum habet, potest eam amico tradere cum pacto ad reddendum quinque in centum. *ib. n. 6.* Mutua- tor moneat de reparando damno mutuatorem. *ib. p. 142. n. 7.* Non licet aliquid exigere ob periculum damni indefinite emerfuri, sed de damni in individuo periculo. *ib. n. 8.* Quid si cogere quis ad mutuum? *ib.*
Daniel (P. Gabriel) male contendit Innocen- tium XI. damnasse propositiones ut iacent, non ut sunt in Auctorum, unde excerptæ sunt, libris. III. p. 279. n. 1. Hoc pacto favet doctrinæ Iansenistarum de quinque propositionibus. *ib.*
Debita defuncti. V. Heredis obligatio.
Debitum coniugale nemo per se petere tenetur. X. p. 219. n. 2. Debet tamen petere, si alteri coniugi prævideat periculum inconti- nentia imminere, quod avertere tali via pos- sit. *ib. n. 3.* Dupliciter peti potest. *ib. n. 2.* Tacite petenti reddendum. *ib.* Peccant letaliter, si se mutuo fraudent. *ib. p. 220. n. 3.* Quamam sint causæ excusantes a reddendo de- bito. *ib. n. 4. & seq.* Non licet negare debi- tum, ne filii multiplicentur. *ib. n. 6.* Num peccet uxor quæ experitur se filios mortuos parere, si debitum propterea neget. *ib. p. 221. n. 7.* Nimis frequens petitio excusat a debiti redditione. *ib. n. 8.* Peccat letaliter coniux, si mediis illicitis se ad reddendum debitum in- habiliter constituat. *n. 9.* Peccat contra iusti- tiam, si nimia austeritate idem efficiat. *ib.* Non tenetur tamen coniux ab honestis pieta- tis, ieiuniorum, poenitentia exercitiis abstinere, ut vegetior fiat ad reddendum debitum. *ib.* Adulter occultus potest debitum petere sine pec- cato. *ib. n. 10.* Num coniugi iniuste, vel illi- cite petenti innocens possit reddere debitum. *ib. p. 222. n. 1. & seq.* Num qui votum castita- tis emisit, & postea matrimonium iniit, peccet reddendo debitum. *ib. n. 3.* Num teneatur in- gredi Religionem. *ib.* Quomodo ex impedi- mento superveniente affinitatis, vel cognatio- nis spiritualis impediatur coniuges a debiti pe- titione. *ib. n. 4.* Peccat mortaliter coniux qui sublati necessitatis casu filium communem ba- ptizaret, vel ex sacro fonte susciperet, vel in confirmatione teneret. *ib. & p. 223. n. 5.* Qui incestum commisit cum consanguinea coniugis in primo vel secundo gradu, privatur iure pe- tendi debitum, sed reddere tenetur. *ib.* Qui cum persona sibi consanguinea incestum com- mitteret, ius petendi debitum non perderet. *ib.* Num si alter coniux consilium, aut con- sensum præbeat vel ad baptizandum proprium filium, vel ad incestum perpetrandum, ambo ius debitum petendi amitterent. *ib.* Si uxor coacta, vel gravi metu incusso incestum per- petrat cum consanguineo viri, an privetur iure petendi debitum. *ib. n. 6.* Coniux si cogno- scat consanguineam alterius coniugis in pri- mo, vel secundo gradu, sed ex errore, vel

ignorantia, num eodem iure privetur. *ib. n. 7.* Qui certo novit matrimonii nullitatem, reddere nequit debitum coniugi petenti, & ignorantia invaliditatem, nec ut infamiam evi- ret. *ib. p. 224. n. 1.* Qui dubitat num matri- monium validum sit, reddere potest, sed ne- quit petere. *ib. p. 229. n. 1.* Si uterque dubi- tet, neuter potest aut petere, aut reddere. *ib. n. 2.* Quid, si adhibita diligentia verita- tem nequeant invenire. *ib. p. Res uxoria.*
Decalogus ab Israelitico populo recipitur, se- prius sancte disponendo, iubente Deo. I. p. 1. In Decalogo Lutheri, Melancthonis, Cal- vini, & Iansenii errores recensentur. *ib. p. 25. & seq. n. 1. & seq.* Eiusdem Decalogi notio, & ex S. Augustino distributio. *ib. p. 27. & seq. n. 1. & seq.* In eo principia generalia iuris naturalis, aliaque iuris eiusdem manda- ta contineri, bene ostendit D. Thomas. *ib. p. 28. & seq. n. 2. & seq.* Quid primo civi- dem mandato prohibeatur? *ib. p. 29. & seq. n. 6. & seq.* Duplex illud est, affirmans, & negans. *ib. p. 31. & seq. n. 1. & II. p. 186. n. 1. & seq.* Decalogi præcepta obligant sub gravi, nisi rationis defectus, materiarumque par- vitas obstat. *ib. p. 32. n. 1.* Nullum Deca- logi præceptum proprie dispensari potest. *ib. p. 33. n. 3.* Explicatur, & probatur. *ib. & n. 4. & seq.* Solvuntur quæ Scotus; & Durandus obiciunt. *ib. p. 34. & seq. n. 7. & seq.*
Decimæ suam originem habent ante quamcum- que legem scriptam. V. p. 205. n. 2. Eas lex- positiva assignavit Ecclesiæ ministris uti con- gruum eorum sustentationem. *ib. p. 206. n. 3.* In veteri testamento decimæ debebantur Sa- cerdotibus, & Levitis de omnibus fructibus ter- ræ. *ib. n. 4.* Præceptum istud, prout mora- le, etiamnum viger. *ib. n. 5.* Et a lege et- iam naturalis descendit. *ib. n. 6.* Referuntur hæreticorum errores adversus decimas. *ib. p. 207. n. 7.* Decimarum varia sunt genera, quæ referuntur. *ib. & seq. n. 1.*
Decimas solvendi consuetudo quo tempore obtinuerit in Ecclesia Christiana, rem dubiam esse, & obscuram ostenditur. V. p. 208. n. 2. & seq. Tempore Constantini Imperatoris fen- sim consuetudo voluntaria solvendi decimas ra- tionem legis obligantis obtinuit. *ib. p. 209. & seq. n. 5. & seq.* Opinionem, quæ ait fide- les teneri solvere decimas vi iuris divini, et- iam spectata earum quantitate est opinio a- pecte falsa. *ib. p. 210. & seq. n. 1. & seq.* Ostenditur, simulque impugnatur Anacletus Reinfestuel: *ib.* Consuetudo non potest ab- rogare obligationem solvendi decimas in ea parte qua necessaria sunt ad alendos pauperes Ecclesiæ Ministros. *ib. p. 212. n. 4.* Ecclesia valet auferre consuetudinem investam non sol- vendi decimas. *ib. n. 5.* Pontifex neque vali- de, neque licite potest legem decimarum om- nino abrogare. *ib. id. num. 6.* Decimas Mo- nachis, & Regularibus Ecclesiam concessisse ostenditur variis, iustisque de causis quæ re- censentur. *ib. p. 213. n. 1. & seq.* Applicatio decimarum facta per Pontificem laico sine ul- la iusta causa, est nulla. *ib. p. 216. n. 7.*
Decimas solvere tenentur omnes fideles ba- pti.

ptizati vi iuris communis, per se loquendo, ni- si aliquo privilegio sint exempti. V. p. 216. n. 1. Infideles, quatenus infideles sunt, deci- marum oneri non subiiciuntur. *ib. p. 217. n. 2.* Secus ratione alium circumstantia quæ recenseretur. *ib.* Ecclesia ab infidelibus in terris sibi subiectis inhabitantibus iure exigere potest tributum congruum ad sustentandum Prædica- tores, & Missionarios ad eorum conversionem destinatos. *ib. p. 218. n. 3.* Decimis persona- libus obnoxii non sunt Pontifices, & Episco- pi. *ib. n. 4.* Obnoxii tamen sunt decimis præ- dialibus de illis terris quas possident titulo temporalis hæreditatis, emptionis, aut quovis alio. *ib.* Decimas solvere non tenentur Cleri- ci de iis quæ lucrantur actione spirituali. *ib. & p. 219. n. 6.* Secus de iis quæ lucrantur cor- porali labore. *ib.* Nec eas tenentur solvere de fructibus beneficiorum, *ib.* Secus de fructibus prædiorum quæ possident titulo hæreditatis, emptionis &c. *ib.* Decimas pendere tenentur etiam Principes, & Reges. *ib. n. 7.* Pauperes in gravi necessitate constituti tenentur Ecclē- siæ Pastoribus suam necessitatem exponere, ut decimas sibi remittant. *ib. n. 8.* Monachi, & Clerici in communi viventes antiquitus exem- pli fuere a decimis tum personalibus, tum prædialibus. *ib. p. 220. & seq. n. 2.* Huiusmo- di exemptionis privilegia iuri communi inserta stricte sunt interpretanda. *ib. p. 221. num. 4.* Regulares reipsa exempti sunt a decimis sol- vendis de propriis hortis, prædiisque, quæ propriis sumptibus colunt. *ib. n. 5.* Sicut et- iam de novalibus, aliisque terris ante, & post Concilium Lateranense acquisitis, propriisque sumptibus cultis. *ib. p. 222. n. 6.* Regulares quandoque tenentur, quandoque non, solvere decimas de terris, seu prædiis quæ colenda tra- dunt aliis. *ib. & seq. n. 7. & seq.* Explicatur. *ib.* Non tenentur solvere decimas prædiorum conductorum, vel ab ipsis in emphyteusim acceptorum, quæ ab iisdem propriis mani- bus, aut sumptibus excoluntur. *ib. p. 223. n. 9.* Privilegia Regularium de exemptione deci- marum favent etiam Monialibus. *ib. p. 225. n. 10.* Ea quandoque amittuntur. *ib. n. 11.* Explicatur. *ib.* Decimæ de omnibus lucris & proventibus per industriam acquisitis solvi de- bent. *ib. p. 224. n. 1.* Non tamen de iniuste acquisitis. *ib. p. 225. n. 2.* Bene tamen de ac- quisitis ex turpi causa. *ib.*
Decimæ personales usu & consuetudine o- mnes abrogatæ sunt. V. p. 225. n. 3. Decimæ prædiales, seu reales solvendæ sunt de omni- bus & singulis fructibus qui a terra, seu a prædiis tum communibus, tum novalibus pro- ducuntur. *ib. n. 4.* Explicatur uberius. *ib.* Decimæ solvendæ sunt de fructibus, non de- ductis expensis. *ib. n. 5.* Decimæ, mixtæ nun- cupatæ, solvendæ sunt de omnibus fructibus qui dicuntur mixti. *ib. n. 6.* Exemplificatur. *ib.* Decimæ solvi debent statim ac collecti sunt fructus. *ib. p. 226. n. 7.* Eas qui solve- re differunt, ex circumstantiis graviter pec- care possunt. *ib.* Decimas solvere Parochiani tenentur, etiam si Parochus illas non petat. *ib. n. 8.* De loco in quo solvendæ sunt decimæ, standum est consuetudini. *ib. n. 9.* Decimæ

prædiales solvendæ sunt illi Parochiæ in cuius territorio prædia reperiuntur. *ib. p. 227. n. 10.* Decimæ animalium solvendæ sunt Parochiæ in cuius territorio ea pascuntur, & fe- tus pariunt, licet domini alibi habitent. *ib. n. 11.* Inferuntur nonnulla huc spectantia. *ib.* Decimas defraudantes non excommunicati, sed excommunicandi sunt. *ib. n. 1.* Qui fructus non decimatos furatur, eorumdem decimas Ec- clesiæ restituere debet. *ib. p. 228. n. 3.* Emens fructus non decimatos, tenetur solvere deci- mam. *ib. n. 4.* Comburentes, seu destruentes segetes, & fructus, arboresque succidentes, tenentur destructas decimas Ecclesiæ restituere. *ib. n. 5.* Laxa P. Castropalæ contraria opi- nio refellitur. *ib.*

Parochianus qui proprias segetes, vineas, aliove fructus ante collectionem comburit, vel fructus collectos sua culpa perire sinit, tenetur pro destructis decimis Ecclesiæ satisfacere. V. p. 229. & seq. n. 6. Laxa & improbabili Bonaciæ contraria opinio refellitur. *ib.* Dominus qui noluit colligere fructus iam ma- turos, tenetur restituere decimam ex sua ne- gligentia graviter culpabili deperditam. *ib. p. 230. n. 7.* Ad compensationem decimarum non tenentur qui nolunt colere agros, vel qui eos, aut vineas in domos convertunt. *ib. n. 8.* Parochi propria auctoritate non possunt a suis Parochianis decimas accipere; aut solvere no- lentibus sacramenta denegare. *ib. n. 9.*

Debitum solvendi decimas cessat quatuor mo- dis, qui referuntur. V. p. 231. n. 10. In ma- teria decimarum attendenda est consuetudo. *ib. n. 11.* Inferuntur nonnulla. *ib.* Super decimis compositio, & transactio valida est, nonnul- lis servatis, quæ referuntur. *ib. n. 12.* Olim decimæ coetus Clericorum solvebantur. *ib. p. 232. n. 1.* Iure hodierno solis Parochis debentur. *ib. n. 2.* Si Ecclesiæ parochiales incorpo- rantur Monasteriis, & Capitulis, censentur iis- dem incorporate etiam decimæ. *ib. n. 3.* Vi iuris hodierni nulla decimarum parochialium portio spectat ad Episcopum. *ib. n. 4.* Aliqui tamen sunt casus, in quibus illi decimæ solvi debent. *ib.* Assignantur. *ib.* Decimæ solvi debent etiam Parochis divitibus, vel pravis mo- ribus infectis. *ib. p. 233. n. 5.* Canonicis, Cle- ricis beneficia habentibus, & Regularibus qui curam parochialem exercent, decimæ solven- dæ sunt. *ib. n. 6.* Sed ex iustitia solis Parochis, seu curam animarum exercentibus. *ib.* Laici solum percipere decimas possunt ex pri- vilegio Papæ, vel ratione sibi locata ad rem- pus facultatis ab Ecclesiæ ministris. *ib. n. 7.* Referuntur nonnulla ad excitandos pios fide- les ad decimas solvendas, & ad terrendos re- fractarios. *ib. p. 234. & seq. n. 8.*

Decretum Innocentii XI. de quotidiana commu- nione. VIII. p. 221. & seq. Decretorum Con- gregationis Concilii confirmatio ab Innoc. XII. facta. *ib. p. 262. & seq.* Decretum Benedicti XIV. super Missa parochiali, & conventua- li per epistolam encyclicam ad Episcopos. *ib. p. 282. & seq.* Decretum Clementis XI. de ce- lebratione in Oratoriis privatis. *ib. p. 289. & seq.* Eiusdem moderatio Benedicti XIII. in fa- vorem Episcoporum. *ib. p. 290.*

Defectus mercium. Defectus vel sunt in substantia, vel quantitate, aut qualitate. Tenentur eos manifestare tam venditor, quam emptor. VII. p. 188. n. 1. Intelligit de defectibus occultis, non manifestis. *ib. p. 189. n. 3.* Si non manifestentur defectus, nec minuatur pretium, restitutum est. *ib. n. 4.* Licet tacere defectum rei, qui emptori non nocet, diminuto pretio, si emptor non interrogat. *ib. n. 5.* & *seq. n. 9.* Si tamen non deserviret ad usum intentum emptoris, non licet. *ib. n. 6.* Qui emit rem cuius pretium venditor ignorat, non est securus, si dicat solum: Tu mihi donas, si plus merx valeat? *ib. p. 191. n. 10.* Qui vino aquam immiscuit, etsi sapidius fiat, vendere potest pretio diminuto. *ib. n. 11.* Venditor potest vendere unam rem pro alia, si substituta habeat prorsum eundem usum. *ib. n. 12.* Qui vendit bona fide rem vitiosam, non peccat, sed dum scitit damnum, compensat. *ib. n. 13.* Licet aliquid de quantitate mercis detrahatur, si evidenter constet premium iniuste taxatum: quod tamen facile praesumi nequit. *ib. p. 192. n. 16.*

Defunctus. V. *Heredis obligatio.*

Degradatio, & depositio inter censuras non computantur. X. p. 249. n. 3. Degradatio, & depositio quid, & quotuplex sit. *ib. p. 286. n. 17.*

Degradatio realis Clericorum privat privilegio fori, & canonis. *ib.* Tenetur tamen horas canonicas recitare, si sit in Sacris. *ib.* Quas ob causas olim fiebat degradatio verbalis. *ib. p. 287. n. 18.* Quanam sint crimina in iure expressa degradatione punienda. *ib.*

Deistæ, quinam dicantur? I. p. 20. n. 9.

Delectatio spiritus effectus Eucharistiae. VIII. p. 194. n. 4.

Delectatio, & desiderium de malo proximi. V. *Proximus.*

Delectatio in cibo & potu, aliisque rebus intendit propter se nequit citra culpam. V. *Comestio.* V. *Viva (P. Dominicus).*

Delectatio vitrix, non infert Iansenistas esse eam admittentes, ut male contendit Turnely. VI. p. 103. & *seq. n. 2.* & *seq.* Massoulie eam cum Augustinianis admittens, toto celo distat a Iansenianis. *ib. V. Massoulie. Turnely.*

Deliberatio in actibus humanis duplex perfecta, & imperfecta. X. p. 319. n. 3. Signa imperfectae deliberationis. *ib. n. 4.* Quid sit ratio superior, & inferior. *ib. n. 6.* V. *Peccatum.*

De Lugo (Ioannes Card.) perperam suum iudicium suspendit super opinione evidenter laxa de occulta compensatione. IV. p. 312. n. 2. Facete loquitur de potu coccolatae sumpto in die ieiunii. V. p. 143. n. 34. Illius dictum iusta animadvertione excipitur. *ib.*

De magistris (Martinus) male contendit fornicationem determinati viricum determinata femina non esse contra ius naturæ. IV. p. 223. num. 4. Oppositum probatur ex rationibus D. Pauli. *ib. num. 1.* & *seq.* Evidenterque demonstratur ex ratione a priori a D. Thoma. Illius, sicut & Caramuellis argumenta diluuntur. *ib. p. 226.* & *seq. num. 1.* & *seq.*

Demonstratio in contractu quid sit, VII. p. 148. n. 3.

Denuntiationes sponsalium ex antiqua Ecclesiae disciplina repetuntur. X. p. 179. n. 2. An sint necessariae necessitate sacramenti, vel praecepti. *ib. n. 2.* Quando fieri debeant denuntiationes. *ib. n. 3.* Praeceptum denuntiationum obligat sub mortali. *ib. n. 4.* Quis possit a denuntiationibus dispensare. *ib. p. 180. n. 5.* Causa iusta requiritur pro licita dispensatione. *ib. n. 6.* Quanam haec iustae causae. *ib. & n. seq.* An qui novit impedimentum inter eos qui debent matrimonium contrahere, teneatur illud manifestare. *ib. n. 8.* & *seq.*

Deperdita bona. V. *Inventio.*

Depositum est contractus quo sola rei custodia alterius fidei committitur, ut integra reddatur. Ad hoc requiritur expressus depositarii consensus. VII. p. 367. n. 7. Depositarius nequit re deposita uti, si usu utatur, sine consensu deponentis; pecunia tamen uti potest, quasi mutuo accepta. *ib. n. 8.* Quando depositum perniciosum est deponenti, reddi non debet, nisi ex retentione grave damnum imminet depositario. *ib. p. 368. n. 9.* Omnes ratione utentes capaces sunt suscipiendi depositi, non tamen Religiosi sine Praelati licentia. *ib. n. 10.*

Derisio est verborum Iustus ex proximi defectibus, ut erubescat. IV. p. 362. n. 6. Ad virtutem entrapeliam revocari interdum potest moderata & cauta derisio de levi alicuius defectu. *ib.* Et quandoque veniale crimen est. *ib.* Si tamen praveideas ea gravissime contristandum esse proximum suum, mortale est. *ib.*

Desperatio gravissimum est peccatum, & ut plurimum haeresi coniungitur. I. p. 165. n. 1. & *seq.* Cui propria damnatio revelaretur, ille salutem sperare non possit. *ib. p. 166. n. 4.* Sed eam desperare possit, se subiuciendo divino decreto. *ib. n. 5.*

Detractio est denigratio alienae famae per occulta verba. IV. p. 365. n. 2. Ex genere suo est peccatum mortale. *ib. n. 3.* Perperatur septem modis, qui recensentur. *ib. p. 366. n. 4.* & *seq.* Conficere libellos famosos grave peccatum est. *ib. n. 6.* & *seq.* In eorum auctores poenae statuuntur ab utroque iure. *ib. p. 367. n. 9.* Eos scribens in Papam, aut Cardinalem excommunicationem incurrit. *ib. n. 10.* Sicut etiam in Ordines Prædicatorum, & Minorum. *ib.* Eos scribens, distans, retinens &c. puniuntur a Pio V. confiscatione bonorum. *ib.* Detrahere defunctis peccatum est. *ib. n. 11.* Etiam si defuncti fuerint pagani, hebraei, aut haeretici. *ib. n. 12.* Peccant historici scriptis revelantes defunctorum occulta crimina, quae sint crimina personae, non quae dignitatis, aut officii. *ib. p. 368. n. 13.* Dummodo id humana passione non fiat, & habeatur debitus respectus ad eorum consanguineos. *ib.* Detractio, quod mortalis, aut venialis sit, pendet ex variis circumstantiis. *ib. n. 1.* Afferere talem hominem esse superbum, avarum, iracundum, &c. modo mortale, modo veniale est, habito respectu ad personam in quam haec dicuntur. *ib. n. 2.* Haec locutio; *Si loquerer quae scio de Petro,* & huic similes, sunt omnium detractionum perniciosissimae. *ib. n. 3.* Revelare defectus naturales ali-

alicuius, modo leve, modo grave peccatum est, iuxta diversas circumstantias. *ib. p. 369. n. 4.* Revelare uni aut alteri honesto proboque viro grave occultum delictum, est crimen letale. *ib. n. 5.*

Diffamatum diffamare aliis criminibus diversi generis, peccatum est. IV. p. 370. n. 8. Per se loquendo nullum peccatum est loqui de crimine quamvis occulto coram iis quibus est notum. *ib. n. 10.* Si illud sit iudicis sententia declaratum, potest ad quemcumque locum deferri, & scribi. *ib. n. 11.* Nisi tamen sententia publicata esset dumtaxat intra aliquam Congregationem, Coenobium, aut Religionem, *ib. n. 12.* Crimina notoria notorietate facti in una civitate publicare in alia, nec contra caritatem est, nec contra iustitiam; *ib. p. 371. n. 14.* Secus esset, si a principio crimen iniuste publicatum fuisset. *ib. n. 15.* Aut si diffamatus honeste vivendo post publicationem delicti suam famam recuperavisset. *ib. n. 16.* Ob aliquod bonum necessarium debitis circumstantiis servatis manifestare crimen, non est peccatum detractionis. *ib. p. 372. n. 17.* Cautio in hoc servanda. *ib.* Iniuste alicuius criminis notitiam acquirere, ea uti potest ad impedienda mala per eam notitiam indicata. *ib. n. 18.* Nisi ex hoc grave damnum sequeretur; & eaque mala levia essent. *ib.* Licetum est patefacere ignorantiam Medici, Advocati, Theologi, & artificum, suas cum damno proximi artes exercitium. *ib. p. 373. n. 19.* Crimina publica unius Monasterii non communicantis mutuo cum alio, non possunt scripto deferri ad aliud. *ib. n. 20.* Traducere alicum ut scrupulosum, hoc est perplexum, & loco peccati habentem quod peccatum non est, si homo gravis ille sit, & maxime si publicis officiis vacet, peccatum est detractionis. *ib. n. 21.* Non est peccatum revelare veros rigoristas, aut laxones servato caritatis ordine. *ib. n. 23.* Secus si Rigorismi larva falso, & per iniuriam Theologis sanæ doctrinae affingatur. *ib. p. 374. n. 24.* Declaratur notabili explicitatione praesertim adversus Probabilistas. *ib.* Infamato licetum non est suum infamatorem diffamare. *ib. n. 25.* Refertur, & refellitur laxa & falsa sententia P. Busenbaum, absolute docentis id ei licere, qui aliter suam famam aut tueri, aut recuperare non potest. *ib. n. 26.* & *seq.* Huiusmodi sententia Evangelio adversatur, sicut illa recentioris Probabilistae Auctoris Libelli: *Disesa della diversione de' Signori Copellotti, e Casali.* *ib. & p. 355. n. 29.* Detractionis peccatum est uni, aut alteri occultum proximi peccatum sub secreto nulla urgente causa revelare. *ib. p. 376. n. 30.* Non licet infamare seipsum absque iusta causa. *ib. n. 32.* In usu propriae famae spectandae sunt circumstantiae. *ib. p. 377. n. 33.* & *seq.* Declaratur. *ib.*

Detractores audiens peccat. IV. p. 383. n. 1. Et quidem contra caritatem & iustitiam. *ib. n. 2.* Gaudium percipiens solum ex eloquentia, lepore, iocisque detractoris, leviter peccat. *ib. n. 3.* Graviter vero, si de ipsa detractione. *ib.* DetraCTORIBUS aures occludendas esse Patres inculcant. *ib. p. 384. n. 4.* Detractiones ini-

stiae lege impediendae sunt a superioribus subditorum. *ib. n. 6.* Detractorem audiens, quem certo scit iniuste detrahere, eumque non corrigit cum commode possit, speretque emendationem, graviter peccat. *ib. p. 385. n. 9.* & *seq.* In praxi tamen vix unquam omnes occurrunt circumstantiae necessariae ut quis dicatur peccare mortaliter. *ib. n. 10.* Non ita frequenter peccat quisquam ex solo titulo quod detractori non resistat, eumque non corripiat. *ib. n. 11.* Doctrina Patrum huic non adversatur. *ib. p. 386. n. 12.* Extrema vitanda sunt tum detractionis, tum exitiosi silentii. *ib. p. 410.* & *seq. n. 1.* & *seq.* Assignantur nonnullae regulae de hoc in praxi servandae. *ib.*

Devotio, eiusque effectus, & causae explicantur. II. p. 187. & *seq. n. 1.* & *seq.*

Devotio requiritur ad Eucharistiam fructuose sumendam. VIII. p. 209. n. 2. Eiusdem carentia quomodo fructum Eucharistiae impediatur. *ib. n. 3.* & *seq.*

Deus, primum est iuris naturae principium. VI. p. 55. n. 1. Est verus finis ultimus hominum. *ib. p. 68.* & *seq. n. 1.* In eo solo sita est beatitudo, quae est verus ultimus hominum finis. *ib. p. 69.* & *seq. n. 3.* & *seq.* Wolfii de summo bono propositiones, nihil evincunt. *ib. & seq. n. 5.*

Deum esse, ex quinque praesertim rationibus quas S. Thomas ex Patribus collegit, ostenditur. I. p. 8. & *seq. n. 1.* & *seq.* Comprobatur idipsum ineluctabili dilemmate contra Atheos, & Deistas ex Blasio Paschali. *ib. p. 21.* & *seq. n. 1.* & *seq.* Itemque ex rationibus popularibus, omnium mentibus accommodatis. *ib. p. 12.* & *seq. n. 1.* & *seq.* Unumque cum esse cum ex ipsorum Gentilium, ac Patrum confessione, tum ex ratione demonstratur. *ib. p. 17.* & *seq. n. 1.* & *seq.* De illius existentia raro, & caute disputandum. *ib. p. 19.* & *seq. n. 5.* & *seq.* Dei nomen non semper proprie Deum, sed identidem excellentem quamdam virtutem significat. *ib. p. 21. n. 1.* Ad Dei notiones, cognitionemque spectantia confestaria. *ib. p. 23.* & *seq. n. 1.* & *seq.* Ad eum colendum inducentia momenta recensentur. *ib. p. 31.* & *seq. n. 2.* Eumdem cum impii neque confiteri, neque amare conentur. *ib. p. 32.* & *seq. n. 3.* & *seq.*

Diaconus peccat letaliter, si culpa gravis conscientius solemniter Sacerdoti inferviat. VIII. p. 55. n. 21. Si Eucharistiam ministrat. *ib.* Confesse potest baptisma solemniter, non ex officio, sed ex commissione. *ib. p. 90. n. 2.* Esse potest minister extraordinarius distribuendae Eucharistiae. *ib. p. 180. n. 4.* Absente Sacerdote potest illam infirmis ministrare. *ib. p. 181. n. 6.* Potest sibi ipsi Eucharistiam ministrare, si desint alii idonei ministri. *ib. n. 12.*

Diaconatus est sacer Ordo. X. p. 17. n. 9. Quenam sint Diaconi munia. *ib.* Num sit sacramentum. *ib. p. 18. n. 13.*

Diaconissa quanam fuerit. X. p. 17. n. 10. Perpetuam continentiam in Latina Ecclesia profiteri adstringebantur. *ib.* Diaconissarum consuetudo ab ipsis Apostolis in Ecclesia obtinuit.

nuit. *ib.* Earum officia quam. *ib.* Diaconif-
 arum status facer Ordo non erat. *ib.*
 Diana (P. Antoninus) laxissime affirmat, licere
 copulam inchoare cum uxore, & postea de eius
 consensu se retrahere ob morbi periculum, li-
 cet aliquando sequatur pollutio. X. p. 6.
 n. 36. Refellitur. *ib.* p. 243. n. 8. Docet licere
 Religioso, aut Clerico se defendere occidendo
 inuadentem, quando fuga est illi ignominiosa.
ib. p. 67. n. 41. Refellitur. *ib.* p. 295. n. 16.
 Quid in coniugatis a peccato excuset. *ib.*
 p. 244. n. 15. Laxe docet, Confessarios in pec-
 cato mortali plures successive confessiones au-
 dientes, & absolventes unicum peccatum com-
 mittere. *ib.* p. 317. n. 27. Refellitur. *ib.* La-
 zam sententiam docet de precepto audiendi
 Missam. V. p. 3. n. 7. Affigit D. Thomæ
 opinionem alienam electuaria ob solam dele-
 stationem sumpta non frangere ieiunium. *ib.*
 p. 122. n. 8. Laxe docet quantitatem unciarum
 octo statutam esse licitam in die ieiunii, &
 ab omnibus sustinendam. *ib.* p. 156. & seq.
 n. 5. Laxe docet excessu duarum unciarum
 supra octo in collatione dici ieiunii sumpta-
 rum non frangi ieiunium. *ib.* p. 158. n. 7.
 Laxe equitantes absolute a ieiunio eximit. *ib.*
 Plures laxas pro divitiis circa preceptum
 elemosinæ, eorumque Confessariis doctrinas
 tradit. II. p. 24. & seq. n. 1. seq. & p. 31.
 n. 12. & seq. Alia eiusdem laxæ propositio-
 nes. *ib.* p. 36. n. 8. & p. 65. n. 80. & p. 97.
 n. 22. & n. 25. Alia pariter eiusdem laxæ de
 scandalo propositiones. *ib.* p. 102. n. 4. &
 p. 103. & seq. n. 9. & p. 158. n. 4. Alia
 laxa de ornatu mulierum. *ib.* p. 133. n. 2.
 Alia eiusdem laxæ de cooperatione ad pecca-
 rum doctrina. *ib.* p. 171. n. 7. Alia eiusdem
 de ea laxæ propositiones. *ib.* p. 172. & seq.
 n. 11. & 12. Alia enormiter laxa propositio.
ib. p. 175. n. 19. Alia pariter laxa. *ib.* n. 20.
 Laxissime suum iudicium suspendit circa ob-
 ligationem quam habent Cardinales recitandi
 divinum officium. *ib.* p. 245. n. 15. Laxas de
 impudicitias sententia docet. IV. p. 211. n. 27.
 & seq. Et alias laxas de furto. *ib.* p. 312.
 & seq. n. 3. & seq. & p. 327. n. 7. Et alias
 laxas de occulta compensatione. *ib.* p. 333.
 n. 3. 6. 12. & seq.
 Dicastillus (P. Ioannes) laxè docet sacris vesti-
 menti uti licere intra Ecclesiam pro com-
 diis honestis. III. p. 18. & seq. n. 24.
 Dignitates ecclesiasticas appetere num. licitum
 sit. X. p. 31. n. 6. & seq. Nemo se dignum
 reputet eas sustinendi, sed vires doctos &
 pios consulat. *ib.* p. 32. n. 8. Excusationes
 dignitates appetentium vanæ ostenduntur. *ib.*
 n. 10. V. Beneficium.
 Dimissoriales litteræ pro Ordinibus a quibus sint
 concedendæ. X. p. 22. n. 11.
 S. Dionysius Alexandrinus laudat exponentes
 gravi periculo vitam propriam pro vita pro-
 ximi. I. p. 265. n. 13.
 Discordia filia inanis gloriæ. V. Superbia. Quid
 sit explicatur. II. p. 91. n. 6. Est ex genere
 suo peccatum mortale. *ib.*
 Disciplina antiqua Ecclesiæ in satisfactionibus &
 poenitentis iniungendis. IX. p. 206. n. 1. &
 seq. Quamquam inventa fuerit occasione schif-

matris Novatiani. *ib.* p. 213. n. 1. & seq.
 Quando rigor huius disciplina relaxari co-
 perit in utraque Ecclesia Latina, & Græca.
ib. p. 214. n. 7. & seq. Disciplina exterior
 est mutata, idem tamen spiritus in Ecclesia
 perseverat. *ib.* p. 226. n. 1. & seq. V. Cano-
 nes. Satisfactio.

Dispensatio in impedimentis dirimentibus ma-
 trimonii raro olim concedebatur in Ecclesia.
 X. p. 208. n. 1. Quid circa huiusmodi dispen-
 sationes decreverit Tridentina Synodus. *ib.*
 n. 2. Peccant Superiores, si sine iusta causa
 dispensent. *ib.* n. 3. An valida sit dispensatio
 concessa sine iusta causa. *ib.* n. 4. & seq.
 Quid de Superioribus secum dispensantibus in
 propria lege sine iusta causa sentiant Viva,
 & Suarez. *ib.* n. 5. Quam sint iustæ causæ
 dispensandi in impedimentis matrimonii.
ib. p. 209. n. 8. & seq. Num cessante causa
 movente ad concedendam dispensationem,
 hæc corruat. *ib.* n. 10. Quam sit dispen-
 satio subreptitia. *ib.* n. 12. Quam veritatis
 occultatio, & falsitatis expositio dispensatio-
 nem reddat subreptitiam, vel obreptitiam.
ib. p. 210. n. 14. An necesse sit ut qui dispensatio-
 ne eget, eam per se peccet. *ib.* n. 16. Quan-
 do petitur dispensatio inter consanguineos,
 vel affines, exprimenda est copia incestuosæ
 inter eos habitæ. *ib.* n. 17. Quid si co-
 pula inter consanguineos vel affines habita
 sit eo animo ut facilius dispensatio obtineatur.
ib. p. 211. n. 21. An dispensatio sit sub-
 reptitia quando non manifestantur omnia
 impedimenta. *ib.* n. 22. In impedimentis con-
 sanguinitatis, & affinitatis exprimendus est
 gradus. *ib.* Si ex errore exprimaturs secundus
 gradus loco tertii valet dispensatio. *ib.* Num qui
 bis dispensationem petit super eodem impedi-
 mento, priorem iam obtentam exponere te-
 neatur. *ib.* n. 23.

Dispensatio in voto ab Ecclesia concessa potest
 est. III. p. 186. n. 1. Huiusmodi facultas re-
 sidet penes Ecclesia Prælatos. *ib.* n. 3. Et est
 spiritualis, & iurisdictionis, non ordinis. *ib.*
 n. 4. Est ablatio vinculi voti, facta nomine
 Dei ab habente iurisdictionem spirituales in
 foro externo ex rationabili causa. *ib.* p. 187.
 n. 5. Recte huiusmodi ablatio explicatur a
 D. Thoma. *ib.* n. 7. Qui dispensare potest,
 probabiliter potest & commutare. *ib.* n. 9.
 Potestas hæc delegari potest omnibus Sacer-
 dotibus & clericis tonsura initiatis, dummodo
 coniugati non sint. *ib.* p. 188. n. 2. Non
 tamen coniugatis, nisi ab ipso summo Pontifice
 delegatur. *ib.* Recensentur ii quibus iure or-
 dinario potestas hæc competit. *ib.* n. 3. Vota
 edita a communitate ob causam dispensati
 possunt ad Episcopo: successores vero com-
 munitatis vi voti non tenentur, sed præcepto
 Episcopi, qui eos dispensare potest. *ib.* n. 4.
 Qui valet dispensationem a voto concedere,
 hoc privilegium sibi probabiliter applicare ne-
 quit, sed pro ea debet ad suos superiores re-
 currere. *ib.* n. 6. Prælati Regulares dispensare
 valent in subditorum votis, emissis cum li-
 centia Prælatorum maiorum. *ib.* p. 189. n. 2.
 Sicut & cum suis Novitiis. *ib.* n. 3. Non ta-
 men cum suis subditis in voto transgredi ad
 archio.

archiorem Religionem, si sint in laxiori, idest
 collapsa regulæ disciplina in substantiali-
 bus. *ib.* n. 4. & seq. Neque in votis solem-
 nibus, & quæ statum propriæ Religionis affi-
 ciunt. *ib.* p. 190. n. 6. Privilegia multa, quæ
 a multis allegantur ad probandam facultatem
 Regularium dispensandi in omnibus votis sa-
 cularium non reservatis summo Pontifici, non
 subsistunt. *ib.* & seq. n. 2. & seq. Recensentur
 & impugnantur. *ib.* Facta est omnino sen-
 tentia huiusmodi privilegia Regularibus con-
 cedens. *ib.* p. 193. & seq. n. 16. & seq. Osten-
 ditur. *ib.* Falso quoque Salmanticenses docent
 posse Regulares dispensare in quibuscumque
 votis cum Religiosis etiam alterius Ordinis vi
 privilegiorum Eugenii IV. & Sixti IV. *ib.* p.
 194. n. 24. Quinque tantum sunt vota Ponti-
 fici reservata: nempe vota perpetuæ castita-
 tis, & Religionis, & triplicis peregrinationis,
 Hierosolymitanæ, Romanæ, & Compostella-
 næ. *ib.* n. 1. & seq. Solvuntur obiecta ex D.
 Thoma deprompta. *ib.* p. 195. n. 4. & seq. In-
 strumenta de his Deo facta, æque ac vota pro-
 babiliter Pontifici reservantur. *ib.* p. 196. n. 6.
 Episcopi & Prælati habentes iurisdictionem
 quasi episcopalem necessitate urgente valent
 in quinque præfatis votis dispensare. *ib.* n. 7.
 Declaratur. *ib.* Male Salmanticenses, & Crou-
 fers idem privilegium Prælati omnibus ad-
 scribunt. *ib.* n. 8. In casibus in quibus Episcopi
 dispensare possunt, non debet dispensatio
 excedere necessitatis limites. *ib.* n. 9.
 Possunt illi ut supra dispensare, etiam si Lega-
 tus, aut Nuncius pontificius esset in provin-
 cia, nisi isti speciale super dictis votis a
 Pontifice delegatam potestatem haberent. *ib.*
 n. 10. Votorum reservatio strictè est interpre-
 tanda. *ib.* p. 197. n. 11. Utque vota sint refer-
 vata, debent esse absoluta, certa, expressa,
 & perfecta. *ib.* Non essent Pontifici reservata
 vota ad quæ quis intenderet se obligare tan-
 tum sub veniali. *ib.* n. 12. Aut si essent edita
 ex metu etiam levi. *ib.* n. 13. Si dubium sit
 aliquod huiusmodi votum, vel eius reservatio,
 iudicandum est pro non reservatione.
ib. n. 14. Votum non contrahendi matrimo-
 nium non est reservatum. *ib.* n. 15. Potest E-
 piscopus vi consuetudinis facultatem concede-
 re petendi debitum conjugale ei qui voto ca-
 stitatis devotus matrimonium contraxit. *ib.* n.
 16. Votum castitatis conjugalis non est refer-
 vatum. *ib.* n. 17. Neque votum Religionis
 non approbatæ. *ib.* n. 18. Vota triplicis pere-
 grinationis tunc sunt reservata quando edita
 fuerunt ob devotionem non absolute, sed erga
 præfata loca. *ib.* p. 198. n. 19. Reservatum
 quoque est emissum cum aliqua circumstantia
 votum, quod ea omnia integra manet. *ib.*
 n. 20. Votum disiunctivum re integra manen-
 te non est reservatum. *ib.* n. 21. Secus sele-
 cta postmodum a vovente parte reservata. *ib.*
 Votum ingrediendi Religionem, si pater ob-
 ierit, reservatum est. *ib.* n. 22. Vota vere
 conditionalia etiam poenalia impleta conditio-
 ne sunt reservata. *ib.* p. 199. n. 24. Pium opus
 in quod commutatur votum reservatum, non
 est reservatum. *ib.* n. 25. Quando ex aliquo
 capite prædicta vota non sunt reservata, pos-

sunt ea Prælati Regulares commutare. *ib.* n.
 26. Qui recipit facultatem per Bullam, aut
 iubilum dispensandi aut commutandi omnia
 vota, non potest relaxare etiam reservata,
 nisi super his facultas exprimat. *ib.* n. 27.
 Ad validam licitamque dispensationem causa
 rationabilis necessaria est. *ib.* p. 200. n. 1. &
 seq. n. 2. & seq. In dubio de existentia causæ
 dispensandi, Prælati dispensare nequit. *ib.* p.
 201. n. 6. Si causa sit certa, & dubium sit
 an sufficiens, fatius erit votum commutare.
ib. Dispensatio data bona fide tam ex parte
 postulantis, quam ex parte concedentis ob
 causam postea deprehensam falsam ac nul-
 lam, probabiliter nulla est. *ib.* n. 8. Ut dis-
 pensatio legitime impertiat tria requiruntur;
 ut nempe liceat secundum aequitatem; ut
 deceat secundum honestatem; ut expediat
 secundum utilitatem. *ib.* p. 202. n. 9. Ex causis
 peculiaribus occurrentibus Episcopus dis-
 pensare valet. *ib.* n. 10. Recensentur. *ib.* So-
 la imperfecta deliberatio voventis causa suffi-
 ciens non est ad dispensationem ei conceden-
 dam. *ib.* n. 11. Etiam si oriatur ex timore
 mortis, naufragii, alteriusve gravis periculi.
ib. p. 203. n. 12. Gravis difficultas exequendi
 votum non prævisa ante votum sufficit pro con-
 cedenda illius dispensatione. *ib.* n. 13. Si au-
 tem prævisa fuerit, regulariter non sufficit.
ib. n. 14. In dubio negativo de voto emissio ius-
 ta est causa dispensandi; non tamen si ad-
 sint rationes probabiliores pro voto. *ib.* p. 204.
 n. 15. Ob boni communis incrementum, aut
 damnum eiusdem vitandum, dispensatio con-
 cedi potest. *ib.* n. 16. Raro causa adequata oc-
 currit dispensandi absolute in voto. *ib.* n. 17.
 Dispensatio a lege quid sit, traditur. VI. p.
 276. n. 1. Eius divisio in partialem, & inte-
 gram. *ib.* p. 277. n. 2. Ad dispensationem fati-
 ris non est presumere Prælatum te dispensa-
 turum fore, si sciret indigentiam tuam. *ib.* n.
 3. Solvitur obiectio. *ib.* n. 5. Censetur re ipsa
 Prælatum dispensare, si actum præcipiat, qui
 exerceri sine dispensatione non possit. *ib.* So-
 la taciturnitas Prælati signum non est enim
 velle dispensare. *ib.* & seq. p. 8. & seq. Ro-
 manis Pontificibus concessum non est a Deo
 privilegium dispensandi in iis quæ sunt iuris
 divini. *ib.* p. 279. n. 3.
 Superior qui legem fert, potest ab ea dispen-
 sare. VI. p. 280. n. 4. Et etiam inferior ex
 concessione superioris. *ib.* n. 5. Episcopus Pon-
 tificis hanc facultatem dispensandi concessit in
 pluribus, quæ recensentur. *ib.* n. 6. Inferior
 non potest in lege superioris dispensare hoc
 ipso quod dispensatio reservata superiori non
 sit, nisi ex aliis capitibus id constet. *ib.* n. 8.
 In dubio, an inferior possit dispensare, seclu-
 sa necessitate, servanda lex est, aut recurren-
 dum ad Superiorem, etsi dubium sit positum.
ib. p. 281. n. 9. Legislator supremus
 potest cum dispensatione commutationem con-
 iungere. *ib.* n. 10. Debet tamen commutatio
 esse proportionata personæ, & fini legis. *ib.*
 n. 11.
 Potestas delegata dispensandi strictè est in-
 terpretanda. VI. p. 281. n. 12. Facultas dis-
 pensandi extenditur tantum respectu proprio-
 rum

rum subditorum. *ib. n. 13.* Legislator potest secum dispensare non solum indirecte, sed etiam immediate. *ib. n. 14.* Dispensationum usus semper obtinuit in Ecclesia. *ib. p. 282. n. 1. & seqq.* Graviter peccant Superiores dispensantes subditum in suis legibus graviter obligantibus, absque causa. *ib. p. 283. & seq. n. 5. & seqq.* Laxa Salmanticensium opposita sententia refellitur. *ib. Respondetur obiectis eorumdem, & aliorum Probabilitatum. ib. p. 284. & seq. n. 8. & seqq.*

Dispensatio concessa sine iusta causa, invalida, & nulla est. *ib. p. 284. & seq. n. 3. & seqq.* Ostenditur auctoritate, & ratione. *ib. Juniorum opposita sententia refellitur. ib. p. 286. & seq. n. 13. & seqq.* Dispensationes a sacris Canonibus in quibus aliquid iuris divini, aut naturalis includitur (ut dispensationes recipiendi plures prebendas, non residendi, & his similes) omnium Theologorum etiam in juniorum consensu nulla sunt. *ib. n. 288. & seq. n. 1. & seqq.* Ostenditur rationibus, & auctoritatibus. *ib. Et præsertim probatur auctoritate notata dignissima Benedicti XIV. ib. p. 290. & seq. n. 13.* Ad licitam, validamque dispensationem sufficientia causæ pensanda est ex respectu ad bonum commune. *ib. p. 291. n. 2.* Dispensatio locum non habet, cum de causæ sufficientia dubitatur. *ib. n. 3.* Dispensatio valet, quando re ipsa datur causa sufficientis pro eadem, etiam si dispensator illam ignorans dispenseret. *ib. n. 4.* Dispensator legitima causa occurrente dispensationem debitam impertiri tenetur, non autem permissam. *ib. p. 292. n. 5.* Causa sufficientis dispensationis concedendæ non est impositio multæ pecuniariae, ut laxè docent Salmanticenses. *ib. n. 6.* Dispensatio alia est subreptitia, alia obreptitia, alia per metum extorta. *ib. n. 1.* Explicatur. *ib. Declaratur cuius veritatis reticentia, aut falsitatis expositio reddat dispensationem invalidam. ib. n. 2.* Quæ sint veritates quæ non debent reticeri, aut falsitates quæ non debent exponi, indicatur regula generalis. *ib. p. 293. n. 3.* Dispensatio per metum extorta, absolute valida est. *ib. n. 4.* Secus, si dispensator non præbeat consensum. *ib. Et supposita legitima causa, est etiam licita. ib. Dispensatio nulla est, si causa finalis non consistat tempore quo dispensatio impartitur. ib. n. 1.* Si causa finalis cesserit, antequam dispensatio executioni demandetur, dispensatus illa uti non potest. *ib. p. 294. n. 2.* Referatur, & improbat laxa Salmanticensium opinio. *ib. n. 4. & seqq.* Dispensatio præcise ob mortem dispensatoris non cessat. *ib. n. 6.* Revocari potest a dispensatore ob novam occurrentem causam. *ib. n. 7.* Interior, nequit superioris dispensationem revocare; secus Superior illam inferioris. *ib. n. 8.* Dispensatio quandoque cessat per renuntiationem. *ib. n. 9.* Explicatur. *ib. Ut renuntiatio huiusmodi valida sit, requiritur voluntas dispensati, & voluntas dispensatoris. ib. p. 295. n. 10.*

Disputatio cum infidelibus & hæreticis de rebus fidei, catholicis laicis prohibetur. I. p. 128. n. 1. & seqq. Eaque tam publica, quam privata. *ib. Tam laicis doctis, quam indoctis. ib.*

n. 4. & seqq. Non tamen quando deficientibus Clericis, laici docti adsint, qui hæreticos pervertentes Catholicos refellere possint. *ib. p. 129. n. 6.* Ecclesia nec vocem Clericis pro laico docto, nec vocem Laicis pro Clerico indocto unquam usurpavit. *ib. n. 7.* Rationes proinde Lamindi Britanni a latinis Glossariis depropterea nil profusus evincunt. *ib. Nominè laicorum nequeunt hic intelligi Religiosi, qui laici dicuntur. ib. p. 130. n. 8.* Disputatio huiusmodi permittitur Clericis, modo docti sint, atque eruditi. *ib. n. 9.* Secus hi peccant. *ib. In ea Principes seculares admittendi iudices non sunt. ib. n. 10.* Optima ratio ex S. Ambrosio afferatur. *ib.*

Distractions deliberatae, & affectus ad venialia num omnem fructum Eucharistiae impediunt. VIII. p. 210. n. 6. & seqq. Quænam distractio mentis sit reputanda mortalis in Missa. *ib. p. 303. n. 13.*

Distributiva iustitia. V. *Iustitia distribuens.*

Divisio rerum primùm facta est occupatione rerum communium; nam iure naturali erant omnia communia. VII. p. 9. n. 6. Inducta solùm est iure gentium. *ib. n. 7.*

Divinatio quid sit exponitur, illiusque species indicantur. III. p. 24. n. 1. & seqq. Dæmones ea futura prædicere possunt quæ a causis naturalibus omnino pendunt. *ib. p. 25. n. 3.* Multipliciter Dæmones divinos suos docent. *ib. n. 4.* Divinatores interdum expresso, interdum tacito pacto dæmonum operi invocant. *ib. & n. 5. & seqq.* Explicatur. *ib. Divinatio cum pacto expresso cum dæmone non differt morali specie ab ea quæ tacito pacto peragitur. ib. p. 26. n. 11.* Ob aggravantem tamen circumstantiam, & quia hoc peccatum alia communiter comitatur, explicanda est in confessione. *ib. & p. 27. n. 12.* Ea mortale crimen est, si sit cum pacto expresso, si cum tacito. *ib. n. 13.* Qui ioci causa supiufcule cabala uruntur, graviter peccant. *ib. Divinatio naturalis per astra, est plerumque vana, tamen licita est. ib. n. 1.* Per somnia a Deo immissa licet divinare futura. *ib. p. 32. n. 4.* Ea sintne a Deo, vel a dæmone immissa, difficile est cognoscere. *ib. Prudenti Concessario sunt manifestanda. ib. Naturalium somniorum observatio licita est. ib. n. 5.* Grave scelus est ex somniis futura libera divinare. *ib. n. 6.* Qui somniorum occasione mores suos, & negotia prudenter moderatur, non peccat. *ib. n. 7.* Explicatur. *ib. Etiam si somnia eventibus comprobentur, observanda non sunt. ib. p. 33. n. 8.* Ex cantu, volatu, motuque avium licet porrendere futura, quæ a causis naturalibus pendunt. *ib. n. 2.* Non vero contingentia libera. *ib. n. 3.* Neque futura ex vocibus humanis casu prolatis, aut ex aliis fortuitis eventibus. *ib. p. 34. n. 4.* Physiognomia naturalis licita est. *ib. & n. 5.* sed ex physiognomia astrologica futura contingentia libera divinare superstitiosum est. *ib. Aegyptios, vulgo Cingaros terio consulentes, ut ex manuum ostensione bonam, aut malam sortem sibi annuntient, letaliter peccant. ib. n. 6.* Divinatio quæ fit sortium usu, alia est divinatoria, alia consultoria, alia divinatoria. *ib. & seqq.*

& seqq. n. 1. Explicatur. *ib. Sortes divinatoriae licitæ sunt. ib. p. 35. n. 2.* In electione ad dignitates seculares uti licet sortibus divinatoriis. *ib. n. 3.* Non tamen in electione ad ecclesiastica beneficia. *ib. n. 4.* Electio ad eadem beneficia sortitione peracta illicita est, non tamen nulla. *ib. p. 36. n. 5.* Licita est sortitio ad dirimendas lites super rebus, & beneficiis ecclesiasticis, si fiat auctoritate publica, secus si privata. *ib. n. 6. & seqq.* Sortitio consultoria, in qua effectus expectatur a dæmone, superstitiosa est. *ib. n. 8.* Licita vero, quando cognitio eventus futuri imploratur a Deo. *ib. p. 37. n. 9.* Quatuor condiciones ad hoc requiritæ recenseantur. *ib. Divinatio quæ fit usu duellorum, ferri candentis, & aquæ ferventis, illicita est. ib. n. 11.* Dormientes præ vigilantibus divinant. *ib. n. 12.* Assignantur causæ. *ib. Fatui, & stupidi facilius divinant quam sana mente præditi. ib. n. 13.* Assignantur causæ. *ib. Homines morti proximi futura divinant. ib. p. 38. n. 14.* Sicut ex S. Augustino febri ardenti furentes. *ib. n. 15.* Ars notoria, observantia sanitatum, sicut & futurorum eventuum illicita est. *ib. p. 39. n. 1. & seqq.* Explicatur, & ostenditur. *ib. V. Astrologia.*

Divites reperiri habentes superflua est de fide. II. p. 17. n. 2. Possunt illi superflua præsentia statui detinendo altiores sibi comparare gradum, servatis servandis. *ib. p. 18. & seqq. n. 4. & seqq.* Egregia de hoc Cardinalis Caietani doctrina. *ib. Plures pecunias ad id cumulare illicitum. ib. p. 19. n. 6.* Dotes, & conditiones necessariæ, ut licite quis ad altiora contendat, servando ad id superflua. *ib. & seq. n. 7. & seqq.* Doctrina, quam cum Vasquez plures recentiores aiunt vix in secularibus, etiam Regibus, inveniri superfluum statui, proscripta est. *ib. p. 20. n. 9.* Itemque Scripturæ, & Patrum doctrinæ est opposita. *ib. p. 21. n. 10. & seqq.* Tria divitum genera elemosynæ præceptum violantium ob servatam causam altioris comparandi status pecuniam. *ib. p. 24. n. 26. & seqq.* Divitum, eorumque Confessoriorum scrupulis male medetur P. Diana quinque laxis doctrinis, & duabus itidem laxis inde profluentibus conclusionibus. *ib. & seq. n. 1. & seqq.* Recensentur. *ib. Manifesta eas inter, & Scripturam ac Patres contrarietas. ib. p. 25. n. 3.* Tremendæ Scripturæ in divites sententiæ. *ib. p. 32. n. 16. V. Elemosyna.*

Divortium quomodo a repudio differat. X. p. 152. n. 1. licitum esse divortium negant Lutherani, sed oppositum definit Tridentina Synodus. *ib. Par est in utroque coniuge ius divortii, adulterii causa. ib. n. 2.* Quid iuris habeat coniux innocens post factum divortium. *ib. n. 3.* Licitum est divortium inter christianos coniuges utriusque consensu. *ib. n. 4.* Num sit necessaria sententia iudicis. *ib. Licitum, immo necessarium est divortium, si alterutri coniugum subversionis periculum imminet ex cohabitatione. ib. Cur Christus totius fornicationis meminerit in causa divortii. ib. Quot sint casus in quibus nec ob fornicationem licitum est divortium. *ib. p. 153. n. 6.* Quid fornicationis nomine in ordine ad divortium intelligatur. *ib. n. 7.* Copula naturalis absque*

femine effusione intra vas est sufficiens causa divortii. *ib. n. 9.* Datur compensatio etiam in diversitate criminum in ordine ad divortium. *ib. n. 10.* Coniux qui unum adulterium patavit, nequit ab alio qui pluries adulteravit, per divortium discedere. *ib. n. 11.* Nec adulter secretus potest divortium petere a coniuge adultero publico. *ib. n. 12.* Coniux innocens potest debitorum denegare coniugi adultero ante sententiam iudicis. *ib. n. 13.* Non tamen ab ipso discedere. *ib. n. 14.* Tenetur maritus cum uxore adultera divortium facere. *ib. p. 154. n. 15.* Non tamen uxor respektu viri. *ib. n. 16.*

Doctrina Concionatorum, & Missionariorum ex sacro suggestu quam diversa ab illa Casuistarum in libris, & in confessionali. IX. p. 376. n. 1. & seqq. & p. 378. n. 7. & seqq. Quibus magis adherendum. *ib. p. 377. n. 4.* Quam defenda hæc diversitas. *ib. n. 5.* Quantum detrimenti afferat. *ib. p. 379. n. 8.*

Dolor in contritione, vel attritione an formalis esse debeat & explicitus. IX. p. 38. n. 6. Debet elici a penitente cum intentione confitendi. *ib. p. 135. n. 2.* An præcedere debeat confessionem, vel solum absolutionem. *ib. p. 136. n. 3.* Debet esse moraliter præsens. *ib. n. 4.* Num unus doloris actus sit materia sufficientis plurium absolutionum. *ib. n. 5.* An in confessione venialium requiratur dolor. *ib. p. 137. n. 6. & p. 122. n. 27.* An extendi debeat ad omnia venialia in confessione expostita. *ib. p. 137. n. 7.* Non sufficit dolor ob aliquod malum temporale, etiam ut a Deo inflictum. *ib. n. 9. & seqq.* Dolor præcipue inculcandus circa peccata quæ magis amantur a penitente. *ib. p. 138. n. 13. & seqq.*

Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumveniendum alterum adhibita. VII. p. 144. n. 1. V. *Contrarius ex dolo.*

Dominicani omnium primi Christi nomen ad Sinas intulerunt. III. p. 324. n. 2.

Dominium ample sumptum, est quæcumque facultas sive proprietatis, sive iurisdictionis, quæ secunda residet in superioribus. Dominium aliud sacrum, seu ecclesiasticum, aliud civile. VII. p. 8. n. 1. Transferitur vel titulo, vel traditione rei. *ib. p. 9. n. 5.* Transferitur vel Dei, vel privati hominis, vel Principis voluntate; quæ voluntates sunt principia translationis. *ib. Dominii capaces sunt Deus, Angeli, homines. ib. p. 13. n. 1.* Homines dominium habent in res corporales inferiores. *ib. n. 2.* Ob peccatum mortale non amittitur dominium. *ib. n. 3.* Pueri ante usum rationis dominii capaces sunt; sed illud exercere nequeunt, & consensum illorum supplet consensus Curatorum, & Tutorum. *ib. n. 4.* Bona dominio humano subiecta, sunt omnes res sublunares. *ib. p. 14. n. 5.* Unus homo in alterum dominium acquirere potest iure gentium, & civili pluribus titulis. *ib. n. 6.* Bonorum spiritualium homo est dominus. *ib. n. 7.*

Dominium proprietatis est facultas utendi re tamquam propria in omnes usus a lege permisos in suum commodum. VIII. p. 9. n. 2. Dividitur in perfectum, vel plenum, vel imperfectum, & in imperfectum, seu semiplenum.

Primum est dominium in substantiam rei, & in comoda; secundum in alterutrum. Item dominium semiplenum aliud est directum, aliud utile. Directum est dominium rei sine usu, utile dominium est usus sine re. *ib. n. 3.* Dominium directum sine usu rei habet nihilominus in suo genere aliquam utilitatem. *ib. n. 4.* Dominium aliud altum, seu Principum; aliud humile, seu privatorum. Domini translatio. *V. Dominium.* Dominium utile est ius utendi & fruendi aliena re, salva eiusdem substantia. Qui illud habet, dicitur usufructuarius, & distinguitur ab usufructuario. *ib. p. 10. n. 3. V. Usuarius, & Usufructuarius.* In rebus unico actu consumptibilibus dominium non distinguitur ab eorum usu actuali, sed ab habituali. *ib. p. 11. n. 7.*

Dominus salarium tribuere tenetur servis conductiis. *IV. p. 163. n. 2.* Non tamen tempore eorum infirmitatis, nisi ex caritate. *ib.* Si conduxit famulum ad annum, & iste post sex menses sponte discedat, tenetur in foro interno ad salarium sex mensum, nisi ex eo discessit grave damnum patiarur. *ib. n. 3. & seq.* Dominus solitus conducere servos, debet solvere salariam famulo qui operas suas eidem locavit, nulla pacto mercede. *ib. n. 5.* Communis praxis & consuetudo, est mensura iustæ mercedis famulis solvendæ. *ib. p. 164. n. 6.* Conducens famulum minori mercede quam infima, regulariter tenetur ad restitutionem. *ib. n. 7.* Dominus qui absque iusta causa famulum conductum ad annum, ante annum completum expellit, tenetur integram ei mercedem solvere. *ib. n. 8.* Domini peccant, si impediant ne famuli matrimonium contrahant. *ib. p. 165. n. 9.* Matrimonio contracto de consensu domini, uxor a famulo præferenda est domino; secus dominus uxori. *ib. V. Servi.*

Donatio est liberalis alicuius rei traditio. Alia est stricte liberalis, alia remuneratoria, vel antidotalis. *VII. p. 374. n. 1.* Alia item est realis, alia verbalis, quæ potius est promissio. *ib. n. 2.* Alia est absoluta, alia conditio. Alia inter vivos, alia mortis causa. Utraque explicatur. *ib. p. 375. n. 3.* Quatuor conditiones donatio requirit. *ib. n. 4.* Prima conditio est, ut donans habeat potestatem donandi. Multi prohibiti sunt donare. *ib. n. 5.* Regulare donare nequeunt. *ib. n. 6. 7.* Secunda conditio est, ut donans habeat potestatem donandi. Quidam recipere prohibentur. *ib. p. 376. n. 8.* Tertia: res donata nemini sit perniciofa; ideo donata in fraudem creditorum restituenda sunt. *ib. n. 9.* Quarta: sunt formulæ necessariæ ad donationis valorem, inter quas sunt traditio vel realis, vel ficta, acceptatio expressa, vel insinuatia. *ib. n. 10.* Donationes inter coniuges quamquam iure communi nullæ. *ib. n. 11.* Quamquam donationes patris factæ filio sint invalidæ. *ib. n. 12.* Donatio revocari potest ob ingratitude donatarii, & ob prolem noviter susceptam, si donatio fuerit inofficiosa. *ib. n. 13.* Donatio mortis causa est revocabilis. *ib. p. 377. n. 14.*

Dubium. Qui bona fide rem emit, si post emptionem dubitat rem esse alienam, sive dominium requisiverit, sive non, totam sibi re-

tinere nequit. *VII. p. 63. n. 29.* Nec eam vendere potest, sed pro rata dubii pauperibus distribuere. *ib. n. 30.* Si vendidit, totum pretium restituere debet domino comparanti. *ib. n. 31.* Si post adhibitam diligentiam in inquirendo domino dubium perseveret, sintque validiores rationes rem esse alienam, quid restituendum? *ib. p. 64. n. 33. V. Adulterium. Contractus sub causa. Restitutio in fine. Cooperantes ad damnum.*

Dubia de personis, in quibus æqualibus rationibus pressi, ancipites unam inter & alteram partem hæremus, resolvi debent in partem meliorem, proximo nimirum faventem. *IV. p. 392. n. 1.* Facta, non in meliorem, sed in veriorem partem sunt interpretanda. *ib.* Dubia in quibus de hominum malitia agitur, in meliorem partem sunt interpretanda. *ib. p. 393. n. 2. & seq.* Non ita tamen, ut positive sententiam ferre teneamus de eorum bonitate, sed solum iudicium suspendendo. *ib. n. 5.* Quando agitur de damno vitando, rebus nostris consulere debemus, supponendo quod, ut veremur, evenire res possit. *ib. n. 6.* Superiores potissimum sic se gerere debent super subditorum malitia. *ib. p. 394. n. 7.* Quemadmodum etiam Novitiorum Magistri, & suffragatores omnes. *ib. n. 8.* Si dubium oriatur de proximi fama, cuius iam optimam opinionem habebas, dubium contemni omnino debet. *ib. n. 9.* Respondetur obiecto. *ib. n. 10.*

Duellum quid sit. *II. p. 98. & seq. n. 3. & X. p. 281. n. 1.* Est natura sua illicitum. *ib.* Pugnant in duello excommunicatione feriuntur. Immo etiam suadentes, consulentes, provocantes, comitantes, socii, patrini, spectatores, etiam pugna non secuta. *ib.* Similiter domini locorum, duces militum, magistratus &c. illud permittere, vel non impedientes. *ib.* Civitates, castra, oppida, loca permittentium duellum expresse vel tacite interdictione subiacent. *ib.* Non est licitum nec ad bellum finiendum. *ib.* Num ad defensionem propria vitæ. *ib.* Propositio damnata ab Alexandro VII. *ib.* An recensita poenæ incurrantur ipso facto ante sententiam iudicis. *ib. p. 282. n. 2.* Permittentes duellum inter infideles excommunicationem non incurunt. *ib.* Incurrunt vero, si duellum fiat inter infidelem, & Christianum. *ib.* Excusantur, si permittant ad gravius malum vitandum. *ib.* Quando possint Episcopi, vel Regulares ab hac excommunicatione absolvere. *ib. n. 3.*

Duellum iure nature, divino, & canonico vetitum est. *II. p. 98. n. 4.* Variæ causæ insituendi duelli reprobantur. *ib. p. 99. n. 5.* Saltem ad evadendam honoris iacturam illud acceptate non licet. *ib. n. 7.* Improbatur sententia Salmanticensium, quæ videtur proscripta. *ib.* Provocans ad duellum districto gladio licite repelli potest. *ib. p. 100. n. 8.* Non tamen si minis tantum. *ib. & n. 9.* Falsa & respectiva erroræ Salmanticensium, Molinæ, & Layman de duello propositiones. *ib. & n. 10. & seq.* Excusantur hi Auctores. *ib. n. 12.* Causa iusta acceptandi duellum est defensio Reipublicæ, & boni communis, legitima auctoritate interposita. *ib. n. 13.* Principes alii-

que

que domini locum inter Christianos ad duellum concedentes privantur iurisdictione, & dominio illius loci. *ib. p. 101. n. 14.* Pugnam committentes eorumque patrini excommunicantur, infames fiunt, & ut homicidæ sunt puniendi. *ib.* Item excommunicantur qui in causa duelli consilium dederint, aut illud suaserint, aut illius fuerint spectatores. *ib.* Dicitur poenæ, excepta excommunicatione, quæ est iustæ sententiæ, non incuruntur nisi post sententiam declaratoriam. *ib. n. 15.* Duellantes in ipso certamine occumbentes privantur sepultura ecclesiastica, etsi dederint signa penitentiae. *ib. n. 16.* Etiam si decedens in loco consuetus sacramentaliter fuerit confessus. *ib. n. 17.* Laxa de hoc P. Tamburini & Roncagliæ sententia improbat. *ib.* Ab excommunicatione ob duellum notorium contracta solus Pontifex, ob occultum solus Episcopus absolvere potest iure ordinario. *ib. n. 18.*

Dulcedo cordis effectus Eucharistiæ. *VIII. p. 194. n. 4.*

Durardus fornicationem simplicem, non vagam, iure nature prohiberi, sed non sub gravi peccatum docet. *IV. p. 223. n. 4.* Male dubitat sine annua confessio ex præcepto faciendâ, an solum ex consilio. *V. p. 242. n. 2.* Falso docet non consistere in factate puniri non posse ab Ecclesia. *ib. p. 259. n. 1.*

E

Ebrietas quid sit. *X. p. 338. n. 1.* Malitia ebrietatis in quo consistat. *ib. n. 2.* Est peccatum mortale ex genere suo. *ib. n. 3.* Quam acri sermone ebrietatem detestentur sancti Patres. *ib. n. 4.* Laxæ Hermannii Busembai opiniones. *ib. p. 339. n. 6.* Reselluntur. *ib.* Tabernarii scientes, aut providentes eos inebriari qui ad popinas accedunt, peccant mortaliter, si vinum illis non denegent. *ib. p. 342. n. 16.* Mirifica opinio Casuistarum in describendis signis unde colligi possit ebrietatem esse peccatum letale. *ib. n. 19.* Reselluntur. *ib.* Regula generalis qua præcisè dignoscatur quantum excessus in bibendo sit peccatum mortale, difficile tradi potest. *ib. n. 20.* Quomodo se gerere debeat Confessarius cum potatoribus, & meri bibulis. *ib. p. 342. n. 26.*

Ecclesia Christi. Quatuor Christi Ecclesiæ compertunt notæ ex Concilio Nicæno. *I. p. 48. & seq. n. 3. & seq.* Explicatur. *ib.* Ecclesiæ Romanæ, & huius Episcoporum ab Apostolis successio, firmissimum est pro ea adversus Calvinum, aliosque hæreticos argumentum. *ib. p. 52. & seq. n. 15. & seq.* Rectum, certumque huius solius esse de Scripturis iudicium ostenditur. *ib. p. 54. & seq. n. 17.* Refutatur Calvinus. *ib.* Ecclesia novos fidei articulos non condit, sed repositos proponit, & interpretatur. *ib. p. 62. n. 9.* Sancta Ecclesia catholica, quæ alter ex articulis est Symboli apostolici, quid importet, explicatur. *ib. p. 68. & seq. n. 22.* Ecclesia (sicut etiam Princeps secularis) recitare nequit in sua ditione infideles Iudæos, & hæreticos, nisi ob sufficientem causam. *ib. p. 104. & seq. n. 1. & seq.* Raro hæc

causa occurrit. *ib. p. 105. n. 5.* Sola terrena comoda non sunt sufficiens causa. *ib.* Sufficiens tamen est sola spes ampliandæ catholicæ religionis. *ib.* Ecclesia infideles sibi temporaliter subditos cogere nullo modo potest ad fidem amplectendam. *ib. p. 106. & seq. n. 1. & seq.* Neque ad audiendam fidem, seu Evangelium. *ib. n. 4.* Potest tamen sibi subditos ad hoc cogere. *ib. & p. 176. n. 5.* Sive subditos, sive non subditos infideles evangelicæ fidei prædicationem impediens compellere potest. *ib. p. 107. n. 6.* Suos Prædicatores militibus armisque stipatos mittere non potest ad concionandum, nisi ad evitandam infidelium in eos exitum. *ib. n. 7.* Infideles Principes sibi non subditos privare nequit dominio & iurisdictione in vasallos Christianos. *ib. & p. 108. & seq. n. 8. & 11.* Haber ex D. Thoma potestatem indirectam in Principes infideles. *ib. & seq. n. 12.* Potest etiam armis sibi subditos infideles cogere, ut errores deponant iuri naturæ infestos; secus sibi non subditos. *ib. p. 109. & seq. n. 13. & seq.* Turcas semper armis (sicut quilibet Princeps Christianus) impetere potest. *ib. p. 110. & seq. n. 17.* Sicut hæreticos poenæ mortis punire. *ib. p. 123. n. 9. V. Status æternus.*

Ecclesia quomodo visibilis. *VIII. p. 47. n. 12.* Ecclesia (Templum) a quibus benedici possit, vel consecrari. *ib. p. 192. n. 18.* Eiusdem violatione quomodo contingat. *ib. n. 19. & seq.* Ecclesia destructa, quid de lignis, lapidibus, fundo agendum. *ib. p. 293. n. 21.*

Ecclesiastici speciali honore colli debent a laicis, maxime si Pastores sint. *IV. p. 152. & seq. n. 1. & seq. V. Constantinus Imperator.* Triplex horum est gradus, & diversa in rebus fidei respective necessaria notitia. *I. p. 73. n. 22. & seq.*

Effectus Eucharistiæ augmentum gratiæ. *VIII. p. 193. n. 2.* Intima coniunctio cum Christo, & fratribus. *ib. n. 3.* Delectatio spiritalis, & interna dulcedo cordis. *ib. p. 194. n. 4.* Spirituale robur adversus dæmonis tentationes. *ib. n. 5.* Remissio venialium peccatorum. *ib. p. 195. n. 6.* Remissio poenæ. *ib. n. 7.* Compressio appetituum & sensuum. *ib. n. 8.* Semen immortalitatis & resurrectionis. *ib. p. 196. n. 9.* Perseverantia finalis. *ib. n. 10.*

Eimericus de Bonis S. 1. Theologus abusus in frequenti communione aperit, & doctissime emendat. *VIII. p. 233. n. 9.*

Electuaria. *V. Diana. Ieiunium.*

Electio Ministrorum Ecclesiæ semper tamquam necessaria agnita fuit in Ecclesia. *X. p. 38. n. 1.* A quibus sint eligendi Ecclesiæ ministri. *ib.* Eorum electio iure divino non pertinet ad plebem. *ib. V. Clericus. Minister.*

Eleemolyna sola non delet omnia peccata. *II. p. 2. & seq. n. 1. & seq.* Contrarius hæreticorum error resellitur. *ib.* De ea proscriptæ, & laxæ propositiones recensentur. *ib. p. 3. & seq. n. 1. & seq.* Illius definitio ex D. Thoma. *ib. n. 2. & seq.* Ea a virtute misericordiæ elicitur, & a caritate imperatur. *ib. n. 3.* Duplex illius respectus: ad Deum, & ad proximum. *ib. p. 4. n. 4.* Iure naturali & divino præscribitur. *ib. n. 1. & seq.* Illius privilegia: & ad

& ad eam exercendam hortantes Scripturæ textus. *ib. p. 5. n. 3.* Gravissimum illius exercendæ debitum ex Patribus comprobatur. *ib. & seqq. n. 1. & seqq.* Eius præceptum ad fidem pertinere probat D. Thomas *ib. p. 9. & seqq. n. 1. & seqq.* De ea quorundam recentium Theologorum doctrina distat, mirum, quantum a doctrina Christi. *ib. & seqq. n. 1. & seqq.* Adversus eam excusationes responsis Patrum refelluntur. *ib. p. 20. & seqq. n. 4. & seqq.* Triplex pauperum necessitas; extrema, gravis, & communis. *ib. p. 12. n. 1.* Eleemosynæ præceptum obligat extremæ, vel quasi extremæ necessitatis tempore. *ib. p. 13. n. 2.* Etiam cum aliquo status divitum detrimento. *ib. n. 3. & seqq.* Non tamen cum gravissimo. *ib. n. 5.* Neque summa gravis impendenda est ad liberandum innocentem a latronibus interficiendum, aut averteos alios extraordinarios eventus. *ib. p. 14. n. 6.* P. Thomæ Tamburini oppositum placitum rejicitur. *ib.* Divites redimere tenentur apud Turcas captivos, si his periculum amittendæ fidei imminet, aut sint utiles Republicæ, sed non maxima divitiarum summa. *ib. n. 7.* Neque aliis pauperibus opitulari ex necessariis propriæ vitæ bonis. *ib. n. 8.* Eleemosynæ præceptum non satisficit mutuo indigentibus. *ib. p. 15. n. 9.* Nisi indigens alibi bona habeat. *ib. n. 10.* Eleemosynam si dives extreme indigenti facere omittat, probabilius ad restitutionem tenetur. *ib. & seqq. n. 12. & seqq.* Illius præceptum ut obliget, expectanda non est extrema proximi necessitas, sed hujus superventuræ signa probabiliter sufficiunt. *ib. p. 26. & seqq. n. 2.* In gravi necessitate constituto subveniendum ex superfluis naturæ, quamquam ad status decentiam requirantur. *ib. & seqq. n. 3. & seqq.* Nec sat est ei mutare, nisi habeat bona, quibus in posterum uti possit. *ib. p. 27. n. 10.* Ut eleemosynæ præceptum obliget, non requiritur ut simul addit superfluitas ex parte divitis, & extrema, seu gravis necessitas ex parte pauperis, sed alterutra sufficit. *ib. p. 28. & seqq. n. 1. & seqq.* Hanc esse D. Thomæ sententiam optime probat Caietanus adversus nonnullos D. D. *ib.* Eleemosynæ sub præcepto pauperibus faciendæ est ex superfluis tam naturæ, quam personæ, seu statui. *ib. p. 29. & seqq. n. 6. & seqq.* Ostenditur ex Scripturis, & Patribus. *ib.* Item ex rationibus. *ib. p. 31. & seqq. n. 11.* Obiecta P. Dianæ oppositum seu probabilis amplexantis exsufflantur. *ib. n. 12. & seqq.* Regula nonnullæ christianæ praxim spectantes pro eleemosynæ præcepto implendo exhibentur. *ib. p. 32. & seqq. n. 1. & seqq.* Filiamilias facere eleemosynas nequeunt, nisi ex bonis castrensibus, & moderate ex traditis sibi ad honestam recreationem, aut dum parentum negotia agunt, & foris in studia incumbunt. *ib. p. 35. & seqq. n. 2.* Moderate item uxores de bonis mariti, nisi is repugnet. *ib. n. 3.* Idque absolute possunt ad averteos malum sive temporale, sive spirituale mariti. *ib. n. 4.* Eoque incio possunt, & tenentur extreme indigenti succurrere. *ib. p. 36. n. 5.* Possuntque sine expressa mariti licentia consanguineis pauperibus consuetas eleemosynas facere. *ib.*

n. 6. Itemque in pauperes erogare quæ sua parsimonia victui suo subtrahunt; & invito etiam marito bona sua paraphernalia. *ib. n. 7.* Quantitas vero, quam ex communibus mariti bonis distribuere valent in pauperes, & ex circumstantiis mensuranda est. *ib. n. 8.* Monachi privati pauperum voto adstricti eleemosynas facere non possunt, nisi in extrema necessitate constitutis. *ib. n. 9.* Possunt tamen, & tenentur Monasteria ex superfluis. *ib. n. 10.* Plura de hoc notata digna. *ib.* Eleemosynæ etiam pauperibus voluntariis faciendæ est, ut Religiosis, qui ob Christum omnia dimiserunt. *ib. p. 37. n. 1.* Item avaro amenti ex suis bonis se sublevare nolenti, non tamen sui compositi. *ib. n. 2.* Eleemosynæ magnæ factæ pauperi ficto ab eo restituendæ sunt sub gravi. *ib. n. 3. & seqq.* Et si modicæ sint, sub levi. *ib. p. 38. n. 5.* Non tamen a pauperibus maiorem emittentibus pauperem, licet hi peccent. *ib. n. 6.* Idem dicendum de Concionatoribus, mendaciis aut exaggerationibus eleemosynas pro pauperibus extorquentibus. *ib. n. 7.* Ad restitutionem vero tenentur impediennes mendacio pernicioso pauperes a consecutione eleemosynæ. *ib. n. 8.* Eleemosynam sibi comparans ut filias matrimonio iungat, quas dotare nequit, vel ut aliis pauperibus distribuatur, non peccat. *ib. p. 39.* Eleemosynæ factæ pauperate comparatæ, si magnæ, donatori, si parvæ, pauperibus restituendæ. *ib. n. 11.* Eleemosynæ fieri nequit ex bonis iniustitia comparatis. *ib. n. 1. & seqq.* Fieri debet ex acquisitis per simoniam. *ib. n. 3.* Acquisita ex leonocinio, aut meretricia prostitutione retineri, & in eleemosynas distribuere licite possunt. *ib. p. 40.* Si magna summa meretricia data fuerit, ex circumstantiis pendet utrum restituenda sit, aut in eleemosynas eroganda. *ib. V. Beneficiari. Divites.*

Elizalde (P. Michael, vulgo Celladei) Jesuita sapientissimus distinctionem Casuistarum inter doctrinam Patrum docentium in scholis, & eam qua concionantur in templis, ait esse potissimam præsentis laxitatis originem. III. p. 283. n. 7. Feminarum luxum, pompas, immodestiam execratur, & damnat. X. p. 305. n. 14. Optime ex Cardinali Pallavicino probat penitus iam obsolevisse legem ecclesiasticam ieiunii, si veræ essent recentium Casuistarum opiniones. V. p. 200. & seqq. n. 4. Laudatur. I. p. 144. n. 3. Validis rationum momentis probat absolute illicitam esse occultam compensationem. IV. p. 335. n. 1. & seqq. Enarrantur quæstia de ea ipsi facta, eiusque notata digna responsa, ob quæ viri graves & sapientes desisterunt a proposita compensatione. IV. p. 335. n. 7. & seqq. Veritatem solum tantquam unicam conscientiæ regulam statuit. IX. p. 281. n. 14. Scientiam casuisticam improbat, *ib. p. 282. n. 4. & seqq.* Mendacem Probabilistarum stateram reprehendit. *ib. p. 284. n. 9.* In Scriprura, & apud SS. Patres docet reperiri doctrinam ad dirigendas conscientias. *ib. p. 287. n. 10. & seqq.* Scientiæ defectum in Confessariis deplorat. *ib. p. 281. n. 14. & p. 282. n. 4. & seqq.* Nimiam Confessariorum laxitatem deslet. *ib. p. 295. n. 5. & seqq.*

& seqq. Docet penitentes suorum Confessariorum & Confessarios Casuistarum placita amplectentes, perire in æternum posse. *ib. p. 300. n. 1. & seqq.* Erudite ac pie quæstionem tractat nam expedit habere Confessarium amicum, & stabilem præsertim Magnatibus. *ib. p. 303. n. 1. & seqq.* Plura allegat quibus ostendit non expedire. *ib. p. 304. n. 10.* Confessoriorum illorum sortem deplorat qui iudicium absolutionis ex Casuistarum libris efformant. *ib. p. 303. n. 4.* Piissimum eiusdem monitum ad Confessarios. *ib. p. 307. n. 2.* Probabilissimum aperte improbat. *ib. n. 3.* Viam cæli evertere, & infernum implere asserit. *ib. p. 383. n. 6.* Refellit lopsilma Probabilistarum desumptum ex benignitate sanctæ matris Ecclesiæ. *ib. p. 324. n. 2. & seqq.* Deslet oppositionem doctrinæ inter Concionatores ex facto suggestu, & Casuistas in libris, & Confessionali. *ib. pag. 377. num. 5.*

Emphyteusis est contractus quo rei immobilis dominium utile ad longum tempus transfertur, directo retento, onere imposito annuæ pensionis solvendæ. VII. p. 166. n. 1. Longum tempus non debet esse minus decennio, nec solet ultra nonaginta novem annos protrahi. Differt a locatione. *ib. n. 2.* Si emphyteuta pro triennio domino laico, & per biennium Ecclesiæ non solvit, ipso facto cadit in penam commissi. *ib. n. 3.* Transit in heredes emphyteutæ, qui, incio domino, emphyteusium locare potest alteri per decennium. *ib. p. 10. n. 5. V. Laudemium.*

Emptio est pactio determinati pretii pro merce dandi. Venditio est pactio mercis dandæ pro determinato pretio. Contractus emptionis & venditionis est contractus onerosus consensu peractus dandi mercem pro pretio determinato, & pretium determinatum pro merce determinata. VII. p. 157. n. 1. An liceat resillire a contractu cum arthæ iactura, pendet a consuetudine. *ib. p. 158. n. 2.* Ante rei venditæ traditionem, & pretii solutionem non transfertur dominium lege positiva, nisi venditor fidat emptori, habeatque pretium pro soluto. *ib. n. 3.* Merx vendita duobus emptoribus, cuiusmodi tradenda? *ib. n. 4.* Res vendita, ante traditionem perit venditori. *ib. n. 5.* Intellige, merx indeterminata, vel determinata, sed vendita ad mensuram. *ib. pag. 159. n. 7.* Merx tamen determinata perit emptori. *ib. n. 6.* Fructus rei venditæ, antequam solvatur pretium, sunt emptoris, si pretium habeatur pro soluto. *ib. n. 8.* Universim quoties transfertur rei dominium, toties fructus pertinent ad emptorem. Venditor nequit exigere ut emptor fructus rei, aut eorundem pretium reddat venditori, donec pretium solverit. *ib. n. 11.* Cuius sint fructus medio tempore percepti, quando venditionis contractum dissolvi contingit. *ib. n. 12.* Quicumque contractus celebrare possunt, & emere possunt, & vendere exceptis aliquibus, circa quos ius aliud disposuit. *ib. p. 160. n. 1.* Nemo cogi potest ad vendendam rem suam, nisi tempore famis, aut si res ad commune civitatis decus conducatur. *ib. n. 2.* Vendi, & emi licite valent, exceptis quæ ipsa natura, aut iure vendi ne-

queunt. *ib. n. 3.* Quæ pecuniis alienis emuntur, sunt emptoris; exceptis quæ emuntur pecuniis Ecclesiæ, militum, minorum, pupillorum. *ib. p. 161. n. 4.* Valida est rei alienæ venditio, & venditor fit dominus pecuniæ; sed emptori auferri res potest a domino. *ib. n. 5.* Edentes libellos famosos quas pœnas incurrant. *ib. n. 7.* Venenum vendere secundum se licitum est, habito emptorum respectu. *ib. n. 8.* Non licet fucos vendere qui ad fingendam solum pulchritudinem deserviunt. *ib. n. 9.* An aleas, & chartas vendere liceat, ac pro ludis domos locare? *ib. p. 162. n. 10. & p. 369. n. 9.* Non licet res vendere quibus prævideretur abusus emptor. *ib. p. 162. n. 11.* An Probabilissimus vendi possit. *ib. p. 163. n. 12.* Qui merces alienas vendit ultra iustum pretium, excessum emptori restituat. Si propria industria ad meliorem statum revocat: aliquid ultra pretium a domino præscriptum retinere potest. *ib. p. 173. n. 13.* Ceterum totum incrementum domino dabunt, sive mercede conducti, sive sponte rem alienam vendant. *ib. n. 14.* Etiam qui minoris emunt; quod supererit domino restituent. *ib. p. 174. n. 15. V. Defectus mercium. Pretium.*

Energumeni. V. Aduratio.

Epiikia quid sit explicatur. VI. p. 173. n. 31. & p. 267. n. 13. In iis casibus locum habet in quibus si lex servetur, peccatum committitur. *ib. P.* Viva perperam contendit eam habere locum etiam quando cessat finis legis negative in particulari. *ib.* Idemque laxè docet non solum probabilitatem, sed etiam minorem probabilitatem satis esse ut illa locum habeat. *ib. num. 14.* Male ab eodem laxa hæc sua opinio adscribitur P. Suarez. *ib. n. 15. & seqq.* Ostenditur, *ib.* Immo idem Suarez opposita principia expresse ponit *ib. p. 268. n. 19.*

Episcopatus an sit Ordo a Presbyteratu distinctus. X. p. 16. n. 3. Quid senserit D. Thomas. *ib.* Episcopi officia quænam sint. *ib. p. 20. n. 1.* Consecrari debet a duobus vel tribus Episcopis necessitate præcepti. *ib. p. 21. n. 4.* Num etiam necessitate sacramenti. *ib.* A proprio Episcopo Clerici ordinari debent. *ib. n. 5.* Proprius Episcopus est vel originis, vel beneficii, vel domicilii. *ib. n. 6.* Episcopus quando possit familiarem suum sibi non subditum ordinare. *ib. n. 8.* Nequit suum subditum in aliena diocesi ordinare. *ib. p. 22. n. 9.* Proprius Episcopus Regularium quinam sit. *ib. n. 10.* Episcopus nequit tonsuram & ordines dignis denegare. *ib. n. 12.* Episcopis quam maxime necessaria est scientia. *ib. p. 39. n. 7.* Nec non morum sanctitas in ipsis debet prævalere. *ib. p. 40. n. 10. & seqq.* Gravissime peccant cito manum imponentes. *ib. p. 41. n. 12.* Episcopus simonia reus est, si suis ministris beneficia conferat ob servitia sibi præstita, vel præstanda. *ib. p. 50. n. 2.* Similiter si conveniat de pensione sibi, vel alteri solvenda, ut conferat beneficium, si alias pensionem non fuisset impositurus. *ib. p. 51. n. 6.* Nequit permittere beneficiorum permutationem cum pensione. *ib. p. 73. n. 15.* Nec permutationem pensionis cum pensione. *ib.* Residere tenetur. V. Residentia.

Episcoporum translatio quo iure verita sit. X. p. 97. n. 19. Quibus de causis fieri possit. *ib.* p. 98. n. 20. Episcopus quam beneficia conferre possit. *ib.* p. 99. n. 1. & *seq.* Vacanti Ecclesie præficere debet Vicarium cum portione fructuum. *ib.* p. 110. n. 1. Potest per edictum publicum Clericos ad examen vocare. *ib.* Potest Clericum sine concursu ad examen vocare, eique beneficium conferre, si in examine nullus repertus fuerit idoneus. *ib.* Valet a denuntiationibus ante matrimonium a Tridentina præscriptis dispensare. *ib.* p. 180. n. 5. Quid requiritur ut Episcopus possit a matrimonio repellere contrahere volentes. *ib.* p. 181. n. 12. Episcopus potest in aliquibus impedimentis matrimonium impediendum dispensare. *ib.* p. 205. n. 15. Urgente necessitate etiam in aliquo dirimente etiam ante matrimonium contractum. *ib.* p. 206. n. 4. An requiratur quod matrimonium sit bona fide contractum, ut Episcopus valeat dispensare ab impedimento dirimente. *ib.* p. 207. n. 7. Episcopi iure ordinario potestatem habent ferendi censuras in suos subditos. *ib.* p. 250. n. 4. Quando Episcopus ferre possit censuras extra proprium territorium. *ib.* p. 253. n. 8. Potest censuram infligere proprio subdito in suo territorio delinquenti, etsi ad aliud territorium transferit. *ib.* n. 9. Potest alienum subditum in proprio territorio delinquentem censuris punire. *ib.* n. 11. Potest absolvere a censuris reservatis summo Pontifici contractis ob crimen occultum. *ib.* p. 266. n. 7. Et quando urget gravis necessitas, vel difficultas est accessus ad summum Pontificem. *ib.* Num hæc facultas sit revocata per Bullam Cœnz Domini. *ib.* n. 8. & p. 269. n. 22. Quid sentiendum post tertiam propositionem damnatam ab Alex. VII. *ib.* p. 266. n. 9. Quid nomine delicti occulti intelligatur. *ib.* p. 267. n. 12. Si reus sit punitus in foro contentioso, & iudicium finitum, num possit ab Episcopo absolvi a censuris. *ib.* n. 12. Quibus in casibus possit absolvere ab excommunicatione ob percussorem Clerici. *ib.* p. 281. n. 9. Quando valeat absolvere ab excommunicatione ob duellum. *ib.* p. 282. n. 3. A quibus officiis Episcopus suspendi possit. *ib.* p. 284. n. 2.

Episcopi sub generali interdicto non comprehenduntur. X. p. 287. n. 2. Episcopus potest ab omni irregularitate ex delicto occulto, excepto homicidio, dispensare. *ib.* p. 292. n. 13. & *seq.* n. 3. & p. 296. n. 18. & 20. Quomodo possit dispensare in irregularitate ob defectum natalium. *ib.* p. 297. n. 7. Si conferat ordines servo, ad quid teneatur. *ib.* p. 298. n. 8. An & quomodo possit dispensare in irregularitate ex bigamia. *ib.* p. 299. n. 14. Nequit dispensare super irregularitate ex defectu lenitatis. *ib.* p. 300. n. 22.

Episcopus peccat letaliter, si peccati mortalis reus sacrum chrisma, & oleum infirmorum consecraret. VIII. p. 54. n. 18. Est solus ordinarius minister confirmationis. *ib.* p. 124. n. 4. & *seq.* Peccat mortaliter, si opportunis temporibus non ministraret sacramentum confirmationis in sua diocesi. *ib.* p. 128. n. 18.

Episcopi venationem absolute prohibere suis Clericis possunt. VII. p. 16. n. 4. Sub qua poena ipsis venatio est prohibita. *ib.* n. 5.

Episcopi in Confessarium assumere possunt simplicem sacerdotem. IX. p. 317. n. 18. Sed extra diocesim suam non nisi sibi subditum. *ib.* p. 332. n. 3. A quibus casibus possint absolvere. *ib.* p. 333. n. 6. An Episcopi nomine veniant Abbates, & Prælati Regulares. *ib.* n. 7. Facultas a Tridentino concessa Episcopis absolvendi ab hæresi est revocata per Bullam cœnz Domini. *ib.* n. 8. Opposita opinio damnata ab Alexandro VII. *ib.*

Epistola S. Io. Chysofomi ad Cæsarium ubi extat. VIII. p. 172. n. 14. Nonnulla eiusdem Epistolæ verba in speciem hæreticis sententia explicantur. *ib.* n. 15.

Erasmus liberum arbitrium propugnans adversus Lutherum in Semipelagianismum declinavit. VI. p. 80. n. 4.

Error in matrimonio duplex, alter personæ, alter accidentis. X. p. 186. n. 1. Error in personæ iure naturæ matrimonium irritat. *ib.* Cur qualitas personæ in matrimonio ad substantiam contractus pertineat. *ib.* n. 2. An, & quando error antecedens, vel concomitans circa qualitates irritum reddat matrimonium. *ib.* n. 4. An error servitutis etiam crassus dirimat matrimonium. *ib.* p. 187. n. 5. V. *Servitus. Contractus ex dolo, & contractus iuratus.*

Escobar (P. Antonius) damnatam de præcepto caritatis sententiam docuit. I. p. 193. n. 4. Male excusatur a P. Hurtado. V. *Hurtado (P. Didacus)* Laxas item de luxuria sententias docet. IV. p. 210. n. 6. & *seq.* Et aliam laxam. *ib.* p. 296. n. 35. Et alias laxas de furto. *ib.* p. 314. n. 18. & *seq.*

Eucharistiæ etymologia. VIII. p. 139. n. 1. Eiusdem varia nomina. *ib.* n. 2. & *seq.* Cur variis nominibus appelletur. *ib.* p. 140. n. 8. Definitio Eucharistiæ. *ib.* n. 9. Quomodo sit unum sacramentum. *ib.* n. 11. materia Eucharistiæ quænam. V. *Panis, Vinum, Materia.* In Eucharistia una species sine altera valide consecrari potest, non tamen licite. *ib.* p. 151. n. 21. Christus Dominus verbis usus est in Eucharistiæ consecratione. *ib.* p. 152. n. 3. Perficitur solis verbis dominicis. *ib.* n. 4. & *seq.* Quænam verba essentialiter requirantur ad consecrationem. V. *Forma.* Cur etiam post consecrationem Eucharistia panis dicatur. *ib.* p. 171. n. 11. Totus Christus est in Eucharistia. V. *Christus.* Religiose est in templis custodienda, & asseranda. *ib.* p. 177. n. 4. & *seq.* Eiusdem in processionibus circumgestatio religiosa est. *ib.* p. 178. n. 8. Sicut & eiusdem publica expositio. *ib.* n. 11. quæ nimis frequens esse non debet. *ib.* p. 179. n. 12. Nec fieri ex causa privata. *ib.* n. 13. Non licet collo appensam in itinere deferre. *ib.* n. 14. Num licitum in mortis articulo eam accipere a sacerdote hæretico, schismatico, excommunicato. *ib.* p. 182. n. 14. Olim ministrabatur infantibus. *ib.* p. 183. n. 2. Num concedenda energumens & amentibus. *ib.* n. 3. & *seq.* Num extremo supplicio plectendis. *ib.* p. 183. n. 5. & p. 189. n. 17. Num mortuis. *ib.* p. 183. n. 6. Num publicis peccatoribus.

tribus. *ib.* n. 7. & p. 185. n. 9. Quid, si mortis periculum imminet, vel notabilis infamia? *ib.* n. 10. Num peccatori occulto. *ib.* n. 8. Cui non liceat hostiam non consecratam porrigere ad vitandum sacrilegium. *ib.* n. 11. Sicut nec simulare immersionem hostiæ in os peccatoris ad vitandam eius infamiam, vel grave damnum. *ib.* n. 12. & *seq.* Num sit necessaria necessitate mediæ. V. *Necessitas.* Ad eam suscipiendam nullam requirit dispositionem Lutherus. *ib.* p. 196. n. 2. Solam fidem requirunt novatores. *ib.* p. 197. n. 3. Indirecte peccata mortalia delet. *ib.* n. 5. Inter sumptionem Eucharistiæ & cibum quantum temporis intercedere debeat. *ib.* p. 216. n. 12. Stagni post sumptam Eucharistiam num expungere liceat. *ib.* n. 14. An eius sumptionem præcedere debeat somnus, & ciborum digestio. *ib.* n. 15. An pollutio nocturna involuntaria accessum ad Eucharistiam impediatur. *ib.* p. 217. n. 17. Quid de voluntaria, etsi præcesserit confessio. *ib.* p. 218. n. 18. Num conjugalis copula arceat a sumptione Eucharistiæ. *ib.* n. 19. & *seq.*

Eutrapelia est virtus quæ circa ludos, iocosque versatur. VII. p. 351. n. 2. Est virtus temperantiæ affinis. X. p. 360. n. 19. Quodnam sit eius officium. *ib.* Quodnam vitium sit illi oppositum per excessum, & quodnam per defectum. *ib.*

Examen conscientiæ qua diligentia peragendum. IX. p. 166. n. 4. Monita ad hoc valde opportuna. *ib.* n. 5. & *seq.*

Excommunicatio, an, & quando incurritur a cogentibus feminas ad Religionis ingressum. V. *Parentes.* Excommunicatio non incurritur ab hæretico mere interno. I. p. 124. n. 1. Bene tamen ab hæretico interno simul, & externo, licet omnibus occulto. *ib.* n. 2. Ad eam incurrendam requiritur, ut verba expresse, & completere hæresim prodant, & signa sint ex se grave peccatum in materia hæresis. *ib.* Sufficiens tamen æquivoca, si quis per hæc internam suam hæresim prodant. *ib.* p. 125. n. 4. & *seq.* Idipsum, ad signa quod attinet, exemplificatur. *ib.* n. 6. Non tamen eam incurrit, aut hæreticus est, qui prodit in somnis hæresim sola mente conceptam, licet id prævidens non impederit. *ib.* p. 126. n. 7. Incurritur a favoribus hæreticorum. *ib.* n. 3. Si tamen favor exhibeatur hæreticis ut hæreticis, aut ad eorum hæresim conferat. *ib.* & n. 4. Idem est de communicantibus cum hæreticis in sacris cæremoniis, signis, & ritibus animo interiore hæresi infecto. *ib.* p. 127. n. 6. Non incurritur a Catholicis admittentibus hæreticos ad communicationem passivam in sacris. *ib.* n. 7. Secus ab admittentibus eos ad activam. *ib.* Non tamen peccant communicantes cum hæreticis in rebus politicis. *ib.* p. 128. n. 9.

Excommunicatio quid, & quatuorplex. X. p. 270. n. 1. Discrimen inter maiorem, & minorem. *ib.* n. 2. Quinam sint effectus excommunicationis maioris. *ib.* n. 3. Illos non parit excommunicatio iniusta, & invalida. *ib.* p. 271. n. 4. Quid sit agendum in dubio de eius validitate. *ib.* Quinam sint excommuni-

cari tolerati, & vitandi. *ib.* n. 5. Quinam dicantur nominatim excommunicati. *ib.* n. 6. Quinam sint publici, & notorii percussores Clericorum. *ib.* n. 7. Excommunicati licet tolerati nequeunt communicare in divinis vel humanis cum aliis. *ib.* Num peccet fidelis, si sine necessitate petat ab excommunicato ut celebret, sibi sacramenta ministrat, secum officium recitet &c. *ib.* Excommunicatus etiam vitandus valide sacramenta ministrat præter sacramentum poenitentiae. *ib.* n. 8. In mortis tamen articulo valide absolvit. *ib.* Nequit licite sacramenta tractare. *ib.* Aliqui excipiuntur casus. *ib.* & p. 272. n. 9. An excommunicatus toleratus queat valide, & licite sacramenta administrare. *ib.* n. 10. & *seq.* Num possit aliquando licite sacramenta suscipere. *ib.* p. 273. n. 13. An possit divina officia celebrare, vel eisdem assistere. *ib.* n. 14. Teneatur, si sit in sacris, Breviarium recitare. *ib.* Excommunicatus vitandus si Missæ interfuit, & iussus recedere nolit, novam incurrit excommunicationem. *ib.* Quid eo in casu agere debeant fideles, & Sacerdos. *ib.* Excommunicatus privatur omnibus suffragiis, & orationibus quæ nomine Ecclesiæ offeruntur. *ib.* n. 15. Orationes privatae pro excommunicatis etiam vitandis offerri possunt. *ib.* Num pro excommunicatis toleratis offerri possint sacrificia & communia Ecclesiæ suffragia. *ib.* p. 274. n. 16. Peccat excommunicatus non audiendo sacrum in die festo, vel non confitendo, & communicando in Paschate. *ib.* n. 17.

Excommunicati vitandi privantur ecclesiastica sepultura. X. p. 274. n. 18. Illos sepelientes in loco sacro excommunicationem incurrit. *ib.* An etiam qui funus comitantur. *ib.* Privantur excommunicati iurisdictione ecclesiastica. *ib.* n. 19. Quid dicendum de excommunicatis toleratis in ordine ad actus iurisdictionis. *ib.* Gestæ per iurisdictionem ab excommunicato vitando illicitæ & invalidæ sunt. *ib.* p. 275. n. 20. An electio ad quam concurrat excommunicatus vitandus, illicita sit. *ib.* n. 21. Quænam beneficii resignatio facta etiam ab excommunicato vitando valida sit. *ib.* n. 22. Excommunicati inhabiles sunt ad beneficia ecclesiastica. *ib.* n. 23. Utrum excommunicatus amittant fructus, & beneficium. *ib.* p. 276. n. 24. Num teneatur restituere fructus ante vel post sententiam iudicis. *ib.* Fundamenta affirmantis sententiæ. *ib.* n. 25. Ratio sententiæ negantis. *ib.* n. 26. Quid iudicandum inter utramque sententiam? *ib.* n. 27. & *seq.* Quid respondendum objectis? *ib.* p. 277. n. 30. Excommunicatus privatur communionem forensi. *ib.* n. 32. Discrimen in hoc inter toleratum, & vitandum. *ib.* Privatur etiam communionem politica. *ib.* p. 278. n. 33. Quam poenam incurrant communicantes cum excommunicato vitando. *ib.* n. 34. Quibus in casibus non liceat fidelibus communicare cum excommunicato vitando. *ib.* n. 35. Quando certo, & qua de causa queant communicare cum illo. *ib.* n. 36. Quid sit excommunicatio minor. *ib.* p. 279. n. 38. Privat passivo usu sacramentorum. *ib.* Num & activo. *ib.* Electio excommunicati excommunicatione minori ad

ad beneficia ecclesiastica num invalida, & illicita sit. *ib. n. 39.* Quando contrahatur hæc excommunicatio. *ib. n. 40.* Quis possit ab ea absolvi. *ib. n. 41.* Quando quis subiaceat excommunicationi canonis ob Clerici percussorem. *ib. n. 1.* Quid significet *suddenge diabolo*. *ib. n. 2.* Quis ab hac excommunicatione possit absolvi. *ib. n. 281. n. 9.* Quisnam veniat nomine Clerici, vel Monachi. *ib. p. 279. n. 3.* Quinam dicantur iniicere manus violentas in Clericum. *ib. p. 280. n. 4.* Num hanc excommunicationem incurrant consulentes, mandantes, consentientes &c. *ib. n. 5.* An & ratam habentes percussorem Clerici suo nomine factam. *ib. n. 6.* Plures enumerantur actiones violentæ in Clericum ob quas excommunicatio incurritur. *ib. n. 7.* Plures recensentur causæ excusantes ab hac excommunicatione. *ib. n. 8.* Percussio Clerici quando levis, & quando enormis. *ib. n. 9.* Excommunicationem incurrit pugnans in duello. *ib. p. 281. n. 1. V. Duellum.* Excommunicationes in Bulla Cœnæ ad quor capitula revocentur. *ib. p. 282. n. 1.* Prima explicatur. *ib. n. 2. & seq.* Quinam sint hæretici excommunicati in præfata Bulla. *ib. n. 3. & seq.* Ceteræ excommunicationes examinantur, & explicantur. *ib. n. 6. & seqq.*

Executor testamenti. V. *Testamenti executor.*

Exheredari filii ob quatuordecim crimina possunt. VII. p. 387. n. 11. Vicissim filii exheredare parentes possunt, ob septem crimina. *ib. n. 12.* Exhereditatis tamen alimenta præstari debent, si ea aliunde non habent. *ib. p. 388. n. 13.* Si pater non exheredit filium reum, tunc potest hereditatem capere, maxime si ingressus Religionem fuerit. *ib. n. 14. De aliis. V. Heredes.*

Exorcistatus Ordo quid sit, & eius materia. X. p. 17. n. 6.

Exorcismi. V. *Adiuvatio.*

Expensæ aliæ necessitatis, aliæ utiles, aliæ voluntatis. VII. p. 65. n. 6. Expensæ necessarias & utiles, tam bonæ quam malæ fidei possessor in restitutione detrahere potest, exceptis nonnullis casibus. *ib. n. 7.* Non tamen ordinariæ voluntatis. *ib. p. 66. n. 8.*

Extrema unctio quibus nominibus donetur apud Græcos, & Latines. X. p. 7. n. 1. Est veri nominis sacramentum. *ib. p. 8. n. 2.* A Christo Domino institutum, & a S. Iacobo promulgatum. *ib. n. 3.* Eius materia duplex, remota, & proxima. *ib. n. 4.* Remota est oleum olivarum. *ib. V. Oleum.* Unctio est materia proxima. *ib. p. 9. n. 8.* Quæ infirmi partes sint unguenda. *ib. n. 9.* An unctio quinque sensuum sint essentialia. *ib. n. 10.* Forma est oratio quam fundit sacerdos dum ægro tum inungit. *ib. n. 11.* An deprecativa esse debeat, vel indicativa. *ib. p. 10. n. 12.* Quinam sit minister extremæ unctiois. *ib. n. 1. V. Minister.* Quibus ministranda extrema unctio. *ib. p. 11. n. 1. V. Infirmitas.* Huius sacramenti susceptio est de præcepto. *ib. p. 12. n. 7.* Iterari potest. *ib. n. 9.* Ministrandum post alia sacramenta. *ib. p. 13. n. 10.* Dispositiones ad hoc sacramentum suscipiendum tam proximæ,

quam remotæ quænam. *ib. n. 1.* Effectus huius sacramenti quinam sint. *ib. n. 2.* Num per se, vel per accidens peccata dimittat. *ib. n. 4.* Parochi huius sacramenti dignitatem, necessitatem, & effectus populo explicent. *ib. p. 14. n. 5.*

F

Fabra (Ludovicus della) Phisico-medicus rationibus partim falsis, partim ineptis potum cocolaræ licitum defendit in die ieiunii. V. p. 148. & seq. n. 6. & seq. Refellitur. *ib.*

Falcidia lex quando locum habeat VII. p. 400. n. 20. Pro famoso libello quæ pœnæ. *ib. p. 161. num. 7.*

Falsum testimonium adversus proximum aliud est quod mente, aliud quod ore perhibetur. IV. p. 348. n. 1. Est testificatio facta iudice interrogante, quæ menti, vel rebus a teste conceptis dissona sit. *ib. p. 349. n. 2.* Si iunctum sit perjurio, aut si Perjurium desit, & testimonium sit contra iustitiam, letale est; secus si absint tum perjurium, tum iniustitia. *ib. n. 3.* Illius enormitas declaratur. *ib. n. 4.* Qui memoria deceptus falsum testatur est, vi cuius innocens damnandus est capitis, tenetur suam detegere ignorantiam, ne innocens damnum subeat. *ib. n. 5.* Si vero sua pravitate, tenetur liberare innocentem etiam cum suæ famæ, & honoris dispendio, malique temporalia inde secuta refarcire. *ib. p. 350. n. 6.* Et falsum testimonium retractare etiam quando nulla est spes liberandi innocentem. *ib. n. 7.* Et etiam quando ceteri testes a se non inducti, & secum contra innocentem testificati retractare se renuunt. *ib. n. 8.* Qui alterum inducit ad falsum testificandum contra proximum, omni conatu suadere debet, ut se retractet coram iudice. *ib. n. 7.* Si testis id recuset, ipse iudici tenetur suam fraudem manifestare. *ib. n. 8.* Etiam si nulla spes sit accusatum liberandi. *ib. n. 9.* Si sit læsa (idem est de honore) restitui debet vel privatim, vel publice, prout læsa fuit. IV. p. 395. n. 2. Opposita sententia est contra omnes Theologos, & sacram Scripturam. *ib. n. 3.* Eam tamen male Salmanticenses, Molinæ tribuunt, & Laymanno. *ib. n. 4. & seq.* In compensatione honoris spectanda est personæ iniuriarum conditio, & contumeliarum irrogatarum gravitas. *ib. p. 396. n. 6.* D. Augustinus eo in casu veniæ petitionem præscribit. *ib. n. 7.* Declaratur. *ib. n. 8.* Iniuriarum gravitati qualitas satisfactionis respondere debet. *ib. n. 8.* Hæc satisfactio est exhibenda, etiam si offensus illam non postulet, nec ad id præcesserit iudicis sententia. *ib. p. 397. n. 9.* Famæ restitutio est ad salutem assequendam necessaria. Statim ac scis læsam a te etiam inadvertenter fuisse proximi famam, teneris ex iustitia eam restituere. *ib. n. 2. & 4.* Famam infamator restituere tenetur non solum coram suis auditoribus, sed etiam coram iis quibus istud malum manifestarunt, si suos auditores prævidit illud aliis manifestaturos. *ib. p. 398. n. 5.*

Præter famæ restitutionem tenetur iniustus detractor etiam temporalia damna per se ex diffamatione secuta restituere; non vero per accidens. IV. p. 399. n. 6. Etiam si crimen occultum narratum verum sit. *ib. n. 8.* Mortuo detractore non fama læsa, sed damna sunt restituenda. *ib. n. 9.* Famæ restituenda est omni meliori modo quo fieri potest. *ib. n. 1. & seq.* Qui alteri calumniatus est falsum crimen imponendo, debet se retractare, restitendo se falsum dixisse. *ib. p. 400. n. 3.* Addito, si opus sit, iuramento. *ib. n. 4.* Non tamen tenetur ad id assumere testes. *ib. n. 5.* Famæ alicuius denigrata manifestatione veri criminis ab infamatore restitui debet, vel dicendo se male dixisse, aut iniuste eum diffamasse, vel eum occasione data laudando. *ib. n. 4. & seq.* Non tamen dicendo se falsum dixisse, vel mentum fuisse. *ib. n. 6.* Perperam huiusmodi locutiones a mendacio excusant Salmanticenses. *ib. p. 401. & seq. n. 7. & seqq.* In praxi feligendus est modus qui penitentiæ circumstantiis aptior iudicetur, pulsus mendacis. *ib. p. 402. n. 14.*

A famæ restitutione causæ nonnullæ excusant, quæ referuntur. IV. p. 402. n. 1. Famæ non est restituenda cum detrimento bonorum superioris ordinis etiam naturalis. *ib. p. 403. n. 2.* Quando infamatus alia via suam recuperavit famam, non tenetur detractor ad restitutionem. *ib. n. 3.* Famæ, si restitui nequeat, compensari debet pecuniis. *ib. p. 404. n. 5. & seqq.* Solvitur obiectum Salmanticensium. *ib. n. 6.* Quando duo aequaliter se infamaverunt, si unus nolit famam restituere, probabilius alter non potest compensationem utri, suspendendo illi satisfactionem. *ib. p. 406. n. 14. & seqq.* Respondetur obiectis. *ib. n. 19.* Si infamator nolit tibi famam restituere, non potes ab eo pecuniam occulte surripere in famæ compensationem. *ib. n. 3. & seqq.* Refelluntur P. Molinæ, & Salmanticensium fuitiles interpretationes a Probabilismo petiæ. *ib. p. Honor.*

Famulus si per aliquod tempus ægrotaverit, ei a domino lege caritatis alimenta dabuntur, & modicæ expensæ pro reparanda salute fient; an vero illi aliquid de stipendio detrahi possit, locorum consuetudo consulenda. VII. p. 370. n. 17. V. *Compensatio. Cooperantes negative. Usurarius.*

Falcinatio. V. *Magia.*

Favorinus Philosophus peracute & acriter invenitur in matres renuentes propriis uberibus suos filios lactare. IV. p. 143. & seq. n. 9.

Fegellus (P. Franciscus) falsissime docet, paxim & usum omnium Confessionum obtinere ut impendant absolutionem cum iurisdictione probabili, & recte iudicari, Ecclesiam iurisdictionem conferre, si antea non dabatur. IX. p. 11. n. 54. Refellitur. *ib. p. 323. n. 14. & seq.*

Fenelon de Salignac errores proscripti circa spem theologiam recensentur, & refelluntur. I. p. 156. & seq. n. 3. & seqq. & p. 250. & seqq. n. 8.

Fenus quod divites nobiles cum mercatoribus exercent, in universam Rempublicam perniciosum invenit. II. p. 126. n. 9. Apud veteres.

Conc. Theol. Tom. X.

torem sine causa licite deponi nequeunt pecunia, quæ prævidetur ab illo mutatione fenetri distrahendæ. *ib. n. 30.* Alias, deponens videtur restitutioni obnoxius. *ib. & seqq.* Feneratoris pecuniæ an, & quando mutuo peti possint. V. *Scandalum.*

Fenerator. V. *Usurarius.*

Festis diebus exercere venationem, præciso scandalo, veniale est; piscari vero ob necessitatem, nullum. VII. p. 16. n. 5.

Festum Corporis Christi pie, ac religiose institutum. VII. p. 177. n. 6. & seq.

Festivitatum mysteria, Circumcisionis nempe, Præsentationis in templo, Adventus Spiritus Sancti, huiusmodi similia non tenentur fideles explicite credere necessitate præcepti. I. p. 71. & seqq. n. 11.

Festa de medio tollebant Petrobusiani, & Wiclephistæ. V. p. 1. n. 3. Ea colenda esse docent Lutherani & Calvinistæ, permittendo tamen earum celebrationem variis erroribus, qui recensentur. *ib. p. 2. n. 4.* Festa veteris testamenti nequaquam Christianis celebrare licet. *ib. p. 2. n. 5.* Festi dies celebrandi sunt a Christianis non solum ratione ordinis, & politiæ, sed ratione etiam mysterii quod significant, & tamquam dies aliis sacrationis, & sanctiores. *ib. n. 6.*

Festorum observationem merito Ecclesia præcipit, sublato etiam scandalo & contemptu, lege obligante conscientiam. V. p. 3. n. 7. & seq. & p. 14. n. 1. Præceptum sanctificandi sabbatum ad Decalogum pertinet. *ib. p. 6. n. 1.* Ut ceremoniale est, non obligat Christianos.

Et iuber Deus exteriorem cultum. *ib. p. 7. n. 4.* Eiusmodi præceptum est affirmativum. *ib. n. 5.* Sabbati solemnitas in diem dominicum translata est pluribus de causis, quæ recensentur. *ib. n. 6.* Festum diei dominicæ est iuris ecclesiastici. *ib. p. 8. n. 7.* Alia sunt festa præter diem dominicum ex præcepto Ecclesiæ celebranda. *ib. p. 9. n. 1.* Recensentur, adducta Bulla Urbani VIII. *ib. n. 2.* Assignantur festa Christi Domini mysteria spectantia, cum nonnullis observationibus. *ib. p. 10. & seqq. n. 1. & seqq.* Consilium generale, & Pontifex potestatem habent festa inflituendi. *ib. p. 13. n. 1.* Itemque Episcopus, accedente tamen Cleri, & populi consensu. *ib. n. 2.* Non tamen principes saculares, sine auctoritate Episcopi. *ib. p. 14. n. 3.* Dierum festorum obligatio incipit a media nocte, duratque usque ad aliam mediam noctem. *ib. n. 2.* Ad hæc servanda tenentur omnes fideles usu rationis præditi. *ib. n. 1.* Non vero amentes. *ib. p. 15. n. 2.* Nec infideles. *ib. n. 3.* Peregrini non tenentur observare festa propria suæ patriæ, seu territorii, & diocesis. *ib. n. 3.* Sed tenentur observare festa, & ieiunia illius loci ubi sunt intrahitu. *ib. n. 4.* Sicut ad ea civitatum in quibus commorantur, tenentur scholares, milites, mercatores, mercenarii, & similes. *ib. p. 16. n. 5.* Itemque peregrini in iis commorantes uno, duobus, aut tribus diebus. *ib. n. 6.* Et etiam brevius; modo tempore moræ id commode possint. *ib. p. 17. n. 7.* Incolæ egredientes summo mane de proprio loco, ubi est dies festus, ut iter agant ad loca ubi festum

sum non est, tenentur ante discessum Missam audire. *ib. n. 8.* Nec ab eo loco discedere possunt animo illud non servandi, cum pervenerint ad locum in quo non urget. *ib. n. 9.* & *seg.* Festa pro universa diocesi ab Episcopo indicta, servanda sunt etiam a Regularibus; *ib. p. 18. n. 11.* Sicut etiam ab ipso Episcopo. *ib. n. 12.*

Peccant Christiani, atque in gravi aeternae salutis periculo sunt qui diebus festis, audita Missa, nullum aliud pium opus exercent, sed totum diem terunt in rebus profanis. *V. p. 56. n. 2.* Referuntur plures Ecclesiae leges, quibus id evincitur. *ib. p. 57. n. 3. & segg.* Male recentiores Theologi eas non nisi adhortationes, & consilia continere contendunt. *ib. p. 58. n. 8.* Refelluntur ex D. Antonino, & Caetano. *ib. n. 9. & seg.* Huiusmodi tamen peccatum sit ne mortale, an tantum veniale, non definitur. *ib. p. 59. n. 11.* Confirmatur adhuc praefata assertio. *ib. & n. 12.*

Ultra tamen auditionem Missae festorum sanctificatio postulat ut fideles in propria conscientiae examine, librorum piorum lectione, agitorum visitatione, atque eleemosynarum distributione illos dies transigant. *V. p. 59. & segg. n. 1. & segg.* Ostenditur ex traditis a D. Antonino, & ab Ecclesiae Patribus. *ib.* Suae dant praeter haec SS. Patres ut fideles diebus festis, potissimum dominicis, a re uxoria abstineant. *ib. p. 62. & segg. n. 5. & segg.* Huiusmodi SS. Patrum doctrina confirmatur veterum insignium exemplis, quae referuntur. *ib. p. 63. n. 9.*

Festorum praecipuum violatur per peccatum mortale diebus festis patratum. *ib. p. 20. & segg. n. 1. & segg.* Ostenditur tum auctoritate, tum ratione. *ib.* Grave esse huiusmodi peccatum adversus praecipuum sanctificandi festa, ex Scripturis evincitur. *ib. p. 23. & seg. n. 19.* Modo tamen ex iis sit quae sunt quam maxime diebus festis contraria. *ib. p. 24. n. 20.* Huiusmodi crimina sunt ebrietas; rixae, choreae impudicae, & similia. *ib.* Assignatur regula pro praxi Confessorum, & poenitentium. *ib. n. 21.* Opera quoniam sint servilia, prohibeanturque diebus festis. *V. Opera servilia.* De praecipuo audiendi Missam diebus festis, deque ad illud spectantibus *V. Missa.*

Feudum est contractus quo rei immobilis dominium utile transferatur, retento dominio directo, sub onere fidelitatis, & obsequii personalis. Qui accipit Feudum, vocatur Feudatarius, seu Vassallus. *VII. p. 366. n. 4.* Quomodo conveniant, & differant feudum, & emphyteusis. *ib. n. 5.*

Fictio sacramentorum numquam licita. *VIII. p. 60. n. 12. & seg. & p. 104. n. 12.* Fidei susceptum baptismum recedente fictione peccata delet. *ib. p. 109. n. 11. & seg.*

Fideicommissum est legatum ita a testatore heredis fidei commissum, ut illud alienare nequeat, sed debeat restituere cui testator restituendum praescripsit. Unum generale, alterum particulare. *VII. p. 378. n. 3.*

Fideiussio est alienae obligationis in se susceptio, qua quis se ad eam implendam obstringit, principali debitorum deficiente. *VII. p. 363. n. 1.* Fideiussore possunt qui bonorum libera admi-

nistracionem, & dominium habent. *ibid. num. 2.*

Fides non est necessaria in ministro baptismi, ut validus sit. *VIII. p. 50. n. 1.* Solam fidem requirunt novatores tamquam dispositionem ad Eucharistiam. *ib. p. 197. n. 3.*

Fides, Adversus fidei praecipuum propositiones ab Ecclesia damnata recensentur. *I. p. 37. & segg. n. 1. & segg.* Itemque 12. aliae propositiones Casuistarum, quae nimis laxae videntur. *ib. p. 39. & seg. n. 1. & segg.* Multipliciter fides accipitur. *ib. p. 40. n. 1.* Fides theologica partitur in habituales, & actuales. *ib. & p. 41. n. 3.* Eius obiectum est duplex, materiale, & formale. *ib. n. 4.* Tres idem obiectum comittentes condiciones, Ecclesia nempe propositio, firma certitudo, & obscuritas. *ib. n. 5.* Fides ad salutem necessaria, non est peculiaris, certaque fiducia, qua quis credat sibi remissa esse peccata, vel se esse praedestinatum. *ib. p. 42. & segg. n. 1. & segg.* Explicatur, & refellitur novitium hoc Lutheranorum, & Calvinistarum dogma. *ib.* Fidei articuli sunt evidenter credibiles. *ib. p. 44. & segg. n. 1. & segg.* Huius credibilitatis argumenta recensentur. *ib.* Fides christiana non praecipuum ni repugnantia. *ib. p. 47. n. 15.* Inter religiones quae Christi Evangelium profitentur, sola Catholica Romano Pontifici obediens evidenter credibilis apparet. *ib. p. 48. & segg. n. 1. & segg.* Secus Lutherana, & Calviniana. *ib. p. 50. & segg. n. 11. & segg.* Fidem pia voluntatis affectio praecedere debet. *ib. p. 56. n. 1.* Duplex fidei necessitas, medii nempe, & praecipui, explicatur. *ib. & seg. n. 2.* Fides alia explicita, alia implicita. *ib. n. 3.* In Cornelio satis fuit fides implicita, & quare. *ib. n. 4.* Tum ad iustificacionem, tum ad gloriam omnibus adultis ratione praeditis necessaria est necessitate medii fides interna explicita, & supernaturalis. *ib. n. 4. & seg.* Solvitur obiectio. *ib. p. 57. n. 6.* Baptizatus in infantia, si fiat adultus, salvari nequit sine fide actuali. *ib. n. 7. & seg.* Ad iustificacionem, & salutem satis non est fides late dicta, sed requiritur theologica, & supernaturalis. *ib. & p. 58. n. 9.* Obiectum materiale fidei est verbum Dei revelatum, quod habemus in libris canonicis. *ib. & seg. n. 1. & segg.* Recensentur hi libri. *ib. p. 59. n. 4. & seg.* Itemque verbum Dei non scriptum, sive traditum. *ib. n. 6.* Verbum Dei traditum, seu traditiones apostolicae diversi sunt generis. *ib. p. 60. n. 7.* Fidei obiectum materiale sunt ea dumtaxat traditiones quae Apostoli a Christo acceperunt, & ad nos ulque pervenerunt. *ib. p. 60. n. 8.* Fidei obiectum materiale non est verbum Dei personae singulari revelatum, & ab Ecclesia non approbatum. *ib. p. 61. n. 9.* Fides Dei auctoris supernaturalis, & remuneratoris semper necessaria fuit necessitate medii. *ib. n. 10.* Itemque fides actualis saltem implicita in Christum redemptorem, post lapsum humani generis. *ib. & n. 11.* Sicut etiam post sufficientem Evangelii promulgacionem fides explicita Trinitatis, & Incarnationis. *ib. p. 62. n. 12.* Contraria sententia ut improbabilis reticitur. *ib. n. 13.* Nec per accidens quidem sine ea fide, & cum

& cum ea tantum implicita salvari quis potest. *ib. p. 63. n. 15.* Salmanticensium obiectio solvitur. *ib. n. 16.* Ad fidem pertinet quotquot articuli in Symbolo continentur. *ib. p. 65. n. 1.* Recensentur, & explicantur articuli apostolici Symboli, eorumque numerus praefinitur. *ib. p. 66. & segg. n. 6. & segg.* Fides qua homo rudis nihil speciatum, sed tantum generatim & implicite credit quidquid credit Ecclesia, non sufficit ad salutem. *ib. p. 71. n. 17.* Fidei praecipuum non satisfacit obruti, & hebetis ingenii homo aliquos clariores articulos explicito credens, ceteros vero quos assequi nequit, tantum generatim, & implicite. *ib. p. 72. n. 18.* Documentum D. Gregorii de Sacerdote admodum simpliciter, & ignotum patrante stupenda miracula explicatur. *ib. p. 76. n. 29.* Neque satisfaciunt praecipuum fidei qui Symbolum, Decalogi praecipua, orationem dominicam & angelicam salutationem latine tantum dicunt, nihil eorum percipientes. *ib. & p. 71. n. 20.* Ea saltem imperfecto modo ab omnibus percipi necesse est. *ib.* Non eadem fidei notitia instructi sint oportet omnes fideles, sed alii alia. *ib. & p. 71. & seg. n. 22.* Explicatur hoc discrimen. *ib.* Res fidei scire, divino; memoriae vero mandata ecclesiastico praecipuum fideles tenentur. *ib. p. 74. n. 25.* Enitendum est ut etiam obrutiores memoriae teneant quae ad credendum, & bene operandum necessariae sunt. *ib.* Datur fidei praecipuum, alii affirmativum, alii negativum. *ib. p. 77. n. 1.* Requisita ad prudentem assensum omnia reperiantur in assensu fidei catholicae. *ib. p. 78. & seg. n. 5. & seg.* Sufficienter fides proponitur pueris per Patrochi explicationem. *ib. p. 78. n. 7.* Infidelibus autem, & haereticis per visa, aut audita signa credibilitatis. *ib. p. 79. n. 8. & seg.* Fidei praecipuum non solum per accidens & indirecte, sed per se & directe adultos obligat. *ib. p. 82. n. 16.* Triacertissima eliciuntur ex damnatis in hac materia propositionibus. *ib. n. 17.* Per se obligat ut minus semel in anno. *ib. p. 83. n. 18.* Sententia consulenda pro praxi. *ib.* Per se etiam obligat in articulo mortis. *ib. & seg. n. 19.* Per accidens vero iuxta aliquos occurrentes casus. *ib. p. 84. & seg. n. 20.* Fidei exterius profitenda datur praecipuum divinum. *ib. p. 85. n. 1. & seg.* Quando obliget? *ib. & n. 3.* Interrogatus de fide catholica quando peccet, si taceat? *ib. p. 86. & seg. n. 5.* Non peccare, si a potestate publica interrogatus taceat, damnatum est. *ib. n. 9.* Si vero a persona privata, ex circumstantiis decidi debet, num peccet. *ib. p. 87. n. 10.* Superiori interroganti de fide semper respondere tenemur. *ib. n. 11.* Item sacras imagines, & Crucifixum contumeliosis affectum a contempторibus vindicare. *ib. n. 12.* Datur praecipuum fidei negativum, de non negandis videlicet fidei articulis. *ib. p. 92. n. 1.* Negat fidem qui negat se Christianum esse, aut Papam, si fiat interrogatio ad religionem eius investigandam, secus non. *ib. p. 94. n. 2.* Idem dicendum de eo qui interrogatus Turca ne sit, an Lutheranus, affirmaret. *ib. & n. 3.* Fidem tamen non violaret qui se esse Clericum, Sacerdotem, aut

Religiosum negaret. *ib. n. 4.* Violaret qui Idolo thus adoleret, & genuflecteret. *ib. p. 94. n. 5.* Solvitur obiectio. *ib. n. 6. & seg.* Sicut qui nunc circumcissione, aut agni paschalis escu more Iudaico uteretur. *ib. p. 95. n. 8.* Fidei praecipuum obligat etiam ad confitenda mandata quae ad mores spectant. *ib. p. 101. & segg. n. 1. & segg.* Summi momenti haec veritas explicatur, & demonstratur. *ib.* Fidei exercitium suadentia, illudque dirigentia exhibentur. *ib. p. 152. & segg. n. 1. & segg.* V. Christus. Ecclesiastici. Ignorantia. Infidelis. Maria Virgo. Pueri. Sanctorum communio. Spiritus Sanctus.

Filii erga parentes ad quid obligentur? *V. Parentes.*

Filius sub patria potestate constitutus directum, & utile dominium habet in bona castrensia, & quasi castrensia, eaque etiam asecuta pubertate potest administrare. In adventicia habet solum dominium directum, non utile; in profectitia vero neutrum. *VII. p. 31. n. 4.* Quoniam donationes patris factae filio sint invalidae. *ib. p. 376. n. 12. V. Exheredari.*

Filiorum triplex genus: legitimi, naturales, & spurii. *VII. p. 383. n. 7.* Parentes iure naturae tenentur praebere alimenta filiis etiam illegitimis, naturalibus, & spuris. Quomodo isti tractandi. *ib. n. 8.* Quomodo naturales succedant patri, leges patriae servandae. *ib. n. 9.* Spurio nihil praeter alimenta debetur. *ib. n. 10.* Immo & in casu quo pater in testamento dicat, bona sua inter pauperes distribuenda, inter hos pauperes computari nequit spurio. *ib. n. 11.* Quomodo filii illegitimi succedant matri. *ib. p. 384. n. 12.* Peccat tam pater donans, & instituens amicum cum pacto expresso, vel tacito reddendi hereditatem filio spurio, quam amicus hereditatem acceptans cum tali onere; sed ea pertinet ad fiscum post iudicis sententiam. *ib. n. 13.* Amicus iste non fit dominus hereditatis, nec eam restituere potest spurio; sed eam ante iudicis sententiam restituere debet hereditibus patris ab intestato. *ib. p. 385. n. 18.*

Filiucius (P. Vincentius) laxo docet, satis esse, si beneficia quae non dantur per concursum, conferantur solum dignis praetermissis dignioribus. *X. p. 3. n. 12.* refellitur. *ib. p. 94. n. 1. & seg.* Clericos, & Religiosos se defendendo occidere posse iniustum aggressorem, etiam si fugere possint, quando illis fuga sit ignominiosa, quin per hoc irregularitatem incurrant. *ib. p. 6. n. 41.* Refellitur. *ib. p. 295. n. 16.* Independentem uno actu occidere, aut infamare integram familiam, non nisi unum peccatum committere. *ib. p. 317. n. 18.* refellitur. *ib.*

Finis est principium extrinsecum humanarum actionum. *VI. p. 65. n. 3.* Eius notio, & partitio. *ib. V. Homo.*

Fientes dicebantur Poenitentes primi gradus. *IX. p. 113. n. 2.*

Fontanus (Iustus) perperam haeresim definiit. *I. p. 118. n. 17.*

Forma extremae unctionis quoniam. *X. p. 9. n. 11. & seg.* Num deprecativa esse debeat, an indicativa. *ib. p. 10. n. 12.* Forma sacramenti Ordinis quoniam. *ib. p. 19. n. 13. & seg. & ib. p. 20. n. 14. & seg.*

p. 32. n. 9. Forma sacramenti Matrimonii. V. *Matrimonium*.
 Forma Baptismi a Christo in specie determinata fuit: VIII. p. 12. n. 4. Formarum verba non sunt promissoria. *ib. p. 14. n. 14*. Nec conditionalia. *ib. n. 15. & seq.* Sed consecratoria. *ib. p. 15. n. 18. & seq.* Formæ mutatio quotuplifier contingere possit. *ib. p. 17. n. 4*. Peccat qui formas sacramentorum mutat. *ib. p. 18. n. 5*. In casu extremæ necessitatis in baptismo & poenitentia uti licet forma dubia. *ib. n. 7*. Usus formæ conditionalis quando in vestus. *ib. p. 19. n. 10. & seq.* In sacramento poenitentia reprobat extra casum extremæ necessitatis. *ib. p. 20. n. 13*. Valet sacramentum sub forma conditionali de presenti, vel de præterito, si conditio vera sit, secus de futuro. *ib. p. 52. n. 8*. Variæ baptismi formæ ab hæreticis adhibitæ. *ib. p. 81. n. 1. & seq.* Legitima est illa qua utitur Ecclesia Latina. *ib. p. 82. n. 5*. Valida quoque ea qua utuntur Græci. *ib. n. 6*. Ad valorem formæ requiritur verbum *Baptiz*. *ib. n. 10*. Propositio oppositum docens damnata ab Alexandro VIII. *ib. Quodnam peccatum sit omissio vocis Ego. ib. p. 84. n. 1*. Valeret baptisma, si quis diceret *Nos. ib. n. 2*. Essentialis est pronomen *Te. ib. n. 4*. Num peccatum sit addere formæ nomen baptizati. *ib. n. 5*. Num validum foret baptisma, si quis diceret *Mergo, intingo, lavo, abluo. ib. p. 85. n. 6*. Particula *in* videtur ingredi essentialiter formæ baptismi. *ib. n. 7*. Qui eam omitteret, graviter peccaret. *ib. Repetitio vocis In nomine ad singulas personas non mutat essentialiter formam baptismi. ib. n. 8*. Num valeret collatum sub hac forma *Ego te baptizo cum Patre, cum Filio, cum Spiritu Sancto. ib. n. 9*. Dubia forma, si quis loco *In nomine*, diceret *In virtute. ib. n. 10*. Quid si diceret in nomine *Genitoris, Genitri, & Procedentis ab utroque. ib. p. 86. n. 11*. Repetitio integræ formæ ad singulas personas probabiliter essentialiter non mutat. *ib. n. 12*. Omissio conjunctionis *Et* valori baptismi non officit. *ib. n. 13*. Peccaret tamen qui eam omitteret. *ib. Peccatum est etiam omittere Amen. ib. Mutatio, vel demptio alicuius litterule in balbo, vel imperito quando invalidam formam efficiat. ib. n. 14*.
 Forma sacramenti confirmationis, VIII. p. 123. n. 5. Forma consecrationis panis in Eucharistia in quibus verbis essentialiter consistat. *ib. p. 153. n. 7*. Ad eam non pertinent verba præcedentia, *Qui pridie &c.* ut censet Scotus. *ib. n. 8*. Forma consecrationis Calicis quibus verbis essentialiter constituitur. *ib. p. 154. n. 10. & seq.* Mens D. Thomæ explicatur. *ib. n. 13*. Forma Eucharistiæ non historice, sed assertive pronuntiat. *ib. n. 14*. Particulam *enim* omittere peccatum est letale. *ib. p. 155. n. 15*. Forma Eucharistiæ variis modis expressa num valida sit. *ib. p. 158. n. 19. & seq.*
 Fornicatio varie accipitur in Scripturis sanctis. IV. p. 222. n. 1. Illa proprie est concubitus humanus naturalis soluti Patrum corrupta. *ib. n. 2*. Eam grave scelus esse, dogma fidei est. *ib. n. 3*. Itemque iure naturæ vetari prohibetur rationibus allatis a D. Paulo. *ib. p. 223.*

& *seqq. n. 1. & seqq.* Et evidenter demonstratur ex ratione, quam a priori assert S. Thomas, eam nempe adversari bono prolis. *ib. p. 225. & seq. n. 1. & seqq.* Martini de Magistris, & Caramuelis argumenta diluuntur. *ib. p. 226. & seqq. n. 1. & seqq.* Fornicatio gravior peccatum est furto, & levius homicidio. *ib. p. 230. n. 16. & seq.*
 Fornicariis quænam poena olim a sacris canonibus imposita. VIII. p. 239. n. 3.
 Fortitudo virtus cardinalis quid sit. X. p. 357. n. 1. Duplex, alia domestica, alia bellica. *ib. n. 2*. Eiusdem officia. *ib. n. 3*. Virtutes fortitudini ancillantes enumerantur, & explicantur. *ib. n. 5. & seq.*
 Fortunæ ludus. V. *Ludus*.
 Francolinus (P. Balchassar) Rigorismum; Ecclesiam Dei depopulantem terris coloribus pingit. IX. in *pres.* p. VII. n. 2. & *seqq.* Rigorismum hunc Catholicis tribuit. *ib. p. 29. n. 9. sed quam immerito. ib. p. 10. n. 10*. Ostenditur potius a Laxismo cavendum quam a Rigorismo. *ib. n. 11*. Iniuste Catholicorum doctrinas cum erroribus Montanistarum, & Iansenistarum confundit. *ib. p. 12. n. 12*. Quam facile sit Rigorismo declinare, & quam difficile a Laxismo. *ib. p. 13. n. 14*. Plures Genneti, Merbesii, & Iuvenii propositiones tanquam plus æquo rigidiores falso traducit. *ib. p. 14. & seqq.* Cur acris filio scripserit, rationem reddit. *ib. p. 43. n. 5*. Cardinalis Pallavicini auctoritatem eludere conatur. *ib. p. 45. n. 1. & seqq.* Exordium doctrinæ de contritione requisita in Sacramento poenitentia repetit ex Donatistis, & Pelagianis. *ib. p. 53. n. 1*. Eiusdem incrementum tribuit Luthero, & Calvinio. *ib. n. 2*. propagationem Iansenistis. *ib. p. 54. n. 7*. sibi aperte tamen contradicit. *ib. Omnes Theologos amorem initialem in sacramento poenitentia requirentes nullius auctoritatis pronuntiat. ib. n. 9. & seqq.* Navarrum oscitanter, & falso allegat. *ib. p. 59. n. 6*. Spectam Toleti retractationem in medium producit. *ib. p. 60. n. 8*. Huius mutationis futiles rationes allegat. *ib. Inepte Suarezii testimonium sibi non favens conatur exponere. ib. n. 11*. Quomodo Catechismus Romanum interpretatur. *ib. p. 70. n. 6*. Decretum Tridentini de necessitate amoris initialis quomodo exponat. *ib. p. 85. n. 1. & seq.* Falso assertit, S. Thomam non requirere caritatem, sive contritionem in adulto baptismo suscipiente. *ib. p. 86. n. 5. & seq.* Male Bellarminum citat. *ib. p. 100. n. 20. & seq.* Rigoristas depingit. *ib. p. 147. n. 10*. Rigorismi censuram inurit Genneto, quia in Sacramento poenitentia propositum exigit firmum, & constans. *ib. p. 150. n. 4*. Plura absurda ex hac Genneti doctrina sequi ostendit. *ib. n. 5*. Refellit *ib. n. 6*. Ineptas allegat rationes cur relaxatus sit rigor antiquæ disciplinæ in poenitentia iniungendis. *ib. p. 236. n. 1. & seqq.* Refellit. *ib. Patrum testimonia, quibus iustum rigorem inculcant, eludere conatur. ib. n. 2*. Falso scribit nostros Casuistas scribere ex doctrina Patrum, ubi Patres præverere, & ex doctrina non contraria Patribus, ubi Patres non præverere. III. p. 285. & *seq. n. 7*. Distinctionem quam collocat inter Patres

Patres docentes in scholis, & eisdem e suggestu concionantes, est laxitatis origo. *ib. Ea distinctio Patrum auctoritatem elevat, favetque Lutheranis, & Calvinistis. ib.*
 Frater, & foror tenentur se speciali dilectione amare. IV. p. 150. n. 1. Frater tenetur in gravi necessitate fratrem alere. *ib. n. 2. & seq.* Clericus licite potest ex superfluis sui beneficij fructibus alimenta fratri, & forori præbere, si egeant, eandemque dotare. *ib. & p. 151. n. 4. & seq.* Si fratres legitima defraudentur, debet in portionem legitimam computari donatio alteri ex his facta a patre pro facris ordinibus suscipiendis. *ib. n. 8. & seq.*
 Frequens communio. V. *Quotidiana communio*.
 Fructus alii naturales, qui rem sequuntur: alii innaturales: alii industriales, qui sunt effectus solius humanæ industriæ: alii mixti, qui ex re, & industria nascuntur. Si natura in mixtis prævalet, naturales censentur, si industria, industriales: in dubio standum est iudicio prudentum. VII. p. 64. n. 1. Possessor bonæ & malæ fidei fructus naturales nondum præscriptos, deductis expensis, restituere debet; non industriales. *ib. n. 2*. Qui bona fide rem alterius locavit, quæ locari non solet, tenetur locationis pretium, detractis expensis, reddere. *ib. n. 3*. Possessor malæ fidei fructus naturales, & mixtos, etsi ditior non evaserit, restituit, sicut & qui ex possessore bonæ fidei, evasit malæ fidei possessor, si rem restituere moratur. *ib. p. 65. n. 4*. Fur non percipiens fructus qui e re percipi possunt, quid agere debeat. *ib. n. 5*. V. *Emptio*. V. *Locatio*.
 Fructus pignoris sunt mutuatarii. *ib. p. 274. n. 1*. Gener licite percipit fructus pignoris antequam dotem uxoris percipiat. *ib. p. 275. n. 6*.
 Fucos non licet vendere, qui ad fingendam solum pulchritudinem deserviunt. VII. p. 161. n. 9.
 Fuente Hurtado (P. Didacus de la) propugnat restrictiones pure mentales, etiam post illarum damnationem. III. p. 308. n. 1. & *seqq.* Refertur & improbat eius doctrina. *ib. Anam porrigit Iansenistis eludendi pontificia decreta. ib. p. 309. n. 8*. Temere doctrinam restrictionum pure mentalium SS. Augustino, Thomæ, & Gregorio attribuit. *ib. n. 9*.
 Fuga in persecutione tyranni absolute peccatum non est, sed identidem bona, identidem illicita. I. p. 88. n. 14. & *seqq.* Fugere etiam ecclesiastici Pastores tunc possunt, si aliunde nullum suis ovibus spirituale periculum imminet; secus non. *ib. n. 16. & seq.*
 Fur. Qui rem furtivam bona fide emit, restituere eam sine pretio domino debet, & non furi, rescisso contractu. VII. p. 66. n. 9. Multo magis qui emit mala fide. *ib. p. 67. n. 17*. Qui bona fide rem emptam a latrone vendit alteri, tenetur pretium reddere domino. *ib. n. 18*. Nihil tamen restituet, si eam rem donasset, consumpsisset, perdidisset. *ib. p. 68. n. 23*. Qui monetam falsam accipit, & alteri eam expendendo in contractu sive bona, sive mala fide tradit, tenetur damnum compensare. *ib. n. 24*. Qui rem alienam maiori pretio vendit, non tenetur restituere incrementum puræ industriæ. *ib. p. 69. n. 25*. Si vendis

tuam rem furi, a quo in pretium bona fide pecunias furtivas accipias, tenentur ad restitutionem, etsi pecunias furtivas tuis commiseris. *ibid. num. 27*. V. *Fructus*. *Restitutio ex re accepta*. *Cooperantes negative*. *Homicidium*.
 Furtum acriter improbat a SS. Patribus. IV. p. 315. & *seqq. n. 1*. Est occulta rei acceptio invito domino. *ib. n. 2*. Explicatur cum alia definitione, quam tradit S. Raymundus. *ib. p. 316. n. 4. & seqq.* Eiusdem variaz speciei recensentur. *ib. n. 5*. Eiusdem duæ solum speciei a Theologis assignantur; sacrilegium nempe, & rapina. *ib. p. 317. n. 6*. Varia eiusdem genera recte describuntur a Catechismo Concilii Tridentini. *ib. n. 7*. Distinguere quæ sit quantitas in furto venialis, quæ mortalis, difficillimum esse ait S. Augustinus. *ib. p. 318. n. 1*. Casuistarum summa, & periculosa facilitas in hoc distinguendo improbat. *ib. n. 2*. Referuntur novem Theologorum sententiarum super quantitate necessaria ad furtum letale. *ib. & seq. n. 3*. Designari potest certa pecuniæ summa, cuius furtum nulla habita relatione ad dominum sive divitem, sive pauperem, sit culpa mortalis. *ib. p. 319. n. 4. & seq.* Refellit Comitoli, & Bannez laxa sententia, docentium nullam materiam esse gravem in furto, nisi quæ grave augmentum infert proximo in bonis temporalibus. *ib. Furtum grave, aut leve communiter dicitur relate ad personas. ib. p. 320. n. 9*. Decem iulii etiam respectu Principis videntur esse materia gravis. *ib. Furtum, quod grave non est quantum furtum, grave esse interdum potest quantum damnificativum. ib. & seq. n. 10*. Furti materia gravis, vel levis, ex quo incerta sit, & indefinita, ostenditur omni cura ab eo abstinendum esse. *ib. p. 321. n. 11*.
 Furta parva pluribus vicibus committens animo perveniendi ad notabilem quantitatem, peccat mortaliter. IV. p. 322. n. 2. Si tamen furta non perveniant ad magnam quantitatem, non tenentur ea sub gravi restituere. *ib. Modica ab aliquo surripens, quamvis animo non attingendi summam gravem, si repetitis furtulis ad eam perveniat, graviter peccat, & tenetur ad restitutionem sub gravi. ib. n. 3*.
 Furta minuta, ut grave furtum consent, debent esse moraliter continuata, & aliquo modo coniuncta. *ib. Explicatur. ib. Qui repetitis furtulis ad gravem quantitatem pertingit, mortaliter peccat, dum conscius præcedentium, quæ non restituit, ultimam partem surripuit complementem materiam gravem. ib. p. 323. n. 4*. Post completum furtum grave, si sit interruptum, & deinde iterum rem eam, quam surripuit, peccat tantum venialiter. *ib. n. 5*. Qui modica multis ita furatur, ut singulis notabile detrimentum non inferat, dum pervenit ad furtum quantitatem gravem constituens, peccat mortaliter, & ad restitutionem tenetur. *ib. n. 6*. Si plures mutuo consensu ab eodem modica surripiant, gravem simul materiam constituentia, singuli mortaliter peccant, & in solidum restituere tenentur. *ib. n. 7*. Et probabiliter, etiam si id faciant absque communi consilio & hor-

tatu, modo quilibet advertat pariter ab aliis fociis modica surripi. *ib. p. 324. n. 12.* Satisfit obiectis adversariorum. *ib. p. 325. n. 13. & seq.* Qui furtum grave antecedens poenitentia, aut restitutione facta, vel proposita non separat a subsequenti furto levi, graviter peccat, si leve illud furtum committat. *ib. p. 326. n. 16.*

Furtum in extrema necessitate licitum est. *IV. p. 126. n. 2. & seq.* Etiam si fiat ut subveniatur proximo sic indigenti. *ib. n. 4.* Probabilis quisque tenetur ex iustitia extreme indigenti succurrere. *ib. p. 317. n. 5.* In extrema necessitate constitutus bona accipiens, non tenetur postquam ea consumpsit transacta necessitate restituere. *ib. n. 6.* Qui rem alienam surripit non egens, eamque deinde in extrema necessitate delapsus consumit, tenetur eandem restituere, si ad meliorem fortunam perveniat. *ib. n. 9.* Laxa Diana, Tamburini, & Castropalati opposita sententia improbat. *ib.* Non licet furari in necessitate etiam valde gravi. *ib. p. 328. & seq. n. 12. & seq.* Refellitur P. Viva, sentium propositionis, 36. ab Innocentio XI. damnata eludens. *ib.* Exponuntur gradus necessitatis extremæ, & gravis. *ib. p. 330. n. 17.* Verosimilius est non licere in extrema necessitate rem valde pretiosam surripere ab eo, qui huiusmodi furto in extremam, aut gravem necessitatem induceretur. *ib. c. seq. n. 19.* Refellitur ceu commentitia distinctio P. Cardenas, volentis Pontificem damnasse furtum sub ratione furti, non vero sub ratione acceptationis rei alienæ. *ib. p. 331. n. 20.*

Filii bona quorum ipsi dominium non habent, furantes a parentibus peccant. *IV. p. 342. n. 2.* Furta filiorum, quandonam leve, aut grave peccatum sint, pendet præcipue ex circumstantiis. *ib. n. 3.* Filii excusantur a furti delicto, quando parentes omittant ipsi subministrare congrua pro victu, & vestitu. *ib. n. 4.* Uxores grave furtum perpetrante, si in magna quantitate surripiant a maritis bona quorum dominium, & administrationem est penes eosdem maritos. *ib. p. 343. n. 7.* Sunt tamen plures casus, in quibus uxores absque furti reatu surripere maritis quadam bona possunt. *ib. n. 8.* Referuntur. *ib.* Regula generalis est, nihil uxores dispendere debere de bonis maritorum illis insciis, exceptis casibus manifestis, & evidenter urgentibus. *ib. n. 9.* Ostenditur hoc ex D. Augustino, & S. Ray, mundo. *ib. n. 10. & seq.* Opifices quidquam materiæ sibi traditæ surripientes peccant. *ib. p. 344. n. 13.* Eos non excusant prætextus quos allegant. *ib.* Relicitur P. Sanchez doctrina de furtoribus. *ib.* Religiosi, si furentur de communi Monasterii penu, peccant & contra iustitiam, & contra votum. *ib. n. 14.* Quantitas furti Religiosorum non est augenda ad mensuram furti filiorum familias, sed minus potius constituenda est. *ib. p. 345. n. 17. V. Compensatio.*

Franciscanos inter & Iesuitas dissidium super rituum Malabaricorum superstitione. *III. p. 315. n. 3.*

G

Gagna (P. Gaspar Iosephus) notam putidi calumniatoris Auctori impingit. *IX. p. 349. n. 1.* Refellitur. *ib. & seq.*

Gennetus (Franciscus) ut Rigidista a Francoli, no immerito traducitur. *IX. pag. 16. n. 1. & seq.*

Gentiles sua omnia de moribus scripta undique erroribus inquinasse, falso docet Budæus. *VI. p. 4. n. 2.* Immo eorum lectionem Origenes, & S. Gregorius Neocæsariensis utilem agnoverunt. *ib. p. 6. n. 6.*

Geribaldi (P. Sebastianus) laxas propositiones docet de ieiunio. *V. p. 92. n. 27. & 29.*

Ghezzi (P. Nicolai) impostura refellitur. *VIII. p. 229. n. 9. & seq.*

Gobat (P. Georgius) laxas opiniones docet de præcepto audiendi Missam. *V. p. 31. n. 3. & seq. & p. 66. & seq. n. 9. & seq.* Laxe docet, probabiliter nullum extare per se præceptum contritionis elicendæ extra articulum mortis. *IX. p. 4. n. 5.* Refellitur. *ib. p. 34. n. 8.* Laxissime docet, non denegandam absolutionem plebeis juvenibus cubantibus indutis & exutis cum puellis in eodem lecto, & nolentibus proponere separationem. *ib. p. 6. n. 16.* Refellitur. *ib. p. 153. n. 17.* Nullam otiri obligationem citius confitendi in eo qui differendo confessionem usque ad mortem, vel ad Pascha, certus est se multorum criminum obliturus. *ib. p. 6. n. 18.* Refellitur. *ib. p. 163. n. 31. & seq.* Non esse in confessione apertendam circumstantiam mutantem speciem, nisi poenitens quando peccavit, de illa saltem dubitaverit. *ib. p. 6. n. 21.* Refellitur. *ib. p. 171. n. 3.* Magnam poenitentiam frequentiam ratione alicuius solemnitatis, vel indulgentiæ excusare ab integritate confessionis. *ib. p. 159. n. 3.* Damnata est hæc opinio ab Innocentio XI. *ib.* Non debere Confessarum proponere poenitenti aliquam ex probabilibus sententiis tanquam necessario sequendam, si videat ab ipso repudiandam. *ib. p. 230. n. 12.* Festive docet, peccare saltem contra caritatem Confessarum qui absolvit poenitentem sequendo opinionem minus tutam de sua iurisdictione, nisi forte credat talem absolutionem non futuram ingratis poenitenti. *ib. p. 321. n. 5.* Refellitur. *ib. p. 322. n. 6.* Laxe docet, licere uti opinione probabilis, etiam si hæc communiter non reputetur probabilis, sed solum ab aliquo Doctore. *ib. n. 7.* Etiam quando probabilitas versatur solum circa aliquod factum. *ib.* Refellitur. *ib. n. 8.* Laxam tradit doctrinam circa occasionem proximam. *ibid. pag. 390. num. 15.* Laxiora inde deducit confectaria. *ib. num. 16.*

Laxam de voto propositionem docet. *III. p. 107. n. 47.* Licita laxè putat oscula, & amplexus non impudicos inter sponfos de futuro secundum consuetudinem patriæ in signum benevolentiae ad fovendum mutuum amorem in ordine ad matrimonium, licet adfit periculum pollutionis. *X. p. 5. n. 24.* Refellitur. *ib. p. 217. n. 14.* Laxissime asserit Confessaria

rium non raro cogi ad amplectendam sententiam Sanchezii de licito usu osculorum, & amplexuum inter sponfos de futuro, nisi velit tales sponfos dimittere sine absolutione, ut pote quibus agere persuadebit illos amplexus, oscula &c. esse mortalia, aut ut agnoscentes esse mortale forment propositum se emendandi. *ib. p. 5. n. 26.* Refellitur. *ib. p. 217. n. 17.* Laxissime docet, dissimulandam manifestationem veritatis poenitenti ex ignorantia invidiosibili obnoxio molliciti, cuius gravitatem edoctus ob habitum pravum vix abstinebit. *ib. p. 5. n. 29. & seq.* Refellitur. *ib. p. 227. n. 4. & seq.* Laxe a peccato mortali excusat Parochum in cuius capite per sex vel octo hebdomadas non apparet vestigium clericalis tonsuræ, etsi constitutiones synodales præcipiant gestationem eiusdem tonsuræ. *ib. p. 35. n. 3.* Refellitur. *ib.* Laxissime docet, ob gravem morbum etiam non lealem aut curandum, aut cavendum licitam esse ebrietatem, si aliter curari, aut caveri nequeat. *ib. p. 339. n. 8.* Refellitur. *ib.* Laxe a mortali excusat eos qui nimio potu se impleant, si simul pharmacum habent, vel pulverem quo impediant privationem usus rationis, aut amissum brevi recuperent. *ib. p. 341. n. 17.* Refellitur. *ib.* Laxe docet, nullam ebrietatem esse peccatum mortale, nisi diu piverit usu, & poenitentia rationis. *ib. p. 340. n. 13.* Refellitur. *ib.*

Laxissimam de tabernariis vinum vendentibus sententiam docet. *II. p. 177. n. 29.* Et alias laxas de oratione. *ib. p. 219. & p. 275. & seq. n. 10.* Laxas de luxuria sententias docet. *IV. p. 110. & seq. n. 13. & seq.* Et laxissimam de puella in lecto cubante cum proco. *ib. p. 259. n. 24.* A godere census usurarius est. *VII. p. 350. n. 8.* Gonet (P. Ioannes Baptista) ab iniustus censuris D. Honorati Tournely vindicatur. *VI. p. 107. & seq. n. 2. & seq.* Iure temeritatis notam adversus S. Augustinum P. Molina asseruit. *ib.* Eiusdem sinceritas adversus eundem Molinam luculenter ostenditur. *ib. p. 108. & seq. n. 2. & seq.*

Gormaz (P. Ioannes Baptista) laxè docet, regulariter non esse dimittendum sine absolutione illum qui actualiter peccando subito sensibus destituit nullumque externum exhibet poenitentiae signum. *IX. p. 9. n. 42.* Refellitur. *ib. p. 205. n. 16.* Male Suarezium defendit. *ib. p. 347. n. 11.* Fallo docet, obligationem decretorum Pauli V. cessasse. *ib. n. 9. & p. 359. n. 4.*

Graci cur in baptismo utuntur verbo *Baptizatur*, loco *Ego te baptizo*. *VIII. p. 82. n. 9.* Gracorum forma in sacramento confirmationis quænam, *ib. p. 123. n. 6.* Graci cur fermentato pane utantur in Eucharistia. *ib. p. 148. n. 21.* Ad consecrationem Eucharistiæ præter verba dominica etiam preces, & orationes censent necessarias. *ib. p. 152. n. 4. & seq.* Asserunt pro defensione suæ sententiæ Patrum testimonia, & antiquiores liturgias. *ib. p. 153. n. 6.*

Gratiæ augmentum effectus Eucharistiæ. *VIII. p. 193. n. 2.*

Gratia actualis absque sanctificante sat est ut homo aliquod opus morale ordinis tum

naturalis, tum supernaturalis perficere possit. *I. p. 232. & seq. n. 1. & seq.* Calvinistarum, & Lutheranorum error confutatur. *ib.* Sine gratia actuali speciali potest homo in statu naturæ lapsæ aliquod opus morale ordinis naturalis peragere. *ib. p. 233. & seq. n. 1. & seq.* Damnata, quæ huc spectant, a Pio V. & Alexandro VIII. propositiones recententur. *ib.* Aliæ recententur oppositæ opiniones sine fundamento adinventæ. *ib. p. 234. n. 4. & seq.* Probatur dicta sententia ex mente D. Thomæ, illiusque vera doctrina a vanis Henrici a S. Ignatio commentis asseritur. *ib. p. 235. & seq. n. 8. & seq.* Probatur etiam ex rationum momentis. *ib. p. 241. & seq. n. 1. & seq.* Satisfit Contentonii responso. *ib.* Obiectæ auctoritates Scripturarum explicantur. *ib. p. 242. & seq. n. 1. & seq.* Itemque ex S. Augustino depromptæ. *ib. p. 243. & seq. n. 1. & seq.* Errores Iuliani Semipelagiani exponuntur. *ib.* S. Augustinus intelligendus hic est habita ratione quæstionis, quam versat, contra eiusdem Iuliani errores. *ib. V. Notis. Vespere.*

Gratia, five gratitudo quid sit. *X. p. 355. n. 7.* Eius officia quænam. *ib.* Superbi communiter ingrati sunt. *ib.* Varii ingratiudinis gradus. *ib.* Varii eiusdem modi ex S. Thoma. *ib.* Quando sit peccatum mortale, vel solum veniale. *ib.*

Gravina (Vincentius) recte & eloquenter potum cocolatæ frangere ieiunium docet. *V. p. 124. n. 4.*

Græcius (Hugo) laudatur ob eius Opus de iure belli, ac pacis. *VI. p. 24. & seq. n. 3. & 5.* Protestantium de eo iudicium. *ib.* Eius religio in ditæmea adducitur. *ib. p. 25. & seq. n. 5. & 7.* In explicando iure naturæ ceteris novatoribus præstat. *ib. p. 38. & seq. n. 4.* Docet, Evangelium ea præcipere quæ iuri naturali sunt consentanea. *ib. p. 51. n. 2.* Male contendit licitum non esse iuramentum promissorium. *III. p. 248. n. 1.* Diserte docet non prohiberi Angelorum, & factarum Imaginum cultum. *I. p. 29. & seq. n. 6. & 8.*

Gula est inordinatus edendi & bibendi appetitus. *X. p. 336. n. 2.* Non licet intendere delectationem quæ capitur ex cibo, & potu. *ib.* Opposita propositio damnata ab Innoc. XI. *ib.* In quo sita sit perversio in fruendo sapore, & voluptate cibi, & potus. *ib. n. 3.* Refutatur laxa opinio P. Dominici Viva. *ib.* Gula quando sit peccatum mortale. *ib. n. 4.* In duas dividitur species. *ib. n. 5.* Quinque excessus gulæ enumerantur. *ib. p. 337. n. 8.* Gulæ filia, & mala inde manantia ex D. Thoma recententur. *ib. n. 9. V. Ebrietas.*

H

Hæresis quid sit. *I. p. 113. n. 1. & seq.* Requirit pertinaciam, qua scienter auctoritas Ecclesiæ respuatur. *ib. n. 3.* Hinc propositio con-

contra fidem ab ignorantia prolata, non est proprie & formaliter, sed tantum materialiter hæretica, *ib. p. 114.* Sicuti neque poenas incurrit in hæreticos latas negans fidem tantum exterius. *ib. & seq. n. 6.* Sumitur tamen ab Ecclesia ob præsumptam hæresim. *ib. Hæreticus est qui dubitat pertinaciter in fide, seu cum *ib. n. 7. & seq.* Explicatur, simulque obiectis occurrit. *ib. Qui deliberate dubitat, paratus corrigi ob alias rationes, non ob auctoritatem Ecclesiæ, qua suis difficultatibus fatiscit, hæreticus est. Item qui privatæ revelationi divinæ dissentit, *ib. p. 117. n. 13.* Pro hæretico habendus est negans propositionem theologiam proximè deductam ex propositione de fide. *ib. n. 14.* Non tamen qui existimans se Ecclesiæ non contradicere, Episcopo proponenti res fidei non assentitur. *ib. & seq. n. 15. & seqq.* Salmanticensium obiecta solvuntur. *ib. p. 118.* Nec esset formaliter hæreticus qui baptismo irrito baptizatus, putanque se esse verum Catholicum, negaret fidei articulos. *ib. p. 119. n. 23. & seqq.* Hæresis multiplex divisio. *ib. p. 121. & seqq. n. 1. & seqq.* Explicatur. *ib. Hæretici poenis spiritualibus, & temporalibus puniuntur. *ib. p. 122. & seqq. n. 3. & seq.* Recensentur hæ poenæ. *ib. V. Disputatio cum infidelibus. Excommunicatio. Ignorantia. Salus æterna.****

Hæretici solis conviciis, & mendaciis contra Catholicos pugnant. VIII. p. 22. n. 7. & p. 26. n. 2. & seq. Hæreticorum circa Eucharistiam errores. *ib. p. 156. n. 2. & seq.* Hæretici sibi mutuo contradicunt circa veritatem existentiam Christi in Eucharistia. *ib. p. 165. n. 17.* Hæretici nonnulli sacramentum poenitentiae negant. *ib. p. 20. n. 2. & seq.*

Heinnecius (Joannes) iuris naturæ, & gentium elementa tradit. VI. p. 30. n. 18. De eo iudicium. *ib. Male contendit sola ratione naturali explicandum esse ius naturæ. *ib. p. 40. & seq. n. 9.* Quod minime distingui a iure gentium perperam docet. *ib. p. 173. n. 2.**

Henricus a S. Ignatio V. Gratia actualis.

Henriquez (P. Henricus) laxè docet, præceptum contritionis non obligare accipientes sacramentum poenitentiae cum attritione. IX. p. 5. n. 10. Refellit. *ib. p. 65. n. 7. & seq.* Antiquatam sententiam de confessione epistolari exarumulavit. *ib. p. 343. n. 5.*

Heres an teneatur ad vota testatoris solvenda, V. Vorum. Heres succedit in locum defuncti in locationibus, non in legatis, & donationibus. VII. p. 371. n. 20. Heredes institui nequeunt septem personarum genera. VII. p. 382. n. 1. Præter hæc nec hereditatem, nec legatum accipere possunt occisores testatoris, nec qui post legatum gravem ingratitudinem, vel inimicitiam erga eundem exercuit. *ib. n. 2.* Qui prohibent testatorem condere testamentum, aut conditum revocare. *ib. n. 3.* Si heres accessit ad uxorem testatoris. *ib. n. 4.* Si heres testatorem mente captum sanare non curavit, aut eundem a captivitate liberare. *ib. n. 5.* Si heres testamentum suæ institutionis accusavit. *ib. n. 6.* V. *Filiorum triplex genus.* Heres ab intestato ille dicitur qui succedit ratione propinquitatis sanguinis, non testamentum

ti: ille vero dicitur mori ab intestato qui vel testamentum non condidit, vel illud est ob aliquem defectum nullum. *ib. p. 388. n. 1.* Mortuo ab intestato succedunt descendentes propinquiores, & quidem filii, filiaque per capita. Nepotes vero per stirpem. *ib. n. 2.* Dum desunt descendentes, succedunt ascendentes, & cum illis fratres defuncti per capita. *ib. p. 389. n. 3.* Sublatis descendentes, & ascendentes, succedunt consanguinei usque ad decimum gradum civilem. *ib. n. 4.* Quomodo fratri succedant fratres. *ib. n. 5.* Quando nullus frater est superstes, filii eorum succedunt per capita. *ib. n. 6.* Fratres, & filii deficientibus, succedunt consanguinei propinquiores. Sed in his omnibus observandæ leges locorum sunt. *ib. n. 7.*

Heredes necessarii triplicis generis. VII. p. 385. n. 1. Filii legitimi sunt heredes necessarii, & necessarius a patribus instituti, quibus succedunt sui descendentes. *ib. p. 386. n. 2.* Filiis debetur solum legitima. Quantitas legitima. *ib. n. 3.* In hereditatis cumulum produci debent & donationes, & dotes filiis factæ. *ib. n. 4.* Ordo servandus in successione; & vicibus propinquieribus non succedunt remotiores. *ib. n. 5.* Legitima nequit onere gravari, etiam si pater filium omnium bonorum heredem faciat, adiecta conditione totam hereditatem restituendi alteri. *ib. n. 6.* Deficientibus descendentes, instituendi heredes in legitima sunt viciniores ascendentes. *ib. n. 7.* Quantitas legitima huius taxata est legibus provincialium. *ib. p. 387. n. 8.* Eadem leges marito non habenti unde decenter vivat, aliquid de bonis mulieris in hereditatem tribuunt. *ib. Fratres, & sorores, etsi heredes necessarii non sint, si tamen egant, ex caritate etiam piis locis præferendi. *ib. n. 9.* Egestatis gradus, aliæque circumstantiæ iudicio prudentum expendendæ. *ib. n. 10.* V. *Crimen. Exhereditatio.* Heredis obligatio est solvere omnia debita testatoris, nisi superest hereditatem; & si superent, non tenentur eam acceptare. *ib. p. 394. n. 1.* Si heres intra terminum a lege præscriptum non constituit inventarium, & non repudiavit hereditatem, tenetur omnia testatoris bona solvere, si aliquod bonorum occultasset. *ib. n. 2.* Heres tenetur solum debita realia testatoris solvere, non personalia. Bona defuncti gravata aliquo vinculo non subiacent debitis solvendis. *ib. n. 3.* Heres legata etiam, sed post debita realia, solvere debet intra annum annum; ad pias causas vero statim. *ib. p. 395. n. 4.* Sed in foro conscientiae etiam legata profana statim cum possunt solvi debent sub peccato gravi; & morosus debitor compensare creditoribus damna debet. *ib. n. 5.* Per modicum tempus distributio elemosynæ differri potest, ut res defuncti melius vendantur. *ib. n. 7.* Defunctus tamen detrimentum non patitur ex protracta debitorum solutione. *ib. p. 396. n. 5.**

Hereditas quoruplex, & quid heres ex asse. VII. p. 385. n. 8. Hereditas est iuridica successio in bona, & iura defuncti ratione sanguinis vel legitime institutionis. *ib. p. 394. n. 1.*

Hesellus (Joannes) Lovanicus male contendit

dit minime licere maleficii signa destruere. III. p. 48. n. 9.

S. Hieronymus comptam mulierem, & huius cum viris conversationem eleganter describit. II. p. 80. & seq. n. 4.

Hobbes (Thomas) plus impietate quam scientia celebris fuit. VI. p. 26. & seq. n. 9. Et divinarum Scripturarum contemptor. *ib. Ex eo iudicem visibilem earumdem Scripturarum contra Lutheranos, & Calvinistas admittendum esse ostenditur. *ib. p. 27. & seqq. n. 10.* Male contendit omnia ante legem voluntariam esse indifferentia; & ex solo beneplacito libero bona, aut mala evadere. *ib. p. 154. & seq. n. 2.* Refellitur auctoritate Ciceronis. *ib. p. 156. n. 7.* Er invictissime ex S. Thoma. *ib. p. 157. & seqq. n. 1. & seqq.* Male docet ius gentium minime a naturali distingui. *ib. id. p. 173. n. 1.**

Hoc pronomen quid significet in consecratione Eucharistiæ. VIII. p. 163. n. 13. & seq.

Homicidium in ebrietate patrum quomodo sit voluntarium, & peccatum. VIII. p. 51. n. 7.

Homicidium alii nunquam licere, etsi publica auctoritate iustum, docuerunt; alii se ipsos, nedum alios licitum esse interficere; alii se alia commenti sunt. IV. p. 168. n. 1. Refutantur omnes de hoc errores, eorumque Auctores, & refelluntur. *ib. n. 2. & seqq.* Facinorosi homines poena mortis plesti possunt a Principibus. *ib. p. 170. n. 1.* Ecclesiastici domini alicuius civitatis, & provincia possunt iudicibus a se delectis ius sanguinis conferre. *ib. p. 171. n. 5.* Iudex damnare nequit aliquem inauditum, & non citatum, nisi quando delictum notorium est, & expedit ut statim reus puniatur. *ib. p. 172. n. 6.* Licite potest Princeps facultatem conferre cuilibet privato occidendi banitos etiam proposito præmio. *ib. n. 7.* Nonnulla de hoc observanda. *ib. n. 8. & seq.* Licitum est supremæ potestati facultatem facere filiis, fratribusque, ut impune occidant interfectores patrum, fratrumve. *ib. n. 11.* Iudex Christianus tenetur tempus concedere reo damnato ad morem confitendi, atque sacram Eucharistiam accipiendi. *ib. n. 12.* Innocentem directe occidere non licet. *ib. p. 173. n. 1. & seq.* Sed licet indirecte. *ib. n. 3.* Tyranno minanti urbis excidium, nisi innocens ei tradatur occidendus, non licet innocentem tradere. *ib. n. 4. & seq.* Liceatne iudici illum occidere quem certo scit esse innocentem, si secundum allegata, & probata nocens appareat, alii affirmant, alii negant. *ib. p. 174. n. 6. & seqq.* Expenduntur rationes quæ hinc inde afferri possunt. *ib. p. 175. & seqq. n. 10. & seqq.* Afferunt merodis, quam iudex in hoc casu observare debet. *ib. p. 178. & seqq. n. 21. & seq.* Marito non licet uxorem occidere in adulterio deprehensam. *ib. p. 179. & seqq. n. 2. & seq.* Supremus Princeps deprehendens uxorem, aut filiam in adulterio, non potest eam occulte occidere. *ib. n. 4. & seqq.* Solvuntur obiecta. *ib. Nemo absolute tenetur se defendere ab iniusto invasore cum illius occisione. *ib. p. 180. n. 1.* Licitum est propriam vitam defendere, si opus sit, invasoris occisione cum moderamine inculpatae tutelæ. *ib. p. 181. & seqq. n. 2.**

& seqq. Respondetur argumentis opposita sententia. *ib. p. 184. & seqq. n. 11. & seq.* Casuistarum quorundam laxæ opiniones ab omni humanitatis sensu abhorrentes; de occisione calumniatoris ob conservationem honoris, & famæ, recensentur, & refutantur. *ib. p. 185. n. 1. & seqq. n. 9.* Occidi non potest calumniator ob defensionem honoris magni momenti cum moderamine inculpatae tutelæ. *ib. p. 186. & seqq. n. 6. & seq.* Laxa Viva, Sporer, & Casnedi etiam post propositiones damnatas sententia tamquam spiritui Christianissimi, & Patribus opposita. *ib. Aliz P. Viva, La-Croix, & Sporer laxæ sententiæ referuntur, & reiiciuntur. *ib. p. 188. & seqq. n. 13. & seq.* Occisio calumniatoris ob honorem salvandum nunquam licet. *ib. Si quis non modo verbis, verum etiam alapa, vel fuste hominem infamare percontet, hic tenetur fugere, ne occidat in valore. *ib. p. 189. n. 21. & seq.* Impugnatur Salmanticenses. *ib. Recensentur documenta Patrum huc pertinentia. *ib. p. 190. & seqq. n. 25. & seq.* Occidi non potest invalor ob conservationem bonorum temporalium. *ib. p. 192. & seqq. n. 1. & seqq.* Propositiones damnatæ huc spectantes. *ib. p. 193. & seqq. n. 5.* Laxæ interpretationes P. Vivæ refelluntur. *ib. Assignatur ratio cur Ecclesia damnavit propositionem defendentem occisionem licitam furis ob conservationem unius aurei. *ib. p. 194. n. 6.* Ref. pondetur argumentis propugnantium licitam esse occisionem furis ob conservationem bonorum magnis valoris. *ib. p. 195. & seqq. n. 9. & seqq.* Occisio furis nocturni bene permittitur ob præsumptionem furti coniungendi cum homicidio. *ib. Vivæ, Lessii, Molinæ, Leandri laxæ propositiones improbantur. *ib. p. 197. & seqq. n. 13. & seqq.* Vix reperitur casus in quo liceat furis occisio ob solam bonorum defensionem. *ib. p. 198. n. 21.* Ad summum ea permittenda videretur ex præsumpta supremæ potestatis facultate in gravissimis casibus, qui referuntur. *ib. n. 22.* Si fur rem ablatam in ruto posuisset, licitum non esset vi eandem auferre, simulque furem resistentem occidere. *ib. p. 199. n. 24.* Occisio invasoris pudicitiam, vel sui ipsius ad vitandum peccati periculum non est licita. *ib. & seqq. n. 1. & seq.* Ref. pondetur obiectis. *ib. Occisio invasoris licita non est pro defensione vitæ, bonorum, honoris, & pudicitia proximi. *ib. p. 200. & seqq. n. 1. & seqq.* Nonnullæ quæstionculæ resolvuntur. *ib. Suicidium de fide est illicitum esse. *ib. n. 2.* Illud non solum caritati, sed etiam iustitiæ adversatur. *ib. p. 202. n. 3.* Licet se ipsum occidere, si Deus præcipiat. *ib. n. 4.* Aliquot de hoc exempla Sanctorum afferuntur. *ib.********

Suicidia Ethnicorum omnia sunt improbanda. IV. p. 202. n. 5. Perperam P. Molina Lucretia Romanæ suicidium defendit. *ib. Seipsum occidere iudicis præcepto non licet. *ib. p. 207. n. 6.* Solvitur obiecta. *ib. n. 7.* Qui sinunt se a scorpionibus morderi, venenumque hauriunt, ut theriacæ vim experiantur, peccant. *ib. n. 8.* Licita non est alicuius membri mutilatio, nisi ad effectum per hanc providendi totius corporis saluti. *ib. n. 9.* Nec*

seipsum castrare licet ad superandas tentationes. *ib. n. 10.* Neque parentibus filios etiam si consentientes castrare licet. *ib. p. 204. n. 11.* Juxta Christianam prudentiam regulas permitti interdum potest propriæ vitæ iactura. *ib. n. 1.* Non nisi remediis ordinariis tenentur homines suam vitam conservare. *ib. n. 2.* Quod si mors extrinsecus per vim intentetur, tunc negligi quandoque possunt remedia etiam ordinaria. *ib. n. 3.* Licitum est id agere, unde securus mors indirecte praveat. *ib. n. 3.* Vix tenetur infirmus cibum sumere ad mortem evadendam, si in eius sumptione extremis afficiatur doloribus. *ib. n. 4.* Femina potius mortem oppetere debet, quam sui corporis violationem permittere. *ib. p. 205. n. 5. & seqq.* Satisfit obiectio. *ib. n. 8.* Opus illicitum exercens, ex quo homicidium communiter sequitur, licet diligentiam adhibeat ne sequatur, reus est homicidii. *ib. p. 206. & seq. n. 5.* Animadversiones in superius dicta de homicidio, & suicidio. *ib. p. 207. & seq. n. 1. & seqq.*

Homicida, aut mutilator ultra damna vel laeso, vel heredibus aliquam restituere debet. *VII. p. 123. n. 3.* Quamvis damna ad homicida, vel mutilatore compensanda. *ib. p. 124. n. 10.* Dum nobiles se invicem occidunt, nulla sequi solet restitutio: unde & consuetudinis ratio habenda. *ib. p. 125. n. 12.* Secundum eandem, inflicta poena mortis occisori, seu talionis, nulla alia solet exigi restitutio. *ib. n. 13.* Ceterum considerandæ omnes circumstantiæ sunt, & secundum eas restitutio merienda. *ib. n. 14.* Quid, & quando provocari restituere debent, occiso provocante. *ib. n. 14.* Quid, & quando ex homicidio casuali restituendum. *ib. p. 126. n. 15.* Restituet qui iniuria affectus alterum occidit. *ib. n. 18.* Restitutio facienda est occisi heredibus necessariis, etiam divitibus. *ib. n. 16.* Homicida nihil tenetur restituere propinquis occisi, quibus ipse bona ex mera liberalitate conferebat. *ib. n. 18.* Homicida non tenetur occisi debita creditoribus solvere. *ib. p. 128. n. 19.* Nec tenetur reparare damna, si occisus plene iniuriam remisit, & condonavit restitutionem. *ib. n. 20.*

Homo, alterum est iuris naturæ principium. *VI. p. 55. n. 1.* Eius exacta idea traditur ex D. Thoma. *ib. n. 3. & seqq.* Ei convenit agere propter finem. *ib. p. 65. n. 4.* Non illius solius, sed & omnium agentium est agere propter finem. *ib. n. 5.* Illius officia, ut moralia, suam a fine speciem recipiunt. *ib. p. n. 9.* Unius hominis esse non possunt plures fines ultimi. *ib. p. 67. n. 12.* Homo, quæ appetit, omnia vult propter ultimum finem. *ib. n. 13.* Hominis cuiuscumque unus est finis ultimus, si finis sumatur secundum generalem eiusdem rationem, non vero si spectetur ut res quadam particularis. *ib. n. 14.* Declaratur. *ib.*

Honestas publica est impedimentum dirimens matrimonium. *X. p. 198. n. 1.* Oritur ex matrimonio rato, & ex sponsalibus per verba de futuro. *ib.* Inter quos hoc impedimentum dirimat matrimonium. *ib. n. 2.* Non oritur ex sponsalibus aliquo ex capite nullis. *ib.* Oritur tamen, etsi sponsalia valida mutuo consensu

dissolvantur. *ib. p. 199. n. 5.* Non tamen ex sponsalibus contractis cum personis incertis. *ib.* Sicut nec ex sponsalibus conditionatis ante conditionis eventum. *ib.* Quando oritur ex matrimonio rato, extenditur usque ad quartum gradum. *ib. p. 198. n. 2.* Oritur ex matrimonio etiam nullo, dummodo non fuerit nullum ex defectu consensus. *ib. n. 3.* Quid si defuerit internus consensus, quamvis externus præstitus sit. *ib.* Oritur etiam ex matrimonio clandestino. *ib. n. 4.* Perpetuum est hoc impedimentum. *ib. p. 199. n. 5.* Num oritur ex secundis sponsalibus, vel nuptiis, prioribus adhuc subsistentibus. *ib. n. 6.*

Honor est quædam præstatio de excellentia bonitatis alicuius. *IV. p. 357. n. 2.* Differt a fama, quod hæc sita sit in interiori iudicio, seu opinione probitatis, aut iniquitatis alicuius personæ. *ib. n. 3.* Honor, & fama interdum simul, interdum separatim consistunt. *ib. n. 4.* Honor non est pretiosior fama, sed contra. *ib. p. 358. n. 5. V. Fama.*

Horæ canonicæ ex communi sententia sunt septem. *II. p. 220. n. 3.* Assignatur ratio huius numeri septenarii. *ib. n. 4.* Adducuntur opiniones de tempore institutionis illarum. *ib. p. 221. & seq. n. 6.* Recensentur partes maiores, & minores eorundem. *ib. p. 222. n. 7.* Varia sunt consuetudo de tempore quo olim celebratæ fuerunt. *ib. n. 8.* Probabilius separari potest matutinum a laudibus. *ib. n. 9.* Consuetudo recitandi in choro horas canonicas pervevta est. *ib. p. 223. n. 1. & seq.* Eas cantu in Ecclesia persolvere laude dignum ostenditur contra Valdenses, & VVicleffitas. *ib. p. 224. & seq. n. 1. & seq.* Ratio cantus adhibenda est, qua devotio excitetur, more theatralis cantus ab Ecclesiis ablegato. *ib. & seq. n. 3. & seq.* Augustinus cantum cum instrumentis in Ecclesiis audiendo fateri se peccasse. *ib. n. 4.* Explicatur. *ib. p. 226. n. 5.* Cantus ecclesiasticus Ecclesiis, & divinis laudibus conveniens assignatur, reiectis abusibus. *ib. n. 6. & seq.* Adversus nostrum cantum ecclesiasticum non nisi ridicularie debacchantur VVicleffitas, & Lutherani. *ib. p. 227. n. 8.* Non omnes Ecclesiæ singulis diebus tenentur ad horas canonicas, sed solum iuxta earum consuetudinem. *ib. n. 2.* Regulares Ecclesiæ quæ chororum frequentant, ad eas tenentur sub tali in choro recitare. *ib. n. 3.* Hæc obligatio afficit singulos Regulares in communi, secus in particulari. *ib. n. 4.* Solvitur obiectio. *ib. p. 228. n. 5.* Prælati Regulares possunt cum suis subditis ex causis rationabilibus dispensare, re chorum frequentant. *ib. n. 6.* Tres aut quatuor Religiosi sufficientes, ut obliget præceptum recitandi horas canonicas in choro. *ib. p. 229. n. 7.* Per recitationem factam solum a Novitiis illud non impletur. *ib. n. 8.* Recitanda sunt illæ statuto tempore. *ib. n. 9. & seqq.* Tempus huiusmodi assignatur. *ib.* Obligatio illas recitandi statutis horis probabiliter obligat sub gravi. *ib. p. 231. & seq. n. 14. & seq.* Gravis est culpa intervallere ordinem recitandi horas in choro sine iusta causa. *ib. n. 16.* Quandoque etiam in sacristia recitari possunt. *ib. p. 232. n. 17.* Si pars recitata ante-

accessum ad chorum non sit parva, teneris eam illo absoluto repetere. *ib. n. 18.* Prælati notabile officii partem in choro recitari negligens graviter peccat. *ib. n. 19.* Nisi clare audiantur versus qui instrumentis pulsantur, repetendi sunt submissa voce. *ib. p. 232. n. 20.* Præcisâ consuetudine, qui Breviario Romano utuntur, non obligantur ad recitandum officium Beatæ Virginis. *ib. n. 21.* In festo omnium Sanctorum recitari nequit post Vespere Matutinum Defunctorum. *ib. n. 22.* Etiam ab his qui ad chorum non tenentur, recitanda sunt Litanix die S. Marci, & tribus diebus ante Ascensionem. *ib. n. 23.* Recitantes in choro tenentur attendere ad partem recitatum ab altero choro. *ib. p. 234. n. 24. & seqq.* Utraque chori pars ita recitare debet, ut invicem audiantur. *ib. n. 26.* Peccant mortaliter qui alio ritu recitant, quam in suis Ecclesiis recepto. *ib. p. 235. n. 2.* Carens Breviario Romano probabiliter alio, quo potest, uti debet. *ib. n. 3.* Ex Capituli consensu quælibet Religio, dimisso proprio, acceptare potest Breviarium Romanum. *ib. n. 4.* Nemo tamen Religiosorum privata auctoritate eo uti potest in Officio privato. *ib. p. 236. n. 6.* Sicut nec uti potest Breviario Cœnobii, per quod transit, dimisso proprio. *ib. n. 8.* Religiosus factus Episcopus Breviarium suæ Diocesis recitare tenetur. *ib. n. 9.* Habens duo beneficia in diversis Ecclesiis, Breviario uti debet illius Ecclesiæ in qua residet. *ib. p. 237. n. 10.* Scholares Breviario uti possunt illius Universitatis, in qua morantur. *ib. n. 11.* Qui recitat illud cum socio privilegium habente illud ante tempus, vel solito brevius recitandi, eodem privilegio frui nequit. *ib. n. 12.* Clericus nulli Ecclesiæ additus, Breviario Romano uti debet. *ib. n. 13.* Episcopus dispensare nequit cum Clericis sacris ordinibus initiatis, ut omisso Breviario proprio aliud recitent. *ib. p. 328. n. 14.* Grave peccatum est quidquam perpetuo duraturum addere, vel demere ex Breviario Romano. *ib. p. 238. n. 15.* Integrum officium recitans cum additione alterius partis notabilis satisficit, si forma præscripta non permutat. *ib. n. 16.* Horas canonicas in Ecclesia latina, alia quam latina lingua recitans peccat. *ib. n. 17.* Clerici in minoribus constituti nec ad horas canonicas, nec ad aliquam præcem recitandam tenentur. *ib. p. 239. n. 1.* Episcopus præfatos adstringere nequit ut singulis diebus aliquas præces recitent. *ib. n. 2.* Omnes Clerici sacris initiati tenentur ad horas canonicas. *ib. n. 3.* Ad eas quoque probabiliter tenetur qui per merum iniuriam accusati sacros ordines suscipiunt. *ib. n. 4.* Subdiaconus die suæ ordinationis solum tenetur recitare sextam cum sequentibus horis. *ib. p. 240. n. 5.* Non nisi cum privatis Episcopus dispensare potest, ne officium recitent. *ib. n. 6.* Suscipiens beneficium, aut subdiaconatum, tenetur paratum habere Breviarium, modumque recitandi scire. *ib. n. 7.* Ad illam recitandum non tenentur Novitii. *ib. n. 1.* Nec Religiosi conversi. *ib. p. 241. n. 2.* Tenentur tamen Religiosi quilibet professi choristæ, & Moniales professe etiam privatim extra chorum. *ib. n. 3. & seqq.* Solvuntur

tur obiecta. *ib. p. 242. & seq. n. 8. & seq.* Religiosus chorista nondum sacris initiatus pariter tenetur, etiam si ex dispensatione vitam degat extra claustra. *ib. p. 243. n. 13.* Non tamen si dispensatur ut uxorem ducat. *ib. n. 14.* Tenetur ad illud Religiosus transfuga, licet sacris nondum initiatus. *ib. n. 15.* Sicut etiam iudicis sententia cœtus e Monasterio. *ib. n. 16.* Probabiliter tamen non tenentur Religiosi ad tritremes damnati. *ib. n. 17.* Privilegium concessum Benedictinis, & Iesuitis ut ad illud non teneantur donec sint sacris initiati, non est communicabile aliis ordinibus. *ib. n. 18.* Ad illud tenetur qui habet beneficium simplex, seu curatum. *ib. n. 2.* Non vero qui metu coactus suscipit beneficium, si nolit percipere fructus. *ib. p. 244. n. 3.* Ad illud tenetur habens beneficium in Commendam redactum. *ib. n. 4.* etiam obtinens verum beneficium, ut pulser organa, vel artem aliquam exerceat. *ib. n. 5.* Sicut qui percipit prædicationem. *ib. n. 6.* Et qui habet Capellaniam collativam. *ib. n. 7.* Vel si collativa non sit, talis valeat titulo præscriptionis. *ib. n. 8.* Etiam si eam obtinuerit ante annum quattumdecimum. *ib. n. 9.* Pensionarii, nisi pensio sit omnino laicalis, tenentur recitare officium B. V. *ib. n. 10.* Etiam si postea matrimonium contrahant, aut eam post matrimonium obtineant. *ib. p. 245. n. 12.* Nisi totam pensionem resignent. *ib. n. 13.* Clericus Beneficiarius pensionem obtinens, præter horas canonicas non tenetur recitare officium B. V. *ib. n. 14.* Episcopi, & Cardinales tenentur ad horas canonicas. *ib. n. 15.* Laxissima iudicii suspensio P. Diana quoad Cardinales reprehenditur. *ib. n. 16.* Ad illas non tenentur coadiutores beneficiorum, nisi iis assignati sint aliqui fructus per modum pensionis. *ib. n. 16.* Qui habet beneficium, quod nullos habet fructus, consultus est ut aut beneficium dimittat, aut recitet officium. *ib. p. 246. n. 17.* Ad illud tenetur etiam eos non percipiens ob excommunicationem. *ib. n. 20.* Secus nulliter obtinens beneficium, sed debet restituere fructus & dimittere beneficium. *ib. n. 21.* Tenetur tamen ad illud exiguum obtinens beneficium. *ib. p. 247. n. 22.* Et qui capta possessione beneficii impeditur pro aliquo tempore a fructuum perceptione. *ib. n. 23.* Vel si eos primo anno distribuere tenetur inter antiquiores Beneficiarios. *ib. n. 24.* Ad illud non tenetur qui nullam habet spem ascendi in posterum fructus beneficii, ob fraudem, aut vim iniuste illatam; secus tenetur. *ib. n. 25.* Neque ad illud tenetur qui post collatum sibi beneficium impeditur ab eius possessione capienda. *ib. p. 248. n. 26.* Vel nunquam tranquille suum possedit beneficium, si nullam habeat spem vincendi litem. *ib. n. 27.* Ad illud tenetur dubius de veniente beneficii. *ib. n. 28.* Et etiam qui plura habet beneficia, quæ simul sumpta ad honestam sustentationem sufficientes. *ib. p. 249. n. 31.* Non tenetur ad illud pluries recitandum qui plura habet beneficia. *ib. n. 32.* Beneficiarius qui simul sit Sacerdos, illud omittens perpetrat deo peccata. *ib. n. 33.* Illud non recitans post festo

mensis a die adepti beneficii, tenetur restituere fructus perceptos. *ib. n. 1.* Non tamen si ante illos non reciter, licet graviter peccet. *ib. p. 250. n. 3.* Illud incipiens omittere post distos sex menses absque culpa, ad restitutionem non tenetur. *ib. p. 251. n. 5.* Si vero culpabiliter etiam uno, aut altero die, ad eam tenetur. *ib. & p. 252. n. 6.* Exflantur Probabilissimum cavilli. *ib.* Sicut etiam tenetur ad ratam Beneficiarius qui unam integram, aut notabilem horæ partem omittit. *ib. n. 7. & seqq.* Itemque qui partem levem in singulis horis omittit, ita ut partes simul sumptæ materiam gravem constituerent. *ib. p. 253. n. 10.* Sicut etiam hodie omittens officium, et si die sequenti reciter duplex. *ib. n. 11. & seqq.* Et tenetur quoque qui grossam Canonatus absolute acquisivit, si postea officium recitare negligat. *ib. p. 254. n. 11.* Et etiam probabiliter qui absque ulla attentione officium recitat. *ib. n. 15.* Ad id non tenetur illud recitans in peccato mortali. *ib. n. 255. n. 16.* Bene tamen illud recitans in excommunicatione. *ib. n. 17.* Beneficiarius Curatus illud non recitans tenetur omnes fructus quos percipit, restituere. *ib. n. 19.* Recitans culpabiliter officium de Sancto pro officio de feria probabiliter tenetur eos restituere. *ib. p. 226. n. 21.* Idque vel fabricæ beneficii, vel pauperibus. *ib. n. 22. & seqq.* Nec sufficit ut restitutio fiat alteri Ecclesiæ, aut pauperibus alterius loci. *ib. n. 24.* Nec potest ille eos sibi ut pauperi applicare. *ib. n. 25.* Neque in suffragandis animabus purgatorii. *ib. p. 257. n. 26.* Neque eos sibi a pauperibus donatos retinere, antequam illis contulerit. *ib. n. 27.* Eorum restitutio suppleri nequit per elemosinas quascumque factas, antequam horæ canonicæ omittentur. *ib. n. 28.* Laxæ de hoc P. Vivæ doctrinæ exponuntur, & refelluntur. *ib. p. 258. n. 29. & seqq.* Etiam pensionarii tenentur fructus pensionis pro rata restituere, si officium recitare omittant. *ib. n. 30.* Eo omisso, adhuc potuntur iure exigendi pensionem. *ib. p. 259. n. 32.* Attentio animi interior necessaria est ad satisfaciendum præcepto recitationis horarum canonicarum. *ib. p. 260. & seqq. n. 1. & seqq.* Explicatur id fusc; reiectis aliis sententiis, eorumque fundamentis, præcipue PP. Salmanticensium. *ib.* Attentionem animi interioriorem necessariam esse, quæ cum voluntaria distractione componi nequeat, probatur ex Scripturis, & Patribus. *ib. p. 368. & seqq. n. 28. & seqq.* Item rationibus. *ib. p. 169. & seqq. n. 32. & seqq.* Ea attentio aut actualis, aut virtualis sit oportet. *ib.* Obiecta diluuntur. *ib. p. 272. & seqq. n. 1. & seqq.* Habitualis non sufficit. *ib. p. 276. n. 1.* Attentio ad Deum in recitandis horis canonicis omnium perfectissima est. *ib. n. 2.* In iis recitandis satis est meditari mysteria passionis Christi, Sanctorum, aut B. Virginis gesta. *ib. n. 3.* In iis recitandis ex negligentia crassa & lupina peccari potest mortaliter. *ib. & n. 4.* Eas animo distracto recitans non ex præcepto, peccat venialiter. *ib. p. 277. n. 5.* Mortaliter vero, si recitans ex præcepto simul legat, scribat, pingat, vel legere au-

diat. *ib. n. 6.* Non vero si simul se induat; lavet, & cetera huiusmodi. *ib. n. 7.* Peccat tamen, si simul manibus laboret absque ulla necessitate. *ib. p. 278. & seqq. n. 8. & seqq.* Excusantur tamen, immo laudantur Fratres conversi, & pauperes simul orantes, & laborantes. *ib.* Probabiliter præcepto satisfaciunt recitantes horas canonicas, simul Missam audiendo. *ib. p. 279. n. 10.* Qui somno vexatur, sæpiusque dormitat, simulque ita resistit, ut noscat se omnia proferte, satisfacit præcepto, si id in choro contingat; si vero extra chorum, debet officium repetere. *ib. n. 11.* Qui probabiliter putat se officium recitasse, non tenetur repetere. *ib. n. 12.* In eo recitando necessaria est intentio aut expressa & formalis, aut implicita, & virtualis. *ib. p. 280. n. 2.* Explicatur. *ib. n. 3.* Qui incipit recitare officium divinum cum animo expresso non satisfaciendi præcepto, tenetur repetere. *ib. n. 4. & seqq.* Illud non solum mente, sed etiam voce recitandum est. *ib. p. 281. n. 1. & seqq.* Regulares non fruuntur privilegio illud extra chorum mentaliter recitandi. *ib. n. 3. & seqq.* Referuntur, & refelluntur vivæ vocis oracula a Salmanticensibus, aliisque allegata. *ib. p. 282. n. 4. & seqq.* Explicatur privilegium Clementis VII. concessum Theatinorum superioribus dispensandi cum Prædicatoribus, Confessoribus, aliisque Religiosis super recitatione divini officii, & impugnatur Pasqualigus. *ib. p. 283. & seqq. n. 10. & seqq.* Adducuntur, & impugnantur alia iactata pro aliis Ordinibus similia privilegia. *ib. p. 285. n. 14. & seqq.* Ita recitari debent horæ canonicæ, ut recitans seipsum audiat. *ib. p. 287. n. 20. & seqq.* Peccat letaliter qui unam ex minimis horis omittit. *ib. p. 288. n. 2.* Qui tertiam vel dimidiam partem horæ minoris omittit, peccat, licet non ita certo mortaliter. *ib. n. 4.* Qui unum nocturnum Matutini omittit, peccat mortaliter. *ib. n. 5.* Sicut forte qui tres lectiones cum responsoriis omittit. *ib. p. 289. n. 6.* Graviter peccat omittens Vesperas Sabbati sancti. *ib. n. 7.* Recitans officium magis festinanter, quam socius terminet versus suos, peccat mortaliter, si sic magnam illius partem omittat. *ib. n. 8.* Illud alternatim recitans, congruum est ut alternatim lectiones legat. *ib. n. 9.* Brevius officium loco longioris absque causa recitans peccat mortaliter. *ib. p. 290. & seqq. n. 21.* Qui in die Palmatum officium paschale recitat, non satisfacit præcepto. *ib. n. 22.* Qui ex errore unum pro alio officio recitat, non videtur obligari sub gravi ad reperendum proprium illius diei. *ib. n. 13.* Qui ex errore omittit officium duplex, probabiliter illud in recitatione privata recitare tenetur primo die vacuo. *ib. p. 291. n. 14.* Qui hodie ex errore celebrat officium de aliquo festo cras recitandum, idem probabiliter cras recitare tenetur. *ib. n. 15.* Cras alio iurus non potest hodie recitare Matutinum Sancti qui cras alibi celebrabitur. *ib. p. 292. n. 16.* Qui officium ritus duplicis recitat sub ritu simplici, non videtur peccare mortaliter. *ib. n. 17.* Ubi est consuetudo annexendi officii situs simplicis parvum officium B. Virginis,

hoc

hoc etiam recitandum est sub gravi. *ib.* Qui totum officium omittit, unum tantum peccatum committit. *ib. n. 18.* Qui cum maxima interruptione recitaret absque causa aliquam horam, peccaret mortaliter. *ib. n. 2. & seqq.* Leviter vero, si cum levi interruptione. *ib. p. 293. n. 4.* Recitans horas canonicas ordine non debito leviter peccat; graviter vero, si id frequenter, & ex consuetudine faciat. *ib. n. 5.* Post horam vespertinam recitari potest Matutinum cum Laudibus pro sequenti die. *ib. p. 294. n. 3.* Non tamen Prima cum reliquis horis. *ib. n. 4.* Anticipans absque causa recitationem officii, leviter peccat. *ib. n. 5.* Sola commoditas non est causa sufficiens. *ib.* In hieme hora tertia, & æstate hora quarta a meridie recitari potest Matutinum cum Laudibus. *ib. n. 6.* Hodiernum officium recitare incipiens paulo ante mediam noctem diei sequentis non satisfacit præcepto, & prosequendo recitationem post mediam noctem. *ib. p. 295. n. 8.* Celebrans Missam non recitato prius Matutino, peccat solum venialiter. *ib. p. 295. n. 11. & seqq.* Ubicumque recitari potest divinum officium. *ib. p. 297. n. 1.* Etiam in lecto ex causa rationabili. *ib. n. 2.* Huius vero publicæ recitationi destinatus est chorus, seu Ecclesia. *ib. n. 3.* Qui voce illud recitare nequit, nec mente recitare tenetur. *ib. n. 2.* Qui solus illud recitare nequit, tenetur socium adhibere, si commode possit. *ib. n. 3.* Cæcus non tenetur illud mandare memoriæ. *ib. p. 298. n. 6.* Si tamen memoria teneat, ad illud tenetur. *ib. n. 7.* Etiam si officium quod memoria tenet, sit solum de communi. *ib. n. 8.* Cæcus tenetur choro assistere. *ib. n. 9.* Surdus tenetur ad recitandum officium. *ib. p. 299. n. 10.* Qui Breviario caret, tenetur memoriter recitare partem quam potest. *ib. n. 11.* Qui beneficium obtinuit antequam sciret recitare divinum officium, peccavit, & statim tenetur discere. *ib. n. 12.* Qui tertiana laborat, absolvet non est excusandus ab eo recitando. *ib. n. 2.* Multo minus qui quartana. *ib. p. 300. n. 3. & seqq.* Nec dolor capitis & stomachi contingens. *ib. n. 6.* Qui tali febris, ut oculorum infirmitate vexatur, ut valeat, & soleat notabilem diei partem in fabulis, aut historiis legendis infumere, liber non est ab officio recitando. *ib. n. 7.* Sicut neque qui choro interesse nequit. *ib. n. 8.* Neque qui dubitat, utrum illud teneatur recitare. *ib. p. 301. n. 9.* Qui habituri sunt publicam lectionem ad cathedram, aut lauream acquirendam, non excusantur absolute ab eo recitando. *ib. n. 2.* Sicut nec Concionatores quotidiani tempore Quadragesimæ. *ib. n. 3.* Multo minus, si voluntarie, & ex mercede concionentur. *ib. n. 4.* Reicitur opposita Leandri, & Bordonii laxa sententia. *ib.* Excusantur tamen Confessarii, si accidat hos per totum diem confessiones excipere debere. *ib. p. 302. n. 5.* Quod vix contingit in iis qui occupantur in sedandis inimicitis. *ib. n. 6.* Excusantur item qui illud omittunt ut proximo morituro succurrant. *ib. n. 7.* Non autem ut altissima contemplationi vacent. *ib. p. 303. n. 8.* Aut ut peregrinentur ad loca pia. *ib. n. 9.* Aut

qui distulit Matutinum usque ad meridiem absque causa. *ib. n. 10.* Qui prævidet aliquod impedimentum superventurum, tenetur anticipare officium. *ib. n. 11.* Qui non potest maiorem partem officii recitare, tenetur minorem. *ib. n. 12.* Vindicatur P. Suarez, *ib. p. 304. n. 14. & seqq.* Explicatur propositio damnata. *ib. p. 305. & seqq. n. 16. & seqq.* Qui non potest minorem, & ex consuetudine officii partem recitare. *ib. p. 306. n. 19.* Sicut qui non potest dimidiam, tenetur ad alteram dimidiam. *ib. n. 20.* Qui habet diurnum, caretque Breviario, probabiliter tenetur psalmos Matutini recitare. *ib. n. 22.* Qui magnam in recitando officio patitur difficultatem, non excusatur ab eo recitando. *ib. n. 23.* In eo tam Clericum, quam Beneficiatum potest Papa dispensare. *ib. p. 307. n. 2. & seqq.* Eos tamen Episcopus in perpetuum dispensare nequit. *ib. n. 3.* Prælati Regulares dispensare valent cum suis subditis tempore convalescendi ex morbo, & in dubiis eventis. *ib. n. 4.* Peccat letaliter Canonici qui abest a choro absque legitima causa ultra tempus permittunt. *ib. p. 308. n. 2.* Etiam si hoc faciat animo cedendi distributiones tempori absentis debitas. *ib. n. 3. & seqq.* Non sunt facile absolvendi a peccato gravi, si semel aut bis a choro absint. *ib. n. 5.* Canonici, & Præbendati tenentur cantare, & recitare cum aliis in choro, ut distributiones lucentur, & præcepto satisfaciunt. *ib. n. 6.* Sola assentia non lucentur distributiones, quacumque non obstante consuetudine. *ib. p. 309. n. 7.* Nec si divinis officiis non attendant, sed voluntarie sint distracti. *ib. n. 8.* Vindicatur P. Suarez, male in oppositum allegatus a Salmanticensibus. *ib.* Non satisfaciunt, si suam officii partem ita submisserint, ut ab altero choro non audiantur. *ib. n. 9.* Assertur modus a Concilio præscriptus, quo Canonici, & Præbendati tenentur implere præceptum assistendi choro. *ib. p. 310. n. 10. & seqq.* Adducitur Constitutio Benedicti XIV. improbens abusus, & corruptelas contrarias. *ib. p. 311. n. 19. & seqq.* Vindicatur dicta Constitutio a cavillis adversariorum. *ib. p. 312. n. 22. & seqq.* Confirmantur hæc omnia alio Brevi eiusdem Benedicti XIV. peremptorie rem decidit. *ib. p. 314. & seqq. n. 28. & seqq.* Canonici & Præbendati absque legitima causa a choro absentes puniuntur duplici poena. *ib. p. 315. n. 31.* Qui legitima causa a choro absint, acquirunt solum distributiones propriæ præsentis debitas, nisi aliud ferat consuetudo legitima. *ib. n. 1.* Præbendati præsentibus iure non valent ex collusionem remittere, aut donare absentibus distributiones, aut de iisdem cum illis transigere. *ib. n. 3.* Sed iam perceptas donare possunt seclusa collusionem. *ib. p. 316. n. 4.* Gravis infirmitas excusat Canonici a chori frequentia. *ib. n. 2.* Qui data opera se in morbum conicit, ut a choro absint, amittit distributiones. *ib. n. 4.* Satis tamen probabiliter non amittit, qui culpa propria morbum contraxit. *ib. n. 3.* Qui infirmatur extra locum residentis, non fruatur privilegio infirmis concessio. *ib. p. 317. n. 6.* Bene tamen laborans podagra impediens

accel.

accessum ad chorum. *ib. n. 7.* Senes septuagenarii non sunt absolute a choro exempti. *ib. n. 8.* Causa excusans Præbendam a chori frequentia, est grave honoris, salutis, vitæ, aut fortunæ damnum, quod secus ei impenderet. *ib. n. 9.* Absens a choro ob iniustum excommunicationem acquirit distributiones. *ib. p. 318. n. 10.* Iustus excommunicatus choro assistens eas non acquirit, & mortaliter peccat. *ib. n. 11.* Sicut nec acquirit Canonicus suspensus. *ib. n. 12.* Nec privatus, etiam si iniuste, beneficio per iudicis sententiam alteri collato. *ib. n. 13.* Utilitas gravis, ac manifesta Ecclesiæ propriæ excusat a chori assistentia. *ib. p. 319. n. 14.* Ita ut qui propterea choro non assistit, distributiones lucratur, etiam si non sit in loco beneficii. *ib. n. 15.* Sicut etiam eas lucratur qui a proprio Episcopo mittitur ad visitanda limina Apostolorum. *ib. n. 16.* Et etiam Vicarius electus a Capitulo, si absit a choro causa exercendi officium, non tamen Vicarius Episcopi. *ib. n. 17.* Eas lucratur Canonicus Pœnitentiarius tempore divini officii confessiones excipiens. *ib. n. 18.* Absens a choro ob Ecclesiæ negotia, tamdiu gaudet distributionibus, quamdiu necessario ob id occupatur. *ib. p. 320. n. 19.* Qui tempore chori interest Capitulo, nisi ex inopinato & urgenti negotio hoc fiat, non lucratur distributiones. *ib. n. 20.* Canonicus Theologus, seu Lectoralis acquirit distributiones si absit a choro die qua lectionem habet, vel concionatur. *ib. p. 321. n. 21.* Canonici curam animarum habentes in aliis Ecclesiis a Cathedralibus intra propriam Diœcesim, si absint a choro, distributiones acquirit, secus non. *ib. n. 22.* Non tamen inservientes Legatis Summi Pontificis, vel Cardinalibus. *ib. n. 23.* Eas non acquirit Præbendari, & Canonici docentes Theologiam in aliqua Universitate, licet acquirant fructus Præbendæ. *ib. p. 323. n. 24.* Distributiones non acquirit Parochi publice legentes Theologiam. *ib. n. 25.* Præbendari legentes in Universitate, ut eas acquirant, non requiritur ut sine conducti, *ib. n. 26.* Eas non acquirunt Præbendari studentes in Universitate. *ib. n. 27.* Ii tamen tenentur licentiam ab Ordinario petere, ut studii causa abesse possint. *ib. n. 28.* Parochialia beneficia habentibus licitum non est abesse ab Ecclesiâ studiorum causa. *ib. n. 29.* Licentia quæ ab Episcopo datur Præbendis non Parochis non extenditur ultra quinquennium. *ib. p. 323. n. 30.* Si beneficium constat solis distributionibus quotidianis, eas lucratur qui studii causa absint. *ib. n. 31.* Canonici non Curati qui tribus mensibus singulis annis absint ab Ecclesiis, distributiones non lucratur. *ib. n. 32.* Possunt tamen trium mensium spatio abesse absque speciali causa, ex licentia Ordinarii. *ib. n. 33.* Habentes duplex beneficium non acquirunt duplices distributiones. *ib. p. 324. n. 34.* Dispensatio non interessendi choro strictissime interpretanda est. *ib. n. 35.* Iusta absentia a choro pendet sæpe a variis Ecclesiarum consuetudinibus. *ib. n. 36.*

Hotnius cum Machiavello male Regis describit. VI. p. 193. n. 11. Vera illius iura assignantur. *ib.*

Humilitas superbiæ remedium, X. p. 326. n. 1.

Quomodo definiatur a S. Thoma. *ib. n. 2.* Summa eiusdem necessitas ad æternam salutem a Christo inculcata. *ib. n. 3.* Duo sunt eius præcipua officia. *ib. n. 4.* Dux confidentiones ad humilitatem concipiendam. *ib. p. 327. n. 7.* Duplex humilitas, alia mentis, alia animi. *ib. n. 8.* Duodecim gradus humilitatis ex Sanctis Patribus. *ib. p. 328. n. 10.* Humilitas christiana professionis basis est & fundamentum. *ib. n. 11.*

Hurtado (P. Thomas) laxè docet, non esse necessarium in confessione propositum universale abstinendi ab omnibus peccatis. IX. p. 151. n. 10. refellit. *ib.* Laxissime docet, artem hystericam similemque non esse illicitam, sed eas exercentes absolvi posse septuagies septies, si habeant propositum non peccandi, & dolorem de peccatis. *ib. p. 330. n. 13.* Docet Confessarium dantem in confessione pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censeri sollicitasse in confessione, proinde non esse denuntiandum. *ib. p. 438. n. 3.* Quæ opinio damnata est ab Alexandro VII. *ib.* Multa laxa, falsa, & inepta congerit pro potu cocolatæ in die ieiunii. V. p. 128. & seqq. n. 1. & seqq. Refellit. *ib. V. Cocolatæ. Laxam de luxuria sententiam docet. IV. p. 210. n. 9.* Auctor est in hac materia laxissimus. p. 236. n. 26.

Hurtado de Mendoza laxa propositio de scandalo. II. p. 103. n. 3.

Hurtado (P. Didacus) male excusat suum P. Escobarium ab opinione proscripta de præcepto caritatis. I. p. 193. n. 5. Obligationem per se amandi Deum singulis quinquenniis repetit ex mandato Ecclesiæ. *ib.* Refellit. *ib.*

Hypochripsis descriptio. X. p. 132. n. 4. Quomodo in eam incurrat Prædicatores, & Theologiae magistri. *ib. num. 5.* Quo pacto plurimi Christianorum, & Ecclesiasticorum hypochripsis rei sint. *ib. n. 6.*

Hypotheca est contractus quo res immobilis, nuda conventionem, absque traditione obligatur creditori in securitatem debiti, ut si alter non satisfaciatur, inde peti possit satisfactio. VII. p. 365. n. 4. Est duplex. Generalis una, qua omnia bona tam præsentia quam futura obligantur. Particularis altera, qua obligatur res particularis. Alia item est expressa, quæ conventionem partium mutua celebratur, vel iudicis auctoritate. Alia est tacita, quæ iuris dispositione in contractu mutuo includitur. *ib. n. 5.* Plures tacitæ hypothecæ numerantur. *ib. n. 6.*

I

Iactantia. V. Superbia.

Iansenius ad merendum, & demerendum solam libertatem requirit a coactione. VI. p. 89. & seqq. n. 1. & seqq. Eius sistema contra libertatem indifferentiam ostenditur esse Lutheranum, & Calviniano simile. *ib.* Temere iactat suam sententiam eandem esse ac S. Augustini. *ib. p. 92. n. 7.* & seqq. Eius artificium, quo regit suam hæresim, detegitur. *ib. p. 97. n. 20.* & seqq.

& seqq. Præve eius interpretationes damnatae sunt a P. V. adversus Baium propositionum referuntur, & improbantur. *ib. p. 94. & seqq. n. 12. & seqq.* In eundem animadversiones. *ib. & seqq. n. 15. & seqq.* Effugia, & technæ, quibus occultare studet suam hæresim, deteguntur. *ib. p. 96. n. 19.*

Idololatria est peculiaris superstitionis species, & grave flagitium. III. p. 23. & seqq. n. 1. & seqq. Idololatriæ primordia non nisi post Diluvium Lactantius statuit. I. p. 4. n. 2. Idololatria Egyptiorum, & Palæstinarum Amorrhæorum. *ib. n. 3. & seqq.* S. Augustini de ea testimonia. *ib. & p. 5. n. 6.* In eam prolapsi Iudei in deserto vitulum aureum, aliaque vitiora pro Deo coluerunt. *ib. p. 6. & seqq. n. 1. & seqq.* Verum propterea Deum sub imagine vituli coluisse (quod tamen Idololatria fuisse) impudenter aiunt Calvinus, & Vossius. *ib. n. 3. & seqq.* Ostenditur ex Scripturis, & ex Augustino, quo Calvinus abutitur. *ib. p. 7. & seqq. n. 5. & seqq. V. Libellatici.*

Idolothya comedere licet, modo absit species superstitionis, scandalum, & falsæ sectæ cultus. I. p. 99. & seqq. n. 24.

Ieiunium naturale necessario præmittendum sumptioni Eucharistiæ. VIII. p. 213. n. 2. Non admittit parvitatem materiæ. *ib. p. 217. n. 4.* Quomodo & per quæ infringatur. *ib. n. 6.* In dubio an sis ieiunus, num lumenda Eucharistia. *ib. n. 5.* Non ieiunus num possit aliquo in casu Eucharistiam sumere. *ib. n. 7. & seqq. & p. 217. n. 16.*

Ieiunium servandum esse a dispensatis ad comedendas carnes ob eularium ciborum fastidium, suis Brevibus declaravit Benedictus. XIV. V. p. 69. n. 2. Ieiunium quadruplex est; spirituale, morale, naturale, & ecclesiasticum. *ib. p. 70. n. 1.* Ieiunium secundum suam genericam considerationem præceptum est a Deo. *ib. n. 2.* Diversissime errant hæretici circa ieiunium. *ib. n. 3.* Ut illud Picensinus negat a Deo præceptum esse, fraudulentè obtruncat textus S. Augustini. *ib.* Refellit ex ipso D. Augustino. *ib.* Duo testimonia in illud allata a Calvinistis, & Lutheranis explicantur. *ib. p. 71. n. 4.* Ieiunia saltem aliqua Hebræorum carniem etiam excludebant. *ib. n. 1.* Christiani in suis ieiuniis, potissimum quadragesimalibus, semper a carnibus abstinerunt. *ib. n. 2. & seqq.* Et quidem ex præcepto. *ib.* Dallai, & aliorum Heterodoxorum obiectis satisficit. *ib.* Eiusmodi morem varium fuisse pro Ecclesiarum varietate male contendit Launojus. *ib. p. 73. & seqq. n. 8. & seqq.* Impugnatur, cuiusque obiecta solvantur. *ib.* Ieiunium absolute acceptum a lege naturali, & divina præscribitur. *ib. p. 75. n. 1.* Illud Ecclesiæ quoque suis legibus rectè, & iure præcepit. *ib. n. 2. & seqq.* Respondetur hæreticorum obiecto. *ib.* Eorum falsæ de ieiunio opiniones recensentur. *ib. p. 76. n. 1.* Ieiunium est actus virtutis. *ib. p. 77. n. 2.* Nobis meretur, seu impetrat bona temporalia. *ib. n. 3.* Plurimumque valet ad assequenda spiritualia. *ib. n. 4.* Est etiam opus satisfactorium pro peccatis nostris. *ib. p. 78. n. 5. & seqq.* Responsis, & obiectis & Calvinistarum, & Lutheranorum satisficit.

fit. *ib. n. 8. & seqq.* Ieiunium quadragesimale ab Apostolis institutum fuit. *ib. p. 79. & seqq. n. 2. & seqq.* Fuitque semper in Ecclesiâ catholica quadragesima, aut prope quadragesima die. *ib. p. 80. n. 6.* Launoii, & recentium hæreticorum obiectis respondetur. *ib. p. 81. n. 7. & seqq.* Illud verosimilius incipiebat feria secunda consequente Dominicam Quinquagesimæ. *ib. & n. 9.* Septem assignantur causæ cur institutum fuerit quadragesimale ieiunium. *ib. p. 82. n. 10.* Ieiunium quatuor temporum repetendum est ab Apostolis. *ib. n. 1.* Falsitatis revincuntur Dallæus, & Basnagius. *ib.* Aliqua tamen fuit varietas quoad tempus ea observandi, & quoad numerum. *ib. p. 82. n. 2.* Tres causæ instituendi eiusmodi ieiunia recensentur ex S. Leone. *ib. n. 3.* Ieiunium quartæ, & sextæ feriæ antiquissimum fuit in Ecclesiâ. *ib. n. 4.* Causa illa instituendi assignatur ex S. Epiphanio. *ib. p. 84. n. 5.* Ea ieiunia fuere consilia, non præcepta. *ib. n. 6.* Ieiunium sabbati male Græci improperebant Ecclesiæ Latinæ. *ib. n. 7. & seqq.* Ieiunium Adventus per antiquum fuit in Ecclesiâ Romana. *ib. n. 9.* Obscura sunt illius primordia. *ib.* De stationibus, earumque ieiunio varia ex Auctoribus diversimode loquentibus asseruntur. *ib. p. 85. n. 10.* Rogationes, earumque disciplina consilii fuit, non præcepti. *ib.* Ieiunium Calendis Ianuarii observabant primi Christiani, ut eo Gentilium superstitionibus se se opponerent. *ib. p. 87. n. 13.* Ieiunium diei dominici, & temporis Paschæ fidelibus prohibitum fuit. *ib. n. 14.* Si quis tamen ex sua devotione eo tempore ieiunare vellet, bene ageret, modo abesse scandalum, & contemptum Ecclesiæ. *ib.* Ieiunium ecclesiasticum est parsimoniam victus, abstinentiæque ciborum iuxta formam ab Ecclesiâ præscriptam. *ib. p. 93. n. 1.* Rite, & valide Ecclesiâ compellere potest, & compellit fideles ad observandum ieiunium sub gravi. *ib. n. 2. & seqq.* Ieiunii præceptum verosimilius partim affirmans est, partim negans. *ib. n. 4.* Træ illud constituunt; nimirum unica refectio, abstinentia a carnibus, & tempus definitum. *ib. n. 5.* Explicatur. *ib.* Unica comestio, & abstinentia a carnibus ad substantiam ieiunii ecclesiastici pertinet. *ib. p. 94. n. 6.* Illud potissimum situm est in unica comestione, cui accedit ciborum delectus. *ib.* Inter carnes ab Ecclesiâ prohibitas computari debent ea animalia quæ diu extra aquam vivere solent. *ib. p. 95. n. 2.* Licet aliqua aves nutriantur in aquis, tamen veniunt nomine carni. *ib.* Qui tempore ieiunii carnes comedunt, peccant mortaliter, nisi parvitas materiæ excuset. *ib. n. 3.* Laxe nimis hanc parvitatem materiæ extendunt P. Stroz, & Pasqualigus. *ib.* Qui nullum habet cibum die ieiunii præter carnes, potest illas comedere. *ib. p. 96. n. 4.* Non vero si pro uno tantum die non habeat nisi panem. *ib.* Laxe Pasqualigus contraria opinio refellit. *ib.* Perpetuo amen. ribus, & pueris ante septennium licet suppeditare carnes. *ib. n. 5.* Nisi illis ante septennium rationis lumen affluerit. *ib.* Aut dubium sit an affluerit. *ib.* Dispensatus in die ieiunii ad carniem etiam non potest carnes fuillas comedere.

dece. *ib. n. 6.* Dispensatus a cibis esurialibus non peccat contra ieiunii præceptum pitces comedendo. *ib.* An dispensatus in quadragesima ad esum carniū possit eandem comedere feria quarta, & sexta, ac sabbato quatuor temporum eiusdem quadragesimæ, pendet a voluntate dispensantis, & necessitate dispensati. *ib. p. 97. n. 7.* Dispensari ad carnes ieiunii lege tenentur, nisi infirmitas, aut virium debilitas obstant. *ib. n. 1. & seqq.* Huic, non opposita opinioni, faver Caietanus. *ib. p. 98. & seq. n. 2.* Opposita opinio est improbabilis. *ib. n. 3.* Eam elegantissimo stilo, & omni argumentorum genere integra dissertatione recte impugnavit D. Alexander Mantegazzi. *ib. & seq. n. 4.* Ineptisque rationibus, tricis, & sophismatibus in eam dissertationem scriptis sua Diatriba defendere conatus est D. Petrus Copellotti. *ib. & p. seqq. n. seqq.* Qui carnes, & ova in quadragesima comedit, toties peccat, quoties ea comedit. *ib. p. 110. n. 32.* Sicut si extra quadragesimam ea comedit ligatus voto ea non comedendi. *ib. n. 33.* Secus si ea comedit tali die pro quo vovit ieiunare. *ib.* In iis regionibus in quibus est penuria olei, non licet uti sagimine, dum ieiunatur, nisi ex superioris dispensatione. *ib. p. 111. n. 34.* Ova, & lacticia semper prohibita fuerunt in Ecclesia tempore quadragesimæ. *ib. n. 1. & seq.* In quadragesima iure communi prohibentur subgravi culpa. *ib. p. 112. n. 3.* Sicut etiam diebus dominicis eiusdem quadragesimæ. *ib. n. 4.* In ieiuniis extra quadragesimam non prohibentur iure communi; sed in hoc observanda est patris consuetudo. *ib. n. 5.* Idque etiam a Regularibus. *ib. p. 113. n. 6.* Pauperes ostiatim mendicantes, si cibo careant quadragesimali sufficienti pro unica comestione, possunt ova, & lacticia comedere. *ib. n. 7.* Non vero agricolæ & rustici ex hoc solum quod careant piscibus. *ib.* Licet non est in ieiunio quadragesimali edere farinam subactam, ovilique compactam, vulgo *ciambellam*, *ib. p. 114. n. 8.* Unica comestio est necessaria ad ieiunium. *ib. n. 1.* Hora solvendi quadragesimalis ieiunii antiquitus fuit vespertina usque ad sæculum XII. *ib. n. 2. & seq.* Postea fuit hora nona, & deinde sexta. *ib. p. 115. & seq. n. 4.* Fallo ob id hæretici Reformati aiunt nullum nos servare ieiunium. *ib. n. 5.* Variatæ istius disciplinæ origo indicatur. *ib. p. 116. n. 6.* Collatio, seu refectiuicula serotina, an integritati ieiunii repugnet. *V. Collatio*, seu *refectiuicula serotina*. Antiqua Ecclesiæ disciplina in ieiuniis præcipiebat abstinentiam tum a carnibus, tum a vino. *ib. p. 117. n. 2.* Nunc extra ipsam refectiuicula sumi potest potus ad sedandam sitim. *ib.* Non vero ad sedandam famem. *ib. & seqq. n. 3. 5. & seq.* Neque ob solam delectationem, & multoties in die etiam in fraudem ieiunii, ut laxaret P. Viva. *ib.* Impugnatur laxa explicatio, quam affert idem P. Viva propositionis 8. damnatæ ab Innoc. XI. *ib.* Eleuaria sumpta per modum medicinæ non frangunt ieiunium. *ib. p. 121. n. 6.* Secus, si sumantur ad extinguendam famem, sive ob solam delectationem. *ib. p. 122. n. 8.* Falsum absolute est illud axioma; *Liqui-*

da non frangunt; *ib. n. 9.* Qui in die ieiunii semel comedens ita ventrem implet, exquisitisque epulis & condimentis utitur, ut nullam ieiunii abstinentiam sentiat, sed potius irriter concupiscentiam, graviter reprehenditur a S. Augustino. *ib. p. 149. n. 2.* Servat ille quidem præceptum ieiunii, sed peccat. *ib. p. 150. n. 6. & seq.* Respondetur obiectis contrariæ sententiæ. *ib. p. 151. & seq. n. 9.* Qui inadvertenter ieiunium frangit, tenetur illa die, cum advertit, ieiunium servare. *ib. p. 152. n. 10.* Interruptio unicæ comestionis non semper ieiunium frangit. *ib. p. 153. n. 11.* Plures de hoc casus resolvuntur. *ib.* Qui in die ieiunii quicquid modicum cibi læpius comedit, si notabilem quantitatem tandem comederit, ieiunium frangit. *ib. n. 1.* Qui invitatus ab amico comedit, ne inurbanus appareat, peccat contra præceptum ieiunii. *ib. n. 2.* Qui aliquid cibi sumit toties quoties bibit, ne potus noceat, frangit ieiunium. *ib. p. 154. n. 3. & seq.* Vera & deformata ieiunii imago ex plurimum Casuistarum sententia confurgens exhibetur. *ib. p. 164. & seq. n. 1.* Assignatur hora refectiois in die ieiunii capiendæ. *ib. p. 165. n. 1.* Ea ex D. Thoma sumenda est secundum grossam assimilationem. *ib.* Qui notabiliter per unam, aut duas horas absque iusta causa ieiunium ante meridiem solveret, peccaret graviter. *ib. n. 2.* Satisfit obiecto. *ib. p. 166. n. 3. & seq.* Referuntur iustæ causæ anticipandi comestionem in die ieiunii. *ib. p. 167. n. 7.* Privilegium eam anticipandi per horam Religiosos habere non constat. *ib. p. 168. n. 8.* Et quatenus haberent, non possent per aliud non notabile tempus eam anticipare. *ib.* Recensentur dies quibus ieiunandum est, & abstinendum a carnibus. *ib. n. 1. & seq.* Regulares qui vi voti, aut præcepti obligantur sub gravi tenentur abstinere a carnibus, & ieiunare die veneris, eo die si incidat Festum Nativitatis Christi, tenentur a carnibus abstinere. *ib. p. 169. & seq. n. 3.* Sicut etiam si sic obligentur die veneris vel constitutionem non obligantium ad culpam. *ib.* Inepta explicatio privilegii pontificii quam exhibet P. M. Milante, refellitur. *ib.* Sicut etiam quilibet alius qui sic diebus veneris tenetur ex voto ieiunare, & abstinere a carnibus. *ib. p. 170. n. 4. & seq.* Obligatio ieiunii ecclesiastici incipit a puncto mediæ noctis sequentis. *ib. p. 171. n. 1.* Ultima bacchanalium nocte illis cœnam post mediam noctem differre non licet qui usque ad mediam noctem ludis, & saltationibus vacant. *ib. n. 2.* Laxissima Pasqualigi opposita opinio reicitur. *ib. & n. 3.* Quid dubitat, an sit nec ne media nox, comedere non potest, si die sequenti ieiunare debeat. *ib. n. 4.* Non licet sequi unum horologium pro ieiunio ecclesiastico, & aliud pro naturali. *ib. n. 5.* Si quis dum cœnat audiat pulsus horologii designantes mediam noctem, tenetur desistere a cœna, si die sequenti sit ieiunandum. *ib. p. 172. n. 6.* Ad ieiunium non obligantur fideles nisi expleto anno vigesimo primo. *ib. p. 173. n. 1.* Ad illud tenentur iuvenes qui expleant annum vigesimum primum vel post interceptam quadragesimam, vel post horam tertiam diei ieiunii. *ib. p. 174.*

ib. p. 174. n. 3. Regulares professi non tenentur ad ieiunia Ecclesiæ ante expletum annum vigesimum primum. *ib. n. 4.* Tenentur vero ad ieiunia Regulæ. *ib. n. 5.* Dubitans num annum vigesimum primum expleverit, ieiunare tenetur. *ib. p. 175. n. 6.* Senes, qui annos sexaginta expleverint, ratione sexagenariæ ætatis non eximuntur a ieiunio. *ib. n. 7. & seqq.* Impugnatur Llamas, & Salmanticenses, & falso iactata Pii V. vivæ vocis oracula. *ib.* Senes Regulares sexagenarii, & mulieres Moniales quinquagenariæ non eximuntur a ieiuniis propriæ regulæ. *ib. p. 177. & seq. n. 10.* Laxa, & scandali plena opposita opinio, sicut aliæ de hoc laxitates P. Vivæ, & plurimum Casuistarum improbantur, & reiciuntur. *ib.* Viatores, peregrini, & vagi tenentur observare ieiunia locorum in quibus versantur. *V. p. 179. & seq. n. 2.* Qui in die ieiunii invitatur ad cœnam alterum, licet paratum ieiunium frangere, graviter peccat. *ib. n. 2. & seq.* Tabernarii, & caupones in die ieiunii non possunt sua sponte cœnam ministrare hospitibus. *ib. p. 180. n. 4. & seq.* Neque si ad id sint requisiti, si probabiliter credant eos ad ieiunium teneri. *ib. p. 181. n. 6.* Neque possunt cœnam præbere hospitibus quos sciunt ad illud teneri, etiam si illos prævideant alio ad cœnandum ituros. *ib. n. 7.* Quinimo cum dubitent utrum hospites tenentur ieiunare, debent eos interrogare. *ib. n. 8.* Craviterque peccant, si nolint hospites recipere, nisi cœnent. *ib. n. 9.* Laxa Pasqualigi opposita sententia reicitur. *ib.* Caupones non requiritur, qui carnes ministrant in diebus quibus earum esus prohibitus est, graviter peccant. *ib. n. 10.* Non licet tempore quadragesimæ publice exponere venales cibos prohibitos. *ib. p. 182. n. 11.* Famuli, & famulæ parantes ieiunii tempore mensam, & cibos veritos dominis suis iustam causam non habentibus eos edendi, graviter peccant. *ib. n. 12. & seqq.* Non potest quis in die ieiunii invitare amicum ad cœnandum secum, etsi certo sciat eum alibi cœnaturum. *ib. p. 184. n. 14.* Patresfamilias tenentur compellere filios, servos, & domesticos suos ad ieiunandum. *ib. & seq. n. 15.* Graviter peccant domini compellentes servos ad laborem impediendum ieiunium, si sine gravi damno in aliud tempus differri possit. *ib. p. 185. n. 16.* Sicuti nolentes eos conducere nisi cum pacto, ut non ieiunet. *ib.*

Causa a ieiunio excusantes sunt impotentia, labor, pietas, & dispensatio *V. p. 185. n. 1.* Impotens ad ieiunium non tenetur ieiunare, etiam quando impotentia oritur ex propria culpa. *ib. p. 186. n. 2.* Qui ea intentione expressa vacat ludo, venationi, vel nimio coitui, ut impotens efficiatur ad ieiunandum, peccat contra præceptum ieiunii. *ib.* Non semper excusantur a ieiunio qui dicunt caeseri, & dormire sine cœna non posse; vel vertiginem capitis, aut stomachi debilitatem patiuntur. *ib. n. 3.* In his casibus distinguenda est impotentia a difficultate. *ib.* Prima excusatur, non secunda. *ib.* Qui collatione mane sumpta, & prandio in vespere ditata ieiunium observat, *Tom. 2.*

nare possunt, tenentur id præstare. *ib. n. 4.* Laxa Elcobarii, & aliorum opposita sententia reicitur. *ib.* Tempore ieiuniorum a re uxoria abstinere debere Christianos, tradunt Scripturæ & Patres. *ib. p. 187. n. 1. & seqq.* Itemque fere omnes antiqui Canonistæ. *ib. p. 188. n. 5.* Improbatur recentium Casuistarum doctrina aientium eos non teneri ieiunare, si aliter nequeant debitum matrimoniale persolvere. *ib. p. 189. & seq. n. 8. & seqq.* Veræ de hoc regulæ paucis traduntur. *ib. p. 190. & seq. n. 11.* Ad evitandam inconcontinentiam tenentur coniux debitum reddere sub gravi culpa, etiam si frangere ieiunium deberet. *ib. n. 12.* Quando coniux debitum reddere non posset, nisi ieiunium frangeret, tenetur precibus, adhortationibus, aliisque modis abducere alterum coniugem a debiti petitione. *ib. n. 13.* Ostenditur vix ac ne vix quidem contingere casum in quo ob debiti redditionem coniuges liberentur a ieiunio. *ib. n. 14.* A ieiunio non eximitur uxor, ne fiat maculenta, minusque grata reddatur, nec puella, ne formam venustatis perdat. *ib. p. 191. n. 16.* Laxa Leandri, & Tamburini opposita sententia reicitur. *ib.* Uxores prægnantes, & lactantes eximuntur a ieiunio. *ib. n. 17.* Uxor non tenetur obedire marito præcipienti se ieiunet. *ib.* Femina viro hæretico nupta, ad evitanda gravia dissidia potest aliquando intermittere ieiunia. *ib. p. 192. n. 18.* Quicumque labor non excusat a ieiunio. *ib. & seq. n. 1.* Vivæ vocis oraculum Eugenii IV. quo dicitur, artifices laboriosas artes exercentes, & rusticos sive divites, sive pauperes non teneri ieiunare sub præcepto peccati mortalis, est merum commentum. *ib.* Exercentes artes vere laboriosas excusantur a ieiunio. *ib. n. 2.* Plures ex illis recensentur. *ib.* Si tamen etiam illi sine gravi incommodo ieiunare valeant, tenentur. *ib. p. 193. n. 3.* Sicut etiam tenentur divites eas exercentes non ex indigentia; sed maioris lucri causa. *ib. n. 4.* Sutores, factores, pictores, & barbitones per se absolute a ieiunio non excusantur. *ib. n. 6.* Excusantur vero typographi, qui torcular, & prælum tractant; non vero compositores characterum. *ib. n. 7.* Recensentur alii, quos laxa a ieiunio eximunt Leander, & Pasqualigus. *ib.* Longum, ac necessarium iter facientes excusantur a ieiunio; secus non. *ib. p. 194. n. 8.* Equitantes per se loquendo non excusantur a ieiunio. *ib. n. 9.* Oppositum damnatum fuit ab Alexandro VII. *ib.* Peregrinatio voluntaria quæ commode differri potest, non excusat a ieiunio. *ib. n. 2. & seq.* Qui feria quinta vel sexta hebdomadæ sanctæ se se publice flagellant non eximuntur a ieiunio. *ib. p. 195. n. 4. & seq.* Opposita Salmanticensium opinio impugnantur. *ib.* Licet non est solvere ieiunium obligans sub mortali ob hospitem suscipiendum. *ib. p. 196. n. 5.* Laxa Pasqualigi opposita sententia reicitur. *ib.* Concionatores ob prædicationis quadragesimalis officium non possunt carnes in quadragesima comedere. *ib. n. 7.* Si concionentur quotidie, & ieiunare nequeant, dispensationem impetrare debent. *ib. p. 197. n. 8.* Qui concionantur

nantur ter, vel quater in hebdomada non excusantur a ieiunio diebus quibus concionantur, multoque minus iis quibus non concionantur. *ib. n. 9.* Laxa P. Thomæ Sanchez opposita sententia reicitur. *ib. Confessarii, Magistri, Lectoresque scientias docentes nullo modo a ieiunio excusantur. ib. p. 198. n. 10.*

Dispensatio iusta a ieiunio excusat. V. p. 198. n. 1. Ab eo Pontifex dispensare potest. *ib. n. 2.* Episcopus cum suis subditis. *ib. n. 3.* Episcopi tamen dispensatio facta sine iusta causa a ieiunio universæ Ecclesiæ indistinctis, invalida est. *ib. Parochus etiam dispensare potest iure consuetudinis. ib. p. 199. n. 4.* Sicut etiam cum suis subditis Superior Regularis. *ib. n. 5.* Non tamen Abbatissa, & Priorissa. *ib. n. 6.* Episcopi iusta de causa cum rota diocesis, vel civitate dispensare possunt. *ib. n. 7.* Non vero cum suis pœnitentibus Confessarii. *ib. n. 8.* Sicut nec medici cum ægrotis. *ib. n. 9.* Quando causa non ieiunandi est evidens, non requiritur dispensatio, sed solum in dubio. *ib. p. 200. n. 11.* Qui dubitant, an sint obnoxii ieiunio, ad illud tenentur. *ib. n. 12.* Privilegia quæ pro Regularibus afferuntur circa ieiunium, commentitia sunt. *ib. Ieiunium Christianorum comparari debent abstinentia a peccatis, oratio, elemosyna, aliarumque virtutum exercitia. ib. p. 200. & seq. n. 1. & seq. Si veræ forent recentium Caluissiarum opiniones, & licitæ consuetudines quibus hodie Christiani a ieiunio excusantur, nulla amplius esset lex de ieiunio. *ib. p. 202. n. 1. & seq. Ostenditur id ipsum auctoritate Cardinalis Pallavicini. ib. & seq. n. 4. V. Coclearia. Collatio, seu refectio. Eimericus. V. Eimericus.**

Ieiunia sapientiores, & doctissimi nimiam Confessariorum laxitatem deplorant. IX. p. 294. n. 1. & seq. V. De Albertis. Bellarminus. Camargo. Elizalde. Societas Iesu.

Ignorantia, & bona fides quando pœnitentis directionem suorum Confessariorum sequentes excusent. IX. p. 302. n. 12. & seq. Ignorantiam a suo pœnitente quando expellere teneatur Confessarius. *ib. p. 405. n. 2. & seq.*

Ignorantia triplex iuris, facti, & pœnæ. X. p. 259. n. 3. Quorum vincibilis, & invincibilis. *ib. Ignorantia vincibilis varii gradus. ib. Ignorantia invincibilis sive iuris, sive facti excusat a culpa, & censura. ib. p. 260. n. 4.* Etiam excusat a censura, si sit venialiter vincibilis. *ib. Ignorantia iuris in foro externo non præsumitur. ib. Num ignorantia invincibilis censure latæ per legem universalem aut canonem Ecclesiæ excuset ab ea incurrenda. ib. n. 5.* Quando ignorantia etiam vincibilis excuset a censura. *ib. n. 6.*

Ignorantia si sit affectata, excusat ab hæresi. I. p. 121. n. 1. Nisi oriatur ex auctoritatis Ecclesiæ contemptu. *ib. Ignorantia invincibilis, & hæresis materialis frustra opponuntur ad probandum adultos hæreticos extra Ecclesiam Catholicam-Romanam salvari posse. ib. p. 140. & seq. n. 3. & seq. Busembaum, & La-Croix opinio laxissima reprobat. ib. p. 151. & seq. num. 28. & seq. V. Absolutio.*

lætio. Fides. Libri Hæreticorum. Culpa. Prescriptio.

Imagines sacre. V. Adoratio. Imagines obsecræ. V. Scandalum.

Immersio trina olim in usu in baptisate. VIII. p. 76. n. 2. Quamdiu duravit. *ib. p. 77. n. 4.* Cur pœna inflata non baptizantibus per trinam immersionem. *ib. p. 78. n. 10.* Non est liberum una, vel trina immersione baptizare. *ib. n. 11.*

Impedimentum Matrimonii duplicis generis. X. p. 182. n. 1. Impedimenta matrimonii ab Ecclesia constituta posse negant Lutherus, Calvinus, & Novatores. *ib. n. 2.* Illis adhæret Launovius. *ib. p. 183. n. 3.* Affirmant Catholici omnes. *ib. n. 4. & seq. An Principes sæculares potestate possint statuendi impedimenta matrimonii dirimentia. ib. n. 7. & seq. Num præfata potestas resideat penes summum Pontificem, & Episcopos. ib. p. 185. n. 14.* Quando infideles subsint legi statuenti impedimenta dirimentia matrimonium. *ib. n. 15.* Quænam sint impedimenta dirimentia. *ib. p. 186. n. 1. V. Error. Servitus.* Votum simplex castitatis illicitum, non irritum reddit matrimonium. *ib. p. 189. n. 1. Secus votum solemnne. ib. n. 2.* Ordo sacer matrimonium nullum efficit post eius susceptionem celebratum. *ib. n. 3.* Num ratione sui, an ratione voti solemniss eidem adnexi. *ib. An qui invitus Ordinem suscepisset, valide contraheret. ib. Cognatio est impedimentum dirimens. V. Cognatio. Nec non cultus disparitas. V. Cultus disparitas. Etiam vis, sive violentia, vel metus aliquando matrimonium nullum efficit. *ib. p. 197. n. 1. V. Metus.* Quid sit impedimentum ligaminis. *ib. n. 2.* Quid sit publica honestas. V. Honestas. Affinitas matrimonium dirimit. V. Affinitas. Impotentia est impedimentum matrimonium dirimens. V. Impotentia. Claustrinitas matrimonium dirimit. *ib. p. 203. n. 1. V. Matrimonium.* Raptus est matrimonii impedimentum dirimens simul & impediens. *ib. n. 2. V. Raptus.**

Impedimenta matrimonium impediencia duplicis generis sunt. X. p. 204. n. 1. Quænam sint quæ absque delicto matrimonium impediunt. *ib. n. 2. & seq. Quænam vero quæ ex delicto oriatur. ib. p. 205. n. 8. & seq. Num qui matrimonium contraxit aliquo ex his impedimentis ligatus, possit petere, & reddere debitum. ib. n. 15.* Quinam possint in his impedimentis dispensare. *ib. n. 1.* In impedimentis dirimentibus iure ordinario solus Romanus Pontifex dispensare potest. *ib. n. 2.* Quid concessum sit Minoribus, & Commissario generali Cruciatæ. *ib. p. 206. n. 3.* Quando Episcopi dispensare valeant in impedimentis dirimentibus. *ib. n. 4. V. Episcopus.* Num Regulares mendicantes facultate polleant dispensandi in aliquibus impedimentis. *ib. p. 207. n. 9. & seq. Quænam sint causæ pro valida, & licita dispensatione in præfatis impedimentis. ib. p. 208. n. 1. & seq. V. Dispensatio.*

Impotentia matrimonii impedimentum quid, & quotuplex. X. p. 200. n. 2. Quo iure, & quomodo impotentia absoluta & perpetua dirimat matrimonium. *ib. n. 3.* Consciis, aut du-

dubius suæ impotentia peccat letaliter contra. hendo. *ib. Consciis propria impotentia num possint cedere luxu suo, & matrimonium validum celebrare. ib. p. 200. n. 5.* Quando ex parte femina impotentia dicenda sit perpetua. *ib. p. 201. n. 7. & seq. Quid sit dicendum de impotentia respectiva. ib. n. 9.* Quando dubitatur num impotentia temporalis sit, an perpetua, trienni intervallum ad experimentum concedunt leges tam civiles, quam ecclesiasticæ. *ib. n. 11.* Impotentia accidentalit quænam sit, & in quibus reperitur, & quando matrimonium dirimat. *ib. p. 202. n. 12.* Quid dicendum de impotentia ex maleficio proveniente. *ib. n. 13.* Quid sentierit D. Thomas de maleficiis. *ib. Quid agendum quando impotentia perpetua est, & quando de ea dubitatur. ib. p. 203. n. 17. & seq.*

Impediens efficaciter ne quis assequatur beneficium ad quod ius habet, sive in re, sive ad rem, restituere debet, habita ratione spei, vel certitudinis quam habuit. VII. p. 69. n. 2. Ad nihil tamen tenetur qui sine fraude avertit candidatum ne petat. *ib. p. 70. n. 5.* Si collatori detegeris crimen occultum verum, vi cuius candidatus beneficio privatur, ad nihil teneris. *ib. n. 6.* Qui impedit impleri promissionem acceptatam, tenetur ad restitutionem. *ib. p. 71. n. 7. & 8.* Qui absque fraude, dolore alicui persuadet ne bonum indebitum Petro conferat animo pravo nocendi, num adstringatur restitutioni. *ib. n. 9. & seq. Qui impedit ne bona Fisco applicentur, post sententiam iudicis tenetur restituere, non ante. ib. p. 72. n. 11.* Qui solis precibus impedit ne bona communia in quæ subditi aliquod ius habent, distribuatur, restituet. *ib. n. 12.* Qui impedit collatorem ne beneficium ecclesiasticum digniori conferat, tenetur restituere, sicut & ipse collator. *ib. n. 13. & seq. Restitutio fiat Ecclesiæ, & digniori. ib. p. 74. n. 20.*

Incestus est coitus indebitus habitus cum quacunque persona cognata, aut affini. IV. p. 281. n. 1. Talis concubitus constituit speciem distinctam luxuriæ. *ib. p. 282. n. 2.* Afferuntur de hoc rationes ex D. Thoma. *ib. n. 3.* Recensentur personæ, cum quibus incestus committitur. *ib. n. 4.* Incestus peccata inter consanguineos, & affines probabiliter specie differunt. *ib. n. 5. & seq. Non solum incestus, sed etiam sacrilegium est copula cum cognata, seu cognato spiritali. ib. p. 283. n. 12.* Cum cognatis vero legalibus incestus est specie distinctus ab incestu cum consanguineis, affinibus, vel cognatis spiritalibus. *ib. p. 284. n. 14.*

Indulgentia usus non est modus utilior & certior satisfaciendi pro peccatis. IX. p. 237. n. 4. & p. 266. n. 6. Indulgentia acquisitio non eximit ab onere acceptandi satisfactionem sacramentalem, præsertim ut medicinalem. *ib. p. 238. n. 7.* Quomodo indulgentiis Ecclesia adiuvet pœnitentes, non faveat otiosos. *ib. p. 241. n. 9. & p. 265. n. 1.* Quid circa indulgentias statuit Tridentinum Concilium. *ib. p. 255. n. 1.* Indulgentiarum impugnatores quinam. *ib. n. 2.* Quid intelligatur indulgentia nomine. *ib. n. 3.* Extat in Ecclesia facultas

largiendi indulgentias. *ib. p. 256. n. 1. & seq. Indulgentiarum usus utilis fidelibus. ib. p. 257. n. 10.* An indulgentia pœnas remittant non solum iniunctas, sed etiam iniungendas. *ib. n. 11.* Indulgentia conceduntur in supplementum infirmitatis. *ib. n. 13.* Quibus profert indulgentia iuxta Caeteranum. *ib. p. 258. n. 14.* Parum profunt iis, qui pro viribus Deo negligunt satisfacere. *ib. p. 259. n. 20.* Cur Ecclesia hodie facilis sit in plenariis indulgentiis concedendis. *ib. n. 21.* Per indulgentias non eximuntur fideles ab operibus satisfactoriis. *ib. p. 260. n. 24.* Quomodo indulgentia plenarie totam pœnam remittant. *ib. n. 25.* Quomodo superflua non sint plures indulgentia plenarie. *ib. p. 261. n. 27.* Cardinalis Denhoff instructio circa indulgentias. *ib. n. 29. & seq. Quinam sint indulgentiarum legitimi dispensatores. ib. p. 262. n. 31.* Num valeant concessa sine iusta causa. *ib. p. 263. n. 32.* Quinam apti sint indulgentiis lucrandis. *ib. n. 33.* An requiratur status gratia dum implentur opera in Bullis indicta. *ib. n. 34.* An qui sunt in gratia teneantur ad sacramentalem confessionem, ut indulgentias lucrarentur. *ib. n. 35.* Num si pietatis opera iniuncta ad indulgentiam non solum in peccato, sed cum peccato fiant, profint ad eius acquisitionem. *ib. n. 36.* Num quando pro acquisitione præscribitur elemosyna, hæc facienda sit secundum qualitatem personæ. *ib. n. 37.* Num sufficiat quæcumque etiam brevis & minima precantia ad lucrandam indulgentiam. *ib. n. 38.* Indulgentia extendi possunt etiam ad defunctorum animas adiuvandas. *ib. p. 264. n. 39.* Quomodo illis profint. *ib. n. 40.* An si pro anima defuncti celebretur Missa ad altare privilegiatum, statim a pœna liberetur. *ib. p. 265. n. 41.* Quotuplex sit indulgentia. *ib. p. 268. n. 45. & seq. Quænam sit indulgentia Iubilæi. ib. n. 48. V. Reservatio. Monitum pro indulgentiis cum fructu lucrandis. ib. n. 1. & seq.*

Infans valide baptizari nequit in utero matris per ablationem materni uteri. VIII. p. 78. n. 3. Nec quamvis obstetricis arte possit aqua super ipsam immitti. *ib. p. 79. n. 5.* Infans secundum obvolutus quomodo, & quando baptizandus. *ib. n. 6.* Ablutio infantis si in capillis fiat, vel in vestibus tantum, num sufficiat ad baptismum. *ib. n. 7. & seq. Dubium est baptisma, si solus digitus, vel pes infantis abluatur. ib. p. 80. n. 9.* Projectio infantis in puteum, vel flumen num sufficiat ad valorem baptismi. *ib. n. 10. & seq. Si infans baptizetur aqua venenata, vel ferventi animo necandi, valet baptisma. ib. n. 12.* Infantes infidelium num liceat invitis parentibus baptizare. *ib. p. 102. n. 4. & seq. Quid si sint in periculo mortis constituti. ib. p. 103. n. 9.* Licet eos baptizare, si sint expositi, vel patriæ potestati subditi. *ib. p. 104. n. 10.* Et quando unus ex parentibus consentit. *ib. n. 11.* Si ipse infans baptismum petat, num baptizandus invitis parentibus. *ib. p. 105. n. 13.* Infantes nulla necessitate tenentur ad Eucharistiam suscipiendam. *ib. p. 110. n. 2. & p. 183. n. 2.* Infidelis religionem catholicam, quam secta sua

probabilior iudicat, amplecti debet. I. p. 79. & seq. n. 10. & seq. Explicatur reiecta P. Sanchez laxa sententia. *ib.* p. 80. Infidelium vestibus, per se institutis ad falsæ sectæ protestationem, propriam fidem occultare numquam licet. *ib.* p. 95. & seq. n. 9. & seq. Idipsum ulterius explicatur. *ib.* p. 96. & seq. n. 13. & seq. Hinc neque uti licet tabuleis illis albis, vulgo *turbante*, a Turcis deferri solitis. *ib.* p. 97. n. 16. Infidelium vestes aliquando nationis, aliquando religionis sunt symbola. *ib.* n. 18. Illis, non istis uti umquam licet. *ib.* p. 98. Etiam si Principes in suis Principatibus eas deferri iubeant. *ib.* n. 19. Infidelis in Catholicorum regnis non est capax iurisdictionis in Catholicos. *ib.* p. 108. n. 9. Christiano Principi subditus servos, ancillasque christianas habere nequit. *ib.* n. 10. Infidelibus vendere non licet quæ sacrificiis, & ritibus suæ religionis deserviunt. *ib.* p. 111. n. 2. Neque illos ad sacramentorum participationem admittit. *ib.* n. 3. Neque cum illis communicare decem in casibus. *ib.* n. 4. Explicatur. *ib.* & seq. n. 5. & seq. Eorum opera omnia non esse vere & proprie peccata, sed aliqua moraliter bona, ostenditur. *ib.* p. 231. & seq. n. 7. & seq. V. *Ecclesia. Disputatio cum infidelibus. Tempus infidelium.*

Infideles quomodo sint compellendi ut domum Dei implerent. VIII. p. 103. n. 6. Infidelium pueri num baptizandi in vitis parentibus. V. *Infans.*

Infidelitas varie accipitur. I. p. 103. n. 1. & seq. Tres eiusdem species, Paganismus, Iudaismus, & hæresis, explicatur. *ib.* & seq. n. 4. & seq.

Infirmus est subiectum extremæ unctionis. X. p. 11. n. 1. Num in Græca Ecclesia etiam sanis detur hoc sacramentum. *ib.* Non omnibus infirmis in Ecclesia Latina conceditur, sed iis dumtaxat de quorum morte timetur. *ib.* n. 3. & seq. Non est concedendum illis qui in ipsa flagitii actione sensibus destituuntur. *ib.* p. 12. n. 5. Nec pueris ante usum rationis. *ib.* Nec fatuis a nativitate, qui nulla lucida intervalla habere. *ib.* Nec navigantibus, nec belligerantibus, nec ultimo supplicio plectendis, nec mulieribus parturientibus. *ib.* n. 6. Ministerandum est senibus morti proximis, periclitantibus ob pestem, ob vulnus mortale, ob morsum rabidum. *ib.* Non est expectanda extrema vitæ periodus, sed tunc concedendum quando infirmus ad illud suscipiendum se potest preparare. *ib.*

Inimici diligendi sunt tum ex præcepto legis naturæ, tum scriptæ. I. p. 271. & seq. n. 1. & seq. Ostenditur; & Maldonati audacia deditur, & castigatur. *ib.* Etiam diligendi sunt ex præcepto evangelico. *ib.* p. 273. & seq. n. 10. & seq. Calvinus impudentissima in DD. catholico calumnia in eundem regeritur. *ib.* n. 11. Affectivus, & effectivus erga eundem amor esse debet. *ib.* p. 274. n. 2. & 4. Eos excludere non licet a generali dilectione, seu oratione facta pro communitate aliqua ex mera liberalitate. *ib.* p. 275. n. 5. P. Arsiaga, & Leandri rethoræ, quibus odium inestimum regitur, reiciuntur. *ib.* & n. 6.

Exhibenda sunt eis signa generalia amicitiae. *ib.* Obvius eisdem occurrentes salutare, & alioqui plerumque tenemur; ex circumstantiis, & ob causam multoties non tenemur. *ib.* p. 276. & seq. n. 7. & seq. Expenduntur hæc circumstantiæ, & causæ. *ib.* Religiosi eiusdem Cœnobii omittentes, orta rixa, consuetam salutationem, & locutionem vix a peccato gravi excusari possunt. *ib.* p. 277. n. 9. Idem est per se loquendo de nobili matrona occidente marito salutantem resalutare renuente. *ib.* n. 10. Non tenetur tamen offensus, dum salutio debita est, inimicum offensorem officio prævenire. *ib.* n. 11. Nisi offensor sit altioris conditionis, aut secus scandalum orietur. *ib.* Qui inimico valde superior est, cum resalutare non tenetur; secus si æqualis, etiam si uterque plebeius esset. *ib.* p. 277. n. 12. Offensori etiam non petenti veniam, dilectionis signa exhibenda sunt tempore debito, & iuxta circumstantias. *ib.* p. 278. n. 13. Non tamen præbere tenemur inimicis singularia benevolentia signa. *ib.* n. 14. Hæc licite suspendi possunt ob acceptam iniuriam. *ib.* n. 15. Nisi iniuria sit levis. *ib.* Aut, etsi gravis fuerit nisi opportuna iudicentur ad inimicum lucrandum, aut scandalum adit. *ib.* n. 16. Erconca Marci Vidal doctrina improbat. *ib.* Qui iniuste aliquem læsit, tenetur ab eo veniam petere. *ib.* p. 279. n. 17. In hac venia petitione, & mutua reconciliatione servandus est debitus modus. *ib.* n. 18. Explicatur. *ib.* Offensus offensam condonare tenetur quantum ad odium, non tamen quantum ad satisfactionem, & compensationem. *ib.* n. 19. Immo casus occurrunt in quibus eam condonare non expedit. *ib.* Recensentur. *ib.* Si offensor iustam compensationem exhibeat damni illati, non potest offensus relicere, eamque coram iudice exigere. *ib.* n. 20.

Iniustitia est vitium oppositum iustitiæ, committitur tantum per defectum. VII. p. 8. n. 12. Sicut diversæ sunt species iustitiæ, ita & iniustitiæ, opposita legali vocatur illegalis; distributivæ, acceptio personarum; commutativæ, furtum, rapina &c. *ib.* n. 13.

Inobediencia. V. *Superbia.*

Innocentius XI. Concionatores verbum Dei adulerantes corripit. X. p. 60. n. 6.

Insinuatio pertinet ad formulas necessarias donationis. VII. p. 376. n. 10.

Insula. V. *Asiurio.*

Intentio Ministrorum sacramentorum quotuplex. VIII. p. 37. n. 1. Caratini singularis opinio. V. *Catavini.* Necessaria est intentio ministrorum, qua serio & vere facere velit quod facit Ecclesia. *ib.* p. 39. n. 1. & seq. Contraria opinio damnata evincitur ab Alex. VIII. proposito. *ib.* p. 41. n. 6. & seq. Quæ intentio reperitur in Iudæis, Atheis &c. dum baptismum conferunt. *ib.* p. 46. n. 8. Discrimen inter ministros profanos, & ministros sacramentorum circa intentionem. *ib.* n. 10. Fides in ministro non est necessaria, ut requisitam habeat intentionem conficiendi sacramentum. *ib.* p. 50. n. 2. Nec voluntas producendi effectum sacramentum. *ib.* n. 2. Nec requiritur ut intendat facere quod facit Ecclesia Romana. *ib.* n. 3. Non iusta.

sufficit intentio habitualis, nec necessaria est actualis; sed satis est virtualis. *ib.* p. 51. n. 4. Non valet interpretativa. *ib.* n. 6. Quænam requiratur intentio pro applicatione Missæ. *ib.* p. 280. n. 36. & seq.

Inter dictum quid, & quotuplex. X. p. 287. n. 1. Interdictum locale non semper includit interdictum personale, nec vicissim. *ib.* Quinam obsequare teneantur interdictum. *ib.* n. 2. Quinam ferre interdictum valeant. *ib.* p. 288. n. 3. Quibus de causis ferri possit interdictum. *ib.* n. 4. Num ferri possit ob aliquod damnum temporale. *ib.* n. 5. Effectus interdicti quinam sint. *ib.* n. 6. Quid agere valeant Regulares tempore interdicti generalis localis. *ib.* n. 7. Tempore interdicti verita est administratio, & receptio aliquorum sacramentorum. *ib.* n. 8. Quænam sint hæc sacramenta. *ib.* n. 9. Quibus prohibeatur interdicti tempore ecclesiastica sepultura. *ib.* p. 289. n. 10. Violantes interdictum peccant letaliter. *ib.* n. 11. Clerici excoercentes actus Ordinum sunt irregulares. *ib.* Domini temporales cogentes Clericos ad divina officia celebranda excommunicationem incurrunt reservatam summo Pontifici. *ib.* Eandem penam incurrunt interdicti suppositi qui admoniti ab Ecclesia exire recusant. *ib.* Regulares exempti non servantur interdictum, quando servatur in Ecclesia maiore, excommunicationem incurrunt. *ib.* Sepelientes interdicti subiectos in loco facto incurrunt excommunicationem Episcopo reservatam. *ib.* Quid sit interdictum ab ingressu Ecclesiæ. *ib.* n. 12. Quis ab interdicto possit absolvere. *ib.* n. 13. In quo ab interdicto differat cessatio a divinis. *ib.* n. 14. Quot requirantur conditiones ad eam intelligendam. *ib.*

Invento bonorum. Bona quæ nemo umquam possedit, ut margaritæ &c. sunt primi occupantis. Possunt tamen Principes circa pitionem margaritarum, & lapillorum leges condere, & tributa imponere. VII. p. 18. n. 2. Bona derelicta sunt primi occupantis. *ib.* n. 3. Bona naufragantium sub pena excommunicationis Bullæ Cœnæ restitui debent domino. *ib.* n. 4. Salvata ab interitu domino sunt restituenda, pretio pro labore, & industria persoluto. *ib.* Quæ ex inundatione colliguntur, & exigui sunt pretii, aut industriam æquant, poterunt servari. *ib.* Bona deperdita, si inventiantur, inquiri debet dominus, nec potest aliquid pro inventione exigere. Si plures compareant, qui se dominos dicant, quid agendum? *ib.* n. 6. Si dominus non compareat, sunt inter pauperes distribuenda, aut piis operibus applicanda. *ib.* p. 19. n. 7. Res inventæ servandæ sunt, quamdiu spes adit veri domini reperendi; si diu servari nequeunt, vendendæ sunt, & pretium servandum. Ad retinenda bona inventa, raro admodum Bulla compositionis accipienda. Si res in pauperes erogata, vel ab inventore consumpta est, quid domino comparente agendum? *ib.* p. 20. n. 8. V. *Bona vacantia. Thesaurus.*

Invidia quomodo definiatur. X. p. 345. n. 2. Quot modis quis tristari possit de bono alterius. *ib.* n. 3. & seq. Invidia ex superbia oritur. *ib.* p. 348. n. 4. Invidia descriptio ex S. Ioanne

Chrysothomo. *ib.* n. 5. Invidia filia enumerantur, & explicantur. *ib.* p. 348. n. 10. & seq. & II. p. 90. n. 3. & seq.

Invocatio Sanctorum. V. *Sanctorum invocatio.*

Iocus verbis faceris, ludus factis peragitur. VII. p. 352. n. 3. Circa iocum, vel ludum datur virtus eutrapiæ. *ib.* n. 4.

Ira secundum se spectata nihil mali præfert. X. p. 342. n. 1. Quomodo in malum degeneret. *ib.* n. 2. Quatenus mala est, quomodo definiatur. *ib.* p. 343. n. 4. Distingueda est ab appetitu vindictæ. *ib.* n. 5. Quando sit veniale peccatum. *ib.* Tres iræ gradus a Christo Dominus designati. *ib.* n. 6. Quando iræ usque ad mortale peccatum excoercent. *ib.* n. 7. Ira est vitium capitale habens sex filias. *ib.* p. 344. n. 11. Singulæ enumerantur, & explicantur. *ib.* n. 12. & seq.

Irregularitas quid sit. X. p. 290. n. 1. In quo ab aliis censuris distinguatur. *ib.* Quinam sint irregularitatis effectus. *ib.* n. 2. Collatio beneficij facta irregulari nedum illicita, sed & invalida est. *ib.* n. 3. Duplex est irregularitas, alia, ex defectu, alia ex delicto. *ib.* n. 4. Irregularitates ex defectu quanam sint. *ib.* Quanam ex delicto. *ib.* n. 5. Irregularitas alia partialis, alia totalis. *ib.* n. 6. Delictum ob quod irregularitas incurritur, esse debet peccatum mortale. *ib.* p. 291. n. 7. Num contrahatur ex delicto occulto. *ib.* Quid excuset ab irregularitate. *ib.* n. 8. Quid in dubio sentiendum sit. *ib.* Irregularitas ex delicto auferatur per baptismum. *ib.* n. 10. Num & per professionem religiosam. *ib.* n. 11. Tollitur per dispensationem. *ib.* p. 292. n. 12. Quid requiratur ut quis irregularitatem incurrat ex homicidio iniusto, & voluntario. *ib.* n. 1. Qui subito & inopinato in repentina rixa hominem occidit, sit irregularis. *ib.* n. 2. Fiunt irregulares etiam mandantes, consulentes, cooperantes. *ib.* Non vero ratum habentes homicidium, si prius inscii erant. *ib.* Summus Pontifex potest ab hac irregularitate dispensare. *ib.* n. 3. Non vero Episcopi. *ib.* Nec Prælati regulares. *ib.* Quando contrahatur ob voluntariam iniustam mutilationem. *ib.* p. 293. n. 4. Qui se ipsum mutilaret, vel etiam forum turpiter deformaret, fieret irregularis. *ib.* n. 5. Qui virum, vel mulierem sterilem redderet, non fieret irregularis. *ib.* Nec qui membrum ineptum redderet & debilitatum. *ib.* Quomodo contrahatur irregularitas etiam ex homicidio casuali. *ib.* n. 7. Discrimen interdantem operam rei licitæ, & illicitæ. *ib.* p. 294. n. 8.

Irregularitatem incurrit qui ex iustitia impedire teneret homicidium, vel mutilationem, & non impedit. X. p. 294. n. 9. Quando contrahatur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione causâ defensionis contra iniustum invasorem. *ib.* n. 10. Quid si vulnus quod timetur, sit leve? *ib.* n. 11. Non incurrit occidens iniustum invasorem cum moderamine inculpate tulerit, etsi sciat illum esse in peccato letali. *ib.* n. 12. An liceat prævenire offensorem. *ib.* p. 295. n. 13. Qui verbo, vel facto provocat invasorem, si illum postea ad sui defensionem occidat, irregularitatem incurrit.

denda in materia gravi, falsaque est, & omnino improbabilis. *ib. p. 21. & seq. n. 14. & seq.* Respondetur obiectis. *ib. p. 22* Principes possunt iuramento adigere subditos, ut in officiorum distributione ad sola virtutum merita respiciant, & ut in officiorum, vel dignitatum ambitu suffragatores nec muneribus, nec obsequiis, nec promissionibus inflectant. *ib. p. 27. & seq. n. 1. & seq.* Afferuntur veterum exempla. *ib. p. 27.* Huiusmodi iuramento non vetatur simplex meritum narratio, neque illa precatio, quæ unice eo spectat ut suffragatores memoria teneant merita Candidati. *ib. p. 28. n. 3.* Vetatur tamen ambitus ille qui exercetur precibus importunis, promissionibus, amicorum, atque consanguineorum negotiorum, minus sponsonibus iuratis, sive ante, sive post collationem dignitatis, alisque similibus artibus. *ib. n. 4.* Recensentur nonnulla iuramenta a Principibus imponi solita adversus ambitus absum. *ib. p. 29. & seq. n. 1. & seq.* Expenduntur obiectiones adversus iuramentum ambitus, magisque confirmatur lex prohibens ambitum. *ib. p. 30. & seq. n. 1. & seq.* Lege ambitus non prohibentur sub gravi culpa quæ levata sunt. *ib. p. 32. n. 2.* Recensentur quæ gravia reputantur. *ib. p. 33. n. 7.* Etiam in hoc admittenda est materię parvitas. *ib. n. 3.* Iuramentum additum legi ambitus Princeps nec suspendere debet, nec potest, etiam si sciat illud non observari. *ib. p. 32. n. 4. & seq.* Iuramentum, & legem ambitus non violaret Candidatus, si solum scrutinium suffragiorum quæ sibi conferenda sunt, ante collationem dignitatis instrueret, rationesque subduceret. *ib. p. 33. n. 7.* Huiusmodi iuramentum nullo modo inter incerta iuramenta collocari potest. *ib. n. 8.* Præter viculum iuramenti, re ipsa nunc alia via non patet custodiendi iustitiæ iura libera, & integra. *ib. p. 34. n. 10.* Iuramenta, quæ solum efficiunt Magistratum Præfides, aliosque ministros, explicantur. *ib. n. 1. & seq.* Et ab obiectis vindicantur. *ib. n. 1. & seq.* Iuramenti formula ambitus Belgici proponitur. *ib. p. 36. n. 2.* Adducitur per extensum notabilis resolutio data a tribus Facultatibus Lovaniensibus circa illud, & similia iuramenta. *ib. n. 4.* Rectores civitatum Belgii iurant observare legem vetantem pompas, splendidosque apparatus. *ib. p. 42. n. 1.* Explicatur huiusmodi iuramentum. *ib. p. 42.* Refeluntur excusationes, quibus lex, & iuramentum huiusmodi eludi solet. *ib. n. 1. & seq.* Cur facile descripta iuramenta violentur, in causa est Confessorum & Theologorum nimia in iuramentis interpretandis facilitas. *ib. p. 44. & seq. n. 1. & seq.* Afferuntur Ethnicorum severa dicta & exempla in hoc imitanda. *ib. p. 45. & seq. n. 4. & seq.*

Præcisa evidenti iniustitia factis iuramento a maiori parte Capituli, Communitatis, Universitatis &c. qui repugnarunt, cogendi sunt ad iurandum, & ad legis observantiam. *IV. p. 47. n. 3.* Iuramentum servandi statuta Communitatis &c. respicit statuta iam facta, non autem futura. *ib. n. 4.* Ea ex quorum ignorantia, & transgressione graviter leditur bonum commune, consuetudine contraria abole-

ri nequeunt. *ib. p. 48. & seq. n. 5.* Statuta iurantes, ut vitent periculum periurii, partim ea iurent quæ vigent, aliis quæ non vigent omittunt. *ib. p. 49. n. 6.* Iurans unicum statutum iam obsolevit, peccat illud non servando. *ib. n. 7.* Iurans servare statuta Communitatis &c. ad nullam culpam obligantia, peccat illa non servando. *ib. p. 50. n. 8. & seq.* Iuratum statutum Universitas revocare potest, nisi iuraverit se non revocaturam. *ib. n. 11.* Iuramentum ministrorum publicorum servandi taxationem stipendii violatur, si minister stipendium exigatur ob insufficientiam illius, infamia, & non contentiente Republica. *ib. p. 51. n. 2.* Tale iuramentum obligat, si taxa sit iusta, & sufficiens, etiam si lex contrario usu sit abrogata. *ib. p. 52. n. 3.* Publici Ministri, Deputationes &c. iurantes, cum officium administrandum suscipiunt, se bono publico prospecturos, tenentur publica peccata coercere. *ib. n. 4.* Iuramentum servandi secretum eorum quæ in Capitulis, Conventibus & Congregationibus tractantur, semper obligat sub mortali culpa. *ib. n. 5.*

Vi iuramenti, quod emittunt, Medici ultra tertium diem visitare nequeunt ægros, nisi per scriptam Confessarii attestacionem constiterit hos confessos esse sua peccata. *IV. p. 52. n. 6.* Huiusmodi lex Pii V. ubi usu recepta est, obligat sub mortali. *ib. p. 53. n. 7.* Ea intelligenda est de ægrotis gravi detentis infirmitate, quæ prudenter timeri potest quod graviore evadat. *ib. Ubi Pii V. decretum non iuratur, Medici ad ea circa ægros præstanda tenentur quæ lex naturalis, & divina præscribit. ib. n. 9. Explicatur. ib.*

Iuramentum, quod frequenter fieri solet, non ludendi, validum est. *IV. p. 53. & seq. n. 2.* Juramentum, seu votum emittens non ludendi cum tali persona aut in tali domo, vel tali genere ludi, si habeat finem honestum, validum est. *ib. p. 55. n. 6.* Iuramentum, & votum non mutandi validum non est per se loquendo, secus per accidens. *ib. p. 56. n. 7. & seq.* Iuramenta mercatorum non emendi auctiore pretio, & non vendendi viliori, invalida sunt. *ib. n. 9.*

Iuramentum contra aliud iuramentum quandoque illicitum, quandoque invalidum est. *ib. n. 1.* Secundum iuramentum in re iurata priori contrarium, invalidum est; non tamen dispositio civilis, quæ a libera potestate disponentis pendet. *ib. p. 57. n. 2.* Iuramentum universim non accusandi, non denunciandi invalidum est, sicut etiam illud universim accusandi. *ib. n. 3.* Iuramenta accusandi, vel denunciandi facta animo vindictæ non valent. *ib. n. 4.* Iuramentum donandi aliquid meretrici, obligat patrato cum ea delicto. *ib. n. 5.* Promissio iurata, quæ proxima sit secundum omnes sui partes est nulla. *ib. p. 58. n. 6.*

Iuramentum metu gravi extortum absolute validum est. *IV. p. 58. n. 4.* Solvantur obiecta. *ib. p. 59. n. 5. & seq.* Iuramentum eadum spectato solo iure civili invalidum est. *ib. n. 8.* Iurans ex gravi metu incusse se reditum ad carcerem, tenetur redire, etiam si car-

cer sit iniustus. *ib. n. 9.* Solvitur obiectio. *ib. p. 60. n. 10.* Sicut captivus apud Turcas ad eos redire iurans, redire tenetur. *ib. n. 11.* Si carcer sit iustus, iuramentum factum custodi ad illum redeundi, relaxari nequit ab Episcopo. *ib. n. 12.* Secus si iuramentum extortum iniustum sit, & carcer iniustus. *ib. n. 13.* Iurans latroni se illi daturum centum aureos servandæ vitæ causâ, eos dare tenetur. *ib. n. 13.* Iurans latroni se illum non denunciaturum apud iudicem, tenetur servare iuramentum, nisi latro bono communi infestus sit, turbetque publicam tranquillitatem. *ib. p. 61. n. 15.* Iuramentum solvendi usuratio usuras implendum est. *ib. n. 16.* Sicut etiam illud non repetendi usuras solutas. *ib. & p. 62. n. 17.* Iurans solutionem debiti probabilis non potest uti compensatione, quando tantumdem sibi debeat creditor cui iuratur. *ib. n. 19. & seq.* Falsa Tamburini doctrina relictur. *ib. p. 63. n. 21.* Iuramentum (sicut & contractus) redditur nullum, si fiat ex errore, aut dolo antecedente, & concomitante circa substantiam contractus. *ib. p. 64. n. 3.* Non tamen si fiat ex errore concomitante circa qualitatem contractus. *ib. n. 4.* Aut circa accidentia eiusdem. *ib. n. 5.* Dummodo tamen error circa accidentia non det causam contractui. *ib. n. 6. & seq.* Solvitur obiectio perita ex iuramento Israelitarum non interficiendi Gabaonitas. *ib. p. 65. n. 9. & seq.* Iuramentum de re vetita lege naturali, divina, & canonica nullum est. *ib. p. 66. n. 1.* Iuramentum contra leges civiles latus sive in favorem privatorum, sive in bonum commune, sive illæ obligent ad culpam, sive non, nullum est. *ib. p. 67. n. 5.* Secus si istæ leges sint tantum permittentem. *ib. n. 6.* Aut fundatæ in presumptione. *ib. n. 6.* Iuramentum non revocandi testamentum, non mutandi heredem, validum est. *ib. n. 7.* Iuramentum non prophanum aliquam artem, seu secretum est contra caritatem. *ib. p. 68. n. 8.* Nisi per alia media æque possit succurri proximo, ac per communicationem secreti. *ib.*

Iuramentum non semper firmat contractus. *IV. p. 68. n. 1.* Si firmat, eo ius acquiritur promissario adversus iurantem. *ib. n. 2.* Et eo in casu nemo relaxationem illius impetire potest, nisi creditor in cuius gratiam iuratur. *ib. n. 3.* Iuramentum probabilis non confirmat contractus invalidos, ita ut ex iustitia iurans eos præstare obligetur. *ib. p. 70. & seq. n. 9. & seq.* Iuramenti obligatio vi iuramenti non transit ad heredem, sed solum vi promissionis. *ib. p. 71. & seq. n. 2. & seq.* Obtinens aliquem gradum, ob quem omnes iurare solent, non tenetur iuramento, si ipse non iuraverit. *ib. p. 72. n. 4.* Heredes iurantis se daturum elemosynam pauperibus, eo mortuo vi iustitiæ ad eam tenentur. *ib. n. 5.* Iuramenti promissorii obligatio transit ad heredem illius, cui iuratum est. *ib. n. 6.* Iuramentum præstari potest per procuratorem. *ib. n. 7.* Qui tamen debet habere speciale mandatum ad iurandum in tali materia. *ib. n. 8.* Iuramenti obligatio impediri potest a potestate ecclesiastica, antequam præstetur. *ib. p. 73. n. 9.* Princeps respectu sui subditi lata lege

Cons. Theol. Tom. X.

impedire potest, antequam præstetur iuramentum circa talem contractum ne valeat, ob finem boni communis. *ib. n. 13.* Explicatur. *ib.* Iurare etiam extra iudicium licite etiam per procuratorem possunt omnes ratione præditi. *ib. p. 74. & seq. n. 1. & seq.* Spektato iure naturæ, qui extra iudicium, iurare possunt etiam in iudicio. *ib. p. 75. n. 1.* Ad illud in iudicio non admittuntur pueri, & puellæ ante annos pubertatis. *ib. n. 2.* Eadem ætas quæ sufficit in foro civili, satis non est in criminali. *ib. n. 3.* Excipiuntur aliqua causatum genera. *ib.* Mulieres iure civili ad omnes causas sive civiles, sive criminales admittuntur, testamento excepto. *ib. p. 76. n. 4.* A iure canonico repelluntur in causis criminalibus. *ib.* A iuramento iudiciali excluditur inimicus illius contra quem ferendum est testimonium. *ib. n. 5.* Sicut etiam periuri omnes. *ib. n. 6.* Et pariter criminum socii, nonnullis exceptis criminibus, quæ recensentur. *ib. n. 7.* Itemque personæ viles, & inopes, nisi sint honestæ, & spectatæ virtutis. *ib. n. 8.* Laici non admittuntur in criminalibus ad iurandum contra Clericos, nisi in exceptis criminibus. *ib. n. 9.* Sacerdotes in iudicio iurare non debent, nisi ob gravem necessitatem. *ib. n. 10.* Quandoque admittuntur ad iurandum consanguinei, quandoque non. *ib. p. 77. n. 11.* Pagani, Iudæi, omnesque fidei catholice hostes relictantur a ferendo testimonio adversus Catholicum, exceptis criminibus lætæ maiestatis. *ib. n. 12.* Nonnulla tempora excipiuntur quibus iuramenta iudicialia vetantur. *ib. n. 13.*

Iuramentum licite exigere nequit persona privata ab eo quem certo scit peccaturum, etiam gravi urgente causa. *IV. p. 78. & seq. n. 4. & seq.* Probatur ex SS. Patribus. *ib.* Limitationes P. Suarez reselluntur. *ib. p. 80. & seq. n. 20. & seq.* Iuramentum licite recipere non potest homo privatus a parato peccatore. *ib. n. 13.* Persona publica, ut iudex, licite potest secundum ordinem iuris exigere iuramentum ab eo quem novit, vel suspicatur peccaturum, pluribus servatis conditionibus. *ib. p. 81. n. 14.* Secus in criminalibus, si accusator deficiat in probationibus. *ib. n. 15.* Vel quando deprehenditur testes esse paratos ad ferendum testimonium falsum contra reum. *ib.* Iuramentum sive in civilibus, sive in criminalibus ab utraque parte exigere nequit. *ib.* Iuramentum licite petere potest Christianus, iusta occurrente causa, ab eo quem scit iuraturum per falsos deos. *ib. n. 16. & seq.* Solvantur obiecta. *ib. & p. 82. n. 18. & seq.* Male Vanroel contendit licitam esse iuramenti petitionem a peccatore, cum tutor tuetur causam pupilli ex officio, quam non nisi iuramenti exactione defendere valet. *ib. & p. 83. n. 22. & seq.* Qui inducit alium ad iurandum falsum, quod iurans bona fide putat esse verum, ipse vero qui inducit scit esse falsum, peccat. *ib. p. 85. & seq. n. 28. & seq.* Profundas meditationes P. Tamburini seipsum corruere ostenditur. *ib. n. 29.* Iurandi frequentia a sacra Scriptura, Patribus, & Conciliis execratur. *ib. p. 86. & seq. n. 1. & seq.* Calumniarum plurimum de iurandi consuetudine

K k

do.

doctrina Scripturæ, & Patribus adversatur. *ib. p. 88. n. 1. & seqq.* Confectus culpabiliter retenta iurandi falsum deliberare, seu indifferenter verum, & falsum, est peccatum distinctum aperiendum in confessione; nec sufficit confiteri ipsum actum periurii. *ib. p. 89. n. 8. & seq.* Impugnatur laxa, & falsa Sporer & Tamburini doctrina. *ib. n. 10.* Doctrina recentiorum aientium consuetudinem iurandi advertentem verum, adiunctam consuetudini mentendi abique iuramento, non constituere hominem in statu peccati mortalis, nec teneri iuramentum sub gravi illam extirpare, directe contraria est Scripturæ, & Patribus. *ib. p. 90. n. 13. & seq.* Confectus iurandi deliberare, & indifferenter verum, & falsum, constituit iuramentum in statu peccati mortalis: unde si tenetur sub mortali illam extirpare. *ib. p. 92. n. 17.* Doctrina recentiorum aientium consuetudinem passim iurandi cum debita consideratione ut non iuretur nisi verum, non constituere hominem in statu peccati mortalis, nec eum teneri illam vitare sub gravi culpa, Scripturæ, & Patribus adversatur. *ib. n. 18. & seqq.* Iuramenta indeliberata, quæ emittit iurator prava consuetudine devinctus iurandi sive verum, sive falsum, non modo in causa, sed in se ipsis sunt peccata mortalia in confessione necessario exprimenda. *ib. p. 94. n. 36. & seqq.* Impugnatur vana distinctio Salmanticensium Moralium, quos male affectos esse mentem Salmanticensium Auctorum Curfus theologici ostenditur. *ib. n. 38. & seq.* Qui in prava consuetudine versatur peierandi, tenetur eiusmodi consuetudinem Confessario manifestare. *ib. p. 96. n. 3. & seqq.* Sicut etiam qui iurat ex consuetudine, licet cum debita vigilantia. *ib. n. 6.* Illis qui consuetudine, seu habitu iurandi tenentur, Confessarius debet quandoque negare, quandoque impartire, quandoque suspendere absolute. *ib. n. 7.* Paucis eiusmodi doctrina perstringitur. *ib. Traduntur alia regulæ, & monita pro Confessariis. ib. p. 97. n. 8. & n. 9. & seq.* Iuramentum interpretari debet iuxta plures regulas, quæ summam recententur, & explicantur. *ib. p. 102. & seq. n. 1. & seq.* Iuramentum cessat quatuor modis, nempe absolute, superioris commutatione, remissione creditoris, & relaxatione iudicis. *ib. p. 104. n. 1.* Qui habet potestatem ordinariam dispensandi, vel commutandi vota, potest etiam iuramenta. *ib. n. 3.* Delegatus tamen ad commutanda, vel dispensanda vota, non potest dispensare, aut commutare iuramenta. *ib. n. 4.* Potest Pontifex ex rationabili causa irritare iuramenta, in iisque dispensare. *ib. n. 5.* Sicut Episcopus in sua diocesi in materia sibi subiecta. *ib. p. 105. n. 6.* Nisi alteri, v. g. pauperi, ob iuratum promissionem elemosynæ, sit ius acquisitum. *ib. n. 7.* Duplex est iusta causa in Pontifice relaxandi aut commutandi iuramenta; quarum altera bonum commune, altera poenam creditoris respicit. *ib. n. 9. & seqq.* Periurium commissum non tollit facultatem in dispensante. *ib. n. 10.*

Iuramenta opposita contractibus in quibus

dolus incidit, relaxari possunt ab Episcopo. *ib. p. 105. n. 11.* Iuramenti relaxatio necessaria est, ut quis ad contractus rescissionem procedere valeat ob enormem lesionem. *ib. p. 106. n. 12.* Iuramentum ut licite iudex relaxare valeat, non sufficit dubia cognitio, sed requiritur saltem probabilis notitia de iniustitia contractus. *ib. n. 13.* Iuramenti relaxationem proprie impartiri non potest iudex secularis. *ib. n. 14.* Legitimi iudices quo ad hoc sunt Episcopi, Capitulum Sede vacante, & quilibet Prælatum iurisdictionem quasi episcopalem habens. *ib. n. 15.* Iuramenti relaxatio pro foro externo conceditur a Superiori ecclesiastico loci in quo contractus est initus; pro foro interno a solo Præfato iurantis. *ib. p. 107. n. 16. V. Periurium.*

Iuramentum tamquam illicitum damnatum fuit a pluribus hæreticis. *III. p. 221. n. 1.* Idque Scripturæ, & rationi innixi. *ib. n. 2.* Sed veritas fidei est non omne iuramentum prohibitum, vel illicitum esse Christianis. *ib. p. 222. n. 3. & seq.* Respondetur argumentis hæreticorum. *ib. n. 5. & seqq.* Iuramentum est invocatio divini nominis ad fidem faciendam, aut promissionem firmandam. *ib. p. 226. n. 1. Explicatur. ib. p. 227. n. 3. & seq.* Variæ iurandi formulæ ad tres classes reducuntur. *ib. n. 7. Explicatur, & exemplis pluribus earum vis detegitur. ib. n. 8. & seq.* Varii modi dicendi idem sonantes ac *Per Deum* recententur; & præcipue contra Sporer, & Tamburinum vere iuramenta esse ostenditur. *ib. p. 230. & seq. n. 1. & seq.* Qui passim nomen Dei assumunt in vanum, licet nihil asserunt, vel negent, graviter peccant. *ib. p. 231. n. 4.* Hæ formulæ. *Per animam meam, in anima mea, iuramentum important, non vero ista, Per meam conscientiam, In mea conscientia. ib. p. 232. n. 5.* Iurat qui dicit: *Iuro per meam conscientiam. ib. n. 6.* Sicut & qui dicit: *Iuro per vitam huius equi, aut per conservationem rei inanimatæ. ib. n. 7.* Sic interrogatus: *Iuras mihi per Deum rem ista se habere;* iurat, si respondeat: *Ita rem se habere. ib. n. 8.* Iurat qui utitur expressionibus iuxta communem estimationem pro iuramento acceptis. *ib. n. 9.* In re ambigua intentio proferentis attendenda est. *ib. p. 233. n. 10.* Iurare per falsos deos non licet; nec obligat tale iuramentum. *ib. n. 11.* Recententur nonnullæ formulæ iuramentum execratorum continent. *ib. n. 12.* Expendendæ illæ sunt ut communiter proferuntur. *ib. p. 234. n. 13.* In iuramento attendenda est mens, & intentio iurantis. *ib. n. 15.* Sed si formula verborum suapte natura iuramentum exprimat, iuramentum est, etiam deficiente intentione iurandi. *ib. Ad iuramentum non requiritur verbum Iuro, sed satis est divini testimonii invocatio expressa. ib. n. 16.* Verba quæ in duplici sensu usurpari possunt, interpretanda sunt habito respectu ad illos qui ea pronuntiant. *ib. n. 17.* Ita quoque verba ambigua, sicut etiam ex circumstantiis interpretanda sunt. *ib. p. 235. n. 18.* Explicatur divina illa regula *si autem sermo vester Est est, Non non &c. ib. n. 19.* Iuramentorum divisio petenda est ex

par-

parte rei iuratæ, & ex modo iurandi. *ib. n. 1.* Ex parte materiæ dividitur iuramentum in assertorium, & promissorium. *ib. n. 2.* Assertorium est quo Deus in confirmationem veritatis vel præsentis, vel præteritæ invocatur. *ib. Promissorium est quo quis rei futuræ promissionem firmat, ut alterum securiorem reddat. ib. Explicatur utrumque. ib. Promissorium dividitur in absolutum, & in confirmatorium, quod etiam vocatur votum iuratum. ib. Qui votum Deo iuratum violat, peccat & contra votum, & contra iuramentum. *ib. Ex parte modi iurandi dividitur iuramentum in contestatorium, & execratorium. ib. p. 236. n. 3.* Explicatur exemplis. *ib. Iuramentum aliud simplex est, aliud solemne. ib. n. 4.* Referuntur plures ritus Iudæorum pro iuramenti usu. *ib. Varii ritus pro iuramenti solemnibus præscribuntur in iure civili, & canonico. ib. p. 237. n. 5.* Solemne iuramentum aliud verbale, quod sit solis verbis, aliud iudiciale, quod in iudicii præfatur. *ib. n. 6.* Iudiciale aliud est calumniæ. *ib. n. 7.* Aliud malitiæ. *ib. n. 8.* Aliud suppletorium. *ib. Aliud in licem, aliud necessarium, aliud voluntarium. ib. p. 238. n. 9. & seq.* Suppletorium reo, non auctori in causa dubia deferendum est. *ib. n. 12.* Et quidem non nisi in gravissima necessitate. *ib. n. 13.* Suppletorio iuramento locus non est in criminibus, in quibus poena corporalis reo est infligenda. *ib. p. 239. n. 14.* Iuramenta prædicta sunt omnia eiusdem speciei. *ib. n. 15.* Non tamen etiam aliam malitiam continent, ut blasphemiam &c. *ib. p. 240. n. 19.* Ut licitum sit iuramentum tres conditiones requiruntur; veritas nempe, iustitia, & iudicium. *ib. n. 1. & seqq.* Explicatur. *ib. Sex casus assignantur, in quibus iuramentum non solum a culpa est immune, sed etiam habet virtutis meritum. ib. p. 241. n. 4.* Veritas in iuramento assertorio requisita non est necesse ut talis sit in re, sed sufficit ut talis existimetur. *ib. n. 1.* In re levissima falsum iurans peccat mortaliter. *ib. n. 2.* Opposita propositio P. Banni damnatur ab Innoc. XI. *ib. Qui rem dubiam ut certam, aut contra iurat, peccat mortaliter. ib. p. 242. n. 3.* Qui per hyperbolem aliquid iurat, quod, ut sonat, verum non est, illicite iurat. *ib. n. 4.* Non est licitum iurare rem quam probabiliter tantum iudicas esse veram. *ib. & seqq. n. 5.* Laxa Leandri, Sanchez, & aliorum sententiæ improbantur. *ib. Ut quis licite iurare possit, necessaria est certitudo moralis, quæ omnem prudentem dubitationem excludit. ib. p. 243. n. 7.* Male a Casuistis certitudo moralis explicatur. *ib. p. 244. n. 8.* Nemo sine in iudicio, sive extra potest iurare rem ut absolute veram, quam audivit solum ab unico teste fide digno. *ib. n. 9.* Norma diligentia requisita in inquirenda veritate necessaria ad iuramentum, esse non debet rei iuratæ natura, sed summa gravitas, & dignitas iuramenti. *ib. p. 245. n. 10.* Qui notabiliter negligens est in inquirenda veritate rei quam iurat, peccat mortaliter, et si contingat eam esse veram. *ib. n. 11.* Ut Scholastici licite iurare possint aliquem socium ad scho-*

las accessisse tempore requisito ab universitate, satis est illos scire cum communiter audivisse lectiones. *ib. n. 12.* Implexa Tamburini ex Hurtado doctrina improbat. *ib. Non licet persuadere alicui, ut iuret veritatem, quam ipse ignorat. ib. p. 246. n. 13.* Defectus iustitiæ in iuramento assertorio probabilis est peccatum mortale, quando iurantis assertio peccatum mortale est; secus non. *ib. n. 3.* Defectus vero iudicii leve, si sit solum in expendenda necessitate iurandi. *ib. p. 247. n. 5.* Si vero sit in inquisitionem veritatis, gravis erit, vel levis, prout gravis, vel levis fuerit negligentia. *ib. Iuramentum promissorium licitum non esse male contendit Grotius, ib. p. 248. n. 1.* Etiam in eo requiritur veritas, iudicium, & iustitia. *ib. In iuramento promissorio defectus veritatis præsentis semper est peccatum mortale. ib. n. 2.* Qui rem promissam iuramento firmatam in materia gravi non implet, peccat mortaliter. *ib. n. 3.* Idem etiam est, etiam si materia sit levis. *ib. p. 249. & seqq. n. 5. & seq.* Defectus executionis talis iuramenti inducit falsitatem non materiale, sed formalem. *ib. p. 250. n. 9.* Respondetur adversariorum obiectis. *ib. p. 251. & seqq. n. 12. & seqq.* Qui sub iuramento rem promitteret animo dubio illam implendi, peccat mortaliter. *ib. p. 252. n. 16.* Iuramenta quibus communiter homines iurant aliquid se facturos, vel non, interpretanda sunt iuxta communem sensum, in quo accipiuntur. *ib. p. 253. n. 17.* Qui iurat se fornicaturum, vel aliquod grave delictum patraturum, peccat mortaliter contra religionem. *ib. n. 2.* Probabilis quoque sic peccat, si delictum sit leve. *ib. n. 4. & seqq.* Qui iurat aliquid se facturum contra consilia evangelica, solum peccat venialiter. *ib. p. 254. n. 6.* Materia iuramenti debet esse licita, possibilis, & bona. *ib. n. 1.* Explicatur. *ib. n. 2. & seq.* Si materia iurata indifferens iuretur propter finem honestum, vel proximi utilitatem, iuramentum obligat. *ib. p. 255. n. 6.* In promissione liberali, & iurata contrahendi matrimonium, semper includitur conditio, nisi meliorem statum elegero. *ib. n. 8.* Iuramentum de re illicita relaxatione non indiget. *ib. p. 256. n. 9.* Respondetur duobus obiectis ex iure canonico petitis. *ib. Absolute loquendo maior est obligatio voti quam iuramenti. ib. n. 6.* Non est licitum iurare sine animo iurandi. *ib. p. 257. & seq. n. 9. & seqq.* Improbat doctrina P. Tamburini ceu doctrina damnata, & eiusdem explicatio, quam exhibet P. Viva. *ib. & seq.* Qui iurat falsum in materia gravi sine animo iurandi, peccat mortaliter. *ib. p. 258. n. 11.* Sicut & in materia levi. *ib. n. 12. & seq.* Male oppositum ceu probabile defendere videtur P. Viva. *ib. Qui iurat verum sine animo iurandi, peccat mortaliter, et si iuret in materia levi. ib. p. 259. n. 16.* Qui deliberate iurat ex gr. *Per Deum ista est, verum profert iuramentum, etiam si animum habeat non iurandi. ib. p. 260. n. 17.* Satisfit obiecto. *ib. n. 18.* Qui falsum iurat ex lapsu linguæ, non est reus periurii, nec peccat mortaliter; secus si ex pra-

vo habiit. *ib. n. 19.* Qui iurat sine animo

se obligandi probabilius re ipsa obligatur. *ib.* p. 261. n. 20. & *seq.*
 Iuramentum quo foedera, pacta, & conventiones etiam cum Turcis firmantur, servandum est. *I.* p. 110. n. 17.
 Iuramentum sine animo iurandi quomodo sit verum peritium. VIII. p. 49. n. 16.
 Iurispudicitia. V. *Barbeyracus*. *Ruchmannus*. *Budaeus*. *Cumberlandus*. *Heinricus*. *Hobbes*. *Grotius*. *Leibnizius*. *Pufendorfus*. *Sekendorffus*. *Soldenus*. *Vitriarius*.
 Iurisdicatio quid importet. IX. p. 311. n. 2. requiritur in ministro Sacramenti poenitentiae praeter potestatem Ordinis. *ib.* n. 3. Quomodo in consecratione Sacerdotum eis conferatur iurisdicatio. *ib.* n. 5. & *seq.* Nullus Sacerdos sine saecularis, sive regularis audire potest confessiones, nisi sit ab Ordinario approbatus. *ib.* p. 312. n. 1. & *seq.* Regularis Episcopo praesentatus, & ab eo iuste repulsus iurisdictionem non acquirit. *ib.* n. 2. Opposita opinio damnata. *ib.* Approbatus ab uno Episcopo pro una dioecesi, non est approbatus pro aliis dioecesium. *ib.* p. 313. n. 3. Opposita opinio ut falsa & saluti animarum perniciose traducitur ab Alexandro VII. *ib.* Approbati ad confessiones saecularium audiendas, non censentur approbati pro Monialibus. *ib.* n. 4. Opposita opinio antiquata. *ib.* Regulares tenentur Episcoporum examen subire. *ib.* n. 5. An valide possint confessiones audire approbati ab Episcopo, sed sine praesentatione superioris, immo ipso inficio, vel repugnante. *ib.* n. 7. & *seq.* Num etiam licite. *ib.* p. 314. n. 9. Approbati in una dioecesi audire possunt confessiones fidelium ex alia dioecesi venientium. *ib.* n. 11. Praelati Regularium indigent Episcopi approbatione ad saecularium confessiones excipiendas. *ib.* n. 12. An Regulares sine Episcopi approbatione audire possint confessiones saecularium in eorum domibus commorantium. *ib.* n. 13. Regulares iter agentes nequeunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem, ne quidem si desit copia Confessarii proprii Ordinis. *ib.* n. 14. Quid circa FF. Pradicatorum statutum sit. *ib.* p. 315. n. 15.
 Iurisdicatio alia ordinaria, alia delegata. IX. p. 315. n. 1. Delegata quomodo sit. *ib.* n. 2. An qui ordinariam habet iurisdictionem, eam possit delegare. *ib.* n. 3. Sacerdos non approbatus ad confessiones iurisdictionem non habet absolvendi a solis venialibus, vel a mortalibus alias tunc confessis. *ib.* n. 4. & p. 323. n. 11. Opposita opinio reprobata ab Innoc. XI. p. 315. n. 5. Quid de Religiosis Societatis Iesu sentiat La Croix. *ib.* n. 6. Quilibet Sacerdos iurisdictionem habet absolvendi constitutos in articulo mortis ab omnibus peccatis, & censuris. *ib.* p. 316. n. 15. An etiam si sit haereticus, degradatus, suspensus. *ib.* p. 317. n. 16. & p. 336. n. 21. Si adsit in mortis articulo Sacerdos approbatus, nequit non approbatus absolutionem impartiri. *ib.* p. 317. n. 17. Regulares vi privilegiorum quam habeant iurisdictionem. *ib.* n. 18. Episcopi possunt sibi eligere Confessarium simplicem Sacerdotem. *ib.* Extra suam dioecesim tamen non nisi suum subditum. *ib.* p. 332. n. 3. Parochi nequeant

sibi Confessorem eligere. *ib.* p. 315. n. 18. Opposita opinio damnata ab Alex. VII. *ib.* Num qui iurisdictionem sive ordinariam, sive delegatam habent, ea uti possint in aliena dioecesi cum suis subditis. *ib.* n. 19. Quis sit vatorum, & peregrinorum proprius Parochus. *ib.* n. 20. An iurisdicatio acquiratur sola consuetudine. *ib.* p. 318. n. 21. Quando amittatur, vel impediatur. *ib.* n. 22. An Episcopi limitare possint iurisdictionem ad tempus, ad loca, ad personas. *ib.* n. 24. An expiret iurisdicatio morte concedentis. *ib.* n. 25. & *seq.* An delegatus possit subdelegare. *ib.* p. 319. n. 27. An error communis, deficiente titulo colorat iurisdictionem conferat. *ib.* n. 28. & *seq.* Non licet uti iurisdictione probabili. *ib.* p. 320. n. 1. & *seq.* & p. 325. n. 1. & *seq.* Opposita opinio videtur proscripta ab Innoc. XI. in propositis. prima. *ib.* p. 320. n. 1. & *seq.* Nec Ecclesia supplet in hoc casu defectum iurisdictionis. *ib.* p. 323. n. 12. & *seq.* Refertur argumentum desumptum ex benignitate sanctae matris Ecclesiae. *ib.* p. 324. n. 1. & *seq.* V. *Reservatio casuum*.
 Ius accipitur, atque usurpatur varie. VI. p. 117. & *seq.* n. 1. & *seq.* Eius variae acceptiones referuntur. *ib.* Usurpatur communiter pro lege. V. *Lex*. *Ius naturae*, & *gentium*.
 Ius Canonicum seu Ecclesiasticum quid sit, explicatur; breviterque de eiusdem collectionibus, & illarum auctoritate differuntur. VI. p. 215. & *seq.* n. 1. & *seq.* V. *Lex*.
 Ius Civile privatum describitur; eiusdemque notio, & partitio traditur. VI. p. 213. & *seq.* n. 1. & *seq.*
 Ius naturae & gentium male sibi examinandum sumptis Pufendorfus solo lumine naturali. VI. p. 1. n. 1. Illud ut edificant, perpetuam Itali ad Transalpinorum haereticorum libros recurrunt. *ib.* p. 2. n. 2. & *seq.* Ius naturalis finitio ex Ulpiano refertur, & explicatur. *ib.* p. 3. & *seq.* n. 1. & *seq.* Ius eiusdem historica synopsis. *ib.* p. 4. & *seq.* n. 1. & *seq.* De eo plura praecleara etiam Gentiles scripsisse ostenditur contra Budaeum. *ib.* Et maxime Hebraei. *ib.* p. 5. & *seq.* n. 4. Ius naturalis ignorantia non laborasse SS. Patres ostenditur contra Barbeyracum, Thomasium, aliosque haereticos. *ib.* p. 6. & *seq.* n. 1. & *seq.* Illud scholasticum etiam tertium classis felicitatis cunctis Novatoribus explicatur. *ib.* p. 37. & *seq.* n. 1. & *seq.* In hoc ceteris Novatoribus Grotius praestat. *ib.* p. 38. & *seq.* num. 4.
 Ius naturale explicari nequit sola naturali ratione, abstrahendo a doctrina revelata. VI. p. 44. & *seq.* n. 1. & *seq.* Heterodoxi oppositum contententes caeciores sunt Eranicis. *ib.* Forum sophismata perscrutantur. *ib.* p. 48. & *seq.* n. 1. & *seq.* Ius naturae traditum ab Heterodoxis absque Scripturarum ullo erroribus gravissimis implicatur. *ib.* p. 52. & *seq.* n. 2. & *seq.* Recensentur errores isti. *ib.* Arguitur ad hominem adversus eosdem Heterodoxos, eorumque sequaces. *ib.* p. 52. & *seq.* n. 6. Ius naturae ex illis addiscitur Itali, longe a recta via aberrant. *ib.* p. 54. & *seq.* n. 20. Ius naturae principia sunt Deus ut primum, homo

homo ut secundum. *ib.* p. 55. n. 1. Exacta hominis idea ex S. Thomae doctrina refertur. *ib.* n. 3. & *seq.* Iuris naturae fundamentum, velut alter Epicurus, perperam Thomasius ponit in iis faciendis quae vitam reddunt diuturnam, & felicissimam, & evitandis bono huic oppositis. *ib.* p. 151. n. 2. Iuris naturae principia non insita, sed hausta a nobis statuit Pufendorffus ex populari informatione, ex usu, & assuetudine. *ib.* p. 152. n. 3. Refellitur. *ib.* Itemque iuris naturalis fundamentum positissimum in amore collocat propriae utilitatis, & commodi. *ib.* n. 4. Refellitur. *ib.* Iuris naturalis pictura delineatur doctrina D. Thomae. *ib.* p. 160. n. 1. Vera illius notio ex doctrina eiusdem S. Thomae traditur, & explicatur. *ib.* p. 161. & *seq.* n. 4. & *seq.* Ius naturale dividitur in praeccepta prima per se nota, & in alia, quae sunt conclusiones ex illis deducta. *ib.* p. 166. n. 4. Item in praecipuum, approbativum, concessivum, seu permissivum. *ib.* Ius naturae quantum ad principia primaria absolute immutabile est, semperque obligat. *ib.* p. 167. n. 7. Quantum vero ad secundaria, quandoque mutabile est solum materialiter, non vero formaliter. *ib.* p. 168. n. 10. Explicatur. *ib.*
 Ius gentium medium quodammodo est inter ius naturale, & positivum. VI. p. 173. n. 3. Reipsa distinguitur a naturali. *ib.* n. 5. & *seq.* Ius gentium proprie acceptum plura comprehendit, quae recensentur. *ib.* p. 174. n. 7. Ius gentium minus proprie talis exempla afferuntur. *ib.* Ius istud obligat in conscientia. *ib.* n. 8. Eo iure comprehensa mutationi obnoxia sunt. *ib.* p. 175. n. 9. V. *Lex*.
 Ius unde dicatur. VII. p. 1. n. 1. Dividitur tripliciter: in legem, facultatem, & equalitatem inter creditum & debitum. *ib.* n. 2. Lex est norma iustitiae, facultas conditio, aequalitas obiectum. *ib.* n. 3. Facultas est potestas legitima ad aliquid assequendum, vel ad aliquam functionem, vel quasi functionem, cuius violatio iniuriam constituit. Haec vel est activa, vel passiva, vel repugnans. *ib.* n. 4. Facultas, vel ius potestativum dividitur ius ad rem, vel ius in re: tribuitque actionem realem sive in personam, sive in rem. *ib.* n. 5. Hoc iterum dividitur in ius iurisdictionis, & in ius proprietatis. Primum est potestas, non eius cui inest, sed eius qui illi subest, utilitati, ac felicitati promovendae destinata. Alterum est ius, quo quis potitur in rem suam. *ib.* p. 2. n. 6. Ius, quod aequalitas est inter rem, & rem, aliud est legale, aliud morale. Primum est, ad quod reddendum lex adstringit; alterum, ad quod movet honestas virtutis. Legale vel est politicum, & simpliciter, vel solum secundum quid tale. Primum tres exigit condiciones, ut simpliciter debeatur secundum leges, ut servet omnino aequalitatem, ut sit simpliciter ad alterum, seu ad personam adaequare distinctam. Secundum, cui una ex iis desit conditio. *ib.* n. 7.
 Ius perendi debitum non amittunt parentes filios suos baptizantes in casu necessitatis. VIII. p. 93. n. 14.
 Iusculum inepta baptismi materia. VIII. p. 75. n. 9.

Inspatronatus quid sit. X. p. 93. n. 2. Duplex est, civilis, & canonicus. *ib.* p. 69. n. 6. Quot modis acquiratur. *ib.* & p. 94. n. 3. Num & laicis competere possit. *ib.* n. 6. Quomodo inspationatus laicus fieri possit ecclesiasticus. *ib.* Inspatronatum habens inter quot menses praesentare teneatur. *ib.* n. 3. Inspatronatus praesentandi ad aliquod beneficium vendi nequit sine simonia. *ib.* p. 70. n. 7. Fundus cui sit annexus inspationatus, vendi potest. *ib.* n. 8. Si inspationatus adhaereat non rei, sed personae, nullo modo ad alios transire valet. *ib.* Patronus haereticus, si sit publice denuntiatus inspationatum amittit. *ib.* n. 9. Sed manet in haereticis toleratis. *ib.* Num liceat patrono haereticus pecuniam dare pro beneficio. *ib.* Num saltem ne eligat haereticum, vel Catholicum indignum. *ib.* Quot modis acquiratur inspationatus. *ib.* p. 93. n. 2. Quanam commoda afferat. *ib.* Nemo potest praesentare seipsum. *ib.* p. 94. n. 4. A quo facienda sit institutio praesentati. *ib.* n. 5.
 Iussio. Qui iubet sive tacite, sive expresse, restituere debet. VII. p. 77. n. 19. Si mandatum ante executionem revocetur, evanescit restitutionis debitum. Si mandatarius limites iussionis excedat, mandans ordinarie eorum restituet. *ib.* p. 78. n. 20. Mandans subditore tenetur rescindere damna mandatario provenientia; non vero si mandatarius sit stipendio conductus. *ib.* p. 79. n. 23. Si sine tuo influxu, sed nomine tantum tuo quis occidat alterum, & tu postea ratum habeas, liber es a restitutione, nisi alter propterea restituere negligat. *ib.* n. 25.
 Iustitia quid sit. X. p. 355. n. 1. Duplex est, generalis, & particularis. *ib.* Iustitia generalis officia. *ib.* Iustitia particularis munia. *ib.* Virtutes iustitiae adnexae enumerantur. *ib.* n. 2. Singula sigillatim explicantur. *ib.* n. 3. & *seq.* Iustitia, ut virtus generalis dicitur, est omnium virtutum collectio. VII. p. 2. n. 1. Legalis est perpetua & constans voluntas ius suum unicuique tribuendi. *ib.* n. 2. Non est in parte ad partem eiusdem hominis nisi metaphorice; sed exigit diversitatem suppositorum. *ib.* p. 3. n. 3. Iustitia residet in voluntate. Aliae virtutes morales in appetitu sensitivo. *ib.* n. 4. Iustitia considerat aequalitatem inter rem, & rem: virtutes morales reliquae aequalitatem inter rem & rationem. Unde aliud est medium rei, aliud rationis. *ib.* n. 5. Eadem actio spectare potest ad diversas virtutes sub diversa tamen ratione. *ib.* n. 6. Haec iustitia dividitur in commutativam, distributivam, & legalem. Prima est inter partem, & partem. Altera est totius Communitatis ad partem seu subditum. Tertia partem ad totum. *ib.* n. 7.
 Iustitia commutativa est, quae reddit unicuique rem suam secundum ius quod habet illam exigendi. VII. p. 5. n. 3. Distinguitur a distributiva specie. *ib.* p. 6. n. 8.
 Iustitia distributiva est quae bona communia distribuit inter partes Communitatis iuxta meritum proportionem. VII. p. 5. n. 2. Respicit aequalitatem inter meritum & praemium, non arithmetica, sed geometricam seu proportionalem.

nis. *ib.* n. 2. Est vera iustitia species. *ib.* p. 7. n. 11.

Iustitia legalis est iustitia qua partes Communitatis perfecte ordinantur ad conservacionem boni communis. Iustitia ordinat homines ad commune bonum, ut sunt membra, & partes componentes Communitatem: virtutes alia sub alia ratione. Dicitur generalis, quia eiusdem officium est in omnium legum observantiam incumbere. VII. p. 4. n. 1. Homines secundum unam rationem sustinere possunt rationem partis, & secundum aliam rationem totius: Communitas vero ut homo privatus contractum cum alio inire potest. *ib.* n. 2. Est probabilis rigorosa iustitia. *ib.* n. 3. Non differt tamen iustitia legalis, quae in principio est, a iustitia legali subditi, specie; in Principe tamen dicitur residere architectonice, in subditis ministerialiter. *ib.* p. 5. n. 6.

Iustitia vindicativa, ut est in iudice, non distinguitur a commutante: in persona eandem vindicativam petente non est vera iustitia, sed pars potentialis eiusdem. VII. p. 6. n. 4. Distinguitur tamen a distributive vindicativa, nempe Principis. *ib.* n. 7. Iustitiae oppositum vitium. V. *Iniustitia*.

Iusti suis honestis operibus merentur, aut demerentur. I. p. 209. & *segg.* n. 2. & *segg.* Solvitur obiectio de operibus infidelium. *ib.* p. 230. n. 1. & *segg.* & p. 211. n. 6.

Iustificatio imago genuina a Patribus Tridentinis traditur. IX. p. 87. n. 12. Iustificatio nec inamissibilis est, nec impossibilis. *ib.* p. 140. n. 1. Est opus omnium praestantissimum. *ib.* n. 1. Stabilis, firma, & perpetua esse debet iustificatio christiana. *ib.* p. 141. n. 2. & *segg.* Haec firmitas & constantia christianae iustificationis pluribus argumentis confirmatur. *ib.* p. 144. n. 1. & *segg.* Difficile est iustificationem semel amissam recuperare. *ib.* p. 142. n. 6. & *segg.* Cur pleraque iustificationes fictae sint & apparente tantum. *ib.* p. 145. n. 4. & *segg.* An ad iustificationem requirantur actus expressi fidei, & spei. *ib.* p. 156. n. 29.

Iuveninus (Gaspar) ut Rigorista immerito traducitur a Francolino. IX. p. 16. n. 1. & *segg.*

L

LA-Croix (P. Claudius) praebet opinionem laxam de haereticis materialibus in Germania. I. p. 151. n. 28. & *segg.* Laxam docet propositionem de voto. III. p. 69. n. 8. Et alias laxas eodem. *ib.* p. 101. n. 47. & *segg.* Laxe docet omittentem integrum Rosarium voto promissum solum leviter peccare. *ib.* p. 109. n. 13. Laxe docet voventem abstinentiam a vino ad vicendam ebrietatem posse fumere alios quoscumque potus aptos ad inebriandum. *ib.* p. 134. n. 3. Eius, & P. Cattanei doctrina comparans mendacium furto in extrema necessitate commissio, adversatur doctrinae Ecclesiae. *ib.* p. 291. n. 2. & *segg.* Eius doctrina de restrictionibus mentalibus in eam recidit quae docet periculum perdendi vitam esse causam quae valet restrictionem pure mentalem reddere non pure mentalem.

ib. p. 297. n. 14. Et in eam quae docet mendacium in gravi necessitate non esse mendacium, adeoque licere. *ib.* p. 298. n. 15. Eius interpretatio de damnatis amphibologiis referetur, & improbat. *ib.* p. 305. n. 7. & *segg.* Eius scribendi methodus viam aperit nimiae laxitati. *ib.* p. 306. n. 10.

Laxas de homicidio sententiam docet. IV. p. 188. n. 15. Et laxam opinionem de tactibus impudicis habitis super mulieris vestes in eius partibus verendis. *ib.* p. 257. n. 16. Eius methodus proponendi opiniones perniciosus est. *ib.* p. 263. n. 38. Laxam proponit sententiam de puella negative se habente dum stupratur. *ib.* p. 270. n. 2. Et aliam de pollutione profusente a causa voluta solum venialiter mala. *ib.* p. 294. n. 31. Pyrrhonicam methodum passim adhibet. *ib.* Ex Lessio, & de Lugo docet quod re ipsa damnatum est. *ib.* p. 329. n. 14. Res relinquit in medio, ac si Pyrrhonismum traderet. *ib.* p. 330. n. 18. Laxas de occulta compensatione sententiam docet. *ib.* p. 337. & *segg.* n. 1. 4. 5. 6. & 9.

Laxas item sententias docet de praeepto audiendi Missam. V. p. 5. n. 14. & *segg.* Docet omnino laxae non teneri ieiunio discendentem e loco ubi speciale ieiunium est, etsi tale ieiunium sit etiam in loco ad quem accedit. VI. p. 227. n. 25. & *segg.* Laxas opiniones plurimas congerit in variis dubiis circa leges, easque arbitrio lectorum permittit. *ib.* p. 252. n. 6. & *segg.* Eius methodus in exponenda Theologia improbat. *ib.* p. 253. n. 18. Lactantius. V. *Idolatria*. Debitum colendi Deum exponit. II. p. 183. Item necessitatem religionis. *ib.*

Minime verat cuiquam arma deferre, neque mercatoriam artem agere. VI. p. 14. n. 27. Respondetur Barbeyraci imposturae. *ib.* iure usuram omnem absolute damnat. *ib.* n. 28. Respondetur Barbeyraco. *ib.*

Lamas (Hieronymus) laxae eximit senes quoscumque sexagenarios ab onere ieiunandi. V. p. 176. & *segg.* n. 9. Eius narratio de vivae quoad hoc S. Pii V. vocis oraculo undique claudicat. *ib.* Refellitur. *ib.*

Laxe docet, Sacerdotem quaedam Sacramenta, immo & Eucharistiam ministraturum in peccato letali, non teneri ad actum contritionis eliciendum. VIII. p. 3. n. 4. Refellitur haec opinio. *ib.* p. 53. n. 17.

Lambertinus (Card. Prosper nunc Benedictus XIV.) sapienter chorcas damnat. IV. p. 249. n. 1. & *segg.*

Laminus Pritanius. V. *Disputatio cum infidelibus*.

Lapilli pretiosi & margaritae sunt primi occupantis: possunt tamen Principes circa earum inventionem leges condere, & tributa imponere. VII. p. 18. n. 2.

Laudemium est honorarium datum domino directo, ab eo qui bona emphyteutica acquirit ab emphyteuta. VII. p. 366. n. 3.

Launoius (Ioannes) male contendit olim in ieiuniis Christianorum varium pro varietate Ecclesiarum fuisse morem etiam quod attinet ad carnium elum. V. p. 73. n. 8. & *segg.* Satis est eiusdem obiectis. *ib.*

Lax-

Layman (P. Pauli) laxae, & erroneae de duello propositiones. II. p. 100. n. 11. Eiusdem laxae de cooperatione ad peccatum sententia. *ib.* p. 172. n. 12.

Laxam pariter de luxuria sententiam docet. XV. p. 211. n. 18. Et alias laxas de furto. p. 312. n. 1. & p. 313. n. 8.

Aequae laxae docet, infirmum qui paulo ante (puta octo vel decem diebus) cum sanus esset communicavit, in morbum lapsus non teneat iterum communicare. VIII. p. 4. n. 12. Refellitur. p. 189. n. 14.

Leander (a SS. Sacramento) laxam ut probabiliorum de praeepto fidei sententiam docet. I. p. 83. n. 18. & *segg.* Alia eiusdem laxa opinio, qua odium infestissimum regitur. *ib.* p. 275. n. 5. & *segg.*

Idem laxam de horis canonicis propositionem docet. II. p. 219. Et aliam. *ib.* p. 248. n. 28. Et alias. *ib.* n. 29. & *segg.* Et aliam. *ib.* p. 288. n. 3. Et aliam. *ib.* p. 294. n. 6. Eius Theologia laxitatis scaret. *ib.* Alia eiusdem laxitatis. *ib.* p. 295. n. 8. & *segg.* Alia eiusdem laxitatis. *ib.* p. 299. n. 2. & *segg.* & p. 300. n. 3. & n. 7. & *segg.* Alia eiusdem propositio damnata. *ib.* p. 304. n. 13. Alia laxa. *ib.* p. 317. n. 8.

Docet laxissime blasphemantem ex inveterata consuetudine non peccare. III. p. 61. n. 6. Alia eiusdem de hoc horrenda laxitas. *ib.* n. 7. Male in sua laxitatis praesidium patronum sibi advocat S. Augustinum. *ib.* n. 8. Alia eiusdem laxitas, quam falso Navarro, & D. Thomae imponit, improbat. *ib.* p. 62. n. 12. Laudat Amadæum Guimenium, laxitatis, erroribus, imposturisque plenum. *ib.* p. 63. n. 5. Alia eiusdem, & recentiorum Probabilistarum laxitas de statim absolventis blasphemis consuetudinariis improbat. *ib.* p. 65. n. 6. & *segg.* Alia eiusdem laxae propositiones de voto. *ib.* p. 69. n. 3. & 5. & p. 81. n. 17. & *segg.* Et de iuramento. *ib.* p. 224. n. 3. & *segg.* n. 8. & p. 242. n. 5.

Idem laxissimam circa quartum Decalogi praeeptum sententiam docet. I. p. 122. n. 5. Impugnatur. *ib.* p. 6. Laxam doctrinam docet de oculis, & amplexibus sponforum de futuro. *ib.* p. 136. n. 24. Et aliam laxam de obedientia uxorum erga maritos. *ib.* p. 148. n. 2. Laxiora alia defendit. *ib.* Malam nimis de homicidio sententiam docet. *ib.* p. 197. n. 16. Item plures de luxuria non admittendas propositiones. *ib.* p. 212. & *segg.* n. 26. & *segg.* Aliasque similes de mendacio. *ib.* p. 347. n. 8. & *segg.*

Laxas pariter opiniones habet de praeepto audiendi Missam. V. p. 4. n. 9. & *segg.* Et de paritate temporis plurium simul laborantium iussu domini in die festo. *ib.* p. 37. n. 3. Laxe docet eum qui auditus est Missam, peracta consecratione non debere audire alteram medietatem. *ib.* p. 43. n. 2. Laxe docet audientem unius Missae partes simul a pluribus Sacerdotibus, satisfacere praeepto. *ib.* p. 45. n. 5. Eius abusus probabilistis speculativae & practicae. *ib.* Alias laxas propositiones docet de ieiunio. *ib.* p. 89. n. 1. & *segg.* & p. 90. n. 3. & p. 91. n. 9. & 12. & 22. & *segg.* Laxe docet excessu duarum unciarum supra octo

in collatione diei ieiunii sumptuum non frangi ieiunium. *ib.* p. 158. n. 7. Laxe ait in ea sumi posse compositum ex pane, & herbis, sale & oleo conditum. *ib.* p. 159. n. 10. Refellitur haec opinio. *ib.* Et multo laxius pisciculos recentes, aliquid butyri, casei, & ovorum. *ib.* n. 12. Refellitur auctoritate vel ipsorum benigniorum Casuistarum. *ib.* Laxe vitis nobilibus, Advocatis &c. maiorem collationem quam ceteris in ieiunio concedit. *ib.* p. 163. n. 16. Laxe a ieiunio eximit plures, qui recensentur. *ib.* p. 193. n. 7. Laxe ab eo equitantes absolute eximit. *ib.* p. 194. n. 9. Male in Suarez, & Cornelio a Lapide Scripturae textum emendat. *ib.* p. 236. n. 5.

Aequae laxae docet, licere Sacerdoti simulare immersionem hostiae in os mulieris ad eius mortem vitandam. VIII. p. 4. n. 18. Refellitur. *ib.* p. 185. n. 12. & *segg.* Sacerdotem non adstringi praeepto Tridentini confitendi *quammprimum*, si in ipsa Missae celebratione vel commissi peccati recorderetur, vel novum peccatum committat. *ib.* p. 5. n. 23. Refellitur. *ib.* p. 202. n. 17. Non esse peccatum letale omittere particulam *enim* in consecratione Eucharistiae, si omitatur ex contemptu materiali. *ib.* p. 4. n. 17. Refellitur. *ib.* p. 155. n. 19. & *segg.* Sacerdotem pauperem ex consueta Missae elemosyna visitantem celebrare posse in peccato letali absque praevia confessione. *ib.* p. 5. n. 24. Refellitur. *ib.* p. 205. n. 27. Falsa eius opinio de valore baptismi collati infanti in utero matris. *ib.* p. 79. n. 5. Laxe docet administrare sacramenta contra usum Ecclesiae, non gravem materiam, sed levem esse censendam. *ib.* p. 92. n. 9. Falso asserit, nulla lege probari posse parentem extra necessitatis casum filium suum baptizantem privati iure petendi debitum. *ib.* p. 93. n. 14. Falso docet convenientius sacramentum confirmationis infans ante rationis usum administrari. *ib.* p. 128. n. 2. Laxe docet, confirmandum confessionem gravis culpa nec sub veniali adstringi ad confessionem praemittendam. *ib.* p. 129. n. 4.

Non aliter laxae docet nullum adesse praeeptum nec divinum, nec ecclesiasticum suscipiendae confirmationis, & solum venialiter peccare qui illam ex negligentia omittit. *ib.* p. 132. n. 2. Refellitur. *ib.* n. 6. & *segg.* Laxe docet, Sacerdotes sive Graecos, sive Latinos peregrinantes pro libito posse in azymo, vel fermentato celebrare. *ib.* p. 147. n. 12. Sacerdotem posse Missam prosequi, si post introitum recorderetur alicuius peccati mortalis, etsi valeat absque nota, vel scandalo a celebratione desistere. *ib.* p. 203. n. 20. Laxius docet posse etiam Missam inchoare, & prosequi, si recorderetur peccati mortalis existens ad altare ante initium Missae, licet absit omne scandalum periculum. *ib.* n. 21. Laxe docet Capellanum solo titulo capellaniae celebrare posse cum contritione absque confessione, si usit copia Confessione. *ib.* p. 205. n. 27. Posse Regularem communicare, vel celebrare non praemissa confessione letalium, si in sua communione mos, & consuetudo sit quotidie celebrandi, vel communicandi certis diebus. *ib.* n. 29. Coniugatos post copulam posse accedere ad Eucharistiam sumendam.

sumendam absque ullo peccato veniali, vel irreverentia, immo nec ipsis consulendum ut abstineant a communione. *ib. p. 278. n. 29.* Laxe defendit ut probabilior opinionem de duplici stipendio pro fructu speciali, & specialissimo Missæ. *ib. p. 274. n. 7.* Laxe docet posse Sacerdotem Missam offerre pro eo a quo stipendium accepit, & simul pro aliis ex caritate, vel liberalitate. *ib. n. 8.* Possit Religiosum sui Ordinis, qui vi regulæ teneatur certis diebus celebrare pro defunctis, vel benefactoribus Ordinis, accepto stipendio idem sacrificium alteri applicare. *ib. n. 9.* Laxe pariter docet volentes recipere alia sacramenta præter Eucharistiam certissime non teneri ad confessionem, etsi letali culpa inquinatos, cum nullum extet præceptum hoc imponens. *IX. p. 6. n. 19.* Refellitur. *ib. p. 163. n. 33. & seqq.* nec illum qui peccat mortaliter eo die quo Eucharistiam sumpsit, teneri aperire in confessione hanc temporis circumstantiam. *ib. p. 8. n. 36.* Refellitur. *ib. p. 191. n. 29.* Laxe docet non esse necessario explicandum in confessione effectum peccati, puta mortem ex veneno propinato. *ib. p. 8. n. 37.* Refellitur. *ib. p. 191. n. 30. & seqq.* Falso affirmat, simplicem Sacerdotem posse valide absolvere poenitentem bona fide illi consistentem peccata venialia, & mortalia. *ib. p. 11. n. 51.* Refellitur. *ib. p. 316. n. 13.* Laxe docet, quando adest periculum oblivionis unius, vel multorum peccatorum, non urgere præceptum confessionis etiam ante annum. *ib. p. 163. n. 11.* Refellitur. *ib. n. 32.* Regularem factis Ordinibus initiatum non teneri aperire in confessione circumstantiam voti solemnitis. *ib. p. 171. n. 4.* poenitentem differre posse poenitentiam sibi a Confessario iniunctam per integrum annum. *ib. p. 253. n. 13.* Refellitur. *ib. n. 14.* opera pro indulgentiis lucrands præscripta prodesse ad indulgentiam, etsi in peccato, vel cum peccato fiant. *ib. p. 263. n. 36.* sufficere minimam elemosinam etiam in divite ad lucrandam indulgentiam, quando indeterminate præscribitur. *ib. n. 37.* Idem affirmat etiam de brevi & minima precatione. *ib. n. 38.* concubinarium semel ac iterum absolvi posse etiam antequam concubinam expellat. *ib. p. 388. n. 2.* Refellitur. *ib. n. 3.* Laxissime docet posse absolvi toties quoties, etiam quando nullus appareat profectus, si concubinam eiacere nequeat sine magno detrimento vitæ, honoris, vel pecuniæ. *ib. n. 3.* refellitur. *ib. n. 4.* posse absolvi concubinarium, & concubinam simul commorantes, si prior secundam dimittens credat se amissurum centum aureos hinc mutuo datos. *ib. n. 5.* posse absolvi concubinarium non eiecta domo concubina, eo quod famam amitteret, si expelleret. *ib. n. 4.* Refellitur. *ib. n. 6.* absolvi posse toties quoties poenitentem qui post repetitam monitionem modo cum una, modo cum altera fornicatur. *ib. p. 389. n. 6.* refellitur. *ib. n. 7.* posse absolvi Confessarium qui ex devotione audit confessiones, in quibus audiendis crebro voluntarie polluitur. *ib. n. 7.* refellitur. *ib. n. 8.* absolvendos medicos, & chirurgos qui occasione medendi feminas sepe peccant, etsi propositum non habeant cessandi

ab exercitio artis. *ib. n. 8.* refellitur. *ib. n. 9.* posse absolvi hospitam pluries cum suo hospite peccantem etiam sine proposito eum non amplius recipiendi, quando absque scandalo, & detrimento nequit prohibere. *ib. n. 9.* refellitur. *ib. n. 10.*

Laxius docet Clericos, & Religiosos absolvente, & nullo modo teneri fugere ut evitent conatum iniusti invasoris, sed posse se defendendo illum occidere, quin fiant irregulares: quia regulariter loquendo fuga semper est illis aut indecora, aut damnosa, aut periculosa. *X. p. 6. n. 41.* refellitur. *p. 295. n. 16.* Nobiles, & milites licet absque nota fugere possint, tamen non teneri, sed posse licite resistere invadenti: quia fuga de se semper est ignominiosa nobilibus, & per accidens est quod in tali casu non fit. *ib. n. 17.* Addit æque laxè, etiam homines ignobiles & mechanicos qui absque periculo fugere valent, licite posse invasori resistere, nec fieri irregulares occidendo: quia omnigeni personarum fugere est infamia. *ib. n. 18.* Refelluntur hæc doctrina. *ib. n. 17.*

Lecchius falso in sensu S. Augustini textum obtrudit, ut probet ignorantiam invincibilem. *VI. p. 8. n. 6.*

Lectoratus Ordo quid sit, & quænam eius officia. *X. p. 16. n. 5.*

Legatarius. *V. Hevæ. Legatum.*

Legatum est donatio aliqua, quam testator præstantiam relinquit ab herede de eo quod foret heredis. Aliud est purum, nulli determinatum tempori, vel conditioni alligatum; aliud imdicum, quando dies, vel tempus definitur, quo reddendum est: aliud conditionatum. *VII. p. 396. n. 1.* Si heres repudiavit hereditatem, an legata cessent, inspiciendæ leges particulares. Si moriatur legatarius ante testatorem, vel ante acceptationem, tempus, & conditionem, evanescit legatum. *ib. p. 397. n. 2.* Legati fructus percepti ante mortem testatoris sunt heredis, non legatarii: sed fructus insit re legatae sunt legatarii. *ib. n. 3.* Legato fundo censentur legata ea quæ illum consequuntur, & legato usufructu fundi, legantur etiam omnia instrumenta ad fundum colendum. *ib. n. 4.* Legatum ad pias causas, si testator eligatalem pauperem, aut talem locum pium, mortuo paupere, aut loco pio sublato, adhuc consistit, & impleri debet. *ib. n. 5.* Condicio impossibilis, aut turpis pro non adiecta legato habetur. *ib. n. 6.* Condicio non nubendi invalida est, nisi in viduis. *ib. n. 7.* Legatum relictum determinatæ puellæ, ut nubere valeat, tradendum est, etsi Religionem ingrediat. *ib. p. 398. n. 8.* Si legatum relictum est puellis orphanis nubere volentibus, tradi nequit volentibus ingredi Religionem. *ib. n. 10.* Nisi in illo loco puella orphanæ non darentur. *ib. p. 399. n. 11.* Legatum relictum puellis nubendis tradi nequit puellis pauperibus nuptis. *ib. n. 12.* Legatum relictum puellæ determinatæ nubendæ dari nequit alteri: si relictum sit puellis in genere, & hæc deficient, tradendum videtur viduis. *ib. n. 13.* Legatum destinatum pro naturalibus alicuius loci, tradi nequit extraneis, nisi in hunc locum venerint, cum animo ibidem perpetuo permanendi. *ib. n. 14.*

n. 14. Legatum relictum pro nubendis orphanis tradi nequit puellis habentibus parentes inuites, & pauperes, bene tamen, si illæ deficient. *ib. n. 15.* Legatum relictum virginibus tradi potest secreto corruptis, sed in concursu aliarum vere virginum exigere illud legatum nequeunt, nisi secretum violandum esset. *ib. n. 16.* In legatis, quæ pro omnibus non sufficiunt, solvendis, præferendi sunt privilegiati, secus solvi pro rata debent. *ib. p. 400. n. 17.* Quando clara quædam sunt, sed impleri nequeunt, suntque ad causas pias; commutari debent ad aliam piam causam ab Episcopo, accedente consensu heredis. Si vero testamenta sint ad profanas causas, sit caducum, & devolvitur ad heredem. *ib. n. 19.* Quando lex Falcidia locum habeat. *ib. n. 20.*

Legitima. *V. Heredes necessarii.*

Leibnitius (Guillelmus) laudatur. *VI. p. 25. n. 6.*

& seq. Eius religio in discrimen adducitur. *ib. n. 7.*

Lectii (P. Leonardi) de scandalo laxæ propositiones. *II. p. 102. n. 5. & seq.* Aliæ eiusdem itidem laxæ de ornatu mulierum. *ib. p. 125. n. 4.*

Æque laxas de homicidio sententias docet. *IV. p. 192. n. 31. & seq.* Eiusdem futilis distinctio probabiliter speculativæ, & practicæ reiiicitur. *ib. n. 33.* Alia eiusdem de homicidio laxa sententia. *ib. p. 197. n. 14.* Alia pariter laxa de famæ compensatione. *ib. p. 313. n. 16.*

Lex varias habet acceptiones. *VI. p. 138. n. 1.*

Referuntur. *ib. n. 2.* Proprie sumpta, est ordinatio rationis ob bonum commune, ab eo qui curam Communitatis habet, promulgata. *ib. p. 139. n. 2.* Explicatur. *ib. n. 3.* Eam D. Thomas constituit in ratione, seu intellectu. *ib. n. 3.*

Solvitur obiecto ex S. Scriptura. *ib. p. 140. n. 4.* Dividitur in æternam, & temporalem, & hæc in naturalem, & positivam; quæ aut divina est, aut humana. *ib. n. 5.* Quatuor ex D. Thomæ rationes assignantur cur Deus præter legem naturalem, & humanam, condiderit positivam, quæ divina appellatur. *ib. n. 6.*

Lex proprie communitatem spectat. *ib. p. 141. n. 1.* Et a præcepto distinguitur. *ib. n. 2. & seq.*

Nec solum communitatem spectat, sed etiam eius bonum. *ib. n. 5.* Lex necessaria fuit, posita hominis creatione. *ib. p. 142. n. 6.* Iusta esse debet tum ex parte materię illi subiectæ, tum ex forma qua rogatur. *ib. n. 7. & seqq.*

Laborare iniustitia potest triplici ex capite. *ib. n. 9. & seq.* Debet esse perpetua. *ib. n. 11.*

Explicatur, & solvitur obiecto. *ib. p. 143. n. 12.* Lex ut obliget, promulgari debet. *ib. n. 13. & seq.* Idque aliquo signo exteriori. *ib. n. 3.*

Eius promulgatio est conditio necessaria, ut illa obliget in actu secundo. *ib. n. 4.*

Lex civilis imperialis non obligat nisi post illius promulgationem factam in singulis provinciis. *ib. n. 5.* Praxis habet quod etiam leges Conciliorum, & Pontificum promulgantur in singulis diocæsiibus. *ib. p. 144. n. 11.*

Lex ecclesiastica solemnè promulgatione Romæ facta, etsi ob aliquod impedimentum nequeat in singulis provinciis promulgari, obligat fideles statim ac sciunt latam esse, & Romæ promulgatam. *ib. p. 145. n. 13. & seqq.* Lex ecclesiastica, sive civilis statim ac promulgata est, obligat. *ib. p. 147. n. 22.*

Curs. Theol. Tom. 5.

Lege sua iusta, & legitime promulgata valet Princeps invitos subditos cogere ad eam servandam. *ib. p. 147. n. 2. & seq.* Solvitur obiectio Caramuelis. *ib. n. 4.* Leges peculiari ratione summus Pontifex, & Episcopi ferre possunt, non expectato subditorum consensu. *ib. p. 148. n. 5.* Solvuntur obiecta. *ib. n. 6. & seqq.*

Legem iustam non acceptando subditi peccant. *ib. n. 10.* Lex reiecta a populo, non fit invalida. *ib. n. 11.* Ad legislatorem supremum subditi appellare non possunt, ut legem ab ipso iuste laxam abroget. *ib. p. 149. n. 12.* Legem tenentur servare subditi tempore interpositæ supplicationis. *ib. n. 13.*

Lex æterna admittenda est in Deo. *ib. n. 3.* Legis æternæ notio traditur ex D. Thomæ. *ib. p. 150. n. 4.* Lex naturalis promiscua admitti debet. *ib. n. 2. & seq.* Illa homini, animantibus, ceterisque omnibus naturis communis est. *ib. n. 3.* Ostenditur ex doctrina D. Thomæ. *ib. p. 151. n. 4.* Simulque aberrationes Grotii, Pufendorfii, & aliorum indicantur. *ib. n. 4.*

Legis naturalis rationis, homini propriæ fundamenta perperam statuuntur a Thomasio, & Pufendorfio. *ib. p. 151. & seqq. n. 1. & seqq.* Impugnantur. *ib. n. 2.* Homo exlex natura sua repugnat. *ib. p. 153. n. 1.* Ante omnem legem bonitas, & turpitudine insunt actionibus. *ib. n. 3.* Contrarii errores Hobbesii, Osiandri, Seldeni, Pufendorfii, aliorumque Protestantium referuntur, & auctoritate Ciceronis refelluntur. *ib. p. 154. n. 2. & seqq.* legis naturalis pictura exhibetur ex doctrina S. Thomæ. *ib. p. 150. n. 1.* Vera illius notio ex doctrina eiusdem S. Thomæ traditur, & explicatur. *ib. p. 161. n. 4. & seqq.* Lex naturalis plura præcepta includit, quæ ab uno tamquam prima radice proficiuntur. *ib. p. 163. n. 2. & seqq.* Declaratur. *ib. n. 3.*

Ex lege ipsius naturæ promanare ostenditur decem Decalogi præcepta. *ib. p. 165. n. 5. & seqq.* Itemque omnia humana officia, quatenus exercenda sunt iuxta rationis regulas. *ib. n. 7. & seqq.* Respondetur obiecto. *ib. n. 9. & seqq.* Legis naturæ præcepta aliqua sunt immutabilia, ut semper, & in quocumque eventu obligent. *ib. p. 167. n. 7.* Secundaria illius præcepta solum mutabilia dici possunt quatenus sub hac, vel illa circumstantia non obligant. *ib. n. 8.* Lex naturalis quantum ad principia naturalia est in se ipsa immutabilis tam in communi, quam in particulari. *ib. n. 9.* Quantum vero ad principia secundaria quandoque mutabilis est solum materialiter, secus formaliter. *ib. n. 10.* Solvuntur difficultates de investita divisione bonorum, hominum servitute, & præscriptione. *ib. p. 168. n. 11. & seqq.*

Legis naturæ quæ sunt, nulla potestate humana proprie dispensari possunt. *ib. p. 169. n. 14.* Solvitur obiectio de nonnullis Pontificum dispensationibus. *ib. n. 15.* Nulla legis naturæ præcepta dispensari possunt a Deo. *ib. n. 16. & seqq.* Solvuntur obiecta ex ratione, & sacra Scriptura petita. *ib. p. 170. n. 19. & seqq.*

Lex Mosaica bona, utilique fuit. *ib. p. 176. n. 3. & a Deo lata. ib. n. 4.* Et quidem unice.

verfa . *ib. n. 5.* Refertur modus quo lata fuit . *ib. n. 6.* Soli Iudæorum populo fuit intima . *ib. n. 7.* Solvitur obiectio . *ib. p. 177. n. 9.* Legis Mosaica præcepta alia moralia . alia ceremonialia , alia iudicialia fuerunt , *ib. n. 11.* Explicantur singillatim . *ib. p. 178. n. 12. & seqq.* Lex Mosaica abrogata fuit . *ib. p. 181. n. 24.* Non tamen cessavit ante Christi mortem . *ib. n. 25.* Nec illico post Christi mortem noxia fuit illius observatio . *ib. n. 26. & seqq.* Legalia præcepta mortifera facta sunt , templo destructo . *ib. p. 183. n. 31. & seqq.* Iudicialia tamen licet vim amiserint obligandi , non evaserunt mortifera , nisi quis ea servasset ex affectu ad legem Mosaicam . *ib. p. 184. n. 33.*

Lex nova a Christo instituta est . *ib. p. 184. n. 1.* Impudenter id negant Lutherus , Calvinus , & Hobbes . *ib. Refelluntur . ib. p. 185. n. 2. & seqq.* Lex nova a veteri differt pluribus rationibus , quæ recensentur . *ib. p. 187. n. 8.* Adversus illius durationem hæreses in dicantur . *ib. n. 9.*

Legum humanarum fundamentum est hominum societas , quæ in coniugalem , paternam , herilem , domesticam , & civicam dividitur . *ib. p. 188. n. 1. & seqq.* Legum necessitatem institutio civitatum infert . *ib. p. 189. n. 8.* Male docent Pufendorfus , & Thomafius eas naturali libertati repugnare . *ib. p. 190. n. 9. & seqq.*

Legum condendarum facultate polleat summa potestas . *ib. p. 219. n. 2.* Solvuntur obiecta . *ib. n. 3. & seqq.* Illas etiam Regina potest condere . *ib. n. 6.* Et summus Pontifex pro universali Ecclesia . *ib. n. 7. & seqq.* Et Episcopi pro sua diocesi . *ib. p. 220. n. 9.* Sicut etiam pro tota Ecclesia Concilia generalia . *ib. p. 221. n. 12.* Et nationalia pro tota natione ; sicut & provincialia pro universa provincia . *ib. n. 13.* Legis vim habent Declarationes Sacrae Congregationis Cardinalium , si sint a Pontifice approbatae . *ib. n. 14. & seqq.* Leges , mortuo Episcopo , condere potest Capitulum Ecclesiæ Cathedralis . *ib. n. 16.* Et Ordines Regulares . *ib. n. 17.* Eæ tamen a Pontifice approbari debent , ut legum vim habeant . *ib.*

Principes supremi vi directiva , non coactiva tenentur servare leges a se latas . *ib. p. 222. n. 2.* Huiusmodi obligatio a recta ratione dimanat . *ib. n. 5.* Pueri septennes legibus obligantur , & etiam ante septennium , si habeant usum rationis . *ib. p. 223. n. 7.* Infideles legibus ecclesiasticis non subiciuntur : secus amentes , ebrii , & infirmi , licet ab illis excusentur . *ib. n. 8.*

Clerici salvo privilegio exemptionis subiecti sunt legibus civilibus . *ib. p. 224. n. 10.* Peregrini , advenæ , & forenses tenentur servare leges loci per quem transeunt sine animo ibidem commorandi , si maneant unum , aut alterum diem . *ib. n. 13.* Solvitur Salmanticensium obiectio . *ib. n. 15.* Non tamen tenentur servare leges proprii territorii , a quo absque fraude adiant . *ib. p. 225. n. 17.* Peccant , si deliberato animo ab eo discedant , ne legibus pateant . *ib. n. 19.* Refellitur laxa opinio op-

posita P. Viva . *ib. n. 20.* Qui discedit die festo a proprio loco , tenetur ante discessum audire factum . *ib. p. 226. n. 21.* Laxa Salmanticensium doctrina refellitur . *ib. & n. 22.* Qui discedit e proprio loco , ubi ieiunium est , iuratus ad locum ubi non est , non potest ientaculum fumere . *ib. n. 24.* Esiugium Salmanticensium ad circumveniendas , eludendasque leges derogatur , & improbat . *ib.* Si sit speciale ieiunium , & in loco unde discedis , & in alio ad quem accedis , teneris ieiunio . *ib. p. 227. n. 25. & seqq.* Omnino laxè oppositum docet P. La Croix . *ib.* Qui animo declinandi reservationem incurram in sua diocesi , in aliam peregrinatur , ubi non est reservatio , absolvi non potest . *ib. n. 28.* Laxè oppositum docet P. Viva . *ib. & n. 29.* Superior non potest punire subditum extra territorium , nisi ratione delicti in territorio patrat . *ib. p. 228. n. 30.*

Legis humana materia sunt actus humani . *ib. p. 231. n. 5.* Explicatur . *ib. & n. 6.* Lex humana vetari , aut præcipi nequeunt actus indifferentes . *ib. p. 232. n. 7.* Neque directe , & per se actus mere interni lege coactiva , coactione externa . *ib. n. 8. & seqq.* Lex ecclesiastica directiva præcipi possunt actus mere interni , quando id opportunum indicetur ad salutem æternam . *ib. p. 233. n. 14. & seqq.* Solvuntur obiecta . *ib. p. 234. n. 20.* Potest Ecclesia actus internos præcipere connexos cum exterioribus . *ib. p. 235. n. 21.* Itemque actus externos occultos . *ib. n. 22.*

Lex humana , dummodo iusta sit , obligat , & quidem in conscientia . *ib. p. 235. n. 1.* Immo dari nequit vera lex , quæ non obliget in conscientia . *ib. p. 236. n. 2.* Constitutiones plurimum Regularium non obligant natura sua ad culpam . *ib. n. 3.* Leges iniustæ nullam pariunt obligationem . *ib. n. 4. & seqq.* Quandoque tamen sunt observandæ ad vitandum scandalum . *ib. n. 4.* Leges illius , qui regimine tyrannus est , servandæ sunt ; non vero qui usurpatione , antequam pacifice regnum possideat . *ib. n. 6.*

Traduntur regulæ , ex quibus colligenda est gravis legis obligatio . *ib. n. 7. 8.* Legislator materiam levem sub gravi culpa præcipere nequit per se loquendo . *ib. p. 238. n. 9.* Explicatur . *ib.* Legis obligationem pro arbitrio legislator augere nequit , aut minuire . *ib. n. 10. & 11.* Assignantur regulæ , unde materiæ gravitas colligi debeat . *ib. p. 239. n. 12.* Et unde materia levis per continuationem fiat gravis . *ib. n. 13.* Et quando interrupta reputari debeant materiæ parvitates , *ib. p. 240. n. 14.* Salmanticensium doctrina refellitur . *ib. n. 15.* Violatio legis in materia parva , quandoque ex contemptu mortalis evadit . *ib. p. 241. n. 16. & seqq.*

Lex alia est pure personalis , alia pœnalis mixta . *ib. p. 242. n. 1.* Assignatur regulæ , unde argui potest legem pœnalem mixtam obligare sub gravi . *ib. p. 242. n. 3. & seqq.* Legis pœnalis obligatio sumenda est ex verbis legislatoris , ex materiæ gravitate , & pœnarum atrocitate . *ib. p. 243. n. 7. & seqq.* Vix Principes condunt leges , quæ sint pure pœnales . *ib. n. 9.* Declaratur quandoque violatores legum

gum pœnalia teneantur taxatas pœnas luere ante iudicis sententiam . *ib. p. 244. n. 10. & seqq.* Pars , quæ culpa sua a contractu initio recedit , probabilius constitutum pœnam luere debet ante iudicis sententiam . *ib. p. 245. n. 15.* Legum pœnalia violatores quandoque seipsum pœnam exequi tenentur prolata iudicis sententia , non expectata iustitiæ executione . *ib. p. 246. n. 18.*

Princeps supremus ob rationabile motivum pœnam a lege taxatam minuire , aut augere potest ; non vero iudex inferior . *ib. n. 19.* Si iudex pœnam a lege taxatam cum præiudicio paritatis lætæ , aut pauperum , remittat , tenetur ad restitutionem . *ib. n. 20.* Lex in præsumptione fundata , contra legem divinam , veritate deficiente non obligat . *ib. n. 21. & seqq.*

Lex quæ tributum imponit , obligat in conscientia . *ib. p. 248. n. 3. & seqq.* Satisfactio fundamentis oppositis . *ib. p. 249. n. 7. & seqq.*

Lex irritans , non solum actus prohibet , sed etiam nullos efficit . *ib. p. 250. n. 1.* Leges plures definiunt nullos actus , sed non ante sententiam iudicis . *ib. n. 4.* Lex irritans obligat in conscientia . *ib. n. 5.* Assignantur regulæ , ex quibus colligendum est conditio nes a lege præscriptas pertinere ad ipsam contractus substantiam , vel ad accidentia . *ib. p. 251. n. 6.*

Lex dubia quæ sit , explicatur . *ib. p. 251. n. 1.* Qui dubitat existatne lex , an secus , non est liber a lege . *ib. n. 2.* Principium illud : *Melior est conditio possidentis* in Probabilistis , & Salmanticensium doctrinam intorquetur . *ib. n. 3.* Qui certus de lege dubitat an in hoc casu particulari subiectus sit legis observantia probabilius non est exemptus a lege . *ib. p. 252. n. 5.* Varia de hoc dubia ex P. La Croix decepta , & perperam lectorum arbitrio ab eo de more permiffa , recensentur . *ib. n. 6. & seqq.*

Lex humana , seu ecclesiastica , seu civilis , absolute non obligat cum vitæ , aut infamix , aut bonorum amissionis periculo . *ib. p. 254. n. 2.* Excipiuntur circumstantia nonnullæ . *ib.* Solvuntur duo obiecta . *ib. p. 255. n. 6. & seqq.* Non requiritur intentio expressa adimplenda legis . *ib. p. 256. n. 4.* Immo probabiliter impletur etiam si ad sit intentio opposita . *ib. n. 5.* Dilucide id explicatur pro praxi . *ib. n. 6.* Legi ut quis satisfaciat , intendat oportet finem intrinsecum præcepti . *ib. n. 7.* Legem audiendam Missæ non implet , qui eam audit animo videndi mulierem . *ib. p. 257. n. 8.* Doctrina notabilis traditur adversus Salmanticenses . *ib. n. 9.* Satisfieri potest eodem tempore pluribus præceptis , quando illa eodem recidunt . *ib. n. 3.* Si Confessarius pro pœnitentia tres Missas præscriberet , non satisfacit audiens eas simul . *ib.* Nec satisfacit præcepto qui plures Missas partes simul audit a diversis Sacerdotibus . *ib. n. 4.* Opposta opinio Baunii , Escobarii , Bonacina , & Leandri damnata est . *ibid.*

Qui impedimentum apponit , ut a lege implenda sit liber , peccat . *ib. p. 258. n. 5. & seqq.* Opposta nonnullorum Casuistarum opinio lædit sensum communem . *ib.* Peccat item contra

præceptum , qui impedimenta non removet , si possit sine gravi damno . *ib. n. 7.* Qui non potest totum opus præceptum implere , adstringitur ad partem . *ib. n. 8.* Si duo occurrant præcepta , quæ simul servari nequeant , quod gravius est , & præstantius , impleri debet . *ib. p. 259. n. 9.*

Cessante negative sine adæquato legis particulari , non cessat legis obligatio . *ib. p. 261. n. 7. & seqq.* Absurda , quæ oppositam opinionem consequuntur , eam improbabilem reddunt . *ib. p. 262. n. 12.* Eadem tamen saltem per cuniculos insinuat P. Viva . *ib. n. 13. & seqq.*

Legis abrogatio alia est negativa , alia positiva . *ib. n. 1.* Leges etiam iustæ absolute revocari queunt . *ib. p. 263. n. 2.* Explicatur . *ib. n. 3.* Lex antiqua abrogata censetur nova superveniente , quæ simul cum ea observari nequeat . *ib. n. 4.* Superior suam , & inferioris legem abrogare potest , non contra . *ib. 264. n. 5.* Inferior legem a se latam , etsi a superiore confirmatam , abrogare potest , modo id superior eam confirmando non prohibuerit . *ib. n. 6.* Quando legislator prohibet legis interpretationem , non est licitum Doctoribus eam interpretari . *ib. n. 7.* Distinctiuncula P. Castro palai refellitur . *ib.* Plures regulæ in interpretatione legis servandæ assignantur . *ib. p. 265. n. 4. & seqq.* Lex non extenditur ad casum non comprehensos ob rationum similitudinem . *ib. n. 9.* Si eadem tamen sit adæquata ratio , extendenda est ad casum non comprehensum , nisi oppositum urgeat . *ib. p. 266. n. 10.* Quando legislator decidit aliquem casum , decidit ad alium similem casum extenditur . *ib. n. 11.* Explicatur . *ib.* Lex pœnalis non extenditur ad casum non comprehensos ob rationum similitudinem , potissimum quantum ad pœnam . *ib. p. 267. n. 12.* V. *Consuetudo . Dispensatio a lege . Ius nature & gentium .*

Lex Falcidia . V. *Legatum in fine .*

Lex Trebelliana . VII. *p. 391. n. 9.*

Libellatici duplicis generis fuerunt ; alii ceu idololatrarum merito improbat a Patribus , alii sine crimine . I. *p. 100. n. 30.*

Libellus *Defesa della Dissertazione de' Signori Copelotti ; e Casali* , antiævangelicam doctrinam continet . IV. *p. 375. & seqq. n. 29.*

Libellus famosus *Rivazione di Fra Daniello Concini* &c. ob confutatam ab eo rem mamillarem in lucem editus , solemniter decreto S. Officii proscriptus fuit . IV. *p. 269. n. 9.* Huiusmodi Decretum per extensum refertur . *ib. V. Detractio .*

Pro Libello famoso quæ pœnæ . VII. *p. 161. n. 7.*

Libelli pœnitentiales nonnulli abrogati a Concilio Cabilonensi . IX. *p. 214. n. 9.*

Libri hereticorum etiam priscis temporibus ab Ecclesia flammis tradebantur , I. *p. 130. n. 1.* Gravissimum affirmant errandi in fide periculum . *ib. p. 131.* Non ob hoc solum , sed etiam in pœnam eorumdem hereticorum prohibentur . *ib. n. 2.* Vetantur in Bulla Coenæ sub pœna excommunicationis , si hæreticum doceant , aut de religione tractent , & scienter legantur , imprimantur , aut retineantur absque Summi

Pontificis auctoritate. *ib.* Si libri contineant errores alicuius haeretici, sed sint Catholico, eos legens licet pravo animo, non subiacet poenis Bullae. *ib.* n. 3. Etiam si eorumdem scholia sint haeticorum. *ib.* Si tamen hi libri alias prohibiti sint, subiacet excommunicationi non reservatae contentae in Catalogo librorum prohibitorum. *ib.* Etiam si liber sit calamo scriptus. *ib.* Legens concionem, orationem, brevemque disputationem haeretici haesim continentem excommunicationem incurrit. *ib.* n. 3. Laxa Thomae Sanchez & Sporer doctrina reicitur. *ib.* Datur parvitas materiae legentem haeticorum libros excusans ab excommunicatione. *ib.* p. 132. n. 5. In ea determinanda vix regula assignari potest. *ib.* Pendere id videtur ex circumstantiis & persona legentis, & materia quae legitur, & finis legentis. *ib.* Librum haeretici legens nec haesim continentem, nec de religione tractantem, non incurrit excommunicationem. *ib.* n. 6. Quaecumque ignorantia etiam crassa eximit ab excommunicatione legentem haeticorum libros, sed non a peccato. *ib.* n. 7. Eam incurrit, qui alium eos legentem audit. *ib.* n. 8. Licite quandoque ob urgentem necessitatem legi illi possunt absque expressa licentia. *ib.* p. 133. n. 9. Obtrata licentia eos legens absque necessitate, sed ex sola curiositate tantum venialiter peccat. *ib.* n. 10. Eos retinens tantum ad pompam, & ornatum excommunicationem incurrit. *ib.* n. 11. Datur in hac retentione materiae parvitas pendens a circumstantiis. *ib.* Eorum impressores, & proxime cooperantes impressioni excommunicationem incurrant. *ib.* n. 12. Libri prohibiti in Indice Tridentino, seu Romano sunt duplicis classis. *ib.* p. 134. n. 13. Primae classis sub excommunicatione Papae reservata prohibentur. *ib.* Alia librorum prohibitorum genera recensentur. *ib.* n. 17. Certa lingua initio editi, & deinceps prohibiti, damnari censentur in quacumque lingua postea vertantur. *ib.* n. 18.

Librorum impressio ex Tridentino fieri debet eos approbante in scriptis ordinario loci, & quo ad Regulares, horum superioribus, apposito nomine Auctoris sub poena excommunicationis. *ib.* p. 135. n. 2. Quoad hoc tamen Tridentini decretum non videtur usu receptum. *ib.* n. 4. Qui sint quoad hoc superiores. *ib.* p. 136. n. 5. Regulares edentes libros cum approbatione Ordinarii, aut Inquisitoris non subiciuntur poenis Tridentini, si omittant suorum Praelatorum approbationem. *ib.* n. 6. Constitutiones hac de re Ordinis Praedicatorum. *ib.* n. 8. Varias sunt hac ipsa de re Ordinum Constitutiones. *ib.* p. 137. n. 9. Regularis scripta sua seculari tradens imprimenda cum licentia Ordinarii, sub eiusdem secularis vero nomine, ordinatim non peccat, saltem mortaliter. *ib.* n. 10. Addens aliquid manu scripto typis edendo iam approbato, non tamen in fraudem, sed bona fide, & aequitate, non peccat. *ib.* p. 138. n. 11. Tridentini praedicta censura, sicut & Regulae Indicii, nulli referantur. *ib.* n. 12. Superiores in concessione facultatis pro libris edendis non alii quam in-

sticiae legibus dirigi debent. *ib.* n. 13. Si evidens sit iniuste eam negare, facultatemque Ordinarii loci concesserint, poterit Regularis saltem sub alieno nomine librum edere. *ib.* n. 14. Librorum Censores morum integritate, prudentia, & scientiarum peritia praediti esse debent. *ib.* p. 139. n. 15.

Liberalitas virtus iustitiae affinis quid sit. *X.* p. 356. n. 9. Quodnam sit eius obiectum. *ib.* Quinam sint veri liberales. *ib.* Signa verae liberalitatis. *ib.*

Libertas indifferentia alia contrarietatis est, alia contradictionis. *VI.* p. 78. n. 2. Illius principium est intellectus proponens voluntati bonum amandum cum indifferentia iudicii. *ib.* n. 3. Gratia sufficiens Thomistica constituit liberam potentiam, hoc est proxime expeditam ad operandum. *ib.* n. 5. Ad libertatis intelligentiam pra oculis habenda sensus compositi, & divini distinctio. *ib.* n. 6. Explicatur. *ib.*

Libertatem negant Stoici & Manichaei. *ib.* p. 79. n. 1. Contra Pelagianum nimis extollebant. *ib.* Lutherus, & Calvinus tolli non dicunt gratia natura sua efficaci, sed extinguitam esse docent ad operandum in genere moris per peccatum originale. *ib.* n. 2. & seq. Propterea docent gratiam necessario hominem applicare ad operandum. *ib.*

Erasmus ut liberum propugnaret arbitrium, in Semipelagianismum declinavit. *ib.* p. 80. n. 4. Ab eo produda pro libertate testimonia fatue deludit Lutherus. *ib.* p. 81. n. 5. Adversus libertatem referuntur testimonia Calvinii. *ib.* n. 8. & seq. Libertatem evincunt plurima S. Augustini testimonia, quae referuntur. *ib.* p. 83. n. 10. & seq. Male, & insigni fraude respondet Calvinus allatis ab Augustino testimoniis. *ib.* p. 84. n. 12. Sibi ipsis patrocinari eundem S. Augustinum temere praedicant Lutherus, & Calvinus. *ib.* p. 85. n. 13. Calvinii dementiae aliud argumentum exhibetur. *ib.* n. 14. Liberum arbitrium negantes Lutherus, & Calvinus urgentur ad hominem. *ib.* n. 15. Lutheri, & Calvinii de libertate systema a Concilio Tridentino prohibetur. *ib.* p. 86. n. 16. Eius infantia in Patres Tridentinos. *ib.* n. 17. Eiusdem, non secus ac Lutheri doctrinae horror, & feritas ostenditur. *ib.* p. 87. n. 18. Aliorum Lutheranorum de libertate opiniones recensentur. *ib.* p. 88. n. 1.

Systema Iansenii, solum requirentis ad merendum, & demerendum libertatem a coactione, exponitur, & expenditur. *ib.* p. 89. n. 1. & seq. Libertas indifferentia ad merendum, & demerendum, opposita necessitati, seu determinationi ad unum, evincitur ex sacra Scriptura. *ib.* p. 110. n. 1. & seq. Et ex auctoritate S. Augustini. *ib.* p. 111. n. 7. & seq. Libertatis vera idea asertitur ex S. Thoma. *ib.* p. 112. n. 1. & seq. Simulque Calvinii, & Iansenii sophismata in antecessum praefocata fuisse a D. Thoma ostenditur. *ib.*

Ad libertatis essentiam pertinet sola indifferentia contradictionis. *ib.* p. 113. n. 1. Libertatem amittere nequit voluntas, nisi auferatur indifferentia iudicii. *ib.* p. 115. n. 2. & seq. Explicatur huiusmodi indifferentia. *ib.* Libertati

praedictum non inferre divinum auxilium, quo Deus efficaciter voluntatem determinat, ostenditur ex D. Thoma. *ib.* p. 118. n. 5. & seq. V. Iansenius.

Lignatio. Ligna cadere licet in silvis vicinis, nisi adfit prohibitio. *VII.* p. 17. n. 1. Quae Principes, & Communitates circa lignationem prohibere possunt. *ib.* n. 2. Horum edictis contraire mortale non est, nisi ingens damnum inferatur. *ib.* n. 3. In illatione damni saepe fit mutua compensatio, dum & alii in tuis lignantur silvis. *ib.*

Lingua a S. Iacob recte assimilatur clavo navis, equi freno, & flammae ignis. *IV.* p. 165. n. 1. Explicatur. *ib.*

Linteamina, sive mappa quaedam requirantur ad Missae sacrificium. *VIII.* p. 297. n. 18. Quodnam peccatum sit sine ulla mappa Missam celebrare. *ib.*

Lixivium inepta baptismi materia. *VIII.* p. 75. num. 9.

Locatio est contractus onerosus, quo usus vel fructus rei vel personae traditur ad certum tempus pro pretio. Conductio vero est contractus quo usus rei vel personae emitur pro pretio. Idem contractus ex parte locantis dicitur locatio, ex parte locatarii conductio. *VII.* p. 368. n. 1. & 2. Ad locatorem atinet rei locatae vitium manifestare. Si ignorantur vitia, & res tradita fuit, locator non tenetur quidem ad damnum, sed pensionem exigere nequit. *ib.* n. 3. Locator rem locatam conservare tenetur. *ib.* n. 4. Ordinarie locator ante praefixum tempus rem locatam nequit repetere. *ib.* n. 5. Conductor uti re conducta potest in eam usum ad quem accepit: eam ut suam servet, & tempore statuto reddat. *ib.* n. 6. Locator, & conductor mutuo sese adstringunt ex culpa lata, & levi. In hoc contractu non transfertur dominium. Potest locatarius rem locatam alteri locare. *ib.* n. 7. Etiam personae usus locari potest; & quaecumque res, exceptis quibusdam a iure. *ib.* p. 369. n. 8. Non licet locare rem, qua alter praevideatur abusus ad mala officia exercenda. *ib.* n. 9. Meretricibus domum locare non licet. *ib.* & n. 10. Nec etiam in ea civitatis parte in qua a Republica tolerantur. *ib.* n. 12. Pauper nequit non pauperi ius quaesivandi locare. *ib.* p. 370. n. 13. In solvenda pensione dum conductor impeditur ab usu, vel fructu ei conductae, servanda est consuetudo regionis. *ib.* n. 15. Liber tamen est a pensione, si impedimentum usus, vel fructus eveniat ex parte locatoris, vel ex re conducta. *ib.* n. 16. Si vero ipse conductor in causa sit cur non utatur, aut fruatur re conducta, solvere pensionem debet. *ib.* n. 17. Si sterilitas fundi frugiferi casibus fortuitis accidat, solvi nihilominus integra pensio debet; si ita fert loci consuetudo. *ib.* n. 18. Locatio duobus modis desinit, nempe consensu partium, & elapso termino constituto. *ib.* p. 371. n. 19. Si locator praemoriatur, haeres universalis stare debet locationi. *ib.* n. 20. Nuntius conductus a Caio ut Romam pergat, potest, re dissimulata, finire se conduci a Titio ad eandem civitatem, ab utroque integra mercede accepta; tutius tamen

est a secundo conductore pretium minus integro exigere. *ib.* n. 21. Fructus rei locatae, si sint pendentes, attinent ad dominum fundi locati; si separati, & collecti ad conductorem. *ib.* n. 22. V. Famulus.

Lopez (Ludovicus) non raro laxiores opiniones amplectitur. *II.* p. 252. n. 6.

Lucrum cessans est, quod mutuatori intercipitur ratione mutui. *VII.* p. 248. n. 1. Lucrum cessans propter culpabilem debitoris moram mutuator licite sibi compensari postulat. *ib.* p. 249. n. 1. Non tamen ob lucrum cessans ante moram, seu elapsam tempus praefixum, vel tempore mutui, ut probabilis docet D. Thomas, *ib.* n. 2. Multo minus ob tale damnum exigere aliquid potest, qui sponte sua obtulit pecuniam mutuam. *ib.* p. 250. n. 1. Nec qui paratus ad mutuandum cuicumque petenti est. *ib.* p. 251. n. 1. Nec qui precibus rogatur. *p.* 252. n. 1. Sed ob lucrum certum tam in genere, quam in quantitate, quodque moraliter impedire nequit. *ib.* p. 255. n. 2. Qui tamen non sui commodi, sed debitoris iuvandi causa dat mutuam, idem est ac si invitatus daret: unde pro lucro cessante forte aliquid exigere potest. *ib.* n. 5. 6. Conditiones ad hoc requisitae. *ib.* p. 256. n. 1. Prima est, lucrum cessans debet esse moraliter certum saltem in genere, licet incertum in quantitate. *ib.* n. 1. 2. Non vero probabiliter futurum, & probabiliter non futurum. *ib.* n. 3. Licet mutuarius sit morosus, & leges talem ad poenam solvendam damnare soleant, si tamen mutuator revera damnum non patiatur, nihil ab eo exigere potest. *ib.* p. 257. n. 4. Secunda conditio est, quod pecunia sit destinata negotiationi, & sint praesentes occasiones eam expendendi; & nihilominus iis relictis mutuo tradatur. *ib.* n. 2. Unde non sufficit eam habere in emporiis. *ib.* n. 4. Nec si non adsint occasiones actu negotiandi. *ib.* p. 258. n. 5. Nec, dum mercator dubitat se pecuniam negotiationi applicaturum. *ib.* n. 6. Nec, dum probabiliter esset applicaturus. *ib.* n. 7. Nec, si mutuator dicat: vellem negotiari, nisi multi peterent mutuam. *ib.* p. 259. n. 8. Mutuator, ut aliquid praeter sortem ob lucrum cessans exigere possit, non debet habere aliam pecuniam otiosam praeter mutuo traditam. *ib.* p. 260. n. 1. Quare qui expositus est ad mutuandam pecuniam multis probabiliter petentibus, & ideo pecuniam non exponit negotiationi, non potest propterea aliquid exigere. *ib.* p. 261. n. 4. Morosus mutuarius refundere lucrum cessans debet, etsi nullum praecesserit pactum, non tamen ad rescandendum damnum illarum tempore mutui. *ib.* p. 262. n. 1. Hoc pactum fieri debet, etsi mutuo accipiatur a mercatore. *ib.* n. 3. Non est licita exactio lucri cessantis in pecunia initio traditi mutui. *ib.* n. 4. Nec in alia re: *ib.* n. 5. & p. 265. n. 16. Neque titulo venditionis sperati lucri, aut incommoditatis lucri cessantis. *ib.* n. 10. 11. Nec si intentio fiat mutuandi sine interesse aliquam pecuniae partem. *ib.* p. 264. n. 12. Sexta conditio: ut securae pro lucro cessante aliquid exigatur, debet mutuator velle potius ex negotiatione, quam

quam mutuo lucrum quærere. *ib. p. 265. n. 1.*
 In determinanda compensatione lucris cessantis
 diversæ opiniones. *ib. n. 3.* Hæ conditiones
 in praxi vix aliquando concurrunt; ideo in
 praxi non exigendam lucris cessantis compen-
 sationem, consuliatur. *ib. p. 268. n. 7.*
 Ludus est nonnumquam licitus. VII. p. 351.
 n. 2. Iocus verbis facietis, ludus factis peragi-
 tur: lusus quodammodo utrumque compre-
 hendit. *ib. p. 352. n. 3.* Circa ludum, vel io,
 cum datur virtus eurræpelæ. *ib. n. 4.* Condi-
 tiones in ludis iocisque servandæ. *ib. n. 5.*
 Peccant saltem venialiter qui principaliter
 proter lucrum ludunt. *ib. p. 353. n. 3.* An li-
 ceat sacras preces ludere. *ib. n. 4.* Ludus lu-
 catorius est contractus in quo victori certa-
 minis ab utroque exposita pecunia tribuitur.
 Tres conditiones, ut sit licitus, requirit. *ib.*
p. 354. n. 5. Si principaliter ob lucrum fiat,
 est vitiosus; si præter consuetudinem fiat, est
 vitiosus venialiter, mortaliter vero, si in con-
 suetudinem deducatur. *ib. n. 6.* Item p. 360.
 n. 3. Peccant mortaliter qui ingentem sum-
 mam pecuniam ludunt. *ib. p. 361. n. 13.*
 Ludus alex, seu fortunæ est prohibitus legi-
 bus civilibus. VII. p. 355. n. 7. Item canonicis.
ib. n. 10. Præsertim Clericis. *ib. n. 11.* Clerici
 prædictis ludis operam dantes peccant morta-
 liter. *ib. n. 12.* Immo nemo qui his ludis vacat,
 absolvendus est. *ib. n. 13.* & p. 359. n. 5.
 Vitia e ludis oriri solita. *ib. p. 356. n. 17.*
 Peccant mortaliter exponentes publicas men-
 sas ad ludendum, & qui in propriam domum
 volentes ludere recipiant, qui eos adiuvant,
 aut non corrigunt. *ib. p. 357. n. 18.* Dehor-
 tandi sunt artifices a concipiendis aleis, char-
 tibus, taxillis. *ib. n. 19.*
 Ludus alearum, & Larvæ Clericis interdi-
 cuntur. *V. Clericus.*
 S. Ludovicus Galliarum Rex ex universo regno
 publicas meretrices eiecit. II. p. 164. n. 9.
 Lugo (Cardinalis) laxæ docet, in articulo mor-
 tis sufficere attritionem cum sacramento. IX.
 p. 4. n. 8. Refellitur. *ib. p. 36. n. 15.* & *segg.*
 Falso asserit, sententiam docentem non sufficere
 attritionem cum sacramento, non esse pro-
 babilem, immo ab aliquibus censura notatam.
ib. p. 4. n. 9. Opinione probabilem esse ve-
 ram universaliter, atque adeo in articulo mor-
 tis. *ib. refellitur. ib. p. 16. n. 16.* & *segg.* La-
 xæ docet, poenitentem non teneri aperire in
 confessionem consuetudinem peccandi. *ib. p. 7.*
n. 23. refellitur. *ib. p. 173. n. 21.* & *segg.* pec-
 cata ob pravam consuetudinem patrata non es-
 se peccata in se, sed solum in causa. *ib. p. 7.*
n. 24. refellitur. *ib. p. 176. n. 23.* & *segg.* cir-
 cumstantiam scandali, quod quis alteri præ-
 bet, illam peccatum invitans, probabiliter
 non esse circumstantiam in confessione ex-
 primendam. *ib. p. 3. n. 33.* refellitur. *ib.*
p. 188. n. 9. Caute legendus hic Auctor. *ib.*
 Laxe docet, Confessarium obligare non posse
 poenitentem lucrantem plenariam indulgentiam
 ad satisfactionem aliquam, neque ut medicina-
 lem. *ib. p. 240. n. 7.* Laudat hodiernam proxima
 imponendi leves poenitentias pro gravissimis pec-
 catis. *ib. p. 242. n. 6.* refellitur. *ib. n. 4.* &
1872. Quam bene intellexit Secretum Clemen-

tis VIII. de confessione epistolari. *ib. p. 359.*
n. 7. Laxam doctrinam tradit de occasione pro-
 xima retinenda etiam cum periculo spiritualis
 ruinæ. *ib. p. 392. n. 22.* & *segg.* refellitur.
ib. n. 23. & *segg.* aliam non minus laxam de
 illo qui in occasione proxima constitutus sem-
 per relabatur, & in quo nulla emendatio re-
 peritur. *ib. p. 393. n. 24.* refellitur. *ib.* Laxe
 docet, non expellendam per Confessarium a
 poenitente ignorantiam invincibilem, qua bona
 fide possidet hereditatem alterius, vel exercet
 contractum usurarium, quando non speratur
 profectus. *ib. p. 407. n. 7.* Immo et si profectus
 speretur, sed remedium appareat difficil-
 limum. *ib. n. 8.* Laxius docet, huiusmodi
 poenitenti interroganti posse Confessarium si-
 mulando se non audivisse, nullum dare respon-
 sum. *ib. n. 10.* Hæ laxiores opiniones refel-
 luntur. *ib. p. 408. n. 13.* usque ad 20.
 Lumina quot requirantur in celebratione Missæ
 VIII. p. 298. n. 25. Quid in casu necessitatis.
ib. esse debent cereæ. *ib.* His deficientibus se-
 bum oleo præferri debet. *ib.*
 Lupanaria. *V. Meretricis.*
 Lupus (P. Christianus) improbat. Opus in De-
 calogum P. Thomæ Tamburini. IV. p. 419.
 n. 1. Eiusdem doctissimi viri integrum iudi-
 cium in illud exhibetur. *ib.*
 Lulus. *V. Ludus.*
 Lutherus impudenter negat Christum fuisse legi-
 latorem. VI. p. 184. n. 1. Refellitur. *ib. p. 185.*
n. 2. & *segg.* *V. Libertas indifferens.*
 Lutherani primi damnant usuras. VIII. p. 195.
num. 2.
 Luxuria qualibet, scilicet qualibet eius actio tum
 interna, tum externa Decalogi, præcepto Non
 machaberis prohibetur. IV. p. 214. n. 1. & *segg.*
 Eius natura explicatur. *ib. p. 216. n. 1.* Est vi-
 tium genere suo mortale, & capitale. *ib. n. 2.*
 Eius octo filia, quarum quatuor mentem, alia
 quatuor voluntatem inquinant, recensentur,
 & explicantur. *ib. p. 213. n. 3.* & *segg.* Alia
 quatuor hydræ illius monstra ex D. Thoma.
ib. p. 216. n. 5. Septem luxuriæ species assi-
 gnantur. *ib. p. 217. n. 6.* & *segg.* Quidquid sit,
 utrum hæ intra proprium genus essentialiter,
 vel solum accidentaliter distinguantur, diver-
 sa his inest malitia in confessione exprimen-
 da. *ib. n. 8.* Luxuria in suo genere non admit-
 tit parvitatem materiæ. *ib. p. 263. n. 39.* &
segg. Ostenditur, refellunturque obiecta. *ib.*
 Mulier vi compressa adstringitur positive re-
 sistere, nec licite potest permittive se habere,
 ut vitæ, vel honoris periculum declinet. *ib.*
p. 270. n. 1. & *segg.* Oppositam P. Cornelia
 Lapide laxam opinionem de Susanna, Scriptu-
 ris, & rationibus adversariis evidenter ostendi-
 tur. *ib. p. 271. n. 3.* & *segg.* Primum illius
 remedium est lætia iux gravitatis meditatio.
ib. p. 308. n. 1. Secundum est fuga mulierum,
 chorearum, theatrorum, & comediarum. *ib.*
p. 309. n. 2. Opposita plurium Probabilistarum
 benignitas refellitur. *ib. n. 4.* Tertium re-
 medium est victus sobrietas, vestitus mode-
 stia, & orti exilium. *ib. n. 5.* Quartum reme-
 dium est vigilans oculo. Quintum remedium
 est aversio ab obscenis tabellis, seu imaginibus,
 libris.

librisque impudicis, vulgo dictis Romanis. *ib.*
p. 310. n. 7. & *segg.* Alia duo remedia sunt virtus
 abstinentiæ, & iugis oratio novissimorum sermone
 meditationi adiuncta. *ib. n. 11.* & p. 311. n. 12.
 Luxuria incendia vel inter rigidus sui corpo-
 ris cruciatus. D. Hieronymum in eremo con-
 stitutum vixisse, ipsemet testatur. *ib. V. Adulterium.*
*Aspectus mulierum. Bestialitas. Concubi-
 natus. Fornicatio. Incestus. Oscula. Pollutio.*
Raptus. Sacrilegium. Sodomia. Sæpulum. Verba
obscena.

M

Macarii Monachi oratio pro Ethnico damna-
 to fabulosa. VIII. p. 256. n. 9.
 Magia naturalis qua mira quedam, & insolita
 sunt, licita est. III. p. 41. n. 2. & *segg.* Natu-
 ralis a supersticiosa tribus signis fecerni pot-
 est. *ib. n. 3.* Recensentur. *ib.* In dubio an
 effectus procedat a causa naturali, vel arte su-
 perstitiosa, abstinendum est ab eo procurando.
ib. n. 4. & *segg.* Equivocatio Salmanticensium
 D. Thomæ doctrinam quæstioni male aptan-
 tium detegitur. *ib.* Salutatores, sic nuncupa-
 ti, qui non virtute naturali, sed gratia gratis a
 Deo data morbos sanant, probabilis est non
 dari. *ib. p. 42. n. 6.* & *segg.* Pluribus signis
 eorum superstitio potest. *ib. p. 43. n. 10.*
 Recensentur. *ib.* Enfalimus invocativus
 licitus est, non autem constitutivus. *ib. n. 11.*
 Explicatur uterque. *ib.* Fascinatio alia est vul-
 garis, alia physica seu naturalis. *ib. p. 44. n. 12.*
 Dari naturalem probabilis est. *ib. n. 14.* Vul-
 garis superstitiosa est. *ib. p. 45. n. 15.*
 Magnanimitas virtus fortitudini affinis quid sit.
 X. p. 357. n. 5. Eius obiectum quale. *ib.* Vi-
 tia magnanimitati opposita per excessum. *ib.*
 alia per defectum. *ib.*
 Magnificencia virtus fortitudini adnexa quid sit.
 X. p. 357. n. 6. Quodnam eius obiectum per
 Quotuplex sit. *ib.* Vitia eidem opposita per
 excessum, & defectum. *ib.*
 Mahumetismus nulla gaudet credulitatis nota. I.
 p. 50. n. 9.
 Maiestas, seu summa potestas civilis. *V. Potestas*
summa civilis.
 Malabarica superstitionis idea adumbratur. III.
 p. 331. n. 1. Eorum Dii numerantur. *ib.* Istorum
 Numinum Sacerdotes Brachmani dicti. *ib. n. 2.*
 Maldonatus textu Matth. v. abutitur. I. p. 272.
 n. 4. Eiusdem textus ex Patribus hautam D.
 Thomæ interpretationem ex hæreticorum offi-
 cina depromptam esse audacter scribit. *ib. p. 273.*
 n. 7. Augustini interpretatione refellitur. *ib.*
 Inimicitias Iudæis veteris inter fratres, iis-
 dem cum exteris licuisse comminiscitur. *ib.*
 n. 9. Perperam Hebræos Codices, sed non au-
 rtheticos, pro se allegat. *ib.* Altera D. Augu-
 stini explicatione convincitur. *ib.*
 Maledictio est malum alicui dicere. IV. p. 362.
 n. 7. Committitur vel imprecando, vel impe-
 rando, vel optando alicui malum. *ib. p. 363.*
 n. 8. Maledictorum excusationes haud facile
 admittenda. *ib. n. 9.* Maledictio, ut sit grave
 peccatum, requiritur ut ex animo fiat, & ut
 malum optatum deliberate sit grave. *ib. n. 10.*
 Si ex consuetudine gravis maledictio procedat,

etiam si actu ad eam non advertas, grave pec-
 catum est. *ib. p. 364. n. 11.* Opposita Salmanti-
 censium doctrina, ceu laxa refellitur. *ib.*
 Maledicere creaturis irrationabilibus vel ut
 sunt creaturæ Dei, vel secundum se, illicitum
 est. *ib. n. 12.* Nec ipsi diabolo maledicendum
 est. *ib. p. 365. n. 13.*
 Maledictio alium veneficum est, aliud amato-
 rium. III. p. 45. n. 10. Ad hæc expellenda Ec-
 clesia remedia proponit. *ib. n. 2.* Remedia pro-
 posita a Philosophis adversus amatoria vana
 sunt, & superstitionis plena. *ib.* Utilis tamen
 est naturalium remediorum usus. *ib.* Dissol-
 lutionem maledictio petere non licet a maledi-
 co, licet parato ad id præstandum. *ib. p. 46.*
n. 3. Satis sit obiectis. *ib. n. 4.* Licetum est pete-
 re a maledico ut maledictio auferat, si constat
 id illum posse mediis licitis. *ib. p. 47. n. 5.* &
segg. Maledictio signa destruere licet. *ib. n. 8.*
 Opposita Hesselii sententia improbat. *ib.*
p. 48. n. 9. Maledictio qui damoni chirogra-
 phum proprio sanguine subscriptum tradidit,
 non tenetur illum redimere, ut veram poeni-
 tentiam peragat. *ib. n. 10.* Pecunia siue veræ
 siue adulteratæ sint, arte dæmonis conquista,
 omnino sunt prosciendæ. *ib.* Maledicæ mu-
 lieres, aliæ lamæ, aliæ sagæ, aliæ striges vo-
 cantur. *ib. p. 49. n. 1.* Explicatur. *ib.* Femi-
 næ præ viris pluribus de causis maledictis sunt
 deditæ. *ib. n. 2.* Recensentur hæc causæ. *ib.*
 Duæ rationes assignantur, cur vetulæ præ iu-
 niorebus feminis præstigiis, maledictioque dent
 operam. *ib. n. 3.* Solida ratio, cur Deus per-
 mittat ut lamæ, seu striges infantibus, & iu-
 venibus potius quam adultis nocent. *ib. n. 4.*
 Striges reapse de loco ad locum ope dæmonis
 transferri possunt. *ib. p. 50. n. 5.* Raro id ac-
 cidit. *ib.* Raro quoque mulieribus in his fides
 est adhibenda. *ib. n. 6.* Lutherus, & sequaces
 male Catholicos arguunt, quod nonnullis hu-
 iusmodi translationibus fidem adhibeant. *ib.*
n. 7. Eis non favet Concilium Ancyrantum.
ib. Mulieres sagæ, seu viri nequaquam a dæ-
 mone in selem, mustelam, leporem aitasque
 bestias mutari possunt. *ib. p. 51. n. 8.* & *segg.*
 Ab eo solum immutari possunt sensus viden-
 tium, & sagarum. *ib. n. 10.* Non possunt
 dæmones ianuis clausis introducere sagas in
 domos, & cubacula dilectorum. *ib. n. 11.* Af-
 signatur locus, in quo conventus sagarum
 cum dæmonibus celebratur, quidque in huius-
 modi conventibus peragant. *ib. p. 52. n. 12.*
 Commixtio dæmonum cum mulieribus reipsa
 accidit. *ib. n. 13.* Op. oni solita ab adversariis
 diluuntur. *ib. n. 14.* Humana, & divina le-
 ges puniendos maledictos statuunt. *ib. p. 53.*
n. 1. Reipsa excommunicantur a iure. *ib. n. 2.*
 Inquisitoribus sunt denuntiandi. *ib.*
 Manipulus, ornamentum sacerdotale, quid signi-
 ficet. VIII. p. 296. n. 9.
 Mantegazzi (D. Alexander) integram disserta-
 tionem vulgavit, qua elegantissimo stylo &
 omni argumentorum genere recte probat dispen-
 satum a carne teneri ad seiniunium. V. p. 59.
 n. 4. Eam impugnavit D. Copellotti sua Dia-
 triba, ineptis rationibus, tricis, & sophisma-
 tibus referta. *V. Copellotti.*
 Mannum impositione Apostoli non solum gratias
 gratis

gratis datas, sed & sanctificantem gratiam conferrebat. VIII. p. 116. n. 2. Manuum impositio materia sacramenti confirmationis. *ib. p. 119. n. 2. & seq.* Non quæ præcedit, sed quæ comitatur sacri chrismatis unctionem. *ib. p. 122. n. 3.* Aliquando etiam unctioni postposita manuum impositio. *ib.*

Marcus Antonius de Dominis stulte somniavit quemque in sua Religione salvari posse. I. p. 139. n. 1.

Margarita. V. *Inventio bonorum.*

Maria Virgo. Eam perpetuo mansisse virginem probabilis vi præcepti fideles etiam explicitate, credere tenentur. I. p. 70. n. 8.

Martin (P. Ioannes) laxam docet propositionem de voto. III. p. 69. n. 7. *Æque* laxè docet votentem virginitatem non teneri ad castitatem. *ib. p. 139. n. 22.*

Maritus uxorem amore speciali diligere debet. IV. p. 147. n. 1. Tenetur eam alere. *ib. n. 2.* Si tamen ipsi debita dos persolvatur. *ib. n. 3.* Aut nisi uxor ab eo recedat absque causa. *ib. n. 4.* Aut nisi probeatur adultera. *ib. n. 5.* Tenetur cum ea cohabitare. *ib. p. 148. n. 6.* Nisi aliter exigant causæ legitimæ, quæ recententur. *ib. p. 7.* Curare debet ut illa impleat præcepta divina, & ecclesiastica. *ib. n. 8.* Eam in adulterio deprehensam licite occidere nequit. *ib. p. 179. n. 2. & seq. V. Uxor.*

Martinez de Prado (Ioannes) laxam docet propositionem de voto. III. p. 69. n. 4. & aliam. *ib. p. 91. n. 11. & seq.*

Martyrii notio. VII. p. 87. n. 1. Eius causæ tres. *ib. n. 3.* Martyres non fore qui pro libitate Virginis conceptione sanguinem funderent, docuit Benedictus XIV. *ib. p. 88. n. 5.* Martyrium in adultis vicem supplet baptismi. *ib. n. 7.* Et etiam in infantibus. *ib. n. 8.* Et quidem ex opere operato. *ib. p. 89. n. 10.* Quænam in adultis dispositiones requirantur ad suscipiendum baptismum sanguinis. *ib. p. 90. n. 12. & seq.*

Maffoulie (P. Antonius) vindicatur ab impostura Ianfenianæ, iniuriose illi imposita ab Honorato Turnely. VI. p. 99. n. 1. & seqq. Eius laudes. *ib. n. 2.* Delectationem vitæ æternæ, quam admittit, toto cælo distare ab errore Ianfenii evidenter ostenditur adversus eundem Turnely. *ib.* Gratiam etiam relative sufficientem admittit. *ib. p. 101. n. 6. & seqq.* Refelluntur Turnely in eundem ea de re falsæ iniquæque criminaciones. *ib.* Maffoulie ad merum figmentum & phantasma revocare Ianfenianum systema, apertum figmentum est D. Honorati Turnely. *ib. p. 103. n. 1. & seqq.* Ostenditur ad hominem contra eum. *ib. p. 104. n. 4. & seqq.*

Materia remota sacramenti poenitentiae sunt peccata post baptismum commissa. IX. p. 25. n. 1. Proxima sunt actus poenitentis. *ib. p. 27. n. 1. V. Contritio. Confessio. Satisfactio.* Materia sigilli sacramentalis quænam. *ib. p. 430. n. 7. V. Sigillum.*

Materia extremae unctionis quænam, & quod triplex. V. *Extrema Unctio. Oltum.* Materia sacrae Ordinationis tum proxima, tum remota quænam. X. p. 19. n. 1. & p. 20. n. 9. Num collocanda in manuum impositione, vel in por-

rectione instrumentorum. p. 19. n. 2. & seq. Materia matrimonii sita est in actibus contrahentium. p. 115. n. 2.

Materiæ nomen in sacramentis analogice adhibetur. VIII. p. 12. n. 2. Non res solum significatur, sed etiam actiones. *ib. n. 3.* Materiam omnium sacramentorum a Christo in specie dereminatam, probabilis est. *ib. n. 6. & seq.* Materiæ mutatio quod triplex. *ib. p. 18. n. 5.* Si substantialis sit, nullum reddit sacramentum. *ib. p. 17. n. 2.* Quot modis mutatio materiæ contingat. *ib. n. 3.* Materia baptismi duplex. *ib. p. 72. n. 1.* Aqua naturalis sola materia baptismi. V. *Aqua.* Quænam sit incepta baptismi materia. *ib. n. 11.* Quænam confirmationis materia. *ib. p. 119. n. 2. & seq. V. Chrisma.* Quænam Eucharistiæ. *ib. p. 141. n. 2. V. Panis, Vinum.* Quænam materiæ quantitas apta sit consecrationi in Eucharistiæ. *ib. n. 4.* Quænam vero quantitas licite possit consecrari. *ib. n. 5.* Materia debet esse præsens consecranti. *ib. n. 6.* Quænam præsentia requiratur. *ib. p. 142. n. 7.* Materia debet designari a sacerdote. *ib. n. 8.*

Matres proptius uberibus lactare debent filios suos. IV. p. 143. n. 9. & seqq. Sola nobilitas eas non eximit ab hoc onere. *ib. p. 144. n. 11.* Consuetudo contraria est omnino prava. *ib. n. 12. & seq.* Recententur iustæ causæ eas eximentes ab hoc onere. *ib. p. 146. n. 14.* Si adsint hæ causæ, tenetur sub gravi querere bonam nutricem. *ib. n. 15.* Idque impensis patris. *ib. n. 16.*

Matrimonium Catholicorum cum hæreticis validum, sed illicitum. I. p. 127. n. 8.

Matrimonium sine iuris solemnitate tam in foro externo quam interno non subsistit. VII. p. 152. n. 10. Matrimonium contractum ex levi metu est validum. *ib. p. 143. n. 9.*

Matrimonium contrahentes ex metu gravi iniuste incusso, a peccato letali excusant Augustores. VIII. p. 61. n. 16.

Matrimonium unde nomen desumpsit. X. p. 106. n. 1. Varia eius nomina recententur. *ib. n. 2. & seq.* Cur connubium dicatur. *ib. n. 3.* Matrimonii definitio quænam sit. *ib. n. 5.* Spectari potest contractus, & ut sacramentum. *ib. p. 107. n. 6.* Ut sacramentum quomodo definitur. *ib. n. 7.* Triplex est matrimonium, legitimum, ratum, & consummatum. *ib. n. 8.* Matrimonium ex quibus coalescat. *ib. n. 1.* Eius essentia sita non est in carnali copula. *ib. n. 2. & seq.* Mutuus consensus est causa efficiens Matrimonii. *ib. p. 108. n. 6.* Quænam sit causa formalis. *ib. n. 7.* Quomodo usus matrimonii eius essentiam ingreditur. *ib. n. 8.* Quomodo significet unionem Christi cum Ecclesia. *ib. n. 9.* Matrimonium bonum est, & honestum. *ib. p. 109. n. 8. & seq.* Quomodo dicatur ab Apostolo concessum secundum indulgentiam. *ib. n. 3.* Est institutum a iure naturali & divino. *ib. n. 4.* An detur præceptum de matrimonio contrahendo. *ib. p. 110. n. 7.* Num ante Christi adventum fuerit vere, & proprie sacramentum. *ib. n. 2. & seq.* In lege evangelica est veri nominis sacramentum. *ib. p. 111. n. 4. & seq.* Id testantur Patres antiquiores. *ib. p. 112. n. 7. & seq.*

& seq. Quomodo matrimonium non adverteatur sacramento Ordinis. *ib. pag. 113. num. 20.* Num aliqui Theologi matrimonio sacramenti prærogativam denegaverint. *ib. num. 22.* Quando Christus hoc sacramentum instituerit. *ib. num. 23.* An in quolibet fideli matrimonium sit sacramentum. *ib. num. 24.* Quomodo celebrari possit per procuratorem. *ib. pag. 114. num. 25.* An sic celebratum sit vere sacramentum. *ib. num. 26.* Quid si mandans post traditam procuratori facultatem in amentiam incidat. *ib. num. 27.* Inter infideles celebratum non est sacramentum. *ib. n. 28.* Immo probabilis nec celebratum inter fidelem & infidelem. *ib. num. 29.* Si coniuges infideles ad fidem convertantur, matrimonium in infidelitate contractum non evadit sacramentum. *ib. num. 30.* Matrimonium inter fidelem & infidelem merito irritum declaravit Ecclesia. *pag. 115. num. 32.* Inter hæreticum, & Catholicum vetitum est, non irritum. *ib. num. 33.* Materia matrimonii quænam sit. *ib. num. 2.* Forma reponenda videtur in verbis quæ actus contrahentium determinant. *ib. nu. 3.* Quænam sit minister. *ib. n. 4. V. Minister.*

Matrimonium ad sui valorem utriusque consensus requirit. *ib. pag. 121. num. 1.* Num Deus possit absoluta potestate contrahentium consensus suppleri. *ib. num. 2.* Quænam requirantur conditiones ad validum consensus. *ib. numer. 3.* Non valet consensus mere internus nullo exteriori signo manifestatus. *ib. numer. 4.* Regulariter verba adhibenda sunt ad consensus manifestandum. *ib. num. 5.* Excipiendi sunt muti & surdi. *ib.* Peccant qui loqui valentes per verba internum consensus non manifestant. *ib. pag. 122. num. 7.* Consensus interior fictus, & simulatus, si serio per verba de præsentia significetur, validum non efficit matrimonium. *ib. num. 8.* Peccat letaliter qui simulat matrimonium contrahit. *ib. num. 9.* Alleganti fictum, & simulatum consensus fides non est adhibenda. *ib. num. 10.* Tenetur sub gravi verum & sincerum consensus præstare. *ib. num. 11.* Num in aliquo casu simulator feminæ, cum qua fide contraxit, inducere non teneatur. *ib. num. 12.* Nonnulli enumerantur casus. *ib. pag. 123. num. 13.* Quid dicendum de prole ex matrimonio fide contracto suscepta. *ib. num. 14.* Quid agendum a coniuge, si certo sciat matrimonium per iudicem dissolutum tamquam irritum, esse validum in foro conscientie. *ib. num. 15.* Quid si dubitet de validitate matrimonii. *ib.*

Matrimonium celebratum ex metu gravi iniuste incusso nullum, & irritum est. *ib. pag. 124. num. 20.* An metus irritum faciat matrimonium iure naturæ, vel iure ecclesiastico. *ib. num. 21.* Validum est contractum ex metu gravi iuste incusso. *ib. num. 22.* sicut & celebratum ex metu levi. *ib. num. 23.* Nonnulli peculiare casus resolvuntur. *ib. num. 24. & seq.* Quomodo matrimonium ex metu incusso initum convalescat. *ib. pag. 125. num. 26.* An consensus conditionatus per verba de præsentia sufficiat ad valorem matrimonii. *ib. num. 28.* Quænam conditiones adici possint matri-

monio. *ib. pag. 126. num. 29.* Conditiones generales, vel necessariae non suspendunt matrimonium. *ib. num. 30.* Conditiones impossibiles, & turpes quæ matrimonii substantiæ non adverteantur, habentur pro non adiectis. *ib. num. 31.* Quænam sint conditiones adverteant substantiæ matrimonii. *ib. num. 32.* Si matrimonio apponantur conditiones de præterito, vel de præsentia, posita conditione validum est matrimonium, secus ea deficiente. *ib. pag. 127. num. 33.* Nonnulli casus resolvuntur. *ib. num. 34.* Condicio honesta contraria bonis Matrimonii quomodo illud irritet. *ib. num. 35.* Num conditio indifferens, aut imperitens matrimonium suspendat. *ib. num. 36.* An conditio, si Papa dispensaverit, adiecta matrimonio, quando adest impedimentum dirimens, coniugium efficiat conditionatum. *ib. pag. 128. num. 38.* Quibus verborum formulis sit consensus matrimonialis exprimendus. *ib. num. 39.* Quid de hac formula, Non ducam aliam nisi te. *ib. n. 40.*

Matrimonii proprietates tres recententur, fides, proles, & sacramentum. *ib. pag. 128. num. 1.* Matrimonii unitati opponitur polygamia. *ib. V. Polygamia.* Matrimonium est iure naturæ indissolubile. *ib. pag. 138. num. 2.* Unde S. Thomas hanc indissolubilitatem defumit. *ib. num. 3.* Matrimonii perpetuitatem iure divino Deus confirmavit. *ib. num. 4.* Quomodo Deus aliquando matrimonii dissolutionem permiserit. *ib. pag. 134. num. 6.* Quando ambo coniuges infideles ad fidem convertuntur, non dissolvitur eorum matrimonium. *ib. num. 2.* Maritus fidelis quando possit habitare cum uxore infideli. *ib. numer. 3.* Proles quem parentem sequi debeat, si alter fidelis sit, alter infidelis. *ib. pag. 135. num. 4.* Num si coniux infidelis consentiat habitare pacifice cum coniuge fideli, nihilominus hic aliud possit inire matrimonium. *ib. num. 5.* Quid si nequeant simul habitare sine iniuria Creatoris. *ib. num. 6.* Per baptismi suspensionem non dissolvitur matrimonium. *ib. pag. 136. num. 1.* Num per repudium Iudæi licite dissolverint matrimonium. *ib. num. 2. & seq. V. Repudium.* Matrimonium dissolvi propter adulterium, docuere hæretici. *ib. pag. 137. num. 1. V. Adulterium.* Dissolvi matrimonium ratum, & non consummatum per solemnem professionem in aliqua Religione, definiit Tridentina Synodus. *ib. pag. 133. num. 1.* Quam iniuste hunc canonem vellicat Petrus Suavius. *ib. num. 1.* Egregie illum defendit Petrus Gibert. *ib. num. 3.* Eius æquitatem ostendunt perpetuæ traditionis documenta. *ib. num. 4. & seq.* Confirmant Patrum testimonia. *ib. num. 5. & seq.* Summorum Pontificum decreta corroborant. *ib. pag. 144. num. 7.* Et D. Thomæ rationes, & argumenta suadent. *ib. num. 9.* Quomodo intelligenda illa verba, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* *ib. pag. 145. num. 12.* Quomodo differat matrimonium ratum a consummato. *ib. num. 13.* Cur votorum solemnitas, licet iuris tantum ecclesiastici, vinculum coniugale scindere valeat. *ib. num. 14.* Quomodo se gerere debeat coniux deliberans ingredi Religio-

nem ante matrimonii consummationem. *ibid.* num. 15. Bimestre concessum sic deliberanti. *ibid.* Quamdiu coniux in saeculo manens alium expectare teneatur. *ibid.* Bimestre a iudice nec extendi, nec coarctari potest. *ibid.* num. 16. Copula per vim extorta intra bimestre admittit violatio ius ingrediendi Religionem. *ibid.* num. 17. Iuramento testantibus sponsis matrimonium non consummasse quando sit fides adhibenda. *ibid.* num. 18. Num si quis post solemnem professionem, & matrimonii rati dissolutionem, dispensationem a votis obtineat, possit secundas nuptias celebrare. *ib. n.* 19.

Matrimonium ratum posse dispensatione Pontificis dissolvi, docent Sanchez. *ibid.* pag. 146. num. 1. Probabilius negant alii Theologi. *ibid.* num. 3. Et evincunt satis firma argumenta. *ib. num. 4. & seqq.* Quid dicendum de dispensationibus concessis ab aliquibus Pontificibus. *ibid.* pag. 147. numer. 7. Nec non de multitudine Canonistarum oppositam sententiam tuentium. *ibid.* num. 8. Quid senserit Dominicus Soto. *ibid.* pag. 148. num. 9. Quamnam causam assignentur a P. Sanchez pro iusta dispensatione matrimonii rati. *ibid.* numer. 10. Quamnam assignata fuerit ab illis qui primo hanc pontificiam matrimonii rati dispensationem invexere. *ibid.* num. 12. Non sufficit notabilis in qualitate disparitas. *ibid.* pag. 149. num. 13. & seq. Nec gravis timor magni scandali futuri. *ib. num. 15. & seq.* Nec lepra saltem superveniens. *ibid.* num. 17. Nec sterilitas. *ibid.* Num quando alter coniugum asserit se non habuisse animum contrahendi. *ibid.* num. 18. Non sufficit, si vir fiat Episcopus. *ib. num. 19.* Nec mutuus coniugum consensus. *ibid.* num. 20. Num probabile sit quod Papa dispensare possit a matrimonii rati vinculo nulla occurrente causa. *ibid.* p. 250. num. 21. Probabilis opinio affirmans conciliari nequit cum Ecclesiae doctrina. *ib. num. 22.* Quid Alexander III. concesserit in ordine ad dissolutionem sponsalium, & matrimonii. *ibid.* num. 23. Quid declaraverit Gregorius II. in ep. xv. ad Bonifacium. *ibid.* num. 24. Num Caestinus III. vel Clemens III. declaraverit, matrimonium dissolvi propter alterius coniugis haeresim. *ibid.* Cur Pontifex, cum dispensare valeat a voto simplici, & solemnii, nequeant tamen matrimonii rati vinculum dissolvere. *ibid.* num. 25.

Matrimonium consummatum non dirimitur per professionem religiosam. *ib. pag. 151. num. 1.* Si unus coniugum in adulterii crimen labatur, potest alter reo invito continentiam vovare, vel ingredi Religionem. *ibid.* Hac sublata divortii causa, si unus altero invito in Religione aliqua profiteatur, professio nulla est. *ibid.* Licet post professionem coniux consentium praestaret. *ibid.* Licentia profitendi per metum cadentem in virum constantem extorta non sufficit ad validam professionem alterius coniugis. *ib.* Consensus alterius coniugis necessario requiritur, ut post consummatum matrimonium alter possit Religionem ingredi. *ibid.* num. 2. Immo ex iuris statuto alter, si senex sit, votum continentiaemittere debet, si juvenis ingrediatur Religionem. *ibid.* Vallet tamen professio, si nihil horum impleat. *ibid.* Num, & in quo casu sit revocandi locus.

ibid. Potest vir consentiente uxore etiam post consummatum matrimonium sacros Ordines suscipere. *ib. num. 3.* Quid si uxore invita ad sacros Ordines promoveatur. *ibid.* Quid requiritur ut matrimonium consummatum dicatur. *ib. num. 4.* Num aliquando locum habeat divortium. V. *Divortium.* Num quando matrimonium contractum nullum est, valeat saltem sub ratione sponsalium. *ib. pag. 157. num. 14.* Ad matrimonium celebrandum requiruntur quatuordecim anni in viris, & duodecim in feminis. *ib. p. 159. num. 23.* Contrahentes ante praesentium tempus peccant mortaliter. *ib. num. 24.* Mortaliter peccant filii matrimonium contrahentes in saeculis in vitisque parentibus. *ib. pag. 169. num. 4. & seq.* Minime tamen possunt parentes filios suos cogere, ut hanc potius quam illam ducant. *ib. num. 6.* An iure ecclesiastico irrita sint matrimonia celebrata in saeculis & in vitis parentibus. *ibid.* num. 7. Quid actum, & decretum sit in Tridentino Concilio. *ibid.* num. 8. Num antiqui Ecclesiae canonnes irrita declaraverint matrimonia filiorumfamilias defectu consensus parentum. *ib. pag. 170. num. 10.* Num iure civili, & Principum legibus praefata matrimonia nulla sint. *ib. n. 11.* Quomodo se gerere debeant Confessarii in hac re. *ib. n. 12.*

Matrimonium clandestinum quale sit. *ibid.* p. 170. num. 1. Post Tridentinum solus defectus praesentiae Parochi, & testium reddit matrimonium clandestinum. *ibid.* num. 2. Num ante Tridentini decreta validum fuerit. *ibid.* num. 3. Quas ob causas clandestina matrimonia irrita declaraverit sancta Synodus. *ibid.* num. 4. Matrimonium clandestinum tribus praecipuis matrimoniis bonis adversatur. *ib. num. 6.* Cur Ecclesia, quae sacramentorum essentias nequit mutare, putat tamen matrimonia clandestina irrita declarare. *ibid.* num. 7. An clandestinum matrimonium saltem vim sponsalium habeat. *ib. num. 8.* An in aliquo casu post Tridentinum validum esse possit matrimonium clandestinum. *ib. num. 9. & seqq.* Num matrimonium bona fide contractum publice coram multis testibus, sed sine Parochi praesentia validum sit. *ib. pag. 172. num. 11.* Num matrimonia in Belgii provinciis celebrata coram Magistratu, sed sine Parochi praesentia valida sint. *ib. num. 12.* Quid senserint Theologi ad hanc controversiam discutendam deputati a Benedicto XIV. *ib. num. 13.* Quid ipse Pontifex statuerit. *ib. num. 14.* Peregrini tenentur celebrare matrimonium iuxta leges, quae vigent in locis ubi perficiendum est. *ib. p. 173. num. 15.* Nequeunt Catholici in fraudem ea adire loca ubi Tridentinum promulgatum non est, ut sine Parocho, & testibus contrahant. *ib. num. 16.* An fideles captivi sub infidelium tyrannide valide contrahere possint sine Parocho & testibus. *ib. num. 18.* An Catholici Principi haeretico subiecti possint post celebratum matrimonium iuxta Tridentini leges se sistere ministro haeretico. *ibid.* pag. 174. num. 19. Quid declaraverit de hac re sanctissimus Benedictus XIV. *ibid.* num. 20. Quamnam sit Parochus a Tridentino designatus ut matrimonium assistat. *ibid.* num. 25. V. *Parochus.* An denuntiationes matrimonio sunt praemittendae. *ibid.* pag. 179. num. 2. V. *Denuntiationes.*

Matrimonium consummare ante benedictionem nu-

nuptialem peccatum est. *ib. pag. 185. num. 13.* Quomodo se gerere debeant contrahentes, si agnito impedimento dirimente nequeant absque scandalo a matrimonio desistere. *ibid.* pag. 18. num. 17. V. *Impedimentum.* Matrimonium sic contrahentes peccant letaliter. *ibid.* pag. 218. num. 1. Similiter si contrahant cum aliquo impedimento dirimente. *ibid.* num. 2. Et aliquando etiam excommunicationem incurrunt. *ibid.* num. 5. Qui dubitat num aliquo impedimento dirimente adstringatur, peccat letaliter, si matrimonium celebret. *ibid.* num. 3. Sicut si conficii peccati letalis ad hoc sacramentum accedat. *ibid.* p. 219. num. 6. Peccant plus, minusve qui luxu immo dico nuptias celebrant. *ibid.* num. 7. Tenentur coniuges sibi mutuo debitum reddere. V. *Debitum coniugale.* Num Confessarius certo sciens matrimonium esse nullum, teneatur monere coniugem poenitentem ignorantia invincibili putantem esse validum. *ibid.* pag. 224. num. 4. Quot absurda sequantur ex silentio a Casuistis in simili casu permisso. *ibid.* pag. 227. num. 2. Quando licite prudenterque filere possit Confessarius. *ibid.* pag. 228. num. 2. Num coniugi affirmanti matrimonium esse nullum ob sui consensus defectum sit fides adhibenda. *ibid.* pag. 232. num. 2. Num qui sic sicte contraxit, teneatur ex iustitia consensum verum apponere. *ibid.* num. 5. Si matrimonium fuerit irritum ob aliquod impedimentum dirimens, num requiratur ut uterque coniux certior fiat. *ibid.* num. 6. Num satis sit monere innocentem de nullitate generice, & in confuso. *ibid.* p. 233. num. 7. Quid agendum, si spes non adit impetrandi novum consensum. *ibid.* num. 9. *ib. pag. 234. num. 14.* Num matrimonium in facie Ecclesiae celebratum, sed irritum propter occultum impedimentum, innovandum sit coram Parocho & testibus. *ib. num. 13. & seqq.* Matrimonii finis quinam sit. *ibid.* pag. 236. num. 3. Peccant coniuges contra matrimonii finem, si ob solam voluptatem commisceantur. *ib. p. 235. num. 2.* Opposita opinio damnata. *ibid.* Peccant, si actum coniugalem impudentius, & intemperantius exercent. *ibid.* p. 236. num. 4. Peccant venialiter, si matrimonio utantur in remedium contra propriam incontinentiam. *ib. num. 5. & seq.* Peccant, si actibus coniugalibus diebus festis, ieiuniorum, & die susceptae Eucharistiae dent operam. *ibid.* pag. 237. num. 9. *& seq.* Officium coniugale si publice exercentur, peccatum est letale. *ibid.* pag. 238. num. 13. Similiter si in loco sacro, nisi necessitas excuset. *ib. num. 17.* Quando habeatur haec necessitas. *ibid.* Laxae Sanchezii, & Salmanticensium opiniones. *ib.* Num tempore fluxus menstrui licitum sit officium coniugale. *ib. p. 239. num. 19.* Accedere ad uxorem gravidam venialis peccati damnant Sancti Patres. *ib. num. 22. & seq.* Excusant recentiores Theologi Casuistae. *ib. p. 240. num. 26. & seq.* Difficultatem abstinendi obtrudunt. *ibid.* pag. 241. num. 29. refelluntur. *ib. & num. 30.* Num licitus sit congressus matrimonialis inter coniuges ebrios, & amentes. *ibid.* numer. 31. Quomodo peccent coniuges contra modum exercendi matrimoniale officium. *ibid.* p. 262. num. 2. Quomodo peccent mortaliter. *ibid.* num. 4. Peccat uxor reddendo debitum coniugi assueti se retrahere, ut generationem impediat. *ibid.* p. 243. num. 5. An peccet

uor animum ad alia convertendo in usu matrimonii, ut sic impediatur prolis generatio. *ib. p. 244. num. 12. & seqq.* Quinam amplexus, tactus, & osculalicia sint in usu matrimonii. *ibid.* num. 14. Num licita sint etiam cum periculo pollutionis. *ibid.* num. 15. Tactus libidinosi cum semetipsis illiciti sunt coniugibus ab usu matrimonii ob absentiam, vel alio modo impeditis. *ibid.* p. 245. num. 18. Illicita est delectatio morosa de cogitatione concubitus habitus, vel habendi ab altero coniuge, quando copula de praesenti nequit haberi. *ibid.* num. 19. Non licet impedire fetus conceptionem. *ibid.* nu. 22. Cur matrimonia ærumnis, & miseris abundant. *ibid.* num. 1. & seqq. Matrimonii dignitas ex S. Paulo. *ibid.* pag. 247. num. 6. *& seq.* Quam perniciofa matrimonio corruptela promiscuarum conversationum. *ib. n. 8.*

Mazotta (P. Nicolaus) laxè docet licitum esse dare temporale intercessori rei spiritualis, si non pro intercessione detur, sed pro labore, lucro cessante, dispendio temporis. X. pag. 3. n. 9. refellitur. *ibid.* pag. 68. num. 3. Falso docet licitum esse aliquid recipere pro obligatione exercendi spiritualia. *ibid.* p. 61. n. 14. Refellitur. *ib.* Medici Hebraei quando vocandi ad curam Christianorum. I. p. 112. num. 9.

Medici in causa sunt cur ieiunia passim violentur. V. pag. 112. num. 9.

Medium aliud rei, aliud rationis. V. *Iustitia.*

Mendacium licitum esse urgente gravissima causa docuerunt Plato, & nonnulli Ecclesiae Patres. III. pag. 263. num. 1. & seqq. Referrunt eorum testimonia. *ibid.* Chrysostomus ab hac sententia discors non fuit. *ibid.* pag. 130. n. 5. Hæc opinio tempore S. Augustini communis fuit. *ibid.* pag. 265. num. 8. Male hinc probatur ab hæreticis Patres nullius esse auctoritatis. *ibid.* n. 6. Ante, vel circa tempora Augustini plures Auctores mendacio bellum indixerunt. *ib. num. 1. & seqq.* Recententur. *ibid.* Quæ de mendacio S. Augustinus scribit, omnia compendiose narratur. *ibid.* pag. 266. num. 1. & seq. Compendiose item narratur omnia, quæ idem S. Doctor scripsit ad Consentium contra mendacium. *ibid.* pag. 270. num. 1. & seqq. In eo libro mendacia omnia ex professo profigantur. *ibid.* Augustiniana doctrina opportunissima est ad controversiam de iuramento dolofo dirimendam adversus plurimum recentiorum doctrinam in materia æquivocationum, & restrictionum mentalium. *ib. p. 272. num. 1. & seqq.* Illorum doctrina aut eadem est, aut peior ea quam improbavit D. Augustinus. *ibid.* Historice narratur doctrina plurimum recentiorum ad occultandam veritatem, excogitata. *ibid.* num. 1. Exhibetur synopsis huius doctrinae variis Thomæ Sanchez, & Tamburini laxis propositionibus contentæ. *ibid.* num. 2. & seqq. Principia praefatarum propositionum damnavit Innocentius XI. damnatis restrictionibus mentalibus. *ibid.* pag. 279. num. 1. Eum Pontificem damnasse solum propositiones ut iacent, non ut sunt in Auctorum, unde excerptæ sunt, libri, male asserit P. Gabriel Daniel. *ib.* Post damnatas restrictiones mentales plures recentiores ad distinctionem confugerunt restrictionum pure, & non pure mentalium, sicut & ad verba amphibologica, & æquivoca. *ibid.* num. 3. & seq. Explicatur. *ib.*

Alii non pauci ad scientiam communicabilem, & incommunicabilem. *ibid. num. 5.* Alii tandem ad locutiones materialiter adhibitas, cum intentione nempe nihil significandi. *ibid. num. 6.* Explicatur doctrina P. Tanneri, & P. Stoz. *ibid. pag. 284. num. 7.* Et doctrina P. La-Croix, præsertim respectu Confessarii interrogati de re quam habet sub sigillo. *ibid. p. 281. num. 8.* Hanc doctrinam P. Ambrosius Cattaneus extendit ad casus non solum graves, sed ad quodcumque notabile incommodum declinandum. *ibid. num. 9. & seqq.* Doctrina tamen eorum recentiorum eadem est, ac doctrina Cassiani volentis in extrema necessitate licita esse mendacia. *ibid. num. 1. & seq.* Adversaturque doctrinæ D. Augustini in omni eventu mendacia damnantis. *ibid.* Ostenditur facta collatione casuum ab eodem Augustino, & recentioribus propositorum, & contraria doctrina resolutorum. *ibid.* Doctrina recentiorum de restrictionibus pure mentalibus falsa est, & iure ab Ecclesia damnata. *ibid. pag. 284. num. 1. & seq.* Respondetur obiectionibus. *ibid. p. 286. num. 6. & seq.* Improbabile, & falsum est verba ex communi Republicæ lege nihil significare, si adhibeantur ad occultandam veritatem, quæ sine gravi damno manifestari nequit. *ibid. num. 1. & seq.* Lex ista fuit incognita omnibus antiquis. *ibid. pag. 287. n. num. 2. & seqq.* Opinio Tamburini aientis hominem ad libitum posse proferre verba materialiter, laxior est ipsa propositioe damnata de restrictionibus mentalibus. *ibid. pag. 289. num. 1. & seqq.* Opinio P. Cattanei, & P. La-Croix, aliorumque comparantium mendacium furto in extrema necessitate commisso, adversatur doctrinæ Ecclesiæ. *ibid. p. 290. num. 1. & seq.* Communis plurium recentiorum opinio, quæ restrictiones non pure mentales defendit beneficio notitiæ communicabilis, & incommunicabilis, utilis & non utilis ad dicendum, sub examen inducitur. *ibid. pag. 294. num. 1. & seq.* Ostenditur eam non differre a sententia propugnantium restrictiones pure mentales. *ibid.* Impugnatur quæ de ea edisserit P. Viva. *ibid.* Eiusdem doctrina recidit in propositionem damnatam. *ib. p. 296. num. 9. & seq.* Recententur causæ, cur recentiores plurimi reipsa defendant restrictiones pure mentales proscriptas. *ibid. pag. 198. num. 3. & seq.* Referuntur doctrinæ P. Sanchez, & improbantur una cum vindiciis, quas de eo exhibet P. Viva. *ibid. pag. 299. num. 5. & seq.* Recentiores plurimi reipsa docent restrictiones mentales, quia male vitam veritati anteponunt. *ibid. pag. 304. num. 1.* Reiecto ut illicito usu restrictionis mentalis, male infertur aliqua Dei præcepta esse impossibilia. *ibid. num. 2.* Ostenditur S. Augustini doctrina. *ibid. num. 3. & seqq.* Male unicus, & peculiaris Confessarii casus cum aliis casibus confunditur. *ibid. num. 3. & seq.* Falsum est damnatas propositiones damnatas non esse ut sunt in Auctoribus. *ib. num. 7.* Prædictis propositionibus perperam sensus extraordinarii assignantur, in quibus contenditur illas damnatas fuisse. *ibid. p. 306. num. 8. & seq.* Referuntur, & improbantur sensus iidem attributi a P. La-Croix, & Anonimo defensore P. Cattanei. *ib. P. Moya, P. Cardenas, alique Sporer, plurimi recentiores ob id caute legendi. ibid. pag. 307. num. 12.* Restrictiones pure mentales neque ex causa ho-

nesta licitæ sunt; sed sunt pura mendacia. *ib. p. 307. 1. & seq.* Illas post damnatas ab Innoc. XI. propositiones propugnat P. Didacus de la Fuente Hurtado, & P. Cafnedi docet non esse damnatas. *ibid.* Referuntur horum doctrinæ, & improbantur. *ibid.* Amphibologia quæ aut vi verborum, aut circumstantiarum duplicem patitur sensum, utrumque ab auditore intelligibilem, non est mendacium, sed licita est. *ibid. pag. 310. num. 1. & seqq.* Non semper hæc amphibologia occurrit, aut sufficit ad occultandam veritatem, potissimum interrogante urgente, ut sine æquivocatione loquamur. *ibid. pag. 316. num. 6. & seq.* Alia proinde via occultanda sunt secreta, quæ absque peccato revelari nequeunt. *ib.* Assignantur novem regulæ observandæ. *ib. p. 313. num. 10. & seq.* Exponuntur Scripturæ textus quos antiqui pro tuendis mendaciis, & recentiores pro defendendis mentis restrictionibus opponunt. *ibid. pag. 314. num. 1. & seqq.* Perperam in favorem restrictionum mentalium afferuntur aliqui textus evangelici. *ibid. pag. 316. nu. 1. & seqq.* Ostenditur jllorum omnium explicatione. *ib.* Itemque solutio obiectionum tum a ratione, tum ab exemplis, & doctrina Sanctorum petitarum. *ibid. pag. 320. num. 1. & seq.*

Mendacium est enuntiatio falsi cum voluntate ad fallendum prolata. *IV. pag. 351. num. 1.* Dividitur in materiale, & formale. *ibid. num. 2.* Item in iocofum, officiosum, & perniciosum. *ibid. num. 3.* Itemque ex D. Thoma in iactantiam, & ironiam. *ibid. num. 4.* Explicantur. *ibid.* Nonnulli antiqui celebriores Philosophi, & nonnulli antiqui Patres aliquando licitum mendacium asserunt. *ibid. p. 352. num. 1. & seq.* In oppositam veramque D. Augustini sententiam tandem concessit D. Hieronymus. *ibid. pag. 354. num. 4.* Mendacium malum est, & suapte natura peccatum. *ibid. num. 1. iocofum, & officiosum non est mortale. ib. num. 2.* Solvitur obiectio. *ib. pag. 355. n. 3.* Perniciosum genere suo mortale est, sed ob materia parvitatem veniale. *ib. num. 4. & seq.* Si tamen penitens venialium consuetudine inquinatus hanc negaret Confessario, graviter peccat. *ib. p. 356. n. 9.*

Merbestius (P. Bonus) ut Rigorista a Francolino immerito traducitur. *IX. pag. 14. num. 1. & seq.* Laudatur a Cardinali Aguirre. *ibid. pag. 15. num. 19.*

Mercium defectus. *V. Defectus mercium. Locatio.* Meretrices publice permitti non expedit. *II. pag. 162. num. 1.* Earum publica permissio contraria est sacris litteris. *ibid. num. 2. & seq.* Ex ea augeri, non minui mala, rationibus evincitur. *ibid. pag. 173. num. 4. & seqq.* Itemque auctoritate Chrysostrami. *ibid. p. 164. pag. 6.* Optime confirmatur ab Adamo Cotzen. *ibid. num. 7.* Et a Cornelio a Lapide. *ibid. num. 8.* Obiectio ab Augustino petita eiusdem Cornelii responsio refellitur. *ibid. pag. 165. num. 12.* Satisfit obiecto a D. Thoma desumpto, aliisque obiectis. *ibid. num. 13. & seq.* Saltem curandum ut meretrices in civitatis angulos detrudantur. *ibid. p. 166. num. 15.* Lupanaria, & causa ea invehendi a Principibus, & Magistratibus tolli debet. *ibid. & num. 16.* Meretricibus domos locare non licet. *ibid. num. 17.* Alias locator proxime ad peccatum concurrit. *ibid. p. 167. num. 18.* Sicut etiam qui

locat

locat eidem pulchras vestes, & cubiculi ornamenta ad insanam artem exercendam deservientia. *ibid.* Ex quo Principes meretrices permittant, male infertur te licite posse eidem locare domos. *ibid. num. 19.* Graviter peccant, qui indiscriminatim meretricibus civitatem inhabitantium domos locant. *ibid. p. 168. num. 20.*

Meretrices publice permitti posse probant nonnulli auctoritate SS. Augustini, & Thomæ. *IV. pag. 238. num. 3.* Item ex eo quod earum permissione impediuntur maiora mala. *ibid. num. 4.* Sed vera sententia id negat auctoritate sacræ Scripturæ, & Patrum. *ib. p. 239. num. 5. & seq.* Et ex pluribus rationibus quæ afferuntur. *ibid. num. 10. & seq.* Respondetur auctoritati desumptæ a SS. Augustino, & Thoma. *ibid. pag. 241. num. 18.* Non licet a meretricibus tributum job meretricium solvendum exigere. *ibid. n. 19. V. Locatio. Promisso ob rem turpem.*

Merita per peccatum sequens mortificata num sper penitentiam reviviscant, & quo gradu. *IX. pag. 20. num. 19.*

Merollæ de cooperatione ad peccatum laxæ opinioniones. *II. pag. 172. num. 11. & seq.*

Metus a coactione differt. *X. pag. 123. num. 16.* Multiplex est, levis, & gravis. *ibid. num. 17.* Alius a causa extrinseca, alius ab intrinseca incussus. *ibid. p. 124. num. 19.* Quomodo matrimonium irritum reddat. *ib. n. 20. V. Matrimonium.* Metum gravem iniuste incutientes, ut cogant ad matrimonium, ipso facto excommunicationem incurrunt a Tridentino latam. *ibid. pag. 125. n. 27.* Licentia emittendi professionem in aliqua Religione concessa ex metu gravi cadente in virum constantem non sufficit ad validam professionem. *ibid. pag. 155. num. 1.* Censura gravi metu extorta valida est. *ibid. pag. 251. num. 9.* Metus gravis cadens in virum constantem excusat a censura. *ibid. pag. 261. num. 7. Contractus ex metu.*

Milante (P. Magister) doctrinam tradit de obligatione præcepti caritatis proximi ad laxitatem declinantem. *I. pag. 256. num. 10.*

Eius doctrina ad propositionem 51. ab Innocentio XI. damnata improbat. *II. pag. 83. num. 5.*

Idem latissime extendit quantitatem collationis ferotinæ in die ieiunii ad octo uncias. *V. pag. 155. num. 3.* Laxe in ea concedit pisciculos recentes, immo etiam magnos pisces. *ibid. pag. 162. num. 14.* Laxe, & falso interpretatur privilegium pontificium non abstinendi a carnibus, & non ieiunandi die veneris in quam incidat Nativitas Christi Domini. *ibid. pag. 169. num. 3.*

Miles. *V. Testamentum solemne.* Quæ pecuniis alienis emuntur sunt emptoris, exceptis quæ emuntur pecuniis militum. *VII. pag. 161. num. 4. V. Præscriptio.*

Ministri feneratorum. *V. Usurarius.* Minister sacramentorum est homo viator. *VIII. p. 35. num. 2.* Angeli boni in corpore assumpto si sacramentum aliquod ministrant, est ratum habendum. *ibid. n. 3.* Non omnis homo est sacramentorum minister. *ib. num. 4.* Sed qui in Ecclesia legitime ordinati sunt. *ibid. num. 5. & seq.* Quam intentionem habere debeant. *V. Intentio. In*

ministro ad valorem sacramentorum non est necessaria probitas. *ibid. pag. 52. num. 10. & seq.* Peccat mortaliter, si ex officio gravis culpæ conscientius sacramenta conficiat. *ib. num. 13.* Non peccat letaliter qui non ex officio, sed ex necessitate actum contritionis non præmittentes, sacramenta ministrant. *ib. pag. 55. num. 20.* Peccat letaliter Sacerdos Eucharistiam ministrans inquinatus culpa letali. *ibid. pag. 53. num. 17.* Similiter & Diaconus. *V. Diaconus.*

Minister, si est conscientius peccati mortalis, tenetur sacramentaliter confiteri, antequam sacramentum ministret, si adit copia Confessarii, & nulla urgeat necessitas succurrendi periclitanti. *ib. pag. 56. num. 26. & seq.* Quando liceat sacramenta petere a ministro indigno. *ibid. pag. 62. num. 4. & seq.* & pag. 69. num. 9. Ab hæreticis, & schismaticis extra casum necessitatis non licet sacramenta petere. *ibid. num. 6. & pag. 259. num. 9.* Sacramenta baptismi, & penitentiae licet ab eis petere in casu necessitatis. *ib. pag. 62. num. 7. & seq.* Minister baptismi triplex. *ib. p. 90. num. 1.* In casu necessitatis quilibet baptismum ministrare potest. *ib. num. 3.* Peccant mortaliter qui Sacerdotes non sunt, si extra casum necessitatis baptizent. *ibid. p. 91. num. 5.* Et etiam si necessitate urgente præsentem Sacerdotem baptizent. *ib. num. 6.* Et probabilius etiam præsentem Diacono. *ib. num. 7.* Unus minister potest unica aspersione plures baptizare. *ibid. pag. 92. num. 9.* Peccaret tamen mortaliter si extra casum necessitatis id faceret. *ib.* Duo ministri alter manibus carens, alter lingua simul nequeunt validum conferre baptismum. *ib. num. 10.* Obstetrix præferenda Sacerdoti excommunicato in administratione baptismi privati in casu necessitatis. *ib. num. 11.* Nullus seipsum valide baptizare potest. *ibid. num. 12.*

Minister confirmationis Episcopus. *ib. pag. 124. num. 5.* Quomodo S. Hieronymus Episcopos ministros confirmationis dixerit ex consuetudine, non ex necessitate. *ib. n. 7.* Quid statuerit circa Diaconos, & Presbyteros Concilium Eliberitanum. *ibid. pag. 125. num. 9.* Conferri potest simpliciter Sacerdoti confirmandi potestas. *ib. num. 10.* Concessa fuit a S. Gregorio M. Presbyteris Sardiniae. *ib. num. 11.* Et ab aliis Pontificibus nonnullis Regularibus. *ib. num. 13.* Cur Diaconis nequeat concedi facultas consecrandi, & absolvendi a peccatis, & Presbyteris possit concedi facultas confirmandi. *ib. p. 127. num. 15.* Solus Papa potest facultatem impertiri simplici Sacerdoti conferendi confirmationem. *ibid. num. 16.* Episcopus hæreticus valide sacramentum confirmationis ministrat. *ibid. pag. 128. n. 17.* Peccat mortaliter Episcopus non confirmans suos subditos opportunis temporibus in sua diocesi. *ibid. num. 18.* Minister dispensandæ Eucharistiæ ordinarius est solus Sacerdos. *ib. pag. 180. num. 1. & seq.* Diaconi esse queunt extraordinarii dispensatores. *ib. num. 4.* Possunt absente Sacerdote Eucharistiam infirmis ministrare. *ib. p. 184. num. 6.* Subdiaconi, alique inferiores Clerici, sicut & laici nequeunt sibi, vel aliis Eucharistiam ministrare, nec in casu necessitatis extremæ. *ibid. 7.* Nonnulli Theologi oppositum sentientes refelluntur. *ibid. num. 8. & 9.* Num Sacerdotes, & Diaconi possint sibi ipsi Eucharistiam ministrare, & in quo

casu. *ibid.* num. 12. Peccat Sacerdos si absque superpelliceo, & stola Eucharistiam ministrat. *ib. p. 182. num. 15.* Solus Sacerdos minister est sacrificii Missæ. *ibid.* pag. 258. num. 2. Christus tamen est principalis offerens. *ib. num. 4.* Omnes fideles quoque aliquo modo sacrificium offerunt. *ib. num. 5.* Plures Sacerdotes unam eandemque hostiam possunt consecrare. *ibid.* p. 259. num. 6. Sacerdotes valide consecrant. *ibid.* num. 7. Etiam hæretici, schismatici, degradati valide Eucharistiam consecrunt. *ib. num. 8.*

Minister sacramenti penitentiae non est omnis homo. IX. pag. 309. n. 1. & seq. Sed soli Sacerdotes, & Episcopi. *ib. p. 310. num. 4.* An aliquando Diaconis hoc concessum ministerium. *ibid.* n. 8. Laici an aliquando a censuris queant absolvi. *ibid.* pag. 311. num. 10. Præter Ordinis potestatem requiritur in ministro etiam potestas iurisdictionis. *ib. num. 1. & seqq. V. Confessarius. Iurisdicatio.*

Minister extremæ unctionis est solus Sacerdos. X. pag. 10. num. 1. Plures non requiruntur Sacerdotes, sed unus sufficit. *ib. num. 2.* Ordinarius minister est Parochus. *ib. num. 3. V. Parochus.* Minister sacramenti Ordinis est solus Episcopus. *ib. pag. 20. num. 1.* An simplex Sacerdos esse possit minister extraordinarius. *ibid.* num. 2. Num aliquando concessa fuerit Abbatibus facultas Subdiaconatus, & Diaconatus Ordines conferendi. *ibid.* pag. 21. num. 3. V. Episcopus. Minister sacramenti matrimonii probabilis est Sacerdos. *ibid.* pag. 115. num. 4. & seq. Id confirmatur ex pluribus Ritualibus. *ibid.* p. 116. n. 7. Oppositæ opinionis fundamenta expenduntur. *ibid.* num. 8. & seqq. Sententia statuens Sacerdotem esse sacramenti matrimonii ministrum valde probabilis dicitur a Summo Pontifice Benedicto XIV. *ibid.* pag. 58. num. 18. Et est opposita tutior. *ibid.* Quomodo intelligendum decretum Eugenii IV. pro Armenorum instructione circa ministerium sacramenti matrimonii. *ibid.* n. 1. Quomodo Concilium Tridentinum dixerit matrimonia clandestina, etsi celebrata sine Sacerdote ministro, olim rata, & valida fuisse. *ibid.* n. 2. Minores. Quæ pecuniis alienis emuntur, sunt emptoris, exceptis quæ emuntur pecuniis minorum, & pupillarum. VII. pag. 161. num. 4. V. Contractus erigendi capaces. Præsumptio.

Miseriordia quid sit. II. pag. 1. num. 2. & seqq. Duplex est, alia corporalis, alia spiritualis. *ibid.* n. 4. Utriusque munera recensentur. *ibid.* p. 2. num. 5.

Missæ audienda est ex præcepto ab omnibus fidelibus diebus dominicis, & aliis festis. V. pag. 42. num. 2. Non tamen ab amentibus, parvulis, ebriis, & catechumenis, & infidelibus. *ibid.* pag. 43. num. 3. Bene vero a pueris completo septennio. *ibid.* Integra audiri debet. *ibid.* n. 1. Huiusmodi præceptum impletur, quocumque idiomate, & ritu ab Ecclesia approbato Missa dicatur. *ibid.* Et ab omittente levem Missæ partem, non vero notabilem. *ibid.* num. 2.

Referuntur varæ opiniones de notabili, & levi parte Missæ. *ibid.* Laxæ Baunii, Leandri, & Ioannis Sanci de hoc sententiæ improbantur. *ib. Eum qui incipit lecta iam integra epistola audire Missam, probabilis videtur non satisfacere præcepto. ib. p. 44. num. 3.* Missæ quamcumque le-

vem partem sine rationabili causa omittente, veniale est. *ib. p. 45. num. 4.* Si pars quæ omittitur, sit ex præcipuis, letale est. *ib. Missæ præcepto non satisfacit, qui duas medietates eiusdem simul, eodemque tempore audit. ib. num. 5.* Improbatur laxa plurimum Casuistarum sententia, & præcipue Leandri, id perperam extendentis ad plures simul medietates. *ib. Neque satisfacit, qui dimidiam partem ab uno Sacerdote, & aliam dimidiam successive audit ab altero. ib. pag. 45. num. 6.* Satisfacit qui solum unam audit in die Nativitatis Domini. *ibid.* p. 47. num. 8. Se exponens gravi periculo omittendi Missam, peccat, licet subinde eam audiat. *ibid.*

In audienda Missa necessaria est moralis præsentia. *ibid.* pag. 48. num. 1. Explicatur. *ibid.* Locus eam audiendi est Ecclesia publica. *ibid.* n. 2. Aut oratoria, & sacella erecta in palatiis Episcoporum, Conventibus Regularium, aut parvulæ illæ Ecclesiæ, quæ ianuam habent publico ingressui, & communi viæ expositam. *ibid.* Aut etiam oratoria privata in domibus Clericorum sæcularium, aut laicorum, extantia respectu illorum, [qui sunt de familia domus in qua est oratorium. *ibid.* p. 49. num. 3. Non vero respectu illorum, qui non sunt de familia, nisi id permittat Breve apostolicum. *ibid.* num. 4. Satisfacit præcepto quacumque hora audiatur Missa, a media usque ad alteram mediam noctem. *ibid.* num. 5. Et etiam in nocte Nativitatis Christi ante mediam noctem, ubi ex privilegio ante eam celebrari potest. *ibid.* num. 6. Ad satisfaciendum præcepto requiritur intentio audiendi Missam. *ibid.* p. 50. num. 1. Pravam intentionem habens erga mulierem dum Missam audit, non satisfacit præcepto. *ibid.* num. 2. & seq. Si te non advertente in aliquo altari Missa lecta fuerit usque ad Sanctus; & deinde advertas, & reliquum Missæ audias, non satisfacis præcepto. *ibid.* p. 51. num. 4. In dubio utrum satisfeceris nec ne præcepto Missæ, securiorem partem eligere debes. *ibid.* num. 5. Ad satisfaciendum necessaria est attentio externa, & interna. *ibid.* num. 6.

Christiani actuali affectu peccatum amantes dum Missam audiunt, peccant quod eam non audiant sicut oportet. *ib. pag. 55. num. 2. & seq.* Huiusmodi tamen peccatum adversus præceptum audiendi Missam videtur esse infra mortale. *ibid.* pag. 54. num. 6. Solvuntur obiecta. *ibid.* num. 1. & seq.

Impotentia excusat ab audienda Missa. *ibid.* pag. 64. num. 1. Triplex ea est, spiritualis, physica, & moralis. *ibid.* Explicatur. *ibid.* num. 2. & seqq. Etiam ignorantia, & consuetudo sunt due causæ, quæ excusare possunt ab auditione Missæ. *ibid.* pag. 65. num. 6. Quando urget præceptum caritatis, & misericordie erga proximum, impleri debet, etiam si Missa sit omittenda. *ibid.* p. 66. num. 7.

Christiani tenentur non ponere impedimentum audiendi sacrum. *ibid.* num. 8. Declaratur, relictis laxitatibus P. Sporer, & P. Gobat. *ibid.* & num. 9. Spes acquirendi lucrum temporale non est sufficiens causa negligendi auditionem Missæ in die festo. *ib. p. 67. n. 10.* Laxa P. Gobat opposita sententia improbat, & rejicitur. *ib.*

Missam omittens ob legitimam causam, tenetur, si possit, alias preces offerre Deo. *ibid.* p. 68. num.

num. 11. Evincitur claro D. Augustini testimonio. *ib. Missæ auditio an sufficiat ad sanctificationem factorum, an aliud, & quid ulterius requiratur. V. Fæsa.*

Missæ quoritu pro defunctis celebretur. VIII. pag. 257. num. 13. An magis illis proficit Missa de Requiem, quam alicuius Sancti. *ib. n. 15.* Maioris suffragii est illis Missa solemnior quam privata. *ib. num. 17.* Non fit satis obligationi celebrandi Missam solemnem celebratione Missæ privatæ. *ibid.* Missas privatas celebrare licitum est. *ib. pag. 259. num. 10.* Missæ bifaciata, & trifaciata quales. *id. pag. 261. num. 5.* Missas siccas, & Gregorianas an legere liceat. *ib. pag. 279. num. 33.* Missarum reductio per quos faciendæ. *ib. pag. 281. num. 41. & seqq.* Missa legenda est conformis Officio illius diei. *ib. pag. 298. num. 23.* Quot in partes dividatur. *ib. pag. 299. num. 29.* Missæ Rubricas negligere quale peccatum. *ib. pag. 300. num. 1.* Missæ partem omittere quale peccatum. *ib. num. 2.* In Missa nihil licet addere, vel immutare. *ib. pag. 302. num. 5.* In Missa celebranda quantum temporis insumendum. *ib. pag. 303. num. 9. V. Sacrificium.*

Missale est in celebratione Missæ adhibendum. VIII. pag. 297. num. 22. Quisq; uti debet Missali iuxta suum ritum. *ibid.*

Mohatra est contractus, cum quis indigens pecunia numerata, emit a mercatore merces, quibus non eget, pretio summo, adiecto pacto a vendente, ut illi retrovendatur ab emptore pretio infimo. Est damnatus. VII. pag. 172. num. 8. Non est licitus, etsi tale pactum manifestetur emptenti, & consentiat. *ib. num. 9.* Contractus iste in praxi scandalo, periculo infamie, & pacto (saltem implicito vix carebit. *ib. p. 173. n. 11.* Molinas (Michaelis de) hypocrisis, & errores adversus spem theologicam. I. pag. 155. num. 1. & seq. Damnatii fuerunt ab Innoc. XI. *ibid.* Eorum falsitas detegitur, & rejicitur. *ib. pag. 157. num. 5. & seq.*

Duos de voto errores docuit, damnatos subinde ab Innoc. XI. III. pag. 68. num. 1.

Molina (P. Ludovicus) falsam & perniciosam de homicidio sententiam docet. IV. pag. 193. num. 5. Lucretiæ Romanæ suum suum perperam excusat ob ignorantiam invincibilem. *ib. pag. 202. n. 5.* Expresse improbat hæc opinio a D. Augustino. *ib. pag. 317. num. 17.* Absurde docet posse aliquem occulta pecuniarum acceptione sibi compensare famam, infamatore eam restituere nolente. *ibid.* pag. 408. num. 1. Perniciosa hæc opinio refellitur. *ib. num. 3. & seq.*

Notam temeritatis in iis, quæ adversus S. Augustinum scripsit, effugere non posse, clare ostenditur. VI. pag. 107. num. 1. & seqq. Infelici propterea conatu eiusdem Molinæ causam orasse D. Honoratum Turnely adversus Gonet demonstratur. *ibid.*

Monachis qualis venatio prohibita: canes venaticos intra Monasteria tenere prohibentur. VII. pag. 16. num. 4. V. Religiosus.

Monitio censuram præcedere debet. X. pag. 252. num. 4. Duplex est monitio. *ib. Canonica monitio necessaria est ad valorem censuræ. ib. Nonnulli putant peccare quidem ferentem censuram*

sine monitione, sed illam valere. *ib. Num præmittenda etiam quando delictum notorium est. ib. Non una, sed triplex monitio est censuræ præmittenda. ib. num. 5. & seq. Fieri debet in scriptis, vel voce coram testibus idoneis. ib. Ubi fieri debeat. ib. Peccaret iudex, qui sine urgente causa trinam monitionem omitteret. ib. Immo, ut nonnullis placet, nulla esset censura. ib. Quod certe verum est, quando delegatus facultatem accepit ferendi censuram sub conditione monitionem canonicam præmittendi. *ib.**

Monita ad Confessarios. X. p. 77. nu. 19. p. 318. & 247. num. 9. & 10. & p. 330.

Monitum Auctoris circa laxas opiniones a se relatas. IX. In præf. pag. 14. Aliud eiusdem cum protestatione. *ibid.* pag. 16. Tertium eiusdem circa Auctores a se citatos. *ibid.* p. 17. Monitum SS. Pontificis Benedicti XIV. ad Confessarios. *ibid.* Monitum cur Christiani hodierni tam cito in peccata relabantur. *ibid.* pag. 133. num. 1. Aliud ad Confessarios circa modum se gerendi erga penitentes rudes, qui Dei summe boni amorem nesciunt concipere. *ib. p. 134. num. 1.* Monitum circa doctrinas, quas rigidiore appellat Laxitæ. *ib. pag. 151. num. 8.* Monitum anticasuisticum. *ibid.* pag. 215. Monitum ad Confessarios, ut remedia opportuna vulneribus peccantium requirant. *ibid.* pag. 234. num. 12. Aliud ut caveant a laxis doctrinis circa penitentias peccatoribus iniungendas. *ib. pag. 239. num. 1.* Monitum sapientissimi P. Michaelis Elizalde Soc. Iesu ad Confessarios, & penitentes. *ib. pag. 307. num. 1. & seqq.*

Monopolium est conspiratio qua plures deliberant de tali merce non vendenda, nisi hoc aut illo pretio ab ipsis designato. VII. Quatuor modi monopolii. *ib. pag. 168. num. 1.* Primus illicitus est, quo unus, aut plures merces conquirunt, & emunt, ut inducta inopia ceteri cogantur ab iisdem emere cariori pretio. Secundus licitus, quando nempe unus a Principe privilegium assequitur, vi cuius ipse solus, ceteris exclusis, vendere tales merces possit. *ib. p. 169. num. 2.* Non est licita conspiratio vendentium vendendi solum pretio summo merces; nec ementium, emendi tantum infimo. *ibid.* num. 4. Constituto monopolio vendendi summo pretio, etiam peccant eodem pretio vendendo, qui ad constituendum monopolium non conspirarunt. *ibid.* num. 5.

Mons pietatis est summa pecuniæ, ex piorum fidelium elemosynis in pauperum levamen, & subsidium collata, ut iisdem indigentibus mutuo tradatur, pignore deposito, & accessionis contributione, qua ministri alantur. Quotuplex mons. VII. pag. 283. num. 1. & num. 3. Est licitus. *ibid.* num. 2. Tribus observatis conditionibus. *ibid.* num. 4. Mons pietatis ultra expensas nihil lucrari potest, nisi ipse depauperetur. *ibid.* num. 5. Peccant, & monti restituere tenentur, qui pauperes non sunt, & tamen a monte mutuo accipiunt, fructum tamen industria faciunt suum. *ibid.* pag. 284. num. 6. Non licet e pecunia otiosa in monte collocata aliquid recipere. *ib. num. 7.* Licet tamen iis, qui caritatis zelo adducti, non fenerandi animo, pecunias deponunt tempore illo quando merces paratas, ac prædia ad emendum prompta haberent, ex quo-

quorum reditu, quatuor aut ultra pro centenario recipere possent. *ibid. pag. 137. n. 9.*
 Montes. Quis eorum dominus. VII. p. 17. n. 1.
 Monstrum quando sit baptizandum. VIII. p. 101. n. 10.
 Mora in reddendo mutuo damnum emergens proprie vocatur, quod ex mora debitoris creditor sustinet. VII. pag. 242. n. 1. Mora est solvendi debiti iniuria, & frustratoria dilatio. Est duplex, ex re seu irregularis, & ex persona seu regularis. *ibid. p. 243. num. 2.* Non licet absente damno emergente & lucro cessante, poenam conventionalem statuere pro mora mutuatarii. *ib. a n. 5. & pag. 245. a num. 1.* Licet tamen, si praveatur certum damnum emergens, & lucrum cessans. *ibid. pag. 244. num. 9.* Ob moram debitor a iudice poena iudiciali, sed raro puniendus est. *ibid. num. 10.* Idem dicendum & de poena legali. *ib. pag. 245. num. 11.* Qui elapso tempore non solvit sine culpa, non est subiciendus poenae conventionali. *ibid. pag. 247. num. 11.* Usura, quae ad coercendam moram refertur, dicitur poena: si ad damni reparationem, id quod interest, dicitur; si ad lucrum, proprie usura appellatur. *ibid. p. 248. num. 1. V. Lucrum cessans.*
 Moraliter nonnulli recentiores caute sunt legendi, etiam ob divendita ab ipsius falsa viva vocis oracula. II. p. 283. n. 7.
 Mortuos baptizare non licet, nec vivos pro mortuis. VIII. pag. 105. num. 3. Vetitum in concilio Carthaginensi III. *ib. p. 206. nu. 4.* Quomodo intelligendus textus Apostoli de baptismo pro mortuis. *ib. n. 5.* Explicatio D. Thomae. *ib. n. 6.*
 Moia (P. Matthæus) imponit laxitatem Magistro Bannez I. p. 206. num. 7. Explicatur Bannez, & imposita detegitur. *ibid.* Laxa eius opinio quæ etiam videtur damnata. *ibid. pag. 227. num. 4.* Alia damnata, ut probabilis ab eo defensa. *ibid. pag. 281. n. 3.*
 Idem sub larva Amadæi Guimenii laxas opiniones primum vulgavit, eas deinde sub splendido probabilis colore recudit. III. pag. 86. num. 30. Inani distinctione contendit, non semper voventem virginitatem teneri ad castitatem. *ibid. pag. 139. num. 22.* Laxam docet propositionem de iuramento. *ibid. p. 225. n. 10.* Cautè esse legendum bene monet P. La-Croix. *ib. p. 309. n. 12.*
 Laxe docet neminem ex necessariis ad suum statum conservandum teneri elemosynas pauperi elargiri, nisi extrema necessitate laboret. II. p. 2. n. 2.
 Idem ut probabilitati pondus adiciat, Zarnardum, merum exscriptorem, magistrum sapientem appellat. IV. p. 16. n. 16. Notus laxitatis est auctor. *ibid. pag. 232. n. 8.* Laxam de occulta compensatione sententiam docet. *ib. p. 334. n. 2.*
 Equè laxè scripsit pro opinione de actuum indifferentia in individuo. VI. pag. 136. num. 31. Eamque nonnullis SS. Patribus falso tribuit. *ibid.*
 Laxe pariter docet, ob metum mortis licite uti simulatione in omnibus sacramentis. VIII. pag. 3. num. 2. Refellit hæc opinio. *ibid. pag. 60. num. 13. & seqq.* Damnata fuit ab Innocentio. XI. *ib.* Falso affirmat, levi fundamento

inniti afferentes esse peccatum saltem veniale se privare fructu sacramenti confirmationis, quando quis illud commode potest percipere. *ibid. p. 4. num. 14.* Refellit. *ibid. pag. 134. num. 11.* Laxe docet, nec veniale esse ordines recipere ante confirmationem. *ibid. p. 4. num. 15.* Docet falso, in sacramentorum confessione, semper adesse conditionem implicitam. *ibid. p. 52. n. 9.*
 Mulierum ornatus, fuci, & nuditas. V. *Ornatus mulierum.* Earum cum viris conversationem describit, & infectatur D. Hieronymus. II. pag. 180. num. 4. Eandem, in qua illa habet suum, & ille suam, penitus infringere debet Confessarius. *ibid. p. 181. num. 6.*
 Muratorius (Ludovicus Antonius) doctissime evincit contra Pheroponum, hoc est Joannem Clericum, iustam & necessariam hæreticorum punitionem. VI. pag. 11. n. 19.
 Mutilator. V. *Homicida.*
 Mutuum est traditio rei consumptibilis in consumptionis usum & dominium, ut aliquo tempore tantumdem restituatur. VII. pag. 193. num. 1. Prima mutui proprietas est translatio domini. *ibid. pag. 194. num. 3.* Altera, quod periculum sit penes mutuatarium. *ib. n. 5.* Differt a reliquis contractibus. *ib. p. 195. n. 7. V. Usura. V. Elemosyna.*
 Mysteria festivitatum. V. *Festivitatum mysteria.*

N

NAamani Syri factum an fuerit idololatriæ labe inquinatum. V. *Scandalum.*
 Narbona (P. Didacus) laxissime liberat fenestras octogenerios ab observantia legum ecclesiasticarum, & divinarum. V. pag. 242. n. 1. & p. 251. n. 2. Refellit. *ib. p. 252. n. 3.*
 Natalis Alexander, defendens potestatem regiam immediate a Deo, non valde sibi constat. VI. pag. 192. & seqq. n. 9.
 Eius opinio de iustis sola venialia consentientibus absque necessario dolore refellit. IX. p. 423. n. 27.
 Natura humana infirmitatibus repletur. VI. pag. 43. num. 2. & seqq. Recensentur ex Olorio. *ib.* Naturæ eiusdem corrupti mores describuntur ex S. Augullino. *ibid. p. 42. num. 1. & seqq.* Inter eam, & spiritum ardet bellum intestinum. *ibid. p. 43. num. 3. & seqq.* Ideo vita hominis mysterium est formidandum. p. 44. num. 5. & seqq.
 Navarrus (Martianus) candide fatetur se confessum fuisse de sua omissione Deum amandi in primo instanti usus rationis. I. p. 200. num. 21.
 Idem non scripsit consilium, quod ei pro potu coccolæ falso tribuit P. Thomas Hurtado. V. pag. 138. num. 21. & seqq. Narrat se octogeneriarum ieiunasse, ac perinde ieiunare potuisse, ac dum ageret annum quinquagesimum. *ibid. p. 175. num. 8.*
 Necessitas duplex, alia mediæ, alia præcepti. VIII. pag. 95. num. 1. Quæ necessaria sunt etiam necessitate mediæ, si extrinseca sint, suppleri possunt per votum, seu desiderium. *ibid. p. 95. num. 2.* Necessitate mediæ necessarium est baptismum etiam infantibus ex fidelibus procrea-

tis. *ibid. num. 7.* Adultis quoque vel in re, vel in voto. *ibid. num. 8.* Et quidem explicito. *ibid. pag. 97. num. 9.* Necessaria non est necessitate mediæ sumptio Eucharistiæ. *ibid. pag. 187. num. 4.* Num sit necessaria saltem in voto. *ibid. num. 6.* An explicito, vel implicito. *ib. n. 6. & seqq.* Est necessaria necessitate præcepti divini. *ibid. pag. 188. num. 10.* Quinam hoc præcepto adstringantur. *ibid. num. 12. & seqq.* Quænam necessitas dicatur urgens, ut quis celebrare, vel communicare possit non præmissa confessione mortalis. *ib. pag. 203. num. 18. & seqq.* Num necessitas audiendi Sacrum in die festo sit vere urgens. *ibid. p. 204. num. 26.* Num talis sit etiam necessitas sumenda communionis particularis. *ibid.* Num etiam onus satisfaciendi Cappellanæ. *ib. p. 205. n. 27.*
 Necessitas multiplex est; præcipue alia antecedens, alia consequens, alia physica, alia moralis, VI. pag. 78. num. 4. Necessario gratiam hominem applicare ad operandum ex liberum arbitrium per Adæ peccatum extinctum docent Lutherus, & Calvinus. *ibid. p. 79. num. 2. & seqq.* Necessitas voluntatis proficitur ex parte solius obiecti. *ibid. pag. 116. num. 1.* Necessitatem voluntati imprimere si velit Deus, auferat oportet indifferentiam iudicii. *ib. p. 117. n. 2. V. Libertas indifferentie.*
 Negotio Clericis interdicta est. X. pag. 44. n. 4. Num eis liceat uvas emere, & vinum vendere, vel lanam, ut pannos conficiant. *ibid. num. 5.* Non licet in Monasteriis per famulos panem, & vinum vendere. *ibid. p. 45. num. 6.* Nec iumenta emere, & pro pretio locare. *ibid. nu. 7.* An peccent letaliter, si per unum actum negotiationem exercent in materia gravi. *ibid. nu. 8.* Num peccent, si negotiantur per alium. *ibid. num. 10.*
 Negotiatio est qua merces emutur, ut eadem immutata carius vendatur. VII. pag. 163. nu. 1. ad 5. Prohibetur Religiosis, & Clericis, etiam in minoribus constitutis, si beneficiarii sint, sub poena excommunicationis, & suspensionis sententiæ ferendæ. *ibid. pag. 165. num. 5.* Unica etiam negotiatio peccatum mortale est. *ibid. pag. 166. num. 6.* Necessitate urgente Clericis negotiare licet. *ibid. num. 7.* Clerici nec per alium negotiari valent. *ibid. num. 9.* Licetum est iis animalia emere, ut faginata vendantur; non tamen conducere agros, ut fructus vendantur, nec conducere salinas, & greges, ut sal, lac, caseum, lanam vendant. *ibid. num. 10.* E propria vena ferrum conficere per ministros laicos, & vendere licet; non tamen talem venam emere. *ibid. pag. 167. num. 11.* An plus vini emi possit ad cautelam, si forte per æstatem aliquando vas acefcat, & simul cum spe illud carius vendendi. *ibid. num. 12.* Alius casus examinatur. *ibid. num. 13.* Negotiatio illicita etiam laicis evadere potest. *ibid. p. 168. num. 14.* Mercatores licite carus vendunt quam in, qui negotiationem non exercent. *ibid. num. 15.* Non licet frumentum emere, dum minus valeat, ut carius postea vendatur. *ib. n. 16.*
 Nepomucenus (S. Ioannes Martyr) præclaro suo falso rationem custodiendi sigillum sacramentale nos docuit. IV. pag. 5. num. 6.
 Nix non est apta baptismi materia. VIII. p. 75. n. 7. *Sene. Theol. Tom. X.*

Nomen aliquando mutatur in confirmatione. VIII. pag. 136. num. 4.
 Noris (Henricus Card.) & cum eo Contentonius, Henricus a S. Ignatio, alique docent necessitatem gratiæ & caritatis actualis ad omne opus moraliter ex omnibus circumstantiis bonum. I. p. 230. n. 6. Refellit hæc opinio. *ib. n. 7. & seqq.*
 Novitii renuntiatio inconsulto Episcopo etiam iuramento firmata non obligat. VII. p. 154. n. 2.
 Nugno (P. Didacus) laxas docet propositiones circa præceptum suscipiendæ confirmationis. VIII. p. 2. n. 13. Refellit. p. 64. n. 6. & seqq.
 Nuptiæ unde nomen desumpserint. X. p. 106. n. 2. Nuptiæ Christianorum aliquando minus modestiam, & pudicitiam servant quam olim nuptiæ Ethnicorum. *ib. n. 4.*

Obedientia omnium virtutum moralium maxima. X. p. 354. n. 5. Duplex est, generalis, & specialis. *ib.* Obedientiæ generalis officia. *ib.* Particularis munia. *ib.* Quodnam sit vitium illi oppositum. *ib.*

Oblatio generatim accepta est rei spontanea largitio. V. pag. 237. num. 1. Proprie hic sumitur pro re quæ Deo dicatur. *ib.* Ad Deum relata res omnes comprehendit quas fideles sponte in divinum cultum conferunt. *ib.*

Harum oblationum extabat præceptum in lege veteri; non tamen extat, nec ecclesiasticum quidem, in lege nova. *ibid. num. 2. & seqq.* Fieri possunt debite pluribus de causis, quæ recensentur ex D. Thoma. *ibid. pag. 238. num. 4. & seqq.* Præcipue fieri possunt debite ex consuetudine. *ibid. num. 7.* Illæ soli Parochio debentur, siue fiant intra, siue extra Ecclesiam. *ib. n. 8.* Explicatur uberius. *ib.* Factas in Ecclesiis Regularium, Parochis deberi male defendit P. Trullench. *ibid. p. 239. num. 9. & seqq.*

Non est improbanda consuetudo, qua ad sciendam pietatem Clerici in aliquo die v. g. Purificationis B. V. tribuunt laicis aliquod munus, ut cereos albos, vel quid simile. *ib. pag. 240. num. 11.* Ecclesia respuit oblationes plurium, qui recensentur. *ib. num. 12.* Oblationes liberas omittens, nulla punitur poena, secus necessarias. *ib. p. 241. n. 13.*

Oblationes fidelium olim in Missa quales fuerint. VIII. pag. 146. n. 7. & p. 160. n. 2.

Observantia. V. *Pietas.*

Occamus erronee docuit Deum opposita præceptis Decalogi iubere posse. I. p. 33. n. 2.

Occasio peccandi quatuorplex. IX. pag. 152. num. 13. Occasiones peccatorum vitandi propositum concipere debent vere penitentes. *ibid. p. 153. numer. 14. & seqq.* Quænam sit occasio proxima. *ib. num. 18. & pag. 381. num. 1. & seqq.* An sit vitanda, vel sufficiat propositum in ea non peccandi. *ib. pag. 154. num. 19. & seqq.* Quomodo se gerere debeant constituti in occasione proxima necessaria. *ib. p. 155. num. 27.* Occasio proxima duplex, voluntaria, & necessaria. *ibid. pag. 382. num. 4.* Propositiones de occasione proxima a Pontificibus damnatae. *ibid. p. 385. num. 1. & seqq.* Laxa interpretatio P. viva. *ib. pag.*

pag. 384. num. 1. & seq. Laxa regula P. Gobat circa occasionem proximam. *ib. pag. 390. num. 15.* An sit de præcepto, vel solum de consilio relinquere occasionem proximam peccandi, quando relinquere nequit sine gravi incommodo. *ibid. p. 391. num. 17. & seq.* Laxa opinio Laymani circa hoc. *ib. num. 18.* An quando occasio proxima coniuncta est cum periculo formali peccandi, teneatur quisque eam vitare cum iactura omnium bonorum, famæ, & etiam vitæ. *ib. num. 19. & seq.*

Odiū Dei duplex est. II. pag. 88. num. 1. Ex genere suo est mortale. *ib. num. 2.* Sicut etiam odiū proximi. *ib. num. 3.* Odiā in proximum ex malorum diversitate probabilius specie distinguuntur. *ib. num. 4. & seq.* Licet desiderare alteri malum temporale ob bonum spirituale. *ib. pag. 89. num. 6.* Propositiones hæc de re ab Innoc. XI. damnatæ. *ib. Imprecari proximo grave malum animo deliberato letale est. ib. n. 7.*

Oleum olivarum est materia sacramenti extremæ unctionis. X. pag. 8. num. 4. Debet esse consecratum ab Episcopo non solum de necessitate præcepti, sed etiam de necessitate sacramenti. *ib. num. 5.* Potest tamen auctoritate apostolica etiam a simplici Sacerdote consecrari. *ib. p. 9. num. 7.*

Onera baptismalis professionis ex SS. Patribus explicantur. VIII. p. 112. n. 2. & seqq.

Opera infidelium. V. *Infidelis.*

Opera iustorum. V. *Iustus.*

Opera servilia diebus festis prohibita sunt sola corporalia, & externa. V. pag. 19. num. 1. & seqq.

Opus servile triplex est ex D. Thoma, religiosum, peccaminosum, & humanum. *ibid. num. 3.* Explicatur. *ib.* Pingere est opus die festo prohibitum, sive lucrī, sive recreationis, sive addiscendi gratia fiat. *ibid. pagin. 25. numer. 2.* Sicut etiam venatio, aucupium, & piscatio. *ibid. num. 3.* Itemque iter arripere absque rationabili causa. *ib. num. 4.* Hoc tamen peccatum leve tantum dicendum est. *ib.* Agalombus, & mulionibus bestias onutas diebus festis conducere non licet absque vera necessitate. *ib. n. 5.* Neque Missam omittere, ut bestias suas in pratis pascant, evitentque sumptus faciendos in diversorio. *ib. p. 26. num. 6.* Neque licet typographis ordinare illis diebus characteres. *ib. num. 7.* Choreæ, cœmationes, ludi scenici, idque genus similia potissimum diebus festis Christianis sunt vitata. *ibid. num. 4. & seqq.*

Docere die festo quasvisque scientias sive ob lucrum, sive abque lucro licitum est. *ibid. pag. 29. num. 1.* Probabilius vero non licet ob lucrum transferre. *ib. num. 4. & seq.* Excipiuntur nonnulli casus. *ibid. pag. 30. num. 6.* Itemque transferre non licet ex intuitu, & pro mercede libros cum notis pro cantu musico. *ib. n. 7.*

Licite exercetur die festo ars præparandi, & coquendi cibos, nisi in ea modus excedatur. *ib. pag. 31. num. 1.* Itemque curandi infirmos. *ib. num. 2.* Opera divino cultui dicata, quæ proxime divinum cultum spectant, exerceri possunt die festo; non tamen quæ solum remota, si possint anticipari. *ib. & n. 3. & seq.*

Mercatus, & iudicia forensia speciali lege prohibentur die festo. *ib. pag. 32. num. 2.* Addu-

citur de hoc constitutio Pii V. *ib. pag. 33. n. 4.* Et declaratio sacre Rituum Congregationis plura expresse prohibentis. *ibid. p. 34. num. 5.* Prohibitio iudicii civilis seu criminalis exercendi die festo, comprehendit omnes actiones quæ ad causam tractandam proxime pertinent. *ib. n. 6. & seq.* Enumerantur huiusmodi actiones. *ib.* illæ tamen necessitatis & pietatis causa licite exerceri possunt. *ib. pag. 35. num. 8.*

Referuntur diversæ opiniones de parvitate temporis excusante a gravi transgressione præcepti verantis opera servilia die festo. *ib. num. 2.* Laxæ de hoc Pasqualigi, & Tamburini sententiæ improbantur. *ib.* Laxe, nonnulli docent dominum non peccare mortaliter, si die festo iungat laborem duarum horarum viginti famulis simul. *ib. p. 36. num. 3.* Refellitur hæc opinio. *ib. num. 4.* Et respondetur rationibus Salamanticensium. *ib. p. 37. n. 5. & seq.* Necessitas propriæ, & proximi salutis reddit licita servilia opera die festo. *ibid. p. 38. num. 7. & seq.* Licet non est tondere barbam die festo. *ibid. num. 9.* Eam tondentes an graviter peccent, pendet ex variis circumstantiis, quæ referuntur. *ib.* Sæpius ipsi homines tondendi graviter peccant barbitonsoribus. *ib.* Famuli coacti a dominis laborare die festo, quandoque excusantur, si laborent. *ib. pag. 40. num. 10.* Non tamen si cogantur id agere in contemptum diei. *ib.*

Occasio comparandi magnum lucrum non excusat ab observatione festi. *ib. n. 11.*

Non licet diebus festis agitare tauros molossorum moribus expositos, ut invicem cornibus, & dentibus bellum peragant. *ib. pag. 41. num. 12.* Contraria consuetudo est abusus, & corruptela. *ib.*

Dispensare possunt ab observatione festorum, & sic ab operibus servilibus Pontifex, Episcopus, & pro aliquo casu particulari, & ad tempus etiam Parochus. *ib. num. 13.* excusat etiam consuetudo si adsint conditiones requisitæ. *ibid. p. 42. num. 14.* Sed sub consuetudinis larva plures abusus, & corruptelæ occultantur. *ib.*

Opiniones laxæ. V. *Propositiones laxæ. Propositiones damnatæ.*

Oratio quid sit. II. pag. 188. num. 1. Dividitur in interiorem, seu mentalem, & in exteriorem, seu vocalem. *ib. p. 189. n. 2.* Harum utraque explicatur. *ibid. & num. 3.* Necessaria est ad æternam salutem necessitate tum præcepti, tum præcepti, tum mediū. *ibid. p. 190. num. 4. & seq.* Solvitur obiectio. *ibid. p. 191. n. 5.* Testimonia divina illius necessitatem probant. *ibid. num. 6.* Illius præceptum obligat per se aliquando. *ibid. p. 192. n. 8.* Videtur obligare saltem in hebdomada. *ibid. pag. 193. num. 9.* Nihil severitatis doctrina hæc continet. *ibid. pag. 95. num. 10.* Regulæ pro praxi circa observantiam, & violationem huius præcepti. *ibid. numer. 11.* Qui orationem omnittu prævis gravitatione contra castitatem, peccat contra religionis virtutem eam violando. *ibid. p. 191. num. & seqq.* Orationem comitari debent nonnullæ conditiones, quæ recententur, & explicantur. *ibid. p. 196. & seqq.* Solus Deus orandus est ut auctor gratiæ, & gloriæ. *ibid. pag. 197. num. 1. & seqq.* Orare postsumus dirigendo locutionem nostram ad unam divinam personam, aliis duabus omisis, non tamen exclu-

sis. *ibid. n. 5.* Orare, seu invocare Sanctos an vi præcepti tenemur. V. *Sanctorum invocatio.* Orandum est pro omnibus viatoribus, etiam pro animabus in purgatorio detentis. *ibid. pag. 212. num. 1. & seq.* Illis profunt vivorum suffragia. *ibid.* Solvuntur obiecta. *ibid. num. 5. & seq.* Eadem suffragia alicui infallibiliter profunt, licet non huic determinate, nec quoad tantam partem remissionis pœnarum, abque liberali Dei acceptance. *ibid. pag. 214. n. 8.* Suffragia per modum satisfactionis non æque profunt pluribus, ac uni, bene vero ut impetratoria. *ibid. num. 9.* Animæ purgatorii, pro quibus nulla offeruntur suffragia, non plus decem annis in purgatorio ex sententia Soti detinentur. *ibid. p. 215. num. 10.* Noa adversatur huic sententiæ propositio 43. damnata ab Alexandro VII. ut male inferunt Salamancaenses. *ib.* Non videntur spernendæ Soti coniecturæ id suadentes. *ibid.* Peccatores orare debent, ut misericorditer exaudiantur a Deo. *ib. p. 216. n. 2.* Solvitur obiectio. *ib. p. 217. n. 3.*

Oratorium privatum quale sit. VIII. pag. 290. num. 9. Quinam oratorium privatum concedere valeat. num. 10. Decretum Clementis XI. de celebratione in oratorii privati. *ib. pag. 289.* Aliud Benedicti XIV. Quomodo constructum esse debeat. 291. num. 12. Quando cesset privilegium Oratorii privati. *ib.* Quot Missæ in eo celebrari possint. *ib.* Privilegium Oratorii privati est personale. *ibid.* Vi unius privilegii non conceditur duplex Oratorium, unum in civitate, alterum in villa. *ib.* In Oratorio privato quibus diebus Missam celebrare vetitum sit. *ibid. num. 13.* Quinam Missam audientes in Oratorio privato præcepto satisfaciunt in die festo. *ib. n. 14. & seqq.* Eliminandus abusus celebrandi in privatis Oratoriis ultra horam præscriptam. *ib. num. 17.*

Ordo inter creditores. V. *Creditorum ordo.*

Ordo restitutionis. Ille primo restituere debet apud quem res sive in se, sive in æquivalenti extat. VII. pag. 83. num. 43. Quando res non amplius extat, restituere primo debet principalis in damno inferendo, deinde executor, postea cooperantes positive, tandem cooperantes negative. *ib. p. 84. n. 44.* Quis ordo servandus in causis minus principalibus. *ib. num. 5. V. Participans.*

Ordo in successione. V. *Heredes necessarii.*

Ordo vario modo accipi potest. X. pag. 14. num. 1. Sed præsertim usurpatur pro ritu sacro quo personæ ecclesiasticæ consecrantur. *ib.* Est verum novæ legis sacramentum. *ibid. p. 15. num. 2. & seq.* An plures sint sacri Ordines. *ib. num. 1.* Quot sint. *ibid. num. 2.* Num Tonfura, Cantoratus, & Episcopatus sint Ordines distincti. *ib. num. 3.* Quid de Episcopatu senserit D. Thomas. *ib.* Num singuli Ordines sint sacramenta. *ibid. pag. 9. num. 13. & seqq.* Peccant mortaliter qui consecrati peccati mortalis Ordines suscipiunt. *ib. num. 15. & qui sacros Ordines in peccato exercent. ib. num. 16.* Num etiam qui minorum Ordinum actus exercent. *ibid. V. Mascaria. Forma. Minister.* Ordines quo tempore licite conferri possint. *ibid. pag. 22. num. 13.* In Ordinum susceptione interstitia servanda sunt. *ibid. num. 14.* Quis in interstitio valeat dispensare. *ibid. num. 25.* Ad Ordines suscipiendos solum mares idonei sunt. *ib. num. 1.* Et in legitima ætate constituti,

ib. n. 2. Ante legitimam ætatem ordinati quando possint susceptorum Ordinum functiones exercere. *ib. num. 3.* Non licet suscipere superiorem Ordinem prætermisso inferiori. *ib. pag. 23. num. 4.* Valida tamen esset ordinatio excepto Episcopatu. *ib.* Quibus pœnis subiaceant ordinati per saltum. *ibid.* Ordines ante Confirmationem suscipere illicitum est. *ibid. num. 5.* Ad sacros Ordines suscipiendos requiritur titulus. *ibid. num. 6. V. Titulus.* Effectus sacramenti Ordinis tres enumerantur. *ib. p. 24. num. 1.* Primus est gratia sanctificans, & quidem excellens. *ib.* quæ confertur iuxta suscipientis dispositionem. *ib. pag. 25. n. 4.* Alter gratia sacramentalis. *ib. n. 5.* Tertius character. *ib. num. 7.* Ad validam Ordinationem necessario requiritur consensus ordinandi. *ib. pag. 38. n. 11.*

Orientalibus Monachis vetitum a Benedicto XIV. Eucharristiam collo appendam in itinere deferre. VIII. p. 179. n. 14.

Ornamenta sacerdotalia quænam sint. VIII. p. 370. n. 4. Ornamentorum sacrorum significationes. *ib. n. 5. & seqq.* Num liceat sine sacris ornamentis Missam celebrare. *ib. p. 296. n. 13.* Saltem ad mortem vitandam. *ib. n. 15.*

Ornatus mulierum debet esse moderatus. II. pag. 128. numer. 1. & seq. Immoderatus improbat, & prohibetur in sacris Scripturis. *ib. p. 129.* Item ex communi SS. Patrum assensu execratur. *ibid. pag. 130. num. 1. & seq.* Peccant mulieres quæ facis adulterant vultum, ut pulchritudinem ementiantur, & augeant. *ib. pag. 131. num. 1. & seqq.* Laxa de hoc Casuistarum placita. *ib. pag. 134. num. 1. & seq.* Laxe docet P. Diana ornatum superfluum, & maximum non esse peccatum, modo sit secundum morem patriæ. *ib. num. 2.* Patrum, & Scripturarum de hoc momenta suis interpretationibus omnino enervat P. Lessius. *ib. p. 134. num. 3.* Earumdem interpretationum laxitas, & evidens falsitas ostenditur. *ibid.* Ad declinandum scandalum satis non est ut vestis mulierum adeo tenuis non sit, ut per eam pudenda satis tegantur. *ib. p. 135. num. 4.* Opposita P. Lessii laxa doctrina improbat. *ibid.* Regulæ traduntur ad dignoscendum quandomam mulierum ornatum superfluum, censendus sit mortalis, aut venialis. *ib. num. 1.* Ornatitur ex Sanctis Patribus mulieres superfluo ornatu cultas prodere impudicitia. *ibid. pag. 137. num. 1. & seqq.* Ornatus immodicus mulierum sæpe letalis est ob superfluum, prodigamque in eo divitiarum absumptionem. *ib. pag. 139. num. 1. & seqq.* Recensentur ex D. Bernardino Senensi huius ornatus mala spiritualia, & temporalia. *ibid.* Ob eum non modo familiæ, sed civitates etiam, & regna ad egestatem rediguntur. *ibid. pag. 140. num. 5. & seq.* Ornatus immodicus mulierum notabiliter ad venenum alliciens crimen letale est. *ib. p. 141. num. 1. & seqq.* Refertur, & explicatur Caietani doctrina. *ibid.* Patrum, & Theologorum auctoritate ostenditur ornatum mulierum nimis superfluum letali culpa non carere. *ib. pag. 143. num. 1. & seqq.* Eadem sententia rationibus evincitur. *ib. pag. 149. num. 1. & seqq.* Obiecta in contrarium afferri solita diluuntur. *ib. pag. 157. num. 6. & seqq.* Mulieres nudato pectore incedentes mortaliter pec-

caut. *ib. pag. 153. nu. 1. & seqq.* Rationes oppositum suadentes refelluntur. *ib. pag. 154. n. 6. & seqq.* Consuetudo sic incedendi criminosa est, si eorumque plena. *ibid. p. 156. num. 8.* Etque feminis ipsis gravissime incommoda. *ib. Opportuna P. Alberti de Albertis animadversio. ib. Exempla sacrae Scripturae de mulieribus honesto, decentique ornatu incedentibus. ib. pag. 157. num. 1.* Hæc erronee detorquentur a quibusdam ad recentes vanissimas mulierularum pompas honestandas. *ibid.* Assignatur regula ex D. Thoma pro feminis coniugatis circa earumdem ornatum. *ib. pag. 178. num. 2.* Elegans, & exquisitus muliebris ornatus, qui levitatem, iactantiam, vanitatem, ostentationemque prodit, ex S. Thoma quandoque mortale peccatum est, quandoque veniale. *ib. p. 179. num. 3.* Traditur exacte notitia superflui ornamenti feminei. *ib. pag. 108. nu. 4.* Regula hac de re pro Confessariis. *ib. p. 181. nu. 5.* Item mulierum luxum, & pompas corrigere negligentes corripiuntur a D. Bernardino Senensi. *ib. num. 7.* Nimia superfluitas eorum quæ ad mulierum ornatum spectant, ab eodem D. Bernardino exacte describitur. *ib. num. 8.* Adversus eandem media a Confessario incedendum est via, quæ tamen arcta est & angusta. *ib. pag. 182. num. 9.*

Ornatus corporis qualis esse debeat in accedentibus ad Eucharistiam. VIII. *pag. 219. num. 23.* Quid de muliebris ornatu. *ib. num. 24.*

Orii (P. Iosephi Augustini) opera laudantur. III. *pag. 262. & pag. 293. num. 13.*

Is eorum exhibet quo clare evincit, falso recentiores asserere non aliam esse viam custodiendi sigillum sacramentale quam negotiationem. IV. *pag. 6. num. 8.*

Idem laudatur ob prudens consilium in disputatione de baptismo aliquando collato nomine Christi. VIII. *pag. 83. num. 13.*

Oscula, & amplexus inter futuros sponso sunt peccatum mortale. IV. *pag. 136. num. 24.* Oscula, tactus, & amplexus non sunt secundum se peccata. *ib. pag. 255. nu. 3.* Reciproca inter utriusque sexus perionas oscula nunquam videntur permittenda, tamquam, ut minus, periculis plena. *ib. num. 5.* Tangere muliebra aut curatio nis causa, aut internoscendi sexus diversitatem, Medicis, & Chirurgis licitum est. *ib. p. 256. num. 6.* Hanc curationem pati non tenetur femina pudica, si pudor ex motivo virtutis, & amore castitatis proficiatur. *ib. num. 7.* Multo minus si ei grave imminet periculum delectationis venereæ. *ib. Delectatio carnalis, seu venerea ex osculis percepta est culpa lealis. ib. n. 9.* Oscula inter personas solutas, & adultas diversi sexus, si fiant ob delectationem sensibilem captandam, secum asserunt periculum delectationis venereæ & pollutionis. *ib. pag. 257. nu. 13. & seqq.* In praxi sunt peccata mortalia. *ibid.* Metaphysicæ abstractiones Salmanticensium improbantur. *ib.*

Tactus impudici in partibus venendis, aut in illis affinis sunt peccata mortalia. *ib. pag. 257. num. 16.* Etiam supra vestes exercentur. *ib. Opposita plurium recentiorum sententia est improbabilis. ib. Licent tamen coniugatis, si præcedant copulam, & ad illam disponant. ib. p. 258. num. 18.* Non tamen absque ordine ad

copulam. *ib. num. 19. & seqq.* Oscula, tactus, & amplexus inter sponso non licent. *ibid. p. 259. num. 22.* Ab osculis, tactibus, & amplexibus, ni fiant iuxta morem patriæ, tenetur sub gravi femina se retrahere. *ib. num. 23.* Tangens propria pudenda ob delectationem veneream non ordinatam ad licitam copulam, peccat mortaliter. *ibid. p. 260. num. 26.* Perfricans brutorum verenda, irritansque ad semen effundendum, peccat mortaliter. *ib. num. 27.* Ab aspectu coitus brutorum cautius, & tutius est abstinere. *ibid. p. 261. num. 28.* Concubens cum muliere mortua, quam specie peccati peccat, diversæ assignantur sententiæ. *ib. p. 129. n. 29.* Oscula, tactus, & amplexus peccati cum personis diversi status sunt peccata specie diversa. *ib. n. 30.*

Explicatur delectatio venerea, & morosa. *ib. num. 31.* Venerea, seu carnalis est peccatum le tale. *ib. Delectatio rei turpis aut de cogitatione illius, in praxi communiter est peccatum mortale. ib. pag. 262. num. 33.* Afferitur propositio de hoc damnata a Clero Gallicano. *ibid.* Concupiscentia dum fervet, mortisque venerat animam adoriuntur, peccat mortaliter qui ad eos negative se habet, absque eo quod positive resistat. *ib. id. nu. 35. & seqq.* Falso P. La-Croix oppositum tuetur, ceu probabilius speculative loquendo. *ib. num. 36.* Eius responsio refellitur. *ibid. p. 263. num. 37. & seqq.* Habens puritatem habituales conscientia, & sinceram voluntatem peccati vitandi præsumere potest delectationi venereæ non consensisse, nec reum fuisse gravis negligentia. *ib. pag. 263. num. 46.*

Oscas absque dispensatione in lege potestatem a Deo habuit, ut meretrice etiam invita uteretur. I. *pag. 35. num. 11. & VI. pag. 172. num. 27.* Explicatur. *ibid.*

Osius (Hieronymus) naturæ humanæ infirmitates eleganter describit. VI. *pag. 20. num. 2.*

Ostiaratus Ordo quid sit, & quænam eius officia. X. *pag. 16. num. 4.*

P

Pacta in cambiis. V. *Cambii pacta.*

Pacta censuum. V. *Consuum pacta.*

Pactum retrocedendi. V. *Retrovendendi pactum.*

Pactum in usuris. In pactum deduci potest amicitia, & iniuriarum privatarum condonatio. VII. *pag. 275. num. 1.* Non tamen eius iniuriæ ratione, cuius mutuatarius ius habet ad satisfactionem exigendam. *ib. p. 276. num. 4.* In praxi, in pactum deduci non debet remissio famæ laesionis. *ib. Possunt tamen deduci in pactum ea, quæ debita sunt ex caritate, & religione, non in utilitatem mutuatoris, sed aliorum exercenda. ib. num. 2.* Sed non licet pacisci ut mutuatori beneficium, vel officium detur. *ib. num. 5.* In pactum deducere non licet munus ob obsequia, a lingua, a manu. *ib. num. 6.* Nec ut mulier copiam sui corporis præbeat. *ib. num. 7.* Quidquid oneris pretio æstimabilis præter sortem imponitur mutuatario, usura est, ut quod imposterum ad mutuatoris molendinum, vel officinam accedat. *ibid. num. 8.* Usura est exigere reciprocum mutuum, non tamen sponte oblatum alterius rei. *ib. pag. 277. num. 9.* In reddendo

mutuo restitui debet eadem quantitas rei, nisi interea pretium varietur. *ib. num. 11.* Non est tamen obligatio reddendi eandem pecuniam specie, sed valorem. *p. 278. ib. num. 12.* Licet certis conditionibus mutuae pecuniam, ut eadem in specie restituatur, non tamen, ut in diversis. *ib. num. 14.* Nulli personarum conditioni licita est usura. *ib. num. 17.*

Pagani. V. *Polytheismi notio.*

Pallavicinus (Stortia Cardinalis) egregie probat, quod si veræ essent recentiorum Casuistarum de exemptione a ieiunio opiniones, nulla amplius esset ieiunii lex, quæ obligaret. V. *pag. 203. n. 4.*

Idem aperte testatur, nihil definitum in Concilio Tridentino circa necessitatem attritionis, vel contritionis in sacramento poenitentia. IX. *pag. 44. num. 1. & seqq.* Exponit quo sensu Patres intellexerint verba decreti sexti sessionis sextæ. *ib. pag. 101. num. 24.* Quid ipse senserit. *ib. pag. 98. num. 13.*

Palpo, si est causæ efficacis mali, restituere debet; nisi non intenderit ut alius malum inferat: difficulter datur casus in quo illum inadvertentia excuset. VII. *pag. 80. num. 28.*

Panis triticeus est solus materia sacramenti Eucharistia. VIII. *pag. 141. nu. 2.* Non ille confectus ex amygdalis castaneis, fabis, lentibus, farre, hordeo. *ibid. pag. 143. num. 9.* An idoneus ex filigine. *ib. num. 10.* Quo ritu, & ceremoniis olim parabatur panis pro Eucharistia. *ib. num. 12.* Panis azymi usus perpetuus in Ecclesia Latina. *ib. pag. 145. num. 6.* Panis tam azymus, quam fermentatus idoneus ad consecrationem. *ibid. pag. 146. num. 9.* Convenientius adhibetur azymus quam fermentatus. *ib. num. 10.* Non licet Græcis apud Latinos, nec Latinis apud Græcos sive commorantibus, sive peregrinantibus pro libito panem azymum vel fermentatum in Eucharistia adhibere. *ib. p. 147. num. 12. & seqq.*

Parentes colendi sunt a filiis. IV. *pag. 120. num. 1. & seqq.* Recensentur officia parentibus debita. *ib. & num. 3.* Præcipuum est illis subvenire in temporalibus, & spiritualibus necessitatibus. *ib. num. 4.* Illis si filii ex odio desiderent grave damnum, peccant mortaliter. *ib. p. 122. n. 3.* Eodemque modo peccant, si illis mortem exoptent ob finem quempiam utilem, v. g. ad evadendum hereditatem. *ib. num. 4. & seqq.* Opposita Leandri, & plurium Casuistarum laxa sententia reicitur. *ibid.* Peccant letaliter filii, qui deliberate torvis oculis aspiciunt parentes, nullumque ipsi exterioris amoris signum exhibent. *ib. pag. 124. num. 8.* Qui parentes leviter percipiunt, graviter delinquant. *ib. num. 9.* Licitum est filiis a parentibus iniuste percussis sese defendere cum moderamine inculpatae tutelæ. *ib. num. 10.* Peccant filii deliberato animo parentibus maledicentes. *ib. num. 11.*

Parentes nequeunt a filiis apud iudicem accusari, nisi de hæresi, & criminibus in patriam, & in Principem. *ib. num. 12.* Parentibus tenentur obedire filii. *ib. p. 125. num. 1. & seqq.* Non tamen in rebus pravis. *ibid. num. 3.* Neque dum vetant, ne assumant religiosum statum. *ibid. num. 4.* Sicut neque si præcipiant Religionis ingressum. *ibid. p. 128. num. 5.* Peccant letaliter filii, si parentibus inconsultis matrimo-

nium contrahant. *ib. num. 6.* Laxa Salmanticensium doctrina reicitur. *ib. Sicut si parentibus inconsultis ducant indignam sponfam. ibid. p. 127. num. 7.* Laxa Tamburini sententia improbatur. *ibid.* Peccant letaliter filii parentes abducentes, ne testamenta condant, & elemosinas largiantur. *ibid. num. 2.* Graviusque peccant, si eos impediunt a male partis restituendis, aut a debitis solvendis. *ib. num. 3.* Parentibus gravi necessitate pressis filii iure naturæ præstare alimenta tenentur. *ibid. num. 4.* Non tamen filiis Religiosis licitum est claustra deserere, ut illis ea tantum necessitate laborantibus succurrant. *ib. p. 128. num. 5.* Rara est ob id claustra deserendi necessitas, [cui aliter subvenire possunt, & debent Superiores Religionum. *ibid. p. 129. num. 8. & seqq.*

Prius parentibus quam liberis in æquali necessitate constitutis succurrere filius debet. *ib. p. 129. num. 10.* Sicut in extrema necessitate prius parentibus quam creditoribus. *ibid. p. 130. num. 11.* Parentes alieni obligatio adstringit etiam filios naturales, & spurios. *ib. num. 12.* Parentum in filios potissima officia explicantur. *ib. num. 1. & seqq.* Potissimum est eos instruere in divina lege, eosque corripere. *ibid. p. 131. num. 3. & seqq.* Parentum pravos mores imitantur filii. *ib. num. 5.* Ob eiusmodi pravos mores deserte Cicero Verrem increpat. *ib. Parentes tenentur curare ut artibus filii instruantur eorum statui convenientibus. ib. p. 132. num. 6.* Alias peccant. *ib. numer. 8.* Parentes omnino retrahere debent filios ab ingressu Religionis, quæ sit laxæ disciplinae. *ib. p. 133. num. 10.*

Parentes dolo & fraude detinentes filios ne Religionem amplectantur, mortaliter peccant. *ibid. pag. 133. num. 12.* Sicut etiam si id agant precibus importunis. *ib. num. 13.* Et ultra peccatum excommunicationem incurritur, si invitas filias cogant monasterium ingredi. *ibid. num. 14.* Ad hanc coactionem requiritur vis, & metus cadens in virum constantem. *ibid. pag. 134. num. 15.* Non sufficit tamen, si pater filiam nolit dare dotem ad matrimonium, licet ita peccet. *ibid. num. 16.* Eam excommunicationem incurritur parentes cogentes puellas, non autem filios ad ingrediendum Religionem. *ibid. num. 17.* Sicut eam incurritur cuiuscumque generis, & conditionis personas eas sic cogentes. *ibid. num. 18.* Non vero si eas cogant ad monasteria ingredienda, ut scilicet sub veste laicali vitam ducant. *ibid. pag. 135. num. 19.* Aut si cogant mulieres ad ingrediendum monasterium in casibus in iure expressis, qui recensentur. *ibid. num. 20.* Excommunicationem incurritur parentes retrahentes filias a Religionis ingressu. *ibid. num. 21.* Sicut qui impediunt ne filia, aut mulier monasterium ingrediatur, & novitium suscipiat. *ibid. num. 22.* Aut qui eas impediunt ne Religionem voveant. *ib.*

Peccant graviter parentes qui filias suas facis deliniri ad turpem amorem accendendum, & cum proci conversari permittunt. *ibid. pag. 136. num. 23.* Sicut si eas cum futuris sponso familiariter conversari sinant, si sciant, aut iure suspiciant eorum colloquia esse obscena, aut ab iis impudicos tactus exerceri. *ibid.*

ibid. num. 24. Aut mutuo osculis, & amplexibus frui. *ibid.* Parentes peccato etiam scandalii peccant, si peccent coram filiis suis. *ibid.* pag. 137. num. 25. Parentes non modo verbis, sed etiam poenis filios corripere, & punire debent. *ibid.* num. 1. Citra tamen eorum mortem, mutilationem, & absque gravi vulnere. *ibid.* num. 2. Non possunt licite filios conicere in carcerem perpetuum, aut atroci poena punire. *ibid.* p. 138. num. 3. & seqq. Eos tamen etsi Clericos, & in sacris constitutos, si moderate correctionis causa parentes, Prælati & magistris verberent, non incurrunt excommunicationem. *ibid.* num. 5.

Parentes extrema famis urgente necessitate filios vendere possunt. *ibid.* num. 6. Non tamen si filii non sint sub patria potestate, aut si sint in sacris constituti, aut conjugati. *ibid.* pag. 139. num. 1. Parentes iure naturæ tenentur filiis alimenta præbere. *ibid.* num. 2. Nominè alimentorum venit victus, vestitus, & habitatio. *ibid.* num. 3. Sub alimentis comprehenduntur medicinæ, expensæ in studiis, & funeribus. *ibid.* num. 4. Expensæ in addicendis artibus, si patris statum superent, computari possunt inter portionem legitimam. *ibid.* p. 140. num. 4. Pater non tenetur alere uxorem, quam filius duxit eo inconsulto. *ibid.* num. 6. Alimenta conferenda sunt secundum personæ dignitatem. *ibid.* num. 7. Parentes, si filios quos alere queunt, hospitali alendis ponant, peccant. *ibid.* pag. 141. num. 8. Tenenturque restituere expensas, si divites sint, & eos exponant ad vitandam matris infamiam. *ibid.* & num. 9. & seqq. Si ille cuius ianua expositus est puer, exponat eum ianua alterius, peccat saltem contra caritatem. *ibid.* num. 12. Quandoque mater loco patris alimenta pro filiis restituere tenetur. *ibid.* p. 142. num. 13. Parentes qui exponunt filios suos, privantur potestate patria, & filii expositi liberi evadunt. *ibid.* numer. 4.

Filii, alii sunt naturales tantum; alii naturales, & legitimi; alii spurii; alii legitimi, & non naturales. *ibid.* num. 1. Explicatur. *ibid.* Pater tenetur alimenta dare filio naturali. *ibid.* num. 2. Si filius legitimis careat, heredes omnium bonorum filios naturales instituire potest. *ibid.* numer. 3. Tenetur etiam alimenta præbere filiis spuris. *ibid.* & num. 4. & 5. Et probabilius tenetur etiam dotare filias spurias. *ibid.* pag. 143. num. 6. Filii spurii Clericorum per se loquendo sunt capaces recipiendi aliquid a patre via donationis, aut testamenti. *ib.* num. 7.

In defectu patris mater filium spurium alere debet. *ibid.* num. 8. Matres filios suos proprio lacte alere tenentur. *ibid.* num. 9. & seqq. In fecus facientes peracute, & acriter invehitur Favorinus. *ibid.* Nobilitas matris non est causa sufficiens, ut illa excusetur a lactando filio propriis uberibus. *ibid.* p. 144. num. 11. & seqq. Opposita recentiorum sententia non nisi prævæ consuetudini innititur. *ibid.* Matres eximuntur ab omni culpa, si fecus agant ob iustas causas, quæ recensentur. *ibid.* pag. 146. num. 14. Tenentur ta-

men] sub gravi querere tunc bonam nutritionem. *ibid.* num. 15. Idque impensis patris. *ib.* num. 16.

Pater tenetur dotare filiam, quæ nubere velit. *ibid.* num. 17. Non tamen si nubere velit indigno, repugnante patre, si maior non sit 25. annorum. *ibid.* num. 18. Parentes ob causas, ob quas filios exheredare possunt, iure possunt eisdem denegare alimenta. *ibid.* num. 19. Recensentur hæc causæ. *ibid.* num. 20.

Parochi iure divino tenentur sacramenta suis parochianis ministrare. VIII. pag. 85. num. 1. & seqq. Peccant letaliter, si se difficiles, morosos, adgresses præbeant in iis præstandis, quæ ex officio præstare tenentur. *ibid.* num. 3. Tempore pestis etiam cum discrimine vitæ tenentur sacramenta ministrare ovibus suis contagio infectis. *ibid.* numer. 4. Laxe limitant Probabilistæ hoc debitum ad duo sacramenta necessitatis, baptismum, & poenitentiam. *ibid.* num. 5. Peccant Parochi qui privatim domi infantem baptizant expectandi gratia patrinum de longinquo venturum, ut in Ecclesia solemnem ritum peragant. *ibid.* pag. 93. num. 13. Tenentur tempore pestis etiam cum discrimine vitæ suas oves communicare. *ibid.* pag. 182. num. 13. Quomodo in eo casu ministranda sit Eucharistia lue infectis. *ibid.* Quoties celebrare teneantur. *ibid.* pag. 294. num. 4. Quando teneantur sacrificium pro populo offerre. *ib.* pag. 282. num. 45.

Parochus est ordinarius minister sacramenti extremæ unctionis. X. pag. 10. num. 3. Tenetur sub mortali hoc sacramentum ministrare ovibus suis. *ibid.* num. 4. Num etiam tempore pestis, & cum discrimine vitæ. *ibid.* Quinam sit Parochus a Tridentino designatus, ut matrimonio assistat. *ibid.* pag. 174. num. 21. An requiratur animus perpetuo manendi in parochia, ut quis dicatur Parochus domicilii. *ibid.* num. 22. Qui se transfert ad villam animo ibidem manendi non ad breve tempus, sed pro maiore parte anni, potest celebrare matrimonium coram Parocho illius loci. *ibid.* num. 23. Qui duobus in locis æqualiter inhabitat, potest coram alterutro contrahere. *ibid.* An Parochus extra propriam parochiam, vel etiam diocesim possit matrimonio suorum parochianorum assistere. *ibid.* num. 24. Parochus vagorum quinam sit. *ibid.* numer. 25. An Parochus matrimonio assistens esse debeat Sacerdos. *ib.* pag. 175. num. 26. & seqq. Num peccet letaliter Parochus non Sacerdos matrimonio assistens. *ibid.* num. 28. Num Parochus excommunicatus, sed toleratus queat matrimonio assistere. *ib.* num. 29. Quid de Parocho, cui Episcopus ob crimen, vel imperitiam vetuisset ne matrimonio assisteret. *ibid.* pag. 176. numer. 30. Parochus excommunicatus vitandus, vel suspensus neque alteri Sacerdoti licentiam dare ut matrimonio assistat. *ibid.* num. 31. Parochus cum titulo colorato & errore communi valide matrimonio assistit. *ibid.* numer. 32. Non sufficit error communis absque titulo colorato. *ib.* num. 34. Quinam præter Parochum queant valide

matrimonio assistere. *ibid.* num. 35. An licentia extorta vi, vel metu gravi, aut fraude sufficiat ut Sacerdos matrimonio assistat. *ib.* num. 36. Præter Parochum etiam duo testes requiruntur. *ibid.* pag. 177. num. 37. Qui sint omni exceptione maiores. *ibid.* num. 38. An satis sit Parochum, & testes forte transeuntes, & non ad hoc vocatos matrimonio interesse. *ibid.* num. 39. An si Parochus, & testes vi, dolo, metu coacti fuerint ad assistendum matrimonio, illud validum sit. *ibid.* num. 40. Quid si Parochus oculos claudat, obturet aures, proteffetur se nec audire, nec intelligere quid agatur. *ibid.* pag. 178. num. 41. Peccant letaliter qui dolo, vel metu gravi cogunt Parochum, & testes ut matrimonio assistant. *ibid.* num. 42. Quid præstare debeat Parochus in celebratione matrimonii. *ibid.* num. 43. An peccet mortaliter Parochus omittens illa verba: *Ego coniungo vos* &c. *ibid.* num. 44. & seqq. Parochus cui aliquod impedimentum matrimonii revelatum est, quomodo gerere se debeat. *ibid.* pag. 181. num. 11. Si quis præter Parochum, vel alium a Parocho, vel Ordinario deputatum nuptiis benedicere ausus fuerit, est ipso facto suspensus. *ibid.* pag. 182. num. 16. Quænam sint Parochorum munia in sponforum instructione. *ibid.* pag. 212. num. 2. & pag. 214. num. 8. & pag. 247. num. 9. & seqq. Parochus prudens sit in instruendis coniugibus de fine matrimonii. *ib.* pag. 237. num. 8.

Participans iniustæ actionis tenetur restituere id totum in quod influxit, deficiente ipso malefactore principali. VII. pag. 81. num. 31. Participans rei acceptæ tantum restituat, quantum accepit. *ibid.* num. 32. Ex pluribus participantibus non tenentur singuli restituere in solidum, sed quantum receperunt. *ibid.* pag. 84. num. 46. Inter plures ad idem damnum concurrentes primus in solidum restituere debet motor principalis. *ibid.* num. 47. Quando damnum est individuum, omnes concurrentes in solidum restituere obligantur. *ibid.* p. 85. num. 49. Qui prudenter dubitat, an socius restituerit, in solidum restituere debet. *ibid.* num. 51. 52.

Passiva. Quis eorum dominus. VII. pag. 17. numer. 1.

Passivus (P. Zacharias) laxas opiniones docet circa præceptum recitandi divinum officium. II. pag. 384. num. 11. & seqq. Impugnatur. *ib.*

Æque laxas docet de præcepto audiendi Missam. V. pag. 4. num. 7. & seqq. & pag. 36. num. 2. Alias laxas de ieiunio. *ib.* pag. 91. num. 8. 10. 14. 17. 21. 25. Laxe extendit parvitatem materiæ excusantem a mortali in esu carniæ. *ibid.* pag. 95. num. 3. Laxe docet nobilem non habentem uno ieiunii die nisi solum panem, posse eo die vesci carnis. *ibid.* pag. 96. num. 4. Refellitur. *ibid.* Laxe docet licere in quadragesima edere farinam subactam, ovisque compactam, vulgo *ciam-bella*. *ibid.* pag. 114. num. 8. Laxius homines cuiuscumque fere status eximit a ieiunio. *ibid.* pag. 134. num. 12. Laxe docet comedentem in die ieiunii poma, pyra, uvas, simileque

fructus ad extinguendam sitim, ieiunium non frangere. *ibid.* pag. 153. num. 11. Laxe viris nobilibus, Advocatis &c. maiorem collationem quam ceteris concedit. *ibid.* pag. 163. num. 16. Laxius docet eos qui ultima bacchanalia nocte ludis, & saltationibus vacarunt, usque ad mediam noctem, licite post illam cœnare posse. *ibid.* pag. 171. num. 2. & seqq. Laxe docet posse caupones nolle recipere hospites in die ieiunii, nisi cœnent. *ibid.* pag. 181. num. 9. Laxe a ieiunio eximit plures, qui recensentur. *ibid.* pag. 193. num. 7. Laxius ab eo eximit exercentes ad illud vitandum opera illicita, v. g. nimium cum meretricibus coitum, ebrietatem &c. *ib.* pag. 195. num. 3. Laxe docet licere ieiunium ob hospitem suscipiendum. *ib.* p. 196. num. 5.

Idem probabilem censet opinionem admittentem parvitatem materiæ in ieiunio naturali. VIII. p. 214. num. 4.

Pastores tenentur oves sibi creditas pascere, & custodire. IV. p. 152. num. 5. & seqq.

Pastores animarum iure divino, in suis Ecclesiis residere tenentur. V. *Residentia*.

SS. Patres iuris naturalis ignorantia non laborant, ut audacissime testantur Barbeyracus, Thomasius, pluresque alii hæretici. VI. p. 6. n. 1. Ostenditur. *ib.* V. S. *Ambrosius*. S. *Augustinus*. *Lactantius*.

P. Patouglet commenta de Missionariis pro Brachmanis & Pareis refelluntur. III. p. 339. num. 5. Seipsum antilogis conficit. *ibid.* pag. 340. num. 9. Eiusdem vanissima sophismata expiuntur. *ib.* p. 341. n. 1.

Patrinus adhibendus est, qui baptizandum de sacro fonte suscipiat. VIII. p. 111. num. 9. Non tamen quilibet indifferenter in patrinum eligendus. *ibid.* num. 10. Num pueri usum rationis habentes patrinum esse possint. *ibid.* num. 11. Peccant letaliter Sacerdotes baptismi solemniter ministrantes absque patrinis. *ibid.* num. 12. Quot admittendi patrinus. *ibid.* num. 13. Monachi patrinum officium suscipere nequeunt. *ibid.* p. 114. num. 14. Nec Regulares mendicantes. *ib.* num. 15. Cum quibus patrinus spiritualem cognationem contrahat. *ibid.* num. 16. Adhibendi patrinus in sacramento confirmationis. *ibid.* p. 135. num. 2. Qui tamen sint confirmati. *ibid.* p. 136. num. 3. Qui patrinus fuit in baptismo, non fit in confirmatione. *ibid.* Excluduntur pariter Monachi, & Regulares ab hoc munere. *ib.* Contrahunt patrinus confirmationis cognationem spiritualem. *ib.*

Patientia virtus est fortitudini adnexa. X. p. 358. num. 1. Eius obiectum quoddam sit. *ibid.* Eius necessitas quam maxima. *ibid.* Vicia eidem opposita per excessum, & per defectum. *ibid.*

S. Paulini illustre exemplum. I. p. 266. num. 13.

S. Paulus reprehendit S. Petrum, quod legalia fervaret. VI. p. 182. n. 30. Explicatur huiusmodi factum. *ib.*

Pauperes in necessitate extrema aliena furtivè possunt, si id sit necessarium. II. pagin. 11. numer. 11. Non tamen in gravi. *ibid.* pag. 27.

num. 8. V. Beneficenti. Bona ecclesiastica. Eleemosyna.

Paz (P. Iacobus Alvarez) laudatur. I. pag. 248. num. 2. Eius pia descriptio caritatis afficientis, & efficientis. *ib.*

Peccatum in confessione expositum ut dubium, si quis ante communionem agnoscat ut certum, num illud iterum confiteri teneatur. VIII. pag. 205. num. 30. An peccata dubia, quæ ante communionem in mentem veniunt, sint in confessione aperienda, vel satis sit de illis contenti. *ibid.* p. 206. num. 31. Peccata venialia quomodo Eucharistia fructum impediunt. *ibid.* pag. 210. num. 6. & seqq. Duplicis generis sunt, alia inherencia, alia fluxa. *ibid.* pag. 216. num. 11. & pag. 222. nu. 22. Peccata quæ in causa sunt sacrilegatum communionem, enumerantur. *ibid.* pag. 230. num. 1. & seqq. Peccata professionum, & conditionum quomodo excusentur. *ibid.* p. 231. num. 3. Peccatorum exigua, vel nulla emendatio etiam post confessionem. *ib.* num. 5.

Peccatum per poenitentiam dimissum num redeat per sequens peccatum. IX. pag. 20. nu. 18. Nullum adeo est enorme ut sit irremissibile. *ibid.* pag. 25. num. 3. & seqq. Quodnam sit peccatum in Spiritum sanctum, quod irremissibile dicitur in Scripturis. *ibid.* p. 26. num. 5. & seqq. Peccatum veniale non remittitur per sacramentum poenitentia, nisi adsit dolor requisitus. *ibid.* pag. 39. num. 10. Peccata quotupliciter dubia esse possunt. *ibid.* pag. 191. num. 1. Num peccatum certo commissum, sed de quo dubitatur an sit in confessione manifestatum, sit iterum Confessario manifestandum. *ibid.* p. 192. num. 3. & seqq. Peccata quæ probabiliter putas non commissa, sed simul probabiliter, immo probabilius putas commissa, num debeas in confessione exponere. *ibid.* num. 9. & seqq. Peccata positive dubia sunt patefacienda ut dubia. *ibid.* pag. 193. num. 12. Et etiam quæ negative dubia sunt. *ibid.* p. 194. num. 19. Peccatum prius expositum, ut dubium, si deprehendatur ut certum, iterum est in confessione explicandum. *ib.* p. 198. n. 9. V. Confessio. Circumstantia.

Peccatum, & vitium unde nomen sumperint. X. pag. 301. num. 1. Peccatum in quo a vitio differat. *ibid.* num. 2. Peccatum quomodo definiatur. *ibid.* num. 3. Peccatum veniale non est contra, sed præter legem Dei. *ibid.* p. 302. num. 5. Macula peccati quid, & quotuplex. *ibid.* num. 6. Variæ peccati divisiones. *ibid.* nu. 1. Quo sensu peccata in Spiritum sanctum dicantur irremissibilia. *ibid.* num. 3. In quo carnalia peccata differant a spiritualibus. *ibid.* pag. 303. num. 4. Dantur peccata ex natura sua venialia. pag. num. 2. Opposita opinio Baii damnata. *ibid.* In quo veniale a mortali differat. *ib.* p. 304. num. 4. Peccatum, sive veniale, sive mortale, aliud per se, aliud per accidens. *ibid.* num. 6. Quomodo mortale transire possit in veniale. *ibid.* num. 7. Quænam peccata parvitatem materiae non admittant. *ibid.* num. 8. Unde dignosci possit num materia levis sit, an gravis. *ibid.* num. 9. Quot modis veniale fieri possit mortale. *ibid.* num. 10. Idem actus numero moraliter acceptus nequit esse peccatum mortale, & veniale. *ibid.* pag. 307. num. 11. Plura venialia an unum mortale coadunare possint.

ibid. num. 12. Quam difficile sit diiudicare an peccata, quæ circumscripta confinia non habent, venialia sint, vel mortalia. *ibid.* num. 13. Commentitia est regula Probabilistarum asserentium illud esse mortale quod mortale existimatur, & veniale quod pro veniali habetur. *ib.* Regula ad dignoscenda peccata mortalia a venialibus. *ibid.* p. 319. num. 8. Num peccatum fit in theatra, comœdiis, & choreas frequentare. *ibid.* pag. 305. num. 14. In quo sita sit natura peccati originalis. *ibid.* p. 306. num. 2. Variæ Theologorum opiniones. *ibid.* pag. 307. num. 4. Peccatum originale consistit in privatione iustitiæ originalis. *ib.* num. 6. Quomodo sit posterius voluntarium. *ib.* num. 7. Quomodo fiat propagatio eiusdem. *ib.* p. 308. num. 8. Peccatum commissio an consistat in aliquo positivo, vel privativo. *ibid.* num. 1. Peccatum omissionis in quo situm sit. *ibid.* num. 2. Peccatum commissio, & omissionis quando sit eiusdem speciei. *ibid.* n. 3. Actus dantes causam omissionis mali evadunt. *ib.* pag. 309. num. 4. Secus si concomitantur se habeant. *ibid.* Quinam actus dicendi sint concomitantes. *ibid.* num. 5. Actus qui sunt causa omissionis, per hoc præcise non habent malitiam distinctam ab ipsa omissione. *ibid.* num. 6. Qui ponit culpabiliter causam omissionis, tunc peccat quando eam ponit. *ibid.* p. 310. num. 7. Peccat etiam tempore quo urget præceptum. *ibid.* num. 10. Plerumque æterna Christianorum perditio ex omissionis privatione oritur. *ibid.* pag. 311. num. 1. Quam bene animadvertant Patres in extremo iudicio Christum Iesum solas omissiones improperecurum. *ib.* num. 3.

Peccata specie distinguuntur ex diversitate specificæ obiectorum. X. pag. 312. num. 1. Et ex diversis præceptis spectatis non ex parte præcipientis sed rei præceptæ. *ibid.* pag. 313. num. 2. An distinguantur etiam specificè ex circumstantiis. *ibid.* num. 3. Num peccatum gravius ex obiecto superari possit in malitia a peccato inferioris generis ratione circumstantiarum. *ib.* p. 314. num. 6. Distinctio numerica peccatorum tam interiorum, quam exteriorum circa idem obiectum sumitur ex moral: interceptione. *ib.* num. 8. Triplici ex capite desumitur interruptio moralis. *ibid.* Voluntaria retractatio actum voluntatis interrumpit. *ibid.* num. 9. Falsa opinio Cardinalis de Luzo refutatur. *ibid.* num. 10. Cessatio ab actu illum moraliter interrumpit. *ibid.* num. 11. Num interruptio habeatur etiam per temporis moram. *ibid.* p. 315. num. 13. Laxæ Caluistiarum opiniones. *ib.* num. 14. Temporis diuturnitas qua quis in peccato perseveravit, est aperienda in confessione. *ibid.* pag. 316. num. 18. Quomodo temporis duratio peccata multiplicet. *ibid.* num. 19. Peccata numerice multiplicantur ex multiplicitate obiectorum. *ibid.* num. 20. Confessaria ex hac doctrina. *ibid.* num. 21. & seqq. Laxa opinio Caramuelis. *ibid.* pag. 317. num. 23. In uno actu possunt esse plures malitiæ numero distinctæ. *ibid.* p. 318. num. 29. Cogitatio morosa de re turpi peccatum est. *ibid.* num. 2. Peccatum num reperiri possit in ratione inferiori. *ibid.* pag. 319. num. 7. Qui a venialibus abstinere non studet, est in gravi periculo labendi in mortalia. *ib.* p. 320.

num. 12. & seqq. Quam clare appareat hæc veritas in Scripturis. *ib.* num. 15. Confirmant Patres, & Concilium Tridentinum. *ib.* Quantum præcipue cordi esse debeat Clericis, Religiosis, Episcopis, Prælati. *ib.* p. 322. num. 17. Peccata capitalia unde dicantur, & quænam sint. *ib.* & seqq. Quam necessaria sit Confessarii horum peccatorum notitia. *ib.* Unde eam haurire possunt. *ibid.* *Vide singulorum nomina.* Inter vitia alicui virtuti opposita communiter graviora sunt quæ per defectum, quam quæ per excessum exorbitant. *ibid.* pag. 358. num. 9.

Pellizarius laxam de horis canonicis in choro recitandis sententiam docet. II. pag. 229. num. 7. Alia illius de iisdem laxa opinio. *ibid.* pag. 289. num. 7. Alia de iisdem pariter laxa. *ibid.* pag. 294. num. 5.

Pensio quid sit. X. pag. 83. num. 1. Duplex est, alia laicalis, alia ecclesiastica. *ibid.* Solus Romanus Pontifex potest pensiones imponere super beneficiis. *ibid.* n. 2. Quid in hoc possint Episcopi: *ibid.* Quænam requirantur causæ ut pensiones imponi possint. *ibid.* num. 3. Quænam sit componendæ pensionis summa. *ibid.* num. 4. Quinam sint clericali pensionis capaces. *ibid.* pag. 84. num. 5. Beneficiarius tenetur sub culpa pensionem solvere. *ibid.* num. 6. Num possit pensionarius de bonis pensionis pro libito disponere. *ibid.* num. 7. Quænam sint eius onera. *ibid.* num. 8. An in pensionis impetratione manifestari debeant pensiones, & beneficia obtenta. *ibid.* num. 9. Quibus modis pensio extinguatur, vel transferatur. *ibid.* pag. 85. numer. 10. & seqq. Pensiones imponi super beneficia parochialia vetuit Innoc. XII. *ibid.* pagin. 105. n. 16.

Pensionarii eadem ac Beneficarii obligatione tenentur in reddituum Ecclesiæ distributione. II. p. 66. n. Sr. Opposita Leandri sententia laxa improbat. *ib.*

Pensionarius. V. Pensio.

Peregrini bona. V. Bona vacantia.

Periculum damni. V. Damna emergens. Usura.

Periurium committitur cum quis iurat quod scit, vel putat esse falsum. IV. pag. 98. num. 1. Illud licitum esse asseruerunt hæretici nonnulli. *ibid.* num. 2. De fide est illicitum esse. *ibid.* numer. 3. Sicut esse ex genere suo peccatum mortale. *ibid.* num. 4. Periurium gravius est ipso homicidio. *ibid.* p. 99. numer. 6. Quæ contra hoc opponi possunt, solvuntur D. Thomæ doctrina. *ibid.* num. 7. Periurium etiam antiquitus poenis puniebatur. *ibid.* num. 1. & seqq. Leges tum civiles, tum canonicæ periuria plerumque statuunt. *ibid.* pag. 100. num. 3. Periurus qui humana pacta, & fœdera infringit, post latam in illum sententiam, infamiam incurrit, secus ante sententiam. *ibid.* n. 4. Nullus periurus privatur ipso iure beneficiis acquisitis ante iudicis sententiam; privatur tamen beneficiis acquirendis periurus infamis infamia iuris. *ibid.* p. 101. num. 6. Recensentur poenæ testis, qui falsum testimonium dixit in iudicio. *ibid.* num. 7. & seqq. Sacri antiqui canones eadem fere poe periurio, ac pro adulterio, & homicidio poenas imponunt. *ib.* nu. 11. Recentiores canones minus quidem severas, satis ta-

men graves & ipsi infligunt. *ib.* V. Iuramentum.

Perseverantia finalis fructus Eucharistiæ. VIII. p. 196. n. 10.

Perseverantia virtus est fortitudinis pedisequa. X. pag. 358. n. 8. Eiusdem munus quale sit. *ib.* Vitia illi per defectum, & per excessum opposita. *ib.*

Pertinacia filia inanis gloriæ. V. Superbia.

Petavius male adducitur adversus præceptum invocationis Sanctorum. II. pag. 209. numer. 26. Immo favet eidem præcepto. *ibid.*

Picenus (Iacobus) ut neget a Deo præceptum esse ieiunium, fraudulenter obtruncat textum D. Augustini. V. p. 70. num. 3. Refellitur. *ib.*

Pichler (P. Vitus) in laxa plerumque propendit. II. pag. 101. num. 24.

Pietas virtus est iustitiæ proxima. X. pag. 355. num. 4. Eius officium quodnam sit. *ibid.* Habet observantiam tamquam virtutem sibi affinem. *ibid.* Observantia munus, & officium. *ibid.* Duplex est observantia, alia politica, alia religiosa. *ibid.*

Pignus est contractus quo res mobilis creditori traditur in securitatem debiti. Communiter sumitur pro ipsa re quæ creditori traditur. VII. p. 365. num. 4. Fructus pignoris sunt mutuarii. *ibid.* pag. 274. num. 1. Pactum legis commissoria in pignoris traditione est illicitum; id est, non licet pacisci ut pignus, quod sortem excedit, sit mutuatoris, si alter mutuum tempore præfixo non reddiderit. *ibid.* num. 3. Usuræ pupillares sunt prohibita. *ibid.* numer. 4. & 5. Gener licite percipit fructum pignoris antequam dotem uxoris percipiat. *ibid.* p. 275. num. 6.

Piscatio. V. Aucupium. Quæ retia prohibita. VII. pag. 15. num. 1. Piscatio moderata nec Clericis, nec Regularibus absolute prohibita est: licite etiam necessitatis causa festis festis exercetur. p. 16. *ib.* num. 5.

S. Pius V. e tota ditione ecclesiastica meretrices elecit. II. pag. 164. num. 9. Huius præclari facinoris historia notatu dignissima. *ibid.*

Idem nunquam suo vivæ vocis oraculo exemit ab onere ieiunii senes sexagenarios. V. pag. 176. numer. 9. Opposita Hieronymi Lamas narratio falsa est, & undique claudicat. *ibid.*

Planeta sacerdotalis vestis quid significet. VIII. pagin. 296. n. 11.

Plinius gentium deos refert. I. p. 6. n. 7.

Pœna mutuarii. V. Mora in reddendo mutua.

Pœna usurarii. V. Usurarius.

Pœnæ adversus simoniacos latæ. V. Simonia.

Pœnitentia (sacramentum) quomodo definiatur. IX. pag. 20. numer. 1. Est verum novæ legis sacramentum. *ibid.* pagin. 22. n. 1. & seqq. Quando a Christo institutum. *ib.* pag. 23. num. 1. Necessarium est omnibus lapsis post baptismum. *ibid.* nu. 2. Est a baptismo plane distinctum. *ib.* p. 24. num. 4. Potest iterari. *ib.* num. 7. Consistat materia, & forma. V. Materia. Absolutio. Quænam disciplina servanda in poenitentis iniungendis. *ibid.* pag. 242. num. 1. & seqq. Pœnitentia publica num in præsens expediat. *ib.* pag. 227. num. 1. V. Satisfactio.

Pœnitentia (virtus) generatim accepta quid sit. IX. pag. 16. nu. 1. Tria significat. *ib.* pag. 17. num. 3. Quid necessario importet. *ib.* num. 4. Quotuplex sit. *ibid.* num. 5. Fuit quovis tem-

pore necessaria necessitate medii, & præcepti divini lapsis in peccata. *ib. p. 18. num. 9. & seq.* Quot gradibus ad eam perveniatur. *ib. num. 22.* Pœnitentiæ effectus quinam sint. *ib. pag. 20. num. 17.* Pœnitentia cur a Christo in sacramentorum numero collocata. *ib. pag. 24. num. 3.* Diu non differenda. *ib. pag. 36. n. 14. V. Activio. Conscriptio.*
 Pœnitentes cur tam facile in peccata relabuntur. *IX. pag. 133. num. 1. & seq.* An elicere debeant dolorem de peccatis cum intentione confitendi. *ibid. p. 134. num. 2.* Pœnitentium varii gradus instituti occasione schismatis Novatiani. *ibid. pag. 213. num. 1. & seq.*
 Poligamia opponitur unitati matrimonii. *X. pag. 128. num. 2.* Duplex est, simultanea, & successiva. *ib. pag. 128. num. 3.* Legi naturali adversatur. *ib. num. 4.* Id testantur Patres. *ib. num. 5.* [Doctrina S. Thomæ circa poligamiam. *ib. num. 7.* Quomodo in poligamia cum antiquis Patribus Deus dispensaverit. *ib. p. 130. num. 10. & seqq.* An hæc dispensatio singulis Patriarchis revelata fuerit. *ib. pag. 131. num. 13.* Num concessa fuerit omnibus Iudæis. *ib. num. 14.* An hæc dispensatio etiam Gentiles comprehenderet. *ibid. numer. 15.* Quæ de causa Deus Abraham, eiusque posteris uxorum concesserit pluralitatem. *ibid. num. 16.* Quenam sit huius dispensationis epocha. *ibid. p. 131. num. 17.* Hanc dispensationem abstulit Christus in novo Testamento. *ibid. num. 1.* Num Valentiniano concessum fuerit duas uxores habere. *ibid. num. 4.* Num polygamiam permisit Gregorius II. *ibid. num. 5.* An lex prohibens polygamiam etiam infideles adstringat. *ibid. num. 6.* Poligamia successiva illicita non est. *ib. num. 1.* Nec eam ut illicitam prædicavit S. Hieronymus. *ibid. pag. 132. num. 3.* Primis Ecclesiæ sæculis Græca Ecclesiæ poligamos severè pœnitentiæ subiiciebat. *ibid. num. 4.* Contrahentes secundum matrimonium benedictione Sacerdotis, & elemosynis Ecclesiæ privabantur. *ibid. num. 5.* Basiliius Macedo imperator tertias nuptias illicitas, quartas irritas declaravit. *ib. Concilium Toletanum Reginis Hispaniarum secundas nuptias non permittebat. ibid. num. 6.* Ecclesiæ semper exoptavit ut a secundis nuptiis fideles abstinerent. *ibid.* Non semper incontinentia, sed necessitas, & iusta causa ad secundas nuptias impellit. *ib. p. 133. num. 7.* Nulla ratio afferri potest cur secundæ nuptiæ potius quam primæ noxiæ sint. *ib. n. 8.*
 Pollicitatio est promissio nondum acceptata. *VII. p. 371.*
 Polytheismi notio, origo, & diversa genera. *I. pag. 3. num. 1. & seq.* Eum Diluvio posteriorem fuisse, communior est & verasententia. *ibid. p. 4. num. 2.* Pag. norum pro eo obiectiones resolvuntur. *ib. pag. 25. num. 1. & seqq.* Perperam hi, ut se tueantur suo Catholicorum erga Angelos & Sanctos cultum æquiparant. *ibid. num. 4. & seq.* Suorum iactata portenta, falsissima. *ib. p. 22. n. 8. & seqq. V. Idololatria.*
 Pollutio nocturna. Utrum de ipsa gaudere liceat. *I. p. 284. n. 31. V. IV. p. 290. n. 9.*
 Pompis diaboli baptizatus renuntiat. *VIII. pag. 110. numer. 1.* Quid pertineat ad diaboli pompas. *ibid. p. 114. num. 6. & seqq.*

Pontas) Ioannes) falso docet non peccare mulierem reddentem debitum marito assueto se retrahere, ut generationem impediatur. *X. p. 243. n. 3. Refutatur. ib.*
 Possessionis etymon. Est detentio rei, corporis, & animi, iurisque adminiculo. *VIII. pag. 12. num. 1.* Alia iusta, seu iuris simul & facti, est insipientia rei tamquam suæ cum iure detinendi. Alia iniusta & facti tantum est detentio rei tamquam suæ, sine iure detinendi. *ibid. numer. 2.* Iterum possessio alia est naturalis tantum, quæ in corporali detentione rei quam alius civiliter possidet, sita est; alia civilis tantum quæ solo animo rem detinet; alia naturalis & civilis simul, quæ corpore, & animo simul rei detentionem importat. *ib. num. 3.* Quatuor sunt possessionis privilegia. I. quod parat prescriptionem. II. quod in dubio melior sit conditio possidentis. III. quod in iudicio actori incumbat probatio, non possessori. IV. quod possessori liceat rem possessam defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ, non tamen ea ad quæ ius inchoatum habetur. *ib. num. 4.* Possessio tribus modis obtinetur: apprehensione vera, ficta, civilissima. *ibid. num. 5.* Quod modis amittitur tam rei mobilis, quam immobilis possessio. *ib. n. 6.*
 Potestas summa civilis, forma est civitatum. *VI. pagin. 191. num. 1.* Dividitur in absolutam, & limitatam. *ibid. num. 2.* Illius origo a Deo est. *ibid. numer. 3.* sed ab eo immediate Regi non confertur, sed mediate, accedente scilicet populi consensu. *ibid. numer. 4. & seqq.* In hoc non sibi valde constat Natalis Alexander. *ibid. p. 192. numer. 9.* Eius potestatis prærogativæ alie intrinsecæ sunt, alie extrinsecæ. *ibid. p. 193. num. 10.* Illius iura male describuntur a Machiavello, Hornio, & Virriario. *ibid. num. 11.* Vera illius iura assignantur. *ibid. & num. 12.* Legibus naturalibus, divinisque est coercita. *ib. n. 13.* Non se extendit ad sacra. *ib. p. 201. n. 1. & seq.*
 Traditur notio potestatis in sacra. *ibid. pag. 199. & seq.* Prava Noëdt, Pufendorfii, & sequacium ratiocinia refelluntur. *ibid. p. 201. num. 7. & seq.* Ostenditur turpiter cum suis errare Pufendorfium contententem ex divino antiqui fœderis iure supremis potestatibus convenire ius in sacra. *ibid. pag. 204. num. 1.* Et crassius, dum id probat ex iure civili, & canonico. *ib. pag. 206. n. 11. & seq.*
 Præceptum non impletur per opus non præceptum. *VIII. pag. 189. num. 14.*
 Præceptum contritionis quando obliget. *IX. pag. 29. num. 2.* Num singulis diebus festis. *ib. num. 5.* Num solum in articulo mortis, & quando suscipiendum est sacramentum aliquod. *ibid. & pag. 32. num. 2. & pag. 36. num. 15.* Num statim ac homo peccavit. *ib. pag. 30. num. 4. & seqq.* An præceptum contritionis ex caritate conceptæ deficiat in lege evangelica. *ibid. pag. 33. num. 6.* Quoties hoc præceptum per se obliget. *ibid. p. 34. n. 3.* Quoties per accidens. *ib. num. 9.*
 Præceptum confessionis quos obliget. *ibid. pag. 162. num. 23.* Quando obliget per se, aut per accidens. *ibid. num. 24.* An constituti in articulo mortis hoc præcepto adstringantur, etiam nullius peccati sibi conscius sint. *ibid. num. 25.* An obliget per se extra mortis periculum. *ib. num.*

num. 17. Num obliget statim ac peccatum commissum est. *ib. num. 29.* Num quando adest periculum oblivionis alicuius, vel multorum peccatorum letalium, teneatur quis citius ante annum confiteri. *ib. p. 163. n. 31.* Num urgeat præceptum divinum confessionis quando recipienda sunt alia sacramenta præter Eucharistiam. *ibid. p. 164. numer. 33. & seq.*
 Præscriptio ex ipso iure naturæ orta, fuit iure generum in rerum partitione confirmata. *VII. pag. 23. num. 6.* Etiam approbata a iure divino. *ibid. p. 24. num. 7.* Virtute istorum trium iurum determinatur tempus non habet, sed metiendum est prudentia. *ib. num. 8.* Præscriptio lege positiva introducta, est acquisitio domini, & iuris alieni preemptio, cum continuatione possessionis, bona fide, tempore a lege præscripto. Ut legitima sit, quatuor habeat condiciones oportet, possessionem, titulum probabiliter præsumptum, temporis quantitatem lege definitam, & bonam fidem. *ibid. num. 9.* Possessio debet esse civilis, aut mixta, & res præscriptioni subiecta. Unde usufructuarius nequit præscribere, nec res sacra a laico præscribi. *ibid. num. 10.* Titulus aut coloratus, aut præsumptus. Prior est qui probari potest, alter qui probari nequit. Post quadraginta & amplius annos sufficit præsumptus. *ib. num. 11.* Ad præscriptionem rerum mobilium tres anni inter præsentem, & quatuor inter absentem requiruntur, exceptis Ecclesiæ Romanæ rebus. Ad rerum immobilium ordinarium, decem anni inter præsentem, viginti inter absentem. Ad piorum locorum extraordinarium triginta inter præsentem, quadraginta inter absentem. *ibid. numer. 12.* Præsentem vocantur qui domicilium in eadem provincia habent. *ibid. num. 13.* Adversus pupillos, nulla currit præscriptio, adversus minores currit extraordinaria. Bona civitatum aliqua non nisi centum annis præscribuntur. *ibid.* Tempus debet esse continuum; continuatio vero deficit, vel dum dormit, vel dum per actus oppositos interruptitur. Dormit autem quoties bona legitimo defensore caret. *ib. n. 14.* Ad continuationem necesse non est, ut possessio maneat penes unam eandemque personam; sed per plures de una in aliam continuari valet. *ib. p. 26. n. 15.* Interruptitur naturaliter dum aliqua ex quatuor conditionibus deficit, civiliter autem interruptitur iuris fictione, seu actu iuridico. *ibid.* Bona fides ad præscriptionem necessaria est, quando possessor rei ignorat rem esse alienam. Ignorantia tamen crassa, vel iuris non favet præscriptioni. Bona fides sit continua. Et non obest venialis negligentia in rei possessione examinanda. *ibid. numer. 16.* Præscriptio in foro externo, & interno dominium asserit. *ibid. num. 18.* Dubitatio levis non interruptit præscriptionem. *ib. pag. 28. num. 23.* Interruptit tamen dubitatio prudens qua incepit possessio. *ib. num. 24.* Etiam quæ supervenerit. *ibid. num. 26.* Ignorantia invincibilis facti non impedit præscriptionem. *ibid. pag. 29. num. 29.* At ignorantia invincibilis iuris clari impedit in foro interno, & externo, exceptis rusticis, militibus, & feminis. *ibid. p. 30. num. 31.* Mala fides antecessoris nocet successori heredi immediato ne præscribat; non tamen si successor alio titulo ab antecessore accepit. *ib. num. 32.*

Præsentia realis Christi Domini in Eucharistia perpetua Patrum traditione evincitur. *VIII. pag. 165. num. 1. & seq.* Eam constanter tenuit utraque Ecclesiæ, Latina, & Græca. *ibid. pag. 168. num. 19.* Vindicavit luculentè Arnaldus. *ibid.* Præsentia realis dogma de novo inventum in Ecclesiæ, falso affirmant Calvinistæ. *ibid. num. 20.* Tripliciter præsens esse potest Christus in Eucharistia. *ib. p. 169. n. 2.* Est præsens per transubstantiationem. *ib. n. 4. V. Transubstantiatio.*
 Præsumptio quid sit. *X. p. 82. n. 3.* Coniunctum habet onus perfolvendi statutas preces. *ib.* Præsumptio de divina misericordia grave peccatum est. *I. pag. 166. num. 6.* Dupliciter ea quis peccat. *ibid.* Reus illius non est qui sub spe veniæ obtinendæ peccat cum proposito abstinendi a peccato, & de eodem pœnitend. *ibid.* Veræ præsumptionis rei, simul hæresis inficiuntur. *ibid. p. 167. Præsumptio V. Superbia.*
 Precarium est realicuius, quo ad usum solum, gratuita concessio ad nutum concedentis revocabilis. Quomodo differat a commodato. *VII. pag. 367. num. 6.*
 Preces importunæ non infrigunt contractum. *VII. pagin. 147. num. 12.*
 Presbyteratus Ordo facer quid sit. *X. pag. 17. n. 11.* Quenam eius officia. *ibid.* Est de fide Presbyteratus esse sacramentum. *ib. p. 18. num. 13.* Pretium rei defumitur ab eiusdem utilitate, non natura. *VII. pag. 174. num. 1.* Pretium aliud legitimum, aliud naturale, vel vulgare; quod iterum distribuitur in pium vel infimum, moderatum vel medium, rigorosum vel supremum. *ib. num. 2.* Qui fraude pretium auget, peccat contra iustitiam; etiam qui sine fraude pluris aut minoris iusto vendit, aut emit. Licet tamen vendens plus aliquid ob damnum emergens accipit; sed non ex eo quod res vendita in magnum ementis commodum cedat. *ibid. num. 3.* Peccat qui alterum intra latitudinem iusti pretii decipit. *ibid. p. 175. num. 5.* In foro exteriori non datur actio, nisi deceptio fiat ultra dimidium. *ib. num. 6.* Qui mendacis inducit alterum ad emendum maiori pretio quam emisit, intra latitudinem tamen iusti pretii, tenetur ad restitutionem. *ibid. num. 7.* Pluris licet rem vendere ob lucrum cessans, & damnum emergens, dum emptor instanter petit. *ibid. pag. 176. num. 8.* Affectus peculiaris erga rem certis ornata prærogativa est causa augendi pretii. *ibid. num. 9.* Non tamen si sit valde utilis, aut necessaria emptori. *ibid. num. 10.* Res rara non necessaria vendi nequeunt quocumque arbitrario pretio; sed iuxta peritorum æstimationem. *ib. p. 177. num. 12.* Res sub hasta expositæ vendi possunt quocumque pretio, de quo consuetum est; dummodo fraudes absint. *ibid. num. 13. 14.* Pretium vulgare communi hominum æstimatione constituitur secundum valorem quem merx habet tempore quo tradenda est. *ibid. num. 15.* Spectari debet locus in quo merx venditur, aut expensæ aliorum asportationis. *ibid. num. 16.* Et officium seu conditio personæ mercaturam exercentis. *ibid. p. 178. numer. 17.* Circumstantiæ in quibus rerum pretia decrescunt. *ibid. numer. 18.* Possunt mercatores pretio currenti merces vendere, dum sciunt brevi mercium copiam superventuram, atque adeo earum pretium diminuendum. *ib. n. 20.* Qui monetæ pretium dimi-

nuendum novit, potest ante promulgationem suam distrahere pecuniam. *ibid.* numer. 21. Duo casus exponuntur. *ibid.* & numer. 22. Pretium a Principe definitum observandum. *ibid.* pag. 180. numer. 23. Maxime expediens est pretia rerum a Principe taxari. *ibid.* numer. 25. Possunt tamen venditores sua sponte pretium licet taxatum minuere. Item quando censetur lex taxati pretii abrogata. *ibid.* pag. 181. numer. 26. An qui vendit triticum pretio taxato cogere emptorem possit ad vendendam sibi aliam mercem. *ibid.* numer. 27. Licet vendere ultra pretium taxatum merces exquisitorum bonitatis. *ibid.* numer. 29. Exquisitoribus mercibus immiscere viliores, & taxato pretio vendere, in praxi vix licet. *ibid.* numer. 30.

Pretii variatio ob dilatatam, vel anticipatam solutionem. Non licet augere pretium ob solam dilationem solutionis. *ibid.* p. 182. numer. 1. Licet tamen titulo lucris cessantis, aut damni emergentis, expensarum in recuperanda solutione faciendarum. *ibid.* numer. 2. Licet carius vendere ob expectatam solutionem, si tempore solutionis merces pluris valitura credantur, & e converso, si mercator servasset merces in aliud tempus, de quo admonet emptorem. *ibid.* numer. 3. Licet in certis casibus merces pluris vendere ob dilatatam solutionem. *ibid.* pagin. 184. numer. 7. Non est licita emptio mercium pretio viliori ob anticipatam solutionem quam valeant tempore traditionis. *ibid.* p. 186. numer. 11. Licet minoris emere chirographa quam valeant, si debitum sit ambiguum, & difficilis solutionis, si interveniat lucrum cessans, aut damnum emergens. *ibid.* numer. 12. Debitor ipse nequit minori pretio emere suum debitum. *ibid.* numer. 13. Nec ministri Principis emere Principis debita. *ibid.* pag. 187. numer. 14. Si debitum est certum, facilisque solutionis non licet illud minoris emere. *ibid.* n. 16.

Principes Christiani propter apostasiam amittunt dominium in subditos. I. pag. 121. numer. 27. *V. Ecclesia.*

Principes, & Magistratus pacem, tranquillitatem, & bonum commune subditorum fovere debent, & promovere. IV. pag. 153. numer. 1. Et mala iustis legibus prohibere. *ibid.* p. 154. numer. 2. Et Ecclesiam, eiusque iura, & regimen tueri, & iuvare. *ibid.* numer. 3. Iustitiamque rite administrare, & viduas, ac pupillos tamquam parentes defendere. *ibid.* numer. 4. Peccant, si munia, & officia secularia secum iudicium adferentia dividendi; non tamen si ea sint meræ executionis. *ibid.* pag. 155. numer. 8. & seqq. Probabilis tenentur ea dignioribus conferre. *ibid.* p. 156. numer. 12. & seqq. Principibus reverentia, honor, & obedientia debetur. *ibid.* numer. 14.

Princeps quando, & quibus conditionibus sibi reservare valeat aucupium, piscationem, venationem. VII. pag. 15. numer. 1. 2. Non potest ordinare sibi adiudicare silvas, montes, & pascua. *ibid.* pag. 17. numer. 1. Potest adiectis poenis prohibere ne certis temporis ligna cadantur. *ibid.* numer. 2. Transgressio harum legum raro est peccatum mortale. *ibid.* n. 3.

Primitivæ multiplicem habent significationem. X. pag. 235. numer. 1. Proprie sumuntur hic pro primis fructibus agrorum, & arborum, qui Deo offeruntur. *ibid.* Inter primitivas, & decimas distin-

ctio assignatur. *ibid.* numer. 2. Primitivas Deo offerre omnes gentes lumine perfusas consueverunt ostenditur. *ibid.* numer. 3. De iis in lege veteri fuit præceptum a Deo impositum filiis Israel. *ibid.* numer. 4. Non vero solum consilium, ut male contendit Barbosa. *ibid.* pag. 236. numer. 5. Earum quantitas quæ prius definita non erat, ob avaritiam Sacerdotum Ezechielis tempore definita fuit. *ibid.* Primitiarum genus quadruplex erat in lege veteri. *ibid.* Illæ in lege gratiæ non debentur iure divino. *ibid.* numer. 6. Debentur tamen iure ecclesiastico, quidquid in contrarium perperam doceat Bonacina. *ibid.* Præceptum huiusmodi nunc ubique fere obsoletum est, & abrogatum. *ibid.* Probabilitatæ, sive Ecclesia damnet, sive non damnet propositiones laxas, & scandali plenas, effugia habent, quibus illa tueantur. III. pag. 310. numer. 13.

Idem male pro se ipsis exponunt principium illud, *Melior est conditio possidentis*; quod in ipsos, & Salmanticenses intorquetur. VI. pag. 251. numer. 3. *V. Propositiones laxæ.*

Probabilitas qualibet non facit certitudinem moralem, ut male contendit Leander. III. pag. 242. numer. 5. Non sufficit probabilitas ad iurandum. *ibid.*

Probabilissimus non docetur a P. Francisco Suarez. VI. pag. 268. numer. 18. Immo id ille docet, quod ipsa Probabilissimi principia convellit. *ibid.* numer. 19. Probabilissimi eiusdem diversa pondera improbantur. *ibid.*

An Probabilissimus vendi possit. VII. pag. 163. numer. 13.

Is serpit per universam Theologiam. VIII. pag. 205. numer. 30. & 31. & pag. 218. numer. 22. Viam sternit pluribus erroribus. *ibid.* pag. 207. numer. 37.

Is ab Episcopis, & Clero Galliæ acerrime impugnatus. IX. pag. 64. numer. 4. Damnatu etiam in pluribus materiis ab Innoc. XI. *ibid.* numer. 9. Suas exerit vires præsertim circa debitum vitandi occasiones proximas. *ibid.* pag. 153. numer. 14. & seqq. Probabilissimi locus topicus qualis sit. *ibid.* pag. 183. numer. 13. Verum & falsum amice completitur. *ibid.* pag. 187. numer. 2. Fodina est distinctiuncularum ad veritatem obscuranda. *ibid.* pag. 193. numer. 8. Velut fermentum per totam Moralis massam serpit. *ibid.* pag. 320. numer. 1. Versatilis est, & ductilis in utramque partem. *ibid.* 321. numer. 3.

Probatio sui ipsius Eucharistiæ præmittenda ex Apostolo, quæ & qualis sit. VIII. pag. 198. numer. 8.

Professio fidei faciendâ est sub mortali intra duos menses ab omnibus curam animarum habentibus, Canonicis, & Dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium, Prælati Regularibus, atque Ordinum Militantium, Doctoribus, Magistris, Regentibus, divini verbi Interpretibus, Concionatoribus, Magistris grammaticæ, arithmeticæ, musicæ, & aliarum artium. I. pag. 89. numer. 1. & seqq. & pag. 91. numer. 10. & seqq. Non autem ad eam tenentur beneficiati simplices. *ibid.* Eam culpabiliter omitentes beneficiati, vel Canonici fructus beneficii restituere tenentur ante iudicis sententiam. *ibid.* p. 90. numer. 6. & seqq. Item inculpabiliter eam omitentes. *ibid.* p. 91. numer. 9. In utroque casu fructus restituendi sunt a die elapsi bimestris usque ad diem qua professio editur. *ibid.*

ibid. Ea fieri nequit per procuratorem. *ibid.* p. 92. n. 14. Formula professionis eiusdem per integrum exscripta exhibetur. *ibid.* p. 92. numer. 15. Professio. *V. Axi.*

Promissio est libera & spontanea fidei datio de re licita possibili. VII. Est triplex: perfecta, seu ab alio acceptata; & pollicitatio, quæ nondum est acceptata; stipulatio, quæ fit de re danda interrogante uno, & altero respondente se daturum. pag. 371. numer. 1. Ut promissio obligationem pariat debet esse acceptata. *ibid.* pag. 372. numer. 2. Si tamen sit iuratum de ea non revocanda, iuramentum & promissio servari debent. *ibid.* numer. 4. Promissio, & donatio acceptari possunt ab altero vel per alium præsentem; immo sola taciturnitate eorum quæ in commodum & utilitatem donatarii cedunt. *ibid.* numer. 5. Promissio item est triplex: simplex & privata; & onerosa ex utraque parte inducens obligationem; & civilis, quæ fit cum solemnitate, nempe coram notario, & testibus, vel chirographo. *ibid.* p. 373. numer. 6. Promissio simplex inducit gravem obligationem in materia gravi, quando promissor intendit gravem sibi imponere obligationem. *ibid.* pag. 374. numer. 12. Ceterum omnis promissionis acceptata violatio peccatum est oppositum veritati, & fidelitati. Si hæc violatio est noxia promissario, ex genere suo peccatum mortale est; si vero res promissa sit inutilis, noxia, & impossibilis, violatio nullum est peccatum. *ibid.* pag. 373. n. 7.

Promissio ob rem turpem. Ante promissæ rei turpis impletionem contractus rescindendus est. *ibid.* pag. 85. numer. 2. Impleta re, vi contractus nihil solvendum. *ibid.* p. 86. numer. 6. & seqq. Sed solvendum est in pœnam patratæ scelestis a lege, & consuetudine inductam. Hinc pretium tuto retineri potest. *ibid.* p. 90. numer. 3. Nec restituendum, nisi sit immoderatum, aut fraude, vel dolo acquiritur, aut ab illo acceptum qui nequit alienare. *ibid.* numer. 2. Virgines, & femine honestæ ob usum sui corporis plus exigere nequeunt quam publica scorta. *ibid.* p. 91. numer. 5. Tales femine a Confessariis obligandæ ad mercedem in pauperes erogandam. *ibid.* numer. 6. Istæ pretium a Religiosis acceptum restituant. *ibid.* pag. 92. numer. 7. 8. Pauperibus item, aut dominis restituant nuptiæ, non maritis. *ibid.* numer. 10. Sollicitata celsi non confenserit, ad scandalum vitandum dona restituat donatori. *ibid.* p. 93. numer. 11. Mulier retinere potest bona prodigi, data ab eo qui donare potest. *ibid.* numer. 12. Promissio prodiga servari non debet. *ibid.* numer. 13. Recipiens ex donatione reprobatâ per legem positivam, etiam in foro conscientiæ restituere tenetur. *ibid.* numer. 3. Et quidem non donatoribus, sed pauperibus. *ibid.* pag. 95. numer. 7. Qui accipiunt ut actionem bonam ponant, quam exercere tenentur, aut abstineant a malo, quod omittere debent, tenentur accepta restituere, nisi constet, fuisse liberaliter donata. *ibid.* n. 9. *V. Iudex.*

Propositum in confessione necessarium quodnam sit. IX. pag. 149. numer. 1. Quot conditiones habere debeat. *ibid.* numer. 2. An sufficiens propositum habeat qui certo scit se relapsurum. *ibid.* numer. 3. An esse debeat universale. *ibid.* pag. 151. numer. 9. Efficax sit oportet. *ibid.* pag. 152. numer. 11.

Debet se extendere etiam ad occasiones peccandi vitandas. *ibid.* p. 153. numer. 18. & seqq.

Propositiones damnatæ. *V. Baius. Casuista. Fanelon. Molinos.*

Propositiones damnatæ recensitæ in Tom. III. pag. 3. numer. 1. & pag. 27. numer. 8. & pag. 89. numer. 6. & pag. 99. numer. 5. & 7. p. 101. numer. 10. & pag. 102. numer. 1. Explicatur propositio 51. damnata ab Innoc. XI. pag. 169. numer. 2. & seqq. Doctrina P. Milante adversus eam rejicitur. pag. 170. numer. 5. Propositiones damnatæ in Religiosis materia. pag. 184. numer. 1. & seqq. Alia de annuo legato. pag. 215. numer. 9. Alia de horis canonicis. pag. 119. Alia propositio damnata explicatur. pag. 290. numer. 12. Alia reiecta. p. 295. numer. 10. Alia pariter damnata rejicitur, & explicatur. p. 303. n. 12. & seqq. *V. Vasquez.*

Alia de consuetudinario. III. pag. 65. numer. 6. De voto. p. 67. n. 1. De iuramento. p. 221. n. 1. & p. 241. n. 2. & p. 242. n. 5. & p. 258. n. 9.

Alia circa quartum Decalogi præceptum. IV. pag. 110. numer. 1. & seqq. Item alia circa quintum. pag. 165. numer. 1. & seqq. Item alia de luxuria, eiusque speciebus. pag. 209. numer. 1. & seqq. Item alia de furto. pag. 312. n. 2. & seqq. Alia de eodem damnantur a Clero Gallicano. *ibid.* 5. & seqq.

Alia de præcepto colendi festa. V. pag. 3. numer. 2. Alia de ieiunio. pag. 89. numer. 1. Alia de annua confessione. pag. 241. numer. 1. & seqq. Item alia de præcepto annuæ communionis. numer. VIII. & IX. ab Innoc. XI. damnatæ male & laxè explicantur a P. Viva. VI. pag. 130. numer. 9. & seqq. Alia de populo legem Principis non acceptante. pag. 229. n. 2.

Alia de sacramentis. VIII. pag. 1. De stipendio Missæ. *ibid.* pag. 274. numer. 7. De præmittenda confessione ante celebrationem Missæ. De intentione & forma baptismi. pag. 1. De præcepto confitendi quamprimum. pag. 1. & pag. 200. numer. 3. De interpretatione particule *Quamprimum*. pag. 206. numer. 33. De frequenti communionem deneganda iis, qui nondum condignam poenitentiam egerunt, & quibus nondum inest amor purissimus. pag. 2. & pag. 220. numer. 2. De detinenda sibi parte stipendii oblato pro Missa. pagin. 274. numer. 10. De satisfaciendo pluribus obligationibus unica Missa. pagin. 1. & pag. 277. numer. 21. De usu scientiæ in confessione acquisitæ. pagin. 184. numer. 8.

Alia damnatæ ab Alexandro VII. in ordine ad sacramentum poenitentiae. IX. pag. 2. Alia de eadem materia ab Innoc. XI. *ibid.* Alia ab Alex. VIII. de eadem materia. *ibid.* p. 3. Alia circa præceptum dilectionis Dei. *ibid.* pag. 29. numer. 2. Alia circa caritatem ex Baio desumptæ. *ibid.* pag. 52. numer. 1. Alia eiusdem circa effectum baptismi, & poenitentiae. *ibid.* pag. 66. numer. 3. Alia circa necessitatem confitendi aliquam circumstantiam. *ibid.* pag. 189. numer. 15. Alia de iudice iudicante iuxta opinionem probabilem. *ibid.* pag. 192. numer. 7. Alia quæ dimidiatam confessionem damnat. *ibid.* pag. 200. numer. 3. Alia nimis rigida, quæ onus implendi satisfactionem ante absolutionem imponunt, damnatæ a Sixto IV. & Alex. VIII. *ibid.* pag. 232. numer. 15. Alia quæ concedit poenitenti ut per aliam iniunctam sibi poenitentiam.

nitentia satisfaciatur. *ib. pag. 253. num. 25.* Alia quæ licitam dicit confessionem factam apud Regularem ab Ordinario iniuste reprobatur. *ibid. pag. 320. num. 2.* Alia quæ facultatem asserbat Parochis & habentibus Beneficium curatum eligendi sibi Confessarium non approbatum. *ib. pag. 317. num. 18.* Alia quæ asserbat Episcopis facultatem absolvendi ab hæresi occulta. *ib. pag. 333. num. 8.* Alia faventes consuetudinariis, & constitutis in occasione proxima. *ib. pag. 383. num. 1. & seq. & pag. 418. numer. 33.* Alia quæ absolutionem concedendam asserit ignorantibus mysteria fidei. *ib. num. 12.* Propositiones in favorem sollicitantium damnatæ ab Alexandro VII. *ib. pag. 440. num. 3.*

Alia damnatæ a Clero Gallicano IX: *pag. 100. n. 24.* A sacra facultate Parisiensi. *p. 101. n. 29.* Alia damnatæ a Facultate Lovaniensi. *ib. n. 30.*

Alia de simonia, matrimonio, & electione ad beneficia. *X. pag. 1. pag. 54. num. 8. & seqq. pag. 73. num. 14. pag. 80. numer. 9. pag. 235. numer. 2.* Alia circa abortum. *pagin. 245. num. 22. & seqq.* Propositiones Quenelli damnatæ a Clemente XI. *pag. 262. num. 13. & pag. 303. numer. 1.* Alia damnatæ a Facultate Parisiensi circa necessitatem suscipiendæ confirmationis. VIII. *pag. 135. num. 15.* Alia a Sede apostolica proscriptæ circa facultatem absolvendi a censuris. *pagin. 266. num. 8. pag. 268. num. 17.* Alia de duello. *pag. 281. num. 2.* Alia circa delectationem cibi & potus. *ibid. p. 336. n. 2.* Alia circa desiderium alterius mali. *ibid. pag. 348. num. 8.*

Propositiones laxæ. V. *Baunii. Billuart. Bonacina. Eusembau. Coietanus. Caramuel. Casnedi. Castropalaus. Casuista. Caranei. Coninch. La-Croix. Daniel. Diana. Diecastillus. Fegellus. Filliucius. Francolinus. Fuente. Geribaldus. Gobat. Gormaz. Henriquez. Hurtadus. Lamas. Layman. Leander. Lessius. De Lugo. Marin. Martinez. Mazotta. Mendoza. Milante. Moya. Narbona. Nugno. Pasqualigus. De Prado. Quintanadvennas. Salamanticenses. Sanchez. (Io.) Sanchez. (Tho.) Silvester. Spover. Stoz. Tamburinus. Torrecilla. Valencia. Vidal. Viva. Zanardus. Zech.*

Propositiones laxæ de voto. III. *pag. 68. num. 2. & seqq.*

Alia Casuistarum circa quartum præceptum Decalogi. IV. *pag. 120. num. 1. & seqq.* Alia circa quintum. *pag. 166. num. 1. & seqq. & pag. 185. num. 2. & seqq. & pag. 186. num. 6. & seqq. & pag. 188. num. 16. & seqq.* Alia de luxuria. *pag. 210. num. 1. & seqq.* Alia de furto. *p. 312. n. 1. & seqq.* Alia de falso testimonio, & mendacio. *pag. 346. num. 1. & seqq.* V. *Amitus. Arsdachin. Ab Assumptione. Auctor Dissertationis editæ anno 1743. in casus reservados Penarum Diocesanos. Azorius. Candidus. A Conceptione. Escobar. A Lapide. Molina. Vasquez.*

Alia de præcepto colendi festa. V. *pag. 3. num. 3. & seqq.* Alia de præcepto ieiunii. *pag. 89. num. 1. & seqq.* Alia de præcepto annuæ confessionis, & communionis. *pagin. 144. n. 1.*

Alia plurium Theologorum Universitatis Germaniæ de evangelico testimonio: *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddens rationem de eo in die iudicii.* VI. *pag. 128.*

numer. 4. & seqq. Refelluntur. *pag. 134. num. 25. & seqq.* Alia Casuistarum de Legibus. *pag. 110. num. 1. & seqq.*

Alia itidem laxæ. VII. *p. 32. usque ad 43. & p. 111. ad 123. & alibi sæpe.*

Alia æque laxæ. IX. *p. 3. numer. 1. & seqq. & pag. 153. num. 14.*

Propositiones quænam sint turæ, & tutiores, & quid agendum in earum concursu. IX. *pag. 129. num. 9.*

Pro proxenetis consilia. VII. *pag. 331. n. 2.*

Proximus omnes creaturas rationales significat, æternæ gloriæ capaces. I. *pag. 177. num. 4. & seqq.* Datur præceptum de eo diligendo. V. *Caritas proximi.* De eiusdem malo laxari, aut eidem optare malum non licet. *ibid. pag. 280. n. 1. & seqq.* Neque ut malum proximi bonum nostrum est. *ibid. Tamburini, Bonacina, & Castropalai ad hoc spectantes doctrinæ eadem sunt, ac damnatæ ab Innoc. XI. in propositione VIII. Eandemque est doctrina, quam P. Moya probabilem vocat. ibid. p. 281. num. 3.* Huiusmodi doctrinæ, evangelicæ caritati, filiorum pietati in parentes, & parentum amori in filios infestæ sunt, meritoque damnatæ. *ibid. & num. 4. P. Tamburini doctrina improbat. ib. numer. 5.* Eiusdem præposterus ea de re in Confessariis, & parentes zelus. *ibid.* Non licet citra mortale cupere mortem non valde utilis Reipublicæ, putata iniusti aggressoris ad propriam vitam conservandam. *ibid. p. 282. num. 137. num. 6.* Neque propriam mortem cupere ad vitandas huius vitæ ærumnas. *ibid. num. 5. & seqq.* Reliiciuntur doctrinæ P. Vivæ, damnatæ propositionis sensum, & vires extenuantis. *ibid.* Non nisi ob motum altioris ordinis, viri sancti mortem optarunt. *ibid. num. 7.* Illicitum est desiderium alienæ nortis inefficax, & conditionatum, si Deus ita disponderet. *ib. p. 283. num. 8.* Multo magis absolutum mortis patris, ob pinguem ex ea capiendam hereditatem. *ibid. num. 9.* Sic ut etiam gaudium filii de parricidio a se in ebrietate patro propter ingentes divitias inde acquisitas. *ibid. num. 10.* Utrumque damnatur ab Innoc. XI. *ibid.* Potest tamen quis absque culpa gaudere de filio ex adulterio suscepto. *ib. p. 284. num. 11.* Inimicis, & peccatoribus aliis quod malum temporale optare licet, ob illorum bonum spirituale. *ibid. pag. 12. numer. 12. & seqq.* Afferuntur nonnulla praxim inimicos diligendi suadentia, & dirigentia. *ibid. p. 285. V. Caritas proximi.*

Prudentia quid sit. X. *pag. 353. num. 1.* Quotuplex. *ibid. num. 2.* Eius partes integrantes quænam. *ibid. num. 3. & seqq.* In quibus reperitur prudentia. *ibid. pag. 354. num. 13.* Quænam sint vitia prudentiæ opposita. *ibid. num. 16.* Enumerantur, & explicantur. *ibid. p. 355. num. 17. & seqq.* Prudentia carnis quomodo sit veræ prudentiæ opposita. *ib. n. 21.*

Puente votum nunquam peccandi venialiter delibere fuit ex speciali ductu Spiritus sancti. III. *p. 104. n. 57.*

Pueri inter catholicos enutriti in primo instanti usus rationis tenentur elicere actum interiorem fidei. I. *pag. 81. num. 15.* Puerorum aptitudo ad virtutes, priusquam adolecant, discrete explicata a M. Tullio. *ibid. pag. 198. num. 18.*

Puer petens baptismum, & de quo dubitari potest an rationis usum habeat, num baptizari possit invitis parentibus infidelibus. VIII. *p. 105. n. 13.*

Pufendorfius (Samuel) male sibi examinandum sumpsit solo lumine naturali ius naturæ, & gentium. VI. *pag. 1. num. 5.* Eius in Catholicos iniuriæ. *ibid.* Nec non in æmulos male dicta, & impropria. *ibid. pag. 28. num. 12. & seqq.* Lumen rationis a lumine revelationis separatur. *ibid. pag. 39. num. 4. & seqq.* Eius methodus impugnatur a Sekendorffio. *ibid.* Eiusdem, suorumque affectuum systema refellitur. *ibid. pag. 48. num. 1. & seqq.* Sub examen inducuntur que perperam scribit de origine entium moralium. *ibid. pag. 57. num. 7. & seqq.* Moralitatem actuum humanorum erronee constituit in imputativitate. *ib. p. 123. num. 6. & seqq.*

Fundamenta legis naturalis, homini propriæ, perperam ab eo statuuntur. *ibid. pag. 152. num. 3. & seqq.* Refellitur. *ibid.* Secum ipse deinde pugnat. *ibid. p. 153. num. 5.* Actiones omnes humanas male docet indifferentes esse ad honestatem, & turpitudinem. *ibid. pag. 155. num. 4. & seqq.* Refellitur Ciceronis auctoritate. *ibid. pag. 157. num. 9. & seqq.* Et invictissime ex S. Thoma. *ibid. num. 1. & seqq.* Male docet, ius gentium minime a naturali distingui. *ibid. pag. 173. num. 2.* Male pariter docet leges quibus civitates reguntur, naturali libertati repugnare. *ibid. pagin. 188. num. 1. & seqq.* Refellitur. *ibid.* Ius sacrum, sicut ceteri Lutherani, cum civili permiscet, funditusque Ecclesiæ regimen tollit. *ibid. pag. 195. num. 1. & seqq.* Turpiter eum cum suis errare ostenditur, dum ex divino antiqui foederis iure infert supremis potestatis convenire ius in sacra. *ibid. pag. 201. num. 1. & seqq.* Et crassius, dum probat idem vi novi testamenti. *ibid. pag. 204. num. 1. & seqq.* Eius insanæ politicæ femina, & fraudes deteguntur, quibus illudit Principibus. *ib. p. 210. n. 1. & seqq.*

Pupillares usuræ. V. *Pignus.*

Pupillus. Quæ pecuniis alienis emuntur, sunt emptoris, exceptis quæ emuntur pecuniis pupillorum, aut Ecclesiæ. V. *Prescriptio.*

XI. *ibid. num. 1.* Qui damnat asserentes, quotidianam communionem esse de iure divino omnibus in gratia existentibus. *ibid. & p. 236. num. 5.* In usu erat primis Ecclesiæ sæculis. *ibid. p. 223. num. 1. & seqq.* Quibus concedenda. *ibid. p. 226. num. 8. & p. 235. num. 1. & seqq.* Quid sentiant SS. Patres. *ibid. pagin. 223. numer. 2. & seqq.* Quid SS. Thomas, Bonaventura, ceterique Theologi. *ibid. pag. 224. num. 1.* Quomodo Patres ad quotidianam, & frequentem communionem fideles hortentur. *ibid. num. 3. & seqq.* Sola exemptio a peccatis letalibus non est sufficiens dispositio ad quotidianam, seu frequentem communionem. *ibid. num. 3.* Tridentini Concilii decretum male intellectum a benignioribus Theologis. *ibid. p. 236. num. 6.* Quotidianam vel frequens communio non concedenda relabentibus in peccata. *ibid. p. 229. num. 7. & seqq.* Frequentem communionem importune inculcant Probabilistæ. *ibid. p. 230. num. 11.* Iniuste Auctori improperat P. Nicolaus Ghezzius illum fideles a communione abstrahere. *ib. pagin. 229. n. 9.* Suadetur fidelibus frequens communio. *ib. p. 236. num. 3.*

R

Raptus est violenta personæ abductio de loco in locum explendæ libidinis causa. IV. *p. 277. n. 1.* Explicatur. *ib. & n. 2.* Qui cognoscit viduam, aut corruptam honestæ famæ sub potestate parentum extantem, non stupri, sed simplicis fornicationis crimen patrat. *ibid. num. 4.* Si femina quæ sit sui iuris, abducat a domo a proco, non est raptus. *ibid. pag. 278. num. 5.* Si femina libere cum amasio libidinis causa domo egrediatur, parentibus id ignorantibus, committitur raptus. *ibid. num. 6.* Referuntur poenæ in raptorem constitutæ. *ibid. num. 7.* Si maritus ante bimestre vim inferat uxori, illam a domo paternæ extrahendo, aut vi eam cognoscendo, non est raptor. *ibid. num. 9.* Sponsus rapiens sponsam de futuro, subiacet raptorum poenis. *ibid. num. 10.* Ea tamen contentiente non confurgit impedimentum matrimonii. *ibid.* Rapiens puellam immaturam, potiori iure subiacet raptorum poenis. *ibid. num. 11.*

Raptus est impedimentum impediens simul, & dirimens matrimonium. V. *pag. 203. num. 2.* Quando sit impedimentum solum impediens. *ibid.* Quando impedimentum dirimens inducat. *ibid. p. 204. num. 3.* Quænam sint poenæ raptoribus inflictæ. *ibid.* Eas incurrit raptor abducens feminam quam sibi de futuro desponsaverat. *ib. n. 4.* Decreto Tridentini circa raptum non comprehenduntur feminae rapientes viros. *ib.*

S. Raymundus de Pennafort in sua Summa non facit mendacio. III. *pag. 321. num. 7.* Verba hæc *Ite contra mentem*, sumuntur ab eo pro his aliis, *Ite contra conscientiam. ib.*

Raynaudus (P. Theophilus) quomodo SS. Patrum dicta interpretetur. X. *pag. 240. num. 26. & seqq.* Quantum illi deferat P. La-Croix num. 28. Recidivis an concedenda absolutio. IX. *pag. 394. num. 27.* Laxa Laymani hac de re opinio. *ib.* Recursus. Qui recipit inferentes damna, securitatem

Q

Quæstio in qua de peccato mortali agitur, periculose determinatur, nisi veritas expresse habeatur. IV. *pag. 318. num. 2.* Casuistæ recentiores adversus hanc regulam frequenter errant. *ibid.*

Querimoniæ Sanctorum Patrum adversus Confessarios in poenitentis iniungendis nimis indulgentes. IX. *p. 210. n. 4. & seqq. & pag. 252. n. 37. & seqq.*

Quietistæ. V. *Molinos.*

Quietistarum error circa caritatem. IX. *p. 108. n. 28.*

Quintanadvennas (P. Antonius) laxè docet habentem duo cauteria non teneri ad ieiunium. V. *pag. 186. num. 4.*

Quotidiana communio. Eam laico etiam uxorato concedit Tamburinus. VIII. *pag. 221. num. 3.* De quotidiana communionem Decretum Innoc.

tem ipsis, atque commoditatem faciendi mala præbendo, restituere debet. VII. pagin. 80. numer. 29. Non vero qui post delicta eos recipit, adiuvatque ad evadendam atrocem poenam. *ib. pag. 81. num. 30.*

Refectiuicula diei ieiunii. V. Collatio: Regulares quoad librorum impressionem. V. *Librorum impressio.*

Regulares plures non obligantur sub culpa a suis constitutionibus. VI. pag. 236. num. 3. V. *Negotiatio. Depositum. Donatio. Piscatio. Venatio.*

Regulares etiam vitam contemplativam agentes quomodo teneantur tempore pestis sacramenta ministrare. VIII. pag. 59. num. 8. Nequeunt esse patris in baptismo. *ib. p. 112. num. 15. nec in confirmatione. ibid. p. 136. n. 3.*

Regulares an sæcularium confessiones audire possint absque approbatione Episcoporum. IX. pag. 312. num. 1. Etiam iniuste reiecti iurisdictionem non acquirunt. *ibid. numer. 2.* Opposita opinio damnata. *ibid.* Regularis approbatus pro una diocesi non censetur approbatus & pro aliis. *ibid. p. 313. num. 3.* Nec approbatus ad audiendas confessiones sæcularium censetur approbatus & pro Mentalibus. *ibid. num. 4.* Tenetur subire examen Episcoporum. *ibid. num. 5.* An approbatus ab Episcopo sine licentia, vel etiam invito suo Superiore valide confessiones audiat. *ibid. num. 7.* An peccet mortaliter. *ibid. p. 314. n. 9.* An approbati in una diocesi audire possint confessiones fidelium ex aliis diocesis advenientium. *ibid. num. 11.* An Regularium superiores indigeant Episcopi approbatione pro audiendis sæcularium confessionibus. *ibid. numer. 12.* An queant Regulares sine Episcopi approbatione audire confessiones sæcularium in eorum domibus commorantium. *ibid. num. 13.* An iter agentes, qui licentiam habent a suis superioribus constituendi, possint in locis ubi defunt Confessarii sui Ordinis, eligere sibi in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum. *ibid. num. 14.* Quid circa FF. Prædicatores statutum sit. *ibid. p. 315. num. 15.* Incurrunt excommunicationem, si sine licentia Parochi extremam unctionem, vel Viaticum sæcularibus ministrant, vel matrimonia solemnizent. *ib. pag. 327. num. 5.* Nequeunt absolvere a casibus ab Episcopis reservatis. *ibid. pag. 333. nu. S. V. Iurisdicatio. Reservatio.*

Relapsus frequens an solum secundum Rigoristas, & Iansenistas sit signum quod defuerit dolor, aut propositum. IX. pag. 394. numer. 1. An solum quandoque sit signum præfate deficientiæ. *ibid. num. 2. & seqq.* Iuxta SS. Patris est indicium fidei penitentiae. *ibid. pag. 396. nu. 9.* Quid hac de re sentiat Theophilus Raynaudus. *p. 397. ibid. num. 10.*

Regulares Prælati a quibus censuris possint absolvere. X. pag. 268. num. 15. An possint sibi eligere Confessarium, & illi facultatem delegare ut ab eo queant absolvi a censuris. *ibid. pag. 269. num. 20.* Nonnullæ censuræ enumerantur a quibus nequeunt absolvere suos subditos. *ibid. pag. 268. num. 17.* Regulares omnes facultate carent absolviendi a casibus & censuris Episcopis reservatis. *ibid. num. 16.* Opposita propositio damnata. *ibid. num. 19.* Quo sensu intelligenda. *ibid.* Per concessionem illis factam

absolviendi a reservatis non intelliguntur casus & censuræ Bullæ Cœnæ Domini. *ibid. num. 18.* Nec per concessionem absolviendi a reservatis in præfata Bulla intelligitur data facultas absolviendi ab hæresi. *ibid.* Prælati Regulares iure communi eadem fruuntur potestate in suos subditos qua possunt Episcopi in suos Diocesanos. *ibid. num. 19. & seq.* Quid possint circa casus reservatos in Bulla Cœnæ Domini. *ibid. pag. 269. num. 21.* Opinio Donati Lainensis. *ibid. num. 22.* Opposita Passarini. *ibid. num. 23.* Hortantur Prælati Regulares ut a Sede apostolica suarum facultatum explicationem implorent. *ibid. pag. 267. num. 14. & pag. 279. num. 23.* Num valeant absolvere ab excommunicatione ob percussione Clerici. *ibid. pag. 281. num. 9.* Num ab excommunicatione ob duellum. *ibid. p. 282. num. 3.* Quibus conditionibus possint tempore interdicti Missas celebrare, & divina officia peragere. *ibid. pag. 285. num. 7.* Regulares non servantes interdictum, quando observantur in Ecclesia matrice, excommunicationem incurrunt. *ibid. pag. 289. num. 11.* Regulares Prælati suos subditos in omni irregularitate, sicut Episcopi, dispensare possunt. *ibid. pag. 292. num. 13. & num. 3. & seq. num. 6.* Num Confessarii regulares possint cum sæcularibus super irregularitate dispensare. *ib. pag. 292. num. 13.* Possunt Prælati Regulares dispensare suos subditos ab irregularitate etiam publica ob violationem censuræ. *ibid. pag. 296. num. 20.* Quomodo possint dispensare super irregularitate ex defectu natalium. *ibid. pag. 297. num. 7.* An possint dispensare in bigamia. *ibid. pag. 299. num. 14.* Num valeant dispensare in irregularitate ex defectu lenitatis. *ib. pag. 300. num. 22.* Num possint dispensare in impedimentis matrimonii. *ibid. pag. 297. numer. 9. & seqq.*

Religio quid sit, describitur, & explicatur. II. pag. 186. num. 3. & seqq.

Religio, seu religiosus status, quem quis profitetur, res est laudabilis, meritiq; plena. III. pag. 150. num. 1. Eam vovens omnem adhibere debet diligentiam ut eam ingrediatur. *ibid. num. 2.* Sic vovens, si speret voti sui manifestatione in eam recipiendum esse, illud Prælati manifestare tenetur. *ibid.* Explicatur hoc votum: *Promitto me ingressurum Religionem, nisi aliter Deus de me statuerit. ibid. numer. 1.* Et hoc aliud: *Voveo me ingressurum hanc Religionem, si quam intravero. ibid. p. 151. num. 2.* Votum in quo quis nullam personam sibi obstaculo futuram vovet, quominus Religionem ingrediat, validum est. *ibid. num. 3.* An teneatur ad Religionis ingressum, qui votum emittit volendi Religionis ingressum, qui pendet ab intentione voventis. *ibid. num. 4.* Votum moriendi in Religione voto Religionis æquivalet. *ibid. pag. 152. num. 5.* Votum vitæ eremiticæ, & solitariae obligationem inducit. *ibid. num. 6.* Religionem absolute vovens, votum non implet, si assumat habitum Equitum D. Iacobi, Calatravæ, Alcantaræ, Monteis, & D. Iohannis. *ib. num. 1. & 2.* Imperet per ingressum in Religionem Clericorum ordinem militarium. *ib. num. 3.* Non impletur, si ingredieretur Religionem relaxatam. *ibid. num. 4.* Religio relaxata est, quæ in substantialibus deficit. *ibid. p. 153. num. 5.*

num. 5. Explicatur. *ibid. & num. 6. & seq.* Vovens ingredi Religionem strictiorem non satisfacit latiori ingrediendo. *ibid. n. 8.* Nec licite in laxiori perseverare potest, si in hac fuerit professus. *ib. num. 9.* Nulla Religio in substantialibus collapsa privilegium habet recipiendi eos, qui voverunt strictiorem. *ibid. pag. 154. num. 10.* Assignatur quid præstare debeat, qui indefinite Religionem vovit. *ibid. num. 11.* Qui vovens ingredi hunc determinate Conventum repulsam ferat, tenetur alia adire Cœnobia, nisi speciali ratione motus fuerit ad sic vovendum. *ibid. p. 155. num. 12.* In perpetuum repulsus, si a Religione denuo invitatur, probabilis est liberum esse a voto. *ibid. num. 14.* Non est ab eo liber, si facta petitione Religio querat tempus ad deliberandum. *ibid.* Voto ligatus eadem facilitate, ac non ligatus repelli potest a regulari Prælato. *ib. num. 15.* Qui vovit Religionem, ut in ea Clericus esset, liber est a voto, si Religio nolit eum admittere, nisi ut laicum. *ibid. p. 156. num. 16.* Spurius qui ignorans constitutionem Sixti V. qua spurii a gradibus, & dignitatibus repelluntur, vovet Religionem, videtur ad votum teneri cognita constitutione. *ib. num. 17.* Qui vovit Religionem in statu sacerdotali, tenetur grammaticam addiscere, ut in eam admittatur. *ib. num. 18.* Qui voto Religionis emisso contrahit matrimonium, adhuc potest, & debet abstinere per bimestre a petendo, & reddendo debito, & Religionem ingredi. *ibid. pag. 157. num. 19.* Consummato matrimonio reddere, & petere potest. *ib.* Si tale votum sublequatur matrimonium, potest reddere, & petere. *ib.* Votum Religionis non impletur susceptione Episcopatus. *ib. num. 20.* Voto non satisfacit intrans Religionem animo exeundi. *ibid. num. 2.* Etiam si simul intraret cum proposito Deum orandi, ut illius cor immutaret. *ibid. p. 158. num. 3.* Votum eam ingrediendi, & statim ab ea exeundi nullum est. *ibid. pag. 78. num. 4.* Vovens eam ingredi cum libertate a iure Novitiis concessa, facta experientia egredi valet. *ib.* Non tamen satisfacit voto, si facto experimento absque ulla causa egrediat. *ib. num. 5. & seqq.* Recensentur iustæ causæ a Religione resiliendi. *ib. p. 159. num. 7.* Qui ultra Religionem vovet quoque in ea perseverare, non potest ab ea egredi, nisi ob evidentem impotentiam ad proficiendum, aut ob suam a Religione expulsionem. *ib. num. 8.* Si tamen fecus egrediat, non tenetur ad castitatem in sæculo servandam, nisi hanc quoque simul, & principaliter vovisset. *ibid. num. 9.* Vovens Religionis ingressum tenetur, quam primum commode potest, eam ingredi. *ib. pag. 160. num. 1.* Si data opportunitate id differat ultra dimidium anni, peccat mortaliter. *ibid. num. 2.* Si hoc votum præfinito sibi tempore implere nequeat, idque prævideat, non tenetur prævenire illud tempus. *ib. num. 3.* Nisi tempus definitum latitudinem excipiat. *ibid. p. 161. num. 4.* Si excurrat tempus designatum, adhuc eo elapso tenetur. *ib. num. 5.* Secus esset de voto ieiunandi die affixo. *ib.* Si finis voti Religionis fuerit tota, & unica causa eam vovendi, eo cessante, non teneris voto; secus tene-

Gen. Theol. Tom. X.

ris. *ib. num. 6.* Idem est de conditione sub qua votum fuit emissum. *ib.* Qui sponte impedimenta apponit, ne eveniat conditio, sub qua Religionem vovit, non eximitur ab implendo voto. *ib. & num. 7. & seqq.* Vota Religiosorum emissa sine Prælati licentia in materia honesta, quæ nec iurisdictionem, nec Religionem perturbant, valida sunt. *ib. pag. 163. n. 4.* Secus si essent de rebus five a Regula, five a Superiorum præcepto vetitis. *ib. pag. 164. num. 5.* Votum editum a Prælati Regularium elargiendi eleemosynam, validum est. *ibid. p. 165. num. 6.* Valida tamen non sunt vota subditorum Regularium edita, sine licentia Prælatorum elargiendi in eleemosynam quidquam de bonis ipsis ad usum concessis. *ibid. num. 7. & seqq.* Religiosus professione emissa liber non evadit a voti vinculo ob ius quod acquirit ad regiam coronam. *ibid. pag. 170. num. 9.* V. *Irregularitas voti.*

Religio quid præstet. X. pag. 355. num. 3. Eius officia quænam sint. *ib.* Vitia illi opposita. *ib.* Religiosi non possunt quemadmodum filifamilias congruam quantitatem pecuniæ ludo licito exponere. IV. pag. 345. num. 18. Peculium retinentes ultra necessarium visum, & vestitum proprietarii sunt, & iustitiæ violatores. *ibid. num. 19.*

Reliquiæ Sanctorum. V. *Adoratio.*

Remissio venialium peccatorum, fructus Eucharistiæ. VIII. pag. 195. num. 6. Remissio peccæ pariter Eucharistiæ fructus. *ibid. num. 7.*

Renuntiatio, sive resignatio beneficii quid sit. X. p. 75. num. 21. & p. 100. num. 4. Quot modis fieri possit. *ibid. p. 75. num. 21.* Quibus de causis Ordinarii resignationes possunt admitti. *ib. p. 100. numer. 5.* Tres conditiones in renuntiationibus servandæ. *ibid. p. 100. num. 6.* Quænam beneficia renuntari possunt. *ib. p. 101. num. 7.* Renuntiatio fieri nequit a Beneficiario in periculo mortis constituto cum spe regressus, si convalescat. *ibid. num. 8.* An licitæ sint resignationes in favorem alterius. *ibid. num. 9.* V. *Beneficium. Simonia.* Resignatio facta ab excommunicato etiam vitando, quando valida sit. *ibid. p. 136. num. 22.*

Repudium quomodo differat a divortio. X. p. 136. num. 1. Num licitum fuerit apud Iudæos. *ib. num. 2.* Quid senserit D. Thomas. *ibid. num. 3.* Variæ Theologorum opiniones. *ibid. num. 4.* Argumenta sententiæ afferentis licitum fuisse. *ib. nu. 5.* Argumenta negantis. *ib. p. 137. n. 9.* Quænam opinio probabilior videatur. *ib.*

Reservatio votorum. V. *Dispensatio in voto.*

Reservatio casuum, ut necessaria ad disciplinam agnoscat a Tridentina Synodo. IX. p. 326. num. 1. Non solum illicitam, sed & invalidam reddit absolutionem. *ibid.* An reservari queant peccata venialia. *ibid. num. 2.* An peccata mere interna. *ib. num. 3.* Casus reservati summo Pontifici in Bulla Cœnæ quinam. *ib. num. 4.* Alii reservati a Clem. VIII. & ab aliis Pontificibus. *ib. p. 327. num. 5.* Qui facultate apostolica a præfatis casibus absolvit, absolvit etiam a censura illis annexa. *ib. p. 328. num. 6. & p. 336. num. 20.* Observatio adhibenda in casuum reservatione. *ib. p. 328. num. 7. & seqq.* Quinam subiant reservationi casuum.

P P

ibid.

15. p. 329. num. 1. Ignorantia, vel inadvertentia reservationis non excusat a reservatione. *ib. num. 2. & seqq.* Cur ignorantia excommunicationis ab excommunicatione excuset. *ib. num. 5.* Distinctio reservationis in pœnalem, & medicinalem futillis. *ib. num. 6.* Quenam externa peccata sub reservatione cadant. *ib. p. 330. n. 12. & seqq.* An qui ab inferiore Confessario absolvitur a peccato dubio reservato, si postea certum deprehendat, liberetur a reservatione. *ibid. p. 331. num. 16.* Reservatio imprudens est illicita, valida tamen est. *ibid. p. 332. num. 17. & seqq.* An veniens bona fide ab alia diœcesi, in qua eius peccatum reservatum est, in aliam in qua non est reservatum, possit a quolibet Confessario absolvi. *ibid. num. 4.* A quibus casibus Episcopi possint absolvere. *ib. p. 333. num. 6. V. Episcopi.* Prælati Regulares nequeunt absolvere sæculares ab hæresi occulta. *ib. num. 8.* Opposita opinio damnata ab Alex. VII. *ib. Nec etiam Religiosos sibi subditos, ib. Regulares nequeunt absolvere a casibus ab Episcopis reservatis. ib. Opposita opinio damnata ab Alex. VII. An Superior auditis reservatis possit ab eis sacramentaliter absolvere, remittendo pœnitentem ad alium Confessarium pro absolutione a ceteris. ib. p. 338. num. 9.* An qui caret potestate in reservata, possit directe absolvere a non reservatis, & indirecte a reservatis. *ibid. num. 10.* An saltem possit absolvere a solis non reservatis. *ib. num. 11.* An si quis invincibiliter ignorat peccatum esse reservatum, aut Confessarius ad reservationem non advertat, censetur indirecte a reservato absolvi. *ibid. n. 12.* Qui ex ignorantia inculpabili omittit manifestare superiori unum ex pluribus peccatis reservatis, num etiam respectu illius censetur ablata reservatio. *ibid. p. 335. num. 14.* Num qui tempore Iubilæi, vel Superiori confitetur, sed confessione nulla, liberetur a reservatione. *ibid. num. 16.* An qui confitetur animo lucrandi Iubilæum, & postea animum mutans cetera omittit opera, si forte in ea confessione alicuius reservati oblitus sit, possit postea a quolibet Confessario absolvi. *ibid. num. 17.* Si tempore Iubilæi differatur absolutio pœnitenti indisposito, qui post Iubilæi tempus in reservata incidat, num possit absolvi virtute Iubilæi. *ibid.* An teneatur Superior concedere facultatem, qua absolvatur a reservatis perenti sive per se, sive per alium. *ib. num. 19.* Casus papales an reservati sint solum ob censuram, adeo ut si quis ob metum, vel ignorantiam a censura excusetur, nec reservationi subiaceat. *ib. pag. 336. num. 20.* Utrum quilibet sacerdos, etiam non approbatus, vel excommunicatus, a reservatis damna absolvi in articulo mortis. *ib. num. 21.* An absolutus, si convalescat, teneatur se præsentare Superiori. *ibid. num. 22.* Quid agere debeat Confessarius, qui potestate destitutus in reservata, per inadvertentiam absolvit a reservatis. *ib. p. 337. num. 23.* Quenam sint casus, quos sibi reservare possunt Regulares. *ib. num. 24.* Quanam facultate donati sint Confessores Regulares absolviendi ab hiis casibus a Superiore reservatis. *ib. num. 25.* Regule duæ servandæ a Confessariis circa absolutionem a reservatis. *ib. num. 26.*

Res uxoria ut intermittatur a fidelibus diebus festis, potissimum dominicis, communiter hortantur SS. Patres. *V. pag. 62. num. 5. & seqq.* D. Hieronymus declarat fideles ineptos rebus sacris eo tempore quo rei uxoriae dant operam. *ib. n. 6.* D. Thomas minime licere ait tempore sacro debiti petitionem. *ib. pag. 83. num. 8.* Maxime si hæc fiat potius voluptatis causa, quam ob periculum succumbendi concupiscentiæ stimulis. *ibid.* Nequaquam tamen peccare docet reddentem debitum petenti. *ib. Idem docent S. Bonaventura, & Alensis. ib. Afferuntur præclara exempla S. Ludovici Galliarum Regis, & S. Hedvigijs abstinendum se certis diebus a re uxoria. ib. num. 9.* A re uxoria se abstinere debent Christiani ieiuniorum tempore, si debitum coniugale sine transgressione ieiunii persolvere nequeant. *ib. pag. 91. num. 1. & seqq.* Doctri nam recentium Casuistarum distat in hoc mirum quantum a doctrina Patrum, & Ecclesiæ. *ib. pag. 187. num. 8. & seqq.* Dum est periculum incontinentiæ, abstinere non debet coniux a reddendo debito, etiam si per illud evaderet impotens ad servandum ieiunium. *ib. p. 190. num. 12.* Casum huiusmodi vix, aut ne vix quidem contingere ostenditur. *ib. num. 14.*

Residentia iure divino, naturali, & ecclesiastico obligat Pastores animarum. *X. pag. 85. num. 1. & pag. 87. num. 10.* Eam sacræ Scripturæ iniungunt. *ib. pag. 85. num. 2. & seqq.* Absentes per sex menses a residentia privantur quarta parte fructuum. *ib. p. 86. num. 4.* Ad residentiam tenentur summus Pontifex, & Cardinales. *ib. num. 5.* Causæ a residentia excusantes a Tridentino enumerantur. *ibid. num. 6. & seqq.* Absentia trium mensium concessa Episcopis in singulis annis, nequit coniungi cum absentia alterius trimestris sequentis anni. *ib. p. 87. num. 9.* Quanto tempore a residentia Parochus abesse possit. *ib. p. 88. num. 11.* Laxæ nonnullorum Casuistarum opiniones refelluntur. *ib. Causæ excusantes Parochos a residentia cognosci debent ab Episcopo. ib. num. 12.* Parochi nequeunt residentiam deserere, ut interserviant Episcopo, vel Cardinalibus. *ib. num. 13.* Quid de Universitatibus Salmantinæ privilegio sentiendum. *ibid. num. 14.* Ad residentiam tenentur Canonici, Præbendati, Mansionarii, & Capellani. *ibid. p. 89. num. 15.* Resitutio faciendâ est ab eo, qui suo exemplo intendit alium movere ad furandum, si furtum sequatur. *II. pag. 106. num. 5. V. Eleemosynæ.*

Resitutio honoris, & famæ. *V. Famæ.* Resitutio, solutio, & satisfactio differunt. Prima reparat damna fortunæ; secunda nullum damnum reparat, sed solvit quod iure debetur; hæc tamen duæ frequenter pro eodem usurpantur, tertia vero reparat damna honoris. *VII. pag. 42. num. 1.* Radix, vel principium restitutionis duplex, iniusta acceptio, & res accepta. Ratione rei acceptæ, & bona fide tamquam tuæ consumptæ id restituere tenentur in quo factus est ditior. Ratione iniustæ acceptiois restitutio fieri debet illico, et si inde factus non sit ditior. *ib. p. 43. n. 3.* Restitutio est necessaria necessitate præcepti naturalis, divini, & humani. *ib. p. 44. num. 2.* Præceptum restitutionis est negativum. *ib. num. 4.* Facienda est statim restitutio, & dilata æquiparatur furto. *ib. p. 45. num. 8.* Di-

lator qui oblati pluribus occasionibus non restituit, plura peccata numero moraliter diversa committit. *ib. pag. 47. num. 15.* Circumstantia temporis prolongatæ restitutionis in confessione aperienda. *ib. Qui cum possit, statim non restituit, non est absolvendus. ib. p. 48. num. 19.* Nec qui promittit se restitutum; sed promissum, licet possit, non implet. *pag. 49. num. 23.* Qui tamen promittit se restitutum, licet restitutionem præmittere confessioni nequeat, est absolvendus. *ibid. p. 50. num. 24.* Quoties moraliter possibilis est restitutio, ante absolutionem fieri debet. *i. id. num. 25.* Quid cum moribundo restitutioni obnoxio agendum. *ib. num. 26.* Onus restitutionis ex solius iustitiæ commutantis violatione oritur, non alterius virtutis, v. g. caritatis, pietatis &c. *ibid. pag. 53. num. 1.* Si fur elegit personam, per quam restituat, & hæc non restituit domino, fur denuo restituere domino debet. *ibid. pag. 97. num. 17.* Sed possessor bonæ fidei sine contractu, si mittat per virum bonum, & hic fallat, restituere non tenetur. Si res ex contractu restituenda sit in specie, perit creditori, si in genere, debitori. *ib. num. 18.* Possessor bonæ fidei ordinariè restituat rem, ubi ea existit. *ib. num. 19.* Possessor malæ fidei proprio incommodo restituere rem domino debet: eo loco, ubi extaret, si ablata non fuisset; et si expensæ valore rei superent. *ib. num. 20.* Restitutio ex contractu debita, ubi celebratus est contractus, fieri debet. *ib. p. 98. num. 21.*

Restitutio ex accepta re. Qui rem alienam bona fide consumpsit, restituere tunc tenetur, quando e re consumpta factus est ditior. *ibid. pag. 58. num. 3.* Qui rem a fure restituendi impotente acceptam consumpsit mala fide, totam vel in se, vel in æquivalente restituere, et si inde factus non sit ditior. *ibid. p. 59. n. 4.* Qui rem a fure non volente (et si possit) restituere, accipit, restituere in praxi, sive res extet in seipsa, sive fuerit aliis commixta. *ib. pag. 60. num. 9. 10.* Qui rem alienam mala fide accipit, eam restituere debet, & omnia damna inde facta compensare. *ibid. num. 11.* Si accepisti rem dubitans an perisset, vel sciens perituram iniuste, restituere debes. *ib. num. 12.* Sicut et si rapuisti rem certo casu perituram, et si eodem tempore, & periculo rapienti pereat. *ib. num. 13. & num. 15.* Quantum restituere debet qui abstulit rem alienam, quæ apud dominum melior evasisset. *ib. p. 61. num. 19.* Res domino restituenda cum valore intrinseco, vel extrinseco interea acquisito. *ib. p. 62. num. 20.* Si res in viliori statu furto sublata, & melior effecta, postea ad deterioretem statum redigatur, quid restituendum. *ib. num. 21. & seqq.* Qui rem alienam esse dubitat, eamque emit, ut sibi retineat, fur est. *ib. pag. 63. num. 28.*

Restitutionis causæ. *V. Adulterium. Culpa. Homicidium. Stuprum. Impediens.*

Causæ excusantes a restitutione. Prima causa omittendi, aut differendi restitutionem, est impotentia. *ib. pag. 106. num. 1.* Alia physica, alia moralis, quæ gravem, aut gravissimam difficultatem includit. *ibid. num. 2.* Differri restitutio potest, si creditor abusus res sua esset in damnum boni communis, vel proximi. *ibid. num. 3.* Item quando prudenter prævidetur gra-

ve periculum spirituale. *ibid. num. 4.* Non sunt vendenda ad victum necessaria ut illico debita solvas; nec Nobilis se ad statum infimum deicere tenetur, nisi male sibi nobilitatem comparasset. *ib. num. 5.* Quid agendum, quando æquale damnum, non facta restitutione, creditorem, & debitorem premit. *ib. num. 6.* Gravis necessitas non excusat a restitutione, vel furtis. *ib. p. 108. num. 7.* Differre non licet restitutionem ob lucrum comparandum. *ib. num. 8.* Non est publice prædicandum differri posse restitutionem. *ibid. num. 9.* Debitor ex delicto tenetur compensare lucrum cessans, & damnum emergens e dilata restitutione; non tamen debitor ex contractu. *ib. num. 10.* A restitutione excusat condonatio libera a lege permessa. *ib. num. 11. 12.* Sufficit condonatio præsumpta. *ib. num. 13.* Quando condonatur debitori principali, aut mandanti, condonatur & aliis cooperantibus. *ib. p. 109. num. 14.* Debitor non tenetur restituere bonâ inferioris ordinis cum detrimento bonorum ordinis superioris. *ib. num. 15.* Læso tamen aliquis bonæ famæ non excusat; & plures viæ restituendi sunt, conservata fama. *ibid. num. 16.* Nemo, ut restituat, tenetur se in servum vendere; nec mulier adultera se proderè ad compensanda damna legitime prolis. *ibid. num. 17.* Hæc alieno gravatus profiteri Religionem potest, nisi intra breve tempus se in saculo restituaturum credat. *ib. p. 110. num. 18. & num. 20.* Qui aliis sua bona promittit, cessis bonis quæ ad sunt, nec momento ab ingressu Religionis retardari debet. *ibid. num. 19.* Debitorem professum non tenetur Prælati permittere laborare, ut debita solvat. *ibid. pag. 112. num. 24.* Per constitutionem Sixti V. & Clementis VIII. ad Religionem admitti nequeunt, qui dilapidatis bonis, nunc quidem restituere nequeunt, poterunt autem suo tempore. *ibid. num. 25.*

Restitutionis ordo. *V. Ordo.*

Restituendum quibus sit. Ordinarie restituenda res est cui fuit ablata, sive dominus, sive possessor, sive custos fuerit. *ibid. pag. 98. num. 1.* Possessor bonæ fidei ordinariè restituere domino, non possessori; nisi certus sit hunc restituaturum domino. *ibid. num. 2.* Si restitutio perniciosa sit domino, non est restituendum ei, quando, & ubi pernicius imminet. *ibid. num. 3.* Ex caritate differri restitutio potest, quando prævidetur dominus restituta re ad peccandum abusus. *ibid. p. 99. num. 4.* Quando dominus ignotus est, bona distribuenda sunt inter pauperes. *ibid. num. 5.* Et hoc ex iure naturæ. *ibid. num. 7.* Quibus pauperibus distribuenda, & quando communitati. *ibid. pag. 100. num. 10. 11.* Non est valida solutio facta tui creditoris creditori. *ibid. num. 13.*

Restitutio in integrum est pristini status redintegratio iudicis auctoritate facta. *ibid. pag. 155. num. 1.* Conceditur minoribus, dum læsi sunt in notabili quantitate per iudicis sententiam in diversis casibus per quatuor annos post contractum. *ibid. num. 2.* Si contractus celebratus fuit iuxta iuris formulas & æquitatis regulas, aut si fuit iuratus, non datur minori hæc restitutio. *ibid. p. 156. n. 3.* Quando restitutio in integrum comprehendat etiam fructus perceptos. *ibid. num. 4.* Minor, cui solutio illegitime facta est, uti pri-

vilegio restitutionis potest. *ibid.* numer. 5. Hoc privilegium conceditur etiam Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, aliisque piis locis. *ibid.* numer. 6.

Restrictiones mentales. *V. Mendacium.*

Retractatio Auctoris circa nonnulla quae dixerat in animadversionibus ad Pontasium. IX. pag. 205. numer. 14. Retractatio solemniter libellus infamis a sacra Congregatione S. Officii proscriptus. *ibid.* pag. 358. numer. 9. & seqq.

Retrovendendi, & retroemendi pactum adici potest vel in favorem vendentis, vel emptoris, vel utriusque. VII. pag. 171. numer. 1. Licitum est pactum in favorem solius venditoris, in favorem solius emptoris, vel utriusque simul. In praxi vix aliquando ob tot condiciones iustum erit. *ibid.* numer. 2. Prima conditio est, ut bona fide, exclusa omni palliata usura, pactum adiciatur. *ibid.* numer. 3. Secunda, pretii quantitas minuat iuxta gravamen. *ibid.* numer. 4. Tertia, ut res vendantur pretio currenti tempore retrovenditionis. *ibid.* numer. 5. Quarta, ut periculum rei venditae, aut commodum reiiciatur in venditorem, & quod servetur identitas rei venditae. *ibid.* numer. 6. Licitus est retractus gentilitius servatis servandis. *ibid.* numer. 7.

Reus an, & quando interrogatus a iudice crimen suum fateri debeat. *V. Iuramentum.*

Rigorismus iniuste tribuitur Iuvenino, Merbesio, Genneto a P. Francolino. IX. pag. 14. numer. 1. & seqq. Iniuste tribuitur sententiae exigenti contritionem in sacramento poenitentiae. *ibid.* pag. 73. numer. 1. & seqq. Rigorismi notam quam inepte passim obrudant recentiores. *ibid.* p. 74. numer. 8. & seqq. Rigorismus merito damnatus in tribus propositionibus ab Alex. VIII. *ibid.* pag. 399. numer. 1. & seqq. Falitas proscriptarum thesium ostenditur. *ibid.* numer. 4. & seqq. Casuistarum hallucinatio ex damnatione praefatarum thesium. *ibid.* numer. 6.

Ritus Malabarici, tamquam superstitione polluti, a Bened. XIV. ultima definitiva sententia proscripti. III. pag. 331. numer. 1. Brevis explicatio Constitutionis Omnium sollicitudinum. *ibid.* numer. 4. Examinatur. *ibid.* pag. 342. n. 4.

Rixa quid sit explicatur. II. pag. 98. numer. 1. Ex genere suo est mortale. *ibid.*

Rogationes, earumque disciplina antiqua est in Ecclesia. V. pag. 87. numer. 12. eas Mamertus Episcopus Viennensis instituit. *ibid.* Earum disciplina consilii fuit, non praecipii. *ibid.*

Roncaglia (P. Constantinus) perperam docet praecipium diligendi proximum non urgere nisi in casibus necessitatis. I. pag. 258. numer. 15.

Idem falsam narrationem transcribit ex Salmanicensibus. IV. pag. 10. numer. 2.

Idem laxè docet de concedenda sepultura decedentibus in duello. II. pag. 101. numer. 17.

Rubricae Officii, & Missalis non omnes obligant sub mortali. II. pag. 296. numer. 12.

Rufus (Thomas Card.) testatur Clementem Papam XI. nec sumpsisse, nec in suo processione permisisse sumi ab aliis potum chocolatae in die ieiunii. V. pag. 137. numer. 16.

Sabbatum multipliciter accipitur in Scriptura. V. pag. 6. numer. 2. Illud praeter alio die pluribus de causis praecipit Deus Iudaeis. *ibid.* n. 3. Eoque iussit exteriorum cultum. *ibid.* n. 4. Praecipuum huiusmodi est affirmativum. *ibid.* n. 5. Sabbati solemnitas in diem dominicum translata est pluribus de causis, quae recententur. *ibid.* numer. 6. Post hanc translationem non illico cessavit sabbati observatio in omnibus Orientis Ecclesiis. *ibid.* pag. 8. n. 8. Secus in Ecclesiis Occidentis. *ibid.* numer. 9.

Sacerdotes curam animarum non habentes quando tempore pestis teneantur sacramenta administrare. VIII. pag. 59. numer. 7. Num Sacerdos primam Missam celebrare possit non ieiunans, si incogitantem hostiam sumpserit non consecratam, dum se probaret. *ibid.* pag. 217. numer. 16. Quales debeant esse Sacerdotes quotidie celebraturi. *ibid.* p. 237. numer. 1. & seqq. Quam laxè Sacerdotes impudicos ad altare sinant accedere benigniores Theologi. *ibid.* p. 238. numer. 4. Eorum excusationes refelluntur. *ibid.* numer. 5. & p. 241. numer. 8. Sacerdotes impudici in eadem peccata relabentes sunt ab altari arcendi. *ibid.* numer. 7. & p. 242. n. 9. Sacerdotes tepide, vel indigne celebrantes in quae mala incurrant. *ibid.* p. 243. numer. 10. Sacerdos laborans morbo caduco, vel lepra, quando possit celebrare. *ibid.* p. 279. numer. 32. Sacerdos scrupulosus quomodo se gerere debeat in consecratione, & celebratione Missae. *ibid.* numer. 34. Sacerdotes ex praecipio tenentur aliquando Missam sacrificium offerre. *ibid.* p. 293. n. 1. Quoties ad id teneantur. *ibid.* numer. 4. & seqq. Non satisfaciunt, si solum ter aut quater in anno Missam celebrant. *ibid.* p. 294. numer. 8. & seqq. Sacerdoti sine ministro celebrare non licet. *ibid.* p. 295. numer. 10. Quid in casu necessitatis. *ibid.* numer. 11. Si caecus sit, nequit celebrare sine privilegio. *ibid.* p. 297. numer. 22. Talarem vestem gestare debet praefertim ad altare accedens. *ibid.* pag. 298. numer. 26. Poena transgressoribus inflicta. *ibid.* Sacerdotes scrupulosi quando suspendendi a celebratione. *ibid.* pag. 302. n. 8.

Sacramenti variae acceptiones. VIII. p. 6. numer. 1. & seqq. Vera definitio ex Catechismo Concilii Tridentini. *ibid.* p. 7. numer. 5. Ex S. Thoma. *ibid.* numer. 6. Definitionis explicatio. *ibid.* numer. 7. & seqq. Reiciuntur novatorum definitiones. *ibid.* numer. 10. & seqq. Sacramentorum necessitas alia media, alia praecipii. *ibid.* numer. 5. *V. Necessitas.* In statu innocentiae non extiterunt sacramenta. *ibid.* p. 9. numer. 3. In statu legis naturae usque ad praecipium circumcisionis probabiliter est aliquod extitisse sacramentum. *ibid.* numer. 5. & seqq. In lege scripta nonnulla fuerunt sacramenta. *ibid.* pag. 10. n. 9. & seqq. Sacramenta novae legis septem. *ibid.* p. 20. numer. 1. Septenarius numerus defenditur adversus novatores. *ibid.* numer. 2. & seqq. Admittitur ab omnibus Ecclesiis Orientalibus, & Occidentalibus. *ibid.* p. 12. numer. 6. & seqq. Ordo sacramentorum quis. *ibid.* p. 25. numer. 18. Qualis dignitas. *ibid.* numer. 19. & seqq. Rationem producant ex opere operato. *ibid.* p. 27. numer. 7. & seqq. Ceu instrumenta physica. *ibid.* pag. 29. numer. 23. & seqq. Conferunt gratiam sanctificantem. *ibid.* p. 30. n. 26. Et etiam peculiarem

quae

quae sacramentalis dicitur. *ibid.* numer. 27. Aequalem in omnibus, si aequalis sit dispositio. *ibid.* p. 31. numer. 28. Sacramenta vivorum per accidens etiam primam gratiam producunt. *ibid.* numer. 29. Nonnulla characterem imprimunt. *V. Character.* Quibus consent patribus. *V. Materiam. Forma.* Quomodo differant sacramenta novae legis a sacramentis veteris legis. *ibid.* p. 33. numer. 7. & seqq. Ratio discriminis unde repetenda. *ibid.* numer. 10. Christus Dominus per se immediate omnia & singula instituit novae legis sacramenta. *ibid.* p. 34. numer. 2. & seqq. An Deus valeat creaturam potestatem conferre instituendi sacramenta. *ibid.* numer. 4. Viatores sunt ministri sacramentorum. *V. Minister.* Sacramenta non sunt indignis ministranda. *ibid.* pag. 59. numer. 8. Peccatori occulto publice petenti non sunt deneganda. *ibid.* n. 9. Publicis peccatoribus sive palam, sive occulte petentibus semper neganda. *ibid.* n. 10.

Sacrificium ampla sumi potest significatione. VIII. pag. 244. numer. 1. Eiusdem legitima definitio. *ibid.* numer. 2. Explicatio definitionis. *ibid.* numer. 3. Variae sacrificii divisiones. *ibid.* pag. 245. numer. 6. & seqq. Sacrificii necessitas. *ibid.* numer. 7. In Missa verum offertur sacrificium. *ibid.* pag. 246. numer. 1. & seqq. Huius sacrificii figurae in veteri testamento. *ibid.* numer. 4. & seqq. Perpetua Patrum traditio Missae sacrificium confirmat. *ibid.* numer. 6. Nulla umquam fuit religio sine sacrificio. *ibid.* numer. 7. Christus quomodo unicus Sacerdos. *ibid.* pag. 249. numer. 9. & seqq. Sacrificium Missae quare offertur post sacrificium Crucis. *ibid.* numer. 11. Quomodo habeatur in sacrificio altaris victimae mactatio. *ibid.* pag. 250. numer. 13. Missa est sacrificium eucharisticum, propitiatorium, & impetratorium. *ibid.* numer. 15. Sacrificii Missae essentia non consistit in oblatione. *ibid.* pag. 251. numer. 2. Nec in commixtione, fractione, aut distributione. *ibid.* numer. 4. Sed in consecratione. *ibid.* numer. 6. Communio quoque est pars essentialis sacrificii Eucharisticae. *ibid.* numer. 7. Utriusque speciei consecratio ad essentiam sacrificii pertinet. *ibid.* numer. 8. Duplex valor sacrificii Missae. *V. Valor.*

Sacrificium Missae etiam pro defunctis offertur. *ibid.* pag. 253. numer. 7. Quomodo peccata remittat. *ibid.* p. 254. numer. 8. An conferat augmentum gratiae, & quomodo. *ibid.* numer. 9. An remissionem donet venialium peccatorum. *ibid.* numer. 10. An reatum remittat poenae temporalis. *ibid.* numer. 11. Per ipsum impetrantur bona temporalia. *ibid.* numer. 12. Solum Deo offertur. *ibid.* numer. 1. & seqq. Pro omnibus hominibus in hac vita degentibus, etiam infidelibus. *ibid.* pag. 255. numer. 3. & seqq. Sed postiori iure pro fidelibus. *ibid.* numer. 5. Non vero pro damnatis in inferno. *ibid.* pag. 256. numer. 6. Nec pro beatis in caelo regnantibus. *ibid.* numer. 10. & seqq. Bene quidem pro animabus in purgatorio detentis. *ibid.* numer. 12. & seqq. Quo ritu sacrificium offertur pro defunctis. *ibid.* numer. 13. Magis prodest illi pro quo offertur, quam aliis. *ibid.* numer. 14. Solum Sacerdotes huius sacrificii ministri sunt. *V. Minister.* Num pro sacrificio liceat stipendium accipere. *V. Stipendium.* Qua hora Missae sacrificium offerre liceat. *ibid.* pag. 288. numer. 1. Quale peccatum sit praevinire, vel excedere tempus constitutum. *ibid.* numer. 2. Num tribus postremis diebus heb-

domadae maioris liceat Missae sacrificium publice, vel privatim offerre. *ibid.* numer. 3. Quando Sacerdos pluries in die sacrificium offerre possit. *ibid.* p. 289. numer. 6. Quo loco sit offerendum sacrificium. *ibid.* numer. 7. An liceat in navi. *ibid.* pag. 290. numer. 8. Num in privatis Oratoriis. *V. Oratorium.*

Sacrilegium est rei sacrae violatio. III. pag. 56. numer. 1. Triplex est, aliud quo persona sacra, aliud quo locus sacer, aliud quo res sacra violatur. *ibid.* numer. 2. Partitio haec ex D. Thoma est in species infimas, sive atomas. *ibid.* pag. 57. numer. 3. Recententur sacrilegia quae violant personarum sacrarum continentur. *ibid.* numer. 4. Item ea, quae continentur violatione loci sacri. *ibid.* numer. 5. Qui extra locum sacrum habet voluntatem occidendi in loco sacro, contrahit malitiam sacrilegii. *ibid.* numer. 6. Non vero qui in loco sacro deliberat v. g. fornicari in loco non sacro. *ibid.* Res sacrae in quatuor gradus dividuntur. *ibid.* pag. 48. *ibid.* numer. 7. Abuti verbis sacrae Scripturae sacrilegium est. *ibid.* numer. 8. Decretum Tridentini in hunc abusum refertur. *ibid.* Etiam ommissione sacrilegium patrarit potest. *ibid.* numer. 9. Explicatur exemplis. *ibid.* Ommissio receptionis vel administrationis sacramentorum tempore debi- probabilius non est sacrilegia. *ibid.* numer. 10. Sacriliegium ex genere suo letale est. *ibid.* n. 11. Ob materiae parvitatem, vel ob inconsiderantiam leve esse potest. *ibid.* n. 11. Poenae in sacrilegos constitutae aliae sunt pecuniarie, aliae spirituales. *ibid.* n. 12.

Sacrilegium, prout est species luxuriae, est violatio rei sacrae per actum carnalem. IV. pag. 284. numer. 2. Tripliciter committitur; primo in personam sacram; secundo in locum sacrum, tertio in rem sacram. *ibid.* Cum persona sacra triplex est. *ibid.* numer. 2. Sacrilegium duplex committitur quando utraque persona sacra commiscetur carnaliter. *ibid.* numer. 3. Religiosus simul & Sacerdos in luxuriae crimen prolapsus, probabiliter tenetur suum statum perdere in confessione. *ibid.* p. 285. numer. 6. Peccat contra votum castitatis qui eo ligatus alium ad peccandum contra castitatem inducit. *ibid.* numer. 7. Sacrilegium committit Religiosus qui morose delectatur de aliquo luxuriae flagitio. *ibid.* n. 8. Sicut voto castitatis ligatus alium tactibus polluens. *ibid.* numer. 9. Sacrilegium duplex non committit Religiosus se polluens, qui post solemnem castitatis votum aliud particulare votum emittit abstinendi a pollutione. *ibid.* n. 10.

Sacrilegium committunt coniuges si in Ecclesia coeant. *ibid.* numer. 12. Nonnullae laxae de hoc sententiae reiciuntur. *ibid.* Sacrilegia sunt oscula, tactus, & amplexus, verba turpia, & aspectus impudici habitus in Ecclesia. *ibid.* pag. 286. numer. 14. Assignatur quis sit proprie locus sacer. *ibid.* numer. 15. & seqq. Sacrilegium patrarit Sacerdos, si Eucharistiae sacramentum gestans, aliquod luxuriae crimen sive internum, sive externum committeret. *ibid.* p. 287. numer. 19. Sacrilegus foret qui gestans Reliquias fornicationem committeret. *ibid.* numer. 20. Et sacrilegium, & simoniae crimen committeretur, si Reliquiae darentur sortito in pretium actus veneri. *ibid.* pag. 288. numer. 21. Sacrilegarum communionum causa requiruntur. VIII. pag. 230. numer. 1. & seqq.

Sa-

Salsus (S. Franciscus) choreas damnat . IV . pag . 233 . num . 1 . & seq .
 Salmanticensis propositionem docent de duello , que videtur profcripta . II . pag . 99 . nu . 7 . Item alteram eiusdem furfuris . ib . p . 160 . num . 10 . Item aliam de scandalo . ibid . p . 158 . num . 4 . Laxe explicant propositionem 51 . damnatam ab Innoc . XI . de cooperatione ad peccatum . ibid . pag . 169 . num . 2 . Salmanticensium eorum qui post damnatas propositiones scripserunt , notatu digna circa eandem propositionem doctrina . ibid . pag . 170 . num . 6 . Alia illorum laxa doctrina : ib . pag . 175 . num . 21 . Alia eorum de nuditate mulierum laxa sententia . ibid . num . 22 . Alia de horis canonicis in choro recitandis . ibid . pag . 229 . num . 7 . Alia de iisdem . ib . pag . 282 . num . 4 . & seq . & p . 284 . num . 11 . & pag . 285 . num . 14 . & seq .
 Idem dubio de honestate actionis male aliam D. Thomæ doctrinam adaptant . III . p . 41 . num . 4 . Male S. Antoninum , & Sylvestrum allegant . ib . p . 76 . n . 2 .
 Idem laxam sententiam docent de filiis matrimonia inuentibus inconsculis parentibus . IV . p . 126 . num . 6 . Itemque de homicidio . ib . pag . 93 . num . 21 . Et aliam de eodem . pag . 200 . num . 2 . & seq . Aliam de occasione proxima . pag . 236 . num . 24 . Aliam de choreis . pag . 244 . num . 5 . Aliam ex Sanchez , & Dicastillo de pollutione . ib . p . 296 . num . 37 . Alias de furto . ib . p . 313 . num . 14 . & seq . Aliam de occulta compensatione . ibid . pag . 331 . numer . 1 . Aliam de eadem . ib . p . 335 . num . 5 . Aliam de ludo pecuniario Religiosorum . ib . p . 345 . num . 18 . Alias de salforum telium obligatione . ib . p . 350 . num . 6 . Male attribuunt Molinæ , & Laymanno sententiam docentem non esse restituendam famam privato lætam . ibid . p . 395 . num . 3 . & seq . Purum putumque mendacium a mendacio excusant . ib . pag . 401 . num . 7 . & seq . Mutilum referunt D. Thomæ textum de famæ restitutione . ib . num . 9 . Immerito citant absolute Bannez pro sententia aiente , famam , si restitui nequeat , pecuniis compensandam non esse . ibid . p . 404 . num . 6 . Frigidis speculationibus ex Probabilismo petitis docent te posse occulte surripere pecunias ad tuam compensandam famam quam infamator non vult restituere . ibid . pag . 409 . numer . 4 . Refelluntur . ibid . num . 5 .
 Laxe docent de domino iubente viginti famulis simul laborare die festo per duas horas . V . p . 37 . n . 3 .
 Laxe docent discedentem hora tertia e proprio loco , ubi est festum , celebranturque Missæ toto mane , non teneri sacrum audire , antequam exeat . VI . p . 226 . num . 22 . Improbatur hæ opinio . ib . num . 23 . Eorum alia doctrina , qua circumveniunt , eluduntque ieiunii legem , improbat . ib . n . 24 . Alia eorumdem de legibus laxæ propositiones . ib . p . 229 . num . 15 . & 18 . Laxe docent , audientem Missam animo pravo satis facere præcepto . ib . p . 257 . num . 8 . Refelluntur . ibid . num . 9 . Laxe docent , Superiores pro libito dispensantes subditum in suis gravibus legibus absque causa , non peccare mortaliter . ibid . pag . 282 . num . 4 . & seq . Æque laxæ docent , causam sufficientem dispensationis concedendæ esse impositionem multæ pecuniariæ . ibid . pag . 292 . num . 16 . Et laxæ

docent sufficere dictum unius eximii Doctoris æstentis tempus ad consuetudinem requisitum præterisse , ut lex abrogata censeatur . ib . pag . 297 . num . 8 . Improbatur hæ opinio . ib .

Docent laxæ non peccare mortaliter Confessarium audientem sacramentalem confessionem in peccato letali , si propositum habeat vel confitendi , vel elicendi actum contritionis antequam formam absolutionis proferat . VIII . pag . 4 . num . 16 . Refellitur hæ opinio . ibid . pag . 57 . num . 30 . Fideles maiori obligatione non astringi ad confirmationis sacramentum suscipiendum , quam ad Missam audiendam in die feriali . ibid . pag . 132 . num . 4 .

Etiam laxæ docent , pœnitentem non teneri respondere Confessario interroganti de aliqua circumstantia notabiliter aggravante . IX . pag . 7 . num . 27 . Refellitur . ibid . pagin . 181 . num . 6 . & seq . Confessionem venialium factam simplici Sacerdoti validam esse , immo etiam mortalis alicuius occulti , aut invincibiliter obliiti . ibid . pag . 10 . num . 50 . Refellitur . ibid . pag . 315 . num . 4 . & seq . & pag . 318 . numer . 11 . Optimam tradunt doctrinam de attritione in communi inspecta . ibid . pag . 67 . num . 1 . Certitudinem opinionis afferentis attritionem formidolosam sufficere in sacramento pœnitentiæ ut imaginariam reiiciant . ibid . pag . 124 . n . 3 . & seq . Qua via eam opinionem a damnatione primæ propositionis Innoc . XI . subducere conentur . ibid . p . 126 . num . 1 . Inauditum paradoxon ab ipsis excogitatum in favorem sententiæ adstruentis sufficientiam attritionis formidolosæ ad iustificationem in sacramento . ibid . num . 2 . & seq . Falso affirmant , S. Thomam docere circumstantias notabiliter aggravantes non esse necessario in confessione aperendas . ibid . pag . 177 . num . 3 . Inanis interpretatio qua eludunt auctoritatem Catechismi , Concilii Tridentini , & Ritualis Romani . ibid . pag . 181 . num . 3 . Nonnulla eorum subterfugia , ut laxam opinionem defendant , refelluntur . ibid . pag . 182 . num . 10 . & seq . & pag . 184 . num . 17 . & pag . 186 . num . 24 . & seq . Falso docent , non peccare mortaliter omittentem pœnitentiam levem sibi a Confessario iniunctam pro peccatis etiam mortalibus alias confessis . ib . pag . 252 . num . 9 . Laxe docent posse administrari sacramentum pœnitentiæ cum iurisdictione probabil . ib . p . 323 . n . 16 . Refelluntur . ib . n . 17 .

Docent pariter laxæ non committi simoniam , si detur temporale etiam animo consequendi spirituale , dummodo non detur ut pretium rei spiritualis . X . pag . 2 . num . 2 . refellitur hæ opinio . ibid . pag . 56 . num . 16 . & seq . Nec pariter , si quis beneficium resignet in favorem alterius cum animo , spe , & intentione , ut alter ex gratitudine , & antiodoral obligatione respondeat muneribus , donis , & obsequiis . ibid . pag . 7 . num . 3 . refellitur . ibid . pag . 57 . num . 21 . Idem affirmant de resignante beneficium in favorem alterius ea spe , & intentione , immo & aperta declaratione , ut a Prælo sibi aliud pinguis conferatur , aliter non resignaturus . ibid . pag . 2 . num . 4 . refelluntur . ibid . pag . 78 . num . 22 . Affirmant tamen , hæc munera in foro exteriori reputari simoniaca . ibid . num . 23 . Laxe docent Monasteria nobilium Monialium posse pinguiorem dotem , & maiorem summam pro vestiendæ susten-

tatione exigere , quia quo nobiliora sunt Monasteria , maiores sumptus habent . ibid . pagin . 2 . numer . 5 . Refelluntur . ibid . pagin . 65 . num . 12 . Si ex Novitiæ turpitudine , vel ignobilitate , vel infamia Monasterium aliquid in honore detrimenti accipiat , laxæ putant hoc damnum , absque simoniæ labe , compensari posse per incrementum dotis . ibid . pag . 2 . num . 6 . refelluntur . ibid . p . 65 . num . 13 . Excusant a simonia sua Monasteria , si maiorem dotem exigant , quia Novitia sit vigesimapræima , vel aliam sororem habeat in eodem Monasterio , vel vidua sit . ibid . pag . 3 . num . 7 . refelluntur . ibid . pag . 65 . num . 14 . & seq . A quacumque simonia liberant Monasteria etiam ditissima , si a recipiendis exigant ex pacto pecuniam sustentatione . ibid . pag . 3 . num . 8 . Refelluntur . ibid . pag . 65 . numer . 18 . & seq . Laxe docent ementem beneficium iniustitiam non facere , sed pati , & solum peccare contra religionem ; proinde ad restitutionem non teneri , immo nec conferentem beneficium simoniace committere iniustitiam . ibid . pag . 3 . num . 10 . refelluntur . ibid . pag . 80 . num . 9 . Damnata est opinio ab Alexandro VII . ibid . Alias laxas docent opiniones de simonia . ibid . pag . 52 . num . 11 . refelluntur . ibid . & pag . 60 . n . 8 . & p . 61 . n . 13 .

Docent laxæ , sponsalia reddere licita oscula , & amplexus inter sponsos . ibid . pag . 3 . num . 15 . & pagin . 4 . num . 22 . refelluntur . ibid . pag . 216 . num . 8 . & seq . Laxius docent , quod si dispensatio matrimonii inter consanguineos , vel affines remittatur Episcopo , qui interroget , an inter illos habita sit copula incestuosa , verum negare possunt etiam cum iuramento , licet in rescripto pontificio inserta sit clausula , Nisi copula inter eos habita fuerit . ibid . pag . 3 . num . 19 . refelluntur . ibid . pag . 211 . num . 19 . Docent Confessarium teneri tacere , si ante contractum matrimonium comperiat contrahentem illius nullitatem invincibiliter ignorare , & simul putat admonitionem suam non profuturam , vel sine magna difficultate , vel scandalo resiliere non posse . ibid . pag . 5 . num . 27 . refelluntur . ibid . pag . 226 . num . 14 . Laxe affirmant , posse aggressum , si vir nobilis sit , aut miles , quibus fugere est indecorum , aggressorem occidere servato moderamine inculpatae tutelæ , quin irregularitatem incurrat . ibid . pag . 4 . numer . 40 . refelluntur . ibid . pag . 295 . num . 16 . Falso docent posse summum Pontificem de plenitudine potestatis modum invenire , quo fieri possit absque simoniæ labe commutatio beneficiorum inæqualium adiecta pro compensatione pecuniarum . ibid . pag . 73 . num . 16 . refelluntur . ibid . Laxe docent auctoritate Episcopi , absque simonia fieri posse transactionem ad componendam litem super beneficia . ib . p . 74 . n . 18 . refelluntur . ibid . Laxas tradunt doctrinas super beneficiorum resignationes in favorem alicuius . ibid . pag . 75 . num . 23 . & pag . 76 . num . 25 . refelluntur . ib . Laxe docent posse sponsam etiam interrogatam , utendo amphibologia negare defectus virginitatis , nobilitatis &c . ut sponsalia cum ipsa celebrentur . ibid . pag . 167 . num . 31 . refelluntur . ibid . Æque docent , Parochum non Sacerdotem non peccare , si matrimonio assistat , & falsam rationem allegant . ibid . pag . 175 . numer . 28 . refelluntur . ibid . Pœnitentem ex ignorantia invincibili contrahentem matrimonium nullum , esse quidem admonendum ,

si speretur fructus , sed solum post absolutionem . ibid . pag . 224 . num . 4 . refellitur . ib . p . 225 . num . 11 . Laxe docent , imprudentissime se gerere Confessarium , qui prævidens suam admonitionem non profuturam , pœnitentem moneret de nullitate matrimonii etiam ante eius celebrationem . ibid . p . 224 . num . 5 . refelluntur . ibid . p . 225 . num . 8 . & seq . Dubitantes de valore matrimonii , si post adhibitam diligentiam nequeant veritatem invenire , posse & petere , & reddere debitum . ibid . pag . 227 . num . 2 . refelluntur . ib . Laxas opiniones tradunt circa mandantes , & consulentes , & mandatum vel consilium revocantes , quos a censuris excusant . ib . pag . 256 . num . 12 . refelluntur . ibid . & pag . 257 . num . 15 . & num . 17 . Falsa opiniones docent circa facultatem Episcoporum absolvendi a censuris . ibid . pag . 267 . numer . 12 . refelluntur . ibid . Laxam tradunt doctrinam de irregularitate ob homicidium . ibid . p . 294 . num . 11 . refelluntur . ib . Falso docent , Episcopum posse promovere illegitimum ad beneficium simplex , cui annexa sit cura animarum . ib . p . 297 . num . 7 . refelluntur . ib . Laxe docent , perseverantem per integrum annum in voluntate non restituendi , unum peccatum committere . ib . p . 315 . num . 16 . refelluntur . ib . Alia laxa opinio de homicida . ib . p . 316 . num . 17 . refellitur . ib .
 Salus æterna obtineri nequit ab unoquoque in sua religione . I . p . 139 . & seq . num . 1 . & seq . Neque salvari omnes possunt in propria secta , modo credant articulos fundamentales Evangelii . ib . Refelluntur hæ Politicorum , & hæreticorum stultæ persuasiones . ib . Nulla datur salus extra Catholico-Romanam Ecclesiam . ibid . p . 242 . num . 1 . Adulorum proinde nemo extra arcam huius Ecclesiæ e vivis decedens salutem consequitur . ib . num . 3 . & seq . Probatur efficaciter ex Scripturis , & Patribus . ib . Item ratione . ib . p . 146 . num . 6 . Effugium de hæreticis materialibus , & ignorantia invincibili præcluditur , & ceu commentitium refellitur . ib . & p . 145 . n . 7 . & seq . Cetera obiecta solvuntur . ib .

Samson absque dispensatione in lege se ruinis oppressit . I . p . 35 . numer . 12 .

Sanchez (P. Thomæ) de infidelibus doctrina , Pirrhonismum invehens in religionis negotio . I . p . 59 . num . 3 . & p . 80 . num . 11 . Eiusdem laxa doctrina . ib . pag . 131 . num . 4 . Alia eiusdem in damnatis propositionibus contenta doctrina . ib . pag . 196 . num . 12 .

Idem docet propositionem 51 . damnatam ab Innoc . XI . II . pag . 169 . num . 3 . Item laxam de cooperatione ad peccatum . ibid . pag . 172 . num . 12 . Et aliam de recitatione officii . ib . p . 294 . num . 5 .

Idem docet laxius pro divinatione receptum non esse restituendum , modo divinans usus sit arte diaboli . III . p . 31 . num . 13 . & seq . Laxe docet iurari posse ut vera , quæ cognoscimus coniectura tantum probabilis . ib . pag . 242 . num . 5 . Docet multas propositiones laxas , & nonnullas damnatas de æquivocationibus , & restrictionibus mentalibus . ib . p . 276 . num . 2 . & seq . Recensentur . ib . & pag . 300 . num . 9 . & seq . Iusta de causa P. Sanchez auctor esse probatur propositionum 27 . & 28 . damnatarum ab Innoc . XI . ib . pagin . 302 . numer . 15 . & seq .

Idem laxam de luxuria sententiam docet . IV . pag .

pag. 201. n. num. 17. Et aliam de eadem pariter laxam. *ib. pag. 417. num. 7.* Impugnantur. *ib. p. 419. num. 9.* Alias laxas docet de mendacio. *ib. p. 346. n. 4. & seqq.*

Æque laxæ docet de præcepto audiendi Missam V. p. 3. n. 3. Laxæ docet de ieiunio. *ib. p. 92. n. 18.* Laxæ eximit a ieiunio etiam diebus, quibus non concionantur, ter vel quater concionantes in hebdomada. *ib. p. 197. n. 9.*

Docet laxæ, probabilius licere in sacramentorum administratione uti opinione minus probabilis, relicta probabiliori & tuta, etiam cum periculo nullitatis sacramenti, cum duplici tamen limitatione. VIII. p. 1. n. 1. Quæ assertio videtur implicite damnata ab Innoc. XI. *ib. p. 2. n. 4.* Certe falsa, & improbabilis ostenditur. *ib.*

Eandem sententiam de opinione minus probabilis in sacramentis licite sequenda relicta tutiori iterum tradit. IX. p. 61. num. 16. Optime docet esse mortale in articulo mortis sacramentorum poenitentiae cum sola attritione vel suscipere, vel ministrare. *ibid.*

Idem falso docet, probabiliter valere dispensationem Pontificis in matrimonio concessam absque iusta causa. X. p. 3. num. 14. Refellitur. *ibid. p. 208. num. 4. & seqq.* Laxæ licitum putat adire etiam in fraudem ea loca in quibus non viget decretum Tridentini de presentia Parochi, & testium in matrimonio, ut ibi clandestine contrahatur. *ibid. p. 3. num. 16. refellitur. ibid. p. 173. num. 16.* Laxæ putat, esse solum veniale omittere in sacramento matrimonii illa verba. *Ego coniungo vos &c. ib. pag. 3. num. 17. refellitur. ibid. p. 178. num. 44.* Laxæ docet, licita esse oscula, & amplexus inter sponsos de futuro, quia sponsalia ius concedunt perfructu voluptate præambula ad matrimonium. *ibid. pag. 4. numer. 21. & 25. refellitur. ibid. pagin. 216. num. 7. & pag. 217. num. 15.* Laxæ a mortali excusat verenda fricare in superficie vasii præposteri uxoris, vel in os eius intromittere cessante periculo pollutionis. *ibid. pag. 6. num. 39. refellitur. ib. pag. 244. num. 16.* Futiles causas allegat, ob quas Papa possit dispensare in vinculo matrimonii rati. *ibid. pag. 148. num. 10. & seqq. refellitur. ib. Probabile putat etiam nulla occurrente causa Papam posse a præfato vinculo dispensare. ibid. pag. 150. num. 21.* Laxam opinionem docet de usu matrimonii in loco sacro. *ibid. pag. 238. num. 17. refellitur. ibid. num. 18.* Laxæ docet licita oscula, amplexus, tactus &c. inter coniugatos, etiam cum periculo pollutionis, dummodo pollutio non intendatur, nec de ea complacentia habeatur. *ibid. pag. 242. num. 6. refellitur. ib. Docet licere feminæ vi oppressæ semen expellere ad vitandam infamiam. ib. pag. 245. n. 22.*

Sanchez (Ioannes) laxas de luxuria sententias docet. IV. p. 211. n. 11. & seqq. Notus laxitatis est fautor. *ib. p. 231. n. 8. & p. 342. n. 2.*

Idem laxæ docet, accedentem ad sacrum audiendum, quando præfatio dicitur, non teneri interesse reliquis partibus illius Missæ. V. pag. 43. num. 2. Laxæ docet, eos qui defatigantur ne ieiunent, etiam data opera, non teneri ad ieiunium. *ibid. pag. 91. n. 11.* Neque ad illud teneri habentem duo cauteria. *ib. p. 186. & seq. n. 4.*

Docet laxæ, Sacerdotem fide consecratem non esse reum idololatriæ, quam committunt adorantes, quia materialis est. VIII. pag. 2. num. 3. Habentem peccata reservata, si desit copia Confessarii facultatem habentis absolvendi a reservatis, posse celebrare, vel communicare urgente necessitate sine confessione. *ib. pag. 206. n. 32.*

Laxius docuit, Confessario etiam interroganti necessario aperiendam non esse consuetudinem peccandi. IX. p. 177. n. 22. Damnata hæc propositio ab Innoc. XI. *ib.*

Sanctorum communio explicite a fidelibus credenda est. I. p. 70. num. 10.

Sanctorum invocatio a nobis non fit, ut Calvinistæ calumniantur. II. pag. 199. num. 1. Sancti non ut auctores gratiæ & gloriæ invocantur, sed ut pro nobis Deum orent, & intercedant. *ib.* Non sunt inutiles preces nostræ Sanctis factæ. *ib. num. 3.* Pie, & utiliter Sanctos seu Angelos, seu homines invocari, est de fide. *ib. num. 5.* Vi præcepti naturalis tenemur Sanctos invocare. *ib. p. 200. numer. 9. & seqq.* Ostenditur. *ibid. p. 201. num. 11. & seqq.* Solvitur obiectio, & vindicatur doctrina D. Thomæ. *ibid. pag. 202. num. 14. & seqq.* Alia argumenta pro præcepto invocationis Sanctorum afferuntur. *ib. p. 204. n. 16.* Suadetur idipsum ex Concilio Tridentino. *ibid. pag. 206. num. 19. & seqq.* Præcipue B. Virgo a nobis invocanda est vi apostolicæ traditionis. *ibid. pag. 207. num. 22.* Solvitur altera obiectio adversus præceptum invocationis Sanctorum. *ibid. p. 208. num. 24.* B. Virgo, & Sancti sunt pro nobis mediatores apud Deum, sed non ut Christus principalis mediator. *ib. num. 25.* Explicatur Chryostomi textus. *ibid.* Suadetur ulterius præceptum invocationis Sanctorum. *ib. p. 209. num. 27.* Alia obiecta solvuntur. *ib. p. 210. num. 28. & seqq.*

S. Santuli illustre exemplum. I. pag. 265. n. 13. Saraceni, alique Gentiles, ut servi detineri licite possunt a Christianis in propriis domibus. *pag. 111. num. 5.*

Satisfactio sacramentalis quænam. IX. pag. 208. num. 3. Necessaria est in delictorum vindictam. *ib. numer. 4. & seqq.* Quibus operibus peragatur. *ibid. p. 209. num. 8. & seqq.* Excusationes Christianorum, quibus a poenali satisfactione se subducunt, diluuntur. *ibid. pag. 210. num. 12.* An pertineat satisfactio ad essentiam sacramenti poenitentiae. *ibid. p. 211. num. 1.* An valeat in peccato mortali. *ib. id. nu. 2.* Num satisfacere possit unus pro altero. *ibid. num. 4.* Utrum satisfieri possit pro poena uni peccato debita, & non alteri. *ib. num. 5.* Quinam sint satisfactionis fructus. *ib. pag. 212. num. 6.* Quænam fuerit satisfactionis disciplina in antiqua Ecclesia, primo ex S. Paulo ostenditur. *ib. num. 1. & seqq.* Ex Herma, & Eusebio. *ib. num. 3.* Ex Tertulliano. *ib. num. 4.* Ex S. Cypriano. *ib. p. 213. num. 5.* Varii poenitentium gradus. *ibid. num. 1. & seqq.* Quantum temporis in unoquoque gradu insumebant. *ib. pag. 214. num. 6.* Quando desierit hæc disciplina in Græca, & Latina Ecclesia. *ib. num. 7.* Disciplina mutata est; idem tamen poenitentiae, & satisfactionis spiritus in Ecclesia perseverat. *ib. pag. 226. num. 1. & seqq.* Num publica poenitentia in præsens expediat. *ib. pag. 227. num. 1.* Quando præscribenda iuxta

Tri.

Tridentinum. *ibid. pag. 228. nu. 5.* Eius doctrina de publica poenitentia aliquando iniungenda quot, & quanti viri summa cura promovent. *ibid. num. 8. & seqq.* Quotuplex sit satisfactionis genus. *ib. p. 229. num. 1. & seqq.* Medicinalis satisfactio, & poenitentia necessitas. *ibid. num. 3.* Quid observandum a Confessario in poenitentis medicinalibus iniungendis. *ib. num. 5. & seqq.* Regule ex S. Thoma desumptæ, & servandæ in satisfactione imponenda. *ibid. pag. 231. nu. 12.* An satisfactio a Confessario imposita sit implenda ante absolutionem. *ibid. p. 232. num. 15.* Propositiones hæc de re damnatæ. *ibid.* Norma iniungendi satisfactionem a S. Carolo Borromeo tradita. *ib. num. 2. & seqq.* Alia a Cardinali Aguirre. *ibid. pag. 234. numer. 1. & seqq.* Regule pro satisfactionibus iniungendis. *ibid. pag. 244. nu. 14.* Regula prima generalis. *ib.* Secunda pro Nobilibus. *ib. pag. 245. num. 15. & seqq.* defenditur a nota Rigorismi. *nu. 16.* Ab omni etis vindicatur. *ibid. nu. 17. & seqq.* Praxis iniungendi leves poenitentias pro gravissimis sceleribus scaturigo potissima tot peccatorum. *ibid. p. 246. num. 20. & seqq.* Tertia regula pro mercatoribus, advocatis, similibusque. *ibid. p. 248. num. 25.* Quarta pro plebeis, inferiorisque conditionis hominibus. *ibid. num. 28.* Quinta pro mulieribus. *ibid. num. 30.* Regula sexta benignitatis servandæ in satisfactionibus imponendis. *ibid. nu. 32.* Satisfactionem impositam acceptare tenentur poenitentes. *ibid. pag. 251. num. 1. & seqq. & num. 5. & seqq.* An poenitens possit absque gravi culpa ante absolutionem declinare sententiam Confessarii, & alium mitiorem adire. *ibid. num. 4.* An omittens poenitentiam impositam pro mortalibus mortaliter peccet. *ibid. p. 252. num. 9.* Quid si poenitentia sit levis. *ibid. & num. 10.* Quo tempore impositam satisfactionem implere teneatur poenitens. *ib. pag. 253. num. 13.* Satisfactionem sibi impositam poenitens nequit propria auctoritate mutare, nec implere per alium. *ibid. num. 15.* Eam Confessarius mutare valet, sed audita prius confessione. *ib. num. 16. & num. 9.* Nequit Confessarius inferior commutare poenitentiam a superiore impositam ob reservata. *ibid. nu. 16.* Nec extra confessionem poenitentiam a se, vel ab alio impositam. *ibid. num. 11.* Facta commutatione an poenitens quam maluerit possit implere. *ibid. num. 18.* An liceat poenitenti adire alium Confessarium, & eadem peccata repetere reticendo priore confessionem, ut mitiorem poenitentiam accipiat. *ib. num. 21.* Causæ excusantes ab implenda satisfactione quænam. *ibid. num. 23.* An satisfactio sit suspecta, quia a Mendicantibus imposita. *ib. num. 24.*

Satyri, sive concepti ex bruto & muliere, incapaces baptismi. VIII. pag. 101. num. 9.

Scandalum quid sit, explicatur. II. pagin. 104. num. 1. Duplex est, activum, & passivum. *ib. num. 2. & seqq.* Utrumque explicatur. *ibid.* Ad scandalum activum specialis non requiritur expressa intentio ruinae spiritualis alterius. *ib. p. 105. numer. 2. & seqq.* Obiecto satisfit. *ib. nu. 4.* Regule ex D. Thoma, ex quibus commendandum est scandalum esse mortale, vel veniale. *ibid. pag. 106. num. 1. & seqq.* Scandalum malitia quanta sit ex Scriptura ostenditur. *ib. Conc. Theol. Tom. X.*

pag. 107. num. 4. Eiusdem declinandi gravissima necessitas pariter ex Scriptura, & Augustino ostenditur. *ib. nu. 5. & seqq.* Ad scandalum vitandum quandoque veritas vitæ est reticenda, ubi non agitur de præcepto negativo. *ibid. pagin. 109. num. 3.* Opera spiritualia ad salutem non necessaria occultanda, vel differenda interdum sunt, ut pusillorum, non tamen ut Pharisæorum scandalum vitetur. *ibid. n. 4. & pag. 113. num. 2.* Veritas doctrinae illicite reticetur, si ex silentio damnum sequatur; v. g. ex opinionum laxitate, & morum, atque abusu pravitate. *ib. pag. 110. num. 5. & 6.* Egreium de hoc S. Caroli Borromei pro Concionatoribus documentum. *ibid.* Ad id prudentia, & dexteritate opus est. *ibid. pag. 111. num. 7.* S. Gregorius Magnus improvidos Rectores libere loqui formidantes egregie increpat. *ibid.* Raro ob scandalum vitandum iustitiæ veritas est dimittenda. *ibid. num. 8.* Explicatur. *ibid.* Temporalia aliena propter scandalum non sunt dimittenda. *ib. p. 112. num. 9.* Secus interdum nostra. *ib. num. 10.* Actiones indifferentes præmittendæ sunt ad vitandum scandalum pusillorum, non autem Pharisæorum. *ibid. pag. 114. nu. 2.* A specie mali abstinendum est. *ibid. nu. 3.* Explicatur hoc de operationibus, quæ proxime, non quæ remote influunt in malum. *ib.* Factum Naamani Syri expenditur, allegatis diversis Auctorum sententiis. *ibid. & num. 3. & seqq.* Ostenditur quamlibet ex his sententiis, obnoxiam esse gravissimis difficultatibus. *ib. p. 115. n. 6. & seqq.* Vera sententia videtur esse nec Eliseum approbasse obsequium exhibendum Regi adoranti Remnon, nec Naaman post sanitatem obtentam inservisse Regi Remnon adoranti. *ib. p. 116. num. 9.* Ostenditur, & explicatur factum in Scriptura narratum. *ib.* Licitum non est idola & thus Ethnicis vendere, fana, & Synagogas construere, & cetera huiusmodi, quorum malum prævidetur usum. *ibid. p. 117. nu. 1.* Miræ Probabilitarum de hoc opiniones Tertulliani auctoritatibus refelluntur. *ib. p. 118. & n. 3. & seqq.* Solvitur argumentum petiti ab Augustino. *ib. pag. 119. nu. 9.* Peccant Christiani captivi in Turcarum triribus adversus Christianos remigantes. *ib. 120. numer. 11.* Satisfit obiectis. *ib. pag. 125. num. 12. & seqq.* Urgente necessitate licet mutuas petere pecunias a feneratoribus non creditore sine fenore. *ib. p. 121. num. 15.* Explicatur quomodo spiritualia bona temporaria sint præferenda. *ib. num. 16. & seqq.* Declaratur idipsum doctrina valde observanda. *ibid. pag. 123. num. 19.* Peccat mortaliter qui nulla cogente necessitate mutuas pecunias petit cum ulura restitutas. *ib. p. 123. num. 20.* Licitum non est suadere illi qui peccaturus est, ut omisso maiori flagitio perpetret minus. *ib. id. pag. 125. num. 25. & seqq.* Nec ei qui paratus est surripere pecunias a paupere, suadere licet ut surripiat a divite, eo non designato. *ib. num. 27.* Licet a feneratoribus pecunias petere ad mercaturam exercendam, si petens necessitate prematur, secus non. *ibid. p. 126. num. 29.* Eum, qui solvere ieiunium paratus est, non licet invitare ad cenam. *ibid. p. 7. num. 32.* Si mulier ulla iusta causa necessitatis, vel utilitatis exeat in publicum, prævidens se turpiter amandam a determinato vi-

ro, peccat. *ibid.* pag. 158. nu. 4. Laxa Dianæ, & Salmanticensium opinio reiicitur. *ib.* Mulier prævidens se libidinose amandam pro aliqua vice tenetur omittere, seu differre iter ad Ecclesiam etiam die festo. *ibid.* pag. 159. num. 5. Non tamen ut scandalum Pharisæicum declinet. *ibid.* p. 160. num. 7. Veræ huius rationes assignantur, & explicantur. *ibid.* nu. 8. & seq. Mulier prævidens in tali convivio se cœde ab aliquo concupiscendam, ab eo tenetur abesse, si commode possit, & sine inurbanitatis nota. *ibid.* p. 161. num. 11. Ius propriæ libertatis se solo non sufficit, ut mulier huiusmodi tali convivio interesse possit. *ibid.* num. 12. Mulieres ex pluribus indicibus colligentes suos famulos veneris amore erga se flagrare, peccant, si illos sibi inservire permittant, & ad familiaria colloquia admittant. *ib.* p. 162. num. 13. Licitum non est nautis, & aurigis deferre herum in domum concubinæ, aut contra. *ib.* pag. 171. n. 7. Peccat qui in gratiam amici defert ad eius concubinam munuscula, & similia amoris incitamenta. *ibid.* nu. 8. Si ob ruborem non modicum, aut ob metum amittendæ amicitia deferres, non excusaris, ut vult Tamburinus. *ibid.* Qui ex officio lecticas humeris portant, vel rhedas agunt, non possunt puellam ad lascivum adolescentem adducere. *ib.* num. 9. Laxa hæc de re P. Tamburini doctrina. *ibid.* Peccat qui alteri occasionem peccandi præbet, v. g. qui eam præbet uxori, ut hæc in adulterio deprehendere possit. *ibid.* pag. 172. n. 10. Et si a te abisti malus finis, peccas, si literas turpia continentes concubinæ deferas, aut eas, vel librum provocantem ad duellum scribas. *ib.* num. 11. Meretricibus inservire non licet, nec eas comitari ad domum amasii, nec ianuam amasio adeuntis scortum aperire, nec lectum sternere, idque genus obsequia præstare. *ib.* p. 174. num. 17. Famuli inservire nequeunt concubinariis domi pellicem detinentibus. *ib.* num. 18. Iis tamen extra domum detinentibus in iis omnibus inservire possunt, quæ ad rem meretriciam non pertinent. *ibid.* Non licet commodare alicui eubiculum ad fornicandum. *ibid.* p. 175. num. 19. Opposita P. Dianæ sententia reiicitur. *ib.* Nec licet donare iudicis concubinæ ut intercedat apud ipsum. *ib.* num. 20. Graviter peccat peccato scandali pingens concubinam amasio, vel obscenas imagines. *ib.* num. 21. Etiam si ob necessitatem victus valde turpia, & obscæna semel, aut iterum pingat. *ib.* num. 22. Opposita Sporer, & Tamburini doctrina reiicitur. *ib.* Laxa Salmanticensium de mulierum nuditate sententia. *ibid.* Reiicitur. *ibid.* pag. 176. & nu. 23. & seq. Obscænas imagines domi, ne ornatus quidem causa & velo coopertas, servare licet. *ib.* num. 25. & seq. Neque eas vendere, sed comburendæ sunt, aut penicillo delenda earum scditas. *ib.* num. 26. Obiectum diluitur. *ibid.* p. 177. num. 27. Illicite tabernarii vinum iis vendunt, quos inebriandos prævident, nisi gravissima urgeat causa. *ib.* num. 29. Talis non est prævisio magnæ diminutionis emptorum. *ibid.* Refellitur Catriopalaus cum affectis. *ibid.* Male P. La Croix mutilo Augustini textu oppositum tueretur. *ibid.* P. Gobat laxior sententia improbat. *ib.* Dum probabiliter prævidens maleficium alio maleficio ablatum iri, solutionem maleficium a maleficio petere

nequis absque peccato. *ibid.* pag. 178. n. 30. Opposita Sporer, Sanchez, & aliorum sententia reiicitur. *ib.*

Schisma est ab unitate Ecclesiæ deliberata separatio. II. pag. 91. num. 9. Omnis hæreticus est schismaticus, sed non contra. *ib.* Qui dumtaxat a proprio Episcopo Papæ subiecto, suæque Diocesis membris deficiunt, schismatici sunt, & si subiectionem Papæ iactent. *ibid.*

Scholastici nonnulli morum Theologiam metaphysicis subtilitatibus implicant. II. p. 273. n. 4.

Scholastici Theologi. V. Theologia Scholastica. Secretum summopere est custodiendum. IV. pag. 378. n. 1. Contra versutos aggressores secreti opus est spiritus præsentia, & voluntatis integritate. *ibid.* num. 2. Secretum sumi potest multipliciter. *ibid.* num. 3. Secretum tibi ab alio tacite, vel expresse commissum servandum est ex virtute fidei. *ibid.* pagin. 379. num. 6. Illud ex iustitia servandum est, quando ex revelatione damnum alicui imminet. *ibid.* num. 7. Et si tunc reveles, teneris ad restitutionem. *ibid.* Si nullum ex illius revelatione sequatur damnum, grave per se loquendo non erit illud revelare. *ibid.* p. 380. num. 8. Secretum, quod est commissum, & promissum, obligat ex iustitia. *ibid.* num. 9. Sub levi tamen, si materia sit tenuis. *ib.* num. 10. Numquam uni, aut alteri absque necessitate secretum detegi potest. *ibid.* numer. 11. Inadvertentia, aut imperfecta deliberatio a gravi culpa secreti prodicionem excusat. *ib.* num. 12. sicut etiam commodum, & utilitas committentis. *ib.* p. 381. num. 13.

Secreta aliena expiscari non licet. *ibid.* pagin. 381. num. 14. Nisi ob utilitatem, & commodum publicum, & quandoque etiam privatum. *ib.* num. 15. Litteras obsequat aperire non licet. *ibid.* num. 16. Licet tamen Superiori. *ibid.* Sicut etiam culibet de expresso, & tacito domini litterarum consensu, sed præsumpto. *ibid.* Parvitas materia a gravi culpa excusat. *ibid.* pag. 382. numer. 18. Et ab omni, propria defensio. *ibid.* num. 19. Litteras repertas legere nequis, si probabiliter credas a domino fuisse deperditas. *ibid.* num. 20. Potes tamen laceratas in minutas partes, & in publicum proiectas. *ib.*

Seditio quid sit, explicatur. II. pag. 99. num. 2. Est ex genere suo peccatum mortale. *ibid.*

Sekendorfius (Ludovicus) iure Pufendorfi erroris postulat, quod scripserit de iure naturæ, abstrahendo a revelatis. VI. pag. 39. num. 4.

Seldenus (Ioannes) ius naturæ & gentium iuxta Hebræorum disciplinam nimia eruditione recondit, magis quam detegit. VI. pag. 26. num. 8.

Semen immortalitatis, & resurrectionis effectus Eucharistiæ. VIII. pag. 196. num. 9.

Seneca recte docet fas esse uti voluptate, non frui. I. pag. 228. numer. 8.

Sensuum compressio fructus Eucharistiæ. VIII. pag. 196. num. 8.

Serra (Magister Marcus) a P. Viva traducitur ceureus denegatæ specialis obligationis præcepti caritatis. I. pag. 173. num. 4. Evidens impossitura refellitur. *ibid.* p. 174. num. 7.

Servi alii sunt naturales, alii legales, alii conductitii. IV. pag. 157. num. 1. & seq. Qui bello iusto capiuntur, sunt servi. *ibid.* num. 3. Si tamen capti sint Christiani, ut obdites detinentur, de-

REG

nec pecunia soluta, aut pace facta in libertatem restituantur. *ibid.* num. 4. Servi iusto bello capti siue Christiani sint, siue infideles, licite possunt arripere fugam. *ibid.* p. 158. num. 6.

Licite se in servum quis vendere potest ex gravi, & urgente causa. *ibid.* num. 7. Si vendens seipsum bona habeat aut præsentia, aut futura, licita est emptio. *ibid.* p. 159. num. 8. Qui a se, vel a parentibus legitime est venditus, non potest licite fugere. *ibid.* num. 9. Servitutis legitimus titulus est etiam natiuitas. *ibid.* num. 10. Ea delicta sufficiunt ad servitutem quæ satis sunt ad extremam subeundam pœnam, aut perpetuum carcerem. *ibid.* num. 11. Servorum in vitam, & mortem nequaquam domini ius habent. *ibid.* num. 12. Servum si dominus occidat, tenetur aliquid restituere servi heredibus. *ib.* pag. 160. num. 14. Servus tenetur domini alimenta tum corporalia, tum spiritualia præbere. *ibid.* num. 15. & seq. Pro delictis, & contractibus servorum iustu dominorum peractis, tenentur domini. *ibid.* num. 17.

Servus adversus dominos actio civilis in foro exteriori quandoque competit. *ibid.* num. 18. Servi honorare debent dominos non modo probos, sed etiam improbos. *ibid.* num. 19. Non tenentur dominum euntem ad fornicandum comitari. *ib.* num. 20. Neque tenetur servus, si sit in extrema necessitate constitutus, se privare necessario alimento, ut domino eadem necessitate presso illud subministrat. *ibid.* p. 161. num. 21. & seq. Tenetur dominum suum defendere cum periculo vitæ propriæ, nisi dominus temere pericula subeat. *ibid.* num. 23. Servi tenentur res domini conservare cum jone restitutionis, si bona domestica sint eis commissa. *ib.* num. 25.

Servi furantes dominis suis avaris tantum rei cibariæ, quantum satis est ad eorum congruam sustentationem, non peccant, nec ad restitutionem tenentur. *ibid.* num. 26. Servus quidquid acquirat, acquirat domino. *ibid.* num. 27. Non omnino tamen Monachis comparatur in rerum dominio. *ibid.* num. 8. Ancilla probabiliter acquirat dominium rerum, quas recipit ab amasio. *ibid.* num. 29. Servus retinet dominium, potestque disponere de rebus ante servitutem acquisitis. *ibid.* pag. 163. numer. 30. V. Dominus.

Servus fugiendo non recuperat libertatem, nisi in certis casibus. VII. pag. 7. num. 6. Nemo, ut restituit, tenetur se in servum vendere. *ibid.* pag. 109. num. 17.

Servitus est impedimentum dirimens matrimonium. X. pag. 187. num. 1. Quando resultat tale impedimentum. *ibid.* num. 2. An dirimat matrimonium iure naturali, an positivo. *ibid.* n. 3. Dirimi non debet matrimonium cum serva, si cognita servitute eam carnaliter cognoscatur. *ib.* p. 188. num. 4. Si dominus dotem constituat ancillæ, num libera fiat, & matrimonium cum ea celebratum sit validum. *ibid.* num. 7. Num valeat matrimonium, si domina servum, vel dominus ancillam per matrimonium sibi coniungant. *ib.* Num liberetur servus, vel ancilla, si dominus nuptui tradat, vel consentiat, vel ignorantiam veritatem non detegat. *ibid.* Matrimonium cum liberta validum est. *ibid.* Secus cum mancipia nondum libertate donata, sed brevi donanda. *ib.* Similiter si libertate donetur to-

lum ad tempus. *ibid.* Partus servorum sequitur ventrem. *ib.* num. 8. Servus pœnæ quinam sit. *ibid.* num. 9. Num valide matrimonium contrahat. *ibid.* Familiarum matrimonium valida sunt etiam invitis dominis celebrata. *ibid.* num. 10. Sigillum sacramentale quomodo custodiri debeat & Confessario interrogato de auditis in confessione. V. Confessarius.

Sigillum confessionis quid sit. IX. pag. 428. num. 1. Quo iure obliget. *ibid.* num. 2. Sigilli obligatio ex qua confessione oriatur. *ibid.* n. 3. Num ex confessione malitiose simulata. *ibid.* nu. 4. An ex confessione facta sine animo suscipiendi absolutionem. *ibid.* num. 5. Quam gravis sit obligatio custodiendi sigillum, & an saliquo in casu illud infringere liceat. *ibid.* num. 6. Quænam sit sigilli materia. *ibid.* num. 7. An possit Confessarius loqui de auditis in confessione de licentia penitentis. *ibid.* pag. 450. num. 11. Num peccata publica subsint sigillo confessionis. *ibid.* num. 9. Quid respondendum requirenti a Confessario num confessus fuerit meretricem, concubinam &c. *ibid.* p. 430. num. 11. An dare debeat meretrici sine absolutione dimissæ schedulam, seu testimonium confessionis peractæ, si illud petat. *ibid.* Num sigillum violet, qui de auditis in confessione loquitur nullam personam designando. *ibid.* num. 12. An qui diceret in tali Oppido, Communitate, Collegio, Religione &c. gravia crimina patrari. *ibid.* num. 13. Num possit Confessarius loqui cum suo penitente de auditis in confessione extra confessionem. *ibid.* p. 431. num. 14. An possit cum illo loqui saltem de aliquo defectu præcedentis confessionis, si penitens repugnet. *ibid.* num. 15. Num uti possit notitia confessionis ad exteriorem gubernationem. *ibid.* num. 16. Quid Regularibus veterit Clemens VIII. *ibid.* num. 17. & pag. 432. num. 21. An si Confessarius sciat, illum apud quem consuevit confiteri, non esse Sacerdotem, possit, & debeat imposterum abstinere a confessione apud illum faciendâ. *ibid.* pag. 431. num. 19. Alius casus metaphysicus, sed sane difficilis. *ibid.* An Episcopus qui apud se decreverat conferre beneficium Sacerdoti optimæ famæ, si audita eius confessione deprehendat esse flagitiosissimum, possit illi beneficium denegare. *ibid.* pag. 432. num. 21. & seq.

Quomodo se gerere debeat Confessarius interrogatus de auditis in confessione. *ib.* p. 433. numer. 24. An in eo casu verba suam significationem amittant. *ib.* num. 25. Quænam observanda in exteriori foro, si de sigilli violatione lis moveatur. *ibid.* num. 26. Cautus, & circumscriptus esse debet Confessarius. *ib.* p. 434. numer. 27. Cavere debet a quibusdam enuntiationibus, et si generalibus, incautis tamen, & imprudentibus. *ib.* num. 28. Quinam teneantur ad sacramentale sigillum. *ib.* num. 29. An simulans se Confessarium. *ibid.* An interpretes, & adstantes. *ibid.* num. 30. An qui schedam peccata continentem inveniret, & legeret. *ib.* Pœna violatoris sigilli quænam. *ibid.* pag. 428. num. 2. & pag. 431. num. 31.

Silvæ. Quis earum dominus. VII. pag. 17. num. 1. V. Lignatio.

Simonia unde nomen desumpserit. X. pag. 49. numer. 1. Eius definitio ex S. Thoma. *ibid.* num. 2. Duplex est, iuris divini, & ecclesiastici. *ibid.*

num. 3. Quomodo dari possit simonia solo iure ecclesiastico. *ibid. numer. 4.* Alia divisio simoniae in realem, mentalem, conventionalem, & confidentialem. *ib. num. 5.* Quid requiratur ut mentalis simonia in realem transeat. *ib. num. 6. & seqq.* Utrum fictus simoniacus veram simoniam committat. *ibid. num. 8. & seq.* Simonia non admittit parvitatem materiae. *ibid. pag. 50. num. 12.* Simoniacum pretium triplex, manus, linguarum, obsequii. *ibid. num. 1.* An semper in munere a manu, lingua, vel obsequio simonia committatur. *ibid. num. 1. & seq.* Num inter munera a manu sit enumerandum mutuum. *ib. pag. 51. num. 4.* Simoniam non committit, etsi gravissime peccet, qui beneficium minus digno confert titulo consanguinitatis, vel affinitatis. *ibid. num. 5.* Simoniae rei sunt candidati qui in Romana Curia pensionem solvunt, vel aliquid pretio aestimabile spondent alicui, ut auxilium praebent ad beneficium obtinendum. *ib. num. 6.* Simoniam non committunt parentes filiis munera promittentes ut sacramenta frequentent, nec Christianus donis alliciens infidelem ad baptismum. *ibid. p. 52. num. 7.* Quando simonia committatur in collatione beneficii cum pacto ut Beneficiarius aliquod onus subeat. *ibid. num. 8.* Simoniam non vitat resignans beneficium in favorem alterius hac conditione ut consentiat pensionem imponendam a Papa, quam ut facilius consequatur, auget beneficii redditus, & valorem. *ib. num. 9.* Similiter qui beneficium permutant, vel renuntiant cum pensione ex licentia Papae, sed adiecta conditione ut renuntiatarius solvat Bullas pensionis. *ibid. Nec non qui conferret beneficium curatum cum onere ut beneficium quod possidet, libere resignet. ibid. Simoniae reus est datus pecuniam non collatori beneficii, sed intercessori, mediatori, ministro, famulo, vel alteri personae, ut preces fundat apud Episcopum, ut ab eo beneficium obtineat. ibid. num. 10. Simonia est promittere alicui pecuniam, licet in elemosynam impendendam sive Monasterio, sive pauperibus, ut pro eo beneficium impetret ab Episcopo. *ibid. p. 53. num. 12.* Pretium dare pro re spirituali absolute omni sublata distinctione simoniacum esse declarant Concilia, & Patres. *ibid. numer. 1. & seqq.**

Simonia quomodo vanis distinctiunculis a Caufiis tegatur. *ibid. pag. 54. num. 6.* Simoniam committit qui dat temporale tamquam motivum proxime obtinendi spiritualis, & contra. *ibid. num. 12.* Similiter etsi temporale detur tamquam motivum medium honestum, ex quo expectatur res spiritualis. *ibid. nu. 13. & seqq.* Si oppositum verum foret, iam amplius non daretur simonia. *ibid. numer. 16.* An sine labe Simoniae liceat dare temporale sub spe obtinendi spirituale, vel e contra titulo amicitiae, gratitudinis &c. *ibid. pag. 57. num. 20.* Simoniae reus est qui in pactum deducit antidoralem obligationem. *ib. pag. 58. num. 23.*

Simoniae materiae sunt gratia sanctificans aliaque res mere spirituales. *ibid. pag. 58. num. 1.* Sicut & sacramentorum venditio. *ib. n. 2.* Num possint sacri ministri aliquid temporale accipere pro rerum spiritualium administratione. *ibid. num. 3.* Simonia non est stipendium accipere pro celebratione Missae. *ib. n. 4.* An simoniam com-

mittat qui concionatur propter plausum, vel lucrum. *ibid. num. 5.* Pro collatione Ordinum aliquid accipere simonia est. *ibid. p. 60. num. 7.* An liceat pretium dare Sacerdoti ut sacramentum administret in extrema necessitate. *ibid. num. 8.* Simonia est pretium accipere pro sacramentalibus. *ibid. numer. 10.* Vasa sacra quomodo sine simonia vendi possint. *ibid. num. 11.* Num sine labe simoniae aliquid recipi possit pro labore administrationis rerum spiritualium. *ibid. p. 61. num. 12. & seqq.* Si ministri divites sint, num recipere possint congrua stipendia. *ibid. num. 15.* Num simonia committatur recipiendo temporalia pro exercitio virtutum. *ibid. num. 16.* Num pro omissionibus. *ibid. pag. 62. num. 17.* Actus iurisdictionis an vendi, & emi possint absque simonia. *ibid. num. 18.* Quomodo Curia Romana pecuniam exigit pro dispensationibus matrimonialibus. *ibid. num. 19.* Quando fiat simonia in accipiendo pretio pro usu scientiarum. *ibid. num. 20.* Quid licitum sit accipere absque labe simoniae in receptione Novitiorum. *ib. p. 63. n. 2.* Quid circa hoc decreverit Concilium Tridentinum. *ibid. Quid Lateranense IV. sub Innoc. III. ib. num. 3.* Quid doceat S. Thomas. *ibid. numer. 5.* Quid sentiat Dionysius Carthusianus. *ibid. pag. 64. num. 7. & seqq.* Quae requirantur conditiones ut titulo sustentationis aliquid a Monasterio accipi possit absque simonia. *ib. p. 65. num. 11.* Laxe Salmanticensium opiniones refelluntur. *ibid. n. 12. & seqq.* Num a Monasteriis divitibus aliquid pro ingressu puellarum, vel juvenum accipi possit titulo sustentationis absque simonia. *ib. p. 66. num. 17. V. Beneficia. Ius patronatus.*

Simonia non committitur, si detur pecunia post acquisitionem ius spirituale ad redimendam vexationem. *ib. p. 70. n. 1.* Conditions in hoc necessario attendendae. *ibid.* Sine simonia nequit redimi vexatio Praelati volentis auferre beneficium ob perpetratum delictum. *ibid. num. 2.* Simoniae reus non est pecunia redimens vexationem iniustam circa beneficii possessionem. *ibid. num. 3.* Simoniam incurrit redimens vexationem ante acquisitionem ius in re. *ibid. p. 72. num. 4.* Distinctio ab Auctoribus communiter adhibita. *ibid. num. 5. & seqq.* Num simonia sit solvere electoribus pecuniam, ut desistant ab electione indigni, vel ut omisso digno digniorem eligant. *ibid. nu. 7.* Num simoniacum sit dare temporale ut hac persona in particulari, quae dignior reputatur, ab electoribus eligatur. *ibid. num. 8.* Simonia non est spirituale pro spirituali permutare, exceptis beneficiis. *ibid. p. 73. num. 9.* Simoniacum est statutum condere de processioneibus non faciendis ad funera mortuorum, nisi certa pecuniae summa soluta. *ibid. pag. 77. num. 30.* Simoniacae sunt pactiones de certa pecuniae summa solvenda pro sepultura, & exequiis defunctorum. *ibid. p. 78. num. 31.* Simoniaci sunt Canonici qui principaliter choro assunt ut accipiant distributiones. *ibid. num. 32.*

Simonia mentalis nulli subicitur poenae. *ibid. pag. 78. num. 1.* Poenas contra Simoniacos conventionales latas incurruni qui huiusmodi scelus perpetrant, licet simonia non sit ex utraque parte completa. *ibid. nu. 3.* Incurrunt poenas contra simoniacos latas etiam qui simoniam solius iuris ecclesiastici committunt. *ibid.* Quenam sint poenae

poenae latae contra simoniam perpetrantes ob ingressum Religionis. *ibid. p. 79. num. 3.* Quenam sint inflictae simoniace recipientibus sacros Ordines. *ibid. num. 4.* Ab executione Ordinis suspensus remanet qui facti inficis ope alterius simoniace est ordinatus. *ibid. num. 5.* Quas incurrant poenas Ordines suscipientes titulo ficti patrimonii. *ibid. num. 6.* Quas conferentes, vel obtinentes simoniace beneficia. *ibid. p. 80. num. 7.* An simonia in collatione beneficiorum privet beneficiis ante rite obtentis. *ibid. num. 8.* An acquisita per simoniam sint restituenda. *ibid. n. 9.* Non danti, sed pauperibus, vel Ecclesiae. *ib. pag. 81. num. 10. & seqq.* Num examinatio sit statuendum stipendium pro examinis labore. *ib. p. 100. n. 2.*

Sinenhum rituum superstitio. III. pag. 323. n. 1. Sedis Apostolicae Decreta in eisdem. *ib. p. 325. n. 3.* Sirmondus (P. Antonius) laxè explicat, & de medio tollit præceptum amandi Deum, non sine magna doctrinae D. Thomae iniuria. *V. Caritas Dei.*

Laxe improbat omnes Doctorum sententias de tempore quo obligare docent præceptum. *I. p. 185. n. 1.*

S. Sifinius crudele subiit martyrium, quod fideles suos a venditione animalium, quae ab Ethnicis emi sciebat in idolorum sacrificia, retraheret. *II. p. 118. n. 2.*

Societas. *V. Contractus trinus. Animal.*

Societas Iesu vetat laxas opiniones a suis doceri. *IX. pag. 195. num. 20. & seqq.* Decreto sapienter inhibuit ne quis doceat, posse absolvi moribundum, qui nullum dat, vel dedit signum contritionis. *ibid. pag. 206. n. 18.* Quam belle prudens hoc decretum explicet P. Gobat. *ibid.* Ab imposturis Sorbonici defensoris Bibliothecae Iansenianae vindicator Societas. *ib. p. 358. n. 2. & seqq.*

Socrates in iis, quae de Catholicis narrat, nullam meretur fidem. *V. pag. 75. num. 10.* Apertissime revincitur mendacii. *ib.*

Solemnitas testamenti. *V. Testamenti solemnitas.*

Sollicitatio. Decretum SS. Benedicti XIV. contra sollicitantes complectens cetera omnia Pontificum præcedentium. *IX. pag. 435. num. 1. & seqq.* Denuntiare debent sollicitantes masculos ad turpia. *ibid. pag. 436. num. 2.* Et qui non pro se, sed pro aliis sollicitant. *ib. & pag. 439. num. 20.* Qui chartam provocantem ad venerem mulieri consentienti legendam tradunt. *ibid. pag. 437. num. 3.* Opposita opinio damnata ab Alexandro VII. *ibid.* Non evitant obligationem denuntiandi sollicitati per hoc, quod apud sollicitantem confiteantur. *ib.* Opposita opinio damnata. *ib.* An qui se fingit Confessarium, cum non sit, pariter sit denuntiandus si sollicitet ad turpia. *ibid. num. 4.* Num laicus simulans se Confessarium sit denuntiandus, si sollicitet. *ib. pagin. 438. nu. 5.* Quem sensum præferant illa verba: *in actu sacramentalis confessionis, vel ante, vel immediate post.* *ib. num. 6.* Quid significant alia verba: *vel occasione, vel pretextu confessionis.* *ib. num. 7.* Varii casus resolvuntur. *ibid. num. 8. & seqq.* An denuntiandus qui in confessionali extra confessionis occasionem, vel simulationem sollicitat. *ib. pagin. 439. num. 10.* An qui in quocumque

loco ad confessiones deputato sollicitat. *ib. nu. 11.* Quenam sint hæc loca. *ibid.* An denuntiandi qui ad alia crimina præter inhonestam sollicitant. *ibid. num. 12.* An necesse sit ut actus qui bus poenitens incitatur ad turpia, sint mortales, ut sollicitatus ad denuntiationem teneatur. *ib. nu. 13.* An denuntiandi miscentes turpes sermones cum poenitentibus. *ib. nu. 14.* An quando verba sunt dubia, vel femina non consentit, vel ipse Confessarius est sollicitatus urgeat onus denuntiandi. *ib. p. 440. num. 16.* An omissa correctione fraterna teneatur poenitens sollicitantem denuntiare. *ib. nu. 17.* Decretum S. Officii circa hoc. *ib.* An non solum persona sollicitata, sed etiam alii scientes teneantur sollicitantem denuntiare. *ib. num. 18.* Num poenitens per se, non per alium teneatur denuntiare. *ib. nu. 10.* Poenae statutæ a Benedicto XIV. contra falsos denuntiatores. *ib. pag. 210. §. 3.*

Somnia. Horum varia genera, & quatuor causæ. *III. pag. 31. n. 1. & seqq. V. Divinatio.*

Sortes. *V. Divinatio.*

Soto (P. Dominicus) egregie urget Episcopos non distribuentes pauperibus sibi superflua, quoquo modo teneantur. *II. pag. 42. num. 7.*

Specificatio tunc est, quando ex alterius domini materia nova rei species coalescit. Si ea species ad priorem materiam reduci potest, pertinet ad dominum materiae, secus, ad eum qui fecit. *VII. pag. 23. n. 6.*

Spectra. *V. Adiuvario.*

Spes, virtus theologica, quam sit nobis necessaria. *I. pag. 154.* Eiusdem notio. *ib. pag. 158. num. 3.* Illius obiectum materiale est Deus possidendus, formale Deus ipse ut omnipotens. *ib. num. 4.* Spes virtus est a caritate distincta. *ib. nu. 5.* Non datur in beatis, damnatis, & hæreticis. *ib. num. 6. & seqq.* Sed solum in Catholicis, & animabus Purgatorii. *ib. p. 160. nu. 8.* Eiusdem habitus residet in voluntate. *ib. nu. 9.* Datur spei præceptum, idque peculiare, & per se obligans. *ib. pag. 161. num. 10. & seqq.* Et quidem in primo rationis instanti. *ib. & num. 13.* Sicut etiam tempore mortis. *ib. p. 262. num. 15.* Per accidens obligat cum quis conteri debet de peccatis, urgentque tentationes carnis, iræ &c. *ib. num. 16.* Spes quatenus respicit divinam omnipotentiam auxiliatricem, & gloriam quæ speratur, firma est, & certa. *ib. num. 18.* Quatenus humanæ hæret voluntati, a timore seiungi non debet. *ib. V. Timor.* Spei exercitium suadentis, eiusque praxim dirigentia afferuntur. *ib. pag. 167. V. Molinos.*

Spinosæ, viri impij, falsa felicitas. *I. pag. 20. n. 8.* Deum fatetur, sed quem sibi effinxit. *ib. p. 19. n. 4.*

Spiritus sanctus. A Patre & Filio eum procedere, necesse non est explicite credere. *I. p. 70. n. 6.*

Sponsalia sunt promissio futuri matrimonii. *X. p. 155. num. 1. & seqq.* Nequeunt celebrari sub obligatione tantum veniali. *ib. num. 3.* Non obligant, si sint cum absente ante eius acceptationem. *ibid. numer. 4.* Ad eorum valorem requiritur mutua promissio. *ib. num. 5.* Promissio sponsalium acceptata, sed sine repromissione, non obligat. *ib. num. 6.* Quenam requiratur intentio in contrahendis sponsalibus. *ib. p. 156. numer. 7.* Quid de virgine deflorata sub spe facta futuri ma-

trimonii . *ib.* nu. 8. Quomodo puniendæ virginæ se decipi volentes, vel permittentes. *ibid.* p. 157. num. 17. Sponsalia quibus verbis contrahantur. *ib.* num. 12. Taciturnitas non est dati consensus sufficiens fundamentum. *ib.* Signa aliquando loco verborum adhiberi possunt in sponsalibus. *ib.* num. 13. Quænam requiratur libertas ad sponsalia contrahenda. *ib.* num. 15. Sponsalia inita inter ligatos aliquo impedimento probabilius non valent, etsi addatur conditio, si Papa dispensaverit. *ib.* p. 158. num. 16. An peccent ita sibi mutuo promittentes. *ib.* num. 19. Num si post obtentam dispensationem sponsi affectu conjugali commisceantur absque novo consensu, matrimonium contrahant. *ib.* p. 159. num. 29. Quinam habiles sint ad contrahenda sponsalia. *ib.* nu. 21. Surdus, & mutus potest sponsalia contrahere. *ib.* num. 22. Septennium requiritur ad contrahenda sponsalia. *ib.* num. 23. Num esse debeat completum. *ib.* nu. 24. Sponsi sub mortali tenentur datam fidem servare. *ib.* num. 25. Sponsalia licita non reddunt oscula, & amplexus inter sponsos. *ib.* quando celebrari debeat matrimonium, si in sponsalibus tempus præfixum non fuerit. *ib.* num. 26. Si sponzorum unus iniuste promissionem impletionem differat, num liceat, & expediat illum in foro contentioso compellere. *ib.* p. 160. n. 27. Pœnam positivam in sponsalibus apponere illicitum. *ib.* nu. 28. Si apponatur, obligat solum partem iniuste resistentem. *ib.* num. 29. & seqq. Sponsalia mutuo consensu dissolvi possunt. *ib.* pag. 161. n. 1. Quomodo impuberum sponsalia dissolvantur. *ib.* num. 3. Post sponsalia etiam iurata licite altera pars ingredi Religionem potest etiam non celebrato matrimonio. *ib.* pag. 161. num. 4. An dissolvantur per solum ingressum in Religionem. *ib.* num. 5. An per Ordinum susceptionem. *ib.* num. 6. Solvuntur etiam per votum ingrediendi Religionem, vel suscipiendi sacros Ordines. *ib.* num. 7. An liceat contractis sponsalibus votum castitatis emittere, eoque sponsalia dissolvantur. *ib.* num. 8. & seqq. Nequit tamen hoc in fraudem fieri. *ib.* 163. n. 10. Dirimuntur sponsalia per subsequens matrimonium. *ib.* num. 11. Sed fidem frangens peccat letaliter, & damna resarcire teneatur. *ib.* n. 12. Dubium est an teneatur defuncta uxore priora implere sponsalia. *ib.* n. 13. Non dissolvuntur per posteriora sponsalia etiam iuramento firmata. *ib.* n. 14. Quid si secundæ promissioni addatur copula carnalis. *ib.* An dissolvantur per longam temporis dilationem. *ib.* p. 164. n. 16. Num per discessum sponsi in regionem longinquam, aut domicilii mutationem. *ib.* num. 17. & seqq. Variæ assignantur ex D. Thoma causæ sufficientes ad sponsalium dissolutionem. *ib.* p. 165. num. 18. & seqq. Inter eas locum habet defectus notabilis pulchritudinis. *ib.* num. 20. Paupertas quoque superveniens. *ib.* num. 21. licet hæc æqualiter in utroque sponso contingat. *ib.* num. 22. Secus dicendum, si alter notabiliter ditior fiat. *ib.* pag. 166. nu. 23. Fornicatio post sponsalia illa iure dissolvit. *ib.* n. 24. etsi sponsa vi oppressa fuerit. *ib.* num. 25. Et probabilius etiam si uterque sponso fornicetur. *ib.* num. 26. Fornicatio sponsæ etiam præcedens sponsalia, si sponso innotescat, sufficit ad sponsalia dissolvenda. *ib.* nu. 28. Nec obstat caput

Quemadmodum, nam loquitur de fornicatione nota sponso. *ib.* num. 29. Causa accidentalis ignorata quæ dedit causam contractui, non efficit irrita sponsalia. *ib.* p. 167. n. 30. An queat sponsa licite defectus suos occultare, ut contrahantur sponsalia. *ib.* num. 31. Qua auctoritate possint dissolvi sponsalia. *ib.* num. 32. Quinam sit iudex legitimus dissolutionis sponsalium. *ib.* n. 33. Num quando iudicis sententia, aut propria auctoritate sponsalia iusta dirimuntur, petenda sit iuramenti dispensatio. *ib.* pag. 168. n. 35. Quænam causæ requiratur ut sponsalia dirimantur. *ib.* num. 36. Aliæ causæ dissolutionis sponsalium. *ib.* An sponsalia necessario matrimonium præire debeant. *ib.* nu. 37. Quis sit sponsalium finis. *ib.* pag. 212. num. 1. Antiqua Ecclesiæ disciplina in sponsalibus ex Tertulliano exponitur. *ib.* p. 213. num. 4. & seqq. Sponsalia sicte celebrantes absque intentione se obligandi peccant letaliter. *ib.* pag. 215. num. 1. An qui iustam, & occultam habent causam resiliendi a sponsalibus, licite valeant eam detegere coram iudice. *ib.* pag. 168. num. 34.

Sponsus & sponsa graviter peccant, si morose se delectent de copula futura cogitata ut præsentem. *X. pag. 215. nu. 4.* Illicita etiam est complacencia, & consensus de copula cogitata ut futura, & de delectatione venerea consecutura ex copula. *ib.* Sponsi illicita oscula, tactus, amplexus. *ib.* p. 216. num. 6. Casuistarum laxæ opiniones referuntur, & reiiciuntur. *ib.* num. 7. & seqq.

Sponsiones sunt illicitæ. VII. pag. 172. num. 21. Tanto magis qui sciens rei eventum, cum altero ignorante spondere nequit. *ib.* p. 358. num. 22. Nec quæ cum damno proximi evenit sponsio est licita. *ib.* num. 23. Nec quæ fit super peccato committendo, vel non committendo. *ib.* n. 24. Sponser (P. Patritii) libri caute legendi. I. p. 82. n. 17. Laxa eiusdem doctrina. *ib.* p. 131. n. 4. Aliæ laxæ eiusdem propositiones. *ib.* pag. 174. num. 8. & seqq.

Idem laxæ docet de scandalo. II. p. 104. n. 10. Approbat seu licitas damnatas actiones de cooperatione ad peccatum. *ib.* pag. 171. n. 7. & p. n. 14. Aliæ eiusdem laxæ propositiones. *ib.* pag. 175. num. 21. & 22. & pag. 178. num. 30.

Æque laxæ docet de voto. III. p. 68. n. 2. & de observatione voti. *ib.* p. 80. n. 12. & p. 109. n. 13. Laxæ excusat a mortali voventem abstinenciam a vino, nisi tantum vini bibat, quantum homo temperatus bibere solet in uno prandio. *ib.* p. 137. n. 4. In hoc sibi contradicit. *ib.* Laxæ docet de commutatione voti. *ib.* p. 210. n. 5. Et de iuramento. *ib.* p. 224. n. 1. 11. 15. & p. 230. n. 2. Attente legendus ob damnatas, quas in aliis laudat, & ab illis excipit doctrinas. *ibid.* pag. 307. num. 12.

Pariter laxæ docet de homicidio. IV. p. 186. n. 6. & p. 188. n. 16. Laxæ pariter de luxuria. *ib.* p. 212. n. 24. & seqq. Pariterque de osculis, tactibus &c. exercitis causa delectationis sensibilis, ex quibus pollutio consequitur. *ib.* pag. 297. n. 30. Similiter de furto. *ibid.* pag. 313. num. 13. & de occulta compensatione. *ibid.* pagin. 333. numer. 4. 6. 9. & pag. 338. numer. 16. Operi suo iam confecto damnatas propositiones adiecit, nulla facta correctione laxorum in-

ter-

terpretamentorum, quæ iam exaraverat. *ibid.* Ipse laxæ vocat scrupulum italicum opinionem aientem non licere die festo transcribere ex infirmitate, & pro mercede libros cum notis pro cantu musico. V. p. 30. n. 7. Laxæ docet de apponente impedimentum audiendi Missam. *ib.* p. 66. n. 8. & seqq. Laxæ extendit parvam refectiuolum in die ieiunii ad quartam partem cœnæ. *ib.* p. 156. n. 4. Laxius in ea concedit piscicolum recentis, aliquid butyri, casei, & ovorum. *ibid.* p. 159. num. 11. & seqq. Refellit auctoritatibus benigniorum Casuistarum. *ib.*

Docet æque laxæ, præceptum contritionis nec in articulo mortis obligare, sed sufficere attritionem cum sacramento. IX. pag. 3. n. 2. refellit. *ib.* p. 33. n. 5. Docet laxius, præceptum contritionis ex caritate conceptæ desisse in lege evangelica supposito sacramentorum usu. *ib.* p. 3. n. refellit. *ib.* p. 33. n. 6. Præceptum contritionis per se obligare solum in articulo mortis, & nunquam ante, quia cum sit poenale, & onerosum, non est extendendum, sed restringendum. *ib.* p. 4. n. 4. refellit. *ib.* p. 34. n. 7. Laxæ docet posse aliquem dolere, & firmum propositum concipere abstinendi a peccatis, & esse bene dispositum, etsi certo credat se iterum peccaturum. *ib.* p. 5. n. 14. refellit. *ib.* p. 149. n. 3. Excusari Confessarium, si nullam vel levissimam poenitentiam iniungat volenti lucrari plenariam indulgentiam. *ib.* p. 10. n. 44. refellit. *ib.* p. 238. n. 6. Nullum esse dimittendum sine absolutione qui recusat acceptare poenitentiam impositam, dummodo levissimam subire velit, puta tusionem pectoris. *ib.* p. 10. n. 46. refellit. *ib.* p. 251. n. 5. Ignorantiam etiam vincibilem reservationis excusare a reservatione. *ib.* p. 11. n. 36. refellit. *ib.* p. 330. n. 10. Non cogendum ad deferendam occasionem proximam illum, qui in ea constitutus aliquoties cadit. *ib.* p. 5. n. 15. refellit. *ib.* p. 153. n. 15. Absolvendos non deferentes occasiones proximas, dummodo proponant peccata vitare. *ib.* p. 154. n. 19. refellit. *ib.* Temere docet, approbationem & iurisdictionem quam ab uno Episcopo accipiunt Regulares, non coartari simpliciter & præcise ad unam eandemque dioccesim. *ib.* p. 314. n. 11. refellit. *ib.* Æque docet ignorantiam invincibilem reservationis a reservatione excusare. *ib.* p. 330. n. 10. refellit. *ib.* Plures casus assignat in quibus licitum putat usum absolutionis conditionalis. *ib.* p. 330. n. 12. refellit. *ib.* n. 13. & seqq. Relabentes frequenter in peccata mollietæ, & pollutionis laxius docet esse toties quoties absolvendos. *ib.* p. 420. n. 14. Assignat huius sententiæ rationem. *ibid.* refellit. *ibid.*

Docet laxæ licitum sponsi de futuro consensum, & complacentiam in copulam cogitatam de futuro, & in delectationem veneream ex tali copula futura aliquando consecuturam. X. p. 4. n. 20. refellit. *ib.* p. 215. n. 4. Licet uxor sciat maritum solere copulam abrumpere, & semen effundere, eam tamen laxæ docet non peccare nec petendo, nec reddendo, dummodo non consentiat, nec cooperetur. *ib.* p. 6. n. 35. refellit. *ib.* p. 243. n. 7. Docet laxæ coniuges abrumpentes mutuo consensu copulam inchoatam, ne proles generetur, letaliter non peccare, si cesset periculum pollutionis in utroque. *ib.* p. 6. n. 37.

refellit. *ib.* p. 243. n. 9. Laxius immo addit ab omni culpa excusari, si iusta subsit causa, v. g. paupertatis ne multiplicetur proles, & ad sedandam aliquam concupiscentiam. *ib.* p. 6. n. 38. refellit. *ib.* p. 243. n. 10. Laxæ docet licitam esse coniugatis delectationem morosam veneream, etsi impeditis ab usu matrimonii. *ib.* p. 245. n. 19. refellit. *ib.* Laxæ regulam assignat tamquam practice probabilem, & qua uti possit Confessarius, licet ipemet fateatur eam reipæ, & speculative omnino falsam esse. *ibid.* p. 233. n. 10. refellit. *ib.* n. 11. Laxius longe probabilior appellat opinionem cui adversantur Pontifices, Cardinales, & Romanæ Rotæ decisiones. *ib.* p. 234. n. 16. refellit. *ibid.* num. 17. Laxas alias tradit opiniones de usu matrimonii. *ibid.* pag. 244. num. 12. refelluntur. *ibid.* num. 13.

Spurius. V. Filiorum triplex genus.

Stationes quid essent traditur ex diversis Auctorum sententiis, quæ recententur. V. p. 85. n. 10. Bellarminus fallitur aiendo eas fuisse vigiliis diurnas tempore solemnium ieiunii. *ibid.*

Status Religiosus. V. Religio.

Stipendium olim singulis Sacerdotibus non dabatur pro Missæ privata celebratione. VIII. p. 291. n. 4. Quando mos stipendii dandi inceptus, *ib.* Modi plura comparandi stipendia a Sacerdotibus inventi. *ib.* n. 5. Omne turpe lucrum in celebratione Missæ vitatum a Tridentino. *ib.* n. 7. Coercitum pluribus decretis Congregationis Concilii ab Innoc. XII. confirmatis. *ib.* Stipendium pro Missa ab Episcopo taxandum. *ib.* p. 272. n. 2. Illud accipere Sacerdotibus etiam divitibus licet. *ib.* p. 273. n. 4. Quomodo in stipendii acceptatione simoniæ suspicio præberi possit. *ib.* n. 5. Duplex stipendium pro fructu speciali, & specialissimo non licet accipere. *ib.* p. 132. n. 7. Damnata opposita opinio. *ib.* Nequit Sacerdos stipendium augere, quia cogatur emere vestes, candelas &c. *ib.* n. 8. Nec Regularis stipendium accipere & Missam pro aliis applicare iis diebus quibus ex sua Regulæ statuto celebrare tenetur pro benefactoribus, defunctis, captivis &c. *ib.* n. 9. Peccat letaliter qui fidem datam de Missa gratis celebranda non servat. *ib.* Nequit Sacerdos per alium celebrare, retenta sibi parte stipendii. *ib.* n. 10. Damnata opposita sententia. *ib.* Laxæ opiniones Viva, & Tamburini refelluntur. *ib.* & n. 11. & seqq. Beneficiarius quando per alium celebrare cogitur, potest illi licite consuetum stipendium erogare, licet maius retrahat ex fructibus Beneficii. *ib.* p. 266. n. 14. Num fieri possit Missarum permutatio. *ib.* n. 16. An possit qui plura exigua stipendia accipit singulis Missam promittens unica Missa pro omnibus satisfacere. *ib.* n. 17. Duplex stipendium accipi nequit, aliud pro fructu Missæ, aliud pro officiatu. *ib.* n. 18. Ita decisum a Sacra Congregatione. *ib.* n. 19. & confirmatum. *ib.* n. 20. Nec pro fructu satisfactionis, & impetrationis, sicut neque pro Missa, & Indulgentiis. *ib.* p. 277. n. 21. Unica Missa pluribus satisfieri obligationibus nequit. *ib.* n. 22. Opposita opinio damnata ab Alexandro. VII. *ib.* Ob Sacerdotum penuriam augere non licet Missæ stipendium. *ib.* n. 24. Post acceptum stipendium quamdiu Missa differri possit. *ib.* n. 24. Quid præstare debeat Sacerdos qui Missas nequit celebrare pro quibus stipendia accepit. *ib.* p. 278. n. 25. Qui Missam vovit celebrandam pro

g^{ra}

gratiarum actione, stipendium nequit accipere. *ib.* n. 26. Qui stipendium accepit pro Missa de Requie num legere possit Missam de Sanctis. *ib.* n. 27. Peccat qui extra altare, vel Ecclesiam pro Missa a dante stipendium designatam celebrat. *ib.* n. 28. Quando liceat anticipare Missæ celebrationem. *ib.* n. 29. Qui suspenditur per Confessarium a celebratione ob peccata commissa, tenetur per alium supplere oneri Capellanæ. *ib.* n. 30. Quoties, & pro quo celebrandum sit, si Capellanæ institutor nihil præscribat. *ib.* p. 271. n. 31. Non licet Missam applicare pro illo qui primus datus est stipendium. *ib.* p. 281. n. 40.

Stipulatio est promissio quæ fit ab uno de re danda interrogante, & altero respondente se datum. VII. p. 371. n. 1.

Stola, vestis sacerdotalis, quid significet. VIII. p. 296. n. 10.

Stoz (P. Matthæus) laxè extendit parvitatem materiæ excusantem a mortali in usu carniæ. V. pag. 95. num. 3.

Studiositas virtus est temperantiæ annexa. X. p. 359. n. 13. Eius officium. *ibid.* Vitium eidem oppositum. *ibid.*

Quot modis esse possit peccatum grave. *ibid.*

Stuprum est concubitus viri cum femina virgine, quo eius integritas defloratur. IV. p. 273. n. 1. Stuprum perperat qui virginem consentientem, & sub cura parentum existentem violat. *ib.* & n. 4. & seqq. Respondetur obiectis. *ib.* p. 275. n. 14. & seqq. Referuntur poenæ in stupratores constitutæ. *ib.* p. 276. n. 24. & se q. Stuprator immaturæ virginis poena mortis plecti debet. *ib.* n. 26. Stuprator Clericus variis poenis subiacet, de quibus varia nunc obtinet consuetudo. *ib.* n. 27. Stupri flagitium est mixti fori. *ibid.* p. 277. num. 28.

Puellæ stupratæ liberæ consentienti, spectato iustitiæ rigore, & in foro conscientiæ, nihil restituendum. VII. p. 127. n. 1. In praxi tamen plerumque stuprator a Confessariis obligari debent ad illam vel dotandam, vel in uxorem ducendam. *ib.* n. 2. Stuprator non tenetur integram dare dotem, sed augere. *ib.* p. 128. dubio puella præsumenda est fuisse virgo; & tunc integra restitutio faciendâ: sicut & in casu defloratæ iam, sed passim pro virgine habitæ, si tamen puella passa inde est infamiam, vel damnum. *ib.* n. 4. Qui solis precibus repetitis, munusculis, promissis virginem defloravit, in praxi plerumque a Confessariis condemnandus est ad dotem, vel matrimonium. *ib.* n. 5. Ad quid teneatur qui sub matrimonii spe virginem violavit. *ib.* n. 6. Obstrictus veto, si sub matrimonii promissione violavit virginem, ordinariè eam solum dotare tenetur. *ib.* p. 129. n. 9. Si a muliere liberæ consentiente nascatur proles; eam tribus annis alet mater, deinceps pater. Si mulier vi, aut fraude corrupta est, solus pater enutriet filium. *ibid.* pag. 130. num. 11.

Suarez (P. Franciscus) imponit SS. Thomæ, & Antonino, dum ait eos docuisse præceptum annuæ confessionis obligare non per se, sed per accidens, ratione communionis faciendæ. V. p. 243. n. 3. Ostenditur, adductis utriusque Sancti textibus. *ib.* Male citat Soto pro satisfactione præcepti communionis paschalis per eius sacrilegam sumptionem. *ibid.* pag. 269. num. 1.

Idem minime docuit sufficere non solum probabilitatem, sed etiam minorem probabilitatem, ut episcopi locum habeat; quemadmodum P. Viva ei imponit. VI. *ib.* p. 267. n. 14. & seq. Ostenditur. *ib.* Neque docuit Probabilissimum. *ibid.* p. 268. num. 18. Immo principia ponit, quæ Probabilissimum convellunt. *ib.*

Idem a nota contradictionis eximitur. IX. p. 61. n. 12. aperte testatur opinionem de sufficientia attritionis servilis in sacramento poenitentiae nec esse valde antiquam, nec multum communem. *ib.* p. 98. n. 6. Scribit aliquos antiquiores Dominicanos docuisse opinionem de confessione epistolari. *ib.* p. 342. n. 1. Sed addit a recentioribus Dominicanis postea impugnatam. *ib.* n. 4. Quomodo decretum Clementis VIII. eam opinionem damnantis sit interpretatus. *ib.* n. 1. Decreta quæ circa hanc interpretationem a Paulo V. emanarunt. *ib.* p. 344. n. 1. & seq. An ante Clementis decretum opinionem hanc impugnaverit Suarez. *ib.* p. 345. n. 1. Si ante impugnavit, quomodo post decretum defenderit. *ib.* n. 2. Esugia quibus Societas Theologi contra tria decreta Pauli V. defendere conantur interpretationem Suarez. *ib.* n. 3. Effugium P. Francisci Amici. *ib.* n. 4. refellitur. *ib.* n. 5. Aliud P. Matthæi Moya. *ib.* p. 346. n. 6. refellitur. *ib.* n. 7. Tertium P. Claudii La Croix. *ib.* n. 8. refellitur. *ib.* n. 9. Quartum P. Gormaz. *ib.* n. 10. refellitur. *ib.* p. 347. n. 11. Quintum Theophili Raynaudi. *ib.* n. 12. & seqq. refellitur. *ib.* p. 349. n. 19. Sextum P. Iosephi Gagna. *ib.* n. 1. & seqq. refellitur. *ib.* p. 170. n. 7. Ante decretum Clementis VIII. opinionem de confessione epistolari ut probabilem propugnauerit P. Suarez. *ib.* p. 352. n. 1. Evincitur testimoniis Theologorum. *ib.* ineluctabili producto monumento demonstratur. *ib.* pag. 353. n. 2. & seqq. Aliud decretum circa doctrinam Suarez. *ib.* p. 354. n. 4. Postremum decretum de eadem materia. *ib.* p. 255. n. 6. Conciliatur discordia quæ apparet inter doctrinam P. Suarez ante decretum Clementis VIII. & post illud. *ib.* n. 7. Ex dictis confessorium eruitur. *ib.* n. 1. Quomodo excusandus Suarez. *ib.* p. 338. n. 1. & seq. A. P. Viva falso citatus tamquam patronus laxæ opinionis defenditur. *ib.* p. 387. n. 8.

Subdiaconus Sacerdoti solemniter ministrans letali culpa inquinatus, probabiliter mortaliter peccat. VIII. p. 45. n. 22.

Subdiaconatus est Ordo sacer. X. p. 17. num. 8. Quænam eius officia. *ib.* Num sit sacramentum. *ib.*

Substitutio est unius, vel plurium in alterius, aut aliorum locum ad rem aliquam in ultima voluntate vocatio. VII. p. 390. n. 1. Dividitur in varias species. Prima est vulgaris, qua quis heredi a se instituto alium quemlibet substituit successionei capax. *ib.* n. 2. Secunda pupillaris, qua pater filiis sub patria potestate constitutis substituit heredem, in casu quo filii decedant ante pubertatem. *ib.* n. 3. Ad eam sex conditiones requiruntur. *ib.* n. 4. Si filius matrem habeat, & pater nihilominus substituat alium, excluditur mater. *ib.* n. 5. Substitutio pupillaris extinguitur tribus modis. *ib.* p. 391. n. 6. Tertia substitutio est exemplaris, qua pater, & mater valent substituere filius impotentibus facere testamentum, unum ex descendentibus. *ib.* n. 7. Quarta est fidei.

fideicommissaria; qua testator gravat heredem commissarium, ut reddat aut integram hereditatem, aut partem alteri, qui vocatur fideicommissarius. *ib.* n. 8. Heres, dum hereditatem restituit fideicommissario, detrahere potest quartam partem, quæ vocatur Trabellianica, nisi leges peculiare prohibeant. *ib.* n. 9.

Substrati, Poenitentes tertii gradus. IX. p. 213. n. 4. Suffragium. Si per hoc fuit efficaciter cooperatum, restitutio fieri debet, secus si alia iam præcesserunt, tumque ad inferendum malum non erat necessarium, nec tu damnum inferre volueris. VII. p. 80. n. 27.

Superbia quid sit. X. p. 323. n. 2. Gravissimum peccatum est. *ib.* p. 324. n. 3. Omnium periculosissimum. *ib.* n. 4. Iustus præsertim insidiatur. *ib.* n. 5. Est generale, & speciale peccatum. *ib.* n. 6. Quatuor superbiæ species. *ib.* p. 325. n. 7. Dux ex se peccatum mortale constituunt; due vero ex levitate materiæ solum veniale. *ib.* n. 8. Duodecim gradus superbiæ totidem gradibus humilitatis oppositi. *ib.* n. 9. Quot modis superbia sit peccatum generale. *ib.* n. 10. Superbiæ remedium humilitas. *ib.* p. 326. n. 1. V. Humilitas. Tres superbiæ filia. *ib.* p. 328. n. 1. Vanagloria quid sit. *ib.* Quando sit peccatum mortale. *ib.* n. 2. Quantum sit animæ perniciosa etiam quando leve tantum peccatum est. *ib.* p. 329. n. 3. Ambitio quid sit. *ib.* n. 4. Quando sit peccatum grave. *ib.* p. 330. n. 5. Quomodo legi soleat. *ib.* n. 6. Præsumptio quale peccatum. *ib.* n. 7. Septem inanis gloriæ filia. *ib.* p. 331. n. 1. Inobediencia quid sit. *ib.* n. 2. Instantia in quo consistat. *ib.* n. 3. Hypocrisis descriptio. V. Hypocrisis. Contentio est veritatis impugnatio cum altercatione verborum. *ib.* p. 332. n. 7. Quando sit letale. *ib.* p. 333. num. 8. Quomodo hoc vitio inveniuntur advocati, protractores, litigatores &c. *ibid.* num. 10. Quando contentio non sit peccatum. *ibid.* num. 11. Perinacia quid sit. *ib.* n. 12. Quinam ex pertinacia graviter peccent. *ib.* Discordia in quo sita sit. *ib.* n. 13. Quando sit laude, vel vituperatione digna. *ib.* Præsumptio novitatum quid importet. p. 334. n. 14. Quomodo sit culpa gravis. *ib.*

Superstitio quid sit, eiusque divisio exponitur. III. p. 19. n. 1. & seqq. Ex modo indebito colendi Deum est peccatum grave. *ib.* p. 20. n. 5. Profana & turpia divino officio immiscere peccatum grave est: leve autem, si tantum vana. *ib.* n. 6. Gravior peccat falsas reliquias adorandas proponens, aut falsa miracula prædicans. *ib.* n. 7. Ieiunans die dominico eo tantum fine ut carnem, sensusque cohibeat, non peccat. *ib.* p. 21. n. 8. Referuntur plures obvi casus in quibus latet superstitio. *ib.* n. 1. & seq. V. Divinatio.

Suspensio quid, & quod duplex sit. X. p. 284. n. 1. Variæ suspensionis divisiones. *ib.* n. 2. Ad formam suspensionis nulla in iure designantur verba. *ib.* n. 3. Quando laxæ, & quando ferendæ sententiæ. *ib.* n. n. in scriptis ferri debeat, & præmissa monitione canonica. *ib.* Peccat mortaliter suspensionem infringens. *ib.* n. 4. Suspendus ab Ordine incurrit etiam irregularitatem. *ib.* Suspendus a iurisdictione actus nulli sunt. *ib.* Suspendus ab Ordine non intelligitur suspendus a iurisdictione. *ib.* An suspendus ab Officio sit suspendus. *ib.* Cons. Theol. Tom. X.

etiam a beneficio, vel e contra. *ib.* p. 285. n. 5. Quid incurrat suspendus ab Officio. *ib.* n. 6. Quid suspendus a iurisdictione. *ib.* n. 7. Quid suspendus ab Ordine. *ib.* n. 8. Ob quam causam ferri suspensio possit. *ib.* p. 286. n. 9. Quis suspensionem ferre valeat. *ib.* n. 10. Solum Clerici sunt suspensioni obnoxii. *ib.* n. 11. Num suspensio in communitatem ferri possit. *ib.* n. 12. An infligi valeat aliena culpa. *ib.* n. 13. Quomodo impediri possit. *ib.* n. 14. Quinam possint absolvere. *ib.* n. 15. Suspendio ad tempus elapso tempore cessat sine absolutione. *ib.* n. 16.

Suspicio de gravibus proximis criminibus habita temere, id est absque probabilibus coniecturis, grave peccatum est. IV. p. 390. n. 1. Suspicio quæ ex nulla prava affectione ortum ducit, sed ex solo proficitur errore intellectus gravior reputantis indicia quæ levia sunt, nunquam est ex genere suo peccatum mortale. *ib.* p. 391. n. 9. Ostenditur ex S. Thoma. *ib.* n. 10. & seq. Malehinc ansa arripitur suspiciones (multiplicandi. *ib.* p. 292. n. 12. Dubia in meliorem partem interpretanda sunt, & quomodo. V. Dubia.

Sufurratio est verbum feminans inter amicos discordias. IV. p. 360. n. 1. Eius est proprium infringere amicitias. *ib.* Genere suo peccatum mortale est. *ib.* p. 361. n. 2. Sufurratio quæ perniciosam amicitiam dissolvere studet, licita est, servatis debitis circumstantiis. *ib.* n. 3. Non licet alicuius naturales defectus narrare, ut eo ab amicitia v. g. Principis reiecto locum ipse occupet. *ib.* n. 5.

Sylvester laxè docet, non esse letale peccatum in articulo mortis Eucharistiam non sumere, si ex sola negligentia fiat. VIII. p. 3. n. 11.

Symbolum fidei quadruplex in Ecclesia receptum. I. p. 65. n. 2. & seqq. Apostolico fidei symbolo paucas particulas ob insurgentes hæreses addidit Aquileiensis, & Orientalis Ecclesia. *ib.* p. 68. n. 23. Eius omnes articulos scire, & credere tenentur adulti. *ib.* p. 69. n. 3. Satis tamen est eorum notitia quantum ad substantiam. *ib.* & n. 4. Quid hoc importet, vix plene explicari potest. *ib.* Quid importent quantum ad substantiam eius articuli ad divinitatem spectantes. *ib.* n. 5. Et quid spectantes ad Christi humanitatem. *ib.* p. 70. n. 7.

Synaxis nomen cur Eucharistiæ tributum. VIII. p. 139. n. 2.

Synopsis celeberrimæ Constitutionis Ex quo singulari, qua Benedictus XIV. finem imposuit controversiæ de riribus Sinesibus. III. p. 327. n. 9.

T

Tactus mamillares, & de illis notabilis historia. V. Auctor Dissertationis editæ anno 1743. in Casus reseratos Venetæ Dioceseos.

Tamburini (P. Thomæ) libri caute legendi. I. p. 82. n. 17. Eiusdem propositiones nonnullæ damnatæ. *ib.* p. 37. n. 2. & seq. Alia pariter damnatæ. *ib.* p. 38. n. 11. Alia eiusdem laxæ. *ib.* p. 172. n. 2. & seq. & p. 253. n. 2. Alia itidem laxæ. *ib.* p. 280. n. 1. Eiusdem præposterus in Confessarios, & parentes zelus. *ib.* n. 5.

Idem laxam docet sententiam de sepultura decedentibus in loco duelli concedenda. II. p. R r 101.

pias, etsi deficient solemnitates, validum est, dummodo certo constet talem fuisse testatoris voluntatem. *ib. num. 9.* Quæ solemnitas requiritur ad testamentum cæci, militis, & parentis inter liberos. *ib. p. 380. n. 10.* Solemnitas pro codicillis. *ib. n. 11. V. Exheredari. Heres. Legatum.*

Testes adhibendi sunt matrimonio. *V. Parochus.*

Testimonium falsum. *V. Falsum testimonium.*

Theologia scholastica iniuriose ab hæreticis contemnitur. *VI. p. 18. n. 1.* Si qui sint in ea abusus, hominum sunt, non illius. *ib. De extractantes, & maxime de moribus agentes iuris naturæ, & moralis Philosophiæ ignorantia laborasse, temere Thomæus, Budæus, & Barbeyracus docent. ib. num. 2. & seqq. Refelluntur. ib. Tres classes assignantur scholasticorum. ibid. pag. 37. num. 1.* Horum postrema ius naturæ & gentium, feliciter præ cunctis Novatoribus exponit. *ibid. & numer. 2. & seq.*

Theologi Concilii Tridentini testantur attritionem servilem esse materiam dubiam sacramenti pœnitentiæ. *IX. p. 56. n. 1. & seq.* Theologi Concilium proxime subsediti non agnoverunt tamquam definitum a Concilio, attritionem servilem sufficere in sacramento pœnitentiæ, sed dubitanter locuti sunt. *ib. p. 58. n. 1. & seqq.* Theologi recentiores, quomodo fallantur, & fallant in adstruenda sufficientia attritionis servilis. *ib. p. 62. n. 1. & seq.*

S. Theresia Virgo Seraphica documenta vere cælestia tradit circa receptionem puellarum in Monasteriis. *X. pagin. 65. numer. 15.*

Theaurus est vetus quædam depositio pecuniæ, cuius non extat memoria, ut iam dominum non habeat. *VII. p. 20. num. 9.* Iure naturæ est inventoris: circa quod tamen plures sunt leges positivæ. Inventus arte magica totus est fisci, in propria domo, vel fundo repertus, totus inventoris. Casu in alieno solo repertus, medius est domini loci ante iudicis sententiam: quæsitus vero industria, totus pertinet ad dominum loci; eumque inventor tradere tenetur ante iudicis sententiam. Spectandæ tamen sunt circumstantiæ. *ib. n. 10.* Inventus in loco publico totus est inventoris: circa repertum alibi, servandæ leges. Si inventus est in fundo habente dominum directum, & usufructuarium, si quid domino fundi debetur, inter utrumque est dividendum. *ib. p. 21. num. 12.* Inventus in re etiam studio emptæ, debetur emptori. *ib. n. 13.* Inventæ mineralia Principes sibi reservant. *ib. n. 14.*

Theaurus Ecclesiæ quid sit, & quæ illius bona. *IX. p. 255. n. 4. V. Indulgentia.*

S. Thomas bene triplicem fidei actum distinguit, credere nempe Deo, credere Deum, & credere in Deum. *I. p. 41. n. 6. V. Dealogus. Viva (P. Dominicus).*

Idem exactam hominis ideam tradit. *VI. p. 55. n. 3. & seqq.* Eius de homine propter finem operante doctrina. *ib. p. 65. n. 3. & seqq.* Eiusdem doctrina de finibus tum habentibus, tum non habentibus ordinem per se, seu essentialem inter se. *ib. p. 66. n. 10.*

Idem caritatem inchoatam a caritate perfecta distinguit. *IX. p. 70. num. 1. & seq.* Non tamen secundum essentialiam, sed secundum naturam.

ibid. num. 1. Imperfectam docet non iustificare peccatorem. *ibid. pag. 71. nu. 5. & seqq.* Nonnulla eius testimonia, quæ in oppositum afferuntur, explicantur. *ib. p. 72. nu. 8. & seq.* Docet timorem pœnarum non excludere omnem voluntatem peccandi. *ibid. pag. 39. num. 1. & seqq.* Eius Summa magno in pretio habita a PP. Tridentinis. *ibid. pag. 86. num. 6.* Necessitatem caritatis, seu contritionis imperfectæ in sacramento pœnitentiæ luculenter adstruit. *ibid. pag. 90. num. 1. & seqq.* Ideam exhibet Christianæ pœnitentiæ. *ibid. num. 5. & seqq.* Quomodo minimæ caritati Dei dilectionem super omnia tribuat. *ibid. pag. 111. num. 10. & seqq.* Ostendit caritatem effectum non impedire sacramenti pœnitentiæ. *ibid. p. 112. num. 13. & seqq.* Docet, habitum & consuetudinem peccandi non minuire, sed augere malitiam peccati. *ibid. pag. 174. num. 18. & seq.* Nequaquam docet, circumstantias notabiliter aggravantes non esse in confessione necessario aperiendas. *ib. p. 178. n. 4. & seq.*

Thomistæ Calvinismum, & Iansenismum docere ineptissime a nonnullis dicuntur. *VI. pag. 97. & seq.* Ostenditur eorum systema de auxiliis non nisi ex Lutherana, Calviniana, & Ianseniana doctrinæ ignorantia cum istorum systemate comparari posse. *ibid. D. Honoratum Turnely summa iniuria imposturam Iansenianæ imponere P. Antonio Massoulie luculenter ostenditur. ibid. pag. 99. num. 1. & seq.* Thomistarum vocibus, quibus Dei motiorem vocare solent, invidiam constant adversarii. *ib. p. 117. n. 4.* Voces huiusmodi luculenter explicantur. *ib.*

Thomæus (Christianus) Lutheranus SS. Patres audacissime excipit. *VI. pagin. 15. num. 29. & seq.* Refellitur. *ibid.* Sicut etiam Theologos, seu iuris naturalis, & moralis Philosophiæ ignavos. *ibid. pag. 18. num. 2. & seq.* Eiusdem in Theologos criminationes referuntur, & refelluntur. *ibid. pag. 20. numer. 9. & seqq.* Eius de Grotio iudicium. *ibid. pag. 23. num. 1. & 3.* Dicacitate, maledicendique arte suis fociis præstat. *ib. p. 15. n. 15.*

De eo virorum doctorum censura ex Bruckero. *ib. & n. 16.* Fundamenta iuris naturæ ex sensu communi ducit, exclusis sacris Scripturis. *ib. p. 20. n. 5. & seqq.* Impugnatur una cum ceteris suis affectis. *ib. p. 48. nu. 1. & seq.* Eius error de polygamia, & speciebus libidinis refertur, & impugnatur. *ib. p. 51. n. 4. & seqq.* Perperam negat voluntatem non posse cogi. *ibid. p. 77. n. 27.* Libertatem absolute negat. *ib. p. 88. n. 1. & seq.* Quæ contra eam apponit, vanissima sunt. *ib. p. 89. n. 4.* Eius audacia in Catholicos, qui ante Lutherum de conscientia scripserunt. *ib. p. 151. n. 1.* Pro fundamento iuris naturæ, & gentium regulam ponit huiusmodi ab Epicuri doctrina. *ib. n. 2.* Male docet leges, quibus civitates reguntur, naturali libertati repugnare. *ib. pag. 190. num. 9. & seqq.* Refellitur. *ibid.*

Timor varie accipitur. *I. p. 162. n. 1.* Eius notio, & characteres. *ib. n. 2.* Eius divisio in filialem, initialem, servilem, & mundanum explicatur. *ib. n. 4.* Initialis a filiali specie non differt. *ib. n. 5.* Mundanus, ab amore mundi pro-

fluens, semper est malus. *ib. num. 6.* Servilis, conceptus ob timorem pœnæ a Deo infligendæ, honestus est. *ib. p. 63. n. 7.* Contrariæ propositiones nonnullæ damnatæ. *ib. Servilis timoris clara notio. ib. n. 8.* Si quis ob pœnam tantum horreat culpam, hanc patrare paratus pœna sublata, peccat. *ib. Secus qui odit culpam horrore pœnæ, abque alio respectu. ib. & n. 9. & seq.* Obiecto satis fit. *ib. p. 164. n. 32.* Timor servilis est cum Spiritu sancto, sed donum non est Spiritus sancti, ut est filialis, & castus. *ib. Timoris datur præceptum. ib. p. 165. n. 16.* Servilis, quando peccator ob duritiam cordis pœnarum timore egeat concuti. *ib. n. 17.* Filialis vero, distinctum, & peculiare. *ib. Timoris exercitium suadentia, & praxim dirigentia afferuntur. ib. p. 167.*

Timor triplex. *IX. p. 76. n. 1.* Divinus duplex, servilis, & castus. *ibid. num. 2.* Duo in eo distinguenda. *ibid. num. 4. V. Attritio.*

Titulus V. Cambium.

Titulus ad sacros Ordines suscipiendos necessarius. *X. p. 23. numer. 6.* Quid sit titulus. *ib. Quotuplex. ibid. Quis sit titulus ecclesiasticus. ibid. numer. 7.* Quis patrimonialis. *ib. numer. 8.* Quo titulo ordinati fuerint Clerici decem primis Ecclesiæ sæculis. *ibid.* Quando investitus titulus patrimonialis. *ibid. p. 24. num. 11.* Quid de titulis saluberrime sanciverit Tridentinum. *ibid. numer. 12.* Titulus manasticus quinam sit. *ibid. n. 13.*

Tobacæ, seu mappæ in altari, quot, & quales. *VIII. pag. 297. num. 19.*

Tobias illustre exemplum. *I. pag. 265. num. 13.*

Tonsura. *V. Clericus.*

Torreccilla (P. Martinus) laxè docet obligationem elemosynas pauperibus de superfluis statui elargienti solum extendi ad casum necessitatis. *II. pag. 3. num. 2.*

Laxas docet propositiones de iuramento. *III. p. 226. n. 24. & seqq.*

Laxius interpretatur damnationem factam ab Alex. VII. propositionis 17. *IV. p. 186. n. 3. & seqq.* Eius inanis distinctio reiteratur. *ib. n. 5.* Eius laxæ propositiones de luxuria. *ib. p. 212. n. 30. & seqq.* Aliæ laxæ de furto. *ib. p. 314. n. 22. & seqq.* Aliæ æque laxæ de mendacio, & falso testimonio. *ibid. pag. 347. num. 15. & seqq.*

Sententias laxas docet de præcepto audiendi Missam. *V. p. 5. n. 22. & seqq.* Aliasque laxas de ieiunio. *ib. pag. 92. num. 31. & seqq.*

Plures laxas propositiones docet de legibus. *VI. pag. 229. num. 1. & seqq.*

Docet laxè, capacem esse baptismi infantem in utero matris, etsi nulla eius pars in lucem prodcat, dummodo aqua illuc possit introduci. *VIII. p. 3. n. 5.* Refellitur hæc opinio. *ib. p. 70. n. 5.* Docet laxè, nullum esse peccatum sacramentum confirmationis non recipere etiam in eo, qui commode potest, nisi ex contemptu omittatur. *ib. p. 2. n. 6.* Refellitur. *ib. p. 132. n. 6. & seqq.* Laxè affirmat non requiri in confirmatione necessitate sacramenti, quod unctio fiat digito Episcopi, sed sufficere si aliquo instrumento fiat. *ib. p. 3. n. 7.* Refellitur. *ib. pag. 122. num. 18. & seqq.*

Docet laxè etiam post damnationem propositionis 57. Innoc. XI. sufficere in sacramento pœnitentiæ attritionem naturalem, dummodo pu-

retur supernaturalis. *IX. p. 12. n. 59.* In confessione de solis venialibus non requiri dolorem, nec attritionem, sed sufficere, si pœnitens accedat cum desiderio, & voluntate confitendi. *ib. n. 60.* Refellitur. *ib. p. 137. n. 6.* Peccata sive positive, sive negative dubia non esse necessario in confessione aperienda. *ib. p. 12. n. 61.* Refellitur. *ib. p. 193. n. 9.* Laxius docet, non esse grave peccatum simulare in confessione peccata gravia numquam manifestata, quasi longe ante commissa. *ib. p. 12. n. 62.* Docet laxè, omittente consisti letale, quod ex ignorantia vincibili tale non putabat, non teneri confessionem repetere, sed satis esse, si omisum peccatum confiteatur. *ib. p. 13. n. 63.* Generatim rudes, & ignaros ad confessionem admittendos, eisi nullum examen præmiserint. *ib. n. 64.* Refellitur. *ib. p. 168. n. 12.* Confessarium posse pœnitentem absolvere, etsi certo sciat in peccato mortali esse, quod nec interrogatus constiterit. *ibid. pag. 12. num. 65.* Refellitur. *ib. pag. 405. num. 23.* In tribus casibus simplicem Sacerdotem ab Ordinario non approbatum posse pœnitentem absolvere. 1. Si confiteatur de solis venialibus. 2. Si de mortalibus alias confessis. 3. in articulo mortis etiam præsentate Parocho, vel alio Sacerdote approbato. *ib. p. 13. n. 66.* Refellitur. *ib. p. 316. n. 13.* Falso docet, quemlibet sacerdotem approbatum vi Bullæ Cruciatæ posse, toties quoties absolvere a casibus occultis reservatis in Bulla Cœnæ, hæresi excepta. *ib. p. 13. n. 67.* Parochos esse eligibiles in Confessarios vi Cruciatæ, vel Iubilæi non solum in tota diocesi, sed & in aliena. *ibid. n. 68.* Regulares privilegio Bullæ Cruciatæ uti posse, ut independentem a suis Prælatiis, a quolibet Confessario absolvi possint etiam a casibus in suo Ordine reservatis. *ib. n. 69.* Regulares approbatos probabiliter posse vi summum privilegiorum absolvere a casibus occultis Bullæ Cœnæ, excepta hæresi. *ib. n. 70.* Sacerdotem saltem Regularem limitate approbatum pro certis personis, vel pro aliquo loco, vi Bullæ Cruciatæ, vel Iubilæi eligi posse illimitate a quibusvis in Confessario. *ib. n. 71.* Sacerdotem approbatum pro determinato tempore, eo elapso vi Cruciatæ, vel Iubilæi esse eligibilem in Confessario, idque præsertim locum habere, quando limitatio apposita fuit mala, vel libera voluntate Ordinarii. *ib. n. 72.* Nullam aliam esse censendam rationem sufficientem revocandi approbationem semel concessam Regularibus, nisi quia Regularis scandalo se vivat, errores seminet, omnimode insorescat, vel mente captus sit. *ib. n. 74.* Regularem ab Episcopo approbatum, etiam si diocesim mutet, semper & ubique approbationem illi durare, & solummodo concessione iurisdictionis illius Episcopi, ad cuius diocesim transit, indigere. *ib. n. 75.* Refellitur. *ib. p. 319. n. 3.* Regulares ab Episcopo semel approbati nequeunt ab eodem, seu ab eius successore novo examini subiaci, immo nec Sacerdotes sæculares, nisi licentia illis concessa fuerit absque examine, vel si examen præcesserit alia iusta interveniente causa. *ib. p. 7. n. 76.* Regulares approbatos ab Ordinario suo ad audiendas confessiones Religiosorum, ubi non est recepta constitutio Gregorii XV. *Inscrutabilis*, posse ex vi talis approbationis audire confessiones Monialium, etiam quæ Episcopo subiciuntur; & ubi est rece-

recepta, idipsum virtute Cruciatæ possunt. *ibid.* n. 77. Episcopum in suo ingressu præcipientem, ut Confessarii omnes tam Sæculares quam Regulares examini se presentent, & transacto termino præfinito cessent a confessionibus, non solum iniuste, sed & nulliter procedere. *ib.* n. 78. Omnes Regulares adhuc & Religiosi Equites S. Iacobi, & pariter Moniales virtute suorum privilegiorum posse confiteri cum quodlibet Sacerdoti simplici etiam ad annum præceptum implendum, ut minimumque hos non venire damnatum in prop. 13. ab Alex. VII. damnata. *ib.* num. 79.

De Tournon (Carolus Thomas) Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus in Regno Sinensi. III. pag. 325. numer. 4. Eius elogium a Clemente XI. habitum in Saero Purpuratorum Collegio. *ibid.*

Traditio Apostolica. V. *Fides.*

Traditio. Ante traditionem, communiter non acquiritur dominium, etiam soluto pretio. Si hoc soluto res alteri vendatur, & tradatur; iste qui rem apprehendit, præfertur alteri in utroque foro. Si tamen emptor iste secundum mala fide processit, tunc primo emptori competit actio rem vindicandi. VII. p. 13. num. 7. V. *Apprehensio.*

Traianus num ab inferno liberatus precibus S. Gregorii. VIII. p. 256. num. 9.

Transactio quid sit. X. pag. 74. num. 17. Illicita in beneficiis litigiis. *ibid.* Verita iure canonico. *ibid.*

Transubstantiatio quid significet. VIII. p. 169. n. 2. Cur eam negaverint Lutherus, & Kernitius. *ib.* n. 3. Per eam Christus præfens est in Eucharistia. *ib.* n. 4. Hoc vocabulum novitatis inepte accusant hæretici. *ib.* n. 5. Et si hac voce non usi fuerint Patres, rem tamen per vocem significatam semper tenuerunt. *ib.* num. 9. Quo sensu nonnulli Theologi doceant, transubstantiationem ex Scripturis evinci non posse. *ib.* p. 171. n. 12. Quo sensu Chryostomus substantiam panis in Eucharistia remanere dixerit. *ib.* n. 13. & seq. Quo sensu idem dixerit Gelasius. *ib.* p. 173. n. 16.

Trebellanica quid sit. VII. pag. 391. n. 9.

Tributa a lege, seu a Principe imposita solvenda sunt in conscientia. VI. p. 237. n. 2. & seq. Contrariam opinionem, seu errorem pestiferum improbat Alphonsus a Castro. *ibid.* num. 3.

Turnelly (D. Honoratus) imposturam labis Iansenianæ impingit P. Massoulie. VI. p. 99. n. 1. & seq. Delectationem victricem ab eodem Massoulie recte defensam perperam confundit cum errore Iansenii. *ib.* Refellitur. *ib.* Gratiam etiam relative sufficientem, male negari contendit ab eodem Massoulie. *ib.* p. 101. n. 6. & seq. Ostenditur luculenter. *ib.* Fallitur, & fallit, inquisiens Massoulie ad merum figmentum, & phantasma revocare Iansenii systema. *ib.* p. 110. n. 1. & seq. Ostenditur ad hominem contra eundem Turnelly. *ib.* Eiusdem censuræ non nisi turbandæ Ecclesiæ paci idoneæ sunt. *ib.* p. 106. n. 11. Eius de Romanis Censoribus præposterum iudicium castigatur. *ib.* num. 12.

Idem ingenue fatetur, Tridentinum nihil definisse circa necessitatem attritionis servilis, vel caritatis imperfectæ ad iustificationem in sacramento poenitentia. IX. p. 86. n. 8. Exponit tamen decreta Concilii in favorem attritionis. *ib.* n. 10. & p. 106. n. 22. Eius doctrina ad examen vocatur. *ib.* p. 104. n. 10. & seq. Ostenditur

non solum caritatis, sed & spei præceptum sua doctrina abrogare. *ibid.* p. 106. num. 21.

V

Vacantia bona. V. *Bona vacantia.*

Valentia (P. Gregorius) laxè docet, absque simonia posse conferri spirituale propter temporale, dummodo temporale non sit finis rei spiritualis, sed tantummodo voluntatis, seu applicationis animi ad actum conferendi spirituale. X. p. 54. num. 6. Refellitur hæc propositio damnata ab Innoc. XI. *ibid.* num. 8.

Valor sacrificii Missæ duplex. VIII. pag. 253. num. 1. Quomodo sit infinitus. *ibid.* num. 3. V. *Sacrificium.*

Vanagloria. V. *Superbia.*

Vanroi (Laurentius) in causa iuramenti aperte contradicit D. Augustino, quem sequi gloriatur. IV. pag. 82. num. 23. & seq. Impugnatur. *ibid.*

Vargas (Eques Franciscus) simoniam grassantem in ingressu puellarum in monasteriis, & eandem Professione profligat. X. pag. 62. num. 1.

Vasa sacra ex qua materia conficienda. VIII. pag. 297. num. 17. Nequeunt tangi a laicis. *ibid.* num. 20.

Vasquez (P. Gabriel) auxilium ordinis naturalis, quod virtute meritorum Christi conferatur, sibi effinxit. I. p. 234. n. 5. Hoc necessarium esse contendit ad omne opus bonum morale ordinis naturalis. *ibid.* Refellitur hoc inventum. *ib.* p. 235. num. 7. & seq.

Idem totidem verbis damnatam de elemosyna propositionem docet. II. p. 20. n. 9. Perperam hanc ei de more abiudicat P. Viva.

Laxas docet de luxuria sententias. IV. pag. 210. n. 1. 4. 10.

Nimis libere recedit a sententia negante indifferenciam actuum humanorum in individuo, quam fatetur esse SS. Patrum. VI. pag. 129. num. 6.

Docet laxè, solum caritatem lædi, non vero iustitiam, si quis in sacramentis administrandis sequatur opinionem probabilem. VIII. p. 1. n. 1. Proscripta hæc propositio ab Innoc. XI. *ibid.*

Vestigialia. V. *Tributa.*

Venatio. Venatores vastantes agros &c. damna compensare tenentur. VII. p. 16. n. 3. Venatio cum clamore prohibita est Clericis, & Monachis, non tamen moderata, & sine clamore. *ibid.* num. 4. & X. p. 45. n. 13. V. *Clericus.* Quando Clerici peccent mortaliter venando clamorose, relinquuntur prudentum iudicio. Venatio interdicta est diebus festis, & feriis, sed sub peccato venialitantum. *ibid.* num. 5. V. *Aucupium. Monachus. Episcopus.*

Venditio faciendæ non est fraudulentis tabernariis, nisi urgente necessitate. II. p. 127. num. 31. V. *Empio.*

Venenum num frangat ieiunium naturale. VIII. pag. 214. num. 4. Si in calice deprehendatur post consecrationem, quid agendum. *ibid.* pag. 252. num. 10.

Verba obscæna non semper sunt peccata gravia. IV. p. 254. n. 1. Assignantur locutiones aliquæ, & colloquia, quæ vix a gravi culpa excusari possunt. *ib.* Non solum obscæna, sed etiam pudica cum mulieribus colloquia, si fuerint familiaria,

sive assibus turpibus aperiatur. *ib.* num. 15. Amitti non potest extra matrimonium absque culpa. *ibid.* num. 16. Diversis modis in feminis ac in viris amittitur. *ib.* p. 222. num. 17.

Virtus varias habet significationes. X. pag. 352. num. 1. Quomodo definiatur a S. Augustino. *ib.* n. 2. Quotuplex sit. *ib.* n. 4. Quid sit virtus moralis. *ib.* p. 353. num. 6. Moralit virtutis divisio potissima in quatuor cardinales. *ibid.* num. 8. Harum virtutum necessitas quanta sit ex D. Bernardo. *ibid.* num. 9. Vide singularum nomina.

Vitium oppositum iustitiæ. V. *Iniustitia.*

Vitium, seu defectus. V. *Defectus mercium.*

Vitium. V. *Peccatum.*

Viva (Dominicus) iniuriose ait D. Thomam favere propositioni quartæ damnatæ ab Innoc. XI. I. pag. 37. num. 2. & pag. 79. n. 10. Perperam exponit propositionem LXIV. ab eodem Innoc. damnatam. *ibid.* pag. 64. num. 18. P. Tamburini erratum in propositionibus damnatis contentum occultat. *ibid.* pag. 173. num. 4. Eiusdem impostura adversus Magistros Bannez, & Serram. *ibid.* num. 5. & seq. Refellitur perspicue. *ibid.* Imponit insignioribus Doctoribus, ut liberet ab erroribus socios suos. *ibid.* num. 4. Et frequenter errores Scriptoribus potissimum Dominicanis falso attribuit. *ib.* p. 174. num. 7. Extenuat vim propositionis octavæ damnatæ ab Innoc. XI. *ibid.* pag. 227. num. 5. & pag. 229. num. 10. & seq. Docet, sensus auditus, olfactus, aliosque licite posse frui suis actibus. *ibid.* Huiusmodi doctrinam implicite, & virtualiter damnatam esse, etiam testimonio P. Cardenas ostenditur. *ib.* num. 12. Sensem, & vires extenuat propositionis decimæ tertie damnatæ ab Innoc. XI. de gaudio mortis alterius ob emolumentum temporale. *ibid.* pag. 281. num. 6. Falso adstruit dari bonum temporale privatum, quod sit vita præstantius. *ibid.*

Perperam Vasquesio abiudicat damnatam de elemosyna propositionem. II. pag. 20. num. 9. Eamque propterea lectoribus suadet. *ibid.* Perperam quoque eum abiudicare P. Castropalao damnatam de cooperatione ad peccatum propositionem evidenter ostenditur. *ibid.* pag. 168. num. 1. Data opera scite dissimulat Auctores docentes propositionem 51. damnatam ab Innoc. XI. *ib.* pag. 169. num. 3. Laxas doctrinas adducit ad levandum Beneficiatis onus restitutionis ob officium divinum non recitatum. *ibid.* pag. 258. num. 29. & seq. Expenduntur, & refelluntur. *ibid.*

Laxas docet propositiones de iuramento. III. p. 111. num. 16. & 23. Male Tamburino abiudicat propositionem damnatam de iurante sine animo iurandi. *ib.* pag. 257. num. 9. Cautè legendus in expositione propositionum damnatarum. *ib.* Non recedit a sensu propositionis xxv. damnatæ ab Innoc. XI. *ibid.* Iurare falsum in materia levi sine animo iurandi, male ut probabiliter licitum defendere videtur. *ibid.* p. 258. num. 12. Restrictionem non pure mentalem ab eo dictam defendit usu duplicis scientiæ communicabilis, & incommunicabilis. *ibid.* pag. 295. n. 4. Extenditque ad omnes homines gravi causa urgente. *ibid.* num. 5. & seq. Et ad rusticos, quando commoda non occurrit restrictio exte-

ria, & frequentia, periculis plena sunt. *ib.* pag. 255. num. 2.

Veritas triplex est, vitæ, doctrinæ, & iustitiæ. II. pag. 108. num. 1. & seq. Quando hæc veritates sint reticendæ ad scandalum vitandum. V. *Scandalum.*

Vert (Claudius) male docet, sacras caeremonias non ob mysticam significationem institutas. VIII. pag. 65. num. 12.

Vespasianus Cæsar portenta minime patravit, quæ scribit Svetonius. I. pag. 48. num. 15.

Vestes infidelium an Catholicus deferre possit. V. *Infidelis.*

Vestes sacre, quæ, & quot sint. V. *Ornamenta.*

Via media ad salutem postremis temporibus inventa. IX. pag. 145. num. 5. quam perniciofa animabus. *ib.* p. 146. n. 9.

Viaticum nuncupatur Eucharistia, & cur. VIII. p. 139. n. 4. Non sumendum ab eo, qui eodem die communicaverat. *ib.* p. 189. n. 15. Num ab eo qui paucis ante diebus communionem accepit. *ib.* n. 14. An qui post viaticum letaliter percavit, iterum fumere viaticum teneatur. *ibid.* num. 16.

Vitricarius ius regium perperam defumit ex sacra Scriptura. VI. p. 191. n. 1. Verum ius regium ex eadem asertur. *ib.*

Vidal (Marci) propositiones laxæ adversus caritatem proximi. I. p. 253. n. 5. & seq. Eiusdem adversus fere omnes Christianos impostura, & calumnia improbat. *ib.* p. 278. n. 16.

Laxam de horis canonicis sententiam tradit. II. p. 227. n. 3. & aliam. *ib.* p. 229. n. 7. & aliam p. 232. num. 19.

Docet laxius, astantes, & assistentes comedis notabiliter turpibus, & provocantibus ad venem, ob solem recreationem, & curiositatem, absque periculo probabili propriæ ruinæ, & sine prava intentione, & sine non esse reos letalis peccati. IX. pag. 390. num. 14. Refellitur. *ib.*

Vigiliæ, earumque disciplina ab exemplis Christi, & Apostolorum originem duxerunt. V. pag. 83. num. 1. Earum disciplina diu obtinuit in Ecclesia. *ib.*

Vindicativa iustitia. V. *Iustitia vindicativa.*

Vindicatio virtus iustitiæ affinis. X. pag. 358. num. 8. Quando in vitium degeneret. *ibid.* Vitia eidem opposita crudelitas, & sævitia. *ibid.*

Vinum solum de vite idonea materia Eucharistiæ. VIII. pag. 141. num. 2. & pag. 148. num. 1. & seq. Quæ vini quantitas sit in consecratione Eucharistiæ adhibenda. *ibid.* num. 3. Vina, sive liquores ad consecrationem inepti recensentur. *ib.* nu. 4. Vinum congelatum num ad consecrationem idoneum. *ibid.* num. 7. Vino in sacrificio aqua miscenda. *ibid.* num. 8. V. *Aqua.*

Virginitas quid sit, eiusque divisio in naturalem, & moralem traditur, & explicatur. IV. pag. 108. num. 1. & seq. Hæc est virtus a castitate distincta. *ibid.* num. 3. Dummodo eius propositum voto firmetur. *ibid.* & num. 4. & seq. Est excellentior matrimonio. *ibid.* p. 220. num. 6. Hæreticorum obiectiones solvantur. *ib.* num. 8. & seq. Virginitas materialis est in solis feminis, formalis etiam in viris. *ibid.* pag. 221. num. 14. Amittitur in feminis virginalis claustræ violatione, sive claustrum copula carnali,

na. *ibid.* Doctrina huiusmodi recidit in ipsam propositionem proscriptam. *ibid.* p. 296. num. 9. Male contentis propositiones damnatas de restrictionibus mentalibus damnatas esse solum in earum obvio sensu, non vero ut sunt in earum auctoribus. *ibid.* pag. 298. num. 2. Hæc doctrina favet Iansenismo, & falsa esse ostenditur. *ibid.* p. 299. num. 3. & seq. Eiusdem commentaria in propositiones damnatas caute sunt legenda. *ibid.* pag. 307. num. 12.

Damnata propositionem de homicidio ob defensionem honoris, & famæ male abiudicat P. Amico. IV. pag. 185. nu. 2. Peiores ea, aut saltem æque noxiam propositionem docet. *ib.* Et aliam laxam. *ibid.* pag. 187. num. 6. Et alias pariter laxas. *ibid.* pag. 188. num. 13. & seq. Et aliam laxam enervantem propositionem 31. damnatam ab Innoc. XI. *ibid.* pag. 193. nu. 5. Et aliam pariter laxam. *ibid.* pag. 197. num. 13. Et aliam de occasione proxima. *ibid.* p. 214. n. 53. & p. 233. num. 11. Refellitur. *ibid.* p. 233. num. 12. & seq. Laxam docet sententiam adversus sinceritatem confessionis. *ibid.* p. 279. num. 4. Falso ait Melchiorum Canum, & Armillam docere peccata contra naturam non differre specie. *ibid.* pagin. 288. numer. 3. Eius laxa de pollutione sententia. *ibid.* pag. 295. num. 43. Alia laxa de furto. *ibid.* pag. 313. num. 9. & seq. Sincerus non est in citando Bannez. *ib.* p. 328. n. 11. Eludit, & in nihilum redigit sensum propositionis 36. damnata ab Innoc. XI. distinctione necessitatis gravis, & valde gravis. *ib.* num. 12. Impugnatur. *ibid.* pag. 329. & n. 13. & 14. Sophistice contendit necessitatem valde gravem æquiparari extremæ. *ibid.* Ut tutam conscientiam regulam tradit ex suis auctoribus damnatam doctrinam, ne dicatur eos damnatam docuisse. *ibid.* Laxas de oculta compensatione sententias docet. *ibid.* pag. 313. num. 1. Eius & aliorum Probabilistarum opinio de compensatione licita famulis, ministris, opificibus, graviter perniciosa est Principibus, dominis, & mercatoribus. *ibid.* pag. 340. numer. 2. & seq. Laxam docet sententiam de mendacio. *ibid.* pag. 347. num. 14.

Laxas docet propositiones de ieiunio. V. pag. 92. num. 26. 28. & 30. Laxe docet licere in die ieiunii bibere vinum, mustum, cerevisiam &c. etiam ob solam delectationem, etiam multoties in die, etiam in fraudem ieiunii. *ibid.* pag. 121. num. 6. Laxe etiam interpretatur propositionem 8. damnatam ab Innoc. XI. *ibid.* Laxa docet de potu cocolatæ. *ib.* p. 128. n. 1. Refellitur. *ibid.* & num. 2. pag. 129. Laxius eximit Regulares sexagenarios, & Moniales quinquagenarios, etiam anno quinquagesimo dumtaxat inchoato, ab omnibus ieiuniis propriæ Regulæ. *ibid.* pag. 177. num. 10.

Falso in sensu Augustini textum obtrudit, ut probet ignorantiam invincibilem. VI. pag. 8. numer. 6. Octavam, & nonam propositiones damnatas ab Innoc. XI. laxæ explicat, earumque vim enervat. *ibid.* pagin. 130. numer. 9. & seq. Refelluntur eiusdem explanationes. *ibid.* Cur in eiusdem commentaria sit severe inquirendum, iusta ratio assignatur. *ibid.* pagin. 131. numer. 11. Laxe docet cum nonnullis aliis, aliquam a proprio territorio,

ubi ieiunium est, discedere posse deliberato animo ne ieiunet. *ib.* pag. 225. num. 18. Refelluntur eiusdem cavillationes, & nugæ. *ib.* num. 20. Alia eius laxitas refellitur, qua eludit Constitutionem Superam Clementis X. *ibid.* pag. 217. num. 28. & seq. Refertur alia eius laxa de legibus propositio. *ib.* pag. 230. num. 17.

Detegitur, & improbat eus dexteritas, qua per cuniculos laxam, falsamque opinionem insinuat docentem, cessante negativo sine adæquato legis in particulari eiusdem obligationem cessare. *ib.* 262. num. 14. & seq. Laxe docet, satis esse probabilitatem, etiam minorem, ut episcopi locum habeat. *ib.* pag. 267. nu. 14. Male laxam suam hanc opinionem adscribit P. Suarez. *ibid.* num. 15. & seq. Ostenditur. *ibid.* Alia eiusdem de hoc laxitas detegitur, & refellitur. *ibid.*

Laxam tradit opinionem circa præceptum suscipiendæ confirmationis. VIII. pag. 3. nu. 8. & pag. 132. n. 3. Refellitur. *ib.* num. 6. & seq. Aliam de collatione elemosinarum pro Missis. *ib.* pag. 6. num. 29. Refellitur. *ibid.* pag. 274. num. 10. Plus iusto amplificat damnationem propositionis 30. ab Alexandro VIII. coactæ. *ib.* pag. 42. num. 8. Laxe docet, ministrum sibi gravis culpæ conscium non teneri sacramentaliter confiteri priusquam sacramenta ministraret, etiam si adit copia Confessarii, & non urgeat necessitas succurrendi periclitanti. *ib.* pag. 56. num. 26. Refellitur. *ib.* num. 27. Laxe docet, nec tuncquidem urgere præceptum confirmationis, quando coram tyranno fidem christianam quis debet confiteri. *ibid.* pag. 135. num. 14. Licitum esse peccatori publico Eucharistiam ministrare ob metum mortis, aut notabilis infamæ. *ib.* pag. 185. num. 10. Particulari quamprimum in præcepto Tridentini ad tri-duum extendit. *ib.* pag. 206. num. 33. Modum docet retinendi partem stipendii accepti pro Missa ab alio celebranda. *ibid.* pag. 274. num. 11. & p. 275. n. 13. Praxim tamen prohibuit Benedictus XIV. *ibid.* Laxe docet, Sacerdotem satisfacere præcepto offerendi sacrificium, si solum ter, aut quater in anno celebret. *ib.* pag. 294. numer. 8.

Docet laxæ, sufficere ad poenitentiam propositum virtuale non amplius peccandi, nec requiri formale, & sufficere attritionem supernaturalem ex metu poenarum temporalium. IX. pag. 3. n. 1. Refellitur. pag. 137. num. 9. & seq. & pag. 139. num. 17. Peccatorem, qui nequit aliquo anno ex deficientia Confessarii confiteri, non teneri nec ad contritionem eliciendam. *ib.* pag. 4. num. 6. Refellitur. *ib.* pag. 35. num. 10. & seq. Iugum Christi dicit non posse esse suave, & onus eius leve, si necessaria esset in nova lege contritio cum confessione. *ibid.* pag. 5. num. 11. Refellitur. *ib.* pag. 158. num. 8. Possit absolvi adolescentes qui versantur cum feminis, etsi aliquando in tali occasione peccent mortaliter consensu, tactibus, & etiam copula: quia talis occasio eis est remota. *ibid.* pagin. 153. num. 16. Laxe docet, consuetudinem peccandi non esse per se apertendam in Confessione. *ibid.* pag. 7. num. 22. Refellitur. *ib.* pag. 174. num. 16. Laxe docet, sufficere in confessione dicere: *Toties sum morose de-*

lectus de copula illicita: non explicando speciem obiecti: & idem docet de delectatione homicidii. *ibid.* pag. 8. num. 28. Refellitur. *ib.* pag. 187. num. 2. & seq. Qui certus est de peccato mortali commisso, & dubitat num illud confessus sit, non teneri ad illud confitendum. *ibid.* pag. 6. num. 38. Refellitur. *ibid.* pag. 192. num. 3. Non teneri poenitentem peccata dubia clavibus subicere. *ibid.* pag. 9. num. 29. Refellitur. *ib.* pag. 194. num. 17. Portentosa assert argumenta, quæ præfatam laxam opinionem probabilem ostendat. *ib.* pag. 9. num. 40. Retunduntur. *ibid.* pag. 195. num. 22. & seq. Lucrantem indulgentiam non teneri ad acceptandam poenitentiam etiam si datam in medicinam. *ib.* pag. 10. num. 45. Refellitur. *ib.* pag. 238. num. 7. & seq. Confessionem venialium factam Sacerdoti non approbato ab Ordinario probabiliter validam esse: quia licet id vetitum sit ab Innoc. XI. probabile tamen est iurisdictionem immediate conferri Sacerdoti a Christo. *ibid.* pag. 10. num. 49. Refellitur. *ibid.* pag. 315. n. 8. & seq. Iurisdictionem conferri etiam errore communi, sine titulo colorato. *ibid.* pag. 11. num. 52. Refellitur. *ibid.* pag. 319. num. 30. Licere absolvere cum iurisdictione probabilis. *ibid.* pag. 11. num. 53. Refellitur. *ibid.* p. 320. num. 1. & seq. Incepta argumenta, quibus laxam opinionem fulcire conatur. *ib.* num. 2. & seq. Inadvertentiam actualem, vel ignorantiam a reservatione, vel ab excommunicatione peccato annexa excusare. *ib.* p. 11. num. 55. Refellitur. *ib.* pag. 329. num. 2. & seq. Possit absolvi femel, ac iterum poenitentem versantem in occasione proxima voluntaria peccandi, etsi promiserit eam dimittere, nec promissis steterit, dummodo appareant hic & nunc signa doloris, & propositi. *ib.* p. 11. num. 58. Refellitur. *ib.* pag. 154. num. 19. & seq. Falso, & intemperanter censura notat sententiam exigentem amorem initialem caritatis in sacramento poenitentiae. *ib.* pag. 50. num. 1. & seq. Toleti retractationem suspectæ fidei producit, & anacronismo magis reddit suspectam. *ibid.* p. 60. num. 8. Falso assertit opinionem de sufficientia attritionis servilis in sacramento poenitentiae esse moraliter certam. *ib.* p. 121. num. 3. & seq. Refellitur. *ibid.* num. 8. & seq. Quomodo eludat decretum Alexandri VII. *ibid.* p. 122. num. 13. Laxam tradit regulam pro conscientiae examine. *ibid.* p. 168. num. 12. Laxe docet, non esse sacrilegium furari rem in loco sacro, nisi ibi posita sit ad custodiam, vel commodata Ecclesiæ. *ib.* pag. 169. num. 16. Docet laxius, dubitantem positive an tale peccatum commiserit, etsi rationes probabiliore habeat pro affirmatione, adhuc non teneri illud in confessione aperire. *ibid.* pag. 193. num. 10. & seq. Refellitur. *ib.* num. 12. & seq.

Caute legendus hic Auctor. *ib.* p. 195. n. 22. Laxe defendit, licitum esse dimidiare confessionem, si longo tempore esset differenda confessio. *ib.* pag. 200. n. 5. Laxe docet, regulam iuris, In dubiis rarior pars est eligenda, esse consilii, non præcepti. *ib.* pag. 332. n. 18. Refellitur. *ib.* Refert, nec improbat laxam Dianæ opinionem docentis, poenitentem commit-

Conc. Theol. Tom. X.

tentem peccatum extra diocesim, ubi non est reservatum, posse absolvi a quolibet Confessario in propria diocesi ubi est reservatum. *ib.* p. 332. n. 5. Plures Casuistas citat plus æquo Regularium potestatem amplificantes. *ib.* n. 8. Laxe docet, etiam post 41. propositionem ab Alex. VII. damnatam concubinarium posse semel, vel bis, & secundum aliquos etiam tertia, & quarta vice absolvi antequam concubinam eiiciat. *ib.* pag. 384. n. 1. & seq. Refellitur. *ib.* p. 385. n. 3. & seq. Falso pro hac opinione citat Tabienam, & Caietanum, & Suarez. *ib.* pag. 386. n. 5. & seq. Falso propositiones 16. & 17. ab Alex. VIII. damnatas assignat Gulielmo Estio. *ib.* pag. 379. n. 3. Laxiores docet opiniones de ignorantia non expellenda per Confessarium a suo poenitente. *ib.* pag. 406. n. 3. Refellitur. *ib.* pagin. 408. n. 13. & seq. Docet laxæ, posse Confessarium propria relicta opinione probabilem poenitentis amplecti. *ib.* pag. 410. n. 2. Refellitur. *ib.* n. 3.

Æque laxæ docet, benedictionem nuptialem Ecclesiæ non videri rem gravem, & valde congruentem progressui matrimonii: unde probabilis esse affirmat ex iusta causa consummare matrimonium ante benedictionem Ecclesiæ. X. pag. 4. n. 18. Refellitur. *ib.* p. 181. n. 14. Assertit licere habenti opinionem probabilem de valore matrimonii, etsi probabiliorem habeat de illius nullitate, & petere, & reddere debitum. *ib.* pag. 5. n. 32. Refellitur. *ib.* pag. 231. n. 11. Docet laxæ non esse illicitum actum conjugalem nec diebus festis, aut ieiunii, nec die communionis, nec quando uxor est gravida, aut prolem lactat, aut menstruum patitur. *ib.* pag. 6. n. 34. Refellitur. *ib.* pag. 239. n. 20. Falso S. Thomæ attribuit doctrinam Valentis, quæ est eadem cum propositione 45. damnata ab Innoc. XI. quam falso etiam ascribit eidem S. Thomæ tributam a Montalio. *ib.* pag. 54. n. 10. & seq. Laxe docet, Parochum excommunicatum non toleratum, non solum valide, sed & licite matrimonio assistere. *ib.* pag. 175. n. 29. Refellitur. *ib.* Falso docet ad assistendum valide matrimonio sufficere errorem communem sine titulo colorato. *ib.* n. 34. Laxe docet, primam propositionem ab Innoc. XI. proscriptam intelligendam esse respectu eorum quæ in sacramentis sunt iuris divini, ut materia, & forma, non vero respectu eorum quæ sunt iuris ecclesiastici, ut iurisdictione Confessarii: unde laxæ infert, licitum esse absolvere cum iurisdictione probabilis. *ib.* pag. 230. n. 9. Refellitur. *ib.* Laxe docet, posse propter se, & directe intendi oblectationem, quæ reperitur in olfactu floris, auditione musicæ &c. *ib.* pag. 336. n. 3. Refellitur. *ib.*

Ultima voluntas dividitur in testamentum, codicillum, legatum, fideicommissum. VII. pag. 378. n. 1.

Ultimum Pascha an a Christo celebratum, & quando. VIII. p. 144. n. 2. & seq. Unctio, quæ in baptismo adhibetur, & quæ in confirmatione quomodo differunt. VIII. pag. 122. n. 12. Unctio in confirmatione faciendâ dextero pollice Episcopi. *ibid.* pag. 122. num. 18. Peccaret graviter Episcopus, si alio digito ungeret. *ib.*

Vocatio ad clericalem statum quænam sit. X. pag. 26. n. 2. Vocatos ad hunc statum Deus congruis præparat dotibus. *ib. n. 3.* Huius vocationis effectus. *ib. n. 4.* Quam necessaria sit divina vocatio ad sacros Ordines suscipiendos. *ib. p. 27. n. 1.* Huius necessitatem adstruunt tum novi, tum antiqui fœderis pagina. *ib. n. 2.* Confirmant Sanctorum exempla. *ib. n. 4. & seq.* Evincit ratio. *ibid. p. 28. n. 6.* Vocatio divina est fons, & radix gratiarum, & donorum, quæ ad status munia sustinenda idoneæ vires suppeditantur. *ib. n. 7.* Quid agere debeant Sacerdotes, & Pastores de sua vocatione dubitantes. *ib. p. 29. n. 8.* Peccant mortaliter admittentes ad statum clericalem non vocatos. *ibid. n. 9.* Non sunt vocati qui ob corporis, animique defectus inepti sunt ad sacra ministeria obeunda. *ibid. p. 30. n. 2.* Defectus animi quinam sint. *ibid. nu. 3. & seq.* Divinæ vocationis ad sacros Ordines, vel statum Religiosum signa quænam sint. *ibid. p. 31. n. 5.* Episcopi ordinandorum vocationem explorare debent. *ib. p. 32. n. 9.*

Voluntarium est id quod procedit a principio intrinseco cum cognitione finis. VI. p. 70. n. 3. Voluntariæ proprie non sunt actiones brutorum. *ib. p. 71. n. 5.* Voluntaria omissio non est, sublato omni voluntatis actu. *ib. n. 7. & seq.* Voluntaria esse potest omissio, absque præcepto. *ib. p. 73. num. 10.* Voluntas vim pati non potest in actibus a se elicitis, secus in imperatis, & ab aliis potentius producendis. *ib. n. 13.* Voluntati Deus vim inferre nequit. *ib. n. 14.*

Voluntaria sunt simpliciter, quæ sunt ex metu, & solum secundum quid involuntaria. *ib. p. 74. n. 17. & seq.* Solvitur obiectio. *ib. p. 75. n. 19. & seq.* Peccant proinde patranes inhonestæ ex metu. *ib. n. 21.* Validique sunt iure naturæ contractus ex metu iniiti. *ib. n. 22.* Excipiuntur matrimonium, promissio, & solutio dotis, iurisdicctio ex metu data, electio Prælatorum, absolutio ab excommunicatione, & vota solemnia. *ib.* Valet vero in foro conscientiæ iuramentum ex metu extortum. *ib. n. 23. & seq.*

Voluntarium non tollit concupiscentiæ. *ib. p. 76. n. 25.* Involuntarium causat ignorantia antecedens, non vero concomitans, & consequens. *ib. n. 26.* Voluntatem non posse cogi, perperam negat Thomastus. *ib. p. 77. n. 27.*

Votum damnarunt Lamperisani, Wicleffus, Lutherus, & Calvinus. III. p. 66. n. 1. Votum abstinendi a vino non ideo fit a nobis, quasi aliquid sanctimoniz vino subit, ut calumniatur Calvinus. *ib. p. 67. n. 2.* Alia Calvini de voto deliria referuntur, & in eundem intorquentur. *ib. n. 3. & seq.* Votum tam ad tempus definitum, quam in perpetuum recte emitti potest. *ibid. n. 5.* Quæritur ex Scripturis, & rationibus contra Calvinum, & Lutherum. *ib. p. 69.* Propositiones damnatæ & nonnullæ laxæ de voto recensentur. *ibid. n. 1. & seq.* Votum est deliberata promissio facta Deo de meliori. *ib. p. 70. n. 2.* Ad votum necessaria est plena perfectæque deliberatio. *ib. num. 5.* Si hæc addit, vota etiam repentina impleri debent. *ib. p. 71. nu. 6.* Qui præcipitanter vo-

tum magni momenti edit, peccat venialiter. *ib. n. 7. & seq.* Impugnantur Salmanticensis. *ib.* Votum delibetate, licet præcipitanter, editum valet. *ib.* Ad nullum votum licet in materia levissima sufficit semiplena deliberatio. *ibid. p. 72. n. 9.* Ad votum sufficit deliberatio, seu libertas virtualis. *ib. n. 10.* Propositum, etsi firmum, votum non est, nullamque inducit obligationem. *ib. n. 11.* Sæpe Patres votum pro proposito usurpant. *ib.* In promissione voti natura sita est. *ib. p. 73. n. 12.* Explicatur quomodo differat a proposito. *ib.* Diversimode propositum voventis considerari potest. *ib. num. 13.* Qui vovet animo vovendi, & se obligandi, tenetur voto, licet simul voluntatem habeat non exequendi promissum. *ib. p. 74. n. 15.* Idem est, licet simul non haberet animum se obligandi. *ib. n. 18.* Vota in Sanctorum honorem facta valida sunt. *ib. p. 75. num. 1. & seq.* Explicatur, simulque Erasmus, Lutherus, & Calvinus impugnantur. *ib.* Vota, quæ Sanctis nuncupamus, proprie soli Deo fiunt. *ib. p. 76. nu. 6.* Ea omnia quæ lege divina, seu ecclesiastica præcipiuntur, possunt esse materia voti. *ib. num. 2. & seq.* Promissio quæ fit in baptismatis susceptione renuntiandi diabolo, & pompis eius, non est votum nisi in amplo sensu. *ib. p. 77. nu. 4.* Ut votum sit de meliori bono, sufficit quod tale sit comparate ad contrariam omissionem eiusdem voti. *ib. n. 5.* Quæ consiliis evangelicis opposita sunt, non sunt apta votorum materia. *ib. p. 78. n. 6.* In aliquibus circumstantiis opus quod absolute loquendo opponitur iisdem, reipsa non opponitur. *ib.* Votum contrahendi matrimonium, per se loquendo, validum non est. *ib. num. 7.* Explicatur. *ib.* Qui concupiscentiæ stimulis agitatus vovet matrimonium, ut fornicationes, aliosque libidinis actus vitet, probabiliter valide non vovet. *ib. & p. 79. n. 8. & seq.* Solvuntur contrariæ sententiæ argumenta. *ib. n. 11.* Coniugatus impeditus petitione debiti ob votum (sicut ob incestum, aut cognationem spiritualem) non potest debitum petere, etiam si vehementius carnis stimulis agitur, ne in gravia luxuriæ peccata labatur. *ibid. p. 80. n. 12. & seq.* Impugnatur opposita Sporer laxa sententia, sicut & alia eiusdem ferre similis. *ib. & p. 81. n. 15. & seq.* Vota castitatis, religionis, vel non nubendi ab iis emissis quibus salubrius est ob incontinentiam matrimonium inire, valida sunt, & obligant etiam post supervenientes libidinis vexationes. *ib. n. 17. & seq.* Opposita Leandri, Moyæ, & La Croix, aliorumque sententiæ excutitur, & impugnantur. *ib.* Libidinis vexationes aliis mediis præter matrimonium vinci optime possunt. *ibid.* Votum de non vovendo invalidum est. *ib. p. 87. n. 32.* Votum, non petendi dispensationem, commutationem, aut irrationem validum est; non obligat tamen, quando eas petere utilius est animæ. *ib. p. 88. n. 34.* Voventes non petere commutationem, an possint petere dispensationem, aut irrationem, ex intentione voventis est colligendum. *ib. n. 35.* Res indifferentes non sunt voti materia. *ib. p. 89. num. 1.* Votum alicuius rei cuius executio peccatum est, invalidum est. *ib. n. 2.* Obie-

cto ex voto Iephtæ petito, sicut & aliis obiectis respondetur. *ib. n. 3. & seq.* Votum agnandi tauros in honorem alicuius Sancti, validum non est. *ib. p. 91. n. 11. & seq.* Opposita Martinez de Prado improbabilis, & falsa sententia reiicitur. *ib.* Votum mulierum non petendi capillos tali, aut tali die, sicut & similia vota invalida sunt. *ib. p. 92. n. 14.* Validum est votum nocturnarum vigiliarum, non tamen illud non ingrediendi mare. *ib. n. 15.* Votum editum propter finem pravum, seu ob finis pravi consecutionem, semper malum, & irritum est. *ib. p. 93. n. 18. & seq.* Soti doctrina explicatur. *ib. p. 94. num. 23.* Votum offerendi Deo munus bonum pro effectu futuro, conditioni turpi annexo, invalidum est. *ib. p. 95. n. 25.* Votum pro actu turpi iam factum in gratiarum actionem Deo nuncupatum invalidum est. *ib. p. 96. n. 26.* Sicut etiam votum factum in gratiarum actionem ob victoriam ex bello iniusto, & ob lucrum ex ludo iniusto. *ib. n. 27. & seq.* Refellitur laxa sententia Castropalæ, male pro se Suarez citantis. *ib.* Valet votum factum pro filio ex concubina suscepto, sicut & pro incolumitate ex duello reportata. *ib. p. 97. num. 31.* Sicut etiam votum puniendi proprium flagitium. *ib. n. 32.* Et etiam votum ob finem indifferentem, si tamen in gratiarum actionem Deo fiat. *ib. n. 33.* Nullum est votum ob finem assequendi res temporales, si vovens in illis sistat. *ib. n. 34.* Valet, si dirigatur ad consequenda bona temporalia a Dei liberalitate, ut communiter fit. *ib.* Vovens Deo quod malum est, modo graviter, (modo leviter peccat. *ib. p. 98. n. 35.* Votum faciens peccandi mortaliter etiam sine animo illud implendi, peccat mortaliter. *ibid. n. 6.* Voti materia non solum physice, sed etiam moraliter possibilis esse debet. *ib. n. 37.* Votum de re possibili, partim impossibili, valet in parte possibili, nisi vovens intenderit utriusque conjunctionem. *ibid. n. 38.* Votum de re dividua impleri debet in parte quæ impleri potest. *ib.* Qui vovet ædificare Ecclesiam, nec potest totam, tenetur partem, nisi pars inutilis sit; aut si hoc, tenetur in alia Ecclesia ædificare capellam, sive quid aliud in Dei cultum. *ibid. pag. 99. n. 40. & seq.* Respondetur obiectis Salmanticensium. *ib. p. 100. n. 42.* Votum de materia partim bona, partim mala, impleri debet in parte bona, nisi aliter vovens intenderit. *ibid. n. 43.* Edens disiunctive votum, cuius una pars apta, altera inepta est, in praxi duplex votum edit, alterum validum, alterum irritum. *ibid. numer. 44.* Votum eundi Romam nudum, obligat ad eius substantiam, licet non ad modum. *ibid. pagin. 101. n. 45.* Votum non ludendi validum est. *ibid. numer. 46.* Votum non ludendi excludit etiam lusum moderatum, & lusum etiam factum per alium. *ibid. n. 47. & seq.* Opposita Gobat, La Croix, aliorumque laxa sententia impugnantur. *ibid.* Valet votum nunquam peccandi mortaliter, non tamen vitandi collectivè omnia venialia. *ibid. p. 102. n. 50.* In praxi voventes vitare omnia mortalia, & venialia, id intelligunt quoad permiserit humana fragilitas. *ibid. n. 51.* Votum de vitandis omnibus pecca-

tis divisive aut mortalibus, aut venialibus, nullum est. *ib. pag. 103. n. 52.* Votum vitandi aliquid genus peccati venialis, validum est. *ibid. n. 53.* Non tamen vitandi omnia peccata venialia etiam divisive. *ib. n. 54.* Rationes oppositæ sententiæ referuntur. *ib. n. 55.* Et refelluntur. *ibid. n. 56.* Votum S. Theresiæ nunquam peccandi venialiter, fuit ex instinctu divino. *ibid. p. 104. n. 57.* Sicut etiam votum P. de la Colombier, & P. Lodovici de Ponte. *ibid.* Votum matris filiam in nuptam gravidam agnoscentis, promittentisque B. Virgini 1000. nummos, si ea ob infamiam vitandam ante partum moriatur, impium est. *ibid. n. 58.* Votum filiæ non alium ducendi in matrimonium, nisi illi nubat a quo compressa fuit, cuique ante commixtionem corporum matrimonium promiserat, validum est. *ib.* Votum dividitur in absolutum, conditionatum, & pœnale. *ibid. n. 1.* Referuntur nonnullæ conditiones votis apponi solitæ. *ibid. pag. 105. n. 3.* Hoc votum: Promitto ingredi Religionem, si frater maior natu habuerit filios, non est conditionatum, ut volunt Salmanticensis, sed absolutum. *ibid. num. 4.* Votum dividitur in solemne, & simplex necessarium, commune, particulare, reale, & perpetuum. *ibid. n. 5. & seq.* Aliud est reservatum, aliud non, aliud expressum, aliud implicatum, aliud publicum, & aliud occultum. *ibid. p. 106. n. 10.* Votum obligationem inducere veritas fidei est. *ibid. pag. 107. n. 1.* Voti obligatio pertinet ad virtutem fidelitatis, seu religionis, non vero ad illam virtutem, ad quam attinet materia promissa. *ibid. n. 2. & seq.* Ostenditur, & satisfit obiecto. *ib.* Maioris meriti est opus aliquod voti lege sibi exequendum sumere, quam sine voto. *ibid. pag. 108. n. 8. & seq.* Voti obligatio suapte natura gravis est. *ibid. pag. 109. num. 12.* Omittens implere partem levem materiæ promissæ voto, venialiter peccat. *ib. n. 13.* Non est levis materia integrum Rosarium omittere, ut laxè docet La-Croix. *ib.* Transgressio voti cuius tota materia, quæ sit absolute parva, omittitur, solum venialis est. *ibid. p. 110. n. 15. & seq.* In praxi tamen, ratione præsertim finium voventis, vix accidit absque mortali. *ibid.* Vovens non potest se graviter obligare in materia levi. *ibid. pagin. 111. n. 17.* Et probabiliter neque leviter in materia gravi. *ib. n. 18. & seq.* Referuntur rationes oppositæ. *ibid. p. 112. num. 20. & seq.* Votum vitandi peccatum veniale obligat sub mortali. *ibid. pag. 113. n. 25.* Qui eodem die violat plura vota in materia levi, peccat mortaliter. *ibid. n. 26. & seq.* Opposita P. La-Croix, & Castropalæ laxæ sententiæ refelluntur. *ibid.* Qui vovet recitare per plures annos, quotidie unum Pater & Ave, peccat mortaliter si per plures annos omittat quotidie talem precem. *ib. p. 115. n. 31. & seq.* Assignatur, quando reipsa votum diem afficiat vel non. *ibid. n. 32.* Vota parentum filios non obligant. *ibid. p. 116. n. 2.* Vovens non tenetur, nec potest implere per alium votum suum personale, quod ipse implere nequit. *ibid. n. 3.* Vovens factus sua culpa impotens ad observandum votum personale, non tenetur per alium implere. *ibid. pag. 117. n. 5.* Sicut neque qui ante votum certus erat fore ut nunquam posset implere. *ibid. n. 5.* Vota

realia impleri possunt per alium, etiam infcio, non tamen invito vovente. *ibid. num. 7.* Vovens factus pauper, non tenetur ab amicis pecunias petere, ut votum impleat. *ibid. p. 118. num. 8.* Qui rem promissam dat alteri, omissi subinde rem acceptamoffere cui debet, voto satisfacit, si omnem moralem diligentiam adhibuerit, ut eam viro probodaret. *ibid. n. 9.* Votum mixtum, constans ex personali, & reali, non quatenus personale, sed quatenus reale impleri potest per alium. *ibid. num. 10.* Factus impotens absque culpa ad votum solvendum, non tenetur adhibere compensationem. *ibid. n. 11.* Heredes non tenentur ad vota personalia testatorum. *ib. n. 12.* Heres tenetur ad solvenda vota personalia defuncti,posito quod testator id ei precipiat, si sit heres voluntarius, non tamen necessarius. *ibid. n. 13.* Uterque heres cogi potest sub pena privationis hereditatis, & excommunicationis ad solvenda vota realia testatoris. *ibid. n. 14.* Ea vota solvenda sunt, etiam non imposito heredi hoc onere a testatore, vel hoc nolente heredem suum ad illa obligare. *ib. n. 15.* Non tamen ante aditam hereditatem, neque in foro interno ultra vires hereditatis, licet ad id heres ob omnium inventarium condemnatur a iudice. *ibid. p. 120. n. 16.* Duplex est lex presumptioni innixa. *ibid. n. 17.* Omissio tamen inventarii debuit esse absque culpa apta iniustitiam parere. *ib. p. 121. n. 18.* Heres cum detrimento suae legitimae, non tenetur solvere vota realia, nec ulla debita testatoris. *ibid. n. 20.* Heres si non potest per se, potest, & debet per alium vota realia testatoris implere. *ib. n. 21.* Ea commutari non possunt a Confessario. *ibid.* Monasterium constitutum heres per professionem voventis, tenetur ad vota realia voventis profecti. *ibid. n. 24.* Item, quando vovens ante professionem voluit ut ea implerentur a Monasterio herede relicto. *ibid. n. 25.* Prius vota realia, quam legata solvenda sunt. *ibid. pag. 123. n. 26.* Vota maioris momenti praefenda sunt aliis, si hereditas omnibus solvendis sit impar. *ibid. num. 27.* Si vota sint plura, & non constet quod prius emissum fuerit, heres eligere potest, quae magis sibi placuerint. *ibid. n. 28.* Si plures sint heredes, quisque testatoris vota solvere tenetur, quatenus est heres. *ib. p. 124. n. 29.* Donatarius in rigore non tenetur vota donantis exequi. *ibid. n. 30.* Ea tamen exequi debet ex religione. *ib.* Legatarius tenetur implere vota realia legantis. *ibid. num. 31.* Princeps, seu fiscus vota realia voventis solvere tenetur. *ib. p. 125. n. 32.* Vovens, quam primum commode potest, votum implere debet. *ibid. n. 2.* Explicatur. *ibid. num. 3. & seqq.* Votum non impletum tempore designato, implere teneris, nisi tempori illi illigatum fuerit. *ib. nu. 5.* Traditur regula cognoscendi, quandomam sic fuerit illigatum. *ibid. n. 6.* In dubio, utrum fuerit sic illigatum, adhuc elapso tempore implendum est. *ib. pag. 127. n. 7.* In votis realibus tempus ponitur ad sollicitandam voti executionem. *ibid. n. 8.* Vovens non tenetur praevnire tempus designatum. *ibid. n. 9.* Explicatur. *ib.* Qui sua malitia rem Deo voto promissam subtrahit, vix est absolvendus nisi cum debito tantumdem substituendi, si possit. *ibid.* Vovens aenetur implere votum, de cuius emissionem du-

bitat. *ib. pag. 128. n. 4.* Reicitur opposita responsio de dubio practico, & speculativo. *ib. p. 129. n. 6.* Non obstat regula: *Melior est conditio possidentis.* *ib. n. 7.* Reicitur laxitas Salmanticensium liberantium ab implendo voto etiam dubitantem, qui magis in favorem voti propendat. *ibid. n. 8. seqq.* Certus de voto, dubiusque de executione, tenetur ad executionem. *ib. p. 130. n. 10.* Dubitans an voto promiserit quinquaginta, an centum, tenetur ad centum. *ib. n. 12.* Qui vovit dare Ecclesiae calicem, dubitat vero an argenteum, aureum, aut alterius materiae, dare debet argenteum, aut aureum, excluso aere, aut cupro. *ib. p. 131. num. 13.* Qui vovit se non accessurum ad feminam, dubitat vero de accessu fornicario, an conjugali, tenetur solum abstinere a fornicario. *ibid. n. 14.* Qui dubitat utrum votum emiserit ante septennium, tenetur votum servare. *ibid. n. 15.* Sicut tenetur, qui certus de promissione dubitat an habuerit animum se obligandi. *ibid. n. 16.* Qui votum metu extortum emisit, in dubio praesumi debet habuisse intentionem se obligandi. *ibid. num. 17.* Teneturque servare votum, etsi dubitet an in praefato casu usus fuerit amphibologia, aut mentis restrictione. *ibid. p. 132. num. 18.* Dubitans an votum in somno, aut ebrietate emisit, praesumere debet emisisse tempore sanis mentis. *ibid. num. 19.* Iratus, vel perturbatus emittens votum, etsi sedata ira ipsum voti praeniterit, adhuc voto tenetur. *ib. num. 20.* Sicut etiam tenetur, dum quis dubitat materiam voti esse inhonestam vel malam. *ib. p. 133. num. 21.* Si non constet de intentione voventis votum interpretandum est in benigniorem partem. *ibid. num. 2.* Explicatur. *ibid.* Votum indefinitum, tum quo ad quantitatem, tum quo ad qualitatem validum est. *ibid. num. 3. & seqq.* Votum restringendum est iuxta naturam actus, vel contractus supra quem cadit. *ibid. num. 5.* Votum obligat, sicut & iuramentum, dum res promissae in eodem statu permanent. *ibid. n. 6.* Votum, aut iuramentum cedens in alterius detrimentum, restringendum est, ut alteri damnum non inferat. *ibid. num. 7.* Qui vovit abstinentiam a vino, ut se privaret tali delectatione, non tenetur abstinere a cervisia, tenetur tamen, si id voverit ad vitandum ebrietatem. *ibid. num. 3.* Laxa P. La-Croix sententia improbat. *ib.* Vovens abstinentiam a vino ob finem temperantiae, ut peccet mortaliter non; est necesse ut tantum vini bibat, quantum homo temperatus solet in uno prandio. *ibid. pag. 135. num. 4. & seqq.* Laxa Castropalai, & Sporer sibi expresse contradicentis sententia refertur. *ibid.* Sicut & La Croix. *ib. num. 5.* Impugnatur horum sententia. *ibid. pag. 136. num. 6.* In eo voto datur parvitas materiae, cuius limites assignare periculosum est. *ib. num. 7.* Qui vovit ieiunare, tenetur abstinere a lacticiis saltem in quadragesima. *ibid. numer. 9.* Vovens ieiunare nullo praefinito dierum numero, satisfacit voto ieiunando unico die. *ibid. p. 137. n. 10.* Qui vovit plura ieiunia, praesumendum est ea vovisse ultra numerum binarium. *ibid. num. 11.* Qui vovit ieiunare per mentem integrum, probabilis non tenetur ieiunare diebus dominicis. *ibid. numer. 12.* Si quis voveret ieiunare die dominico ad domandam carnem suam, & concupiscentiam, valet votum. *ib. num. 2.*

Qui vovet ieiunium in pane, & aqua, votum violat semel bibendo vinum. *ibid. num. 14.* Eo sic violato, non potest iterum, ac saepius vinum bibere in die ieiunii. *ibid.* Qui vovet ut supra, non potest comedere pastillos vulgo maccharones, & vermicellos. *ibid. pag. 138. num. 15.* Qui vovet ut supra, nec potest votum servare, illud frangat, minus tamen ac potest. *ib. num. 16.* Qui vovit ieiunare omnibus sexis feriis, aut sabbatis per annum, tenetur etiam ieiunare, quando his diebus festum recurrit Nativitatis Domini. *ibid. num. 17.* Qui facit duo vota contraria, servare debet quod melius, gratiusque Deo est. *ib. num. 18.* Qui vovit recitare Rosarium, satisfacit, si recitet tertiam illius partem, nisi aliud constet de eius intentione. *ib. pag. 139.* Non tamen satisfacit illud mentaliter recitando. *ib.* Qui vovit audire Missam quotidie, satisfacit diebus saceris unum audiendo. *ib. num. 29.* Puella quae vovit virginitatem, tenetur eam servare post perperatam primum actum turpem, nisi expresse intenderit hunc tantum vitare. *ib. num. 21.* Vovens virginitatem tenetur ad castitatem, quidquid laxo dicant P. Marin, & P. Moya. *ib. num. 22.* Qui vovit peregrinationem absolute, satisfacit peregrinatione equestri. *ib. num. 23.* Etiam si mercede conductus, vel timore coactus, aut alterius negotii causa peregrinationem suscipiat. *ibid. num. 24.* Qui vovet Religionem, aut suscipere sacros Ordines, vitalis voti non tenetur ad castitatem. *ib. n. 25.* Qui vovit elemosynam non determinando quantitatem, quantitas metiri debet ex circumstantiis. *ibid. num. 26.* Qui vovit vinum pro Missis celebrandis, tenetur dare vinum qualitatis saltem mediocriter bonae. *ib. numer. 27.* Qui unum ex suis vas argentis, vel fervis, vel animalibus Deo vovit, potest eligere quod ipse maluerit. *ib. pag. 141. num. 28.* Si unica ex his rebus ante completionem voti supersit, danda est ea quae superest. *ib. & num. 29. & 30.* Si promiserit rem determinatam uni ex duabus Ecclesiis, ignores vero cui promiserit, dare potest cui maluerit. *ib. num. 31.* Tutius tamen est pro rata dubii utriusque Ecclesiae dividere. *ib. num. 32.* Error circa substantiam voti reddit votum invalidum. *ib. num. 2.* Si vovisti quendam Religionem, existimans in ea carniem cibum licitum esse, cum reapse non est, adhuc teneris illam, aut saltem aliam, ingredi. *ib. & num. 3.* Error circa finem voti reddit votum invalidum. *ib. num. 4.* Intellige si sit circa finem intrinsecum, non autem voto extrinsecum, aut circa causam occasionalem voti. *ib. & p. 143. num. 5.* Assignatur regula ad dignoscendum utrum circumstantiae spectent, nec ne ad substantiam voti. *ib. num. 6.* Si, an sic spectent, omnibus inspectis sit dubium, standum est pro voto. *ibid. num. 7.* Votum metu extortum sive ab intrinseco, sive ab extrinseco etiam ad votum extorquendum, illato, validum est. *ib. num. 8. & seqq.* Et quidam etiam iure ecclesiastico, excepto voto solemnium. *ibid. pag. 144. num. 10. & seqq.* Assignantur conditiones generales voti absoluti, & particulares votum efficientes conditionatum. *ib. p. 145. num. 2.* Non semper particula si votum efficit conditionatum. *ib. num. 3.* Conditio turpis contra substantiam voti illud irritat. *ibid. pag. 146. num. 5.* Votum sub conditione obligat

tota ea impleta. *ib. num. 6.* Voto emisso adfici nequit ulla conditio. *ib.* Ut votum obliget, satis est eius conditiones impleri aequivalenter. *ibid. num. 7. & seqq.* Impediens sui voti conditionem a se non pendentem, peccat contra votum. *ib. p. 147. num. 9.* Vovens expectare tenetur talis conditionis eventum, nec eum vi, dolo, aut praecibus impedire potest. *ib.* Quod si impedit adhuc voto tenetur. *ib. pag. 148. num. 10. & seqq.* Votum poenale validum est. *ib. num. 12.* Transgressio voti poenalis ex invincibili ignorantia culpa vacat, nec ob eam ulla subeunda est poena. *ib. num. 13.* Mortale peccatum committens contra votum, non obligatur ad poenam, si invincibiliter, secus si vincibiliter voti sit immemor. *ibid. num. 14.* Si quis absolvitur a voto duplici poenali, absolvitur quoque a poena, quam nondum incurrit. *ib. num. 15.* Secus si iam eam incurrit. *ib. n. 16.* In petitione dispensationis explicandum est utrumque votum. *ib.* Qui vovit vitare v. g. ludum sub tali poena, ludendo eam incurrit semel tantum. *ib. num. 17.* Votum edi non potest, nisi a ratione praedito, & de iis quae cadunt sub dominio voventis. *ib. pag. 163. num. 3. & seqq.* Ecclesia potest ferre leges, quibus aliquae personae ad votendum inhabiles reddantur. *ib. pag. 165. num. 9.* Episcopi vovere non possunt abdicationem Episcopatus, vel ingressum Religionis, inconsulto Pontifice. *ibid. p. 166. num. 10.* Nec eo pariter inconsulto peregrinationem ultra tempus, quo possunt a suis Ecclesiis abesse. *ib. num. 11.* Parochi, vel Beneficiarii residentiae vinculo adstricti, Religionem vovere possunt, & ingredi Episcopo inconsulto. *ib. num. 12.* Deus vovere non potest. *ibid. num. 13.* Christus Dominus, & Angeli viatores vota edere potuerunt. *ib.* Votum cessat obligare, cessante tota causa proxima movente. *ibid. num. 2.* Causa finalis movens alia est proxima, alia remota; & proxima alia est motiva, alia impulsiva. *ib. pagin. 168. numer. 3.* Cessat votum cessante causa finali movente proxima ob culpam voventis. *ib. num. 4.* Sed videtur aequivalenter voto satisfaciendum. *ib.* Voti vinculum solvitur notabili rerum mutatione. *ibid. pag. 169. num. 5.* Explicatur quae mutatio dicenda sit notabilis. *ibid. num. 6.* Voti vinculum probabilis non tollit rei promissae mutatio, quam si vovens tempore voti editi cognovisset, a voto abstinisset. *ib. num. 8.* V. *Commutatio voti. Dispensatio in voto. Irritatio voti. Religio, seu Religiosus status.*

Votum baptismum suscipiendi in adultis esse debet explicitum, nec implicitum sufficit. VIII. pag. 97. num. 9.

Usuarius est qui re uti potest, usum tamen in alterum transferre nequit. VII. pag. 5. num. 1. Usucapio idem quod praesumptio. V. *Praesumptio.* Usura est lucrum perceptum ex mutuo vi mutui. VII. pag. 195. num. 1. Sive illud a paupere, sive divite, sive parvum, sive magnum sit. Unde insana est Calvinii doctrina, a divitibus posse moderatam usuram exigere. *ibid. num. 2.* Sicut & altera doctrina, ex mutuo negotiationis lucrum percipi posse, non mutuo consumptionis. *ib. 195. num. 4.* Dividitur in propriam, & impropriam. Prima est, quae immediate ex mutuo contractu percipitur: altera est palliata, & in aliis

contractibus inclusa . *ibid.* pag. 197. num. 9. Iterum propria alia est realis, alia mentalis. Dividitur etiam in lucrativam, quæ proprie usura est, compensatoriam, & punitivam . *ibid.* num. 10. Lucrativa dicitur etiam conventionalis; punitiva vero etiam necessaria, & moratoria. Propria dicitur formalis; impropria virtualis. Est & usura fortis, & usura usuræ . *ib.* n. 11. Apud Romanos in plures gradus divisa . *ib.* num. 12. Offenditur iure divino prohibita etiam moderata a divite accepta . *ib.* p. 198. n. 1. & seq. Idem offenditur ex SS. Patribus . *ibid.* pag. 200. num. 1. & seq. Etiam iure naturæ . *ibid.* pag. 203. num. 1. & seq. Eam aperte damnat Benedictus XIV. *ib.* pag. 210. num. 27. Damnatur ab ipsis Lutheranae sectæ principibus . *ibid.* num. 1. Datur in usura parvitas materiæ . *ib.* pag. 218. num. 3. Titulo numeratæ; & præsentis pecuniæ, nihil licet ultra sortem accipere . *ibid.* num. 1. Nec ob molestiam ortam ex pecuniæ privatione . *ibid.* p. 219. num. 1. Nec ob privationem facultatis remotæ, pecuniam ad lucrandum tradendi . *ib.* p. 221. num. 1. & 2. Dividitur in periculum facti, quod apud debitorem est, quatenus debitor ex omnibus suis bonis tenetur in quocumque eventu, etiam amissæ fortis, & lucri tantumdem reddere creditori. Aliud iuris, quod creditor in se suscipit, ita ut si fors quocumque casu etiam absque culpa perierit, ipsi creditori pereat . *ib.* pag. 222. num. 1. Ob hoc periculum debitorum exigere aliquid usura est . *ib.* pag. 223. usque ad pag. 225. Item & ob laborem in numeranda, vel aportanda pecunia, mensurando tritico &c. *ib.* pag. 336. num. 2. Etiam pro voluntate mutuandi, vel obligandi se ad mutuandum . *ib.* num. 1. Aut ad mutuum non repetendum infra præfixitum tempus . *ib.* num. 3. Nulli personarum conditioni licita est usura . *ibid.* pag. 279. num. 17. Nec piis locis . *ib.* num. 18. Usura committitur, si mutuator agat fideiussorem mutuatarii, & ideo aliquid recipit . *ib.* pag. 280. num. 20. Ab ea non excusat fideiussio facta . *ib.* n. 21. & seq. Exigere nihil potest, qui ut opificibus mutuari possit, maiori anni parte pecunias paratas habet . *ib.* p. 281. n. 24. & seq. Usura dotalis. V. *Pignus*. Usura mentalis est duplex. Prima intra mentem sistit, omni actione exteriori exclusa: secunda cui adiungitur actio exterior, seu accessio actualis ultra sortem. Distinguitur hæc a reali, quod illa nec implicitum, nec explicitum pactum habeat sicut ista . *ib.* pag. 270. n. 2. Ex mentali, sive actuali lucri accessione non oritur obligatio restitutionis . *ib.* Sed si revera aliquid accedat . *ibid.* Diversi casus circa intentionem tam mutuatoris, quam mutuatarii . *ib.* num. 3. Licet ex mutuo sperare amicitiam, & benevolentiam . *ib.* p. 271. num. 6. Nec exigere, nec sperare licet aliquid ex mutuo, tamquam debitum ex benevolentia . *ib.* num. 7. Licet tamen sperare aliquod donum mere gratitum & liberale . *ib.* Non tamen licebit hunc animum mutuatorio manifestare, etsi nulum de hac gratitudine pactum ineatur . *ibid.* num. 8. Spes non fit principalis causæ dandi mutui . *ib.* pag. 272. num. 11. Qui bona fide celebravit contractum usurarium, qui poterat celebrare contractum iustum, non potest retinere quod acquisivit, etiam cognito postea usuræ crimine . *ibid.* p. 173. num. 9.

Usuræ pacta. V. *Pactum in usuria*.

Usuræ pupillares. V. *Pignus*.

Usurarius non acquirit dominium fructifera fructiferant mutuatariis . *ibid.* pag. 314. nu. 2. & num. 4. Fenerator restituere accepta mutuatario debet, aut pauperibus distribuere . *ibid.* n. 3. Fructus industriæ ex re sterili facit fenerator suos . *ibid.* n. 4. Fenerator restituere fructus debet, quos collegisset mutuatarius . *ibid.* n. 5. Qui pecuniam feneratori tradunt ut fenerator, tenentur ad restitutionem . *ibid.* num. 6. & seq. Qui causa est statuti de usuris solvendis, tenetur ad restitutionem . *ibid.* nu. 9. Ministri proxime cooperantes tenentur ad restitutionem, raro in praxi cooperantes remote . *ibid.* n. 10. Nequis accipere a feneratori in solutionem tui crediti, quæ eidem ab alio debentur, vi usurarium . *ibid.* nu. 11. Licet sublevandæ necessitatis causa mutuum petere sub usuris . *ibid.* n. 12. Non tamen offerre usuram feneratori . *ibid.* pag. 316. n. 14. Qui sine gravi, & evidenti necessitate emit rem a venditore exigente pretium exorbitans, cooperatur iniustitiæ, & peccat . *ibid.* n. 15. Peccant qui petunt mutuum ad ludos, vel pompas a feneratori parato . *ibid.* p. 317. n. 17. Pœnæ feneratorum . *ibid.* n. 19. Observationes quædam pro negotiatione exercenda, & pecunia applicanda ab eoque fenore . *ib.* n. 1.

Usufructuarius potest uti re, & usum in salium transferre, salva rei substantia . VII. pag. 10. n. 1. Quos fructus ex fundo percipere potest . Eorum non acquirit dominium, donec eos collegerit . *ibid.* n. 2. Substantiam rei conservare tenetur, non tamen ea fortuito sublata, damnum refarcire . *ibid.* n. 3. Usum vendere non potest, nisi consentiente proprietario; utilitatem tamen suo nomine percipiendam potest . *ibid.* n. 4. Usufructus alius legalis, qui a lege; alius conventionalis, qui conventionem præscriptus est . VII. p. 10. n. 1.

Wicleffus male asserit iuramenta illicita esse, quæ fiunt ad corroborandos humanos contractus, & commercia civilia . III. pag. 221. num. 1. Damnatur hæc [propositio in Concilio Constantensi] . *ibid.*

Wolfius (Christianus) Lutheranus male negat iuramentum novam producere obligationem præstandi aliquid ei cui iuratur . III. p. 256. n. 3. V. *Idololatris*.

Idem laudatur ob suam in scribendo moderationem . VI. p. 31. n. 1. Eius methodum pravam esse, adeoque omnino improbandam ostenditur . *ib.* n. 2. & seq. Id clare confirmant nonnullæ eius propositiones, quæ referuntur . *ib.* pag. 16. num. 1. Ostenditur luculentius nonnullis animadversionibus in easdem propositiones . *ibid.* pag. 35. num. 1. Mendacium sub falsiloquii nomine regit, atque defendit . *ib.* Suis de summo bono propositionibus nihil evincit . *ib.* p. 69. n. 5. Uxor honorem, & obedientiam debet marito suo . IV. pag. 148. n. 1. Tenetur sub gravi ei obedire præcipienti, ut abstinere a vanis, superfluisque indumentis, & a moribus minus compositis . *ib.* n. 2. & seq. Laxa sententia improbat . *ibid.* In domo regimine marito se se opponere licite potest in nonnullis casibus, qui recensentur . *ib.* pag. 104. n. 4. Recensentur obsequia, quæ

uxor

X

Xaverius (S. Franciscus) Soc. Iesu, quam pruden-
ter se gereret cum magnis peccatoribus . IX. pag. 371. n. 2. Quanti faciendæ eius auctoritas . *ib.* pag. 385. n. 3.

Z

Zamardus (P. Michael) laxissime docet ter for-
nicatum in una nocte cum eadem muliere non-
nisi unum peccatum committere . X. pag. 317.
n. 24. Laxarum opinionum collector est, cui-
us proinde opus morale merito improbandum .
ibid.

Zech (P. Franciscus) laxè docet consuetudinem effi-
cere posse, ut Clerici ex redditibus beneficalibus
licite, & valide testentur ad causas profanas . II.
pag. 66. n. 82. & seq.
Idem refellitur . VII. p. 195. n. 6.

I N D I C I S F I N I S.

